

Emo'u Itukó'oviti

Terêna New Testament

Contents

Yútoe Máteu koyúhoti koeku Jesus	1
Yútoe Márku koyúhoti koeku Jesus	69
Yútoe Lúka koyúhoti koeku Jesus	111
Yútoe Xuâum koyúhoti koeku Jesus	182
Yútoe Lúka koeku ítuke ne ápostuluhiko, enepone páhoe Jesus	231
Yútoe Poûlu páhoe xapa kutípoti Jesus íhae Róma	295
Inúxoti yutóxinoa Poûlu ne kutípoti Jesus íhae Koríntu	327
Pí'ape yutóxinoa Poûlu ne kutípoti Jesus íhae Koríntu	357
Yútoe Poûlu páhoe xapa kutípoti Jesus íhae Ngalásea	377
Yútoe Poûlu páhoe xapa kutípoti Jesus íhae Éfezu	389
Yútoe Poûlu páhoe xapa kutípoti Jesus íhae Filípu	400
Yútoe Poûlu páhoe xapa kutípoti Jesus íhae Kolósu	408
Inúxoti yutóxinoa Poûlu ne kutípoti Jesus íhae Tesálonika	416
Pí'ape yutóxinoa Poûlu ne kutípoti Jesus íhae Tesálonika	422
Inúxoti yutóxinoa Poûlu ne Timóti	426
Pí'ape yutóxinoa Poûlu ne Timóti	435
Yútoe Poûlu páhoe xoko Títu	441
Yútoe Poûlu páhoe xoko Filémom	445
Yutoéti yonoti xapa jûdeuhiko hokópotine Jesus	447
Yútoe Teâku	471
Inúxoti koyuhópeti páhoe Pêturu	479
Pí'ape koyuhópeti páhoe Pêturu	488
Inúxoti karta yútoe Xuâum, páhoe	494
Pí'ape karta yútoe Xuâum	502
Mopó'ape karta yútoe Xuâum	504
Yútoe Njûda	506
Yútoe Xuâum koyuhoâti koêku ne koekútihiho ya káxehiko keno'ókoti	509

Emo'u Itukó'oviti

New Testament in Terêna (BR:ter:Terêna)

Language: Terêna

Provided by: Wycliffe Bible Translators, Inc.

This print-on-demand edition of Scripture is produced and provided at cost by the Digital Bible Society in partnership with the Bible League of Canada, Open Doors International, and other missions and translation agencies. To order additional copies of this or other Bibles, please visit www.dbs.org (USA), www.bibleleague.ca (Canada), and www.opendoors.org (Europe).

Copyright and Permission to Copy

Copyright © 2012 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Copyright © 2012 Wycliffe Bible Translators, Inc. Scripture text used by permission.

PDF, ePub, and MOBI Bible covers and design are copyrighted 2017 by the Digital Bible Society (www.dbs.org).

PDF generated on 2017-08-24 from source files dated 2017-08-24.

813eaaf0-3887-54da-8902-d1420dd97721

ISBN: 978-1-5313-0627-4

YÚTOE MÁTEU

koyúhoti koeku Jesus

Xapákuke neko fhikau Jesus, ápe hóyeno koéhati Máteu. Lévi itukóvomaka po'i fhaxeokonoke. Enepora inúxoti koyuhópeti yara Novo Testamento, Máteu yutoxôa. Yoko koperáxinoti nâti itúkovo neko Máteu tumúneke hokópea Jesus. Hane yutóxino ne Máteu jûdeuhiko, exókoati itúkeovo koati Mésiya ne Jesus, eneponeko kóxone yutoéti ya Velho Testamento símeamo, enepone páhoemaka Itukó'oviti yara kúveu mêum. Koati aha Máteu kouhpu'ikea yútoeke itúkeovo natina jûdeu ne Jesus, enepone kúxone jûdeuhiko símeamo.

Xoko turi yútoe Máteu, anêko iháhiko neko oxúnoekene Jesus koukeôvoti xoko Âbraum turi jûdeuhiko. Xapákuke neko iha oxúnoekene Jesus, anêkomaka iha Ndávi, koati teyonéti natina jûdeuhiko mekúke. Éxokovea Máteu motókeyea itúkeovo natina jûdeuhiko ne Jesus. Koane vo'oku itúkeovo kúxone jûdeuhiko símeamo ne Jesus natíxea kuteâti natíxea ne Ndávi mekúke, énomone fhaxinokono “ámoripono Ndávi” ne Jesus. Yokómomapihi koeku “Ámoripono Ndávi” kixonéti hunókoku ra Novo Testamento xoko kouhápu'ikinoveati koêku.

Oxúnoekenehiko Jesus

Lk 3.23-38

1 Enepora yutoéti, koati koyuhó'inoviti iháhiko ne oxúnoekene Jesus Kristu, ámoripono Ndávi, ámoriponoikomaka Âbraum.

² Eneponeko Âbraum, há'ane neko Izáki.

Kene Izáki, Njáko itukoa há'a.

Kene Njáko, Njúda yoko po'ínuhiko itukoa há'a.

³ Kene Njúda, Pêre yoko Nzêra itukoa há'a.

Táma koéha êno neko pi'âti xe'exa Njúda.

Kene Pêre, Êzorum itukoa há'a.

Yoko Âraum koéha xé'a neko Êzorum.

⁴ Kene Âraum, Aminâdabi itukoa há'a.

Kene Aminâdabi, Nâso itukoa há'a.

Kene Nâso, Sâumom itukoa há'a.

⁵ Kene Sâumom, Mbôa itukoa há'a.

Yoko Râbe koéha êno ne Mbôa.

Kene Mbôa, Ôbedi itukoa há'a.

Yoko Rúti koéha êno ne Ôbedi.

Kene Ôbedi, Njése itukoa há'a.

⁶ Eneponeko Njése, énomone itúko há'a neko Ndávi, nâti mekúke.

Yoko ápe xe'exa neko Ndávi xoko sêno, viúvana hóyeno koéhati Ûriya.

Salúmaum koéha neko xé'a.

⁷ Kene Salúmaum, Robôaum itukoa há'a.

Kene Robôaum, Âmbiya itukoa há'a.

Kene Âmbiya, Âza itukoa há'a.

⁸ Kene Âza, Njozáfa itukoa há'a.

Kene Njozáfa, Njôraum itukoa há'a.

Kene Njôraum, Ûziya itukoa há'a.

⁹ Kene Ûziya, Njótaum itukoa há'a.

Kene Njótaum, Áka itukoa há'a.

Kene Áka, Ezékiya itukoa há'a.

¹⁰ Kene Ezékiya, Manáse itukoa há'a.

Kene Manáse, Âmum itukoa há'a.

Kene Âmum, Njôziya itukoa há'a.

¹¹ Kene Njôziya, Njekóniya yoko po'ínuhiko itukoa há'a ya kaxénake íteokonoku ne viyénoxapa jûdeu xapa isukókoti yaneko omopókononehiko itúkeovo kaúti ya Mbabílonea.

¹² Eneponeko Njekóniya, ápe xé'a koéhati Salatíye ike omópinekonu viyénoxapa ya Mbabílonea.

Kene Salatíye, Nzorobâbe itukoa há'a.

¹³ Kene Nzorobâbe, Ambiûdi itukoa há'a.

Kene Ambiûdi, Eliyáki itukoa há'a.

Kene Eliyáki, Âzo itukoa há'a.

¹⁴ Kene Âzo, Sadóki itukoa há'a.

Kene Sadóki, Âkim itukoa há'a.

Kene Âkim, Eliûdi itukoa há'a.

¹⁵ Kene Eliûdi, Eleâza itukoa há'a.

Kene Eleâza, Mátam itukoa há'a.

Kene Mátam, Njáko itukoa há'a.

¹⁶ Kene Njáko, Yûse, ima Mâriya, itukoa há'a.

Yoko Mâriya, énomone itúko êno ne Jesus. Yoko Jesus, énomone ne iháx-onetimaka Mésiya, páhoe Itukó'oviti koíteovo xâne.

¹⁷ Enepone oxúnoekene Jesus yutoxóvoti íha yarâ'a, kátoze kôe ukeâti kaxena Âbraum tukú koeti kaxena Ndávi. Kene ukeâti kaxena Ndávi tukú koeti omópeokonoku viyénoxapa ya Mbabílonea, kátoze koépomaka íha ne oxúnoekene yutoxóvoti yarâ'a. Kene ukeâti kaxena omópeokonoku viyénoxapa ya Mbabílonea tukú koeti ápepe Mésiya, kátoze koépomaka íha.

Koeku inâ ipuhíko Jesus

Lk 2.1-7

¹⁸ Hara kôe kixoku koêku inâ ipuhíko ne Jesus Kristu yara kúveu mêum. Enepone Mâriya, eno Jesus, hoenáxonotone itúkeovo yenomo Yûse. Itea koeku ávoyea ava xoko Yûse koane ávoyea akápinea, ihaikó koéne neko Mâriya ya xunákoke Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti. ¹⁹ Yoko enepono Yûse, imamo Mâriya, koati itípakovoti hóyeno, epó'oxo koati ponóvoti kixoku itúkeovo. Exoâne Yûse íhaikoa ne Mâriya, ápene isóneuke kotóhineopea mani kóyenoyea. Itea ako akáha'a ómea yuhoíkovokutike, puvâti váherexea yuhó'inokono ne Mâriya. ²⁰ Koeku ixómoyea itúkinoa isóneu Yûse, símoa ánju, ovoxé Itukó'oviti ukeâti vanúke. Hopúneke vekínoa. Hara kíxoá:

—Yusé, iti ámoripono Ndávi, hako pivôa kéyenoyi ne Mâriya, vo'oku enepone íhaikoa, koati Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti porexôa kó'iyeaneye. ²¹ Apêtimo xe'éxa, hóyeno kalivôno. Jesus íheximo, vo'oku koíteovomo xanéna ya pahúnevo —kíxoane ánju neko Yûse.

²² Kó'inokeneye uhá koêti yanekôyo, vo'oku simóvotine kaxéna neko yuho Itukó'oviti ya yuhóke porófeta, enepone koyíhoti emo'u Itukó'oviti mekúke. Énomone neko emo'úti koêti: ²³ “Apêtimo árunoe ihaíkoti ákoti hóyeno yuhó'ixoati. Koxe'éxatimo hóyeno kalivôno. Emanûe íhaxeokonomo” koêti. (Yoko enepono Emanûe koêti, anéye Itukó'oviti xapákuke úti koêti.)

²⁴ Iyukóvone neko Yûse, itúkoa neko emó'uinoa ánju. Ako kuríkapa Mâriya, yane kâsatuxonehiko. ²⁵ Itea kóyeane ávoyea yúha'ixa imókone ipuhíko neko kalivôno. Yoko Jesus íhaxea Yûse ne kalivôno.

Oposíkoa hána'iti ko'éxoneti ne kalivôno, natínamo júdeu

2 Enepo ipuhíkone Jesus yara kúveu mêum, Mbélem ipúhiko, pitivóko ya Njúdeya. Yaneko káxehiko, kaxé-nake itúkeovo náti ne Êrodi, apé koéne hóyenhiko simôti ya Njeruzálem ukeâti úeaku ihâroti. Enepohikone hóyeno, koati hána'iti ko'éxoneti ihíkaxovoti koeku hékerekhiko. ² Simoné'eya, hara koe épemoke xanéhiko:

—Na óvo ne hóyeno kalivôno ínati ipuhíko, enepono natínamo júdeuhiko? Kenó'okinoko úti, vo'oku koeku vóvea vóvokuke ya úeaku ihâroti, noixoâti úti ne hékere hoénaxovope. Vihayú'ikoponoati simínoko úti —koe yúho.

³ Kamoáne Êrodi neko koekúti, yupihovó koene itúkinoa isóneu.

Uhá kôe xanéhiko ya Njeruzálem itúkinoamaka isóneu. ⁴Yane ho'úxoanehiko Êrodi ne uhá koeti tutíhiko inuxínoti jûdeu hó'eke yóko'o ne ihíkaxotihiko ya hó'eke, ina epemó'ikoahiko koeku yuho porófeta mekúke ipúhikokumo ne Mésiya, enepone páhoe Itukó'oviti koíteovo xâne. ⁵Ina yumopâhiko:

—Mbélem ya Njúdeya, enemy ipúhiko. Vo'oku hara kôe ne yútoe porófeta koyúhoti emo'u Itukó'oviti mekúke:

⁶“Enepone Mbélem ya poké'ixa Njúdeya, ako apáya'i itea haina ákoti itúkokonoke ya xapákuke ne koati hána'itinoe pitivóko ya Njúdeya, vo'oku énomonemo fhonea ne pahúkoti, enepone inuxínoatimo ne njanéna íhae Izarâe” kôe. *Miquéias 5.2*

⁷Yane he'onó kixoane Êrodi iháxikea neko hóyénohiko ukeâti úkeaku ihâroti, epemó'ikoati itukóvotiye káxe koane kohê ipúhikeaku neko hékere noíxonehiko. ⁸Ina pahukoâhiko ya Mbélem. Hara kixoae:

—Pihe, kókoyuse íxea yépemo'iki koêku ne kalivôno. Enepomo inixépanane, yéta'akapanumo motovâtimaka mbíheaya inzáyú'ikoponea —kixoane.

⁹Úkeane pího neko hóyénohiko ixikó'okoanehiko nâti. Ya xenékuke, ápeponemaka ne hékere, enepone noíxonehiko koeku óvea óvokuke ya úkeaku ihâroti inuxó kó'iyea tumúnekehiko tukú koeti símo xoko yónoku. Simoné'e xoko óvoku ne kalivôno, xe'ó koéne neko hékere koati oukeke. ¹⁰Noixópanemaka hóyénohiko neko hékere, yupihovó koéne úhepeyehiko isóneu koane êno elókeko okóvo. ¹¹Ina urúkovahiko neko ovokúti, yane noíxoane ne kalivôno yoko Mâriya, êno. Ipuyüké kó'iyanehiko nonékuke ne kalivôno

ihayú'ikoati, koane míhe'okeahiko neko íhaku iparáti omínoakehiko ina porexôa neko omínoake, ôro, yoko kohépiti xêru êno úheti ihópune koéhati míra, yoko po'ínu xêru koéhati ísensu.

¹²Ina kouhápu'ikinoa Itukó'oviti neko hóyénohiko ya hopúneke ákoyeane vekapa xoko Êrodi. Énomone vekópinothiko po'íke xêne koeku aúkoepovo poké'exake.

Ikóho'ixoa Yúse ne Mâriya yoko Jesus ya Ejítu

¹³Enepo pihopóne neko hóyénohiko noixóponoti Jesus, yane símoane ánju ne Yúse ya hopúneke. Hara kixoae:

—Keúsakapu, yâma ne kalivôno yoko êno. Íkeha'ixa ya Ejítu. Yâvaheixanemo tukú koeti endá'akapapimaka motó'iyevanemo yaúkopivo, vo'oku opósi'ixoane Êrodi ra kalivôno kaha'âti koépekea —kixoane.

¹⁴Yane kóusokovone Yúse, úkeane pího ya yóti ikóho'ixoati ne kalivôno yoko êno ya Ejítu. ¹⁵Ôvoheixoane ya Ejítu tukú koeti ivokóvone Êrodi. Kó'inokeneye maka kaúsakapune neko yuho Vúnae ya xoko porófeta koyúhoti emo'u Itukó'oviti mekúke, enepone koêti: “Koeku ukópea Ejítu, undíne ihaxíkopa neko nje'éxa” koêti.

Koepékexokono neko inámatiko kalivôno

¹⁶Exoâne Êrodi itúkeovo aupú'ikoatine hóyénohiko ukeâti úkeaku ihâroti, yupihovó koene ímaikeovo. Yane pahúkoane koépekexekono neko uhá koeti inámatiko kalivôno ya Mbélem pi'âtine xoénaena poké'eke, koánemaka xapa ko'óvokutihiko oveâti xêrerekuke. Itúkinovoke kalivôno pi'âtine xoénaena poké'eke vo'oku yúho neko hóyénohiko ukeâti úkeaku ihâroti kuteâti yé'akeneye xoénae ike ipúhikine neko hékere.

¹⁷Yane kouúokovone neko kúxoti yútoe porofeta Njerémiya, enepone koêti:

¹⁸“Ya Râma, ápe kámone xanéhiko, êno hónoti iyókexoti kotíveti koeku yaíkea. Manírapo Rákeu iyôti vo'oku xe'éxaxapa. Yoko ako itoâti iyúni'ikea vo'oku heú koe ívohikeovo xe'éxaxapa” koêti. *Njerémiya 31.15

Ukopêa Ejítu ne Yûse

¹⁹Ivokóvone neko Êrodi, apé kó'ino Yûse ya hopúneke ne ánjuna Vúnae. Yoko Ejítuke ovó'iko ne Yûse. Hara kíxoá ánju:

²⁰—Keúsakapapune, yamápanemaka ne kalivôno yoko êno, yaúkapapune ya poké'exa Izarâe, vo'oku ivókovonehiko neko kaha'âti koépekea ne kalivôno — kíxoane.

²¹Yane omópane Yûse ne kalivôno yoko êno. Poké'exa Izarâe yonópohiko. ²²Itea eyekóxoane Yûse itúkeovo Arkílau, xé'a Êrodi, ahe'ókopo haíkene natíxea ya Njúdeya, píkoane yonópeaya. Yane éxokoa Itukó'oviti ne Yûse yonópokumo ya hopúneke. Énomone pihópino Ngalíleyake ²³xoko pitivóko koéhati Nazâre. Kó'inokeneye, koati tokopóvoti neko kúxoti yuho porófeta mekúke, enepone koêti: “Íháxeokono-timo íhae Nazâre” koêti.

Koeku yuho Xuaum Mbátita xapa xanéhiko

Mk 1.1-8; Lk 3.1-18; Xu 1.19-28

3Yaneke mekúke, pího Xuaum Mbátita ya Njúdeya yaneke mêum ákoti apêti, koyúhoti emo'u Itukó'oviti xapa xâne kamokénoponoati. ²Hara kôe:

—Íkétivexanoé iséneuke ne pehúnevo koane kiríkapa, vo'oku yé'exovone kax-

ena natíxea ne Íhae Vanúke xapa xâne —kíxoane.

³Yoko Xuaum Mbátita kíxo ne porofeta Izâiya mekúke yaneke kó'iyekau:

“Énomonemo ne kohonókoti emó'u ya mêum ákoti apêti xapa xâne kamokénoponoati. Haramo koe yúho: ‘Míhe'akinanoé oxéne ne Vúnae itúkea ítuke xepákukenoe. Kéyusea kixeku itíkivo nonékuke” kôe. *Izâiya 40.3*

⁴Yoko evo'i kámelu itúko ípovo neko Xuâum. Vakamótu itúko hô'e. Kene vohóho yoko ho'o mópo íhae mêum itúko níka. ⁵Enephikoneko íhae píti-vokona Njeruzálem, yoko uhá koeti íhae Njúdeya, koane uhá koeti íhae xe'ókuke ne huvêo íháxoneti Njôrdaum, pihóhiko kamokénoponoti Xuâum. ⁶Enephikone xâne koyuhópoti pahúnevo, áhikoahiko Xuâum yane huvêo.

⁷Noixoâne Xuâum símeahikomaka êno farízeu yoko sadúseu, enepohikone payásoti ya hó'eke júdeu, hara kíxovokoxoa:

—Ítínoé ámoripono xâne kutí koeti koati ipúhokovoti koéxoe, íkítixatinoé itívoatimo ne ipíhponopemo Itukó'oviti pohúneti vo'oku yáhikivo njokóyoke? Ako kalíhuina! ⁸Konókoti itíkinoé únati motovâti iyúseyea itíkivonoe ikotívexoati isóneuke ne pahúnevo koane kirikópati. ⁹“Úti ámoripono Ábraum” hákonoe koe iséneupinovo, pe'okoâti itíkivo aha Itukó'oviti vo'ókuke. Vo'oku eneponi itukápu énomone kahá'a ne Itukó'oviti, mani pahukoâti itúkopeovo ámoripono Ábraum ra itátanehiko mopô.

¹⁰—Kuteâti koêku ne povôti usó koyêtine tetúkea tikótihiko ukeâti poéheveke, enepohikone uhá koeti ákoti parêxa únati há'i, ina kurikókono

*2:18 Enepone Rákeu kíxone porófeta, énomone neko yeno Njáko, oxú'ikene ne júdeuhiko. Kene yara yútoe Máteu, koati kixo'êkoti uhá koeti senóhiko júdeu ya Mbélem koepékokonoti xe'éxa.

yúkuke, énomonemakamo kísoaneyé Itukó'oviti ne xâne váhere kixoku itúkeovo. ¹¹ Kaná'uti ánjikeopinoe ya úne, yéxokovope ikétivexi iséneuke ne pehúnevo koane kirikópati, itea ya ingénepoke, harakénemo koati hána'iti teyonéti ya undíke. Muhíkova anj'ókeova koane omínoam perékatana, ako omóndokea. Énomonemo ahíko xâne, haínati ya úne itea ya xunákoke Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti, enepone kutí koetimo xunako yúku kasása'ikea. ¹² Kutí koetímó xâne omó'ixoti kasása'ikope ya vo'ókuke, kuteâti ápa. Kuteâti kixókonoku tiríku kasasá'ikokono, énomonemo kixóneye xâne nê'e. Kuteâti kixókonoku ha'i tiríku ipíhopokono íhakuke, énomonemo kixóneye xâne únati kixoku itúkeovo. Kene ne xâne kutí koeti tuti tiríku ákoti aunáti, oro'ókoatinemo yúkuke xoko ákotinemo ípukeovoku —kíxovokoxoane Xuaum Mbátita.

Koeku ahíko Jesus ne Xuaum Mbátita

Mk 1.9-11; Lk 3.21-22; Xu 1.31-34

¹³ Yaneko káxehiko, ipúhikea Ngálíleya ne Jesus. Hara yóno huveóke, enepone Njórdaum, motovâti áhikeovo xoko Xuaum Mbátita. ¹⁴ Ina kixôa Xuâum:

—Mani îti motokêa áhikeonu itea itukovó koe ûndi yépemo áhikeopi —kíxoane.

¹⁵ Ina yumopâ Jesus:

—Ako yuvâti vo'oku koeku kó'iyeaneye, koati kousókoati ûti ne uhá koeti ínixone Itukó'oviti itúkeovo ponóvoti —kíxoane.

Yane kúteanemaka isóneu Xuaum Mbátita, áhikoane. ¹⁶ Ehá'axo ipúhikopea úne ne Jesus yaneko ahíkovo, mihe'ó kó'inoane vanúke koane noíxea Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti evesékoti xokóyoke kutí koeti kurûte. ¹⁷ Énomone yanê'e,

apé koene emo'úti inu'íxoti vanúkeke kámone. Hara kôe:

—Eneporâ'a, énomone Nje'éxa koati ákoti omotóva ongóvo, porexónuti hána'iti elókeko ongóvo —kôe.

Hixopâ Ndeâpu íkorokea ne Jesus

Mk 1.12-13; Lk 4.1-13; Êb 2.18; 4.15

4 Énomone yaneko ike áhikinevo ne Jesus, ómane Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti ya mêum ákoti apêti, hixopâti Ndeâpu íkorokea pahunéivotike. ² Itopónone koarenta koeti káxe koane koarenta koeti yóti ákoyea nika ne Jesus, yane épekoane hímakati. ³ Yanê'e, pihínoane Ndeâpu, enepone íkorokenati xâne pahunéivotike. Hara kísoa:

—Enepo itikápuxo Xe'exa Itukó'oviti, pehúkaikopo sá'iri'okopeovo pâum ra itátanehiko mopôí —kíxoane.

⁴ Ina kixôa Jesus:

—Hara koe yutoéti emó'uke Itukó'oviti: “Haina póhutine níkokónoti koxunáko xâne, itea kóxunakomaka ne uhá koeti emó'uinoví Itukó'oviti” kôe —kíxoane Jesus.

⁵ Úkeane óma Ndeâpu ya Njeruzálem, enepone iháxoneti Sasá'iti Pitivóko. Hara iyónoa xoko koati vanúke'exekaku yane hána'iti imokóvokuti, enepone témpulu ⁶ ina kixôa:

—Enepo itikápuxo Xe'exa Itukó'oviti, kepúhakapu poké'eke yukíti ra vanúke, vo'oku hara kôe ne yutoéti ya emó'uke Itukó'oviti:

“Pahukoâtimo Itukó'oviti ne ánjuhiko, enepone ovóxe íhae vanúke kóyonoyeopi. Énomonemo namukópopi ya vô'u maka hákone okó'okoa mopôí ne hívi” kôe —kíxoane Ndeâpu. *Sáramu 91.11-12*

⁷ Itea hara kísoa Jesus:

—Ako kalíhuina, vo'oku haramaka kôe ya po'íke yutoéti emó'uke

Itukó'oviti: “Hako yopos'okovo Yúnae Itukó'oviti” kôe —kíxoane.

⁸Ina omopómaka Jesus ne Ndeâpu ouke êno hána'iti mopô, exókoati uhá koeti pahúkoku payásotihiko yara kúveu mêum, koáne ne êno úhe'ene ⁹ina kixôa:

—Mborexópeatimo uhá koêti ra koekúti neíxone kó'oyene enepo ipiyíkexa nonénguke kutí kixénuti Itukó'oviti —kíxoane.

¹⁰Ina kixôa Jesus:

—Yahíkuxipunu Satanaé, vo'oku hara kôe emó'uke Itukó'oviti: “Ópoehane Yúnae Itukó'oviti ipiyíkexino. Poéhane motovâ kíxeokononeye” kôe —kíxoane.

¹¹Noixoâne Ndeâpu ákoyea íta, yane ahíkuxopeovane. Yane ápehiko ánju, enepone ovoxé Itukó'oviti ukeâti vanúke simohíkoati ne Jesus kaxunákoconoati.

Inâ turíxo ítuqe ne Jesus ya Ngalíleya

Mk 1.14-15; Lk 4.14-15

¹²Exoâne Jesus iká'akeovone ne Xuaum Mbátita, aukopovo ya Ngalíleya.

¹³Pohu vekó koepo Nazâre yonópoti Kafanâum. Hane óvo ne pitivóko xe'ókuke Mar-na Ngalíleya xoko po'i iháxakoku poké'xa Ngalíleya iháxoneti Nzebûlom yoko Nafitáli. ¹⁴Énomone yaneko pihópeaku Jesus ya Ngalíleya, kóúsokoa ne yútoe porofeta Izâiya mekúke koyuhó'iyeti koêku, enepone koêti:

¹⁵“Enepone poké'e íhauti Nzebûlom yoko Nafitáli ovoti íyeuke Hána'iti Mar poixô'oke huvêo koéhati Njórdaum, énomone ne Ngalíleya iháxoneti óvoku ne xanéhiko ákoti itukapu jûdeu.

¹⁶Enepohikone xanéhikoya ovóheixoti hahákutike, noíxone êno hána'iti uhapú'iti. Epó'oxo enepohikone ovâti neko poké'e, óvohikoku xâne hoenáxovotine yonópea ipihóponovokutike,

kouhupu'ikoane êno hána'iti uhapú'iti” kôe. *Izâiya 9.1-2*

¹⁷Énomone yanekôyo, turíxovone ne Jesus koyúhoyea ne emo'u Itukó'oviti. Hara koe yúho xapa xâne:

—Ikétivexa iséneuke ne pehúnevo koane kiríkapa, vo'oku kaxénane natíxea ne Íhae Vanúke xapa xâne —kôe.

Itaíkoa Jesus hókea ne koaturu

koeti númikuxokenati

Mk 1.16-20; Lk 5.1-11

¹⁸Koeku yónea ne Jesus xe'ókuke Mar-na Ngalíleya, tokononé koéne pi'âti kopo'ínukokoti, Símaum iháxoneti Pêturu, yoko Ándere ixómoti kuríko númikuxope vo'oku itúkeovo itúkovokenehiko. ¹⁹Ina kixoáhiko Jesus:

—Hekánunoe. Hainá'ikomo hêe yíxovonoe itea indukópopitinenemo ihíkaxoti xâne hókeonu —kíxoanehiko.

²⁰Énomone yaneko ókoku ôra, kurí kíxoane neko númikuxope, pihónehiko ikéneke Jesus.

²¹Yane kali tumûneke, tokononé koéne po'i pi'âti kopo'ínukokoti ixómoti koyúseopo númikuxope kúveuke vatékena. Énomone ne Teâku yoko Xuâum, xé'ahiko Nzebêdeu. Yoko ápemaka há'a yane vatékenake. Yane ítaikoane Jesus neko pi'âti hókeamaka.

²²Kurí kixónehiko há'a koane vatékena, pihónehiko ikéneke Jesus.

Íhíkaxo ne Jesus koane

koitóvo êno xâne

Lk 6.17-19

²³Uhá kíxoa Jesus yónea neko poké'xa Ngalíleya koane íhikaxea emo'u Itukó'oviti ya sinâgoga, enepone íhikaxovoku hó'e jûdeuhiko, koane koyúhoyeamaka ne inámati íhíkavoti koyúhoti kixoku natíxea Itukó'oviti xapa xâne. Koítovamaka Jesus uhá koeti koêkúti kó'iyevoku aríne neko

xanéhiko. ²⁴Eyexókoxokonone koeku ítuke ne Jesus ya uhá koeti poké'exa Sírea, omókonone uhá koêti ne ka'aríneti xokóyoke. Yoko ako tôpi kó'iyevoku arinéti yuvâtihiho. Ápe xâne úroevo ndémoniu. Ápemaka ákoti aunáti tûti pepokehí koêti, koane isayú'ixovoti ákoti chevâkapu mûyo. Koítovahiho Jesus uhá koêti. ²⁵Koati ênoti xâne íhae Ngálíleya hokó'ixoati, koane íhae iháxoneti Yehí Koeti Pitivóko, koánemaka íhae Njeruzálem, yoko íhae Njúdeya, koánemaka íhae poixô'oke huvêo, enepone Njôrdaum.

**Koeku xâne koati únati
koêku nonékuke Vúnae**

Lk 6.20-23

5 Noixoâne Jesus neko êno xâne, pi-hóne oúke kali mopô. Ivatákone, ina ahi'ókova íhikauhiko. ²Énomone yanê'e, turíxoane Jesus íhikaxeahiko. Hara kíxovokoxoa:

³—Koati únati koêku ne xâne iníxópovoti ítúkeovo hána'iti ikonóko'ixovoti nonékuke ne íhae Vanúke, vo'oku yonópotimo natíxokuke nê'e.

⁴—Koati únati koêku ne xâne hokónuti, iyôti koeku kó'oyene, vo'oku kouhépekopinoatimo Itukó'oviti isóneu.

⁵—Koati únati koêku ne xâne ákoti kapayásakapu, vo'oku ítúkenemo ra poké'e íka'ínamakapakanane.

⁶—Koati únati koêku ne xâne kutí koeti épeu úne yoko épeu hímakati koeku yupíheovo kahá'ayea ítúkea ponóvoti nonékuke Itukó'oviti, vo'oku kousókinoatimo Itukó'oviti ne áha.

⁷—Koati únati koêku ne xâne seánati, vo'oku koseánakonotimakamo.

⁸—Koati únati koêku ne xâne póhutine ponóvoti koekúti opósi'ixo ítúkea, vo'oku iníxotimo Itukó'oviti.

⁹—Koati únati koêku ne xâne oposí'ixoti íkasaxea omíxone po'ínuhiko

xâne, vo'oku iháxeekonotimo xe'exa Itukó'oviti.

¹⁰—Koati únati koêku ne xâne ikoíto-ponokonoti kotíveti vo'oku únati ítuke, vo'oku yonópotimo natíxokuke íhae Vanúke.

¹¹—Koati únati kékunoe enepo apê ihakópiti, koane vahehéxoti ítukeinopi, koane apémaka ákoti tôpi kixoku yûho ítúkoheyea kêku vo'oku ítíkivo hokónuti. ¹²Yupihovó ákoenoe elókeko yokóvo íxekánaneye, vo'oku koati hána'itimo némoevo vanúkeke. Yoko énomonemaka kixókoneye váherexea ítukeinokono neko porófetahiko koyúhoti emo'u Itukó'oviti nóvo, enepohikoneko iníxoti ya utíke.

Íhokoa Jesus yúki ne íhikauhiko

Mk 9.50; Lk 14.34-35

¹³—Kuteâti koeku ítúkeovo únati kixoku kouíhekea xánena ne yúki, énomonemaka kénenoeye xapa xâne kírivokoevo yara kúveu mêum. Itea enepo auké'e taú'iko ne yúki, ákonemo oxéne aúkopinokono taú'iko, yane ákonemo ítúkovo, poéhane kuríkeokono koane kapásikexeokono xoko kuríkokonoku. Yokóhiyanavo mará'ínamo yakútea ne yúki ákotine taú'iko.

¹⁴—Kuteâti koeku yúku kouhápu'ikopeti, énomonemaka kénenoeye xapa xâne yara kúveu mêum. Epó'oxo kuteâti koeku pitivóko ovoti oúkeke kali mopô ákoti itoâti hé'onea, énomonemaka kénenoeye. ¹⁵Ako ihúxoti kouíhapu'ikope xovo'ú kixoâti, itea enepo ihúxokono, koati xoko ókoku yúku íxíkokono motovâti kouíhapu'íkea uhá koeti ovâti ne kúveu ovokúti. ¹⁶Énomonemaka ákoeneye únati kixeku ítíkivo maka naíxane xanéhiko ne únati ítike, epó'oxo maka íháyu'íkanehiko Itukó'oviti, enepone Yá'a íhae vanúke.

¹⁷—Hákonoe ikitíxa nzimínoti ungé'exoponea ra Ponóvoti Kixovókuti ya yútoe Muíse, koánemaka ne yútoe porófeta koyúhoti emo'u Itukó'oviti mekúke. Haina nzimínoti ungé'exoponea, itea nzimínoti indúkea uhá koêti ne yutoxóvotiya. ¹⁸Koati emo'úti ra yunzó'inopinoe: Koêkumo ávoyea aúke'e ra vanúke koáne ra poké'e, ákomo ápahuina koekúti veyopóvoti yane Ponóvotike Kixovókuti yútoe Muíse. Muhíkova póhuti kali létara itukovo póhuti kali télépu'i, ákomo veyápapu ya koeku ávoyea kaúsakapu uhá koeti yutoxóvotiya. ¹⁹Enepone xâne ákoti itukâ ne páhoenokono itúkea yane yutoéti, yusíkti itúkeovo ínixonone ákoyea koati itúkovo, ina ihíkaxamaka po'i xâne ákoyea itúka, koati énomonemo okopô koati ikenétike ivávakopeokono ya natíxokuke Íhae Vanúke. Itea enepone xâne itukoâti uhá koêti neko yutoéti koane ihíkaxotimaka po'i xâne itúkea, énomonemo itukóvo koati teyonétiya. ²⁰Koati ngxópinoe: Enepone kixeku itíkivo, konókti yupíheovo anú'ukea ponóvoko kixoku itúkeovo ne éskiriba yoko farízeu, enepohikone inuxínoti xanéhiko hó'eke. Hákti koen'éye, ákomo kalíhuina yenópi natíxokuke Íhae Vanúke —kíxovokoxoane Jesus.

**Nókone xâne itúkea apê púvone,
áko'o itukovo apê puváti**

Rm 12.19; Éf 4.26; 1 Tm 2.8;

Tk 1.19; 1 Xu 2.1, 11

²¹Ina kixovócoxopamaka Jesus:

—Kémoanenoe koêku neko páhoenokono voxúnoekene itúkea, enepone “Hako kepéko” koêti, koáne-maka ne koêti: “Enepone koepékti, omokónotimo yuhoíkovokutike maka ipíhapanakanane” koêti. ²²Itea hara ngxópinoe: Uhá koeti imaíkinovoti po'i xâne, omokónotimakamo yuhoíko-

vokutike maka ipíhapanakanane. Kene ne vaheérínoti yuhó'ino po'ínu, omokónotimo xoko koati payásoti yuhoíkovokuti maka ipíhapanakanane. Kene ne koyúhoti itúkeovo ákti isóneu ne po'ínu, naíxapu nê'e mará'ínamo iyánapakana ipihóponovokutike xapa yúku. ²³Itukovo yomoti iké'iparaxoke Itukó'oviti, ipíheati átake ina puyakápanapu yokóvo ápeyea pe'ínu vaheérínopiti isóneu, ²⁴kurí íxeavo ne yómone xoko áta, pihéne yího'ixoponi ne pe'ínu inúxotike motováti unátipinokokonoe iséneu, ínamo yaukápapu peréxi Itukó'oviti ne íperaxike.

²⁵—Enepone xâne apêti évotikopike, omópiti yuhoíkovokutike, yapásika kíxeaku unátipinoe iséneu ya xenékuke tumúneke sími yuhoíkovokutike. Hákti koen'éye, itukapu simetíne yuhoíkovokutike, konokoâtimo yéni nonékuke ne pahúkotiya. Yane pahukópitimo kiríkikono xoko pulísea, ínamo kirikákana ika'ákovokutike. ²⁶Koati emo'úti ra yunzó'inopinoe: Ákomo ipíhikapa koeku ávoyea peréxapa uhá koêti ne yoréveu —kíxovokoxoane Jesus, exókoatihiko kónokea épemea Itukó'oviti kotúyopinoe pahúnevo tumúneke seópea nonékuke.

**Koêku ne xâne kapíneti ákti
itukapu koati yêno**

Mt 18.8; Mk 9.43

²⁷Ina kixovócoxopamaka Jesus:

—Kémoanenoe neko yuhôti koêti: “Hákonoe kepiné'iyi múxone ne po'i xâne” koêti. ²⁸Itea hara ngxópinoe: Itukovo apêti hóyeno komómoti sêno xaneâti íyokeova, koeku kó'iyeaneye isóneu, koati pahukóvotine vo'ókuke ne váhere oveâti isóneuke. ²⁹Enepo itukapu yúke, enepone koâti mbiú koeti ínixepe váherexino ne ítike,

yusikóneni meréki koane kiríki ákotike malíka motovâti ákoyea váherexa ítike. Mani unatíne ákoyea poixo'o yúke yenópi vanúke yaneko usokó kó'iyea yúke itea yenópoti ipihóponovokutike.³⁰ Koane itukapu veô'u, enepone koati fhinovoke váherexino ítike, yusikóneni titúti koane kiríki ákotike malíka motovâti ákoyea váherexa ítike. Mani unatíne ákoyea poixo'o veô'u yenópi vanúke yaneko usokó kó'iyea veô'u itea yenópoti ipihóponovokutike —kíxovokoxoane Jesus, exókoatihiko kónokea ákoyea íyuhixapapu sayá'ikopeova ne váhere ítuke.

Koeku kuríkoti yêno

Mt 19.9; Mk 10.11-12; Lk 16.18

³¹ Ina kixovókokopaikomaka Jesus:

—Hara koemáka po'i yutoéti: “Enepone kuríkoti yêno, paréxapa koyuhópeti kotuyôpeati íha ítúkeovo ko'ímati” koé'epepo.³² Itea hara ngxópinoe: Koêkuti kuríkoti yêno ákoti itukapu vo'oku aupú'ikoati yêno yuhó'ixoti po'i hóyeno, koati vaheréxoti ítuke nê'e, epó'oxo koatímakamo kutí'inoke pahukóvoti ne yêno oko'ímapo. Koánemaka ne koyenópati ne sêno, kutí koetímakamo ixómoti aupú'ikea inúxoti íma ne sêno koeku kóyenopea.

Veínoake xâne ikána'uxea yúho

Tk 5.12

³³ —Koáne kémoanenoe koêku neko páhoenokono ne voxúnoekene ítúkea, enepone koêti: “Hako simikíxixo koeku ítúkeovo iháke Itukó'oviti keyúhoyi, ítíkoti koati yuhôti. Konókotimaka kéveseki koêkuti yíúho kuteâti. Koati kenokoâti ítíki ne yíúho keyúhone iháke Itukó'oviti” koêti.³⁴ Itea hara ngxópinoe: Hako itukóvo ya iháke

koêkuti ihâe keyúhoyi. Muhíkova ya iháke “vanúke” ako yusíka, vo'oku koati ivátakoku Itukó'oviti natíxea nê'e.³⁵ Muhíkovamaka ya iháke “poké'e” ákomaka yusíka, vo'oku kutí kôe ómomikoaku Itukó'oviti ne hêve. Muhíkovamaka ya iháke “Njeruzálem” ákomaka yusíka vo'oku ítúkeovo pítivokona Nâti koati payásoti ya uhá koêti.³⁶ Muhíkovamaka ya iháke “tiúti” ákomaka yusíka, vo'oku enepone póhuti kali híyeu tiúti, ako ítea kehópu'iki, áko'o itukovo keha'âti keháha'ikopi, ákomaka ítea ítíki.³⁷ Péhuxaikopo ne yíúho. Itukovo “Êm” kêti, énomone yákoe koáne ítíka ákoti ike'ítukexa po'i ihâe ikéna'uxi. Itukovo “Áko'o” kêti, énomone yákoe, koane ítíka ákoti po'i ihâe vínoake keha'âti ikéna'uxi. Yoko áva po'i vínoake keyúhoyi, koati ukeâti xoko Satánae nê'e.

Ako omótova ítúkoponea ésa'i ne váhere ítukeinokono

Lk 6.27-30

³⁸ Ina kixovókokopamaka Jesus:

—Kémoanenoe neko emo'úti koêti: “Itukovo apêti okó'okoti uke po'i xâne, konokoâtimaka óko'okeokono úke. Kúteanemaka koêku áva kehókotí oe po'i xâne, konokoâtimaka kehókeokono ôe” kôe.³⁹ Itea hara ngxópinoe: Hako ítikópono yésa'i enepo áva vaheréxoti ítukeinopi. Itukovo apêti ipusóhovoxopiti, síkeanemaka ipúsokea poixô'oke.⁴⁰ Koáne enepo áva mani iyonópiti yuhókovokutike koyúhóti kónokea peréxi ripíno, síkeane omópeamaka keápana.⁴¹ Koáne áva pahukópiti keínoinoa ínóne ovâti póhuti kílomituru, yamína ya pi'âti kílomituru.⁴² Koáne áva epemópiti ítikevo, peréxa. Áva kahá'ati váxeopi ítikevo, ívexamaka.

Muhíkova xâne puvo'óviti, konókoti ákoyea omótova vokóvo

Lk 6.32-36; 23.34; Át 7.60; Rm 12.14

⁴³—Kémoanenoe neko emo'úti “Hako motovâ yokóvo ne ínikene koane pívamaka ne puvópiti” koêti. ⁴⁴Itea hara ngxópinoe: Hako motovâ yokóvo ne puvópiti. Itíkina orásaum ne vaheřxoti ítukeinopi. ⁴⁵Yane itínenemo itukóvo koati kaná'uti xe'éxaxapa Itukó'oviti ya vanúke. Vo'oku poréxoá Yá'a íhae vanúke uhápu'iyea ne káxe xapa xâne ákoti aunáti, koánemaka xapa únati xâne. Kúteanemaka kíxoaku poréxea úko ne xâne ponóvoti ítuke, koánemaka ne ákoti aunáti ítuke. ⁴⁶Itukapu póhutine xâne ákoti omotóvopi okóvo ako omótovo yokóvo, namo kíxoaye ápeyea némoepo xoko Itukó'oviti? Muhíkova ne koperáxinotihiko nâti, enepone yómoti ánu'ukea kóperau, ákomaka kamáxatika ne ákoti omotóva okóvo. ⁴⁷Itukapu póhutine ínikene itíkino únati, koati kutipasí keâti ne ákotihiko êxa Itukó'oviti, vo'oku énomonemaka kixóhiko itúkeovo. ⁴⁸Hukínóvoti ngxéopinoe: Itúkapunoe ponóvoti kixoku itúkeovo kuteâti koêku Itukó'oviti, enepone Yá'a íhae vanúke.

6 Ina kixovókoxopamaka Jesus: —Yokóhiyanavonoe, hako yoposíko noíxeokono ne únati íti keha'âti iháyuikeopi po'ínuhiko xâne, vo'oku enepo akoéneye ne íti ke, ákomo némoepo xoko Itukó'oviti, enepone Yá'a íhae vanúke.

Koêku ne poréxoti huvó'oxeake ne xâne apêti konokínovati

²—Enepo áva peréxoake ne xâne apêti nókone, hako kutí koe pehúkoti inuxínopiti oxoti torombéta keha'âti noíxeokono ne íti ke, kuteâti kixoku itúkeovo ne xâne ikútixapovoti koati

sasá'iti ya po'ínuhiko. Vo'oku enepo apê pôreu ya íhikaxovoku hó'e koáne ya none ovokúti, énomone kixínoakeneye kaha'âti hiko ápeyea ihayú'ikoati. Koati emo'úti ra yunzó'inopinoe: Vo'oku íkomumuxeovone xâne, usóne námoepo nê'e. Yane ákonemo námoepo xoko Itukó'oviti. ³Itea enepo áva hivó'oe, hako kalihú'ina yopósiki ápeyea po'i exoâti, muhíkova ne ínikene koati ákoti omotóva yokóvo ⁴maka hákone exókono. Yane apêtimo némoepo xoko Itukó'oviti, enepone Yá'a íhae vanúke iníxoti koekúti ákoti po'i noixoâti.

Nókone kó'iyea ne xâne itúko orásaum

Lk 11.2-4

⁵—Enepo itikánoe orásaum, hako kitêa ne xâne ikútixapovoti koati sasá'iti ya po'ínuhiko. Vo'oku enepo itúko orásaum, áhatihiko xe'ó kó'iyea ya íhikaxovoku hó'e koánemaka ya none ovokúti vékoheixoku xâne, kahá'ati noíxeokono. Koati emo'úti ra yunzó'inopinoe: Vo'oku íkomumuxeovone xâne, usóne námoepo nê'e. Yane ákonemo námoepo xoko Itukó'oviti. ⁶Kene íti, enepo itíka orásaum, urukú yákoepo kúveu yóvoku. Exexó íxea ne péhapetea. Yépema ne Yá'a íhae vanúke, enepone ákoti inixoâti, yane iko'íparaxopeatimo nê'e. Koáhati iníxoti koekúti ákoti po'i noixoâti.

⁷—Koáne enepo itíka orásaum, hako kitêa ne xâne ákoti êxa Itukó'oviti yómoti káyuixea yúho enepo itúko orásaum. Koati ikútixatihiko yumopókonotimo vo'oku ixómoyea káyuixoá ne yúho. ⁸Hako ikítipasikova ne xâne kuteâti nê'e, vo'oku exo nékone ne Itukó'oviti, enepone Yá'a íhae vanúke. Tumúneke yépemi, éxoane ne nékone. ⁹Itea hara yákoepo enepo itíka orásaum:

“Iti Ha'a úti íhae vanúke, émbemo téyeamo sasá'iti íhe ne uhá koeti xâne. ¹⁰ Émbemopi ukóponeamo ne netíxi yáye xapákuke úti, uti xâne. Itúkapu yâha kousókovo yara poké'e kuteâti koeku kousokeovo ya vanúkeke. ¹¹ Peréxavi nika úti itukovo káxe. ¹² Ketúyapa pahúnevo úti koêkumaka kóseanayea úti ne po'ínuhiko xâne vaheréxinoviti ítuke, kutí kixoâti uti ákoti pahukápu. ¹³ Hako sike'évi víkorokeovo pahunévotike itea peréxavi víteova ne váhere kixovókuti, (vo'oku poéhane íti itukóvo hána'iti nâti ya uhá koêti. Poéhane íti apê xunáko ouêkeke uhá koêti. Poéhanemaka íti itukóvo hána'iti ihayú'iuti ya uhá koêti, ákotinemo hunókoku. Itúkapu énomoneoxo koéneye)” yákoe ítika orásaum —kíxovokoxoane Jesus.

¹⁴ —Vo'oku enepo kutí ixêa ákoti vaherexeaku ítukeinopi ne po'ínu xâne, kúteanemakamo kixópiku Itukó'oviti.

¹⁵ Itea enepo hákoti kixeáneye (ne váhere ítukeinopi po'i xâne), ákomakamo katúyapa váhere ílike ne Itukó'oviti, enepone Yá'a íhae vanúke.

Nókone kó'iyea ne xâne enepo jejuá kôe

¹⁶ Ina kixovókoxopamaka Jesus:

—Enepo jejuá yakôe, hako isone'ekovoo keyê kuteâti kóyeku ne xanéhiko ikútixapovoti sasá'iti ya po'ínuhiko, kahá'atimaka éxokeovo po'ínuhiko xâne itúkeovo jejuá koêti. Ivévaka ra yunzó'inopinoe: Vo'oku íkomumuxeovone xâne, usóne námoepo nê'e. Yane ákonemo námoepo xoko Itukó'oviti. ¹⁷ Kene íti, enepo jejuá yakôe, hako kixevóneye, itea kímanduxapu ina kevaríkapu koane kipénaneapu, ¹⁸ maka hákone exôa po'ínuhiko xâne itúkeovo jejuá kêti,

itea itúkapune póhutine Itukó'oviti exôa, enepone Yá'a íhae vanúke iníxoti koekúti ákoti po'i noixoâti. Yane apêtimo némoepo xokóyoke.

Koêku ne kaná'uti vírikuxea, uti xâne

Lk 12.33-34; 2 Tm 4.8; Êb 10.34; 1 Pê 1.4; Ap 7.15-17; 21.1; 22.1

¹⁹ —Hako yoposf'ixo kirí'uxi apeínopiti yara poké'e ya ákoyeaku oríkoa kálíhunoe hó'openo níkoheyea, koáne ya ápeyeaku iko'íhomuyoxoati, koánemaka xoko ápeyeaku urukú koeti oméxoponea. ²⁰ Itea itúkapu vanúkeke ítixe apeínopiti xoko ákoyeaku aúke'e, koáne xoko ákoyeakunemo kálíhunoe hó'openo níkoheati, koáne xoko ákoyeaku iko'íhomuyoxoati itukovo koesáyu'ixoati, koáne xoko ákoyeakunemo urukú koeti oméxoponea. ²¹ Vo'oku koêkuti yunákoaku ne apeínopiti, itukapu vanúkeke áko'o itukapu poké'eke, énomoneoxo yónoheixo iséneu —kíxovokoxoane Jesus.

Ominó'oviti uhapú'iti yoko hahákuti

Lk 11.34-36

²² —Kuteâti koeku yúku kouhápu'ikopeti, énomone koéneye ne uke xâne koxé'uke. Enepo aunáti ne yúke, uhapú'itikemo yóvoheixo. ²³ Kene itukapu ákoti aunáti ne yúke, hahákutikemo yóvoheixo. Kúteanemaka koêku ne kouhápu'ikoti isóneu xâne. Enepo itukapu hahakú kixópiti ne mani kouhápu'ikopiti, yupihovó koetíneoxomo itúkeovo hahákutike yóvoheixo.

Konókoti itúkeovo Itukó'oviti yoko ítuke yuíxovo úti

Lk 16.13; 12.22-31; Fp 4.6; Êb 13.15; 1 Pê 5.7

²⁴ Ina kixovókoxopamaka Jesus:

—Ako xâne motovâti pi'á kíxea páta-rauxa. Vo'oku koêkumo ákoyea omótova okóvo ne po'ínu, yane ákomo itúkoake ne po'ínu, áko'o enepo itukapu yuíx-ovoxo ítukexeake ne po'ínu, yane ákomo itúkoake ne po'ínu. Koane enepo yixápu kirí'uxi apeínopiti, ákomo yoxéne yíxivo ítuke Itukó'oviti.

²⁵ —Énomone ngixínopinoe ákoyea ixomo ipúpakina yokóvo ne kixékumo kêku itukovo káxe, ukínopikumo níke yoko yêka, koane nókone kexé'u kixékumo iké'ipovoxopivo. Vo'oku enepone kékuku itukovo káxe, haina pohúneti níki. Koane haina pohúneti iké'ipovoxopivo yápeino. ²⁶ Ivévakapihi koêku ne hó'openohiko ôti. Ako nâ. Koane ako ítixeaku ha'i nóne. Ákomaka unákoku nîka, koane ákomaka óvoku ítixoku êno nikokónoti, itea kóyeane poréxea Itukó'oviti nîka, enepone Yá'a íhae vanúke. Hainá'ikopo ítínoe yupihóvo ítóponone nonékuke Itukó'oviti yane hó'openohiko? ²⁷ Ako ápahuina ya xepákukenoe itotimo koukoponea kaxena ivókovo, yusíkoti yupíheovo kóxunakeovo kahá'ayea koukoponea.

²⁸ —Ná'ikopo koeti yupíhinovo yónea iséneu ne kixékumo iké'ipovoxopivo? Ivévakapihi koeku payá'iyea ne koati uhé'ekoti híu itunoêvoti ya mêum, enepone humanévoti. Ako okó'ítuke, koane ákomaka ixúxuka kuteâti koeku xâne. ²⁹ Itea koati ngixópitinoe: Muhíkova neko uhá koeti úhe'ene Salúmaum, enepone hána'iti nâti írîku mekúke, ako itápana úhe'ene híu ne itunoêvotihiko íhae mêum. ³⁰ Katarákoapo Itukó'oviti ne itunoêvoti íhae mêum mapini póhutine kó'oyene ápeyeyea, ihârotike oro'ókokonotinemo yúkuke, ínapomo hako katarákopi ítínoe xâne ôriti kúveova. ³¹ Hákoikopo pipokéxo iséneu ixómoyea yépemo'ixopovo

ukínopikumo ne níke yoko yêka koane ípevo. ³² Enepora uhá koeti koekúti, koati xâne ákoti êxa Itukó'oviti yonóheixoa isóneu. Yoko éxoa Itukó'oviti, enepone Yá'a íhae vanúke, kénokínoe uhá koêti ra koekútihiho. ³³ Hane ítíka yónoheixoku iséneu inúxotike, ítuke Itukó'oviti koánemaka péni kixeku ítíkivo kuteâti ahá'inopi. Yanê'e, kousókinopeatinoemo Itukó'oviti ne uhá koeti po'ínuhiko nékone. ³⁴ Hako pipokéxo iséneu vo'oku nékonemo ihârotike, vo'oku apépotimakamo po'i yónoku iséneu ihârotike. Ópoeane yónoku iséneu ne nékone ya póhutihiko káxe. Hácone kiri'úxo pipókexinoe iséneu ne nékone ya keno'ókoti káxe —kíxovokoxoane Jesus.

Ako yusíka vitúkeovo xâne húketi isóneuno po'ínuhiko xâne

*Lk 6.37-38, 41-42; Rm 2.1;
14.1; 1 Ko 4.5; Tk 4.11*

7 Ina kixovókokopaikomaka Jesus:
—Hákonoe ítíkovo xâne húketi isóneuno po'ínuhiko xâne inixeâti ákoyea aúmati enepo hákoti yexôa koêku, mará'inamakamo íxekananye. ² Vo'oku kuteâti kíxeaku iséneunoa ne po'ínuhiko xâne, énomonemakamo kixékononeye. Kuteâtimaka ítikeinoe ne po'ínuhiko xâne, énomonemakamo koéneye ítikeinokono.

³ —Na koeti yíxinova kemómoyi ne kutí koeti kalíhuti koekúti yonoti ukeku pe'ínu, koeku ákoyea ínixepa ne kutí koeti koati hána'iti ítátane tikóti yonoti yukékuke? ⁴ Na kixoaye yéxoki po'i xâne pahúnevo koeku ákoyea ínixepa ne pe-húnevo? Mani kutí keti xâne ákoti eapâ ne hána'iti ítátane tikóti yoneâti ukéku, itea kóyeane kíxea ne po'ínu: “Veyámbinapeavo ne kali koekúti yonoti yukékuke” kixoâti. ⁵ Ítínoe ikútixapovoti koati sasá'iti ya po'ínuhiko, viyápa inúx-

otike ne kutí koeti hána'iti itátane tikóti yonoti yukékuke, maka sásasa ákoyepone ínixi. Ínamo omotóva viyópi ne kutí koeti kali koekúti yoneâti ukékuke ne pe'ínu.

⁶—Hako kutí kê xâne poréxoti tamúku koati únati yoko sasá'iti koekúti. Hákomaka kutí kê xâne kuríkoti uhé'ekoti iyoyónevoti yupihóvati hepíko xapa kûre, mará'ínamo ákanukexa, yane koímaiti okópeopi koane óko'okeopi.

**Konókoti kutípea úti yumópeovimo
Itukó'oviti vitúko orásaum**

Lk 11.9-13

⁷—Yépema Itukó'oviti ne yâha vo'oku porexópeatimo. Kéxuna'ixapu yopósiki vo'oku itepónoatimo. Hako imaxovó kixêa yépemo'ixi, kuteâti koeku ixómoti ipusóko pahapéti ehane míhe'okinokonoa. ⁸Vo'oku uhá koeti epémoti, poréxokonoa ne épemone. Koáne ne koxuná'ixovoti opósikea ne nókone, itóponoa. Koáne ne kutí kixóvoti ipusókoti pahapéti, mihe'ókinokonoatimo. ⁹Itínoe apêti xe'éxa, man'íkopomea perexoâti mopôti ne xi'íxa epemápi pâum? ¹⁰Manímea koéxoe peréxoa epemápi hôe? ¹¹Muhíkinova itínoe mapini váhere xâne pahukóvoti nonékuke Itukó'oviti, itea peréxoa únati koekúti ne xi'íxa. Ínapoxo ne Ha'a úti íhae vanúke, koatimo únati koekúti poréxoa ne xâne epemoâti.

¹²—Kuteâti koeku yâha kíxeopineye ne po'fhiko xâne, énomonemaka íxeane, vo'oku énomone itukóvo ne koati kaná'uti kixó'ekone ne Ponóvoti Kixovókuti yútoe Muíse, koánemaka ne fhikauvi yútoe porófetahiko koyúhoti emo'u Itukó'oviti mekúke.

Pi'âti kó'iyevoku xêne

Lk 13.24; Fp 3.19-20

¹³Ina kixovókoxopamaka Jesus:

—Hara víka xoko pahapéti iyonópoti xâne xoko Itukó'oviti, enepone kutí koeti kalíkuti. Vo'oku enepone pahapéti koáne ne xêne yonópoti ipihóponovokutike, koati vákuti nê'e, koane êno xâne vekoâti. ¹⁴Itea enepone xêne yonópoti xoko Itukó'oviti, ako ávaku koánemaka ne páhapetea, yoko ako axú'ina xâne itoâti vékea.

**Xâne ákoti itukapu koati kaná'uti
páhoe Itukó'oviti koyúhoyea emó'u**

Lk 6.43-44; Xu 15.4; Tk 3.11; 1 Xu 4.4

¹⁵—Yokóhiyanavao ne xâne ákoti okoyúhoa ne kaná'uti emo'u Itukó'oviti, vo'oku upánini kutí'iyea éxoko su'ûso simopínoe, koatíhiko kutí koeti koyuvôrixovoti yovíre ákoti iyuhixa hopéno'iu enepo isukôa. ¹⁶Ya kixoku itúkeovo, énomonemo yéxi itukóvotiye kuteâti yéxi koêku ne xuve tikóti vo'oku há'i. Ápeikopo xâne veyoti úva xuvékuke topekóxe? itukovo veyoti figu ka'ávetike nonéti xapa úhiti? ¹⁷Vo'oku uhá koeti únati xuve tikóti, únatimaka ne há'i pôreu. Kene ne váhere xuve tikóti, váheremaka ne há'i pôreu. ¹⁸Ako yusíka poréxea váhere há'i ne koati únati xuve tikóti. Ákomaka parexa únati há'i ne váhere xuve tikóti. ¹⁹Uhá koeti xuve tikóti ákoti parêxa únati há'i, tetúkokono ina kurikókono yúkuke. ²⁰Kúteanemaka koeku nekôyohiko, vo'oku enepone há'i pôreu, énomonemakamo yéxi itukóvotiye neko xâne.

**Yuhu Jesus koêku ne urúkopovoti
natíxokuke Itukó'oviti vanúkeke**

*Lk 6.46; 13.25-27; 2 Ko 11.13;
13.5; 2 Pê 2.1; 1 Xu 2.3; 5.12*

²¹—Hainamo uhá koeti xâne “Unaém, Unaém” kixónuti úrukopeovomo natíxokuke Íhae Vanúke. Poéhanemo neko itúkoti ahá'inoa Nzá'a íhae vanúke. ²²Yaneko káxe, enómo xâne kixónuti:

“Unaém, Unaém, koyúhopepo uti yemó'u xapa xâne vitúkoti péhoenovi. Ihékemaka veínoa úti kópuhikopea úti ne ndémoniu urúkovoti xoko xâne. Ihékemaka veínoa úti vitúkea êno iyupánevoti” kixónutimo. ²³Yane ínamo injâ: “Hainánoe iti ovónje. Yahíkuxipunu itúnoe itúkoti váhere” ngxoâtimo.

Pi'âti kó'íyeovoku poéheve pétí

Lk 6.47-49

²⁴Ina kixovókokopamaka Jesus:

—Uhá koeti xâne kamokénoati ra emó'um koane itukoâti, hane koéneye ko'isóneuti hóyeno itúkoti pêno xoko poké'e mopoíxoti. ²⁵Keno'óko êno úko, koínikone huvêo ina kayakákoa êno xúnati ihunóvoti neko ovokúti, itea ako íkarakapu vo'oku itúkeovo xoko poké'e mopoíxoti ixíkokono.

²⁶—Kene uhá koeti kamoâti ra emó'um ákoti itukâ, hane koéneye xâne ákoti isóneu itúkoti pêno xoko poké'e hariríxoti. ²⁷Keno'óko êno úko, koiníkone huvêo ina kayakákoa êno xúnati ihunóvoti neko ovokúti, yane íkorokovone. Heu-heú kôe itáhineyêa —kíxovokoxoane Jesus.

Úkeakune xokóyoke ne hána'iti exóneti íhikaxone Jesus

Mk 1.22

²⁸Uke'éxone koyúhoyea ne Jesus, enepohikoneko êno xâne kamokénoati, yupíhova iháyu'ikea ne íhíkavoti íhikaxone, ²⁹vo'oku koati iyúseoti itúkeovo úkeakune xokóyoke ne hána'iti exóneti íhikaxone ne Jesus, kene haina kuteâti ne éskiribahiko, enepone íhíkaxoti yútoe Muíse.

Koitóva Jesus neko yúvone lépara

Mk 1.40-45; Lk 5.12-16

8 Evesékopeane Jesus oúke neko kali mopói, yupihovó koe êno xâne

hokopâti. ²Yane apé koéne hóyeno ahí'ókovoti Jesus. Enepone hóyeno, yúvone koati váhere arinéti iháxoneti lépara. Ipuyuké koéne nonékuke Jesus koane kíxea:

—Unaém, enepo yakahá'a, motóva kesása'ikopinu yara arínem —kíxoane.

³Ina sipo'ókoa Jesus koane kíxea:

—Ngahá'a, sesá'ipine ra yaríne —kíxoane.

Ehá'axo koyúhoa Jesus, má koépone neko aríne, unátipone. ⁴Ina kixôa Jesus:

—Hako yetó'oko koêkuti xâne ra índukeinopi, itea yéxakapanapa ne sasedóti, enepone inuxínoti xâne hó'eke. Yamína iké'iparaxoke Itukó'oviti kuteâti koeku páhoenovi yútoe Muíse, yéxokovope itúkeovo yunatípotine —kíxoane.

Koitóva Jesus neko ahínoe tuti húndaru íhae Róma

Lk 7.1-10

⁵Simoáne Jesus ne Kafanâum, ápe ikoseânaxovati, hóyeno ákoti itukapu jûdeu, tuti póhuti séndu húndaru íhae Róma. ⁶Hara kíxoa:

—Unaém, anêko anzínoe ka'aríneti óvonguke. Ákone ita ehévokeovo múyo. Koati yupihóvotine koítóponeovo kotíveti vo'ókuke ne aríne.

⁷Ina kixôa Jesus:

—Mbihotímo yóvokuke, ngoitóvatimo —kíxoane.

⁸Itea hara kíxoa tuti húndaru:

—Unaém, ako yomótokea yûrukivo óvonguke. Póhu pahú íxea unátipea ne anzínoe, yane itóvotinemo. ⁹Vo'oku undímaka hóyeno konókoti itúkea páhoenonu payásoti ya undíke. Koane ápe húndaru konókoti itúkea mbáhoenóa. Poéhane kónoko “Píhe” ngíxea, yane pihotíne. Kene po'ínu, “Kiná'aka” ngxôa, kenó'oko. Koane anzínoe, “Hara itúka” ngxôa, itúkoa ne mbáhoenóa itúkea —koéne.

¹⁰ Kamoáne Jesus neko emó'uinoa tuti húndaru, yupíhova iháyuikea, ina kixôa neko xanéhiko hokoâti:

—Koati emo'úti ra yunzó'inopinoe: Ako noínjeaku xâne koati kuvovónuti kuteâti râ'a, muhíkova xapákuke íhae Izarâe —koéne.

¹¹ Ina koe'íkomaka:

—Koati ngxópitinoe: Enómo xâne ukeâti po'íkehiko poké'e ya xoko úkeaku ihârtoti koáne ya xoko kíyo'i káxe ivatákoponotimo ya xe'o mêsa ya ayuúti xapákuke evo Âbraum, Izáki yoko Njáko ya natíxokuke Íhae Vanúke. ¹² Itea enepohikone íhae Izarâe, enepone mani koati noivókoeti yonópea, kurikókono-timo xapa êno hahákuti, óvoku iyókekxoti yoko ngarutútukexoti ôe vo'oku tiveko koêku —kíxovokoxoane Jesus.

¹³ Ina kixôa Jesus neko tuti húndaru:

—Pihépane yóvokuke. Vo'oku kívivonu, énomone ákoeneye kuteâti yâha —kíxoane.

Énomone yaneke ókoku káxe, unátipone ahínoe neko tuti húndaru.

Koitóva Jesus ne imose Pêturu

Mk 1.29-31; Lk 4.38-39

¹⁴ Simoné'e ne Jesus óvokuke Pêturu, inuí kíxeane imóse ípeke, yupihóvoti otuko mûyo. ¹⁵ Yane namú kíxeane vô'u Jesus. Uké'epone neko otuko mûyo, ina exepúkopo neko sêno, yane kátarako-pone Jesus.

Êno po'ínuhiko ka'aríneti koítovone Jesus

Mk 1.32-34; Lk 4.40-41

¹⁶ Yaneke kíyo'i káxe, omókonone xoko Jesus neko êno xâne úroevo ndémoniu. Yane pohu pahú kixópa Jesus neko ndémoniuhiko, ipúhikoponehiko, yoko koítovamaka uhá koêti neko xâne ka'aríneti.

¹⁷ Kó'inokeneye motovâti kóusokeovo

neko yuho Itukó'oviti, yútoeke porofeta Izâiya mekúke, enepone koêti:

“Koati énomone veyopínovi varíne, koane oúkeke yonópo uhá koêti ne veópone” koêti. *Izâiya 53.4*

Koeku apê kahá'ati hókea Jesus

Lk 9.57-62

¹⁸ Noixoâne Jesus yupíheovo êno xâne hokó'ixoati, pahúkoane neko íhikauhiko usó kíxoixa vatéke tarú'uxope poixô'oke neko Mar-na Ngalfleya. ¹⁹ Yane ápene éskiriba, enepone íhikaxoati ne Ponóvoti Kixovókuti yútoe Muíse, ahi'ókovoti Jesus. Hara kíxoa:

—Ihikaxotí, nzokópitimo koêkuti yénoku.

²⁰ Ina kixôa Jesus:

—Enepone úkoe, ápe úhorona, koáne ne hó'openohiko ôti, ápe môko. Kene ûndi, undi íhae vanúke ikútipasiko-ponovoti xâne, ako óvongu yonóm-boku ómomingea yara kúveu mêum —kíxoane.

²¹ Ínamaka apê po'i hokoti Jesus kixoâti:

—Unaém, sikénuvo engóxeakomo nzá'a inúxotike enepo ivakápune, ínamo nzakâpi.

²² Itea hara kíxoa Jesus:

—Kiná'akane ingyeneke. Síkeane ne kutí koeti ivokóvotinehiko ákoti yuixápu ítuhe Itukó'oviti ekóxoameo ne ivokóvoti —kíxoane.

Ixikôa Jesus neko xúnati ihunóvoti

Mk 4.35-41; Lk 8.22-25

²³ Yane úsa'ixovane Jesus ne vatéke koane íhikauhiko ikéneke. ²⁴ Koeku píhea, apê koéne êno xúnati ihunóvoti. Koati xúnati ovóxoakeovo ne úne enó'inoke úne urúkovati ne vatéke. Yoko imókoti ne Jesus. ²⁵ Ina ahi'ókova íhikauhiko koyúkoati. Hara kíxoa:

—Unaém, yokótixovi mará'inamo vívahikapu.

²⁶Ina kixovókoxoa Jesus:

—Na koeti itíkinovonoe îreti? Koati itínoe xâne ôriti kúveovonu —kíxovokoxoane.

Ina exepúko ne Jesus pahukôa ókea ne ihunóvoti koane kóyunukeovo ne úne. Yane huvemoo koépone ikéne. ²⁷Yupihovó koe píkeahiko neko íhikau. Hara kixókoko:

—Kutimea itukóvoye ra hóyeno? Muhíkinova úne yoko ihunóvoti itúkea yúho —kixókokonehiko.

Koitóva Jesus neko pi'âti hóyeno úroevo ndémoniu ya Ngâdara

Mk 5.1-20; Lk 8.26-39

²⁸Simoné'e ne Jesus poixô'oke neko Mar-na Ngalíleya xoko poké'e koéhati Ngâdara, apé koéne pi'âti hóyeno okotúmonexoati ukeâti pe'áxatike, ainóvoti úroevo ndémoniu. Yoko hi'imé koéne xâne pikoâti vékea xe'ókuke neko óvoheixoku, vo'oku itúkeovo koati koímaine neko hóyeno. ²⁹Yane kóhonokone emó'u neko pi'âti. Hara kôe:

—Jesus, Xe'exa Itukó'oviti, na koeti yúho'ixopoinovi? Simínétine ipíheponivi tumúneke símea kaxéna? —kíxoanehiko.

³⁰Yoko ápe êno kûre ixómotihiko níko xêrerekuke neko óvoheixoku. ³¹Ina kixopómaka Jesus neko ndémoniuhiko:

—Enepo itukapu pehukópoviti, hane pehúkapavi xapákuke ne êno kûre —koénehiko.

³²—Pihépanenoe kopoya —kíxoane Jesus.

Ipuhíkopeanehiko, ponokó koépone xapákuke neko êno kûre. Yane heú koéne éhahikeovo neko kûre koane íkorono'ekeovohiko úneke ukeâti oúke ne mopôî. Heú koéne yúpuririhikeovo.

³³Kene enepohikone koyonoâti neko kûrehiko, kohó'ikene. Simoné'e

pitivókoke, koyúhoahiko uhá koêti neko koekúti koánemaka koépoku neko pi'âti hóyeno úroevo ndémoniu. ³⁴Yane pihónehiko ne ko'óvokuti noíxoponea Jesus. Simohíko xokóyoke, koyúhoinoahiko kahá'ainoa ipúhikopea yane poké'exa.

Koitóva Jesus ne isayú'ixovoti ákoti ehevákapu mûyo ya Kafanâum

Mk 2.1-12; Lk 5.17-26

9Ina urúkopovamaka Jesus ne vatéke yane kôyoke. Taru'úxoane neko úne, yane pihópone ya pitivóko éxokexeaku. ²Énomone yanê'e, apé koénehiko xâne ominoâti hóyeno isayú'ixovoti ákoti ehevákapu mûyo. Ixané kíxoahiko pouke. Noixoâne Jesus itúkeovohiko koati kuvovâti, ina kixôa neko isayú'ixovoti:

—Nje'exá, aúhepepone iséneu, itúyopone pehúnevo.

³Yoko ápe ihíkaxoti yútoe Muíse, enepone éskiribahiko xapákuke. Ina kôe isóneunoahiko: “Enepora hóyeno, koati itúkovoti Itukó'oviti” koénehiko isóneu.

⁴Yane exó kíxeane Jesus isóneuhiko, ina kixoáhiko:

—Na koeti váherexino iséneunonu?

⁵Kuti itukóvoxo ákoti hé'onoke'e ngíxea ra isayú'ixovoti: “Itúyopone pehúnevo?” áko'o “Yexépukapa, yenápa” ngíxea.

⁶Itea kó'oyene, enjókopitinoe ápeyea njunáko yâye yara poké'e ngotúyopea pahunévoti, undi íhae vanúke ikúti-pasikoponovoti xâne —koéne.

Ina kixôa Jesus ne isayú'ixovoti:

—Yexépukapa, viyápa ne peúke, pihépane yóvokuke —kíxoane.

⁷Yane xépu koépone neko isayú'ixovoti, pihópone óvokuke.

⁸Enepohikoneko ênoti xâne noixoâti, yupíhova iyúpaxeova ne koekúti koane iháyú'ikeahiko Itukó'oviti vo'oku poréxea xunakóti ne xâne yara poké'e

kíxeaneye ne ítuke, ikutíxatihiko xanehí koêti ne Jesus.

Iná ihaxíkoa Jesus ne Máteu

Mk 2.13-14; Lk 5.27-28

⁹Úkeane ukopóno ne Jesus, yane noíx-one hóyeno koéhati Máteu, vaata koyêti xoko kóperaxoku vo'oku ítúkeovo koperáxinoti nâti. Ina kixôa Jesus:

—Kiná'aka ingéneke.

Yane xepú koéne ne Máteu, pihóne hókea Jesus.

Iníkoa Jesus ne xanéhiko pahukóvoti

Mk 2.15-17; Lk 5.29-32

¹⁰Ikénepoke, ixómoti níko ne Jesus yoko íhikauhiko óvokuke Máteu, simóne êno po'ínuhiko koperáxinoti nâti, enepone yómoti ánu'ukea kóperau, koánemaka xâne pahukóvoti kaha'íneti Jesus níkeahiko xe'ókuke mêsa.

¹¹Noixoâne farízeu, enepohikone yuixóvoti hókea yútoe Muíse, hara kixo íhikauhiko Jesus:

—Na koeti ínikinoa ihíxaxopiti ne koperáxinotihiko nâti koáne ne xâne pahukóvoti? —koénehiko.

¹²Kamoáne Jesus épemo'ikeokono ne íhikauhiko, hara koéne:

—Enepohikone xâne ákoti yuvâti, ako okónoko ipixáxoati. Poéhane ka'aríneti konokôa. ¹³Itea pihénoe, yapásika yéxi kixó'ekone ne yutoéti emó'uke Itukó'oviti, enepone koêti: “Hane ngahá'a itíkivo seánati, kene haina ngahá'ati iké'iparaxinu hó'openo képeu” koêti. Vo'oku haina nzimínoti xâne ponóvoti kixoku ítúkeovo, itea hane nzimíno, xâne pahukóvoti (maka ikátivexane isóneuke ne pahúnevo koane kuríkopea) —kíxovokoxoane Jesus.

Koyuhôa Jesus nókone kó'iyea ne xâne enepo jejuá kôe

Mk 2.18-22; Lk 5.33-39

¹⁴Yane pihóne xoko Jesus ne íhikauhiko Xuaum Mbátita. Hara kíxoahiko:

—Na kó'inoaye iséneu ne jejuá kó'iyea xâne? Vo'oku úti, uti íhikau Xuâum, kóyekune jejuá kó'iyea úti koánemaka ne farízeuhiko, itea ako jejuá ákoe ne íhikeuhiko.

¹⁵Ina kixôa Jesus:

—Yusíkoikopo ikáxu'iyea okóvo ne húpiu kasátuxoti koêkuiko ápeyea ne koyénoti híyeuke? Ako kalíhuina. Itea simóvotimo káxe veyópeokonokumo ne koyénoti xapákuke. Yane ínamo jejuá akôe —kíxovokoxoane Jesus, kixopóvoti yane éxetina.

¹⁶Ina koe'íkomaka Jesus:

—Ako veyoti inámati ipovóti itukoâti ihápa'akope xoko yékoteno ipovóti, vo'oku mani koukóponoati ívarereoku ne yékoteno ipovóti —kíxovokoxoane, ihókoati inámati ipovóti ne ihíkavuti íhikaxone ákoti akutêa ne kúxoti hó'e xâne.

¹⁷Ina koe'íkomaka:

—Ákomaka yusíka unákeovo inámati víyum ya yékoteno íhaku itukéti ya vakamóto, mará'ínamo ívarerea ne yékoteno íhaku enepo ihiyáka ne inámati víyum. Yane mani evókovoti ne víyum koánemaka ne íhaku. Itea konókoti ímeokono inámatike íhaku ne inámati víyum. Yane ákomo évakapu ne íhaku koáne ne ovâti —kíxovokoxoane, ítúkoti po'i íhokoake ne ihíkavuti íhikaxone.

Koitóvo sêno yoko seno kalivôno ne Jesus

Mk 5.21-43; Lk 8.40-56

¹⁸Ixómoiko koyúho ne Jesus, símoane hóyeno teyonéti ya hó'êke júdeu.

Ipuuyuké koéne nonékuke Jesus koane kíxea:

—Ínati ivokóvo kali inzíne. Yaxénapanu óvonguke. Pohu ipihó íxepana veô'u xokóyoke, iyukópovotimo —kíxoane.

¹⁹ Yane exépuko ne Jesus, úkeane pího ikéneke koánemaka íhikauhiko.

²⁰ Yane apé koene sêno nduse koetine xoénae ká'arine. Akó'oti áka evésekea aríne. Akéneke Jesus véko sipóheoponeati heve ípovo, ²¹ vo'oku hara koeti isóneu: “Enepomo pohu nzípáheya ípovo, indóvotimo” koeti isóneu. ²² Yane na'akené koéne ne Jesus. Noixoâne neko sêno, hara kíxoax:

—Nje'exá, aúhepepone iséneu. Itévone vo'oku kívivonu —kíxoane.

Énomone yanê'e unátipone neko sêno.

²³ Úkeane ukopóno ne Jesus óvokuke neko hóyeno inuxínoti xanéhiko ya hó'eke. Simoné'eya, noíxoane neko êno xâne oxoti étakati ikotívexoati isóneuke ne ivokóvoti, koane ákoyea tópi kixóvoku íyokexeahiko. ²⁴ Ina kixovókoaxa Jesus:

—Yahíkuxapunoe vo'oku haina ivokóvoti râ'a, pohu imókoti —kíxovokoxoane.

Yane koémoke'eanehiko neko yuhu Jesus. ²⁵ Ipuhíhikopone neko êno xâne, yane úrukovone Jesus, ina namukêa vô'u neko seno kalivôno, yane exépukopone. ²⁶ Koati ákoti malíka yónoku eyékox-eokono neko koekúti yaneke poké'e.

Koitóvo pi'âti komítiti ne Jesus

²⁷ Ipuhíkopeane evo Jesus neko pitivóko, ápe pi'âti komítiti hokoâti koane kóhonokea emó'u kíxea:

—Iti ámoripono Ndávi, yokóseanavi —kíxoanehiko.

²⁸ Urúkovone ovokútike ne Jesus, ahí'okovane ne pi'âti komítiti, ina kixoáhiko Jesus:

—Kitípoaxo motó'ieova ngoíteovopinoe?

—Êm Unaém, ngutípopi —kíxoanehiko.

²⁹ Ina ipiho vô'u ukékuke neko komítiti xaneâti kíxea:

—Vo'oku kívivonu, énomone ákoen-eye kuteâti yâha —kíxoane.

³⁰ Yane ínixoponehiko. Yoko í'ixiko'o kíxoixoa Jesus. Hara kíxoax:

—Hako kalihú'ina yéto'oki koêkuti xâne —kíxoane.

³¹ Itea koeku pihópeahiko, inamá'axone koyuhópa ne koekúti. Koati ákoti malíka yónoku itóhineyaa ne eyekoúti ya uhá koêti neko poké'e.

Koitóva Jesus ne ímokerezone ndémoniu

³² Pihopónehiko neko pi'âti, omókono xoko Jesus hóyeno mókere úroevo ndémoniu.

³³ Yane kópuhikopa Jesus neko ndémoniu, ina koyuhópo neko hóyeno. Enepohikoneko êno xâne noixoâti, yupíhova iyúpaxeova neko koekúti koane kó'ieyahiko:

—Ako noíxeaku úti kuteâti yara poké'ixa úti, uti íhae Izarâe —koéhiko.

³⁴ Itea poé'ainoa isóneu farízeuhiko. Hara koéhiko vo'ókuke:

—Enepora hóyeno, hane porexôa xunakóti kópuhikopea ndémoniu tûti ne uhá koeti ndémoniu —koéhiko.

Hána'iti kóseanayea Jesus ne xanéhiko

³⁵ Yónoa Jesus xapa uhá koêti neko pitivóko yoko ipuxóvokutihiko, íhíkaxoti íhikaxovokuke hó'e jûdeuhiko, koyuhó'inoati ne inámati íhíkavoti koeku natíxea Itukó'oviti xapa xâne koane koitóvotimaka xâne ka'arínetai, koêkuti kó'ieovoku aríne koane eóponehiko. ³⁶ Noixoâne Jesus neko êno xâne, yupihovó koéne kóseanayea,

vo'oku koati kotíveti koêkuhiko, koane mómitihiko kuteâti koeku su'ûso pihohí koêti ákoti koyonoâti. ³⁷Ina kixovókoxxa Jesus ne íhikau:

—Koati hána'iti ra itukéti, kuteâti kavâne ainóvoti itóvotine ha'i nonéti ovâti, itea ako axú'inahiko ra ko'itúkeati. ³⁸Yépemanoekopo Itukó'oviti, Únae ra itukéti, pahúkea po'ínuhiko ko'itúkeati.

Noivókoxxo íhikauhiko ne Jesus

Mk 3.13-19; Lk 6.12-16

10Ina ihaxíkoa Jesus ne nduse koeti íhikau, porexoâti xunakóti kópuhikoxxa ndémoniuhiko urúkovoti xoko xâne koane kóteovomaka ka'arínetai koêkuti kó'ieovoku aríne yoko eópone neko xanéhiko. ²Yoko ká'aye koéhahiko neko nduse koeti ápostulu páhoe Jesus koyúhoyea emó'u xapa xâne: Enepone inúxoti, Símaum koéha. Péturu yonópo íha; ina apê Ándere, po'ínu Péturu; ina keno'óko Teâku yoko Xuâum, xé'ahiko Nzebêdeu; ³koane Filípi; Mbatulúmeu; Túme; yoko Máteu, enepone koperáxinoti náti; koane Teâku, xé'a Áfeu; koane Tádeu; ⁴yoko Simaum Nzelóti; yoko Njuda Iskarióti, eneponeko itúkoheovoti koeku hókea Jesus koane kurikoâti xoko xanéhiko puvâti.

Ítukevohiko ne nduse koeti íhikau Jesus

Mk 6.7-13; Lk 9.1-6

⁵Enepokoneko nduse koêti, énomone pahúko ne Jesus xapa xâne. Hara kixovokoxoa inâ pahukôa:

—Hákonoe yéno xapákuke xâne ákoti itukapu júdeu. Hákomaka píhe pítivokonake íhaehiko Samâriya. ⁶Itea hane yapásika xanena úti, uti íhae Izarâe, enepokone kutí koeti moyónitihiko su'ûso ákoti koyonoâti. ⁷Pihéneoe, yokóyuhopoinoa itúkeovo

kaxénane natíxxa ne íhae Vanúke xapa xâne. ⁸Keítapanoe ne ka'arínetai koane kéxepukapanoe ne xâne ivokóvoti. Keítapamaka ne xâne yúvone lépara, koane képuhikapamaka ne ndémoniu urúkovoti xoko xâne. Kuteâti ngxópiku ákoti ngaperáxxapi, énomonemaka íxxeane itíki ne itukéti ákoti keperáxxa xâne. ⁹Hákonoe yómo tiúketi piúsunake, enepone ôro, péhu yoko nfi. ¹⁰Hákonoomaka yómo íhaku ípevo koeku yéni, koane hako yómo yesá'ikovepo koane pírikatana. Muhíkova piló'ina hako yomâ, vo'oku koati motokeâti kóusokinokono nókone ne xâne ko'ituketi.

¹¹—Itukovo apêti pitivóko, áko'o ipuxóvokuti símeku, yapásika xâne usó koyêti poréxxopi yóki óvokuke. Énomone yávaheixa xokóyoke tukú koeti ipíhikopiku ne pitivóko. ¹²Koeku yûrukivoa ne ovokúti símeku, yépemina unako koêku ukeâti xoko Itukó'oviti ne ko'óvokuti. ¹³Enepone xâne ovâti ne ovokúti, itukapu usó koyêti poréxxopi yóki óvokuke, kousókinokonoatimo kuteâti yépeminoake xoko Itukó'oviti. Kene enepo hákoti koen'éye, hákoti unâti kixópiku, youúkekemo yonópo ne yépeminoake xoko Itukó'oviti. ¹⁴Koêkuti ákoti akahá'api, ákotimaka akahá'a kámokenoyea yiúho, enepo ipihíkapi óvoku itukovo pítivokona, ikétatahevexapapu. Kiríkapa ne ipú'ine poké'e hivíkuke, yexókoati ákoyeane omótokea íkameokono emo'u Itukó'oviti. ¹⁵Koati emo'úti ra yunzó'inopinoe: Simapúne kaxena ipíhoponope Itukó'oviti, muhíkova ne koati váhere xâne mekúke íhae Sódoma yoko íhae Ngómora, ákomo itápana tiveko ipíhoponeake Itukó'oviti ne xanéhiko íhae neko pitivóko ákoti akahá'apinoe.

**Koyuhôa Jesus ápeyemo tiú'iti
koekúti simoâti ne xanéhiko hokoâti**

Mt 24.9; Mk 13.9-13;

Lk 21.12-17; 1 Pê 4.12

¹⁶Ina kixovókoxopamaka Jesus neko fhikauhiko:

—Koeku mbahúkeopinoe, kutí koe mbahúkoti su'úso ya xapa yovíre. Itikapunoekopo usokó koyêti kuteâti koeku koêxoe, koane itikapumaka ákoti vaheréxa ítuke kuteâti koeku kurûte.

¹⁷Yokóhiyanavonoe, vo'oku apêtimo xâne iyonópitinoe yuhofkovokutike koane

yehepóke'exopitinoemo xoko fhikaxovoku hó'e xanena

ûti. ¹⁸Vo'oku itíktivonoe hokónuti, yomokónotinoemo

yíhoikikono nonékuke ngovento yoko nonékuke nâti.

Itea kixínekonokenemoye motovâti keyúhoyi nonékukehiko,

koánemaka nonékuke ne ákoti itukapu viyéno jûdeu koêku ra kitípone.

¹⁹Enepo yamakánanenoe nonékukehiko, hako pipokéxinoa iséneu ne kixékumo yimópi,

vo'oku yaneko káxe, yexókokonotimo yimópíke.

²⁰Vo'oku hainamo ukeâti iséneuke ne yimópope, itea koati ukeâti xoko

Itukó'oviti, enepone Yá'a íhae vanúke koeku ítúkeovo Sasá'iti Omíxone

koyuhô xikóyoke.

²¹—Apêtimo xâne kuríkoti koati po'ínu xoko payásotihiko, motovâti

koépekeokono. Kúteanemakamo kíxoaku hóyeno ne xé'a. Apêtimakamo

okópoti koati há'a yoko êno, kuri'ókoatimaka xâne koepékoatimo.

²²Yupihóvatimo púveopi uhá koeti xâne vo'oku itíktivonoe hokónuti. Itea

enepone koxuná'ixovoti ingéneke ákoti aukápapu ikéne tukú koeti hunókokuke,

énomonemo pihopô vanúkeke xoko Itukó'oviti. ²³Enepo pivakána,

hako'óne keyunúkokono yane pitivóko yóvoheixoku, yokóho'i po'íke pitivóko.

Koati emo'úti ra yunzó'inopinoe: Ákomo yuké'exa yénoheyi ra uhá koeti pítivokona Izarâe tumúneke aúngopovope yara kúveu mêum, undi íhae vanúke ikútipasikoponovoti xâne.

²⁴—Enepone íhíkaxovoti, haina énomone payasô ya íhíkaxoati. Koáne ne ahinoêti, haina énomone payasô ya pátarauxa.

²⁵Itea enepone íhíkaxovoti, motóva kúxea kutipasí kó'iyea íhíkaxoati.

Kúteanemaka koêku ne ahinoêti, motóva kúxea kutipasí kó'iyea pátarauxa.

Itukovo mbuvokónoti, undi yúnae, koeku ínzaxeokono Mbezêbu,

enepone tuti uhá koeti ndémoniu, ínapoxomo itínoe ovónje.

Nókone téyeba ûti

Lk 12.2-7

²⁶Ina kixovókoxopamaka Jesus:

—Hákonoe píke xâne. Ako kixovókuti pikonéti éxeokono kó'oyene ákotimo

exákana. Kúteanemakamo ne he'onó koêti kó'oyene, kóyeenemo

urápu'ipea. ²⁷Enepone yunzó'inopinoe vainóvone, akô'o po'ínu xâne,

yokóyuhoanemo xapa xanéhiko. Koáne ne ínzikaxeopike vainóvone,

kéhanakanemo keyúhopi motovâti éxea uhá koeti xâne.

²⁸Hákonoe píke xâne motovâti koépekeopi, vo'oku poéhane kexé'u íto, itea ako xunáko

iyónopeopi ipihóponovokutike. Hane tíya Itukó'oviti, enepone apêti xunáko

koépekea xâne koane iyónopea ipihóponovokutike.

²⁹Hainá'ikopo kali póhuti pe'u tiúketi, ákoti axu'ína ovâti ko'ésa'i ne pi'âti kálihunoe

hó'openo ôti kavanékono? Itea ako ápahuina ivokóvoti xapákukehiko

ákoti exâ Itukó'oviti, enepone Yá'a íhae vanúke.

³⁰Kene itínoe, muhíkova yé'akeye ne híyeu tiúti, heú kíxoá éxea Itukó'oviti.

³¹Hákoikopo píke, vo'oku itínenoe yupihóvo itóponone nonékuke Itukó'oviti yane ênoti hó'openo ôti.

**Koeku teinôa xâne koyúhoyea
hókea Jesus koáne akô'o teinâ**

Lk 12.8-9; 2 Tm 1.8

³²—Uhá koeti koyúhoti nonékuke xanéhiko ítúkeovo hokónuti, kúteanemakamo ngíxoaku ngoyúhoyea ítúkeovo hokónuti nonékuke Nzá'a íhae vanúke. ³³Itea enepone koyúhoti nonékuke xanéhiko ákoyea ítúkapu hokónuti, ngoyuhópatimakamo nonékuke Nzá'a íhae vanúke ákoyea ítúkapu hokónuti.

Tiú'itihiko koekúti simo'óviti

Lk 12.51-53; 14.26-27

³⁴—Hákonoe ikitíxa nzimínuti omínoam úhepeyea isóneunokoko ne xâne yara kúveu mêum. Haina énomone nzimíno, itea koati apêtimo okopókokoti vo'ónguke. ³⁵Enepora nzímea, énomone kutí'ino apêtimo hóyeno poe'aínuti isóneu há'a. Énomonemaka kutí'ino apêtimo sêno poe'aínuti isóneu êno. Kúteanemakamo koêku ne sêno yoko imóse. ³⁶Yane koati iyénoxapa kúveuke ne óvoku puvopâmo ne xâne hokónuti.

³⁷—Enepone xâne yupihóvoti ákoyea omótovo okovo há'a yoko êno ya undíke, ako omótokea ítúkeovo hokónuti. Koánemaka ne xâne yupihóvoti ákoyea omótova okóvo ne xé'a itukovo ihíne ya undíke, ákomaka omótokea ítúkeovo hokónuti. ³⁸Enepone ákoti usó akóye koítoponeovo kotíveti ingéneke kuteâti koeku xâne koinópoti kurúhuna iyonókonone xoko kurúhuxokonokumo, ákomaka omótokea hókeonu. ³⁹Koêkuti xâne yuixóvoti kóuhepekeovo óvea yara kúveu mêum, énomonemo evókoa ne koati kaná'uti apéyeati ákoti hunókoku xoko Itukó'oviti. Itea enepone usó koyêti évokea úhepeko kóyeku yara kúveu mêum vo'ónguke, énomonemo

itopóno inamápoti apéyeati ákotinemo hunókoku xoko Itukó'oviti.

**Apêtimo námoepo xoko Itukó'oviti
ne xâne koxuná'ixovoti ikéneke**

Mt 25.34; Mk 9.41; Xu 13.20; 3 Xu 5

⁴⁰ Ina kixovóko xopamaka Jesus:

—Koêkuti xâne únati kixópiku simêa óvokuke, undímaka kixóneye. Epó'oxo koêkuti kixónutineye, hanemaka kixóneye Itukó'oviti, enepone pahukónuti yara kúveu mêum. ⁴¹Koêkuti xâne ákoti kamaxátika porófeta, enepone koyúhoti emo'u Itukó'oviti, koane teyoâti vo'oku ítúkeovo ovoxe Itukó'oviti, apêtimo námoepo nê'e xoko Itukó'oviti kuteâti ne námoepomo porófeta. Koane koêkutimaka ákoti kamaxátika xâne ponóvoti kixoku ítúkeovo, koane teyoâti vo'oku ponóvoko ítúke, apêtimo námoepo xoko Itukó'oviti kuteâti námoepo ne ponóvoti kixoku ítúkeovo huvó'oe. ⁴²Koati emo'úti ra yunzó'inopinoe: Koêkuti xâne apêti póneake ne koati ákoti apayáso xapákuke ne hokónuti, teyoâti vo'oku ítúkeovo ínzikau, yusíkotu ítúkeovo kali póhuti enovópeti puhí koeti kásati úne poréxo, ákomo kalíhuina évokea námoepo xoko Itukó'oviti vo'ókuke —kíxovokoxoane Jesus.

Ápe páhoe Xuaum Mbátita xoko Jesus

Lk 7.18-35

11 Uke'éxoane Jesus koyúhoína nókonehiko ítúkea ne nduse koeti íhikau páhoe koyúhoyea emó'u, ina pího po'íkehiko pitivóko yaneko poké'e íhífaxoti koane koyúhoti emo'u Itukó'oviti.

²Yoko ika'ákovokutike ovóne ne Xuaum Mbátita. Kamoné'e koeku ítúke Jesus Kristu, yane pahúkone íhikauhiko épemo'ikoponea Jesus.

³Hara kixóponoa:

—Énomone îti ne kuxonéti símeamo? áko'o kónokoako kúxeako uti po'ínu.

⁴Ina kixôa Jesus:

—Yáúkapapu xoko Xuâum. Yéta'akapa koêku ra kémone koáne ra neíxone. Hara íxepamo: ⁵“Ínixopone ne komítiti. Yonópone ne mohéveu. Unátiponehikomaka ne yúvone koati váhere arinéti, enepone lépara. Kamópone ne mókere. Iyúkopovone ne ivokóvoti, koane koyúhove xapa xâne ákoti apeínoati ne inámati ihíkavoti ítuke Itukó'oviti. ⁶Koati únati koêku ne xâne ákoti opoé'ainonu isóneu” íxepamo —kíxoane Jesus.

⁷Pihópone neko íhikauhiko Xuâum, turíxovone Jesus koyúhoinoa xanéhiko koêku ne Xuâum. Hara kíxovokoxoa:

—Enepo pihenôe neíxoponi Xuâum ya mêum ákoti apêti, kutí'ikopo kixónoe neíxi? Xâne muyá'iti kuteâti koeku hí'e kayákae ihunóvoti? Ako kalíhuina. ⁸Kutí'ikopoya ne neíxopono? Hóyeno yupihóvoti úhe'ekea ípovo? Ako kalíhuina kó'iyeaneye ko'ípovoyea nê'e. Vo'oku poéhane óvokuke nâti óvo xâne kuteâti nê'e. ⁹Kutí'ikopoya ne neíxopono? Porófeta koyúhoti emo'u Itukó'oviti? Êm, koati porófeta nê'e, koane koati ngxópitinoe yupíheovo anú'ukea ítúkeovo teyonéti ya po'ínuhiko porófeta. ¹⁰Vo'oku enepone neíxoponone, hara koe yuho Itukó'oviti emo'uke vo'ókuke:

“Mbahuoâtimo timúneke ne koyuhó'ínonuti emo'um maka mîhe'akinapine yoxéne ítíki índukexeopike xapákuke xâne” kôe.

Malaquias 3.1

¹¹Ina kixovókoxoakomaka Jesus neko xâne:

—Koati emo'úti ra yunzó'inopinoe: Xapákuke xâne yara kúveu mêum, ako teyonéti ya Xuaum Mbátita. Itea upánini ítúkeovo koati hána'iti teyonéti ne Xuâum yâye yara kúveu mêum,

koati yupihóvotimo anú'ukea ítúkeovo teyonéti ya Xuâum ne xanéhiko ya natíxokuke Íhae Vanúke, muhíkova ne ákoti apayáso xapákuke. ¹²Ukeátine ya kaxénake Xuaum Mbátita tukú koeti kó'oyene, enepone inámati ihíkavoti koyúhoti koeku natíxea ne Íhae Vanúke xapa xâne, koati xúnati yúmo'ixeova xanéhiko éxea koêku. Yoko enepohikone koxuná'ixovoti éxea koêku, énomone itopónoa. ¹³Vo'oku ukeátine mekúke tukú koeti kaxénake Xuâum, ápe yútoeke porófetahiko koane Ponóvotike Kixovókuti yútoe Muíse koyúhoti koêku ne natíxea Itukó'oviti xapa xâne. ¹⁴Epó'oxo yakahá'anoé kitípi yútoe ne porófetahiko, kitipoâtimo ítúkeovo Xuâum itukóva ne Íliya, enepone koyúhone porófetahiko símeamo. ¹⁵Koêkuti kamoâti ra yúnzo, ivávaka.

¹⁶—Kutimea motóvo ínzokea ra xanéhiko apêti yara káxehiko kó'oyene? Hara ínzokoa kalivónohiko vataká koyêti ya none ovokúti ákoti ínixone unáko apê po'ínuhiko kalivôno kaha'âti ikómohixea. Yane hara kixókonohiko: ¹⁷“Voxone oxokénati móhikena elóketi okóvo, itea ákonoe yakáha'a kemóhiyi. Vimókovonemaka akene imokó'ikoti ivokóvoti, itea ákomaka yakáha'a” kixókonone.

¹⁸Ina kixovókoxopamaka Jesus:

—Énomonemaka kénenoeye vo'oku simóne Xuaum Mbátita yuixóvoti jejuá kó'iyea yoko ákoyea énapu víyum, itea ako ínixeanoe unáko, epó'oxo “úroevo ndémoniu nê'e” kíxeanoe. ¹⁹Ina nzímo xepákukenoé iníngoti xâne, undi íhae vanúke ikútipasikoponovoti xâne, itea ákomaka ínixeanoe unáko. Hara kôe iséneunonu: “Koati nípati yoko énovokenati víyum ne hóyeno, koane yómoti aínavokoxeovo koperáxinoti nâti yoko po'ínuhiko xâne pahukóvoti” kixénunoe. Itea enepone koati kaná'uti exóneti,

kóyeane mo iyúseyea kó'iyeaneye vo'oku kixoku itúkeovo ne xanéhiko hokoâti — kíxovokoxoane Jesus.

**Koeku pitivóko óvohikoku
xâne ákoti akutipó Jesus**

Lk 10.13-15

²⁰ Yane turíxovone Jesus koyúhoyea motókeyea ipíhóponeokono ne ko'óvokuti yane pitivókohiko vékoku itúkea êno iyupánevoti, vo'oku ákoyeahiko ikátivexa isóneuke ne pahúnevo koane kuríkoepa. Hara koe yuho Jesus vo'ókuke:

²¹ —Koati kotívetimo kêku, itínoe íhae Korázim, keánemaka itínoe íhae Mbetásaida, vo'oku eneponi itukapu ya pítivokona ákoti êxa Itukó'oviti, enepone Tíru yoko Sídom, indúkoahiko ne iyupánevoti índuke xepákuke, mani mékutine kuríkopo váherevoko ne xanéhikoya. Mani ko'ipóvotínehiko ko'ixéhiti xáku koáne mani purapú'ikovitínehiko pôu, éxokovopehiko yupíheovo ikótivexea isóneuke ne êno pahúnevohiko.

²² Koati enjókopeatínoe koêkumo: Simapúne kaxena ipíhópone ne Itukó'oviti, koati iyuhí kixokónotimo tiveko ipíhóponeokono ne íhae Tíru yoko íhae Sídóm ya itíke. ²³ Kene itínoe íhae Kafanáum, itínoe po'okoâti yupíheovomo kahána'ikeokono ya po'ínuhiko xâne, kirikókonotínoemo ipíhóponevokutíke. Vo'oku eneponi itukapu ya xapákukehiko ne koati váhere xâne íhae Sódoma indúkoa ne iyupánevoti kuteâti índuke xepákukene, mani kutipónutínehiko. Epó'oxo ákoni uké'êxa Itukó'oviti, itea mani anéyetiko tukú koeti kó'oyene. ²⁴ Koati enjókopeatínoe koêkumo: Simapúne kaxena ipíhópone ne Itukó'oviti, iyuhii kixokónotimo tiveko ipíhóponeokono ne íhae Sódoma ya itíke —kíxovokoxoane Jesus neko xâne.

**Kouhépekopokonotimo isóneu yoko
omíxone ne xâne hokoti Jesus**

Lk 10.21-22

²⁵ Énomone yaneko ókoku ôra hara kixo Itukó'oviti ne Jesus:

—Aínapo yákoe Pai, iti Únae vanúke koane poké'e, vo'oku ákoyea itúkapu hána'itínoe ko'éxoneti yoko hána'itínoe ihíkaxovoti yara kúveu mêm yéxokoa ra koekúti, itea itúkeovo xâne inixóneti ákotihiko itóponone keúhupu'ikinoa ra koekúti. ²⁶ Koati énomone kíxea ne ítíke Pai, vo'oku ínixi unáko kó'iyeaneye — kíxoane.

²⁷ Ina koe'íkomaka ne Jesus:

—Uhá koeti koekúti, kurí'okoponoane Nzá'a. Ako exónuti, undi Xe'êxa Itukó'oviti, ákoti itukapu Nzá'a. Poéhane exónu. Koane ákomaka exoâti ne Nzá'a ákoti itukapu ûndi, undi Xe'êxa, yoko koêkuti xâne ânja énjokea.

²⁸ —Yahí'akapununoe, itínoe kutí koeti xâne kóinoti êno ínati koekúti, itínoe yupíhóvotíne momí'iyea, yoko undínemo kayapáhikopinopea. ²⁹ Itíka ne índukexepíke, enepone kutí koeti íngoinoxepíke, vo'oku ngaha'ínepitimoya. Íhíkexapu njokóyoke ngxoku indúkeovo, vo'oku undi itúpa'íkoti, koane ako ngapáyasakapu, ínamo mbarexápínoe hána'iti ómomíkea iséneu. ³⁰ Vo'oku enepone kutí koeti íngoinoxepíke, haina kutí koeti êno ínati koekúti motovâti hí'ínaxeokono, itea koati yáyapahi koyêti —kíxovokoxoane Jesus neko xâne.

**Jesus exêa koêku ne sâputu, káxe
koati sasá'itino jûdeuhiko**

Mk 2.23-28; Lk 6.1-5

12 Yaneko káxehiko, vekónéhiko kali xêne vekoti kavâne ne evo Jesus ya xapa itóvope ha'i nonéti. Yoko sâputu nekóyo, káxe sasá'itino

jûdeuhiko. Epékexoatine hímakati ne íhikauhiko. Yane turíxovone marékeahiko ha'i tiríku koane níkea.

²Noixoâne farízeuhiko, hara kixo Jesus:

—Yokómoma ítúkovo ne íhikeuhiko. Koati ítúkoti koekúti ákoti parexá'avea Ponóvoti Kixovókuti hó'e úti vitúkea ya sâputu.

³Ina yumopâhiko Jesus:

—Ákoikopo yíhoikikunoe ya emó'uke Itukó'oviti koeku ítuke ne Ndávi mekúke yaneko epékoa hímakati koánemaka ha'ínehiko? ⁴Vo'oku yaneko urúkova Ndávi neko óvoku Itukó'oviti, níkoa neko pâum ikó'iparaxokonoke Itukó'oviti, ítúkoti koekúti ákoti parexá yútoe Muíse ítúkea. Kúteanemaka koêku ne ha'ínehiko, mani ákoti omotóva níkea neko pâum. Poéhane sasedóti, enepohikone inuxínoti xanéhiko hó'eke motovâ níkea. ⁵Ákoikopomaka yíhoikiku Ponóvotike Kixovókuti yútoe Muíse koêku ne sasedótihiko? Koati ko'ítuketi hána'ítike imokóvokuti ya sâputu, upánini ákoyea paréxakana xanéhiko ko'ítukeya ya sâputu, itea ako pahúkapuhiko koeku ko'ítukeya.

⁶Koati ngixópitinoe kó'oyene: Anéyene koati teyonéti yane hána'iti imokóvokuti, enepora yuhó'ixopitinoe.

⁷Eneponi yexâ koati kixó'ekone ne yutoéti emó'uke Itukó'oviti, enepone koêti: “Ítíkivo seánati, ene ngahá'a, kene haina iké'iparaxinu oró'oeti hó'openo” koêti, ákoni váherexinano e iséneu ne ákoti pahúnevo. ⁸Vo'oku undíne exêa koêku ne sâputu, undi íhae vanúke ikútipasikoponovoti xâne —kíxovokoxoane Jesus.

Koitóva Jesus ne hóyeno timovó'uti

Mk 3.1-6; Lk 6.6-11

⁹Úkeane ukopóno ne Jesus. Ina urúkova ne íhikaxovoku hó'e xanéhiko.

¹⁰Yoko ápe hóyenoya timovó'uti. Enepohikone xâne oposí'ixoatine

évekinoaku yuhóhiko ítúkeovo pahukóvoti ne Jesus, hara kíxoahiko:

—Yane Ponóvoti Kixovókuti yútoe Muíse, motóvaikopo koíteovokono ne ka'aríneta ya sâputu?

¹¹Ina kixovókoaxa Jesus:

—Ínani áva xepákukenoe apêti su'úsona ikoróno'ekovoti uhoróku ya sâputu. Ákonikopomea ituka xunáko veyópea? ¹²Yoko yupihóvone ápeyeta itóponone ne xâne ya su'úso. Motóvaikopo vitúkea únati koekúti ya sâputu.

¹³Ina kixôa neko hóyeno:

—Kepáya'akapa ne veô'u.

Koáne, ítúkoa ne yuhó'inoa Jesus. Yane unátipone. Kutipasí koépokokone ne vô'u.

¹⁴Yane ipúhihikopone ne farízeuhiko, koane ixómoyeahiko oposí'ixo kixókumo koépekea Jesus.

Ahíkuxopovo ne Jesus

¹⁵Exoâne Jesus isóneunoa ne pu-vâtihiko, ákone ávaheixa xapákuke. Koati êno xâne pihôti ikéneke Jesus. Yane koítova Jesus uhá koêti ne ka'aríneta xapákuke. ¹⁶Itea ixíko'okoa ákoyea okóyuhohiko xapákuke xâne neko ítukeinoa. ¹⁷Kó'inokeneye, koati simóvotine kaxéna neko yuho Itukó'oviti xokóyoke ne porofeta Izâiya mekúke, enepone koêti:

¹⁸“Anéye ra ovónje noívangoe, ákoti omotóva ongóvo, ominónuti hána'iti elókeko ongóvo. Mborex-oátimo ovo'ó kó'iyeta ne Sasá'iti Omínjone, koane koyuhoátimo xapa xâne ákoti itukapu jûdeu ne Ponóvoti Kixovókuti íhae njokóyoke. ¹⁹Ákomo ítúkapu yumópokenati nê'e, koane ákomo vaúka xapa xâne, koane ákomo ítúkapu hónoti koyúhoyea ya none ovokúti. ²⁰Koseánatimakamo ne xâne ákotine xunáko,

enepohikone kutí koeti kalísoti ókono hí'e ekehókotine. Koane koseánatimakamo ne xâne kutí koeti páviu enepo kaha'áne ípukeovo. Ákomo kutí íxa ípukoâti. Énomonemo koe ítuke imókonemo uke'éxapa uhá koêti ne vaherévokoti itukápumo ainóvoti ponóvoti kixovókuti apê. ²¹Yoko énomonemo ítúko kúxoixone ne uhá koeti xâne, koêkuti óvohikoku yara kúveu mêmum koe yútoe Izâiya. *Izâiya 42.1-4*

Koyuhókono ítúkeovo íhakoe Mbezêbu ne Jesus

Mk 3.20-30; Lk 11.14-23

²²Yane omókonone xoko Jesus hóyeno mókere komítiti, úroevo ndémoniu. Koítova Jesus. Yane koyúhopone koane ínixopone neko mókere komítiti. ²³Iyúpaxova heú koeti xâne noixoâti koane kó'iyeahiko:

—Eneporâ'a, hainá'ikopomea ne Ámoripono Ndávi kixonéti, enepone páhove Itukó'oviti koíteovo xâne kúxone úti? —koéhiko.

²⁴Itea enepohikone farízeu, kameáne yuhóhiko, poé'ainoa isóneu koane kó'iyeahiko:

—Ako po'i xunakóti veínoake kópuhikopea ndémoniuhiko ra hóyeno ákoti itukapu xunako Mbezêbu, enepone pahúkoti uhá koeti ndémoniu —koénehiko.

²⁵Yoko exó kíxea Jesus ne isóneuhiko. Yane hara kixovokoxoa:

—Uhá koeti natixókuti óvoku xâne ixómoti okopókoko, itohíneotimo xanéhikoya, ákonemo ovâti. Kúteanemakamo koêku ne pitivóko yoko ko'óvokutihiko ovoti póhutike ovokúti, itukovo ixómoti okopókoko, uke'épotinemo ítúkeovo póhutine óvohikoku. ²⁶Eneponi itukapu Satánae kopúhikopo po'íhiko ndémoniu

ovóxehiko, mani koati okopópovoti. Yane mani uké'etine xunáko. ²⁷Koáne, eneponi itukapu xunáko Mbezêbu ngópuhikopea ndémoniuhiko kuteâti iséneunonuno, ná'ikopo kó'inoaye iséneu ne he'ínehiko ya hé'eke kopúhikopotimaka ndémoniu? Ako kalíhuina kó'inoaneye yihó'ino kuteâti ra yihó'inonu. Koati énomonehikomo kouhápu'iko ítúkeovo pahukóvoti ne iséneunonu. ²⁸Koeku ítúkeovo ya xunáko Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti ngópuhikopea ndémoniuhiko, koati iyúseoti símeovone kaxena natíxea Itukó'oviti xepákuke.

²⁹—Man'íkopo motovâti ápeyea urúkeovoti óvokuke xúnati hóyeno omópea ítukevo ákoti ika'áka inúxotike? Konókoti iká'akea inúxotike, ínamo itâ omópea ítukevo —kíxovokoxoane Jesus, ihókoati xúnati hóyeno ne Satánae, koane kixopóvoti ítúkeovo xunané'e ya Satánae.

³⁰Ina koe'íkomaka:

—Eneponi xâne ákoti huva'áxanu, koati okopónuti. Koane enepone ákoti itukapu nza'íne índukeke, itopó kíxoa ukóponea ne itukéti índuke.

³¹Hukinóvoti ngíxeopinoo: Heú koeti kó'iyevoku váhere ítuke ne xâne, motóva kotúyoapeovo, muhíkova ne koémóke'eti Itukó'oviti, itea enepone koyúhoti ítúkeovo ítuke Satánae ne ítuke Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti, ákonemo ítúyopeaku ne pahúnevo.

³²Eneponi vaheréxoti emó'uinonu, undi íhae vanúke ikútipasikoponovoti xâne, apêtikomo oxéne ítúyoapea pahúnevo. Itea enepone koyúhoti ítúkeovo ukeâti xoko Satánae ne ítuke Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti, ákonemo ítúyopeaku ne pahúnevo kó'oyene yara koeku óvea yara kúveu mêmum, koánemakamo ikénepoke —kíxovokoxoane Jesus neko xâne.

Kixoku itúkeovo éxeokono ne xâne

Lk 6.43-45

³³ Ina koe'íkomaka ne Jesus, itukínoat-ihiko íhokoake ne áha íhikaxea:

—Enepone únati xuve tikóti, únati-maka ne há'i pôreu. Kene ne váhere xuve tikóti, váheremaka ne há'i. Vo'oku hane éxeokono ne xuve tikóti, há'i pôreu. ³⁴ Itínoe ámoripono xâne kutí koeti koáti ipúhokovoti koéxoe, na kíx-eaye keyúhoyi únati koekúti? Vo'oku hane koyúho ne xâne, oveáti isóneuke.

³⁵ Enepone únati xâne, áinovo únatinoe koyúho ukeáti ne únatinoe koekúti unakóvoti isóneuke. Kene ne váhere xâne, áinovo ákoti aunáti koyúho ukeáti ne váhere koekúti unakóvoti isóneuke.

³⁶ —Koati ngixópitinoe kó'oyene: Uhá koeti emo'úti koyuhohí kíxone xâne, konokoátimo yumópea Itukó'oviti vo'ókuke yaneko káxe yuhaíkapane Itukó'oviti ne xanéhiko vo'oku kixoku itúkeovo. ³⁷ Vo'oku hanemo exôa kixékonokumo, kixeku keyúhoyi, itukapu pehukópokonotimo ipihóponovokutike, áko'o itukapu iyenópokonotimo xapa kasása'iuo Itukó'oviti —kíxovokoxoane Jesus.

Hoénaxeokonoke Njóna

Mk 8.11-12; Lk 11.29-32

³⁸ Yane hara kixo Jesus ne evo éskiriba yoko farízeu, enepohikone xâne teyonéti hó'eke júdeu:

—Íhikaxotí, kahá'ati noíxea uti itíki iyupánevoti, hoénaxovope ápeyea xunako Itukó'oviti xikóyoke.

³⁹ Ina yumopâhiko Jesus:

—Koati ákoti aunáti ra xanéhiko yara káxehiko símokune úti. Koati ákotimaka kuvâpu Itukó'oviti, épemoikomaka noíxea iyupánevoti índukeino, hoénaxovope itúkeovo xoko Itukó'oviti úkea njunáko. Itea ákomo ápahuina iyupánevoti

noíxonemo, ákoti itukapu kuteâti koeku kixókonoku porofeta Njóna mekúke. ⁴⁰ Kuteâti mopó'ayea káxe yoko yóti óvoheixea okóvoike hána'iti hôe neko Njóna, kúteanemakamo mopó'ayea káxe koane yóti ómbonea opékuke poké'e, undi íhae vanúke ikútipasikoponovoti xâne. ⁴¹ Epó'oxo simapúne kaxena yúhoikopeakumo Itukó'oviti ne xanéhiko, hanekóxonomo ne xâne íhae Nínivi xapákuke ne xanéhiko apêti kó'oyene. Exepúkotimo neko íhaehiko Nínivi, exókoatimo pahúnevo ne xanéhiko apêti kó'oyene. Vo'oku ikótivexoa isóneuke váherevoko neko íhae Nínivi koane kuríkopea kamoné'e yuho Njóna koyúhoti emo'u Itukó'oviti mekúke. Yoko anéyene koati payásoti ya Njóna, enepora yuhó'ixopitinoe itea ako itúkokonoke yúho. ⁴² Koánemaka neko seno nâti mekúke íhae poké'e koéhati Sâba, hanekóxonomo xapákuke ne xanéhiko apêti kó'oyene, yaneko káxe yuhaíkapa Itukó'oviti ne xanéhiko. Exepúkotimo neko seno exókoatimo pahúnevo ne xanéhiko apêti kó'oyene, vo'oku yupíheovo ákoyea malíka úkeaku neko seno kámokenoponea ne êno hána'iti kó'exoneyea Salúmaum. Yoko anéyene kó'oyene koati payásoti ya Salúmaum, enepora yuhó'ixopitinoe, itea ako itúkokonoke yúho —kíxovokoxoane Jesus.

Koêku ne ndémoniu aukópova ne xâne ipúhikopeaku

Lk 11.24-26

⁴³ Ina kixovókokoxopamaka Jesus neko xâne:

—Enepo ipuhíkopea xâne úroevo ne ndémoniu, píhoheo ya mêum ákoti apêti oposíkoti ókoku itea ako ínixapana. ⁴⁴ Énomone kó'ino: “Aungópovotiko xoko imbúhikopeakumeku” kôe. Yane aukopovane, yoko inú'íkopane

ákoyea ovâti, koane sásasa koyépotine, yoko êno úhe'ene vo'oku ákoyea inú'epoya. ⁴⁵Ina itaíkopono po'i seti koeti ndémoniu itúkoti xanépone. Yoko aínovo koati váhere yane inúxoti. Ina urúhikopova neko hóyeno. Yane yupihovó koépone váherexea koépoku ne hóyeno yane inúxoti koêku. Yoko énomonemo koéneye xokóyoke ra váherehiko xâne apêti yara káxehiko símokune úti váherexeamo koépoku hunókokuke yane inúxotike —kíxovokoxoane Jesus.

Simôa iyénoxapa ne Jesus xoko óvoheixoku

Mk 3.31-35; Lk 8.19-21; Êb 2.11

⁴⁶Koêkuiko koyúhoyea ne Jesus xapákuke neko xâne, simó koene eno Jesus yoko ámeno kaha'âti yúho'ixoponea. Yoko meúkeke óvoheixohiko. ⁴⁷Ina apê kixopónoati ne Jesus:

—Anêko mémaina yoko yámeno meúkeke kaha'âti yúho'ixeopi.

⁴⁸Yane hara koe Jesus:

—Enepone ênom yoko mbo'ínuhiko, harâ'ahiko —koéne.

⁴⁹Ina so'ixôa ne íhikauhiko, koáne kíxea:

—Enephikorâ'a, énomonemaka indúko ênom yoko mbo'ínuhiko. ⁵⁰Vo'oku koêkuti xâne itúkoti ahá'inoa Nzá'a íhae vanúke, énomonemaka indúko koati mbo'ínu, mongéxa, yoko ênom —koéne.

Éxetina Jesus apêti íhokoake koeku nôti

Mk 4.1-9; Lk 8.4-8

13 Koati énomone yaneko káxe, ipúhikea óvoku ne Jesus ivatákoponoti xe'ókuke Mar-na Ngálíleya. ²Yane ho'uxo-ho'uxó koéne êno xâne xokóyoke. Vo'ókuke neko êno xâne, úrukovo kúveuke vatéke ne Jesus ina ivatáko. Kene neko xanéhiko,

óvane xe'ókuke úne xe'okó koyêti. ³Êno íhíkavoti íhikaxone Jesus ya xêti apêti íhokoake ne âha íhikaxea. Hara kíxovokoxoa:

—Ápe hóyeno nopónoti ake nonéti.

⁴Koeku kásahikea, ápe irihíkovoti xe'ókuke xêne. Yane kenó'okone hó'openo ôti nikopâti neko ake nonéti.

⁵Kene po'ínuhiko, xapákuke mopôí írihikovo xoko ákoyeaku axú'ina móte. Koati ákotihiko oríko íhonoepa vo'oku ákoyea axú'ina móte xoko írihikovoku.

⁶Itea ako oríkoa oró'okea káxe vo'oku ákoyea yónoku poéheve. Yane movohí koéne. ⁷Koane ápemaka irihíkovoti xapa tôpe. Yane inuxó koéne payákeyea ne xuve tôpe. Yane ákone oxéne payákeyea ne nonéti vo'oku huruvokó kó'iyea tôpe. ⁸Ina ápemaka irihíkovoti únatike pok'é. Énomone porexô há'i. Ápe porexópoti póhuti séndu há'i ya póhuti áke úkeaku. Ina ápemaka porexópoti sesenta koêti yoko tirinta koêti ya póhuti úkeaku. ⁹Koêkuti kamoâti ra yûnzô, ivávaka —koéne ne Jesus.

Koyúhoinoake Jesus ne xêti apêti kixó'ekone

Mt 13.34-35; Mk 4.10-12; Lk 8.9-10

¹⁰Ina ahi'ókovoxo Jesus ne íhikauhiko koane kíxea:

—Na koeti itúkinovo exetínati vínoa íhikexi ne xanéhiko?

¹¹Ina kixovókovoxa Jesus:

—Vo'oku enepone koekúti kixoku natíxea ne íhae Vanúke xapa xâne ákoti po'i exeâti koêku, itínoe porexókono éxea. Kene po'ínuhiko xâne, ako paréxakana éxea koêku. ¹²Vo'oku enepone apêti námoe yara yunzóke, kuri'úxovotínoexomo námoe koane yupihovó koetínoexomo. Kene ne ákoti axú'ina námoe, muhíkova ne íkutixane apêti xokóyoke, evókoatimo. ¹³Énomone itúkinovo exetínati apêti

fhokovoke veínoam ínzikaxea ne xanéhiko. Vo'oku upánini noíxoahiko, itea kutí koe ákoti inixâ. Koane upánini kámoa, itea kutí koe ákoti kamâ, koane ákomaka éxina isóneu koêku. ¹⁴Koáhati simóvotine kaxéna neko yuho Izâiya koyúhoti emo'u Itukó'oviti mekúke, enepone koêti:

“Kemoâtinoemo, itea ákomo kalíhuina yéxinoanoé iséneu ne kémone. Neixoâtinoemo, itea ákomo kalíhuina iyíseiniopi koêku ne neíxone. ¹⁵Vo'oku títiu kóyeyea omíxone ra xanéhiko, exexó kixóhiko kêno koane úke. Yane ako ínixone koane kámone. Ákomaka éxina isóneu koêku. Yane ákomaka aúkapapu njokóyoke, koane ákomaka ngaítapahiko —koe Itukó'oviti.” *Izâiya 6.9-10*

¹⁶Ina koe'íkomaka ne Jesus:

—Koati únatinoe kêku vo'oku ápe itópoinopike neíxi koane ápe itópoinopike kémokenoyi. ¹⁷Koati emo'úti ra yunzó'inopinoe: Êno porófeta koyúhoti emo'u Itukó'oviti mekúke, yoko enómaka po'ínuhiko xâne koati ponóvoti kixoku ítúkeovo mekúke yumó'ixovati noíxea kuteâti ne neíxonenoe kó'oyene, itea ako naíxa. Koane enómaka yúmo'ixeova kámea kuteâti ra kémonenoe kó'oyene, itea ako káma —kíxovokoxoane.

Kouhápu'ikopa Jesus koêku ne éxetina

Mk 4.13-20; Lk 8.11-15

¹⁸—Yakámokenoanoé kixó'ekone ra énjetina apêti fhokovoke koêku ne hóyeno nôti. ¹⁹Uhá koeti xâne kamoâti ne emo'u Itukó'oviti koyúhoti kixoku koeku natíxea ne Itukó'oviti xapa xâne, koeku ákoyea éxina isóneu, yane kenó'okone Satánae veyopeâti isóneuke ne kámone. Énomone kuteâti ne ake nonéti irihíkovoti xe'ókuke

xêne. ²⁰Kene ne ake nonéti irihíkovoti xapákuke mopôí xoko ákoyeaku axú'ina móte, énomone kuteâti ne xâne namukoâti ne emo'u Itukó'oviti inâ kamôa, xaneâtimaka hána'iti elókeko okóvo, ²¹itea vo'oku kutí kó'iyea nonéti ákoti poéheve, ako áxu'ikene hókea. Enepo simôa kotíveti koekúti ítukovo apêti ikoítoponoati kotíveti vo'oku kutípea emo'u Itukó'oviti, yane itavókeatine. ²²Kene enepone ake nonéti irihíkovoti xapa xuve tôpe, énomone kuteâti ne xâne kamoâti ne emo'u Itukó'oviti itea pepoké kixoti isóneu vo'oku nókone yara kúveu mêum, koane iyókovotimaka enó'iyea apeínoati. Énomone ákoino ukápana ítukeke Itukó'oviti, koane ákomaka únati ítukeino Itukó'oviti. ²³Itea enepone ake nonéti irihíkovoti únatike poké'e, énomone kuteâti ne xâne kamoâti ne emo'u Itukó'oviti, epó'oxo koati exínoati isóneu. Yane koâti apêti únati ítukeino Itukó'oviti kuteâti koêku ne ake nonéti porexópoti póhuti séndu há'i ya póhuti áke úkeaku ítukovo sesenta koêti, áko'o ítukovo tirinta koêti ya póhuti úkeaku.

Ihíkauvoti ihókovoti koeku úhiti kutí koeti tiríku

²⁴Ina koyuhó'inoamaka Jesus po'i xêti apêti fhokovoke. Hara kíxoahiko:

—Enepone kixoku natíxea ne Íhae Vanúke xapa xâne, hane koéneye hóyeno nôti koati únati ake nonéti isáneke. ²⁵Itea ya yóti koeku imókeahiko xâne, símo anáne neko hóyeno ina nopóno váhere úhiti koati ákoti pahuíxa tiríku xapákuke ne nóne tiríku. Yane pihópeane. ²⁶Ihonópone neko nonétihiko, koane kaha'ínemaka, xané kíxoanemaka ne váhere úhiti. ²⁷Ina pihinôa ahínoehiko neko únae kavâne. Hara kíxoá: “Unaém, aínovopepo únatinoe ake nonéti nêo

iséneke. Námea koeti ápeino ne váhere úhiti xapákuke?”

²⁸ —“Vanáne nopónoa” kixoane únae ne kavâne.

—Ina kixoá'ikomaka ahínoehiko: “Kehá'a mârekexopea úti ne úhiti?”

²⁹ —Ina yumopâ únae ne kavâne: “Ávavone mará'ínamo ixané íxea tiríku ímarekea ne úhiti enepomo merekâ-noe kó'oyene. ³⁰ Síkeavone ne tiríku payákeyea, koáne ne úhiti xapákuke tukú koeti ítxovope ne há'i. Yane ínamo injâ ne ítxotihiko: ‘Ítxepa inúxotike ne úhiti, ínamo ikenúkuxa motovâti orópukuxeovo yúkuke. Itea yunákapanoe ne tiríku xoko unákovoku íhae inzâne' ngxoâtihikomo” koéne.

Éxetina Jesus koeku ukóponea ne ake nonéti koéhati mostarda

Mk 4.30-32; Lk 13.18-19

³¹ Ina apémaka po'i yuhó'inoa Jesus ya exetínati apêti íhokoake. Hara kixovokoxoa:

—Enepone natíxea Íhae Vanúke xapa xâne, hane koéneye ukóponea áke ne mostarda, enepo nôa xâne isáneke.

³² Yoko kaná'uteoxo itúkeovo koati kalíhuti ya uhá koeti ake nonéti, itea enepo ihonópone, anu'ú kixoahiko ne po'inu nonéti ya kavâne. Kutí koe xuve tikóti kutí'inoke motovâti hó'openo ôti itúkea môko káva'oke.

Éxetina Jesus koêku ne kohiyákopeti pâum

Lk 13.20-21

³³ Ina koyuhó'inoamaka Jesus po'i xêti apêti íhokoake. Hara kixovokoxoa:

—Enepone ukóponea ne natíxea Íhae Vanúke xapa xâne, hane koéneye kohiyákopeti pâum veínoake sêno ánahixea mopo'âti íhíxopeti tiríku. Ehane heú kixoá kohíyakea ne tiríku —koéne.

Íhikaxinoke ne Jesus ya xêti apêti íhokovoake

Mk 4.33-34

³⁴ Uhá koêti ra íhíkauvoti íhikau Jesus, aínovo exetínati apêti íhokoake veínoa íhikaxea ne êno xâne hokoâti. Ako íhikaxa ákoti itukapu ya exetínati apêti íhokoake. ³⁵ Kó'inokeneye, hane simovóné kaxéna yútoe porófeta mekúke, enepone koêti:

“Aínovomo exetínati apêti ínzokoake ngoyúho. Ngouhápu'ikoatinemo ne koekútihiko ákoti po'i exoâti, ukeá-tine inâ apê ra mêum” kôe. *Sâramu* 78.2

Kixó'ekone ne xêti koêku ne úhiti kutí koeti tiríku

³⁶ Yane íkopova Jesus neko êno xâne koane pihópea óvokuke. Ina ahi'ókova íhikauhiko. Hara kixoá:

—Keúhupu'ikapinavea kixó'ekone ne yéxetinameku koêku ne úhiti híyeye nonétihiko.

³⁷ Ina kixovókokoxoa Jesus:

—Enepone noâti ne únati ake nonéti, ûndi kixó'eko, undi íhae vanúke ikútipasikoponovoti xâne. ³⁸ Kene ne kavâne óvoku ne nonétihiko, hane kixó'eko kúveu ra mêum. Kene ne únatinoe ake nonéti, aínovone xâne yonópoti natíxokuke Itukó'oviti. Kene ne úhiti ákoti pahuíxa tiríku, hane kixó'eko xâne váhere kixoku itúkeovo itúkoti ahá'inoa Satánae. ³⁹ Kene noâti ne úhiti, enepone anáne neko únae kavâne, énomone ne Ndeâpu. Kene ítxopovope ne ha'i nonéti, hane kixó'eko, simapúne hunókoku ra kúveu mêum. Kene ne ahinoêti itixópati ne ha'i nonéti, énomone ne ánjuhiko íhae vanúke ovóxehiko Itukó'oviti. ⁴⁰ Kuteâti kixókonoku ikánukuxopeokono neko úhiti yoko kuríkeokono yúkuke, énomonemakamo koéneye hunókokuke

ra mêum. ⁴¹ Vo'oku mbahúkotimo ovónjehiko, enepohikone ánju, undi íhae vanúke ikútipasikoponovoti xâne, yane veyopâtihihikomo ne uhá koeti xâne yómoti kátavokea po'ínuhiko váhereke, yóko'o ne xâne váhere kixoku itúkeovo, haxakeâti ya xapákuke ne xâne iyónombonemo nandíxokuke. ⁴² Yane kurihíkoatimo yúkuke ipihóponovokutike, óvokumo íyokexea xâne koánemo ngarútutukexea ôe vo'oku tiveko koêku. ⁴³ Yóko'o ne xâne ponóvoti kixoku itúkeovo, kuti koetimo uhápu'ine káxe seapánehiko vanúkeke xoko natíxoku Há'a íhae vanúke. Koêkuti kamoâti ra yûnzo, ivávaka —kíxovokoxoane Jesus.

Ihíkauvoti ihókovoti koeku êno kohépiti koekúti inixópononeti

⁴⁴ —Enepo inâ iyukínova isóneu xâne éxea itúkeovo koekúti yupihóvoti unáko ne itúkopeovo xanena íhae Vanúke koane yonópea natíxokuke, hane koéneye kuteâti koêku tokononé kôa xâne ne koati únati koane kohépiti koekúti ya mêum opékuke poké'e ákoti exoâti ápeyeaya. Koati yupihovó koeti elókeyea okóvo koeku tokónoneyeova. Yane imôpanemaka xoko ínixoponeaku koeku píheako kaváneponea uhá koeti ítukevo, itúkoti vanéxopeakemo ne poké'e óvoku neko koekúti koati únati ya uhá koêti.

Ihíkauvoti ihókovoti koeku êno uhé'ekoti pêrula

⁴⁵ Ina kixovókokopamaka Jesus:

—Enepone itúkopeovo xanena íhae Vanúke ne xâne koane yonópea natíxokuke enepo inâ exôa unáko, hanemaka koéneye, kuteâti koeku xâne yómoti vanéxea koane kaváneyea êno uhé'ekoti uhá'iti mopôí iháxoneti pêrula, ixómoti opos'ixo koati únatinoe. ⁴⁶ Tokonó-

neova póhuti iyoyónevoti kuteâti, koati yupihóvoti unáko, kaváneane ne uhá koeti apeínoati ina vanexópa neko pêrula.

Ihíkauvoti ihókovoti koeku hána'iti namukópeti hôe

⁴⁷ —Enepone natíxea íhae Vanúke xapa xâne, hanemaka koéneye enepo kurikókono úneke ne hána'iti namukópeti hôe. Yane ako tôpi kó'íeovoku hôe námoe. ⁴⁸ Puhi-puhí kôa hôe, ina mikukópa numíkuxotihiko xe'ókuke úne. Yane vatá kó'inoane koane noívokoxopea ne únatinoe koane ipíhea xoko íhakuxoake. Kene ne ákotihiko aunáti, kûrihikoa. ⁴⁹ Énomonemakamo koéneye ya hunókokuke ra mêum. Keno'ókotimo ne ánjuhiko ukeâti vanúke, enepone ovoxe Itukó'ovoti veyohíkopatimo koane haxakoâtimo ne váherehiko xâne ya xapákuke ne ponóvoti kixoku itúkeovo. ⁵⁰ Ínamo kurihíka koatíke kótuti yúku ipihóponovokutike, óvokumo íyokexea xâne koánemo ngarútutukexea ôe vo'oku tiveko koêku.

⁵¹ Ina kixovókokopamaka Jesus neko íhikauhiko:

—Yéxinoanoé iséneu uhá koeti kixó'ekone ra yûnzo?

—Êm, véxoá —kíxoanehiko.

⁵² Yane ina koe'íkomaka ne Jesus:

—Énomone ngixínopinoe: Uhá koeti éxoti íhikaxea yútoe Muíse, exeâtimaka koêku ne inámati íhíkauvoti koyíhoti koeku natíxea ne íhae Vanúke xapa xâne, inamá'axo kuri'úxovo éxone íhikaxea. Hane koéneye ha'a kalivôno, únae ovokúti ênoti koekúti íhakuke kaúnae, enepone inámati ípíhoneya koánemaka ne kúxoti kaúnae, aínovo véyone apê nókone xe'éxaxapa —kíxovokoxoane Jesus.

Jesus ya Nazâre

Mk 6.1-6; Lk 4.16-30

⁵³ Uke'éxoane Jesus koyúhoyeahiko ra xêti apêti ihokovoke, yane pihópone.

⁵⁴ Seopóne pítivokonake, íhikaxomaka xanéhiko ya íhikaxovoku hó'e. Koati yupihóvati iyúpaxeova xanéhiko ne íhíkauvoti íhikaxone Jesus. Hara koéhiko:

—Namea úkea ne exóneti éxone râ'a koánemaka ne xunakóti veínoake ítúkea ne ítuke? ⁵⁵ Hainá'ikopo ne xé'a karapínteru nê'e? Hainá'ikopomaka ne koéhati Mâriya ko'éno? Kene po'ínuhiko, hainá'ikopo Teâku, Yûse, Símaum yoko Njûda? ⁵⁶ Hainá'ikopomaka ovoti xapákuke úti ne uhá koeti mokéxahiko? Na kixoâtiye éxea ne exóneti éxone? —koéhiko.

⁵⁷ Yane yupihovó koene poé'ainoa isóneu xanéhiko. Itea hara kixovokoxoa Jesus:

—Koati teyonéti ne xâne koyúhoti emo'u Itukó'oviti. Poéhane poké'exake yoko óvokuke, ako teyoâti —kixovokoxoane.

⁵⁸ Yoko vo'oku ákoyea akútipoa xanéhiko, ako axú'ina iyupánevoti ítuke ne Jesus xapákuke.

Kixoku ivókeovo neko Xuaum Mbátita

Mk 6.14-29; Lk 9.7-9

14 Yaneke káxehiko, eyékoxxoa Êrodi, enepone nâti, ákoyea malíka yónoku iháyu'ikeokono ne iha Jesus vo'ókuke neko ítuke. ² Ina kixôa Êrodi ne ko'ítúkeinoatihiko:

—Koatímea Xuaum Mbátita ne exepúkopone ukópea xapa ivokóvoti. Énomone ápeino xunáko ítúkea ne iyupánevoti ítuke —koéne.

³ Yoko kó'inokeneye isóneu vo'oku ítúkeovo énomone pahukôa ne

namukóponoati yoko ikavó'uxoponoati ne Xuâum yanekôyoke. Ínamaka kurikókono ika'ákovokutike. Yoko hara yuvâ, koati koyenópati Êrodi ne énomea koéhati Erôdiya, yeno Filípi, enepone po'ínu Êrodi. ⁴ Yoko kali êno sayá'ikeaku Xuâum vo'ókuke. Hara kíxo: “Yane Ponóvoti Kixovókuti yútoe Muíse, ako omótova kéyenopi yeno pe'ínu” koéne.

⁵ Kene Êrodi, mani kahá'ati koépekea Xuâum itea ako kaépeka vo'oku píkea ímaikea xanéhiko. Koati inixoâti heú koeti xâne ítúkeovo porófeta koyúhoti emo'u Itukó'oviti ne Xuâum. ⁶ Simovóne kaxena ipúhikope Êrodi, ituko hána'iti ayuíti. Yane híyokexone ihíne ne Erôdiya nonékuke uhá koêti neko hupíúti yane ayuíti. Yupihovó koene ínixea Êrodi úhe'ekae. ⁷ Hukínóvoti kíxea neko ihínexaka yusíkea ítúkea épemone xokóyoke, vo'oku poréxeamo koêkuti âha épemone xokóyoke. Yoko koyúhoinoa nâti ítúkeovo koati yuhôti neko yúho ákotinemo aukápapu ikéne.

⁸ Ina kixôa ihínexaka:

—Peréxanuikopo yâyeke tuti Xuaum Mbátita utókuke kó'oyene —kíxoane.

Yoko enepone yúho, koati kuteâti páhoenoa êno épemea. ⁹ Yane ikáxu'ine okóvo neko nâti kamoáne épemone ne ihínexaka. Mani kaha'âti ákoyeani ítúkina neko épemone, itea vo'oku ítúkeovo koati yuhôti neko yuhó'inoa, epó'oxo vo'ókuke neko xanéhiko xe'o mēsa húpiu, ene pahúkino poréxeokonoa ihínexaka ne épemone. ¹⁰ Yane pahúkone tetunôponoti Xuâum ika'ákovokutike. ¹¹ Ina ominókonoa ârunoe ne tuti Xuâum utókuke. Yane kuríkoponoane ârunoe xoko êno. ¹² Ina pího íhikauhiko Xuâum veyóponea mûyo, ina ekoxóponoa. Ikénepoke, pihónehiko éto'okoponea Jesus.

Kohiyákoa Jesus nika neko êno xâne*Mk 6.30-44; Lk 9.10-17; Xu 6.1-14*

¹³ Eyekóxoane Jesus neko koekúti, ipúhikopeane neko óvoheixoku koánemaka íhikauhiko. Hane yonópo mêum ákoyeaku xâne. Vatêke ivú'ixopo. Itea exeâne êno xâne neko yonópoku, ipúhikeane ne pitivóko úkohikeaku hokotíhiko Jesus. Pokê'e vékohiko, huse'ó kixoâti ne xe'ó úne. ¹⁴ Evesékeane Jesus ne vatêke, noixoâne neko êno xâne, yupihovó koene kóseanayea koane kóiteovamaka ne ka'aríneta xapákuke.

¹⁵ Kiyonê'e káxe, ahí'okovone Jesus ne íhikauhiko. Hara kixoá:

—Ako apêti yara vóvoheixoku, epó'oxo kiyóne káxe. Mani únati pehukâ pihópea ra êno xâne motovâti vanéxopeahiko kali nika ya ipuxóvokutihiko vekópoku.

¹⁶ Itea hara kixoahiko Jesus:

—Ako okónoko pihópeahiko râ'a. Ití-nenoe parexâ nika —kixoane.

¹⁷ Ina yumopâ íhikauhiko:

—Itea enepora nikokónoti apêti yáyeke xoko úti, poéhane kali singu koeti pâum yoko pi'âti hôe, koékune.

¹⁸ Ina kixoáhiko Jesus:

—Námane yâkeneye.

¹⁹ Yane pahúkoane Jesus neko êno xâne ivátakea xapa ngaráma. Ina veyôa neko singu koeti pâum yóko'o neko pi'âti hôe, ina komômo vanúke ikoró'ixovoti xoko Itukó'oviti vo'ókuke ne nikokónoti. Yane ina hono'ékexoa ne pâum koane poréxea ne íhikauhiko pôrekexeamaka neko xanéhiko. ²⁰ Uhá koéhiko níkea koane imátaxeovohiko. Ina itixópa íhikauhiko Jesus neko itátane nikokónoti haxâti, kopúhikopoikomaka nduse koeti sésta. ²¹ Yoko kalíhanini itóponea singu koeti mili hóyeno neko nikôtihiko ákoti kayumákexapu senóhiko yoko kalivôno.

Koeku Jesus yóno inúkuke úne*Mk 6.45-52; Xu 6.15-21*

²² Koati ikénepoke nê'e, pahúkoa Jesus neko íhikauhiko ivú'ixopea vatékene koane inúxopinoa, yonotíhiko poixó'oke ne Mar-na Ngalíleya koêkuiko pahúkea Jesus pihópea neko êno xâne. ²³ Pihopónéhiko, ina pího ne Jesus oúke neko kali mopô'i itukóponoti orásaum pohúxovoti.

Yaneko yotixóne, óvoheixoakone póhuxeovo. ²⁴ Yoko ákone malika kukúke úne ne vatêke ivú'e ne íhikauhiko. Ákonemaka íyuhixapu ovóxoeko neko úne koane amátitikopea ikéneke, ne vatêke vo'oku yupihovó koetíne xunáko ne ihunóvoti.

²⁵ Kaha'áne yúponiyea, ina pihinoáhiko Jesus yonó koeti inúkuke úne. ²⁶ Noixónéhiko yonôti inúkuke úne ne íhikau, hána'iti kónoko'iyeahiko. Koati yupihovó koeti píkeahiko, ina yaíko koane kó'iyeahiko:

—Harakéne ipíkoti —koénéhiko.

²⁷ Itea yanê'e, hara kíxovokoxoa Jesus: —Aúhepepone iséneu. Undíneye, hákonoe píke.

²⁸ Ina kixôa Pêturu:

—Unaém, enepo itukápuxo íti, pe-húkanumaka yóneam inúkuke úne, mbi-hôti xikóyoke —koéne.

²⁹ —Yókoneikopo —kixoane Jesus.

Ina evesékea vatêke ne Pêturu, yane yonónemaka inúkuke úne itôkopovoti Jesus. ³⁰ Itea koeku yónea koane komó-moyea neko êno xúnati ihunóvoti. Yane turíxovone píkea koane yúpuririkeovo. Ina koe vaúkea:

—Yokótixonu Unaém —koéne.

³¹ Ehá'axo vaúko ne Pêturu, namú kixópeane vô'u Jesus, ina kixôa:

—Hoyenó, imáko itúkinovo kalíhuti ne kívivonu! Na koeti ákoino átiu'i ne iséneu kívivonu? —kixoane.

³²Yane ûrukopovone Jesus yoko Pê-turu kúveuke vatéke, koane má koépone neko xúnati ihunóvoti. ³³Yane koati ihayú'ikoti Jesus ne íhikauhiko koane kó'iyeahiko:

—Koati kaná'uti itíkivo Xe'exa Itukó'oviti —kíxoanehiko.

Jesus ya Njenezâre

Mk 6.53-56

³⁴Taru'úxoane neko mar, simónehiko ya poké'exa Njenezâre. ³⁵Yoko exó kixópono Jesus ne xanéhiko. Énomone kutí'inoke pahúkotihiko eyékoxoponoati uhá koêti ne ko'óvokutiya koáne yane ipuxóvokutihiko xêrerekuke. Yane omókono xoko Jesus ne uhá koeti xâne ka'arínети. ³⁶Enephikone omâti, épemohiko Jesus yusíkea pohan sipohí kíxea ka'arínетihiko ne heve ípovo. Yoko uhá koêti neko sipóheati, unátipohiko.

Koyuhôa Jesus koêku ne hó'e jûdeuhiko

Mk 7.1-13

15 Yane ápe farízeu yoko éskiriba ukeâti ya Njeruzálem pihôti xoko Jesus. Hara kixóponoahiko:

²—Na koeti ákoino háka íhikeuhiko ne ihíkavoti hó'e voxúnoekene? Vo'oku enepo nikohíko, ako kipáva'uxapu kuteâti kixoku kipóvo'uxeovo úti, kuteâti páhoenovi hó'e úti.

³Ina yumopâ Jesus:

—Kene itínoe, ná'ikopo koeti itúkinovo kixoku itúkeovo yoxúnoekene héko ya koêkuni héki páhoenopi Itukó'oviti itíki? ⁴Vo'oku hara koe páhoe Itukó'oviti nókone xâne itúkea: “Tiyánoe yá'a koane yêno” kôe. Ina koe'íkomaka: “Konókoti koépekeokono ne vahéréxinoti yuhó'ino há'a, áko'o itukovo êno” koémaka. ⁵Itea koati ihíkexotinoe xanéhiko yusíkea kíxea ne há'a yoko êno itúkeovo poréxoke

Itukó'oviti ne tiúketi mani huvó'oxeake ne há'a yoko êno. ⁶Yane kuteâti kixeku íhikexi, koati ákotihiko teyâ ne há'a yoko êno ya koeku ákoyea kátaraka. Yanê'e, ákone itíkoake ne emo'u Itukó'oviti vo'ókuke ne kixoku itúkeovo yoxúnoekene íhikexone. ⁷Itínoe ikútixapovoti sasá'iti ya po'ínuhiko xâne, koati tokopóvoti neko yuhu porofeta Izâiya mekúke ve'ókukenoe, enepone koêti:

⁸“Enepora xanéhiko, pohan koyuhó kixó téyeonu itea ya isóneuke, ako malíkanuhiko. ⁹Koati hokohí kixónuti, íhíkaxotihiko íhíkavoti ainóvoti isoneú kixone xâne” kôe —kíxovokoxoane Jesus. *Izâiya 29.13*

Úkeaku vahérévokoti

Mk 7.14-23

¹⁰Ina ihaxíkoa Jesus neko êno xâne. Hara kixovokoxoa:

—Yakámokenonu maka yéxinanoene iséneu ra yûnzo: ¹¹Haina koekúti urúkovoti pahákuke xâne ikopítí'ikoa, itea enepone ipuhíkeati pahákuke hainápo, énomone ikopítí'ikoa —kíxovokoxoane.

¹²Ina ahí'ókovo Jesus ne íhikauhiko. Hara kíxoa:

—Yéxoa yupíheovo ikótivexea farízeuhiko ne yihómeku?

¹³Ina yumopâhiko Jesus itukínoati-hiko íhixoa:

—Uhá koeti nonéti ákoti itukapu none Nzá'a íhae vanúke, marekêxokonotimo.

¹⁴Hako itíkoake nekôyohiko vo'oku koati ainóvotihiko xâne komítiti, hiríko-timaka po'i komítiti. Yoko enepo hiríko komítiti ne po'i komítiti, heú koetímo ne pi'âti íkorono'ekeovo uhorókuke.

¹⁵Ina kixôa Pêturu:

—Keúhupu'ikinavea kixó'ekone íhekoake ne yihómeku.

¹⁶Ina kixovókoxoamaka Jesus:

—Ákonoekopomaka yéxa kixó'ekone?
¹⁷ Ákoikopo yéxanoe koêku ne uhá koeti urúkovoti pahákuke xâne? Koati yonoti xoko íhaku níka ina ipuhíkopomaka.
¹⁸ Itea enepone ipuhíkeati pahákuke, koati isóneuke úkea. Yoko koati énomone ikopítí'ikoa ne xâne. ¹⁹ Vo'oku koati isóneuke xâne úkea ne váherehiko áha itúkea, kuteâti kahá'ayea koépekea yoko aúpu'ikea yêno áko'o itukovo íma, kapíneti ákoti itukapu koati múxone. Koati isóneukemaka úkea kahá'ayea koyenohí kó'iyea, koane ko'imahí kó'iyea, yoko oméxea, koane itúkoheyea koeku po'ínuhiko xâne, yoko ihéki po'i xâne. ²⁰ Koati énomone ikopítí'iko xâne, kene haina koekúti kuteâti ákoyea kipáva'uxapu enepo níko —kíxovokoxoane Jesus.

Sêno ukeâti po'i poké'e

Mk 7.24-30

²¹ Yane ipúhikopeane Jesus neko óvoheixoku. Hane yóno ya poké'e xe'ókuke ne pitivókohiko koéhati Tíru yoko Sídom. ²² Yoko ápe seno kanáneya, ko'óvokuti yaneko poké'e óvoku xanéhiko ákoti itukapu júdeu. Enepeone sêno, pihóne vá'uixea ikéneke Jesus. Hara koe yúho vaúkea:

—Unaém, iti ámoripono Ndávi, yokóseananu. Ápe inzíne yupihóvotine ákoyea aúmati vo'oku ndémoniu urúkovati —kíxoane.

²³ Itea ako yumápa Jesus. Ina ahi'ókovo Jesus ne íhikauhiko koane kíxea:

—Mani únati pehukâ pihópea ne sêno hokó'ixoviti, vo'oku vímaxovane vá'uixea vikéneke —kíxoanehiko.

²⁴ Ina kixôa Jesus neko sêno:

—Ako po'i mbahúkinokonoke ákoti itukapu nzuvó'oxoponea xanéhiko íhae Izarêe, enepone kutí koeti su'úso moyóniti —kíxoane.

²⁵ Yane ipuyuké koéponone ne sêno poké'eke nonékuke Jesus koane kíxea:

—Hivá'axanu Unaém.

²⁶ Ina kixôa Jesus ne sêno:

—Ako yusíka véyeokono ítátane pâum nika xe'éxaxapa ne koati ko'óvokuti, ina parexákana ne kálíhunoe tamúku —kíxoane.

²⁷ Yane ina yumopâ sêno:

—Kaná'uteoxo Unaém, itea enepone kálíhunoe tamúku, níkoamaka ne íhone níkokónoti irikóvoti opékuke mesana únae.

²⁸ Ina kixôa Jesus:

—Senó, koati hána'iti ne kívivonu. Ákoeneye kuteâti koêku ne yâha —kíxoane.

Énomone yanê'e, unátipone ihíne neko sêno.

Koitóvo êno ka'aríneti ne Jesus

²⁹ Ipuhíkopeane evo Jesus neko óvoheixoku, aúkopovo xe'ókuke ne Mar-na Ngalíleya. Pihónéhiko oukeke kali mopô, ina ivatáko ne Jesus.

³⁰ Énomone yanê'e, koati ênoti xâne pihinoâti, ominoâti xâne mohéveu koane xâne isayú'ixovoti poixo'o múyo, koane komítiti yoko mókere, koane ênotimaka po'ínuhiko ka'aríneti. Ípihokononehiko poké'eke nonékuke Jesus koane kófteovahiko Jesus.

³¹ Yane yupíhova iyúpaxeova xanéhiko noixópanehiko ne mókere koyúhopea koáne ne isayú'ixovoti poixo'o múyo unátipea, koáne ne mohéveu yonópea yóko'omaka ne komítiti ínixopeane. Yane êno iháyu'ikeahiko Itukó'oviti, enepone kutípone íhae Izarêe, vo'ókuke.

Pí'ape kohíyako nika êno xâne ne Jesus

Mk 8.1-10

³² Ina ihaxíkoa Jesus ne íhikauhiko. Hara kíxovokoxoa:

—Ngóseanane ra xanéhiko vo'oku ákone nikokónoti nikáhiko. Yoko mopó'apene káxe óvoheixohiko njokóyoke kó'oyene. Ako angáha'a pahú ngxópea pihópeahiko ákoti níka, mará'inamo íkarakahiko hímakati xenékuke —koéne.

³³ Ina kixôa íhikauhiko:

—Ná'ikopomo vínixoponea pâum yara mêm ákoti apêti motovâti imátaxeovo ra êno xâne?

³⁴ Ina kixovókoxoa Jesus:

—Ná'ikopo yé'aye pâum apêti xepákuke?

—Seti kôe, yoko kali ye'á koeti kálihu-noe hôe —koénehiko.

³⁵ Yane pahúkoane Jesus neko xâne ivátahikea poké'eke. ³⁶ Ina veyôa ne seti koeti pâum yóko'o ne hôe, ina íkoró'ixovo xoko Itukó'oviti. Yane honó'ekexoane, ina porekéxoa ne íhikauhiko pahukoâti pôrekexeamaka neko xanéhiko. ³⁷ Uhá koe níkea koane imátaxeovohiko. Ina itixópa íhikauhiko Jesus itátane neko nikokónoti haxâti, kopúhikopoikomaka seti koeti sésta. ³⁸ Yoko koaturu koe mili hóyeno neko níkôti ákoti kayumákexapu senóhiko yoko kalivôno.

³⁹ Yane pahúkoane Jesus pihópea neko êno xâne. Ina urúkopova ne vatéke yonópoti íyeu pitivóko koéhati Magádam.

Epêmo Jesus ne farízeuhiko itúkea iyupánevoti ukeâti vanúke

Mt 12.39; Mk 8.11-13; Lk 12.54-56

16 Yane pihóhiko xoko Jesus ne farízeu yoko sadúseu opos'ókoponovoti Jesus, epemoâtihiko itúkea iyupánevoti, hoénaxovope itúkeovo xoko Itukó'oviti úkea xunáko.

² Ina kixovókoxoa Jesus:

—Itukovo ínati hâramo vanúke ya íyeu kíyo'i káxe, hara kénœ: “Únatimo káxe ihâroti vo'oku ina hâramo

vanúke” kénœ. ³ Koane itukovo ya yuponii koêti, “Kevotímo úko, vo'oku ina hahá'i hâramoyea” kénœ. Kemomónœ vanúke, yéxoa kéveamo, áko'o áko'oyeamo úko yaneko káxe, itea ákonœ yéxa koêku ne koekútihiko exókoveati koêku ra káxehiko símokune úti. ⁴ Koati ákotinehiko aunáti ra xâne yara káxehiko símokune úti kó'oyene. Ákone yuíxapuhiko itúkea ahá'inoa Itukó'oviti, épemoikomaka noíxea iyupánevoti índukeinoa. Itea ákomo ápahuina iyupánevoti noíxonehiko ákoti itukapu kuteâti koêku xoko Njóna mekúke —kíxovokoxoane Jesus.

Yane pihópeane.

Íhokokono kohiyákopeti pâum ne kixoku itúkeovo ne farízeuhiko

Mk 8.14-21

⁵ Yane tarú'uxoane Jesus yoko íhikauhiko poixô'oke ne mar. Yoko inótovone okovo ómea pâum ne íhikauhiko. ⁶ Ina kixovókoxoa Jesus:

—Neíxapunœ, yokóhiyanavœ ne kuti koeti kohiyákopeti pâum ánahixope evo farízeu yoko sadúseu —koéne.

⁷ Yane turíxovone yúho'ixeokoko ne íhikau vo'ókuke. Hara kixókoko:

—Koatímea vo'oku ákoyea vama pâum kó'inoneye yuhó'inovi —kixókokonehiko.

⁸ Yoko exó kíxea Jesus ne isónœuhiko. Énomone kíxovokoxinoa:

—Na koeti ixómoínœne yího'ixokoko vo'oku ákoyea pâum yómonœne? itínœ hóyeno ákoti koâti kúveovonu. ⁹ Ávœnoe yéxina iséneu? Inótovanœnoemea yokóvo ne singu koeti pâum koimá-taxoti singu koeti mili hóyeno, koáne-maka neko yé'akeye sésta kepúhiupo yane haxâtihiho? ¹⁰ Ákonemaka puyáka-panapanœ yokóvo neko seti koeti pâum, níngaxeake neko koaturu koeti mili hóyeno koane yé'akeye sésta kepúhiupo itixépoanœ neko haxâti? ¹¹ Ákonœ yéxa

ákoyea itúkapu koati pâum ne ngíxo? Itea hara ngxópinoe: Yokóhiyanavao ne kutí koeti kohiyákopeti pâum ítuke evo farízeu yoko sadúseu —kíxovokoxoane Jesus.

¹²Yane ínati exoâhiko íhikau Jesus ákoyea itúkapu koati kohiyákopeti pâum kónoko kóhiyanayeova, itea ítúkeovo íhíkauvoti, íhikau evo farízeu yoko sadúseu kixínoa Jesus, enepone ákoti oríko ukóponea xapa xâne.

**Koyuhôa Pêturu ítúkeovo páhoe
Itukó'oviti koíteovovi ne Jesus**

Mk 8.27-30; Lk 9.18-21

¹³Ya koeku píhea ne evo Jesus ya íyeu pitivóko koéhati Sezâreya óvoku natíxea Filípi, hara kixo íhikauhiko:

—Kutimea íkutixanu ra xanéhiko, undi íhae vanúke ikútipasikoponovoti xâne?

¹⁴Ina kixôa íhikauhiko:

—Ápe koyuhoâti ítíkivo Xuaum Mbátita iyukópovotine. Kene po'ínuhiko, koyúhoa ítíkivo Íliya iyukópovotine. Kene po'ínuhiko, koyúhoa ítíkivo Njerémiya, áko'o po'ímea porófeta koyúhoti emo'u Itukó'oviti mekúke iyukópovotine —kíxoanehiko.

¹⁵—Kene ítínoe, kuti keyúho indúkeova?

¹⁶Ina kixôa Simaum Pêturu:

—Iti Mésiya, enepone páhoe Itukó'oviti koíteovo xâne. Iti Xe'exa koati kaná'uti Itukó'oviti —kíxoane.

¹⁷Ina kixôa Jesus:

—Koâti únati kêku Simaúm, iti xé'a Xuâum, vo'oku haina xâne yara poké'e kouhápu'ikinopea itea koati Nzá'a íhae vanúke kouhápu'ikinopea. ¹⁸Haramaka ngxípi: Iti Pêturu. Yoko enepora yihómeku vo'ónguke, kutí koe mopôí poéheve péti, poéhevemakamo kutípone ne uhá koeti xâne hokónutimo ya nandíxoku injíkonemo yara

poké'e. Yoko ákomo itoâti uké'exea muhíkova Satánae yoko uhá koeti ovóxe. ¹⁹Mborexópitimo keyúhoyi ne íhíkauvoti ínzikaxeopikeno, enepone kutí koeti xáve poréxoti xâne úrukeovo natíxokuke íhae Vanúke. Koêkuti yexéxone yâye yara poké'e, kúteanemakamo koêku ya vanúke. Koane koêkuti míhi'oe yâye yara poké'e, kúteanemakamo koêku ya vanúkeke.

²⁰Ina ixikó'oko íhikauhiko ákoyea koyúhoinoake ítúkeovoxo Mésiya, páhoe Itukó'oviti koíteovo xâne.

**Koyuhôa Jesus ivókeovomo yoko
ukópeamo xapa ivokóvoti**

Mk 8.31–9.1; Lk 9.22–27

²¹Ukeátine neko káxe, turíxoane Jesus Kristu kouhápu'ikino ne íhikauhiko kixókonokumo tumúneke. Hara kíxovokoxoa:

—Ngónoko yóneam ya Njeruzálem koane íngoitoponeokonomo kotíveti vo'oku ákoyea tôpi váhere ítukeinon-umo tutíhiko viyéno júdeu, koánemaka ne payásotihiko sasedóti inuxínoti xanena úti hó'eke, yóko'o ne íhíkaxoti yútoe Muíse, enepohikone éskiriba. Koepékonutihikomo itea ya mopó'apeke káxe ikéne, enjepúkopotinemo ungópea xapa ivokóvoti —kíxovokoxoane.

²²Yane ahikú kixone Jesus ne Pêturu, ina kixôa ákoyea yusíka kó'ieaneyey kuteâti koêku ne yúho. Hara kíxo:

—Ákomo síka Itukó'oviti kó'ieaneyey. Ákomo kalíhuina kíkíkononeyey Unaém.

²³Ina inonéxinovo Pêturu ne Jesus xaneâti kíxea:

—Yahíkuxipunu Satanaé. Iti kutí koeti pú'iti mopôí onjéneke mani ikorókonuti, vo'oku haina ukeâti xoko Itukó'oviti ne iséneu, itea koati kixoku ko'ísoneuyey xâne yara kúveu mêm.

²⁴Ina kixôa Jesus ne íhikauhiko:

—Enepone kahá'ati hókeonu, ako yusíka yuíxeovo kouhepekea kóyeku

yara kúveu mêum. Konókoti hókeonu ya usó koyêti ínonexinovo tiú'iti koekúti kuteâti koeku xâne koinópoti kurúhuna iyonókonone xoko kurúhuxokonoku. Yane kená'akane ingéneke. ²⁵ Vo'oku enepone xâne yuixóvoti kouhepekea kóyeku yara kúveu mêum, evókoatimo ne mani unako koépoku xoko Itukó'oviti. Itea enepone xâne usó koyêti évokea úhepeko kóyeku yara kúveu mêum vo'ónguke, énomonemo unatí koépoku xoko Itukó'oviti. ²⁶ Kutí'ikopo itópoino xâne ápeinoa uhá koeti únatinoe koekúti yara kúveu mêum itea evókoti mani unako koépoku xoko Itukó'oviti? Ápeikopomea koekúti yara kúveu mêum motovâti ko'ésa'iyea mani unako koépoku xoko Itukó'oviti? ²⁷ Yoko aungópovotimo yara kúveu mêum, undi íhae vanúke ikútipasikoponovoti xâne, epó'oxo yaneko káxe, iyúseotimo indúkeovo êno hána'iti ihayú'iuti kuteâti koeku Itukó'oviti Nzá'a. Xané ngxíopotinemo ovónje, ánuhiko íhae vanúke. Yane ínamo ongoyúho námoepo póhutihiko xâne. Yoko kixoku itúkeovo póhutihiko xâne exoâmo ne námoepo. ²⁸ Koati emo'úti ra yunzó'inopinoe: Anéye xâne xepákukenoe ávotimo ivakápu koeku ávoyea naíxanu indúkeovo hána'iti ihayú'iuti nandixáne, undi íhae vanúke ikútipasikoponovoti xâne —kíxovokoxoane Jesus.

**Ipokóvo koeku Jesus
nonékuke evo Pêturu**

Mk 9.2-13; Lk 9.28-36

17 Sei koe káxe ikénepoke, xánae Jesus ne Pêturu yóko'o neko pi'âti kopo'ínukokoti, Teâku yoko Xuâum oúke koati hána'iti mopô. Yoko ainóvotinehiko, ákoti po'ínuhiko xâne xapákuke. ² Ina ipokóvo koêku ne Jesus nonékukehiko. Ú'uhapu'i-ú'uhapu'i koéne ne nône. Kutí koéne uhá'iko

káxe. Kúteanemaka koêku ne ípovo, hóhopu-hóhopu kóyene kuteâti koeku xúnati uhapú'iti.

³ Yane apé kó'inoanehiko Muíse yoko Íliya, enepohikoneko koyúhoti emo'u Itukó'oviti mekúke, yuhó'ixoti Jesus.

⁴ Ina kíxo Jesus ne Pêturu:

—Unaém, koati únati vápeyea yáyeke. Enepo yakahá'a, indúkotimo mopo'âti kálihunoe péti hú koeti yáyeke. Poéhamo ítike, poéhamo ítuke Muíse, koane poéhamo ítuke Íliya —kíxoane.

⁵ Ixómoiko koyúho ne Pêturu, apé koene kapási êno ú'uha koyêti rama'úxoatihiko, inú'ixoku emo'úti koêti:

—Énomone Nje'éxa râ'a, ákoti omotóva ongóvo, porexónuti hána'iti elókeko ongóvo. Yakámokenoyinoe yúho —koéne.

⁶ Kamoáne fhikauhiko neko emo'úti, yupihovó koéneoxo píkea. Xovokuké koéne íkorohikeovo poké'eke. ⁷ Ina ahi'ókovahiko Jesus ipíhoa vó'u xokóyokehiko koane kíxea:

—Yexépukapa. Hákonoe píke —kíxoane.

⁸ Ina noiméxohiko, áko'oponehiko neko po'i noíxone. Poéhapoane Jesus noíxo. ⁹ Koeku ukópeahiko oúke neko hána'iti mopô, hara koe íxíko'okoakehiko Jesus:

—Hákoxovonoe yetó'oko po'i xâne koêku ra neíxone kó'oyene imókonemo enjepúkapanne ungópea xapa ivokóvoti, undi íhae vanúke ikútipasikoponovoti xâne —kíxoanehiko.

¹⁰ Ina kixôa fhikauhiko:

—Ná'ikopo koeti koyúhoinoa éskiriba, enepohikone ihíkaxoti yútoe Muíse, kónokea itúkeovo Íliya ne inuxómo símo?

¹¹ Ina yumopâ Jesus:

—Kaná'uteoxo símeane Íliya inúx-otike kóyuseyea uhá koêti. ¹² Itea koati

ngixópitinoe símeane ne Íliya, itea ako éxa xanéhiko itúkeova, koane itúki-noahiko uhá koêti neko váhere áha itúkinoa. Énomonemakamo kixónuneye-hiko íkoitoponeonu kotíveti, undi íhae vanúke ikútipasikoponovoti xâne — kíxovokoxoane Jesus.

¹³Yane éxoanehiko íhikau Jesus itúkeovo Xuaum Mbátita kíxo yane yuhó'inoahiko.

Koitóvo homoêhou ûroevo ndémoniu ne Jesus

Mk 9.14-29; Lk 9.37-43

¹⁴Yane koeku káyukopeovo evo Jesus xapákuke neko êno xâne, apé koene hóyeno ahi'ókovati ne Jesus. Yane ipuyuké kó'ieane nonékuke koane kíxea:

¹⁵—Unaém, yokóseana nje'éxa. Akó'oti aunáti tûti, pepokehí koêti. Koati yupihóvotine koítóponeovo kotíveti vo'ókuke. Enóne íkoroukeyeovo yúku áko'o itukovo íkoróno'ekovoti úneke. ¹⁶Ómanem xoko íhikeuhiko itea ako íta koíteova.

¹⁷Ina kôe ne Jesus:

—Imáko itúkinovo tiú'iti kutípea koane váhere ra xanéhiko yara káxehiko kó'oyene. Ná'íkopomeamo hunóko óvonzeixea xepákukenoe? Ná'íkopomeamo nzunóko índea ákoyeane yakútíponu? Yáma yâkeneye ne homoêhou —kíxoane.

¹⁸Yane pahúkoane Jesus ne ndémoniu ipúhikopea xokóyoke. Koáne, ipúhikopeane. Énomone yaneko ókoku ôra, unátipone ne homoêhou.

¹⁹Ikénepoke, ina ahi'ókovo Jesus ne íhikauhiko koeku ákoyea po'ínuhiko xâne xapákuke koane kíxeahiko:

—Na koeti ákoino víta kópuhikopea úti ne ndémoniu?

²⁰Ina kixovókoxoa Jesus:

—Vo'oku yupihovó kó'iea kalíhuyea ne kívivonu. Koati emo'úti ra

yunzó'inopinoe: Enepone kívivonu, muhíkovaní akutêa itóvoku kalíhuko ake nonéti, eneponé mostarda, maní motovâti pehúki ahíkuxeovo xoko óvoku ne koati hána'iti mopôí pihópea po'íke. Koáne, maní ipokóvoti. Eneponi akoéneye kívivonu, ákoní ápahuina koekúti ákoti keusákinakana. ²¹(Ita enepora kó'ieovoku ndémoniu, ako kopúhikopati ákoti itukapu ya orásum koáne ya jejuá kó'iea) —kíxovokoxoane.

Koyuhópamaka Jesus ivókeovomo yoko iyúkopeovomo

Mk 9.30-32; Lk 9.43-45

²²Yanekôyoke koeku ho'úxeovohiko ya Ngalíleya, hara kíxovokoxoa Jesus ne íhikauhiko:

—Yé'exovone ngurí'okeokonokumo xunako xanéhiko, undi íhae vanúke ikútipasikoponovoti xâne. ²³Yane ínamo kaepékanuhiko, itea mopó'apeke káxe ikénepo, enjepúkopotinemo ungópea xapa ivokóvoti —kíxovokoxoane.

Yane yupihovó koénehiko ikáxu'iea okóvo ne íhikauhiko.

Koyûho koeku ímpostu ne Jesus

²⁴Simóné'e ne Jesus yoko íhikauhiko ya pítivokona Kafanáum, simino Pê-turu ne koperáxotihiko tiúketi, nókone jûdeu poréxea, íko'ítukeuti ya témpulu, eneponé hána'iti imokóvokuti. Hara kixóhiko Pêturu:

—Eneponé íhíxaxopitinoe, ako parexa tiúketi íko'ítukeuti ya témpulu?

²⁵—Êm, poréxo —kíxoane Pêturu.

Ehá'axo úrukovo ne Pêturu óvokuke, tumuné koéne koyúhoinoa Jesus koêku, âvoti yuho Pêturu etó'okoati. Hara kíxoa Jesus:

—Simaúm, na kó'inoaye iséneu? Enepohikone nâti yara poké'e, enepo koperáxohiko, kuti konokôa poréxea,

xanéna? áko'o íhae po'i poké'e ákoti itukapu xanéna.

²⁶Ina kixôa Pêturu:

—Hane konokôa poréxea íhae po'i poké'e.

Yane hara kíxoá Jesus:

—Íyúseoneikopo ákoyea okónoko poréxea ne koati ko'óvokutihiko íhae ne poké'e. ²⁷Itea mará'ínamo ópoe'ainovi isóneu ne koperáxotihiko, píhe xe'ókuke úne ya mar ínamo kiríka nímikuna. Enepone inúxoti hôe itéponemo, míhi'akimo pâho. Yane inixéponotimo póhuti pe'u tiúketi pahákuke ne hôe, ínamo píhe peréxopoinonu nóngone mboréxea koánemaka nékone peréxopi —kíxoane.

Kixoku itúkeovo ne ínixone Itukó'oviti itúkeovo koati payásoti

Mk 9.33-37; Lk 9.46-48;

Fp 2.3; 1 Pê 3.4; 5.5

18 Énomone yaneko ókoku ôra, ahí'okovo Jesus ne íhikauhiko. Hara kixóhiko Jesus.

—Kuti itukóvo koâti payásoti ya xapákuke xâne natíxoku ne íhae Vanúke?

²Ina ihaxíko kalivôno ne Jesus imôa nonékukehiko ³ina kôe:

—Koati emo'úti ra yunzó'inopinoe: Enepono hákoti ipokóvo ne kixeku itíkivo, koane hákoti ikítipasikovo kálíhunoe kalivôno, ákomo kalíhuina yúrukopivo natíxokuke íhae Vanúke. ⁴Itea enepone ákoti kapayásakapu kuteâti koêku ra kalivôno, énomone itukóvoxo koâti payásoti xapákuke xâne natíxoku ne íhae Vanúke. ⁵Koêkuti ivavákoati kuteâti ra kalivôno njokóyoke koane itukínoati únati, undímaka kixóneye —kíxovokoxoane.

Koímaiti pôreu ne váhere kixovókuti

Mk 9.42-48; Lk 17.1-2

⁶Ina koe'íkomaka:

—Koêkuti xâne vaheréxoti ítuke itá-vokinoke hókeonu ne póhuti xapákuke ra kálíhunoe kutipónuti, yusikóneni iká'akeokono êno pú'iti mopôí anúkuke tumúneke koésayu'íxea isoneu po'i xâne, ínani kuriná'ekakana upénoyeaku úne xoko mar, maka hákone koesáyu'íxea isóneu. ⁷Kotíveti koêku ra xanéhiko yara kúveu mêum vo'ókuke ne koekúti kopoé'akeati isóneu itopâti kutípeonu. Koati kóyekutinemo ápeyea koekúti kuteâti, itea koâti kotívetimo koêku ne xâne kixotíneye po'ínu.

⁸—Énomone ngxínopinoe: Enepo itukapu veô'u áko'o hívi váherexino ítike, yusikóneni titúki koane kiríki ákotike malíka, motovâti ákoyea váherexa ítike. Mani unatíne ákoyea poixo'o veô'u, áko'o poixo'o hívi yenópi vanúke yaneko usokó kó'íyea veô'u, áko'o hívi itea kirikópokonoti ipihóponovokutike xapa yúku ákotinemo ípukeovoku. ⁹Kúteanemaka koêku itukapu yúke váherexino ítike. Yusikóneni meréki koane kiríki ákotike malíka, motovâti ákoyea váherexa ítike. Mani unatíne yenópi vanúke ákoti poixo'o yúke, yaneko usokó kó'íyea yúke itea kirikópokonoti ipihóponovokutike xapa yúku ákotinemo ípukeovoku —kíxovokoxoane Jesus, exókoatihiko kónokea ákoyea íyuhixapapu sayá'ikopeova ne váhere ítuke.

Ihíkavoti ihókovoti koeku moyóniti su'úso

Lk 15.3-7

¹⁰Ina kixovókokopaikomaka Jesus:

—Muhíkova póhuti xapákuke ne kálíhunoe kutipónuti, hako ikitíxa ákoti itúkovo, vo'oku koati ngxípítinoe itúkeovo xoko Nz'á íhae vanúke óvo-heixo ne ánjuhiko koyonoâti ne kálíhunoe kutipónutihiko. (¹¹Vo'oku hane nzimíno ngoíteova ne xâne pahukóvoti,

undi fhae vanúke ikútipasikoponovoti xâne.)

¹²—Na kó'inoaye iséneu? Itukovo apêti hóyeno póhuti séndu su'úsona, ínani omoyóni póhutiya, ákonikopomea kurí íxahiko oúke kali mopô ne noventai nove koêti koeku opósikoponea neko póhuti moyóniti?

¹³Koati ngixópitinoe: Inixápanane, yupihóvotimo elókeko okóvo vo'ókuke ne póhuti kovúe yane po'ínuhiko noventai nove koeti ákoti omoyóni. ¹⁴Énomonemaka koéneye ne Yá'a fhae vanúke ákoyea akáha'a évokeovo póhuti yara kálíhunoe kutipónuti —kíxovokoxoane Jesus.

**Nókone vitúkea apê váhere
ítukeinovike ne po'ínu úti**

Lk 17.3; Ngã 6.1; 2 Ts 3.13-15

¹⁵Ina koe'íkomaka:

—Enepo vahevéxa ítukeinopi ne po'ínu xâne, pihínea yéxokoponi pahúnevo pi'eátinenoe ákoti po'i xâne xikóyokenoe. Enepo akamókenopi, itepoátimo keúnatikopi isóneu. ¹⁶Itea enepo hákoti kahâ'a kámokenoyeopi, yusikóne yaúkinova xeneti póhuti, áko'o itukovo pi'âti xâne motovâti iyúseyeexo ne koekúti koeku pí'ayea, áko'o mopó'ayea noixoâti, motovâtimaka koyúhoepa koêku. ¹⁷Yane enepo hákoti kahâ'a kámokenoyea xené'inoake, yâma ne koekúti nonékuke po'ínuhiko xâne ya imokóvokutike. Yane itukovo kóyekutine ákoyea akáha'a kámokenoyea isóneunoa xanéhiko imokóvokutike, kutí íxepane xâne ákoti êxa Itukó'oviti, koane kutí íxepanemaka kuteâti koperáxinoti nâti, enepone ákoti oponóvo ítuke.

**Xunakóti poréxoake
Jesus ne íhikauhiko**

Mt 16.19; Xu 20.23

¹⁸—Koati emo'úti ra yunzó'inopinoe: Uhá koeti koêkuti seyá'iumo yara poké'e, kúteanemakamo koeku vanúkeke. Koánemaka ne síkenemo yâyeke yara poké'e, kúteanemakamo koeku vanúkeke.

¹⁹—Koati emo'úti ra yunzó'inopinoe: Itukovo apêti yâye yara poké'e pi'âti xâne xepákuke kutikokó koinoâti isóneu ne âha épemea ya orásaum, kousókinoatimo Nzá'a fhae vanúke. ²⁰Koeku ápeyea pi'âti áko'o mopo'âti xâne ho'uxínovoti ítúkea orásaum ya inzáke, anêngomakamo xapákukehiko —kíxovokoxoane Jesus.

**Nókone vitúkea vahevéxo
ítukeinovi ne po'ínu úti**

Mt 6.14; Lk 17.4; Éf 4.32; Kol 3.13

²¹Yane ina ahi'ókovo Jesus ne Pêturu. Hara kíxoa:

—Unaém, enepo vahevéxa ítukeinonu ne mbo'ínu, namo yé'aye ixómoyea ngóseanapoa, kutí ngixopâti ákoti vahevéxinanu ítuke? Seti koetímeamo?

²²Ina kixôa Jesus:

—Ako yusíka ítúkeovo pohanu seti koêti késeanapoa, itea hara ngixópi setenta koetimo seti. ²³Vo'oku enepone natíxea ne Íhae Vanúke xapa xâne, hane koéneye nâti komomópoti yé'akeye orévexoake ahínoehiko. ²⁴Turixoâne ne ítuke, omínokonone po'i ahínoe koâti yupihóvoti orévexoake ovâti ênoti mili tiúketi. ²⁵Yoko koati ákoti tiúketina mani poréxoapeake neko oréveu. Yane pahúkoane pátaraua kaváneyeokono neko ahínoe, koane yêno, xe'éxaxapa yoko uhá koeti apeínoati, motovâti isúkopeovo neko oréveu. ²⁶Yane ipuyuké koéne neko ahinoêti nonékuke pátaraua. Hara koéne: “Yokóseanenu,

kali kuxoo íxenuvo, vo'oku kóyeane mo boréxopea uhá koêti ne orévenjopike” kíxoane.

²⁷—Yane yupihovó koéne kóseanaye pátaraua neko ahínoe. Yane pahúkoane pihópea koane ákoyeane káperaxapa neko orévexoake. ²⁸Pihopóne neko ahinoêti, tokononé koene ha'íne ko'ítukeyea orevéxoati kali póhuti séndu pe'u tiúketi. Yane kóperaxoane. Namú kíxeane ánu kotitínati. “Peréxapana ne yorévexonuke” kíxoane.

²⁹—Yane ipuyuké kó'iyane neko ha'íne nonékuke. Hara kíxo: “Yokóseanatu, kali kuxoo íxenuvo, vo'oku kóyeane mo boréxopea ne orévenjopike” kíxoane.

³⁰—Itea ako kali kaha'á íxa. Yane kuríkoponoe ika'ákovokutike tukú koeti isúkopea neko orévexoake.

³¹Enepo hikone po'i ahinoêti ha'íne ko'ítukeyea, noixoâne neko koekúti, yupíhova ikótivexea isóneuke. Úkeane pihohíko éto'okoponea ne pátaraua. Uhá kíxo koyúhoinoa ne koekúti.

³²Ina ihaxíkoa pátaraua neko ahínoe. Hara kíxo: “Koati iti váhere ahinoêti! Koseaná ngixópipepo. Ako ngáperaxapapea neko yorévexonuke vo'oku yépeminu ngóseanayeopi.

³³Mani konokoátimaka késeanayi ne he'íne orevéxopiti kuteátimaka ngixópiku ngóseanayeopi” kíxoane.

³⁴—Yane yupihovó koene ímaikinova pátaraua, ina pahukôa iká'akeovo koane kurí'okeokono, ikoítoponoati kotíveti tukú koetímó parexápa neko orévexoake —koéne ne Jesus

³⁵Ina koe'íkomaka:

—Énomonemakamo kixópinenoeye ne Nz'á íhae vanúke enepomo yunaká iséneuke ne váhere ítukeinopi pe'ínu hákotimo keseánapoa —kíxovokoxoane.

Koeku kuríkoti yêno

Mt 5.31; Mk 10.1-12; Lk 16.18; 1 Ko 7.10

19 Uke'éxone koyúhoyea ne Jesus, ipúhikopeane Ngalíleya yonópoti Njúdeya poixô'oke húveona Njórdaum. ²Koati ênoti xâne hokó'ixoati koane kóiteova Jesus ne ka'arínethiko xapákupe.

³Ápemaka farízeuhiko, enepone yuixóvoti hókea yútoe Muíse pihinoâti oposí'okoponovati. Ina epemó'ikohiko Jesus kaha'aínoati pahúkeovo ya yumópope. Hara kíxoahiko:

—Motóva kuríkea yêno ne hóyeno ya uhá koêti koêkuti évotikoake?

⁴Ina yumopâ Jesus:

—Ákoikopo yíhoikiku emó'uke Itukó'oviti koyuhoâti koêku inâ itukôa Itukó'oviti ne xâne itúkeamaka hóyeno yoko sêno? ⁵Ina koemáka: “Énomone kuríkino há'a yoko êno ne koyénati motovâti komúxoneyea yêno. Yane koati póhutipone ne pi'âti” kôe. ⁶Ákone ap'á, koati póhutipone. Koeku koyúhoyea Itukó'oviti poéhapeane ne pi'âti, ako yusíka ápeyea xâne haxakópati —kíxovokoxoane Jesus.

⁷Yane ina kixôa farízeuhiko:

—Ná'ikopo koeti ápeino yútoe Muíse koyúhoti yusíkea kuríkea yêno ne hóyeno, koane poréxea koyuhópeti kotuyôpeti íha itúkeovo koyenókokoti?

⁸Yane hara kíxo Jesus:

—Poréxinopeakenoe Muíse kiríki yîno vo'oku tiú'ikonoe yomíxone. Itea yane inúxotike inâ apê ra mêum, ako yusíka kuríkeokoko. ⁹Hara ngixópinoe vo'ókuke: Enepone kuríkoti yêno ina okoyénopomaka, ákoti itukapu vo'oku itúkeovo aupú'ikoati yêno yuhó'ixoti po'i hóyeno, ya xoko Itukó'oviti, koati pahukóvoti nê'e, koane koati aupú'ikoti inúxoti yêno. (Koánemaka ne koyenópati ne kûrene íma, ya xoko Itukó'oviti, kutí kôe aupú'ikeati inúxoti íma ne sêno.)

¹⁰ Ina kixo Jesus ne íhikauhiko:

—Koeku kó'iyeaneye, yusikóneikopo ákoyea okóyenokoko ne xâne.

¹¹ Yane hara kixovokoxoa Jesus:

—Haina hi'imé koeti xâne itoti ákoyea okóyeno. Poéhane itôa ne xâne poréxone Itukó'oviti kó'iyeaneye. ¹² Ápe hóyeno ákoti okoyéno vo'oku omeátinekeneye inâ ipuhíko ápeyeya isáyunevo ákoinoke omótova kóyenoyea. Ápemaka hóyeno kapáxovoti. Kene po'ínu, kaha'áne ákoyea okóyeno motovâti yúíxeovo koúkoponea natíxea íhae Vanúke xapa xâne. Koêkuti eopâti isóneuke ítea kó'iyeaneye, ene itukâ kuteâti ra yúnzo —kixovokoxoane Jesus.

Epemínoa Jesus ne kalivónohiko unako koeku xoko Itukó'oviti

Mk 10.13-16; Lk 18.15-17

¹³ Yane ápe xâne omotíhiko kalivôno xoko Jesus motovâti ípihea vô'u tutíkuke, itea sayá'ikoa íhikauhiko Jesus. ¹⁴ Ina kôe ne Jesus:

—Síkeane kenó'okea ne kálihunoe kalivôno njokóyoke. Hako seya'ikoa, vo'oku kuteâti koeku usó kóyeyea kenó'okinonu rá'a, énomonemaka kónoko kó'iyeaneye ne xâne yonópoti natíxokuke íhae Vanúke —kixovokoxoane.

¹⁵ Yane ípihoane ne vô'u tutíkukehiko. Úkeane pihôpo.

Inámatiko hóyeno iríku

Mt 13.22; Mk 10.17-31; Lk

18.18-30; 1 Tm 6.6-10; Tk 5.1

¹⁶ Yane apé koéne xâne ahi'ókoponovoti Jesus. Hara kixo:

—Íhikaxotí, kuti itukóvo únati koekúti nóngone indúkea motovâti ómbea xoko Itukó'oviti ákotinemo hunókoku?

¹⁷ Ina kixôa Jesus:

—Ákoikopo yéxa itukóvotiye ne koati únati? Enepone koâti úateoxo,

poéhaxo, ako po'ínu. Yakaha'a ákoyea hunókoku yópi xokóyoke, itíka ne páhoenopi Ponóvoti Kixovókuti yúteo Muíse nékone itíki —kixoane Jesus.

¹⁸ —Kuti itukóvoye xapákuke neko yutoéti? —koéne neko hóyeno.

Yane hara kixo Jesus:

—Enepone koêti: “Hako kepéko. Hako yaupú'iko po'i xâne kepiné'iyiti yêno. Hako yomêxo. Hákomaka itikóheo koeku po'i xâne. ¹⁹ Tiya yá'a yoko yêno. Koane hákomaka motovâ yokóvo ne po'ínuhiko xâne. Kuteâti kixépovoku ákoyea kemáxatikapapu, énomonemaka íxeaneye ákoyea omótova yokóvo ne po'ínuhiko xâne” koêti —kixoane Jesus.

²⁰ Ina kôe neko hóyeno:

—Heú ngíxoa indúkea nê'e. Kutí'ikopo ngónokoiko?

²¹ Ina kixôa Jesus:

—Enepo yakaha'a itíkivo koati ponóvoti ákoti ovópiku, yakávanepoona uhá koêti ne apeínopiti, ina perekéxa xâne ákoti apeínoati ne ésa'i. Yane apêtimo apeínopiti vanúkeke, ina kina'áka ingéneke hékinu —kixoane.

²² Kamoáne hóyeno ne emó'uinoá Jesus, yupihovó koe isóne'ekeovo koeku pihópea kama'âti ne êno apeínoati. ²³ Ina kixovókoxoa Jesus ne íhikauhiko:

—Koati emo'úti ra yunzó'inopinoe: Koati tiú'itimo yonópea natíxokuke íhae Vanúke ne xâne ênoti apeínoati. ²⁴ Koati ngxópitinoe: Ako'óneni oríko vékea kámelu xoko kali íhínone tôpe uhe'ókopeti yane yonópea natíxokuke Itukó'oviti vanúkeke ne xâne iríku —kixovokoxoane Jesus.

²⁵ Kameáne íhikauhiko Jesus neko yúho, yupihovó koéneoxo iyúpaxeovahiko, ina koehíko:

—Yane kuteâti koeku yiúho, kutí'ikopomo motovâ itúkeovo koítovone Itukó'oviti koane yonópea xokóyoke? —kixoanehiko.

²⁶ Pono-ponó kixínoane úke Jesus ina kixovókoxoa:

—Enepone ínixone xâne ítúkeovo yupihóvoti tiú'iko, ako átiu'i xoko Itukó'oviti.

²⁷ Ina kixôa Pêturu:

—Kurí kíxoa úti ne uhá koeti koekúti koeku hókeopi úti. Namo koéneye úti?

²⁸ Ina yumopâ Jesus:

—Koati emo'úti ra yunzó'inopinoe: Ití-noe hokónuti, yaneko káxe ainámapone uhá koeti koekúti, ivandákapane xoko ivándakoku nandíxea koeku indúkeovo hána'iti ihayú'iuti, undi fhae vanúke ikútipasikoponovoti xâne, keha'ínenutimakamo ivétaki xoko nduse koeti ivatákokuti kuteâti ivándakoku nandíxea, motovâti yíhoikopi ne nduse koeti iháxakexoku xanena Izarâe, neixoti unátíyêa, áko'o ákoyea aúinati ne ítuke. ²⁹ Koane enepone uhá koeti xâne ákoti okotíxo ítukevo vo'ónguke, kuteâti óvoku, po'ínuhiko, há'a, êno, (yêno), xe'éxaxapa, áko'o ítukovo poké'êxa, yupihovó koetimo námoepo yane koekúti ákoti okotíxo, yoko ko'ipáratimakamo ópea xoko Itukó'oviti ákotinemo hunókoku. ³⁰ Itea enómo xâne teyonéti koeku kó'oyene okópotimo ikenétike. Kene ne ákoti apayáso ovoti ikenétike koeku kó'oyene, énomonemo ítukóvovo koati teyonéti —kíxovokoxoane Jesus.

Ihíkauvoti ihókovoti koêku ko'ítuketihiko xapa úva

20 Ina kôe ne Jesus:

—Enepone natíxea ne íhae Vanúke xapa xâne, hane koéneye hóyeno ítúkoti kavâne ipuhíkeati óvoku ya mâturukata opósikoponoti ko'ítúkeinoati kátarakinoa ne nóne úva. ² Kousókone emó'uinoa ne ahinoêthiko ítúkeovomo póhuti pe'u tiúketi poréxea ya káxe, yane pahúkoanehiko ko'ítukepoinoa xapa nóne úva. ³ Ya

nove ôra ya yupóniti, pihóponemaka neko hóyeno opósikoponea po'i ko'ítúkeinoati. Yane noíxone po'ínuhiko xâne parásake ákoti ítúkovoke. ⁴ Ina kixoáhiko: “Pihénoemaka xapa nónem úva, yokó'ítukepoinonu ínamo mbarexápapinoe yé'akeye ésa'i ne ke'ítukeyi” kíxovokoxoane.

—Úkeane pihohíko. ⁵ Ye'ékotine itumúkoti, koáne ya mopo'âti ôra, pihóponemaka neko hóyeno opósikoponea po'i xâne. Yane pahúkopomaka po'i ko'ítukepoinoti. Yoko kúteapোনemaka yuhó'inoa ne po'ínuhiko ahinoêti. ⁶ Ya kuteâti síngu ôra ya kiyakáxe, pihóponemaka neko hóyeno opósikoponea po'i ko'ítúkeinoati. Yane noíxoponemaka po'ínuhiko xâne ákoti ítúkovoke. Hara kíxovokoxo: “Na koeti herú kixínenoe káxe yóvoheixi yâyeke ákoti yoko'ítuke?”

⁷ —Ina yumopâhiko: “Vo'oku akó'oti pahukó'oviti.”

—Ina kixovókoxopamaka únae úva: “Pihé'ikoponoemaka, yokó'ítukepoinonu xapa nónem úva” kíxovokoxoane.

⁸ —Yaneko kiyoné'e káxe, pahúkoane únae úva ne exeâti koêku ne ítuke. Hara kíxoa: “Théxihika uhá koêti ne ko'ítuketi. Peréxapa námoepo. Hane ínixa peréxopi koati okoti ikenéti turíxeovo ko'ítukeyêa, ínamo perexápa ne in-úxoti turíxovo ko'ítukeyêa” kíxoane.

⁹ —Enepohikoneko ahinoêti turixeôvoti ko'ítukeyêa síngu ôra ya kiyakáxe, poéha pe'u tiúketi námoepo póhutihiko. ¹⁰ Itea enepohikoneko inúxoti ko'ítuke, ikútixa xu'inánemo námoepo yane po'ínuhiko ahinoêti. Itea poéhamaka pe'u tiúketi námoepo póhutihiko. ¹¹ Namukópane hiko ne tiúketi, turíxovonehiko kapáhakinovo pátarauxa. ¹² Hara koéhiko: “Enepohikora turixeôvoti koati

ikenéti ko'ítukeyea, pohu poéha ôra ko'ítukehiko. Na koeti kutipasí kixínea námoepo úti, uti koitóponovoti kotíveti xapa kótuti káxe?" kíxoanehiko.

¹³ —Ina kixôa únae úva ne póhuti ya xapákuke ne ahínoe: “Iningoné, ako váherexa índukeinopi. Ákoikopo usó yákoje itúkeovo póhuti pe'u tiúketi nemúko enepo inâ yuhó'ixinokoko úti koêku? ¹⁴ Kó'oyene nemúka ne tiúketi yêho. Pihépáne vo'oku ngahá'a íngutipasikea némoepo ne námoepo okoti ikenéti ko'ítuke. ¹⁵ Ákoikopo omótova indúkea kuteâti anjá'inoa ngíxeaneye ne índukevo? áko'o inixeâtímea váherexea indúkeovo koati únati xâne” kíxoane neko hóyeno.

¹⁶ Ina kôe ne Jesus:

—Énomonemo koéneye inuxó koépeamo ne xâne ovoti ikenétike koêku kó'oyene. Kene ne inúxotihiko koêku kó'oyene, ikenétike ópomo. (Vo'oku êno xâne iháxiuti, itea ákomo axú'ina ne koati noivókoetihiko) —koéne.

Koyuhópamaka Jesus ivókeovomo koane exépukopeamo

Mk 10.32-34; Lk 18.31-34

¹⁷ Pihoné'e ne evo Jesus ya Njeruzálem, koêku yóneahiko, ahikú kíxoá Jesus neko nduse koeti fhikau yane po'ínuhiko xâne. Hara kíxovokoxoa:

¹⁸ —Kó'oyene, Njeruzálem vonóne. Nguri'ókokonoatinemo ne tutíhiko sasedóti inuxínoti viyénoxapa hó'eke, koáne ne éskiriba, enepohikone ihíkaxoti yútoe Muíse. Koati ngxókonokunemo, undi íhae vanúke ikútipasikoponovoti xâne ínamo pahukáhiko ngoépekeokono, ¹⁹ ínamakamo kurikánuhiko xoko ákoti itukapu viyénoxapa júdeu éxoti koêku poké'exa úti. Yane koemóke'enutihikomo koane yehépóke'exonutihikomakamo, ínamo

kuruhúxanuhiko, itea mopó'apeke káxe enjepúkopotimo ungópea xapa ivokóvoti —kíxovokoxoane Jesus.

Épemone eno Teáku yoko Xuâum

Mk 10.35-45

²⁰ Ina pihíno Jesus ne yeno Nzebêdeu. Xe'éxaxapa xané'inoa. Yane ipuyuké koéne neko sêno nonékuke Jesus koane épemea itúkinoa áha.

²¹ —Kuti kehá'a? —kíxoane Jesus.

Ina yumopâ ne sêno:

—Mani ngaha'âti peréxi ra pi'âti njé'a itúkeovo teyonéti koane ivátakea xíririkuke, póhuti yéxopeke kene po'ínu lepékuke ya netíxokuke.

²² Ina kixôa Jesus:

—Ákonoe koati yéxi koêku ne yépemonuke. Iteâtinoekopomo víki ne êno kotíveti koekúti véngokuikomo? —kíxoane.

—Êm, vitoâtimo —koénehiko.

²³ Ina kixohíkomaka Jesus:

—Vikoâtinoexomo ne tiú'iti véngokuikomo, itea enepone ivétaki énjopeke yoko lombékuke xoko nandíxoku, hainamo úndi noivókokoxa ivatákoatimoya, vo'oku Nzá'a kousókinoa ivatákoatimo —kíxoane.

²⁴ Kamoánehiko po'i yéhi koeti fhikau Jesus, ímaikinovahiko neko pi'âti kopó'ínukokoti.

²⁵ Ina ihaxíhikoa Jesus ne fhikau ahí'okeovaxo. Hara kíxovokoxoa:

—Yéxoaneno itúkeovo payásotihiko pahukó xapa xâne. Koatine nâtihiho exêa koêku. ²⁶ Itea xepákukenoe, ako ákoeneye, pó'iti koêku. Koêkuti kahá'ati itúkeovo payásoti xepákukenoe, konókoti usó kóyeyea itúkeovo yovóxenoe. ²⁷ Koane koêkuti

kahá'ati itúkeovo koati teyonéti ya uhá koêti xepákukenoe, konókoti itúkeovo ovoxéti híyeuke itínoe ²⁸ kuteâtímaka ngoêku, undi íhae vanúke ikútipasikoponovoti xâne.

Vo'oku hainámaka nzimínoti enó'iyea ovónje kouhépekoti ngóyeku, itea nzimínoti indúkeovo ovoxéti yoko ivóngeovo motovâti enó'iyea xâne ngoítovone —kíxovokoxoane Jesus.

Koitóvo pi'âti komítiti ne Jesus

Mk 10.46-52; Lk 18.35-43

²⁹ Ipuhíkeane pitivóko koéhati Njeríko ne evo Jesus, koati ênoti xâne hokó'ixoati. ³⁰ Yoko ápe pi'âti komítiti vataká koyêti xe'ókuke xêne. Kamoáne itúkeovo Jesus vekôa neko xêne, vaúkoanehiko. Hara koe yuhóhiko vaúkea:

—Unaém, ámoripono Ndávi, yokóseanavi.

³¹ Yane sayá'íkoka xanéhiko pahukoâti kóyunuhikeovo, itea inamá'axohiko kohonóko emó'u vaúkea:

—Unaém, ámoripono Ndávi, yokóseanavi —kóyehiko.

³² Yane xe'ó kó'inoane Jesus, ina ihaxíkoka koane kíxeahiko:

—Kuti kehá'anoé indúkinopea?

³³ —Unaém, kahá'ati uti vínixopea —koénehiko.

³⁴ Kóseanane Jesus, ina ipíhoa vô'u ukékuke. Énomone yaneke okoku ôra, ínixoponehiko koane hokópeahiko Jesus.

Ihayú'ikokono Jesus urúkovo ya Njeruzálem

Mk 11.1-11; Lk 19.28-40; Xu 12.12-19

21 Ye'éxoane evo Jesus ne Njeruzálem, simoáne ne ipuxóvokuti koéhati Mbetefâje xêrerekuke kali mopôí koéhati Olívera, yane pahúkone pi'âti fhikau ne Jesus inuxó kó'iyea tumúneke. Hara kíxoanehiko:

² —Pihénenoe yane kali ipuxóvokuti timúneke. Ehá'axomo símea, inixéponotinoemo seno njuméntu ika'ó koyêti yoko xe'éxa. Kíxeanoemo, ínamo

yamapâ yâkeneye. ³ Enepomo áva epemó'ikopiti itíkoake, haramo íxea: “Konokoâtiko Vúnae râ'a” íxeamo. Yane sikópitinoemo yomópi yâkeneye —kíxoane.

⁴ Yoko kó'inokeneye, hane simovóne kaxéna yuho porófeta mekúke, enepone koêti:

⁵ “Hara íxeahiko ne íhae Njeruzálem: Yokómoma rakene netínanoé ivu'íxoti njuméntu. Ako kapáyasakapu nê'e. Koati xe'éxaiko njuméntu ivú'ixo” koêti. *Zacarias 9.9*

⁶ Yane pihóne neko pi'âti fhikau Jesus, itúkoane neko páhoenokono. ⁷ Ina omopâ ne seno njuméntu yoko xe'éxa. Ipíhoanehiko kápana oukeke, ina ivu'íxoá Jesus. ⁸ Yoko xapákuke neko êno xâne, ako yumáxapu ikapákinoati kápana xenékuke. Ina apémaka tetúkoti tuti exáte ipíhoati xenékuke kouhé'ekinoati vékoku. ⁹ Eneponoko êno xâne tumúneke koane ikéneke, áinovo kohonókoti yúho kóyeyea:

—Koati hána'iti ihayú'iuti rakene ámoripono Ndávi. Viháy'u'ika páhoenovi Vúnae Itukó'oviti. Koati hána'iti ihayú'iuti ne Itukó'oviti yâkonoye vanúkeke —koéhiko.

¹⁰ Simoné'e Njeruzálem ne Jesus, iyúpaxova uhá koeti xanéhiko yane pitivóko koane kíxeahiko:

—Kutímeaya rakéne?

¹¹ Ina kôe yúho vaúkexea neko êno xâne hokoti Jesus:

—Eneporâ'a, énomone ne porófeta íhae Nazâre ya Ngálíleya —koéhiko.

Kopúhikopa Jesus ne kavánetihiko ya hána'iti imokóvokuti

Mk 11.15-19; Lk 19.45-48; Xu 2.13-22

¹² Urúkovane Jesus ne témpulu, enepone hána'iti imokóvokuti, xoko kíndana, kópuhihikopo xâne kaváneti yoko vanéxotiya, koane kasá'irikexea mesána neko koperáxoti

xanéhiko esa'íkoti tiûketi, koánemaka ivátakokuhiko neko kaváneti kurûte.

¹³ Ina kôe ne Jesus:

—Hara kôe emó'uke Itukó'oviti: “Enepora imokóvokuti óvongu, iháxeokonotimo óvoku itúkoti orásaum” kôe. Itea itíkoanenoe óvoku ómevotihiko —kíxovokoxoane Jesus.

¹⁴ Yane ina pihîno Jesus ne xâne komítiti yoko mohéveu yane hána'iti imokóvokuti koane koíteovahiko Jesus. ¹⁵ Itea enepohikone tuti sasedóti inuxínoti xâne hó'eke koánemaka ne éskiribahiko ihíkaxoti yútoe Muíse, ímaikovo noixoâne ítuke ne Jesus ákoti kuteâti, yóko'o ne kalivónohiko vaukéxoti koane kó'iyeahiko:

—Koati hána'iti ihayú'iuti ra ámoripono Ndávi —kóyehiko.

Ina kíxo Jesus ne tutíyehiko:

¹⁶ —Ako kéma koêku yûho ne kalivónohiko?

Ina kixôa Jesus:

—Ngámoane. Ávonoekopomea yíhoikiku emó'uke Itukó'oviti rá'a? “Iti Itukó'oviti, enepone kálíhunoe kalivôno koánemaka ne ovotí'iko takikútike, peréxoá kaná'uyexao iháyuikeopi” ákoikopo ákoe? —kíxovokoxoane Jesus.

¹⁷ Yane pihópeanehiko Jesus. Ipuhíko-peane ne pítivokona Njeruzálem, pihópone ya Mbétanea imókopoku.

Koêku xuve figu ákoti há'i

Mk 11.12-14, 20-24

¹⁸ Yuponii kôe, káyukopovomaka ne Jesus ya Njeruzálem. Yoko epékoatine hímakati. ¹⁹ Ina noíxo xuve figu xe'ókuke xêne, itea pihoné'eya, ako ápahuina há'i noíxone. Poéhane êno tûti apê. Ina kôe:

—Ukeátine kó'oyene, hunókokunemo kahá'iyea rá'a —koéne.

Yane movo'ó koéne neko xuve figu.

²⁰ Noixoâne íhikauhiko Jesus, yupihovó koe iyúpaxeova, koane kó'iyea:

—Imáko ákoino oríko movo'oyea ne xuve figu.

²¹ Ina kixovókoaxa Jesus:

—Koati emo'úti ra yunzó'inopinoe: Enepo itukapu koati kaná'uti kívivonu, hákotimaka muyâ'i iséneu yane kívivonu, itikoâtimo kuteâti ngíxoaku ra xuve figu. Haina póhutine itea muhíkovaní pehukâ ra koati hána'iti mopôí áhikuxeova ne ókoku koane kuríno'ekopeova ne mar, mani ipokóvoti. ²² Yoko uhá koeti koêkuti yépemone ya orásaum, enepo yakutípoaxo yimópikonomo, itikínokonoatimo.

Epemó'ikokono Jesus úkeaku xunáko

Mk 11.27-33; Lk 20.1-8

²³ Simoné'e ne Jesus yane hána'iti imokóvokuti, ixómoti ihíkaxo. Yane yakukú kíxoane tutíhiko sasedóti, enepone inuxínoti jûdeuhiko hó'eke, yoko po'ínuhiko teyonéti xapákuke tuti jûdeu. Hara kixóhiko Jesus:

—Na úkea ne xunakóti itíkike ra koekútihiko? Kuti porexópi kíxineye ne ítike?

²⁴ Ina yumopâ Jesus:

—Anéyemaka émbemopikene. Enepomo íte yimópínunoe, ínamo enjákaapea porexónoati indúkea ra koekútihiko índuke. ²⁵ Kuti porexôa ne Xuaum Mbátita áhikea? Íhae Vanúke? áko'o xâne yara poké'e.

Yane ina kixokókohiko:

—Enepomo vokoyúhoá itúkeovo Íhae Vanúke pahukôa, “Ná'ikopo koeti ákoino yakútípoanoe ne Xuâum?” kixo'óvitimo. ²⁶ Itea enepomo vokoyúhoá itúkeovo xâne yara poké'e pahukôa, pikómaka uti kixó'ovikumo xanéhiko, vo'oku heú koe xâne ínixeá itúkeovo páhoe Itukó'oviti koyúhoyea emó'u ne Xuâum —kixókokonehiko.

²⁷ Énomone kixínohiko Jesus:

—Ako véxa.

Ina kixovókoxopamaka Jesus:

—Ákoikopomaka ongóyuhoinopea-
noe porexónoati indúkea ra koekútihiko
induke —kíxovokoxoane.

**Exetínati apêti fhokovoke
koeku hóyeno pi'âti xé'a**

²⁸ Ina koe'íkomaka ne Jesus:

—Na kó'inoaye iséneu râ'a? Ápe
hóyeno pi'âti xé'a. Koêku pihínoa
ne xuvé'eti, hara kíxoa: “Nje'exá,
yokó'itukepono xapa nónem úva.”[†]

²⁹ —Ina kixôa xé'a: “Ako angáha'a
mbíhe’a” kíxoane.

—Itea itúkopinoa isóneu, yane pihóne
xoko pahúkokonoku.

³⁰ —Ínamaka pího neko hóyeno xoko
po'i xé'a. Kúteanemaka yuhó'inoa. Ina
yumopâ xé'a: “Êm, mbihotímo” kíxoane.

—Itea ako píha.

³¹ —Yara pi'âti, kuti itukôa ne
páhoenoa há'a?

Ina yumopâhiko:

—Xuvé'eti.

Ina kixovókoxoa Jesus:

—Koati emo'úti ra yunzó'inopinoe:
Enepohikone koperáxinoti nâti
ánu'ukenati kóperau, yókó'ohiko ne
mohîti sêno, énomonemo yonopô
natíxokuke Itukó'oviti vanúkeke ya
itíke. ³² Vo'oku énomone simíno Xuaum
Mbátita éxokeopinoe ponóvoti xêne
yonópoti xoko Itukó'oviti, itea ákonoe
kali yakútipoa. Kene ne koperáxinoti
nâti yókó'o ne mohîti sêno, kutípoahiko.
Upánini neíxoanoe ne koekúti, itea
kóyeane ákoyea ikétivexanoe iséneuke
ne váhere kixeku itíkivo koane
kiríkopi, koane ákomaka yakútipoanoe
—kíxovokoxoane.

**Ihíkauvoti ihókovoti váhere xâne
katarákinoati nóne ne únae kavâne**

Mk 12.1-12; Lk 20.9-19

³³ Ina koe'íkomaka ne Jesus:

—Ivévakanoe ra po'i exetínati apêti
ínzokoake: Ápe hóyeno itúkoti kavâne
nôti êno xuve úva. Itúkinoa ípi neko
nóne. Ina itúko tángi kótikovoku
ho'o úva itúko víyum. Ínamaka
koexépuko óvoku koyonínoati ne nóne,
éyevoti vanúkeke motovâti ákoyea
malíka ínixoku ne koyonoâti. Yane
kurí'okoane ne katarákinoati ne nóne
motovâti haxákoepa avané'e êho.
Yane pihóne po'i poké'e. ³⁴ Simovóne
kaxena veyóvope ha'i nonéti, pahúkone
ahínoehiko ne únae kavâne xokóyoke
ne katarákinoati ne nóne motovâti
veyópoinoa námoepo. ³⁵ Itea eneponeko
katarákinoati nóne, namú kíxoane
neko pahoétihiko. Yane yehépoke'exoa
póhuti. Kene po'ínu, koépekoa.
Kene po'ínu, hepókoa ya mopô
koepékoatimaka. ³⁶ Yane koxú'inakoane
únae kavâne ne páhoepomaka,
itea enepone katarákinoati nóne,
kúteanemaka kíxoaku neko inúxotihiko
pahoéti. ³⁷ Koati ikenétike, pahúkoa
únae kavâne ne xé'a xapákuke, vo'oku
hara koéti isóneu: “Teyoâtihikomo
ra nje'éxa” koeti isóneu. ³⁸ Itea
noixeânehiko xé'a, hara kixókokonehiko
ne katarákinoati nóne: “Eneporâ'a, koati
ítukenemo ra poké'e ivakápune há'a.
Hingá, kaépeka úti maka vitúkapeane
ne mani ítuke íkuinoake há'a ivakápu”
kixókokonehiko.

³⁹ —Yane namú kíxoanehiko koane
kópuhikopea yaneko kavâne, ina
koepékoamaka.

⁴⁰ Ina kixovókoxoa Jesus:

[†]21:28 Ako akútikoko koêku ra éxetina Jesus ya po'íkehiko Bíbilea. Ya Bíblia Atualizada, koati xuvé'eti xé'a neko hóyeno ako pihâ. Kene ya Bíblia Corrigida, Bíblia na Linguagem de Hoje, yoko Bíblia de Jerusalém, nihí'iti xé'a ako pihâ. Hane hóko ne emo'u xâne kixoku koêku ya Corrigida.

—Enepo kayukápapu ne únae nonéti, namo kíxoaneye ne katarákinoati nóne?

⁴¹Ina yumopâhiko:

—Koati kotívetimo kíxoaku kaepéka neko váherehiko xâne, ínamo kuri'ákapa po'ínuhiko xâne motovâti kátarakinoa ne nóne, xâne porexópatimo ne ná-moepo simapúne kaxena veyóvope — kíxoanehiko.

⁴²Ina kixovókokopamaka Jesus:

—Ákoikoponoe yíhoikiku ne yutoéti emó'uke Itukó'oviti, enepone koéti?

“Enepone mopôï noívokoxine itúkoti pétí, ainovó kôe itukóvo koati turíxeovoku uhá koéti kuteâti koeku koati inúxoti mopôï turíxeokonoke pétí. Koati Vúnae Itukó'oviti kixoáneye. Yoko vínixoa itúkeovo koati êno ihayú'iuti koekúti ne ítuke” koéti ne yutoéti —kíxovokoxoane Jesus ihókopovati ne mopôï noivókokoxineti. *Sáramu* 118.22-23

⁴³Ina kixovókokopamaka Jesus neko xâne:

—Énomone ngixínopinoe: Mani ítínoe ne xanena Itukó'oviti yonópoti natíxokuke. Itea ákonenoemo yenápa. Porexókonotimo po'ínuhiko xâne yonópeaya, xâne kouhápu'ikoti ya kixoku itúkeovo ápeyea há'i pôreupo Itukó'oviti kuteâti kúxone. ⁴⁴Enepora mopôï ngixínopike, uhá koeti xâne ikoró'uxovati, kutí koetímó póte enepo itatáko. Kene ne xâne irípu'ikovo, ákonemo ipíxa. Kutí koetímó póte movake-movaké koetímó —kíxovokoxoane.

⁴⁵Enepone tutíhiko sasedóti inuxínoti júdeuhiko hó'êke yóko'o ne farízeuhiko, kamoáne neko exetínati apêti íhokovo, exó kíxoanehiko itúkeovo énomonehiko kíxo Jesus. ⁴⁶Yane opósi'ixinoanehiko kixoku iká'akea ne Jesus, itea koati pikoti xanéhiko

vo'oku áinovó inixoâti itúkeovo páhoe Itukó'oviti koyúhoyea emó'u ne Jesus.

Exetínati apêti íhokovo koeku áyui nâti kasátuxo xé'a

Lk 14.15-24

22 Aúkopovo ne Jesus koyúhoyea exetínati apêti íhokovo. Hara kôe:

²—Enepone natíxea íhae Vanúke xapa xâne, hane koéneye nâti itúkoti hána'iti ayúti kasátuxo xé'a. ³Ápe ahínoehiko ne nâti páhoe íháxihikoponea ne húpíuhiko oránake ne ayúti. Itea ákohiko he'énka ne húpíuhiko. ⁴Yane pahúkone po'íhiko ahínoe neko nâti koane kíxea: “Hara íxepana ne nzúpiuhiko: ‘Ngoúsokoane uhá koéti ne níkokónoti nókone áyui. Ngoépekone vûi koane kínati xe'exa váka. Usóne uhá koéti. Kíná'akanenoe ayúti índukeino nje'éxa kasátuxotine’ íxeahikomo” kíxoane.

⁵—Itea eneponeko hupíúti hiko, ako itúkeake yúho ne hupíxoâti. Pihóne óyonokuke ne po'ínu. Kene po'ínu, po'i itúkovo yuíxovo. ⁶Kene po'ínuhiko, namúkoa ne ahinoêti hiko hupixóponoati, íkoitoponoa kotíveti ina koepékoahikomaka. ⁷Yane yupíhovó koe ímai keovo neko nâti. Pahuko húndaruna koépekexoponea uhá koéti neko xâne koepékexeati ahínoe koane oró'okeamaka pítivokonahiko.

⁸Ina kíxo po'i ahínoehiko: “Usóne uhá koeti nókone ra áyui, itea ako omótokea hupíxeokono nekôyohiko. ⁹Pihénoekopo ya none ovokúti xoko koati vékoku xanéhiko. Hipíxapanamo ne uhá koeti koêkúti xâne tekópone” kíxoanehiko.

¹⁰—Ina pihohíko ne ahinoêti ya none ovokúti. Ho'úxo uhá koéti ne xâne tokópone, xâne únati koánemaka váhere pahukoâti píhea ayúti. Yane puhí-puhí kôe neko ovokúti ya êno hupíúti. ¹¹Ina urúkovo neko nâti

xapákuke ne húpiuhiko noíxoponea ne xâne ovoti xe'o mēsa. Ya xapákuke neko êno xâne, ápe hóyeno noíxone ákoti oko'ípovo kuteâti nókone ko'ípovoyea yonoti xapa áyui koyénoti. ¹²Ina kixôa nâti: “Iningoné, na kíxoaye yûrukivo yâye ákoti yoko'ípova ne nékone ke'ípovoyi xapa áyui kasâtuxoti?”

—Yane yunu-yunú kixóvone neko hóyeno. ¹³Ina kixôa nâti ne ahínoehiko: “Iké'akinoe hêve ra'a koane vò'u ina kiriká xapa êno hahákuti, óvokumo iyókexoti yoko ngarutútukexoti ôe vo'oku êno tiveko koêku” kíxoane.

¹⁴Ina koe'íkomaka ne Jesus:

—Êno xâne iháxiuti, itea ako axú'ina ne koati noivókoetihiko —koéne.

Epemó'ikokono Jesus koeku isóneunoa ne kóperau nâti

Mk 12.13-17; Lk 20.20-26

¹⁵Ipuhíkopeane farízeuhiko xapákuke ne xanéhiko, ho'úxovonehiko oposíkoti kixoku iyupaxó kíxea Jesus épemo'ikea, kaha'aínoati pahúkeovo ya kixoku yumópea. ¹⁶Yane pahúkoane farízeu ne íhikauhiko koánemaka xanena Êrodi xoko Jesus. Hara kixóponoahiko:

—Ihikaxotí, véxoa itíkivo koati ponóvoti koane yíxivoa ne kaná'uti kixovókuti ihíkexoati ne páhoenovi Itukó'oviti. Ako yokómomoyi payásoko ne xâne vo'oku kutíkokone uhá koeti xâne xikóyoke. ¹⁷Ná'ikopo kó'inoaye iséneunoa ra koekúti? Yimápavi yarâ'a: Pahúkovi Ponóvoti Kixovókuti hó'e úti poréxea úti ne kóperaxovike Sêza, enepone nâti ya Róma exoti koeku úti? áko'o ákoyea —kíxoanehiko.

¹⁸Itea exó kíxea Jesus ne váhere isóneuhiko. Yane hara kixovokoxoa:

—Na koeti yopósi'okinovonunoe kehá'atinoe mbahúkeovo ya yumómbope? Koati itínoe itúkoheovoti!

¹⁹Yéxakana ne tiúketi kóperau nâti.

Yane omínoanehiko póhuti pe'u tiúketi. ²⁰Ina kôe ne Jesus:

—Kutí'ikopo itukoa nône yoko íha ovâ ra tiúketi?

Ina yumopâhiko:

²¹—Sêza.

Ina kixovókokoxopamaka Jesus:

—Enepone ítuke nâti, peréxapa. Koáhati ítukene. Kúteanemaka koêku xoko Itukó'oviti, koêkuti páhoenopi, konokoâtímaka itíki —kíxovokoxoane.

²²Kamoánehiko neko yuho Jesus, yupíhova iyúpaxeova unáko ne yumópope. Yane kurí kíxoane épemo'ikea koane pihópeahiko.

Epemó'ikokono Jesus exépukepeaxomo ne ivokóvoti

Mk 12.18-27; Lk 20.27-40

²³Koati énomone yaneke káxe, ahí'okovo Jesus ne sadúseuhiko, enepone koyúhoti ákoyeamo exépuropa ne ivokóvoti. Hara kixóhiko Jesus:

²⁴—Ihikaxotí, hara kôe yútoe Muíse: “Enepo ivakápu hóyeno ákoti apáhuina xe'éxainoa ne yêno, konokoâti itúkeovo po'ínu ne ivokóvoti koyenópea yêno ne po'ínuikene maka avané'e xe'éxainoamaka, kutí ákoepone xe'éxa ne ivokóvotine” koe yútoe Muíse.

²⁵Yoko ya xapákuke úti, ápe nóvo seti koeti hóyeno kopo'ínukokoti. Kóyenone neko xuvé'eti. Ivokóvone, ako ápahuina xe'éxa. Kurí kíxoane neko yêno xoko atípo. ²⁶Kúteanemaka koêku ne po'ínu, ivókovone ákotimaka xe'éxainoa ne sêno. Ina keno'óko ne mopó'ape, kúteanemaka koêku. Yane ehane uhá koe ívohikeovo neko seti koêti. ²⁷Ivokóvone uhá koêti neko kopo'ínukokoti, yane ivókovomaka ne sêno. ²⁸Yane kuteâti koêku, eneponi akaná'u exépuhikopea ne ivokóvoti, kutí'ikoponi itukópaxo koati yêno ne sêno xapákukehiko ne seti koeti hóyeno

kopo'ínukokoti? vo'oku heú koéhiko kóyenoyea ne sêno —kíxoanehiko.

²⁹ Ina yumopâhiko Jesus:

—Koati pahukóvotinoe iséneunoa ra koekúti, vo'oku ákoyea yéxa koêku ne yutoéti ya emó'uke Itukó'oviti koánemaka ne xunako Itukó'oviti.

³⁰ Vo'oku enepomo exepúhikapane ne ivokóvoti, ákonemo koyénoti koane ko'imati. Kutí koépotinehikomo ánju íhae vanúke, ovóxehiko Itukó'oviti.

³¹ Yoko enepone exépuhikopeamo ne ivokóvoti, ákoikopo yíhoikiku ya emó'uke Itukó'oviti koêku? Énomone neko koêti: ³² “Undi Itukó'oviti kuvónone Ábraum, kuvónonemaka Izáki yoko Njáko” koêti. Yanê'e, hainá'ikopo kuvónone ivokóvotinoe ne Itukó'oviti, ínapo “Ábraum-kene” akôe, itea koati kuvónone xâne iyukóvoti —kíxovokoxoane Jesus.

³³ Kamoáne xanéhiko neko yuho Jesus, yupíhova iháyu'íkea ne ihíkavoti íhikaxone.

Koati nokonéti itúkeokono yane uhá koeti páhoenovi Itukó'oviti

Mk 12.28-34; Lk 10.25-28; 1

Xu 5.3; Ap 2.4

³⁴ Yane ho'úxovonehiko ne farízeu, enepohikone yuixóvoti hókea yútoe Muíse exoânehiko ákoyea íta sadúseuhiko kóteyokea ne Jesus.

³⁵ Yoko ápe póhuti farízeuya ihíkaxoti Ponóvoti Kixovókuti yútoe Muíse opos'ókovoti Jesus, kaha'aínoati pahúkeovo ya yumópope. Hara kíxoa:

³⁶ —Ihikaxotí, kuti itukóvovo koâti nókone xâne itúkea yane uhá koeti páhoenovi Itukó'oviti Ponóvotike Kixovókuti yútoe Muíse?

³⁷ Ina yumopâ Jesus:

—“Heru'ó íxea yomíxone koane iséneu ákoyea omótova yokóvo ne Itukó'oviti Yúnae.” ³⁸ Énomone itukóvovo koati hána'iti nokonéti ya

uhá koêti páhoenokono xâne itúkea.

³⁹ Kene ne pí'ape, po'ínumaka kuteâti, harâ'amaka: “Hako motovâ yokóvo ne po'ínuhiko xâne. Kuteâti kixépovoku ákoyea kemáxatikapapu, énomonemaka íxaneyea ne po'ínuhiko xâne.” ⁴⁰ Vo'oku enepora pí'âtihiko páhoenokono xâne itúkea, koeku ikána'uxea xâne ya xokóyoke, koatímaka itukoâti uhá koêti ne po'ínuhiko páhoenokono itúkea yútoe Muíse koánemaka yútoe ke porófetahiko —kíxovokoxoane Jesus.

Epemó'ikoa Jesus ne xanéhiko koêku ne Mésiya

Mk 12.35-37; Lk 20.41-44

⁴¹ Koeku ho'uxo-ho'uxó kó'ínoa farízeuhiko, hara kíxovokoxoa Jesus:

⁴² —Na kó'eye iséneunoano ne Mésiya, páhoe Itukó'oviti koíteovo xâne? Kuti itukoa ámoripono? —kíxovokoxoane.

—Ámoripono Ndávi —koénehiko.

⁴³ Ina kixovókoxopamaka Jesus:

—Ná'ikopo koeti “Unaém” kixínoa Ndávi, koyúhoti ya xunákoke Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti? Vo'oku hara koé'epepo: ⁴⁴ “Hara kíxoa Itukó'oviti ne Únaem: 'Ívétakapa énjopeke xoko ivátakoku koati ngapáyasokone imókonemo ipuyúkexa nenékuke ne uhá koeti koêkuti okopópiti” kôe. ⁴⁵ Koati “Unaém” kixoâti Ndávi. Ápeikopo oxéne itúkeovo ámoripono Ndávi ne Mésiya? —kíxovokoxoane Jesus.

⁴⁶ Yoko ako ápahuina xâne itoâti yumópea, epó'oxo ukeátine neko káxe, ákone mapikóvoti épemo'íkea ne Jesus.

Koyuhôa Jesus váherexea kixoku itúkeovo ne evo éskiriba

Mk 12.38-39; Lk 11.43-46; 20.45-46

23 Ina kixovókoxoa Jesus neko íhikauhiko koáne neko êno xâne hokoâti:

²—Enephikone éskiriba yoko farízeu, koati ahukoâti íhikaxea ne Ponóvoti Kixovókuti yútoe Muíse.

³Ítíkaikopo koane héka ne uhá koeti íhikaxeopike, itea hákonoe íhemákova ne kixoku ítúkeovo, vo'oku upánini íhikaxo, itea ako kalíhuina ítúkea kuteâti ne íhikaxone.

⁴Kutí koe ika'ákoti êno ínati inonéti ikoínoxoti po'ínuhiko xâne (ákoti itâ xâne koínoyea), itea ako kalíhuina yónea isóneu koínoyea póhuti kali koekúti yane íkoinoxoke po'ínuhiko.

⁵Enephikone farízeu yoko éskiriba, ítúkinoake uhá koêti ne ítúkehiko, hane kahá'a éxokeovo po'ínuhiko xâne. Énomone kapáya'ikinoa ne íhaku yutoéti ukeâti emó'uke Itukó'oviti, iká'ahiko ya inúkuke itukovo takíkuke, kaha'âti noíxeokono. Énomonemaka kapáya'ikinoa ne iyóyonevo hevékuke ípovo, kaha'âti ápeyea koyuhoâti ítúkeovo teyonéti.

⁶Koáne ya xapa ayúti yoko ya íhikaxovokuke hó'e, yómotíhikomaka ivátakea xoko ivátakokuti ya nonekútike xoko ivátakoku koati payásotíhiko. ⁷Enepo yuhókokono, koeku vékea ya none ovokúti, ahá'axomaka éxeokono ítúkeovo teyonéti. Koati áhatimaka “íhikaxoti” kíxeokono. ⁸Kene ítínoe, ako yusíka “íhíkaxoti” kíkikono, vo'oku poéhaxo ne koati kaná'uti íhíkaxopitínoe, kene aínovonoe iti kopo'ínukokoti. ⁹Poéhaxo ne Yá'a, enepone Itukó'oviti íhae vanúke. Hákoikopo kepayásoko po'ínuhiko xâne yara poké'e, kutí kixeâti Itukó'oviti, enepone Yá'a íhae vanúke. ¹⁰Epó'oxo ákomaka yusíka “inúxínoviti” kíxeopi po'i xâne, vo'oku poéhane Mésiya, enepone páhoe Itukó'oviti koíteovo xâne itukóva. ¹¹Itea hanemo itukóvo koati payásoti xepákukenoe, enepone usó koyêti ítúkeovo ovoxé po'ínuhiko.

¹²Enepone kapayásokopovoti,

koteyókokonotimo. Kene ne ákoti kapayásakapapu, énomonemo kahaná'íkokono —kíxovokoxoane Jesus.

Saya'íkokono ne ikítixapovoti koati sasá'iti ya po'ínuhiko xâne

Mk 12.40; Lk 11.39-42, 52; 20.47

¹³—Koati kotívetimo kêku ítínoe éskiriba yoko farízeu, ikítixapovoti koati sasá'iti ya po'ínuhiko xâne, vo'oku kutí koe yexexíti páhapetea natíxoku íhae Vanúke. Ákonoe yúrukapa koane itopó kíxeamaka ne po'ínuhiko xâne kaha'âti úrukeova.

¹⁴—Koati kotívetimo kêku ítínoe éskiriba yoko farízeu, ikítixapovoti koati sasá'iti ya po'ínuhiko xâne, itea in-ípono kíxeaku ne senóhiko ivokóvoti íma, kutí koe hí'ixíti óvoku. Yane vo'oku ké'umoki ítíki orásau, kutí koe ítínoe koati ponóvoti. Itea énomone kutí'ino yupihóvotimo tivéko ipíheponikonoke ya po'ínuhiko xâne.)

¹⁵—Koati kotívetimo kêku ítínoe éskiriba yoko farízeu, ikítixapovoti koati sasá'iti ya po'ínuhiko xâne. Ako malíka yénoku íhikexoponi póhuti koxe'u xâne, keha'aínoati hókea ne hékone. Muhíkova terú'uxi úne ya mar, koane píhi po'íke poké'e, usó kéyenoe. Yoko apê yehónoe, inamá'axo yupihóvo évokeovo ya ítíke koane motókea yonópea ipihóponovokutike vo'oku hokópea kixeku ítíkivo.

¹⁶—Koati kotívetimo kêku ítínoe kutí koeti xâne komítiti inuxínoti po'ínuhiko xâne, vo'oku hara kénoue: “Haina koati yuhôti itukovo ya íháke hána'iti imokóvokuti, enepone témpulu, koyúhoyea ne xâne. Ako koêku enepo hákotimo kousókokono ne yuhôti kuteâti. Poéhane itukápu ya íháke ôro ovâti ne témpulu hainápo, konókoti ítúkeokono ne yuhôti” kénoue. ¹⁷Ítínoe ákoti isóneu koane kutí koeti komítiti, pó'itinopikopo sasá'iko ôro yane sasá'iko

témpulu, keyúhoinoake ákoyea koêku enepo hákotimo kousókokono ne yuhôti koyuhóvoti ya iháke témpulu? Ako kalíhuina kó'iyeaneye. Koati vo'ókuke ne témpulu itúkinovo sasá'iti nonékuke Itukó'oviti ne ôro ovâti. ¹⁸ Haramaka kénœ: “Haina koati yuhôti itukovo ya iháke áta, enepone imókonoku íparaxokonoke Itukó'oviti témpuluke, koyúhoyea ne xâne. Ako koêku enepo hákotimo kousókokono ne yuhôti kuteâti. Poéhane itukápu ya iháke íparaxokonoke Itukó'oviti ovâti neko áta hainápo, konókoti itúkeokono ne yuhôti” kénœmaka. ¹⁹ Itínoe kutí koeti komítiti, pó'itinopikopo sasá'iko ne áta yane íparaxokonoke Itukó'oviti ovâti, keyúhoinoake ákoyea koêku enepo hákoti kousókokono yuhôti koyuhóvoti ya iháke áta? Ako kalíhuina kó'iyeaneye. Koati vo'ókuke ne áta itúkinovo sasá'iti nonékuke Itukó'oviti ne íparaxokonoke ovâti. ²⁰ Énomone ngixínopinoe: Enepone koyuhoâti ya iháke áta, koatine áta yoko uhá koeti ovâti ne áta koyúhoyea ya iháke. ²¹ Koáne enepone koyuhoâti ya iháke hána'iti imokóvokuti, koatine sasá'iti pétí yoko Itukó'oviti, enepone Únae, koyúhoyea ya iháke. ²² Koáne enepone koyuhoâti ya iháke vanúke, koatine iháke ivátakoku Itukó'oviti natíxea koyúhoyea yoko ihákemaka Itukó'oviti, enepone ivatákoati.

²³—Koati kotívetimo kêku itínoe éskiriba yoko farízeu, ikítixapovoti koati sasá'iti ya po'ínuhiko xâne. Kaná'uti ápeyea íperaxoke Itukó'oviti, hexakínoati póhuti yane uhá koeti yehí koeti ítikeyo perêxo ndízimu. Muhíkinova ne kálíhunoe neóne xe'ókuke yóvoku kuteâti otélam yoko ereva ndúse koane kómiyum, peréxomaka ndízimu ya koêkuti yé'akeye yêho. Itea enepone koâti

nékone itíki yane Ponóvoti Kixovókuti yútoe Muíse, enepone itíki ponóvoti, koane itíkivo seánati, yoko kívivo Itukó'oviti, ákonoe itíka. Yoko énomone itukóvoxo koati nékone itíki ákotimaka kurí ixêa itíki ne po'ínuhiko koekúti. ²⁴ Itínoe kutí koeti komítiti inuxínoti po'ínuhiko xâne. Kutí kénœmaka xâne yuixóvoti veyópea kálíhunoe hîkê irinó'ekeovati ekáke ya koeku ákoyea itíkoake ne koâti hána'iti koekúti kuteâti itóvoku kámelu irinó'ekovati. Huirí kíxea nê'e, ako itíkoake.

²⁵—Koati kotívetimo kêku itínoe éskiriba yoko farízeu, ikítixapovoti koati sasá'iti ya po'ínuhiko xâne. Koati kutí ketínoe xâne kókoyuse kixóixoti kipó'ikea enovópeti yoko ûto meúkeke, itea kúveuke koati ênoti ihómuyo. Énomone kénœnoeye koeku itúkeovo ainóvoti váhere koekúti ovâ ne iséneu yoko kehá'ayi yaúpu'iki po'ínuhiko xâne, kutí kixévoti xâne hu'uxeâti ítukeyo motovâti kirí'uxi apeínopiti. ²⁶ Itínoe farízeu, koati kutí ketínoe komítiti. Kuteâti koeku kónokea sasá'iea kúveuke ne enovópeti kipo'íkokono, énomonemaka koéneye kónokea sasá'ipea iséneu inúxotike motovâti sasá'ieamaka heú koeti kixeku itíkivo.

²⁷—Koati kotívetimo kêku itínoe éskiriba yoko farízeu, ikítixapovoti koati sasá'iti ya po'ínuhiko xâne, vo'oku kutí kénœ katátumbana ivokóvoti hóhopu koyêti homóxeovo, uhé'ekoti xoko noixoâti, itea ya opékuke áinovo ope ivokóvoti ovâ yoko imuyíkoti. ²⁸ Énomonemaka kénœnoeye noixópi po'ínuhiko xâne, kutí kénœ ponóvoti, itea enepone iséneu, áinovo semekénovo'iti yoko ákoti tôpi kó'ieovoku vahérévokoti ovâ —kíxovokoxoane Jesus.

**Kotíveti kixókonokumo ne
ikútixapovoti koati
sasá'iti ya po'ínuhiko**

Lk 11.47-51

²⁹—Koati kotívetimo kêku itínoe éskiriba yoko farízeu, ikútixapovoti koati sasá'iti ya po'ínuhiko xâne, vo'oku kèxepuko katátumbana porófetahiko koyúhoti emo'u Itukó'oviti mekúke, koane keúhe'ekinoa katátumbana neko xâne ponóvoti kixoku itúkeovo ivokóvotine. ³⁰Ina kenôe: “Eneponi itukapu kaxena voxúnoekene vápeyea, ákoní vaxéna nekôyohiko koepéko porófetahiko mekúke” kénôe. ³¹Yane yiúho, koati keyuhópovoti itíkivo ámoripono koepékoati ne koyúhotihiko emo'u Itukó'oviti mekúke. ³²Koeku kó'ieaneyee, keúkapanai kopo ne váhere itukéti túriu ne yoxúnoekene. ³³Itínoe kutí koeti koéxoe! Itínoemaka ámoripono xâne kutí koeti koâti ipúhokovoti koéxoe! Ákonemo yoxéne ítivoa ne ipíhponope Itukó'oviti. ³⁴Yane apêtimo porófeta koyúhoti emo'u Itukó'oviti mbáhoe xepákukenoe, koane hóyeno ko'éxoneti yoko ihíkaxoti emo'u Itukó'oviti, itea apêtimo képeu xapákuke. Kene po'ínuhiko, kiruhúxoatimo. Kene po'ínuhiko, yihipóke'exoatimo he'úxinovokuke hé'e koane hekó'ixoaatinoemo ya koêkuti pitivóko óvohikoku váherexea ítikeinoa. ³⁵Itea kó'inokenemoyee, motovâti itúkeovo yóúkekenoe yóno itina uhá koêti neko xâne ponóvoti kixoku itúkeovo, koépeuhiko yoxúnoekene ukeâti kaxénake koépekeokonoku Âmbéu, enepone ponóvoti kixoku itúkeovo, tukú koeti kaxénake koépekeokonoku Nzakâriya, xé'a Mbarákiya, képeunoe ukeâti ne hána'iti imokóvokuti yonoti xoko áta

yane kíndanake hána'iti imokóvokuti. ³⁶Koati emo'úti ra yunzó'inopinoe: Vo'ókukehiko ra koekúti, oukékemoe ra xanéhiko apêti kó'oyene yonómo uhá koêti ra koekúti —kíxovokoxoane Jesus.

Iyô Jesus vo'oku íhae Njeruzálem

Lk 13.34-35

³⁷Ina koe'íkomaka ne Jesus:

—Imáko ké'iyivoku itínoe íhae Njeruzálem. Aínovonoe iti xâne yómoti koépekea porófeta koyúhoti emo'u Itukó'oviti. Aínovonoemaka iti koépekenati ovoxe Itukó'oviti páhoe xepákukenoe, hipokoâti ya mopô. Kuteâti kíxoaku tapí'i ho'úxea ne xe'éxaxapa opékuke kêvi, ene ngahá'amaka ngíxeopineye, itea ákonoe yakáha'a. ³⁸Yara kuteâti kêkunoe, ákonemo ovâti ra yóvoku, kurí kixokónotimo. ³⁹Koati ngxópitinoe: Ukeátine kó'oyene, ákonenoemo neíxapanu tukú koeti yaneko káxe ké'iyikumo: “Viháyu'ika rakene keno'ókoti páhoenovi Vúnae Itukó'oviti” yakoénoe —koéne ne Jesus.

**Koyuhôa Jesus uké'exeekonomo ne
hána'iti imokóvokuti**

Mk 13.1-2; Lk 21.5-6

24 Ipuhíkopeane Jesus ne témpulu, enepone hána'iti imokóvokuti, koeku pihópea, ah'ókovone Jesus ne íhikauhiko, ina so'ixínoahiko uhá koêti ne koexépoeti ítuke ne hána'iti imokóvokuti koáne oveâti xe'ókuke ipixoâti.

²Ina kixovókoxxoa Jesus:

—Neíxoanenoe koeku uhá koeti râ'a? Koati emo'úti ra yunzó'inopinoe: Ákomo ápahuina mopô páredena ákoti katahínekexakana. Heu-heú koetimo kotóhínekexekono —kíxovokoxoane.

Turi kotíveti koekúti

Mk 13.3-13; Lk 21.7-19; 1 Pê

1.6-7; 2.19; 3.14; 4.12

³Yoko hane ivátaheixo ne Jesus oukeke neko kali mopôî iháxoneti Olívera. Yane ahí'okovahiko íhikau. Koati ainóvotinehiko ákoti po'i xâne xapákuke. Ina kixohíko Jesus:

—Yokóyuhoinovea ápepemo ra koekúti kixínevikemeku, yoko itukóvotimoye koekúti hoénaxovo ne kaxena itíkopivokumo nâti, yoko uké'eyeakumakamo ra kúveu mêum —koénehiko.

⁴Ina kixovókoخوا Jesus:

—Yokóhiyanavonoe maka hákone aupú'ikopiti. ⁵Vo'oku enómo xâne simôti xepákuke iko'ítukexoti ínza. “Undi Mésiya, páhoe Itukó'oviti koíteovo xâne” koetímó. Epó'oxo enómo xâne ítone aúpu'ikea. ⁶Koane yeyekóxotimo ápeyeane ákoti tôpi óvoku isukókoti, koane kemotímakamo po'ínuhiko eyekoûti ápeyea kahá'ati isúkeokoko, itea hákonoemo kenóko'i. Konókoti kó'iyeanemoye, itea haina hunókokumo ra mêum nê'e. ⁷Vo'oku inúxotike apétimo íhae po'i poké'e isukóponoti xanéhiko íhae po'i poké'e. Koane apétihikomakamo nâti isukókoti. Enómakamo hímakati yara kúveu mêum, koane ákomo tôpi óvoku iyuyôti poké'e. ⁸Enepora koekúti hiko, koati turfíkonemo hána'iti tiveko koekúti.

⁹—Ikeítaponokonotinoemo kotíveti, koane apétimo koépeuti xepákukenoe, epó'oxo yupihóvatimo púveopinoe ne xanéhiko ya uhá koeti koêkuti poké'e óvohikoku yara kúveu mêum vo'oku itíkivo hokónuti. ¹⁰Yaneko káxehiko, enómo kuríkoti hókeonu, koane enómo xâne itukóheovoti, kuríkotihikomo po'ínuhiko hokónuti xoko xanéhiko puvâti. Enómakamo puvokókoti. ¹¹Enómo xâne koyúhoti

itúkeovo páhoe Itukó'oviti koyúhoyea emó'u itea ákomo akána'uhiko, koane enómo xâne ítone aúpu'ikea. ¹²Epó'oxo vo'oku yupíheovomo ukóponea ne vaherévokoti, yupihóvó koetímó xâne hokónuti isomókoti ákoyea omótovokoko okóvo. ¹³Itea enepone koxuná'ixovoti ingéneke ákoti aukápapu ikéne tukú koeti hunókokuke, énomonemo pihopô vanúkeke xoko Itukó'oviti. ¹⁴Yoko koyuhóvotimo ya uhá koeti kúveu mêum ra inámati íhíkavovoti koyúhoti koeku natíxea ne Itukó'oviti xapa xâne, motovâti kámea xanéhiko ya uhá koeti koêkuti poké'e óvohikoku yara kúveu mêum. Yane simóvotinemo hunókokoku ra mêum —kíxovokoxoane Jesus.

Simapúne ne hána'iti tiveko koekúti

Mk 13.14-23; Lk 21.20-24

¹⁵Ina koe'íkomaka ne Jesus:

—Enepo neixânenoe ne êno váhere koekúti yane óvoku koati sasá'iti kixovókuti, koesáyu'ixoati koane kotohínekexopati, kuteâti koeku yuhóke porofeta Ndaníye koyúhoti emo'u Itukó'oviti mekúke, hara ngôe vo'ókuke: (Yoko koêkuti yuhuókoati râ'a, apásika éxea koeku kixó'ekone.) ¹⁶Enepohikone xâne ovotíya Njúdeya, okóho'ínehiko xapa kali mopôî. ¹⁷Kene koêkuti xâne ovoti ómomikokuke ouke pêno, hákone urúkopovo kúveu óvoku veyóponea koêkuti apeínoati, itea aká'íkaneye okóho'i. ¹⁸Kúteanemaka koêku ne ovóheixoti ya mêum, hákone aukópovo veyóponea po'i ípovo óvokuke. ¹⁹Hanemo kixovóhiko yaneko káxe, sêno ihaíkoti yoko ohíkotiko xe'éxa. ²⁰Yépemaikoponoe Itukó'oviti ákoyeamo itúkapu ya xapa kásati, áko'o ya sâputu ápeyeamo ra koekúti hiko, ²¹vo'oku yaneko káxehiko, koati yupihóvatimo tivéko ne koekúti hiko ákoti ápeyeaku kuteâti inâ turixóvo

ra kúveu mêum tukú koeti kó'oyene, epó'oxo ákonemo ápeyeaku kuteâti tivéko ra koekúti. ²²Yoko eneponi kaxu'ikenexakana neko káxehiko, ákoni iteóvati. Itea vo'ókukehiko ne noívokoe Itukó'oviti, enepohikone koati xanéna, énomonemo ákoino káxu'ikenexakana.

²³—Yane enepomo áva kixópitinoe: “Harâ'a ne Mésiya, enepone páhoe Itukó'oviti koíteovo xâne”, áko'o “Anêko yâko” ixekána, hákonoemo kitipôa. ²⁴Vo'oku enómo xâne koyúhoti itúkeovo Mésiya, itea ákomo akána'u. Yoko enómakamo mahi porófeta koyúhoti emo'u Itukó'oviti, itea ánovomo ákoti akaná'u. Itúkotihihikomo êno hána'itinoe iyupánevoti yoko koekútihihiko ákoti noíxeokonoku. Muhíkovamo ne koati noívokoe Itukó'oviti, enepohikone koati xanéna, mani koímaitimo iteokono vo'ókuke. ²⁵Neixapuikopo, vo'oku endó'okopitinoene tumúneke símeovomo neko káxe.

²⁶—Énomone ngixínopinoe: Áva kixópitinoe: “Harakóxono ne Mésiya ya mêum ákoti apêti” ixâpi, hákonoe pihinêa. Koáne, “Harakóno he'onóvoti kúveuke ovokúti” áva kixópiti, hákonoemo kitipôa. ²⁷Vo'oku kuteâti koeku ipixéneneoti uhá kíxea kouhapi'ikea vanúke ukeâti úkeaku ihâroti tukú koêti ya xoko onómekovoku káxe, énomonemo koénye iyúseye ne ngáyukopovope, undi íhae vanúke ikútipasikoponovoti xâne —kíxovokoxoane Jesus.

²⁸Ina itukínoamaka íhokoake ne kix-one. Hara kôe:

—Koêkutimo óvoku ne ivokóvoti, énomonemakamo ho'úxovo varutútuhihiko —kíxovokoxoane.[‡]

Koêkumo kayukápapu Jesus

Mk 13.24-27; Lk 21.25-28; 2 Ts 1.7; 2 Pê 3.10; Ap 1.7; 19.11

²⁹Ina koe'íkomaka ne Jesus:

—Koati ikénepokemo ne kotíveti koekútihihiko ngixínopikenoe yaneko káxehiko, ákonemo parexa uhápu'ine ne káxe, hahakú koetínemo. Koánemaka ne kohê, ákonemo aúhapi'i. Irihíkovotimo ne hékere. Koáne ne po'ínuhiko koekúti apêti ya vanúkeke, itohínexotimakamo. ³⁰Yane apé koetínemo vanúkeke hoénaxovope nzeópope, undi íhae vanúke ikútipasikoponovoti xâne. Iyókexotimo uhá koeti xâne yara kúveu mêum, koane noixóponutinemo ngena'ákapa xapákuke kapási ya vanúke. Xané ngixópotinemo njunáko koane êno únje'ene koeku indúkeovo hána'iti ihayú'iuti. ³¹Yane ínamo mbahuhíka ovónje, enepohikone ánju íhae vanúke óxea êno hónoti emo'u torombéta. Yane ho'uxópatihikomo ánju ne noívongoe, enepohikone koati njanéna koêkutimo óvohikoku yara uhá koeti kúveu mêum, omopâtihihikomo vanúkeke —kíxovokoxoane Jesus.

Ihíkavoti ihókovoti koeku xuve figu

Mk 13.28-31; Lk 21.29-33

³²Ina koe'íkomaka ne Jesus:

—Ivévakaikopo koêku ra xuve figu koáne ne ihíkavoti ínzokoake. Enepo inamápone ne káva'o koane tûti, yéxoanenoe yé'exopeovone kaxena kevópope úko. ³³Kúteanemaka koêku enepo neixânenoe uhá koêti ra koekúti ngixínopikemeku, yexoâtinemo yé'exeoovone kaxéna. ³⁴Koati emo'úti ra yunzó'inopinoe: Enepone xanéhiko

[‡]24:28 Enepone kixó'ekone yuho Jesus vo'oku varutútu, ako tôpi isóneunoa ihíkax-ovatihiko ra Bíbilea. Hara póhuti isoneúti vo'ókuke: Kuteâti koeku ho'úxinovohiko ivokóvoti ne varutútu, ákoti apasíka etó'okoati, énomonemakamo koénye úti, uti kutípoti Jesus enepo aukápapu Vúnae. Vexoâtimo ákotimo apasíka etó'okoviti.

apêtimo yaneko káxehiko, ákomo ivákapu koeku ávoyea kaúsakapu uhá koêti ra koekúti ngxínopikenoe ápeyeamo. ³⁵ Uké'etimo ra vanúke koánemaka ra poké'e, itea enepora emó'um, ákomo uké'eyeaku.

**Kaxéna yoko orána
ápepemo ne kíxone Jesus**

*Mk 13.32-37; Lk 12.35-40;
17.26-36; 1 Ts 5.2; 2 Pê 3.3*

³⁶—Enepone kaxéna yoko orána ápepemo ne koekúti hiko, ako exoâti itukóvotimoye, muhíkova ne ánju, enepohikone ovoxé Itukó'oviti íhae vanúke, muhíkovamaka ûndi, undi Xe'exa Itukó'oviti. Poéhane Nzá'a exôa. ³⁷ Yoko kuteâti koeku yaneko kaxénake Nôe, énomonemakamo koéneye enepo simapúne kaxena aúngopovo, undi íhae vanúke ikútipasikoponovoti xâne. ³⁸ Vo'oku yaneko mekúke tumúneke ápepe neko êno koiníkoti, poéhane níkea, énoyeovo koane kâsatuxea yuíxovo neko xanéhiko tukú koeti yaneko káxe urúkovane Nôe neko hána'iti vatéke. ³⁹ Ákohiko iyúkinapa isóneu xanéhiko neko koekúti imókone apê neko koiníkoti. Yane heú kíxoane koúpa'ixeahiko. Énomonemakamo koéneye ne ngáyukopovo yara kúveu mêum, undi íhae vanúke ikútipasikoponovoti xâne. ⁴⁰ Yaneko káxe, apêtimo pi'âti xâne ya mêum. Poéhamo veyopókonoti, kene po'ínu, iríkovokunemo. ⁴¹ Koane apêtimo pi'âti sêno kaha'ínekokoti itútukea. Poéhamo veyopókonoti, kene po'ínu iríkovokunemo. ⁴² Usokó yákoynoe, itíkapu iyukóvoti isóneu vo'oku ako yéxanoé kaxena nzeópope, undi Yúnae. ⁴³ Itíkinanoé iséneu rá'a: Eneponi exâ hóyeno únae ovokúti símeamo oméxoti koane ókoku símope, mani kuxó kixóíxoati. Ákoni síka úrukeova ne óvoku. ⁴⁴ Énomonemaka kónokino usó

kéyeyi, vo'oku ya koati ákoyeakumo kixápanu, énomonemo ngáyukopeovo, undi íhae vanúke ikútipasikoponovoti xâne.

**Éxetina Jesus koeku únati
yoko váhere ahinoêti**

Lk 12.41-48

⁴⁵ Ina kixovókokoxopamaka Jesus:

—Itíkina iséneu koêku ne ahinoêti koati yuíxóvoti ítukexeokonoke koane ponóvoti isóneu ítukeke, enepone ípihinoake pátaraua éxea koêku ne po'ínuhiko ahínoe motovâti kóunakinoa nókone koatíke kaxénaxeokonoke. ⁴⁶ Koati únati koêku ne ahinoêti kuteâti, enepone inú'epo pátaraua kíxeaneyé ko'ítukeya aukápapu. ⁴⁷ Koati emo'úti ra yunzó'inopinoe: Kuri'ó kixoâtimo pátaraua kóyoninoa uhá koeti apeínoati. ⁴⁸ Itea enepo itukápu váhere ne ahinoêti, epó'oxo akoémaka isóneu: “Yupíhovane xu'íkeneyea ne mbátaraua” akôe, ⁴⁹ ina turixápu yehépoke'exea ne po'ínuhiko ahinoêti ha'íne, koane yuíxápu níkea, énoyeovo yoko kohíhiyea, naíxapu nê'e. ⁵⁰ Vo'oku seopó koetimo pátaraua ya káxe koati ákoyeaku kuxápa, koáne ya ôra ákoyeakumaka éxa káyukopeovokumo. ⁵¹ Yane koati kotívetimo kíxoaku pátaraua ipihápana. Iyonópatimo xoko iyónopaku ne xâne ákoti aunáti kixoku ítúkeovo ikútixapovoti sasá'iti ya po'ínuhiko. Koáne enómo iyókexoti koane ngarútutukexea ôe vo'oku hána'iti tiveko koêku ya xoko iyónopokonokuhiko.

**Íhíkauvoti apêti íhokovo
koêku ne yehí koeti árunoe**

25

Ina kixovókokoxopamaka Jesus:

—Enepone natíxea Íhae Vanúke xapa xâne, hane koéneye yehí koeti árunoe, ainóvoti omoti íhaku yukúna koúhapu'ikope

okotúmonexoponoti koyénotimo.
²Ápe singu koeti xapákukehiko ákoti isóneu. Kene ne po'i singu koêti, aínovo ko'isóneuti. ³Enepohikone ákoti isóneu, omo íhaku yukúna, itea ako amína po'i hô'o ne yukúna. ⁴Kene ne ko'isóneutihiko, ápe po'i hô'o ne yukúna ómone xané kixoâti ne íhaku yukúna. ⁵Koeku ko'ókoriyea seópea ne kúxoixopone, uhékene íxépa koane imókeahiko.

⁶—Ya kuku yóti, apé koene emo'u vaúkoti: “Harakénepo ne kuxopóneti. Yakátumanexapanoe” koe yúho.

⁷—Yane heú koene íyuhikeovo neko ârunoe, ina ihúxoá ne yukúna. ⁸Enepone ârunoehiko ákoti isóneu, ákone áhupa írúmene yukúna. Ina kixohíko ârunoe ko'isóneutihiko: “Peréxavi kalihú koeti ho'o yikúna, vo'oku kahá'ane ípukeovo ra yukuna úti” koénehiko.

⁹—Ina yumopâ ârunoehiko ko'isóneuti: “Ako yusíka, mará'inamo heú vákoe kónokinovovi. Pihé'evonoe xoko kavaneâti, venéxapana” kíxoanehiko.

¹⁰—Koáne, pihónehiko vanéxoponea. Itea koeku píheahiko, seópone ne koyénoti kúxoixoponehiko. Yane enepohikone usokó koyêti, xané kixópane hiko ne koyénoti úsa'ixopeovo xoko áyui kasátuxoti. Yane exéxopovone ne pahapéti.

¹¹—Kali xu'ikénene, aúkopovohiko neko ârunoe ákoti isóneu. Ina vaukóhiko: “Unaém, Unaém, míhe'akinavea ra pahapéti” koénehiko.

¹²—Ina yumopâ inu'íxinoati kúveuke ovokúti:

—“Koati ngixópitinoe ákoyea énjapi.”

¹³Ina kixovóko xoxa Jesus:

—Usokó yáko yeno, itíkapi iyukóvoti isóneu vo'oku ako yéxa itukóvotimoye kaxéna koane orána ne aúngopovope — koéne.

Ihíkauvoti apêti íhokovoke koeku mopo'âti ahinoêti

Lk 19.11-27

¹⁴Ina koepómaka ne Jesus:

—Enepone natíxea Itukó'oviti xapa xâne, hanemaka koéneye hóyeno yonoti po'íke poké'e. Tumúneke píhea, iháxihiko ahínoe porexoâti kóyoninoá apeínoati óvokuke. ¹⁵Ina porêxo po'i ahínoe, singu koeti pe'u tiúketi. Yoko póhutihiko pe'u, êno ovâti. Kene ne po'ínu ahínoe, pí'a pe'u námoe. Kene po'ínu, poéha pe'u. Hara exôa poréxokonoke póhutihiko ahínoe kuteâti kixoku ahúkoko ya itukétike. Yane pihóne neko pátaraua. ¹⁶Eneponeko ahinoêti namúkoti singu koeti pe'u tiúketi, ehá'axo namúkoa, pihóne oposíkoati kíxoaku kohíyakea neko tiúketi. Yane ápene ehópo po'i singu koeti pe'u. ¹⁷Kúteanemaka koêku neko namúkoti pí'âti pe'u, ítoamaka po'i pí'âti pe'u ehópo. ¹⁸Itea eneponeko namúkoti póhuti pe'u, pihóne kehókoponea uhôro iyónoaku hé'onea neko tiúketina pátaraua.

¹⁹—Xu'ikénene, ina kayukópovo pátaraua epemópatihiko kíxoaku neko tiúketi. ²⁰Ina ahí'ókovo pátaraua neko namúkoti singu koeti pe'u tiúketi. Yane poréxopane po'i singu koeti pe'u tiúketi êho, koane kíxea: “Unaém, singu koé'epo pe'u tiúketi peréxonuke. Kó'oyene anéyepo po'i singu koeti pe'u enjój'inopi” kíxoane.

²¹—Ina kixôa pátaraua: “Mbiú koe ítike. Iti koati únati ahinoêti yuixóvoti ítuke. Koeku kó'iyeaneye ítike yane kali mboréxopike, kó'oyene mborexópitinemo yéxi koeku koati xu'ínatiya. Yókopone, kaha'iné íxepanu ya elókeyea ongóvo” kíxoane.

²²—Yane ina ahí'ókovo neko ahinoêti namúkoti pí'âti pe'u tiúketi. Hara kôe: “Unaém, pí'aepo pe'u tiúketi peréx-

onuke. Kó'oyene anéyepo po'i pi'âti pê'u enjô'inopi" kixoane.

²³ —Ina kixôa pátarauxa: “Mbiú koe íti. Iti koati únati ahinoêti yuixóvoti ítu. Koeku kó'iyeaneye íti yane kali mboréxopike, mborexópitinemo yéxi koeku koati xu'ínatiya. Yókopone, kaha'iné íxepanu ya elókeyea ongóvo” kixoane.

²⁴ —Koati hunókokuke, simóne ne namúkoti póhuti pe'u tiúketi. Hara koéne: “Unaém, enjôati itikivo hóyeno ákoti omotóva ikómohixeokono. Iti xâne itíxoti upánini ákoyea neóne. Ápemaka yêho upánini ákoyea nêa. ²⁵ Koati mbikoâti ingó'itukexea ne tîketina, ene njé'oninoa ne pénenu. Harâ'apo kó'oyene” kixoane.

²⁶ —Ina kixôa pátarauxa: “Koati iti váhere ahinoêti ákoti yuixápu ítu. Yéxoanini indúkeovo xâne itíxoti xoko ákoyeaku nóne, koane ápeyea ênjo xoko ákoyeaku ngurika ake nónem. ²⁷ Mani konokoâti ípihi bánkuke ne ndiúketina motovâti ikó'itukexeokono. Yane koeku nzeópea kó'oyene mani ihiyákotine” kixoane.

²⁸ —Ina kixôa únae tiúketi ne po'ínuhiko ahínoe: “Viyápinoe tiúketina nê'e. Hane peréxapa apêti yehí koeti pê'u. ²⁹ Vo'oku uhá koeti xâne xu'ínati êho, kuri'úxinokonoatimo. Yanê'e, yupihovó koetíneoxomo êho. Itia enepone ákoti axu'ína êho, muhíkova ne kali apêti xokóyoke veyopeôkonoatimo. ³⁰ Kene ne ahínoe ákoti yuixápu ítu, kiríkanoe xapa êno hahákuti, óvokumo iyókexoti yoko ngarutútukexoti ôe vo'oku êno tiveko koêku” kixoane pátarauxa —kôe éxetina Jesus.

**Yonópokumo póhutihiko
xâne hunókokuke ra mêum**

Ap 20.11-12

³¹ Ina koe'íkomaka ne Jesus:

—Enepomo aungápapune, undi íhae vanúke ikútipasikoponovoti xâne, exákanane indúkeovo koati hána'iti ihayú'iuti nâti, anjenápanemaka uhá koeti ánju íhae vanúke, enepohikone ovoxé Itukó'oviti, ínamo ivandákapa xoko ivándakoku nandíxea koeku indúkeovo hána'iti nâti. ³² Yane ho'uxóvotimo uhá koeti xâne nonénguke ukeâti póhutihiko poké'e, koêkuti óvohikoku yara kúveu mêum. Ínamo nzaxakéxapa ne xanéhiko kuteâti kixoaku koyónoti su'úso háxakexopea ne su'úso yoko váxikita. ³³ Haramo injíkopahiko ne njanéna, enepohikone ínzokoke su'úso, énjopeke xoko óvokumo ne ngahána'iu. Kene ne ínzokoke váxikitahiko, lombékukemo injíkopahiko. ³⁴ Yane ínamo injâ ne ovotíhiko énjopeke yaneko exákanane indúkeovo koati hána'iti nâti: “Kiná'akapa, itínoe itúkinokemo únati ne Nzá'a. Yúrukapapa ra natíxoku Itukó'oviti kóunaenopine ukeâti inâ apê ra kúveu mêum. ³⁵ Vo'oku yaneko épekeonuku hímakati, peréxonunoe nînga. Epékonu úne, peréxonunoemaka úne. Koeku úngea po'i poké'e, peréxonu óngea yóvokuke. ³⁶ Akó'o ímbovo, peréxonunoemaka ímbovo. Nga'aríne, kêtarakonunoe. Óvom ika'ákovokutike, neíxopononu” ngixóatíhikomo.

³⁷ —Yane ínamo ixânu ne ponóvoti kixoku itúkeovo: “Unaém, ná'aye noíxeopi úti épekeopi hímakati ina porexópi uti níkokónoti? Ná'ayemaka poréxeopi uti úne epékopi? ³⁸ Ná'aye poréxeopimaka uti yóki vóvokuke yukêa po'i poké'e? Ná'aye noíxeopi úti ákoyeaku ípevo, ina porexópi uti ípevo? ³⁹ Ná'ayemaka noíxeopi úti ké'arineyi yoko iké'akivo ina noixóponopi úti?”

⁴⁰ —Ínamo injâ yaneko exákanane indúkeovo koati hána'iti nâti: “Koati emo'úti ra yunzó'inopinoe: Heú koeti apê ítikeyeina ra kálíhunoe hokónuti,

enepone kutí ngíxone mbo'ínuhiko, koati undímaka kixéneye.”

⁴¹—Ínamakamo injâ ne ovoti lombékuke: “Yahíkuxipununoe, itínoe imbíhopononemo. Yenápanoe ipi-hóponovokutike xapa yúku ákotinemo ípukeovoku kóusokinokonoake ne Ndeâpu yoko uhá koeti ndémoniuhiko ovóxe. ⁴²Vo'oku yaneko épekeonuku hímakati, ákonoe peréxanu nínga. Epékonu úne, ákonoe maká peréxanu úne. ⁴³Koeku úngea po'i pok'é'e, ákonoe peréxanu óngea yóvokuke. Akô'o ímbovo, ákonoe peréxanu ímbovo. Nga'aríne koane óvom ika'ákovokutike, ákonoe neíxapananu” ngixoátimo.

⁴⁴—Ínamo ixanúhiko: “Unaém, ná'aye noíxeopi úti épekeopi hímakati, áko'o epékopi úne? Ná'ayemaka noíxeopi úti yukíti po'i pok'é'e, itukovo ákoti ípevo, áko'o itukovo ke'aríneta itukovo ike'ákovoti, ákoti katarákapi úti?”

⁴⁵—Yane ínamo injáhiko: “Koati emo'úti ra yunzó'inopinoe: Heú koeti akô'o ketaráka ne koati kálíhunoe hokónuti, koati undínemaka kixéneye” ngixoátihi komo.

⁴⁶—Yane yonópotihikomo ipihóponovokutike nekôyo ákotinemo hunókoku. Kene ne ponóvoti kixoku ítúkeovo, ákonemo hunókoku ópea xoko Itukó'oviti —kíxovokoxoane Jesus.

Oposíkokonone kixoku koépekeokono ne Jesus

Mk 14.1-2; Lk 22.1-2; Xu 11.45-53

26 Uke'éxoane Jesus íhikaxea uhá koéti ra íhíkavoti íhikaxone, hara kíxovokoxo íhikauhiko:

²—Yéxoanoé pí'ayeane káxe ávoti simóvotinemo kaxena kóyupe úti, enepone Páskoá. Yane nguri'ókokonotinemo xanéhiko kuruhúxonutimo, undi íhae

vanúke ikútipasikoponovoti xâne —kíxovokoxoane.

³Yoko enepohikone tuti sasedóti inuxínoti júdeu hó'eke, koáne ne po'ínuhiko teyonéti xapákuke tuti júdeu, ho'úxovonehiko yane óvoku koati payásoti ya uhá koeti sasedóti koéhati Kaífa. ⁴Yane opósikonehiko isóneu kixókumo omé kíxeahiko Jesus iká'akea koane koépekea. ⁵Hara koéhiko:

—Ita ako yusíka ítúkeovo xapa ayuúti mará'ínamo ímaikexapu ra xanéhiko —koénehiko.

Jesus ya Mbétanea

Mk 14.3-9; Xu 12.1-8

⁶Yoko Mbétanea óvoheixo ne Jesus óvokuke Símaum, eneponeko unatípeati koati váhere arinéti íháxoneti lépara. ⁷Yane ahí'okovane sêno omoti íhaku xêru, itukéti ya hopú'iti mopôí íháxoneti alabásturu. Yoko puhí kôa êno kohépiti xêru íháxoneti báusamu. Ina ovopú'iko Jesus yane xêru koeku vatá kóyeyea xe'ókuke mêsa. ⁸Noixoâne íhikauhiko Jesus, êno poé'ainoahiko isóneu neko sêno. Hara koéhiko:

—Na koeti évokinovo ra êno kohépiti xêru? ⁹Mani êno tiúketa ovâti akavánevo, ínani parekékakana xanéhiko ákoti apeínoati ne ésa'i —koénehiko.

¹⁰Yoko kámeane Jesus neko yúho. Yane hara kíxovokoxo:

—Na koeti ikétivexinoanoé koêku ra sêno? Koati únati koekúti ítukeinonu.

¹¹Vo'oku kóyekunemo xepákukenoe ne xâne ákoti apeínoati. Kene ûndi, ákomo ángoyeneye xepákukenoe.

¹²Koeku óvo'okeonoa ra xêru, koati inúxinonoatine ne kixókonokumo mûyom engaxápune. ¹³Koati emo'úti ra yunzó'inopinoe: Ya uhá koeti kúveu mêm, koékutimo koyúhovoku ra inámati íhíkavoti ínzikaxone,

koyuhókonotimakamo ítukeinonu ra sêno, puyákoponeovakemo okóvo xâne ra sêno —kíxovokoxoane.

Oposíkoane Njûda kíxoakumo kuríkea ne Jesus xoko puvâti

Mk 14.10-11; Lk 22.3-6

¹⁴ Yanê'e, ápe póhuti yane nduse koeti íhikau Jesus, enepone koéhati Njuda Iskarióti, pihôti yúhó'ixoponea neko tutíhiko sasedóti inuxínoti jûdeu hó'êke. Hara kôe yuhópoinoa:

¹⁵ —Namo yé'aye peréxonuke nguri'ákapeano ne Jesus? —kíxovokoxoane.

Yane poréxoanehiko tirinta koeti pe'u tiúketi péhu. ¹⁶ Ukeátine neko káxe, opósi'ixoane Njûda kíxoaku kuríkea Jesus xokóyokehiko.

Pahukôa Jesus kóyuseyeovo níkokuhikomo xapa ayuíti

Mk 14.12-16; Lk 22.7-13

¹⁷ Yaneke inúxoti káxe xapa áyui jûdeu hó'êke, níkeakuhiko pâum ákoti kohiyákoati, ah'ókovo Jesus ne íhikauhiko koane kíxea:

—Na kehá'a kóyuseoponea úti ne vóvokumo níkea úti xapa ayuíti? —kíxoanehiko.

¹⁸ Ina yumopâ Jesus:

—Píthe pitivókoke xoko xâne ngixínopike. Hara íxepana: “Pahukó'oviti yâyeke ne Íhikaxoti. Hara koe páhoenovi koyúhópoinopea úti: ‘Simóvone oránam. Yóvokukemo óvom níngea xapa ayuíti, úndi yoko ínzikauhiko’ íxeamo” —kíxovokoxoane Jesus.

¹⁹ Koane itúkoahiko ne páhoenova Jesus. Yane kóusokoanehiko neko níkámo xapa áyui Páskoa.

Exókoa Jesus itukóvotiye ne kurikoâtimo xoko xanéhiko puvâti

Mk 14.17-21; Lk 22.21-23; Xu 13.21-30

²⁰ Hahaméne yanekôyoke, ivátakone ne Jesus xe'o mêsa, koáne neko nduse koeti íhikau xánena. ²¹ Koeku níkeahiko, hara kíxovokoxoa Jesus:

—Koati emo'úti ra yunzô'inopinoe: Anéye póhuti xepákukenoe itúkoheovoti koeku hókeonu, yoko kurikónutimo xoko xanéhiko puvónuti —kíxovokoxoane.

²² Yane yupihovó koénehiko ikáxu'iyea okóvo koane turíxeovonehiko pohú pohu kó'iyea kíxea Jesus:

—Unaém, undíperameamo?

²³ Ina kixovókoxoa Jesus:

—Enepone xané kixónuti yendémekea utókuke, énomone itúkoheovoti koeku hókeonu nê'e, kurikónutimo xoko xanéhiko puvónuti. ²⁴ Koati kaná'uti ngoépekeekonomo kuteâti koeku yutóxeovo ya emó'uke Itukó'oviti vo'ónguke, undi íhae vanúke ikútipasikoponovoti xâne, itea koati kotívetimo koêku ne kurikónutimo xoko xanéhiko puvónuti. Yusikóneni ákoyea ipúhika yara kúveu mêm —koéne.

²⁵ Yane ina kôe ne Njûda, enepone kurikoâtimo xoko xanéhiko puvâti:

—Íhikaxotí, undíperameamo?

Ina yumopâ Jesus:

—Enepone yépemonuke, kaúhupu'ikoa itúkeovomo íti —kíxoane.

Níko ne evo Jesus xapa áyui Páskoa

Mk 14.22-26; Lk 22.15-20; 1 Ko 11.23-25

²⁶ Koeku níkeahiko, veyo pâum ne Jesus, ina ikoró'ixovo xoko Itukó'oviti. Yane honó'ekexoa ne pâum, ina porekéxoamaka íhikau koane kíxovokoxea:

—Víyano, níkeano. Enepora pâum, múyom kixó'eko —kíxovokoxoane.

²⁷ Yane ina namukôa Jesus ne enovópeti koane íkoro'ixeovo xoko Itukó'oviti. Yane pôrekexoane íhikau koane kíxovokoxea:

—Yénapa, heú ketínoe. ²⁸ Vo'oku enepora víyum, hane kixó'eko indína ovokínovotimo êno xâne, ésa'i (inámati) kixovókuti itúkeino xâne ne Itukó'oviti motovâti itúyoepa pahúnevo. ²⁹ Koati ngxópitinoe: Ukeátine ra káxe kó'oyene ákoyeanemo énoyeovangu hô'o ra ha'i úva tukú koetímó neko káxe angahá'inepopinenoe vénoyeovomaka inámati ho'o úva ya natíxoku Nzá'a vanúkeke —kíxovokoxoane.

³⁰ Ina imokóvohiko akenéti. Ikénepoke, ina pihohíko oúke kali mopôí iháxoneti Olívera.

Koyuhó'inoa Jesus koêkumo ne Simaum Pêturu

Mk 14.27-31; Lk 22.31-34; Xu 13.36-38

³¹ Ina kixovókoxoamaka Jesus ne íhikau:

—Enepoyara yóti, hána'itimo poé'ayeanoe iséneunonu, koane uhá ketínoemo kiríkinu kuteâti koeku yuho Itukó'oviti emó'uke, enepone koêti:

“Ngoeépékoatimo ne koyónoti su'ûso, yane uhá koetimo itóhineheyea ne óyonone” kôe —kíxovokoxoane Jesus ihókovati ne koyónoti su'ûso.

Zacarias 13.7

³² Ina kixovókoxopakomaka:

—Itea enjepúkapanne ungópea xapa ivokóvoti, inuxó ngoépotimo tímúneke-noe ya Ngálíleya.

³³ Yane ina kixôa Pêturu:

—Yusíkotimo poé'ayea isóneunopi ne uhá koeti po'ínuhiko xâne koane kuríkeopihiko, itea ûndi, ákomo kalíhuina nguríkea nzókeopi.

³⁴ Ina kixôa Jesus ne Pêturu:

—Koati emo'úti ra yunzó'inopi: Kó'oyene yara yóti tumúnekemo éneyea

tapí'i, mopo'átinemo keyuho ákoyea yéxanu —kíxoane.

³⁵ Ina kixopâmaka Pêturu:

—Ákomo kalíhuina ngoyúhoyea ákoyea énjapi, muhíkova okonókovo xané ngíxeopi képekikono —kíxoane.

Kúteanemaka yúho ne po'ínuhiko íhikau Jesus.

Koeku Jesus koitóponovo kotíveti ya Njetisémani

Mk 14.32-42; Lk 22.39-46

³⁶ Úkeane pího ne Jesus yoko íhikauhiko ya xoko omómikokuti iháxoneti Njetisémani. Simoánehiko, hara kíxovokoxoa Jesus ne íhikau:

—Ívétakavonoe yâye koeku indúko-poneako orásaum yâko tumúneke —kíxovokoxoane.

³⁷ Ina ómo Pêturu yóko'o neko pi'âti xé'a Nzebêdeu. Yane turíxovone ikáxu'iyea okóvo ne Jesus yoko yupíheovo kotívetyea isóne. ³⁸ Hara kíxoahiko Jesus:

—Yupihovó koéne êno hána'iko ra ikáxu'ine ongóvo, kutí koe tiveko pevóti. Yavânenoe ye njokóyoke. Hákonoe imêko koeku kehá'ineyinu —koéne.

³⁹ Kali ahikú koéne ne Jesus, yane ipúyukexo xaneâti ísu'okea nône poké'êke epémoti Itukó'oviti. Hara koe yúho:

—Pai, yáhikuxapinana ra êno hána'iti tiveko ngoêkumo enepo yakahá'a. Itea haináya anjáke itea itúkapu yahá'ionu kousókovo ya njokóyoke —koéne.

⁴⁰ Yane ina kayukópovo xoko íhikauhiko. Inu'í kixópane imókeahiko. Ina kíxo Pêturu:

—Ákonoe ite ákoyea iméka koeku kehá'ineyinu ya kúveu póhuti kali ôra?

⁴¹ Hákonoe imêko, koane itíkanoe orásaum maka hákone ikerókovo enepo simâpi tiú'iti koekúti hixépikonoke. Vo'oku ya iséneuke, usó kéyenoe, itea ya

oránake mani kénokiku kétíu'ikivoxo, ú'uso koyéneoxo muyá'iyea iséneunoe —kíxoanehiko Jesus.

⁴² Ina kayukópovamaka itúkoponea orásaum. Hara koépomaka yúho:

—Pai, enepora êno tiveko ngoêkumo, itukapu konokoâti ákoyea ahíkuxeapunu, ongonókoa véngeako, itúkapuikopo yahá'inonu kousókovo ya njokóyoke —koéne.

⁴³ Yane káyukopovonemaka xoko fhikauhiko. Inu'í kixópanemaka ímohikea. Koáhati yupihóvoti uheko ixépahiko. ⁴⁴ Ina kayukópovomaka itúkoponea orásaum. Yoko mopó'apene ituko orásaum. Kuteâti koeku yúho inúxotike, énomoponemaka koéneye.

⁴⁵ Ina kayukópovomaka xoko fhikauhiko. Hara kíxoahiko:

—Yanéyeikonoe iméki koane yómomiki? Simóvone ne ôra, nguri'ókokonotinemo xanéhiko váhere kixoku itúkeovo, undi íhae vanúke ikútipasikoponovoti xâne. ⁴⁶ Yexépukano, hingá! Kenó'okone ne itúkoheovoti ingéneke, enepone kurikónutimo xoko xanéhiko puvónuti —kíxoanehiko.

Ika'ákokonone Jesus

Mk 14.43-50; Lk 22.47-53; Xu 18.3-12

⁴⁷ Íxómoiko koyúho ne Jesus, simóne Njûda, póhuti yane nduse koeti fhikau. Yoko koati opoíkovoti xánena omotíhiko hána'itinoe piríttau yoko pulô'i isukópeti. Aínovo páhoe tutíhiko sasedóti inuxínoti jûdeu hó'eke koane po'ínuhiko teyonéti xapákuke tuti jûdeu. ⁴⁸ Yoko enepone hóyeno kuríkoti Jesus xoko xanéhiko puvâti, ápe emó'uino ne xánena tumúneke píheahiko. Hara kíxo: “Enepone hóyeno nziúnoneumo, énomonemo nê'e. Iké'akanenemo” kíxoanehiko. ⁴⁹ Ehá'axo símo ne Njûda, ahí'okovone Jesus koane yúhoikea:

—Únati Ihikaxotí —kíxoane, koane siunoné kíxeane. ⁵⁰ Itea hara kíxoane Jesus:

—Iningoné, enepone simíneke, ípiheane kó'oyene, hákone ike'ókorixoa —kíxoane.

Ina ahi'ókovo Jesus ne xanéhiko, yane namúkoanehiko, ina ika'ákoa. ⁵¹ Itea apé koene póhuti yane xâneheixone Jesus hekoti hána'iti piríttau. Maturukenó kixone ahínoe koati payásoti ya uhá koeti sasedóti inuxínoti jûdeu hó'eke. ⁵² Ina kixôa Jesus:

—Yunákapa ne hána'iti piríteuna. Vo'oku uhá koeti xâne ikoítukexoti hána'iti piríttau isúkea, pirítaumakamo veyópinokono koépekeokono.

⁵³ Ikítixati mani ákoti pahukínanu Nzá'a ákoti yumaxápu ovóxe, enepone ánju íhae vanúke kotíxoponeonu yara ókoku ôra eneponi embemâ? ⁵⁴ Itea eneponi akoéneye, ákoni káusakapu ne yutoéti emó'uke Itukó'oviti koyúhoti kónokea ngíxeokononeye —kíxoane.

⁵⁵ Yane hara kíxovokoxoa Jesus neko êno xâne:

—Undí'ikopo koati koyuvôrixovoti ísukenati omó kixínekenoe hána'iti piríttau yoko pulô'i isukópeti nemúkoponinunoe? Uhá koeti káxe, koati óvonzeixokunepepo xepákukene ya hána'itike imokóvokuti inzíkaxoti, yoko ákonoe iké'akanu. ⁵⁶ Itea kó'inokeneye uhá koeti ra koekútíhiko, koati simóvotine kuteâti ne yútoehiko porófeta nóvo ya emó'uke Itukó'oviti —kíxovokoxoane.

Yane kurí kixone Jesus ne fhikauhiko, kohó'ikene.

Omokóno Jesus nonékuke koati payásoti yúhoikovoku jûdeuhiko

Mk 14.53-65; Lk 22.54-55, 63-71; Xu 18.12-14, 19-24

⁵⁷ Yane enepohikone ika'ákoti Jesus, omópanehiko óvokuke Kaífa,

enepone koati payásoti ya uhá koeti sasedóti inuxínoti jûdeu hó'eke. Yoko ho'úxovonemakaya ne éskiriba, enepohikone ihíkaxoti yútoe Muíse, koánemaka ne po'ínuhiko teyonéti xapákuke tuti jûdeu. ⁵⁸ Kene Pêturu, ákone malíka kixoku hókea Jesus. Tukú kíxoa kíndanake óvoku koati payásoti ya uhá koeti sasedóti. Yane úrukovone, ina ivatáko xapákuke neko ahinoêtihiho kaha'áti noíxea kixókonokumo ne Jesus. ⁵⁹ Yóko'o neko tutíhiko sasedóti inuxínoti jûdeu hó'eke, koane uhá koêti neko pahúkotihiho xoko koati payásoti yúhoikovoku jûdeuhiko, opósiko xâne usó koyêti itúkoheyeamo koeku Jesus motovâti koyúhoyea motókeyea koépekeokono. ⁶⁰ Itea ako ínixahiko kuteâti ne âha upánini enó'iyea koyúhoti nonekútike yane yuhoíkovokuti, itukóheyeati koêku. Ehane ápe pi'âti hóyeno koêti:

⁶¹—Hara koe yúho ra hóyeno: “Motóva ngotóhineyea ra sasá'iti óvoku Itukó'oviti koane ngoéxepukopeamaka ya kúveu mopo'âti káxe” kôe —koénehiko.

⁶² Yane exépuko ne koati payásoti ya uhá koeti sasedóti inuxínoti jûdeuhiko hó'eke. Hara kixo Jesus:

—Ákomo se'íkapa yúho ra xanéhiko koyúhoti ápeyea váhere íti?e?

⁶³ Itea yunu-yunú koéne ne Jesus. Ina koepómaka ne koati payásoti ya uhá koeti sasedóti:

—Ya iháke koati kaná'uti Itukó'oviti mbahúkopi yimópinu. Iti Mésiya, páhoe Itukó'oviti koíteovo xâne, enepone Xe'exa Itukó'oviti?

⁶⁴ Ina kixôa Jesus:

—Koati yépemonuke kouhápu'ikoa indúkeova. Yoko koati ngxópitinoe: Keno'ókoti káxe neixóponutimo, undi íhae vanúke ikútipasikoponovoti xâne vatá ngoyépotimo éxopeke Itukó'oviti, enepone apêti xunáko pahúkea uhá

koêti. Neixónutimo ungapeâne vanúke koeku evénzekopea xapa kapásihiko —kíxoane.

⁶⁵ Énomone yanê'e, kávarerekexopone ípovo muyókuke ne koati payásoti ya uhá koeti sasedóti inuxínoti jûdeu hó'eke, éxokovope yupíheovo ímaikino va neko yuho Jesus, ina kôe:

—Koati itúkiovoti Itukó'oviti rá'a. Ákone vokónoko po'í koyuhó'inoveati pahúnevo. Kémínenoe yúho. Koati itúkiovoti Itukó'oviti. ⁶⁶ Ná'íkopo kó'inoayenoe iséneu kó'oyene?

Ina yumopâ po'ínuhiko tuti jûdeu:

—Konókoti koépekeokono —koénehiko.

⁶⁷ Yane ápenehiko apurúnoneati. Kene po'ínuhiko ipúsokoa. Ina apémaka po'ínuhiko isukoâti koeku kó'iyeahiko:

⁶⁸—Mah'ípepo iti koati Mésiya, enepone páhoe Itukó'oviti koíteovo xâne. Íhexaikopo itukóvotiye ra isukópiti —kíxoanehiko.

Koyuhôa Pêturu ákoyea exa Jesus

Mk 14.66-72; Lk 22.56-62;

Xu 18.15-18, 25-27

⁶⁹ Yoko vaata kóye Pêturu meúkeke kíndanake ne ovokúti. Yane apé koéne seno ahinoêti ahi'ókovati. Hara kíxoane:

—Koati itímaka xáneheixone ne Jesus, enepone íhae Ngálíleya.

⁷⁰ Itea hara kíxoa Pêturu nonékuke uhá koêti neko xâne:

—Ako énja ne kóxene —koéne.

⁷¹ Ina pihôpo xoko vekokúti xe'ókuke pahapéti. Yane apé koéponemaka po'í seno ahinoêti noixoâti. Ina kixôa neko po'ínuhiko xanéya:

—Enepora hóyeno, xáneheixonemaka Jesus, enepone íhae Nazâre —koéne.

⁷² Yane ina koepómaka ne Pêturu:

—Ako énja ne hóyeno kóxene —koéne. Yoko ihákemaka Itukó'oviti koyúhoyea itúkeovo koati kaná'uti ne yúho ákoyea éxa. ⁷³ Avo áxu'ikene, ina

ahi'ókovohikomaka Pêturu ne xanéhiko yane óvoheixoku. Hara kíxoahiko:

—Koati kaná'uti itíkivo po'ínumaka xáneheixone ne hóyeno vo'oku í'iyuse kóyeya ya kixeku keyúhoyi —kíxoanehiko.

⁷⁴Yane ina ikaná'uxoaxo Pêturu koyúhoyea ákoyea éxa. Hara koépomaka:

—Ako énja ne kíxenenoe. Ngayumákapunemo, ipihápananu Itukó'oviti enepo nzemekékexinapinoe —koéne.

Ehá'axo koyúhoa Pêturu nê'e, éneone tap'i. ⁷⁵Yane puyákoPONOVANE okóvo neko yuhó'inoa Jesus, enepone koêti: “Tumúneke éneyea tap'i, mopo'átinemo keyuho ákoyea yéxanu” koêti.

Ina ipuhíkopea Pêturu neko óvoheixoku. Koati iyôti koeku yupíheovo kotíveyea isóneu.

Omokónone Jesus xoko Pilátu

Mk 15.1; Lk 23.1-2; Xu 18.28-32

27 Yuponíne, ho'úxovone uhá koêti neko tutíhiko sasedóti inuxínoti júdeu hó'eke, koáne ne po'ínuhiko teyonéti xapákuke tuti júdeu, oposíkinoati isóneu kixókumo koépekea Jesus. ²Yane iká'akonehiko Jesus koane ómea xoko Pilátu, enepone ngovenâdo, kurikoâti-hiko xokóyoke.

Koepékopovo Njûda

Át 1.16-19

³Yóko'o ne Njûda, enepone kuríkoti Jesus xoko xanéhiko puvâti, noixoâne kóusokeanehiko isóneu koépekeamo Jesus, yupihovó koene ikótivexea isóneuke ne ítuke. Úkeane aukópovo xoko tutíhiko sasedóti yoko po'ínuhiko teyonéti xapákuke tuti júdeu. Yane kuríkopa neko tirinta koeti pe'u tiûketi, péhu xokóyokehiko koane kíxovokoxea:

⁴—Koati hána'iti mbahúnevo, vo'oku ako váhere ítuke ne hóyeno ngurí'okopikeno.

Ina kixoáhiko:

—Keyumákapune. Youúkekemo yóno ne koekúti —kíxoanehiko.

⁵Ina kurihíkopa Njûda ne tiûketi kúveuke neko hána'iti imokóvokuti. Yane ipúhikopeanehiko ina kotitínoponovo.

⁶Yane veyópane tutíhiko sasedóti neko tiûketi koane kó'iyeahiko:

—Ako yuska vípihea ra tiûketi xoko unákovoku tiûketi íparaxeokonoke Itukó'oviti, pôreu xanéhiko, vo'oku ítúkeovo ésa'i óvokeovo íti —koénehiko.

⁷Kousókonehiko isóneunoa, ina vanêxo itátane poké'e yane tiûketi xoko véyokuhiko móte ne ipôti, ítukópatihiko ekóxopoku ivokóvotihiko ákoti itukapu íhae ne poké'exa. ⁸Énomone kutí'ino iháxeokonoti “Poké'exa Íti” neko itátane poké'e tukú koeti kó'oyene. ⁹Énomone yanê'e, kóusokovone neko kúxoti yutoéti ya emó'uke Itukó'oviti, yútoe porofeta Njerémiya, enepone koêti: “Eneponeko tirinta koeti pe'u péhu, ésa'ixeake po'ínuhiko íhae Izarâe neko hóyeno, ¹⁰énomone veínoa vanéxeahiko itátane poké'e xoko véyokuhiko móte ne ipôti, kuteâti páhoenonu Vúnae kó'iyeaneye” koêti.

Epemó'ikoa Pilátu ne Jesus

Mk 15.2-5; Lk 23.3-5; Xu 18.33-38

¹¹Yoko xe'ó kóyene ne Jesus nonékuke Pilátu, enepone ngovenâdo. Ina kixôa Pilátu:

—Ití'oxo natina júdeuhiko?

Ina yumopâ Jesus:

—Enepone yépemonuke, kaúhapu'ikoa indúkeova —kíxoane.

¹²Yane koyúhoa tutíhiko sasedóti inuxínoti júdeu hó'eke ápeyea váhere ítuke ne Jesus. Kúteanemaka yúho ne po'ínuhiko teyonéti xapákuke tuti júdeu,

itea ako yumápa Jesus. ¹³Ina kixôa Pilátu:

—Ako kéma ra êno yihó'inokono?

¹⁴Itea yunu-yunú koéne ne Jesus. Ako ápahuina yumópeake. Koati hána'iti iyú-paxeova Pilátu.

Pahukókono Jesus kurúhuxeokono

Mk 15.6-15; Lk 23.13-25;

Xu 18.39–19.16

¹⁵Yóko'o yaneko káxehiko, kaxena áyui júdeuhiko, kóyekune kuríkopea póhuti iká'aeti ne Pilátu, koêkuti épemone xanéhiko kuríkopeokono. ¹⁶Yaneko káxehiko, ápe iká'aeti koéhati Mbarâba, éxone heú koeti xâne vo'oku váhere ítuke. ¹⁷Koeku ho'uxoké kóyeyea neko xanéhiko, hara kíxovokoxoane Pilátu:

—Kuti kehá'a nguríkopinopeano, Mbarâba? áko'o Jesus, enepone iháxoneti páhoe Itukó'oviti koíteovo xâne, enepone Mésiya kixoneti —kíxovokoxoanehiko.

¹⁸Yoko éxoá Pilátu ímaikinovo Jesus ne tuti júdeu vo'oku íyokeovahiko xunáko kutí'inoke kurikoâtihiko xokóyoke. ¹⁹Koeku óvoheixea Pilátu yuhoíkovokutike, apé koene ominoâti yuho yêno. Hara koe yuho páhoenoa:

—Néxipa ne yâha kíxi ra hóyeno ponóvoti kixoku ítúkeovo, vo'oku yara yóti, ngoítoPONOVO kotíveti ya njopúneke vo'ókuke ra hóyeno —kôe.

²⁰Itea enepohikoneko tuti sasedóti yóko'o neko po'ínuhiko teyonéti xapákuke tuti júdeu, ítokuxo okóvo xanéhiko épemea ítúkeovo Mbarâba kurikópokono koeku koépekeokonono ne Jesus. ²¹Ina kixovókoxopamaka Pilátu neko xâne:

—Kuti kehá'a nguríkopea yara pi'âti?

Ina yumopâhiko:

—Hane kiríkapinavi Mbarâba.

²²Ina koepómaka ne Pilátu:

—Kene ra Jesus iháxoneti Mésiya, na ínjaye?

—Kirúhuxa —koénehiko uhá koêti neko xâne.

²³—Kutí'ikopo ítúko pahúnevo ra hóyeno? —kíxovokoxopanemaka Pilátu.

Itea inamá'axo koxunáko vaúkexea neko xanéhiko kónokea kurúhuxeokono ne Jesus.

²⁴Noixoâne Pilátu ákoyeanemo íta ípokea isóneuhiko koane yupíheovo ukóponea omoxohí kó'iyea yoko ímaikexeoovo neko xanéhiko, yane pahúkone veyóponeokono úne. Ina kipovó'uxovo nonékuke neko xanéhiko koane kó'iyea:

—Hainamo oungeke yóno ítína ra hóyeno (ponóvoti kixoku ítúkeovo). Ití-nenoemo exâ koêku enepo yakahá'a képeki —kíxovokoxoane Pilátu.

²⁵Yane hara koéne uhá koêti neko xanéhiko:

—Kayumákapunemo ítúkeovo vouúkeke yóno ítína yoko ouúkeke xe'éxaxapa úti —koénehiko.

²⁶Yane kuríkopinoanehiko Pilátu neko Mbarâba. Ina pahúko yehépoke'exeokono Jesus yane kurí'okoanehikomaka kurúhuxoponea.

Koemóke'ea húndaruhiko ne Jesus

Mk 15.16-20; Xu 19.2-3

²⁷Énomone yanê'e, enepohikone húndaruna Pilátu, omopo Jesus óvokuke Pilátu, enepone óvokumaka natíxea. Yane heú kíxoane ho'úxea ne po'ínuhiko húndaru xoko Jesus. Yakuku-yakukú kíxoanehiko. ²⁸Yane veyónehiko ípovo Jesus, ina iko'ípovoxoahiko harará'iti ipovóti kuteâti ípovo nâti hamá koêti, ²⁹ínamaka itukínoahiko kôroa. Yoko ainóvoti ka'aveti káva'o tikóti veínoa úhekexea, ina ipíhea tutíkuke koane ítúkinoahikomaka puló'ina, ómo'ixone éxopeke vó'u kuteâti koeku ómo'ixone nâti, hoénaxovope ítúkeovo pahúkoti.

Yane ina ipuyúkexinoahiko húndaru koemóke'eati koane kó'iyeahiko:

—Iháyu'ikakana ra natina júdeuhiko —koénehiko koémoke'eyea.

³⁰ Ínamaka apurú'okoahiko koane ipúsopu'ikeahiko yane pulô'i ómo'ixone. ³¹ Uke'éxoanehiko komóhiyea, ina veyopeâhiko ne harará'iti hamá koeti ípovoxeakemekuhiko, ina itukópinoamaka ne koati ípovo. Úkeane omâhiko kurúhuxoponea.

Kuruhúxokonone Jesus

Mk 15.21-32; Lk 23.26-43; Xu 19.17-27

³² Koeku píheahiko kurúhuxoponea Jesus, tokononé koénehiko hóyeno koéhati Símaum, íhae pitivóko koéhati Sîreni. Énomone íkoinoxohiko kurúhuna Jesus. ³³ Yane simónehiko ya xoko iháxoneti Ngoûgota. Yoko “óvoku opepú'iti” koêti ne Ngoûgota koêti. ³⁴ Ina porexóhiko Jesus víyum apêti ánahi kosuvá'ikoati, iyuhii kixoti ohonéti. Itea hixopâne Jesus, ako akáha'a. Ákomaka énapa. ³⁵ Yane kurúhuxoanehiko. Ínamaka haxakéxokokoahiko ne ípovo Jesus. Yoko kuríkohiko inúxotike komomâti itukóvotiye ítukemo póhutihiko kó'iyevoku ípovo Jesus. ³⁶ Yane vaataka kóyenehiko ne húndaru koyonoâti ne kurúhuxone. ³⁷ Ápemaka yutoéti tutíkuke ne kurúhu ípíhonehiko, koyuhoâti kurúhuxinokonoke. Hara kôe neko yutoéti: “Jesus râ'a, natina júdeuhiko” kôe. ³⁸ Yoko ápemaka pi'âti ómevoti, ha'ine Jesus kurúhuxeokono. Poéha éxopeke, poéhamaka lopékuke.

³⁹ Ápemaka xâne hunoneâti, koemóke'eti Jesus koane kayakákinoati tûti. Hara koéhiko:

⁴⁰ —Mahi ketohíneatimo ne sasá'iti óvoku Itukó'oviti koane mahi kexépukopatimakamo ya kúveu mopo'âti káxe, keítapapuikopo

itikápuxo koati Xe'exa Itukó'oviti, koane yevésekapí ne kurúhu —kíxoanehiko.

⁴¹ Kúteanemaka kíxoaku tutíhiko sasedóti koémoke'eyea, koánemaka ne éskiriba, enepohikone ihílxaxoti yútoe Muíse, koánemaka ne po'ínuhiko teyonéti xapákuke tuti júdeu. Hara koéhiko:

⁴² —Eneporâ'a, koítovo pepo po'ínuhiko xâne itea kó'oyene ákone xunáko koítopeovovo. Hainá'ikopo natina Izarâe? Evésekapeakopo ne kurúhu, ínamo vakutípoa. ⁴³ Hainá'ikopo koati kuvóvoti Itukó'oviti râ'a? Naíxavo úti kahá'ayea kóiteova Itukó'oviti kó'oyene, vo'oku koyúhopeno itúkeovo Xe'exa Itukó'oviti —koénehiko.

⁴⁴ Koánemaka neko ómevoti ha'ine Jesus kurúhuxeokono, koémoke'eamaka.

Koeku Jesus ivokóvone

Mk 15.33-41; Lk 23.44-49; Xu 19.28-30

⁴⁵ Ukeâti itumúkoti káxe tukú koeti mopo'âti ôra ya kiyakáxe, hahamó kôe uhá koeti kúveu mêm. ⁴⁶ Ya kuteâti mopo'âtímea ôra ya kíyo'i káxe, koati kohonókoti emó'u ne Jesus. Hara koe yúho: —“Eli, Eli, lema sabakitáni?” koéne. Yoko “Unaém, Unaém, na koeti kurí kixínenu?” koêti neko yúho.

⁴⁷ —Íliya iháxiko nê'e —koéhiko ne po'ínuhiko xâne kamoâti.

⁴⁸ Ina ehakóvo póhuti xapákuke neko xâne veyopónoti esponja kalaká'ikopinoati xoko viyum-hí koêti, ina ipíhoa kirípuhike étakati ipíhoati pahákuke Jesus iyúkoati. ⁴⁹ Itea ápe po'ínuhiko xapákuke neko xâne koêti:

—Hákoxovo. Vokómomavo koíteovaxomo Íliya —koéhiko.

⁵⁰ Ina apépomaka koati êno hónoti emó'u ne Jesus. Yane íhunokoane ne omíxone kuri'ókopati xoko Itukó'oviti. Yane ivókovone.

⁵¹ Yoko énomone yaneko ókoku ôra, ívarereo neko êno kopópoti váhere haxakoâti kúveu neko hána'iti imokóvokuti. Koati kukúkeke ívarereo ukeâti vanúkeke yonoti poké'eke. Iyúyomaka ne poké'e epó'oxo ítaukexomaka ne mopô. ⁵² Koane imíhe'okopohikomaka ne ekóxovoku kasása'ipuo Itukó'oviti ivokóvotine, yoko enómaka exepúhikopotiya. ⁵³ Ike exépukopine ne Jesus ukópea xapa ivokóvoti, exépúhikopomaka neko ivokóvoti ukoepâti xoko ekóxovoku, koane úsa'ixovahiko ne Njeruzálem, enepone íháxoneti Sasá'iti Pitivóko, koane êno xâne noixópatihiko.

⁵⁴ Eneponoko tuti húndaru yóko'o neko po'ínuhiko húndaru, ha'íne kóyonoyea Jesus xoko kurúhuxovoku, noixoânehiko iyúyoyea ne poké'e koane ápeyea uhá koêti neko po'ínuhiko koekúti, yupihovó koénehiko píkea. Hara koéhiko:

—Koati kaná'uteoxo itúkeovo Xe'exa Itukó'oviti ra hóyeno —koéhiko.

⁵⁵ Yoko enómaka senóhikoya ákoti malíka okínoaku ixómoyea komóma. Aínovonehiko neko xáneheixone Jesus ukeâti Ngálleyake ixómotihiko katarákoa ya nókoneke. ⁵⁶ Xapákuke neko senóhiko, ápe Mariya Mandálana; koane po'ímaka Mâriya, enepone êno ne kopo'ínukokoti Teâku yoko Yûse; yoko yêno Nzebêdeu.

Koeku Jesus ekoxókonone

Mk 15.42-47; Lk 23.50-56; Xu 19.38-42

⁵⁷ Kiyoné'e káxe, símo hóyeno íríku koéhati Yûse íhae pitivóko koéhati Arimáteya. Enepono hóyeno, íhikau-maka Jesus. ⁵⁸ Eneponé'e, pího xoko Pilátu epemóponoati yusíkea veyópea muyo Jesus kuruhúke. Yane pahúkoane Pilátu poréxopeokonoa ne muyo Jesus. ⁵⁹ Veyopâne Yûse, ina aupíxoa ya koati sasá'iti kalísoti ipovóti líyum, ⁶⁰ ina

ipíhponoa kúveuke neko uhôro kehoéti mopoíke ávoti ekoxóvati, ínamaka kohokôroroko êno pú'iti mopô exéxeake ne uhôro. Yane pihópone. ⁶¹ Yoko ápe ne Mariya Mandálana koáne ne po'ínu koéhatimaka Mâriya vataká koyêtihiho nonékuke ne ekóxovoku Jesus.

Húndaruhiko koyonoâti ne ekóxovoku Jesus

⁶² Poéhapoane káxe ikéne, énomone yaneko sâputu, ho'úxovonehiko ne tutíhiko sasedóti inuxínoti jûdeu hó'eke yóko'o ne farízeuhiko. Ina pihohíko xoko Pilátu. Hara kixóponoahiko:

⁶³ —Puyákonova vokóvo emó'u neko semékenovo'iti avô'o ivakápu. Hara koé'epepo: “Mopó'amo káxe ike engóxinevo, enjepúkopotinemo” kôe.

⁶⁴ Poéhane pehúki kókoyuse kíxeokono kóyonoyeokono ne ekóxovoku tukú koêti neko mopó'ape káxe, mará'ínamo améxapanea íhikauhiko mûyo, okóyuhoinoamo xanéhiko itúkeovo exépúkopotine. Yane mani yupihovó koeti váherexea hunókokuke yane inúxoti semékenovo'i —kíxoanehiko.

⁶⁵ Ina kixoáhiko Pilátu:

—Anéye ra húndaruhiko. Pihénoe. Koêkuti yâha motovâti títiu kóyeyea kóyonoyeokono, itíneno exâ kíxoaku —kíxoanehiko.

⁶⁶ Úkeane pihohíko. Íxíkoahikoya koyonoâti neko ekóxovoku Jesus. Ípihinoamaka hoénaxope xoko êxe ne ekóxovoku motovâti iyúseyea áva yuhó'ixoati. Yane ôvoheixoanehiko ne húndaru koyonoâti.

Koeku Jesus exepúkopone ukópea xapa ivokóvoti

Mk 16.1-10; Lk 24.1-12; Xu 20.1-10

28 Evesékone ne sâputu, yuponii koeti lûmingu, pího Mariya Mandálana koánemaka ne po'i koéhati Mâriya, noixóponoati ne ekóxokonoku Jesus. ² Yoko apé koéne xúnati iyuyôti

pok'é vo'oku símeane ánju ukeâti vanúke, ovoxe Vúnae veyopâti neko mopô, exéxeokonoke ne ekóxokonoku Jesus, ina ivatáko oukeke. ³Kutí koe uhápu'ine ipixéneneoti neko ánju. Hóhopu kóye ípovo kuteâti koeku hopú'iko imatákoti. ⁴Yupihovó koene píkea ne koyónotihiko, koane ínayeá honóno'okohiko. Kutí koénehiko ivokóvotine. ⁵Yane ina kixôa ánju ne senóhiko:

—Hákonoe píke. Énjoa itúkeovo Jesus yopósikopono, eneponeko kuruhúxoneti. ⁶Áko'one yâyeke nê'e. Exépukopone kuteâti yuhó'inopi yane kôyoke. Yókonenoe, yokó-momoponoapihi ra ekóxokonoku. ⁷Yéhakapunoe, yéta'akapana íhikauhiko exépukopeane Únae ukópea xapa ivokóvoti koane inuxó koépea tumúnekehiko ya Ngalíleya. Yákonoye, noixópatihikomo. Koati kaná'uti ra yunzú'inopinoe —kíxoanehiko ánju.

⁸Úkeane pihopóhiko ehálopeovo ukópea xoko ekóxokonoku Jesus. Koati konóko'itihiko xaneâti êno hána'iti elókeko okóvo koeku ehákeovo éto'okoponea ne íhikauhiko Jesus. ⁹Yane apé kó'inoane Jesus tumúneke.

—Aúhepeponoe iséneu —kíxoanehiko.

Yane ahí'okovane senóhiko. Ipuyuké kó'inoanemaka koane opóno'ekea hêve ihayú'ikoati.

¹⁰Ina kixoáhiko Jesus:

—Hákonoe píke, itea íxepana ne ínzikauhiko, enepone kutí ngíxone mbo'ínuhiko, píheamo ya Ngalíleya. Énomonemo noíxopeonuhiko —kíxoanehiko.

Namúko tiúketi ésa'i semékekexea ne húndaruhiko

¹¹Koeku píheako ne senóhiko, ápe xapákuke neko koyónoti ekóxokonoku Jesus aukópovoti

pitivókeke éto'okoponea ne tutíhiko sasedóti uhá koêti neko koekúti. ¹²Ina ho'uxóvohiko neko sasedóti koánemaka ne po'ínuhiko teyonéti xapákuke tuti júdeu. Yane poréxoahiko êno tiúketi ne húndaruhiko koyónoti ekóxovoku Jesus koane kíxeahiko:

¹³—Yokóyuhanoemo itúkeovo íhikauhiko omexóponea mûyo ya yóti koeku imékinoe. ¹⁴Enepomo eyekáxa ngovenâdo ne koekúti, kotixópitimo úti nonékuke. Síkeanemo, vexoâtimo kíxoaku úti. Yane ákononemo yuvópiti —kíxoanehiko.

¹⁵Yane namúkoane koyónotihiko neko tiúketi. Úkeane pihohíko itukoâti kuteâti ne íhikaxokonoke koyúhoyea. Énomone koéneye itóhineyá xapa júdeu oméxoponeokono ne muyo Jesus. Yoko anéyeiko tukú koeti kó'oyene.

Exókopova Jesus neko íhikauhiko

Mk 16.14-18; Lk 24.36-49;

Xu 20.19-23; Át 1.6-8

¹⁶Úkeane pihohíko ya Ngalíleya neko unze koeti íhikau Jesus xokóyoke neko kali mopô kixínoake Jesus.

¹⁷Noixónehiko Jesus, ipuyuké kó'inoane iháyu'íkea, itea ápe xapákukehiko ákoti koâti kutípea itúkeovo Jesus. ¹⁸Ina ahí'okovahiko Jesus. Hara kíxovokoxoa:

—Mboréxokonoane ne uhá koeti xunakóti ya vanúke koáne ya pok'é.

¹⁹Pihénenoekopo xapa uhá koeti xâne, koêkuti pok'é évohikoku yara kúveu mêum. Íhikexahiko hókeonu koane yáhikamaka ya iháke Itukó'oviti Nzá'a, koáne ya inzáke, undi Xe'éxa, yoko ya iháke Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti. ²⁰Íhikexamaka itúkea uhá koeti mbáhoenopinoe itíki. Yoko anéyemom xikóyokenoe uhá koeti káxe tukú koeti hunókokukemo ra mêum —kíxovokoxoane Jesus.

Hunókokune.

YÚTOE MÁRKU

koyúhoti koeku Jesus

Xuaum Márku koéha yutoxoâti ra koyuhópeti. Koati kutípoti Jesus nekôyo, itea áko'o xapákuke neko nduse koeti noívakoe Jesus itúkea íhikau. Ya Átu 12.15 vínixoponea itúkeovo xáneheixone ápostulu Poílu ne Xuaum Márku.

Enepone po'ínuhiko yutóxoti koeku Jesus kuteâti Máteu, Lúka yoko Xuâum, koati ênoti yútoe koêku ne íhíkauvoti íhikaxovike Jesus koane yúho. Kene ya yútoe Márku, haina íhíkauvoti, itea itukéti kóuseu Jesus koyúhoinovi, so'ixínoveati itúkeovo ovoxéti ne Jesus kuteâti koeku noíxea úti ya Márku 10.45.

Hane turíxea yútoe ne Márku hoyenóxone Jesus yaneko ahíkoane Xuaum Mbátita inâ turixóvo ne Jesus ko'ítukeya ítuke Itukó'oviti.

Kene Máteu, kixoku koêku inâ ipuhíko ne Jesus yara kúveu mêum ene turíxea ne yútoe.

Kene Lúka, xoko ipúhikope Xuaum Mbátita, enepone inuxínoti Jesus símo yara kúveu mêum turíxeovo ne yútoe.

Kene ne Xuâum, tumúneke ápeyea ra mêum turíxea ne yútoe, exókoveati ápeyea ne Xe'exa Itukó'oviti xoko Há'a tumúneke ápeyea ra mêum, koane itúkeovomaka évekoakune Itukó'oviti itúkea uhá koêti inâ pahukôa ápeyea ne uhá koeti koekúti.

Yuhu Xuaum Mbátita

Mt 3.1-12; Lk 3.1-18; Xu 1.19-28

1 Hara kôe kixoku koêku inâ turixôa Jesus Kristu, enepone Xe'exa Itukó'oviti koyúhoyea ra inámati íhíkauvoti omínovike. ² Koati kuteâti koeku yuhu Itukó'oviti yútoeke

Izâiya. Hara kôe: “Mbahukoâtimo timúneke ne koyuhó'ínonutimo emó'um maka míhe'akinapine yoxéne itíki índukexeopikemo xapákuke xâne. ³ Énomonemo ne kohonókoti emó'u ya mêum ákoti apêti xapa xâne kamokénoponoati. Haramo koe yúho: ‘Míhi'akinanoe oxéne ne Vúnae itúkea ítuke xepákukeno. Kéyusea kixeku itíkivo nonékuke’ koetímo” koe yútoe Izâiya.

⁴ Yoko énomone koéneye yaneko simoné'e ne Xuaum Mbátita yaneko mêum ákoti apêti koyuhó'inoati ne xanéhiko nókone itúkea motovâti áhikexeovo xokóyoke. Koyúhoinoa kónokeahiko ikótivexea isóneuke ne pahúnevo koane kuríkopea motovâti kotúyopinoa Itukó'oviti.

⁵ Heú kôe neko íhae Njúdeya koánemaka íhae Njeruzálem píhea kamokénoponoti Xuâum. Yane áhikexoa Xuâum ya huvêo, enepone Njórdaum, enepo koyuhópohiko pahúnevo. ⁶ Yoko evo'i kámelu itúko ípovo neko Xuâum. Vakamóto itúko hó'e. Vohóho yoko ho'o mópo íhae mêum itúko níka. ⁷ Hara koe yúho xapa xâne:

—Ya ingyenepoke, harakénemo koati hána'iti teyonéti ya undíke. Muhíkova anj'íokeova ngúxeinoa imo perékatana, ako omóndokea. ⁸ Kaná'uti ánjikeopinoe ya úne, itea eneporakéne, ahíkotimo xanéhiko ya xunákoke Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti kene haínati ya úne —kôe.

Koeku ahíko Jesus ne Xuaum Mbátita

Mt 3.13-17; Lk 3.21-22; Xu 1.32

⁹ Énomone yaneko káxehiko, kenó'okone Jesus ukeâti Nazâre, pitivóko ya Ngálíleya. Yane áhikoane Xuaum Mbátita ya húveona Njórdaum. ¹⁰ Ehá'axo ipúhikopea úneke ne Jesus, noíxone imíhe'okea vanúke koane evésekea xokóyoke ne Sasá'iti Omíxone

Itukó'oviti kuti koeti kurûte. ¹¹ Yane apé koene emo'ûti inu'ixoti vanúkeke koêti:

—Iti Nje'éxa koati ákoti omotóva ongóvo, perexónuti hána'iti elókeko ongóvo —koêti.

Hixopâ Satánae íkoroeka ne Jesus

Mt 4.1-11; Lk 4.1-13; Êb 2.18; 4.15

¹² Ikénepoke ne koekúti, iyónoa Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti ne Jesus ya mêum ákoti apêti. ¹³ Koarenta koe káxe óva koane hixópea Satánae íkoroeka pahunévotike. Yoko poéhane ipúhokovotihiko hó'openo apê yaneko óvoheixoku. Itea káxunakopo Jesus ne ánjuhiko, enepone ovoxe Itukó'oviti ukeâti vanúke.

Inâ turíxo ítuke ne Jesus ya Ngalíleya

Mt 4.12-22; Lk 4.14-15; 5.1-11

¹⁴ Ika'ákovone Xuaum Mbátita, ina aukópovo ne Jesus ya Ngalíleya koane koyúhoyea ne inámati ihíkavoti omínokoe xâne. ¹⁵ Ká'aye koe yúho:

—Simóvone kaxena natíxea Itukó'oviti xapa xâne. Koati kaxénane turíxeovomo. Ikétivexa iséneuke ne pehúnevo koane kiríkapa. Yakútipoamaka ra inámati ihíkavoti ínzikaxopikeno —koéne.

¹⁶ Koeku yónea ne Jesus xe'ókuke ne Mar-na Ngalíleya, tokononé koene pi'âti kopo'ínukokoti, Símaum yoko Ándere ixómoti kuríko núnikuxope, koáhati ítúkovenekohiko. ¹⁷ Ina kixôa Jesus:

—Hekánunoe! Hainá'ikomo hôe yíxovonoe, itea indukópopitinenemo ihíkaxoti xâne hókeonu —kíxoanehiko.

¹⁸ Ehá'axo uké'exo koyúhoyea ne Jesus, kurí kixónehiko núnikuxope neko pi'âti, pihónehiko ikéneke Jesus.

¹⁹ Ya kali tumúneke, tokononé koéponemaka po'i pi'âti kopo'ínukokoti, Teáku yoko Xuâum, xé'ahiko Nzebêdeu. Vatékenake óvoheixo

ixómoti koyúseopo núnikuxope. ²⁰ Ítaikoane Jesus neko pi'âti hókea. Yane kurí kixónehiko há'a koane ahínoe vatékenake. Pihónehiko ikéneke Jesus.

Koitóva Jesus ne hóyeno úroevo ndémoniu

Lk 4.31-37

²¹ Úkeane pího pitivóko koéhati Kafanâum ne Jesus yoko íhikauhiko. Yaneko sâputu, pihónehiko ya sinâgoga, enepone íhikaxovoku hó'e jûdeuhiko, ina íhíkaxo ne Jesus. ²² Enepohikoneko xâne kamokénoati, yupihovó koéhiko iháyu'ikea kixoku íhikaxea, vo'oku koati iyúseoti ítúkeovo úkeakune xokóyoke ne hána'iti exóneti íhikaxone, kene haina kuteâti ne éskiribahiko, enepone íhíkaxoti yútoe Muíse. ²³ Énomone yanê'e, apé koéne hóyeno úroevo ndémoniu kohonókoti emó'u yaneko íhikaxovoku hó'e jûdeuhiko. Hara kôe:

²⁴ —Jesus, íhae Nazâre, na koeti yího'ixopoinovi? Simínetine yuké'exoponivi? Énjoa ítíkivoa ne sasá'iti páhoe Itukó'oviti —koéne.

²⁵ Ina saya'íkoa Jesus neko ndémoniu. Hara kíxoa:

—Hákone keyúho. Ipíhikapi ra hóyeno! —kíxoane.

²⁶ Ina vaúko ne ndémoniu. Koati xúnati koyúyu'okea ne hóyeno óvoheixoku, yane ipúhikopeane.

²⁷ Yupíhova iyúpaxeova uhá koeti xâne noixoâti koane kíxeokoko:

—Kutimea kixó'eko? Koatímea inámati ihíkavoti íhikaxo. Koati apêti hána'iti xunáko pahúkea ipúhikopea ndémoniu urúkovoti xoko xâne. Koáne koati ipuhíkopotu ne ndémoniu enepo pahukópa ipúhikopea —kixókokone.

²⁸ Énomonemaka ákoino oríko ákoyea malíka yónoku iha Jesus iháyu'ikeokono ya uhá koeti Ngalíleya vo'ókuke neko ítuke.

Koitóva Jesus ne imose Pêturu

Mt 8.14-15; Lk 4.38-39

²⁹ Ipuhíkopeanehiko sinâgoga, enepone ihikaxovoku hó'e jûdeuhiko, xanépoane Jesus ne Símaum yoko Ándere. Ponokó koépeane óvokuke. Ápemaka Teâku koane Xuâum po'i xanépone. ³⁰ Yoko kótuti mûyo ne imose Pêturu. Ípeke óvoheixo. Ehá'axo símo Jesus, koyúhoinokonoa yuvâti ne imose Pêturu. ³¹ Ina pího Jesus xokóyoke, namú kíxeane vô'u. Yane uké'epone neko otuko mûyo, exépukopone, yane kátarakopo evo Jesus.

Po'ínuhiko koítovone Jesus

Mt 8.16-17; Lk 4.40-41

³² Kahá'atine onómekeovo káxe yanekôyo, omókononehiko xoko Jesus heú koêti neko ka'arínети, koánehikomaka ne xâne úroevo ndémoniu. ³³ Ho'uxo-ho'uxó koénehiko heú koêti neko xâne íhaenehiko neko pitivóko páhapeteake óvoheixoku Jesus. ³⁴ Koati ênoti ka'arínети koítovone Jesus. Yoko ako tôpi kó'íyeovoku arínehiko. Kópuhikopamaka Jesus ne ndémoniu xoko xâne úroevo. Ákomaka síka Jesus ne ndémoniuhiko koyúhoyea vo'oku éxeahiko itukóvotiye ne Jesus.

Kali ahíkuxovo Jesus itûko orásaum

Lk 4.42-44

³⁵ Yanekóyoke hahá'itiko, exépukone ne Jesus ina pího ákoyeakuke apêti. Ôvane itûko orásaum. ³⁶ Kene Símaum Pêturu yoko ha'ínehiko, ako tôpi yónoku opos'íxopotihiko Jesus. ³⁷ Inixóponoane, ina etó'okoa enó'íyexa xâne oposíkoati. ³⁸ Yane hara kíxovokoxoa Jesus:

—Hingá, piháne úti po'íke ipuxó-vokuti ákoti ahikâ ra vóvoheixoku maka

ongóyuhoinoanemaka emo'u Itukó'oviti. Koáhati énomone nzmíno —koéne.

³⁹ Yane úkeane ukopóno ya uhá koeti ípuxovoku xâne ya Ngalíleya koyuhoâti ya íhikaxovokuke hó'e jûdeuhiko ne inámati íhíkauvoti íhikaxone, koáne-maka kópuhikopea ndémoniu xoko xâne úroevo.

Koitóva Jesus neko yúvone lépara

Mt 8.1-4; Lk 5.12-16

⁴⁰ Ina ahi'ókovo Jesus ne hóyeno yúvone koati váhere arínети íháxoneti lépara. Ipuyuké koéne nonékuke Jesus koane kíxea:

—Yakahá'a, motóva keítivonu yara arínem —kíxoane.

⁴¹ Noixoâne Jesus, yupíhova kóseanayea ina sipo'ókoa koane kíxea:

—Ngahá'a, itévone —kíxoane.

⁴² Ehá'axo koyúhoa Jesus, má koépone neko aríne, unátipone.

⁴³ Ina pahukôa pihópea koane f'ixiko'o kíxoixea:

⁴⁴ —Hako keyuhó'inoa koêkuti xâne ra índukeinopi, itea ponó yákoé yéxokoponivoa ne sasedóti inuxínoti xâne hó'eke. Yamína iké'iparaxoke Itukó'oviti kuteâti páhoenovi yútoe Muíse, yéxokovope itúkeovo yunatípotine —kíxoane.

⁴⁵ Itea koeku pihópea neko hóyeno koane koyúhopea ne kixókonoku xapa xâne. Koati yupihóvoti kotóhineyexa neko koekúti. Énomone ákoino omótova símea ne Jesus ya koêkuti pitivóko mani yónoku, vo'oku mani yupíheovo êno xâne ho'uxínovati. Hukínóvoti itúkeovo mêum ákoti apêti óvoheixo itea kóyeane ákoyea yumáxapu xâne pihinoâti ukeâti pitivóko yoko ipuxóvokutihiko ákoti ahikâ.

Koitóva Jesus ne isayú'ixovoti ákoti ehevákapu mûyo ya Kafanâum

Mt 9.1-8; Lk 5.17-26

2 Kali ye'á koe káxe ikénepo, ina aukópovo ne Jesus ya Kafanâum. Ákomaka oríko eyékoxeokono seópeane óvokuke. ²Yupihovó koéponemaka êno xâne simoâti. Simóya meúkeke xe'ókuke páhapetea neko óvoku, ákone okokútiya vo'ókuke neko êno xâne, koane koyúhoinoa Jesus emo'u Itukó'oviti. ³Ápehikomaka xâne ominoâti hóyeno isayú'ixovoti ákoti ehevákapu mûyo. Yoko koaturu kôe neko hóyeno koinoâti. ⁴Ako omótova ahí'okoponeovohiko Jesus vo'ókuke neko êno xâne. Yane kohínokoahiko ne ramápu'i péti koati oúkeke ne ókoheixoku Jesus. Énomone évekoahiko neko isayú'ixovoti, ixané kixínoa pouke. ⁵Noixoâne Jesus itúkeovohiko koati kuvovâti, ina kixôa neko isayú'ixovoti: —Nje'exá, itúyoponehiko pehúnevo — kixoane.

⁶Yoko ápe éskiribahiko, enepone ihíkaxoti yútoe Muíse vataká koyêtiya. Hara koe isóneunoa kamôa: ⁷“Na koeti kó'inoneye yuhó'inoa ne hóyeno? Koati itúkovoti Itukó'oviti vo'oku ako kotuyôpoti pahunévoti ákoti itukapu Itukó'oviti, poéhane motovâ kíxeaneye xâne” koene isóneuhiko.

⁸Exó kíxeané Jesus isóneuhiko ina kixovókoxoa:

—Na koeti kó'inoneye iséneu? ⁹Kuti itukóvovo ákoti hé'onoke'e ngíxea ra isayú'ixovoti: “Itúyopone pehúnevo?” áko'o “Yexépukapa, viyapa peúke, yenápa” ngíxea. ¹⁰Itea kó'oyene enjókopitinoe ápeyea njunáko yâye yara pok'é ne ngotúyopea pahunévoti, undi íhae vanúke ikútipasikoponovoti xâne.

Ina kixôa Jesus ne isayú'ixovoti ákoti ehevákapu mûyo:

¹¹—Mbahúkopi yexépukopi, viyápa ne peúke, pihépane yóvokuke —kíxoane.

¹²Yane xépu koépone neko hóyeno ákoti ehevákapu mûyo. Omoo kixópone pouke nonékuke neko uhá koeti xâne. Úkeane pihôpo. Êno xâne iyupáxovoti koane iháyu'ikea Itukó'oviti vo'ókuke. Hara koéhiko:

—Ako noíxeaku úti kuteâti —koéhiko.

Inâ ihaxíkoa Jesus ne Lévi

Mt 9.9-13; Lk 5.27-32

¹³Yane aukópovonemaka ne Jesus xe'ókuke ne Mar-na Ngalfíleya, koane êno xâne pihinoâti. Íhikaxoamaka Jesus uhá koêti neko xâne. ¹⁴Koeku yónea ne Jesus, noíxone Lévi, xé'a Áfeu, enepone koperáxinoti nâti, vaata koyêti xoko kóperaxoku, ina kixôa Jesus:

—Kiná'aka ingéneke —kíxoane.

Yane xepú koéne ne Lévi, pihóne hókea Jesus. ¹⁵Ikénepoke, ixómoti níko ne Jesus yoko íhikauhiko óvokuke Lévi. Yoko êno po'ínuhiko koperáxinoti nâti kaha'íneati, enepone yómoti ánu'ukea kóperau, koane enómaka po'ínuhiko xâne pahukóvoti. Koáhati ênoti xâne kuteâti nekôyohiko hokó'ixoti Jesus. ¹⁶Enephikone éskiriba hokoâti ne isóneu farízeu, noixónehiko Jesus ínikea neko xanéhiko pahukóvoti koáne ne koperáxinotihiko nâti, hara kíxo íhikauhiko Jesus:

—Na koeti ínikinoa ihíkaxopiti ne váhere xâne, enepone koperáxinoti nâti koáne ne po'ínuhiko xâne pahukóvoti?

¹⁷Kameáne Jesus neko yúho, hara kíxovokoxoa:

—Enephikone ákoti yuvâti, ako okónoko ipixáxoati. Poéhane ka'aríneti konokôa. Haina nzimínoti xâne ponóvoti kixoku itúkeovo, itea nzimínoti xâne pahukóvoti —kíxovokoxoane.

**Koyuhôa Jesus nókone kó'iyea ne
xâne enepo jejuá kôe**

Mt 9.14-17; Lk 5.33-39

¹⁸ Po'íke káxe jejuá kôe ne ñikauhiko Xuaum Mbátita, yuixóvoti ikóseanax-eovo Itukó'oviti. Kúteanemaka kixoku itúkeovo farízeuhiko, enepone yuixóvoti hókea yútoe Muíse. Yane ápe xâne kixopónoti Jesus:

—Jejuá kôe ne ihikauhiko Xuaum Mbátita koáne ne ihikau farízeu. Kene ne ihikeuhiko, na koeti ákoino jejuá ákoe?

¹⁹Ina yumopâ Jesus:

—Yusikoikopo jejuá kó'ieya ne hupiúti áyuike kasátuxoti koêkuiko ápeyea ne koyénoti xapákuke? Ako kalíhuina kó'ieaneyey. ²⁰ Itea simóvotimo káxe veyópeokonokumo ne koyénoti xapákuke. Yane ínamo jejuá akôe yaneko káxe —kíxovokoxoane Jesus kixopóvoti vane éxetina.

²¹ Ina kixovókokxopamaka Jesus:

—Ako veyoti inámati ipovóti
itukoâti ihápa'akope yékoteno
ipovóti, vo'oku mani kókóponoati
ívarereoku ne yékoteno ipovóti
—kíxovokoxoanemaka, ihókoati
inámati ipovóti ne ihíkavoti fhikaxone
ákoti akutêa ne kúxoti hó'e xâne.

²²Ina koe'íkomaka:

—Ákomaka yusika unákeovo inámati víyum ya yékoteno fhaku, itukéti ya vakamóto, mará'inamo ívarerea ne yékoteno fhaku enepo ihiyáka ne inámati víyum. Yane mani evókovoti ne víyum koánemaka ne fhaku. Itea konókoti ímeokono inámatike fhaku ne inámati víyum. Yane ako évakapu ne fhaku koáne ne ováti —kíxovokoxoane, itúkoti po'i fhokoake ne ihíkauvoti fhikaxone.

**Jesus exêa koêku ne sâputu, káxe
koati sasá'itino jûdeuhiko**

Mt 12.1-8; Lk 6.1-5

²³Vekoāti evo Jesus ne kali xêne vekoti kavâne ya xapa itóvope ha'i nonéti. Yoko sâputu nekôyo, káxe sasá'itino jûdeuhiko. Koeku vékeahiko koane véyea ne ha'i nonéti. ²⁴Ina kixoáhiko farízeu ne Jesus:

—Yokómoma kixóvoku ne íhikeu
itúkoti ákoti parexá'vea hó'e útí
vitúkea ya sâputu.

²⁵Ina yumopâ Jesus:

—Ákoikopo yfhoikiku ya emó'uke
Itukó'oviti koeku ítuqe ne Ndávi
yaneko epékoa hímakati mekúke
yoko ha'ínehiko akó'o véyeakuhiko
níka? ²⁶ Ūrukova Ndávi neko óvoku
Itukó'oviti ya kaxénake Abiáta, enepone
koati payásoti ya uhá koeti sasedóti
inuxínoti xâne hó'eke yanekóyo, ina
nikôa neko pâum ikó'iparaxokonoke
Itukó'oviti, upánini ako paréxa yútoe
Muíse níkeokono. Poéhane sasedótihiko
motovâ níkea. Yoko poréxoamaka
Ndávi ne ha'ínehiko.

²⁷ Ina koe'íkomaka Jesus:

—Itúkinoake Ituk’oviti ne sâputu,
haina itúkoti téyone xâne, itea
kaha’añoati ne xâne unako koeku
motovâti ómomikea.²⁸ Koeku
kó’iyeane, koati ûndi exêa koêku
ne sâputu, undi íhae vanúke
ikútipasikoponovoti xâne.

Koitóva Jesus ne hóyeno timovó'uti

Mt 12.9-14; Lk 6.6-11

3 Ina urúkopovamaka Jesus ne sinâgoga, enepone ihikaxovoku hó'e jûdeuhiko. Yoko ápe hóyenoya timovó'uti. ²Ápehikomaka ixómoti ivokó'oko Jesus koíteovamo neko hóyeno, vo'oku itúkeovo sâputu yanekôyo. Koati oposí'ixoatihiko évekinoaku yuhóhiko itúkeovo

pahukóvoti ne Jesus enepo kaitápa ya sâputu. ³Yane hara kíxoá Jesus ne hóyeno timovó'uti:

—Yókone yâkeneye —kíxoane.

⁴Ina kixovókoxopamaka Jesus neko xanéhiko:

—Kutí'ikopo pahúkinovi Ponóvoti Kixovókuti yútoe Muíse vitúkea ya sâputu? vitúkea únati? áko'o vitúkea váhere, koíteovo uti ka'aríneta? áko'o sikó kíxea úti ivókeovo —kíxovokoxoane.

Itea ako ápahuina yumopâti. ⁵Ina komomókexoa Jesus xaneâti ímaikina, koane kotíveyea isóneuke vo'oku tiú'ikohiko omíxone. Ina kixôa neko hóyeno:

—Kepáya'akapa ne veô'u —kíxoane.

Koane kapáya'akopane, yane unátipone. ⁶Úkeane pihohíko neko farízeu xoko xanénahiko Êrodi, enepone nâti. Ho'úxovohiko opósikea kixókumo koépekea Jesus.

Koitóva Jesus ne po'ínuhiko ka'aríneta

⁷Úkeane pihôpo ne Jesus yoko fhikauhiko xe'ókuke neko Mar-na Ngálíleya. Kali êno xâne íhae Ngálíleya hokopâti. Koane ápemaka íhae Njúdeya, ⁸koane íhae Njeruzálem, yoko íhae Idúmeya noixóponoati, koánemaka íhae poixô'oke húveona Njôrdaum, yoko íhaehikomaka poké'e xe'o pítivokona Tíru yoko Sídom. Koati ênoti xâne pihinoâti, vo'oku eyékoxeahiko koêku ne hána'iti iyupánevoti ítuke. ⁹Ina kixôa Jesus ne fhikauhiko kónokea usó kíxoixinoa kali vatéke okonókovo, puvâti Jesus yupíheovo hitití kíxeokono vo'ókuke neko êno xâne hokó'ixoati. ¹⁰Koáhati yupihóvoti êno xâne koítovone Jesus, amátitikinokokoke uhá koêti neko êno ka'aríneta kaha'âti sipókoponea. ¹¹Koánehikomaka ne xanéhiko úroevo ndémoniu, noíxo

Jesus, ipúyukexeamaka nonékuke koane kóhonokea emó'u kó'iyeahiko:

—Koati iti Xe'exa Itukó'oviti —koéhiko.

¹²Itea koati f'ixiko'o kixóxoati Jesus ákoyea okóyuhoa xapa xâne ítúkeovo Xe'exa Itukó'oviti.

Noivókoxo fhikauhiko ne Jesus

Mt 10.1-4; Lk 6.12-16

¹³Ina pího ne Jesus oukeke kali mopôhi koane íháxihikoa neko koati áha ítúkea fhikau. Yane pihónehiko ne íháxiu xokóyoke. ¹⁴Ndusé kôe neko hóyeno, noívokoe xáneheixea koane ítúkeovo páhoe xapa xâne koyúhoponea emó'u. ¹⁵Yane pôrekexoanemaka xunakóti kópuhikopea ndémoniu xoko xâne úroevo. ¹⁶Harâ'ahiko íha neko nduse koeti noívokoe: Símaum, enepone íhaxonemaka Péturu; ¹⁷koáne ne kopo'ínukokoti, Teâku yoko Xuâum, xé'a Nzebêdeu. Enepora pi'âti kopo'ínukokoti, Mboáneje íhaxea Jesus. Yoko “húketi ímainevo kuteâti koeku húkeko puxârara” koêti ne Mboáneje koêti. ¹⁸Ina keno'ókumaka: Ándere; Filípi; Mbatulúmeu; Máteu; Túme; Teâku, enepone xé'a Áfeu; Tádeu; koánemaka Símaum Nzelóti; ¹⁹yoko Njuda Iskarióti, enepone ítúkoheovoti koeku hókea Jesus kurikoâtímaka xoko xanéhiko puvâti.

Koyuhókono ítúkeovo íhakoe Mbezêbu ne Jesus

Mt 12.22-32; Lk 11.14-23; 12.10

²⁰Ina pihôpo ne Jesus óvokuke, itea kóyeane ho'úxopeovomaka êno xâne xokóyoke. Muhíkova níkea, ákone omótova vo'ókuke neko êno xâne xokóyoke. ²¹Eyekóxoane iyénoxapa Jesus kó'iyeaneye, yane pihínoanehiko kaha'âti omópea, vo'oku koyúhoyeokono ítúkeovo pepokéxovotine. ²²Yoko ápemaka

éskiribahiko, enepone ihíkaxoti yútoe Muíse ukeâti Njeruzálem. Hara koémaka vo'ókuke:

—Eneporâ'a, koati urúkovatine Mbezêbu, enepone pahúkoti uhá koeti ndémoniu. Énomone porexôa xunáko kópuhikopea ndémoniu urúkovoti xoko xâne —koénéhiko.

²³ Yane ina ihaxíkoa Jesus ne xanéhiko ahí'okeovaxo, yane itúkinoaxêti apêti ihokoake ne âha íhikaxea. Hara kixovokoxoa:

—Yusíkoikopo itúkeovo Satánae kopúhikopovo xoko xâne úroevo?

²⁴ Itukovo apêti natixókuti óvoku xâne ixómoti okopókoko, uké'etinemo.

²⁵ Koane itukóvomaka apêti ko'óvokuti ya póhutike ovokúti ixómoti okopókoko, uké'etinemo itúkeovo póhutine óvohikoku. ²⁶ Eneponimaka itukapu Satánae okopópovo, koáne eneponi akapákakamaka ne ovóxehiko, mani uke'éxopokokotihiko. ²⁷ Maní'ikopo motovâti ápeyea urúkeovati óvokuke koati xúnati hóyeno, koane omópea ítukevo ákoti ika'áka inúxotike? Konokoâti iká'akea inúxotike, ínamo itâ omópea uhá koeti apeínoati óvokuke —kixovokoxoane Jesus, ihókoati xúnati hóyeno ne Satánae, koane ihókopovoti itúkeovo xunané'e ya Satánae.

²⁸ Ina kixovókokopamaka Jesus:

—Koati emo'úti ra yunzó'inopinoe: Motóva itúyopea ne heú koeti kó'iyevoku váhere ítuke ne xanéhiko yara kúveu mêum, muhíkovamo ne koémoke'eyeahiko Itukó'oviti. ²⁹ Itea enepone koyúhoti itúkeovo ítuke Satánae ne ítuke Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti, ákonemo itúyopeaku ne pahúnevo. Apê pahunévoti kuteâti, xané kixopâtimo xâne ivakápune —kixovokoxoane.

³⁰ Kó'inokeneye yúho ne Jesus vo'oku koyúhoyeokono itúkeovo úroevo ndémoniu.

Simôa iyénoxapa ne Jesus xoko óvoheixoku

Mt 12.46-50; Lk 8.19-21; Êb 2.11

³¹ Énomone yanê'e, símoane êno ne Jesus yoko ámeno. Meúkeke óvoheixohiko. Yane ápe páhoe ihaxíkoponoti Jesus. ³² Yoko koati êno xâne vataká koyêti yakuku-yakukú kixoti Jesus. Ina kixokóno ne Jesus:

—Anêko mémaina yoko pe'ínuhiko meúkeke oposíkoponopiti.

³³ Ina kôe ne Jesus:

—Enepone ênom yoko mbo'ínuhiko, harâ'ahiko —koéne.

³⁴ Yane ina komomâ Jesus ne êno xâne ivatáhikoti yakuku-yakukú kixoâti, ina kôe:

—Enepohikorâ'a, énomonemaka indúko ênom yoko mbo'ínuhiko. ³⁵ Vo'oku koêkuti xâne itúkoti ahá'inoa Itukó'oviti, énomonemaka indúko koati mbo'ínu, mongéxa yoko ênom —koéne ne Jesus.

Éxetina Jesus apêti íhokoake koeku xâne nôti

Mt 13.1-9; Lk 8.4-8

4 Káyukopovomaka Jesus íhikaxea xe'ókuke Mar-na Ngalíleya. Yupihovó koéne êno xâne pihinoâti. Vo'ókuke neko êno xâne, úrukovo kúveuke vatéke ne Jesus ina ivatáko. Koane kali ahíkuxovo yâtike oévoke úne. Kene ne xanéhiko, ôvane yane poké'e xe'ókuke úne. ² Yane êno ihíkauvoti íhikaxone Jesus ya xêti apêti íhokoake ne âha íhikaxea. Hara kixovokoxoa:

³ —Yakámokenonoe. Ápe hóyeno nopónoti ake nonéti. ⁴ Koeku kásahikea, ápe irihíkovoti xe'ókuke xêne. Yane kenó'okone hó'openo ôti nikohíkopati. ⁵ Kene po'ínuhiko, írihikovo xapákuke

mopôï xoko ákoyeaku axú'ina móte. Koati ákotihiko oríko íhono pea, vo'oku ákoyea axú'ina móte xoko iríkovoku. ⁶Itea ákomaka oríkoa oró'okea káxe vo'oku ákoyea yónoku poéheve. Yane movohí koéne.

⁷—Koane ápemaka irihíkovoti xapa tôpe. Yane inuxó koéne payákeyea ne xuve tôpe. Ákone oxéne payákeyea ne nonéti, vo'oku huruvokó kó'iyea tôpe. Yane ako há'i pôreupo vo'ókuke.

⁸—Ina apémaka irihíkovoti únatike poké'e. Koati únati íhono pea nê'e. Payakéne, yupihovó koe êno há'i pôreupo. Ápe porexópoti tirinta koeti há'i ya póhuti áke úkeaku. Ina apémaka porexópoti sesenta koêti yoko póhuti séndu ya póhuti úkeaku —koéne íhikaxea.

⁹Ina koe'íkomaka:

—Koêkuti kamoâti ra yûnzo, ivávaka —kíxovokoxoane.

Kouhápu'íkopa Jesus koêku ne éxetina

Mt 13.10-23; Lk 8.9-15

¹⁰Pihopónehiko neko êno xâne, ápe po'ínuhiko xâne irikóvoti anavókokoxopovati neko nduse koeti íhikau Jesus. Yane épemo'íkopohiko Jesus koêku ne éxetinameku apêti íhokovoke. ¹¹Ina kixovókokoxa Jesus:

—Koati ítínoe porexókono éxea koêku ne natíxea Itukó'oviti xapa xâne ákoti po'i exoâti koêku neko koekútihiho. Itea xapákuke ra xâne ákoti itukapu xanéna, konókoti ítúkeovo exetínati apêti íhokovoke veínoam ínzikaxeahiko. ¹²Yane upánini noíxoahiko, itea kutí koe ákoti inixâ. Koane upánini kámoa, itea ákomo éxina isóneu koêku. Yane ákomo aúkapu njokóyoke, koane ákomo ngatúyapea pahúnevo —kíxovokoxoane.

¹³Yane hara koe'íkomaka:

—Enepo hákotinoe yexôa kixó'ekone ra énjetina kó'oyene, ná'íkopomo kíx-eaye yéxi ra po'ínuhiko?

¹⁴—Enepone hóyeno nôti, kixó'ekoti xâne koyúhote emo'u Itukó'oviti. ¹⁵Yoko enepone ake nonéti irihíkovoti xe'ókuke xêne, kixó'ekoti xâne kamokénoati ne emo'u Itukó'oviti, ina keno'óko Satánae veyopeâti isóneuke ne kámone.

¹⁶Kúteanemaka koêku ne irihíkovoti xapákuke mopôï xoko ákoyeaku axú'ina móte. Énomone ne xâne ákoti ika'ákarixapu namúkea ne emo'u Itukó'oviti koeku kámea, xaneâtímaka hána'iti elókeko okóvo ¹⁷itea ako áxu'ikene, itávokeane. Koati kutí koeti nonéti ákoti poéheve, vo'oku enepo simôa kotíveti koekúti, itukovo apêti ikoítoponoati kotíveti vo'oku kutípea ne emo'u Itukó'oviti, yane itavókeatine.

¹⁸Kene ne po'ínuhiko ake nonéti irihíkovoti xapa tôpe, énomone kuteâti ne xâne kamoâti ne emo'u Itukó'oviti, ¹⁹itea pepoké kixoti isóneu vo'oku nókone yara kúveu mêum, koane iyókovoti enó'iyea apeínoati, koane iyókovoti po'ínuhiko koekúti, yane ákone ukápána ítukeke Itukó'oviti, koane ákomaka únati ítukeino Itukó'oviti. ²⁰Kene ne irihíkovoti únatike poké'e, énomone kuteâti ne xâne kamoâti ne emo'u Itukó'oviti koane namukoâti. Yane koati apêti únati ítukeino Itukó'oviti, kuteâti koêku ne ake nonéti porexópoti tirinta koeti há'i ya póhuti úkeaku áke, itukovo sesenta koêti, áko'o itukovo póhuti séndu ya póhuti úkeaku.

Éxetina Jesus ihókovoti koeku uhapú'iti yúku

Mt 5.14; Lk 8.16-18

²¹Hara kíxovokoxoamaka Jesus:

—Neíxonenoekopomea íhúxoti yúku xovopuí kixoâti itukovo imoâti opékuke ípe? Ako kalíhuina, itea koati

ihúxinokonoti ímeokono xoko koati ókoku ne yúku motovâti kouhupu'ikea. ²²Koêkuti koekúti he'onóvoti, kóyeane mo kouhupu'ikeokono. Koêkuti he'onóvoti kó'oyene, exókonotimo káxehiko keno'ókoti. ²³Koêkuti kamoâti ra yûnzo, ivávaka.

²⁴Ina koe'íkomaka:

—Itíkina iséneu ne yûnzo kémone, vo'oku kuteâti kixeku itíkivo, énomonemo kixékononeye, epó'oxo kuri'úxovotimo aukópínovopiti. ²⁵Enepone apêti námoe yara yûnzo, kuri'úxovotíneoxomo námoe. Kene ne ákoti koati ivávakea, muhíkova ne kali éxoneya, uke'épotinemo —kíxovokoxoane.

Éxetina Jesus ihókovoti koeku ake nonéti

²⁶Ina kixovókokopamaka Jesus:

—Hara koéneye natíxea ne Itukó'oviti xapa xâne, kuteâti koeku hóyeno nôti ake nonéti ya isáneke. ²⁷Itukovo yóti, imókoti ne hóyeno. Yúponiyeane, expúkotine. Koatine kóye. Yoko anéko íhonopea koane payákeyea ne nóne itea ako éxa neko hóyeno kixoku koeku íhonea koane payá'íyee. ²⁸Koati pohúxovoti íhonopea ne ake nonéti. In-úxotike íhonopo, ina keno'óko há'i. Yane ínamaka itôvo ne há'i. ²⁹Itovóne, tetukóvotine vo'oku símeovone kaxena veyóvope. Kúteanemakamo koêku ne natíxea Itukó'oviti xapa xâne.

Éxetina Jesus koeku ukóponea ne ake nonéti koéhati mostarda

Mt 13.31-32; Lk 13.18-19

³⁰Ina kixovókokopaikomaka Jesus:

—Kutimea koéneye natíxea ne Itukó'oviti xapa xâne koeku ukóponea? Kutimea itukóvo exetínati motovâti ínzokea? ³¹Hara koéneye ake nonéti iháxoneti mostarda. Enepo nokóno, koati kalíhuti ya uhá koeti ake

nonéti yara kúveu mêum, ³²itea ike nó'íyeokono koane íhonopea, paya'íne, anu'ú kíxoahiko ne po'ínuhiko nonéti ya kavâne, koane kali hána'itinoe káva'o kut'ínoké motovâti ímea moko ne ôti hó'openo xapa káva'o opékuke epêvokopetina tûti —kíxovokoxoane.

Koyúhoinoake Jesus ne xêti apêti kixó'ekone

Mt 13.34-35

³³Koati ênoti po'ínuhiko exetínati kuteâti rá'a, veínoake Jesus íhokea ne íhíkavvoti íhikaxone. Kuteâti ítone éxea xanéhiko kamokénoati, ene íhikaxo. ³⁴Poéhane exetínati apêti íhokovoke veínoa íhikaxea. Itea xapákuke neko nduse koeti íhikau, kouhupu'ikopinoa kixó'ekone ne éxetina enepo ainópovonehiko.

Ixikôa Jesus neko xúnati ihunóvoti

Mt 8.23-27; Lk 8.22-25

³⁵Yaneko kiyoné'e káxe, hara kíxovokoxoa Jesus ne íhikau:

—Pihá'avo úti poixô'oke ra mar —koéne.

³⁶Ina ikopóvahiko íhikau Jesus neko êno xâne, yane omó kixónehiko Jesus yane vatéke ivátaheixoku íhikaxea ákotíne evesékapea ne vatéke. Yoko ápe-maka po'ínuhiko xâne po'íkehiko vatéke hokoâti. ³⁷Yane kenó'okone êno xúnati ihunóvoti koane ovóxokeovo ne úne, koane úrukeovamaka êno úne ne vatékena kut'ínoké mani yupurírihikovoti. ³⁸Yoko imókoti ne Jesus terékuke neko vatéke ayátokoke. Ina koyúkoa íhikauhiko koane kíxea:

—Íhikaxotí, ako yónoku iséneu? In-ípono kahá'ayeane yúpuririkeovo úti —kíxoanehiko.

³⁹Iyukóvone ne Jesus, pahúkoa ókea ne ihunóvoti. Hara koéne:

—Akáne ra ihunóvoti. Hácone ovoxókovo ra úne —koéne.

Yane okóne ne ihunóvoti, huvemoo koépone ikéne. ⁴⁰Ina kixovókoxxa Jesus ne íhikau:

—Na koeti itíkinovonoe íreti? Na koeti ákoino kívarunu? —koéne.

⁴¹Yoko yupihovó koe píkeahiko ina kixokóko:

—Kutimea itukóvoye ra hóyeno? Muhíkinova úne yoko ihunóvoti itúkea yúho.

Koitóva Jesus neko hóyeno úroevo ndémoniu

Mt 8.28-33; Lk 8.26-34

5 Taru'úxoane evo Jesus ne Mar-na Ngalfleya, símoane ne poké'exa xanéhiko koéhati njerázenu.

²Ehá'axo evésekea vatéke ne Jesus, okótumonexoa hóyeno ukeâti pe'áxatike. Yoko úroevo ndémoniu nê'e.

³Koati óvoheixokune neko hóyeno yane pe'áxatike. Akó'otine ika'ákopeti itoâti enepo ika'ákokono, muhíkova itukovo korénde iká'akeokono. ⁴Yoko enóne ikáhevexeokono koane ikávo'uxeokono ya koati tiú'iti korénde, itea kóyeane kétokexea ne iká'akeokonoke. Ákone itoâti neko hóyeno. ⁵Káxe, yóti véyo vá'uixea ya pe'áxatike, koane xapa kali mopô, koánemaka óko'okopeovo ya mopô. ⁶Noixóne Jesus, ehákinovane. Yoko avo malíka Jesus. Tokopâne hóyeno, ipuyuké kó'iyeanne nonékuke. ⁷Ina kohonóko emó'u kó'iyea:

—Jesus, iti Xe'exa Itukó'oviti, iti xe'exa Koati Payásoti ya uhá koêti, na koeti yího'ixopoinonu? Émbemopi ya íháke Itukó'oviti ákoyea ipíhepananu — kíxoane.

⁸Yoko kó'inokeneye yúho, hara kixoa-timeku Jesus:

—Iti ndemoniú, ipíhikapi ra hóyeno.

⁹Ina kixopá'ikomaka Jesus:

—Kuti kéha?

—Ákoti Yumaxápu ngoéha vo'oku ákoyea yumáxapu úti —koéne yumópope.

¹⁰Yane koâti ikoseânaxovoti Jesus ne ndémoniuhiko, epemoâti ákoyea kápuhikapa yaneke poké'e óvoheixoku.

¹¹Yoko ápe ênoti kûre íxómotihiko níko oúkeke neko kali mopô xêrerekuke ne óvoheixokuhiko. ¹²Yane hara kixo Jesus neko ndémoniuhiko.

—Koati vepemópiti pehúkopi vi xapákuke ne kûrehiko, maka vitúkapane vóvoheixoku —koénehiko.

¹³Yane síkoane Jesus kuteâti épemoake. Ipuhíkopeane neko hóyeno, ponokó koépone xapákuke neko êno kûre. Yoko koati ákoti yumaxápu neko kûre kuteâtimea pi'âti míli. Yane heú koéne éhahikeovo, koane íkorono'ekeovo úneke ukeâti oúke mopô. Heú koéne yúpuririhikeovo.

Kahá'ainoa íhae Njêraza pihópea ne Jesus

Mt 8.34; Lk 8.35-39

¹⁴Enepone koyonoâtiuhiko neko êno kûre, kohó'ikene koane koyúhopea koêku ne koekúti yane pitivóko, koane xapákuke neko ko'óvokuti yane mêmum vekópoku. Yane noíxoponoa xanéhiko neko koekúti. ¹⁵Simóné'ehiko xoko Jesus, noíxoanehiko neko hóyeno ipúhíkopeakumeku ndémoniu vatá koyépotine, ko'ipóvopotine, koane unatípotine isóneu. Yane pikóne ne xanéhiko. ¹⁶Enephikoneko noixoâti ne koekúti, koyúhopa ne noíxone koêku ne hóyeno koane koêku ne êno kûre.

¹⁷Yane koyúhoinoa xanéhiko ne Jesus kahá'ainoa ipúhíkopea poké'exake.

¹⁸Itea enepone hóyeno ipúhíkopeaku neko ndémoniuhiko, noixóne Jesus úrukopeovo vatékenake, épemova xanépea. ¹⁹Itea ako akáha'apoa Jesus. Pohu hara kíxo:

—Pihépavo yóvokuke xapa iyínoxapa. Yokóyuhopinoa uhá koêti ne kixópiku Itukó'oviti, koane koêku ne hána'iti seá-nakopi —kíxoane.

²⁰ Yane pihópone neko hóyeno. Koyúhopa uhá koeti koêku ne ítukeinoa Jesus yane úkeaku iháxoneti Yehí Koeti Pitivóko, koáne iyúpaxeova heú koeti xâne kamoâti.

Épemone hóyeno koéhati Njaíru

Mt 9.18-19; Lk 8.40-42

²¹ Yane ivú'ixopomaka vatéke ne Jesus taru'úxopati neko mar. Seopóne poixô'oke, êno xâne pihinoâti. ²² Yane apé koéne hóyeno simôti xoko Jesus koéhati Njaíru. Enepone hóyeno, teyonéti xapa po'íhiko teyonéti íhikaxovokuke hó'e jûdeuhiko. Ina ipuyúkexo nonékuke Jesus. ²³ Yoko koati koyó'iti ne hóyeno koeku kíxea:

—Kahá'atine ivókeovo inzíne. Yaxéna-panu, ípihepainana veô'u tutíkuke maka aúnatipone. Yane ákomo ivákapu —kíxoane.

²⁴ Yane xanépoane Jesus ne Njaíru. Koati ênoti xâne ikéneke koane inúmeokokohiko.

Koitóva Jesus ne ka'aríneti sêno

Mt 9.20-22; Lk 8.43-48

²⁵ Yoko ápe sêno nduse koetíne xoénae ká'arine. Akó'oti áka evésekea aríne. ²⁶ Yoko enóne ixómoyea koítóponovo kotíveti xoko ipixáxoati. Uke'éxotinemaka apeínoati vo'ókuke itea akó'oti koitóvati. Tumúne yóno yupíheovo koéku. ²⁷ Eyekóxoane sêno ítuke ne Jesus, pihóne xapákuke neko êno xâne ikéneke Jesus. Koati akéneke Jesus véko sipóheoponeati ípovo. ²⁸ Vo'oku hara koeti isóneu ne sêno: “Enepomo pihu nzipáheya ípovo, indóvotimo” koêti. ²⁹ Ehá'axo sípoheya, etétukone aríne. Eópova ya muyókuke ítúkeovo koati iteôvatine ne

aríne. ³⁰ Ehá'axo sípoheokono ípovo ne Jesus, eópamaka ipúhikea xunáko xokóyoke. Yane ná'akene koéne xaneâti noíheya xapákuke neko êno xâne, ina kôe:

—Kuti sipohêa ra ímbovo?

³¹ Ina yumopâ íhikauhiko:

—Ákoikopo néixa ra êno xâne isú'okovopiti koane inúmeopi yépemovikomaka sipó'ókopiti? —kíxoane.

³² Itea kóyeane noíheya Jesus híyeuke neko êno xâne kaha'âti éxea neko sipóheyeati ípovo. ³³ Yoko koati yupihóvoti honónokea múyo neko sêno vo'ókuke neko yuho Jesus, koane hána'iti píkea eopâti ya xokóyoke unátipeane. Yane ina ipuyúkexo nonékuke Jesus, koyuhó'inoati uhá koêti neko koêku. ³⁴ Ina kixôa Jesus:

—Nje'exá, itévone vo'oku kívivonu. Pihépane, aúhepepone iséneu, ítivoane ne yaríne —kíxoane.

Koéxepukopa Jesus ne ivokóvotine ihine Njaíru

Mt 9.23-26; Lk 8.49-56

³⁵ Koeku yúho'ixeako Jesus neko sêno, simó koene xâne ukeâti óvokuke Njaíru, enepone inuxínoti itukéti íhikaxovokuke hó'e jûdeuhiko. Hara kixóponoa:

—Ivókovone ihine íti. Hácone perexôa itukéti ne íhikaxoti —kíxoane.

³⁶ Itea ako ítúkoake Jesus neko emo'úti. Hara kixo Njaíru:

—Hako píke. Puhu yakútíponu —kíxoane.

³⁷ Yane ako akáha'a Jesus ápeya po'i pihôti ikéneke. Poéhane Pêturu yóko'o ne pi'âti kopo'ínukokoti Teâku yoko Xuâum, ene xâne. ³⁸ Simon'é óvokuke Njaíru, noíxoane Jesus ákoyea tôpi kixóvoku yaíkexea koane íyokexea neko xanéhikoya. ³⁹ Yane úrukovo ne Jesus koane kó'íyea:

—Na koeti ákoino tōpi kixévoku koane ínayea íyeokexonoe? Haina ivokóvoti ra kalivôno, pohu imókoti —koéne.

⁴⁰ Yane koémoke'eyeahiko neko yûho. Ina pahukôa Jesus ipúhikopea uhá koêti ne po'ínuhiko xâne. Poéhane há'a yoko êno ne kalivôno yóko'omaka neko mopo'âti íhikau xâne xoko imókoku ne kalivôno. ⁴¹ Ina namukêa Jesus vò'u ne kalivôno koane kíxea ya emó'uke:

—“Talítá kumi.” (Yoko “Tenó, mbahúkopi yexépukopi” koêti ne emo'úti.)

⁴² Ehá'axo koyúhoa Jesus, exépukopone ne seno kalivôno koane yonópone. Yoko nduse koetíne xoénaena. Koati êno hána'iti iyúpaxeova heú koeti xâne.

⁴³ Yane koati í'ixiko'o kixoíxoati Jesus neko xâne ákoyea okóyuhua neko koekúti.

Ínamaka	pahukôa	Jesus
poréxopeokono	níka	neko
		seno
		kalivôno.

Koyúho ne Jesus Nazâreke

Mt 13.53-58; Lk 4.16-30

6 Ipuhíkopeane Jesus neko pitivóko, pihópone Nazâre, pítivokonake. Xanépoamaka neko íhikauhiko. ² Simovóne sâputu, turíxovone íhikaxea ne Jesus ya íhikaxovoku hó'e jûdeuhiko. Êno xâne kamokénoati koane iyúpaxeovahiko. Hara koéhiko vo'ókuke:

—Námea úkea ne íhíkauvoti íhikaxone koáne ne exóneti éxone? Náma kixoâtiye éxea ítúkea ne iyupánevoti ítuke? ³ Hainá'ikopo ne karapínteru, enepone xé'a Mâriya râ'a? Hainá'ikopo po'ínu Teâku, Yûse, Njûda yoko Símaum? Koáne ne mokéxahiko, hainá'ikopomaka yâye xapákuke úti óvo? —koéhiko.

Koane yupíheovohiko poé'ainoa isóneu. ⁴ Ina kixovókoxxa Jesus:

—Koati teyonéti ne xâne koyúhoti emo'u Itukó'oviti. Poéhane poké'exake, ya xapákuke iyénoxapa yoko óvokuke ako teyoâti —kíxovokoxoane.

⁵ Yoko ako omótova ítúkea iyupánevoti ne Jesus ya xapákuke vo'oku isóneunoahiko, ákoti itukapu koíteovo ákoti axu'ína ka'aríneti enepo ipího vò'u tutíkuke. ⁶ Iyúpaxova Jesus tiú'iko omíxone neko xanéhiko vo'oku ákoyea akútipoa. Itea kóyeane ukóponea ne Jesus po'íke kálíhunoe pitivóko xêrenekuke Nazâre íhikaxea po'ínuhiko xâne.

Ítukevohiko ne nduse koeti íhikau Jesus

Mt 10.5-15; Lk 9.1-6

⁷ Yane íháxihikoa Jesus neko nduse koeti íhikau, ina pahukôa xapa xâne pi'á pi'a koêti. Poréxoahikomaka xunakóti kópuhikopea ndémoniu xoko xâne úroevo. ⁸ Yoko ako síka Jesus ápeyeahiko ómone koeku píhea. Poéhane puló'ina ómo. Kene kuteâti imóvo, íhaku ípovo, koánemaka ítúketi, ako síka ómea. ⁹ Pahúkoamaka ítúkea perékatana itea ako síka ómea esá'ikovo. ¹⁰ Ina kixovókoxxa Jesus:

—Enepo áva ko'óvokuti porexópiti yóki óvokuke, yâvaneya imókonemo ipihíkapi ne pitivóko. ¹¹ Itea enepo áva símeku ákoti akahá'api, ákotimaka akahá'a kámokenoyeopi, ipihíkapihiko, ikétatahevexapapu kirikópoti ipú'ine poké'e ukeâti xoko piríkatana, yexókoatihiko ákoyeane omótokea íkameokono emo'u Itukó'oviti —kíxovokoxoane.

¹² Úkeane pihohíko ne íhikau Jesus koyúhoponea xapa xâne kónokea ikótivexea isóneuke ne pahúnevo koane kuríkopea. ¹³ Kópuhikopomaka ndémoniu urúkovoti xoko xâne. Enómaka ka'aríneti ípíhinoko óliu tutíkuke koane koíteovahiko.

Kixoku ivókeovo neko Xuaum Mbátita

Mt 14.1-12; Lk 9.7-9

¹⁴Yane eyékoxoane Êrodi, enepone nâti, koeku ítuke ne Jesus vo'oku ákoyeane malíka yónoku ne eyekoûti vo'ókuke. Yoko hara koeti yûho po'ínuhiko xâne vo'ókuke:

—Exépukopone ne Xuaum Mbátita ukópea xapa ivokóvoti. Énomone ápeino xunáko nê'e ítúkea ne iyupánevoti ítuke —koénehiko.

¹⁵Kene po'ínuhiko, haramaka kôe:

—Koati porofeta Íliya nê'e, iyukópovotine.

Ina keno'óko po'ínuhiko koêti:

—Koati porófeta nê'e kuteâti koêku neko koyúhotihiko emo'u Itukó'oviti mekúke —koénehiko.

¹⁶Itea kamoáne Êrodi, hara kôe:

—Koati Xuaum Mbátita ne exepúko-pone ukópea xapa ivokóvoti, enepone mbáhoe tetúnoyeovo —koéne.

¹⁷Kó'inokeneye isóneu, koati énomone pahukôa namukóponoati ne Xuâum yanekôyoke koane kurikoâti ika'ákovokutike, vo'oku saya'íkoati Xuâum yaneko hu'ûxo yeno Filípi, énomea Êrodi iháxoneti Erôdiya. Yoko koati kopo'ínukokoti ne Êrodi yoko Filípi. ¹⁸Vo'oku hara kíxoa Xuâum yanekôyoke: “Yane Ponóvoti Kixovókuti yútoe Muíse, ako omótova kéyenopi yeno pe'ínu” kixoâti.

¹⁹Koati yupihóvoti ítúkeovo puvone Erôdiya ne Xuaum Mbátita vo'ókuke, koane kahá'ayea Erôdiya koépekea itea akó'oti itâ. ²⁰Vo'oku koati teyoâti Êrodi ne Xuâum. Éxoá ítúkeovo koati ponóvoti hóyeno koane sasá'iti, ákoinoke síka koépekeokono. Epó'oxo enepo kamokénoa Êrodi koyúho ne Xuâum, ako exa mani âha ítúkea itea usó kóye kámokenoyea.

²¹Po'íke káxe ínixoá Erôdiya unátiyeaku ítúkea ne yúmo'ixovone. Koati ikoyuíxoti ipúhikope ne Êrodi, kutí'inoke ítúkoti êno nikokónoti. Énomonemaka hupíxinoá ne payásotihiko hóyeno pahúkoti natíxokuke, yoko tuti húndaruhiko, yoko po'ínuhiko tutíye ya Ngálíleya. ²²Yane úrukovone ihíne ne Erôdiya hiyokéxoti nonékukehiko. Yupihovó koe ínixeá úhe'ekea Êrodi yóko'ohiko neko húpiu. Yane hara kíxoa nâti ne ihínexaka:

—Yépemanu koêkuti yâha kó'oyene vo'oku mborexópeatimo —kíxoane.

²³Koyúhoamaka iháke Itukó'oviti exókoati ítúkeovo koati kaná'uti ne yûho. Hara kíxoa:

—Muhíkovamo itapána meyá koeti apeínonuti yara nandíxoku, kóyeane mo mboréxeopea ne yépemonuke —kíxoane.

²⁴Úkeane pího ne árunoe xoko êno. Hara kixóponoa:

—Kutimea émbemapana?

Ina kixôa êno:

—Yépema tuti Xuaum Mbátita —kíxoane.

²⁵Énomone yaneko ókoku ôra, kayú koépone éhakopeovo xokóyoke ne nâti há'axaka, ina kixôa:

—Ngaha'âti ne tuti Xuaum Mbátita kó'oyenene utókuke —kíxoane.

²⁶Yupihovó koéne ikáxu'iyea okóvo ne nâti. Itea vo'oku koyúhoyeane poréxeamo koêkuti épemone, ihákeikomaka Itukó'oviti koyúhoyea, yoko vo'ókukehikomaka ne húpiu kamoâti, ene ákoino akáha'a káyukopea neko yûho. ²⁷Yane ako iká'akarixapu, pahúkone koepékoati ne Xuâum. Pahúkoanemaka ómeokono xoko ihínexaka ne tuti Xuâum. Úkeane pího ne húndaru ika'ákovokutike. Yane tetúnoane, ²⁸ina omopêa tûti utókuke, ina porexóponoa neko

ârunoe. Yane kuríkoponoane xoko êno. ²⁹Ehá'axo eyékoxxa íhikauhiko Xuâum, pihóne veyóponea ne mûyo ina ekoxóponoahiko.

Kohiyákoa Jesus nika neko êno xâne

Mt 14.13-21; Lk 9.10-17; Xu 6.1-14

³⁰Yaneko kayukópovohiko xoko Jesus neko páhoe koyúhoyea emó'u xapa xâne, heú kixópahiko koyúhopinoá koêku neko ítuke koánemaka kíxoaku íhikaxea.

³¹Ina kixôa Jesus:

—Yókonenoe, vámamikapanavo xoko ákoyeaku xâne —kíxoane.

Yoko koati yupihóvati êno xâne xokóyoke. Koeku pihópea po'ínuhiko, koane símea po'ínuhiko. Koatine kóye. Muhíkova níkea ne evo Jesus, ako omótova vo'ókuke neko êno xâne.

³²Yane ivú'ixone vatéke ne evo Jesus yonoti xoko ákoyeaku xâne. Yoko aínovonehiko koeku píhea. ³³Itea êno xâne noik'éxopati pihon'éhiko. Exó kíxoahiko ítúkeovo evo Jesus. Huk-inóvoti éhahikeovohiko huse'ó kixoâti xê'o neko mar, ukeâti uhá koêti neko pitivókohiko. Yane inuxó koéne sí-mohikea tumúneke símea evo Jesus.

³⁴Evesékeane vatéke ne Jesus, noíxoane neko êno xâne. Yane yupihovó koéne kóseanayea, vo'oku kutí kó'iyeahiko su'úso ákoti koyonoâti. Yane turíxovone íhikaxea. Ako tôpi íhikaxoake.

³⁵Kiyon'é káxe, ahí'okovone Jesus ne íhikauhiko. Hara kíxoá:

—Ako apêti yara vóvoheixoku epó'oxo kiyóne káxe. ³⁶Mani únati pehukápavo pihópea ra xanéhiko motovâti vanéxopea kali níka yâtikeneye, koêkuti vekópoku xapa ko'óvokuti koane xapa kali ipuxónvokuti —kíxoane.

³⁷Itea hara kíxovokoxoa Jesus:

—Ítínenoe parexâ níka.

Ina kixôa íhikauhiko:

—Mani konókoti uti êno tiúketi, ovâti pi'âti séndu káxe ko'ítuke xâne, ínani

omotóva vanéxinoá uti pâum níkaxeake úti.

³⁸Ina kixovókokxopamaka Jesus:

—Ná'íkopo yé'aye pâum yáyeke? Neíxapana —kíxoane.

Exoânehiko yé'akeye, ina etó'okopo Jesus ápeyea singu koeti pâum yoko pi'âti hôe. ³⁹Yane pahúkoane Jesus ho'uxó ho'uxo kó'iyea ivátahikea ne xanéhiko xapa uhé'ekoti kálihunoe ngaráma. ⁴⁰Yane heú koéne ivátahikea ho'uxó ho'uxo koêti. Êno ho'úxovoku póhuti séndu, koane enómaka ho'úxovoku sinkoenta koêti. ⁴¹Ina veyôa Jesus neko singu koeti pâum yóko'o ne pi'âti hôe, ina komômo vanúke ikoró'ixinovoti Itukó'oviti vo'ókuke ne nikokónoti. Yane ina hono'ékexoa ne pâum koane pôrekexea ne íhikauhiko. Koane íhikauhiko, pôrekexoamaka ne xanéhiko. Yane ínamaka hono'ékexoa Jesus ne pi'âti hôe xapákuke heú koeti xâne. ⁴²Uhá koéhiko níkea koane imátaxeovohiko. ⁴³Ina itixópa íhikauhiko Jesus neko ítátanehiko pâum yoko hôe haxâti, kopúhikopoikomaka nduse koeti sésta. ⁴⁴Yoko singu koe mili hóyeno nikoâti neko pâum.

Koeku Jesus yóno inúkuke úne

Mt 14.22-33; Xu 6.15-21

⁴⁵Koati ikénepoke nekôyo, pahúkopa Jesus ne íhikauhiko ivú'ixopea vatéke, koane inúxopinoá yonópotihiko Mbetâsáida poixó'oke neko mar, koêkuiko pahúkopea Jesus pihópea neko êno xâne. ⁴⁶Pihopónehiko, ina pího ne Jesus oúke neko kali mopôitukóponoti orásaum. ⁴⁷Yaneko yotixóne, kukúkeke mar óvoheixoiko ne vatéke ivú'e neko íhikauhiko. Kene Jesus, óvaikone póhuxeovo xoko óvoheixoku. ⁴⁸Noixoâne Jesus ne íhikauhiko kóxuna'ixeovo ívirikea vatékene, koane ákoyea píha tumúne

vo'oku ihunóvoti, pihínoane. Yoko mâturukatane. Yonó koéne inúkuke úne ne Jesus kaha'âti anú'ukeahiko. ⁴⁹Noixoâne íhikauhiko neko yonoti inúkuke úne, íkutixanehiko ipíkoti. Yane yaíkexonehiko. ⁵⁰Koati konóko'iti noixoânehiko. Itea hara kíxovokoxoa Jesus:

—Aúhepeponenoe iséneu, undíneye, hákone píke —kíxovokoxoane.

⁵¹Ina evesé'uxopa Jesus kúveuke ne vatékene, yane xanepoâtinehiko. Má koépone neko xúnati ihunóvoti. Yupíhova iyúpaxeova íhikauhiko. ⁵²Koáhati akó'otihiko imihé'akina isóneu ne po'i iyupánevoti ítuke Jesus kohiyákoa neko singu koeti pâum, vo'oku títiu kóyeyeahiko omíxone.

Jesus ya Njenezâre

Mt 14.34-36

⁵³Taru'úxoane neko mar, enepo simoné'ehiko poké'exa Njenezâre, ikâ'akoane ne vatéke xe'ókuke ne úne. ⁵⁴Koeku evésekeahiko, exó kixópononehiko Jesus ne xanéhiko. ⁵⁵Yane éhahikovo ya heú koeti ipuxóvokutihiko yaneko poké'e veyopónoati ne ka'aríneti, ixané kixoâti pouke ómeahiko xoko Jesus, koêkuti eyékoxeakuhiko óvea ne Jesus. ⁵⁶Koane koêkuti vékoku ne Jesus ya kálíhunoe ipuxóvokuti, koáne ya pitivókohiko, yoko xapa ko'óvokuti ya mêum, omínokono ka'aríneti ya none ovokúti, koane épemeokono Jesus yusíkea pohu sipohí kíxeokono heve ípovo. Yoko heú koeti sipóheati, unátipo.

Koyúhoa Jesus koêku ne hó'e júdeuhiko

Mt 15.1-9

7 Ápe farízeu yoko éskiriba, enepohikone teyonéti hó'eke júdeu ukeâti Njeruzálem pihôti xoko Jesus. ²Yoko noíxoanehiko ápeyea

íhikau Jesus nikôti ákoti haka kíxoku kipóvo'uxeovo po'ínuhiko júdeu, kuteâti íhikaxoake hó'e.

³Vo'oku enepohikone farízeu yoko uhá koeti po'ínuhiko júdeu, koati yuixóvoti íhikaxoake oxúnoekene, ákoinokehiko nika ákotike kókoyuse íxa kipóvo'uxeovo inúxotike. ⁴Koánemaka enepo ukopêa mérkaduke, ákomaka nika ákotike itukâ ne nókone ítúkea hó'eke motovâti kasása'ikopeovo. Êno po'ínuhiko koekúti kuteâti kókoyuse kíxea kipó'íkea énovope koane kóhokope éka yoko ihakúti ítuke havâva, [muhíkova ipéna].

⁵Yane hara épemo'iko Jesus ne evo farízeu yoko éskiriba:

—Na koeti ákoino ítúka íhikeuhiko ne ihíkavoti kúreinovike voxúnoekene? Vo'oku nikó koéhiko ákoti hakâ ne kixoku kipóvo'uxeovo úti ya hó'e úti.

⁶Ina yumopâ Jesus:

—Koati tokopóvoti neko yuhu poro-feta Izâiya mekúke ve'ókukeno, ítínoe ikútixapovoti sasá'iti ya po'ínuhiko xâne. Énomone neko yutoéti koêti:

“Enepora xanéhiko, pohu koyuhó kíxo téyeonu, itea ako malíkanu isóneuhiko. ⁷Koati hokohí kixónuti, íhíkaxotihiko ihíkavoti ainóvoti isoneú kíxone xâne” kôe. *Izâiya 29.13*

⁸Ako itíkoake ne páhoenopi Itukó'oviti. Ainová koe kixoku ítúkeovo xâne yara kúveu mêum hekónoe —kíxoane.

⁹Ina kixovókokopamaka Jesus neko evo farízeu yoko éskiriba:

—Koati yahúkotinoe ya kiríki ne ihíkavoti ukeâti xoko Itukó'oviti motovâti hekópi isoneú kixíneake ne ihíkavoti. ¹⁰Vo'oku hara koêti yútoe Muíse, nókone xâne ítúkea: “Tiyánoe yá'a yoko yêno” kôe. Ina koe'íkomaka: “Konókoti koépekeokono ne vaheréxoti yuhó'ino há'a itukovo êno” koémaka.

¹¹Itea hara koe íhikexinoe: Enepone tiúketi mani huvó'oxope há'a itukovo

êno, motóva xâne koyúhoino há'a yoko êno itúkeovo Korôbaum, tiúketi poréxoke Itukó'oviti. ¹²Yane ákoneikopo okónokoa kátarakea há'a, áko'o itukovo êno. ¹³Yane ákonemaka itúkokonoke ne emo'u Itukó'oviti vo'oku isoneú kixíneake ne ihíkavoti, enepone íhikexoke xanéhiko. Enómaka po'ínuhiko koekúti ítikenoe kuteâti —kíxovokoxoane Jesus.

Úkeaku vaherévokoti

Mt 15.10-20

¹⁴Ina ihaxíhikopamaka Jesus neko êno xâne. Hara kíxovokoxoa:

—Yakámokenonu uhá ketínoe maka yéxanene iséneunoa ra yúnzo:

¹⁵Ako ápahuina koekúti urúkovoti xoko xâne motovâti ikópiti'ikea, itea enepone koekúti ipuhíkeati xokóyoke hainápo, énomone ikopíti'ikoa.

¹⁶[Koêkuti kamoâti ra yúnzo, ivávaka] —kíxovokoxoane.

¹⁷Pihopeâne Jesus ne xanéhiko, úrukopovo ovokútike. Yane épemo'ikoane íhikauhiko koeku íhokoake ne yuhómeku. ¹⁸Ina kixovókoxoa Jesus:

—Ákonoekopomaka yéxa kixó'ekone? Ákoikopo yéxanoe ákoyea ápahuina koekúti urúkovoti xoko xâne motovâti ikópiti'ikea? ¹⁹Vo'oku ako úrukapu isóneuke, itea okóvoike yónea ina ipuhíkopomaka —kíxovokoxoane.

Ya kuteâti koêku neko yuho Jesus, iyúseo isóneunoa ne uhá koeti kó'iyevoku níkokónoti motó'iyeva níkeokono. ²⁰Ina kixovókoxopaikomaka:

—Itea enepone ukeâti xoko xâne hainápo, énomoneoxo ikopíti'ikoa. ²¹Vo'oku isóneuke xâne úkea ne váherehiko áha itúkea, kuteâti ikópiti'ikopeovo ya kapinehí kíxea xâne ákoti itukapu koati múxone yoko oméxea koane koépekea.

Kúteanemaka ne aúpu'ikea yêno áko'o itukovo íma, kapíneti ákoti itukapu koati múxone. ²²Ina keno'ókomaka ne ixómoyea ipúpakinoa isóneuh kahá'ayea írikuxea, koane kahá'ayea váherexea itukeino po'i xâne, koane semékekexea. Kúteanemaka koêku ne ákoyea sayá'ikapeapa ne váhere úhepune múyo vo'oku kahá'ayea sêno, koánemaka ne poé'aino isóneuh po'ínuhiko xâne vo'oku íyokeova itukevo, yoko ikópiti'ikea iha po'ínuhiko xâne, koane kapáyasokopeovo, yoko po'ínuhiko kixoku koésayu'ixea itúkeovo, kuteâti kixoku itúkeovo xâne ákoti isóneuh. ²³Heú koêti ra váhere itukeôvoti, áinovó ukeâti isóneuke xâne, yoko énomoneoxo ikopíti'ikoa —kíxovokoxoane.

Sêno ukeâti po'i poké'e

Mt 15.21-28

²⁴Ipuhíkopeane Jesus neko óvoheixoku, pihóne ya poké'e xe'ókuke ne pitivókohiko koéhati Tíru [yoko Sídom]. Simoáne, ápe ovokútiya úrukovoku. Ako akáha'a ápeyea exoâti símea, itea ako oxéne ákoyea éxakana. ²⁵Yoko ápe sêno apêti ihíne úroevo ndémoniu. Eyekóxoane sêno símeane Jesus, pihóne xokóyoke. Yane ipuyuké kó'iyeanne nonékuke. ²⁶Yoko haina júdeu ne sêno, koati seno sirufínísea. ²⁷Ina epêmo Jesus kópuhikopinoa ndémoniu urúkevoti ihíne. Itea hara kíxoa Jesus:

—Konókoti imátaxeovo inúxotike xe'éxaxapa ne koati ko'óvokuti. Vo'oku ako yusíka véyeokono itátane pâum, nika xe'éxaxapa ne koati ko'óvokuti, ina parexákana ne kálíhunoe tamúku.

²⁸Ina yumopâ neko sêno:

—Kaná'uteoxo Unaém. Itea enepone kálíhunoe tamúku opékuke mêsa, níkoa-maka ne íhone nika kalivónohiko.

²⁹Ina kixopâmaka Jesus:

—Vo'ókuke ra yiúho, ipúhikopeane ndémoniu ne ihine íti. Motóvane pihépi yóvokuke —kíxoane.

³⁰ Yane pihópone neko sêno. Seopóne óvokuke, inú'ikopane ne ihíne tunukúxovoti ípeke. Yoko ipúhikopeane ndémoniu.

Unatípo neko hóyeno mókere ákotimaka panâpu koyúhoyea

³¹ Yane ipúhikopeane Jesus ne xe'o Tíru. Vekó koépo ya Sídóm. Tarú'uxopamaka ne poké'e iháxoneti Yehí Koeti Pitivóko koeku yonópea ya Mar-na Ngalfleya. ³² Yane ápe xâne omotíhiko hóyeno mókere ákotimaka panâpu koyúhoyea xoko Jesus. Épemohiko Jesus ípihea vô'u tutíkuke ne hóyeno. ³³ Yane ahikú kíxoa Jesus xoko ákoyeaku koati xâne, ina ipího vô'u kenókuke neko hóyeno. Yane kaláka'ikomaka vô'u ya hô'o ina ipíhoa nenékuke ne hóyeno, ³⁴ ínamaka komômo vanúke xaneâti ínayea ómixekovo koane “Efáta” kíxea. (Yoko “ímíhe'akapane” koêti neko emo'úti.)

³⁵ Énomone yanê'e, kamópone neko hóyeno. Ákone itopeâti nêne. Ponópovone koyúhoyea.

³⁶ Ina ixikó'okoa Jesus ne xanéhiko ákoyea okóyuhua ne koekúti. Itéa koeku í'ixiko'o kíxoixea ákoyea okóyuhohiko, inamá'axone koyuhoâhiko. ³⁷ Enepohikone xâne eyekóxoati, yupíhova iyúpaxeova koane kó'iyeahiko:

—Imáko yupíhinovo unako ítuke! Ituko kamópea mókere, koane ítoa ponópea koyúhopea ne ákoti okoyúho —koénehiko.

Pí'ape kohíyako nika êno xâne ne Jesus

Mt 15.32-39

8 Yaneko ho'úxopinovomaka

káxehiko Jesus

ne êne xâne. Yoko ako nikokónoti nikáhiko. Yane ina ihaxíhikoa Jesus ne íhikau, hara kíxovokoxoa:

²—Ngóseanane ra xanéhiko vo'oku ákone nikáhiko. Yoko mopó'apene káxe óvoheixohiko njokóyoke kó'oyene. ³ Enepo mbahukápahiko pihópea óvokuke ákoti níka, íkoróhikoatimo hímakati xenékuke. Yoko anéye xapákuke koati ákoti malíka úkeaku.

⁴ Ina kixôa íhikauhiko:

—Ná'ikopomo vínixoponea nikokónoti motovâti koímataxeahiko yara mêum ákoti apêti?

⁵ Ina kixovókoxopamaka Jesus:

—Ná'ikopo yé'aye pâum apêti yâyeke?

—Seti kôe —kíxoane íhikauhiko.

⁶ Yane pahúkoane Jesus ivátahikea poké'eke ne xanéhiko, ina veyôa ne seti koeti pâum, ina íkoró'ixovo xoko Itukó'oviti.

Yane honó'ekexoane, ina porekéxoa ne íhikauhiko. Koane íhikauhiko, pôrekexoamaka neko xâne. ⁷ Ápemaka kali ye'á koeti kálíhunoe hôe. Yane íkoro'ixinovamaka Jesus xoko Itukó'oviti ina pahukôa neko íhikauhiko pôrekexea ne xanéhiko. ⁸ Heú kôe neko xanéhiko níkea koane imátaxeovohiko. Ina itixópa íhikauhiko Jesus neko ítátanehiko nikokónoti haxâti, kopúhikopoikomaka seti koeti sésta. ⁹ Yoko ítóponomea koaturu koeti mili hóyeno yanekôyo. Yane ina pahukópa Jesus pihópea neko xanéhiko.

¹⁰ Kene Jesus yoko íhikauhiko, ivu'íxopo vatéke yonópoti poké'e koéhati Ndaumanúta.

Epêmo Jesus iyupánevoti ukeâti vanúke ne farizeuhiko

Mt 12.39; 16.1-4

¹¹ Ápehiko farízeu, enepone teyonéti hó'eke jûdeu, yuhó'ixoponoti Jesus, oposí'okovati. Koati kaha'aínoatihiko pahúkeovo ya yumópope, épeminoake

itúkea iyupánevoti hoénaxovo
itúkeovo xoko Itukó'oviti úkea ne
xunáko. ¹²Yupíhova ikótivexea Jesus
isóneuke, xaneâti ínayeá ómixekovo ina
kôe:

—Na koeti épemino kahá'ayeá noíxea
iyupánevoti ra xanéhiko apêti yara
káxehiko símokune úti kó'oyene?
Koati emo'úti ra yunzó'inopínoe:
Ákomo ápahuina iyupánevoti noíxone
índukeinoa —koéne.

¹³Yane kurí kíxoanehiko Jesus.
Ivú'ixopo vatéke, pihópoti poixó'oke
neko mar.

Íhokoa Jesus kohiyákopeti ne kixoku itúkeovo farízeu yoko Êrodi

Mt 16.5-12

¹⁴Yoko notú koene okóvo ómea po'i
pâum ne fhikauhiko Jesus. Pohu poéha
koxe'u pâum vatékenake, koékune, ako
po'ínu. ¹⁵Ina íhíkaxoa Jesus ne fhikau,
hara kíxovokoxoa:

—Neíxapunoe, yokóhiyanavao
ne kutí koeti kohiyákopeti pâum,
ánahixope farízeuhiko yoko Êrodi
—kíxovokoxoane.

¹⁶Yane turíxovone yúho'ixeokoko ne
fhikau Jesus vo'ókuke ne yúho. Hara
kixókoko:

—Koatímea vo'oku ákoyea pâum vó-
mone kó'inoneye yúho —kixókokohiko.

¹⁷Yoko exó kíxea Jesus koêku ne
isóneuhiko. Hukínóvoti kíxovokoxea:

—Na koeti íxómoino yího'ixokoko
vo'oku ákoyea pâum yómonenoe? Ávo-
noe yéxina iséneu? Koane ávomaka yéx-
anoé koêku ne yúnzo? Imáko tiú'ino
iséneunoé! ¹⁸Ápe yúke itea ako koati
ínixi. Ápemaka kíno itea ako koati
kémi. Ákonenoe puyákapanapa yokóvo
¹⁹yé'akeye sésta puhí koeti itátane
haxa nikokónoti ítxeponenoe, enepo
nzono'ékexoa neko singu koeti pâum
xapa singu koeti mili xâne?

Ina kixoáhiko:

—Nduse kôe.

²⁰Ina kixovókokoxopamaka Jesus:

—Kúteanemaka koêku nzono'ékexoa
neko seti koeti pâum xapákuke neko
koaturu koeti mili xâne, námaka yé'aye
sésta kepúhiupo yane itátane haxa
nikokónoti?

Ina yumopâhiko:

—Seti kôe

²¹Ina kixovókokoxopamaka Jesus:

—Kóyeaneamea ávoyea yéxinanoé
iséneu? —koéne.

Koitóva Jesus ne komítiti íhae Mbetâsaida

²²Yane simónehiko ya Mbetâsaida,
kali ipuxóvokuti. Ina apê xâne omoti
hóyeno komítiti xoko Jesus, epemoâti-
hiko ípihea vô'u tutíkuke neko komítiti.

²³Yane namú kíxeane Jesus vô'u ne
hóyeno hirikôa meúkeke yane ipuxó-
vokuti, ina ipiho hô'o ukékuke ne
hóyeno koane ípiheamaka vô'u tutíkuke.
Yane hara kíxoa:

—Ápe koêkuti ínixene?

²⁴Ina komomâ hóyeno koane turíx-
eovone ínixopea. Hara kôe:

—Íninjo xanéhiko yonôti, itea kutí
kó'inonu xuve tikóti —kíxoane.

²⁵Ina ípihopamaka Jesus ne vô'u
ukékuke neko hóyeno. Yane turíx-
ovone unátipea ínixopea. Koati unatípo-
tine, koane ínixopea uhá koêti. ²⁶Ina
pahukôa Jesus ponó koépea óvokuke
ákoti vekapâ ne ipuxóvokuti.

Koyuhôa Pêturu itúkeovo páhoe Itukó'oviti koíteovovi ne Jesus

Mt 16.13-20; Lk 9.18-21

²⁷Yane pihóne Jesus yoko fhikauhiko
xapa kálíhunoe ipuxóvokuti ovoti xe'o
Sezáreya, enepone pitivóko óvoku
Filípi pahúkea. Ya xenékuke, hara
kíxovokoxoa Jesus ne fhikauhiko:

—Kutimeá íkutixanu ra xanéhiko?

²⁸Ina yumopâ fhikauhiko:

—Ápe koyúhoti itíkivo Xuaum Mbátita iyukópovone. Kene po'ínuhiko, koyúhoa itíkivo Íliya iyukópovone. Kane po'ínuhiko koyúhoa itíkivo porófeta koyúhoti emo'u Itukó'oviti mekúke iyukópovone —kíxoane.
²⁹—Kene itínoe, kuti keyúho indúkeova?

Ina kixôa Pêturu:

—Iti Mésiya, enepone páhoe Itukó'oviti koíteovo xâne —kíxoane.

³⁰Ina ixikó'okoahiko Jesus ákoyea xâne koyúhoinoake nê'e.

Koyuhôa Jesus ivókeovomo yoko ukópeamo xapa ivokóvoti

Mt 16.21-23; Lk 9.22

³¹Ina turixóvo íhikaxea Jesus ne íhikauhiko. Hara kixovokoxoa:

—Konókotimo yupíheovo ngoítopo-neovo kotíveti, undi íhae vanúke ikútipasikoponovoti xâne. Ákomo akútiponu ne tutíhiko viyéno júdeu, koánemaka ne payásotihiko sasedóti inuxínoti xanena úti hó'eke, yóko'o ne íhíkaxotihiko yútoe Muíse, enepohikone éskiriba. Koepékonutihikomo itea ya mopó'apeke káxe ikéne, enjepúkopotinemo ungópea xapa ivokóvoti —kíxovokoxoane.

³²Koati kouhápu'ikinoati Jesus kixókonokumo. Yane ahikú kíxoane Pêturu, ina kixôa ákoyea yusíka kó'ieaneyeye kuteâti koêku ne yúho.

³³Ina inonéxinova Jesus ne íhikauhiko koane sayá'ikea Pêturu. Hara kixoa:

—Yahíkuxipunu Satanaé! Vo'oku haina ukeâti xoko Itukó'oviti ne iséneu, itea koati kuteâti kixoku ko'ísonueyeya xâne yara kúveu mêum —kíxoane.

Nókone kó'ieya ne hokoti Jesus

Mt 16.24-28; Lk 9.23-27

³⁴Yane ítaikoane Jesus neko êno xâne koánemaka ne íhikauhiko ahí'okeovaxo ina kixovókoaxoa:

—Enepone kahá'ati hókeonu, ako yusíka yuíxeovo kouíhepekea kóyeku yara kúveu mêum. Konókotí hókeonu ya usó koyêti inonéxinovo tiú'iti koekúti, kuteâti koeku xâne koinópoti kurúhuna iyonókonone xoko kurúhuxokonoku. Yane kená'akane ingéneke. ³⁵Vo'oku enepone xâne yuixóvoti kouíhepekea kóyeku yara kúveu mêum, evókoatimo ne mani unako koépoku xoko Itukó'oviti. Itea enepone xâne usó koyêti évokea úhepeko kóyeku yara kúveu mêum vo'ónguke epó'oxo vo'ókuke ne inámati íhíkauvoti yúnzo, énomonemo unatí koépoku xoko Itukó'oviti.

³⁶Kutí'ikopo itópoino xâne usó kó'ieya apeínoati yara kúveu mêum itea evókoti mani unako koépoku xoko Itukó'oviti? ³⁷Ápeikopomea koekúti yara kúveu mêum motovâti ko'ésa'ieya mani unako koépoku xoko Itukó'oviti? ³⁸Yoko koêkuti teinónuti koane teinoâti ra emó'um nonékuke xâne kúrivokoevo ákoti opoéha isóneu ikéneke Itukó'oviti, enepohikone vaheéréximaka kíoxku itúkeovo, simóvotimo káxe ndeínoakumo, undi íhae vanúke ikútipasikoponovoti xâne. Koati énomonemakamo ngíxoaneyehiko yaneko káxe ngayukápapu enepo naixápakananemaka indúkeovo hána'iti ihayú'iuti kuteâti koeku Itukó'oviti Nzá'a, koêkumaka xanépeonuhiko sasá'iti ánju, enepone ovóxehiko Itukó'oviti ukeâti vanúke —kíxovokoxoane.

9 Ina kixovókoaxopaikomaka Jesus:

—Koati emo'úti ra yunzó'inopinoe: Anéye xepákukenoe âvotimo ivakápu koeku âvoyea naixa xunákomo natíxea Itukó'oviti xapa xâne.

Ipokóvo koeku Jesus nonékuke evo Pêтуру

Mt 17.1-8; Lk 9.28-36

² Sei koe káxe ikénepo, xánea Jesus ne Pêтуру, Teáku yoko Xuâum oúke koati hána'iti mopô. Aínovonehiko, ako po'i xâne kapákuke, ina ipokóvo koêku ne Jesus nonékukehiko. ³ Enepone ípovo Jesus ú'uhahi kóyene koane hóhopu-hóhopu kóyene. Ako kipóheoti yara kúveu mêum iotâti kohópu'ikea ne kipóhiu kuteâti hopú'iyea neko ípovo. ⁴ Yane apé kó'inoane Îliya yoko Muíse, enepohikone koyúhotei emo'u Itukó'oviti mekúke yuhó'ixotihiko Jesus. ⁵ Ina kôe ne Pêтуру:

—Ihikaxotí, koati únati vápeyea yâye. Poéhane vitúkinopinoe hú koêti mopo'âti kálíhunoe pétí. Poéhamo ítíke, koane poéhamo ítúke Muíse koane poéhamo ítúke Îliya.

⁶ Itea mayane koyuhohí koêti ne Pêтуру. Akó'oti koati éxea mani yúho vo'oku yupíheovohiko píkea. ⁷ Yane apé koene kapási rama'úxoatihiko koane emo'úti inu'íxoati xapákuke ne kapási. Hara kôe:

—Énomone Nje'éxa rá'a ákoti omotóva ongóvo. Yakámokenoyinoe yúho —koéne.

⁸ Ina noiméxo ne íhikau Jesus xêr-erekuke itea áko'oponehiko ne po'i noíxonemeku. Poéhapoane Jesus noíxo.

Yuhu Jesus koeku Îliya

Mt 17.9-13

⁹ Koeku ukópea oúkeke ne hána'iti mopô, hara kíxoá Jesus ixíko'okeahiko ne íhikauhiko:

—Hákoxovo keyuhoânoe ne neíx-one njokóyoke, imókonemo simapúne káxe enjépukopeakumo ungópea xapa

ivokóvoti, undi íhae vanúke ikútipasiko-ponovoti xâne —kíxoanehiko.

¹⁰ Koáne, itúkoahiko neko yuhó'inoá Jesus. Ako okóyuhohiko, itea yúho'ixopokoko kaha'âti éxea kixó'ekone ne yuhu Jesus, enepone “enjépukopeakumo ungópea xapa ivokóvoti” koêti. ¹¹ Ina kixohíko Jesus neko íhikau:

—Ná'ikopo koeti koyúhoinoa íhíkax-oti yútoe Muíse, enepohikone éskiriba, kónokea itúkeovo Îliya inuxómo símea?

¹² Ina yumopâ Jesus:

—Kaná'uteoxo símea ne Îliya inúxotike kóyuseyea uhá koêti. Itea na kó'inoaye iséne ne emo'u Itukó'oviti koyúhoinoake kónokea enó'ieamo koítoponeovo kotíveti ne íhae vanúke ikútipasikoponovoti xâne koane yupíheovomo púveovokono? ¹³ Koati ngxópitinoe símeane ne Îliya, epó'oxo itúkoa xanéhiko uhá koêti ne áha kíxea kuteâtimaka koeku yutóxeovo emo'úke Itukó'oviti mekúke —kíxovokoxoane Jesus.[†]

Koitóva Jesus ne homôêhou úroevo ndémoniu

Mt 17.14-21; Lk 9.37-43

¹⁴ Ya koeku káyukopeovohiko evo Jesus xapákuke neko po'ínuhiko íhikau, noíxonehiko koâti ákoti yumaxápu xâne yakuku-yakukú kixeâti ne íhikauhiko ixómoti yumopókoko, koánemaka ne éskiribahiko, enepone íhíkaxoti yútoe Muíse. ¹⁵ Noixóne Jesus neko êno xâne, iyúpaxovohiko ina ehahíkinova yúhoikoponea. ¹⁶ Yane hara kíxoá Jesus ne éskiribahiko:

—Na koeti ixómoino yimópokokonoe? —kíxoane.

¹⁷ Yane apé koéne kixoti Jesus xapákuke neko êno xâne:

[†]9:13 Enepone “Îliya” koêti, yokómoma xoko Máteu 17.11-13 xoko koyúhovoku itúkeovo Xuâum Mbátita kixó'eko ne Îliya koêti.

—Ihikaxotí, omândi ne nje'éxa xikóyoke. Ako okóyuhu vo'oku urúkovati ndémoniu. ¹⁸ Koêkuti óvoku enepo komohêa ndémoniu, íkorokoa poké'eke. Yane puvahíxotine páho koane ínayeá ngarútutukexo ôe koane muyá'iyea koxé'u. Émbemoane ne fhikeuhiko kópuhikopea itea ako íta.

¹⁹ Ina kôe ne Jesus:

—Imáko itúkinovo tiú'iti kutípea ra xanéhiko yara káxehiko kó'oyene! Ná'ikopomeamo nzunóko óvonzeixea xepákukenoe? Ná'ikopomeamo nzuhóko índeá ákoyeanoe yakútiponu? Yámane yâkeneye ne homoêhou —kíxoane.

²⁰ Ina omâhiko xoko Jesus. Ehá'axo noixo Jesus neko homoêhou, ako íyuhixa ndémoniu koyúyu'okea. Yane íkorokovone neko homoêhou poké'eke koane kohókororokexoevo poké'eke koane puváhixea páho. ²¹ Ina kixôa Jesus há'a ne homoêhou:

—Na yé'aneye xoénae koéneye ra xi'íxa?

Ina yumopâ neko hóyeno:

—Ukeátine kalihâ'iko. ²² Enóne kûriukeyea yúku koane kûrino'ekea úne kaha'âti koépekea. Itea enepo itêa kéitívoa, yokóseanavi, hivá'axavi —kíxoane.

²³ Ina kixôa Jesus:

—Yépemonuikomaka índeá ngoíteova? Enepone xâne kuvovónuti, uhauhá kôe kóusokinokonoa —kíxoane.

²⁴ Yane kóhonokone emó'u ne ha'a ho-moêhou. Hara kíxoa:

—Nguvónopi, itea kirí'uxinanu ngúveovopeoxo —kíxoane.

²⁵ Noixoâne Jesus éhahikeovo ne xanéhiko xokóyoke, sayá'ikoa ne ndémoniu. Hara kíxoa:

—Iti ndémoniu mokeréxoti xâne konae ákoti ikayúhaxa, mbahúkopi ipíhikopi ra homoêhou, koane hákone keyukópinova —kíxoane.

²⁶ Ina vaúko ne ndémoniu xaneâti koati xúnati koyúyu'okea ne homoêhou koeku ipúhikopea. Yane kutí koéne ivokóvotine ne homoêhou ipuhíkopeane ne ndémoniu. Énomone enó'ino xâne “ívókovone nê'e” kixoâti. ²⁷ Itea namú kíxeane vô'u Jesus huvo'óxoá exépukopea. Yane exépukopone ne homoêhou.

²⁸ Ikénepoke, enepo urúkopovone ovokúti ne evo Jesus, yoko ainóvotinehiko, hara kíxoa fhikauhiko:

—Námea koeti ákoino víta kópuhikopea úti ne ndémoniu?

²⁹ Ina yumopâ Jesus:

—Enepora kó'iyevoku ndémoniu, ako kopúhikopati ákoti itukapu ya orásaum [yoko jejuá kó'iyea] —kíxovokoxoane.

Koyuhópamaka Jesus ivókeovomo yoko exépukopeamo

Mt 17.22-23; Lk 9.43-45

³⁰ Ina ukopóno ne evo Jesus. Ngalí-leyake vekópo, itea akó'oti akahá'a Jesus éxeokono óvoheixoku ³¹ vo'oku kahá'ayea fhikaxeako fhikauhiko. Yane hara kíxovokoxoane:

—Nguri'ókokonotinemo xunako xanéhiko, undi fhae vanúke ikútipasikoponovoti xâne, yane ínamo kaepékanuhiko, itea mopó'apeke káxe ikénepo, enjepúkopotinemo ungópea xapa ivokóvoti —kíxovokoxoane.

³² Itea ako éxina isóneu fhikauhiko Jesus neko yúho koane píkoahiko épemo'ikea.

Kixoku itúkeovo ne ínixone Itukó'oviti itúkeovo koati payásoti

Mt 18.1-5; Lk 9.46-48

³³ Ina seopâmaka evo Jesus ne pítivokona Kafanâum. Koeku seópea óvokuke ina kixovókoxxoa Jesus ne fhikauhiko:

—Na koeti yimópinokokonoe xenékuke?

³⁴Itea ako yumápahiko, yunukú koénehiko vo'oku kahá'ayea éxea itukóvotiye ne koati payásoti xapákuke yumópínokokoke xenékuke. ³⁵Yane ivátakone Jesus koane iháxihikea ne nduse koeti íhikau ahí'okeovaxo, ina kixovókoxoa:

—Enepone kahá'ati itúkeovo koati payásoti ya uhá koêti, konókoti ikálihuxopeovo yoko itúkeovo ovoxe uhá koêti —kixovokoxoane.

³⁶Yane ina hiriko kalivôno ne Jesus nonékukehiko koáne nú'uxea koeku kó'iyea:

³⁷—Itukovo apêti kalivôno kuteâti ra kalivôno yâye njokóyoke, koêkuti itukínoati únati vo'ónguke, undímaka kixóneye. Yoko koêkuti ikxónutineye, haina ûndi kixóneye itea enepone Pahukónuti yara kúevu mêum kixóneye —kixovokoxoane.

Ako omótova ápeyea xâne púvone úti

Lk 9.49-50

³⁸Ina kixôa Xuâum:

—Íhikaxotí, ápe hóyeno noíxone úti kopúhikopotí ndémoniu ya ihéke, itea sayá'ikoa úti vo'oku ákoyea itúkapu xâneheixone úti.

³⁹Ina kixôa Jesus:

—Hákonoeni seya'ikoa, vo'oku ako xâne itúkoti iyupánevoti ya inzáke koyúhotimo ákoyea aúnnandi ikénepoke. ⁴⁰Enepone xâne ákoti akapá'avi, koati huvo'óxoviti nê'e. ⁴¹Koati emo'úti ra yunzó'inopinoe: Enepone xâne porexópitinoe enovópeti puhí koeti úne ya inzáke vo'oku itíkivo hokónuti, ákomo kalíhuina évokea námoeipo xoko Itukó'oviti vo'ókuke —kixovokoxoane Jesus.

Koímaiti pôreu ne váhere kixovókuti

Mt 18.6-9; Lk 17.1-2

⁴²Ina kixovókoxopamaka Jesus:

—Enepo áva xâne vaheréxoti ítuke, itávokinoke hókeonu ne póhuti xapákuke ra kálihuno kutipónuti, yusikóneni iká'akeokono êno pú'iti mopôí anúkuke tumúneke koesáyu'ixea isóneu po'i xâne, ínani kuriná'ekakana úneke ya mar maka hákone koesáyu'ixea isóneu. ⁴³Enepo itukapu veô'u váherexino ítike, yusikóneni titúki motovâti ákoyea váherexa ítike. Mani unatíne ákoyea poixo'o veô'u yenópi vanúke, yaneko usokó kó'iyea veô'u itea yenópoti ipihóponovokutike xapa yúku ákotinemo ípukeovoku, [⁴⁴óvokumaka kanêti ixómoti níko muyôti yoko yúku ákotinemo ípukeovoku.] ⁴⁵Koáne, enepo itukapu hîvi váherexino ítike yusikóneni titúki motovâti ákoyea váherexa ítike. Unatíne ákoyea poixo'o hîvi yenópi vanúke yaneko usokó kó'iyea hîvi itea kirikópokonoti ipihóponovokutike, [⁴⁶óvoku kanêti ixómoti níko muyôti yoko yúku ákotinemo ípukeovoku.] ⁴⁷Enepomaka itukapu yúke váherexino ítike, yusikóneni meréki, motovâti ákoyea váherexa ítike. Unatíne yenópi natíxokuke Itukó'oviti ya vanúke ákoti poixo'o yúke, yaneko usokó kó'iyea yúke itea kirikópokonoti ipihóponovokutike, ⁴⁸óvoku kanêti ixómoti níko muyôti yoko yúku ákotinemo ípukeovoku —kixovokoane Jesus exókoatihiko kónokea ákoyea íyuhixapapu sayá'ikopeovahiko ne váhere ítuke.

⁴⁹Ina kixovókoxopaikomaka Jesus:

—Vo'oku uhá ketínoe, konókoti víki tiú'ítike koekúti kuteâti koeku tiveko yúku, maka itfkapune kuteâti únati ánahi nikokónoti kuteâti koeku yúki. ⁵⁰Koati únati koekúti ne yúki itea enepo auk'é taú'iko, ákone oxéne aúkopinokono taú'iko. Hane yákoeneye kuteâti koeku koâti únati yúki kouhékotí xánena, koane

aúhepeinokokomaka iséneu ákoti yakapákaka —kíxovokoxoane Jesus.

Koeku kuríkoti yêno

Mt 19.1-12; Lk 16.18

10 Úkeane pího ne Jesus ya Njúdeya poixô'oke húveona Njôrdaum. Ho'úxopinovamaka êne xâne. Yane íhikaxoanemaka Jesus kuteâti kixoku itúkeovo ho'uxínova êno xâne. ²Ina ahi'ókovomaka Jesus ne farízeuhiko, enepone yuixóvoti hókea yútoe Muíse, koane épemo'ikeahiko, kaha'aínoati pahúkeovo ya yumópope. Hara kíxoahiko:

—Motóva kuríkea yêno ne hóyeno?

³Ina yumopâ Jesus:

—Ná'ikopo kó'eye páhoe Muíse itúkeokono ya yútoeke?

⁴Ina yumopâhiko:

—Poréxoa Muíse ápeyea koyuhópeti kotuyôpoti íha itúkeovo koyenókokotihiko motovâti kuríkea yêno ne hóyeno —kíxoanehiko.

⁵Ina kixovókokoxopamaka Jesus:

—Yutóxinoake Muíse nê'e vo'oku tiú'ikonoe yomíxone. ⁶Itea inâ apê ra mêmum, itúkoa Itukó'oviti ne pi'âti, hóyeno yoko sêno. ⁷Énomone kuríkino há'a yoko êno ne koyénoti [motovâti komúxoneyea yêno]. ⁸Yane koati póhupotine ne pi'âti. Ákonemo apí'a. Koati póhupotine. ⁹Koeku koyúhoyea Itukó'oviti poéhapeane ne pi'âti, ako yusíka ápeyea xâne haxakópati —kíxovokoxoane Jesus.

¹⁰Koeku seópeahiko óvokuke, épemo'ikopo Jesus ne íhikauhiko koêku ne yuhómeku. ¹¹Ina kixovókokoxoa Jesus:

—Enepone kuríkoti yêno ina okoyénopomaka po'i sêno, ya xoko Itukó'oviti koati aupú'ikoati ne inúxoti yêno. ¹²Kúteanemaka xoko sêno kuríkoti íma, enepo oko'ímapo po'i hóyeno, ya xoko Itukó'oviti

koati aupú'ikoati ne inúxoti íma —kíxovokoxoane Jesus.

Epemínoa Jesus ne kalivónohiko unako koêku xoko Itukó'oviti

Mt 19.13-15; Lk 18.15-17

¹³Yane ápe xâne omotíhiko kalivôno xoko Jesus motovâti ípihea vô'u tutíkuke, itea sayá'ikoa íhikauhiko Jesus. ¹⁴Noixoâne Jesus, yupíhova ákoyea aúhepe isóneunoa. Hara kíxovokoxo íhikau:

—Síkeane kenó'okea ne kálíhunoe kalivôno njokóyoke. Hako seya'íkua, vo'oku kuteâti koeku usó kóyeyea kenó'okinonu rá'a, énomonemaka kónoko kó'iyeaneye ne xâne yonópoti natíxokuke Itukó'oviti. ¹⁵Koati emo'úti ra yunzó'inopinoe: Enepone ákoti akahá'a íkutipasikeovo kalivôno ya usó kóyeyea kenó'okinonu, ákomo kalíhuina yonópea natíxokuke Itukó'oviti vanúkeke —kíxovokoxoane.

¹⁶Ina namukoâhiko Jesus neko kalivónohiko, koane ípihea vô'u tutíkuke epemínoati unako koêku xoko Itukó'oviti.

Inámatiko hóyeno iríku

Mt 19.16-30; Lk 18.18-30; 1

Tm 6.6-10; Tk 5.1

¹⁷Koeku ukóponea ne evo Jesus apé koene hóyeno ehakínovati. Ipuyüké koéne nonékuke Jesus ina kixôa:

—Íhikaxotí, iti koati únati. Kutimeana ngónoko indúkea motovâti ómbea xoko Itukó'oviti ákotinemo hunókoku?

¹⁸Ina kixôa Jesus:

—Yéxoakopomea kixó'ekone yiúho keyuhónumeku indúkeovo únati? Vo'oku ako po'i únati ákoti itukapu Itukó'oviti. ¹⁹Yéxoane ne páhoenokono xâne itúkea yútoeke Muíse, enepone koêti: “Hako kepéko. Hako yaupú'iko po'i xâne kepiné'iyiti yêno. Hako yomêxo. Hákomaka itikóheo koeku po'i

xâne. Hako simikíkixino po'i xâne, yoko tiya yá'a koane yêno" koêti —kíxoane Jesus.

²⁰ Ina kôe ne hóyeno:

—Ihikaxotí, heú ngíxoane indúkea nê'e ukeátine ngalivónoxoiko —koéne.

²¹ Yane pono-ponó kixínoane úke Jesus xaneâti ákoyea omótovoa okóvo, ina kixôa:

—Poéhaiko koekúti nêkone itíki. Yakávanepoona uhá koêti ne apeínopiti, ina perekéxa xâne ákoti apeínoati ne ésa'i. Yane apêtimo apeínopiti vanúkeke, ina kina'áka ingéneke hékinu —kíxoane.

²² Itea ako aúhepea isóneunoa neko yuhó'inokono. Yupihovó kôe isóne'ekeovo koeku pihópea kama'âti neko êno apeínoati.

²³ Ina komomâhiko Jesus ne fhikauhiko koane kíxovokoxea:

—Imáko itúkinovo tiú'iti yonópea natíxokuke Itukó'oviti vanúkeke ne xâne iríku —kíxovokoxoane

²⁴ Iyúpaxeova fhikauhiko neko yúho. Yane káyukopinoamaka Jesus kíxovokoxea:

—Itínoe kutí ngíxone nje'éxaxapa, koati tiú'itimo yonópea natíxokuke Itukó'oviti vanúkeke ne xâne [kuvóvoti ênoti apeínoati]. ²⁵ Ako'óneni oríko vékea kámelu xoko kali ihínone tópe uhe'ókopeti, yane yonópea natíxokuke Itukó'oviti vanúkeke ne xâne iríku —kíxovokoxoane.

²⁶ Yupihovó koéneoxo iyúpaxeova fhikauhiko ne yuho Jesus koane kíxeokoko:

—Kutí'ikopomeamo motovâ itúkeovo koítovone Itukó'oviti koane yonópea xokóyoke? —kixókokone.

²⁷ Yane pono-ponó kixínoane úke Jesus koane kíxovokoxea:

—Enepone ínixone xâne itúkeovo yupihóvoti tiú'iko, ako átiui' xoko

Itukó'oviti, vo'oku ako ápahuina koekúti ákoti itá itúkea ne Itukó'oviti.

²⁸ Ina kixôa Pêteru:

—Kurí kíxoá úti ne uhá koeti koekúti koeku hókeopi úti.

²⁹ Ina yumopâ Jesus:

—Koati emo'úti ra yunzó'inopinoe: Ako ápahuina xâne ákoti okotíxo ítukeyo vo'ónguke koane vo'ókuke ra inámati ihíkavvoti ínzikaxone ákotimo námoepo vo'ókuke. Enepone ákoti okotíxo óvoku, po'ínuhiko, êno, há'a, xe'éxaxapa, áko'o itukovo poké'exa, ³⁰ yupihóvatimo kurí'uxeovo yara koeku kó'oyene kuteâti ne koekúti ákoti okotíxo vo'ónguke. Énomone kuteâti óvoku, po'ínuhiko, êno, xe'éxaxapa, koane poké'exa. Poéhapoamo séndu anú'ukeamo námoepo yane póhutihiko koekúti ákoti okotíxo, koane apêtimakamo kotíveti koekúti vékoku. Yoko káxehiko keno'ókoti, yonópotimo xoko Itukó'oviti ákotinemo hunókoku. ³¹ Itea enómo xâne teyonéti koeku kó'oyene, okópotimo ikenétike. Kene ne ákoti apayáso ovoti ikenétike kó'oyene, énomonemo itukóvoxo koati teyonéti —kíxovokoxoane Jesus.

Koyuhópamaka Jesus ivókeovomo koane exépukopeamo

Mt 20.17-19; Lk 18.31-34

³² Koeku yóneahiko Njeruzálem, inuxó kôe ne Jesus tumúneke ne fhikauhiko. Koati iyupáxovati fhikauhiko. Kene ne po'ínuhiko xâne hokotímaka Jesus, pikóhiko. Ina ahikúxoá Jesus ne fhikauhiko yane po'ínuhiko xâne. Yane turíxovone kaúhapu'ikinoa ne kixókonokumo. Hara kíxovokoxoa:

³³ —Kó'oyene Njeruzálem vonóne, yoko nguri'ókokonoatinemo ne tutíhiko sasedóti inuxínoti viyénoxapa hó'eke, koáne ne éskiriba, enepohikone ihíkaxoti yútoe Muíse. Koati

ngixókonokunemo, undi íhae vanúke ikútipasikoponovoti xâne, ínamo pahukáhiko ngoépekeokono, ínamakamo kuri'ákanu xâne ákotihiko itukapu viyénoxapa júdeu éxoti koeku poké'exa úti.
³⁴ Yane koemóke'enutihikomo, apurú'okonutihikomo, koane yehepóke'exonutihikomakamo, ínamo kaepékamu itea mopó'apeke káxe, enjepúkopotimo ungópea xapa ivókóvoti —kíxovokoxoane Jesus.

Épemone Teâku yoko Xuâum

Mt 20.20-28

³⁵ Yane ah'ókovone Jesus ne Teâku yoko Xuâum, enepone xé'ahiko Nze-bêdeu. Hara kixóhiko Jesus:

—Íhikaxotí, mani kaha'âti úti peréxivi ne vépemopike kó'oyene.

³⁶ Ina kixôa Jesus:

—Kuti kehá'a indúkinopi?

³⁷ Ina yumopâhiko:

—Enepomo itikápapune hána'iti ihayú'iuti nâti xoko netíxoku, peréxavimo vivátakea xîririkuke payásoyea úti, póhuti yéxopeke, koane po'ínu lepékuke.

³⁸ Ina kixôa Jesus:

—Ákonoe yéxa koêku ne yépemonuke. Itêatikopomo víki ne êno kotíveti koekúti véngokuikomo? Itêatikopomakamo ne êno kotíveti koekúti enepo yána yoúkeke kuteâti ngixókonokumo?

³⁹ —Êm, vitoâtimo —koénehiko.

Yane hara kíxoá Jesus:

—Vikoâteoxomo kuteâti ne véngokumo, koane yoúkekemakamo yóno ne êno kotíveti koekúti kuteâti ngixókonokumo. ⁴⁰ Itea enepone ivétaki énjopeke yoko lombékuke, haina ûndi noivókoxoa ivatákoatimo, itea hanemo ivátakopa xâne, kóusokinovokene —kíxoane Jesus.

⁴¹ Yane ímaikinovo Teâku yoko Xuâum neko po'ínuhiko yehí koeti íhikau Jesus kameánehiko ne épemone.

⁴² Ina ihaxíhikoa Jesus ne íhikauhiko ah'ókeovaxo. Hara kíxovokoxoa:

—Yéxoanenoé itúkeovo xâne inixókonoti itúkeovo payásoti pahukô xapa xâne. Koati natínahiko exêa koêku. ⁴³ Itea xepákukenoé, ako ákoeneye, koati pó'iti koêku. Koêkuti kahá'ati itúkeovo payásoti xepákuke, konókoti usó kóyeyea itúkeovo yovóxenoé. ⁴⁴ Koane koêkuti kahá'ati itúkeovo koati teyonéti ya uhá koeti xepákuke, konókoti itúkeovo ovóxe ne uhá koeti po'ínuhiko. ⁴⁵ Vo'oku hainámaka nzimínoti enó'iyea ovónje kouhépekoti ngóyeku, itea nzimínoti indúkeovo ovoxéti yoko ivóngeoovo motovâti enó'iyea xâne ngoítovone, undi íhae vanúke ikútipasikoponovoti xâne —kíxovokoxoane Jesus.

Koitóva Jesus ne komítiti íhae Njeríko

Mt 20.29-34; Lk 18.35-43

⁴⁶ Ina pího ne Jesus yoko íhikauhiko ya pitivóko koéhati Njeríko. Ipuhíkopeanehiko ne pitivóko, koánemaka êno xâne hokó'ixoati, ápe komítiti koéhati Mbatímeu, xé'a Tímeu, vatá koyêti xe'ókuke xêne ixómoti epêmo. ⁴⁷ Kamoáne nê'e itúkeovo Jesus íhae Nazâre hunonêa, turíxovone vaúkea. Hara koe yúho vaúkea:

—Jesus, ámoripono Ndávi, yokóseananu! —koéne.

⁴⁸ Êno xâne saya'íkoati, pahukoâti kóyunukeovo, itea inamá'axone kohonóko emó'u kó'iyea:

—Iti ámoripono Ndávi, yokóseananu! —kóyene.

⁴⁹ Yane xe'ó kó'inoane Jesus, ina pahukôa iháxikeovo.

Ina pího ihaxíkoponoati neko komítiti. Hara kixóponoa:

—Aúhepepone iséneu. Yexépuka vo'oku iháxikopine —kíxoane.

⁵⁰Yane xépu koéne neko komítiti, koane kurí kíxea kápana koeku píhea xoko Jesus. ⁵¹Ina kixôa Jesus:

—Kuti kehá'a indúkinopea?

—Ihikaxotí, ngahá'ati íninjopea.

⁵²Ina kixôa Jesus:

—Motóvane pihépi. Itévone vo'oku kívivonu —kíxoane.

Énomone yaneko ôra, ínixopone, yane pihóne ikéneke Jesus.

Ihayú'íkokono Jesus urúkovo ya Njeruzálem

Mt 21.1-11; Lk 19.28-40; Xu 12.12-19

11 Ye'éxoane evo Jesus ne Njeruzálem, koáne ne ipuxóvokuti koéhati Mbetefáje yoko Mbétanea xêrerekuke kali mopôiháxoneti Olívera, pahúkoane Jesus ne pi'áti fhikau inúxea tumúneke ²koane kíxeahiko:

—Pihénenoe yane kali ipuxóvokuti timúneke. Ehá'axomo símeaya, inixéponotinoemo xe'exa njuméntu ika'ó koyêti, ávoti ivú'ixeokonoku. Yane kíxeanoemo ne iká'o, ínamo yamapâ yâkeneye. ³Enepomo áva xâne epemó'ikopiti itíkoake, haramo íxea: “Konokoâtiko Vúnae râ'a, itea kó'oyenemo pahukópinopeatimo” íxeamo —kíxoane Jesus.

⁴Úkeane pihohíko. Yane ínixoponoane ne xe'exa njuméntu ika'ó koyêti xêrerekuke pahapéti nonékuke ovokúti. Yane kúxeoponoane. ⁵Yoko xapákuke ne xâne noixoâti, ápe kixoâtihiko:

—Kuti itíkoano ne xe'exa juméntu kíxeinoake?

⁶Ina yumopâhiko kuteâti páhoenoa Jesus koyúhoyea. Yane síkoanehiko omópea. ⁷Ompânehiko neko xe'exa njuméntu, ina ramaké'exoa ya kápana, yane ivú'ixoane Jesus. ⁸Éno xâne

ikapákinoati kápana xenékuke, koane enómaka ipíhinoati tuti exáte oxéneke, tétoehiko ya mêm, kouhé'ekinoati vékoku. ⁹Eneponoko éno xâne tumúneke koane ikéneke, áinovo kohonókoti yúho vaúkexea:

—Koati hána'iti ihayú'iuti rakéne. Viháyu'ika ra páhoenovi Vúnae Itukó'oviti. ¹⁰Koati hána'iti seánakovi Itukó'oviti rakéne, enepono natixínovitimo kuteâtimaka natíxea voxú'ikene Ndávi. Koati hána'iti ihayú'iuti ne Itukó'oviti yâkonoye vanúkeke —kóyehiko.

¹¹Simoáne Jesus ne Njeruzálem, pihóne ya témpulu, enepono hána'iti imokóvokuti. Uhá kíxoa Jesus komó-moyea, yane káyukopovo ya Mbétanea koánemaka fhikauhiko ikéneke vo'oku hahámeyeano yanekôyo.

Koeku xuve figu ákoti há'i

Mt 21.18-19

¹²Yaneko po'i káxe ipuhíkopeahiko Mbétanea épekoa hímakati ne Jesus.

¹³Avo malíka, noíxone xuve figu énoti tûti. Ina pihoyâ noíxoponea ápeyea há'i. Simoáne, ako ápahuina há'i noíxone. Poéhane éno tûti apê, vo'oku ávoti simâpu kaxena kahá'ipe. ¹⁴Ina kôe ne Jesus:

—Ukeátine kó'oyene, ákonemo véyeekonoku há'i râ'a —koéne.

Yoko kámea fhikauhiko neko yúho.

Kopúhikopa Jesus ne kavánetihiko ya hána'iti imokóvokuti

Mt 21.12-17; Lk 19.45-48; Xu 2.13-22

¹⁵Yane pihónehiko ne evo Jesus ya Njeruzálem. Yâxoxonoye, úrukova Jesus ne témpulu xoko kíndana, yane kópuhihikopo xanéhiko kaváneti yoko vanéxotiya. Ina kasa'irikea mesána neko koperáxoti xanéhiko esa'íkoti tiúketi koánemaka ivátakokuhiko neko kaváneti kurûte. ¹⁶Yane ákonemaka

síka Jesus ne xanéhiko apêti ínone vekó kíxea kíndana ne hána'iti imokóvokuti. ¹⁷Ínamaka ihíkaxoahiko Jesus. Hara kíxovokoxoa:

—Koati apêti yutoéti emó'uke Itukó'oviti koêti: “Enepora imokóvokuti óvongu, iháxeokonotimo óvoku itúkea orásaum ne uhá koeti xâne, koêkuti óvohikoku yara kúveu mêm” kôe, itea itikoanenoe óvoku ómevotihiko —kíxovokoxoane.

¹⁸Yoko kámeane yûho ne tutíhiko sasedóti inuxínoti jûdeu hó'eke koáne-maka ne éskiribahiko, enepone ihíkaxoti yútoe Muíse. Yane opósikonehiko kixoku koépekea Jesus, itea píkoahiko vo'oku heú kó'iyea xâne iháyu'ikea ne ihíkauvoti íhikaxone Jesus.

¹⁹Hahaméne, ipúhikopeane Jesus yoko íhikauhiko ne pitivóko.

Íhikaxeovike xuve figu

Mt 21.20-22; Xu 14.13; Tk 1.6

²⁰Yuponíne koeku vekópea evo Jesus neko xêne, noíxoanehiko movó'oyeane ne xuve figu. ²¹Yane puyákoponova okóvo Péturu ne yuho Jesus vo'ókuke, ina kôe:

—Íhikaxotí, enepone xuve figu keyúhone ákoyeanemo akáha'i, movó'one.

²²Ina kixovókokoxa Jesus:

—Konókoti kívivo Itukó'oviti.

²³Koati emo'úti ra yunzó'inopinoe: Enepo áva pahukoâti ra koati hána'iti mopôí áhikuxeova ne ókoku koane kuríno'ekopeova ne mar, koeku itúkeovo koati kaná'uti kutípea kó'iyeanemoye kuteâti yûho, ákoti amuyá'i isóneu kutípea, itukínokonoatimo. ²⁴Hukínóvoti ngíxeopinoe: Uhá koeti koêkuti yépemone ya orásaum, konókoti kitípi itíkinokonoamo, yane itikínokonoatimo. ²⁵Enepo itikánoe orásaum, itukovo apêti xâne poé'ainoke

iseneú, hákonoe yunakôa iséneuke ne koekúti, itea kutí íxepane ákoti kixópiku, maka katúyapinapeane Ha'a úti íhae vanúke ne pehúnevo. ²⁶Itea enepomo yunakânoe iséneuke, hákoti kutí kixêa ákoti kixópiku, ákomakamo katúyapinapea Ha'a úti íhae vanúke ne pehúnevo —kíxovokoxoane.

Epemó'ikokono Jesus úkeaku xunáko

Mt 21.23-27; Lk 20.1-8

²⁷Úkeane kayukópovo ya Njeruzálem ne evo Jesus. Koeku vékea hána'itike imokóvokuti ne Jesus, pihínoa tutíhiko sasedóti inuxínoti jûdeuhiko hó'eke, yóko'omaka ne éskiriba, enepohikone ihíkaxoti yútoe Muíse, koánemaka po'ínuhiko teyonéti xapákuke tutíhiko jûdeu. ²⁸Hara kixóhiko Jesus:

—Na úkea ne xunakóti itíkike ra koekútihiko? Kuti porexópi kíxineye ne ítike?

²⁹Ina kixovókokoxa Jesus:

—Anéyemaka émbemopikeneo. Yimápanu, yane enjókopeatinoemo porexónoati indúkea ra koekútihiko índuke. Hara émbemopinoe: ³⁰Kuti porexôa ne Xuaum Mbátita áhikea? Íhae Vanúke? áko'o xâne yara poké'e. Yimápanunoe.

³¹Ina kixokókohiko:

—Enepomo vokoyúhoa itúkeovo íhae Vanúke pahukôa, “Ná'ikopo koeti ákoino yakútipanoe ne Xuâum?” kixo'óvitimo. ³²Kene enepomo vokoyúhoa itúkeovo xâne yara poké'e pahukôa, ákomaka aúniatiya —koénehiko.

Koati pikotíhiko kixoakumo xanéhiko vo'oku heú koe xâne ínixeá itúkeovo koati páhoe Itukó'oviti koyúhoyea emó'u ne Xuâum. ³³Énomone kixínohiko Jesus:

—Ako véxa.

Ina kixovókokoxamaka Jesus:

—Ákoikopomaka ongóyuhoinopea-noe porexónoati indúkea ra koekúti hiko indúke —kíxovokoxoane.

Ihíkauvoti ihókovoti váhere xâne katarákinoati nóne ne únae kavâne

Mt 21.33-46; Lk 20.9-19

12 Yane turíxovone Jesus koyúhoinoahiko íhokoake ne áha íhikaxea. Hara kôe:

—Ápe hóyeno nôti êno xuve úva. Itúkinoá ípi neko nóne ina itúko tángi, kótikovoku ho'o úva itúko víyum, ínamaka koexépuko óvoku koyonó'inoati ne nóne, éyevoti vanúkuke motovâti ákoyea malíka ínixoku. Yane kurí'okoane katarákinoati ne nóne motovâti haxákoapea avané'e êho. Yane pihóne po'i poké'e. ²Simovóne kaxena veyóvope ha'i nonéti, pahúkone ahínoe xokôyoke ne katarákinoati ne nóne motovâti veyópoinoa námoepo ukeâti ne nóne úva. ³Itea enepohikoneko katarákinoati nóne, namú kíxoane neko pahoéti. Yane yehépoke'exoane, ina pahukópa káyukopeovo ákoti omópone. ⁴Yane káyuko pahúkea po'i ahínoe neko únae kavâne, itea ákoneoxo téya katarákinoatihiko nóne, koane óko'okea tûti koane komóhiyea. ⁵Pahúkopoikomaka po'i ahínoe ne únae kavâne, itea koépekoahiko katarákinoati nóne. Enómaka po'i ahínoe páhoenoa, itea yehépoke'exoahiko katarákinoati nóne, kene po'ínuhiko, koépekoahiko. ⁶Yane ápe póhutiko xâne ávoti pahukínahiko. Énomone ne koati xe'éxa ákoti omotóva okóvo. Koati ikenétike íxíkoa pahúkea vo'oku hara koeti isóneu: “Teyoâti hikomo ra nje'éxa” koêti isóneu. ⁷Itea hara kixókokohiko ne katarákinoati nóne: “Eneporâ'a, koati ítukenemo ra poké'e ivakápune há'a. Hingá, kaépeka úti maka vitúkapeane

ne mani ítuke, íkuinoake há'a ivakápu” kixókokonehiko.

⁸—Yane namú kíxoanehiko ina koepékoa. Yane kuríkeane mûyo meúkeke yane kavâne —koéne éxetina.

⁹Ina kixovókokoxopamaka Jesus neko kamokénoatihiko:

—Ná'ikopomo kíxoaneye únae nonéti neko katarákinoatihiko ne nóne? Pihinoâtimo, ínamo kaepékexa, yane porexópotimo po'ínuhiko xâne kátarakinoá ne nóne. ¹⁰Ákoikopo yíhoikikunoe ne yutoéti emó'uke Itukó'oviti? Énomone ne koêti:

“Enepone mopôï noívokoxine itúkoti péti, ainovó kôe itukóvo koati turíxeovoku uhá koeti kuteâti koeku koati inúxoti mopôï turíxeokonoke péti. ¹¹Koati Vúnae Itukó'oviti kixoáneye. Yoko vínixoa ítúkeovo koati êno ihayú'iuti koekúti ne ítuke” koêti —kíxovokoxoane Jesus ihókopovati ne mopôï noívokoxineti. *Sáramu 118.22-23*

¹²Yane opósi'ixoanehiko tuti jûdeu kixókumo iká'akea Jesus, itea koati pikoti xanéhiko. Yoko exó kíxoanehiko neko tutíye ítúkeovo énomonehiko kíxo Jesus yane exetínati. Yane ákone po'i épemo'ikoke Jesus, píhohikopone.

Epemó'ikokono Jesus koeku isóneunoa ne kóperau nâti

Mt 22.15-22; Lk 20.20-26

¹³Yane ápe páhoe tuti jûdeu xoko Jesus. Enepohikone páhoe, áinovo farízeuhiko yoko xanénahiko Êrodi, eneponeko nâti. Yoko kahá'atihiko iyupaxó kíxea épemo'ikea Jesus, kaha'aínoati pahúkeovo ya yumópope. ¹⁴Simoné'ehiko xoko Jesus, hara kixóponoa:

—Ihikaxotí, véxoa ítíkovo koati ponóvoti vo'oku ako neívakaxa xâne, itea kutíkokone uhá koeti

xâne xikóyoke. Ako yokómomoyi payásoko, ítea koati yixóvati ne kaná'uti kixovókuti koane íhikexi ne páhoenovi Itukó'oviti. Ná'ikopo kó'inoaye iséneu ne kóperaxovike Sêza, enepone payásoti nâti ya Róma éxoti koeku úti? Pahúkovi Ponóvoti Kixovókuti hó'e úti poréxa úti? áko'o ákomea okónokoa poréxeokono —kíxoanehiko.

¹⁵ Itea exó kíxea Jesus isóneuhiko itúkeovo itúkoheovoti. Yane hara kixovokoxoa:

—Na koeti yopósi'okinovonunoe, keha'aínonuti mbahúkeovo ya yumómbope? Yamínanunoe póhuti pe'u tiúketi, ngaha'áti ngomómoyea —kíxovokoxoane.

¹⁶ Yane omínoanehiko ne tiúketi. Ina kixovókoxopa Jesus:

—Kutí'ikopo itukôa nône yoko íha ovâ ra tiúketike?

Ina yumopâhiko:

—Sêza.

¹⁷ Ina kixovókoxopaikomaka Jesus:

—Enepone ítuke nâti, peréxapa. Koáhati ítukene. Kúteanemaka koêku xoko Itukó'oviti, koêkuti páhoenopi konokoâtímaka itíki —kíxovokoxoane.

Yane yupíhova iyúpaxeovahiko unáko ne yumópope Jesus.

Epemó'ikokono Jesus exépukopeaxomo ne ivokóvoti

Mt 22.23-33; Lk 20.27-40

¹⁸ Yane ahí'okovomaka Jesus ne sadúseuhiko, enepone koyúhоти ákoyeamo exépuhikapa ne ivokóvoti. Hara kíxoahiko:

¹⁹ —Íhikaxotí, ya yútoe Muíse kúreinoi, hara kôe: “Enepo ivakápu hóyeno ákoti apáhuina xe'éxaino yêno, konokoâti itúkeovo po'ínu ne ivokóvoti koyenópea yêno ne

po'ínuikene, maka avané'e xe'éxainoa, kutí ákoepona xe'éxa ne ivokóvotine” koe yútoe. ²⁰ Yoko ápe nóvo seti koeti hóyeno kopo'ínukokoti. Kóyenone neko xuvé'eti. Ivokóvone, ako ápahuina xe'éxa. ²¹ Enepone sêno ivokóvoti íma, hane koyenópa atípo neko imá'ikene. Ivokóvone nê'e, ákomaka xe'éxainoa neko sêno. Kúteanemaka koêku ne mopó'ape, ivókovone ákotimaka xe'éxainoa neko sêno. ²² Eneponeko seti koeti hóyeno kopo'ínukokoti, heú koéhiko kóyenoyea neko sêno, itea ako ápahuina ikoxé'exaxoati xapákuke. Heú koené'e ívohikeovo, ina ivokóvomaka ne sêno. ²³ Eneponi akaná'u exépuhikopea ne ivokóvoti, kutí'ikoponi itukópaxo koati yêno ne sêno xapákukehiko exepúhikapa nekôyo? vo'oku heú kó'iyeahiko kóyenoyea ne sêno —kíxoanehiko.

²⁴ Ina yumopâhiko Jesus:

—Pahúkinovoke iséneunoa ra koekúti, vo'oku ákoyea yéxa koêku ne yutoéti emó'uke Itukó'oviti koánemaka ne xunako Itukó'oviti. ²⁵ Vo'oku enepo exepúhikapane ne ivokóvoti, ákonemo koyénoti koane ko'ímati. Kutí koépotinehikomo ánju íhae vanúke, ovóxehiko Itukó'oviti. ²⁶ Ákoikopo yíhoikiku yútoeke Muíse koêku ne exépuhikopeamo ne ivokóvoti? Énomone yane koyúhoyeaku koêku ne kali xuve tikóti ixómoti iruméko ákoti ara'ákapu, xoko yuhó'inoa Itukó'oviti ne Muíse, enepone koêti: “Undi Itukó'oviti, kuvóvone Ábraum, kuvónonemaka Izáki yoko Njáko” koêti. ²⁷ Yane hainá'ikopo kuvóvone ivokóvotine ne Itukó'oviti, ínapo “Ábraum-kene” akôe, itea koati kuvóvone xâne iyukóvoti. Koati hána'iti pahúkeovo iséneunoa —kíxovokoxoane Jesus.

Koāti nokonéti itúkeokono yane uhá koeti páhoenovi Itukó'oviti

Mt 22.34-40; Lk 10.25-28; 1

Xu 5.3; Ap 2.4

²⁸ Yoko ápe éskiribaya, enepone ihíkaxoti yútoe Muíse ixómoti kamokénoyea kixoku yúho'ixeokoko. Noixoâne unako yumópope ne Jesus, hara épemoa:

—Kuti itukóvoxo koati nókone xâne itúkea yane uhá koeti páhoenovi Itukó'oviti?

²⁹ Ina yumopâ Jesus:

—Enepone koāti nokonéti ya uhá koēti, énomone ne koēti: “Itúnoe íhae Izarâe, yakámokeno. Poéhane Vúnae Itukó'oviti itukóvo ne koati kaná'uti Itukó'oviti. ³⁰ Heru'ó íxea yomíxone koane iséneu koane xináko ákoyea omótova yokóvo ne Itukó'oviti Yúnae” koēti. ³¹ Kene ne pí'ape, harâ'amaka: “Hako motovâ yokóvo ne po'ínuhiko xâne. Kuteâti kixépovoku ákoyea kemáxatikapapu, énomonemaka íxeaneyeye ne po'ínuhiko xâne” kôe. Ákone po'ínu páhoenoa Itukó'oviti ne xâne itúkea hána'iti nokonéti itúkeokono yara pi'âti.

³² Ina kixoá'ikomaka éskiriba ne Jesus:

—Ihikaxotí, koati únati yimópope, epó'oxo koati kaná'uti poéhayea ne Itukó'oviti. Ako po'ínu kuteâti, poéhane. ³³ Koane koati kaná'uti kónokea heru'ó kíxea uti vomíxone ákoyea omótova vokóvo, koane heru'ó kíxea uti visóneu koane xunako úti, epó'oxo kaná'utimaka kónokea ákoyea omótova vokóvo ne po'ínuhiko xâne, kuteâti kixoku ákoyea kamáxatikapapu úti. Énomoneoxo konokóvo yaneko vikó'iparaxea Itukó'oviti kuteâti hó'openohiko átake yoko po'ínuhiko vomínoake kuteâti —kíxoane.

³⁴ Noixeâne Jesus unáko ne yumópope, hara kíxo:

—Ákone ahíkapu itíkopivokumo xanena Itukó'oviti —kíxoane.

Yane ákone mapikóvati épemo'ikea Jesus.

Epemó'ikoa Jesus ne xanéhiko koêku ne Mésiya

Mt 22.41-46; Lk 20.41-44

³⁵ Koeku íhikaxea Jesus ya témpulu, hara koe épemo'ikoke xanéhiko:

—Na kó'inoaye iséneu ne éskiribahiko, íhikaxinoke itúkeovo ámoripono Ndávi ne Mésiya, enepone páhoe Itukó'oviti koíteovo xâne? ³⁶ Vo'oku koati teyonéti voxú'ikene Ndávi koyuhó'iyea koêku mekúke ya xunákoke Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti xoko kó'iyekaku: “Hara kíxo Itukó'oviti ne Únaem: ‘Ívétakapa énjopeke xoko ivátakoku koati ngapáyasokone imókonemo ipuyúkexa nenékuke ne uhá koeti koêkuti okopópiti” kôe. ³⁷ Koati “Unaém” kixoâti Ndávi. Ápeikopo oxéne itúkeovo ámoripono Ndávi ne Mésiya? —kíxovokoxoane Jesus.

Yoko koati úhepetinoa xanéhiko kámokenoyea.

Koyuhôa Jesus váherexea kixoku itúkeovo ne éskiribahiko

Mt 23.1-36; Lk 20.45-47

³⁸ Ina koemáka ne Jesus koeku íhikaxea:

—Yokóhiyanavao ne éskiribahiko, enepone ihíkaxoti yútoe Muíse, yómoti hamá kíxea ípovo kahá'ati ínixeokono itúkeovo teyonéti. Koane enepo yuhoíkokono koeku vékea ya none ovokúti, ahá'axomaka. ³⁹ Koáne ya íhikaxovoku hó'e yoko ya xapa ayuúti, yómotimaka ivátakea xoko ivátakokuti ya nonekúti xoko ivátakoku koati payásotihiko. ⁴⁰ Itea inípono kixoku senóhiko ivokóvoti îma, kutí koe hu'uxeâti óvoku. Yane

vo'oku kó'umokeahiko itúkea orásaum, kutí koéhiko koati ponóvoti. Itea yupihóvotimo tiveko ipíhoponeokonoke ya po'ínuhiko xâne vo'oku kixoku itúkeovo —kíxovokoxoane.

Koeku tiúketi pôreu sêno ákoti apeínoati

Lk 21.1-4

⁴¹ Koeku vatá kóyeyea ne Jesus yane hána'iti imokóvokuti, inonexó kóyenoa ne kuríkokonoku tiúketi poreúti. Yoko ixómoti komomâ Jesus ne xanéhiko koeku kuríkea tiúketinaya. Êno xâne íríku kuríkotí ênoti tiúketiya.

⁴² Ina keno'óko sêno ivokóvoti îma, ákotimaka apeínoati, kurikóponoti kali pi'âti pe'u tiúketi ákoti axu'ína ovâti.

⁴³ Ina ihaxíhiko fhikau ne Jesus. Hara kíxovokoxoa:

—Koati emo'úti ra yunzó'inopinoe: Enepora sêno ivokóvoti îma, ákotimaka apeínoati, énomone xu'inâ pôreu yara uhá koeti po'ínuhiko poréxoti. ⁴⁴ Vo'oku enepone po'ínuhiko poréxoti, xoko haxa tiúketina véyo enepo porêxo. Kene ra sêno, heú kíxoá poréxea ne kali apeínoati, enepone mani kuvóvoneiko ya nókoneke —kíxovokoxoane.

Koyuhôa Jesus uké'exeekonomo ne hána'iti imokóvokuti

Mt 24.1-2; Lk 21.5-6

13 Ipuhíkopeane Jesus ne témpulu, ápe fhikau kixoâti:

—Ihikaxotí, yokómoma êno úhe'ene ra hána'iti péti koane oveâti xe'ókuke ipixoâti, koane itóvokuhiko ra mópoina pâredena.

² Ina kixôa Jesus:

—Neíxoá koeku uhá koêti ra hána'itinoe koexépoetihiko ítuke ra péti koane oveâti xe'ókuke ipixoâti? Ákomo ápahuina mópoina pâredena ákoti katahínekexakana. Heu-heú koetimo kotóhínekexeokono —kíxoane.

Turi kotíveti koekúti

Mt 24.3-14; Lk 21.7-19; 1 Pê

1.6-7; 2.19; 3.14; 4.12

³ Koeku ivátaheixea ne Jesus oúke kali mopôí iháxoneti Olívera, inonexó koépinoa neko hána'iti imokóvokuti. Yane ápe épemo'íkoake evo Pêturu, Xuâum, Teâku yoko Ándere. Yoko ainóvotinehiko, ako po'í xâne xokóyoke. Hara kixóhiko Jesus:

⁴ —Yokóyuhoinovea ápepemo ra koekútihiko kixínevikemeku, yoko itukóvotimoye hoénaxovope enepo kausákapune ra uhá koeti koekútihiko kíxene.

⁵ Yane turíxoane Jesus koyúhoyea koêkumo. Hara kôe:

—Yokóhiyanavonoe, maka hákone aupú'ikopiti. ⁶ Vo'oku enómo xâne simôti xepákukenoe iko'ítukexoti înza. “Undi páhoe Itukó'oviti koíteovo xâne” koetímo. Koane enómo ítone aúpu'ikea. ⁷ Enepo yeyekáxanoé ápeyeane ákoti tôpi óvoku isukókoti koane kemané'emaka po'ínuhiko eyekoúti ápeyea kahá'ati isúkeokoko, hákonoemo kenóko'i, vo'oku konókoti kó'iyeanemoye itea yanê'e, ávomo simápu hunókoku ra mêum. ⁸ Vo'oku inúxotike apêtimo íhae po'í poké'e isukóponoti xanéhiko íhae po'í poké'e. Koane apêtihiikomakamo nâti isukókoti. Ákomakamo tôpi óvoku iyuyôti poké'e koáne hímakati. Enepora koekútihiko, koati turí'ikonemo hána'iti tiveko koekúti.

⁹ —Itea usó yákoynoe vo'oku yomokónotinoemo yuhóikovokutike, koane nonékuke pahúkotihiho ya fhikaxovoku hó'e xanéhiko. Yihípóke'exokonotinoemo, epó'oxo yomokónotinoemo nonékuke ngovenâdohiko, koane nonékuke nâti yepemó'ikokonotimo vo'óngu. Kixínekonokenemoye motovâti

keyúhoyi emó'um nonékukehiko. ¹⁰ Itea inúxotike, enepora inámati ihíkavoti ómonem, konokoâtimo koyúhoyeovo xapa xanéhiko ya uhá koeti poké'e, koêkuti óvohikoku yara kúveu mêmum.

¹¹ Enepo yamakánanoene, koane kirikákanane xoko pahúkotihiko, hákomo pipokéxinoa iséneu ne kixékumo yíúho yimópíke, itea koêkuti éxokopíke Itukó'oviti keyúhoyi yaneke ôra, énomonemo yokóyúho vo'oku hainamo ukeâti xikóyoke ne yíuhómo, itea Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti ne ikoyúhoxopimo.

¹² Apêtimakamo xâne kurífkoti koati po'ínuhiko xoko payásotihiko xâne motovâti koépekeahiko. Kúteanemakamo kíxoaku há'a ne xé'a. Apêtimakamo isukópoti koati há'a yoko êno. Koati koepékopatimo.

¹³ Yupihóvatimo púveopi uhá koeti xâne vo'oku itíkvivonoe hokónuti. Itea enepone koxuná'ixovoti ingéneke ákoti aukápapu ikéne tukú koeti hunókokuke, énomonemo pihopô vanúkeke xoko Itukó'oviti —kíxovokoxoane.

Simapúne ne hána'iti tiveko koekúti

Mt 24.15-28; Lk 21.20-24; 2 Ts 2.3

¹⁴ Ina koe'íkomaka Jesus:

—Enepo neixânenoe ne êno váhere koekúti xoko ákoyeaku omótova óvea koesáyu'ixoati koane kotohínekexopati ne koati sasá'iti kixovókuti, hara ngôe vo'ókuke: (Yoko koêkuti yuhókoati râ'a, apásika éxea koêku kixó'ekone.) Enepohikone xâne ovotíya Njúdeya, okóho'inehiko xapa hána'itinoe mopô. ¹⁵ Kene koêkuti xâne ovoti ómomikokuke oúke pêno, hákone urúkópovo kúveu óvoku veyóponea koêkuti apeínoati itea aká'ikaneye okóho'iyea. ¹⁶ Kúteanemaka koêku ne ovóheixoti ya mêmum, hákone aukópovo veyóponea po'i ípovo óvokuke. ¹⁷ Hanemo kixovóhiko yaneke

káxe, senóhiko ihaífkoti yoko ohíkotiko xe'éxa. ¹⁸ Yépemaikoponoe Itukó'oviti ákoyeamo itúkapu ya xapa kásati ápeyeamo ra koekútihiko. ¹⁹ Vo'oku yaneke káxehiko, koati yupihóvatimo tivéko ne koekútihiko ákoti ápeyeaku ukeâti inâ itukôa Itukó'oviti ra kúveu mêmum tukú koeti kó'oyene, epó'oxo ákonemo ápeyeaku kuteâti tivéko ra koekúti. ²⁰ Yoko eneponi kaxu'íkenexa Itukó'oviti neko káxehiko, ákoni iteóvati. Itea vo'ókukehiko ne noívkoe Itukó'oviti, enepohikone iháxiu itúkeovo xe'éxapone, ákomo káxu'íkenexa Itukó'oviti neko káxehiko.

²¹ —Yane enepomo áva kixópitinoe: “Harâ'a ne Mésiya, páhoe Itukó'oviti koíteovo xâne” ixekána, áko'o “Anêko yâko” ixekána, hákonoemo kitipôa, ²² vo'oku enómo koyúhoti itúkeovo Mésiya, páhoe Itukó'oviti koíteovo xâne, itea ákomo akána'u. Yoko enómakamo mahi porófeta koyúhoti emo'u Itukó'oviti, itea áinovomo ákoti akaná'u. Itúkotihihikomo iyupánevoti yoko koekútihiko ákoti noíxeokonoku kuteâti. Muhíkovamo ne koati noívkoe Itukó'oviti, enepohikone koati xanéna, kalíhano iteokonohiko vo'ókuke. ²³ Yokóhiyanavoi koponoe, vo'oku heú ngíxoane ngoyúhoinopeano tumúneke símeovo neko káxe —kíxovokoxoane.

Koêkumo kayukápapu Jesus

Mt 24.29-31; Lk 21.25-28; 1 Ts 4.15; 2 Ts 1.7; 2 Pê 3.10; Ap 1.7; 19.11

²⁴ Ina koe'íkomaka Jesus:

—Yaneke káxehiko ikénepokemo ne kotíveti koekúti ngxínopikenoe, ákonemo parexa uhápu'ine ne káxe, hahakú koetínemo. Koánemaka ne kohê, ákonemo aúhapu'i. ²⁵ Irihíkovotimakamo ne hékere. Koánemaka ne po'ínuhiko apêti ya vanúkeke, itohínekexotimo. ²⁶ Yane noixóponutinemo xanéhiko

ngena'ákapa xapákuke kapási, undi íhae vanúke ikútipasikoponovoti xâne. Xané ngxópotinemo êno hána'iti njunáko koane únje'ene koeku indúkeovo hána'iti ihayú'iuti. ²⁷Yane ínamo mbahuhíka ovónje, enepohikone ánju íhae vanúke ho'úxoepa ne noívongoe, enepohikone koati njanéna, koêkutimo óvohikoku yara uhá koeti kúveu mêum —koéne.

Ihíkauvoti ihókovoti koeku xuve figu

Mt 24.32-35; Lk 21.29-33

²⁸Ina koe'íkomaka ne Jesus:

—Ívévakaikopo koêku ra xuve figu koáne ne ihíkauvoti ínzokoake. Enepo inamápone ne káva'o koane tûti, yéxoanenoe yé'exopeovone kaxena kevópope úko. ²⁹Kúteanemaka koêku enepo neixânenoe ra koekútihiko ngxínopikemeku, yexoâtinoemo yé'exevone kaxéna. ³⁰Koati emo'úti ra yunzó'inopinoe: Enepone xanéhiko apêtimo yaneko káxehiko, ákomo ivákapu koeku ávoyea kaúsakapu uhá koêti ra koekúti ngxínopike ápeyeamo. ³¹Uké'etimo ra poké'e koánemaka ra vanúke, itea enepora emó'um, ákomo uké'eyeaku.

Kaxéna yoko orána ápepemo ne kíxone Jesus

Mt 24.36-44; 1 Ts 5.2; 2 Pê 3.3

³²—Enepone kaxéna yoko orána ápepemo ne koekútihiko, ako exoâti itukóvotimoye, muhíkova ne ánju íhae vanúke, enepohikone ovoxe Itukó'oviti, muhíkovamaka ûndi, undi Xe'exa Itukó'oviti. Poéhane Nzá'a exôa. ³³Usokó yákoyeponoe. Itíkapumaka iyukóvoti isóneu, (koane itíkamaka orásaum) vo'oku ákoyea yéxanoe ápepemo. ³⁴Hara koéneye, kuteâti koeku hóyeno yonoti po'i poké'e. Tumúneke ipúhikea óvoku, poréxo ne ahínoe éxea koêku ne ítukevo,

koane itúkinoa hó'exeake ne póhutihiko ahínoe. Ínamaka pahukôa ne koyónoti pahapéti ixómoyea noímexopa. ³⁵Hukínóvoti ngxíeopinoe: Usokó yákoyeponoe. Itíkapumaka iyukóvoti isóneu, vo'oku ako yéxa itukóvotimoye káxe nzeópope, undi kuteâti únae ovokúti seópotine, ítúkeovomo ya kiyakáxe, áko'o ya kuku yóti, áko'o ítúkeovomo ené'ixapune tapí'i, áko'o ítúkeovomo yuponii koêti nzeópeamo. ³⁶Énomone yákoeneye maka enepo seopó angôe, hákone inu'íngopopi kuteâti koeku xâne imókoti. ³⁷Enepora yunzó'inopinoe, kúteanemaka yunzó'ino uhá koeti xâne: Hako kutí kê imokoo koyêti, itea itíkapu iyukóvoti isóneu —kíxovokoxoane Jesus.

Oposíkokonone kixoku koépekeokono ne Jesus

Mt 26.1-5; Lk 22.1-2; Xu 11.45-53

14 Yoko p'áiko káxe ávoti ya kaxena áyui jûdeu hó'eke iháxoneti Páskoa, níkeakuhikomaka pâum ákoti kohiyákoati. Yoko enepohikone tuti sasedóti inuxínoti jûdeu hó'eke, yóko'omaka ne éskiribahiko ihíkaxoti yútoe Muíse, ixómotine oposí'ixo kixoku omé kíxea Jesus iká'akea koane koépekea. ²Hara kixókokonehiko:

—Itea ako yusíka ítúkeovo xapa ayuíti mará'ínamo ímaikexapu xanéhiko — kixókokone.

Jesus ya Mbétanea

Mt 26.6-13; Xu 12.1-8

³Yoko Mbétanea óvoheixo ne Jesus óvokuke Símaum, eneponeko unatípeati koati váhere arinéti iháxoneti lépara. Koeku ixómoyea nîko ne Jesus, simóne sêno omoti íhaku xêru itukéti ya hopú'iti mopôí iháxoneti alabásturu. Yoko enepone ómone, puhí koa xêru iháxoneti nârdú, ákoti ánahi, yupi-

hóvotimaka hepíko. Katatákoane sêno neko íhaku xêru, ina ovopú'íko Jesus. ⁴Xapákuke neko xanéhikoya, ápe poe'aínoati isóneu. Hara kixókoko:

—Na koeti évokinoa ne êno kohépiti xêru? ⁵Yusikóneni kaváneyeovo, ínani parekékakana xanéhiko ákoti apeínoati ne ésa'i, vo'oku mani anu'úkoti námoe xâne ko'ítuketi ovâti yehí koeti kohê neko ésa'i —kixókokone.

⁶Ina kôe ne Jesus:

—Síkeane ra sêno. Na koeti ikétivexinoano koêku? Koati únati koekúti ítukeinonu, ⁷vo'oku kóyekunemo xepákukenoe ne xâne ákoti apeínoati, yoko koêkuti kehá'ayiku hivó'oxinoe, motóva. Kene ûndi, ákomo ángoyeneye xepákukenoe. ⁸Enepora sêno, koati itukínonuti kali itóponone ítúkea. Kixínonukeneye ra sêno, koati inúxinonoatine ne kixókonokumo mûyom engaxápune. ⁹Koati emo'úti ra yunzó'inopinoe: Ya uhá koeti kúveu mêum, koêkutimo koyúhovoku ra inámati íhíkavoti ínzikaxone, koyuhókonotimakamo ítukeinonu ra sêno, puyákoponeovakemo okóvo xâne ra sêno —kíxovokoxoane.

Oposíkoane Njûda kíxoakumo kuríkea ne Jesus xoko puvâti

Mt 26.14-16; Lk 22.3-6

¹⁰Yoko enepone Njuda Iskarióti, póhuti yane nduse koeti íhikau Jesus, pihóne yúho'ixoponea neko tutíhiko sasedóti inuxínoti jûdeu hó'êke, kahá'ati kuríkea Jesus xokóyokehiko. ¹¹Yupihovó koéne elókeyea okóvo neko tutíhiko jûdeu kamoánehiko neko yuhó'inoa Njûda, koane koyúhoinoanehiko poréxeamo tiúketi. Yane kúxoixoane Njûda unátiyeaku káxe motovâti kuríkea Jesus xokóyokehiko.

Pahukôa Jesus kóyuseyeovo níkokuhikomo xapa ayuíti

Mt 26.17-19; Lk 22.7-14

¹²Koati inúxoti káxe xapa áyui jûdeu yanekôyoke yaneko níkeakuhiko páum ákoti kohiyákoati, kaxena isúkeakuhikoma kali xe'exa su'úso, ikó'iparaxoke Itukó'oviti ya Páskoa. Yaneko káxe, hara kixo Jesus ne íhikauhiko:

—Na kehá'a vónea kóyuseoponea úti ne vóvokumo níkea úti xapa ayuíti? —kíxoanehiko.

¹³Yane ina pahukôa Jesus ne pi'âti íhikau. Hara kíxo:

—Píhe pitivóke. Tekópotimo hóyeno koinoti póte puhí koati úne. ¹⁴Hekápamo, ínamo ixêa ne únane ovokúti xoko úrukopovoku: “Na óvo ne kúveu ovokúti óvongumo níngêa xapa áyui Páskoa, ûndi yoko ínzikauhiko? kixópi Íhíkaxoti” íxeamo. ¹⁵Yane exókopitinoemo koati hána'iti kúveu ovokúti vanúkeke apêti mêsa yoko pánguhiko. Usó koyêtime uhá koetíya. Énomonemo keúsakinavi nikamo utíya —kíxoanehiko.

¹⁶Úkeane pího neko pi'âti íhikau Jesus ya pitivóko. Yoko uhá koêti neko yuhó'inoa Jesus, aínovo tokopóvoti. Yane kóúsokoanehiko neko níkámo xapa áyui Páskoa.

Exókoa Jesus itukóvotiye ne kurikoâtimo xapa xanéhiko puvâti

Mt 26.20-25; Lk 22.21-23; Xu 13.21-30

¹⁷Hahaméne, ina pího Jesus koáne ne nduse koeti íhikau. ¹⁸Koeku óvea xe'ókuke mêsa níkotíhiko, hara kíxovokoxoa Jesus neko íhikau:

—Koati emo'úti ra yunzó'inopinoe: Anéye póhuti xepákukenoe iníkonuti ítúkoheovoti koeku hókeonu, enepone kurikónutimo xoko xanéhiko puvónuti —kíxovokoxoane.

¹⁹ Yane ikáxu'inehiko okóvo ne íhikau kameáne yúho. Yane pohú pohu koénehiko kíxea Jesus:

—Undíperameamo? —koénehiko

²⁰ Ina kixovókoxxoa Jesus:

—Koati anéyeti xepákuke, itínoe nduse koeti ínzikau. Énomonemo ne xané kixónuti yendémekea pâum utókuke. ²¹ Koati kaná'uti ngoépekeokonomo kuteâti koeku yutóxeovo ya emó'uke Itukó'oviti vo'ónguke, undi íhae vanúke ikútipasikoponovoti xâne, itea koati kotívetimo koêku ne kurikónutimo xoko xanéhiko puvónuti. Yusikóneni ákoyea ipúhika yara kúveu mêum —kíxovokoxoane.

Níko ne evo Jesus xapa áyui Páskoa

Mt 26.26-30; Lk 22.15-20; 1 Ko 11.23-25

²² Koeku níkeahiko, veyo pâum ne Jesus, ina ikoró'ixovo xoko Itukó'oviti. Yane honó'ekexoane ne pâum, ina porekéxoamaka íhikau koane kíxovokoxea:

—Víyanoe. Enepora pâum, mûyom kixó'eko.

²³ Yane ina namukôa ne enovópeti koane íkoro'ixeovo xoko Itukó'oviti. Yane pôrekexoamaka íhikau. Heú koéhiko énoyeova. ²⁴ Ina kixovókoxxopamaka:

—Enepora víyum, hane kixó'eko indína ovokínovotimo êno xâne, ésa'i (inámati) kixovókuti ítukeino xâne ne Itukó'oviti. ²⁵ Koati emo'úti ra yunzó'inopinoe: Ákonemo énoyeovangu hô'o ra ha'i úva tukú koetímo yaneko káxe enambápunemaka inámati ho'o úva natíxokuke Itukó'oviti vanúkeke —kíxovokoxoane.

²⁶ Ina imokóvohiko akenéti. Ikénepoke, pihónehiko oúke kali mopôí iháxoneti Olívera.

Koyuhó'inoa Jesus koêkumo ne Simaum Pêturu

Mt 26.31-35; Lk 22.31-34; Xu 13.36-38

²⁷ Ina kixovókoxxoamaka Jesus ne íhikau:

—Hána'itimo poé'ayeanoe iséneunonu, koane uhá ketínoemo kiríkinu, kuteâti koêku ne yuhu Itukó'oviti emó'uke, enepone koêti:

“Ngoepékoatimo ne koyónoti su'úso, yane uhá koetímo itóhineheyea ne óyonone” koêti —kíxovokoxoane Jesus, ihókovati ne koyónoti su'úso.

Zacarias 13.7

²⁸ Ina kixovókoxxopamaka:

—Itea enjepúkapanne ungópea xapa ivokóvoti, inuxó ngoépotimo timúneke ya Ngalíleya.

²⁹ Yane ina kixôa Pêturu:

—Yusíkotimo poé'ayea isóneunopi ne uhá koeti po'ínuhiko xâne koane kuríkeopihiko, itea ûndi, ákomo kalíhuina nguríkea nzókeopi.

³⁰ Ina kixôa Jesus ne Pêturu:

—Koati emo'úti ra yunzó'inopi: Kó'oyene yara yóti tumúnekemo p'áyea éneo tapí'i, mopo'âtinemo keyuhu ákoyea yéxanu —kíxoane.

³¹ Itea inamá'axo koyuhôa Pêturu itúkeovo koâti kaná'uti ákoyeamo kuríka. Hara kôe:

—Ákomo kalíhuina ngoyúhoyea ákoyea énjapi, muhíkova okonókovo xané ngíxeopi képekikono —kíxoane.

Kúteanemaka koeku yúho ne po'ínuhiko íhikau Jesus.

Koeku Jesus koitóponovo kotíveti ya Njetisémani

Mt 26.36-46; Lk 22.39-46

³² Yane pihóne evo Jesus ya xoko omómikokuti iháxoneti Njetisémani. Simoánehiko, ina kixovókoxxo íhikau:

—Ívétakavonoe yáyeke koeku indúko-ponea orásaum —kíxoane.

³³Poéhane Pêturu, Teâku yoko Xuâum ômo. Yane turíxovone yupíheovo ikáxu'iyea okóvo ne Jesus koane eóeamaka hána'iti tiveko isóneu. ³⁴Ina kixohíko xánena:

—Yupihovó koéne êno hána'iti ikáxu'iyea ongóvo, kutí koe tiveko pevóti. Yavânenoe, hákonoe imêko —koéne.

³⁵Kali ahikú koéne ne Jesus, yane ipíyukexo xaneâti ísu'okea nône poké'eke epêmo Itukó'oviti áhikuxopinoma ne êno tiveko koêkumo enepo akahá'a. ³⁶Hara koe yûho:

—Pai, ako tiú'iti koekúti ya xikóyoke. Yáhikuxapinana ra êno hána'iti tiveko ngoêkumo, itea haináya anjáke, itea itúkapu yahá'inonu kousókovo ya njokóyoke —koéne.

³⁷Ina kayukópovomaka xokóyoke neko mopo'âti. Inu'í kixópane imóeahiko. Ina kixo Pêturu:

—Imékoti Simaúm? Ako ite ákoyea iméka ya kúveu póhuti kali ôra?

³⁸Hákonoe imêko, koane itika orásaum maka hákone ikerókovo enepo simâpi tiú'iti koekúti hixépikonoke. Vo'oku ya iséneuke, usó kéyeno, itea ya oránake mani kénokiku kétíu'ikivoxo, ú'uso koyéneoxo muyá'iyea iséneu —kíxoanehiko Jesus.

³⁹Yane káyukopovonemaka itúko-ponea orásaum. Kuteâti koeku yûho inúxotike, énomone koéponemakaye yûho. ⁴⁰Yane káyukopovonemaka xoko íhikauhiko. Inu'í kixópanemaka ímohikea. Koáhati yupihóvatinehiko êno uheko íxépa. Yane ákonehiko exa kixoku yûho.

⁴¹Ina kayukópinovahikomaka Jesus. Yoko mopó'apene káyukopinova. Hara kixoahiko:

—Yanéyeikonoe iméki koane yómomiki? Yápenenoe iméki! Simóvone ne ôra, nguri'ókokonoatinemo ne xanéhiko váhere kixoku itúkeovo, undi

íhae vanúke ikútipasikoponovoti xâne. ⁴²Yexépukano! Hingá, kenó'okone ne itúkoheovoti ingéneke, enepone kurikónutimo xoko xanéhiko puvónuti —kíxoane.

Ika'ákokonone Jesus

Mt 26.47-56; Lk 22.47-53; Xu 18.3-12

⁴³Ixómoiko koyûho ne Jesus, simóne Njûda, póhuti yane nduse koeti íhikau. Yoko koati ênoti xánena omotíhiko hána'itinoe pirítai yoko pulô'i, isukópeti. Ánovo páhoe tutíhiko sasedóti inuxínoti jûdeu hó'eke, koane éskiribahiko íhíkaxoti yútoe Muíse, yoko po'ínuhiko payásoti xapa tuti jûdeu. ⁴⁴Yoko enepone itúkoheovoti ikéneke Jesus, enepone kuríkoti Jesus xoko xanéhiko puvâti, ápe emó'uinoa ne xánehahiko tumúneke píheahiko. Hara kixo: “Enepone hóyeno nziúnoneumo, énomonemo nê'e. Iké'akanenemo. Usó íxeixane ahúkoti koyonoâti koeku omópea” koéne.

⁴⁵Ehá'axo símo ne Njûda, ahí'okovone Jesus. “Íhíkaxotí” kixoane. Yane siunoné kixone Jesus yúhoikea. ⁴⁶Yane namúkonehiko Jesus, ínamaka ika'ákoa. ⁴⁷Yane apé koene póhuti ya xapákuke íhikau Jesus hekoti hána'iti pirítauna. Maturukenó kixone ahínoe koati payásoti ya uhá koeti sasedóti inuxínotihiko jûdeu hó'eke. ⁴⁸Ina kixôa Jesus neko xanéhiko:

—Undí'ikopo koati koyuvôrixovoti ísukenati omó kixínekenoe hána'iti pirítai yoko pulô'i, isukópeti nemúkoponinunoe? ⁴⁹Uhá koeti káxe, koati óvonzeixokunepepo xepákukene ya hána'itike imokóvokuti inzíkaxoti, yoko ákonoe iké'akanu. Itea kó'inokeneye, koati konokoâti kóusokeovo kuteâti ne yutoéti emó'uke Itukó'oviti mekúke —kíxovokoxoane.

⁵⁰Yane kurí kixone Jesus ne íhikauhiko, kohó'ikene.

⁵¹ Yoko ápe homoêhou hokoâti ne Jesus. Poêhane lénso aú'okovo, ako po'ínu ípovo. Apé koéne namukoâti kaha'âti iká'akea. ⁵² Yane kurí kíxoane neko aú'o, mahupí koéne kohó'iyea.

Omokóno Jesus nonékuke koati payásoti yúhoikovoku jûdeuhiko

Mt 26.57-68; Lk 22.54-55, 63-71; Xu 18.13-14, 19-24

⁵³ Ina omohíko Jesus xokóyoke ne koati payásoti ya uhá koeti sasedóti inuxínoti jûdeu hó'eke. Yane ho'úxovone uhá koêti ne tutíhiko sasedóti yoko po'ínuhiko pahúkoti xapákuke tuti jûdeu, koánemaka ne éskiribahiko, enepone ihíkaxoti yútoe Muíse. ⁵⁴ Kene Pêturu, ákone malíka kixoku hókea Jesus. Tukú kíxoa kíndanake óvoku koati payásoti ya uhá koeti sasedóti. Vatá kóyene xapákuke ahinoêtihiko xe'ókuke yúku, onokóvoti. ⁵⁵ Enepohikone tuti sasedóti koane uhá koêti neko pahúkotihiko xoko koati payásoti yúhoikovoku jûdeu, opósikohiko xâne koyúhoti ápeyea pahúnevo ne Jesus, motovâti koyúhoyea tutíhiko motókeyea koépekeokono ne Jesus, itea ako ínixahiko kuteâti ne áha. ⁵⁶ Koati êno itukóheyeati koêku ne Jesus, itea iyúseo ákoyea akána'u vo'oku ákoyea akútikoko ne yúho.

⁵⁷ Ina exepúhiko po'ínu itukóheoti-maka koeku Jesus. Hara kôe yuhóhiko:

⁵⁸ —Kámoa úti ra hóyeno kó'iyea: “Ngotohíneatimo ra sasá'iti óvoku Itukó'oviti, koéxepoe xâne, ínamakamo ngaexépukapa pô'i ya kúveu mopo'âti káxe ákoti itukapu xâne koexépukapa” kôe —koénehiko.

⁵⁹ Itea muhíkova nekôyohiko, ako akútikoko yúho.

⁶⁰ Ina exepúko nonékuke xanéhiko ne koati payásoti ya uhá koeti sasedóti inuxínoti jûdeu hó'eke, ina kíxo Jesus:

—Ákomo se'íkupa yúho ra xanéhiko koyúhoti ápeyea váhere ítike?

⁶¹ Itea yunu-yunú koéne ne Jesus. Ako ápahuina emó'u. Yane ina kayukópa-maka koati payásoti sasedóti épemo'ikea Jesus. Hara kíxoa:

—Énomone íti ne Mésiya, páhoe Itukó'oviti koíteovo xâne? Koatí'ikopo iti Xe'éxa ne êno hána'iti ihayú'iuti Itukó'oviti?

⁶² Ina kixôa Jesus:

—Úndi. Epó'oxo neixónutimo, undi íhae vanúke ikútipasikoponovoti xâne, vatá ngoyépotimo éxopeke Itukó'oviti, enepone apêti xunáko pahúkea uhá koêti. Neixónutimo ungapeâne vanúke koeku evénzekopea xapa kapásihiko — kíxoane.

⁶³ Énomone yan'é kávarerekexopone ípovo muyókuke ne koati payásoti ya uhá koeti sasedóti, éxokovope yupíheovo ímaikeovo vo'oku yuho Jesus, ina kôe:

—Ákone vokónoko po'i koyuhó'inoveati pahúnevo râ'a.

⁶⁴ Kéminene yúho. Koati itúkovi Itukó'oviti. Na kó'inoaye iséneunoe kó'oyene? —kíxovokoxoane.

Heú koéhiko neko tuti jûdeu ínixea kónokea koépekeokono ne Jesus.

⁶⁵ Yane ápenéhiko apurú'okoti Jesus, koane ikanóneati koeku isúkeahiko xaneâti kíxeahiko:

—Mahí'ipepo iti koati porófeta, íhexaikopo itukóvotiye ra isukópti —kíxoanehiko.

Koánemaka neko koyónotihiko, isúkoamaka.

Koyuhôa Pêturu ákoyea exa Jesus

Mt 26.69-75; Lk 22.56-62;

Xu 18.15-18, 25-27

⁶⁶ Yoko ako alú'aka Pêturu kúveuke ne ovokúti vanúkeke xoko iyónokonoku Jesus. Óvoheixoane kíndanake ne ovokúti. Yane ina pihinôa sêno, ahínoe neko

koati payásoti ya uhá koeti sasedóti inuxínoti jûdeu hó'eke. ⁶⁷Noixoâne sêno ne Pêturu ixómoti onokóvo, pono-ponó kixínoane úke ina kixôa:

—Koati itímaka xáneheixone ne Jesus íhae Nazâre.

⁶⁸Itea hara kíxoa Pêturu:

—Ako énja ne kíxene. Koati ákoti enjá ne yiúho —kíxoane.

Ina ipuhíkopea Pêturu ne óvoheixoku. Hara yonópo xoko vekokúti xe'o pahapéti. Énomone yan'ê, éneone tap'i. ⁶⁹Noixópomaka Pêturu neko sêno, hara koépomaka yúho nonékuke neko xanéhikoya:

—Enepora hóyeno, po'inunemaka íhikau nê'e —koéne.

⁷⁰Itea káyukopomaka koyúhoyea Pêturu ákoyea éxa. Avo áxu'ikene ina kixopómaka Pêturu neko xanéhikoya:

—Koati kaná'uti itíkivo po'i xáneheixone ne hóyeno, vo'oku itímaka íhae Ngálíleya —kíxoane.

⁷¹Itea ikána'uxoane Pêturu koyúhoyea ákoyea éxa. Hara kixópomaka:

—Ako énja ne hóyeno kixenenoe. Ngayumákapunemo ipihápananu Itukó'oviti enepo nzemekékexinapinoe —koéne.

⁷²Ehá'axo koyúhoa Pêturu nê'e, éneoponemaka ne tap'i. Yoko p'apene éneo. Yane puyákoponovane okóvo Pêturu neko yuhó'inoa Jesus, enepone koêti: “Tumúneke p'ayea éneo tap'i, mopo'átinemo keyuho ákoyea yéxanu” koêti.

Itukópinovo isóneu ne Pêturu, ákone íta ne êno tiveko isóneu, yane íyone.

Omokónone Jesus xoko Pilátu

Mt 27.1-14; Lk 23.1-5; Xu 18.28-38

15 Yuponíne, ho'úxovone neko tutíhiko sasedóti inuxínoti jûdeu hó'eke, koáne ne po'ínuhiko payásoti xapa tutíhiko jûdeu, koánemaka ne

éskiribahiko íhíkaxoti yútoe Muíse, yoko uhá koeti ha'ínehiko yane koati payásoti yúhoikovoku jûdeu. Yane iká'akonehiko Jesus, ina omáhiko xoko Pilátu, kurikoâtihiko xokóyoke. ²Ina kixôa Pilátu ne Jesus:

—It'í'oxo natina jûdeu?

Ina yumopâ Jesus:

—Enepone yépemonuke, kouhupu'ikoa indúkeova —kíxoane.

³Yane koyúhoane tutíhiko sasedóti inuxínoti jûdeu hó'eke enó'iyea ítuke Jesus ákoti aunáti. ⁴Ina kixopámaka Pilátu ne Jesus:

—Ako yiúho? Ako kéma yuhóhiko ra koyúhoti enó'iyea váhere ítike?

⁵Itea yunu-yunú koéne ne Jesus, ako yumápa, kut'inoke yupihóvati iyúpaxeova Pilátu.

Pahukókono Jesus kurúhuxeokono

Mt 27.15-26; Lk 23.13-25;

Xu 18.39-19.16

⁶Ya kaxénake neko áyui jûdeuhiko, kóyekune kuríkopea póhuti iká'aeti ne Pilátu, koêkuti épemone xanéhiko kuríkopeokono. ⁷Yoko ápe hóyeno koéhati Mbarâba híyeuke neko ika'áhikovoti yanekóyo, vo'oku ápeyea koépeu yaneko koturíhiko xâne okopóhiko nâti yanekóyoke. ⁸Ina pího neko êno xâne xoko Pilátu epemóponoati kuríkopea póhuti iká'aeti kuteâti kixoku itúkeovo ya kaxena ayuúti. ⁹Ina kixovókoxoa Pilátu:

—Kehá'anoé nguríkopea ra netína, itínoe jûdeu? —kíxovokoxoane.

¹⁰Yoko éxoa Pilátu itúkeovo imaíki novoti Jesus ne tutíhiko sasedóti vo'oku iyókeovati xunáko, kut'inoke kurikoâti xokóyoke. ¹¹Yoko enepone tutíhiko sasedóti, ítokuxea okóvo neko xanéhiko kahá'ayea itúkeovo Mbarâba épemohiko kuríkopeokono. ¹²Ina kixovókoxopamaka Pilátu neko xanéhiko:

—Kene ra iháxoneti netína, itínoe jûdeu, namo ínjoye?

¹³ —Kirúhuxa! —koénehiko yûho vaúkexea.

¹⁴ Ina kixovókoxopamaka Pilátu:

—Kutí'ikopo itúko pahúnevo râ'a? —koéne.

Itea inamá'axone koxunáko yûho vaúkexea kónokea kurúhuxeokono ne Jesus.

¹⁵ Vo'oku kahá'ayea iyúni'ikea xanéhiko ne Pilátu, kuríkopinoanehiko ne Mbarâba, ina pahúko yehépoke'exeokono Jesus. Yane kurí'okoanemaka neko xanéhiko kurúhuxoponea.

Koemóke'ea húndaruhiko ne Jesus

Mt 27.27-31; Xu 19.2-3

¹⁶ Ina ómo Jesus ne húndaruhiko kúveuke neko óvoku Pilátu, enepone óvokumaka natíxea. Yane heú kíxoane ho'úxea ne po'ínuhiko húndaru ¹⁷ ina itukínohiko Jesus harará'iti ipovóti hamá koeti poké'eke, kuteâti ípovo nâti, ínamaka itukínoahiko kôroa, itea ainóvoti ka'áveti káva'o tikóti veínoa úhekexea, ina ipíheahiko tutíkuke ¹⁸ itúkovotihiko teyoâti. Yane hara koéhiko:

—Iháyu'ikakana ra natina jûdeuhiko! —koénehiko koémoke'eyea,

¹⁹ koane ipúsopu'ikeahiko ya pulô'i, koane ápuru'okeahiko, ina ipuyúkex-eahikomaka nonékuke itúkovotihiko ihayú'ikoati.

²⁰ Uke'éxoanehiko komóhiyea, ina veyopeâhiko ne harará'iti ípovoxeakemeku, ina itukópinoamaka ne koati ípovo. Úkeane omáhiko meúikeke kurúhuxoponea.

Kuruhúxokonone Jesus

Mt 27.32-44; Lk 23.26-43; Xu 19.17-27

²¹ Yoko ápe hóyeno koéhati Símaum íhae Síreni ukopeâti mêum, vekopâtímaka neko xêne. Yoko ha'a Alíxan-

dere yoko Rúfu neko hóyeno. Énomone íkoinoxohiko kurúhuna Jesus.

²² Yane ísimonehiko Jesus ya xoko iháxoneti Ngoûgota. Yoko “Óvoku Opepú'iti” koêti ne Ngoûgota. ²³ Ina porexóhiko Jesus víyum apêti ánahi iháxoneti mîra, enepone iyuhii kixoti ohonéti, itea ako énapa Jesus. ²⁴ Yane kurúhuxoanehiko, ínamaka haxakéxokokoahiko ne ípovo Jesus. Yoko kuríkohiko inúxotike komomâti itukóvotimoye ípovo Jesus námoe póhutihiko. ²⁵ Yoko nóvene ôra kuruhúxoahiko. ²⁶ Tutíkuke kurúhuna Jesus ápe yutoéti koyuhoâti kurúhuxinokonoke. Hara kôe neko yutoéti: “Natina jûdeuhiko râ'a” kôe.

²⁷ Ápemaka pi'âti ómevoti, ha'ine Jesus kurúhuxeokono, poéha éxopeke, poéhamaka lopékuke. (²⁸ Yane koati tokopóvoti neko kúxoti yutoéti emó'uke Itukó'oviti, eneponeko koêti: “Kutí kixókono váhere xâne ákoti aunáti ítuke” koêti.)

²⁹ Enepohikoneko xâne hunoneâti, koémoke'e Jesus koane kayákakinoa tûti. Hara koéhiko:

—Mahi ketohíneatimo ne hána'iti imokóvokuti koane mahi kexépukopatimakamo ya kúveu mopo'âti káxe!

³⁰ Keítapapuikopo, koane yevésekapí ne kurúhu —kíxoanehiko.

³¹ Kúteanemaka kíxoaku tutíhiko sasedóti koémoke'eyea, koánemaka ne éskiribahiko, enepone ihíkaxoti yútoe Muíse. Hara kixókokohiko:

—Eneporâ'a, koítovoepo po'hiko xâne itea ákone xunáko koítópeovo.

³² Mahi koati Mésiya, páhoe Itukó'oviti koíteovo xâne, natínamaka Izarâe! Evésekapeakopo ne kurúhu motovâti noíxea úti, ínamo vakutípoa —koénehiko.

Koánemaka neko ha'íne kurúhuxeokono, koémoke'eamaka.

Koeku Jesus ivokóvone

Mt 27.45-56; Lk 23.44-49; Xu 19.28-30

³³ Itumúkone káxe, hahámone uhá koeti kúveu mēum tukú koeti mopo'āti ôra ya kiyakáxe. ³⁴ Itopónone mopo'āti ôra, koati kohonókoti emó'u ne Jesus. Hara koe hónoti yúho vaúkea ya emó'uke:

—Eloí, Eloí, lama sabakitáni? —koéne.

Yoko hara koêti neko yúho: “Unaém, Unaém, na koeti kurí kixínenu?” koêti. ³⁵ Xapákuke neko xanéhiko kamoâti, ápe koêti:

—Yokómomapihi koêku, Íliya iháxiko —koéhiko.

³⁶ Ina apê póhuti xapákuke neko xâne ehakóvoti, kalaká'ikoponoti esponja xoko viyum-hí koêti, ina ipíhoa kirípuhike étakati ipíhoati pahákuke Jesus, iyúkoati. Ina kôe:

—Vokómomavo veyópeaxomo Íliya —koéne.

³⁷ Ina apépomaka koati êno hónoti emo'u Jesus. Yane ihunokoane ne omíx-one, ivókovone.

³⁸ Yoko énomone yaneke ókoku ôra, ívarereo neko êno kopópoti váhere haxakoâti kúveu neko hána'iti imokó-vokuti. Koati kukúkeke ívarereo ukeâti vanúkeke yonoti poké'eke.

³⁹ Enepone tuti húndaru xe'ó koyêti nonékuke kurúhuna Jesus, noixoâne kixoku ivókeovo ne Jesus, hara kôe:

—Koati kaná'uteoxo itúkeovo Xe'exa Itukó'oviti ra hóyeno —koéne.

⁴⁰ Ápemaka senóhikoya ákoti malíka okínoaku ixómoyea komóma. Xapákuke neko senóhiko, ápe Mariya Mandálana; yoko po'ímaka koéhati Mâriya, enepone eno Yúse yoko Teâku. Yoko énomone ne Teâku nihí'iti yane po'i koéhati Teâku. Ina apémaka Salúme.

⁴¹ Enephikora sêno, aínovo xanéheixoti Jesus ovo'íko ya Ngalfleya

koane huvo'óxoatine ya nókone. Enómaka po'ínuhiko sêno xaneâti ne Jesus koeku yónea Njeruzálem.

Koeku Jesus ekoxókonone

Mt 27.57-61; Lk 23.50-56; Xu 19.38-42

⁴² Kiyoné'e káxe, koeku itúkeovo kóyuseovopene júdeuhiko vo'oku áyui, koáne ye'ékotinemaka úrukeovo ne sâputu, ⁴³ ápe hóyeno koéhati Yúse íhae Arimáteya, hóyeno koati teyonéti ya xapákuke tutíyehiko koatíke payásoti yúhoikovoku júdeu. Yoko koati kuxoíxoati nê'e símeovo ne kaxena natíxea Itukó'oviti xapa xâne. Yane kóxunakovo píhea xoko Pilátu, epemóponoati yusíkea veyópea muyo Jesus kuruhúke. ⁴⁴ Iyúpaxova Pilátu neko eyékou ivókeovone Jesus, ina ihaxíkoa neko tuti húndaru epemó'ikoati itúkeovo koati kaná'uti ivókeovone. ⁴⁵ Exoâne xoko tuti húndaru kaná'uyea ivókeovone ne Jesus, yane síkoane neko Yúse veyópea muyo Jesus. ⁴⁶ Úkeane pího veyóponea kuruhúke. Ina aupíxoá ya kalísoti ipovóti vaneu, enepone iháxoneti líyum, iyonoâti xoko uhôro kehoéti mopoíke. Yane ínamaka kohokôroroko mopôí exéxeake ne uhôro. ⁴⁷ Yoko noíke'eheixoa Mariya Mandálana iyónokonoku neko muyo Jesus, koánemaka Mâriya, eno Yúse.

Koeku Jesus exepúkopone ukópea xapa ivokóvoti

Mt 28.1-8; Lk 24.1-12; Xu 20.1-10

16 Evesékone sâputu, pihóne Mariya Mandálana; yóko'omaka ne po'i koéhati Mâriya, enepone eno Teâku; koánemaka po'i sêno iháxoneti Salúme vanéxoponea kohépiti xêru óvo'okopemo Jesus. ² Koati yuponii koêti lúmingu ínati ipuhíko káxe, pihónehiko xoko ekóxokonoku Jesus. ³ Ina kixokókohiko:

—Kutimo veyinó'ovea ne mopôî exex-oâti ne uhôro? —kixókokohiko.

⁴Simoánehiko, noíxoane ahíkux-eokonone neko mopôî. Yoko koati yupihóvati pu'íko. ⁵Urúkovanehiko neko ekóxokonoku Jesus, tokononé koene kutí koeti homoêhou hóhopu koyêti ípovo, vatá koyêti ya éxopeke. Yupihovó koéne kónoko'iyeahiko ne sêno xaneâti hána'iti píkea. ⁶Ina kôe neko yuhó'ixoati:

—Hákonoe kenóko'i. Koati Jesus íhae Nazâre yopósikoponoe, eneponeko kuruhúxonoti, itea exépukopone nê'e, áko'one yâyeke. Yokómomapihi ra ekóxokonoku. ⁷Kó'oyene yéta'akapana ne íhikauhiko yoko Pêturu inuxó koépeamo ne Jesus timúnekenoe ya Ngalíleya. Yâkonoye neixópatinoemo kuteâti koeku yuhó'inopi yanekôyo —kíxoanehiko.

⁸Yane ipúhikopeane senóhiko neko ekóxokonoku Jesus. Koati ehakópovotihiko pihópea vo'oku yupíheovo píkea koane koyó'íkeyea. Ako éto'oepo koêku neko noíxone vo'oku píkeahiko.

Exókopovo Mariya Mandâlena ne Jesus

Mt 28.9-10; Xu 20.11-18

⁹Koati yuponii koêti ya lúmingu, exépukopo ne Jesus ukópea xapa ivokóvoti. Mariya Mandâlena itukóvo inúxoti éxokopovoke inâ exepúkopo. Énomone neko Mâriya koítovone Jesus, enepone kopúhikopeaku seti koeti ndémoniu. ¹⁰Yane pihóne Mâriya éto'okoponeahiko neko ha'íneheixone Jesus ixómoti isoné'ekovo koane íyoyea. ¹¹Itea ako akútipoahiko kameáne yúho exépukopeane koane noíxoepa.

Exókopovo Jesus ne íhikauhiko

Mt 28.16-20; Lk 24.13-49;

Xu 20.19-23; Át 1.6-8

¹²Ikénepoke, kópoe'akopovo ne Jesus, koane éxokopovo po'i piâti kutipoâti yonotíhiko ya mêm. ¹³Yane pihóne neko piâti éto'okoponea neko po'ínuhiko íhikau Jesus, itea ákomaka akútipokonohiko yúho.

¹⁴Ikénepoke ina exókopovamaka Jesus neko unze koeti íhikau koeku ixómoyea níkóhiko xe'ókuke mêsa. Sayá'ikoa Jesus vo'oku ákoyea akútipoahiko koane vo'oku tiú'iyea omíxone yaneko ákoyeahiko akútipoa yúho neko noixópati exepúkopone.

¹⁵Ina kixovókoxoamaka Jesus:

—Pihénœe yara uhá koeti kúveu mêm. Yokóyuhoinœa uhá koeti xâne ra inámati íhíkavoti omínombike. ¹⁶Uhá koeti xâne kutipoâti, koane ahíkovoti ya inzáke, énomonemo pihopô vanúkeke xoko Itukó'oviti. Itea enepone xâne ákoti akutípoa, yonópotimo ipihóponovokutike. ¹⁷Enepe kutipoâti, harâ'a ra iyupánevoti ítukemo, hoénaxovope njunáko xokóyoke. Ya inzáke, kopúhikopotimo ndémoniu urúkovoti xoko xâne, koane koyúhotimo inámatihiko yuhôti ákoti itukapu yúho. ¹⁸Motovátimo namúkea koéxoe koane énoyeovo ekâti koépekoti, kuteâti vénenu, itea ákomo yuvâti. Koane ipíhahiko vô'u tutíkuke ka'arínœti, ítóvotihikomo —kíxovokoxœane Jesus.

Pihópœne Jesus vanúkeke

Lk 24.50-53; Át 1.9-11

¹⁹Uke'éxoane Vúnae Jesus yúho'ixea neko íhikauhiko, pihópœne vanúkeke. Ivátakopœne éxopeke Itukó'oviti xoko ivátakoku kapáyasokone Itukó'oviti. ²⁰Yane pihónehiko neko íhikau koyúhopœne koeku Jesus ya uhá koeti

yónokuhiko. Yoko huvó'oxoamaka Hunókokune.
Vúnae, kouhápu'ikeati kaná'uko ne
yúho yane iyupánevoti poréxoake
itúkea.

YÚTOE LÚKA

koyúhoti koeku Jesus

Lúka koéha yutoxoâti ra koyuhópeti. Énomonemaka yutoxôa ne koyúhope Átu. Xoko Kolósensi 4.4 vínixea itúkeovo ndútu neko Lúka. Enepone po'ínuhiko yutóxoti koeku Jesus, enepone Máteu, Márku yoko Xuâum, aínovo jûdeu. Poéhane Lúka ako itukápu jûdeu xapákuke. Teófilu koéha ne hóyeno pahúkinoake Lúka ne yútoe. Hainámaka jûdeu nê'e.

Yane yútoe, koyúhoa Lúka koêku ne Jesus ukeâti inâ apê yara kúveu mêum tukú koeti pihopóne vanúkeke. Kene ya Átu, yutóxoá ítone itúkea neko ápostulu-nahiko Jesus vo'ókuke ne xunako Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti xokóyokehiko, ike pihópine Jesus ya vanúkeke.

Enepone Máteu yoko Lúka, aínovo yutoxínoveati íha ne oxúnoekene Jesus xoko turi yútoe. Yane yútoe Máteu, hane koukeovo xoko Yúse, há'axeovoke Jesus yonópoti tukú koeti xoko Ábraum, koati turi jûdeu, exókoveati yanê'e motókeyea itúkeovo natina jûdeu ne Jesus. Ene itúkinovo tukú koeti xoko Ábraum ne íha oxúnoekene Jesus ya yútoe Máteu. Kene Lúka, xoko iyénoxapa Mâriya, enepone eno Jesus koukea éxokovea íha oxúnoekene Jesus tukú koeti xoko Ádaum, enepone inúxoti xâne yara kúveu mêum. Itúkinovo xoko Ádaum koukea Lúka ne yútoe, koati exókoviti itúkeovo uhá koeti xâne yara kúveu mêum simíno ne Jesus koíteova, kene haina pohúneti jûdeuhiko. Énomone-maka so'ixóvovo, íhaxopinovake Jesus ne íhae vanúke ikútipasikoponovoti xâne.

So'íxinoveamaka Lúka yara yútoe kóseanayeá Jesus ne xâne

ka'aríneti, koane xâne kixeóvovoti ákoti itúkokonoke, koane xâne ákoti apeínoati, koánemaka xâne puvonéti kuteâti neko koperáxinotihiko nâti, yoko xâne íhae Samâriya, koane xâne pahukóvoti, yoko senóhiko.

1 Enóne xâne itúkoti xunáko kókoyuse kíxea yutóxea koêku ra koekútihiho kousókovotine xapákuke úti yaneko káxehiko pihotíne. ²Enepone yútoehiko, hane koyúhoinovi, noíxone ne xanéhiko noixoâti ra koekútihiho ukeâti inâ turixóvo, enepohikone koyuhoâti-maka ra emo'u Vúnae. ³Ngoánemaka, íninjoa unáko yundóxinopea ra koekúti Teofilú, iti hána'iti teyonéti xapákuke úti. Yoko enóne ngóxuna'ixeovo ombósikea uha-uhá ngíxea énjea koêku ra koekútihiho ukeátine inâ turixóvo, koane kókoyuse ngíxoá yundóxinopea ukeâti túri tukú koeti hunókoku, ⁴maka yéxaneoxo itúkeovo koati kaná'uti ne íhíkauvoti íhikexokonoke.

Koêku Nzakâriya yoko Izâbe

⁵Yaneko káxehiko itukóvoiko nâti ne Êrodi ya poké'exa Njúdeya, ápe hóyeno koéhati Nzakâriya. Enepone hóyeno, sasedóti inuxínoti jûdeu hó'eke itukóvoye. Yoko ápe íháxakokuhiko ne sasedóti, vo'oku ahe'ó ahe'o kixeokoko ítukeye. Enepone íháxakoku Nzakâriya, xoko ítukeye Ámbiya óvo. Izâbe koéha yêno neko Nzakâriya. Yoko iyénoxa-pamaka sasedóti neko yêno. ⁶Koati ponóvoti kixoku itúkeovohiko nonékuke Itukó'oviti neko pi'âti. Koati itukoâti-hiko heú koêti ne yutoxóvoti Ponóvotike Kixovókuti yútoe Muíse, koane heú koêti ne páhoenovi Itukó'oviti vitúkea, ⁷itea ako ápahuina xe'éxa. Akó'oti okoxé'exa neko Izâbe. Yoko koati yekotíxotinetikomaka neko pi'âti.

**Inâ koyuhóvo ipúhikeamo
Xuaum Mbátita**

⁸ Po'íke káxe, ixómoti ko'itúke sasá'iti ítuke Itukó'oviti ne Nzakâriya, vo'oku símeovone kaxena ko'ítukepe. Yoko kuríkohiko ne sasedóti inúxotike, ⁹ kuteâti kíxoakuhiko ítúkea motovâti éxea ítukóvotiye xapákuke urúkovatimo ne sasá'iti iháxakoku kúveu ne hána'iti imokóvokuti, enepone témpulu, ítúkoponea ne ítukétiya. Yoko xoko Nzakâriya iríkovo ne kúrehiko kutí'inoke urúkovati oró'okoponea ne ísensu kixonéti, ikó'iparaxoke Itukó'oviti, enepone êno úheti ihópune oro'ókokono. ¹⁰ Kene ne xanéhiko, ôvane meúkeke ítúkotihiko orásaum koêku oró'okea ísensu ne Nzakâriya. ¹¹ Yane apé kó'inoane ánju, ovoxé Itukó'oviti ukeâti vanúke. Xe'ó kó'ieane éxopeke oró'okovoku ikó'iparaxokonoke Itukó'oviti. ¹² Noixoâne Nzakâriya, kónoko'i. Yupihovó koe píkea. ¹³ Yane hara kíxoá ánju:

—Hako píke Nzakariyá, vo'oku kámoane Itukó'oviti ne yorásauna. Apétimo xi'íxa, hóyeno kalivôno, xoko yíno Izâbe. Xuâum íheximo. ¹⁴ Hána'itimo elókeko yokóvo, koane hána'itimo úhepeko iséneu vo'ókuke. Enómakamo xâne elokeâti okóvo ipuhíkane. ¹⁵ Koati hána'itimo teyonéti ítukeke Vúnae. Ákomo énapu víyum koane koêkuti kó'ieovoku ekâti, epó'oxo ukeátinemo okóvoike êno, xúnatimo ne Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti xokóyoke. ¹⁶ Koane enómo xâne xapákuke íhae Izarâe ponopóvoti hókea Itukó'oviti, Únae, vo'ókuke nê'e. ¹⁷ Énomonemo inuxíno Vúnae, koane xúnatimo ne Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti xokóyoke kuteâti koêku xoko Íliya, eneponeko koyúhoti emo'u Itukó'oviti mekúke. Énomone kutí'ino mo ponopóvoti kixoku hókea

Itukó'oviti ne xanéhiko kó'oyene, kuteâti koêku póneovo hókea oxúnoekene mekúke. Énomonemakamo kutí'ino koyúseopoti kixoku ítúkeovo ne xâne ákotihiko itukâ ne páhoenovi Itukó'oviti vitúkea, koane hokopâtimo ne xêne hókone xanéhiko ponóvoti isóneu. Yanê'e, usó koyétimo ne xanéhiko kutípea emo'u Vúnae simané'e xapákuke —kíxoane ánju.

¹⁸ Ina kixôa Nzakâriya:

—Namo ngíxoaye énjea ítúkeovo kaná'uti? Vo'oku yéngotixone, koane yupíhovonemaka hóvenoxea ne múnjone —koéne.

¹⁹ Ina kixôa ánju:

—Undi Ngabiríye, undi ovóheixoti xoko Itukó'oviti ngxó'ixeati koêkuti kovóxenuku. Énomone pahukónu yúnzo'ixoponeopi koane ngoyúhopoinopea ra únati eyekoûti. ²⁰ Itea vo'oku ákoyea yakútipoa ra yúnzo, ukeátine kó'oyene, ákonemo ite keyúhoyi. Ákonemo ipúhika yemó'u tukú koetímo yaneko káxe kausákapune ra koekúti ngxínopike. Yoko kousókovotimo simapúne koati kaxéna —kíxoane ánju neko Nzakâriya.

²¹ Yoko kohíxopovane xanéhiko ne Nzakâriya koane iyúpaxeovahiko yupíheovo xu'íkeneyea kúveuke ne sasá'iti óvoku Itukó'oviti. ²² Ipuhíkopone, ákone ita koyúhoyea. Yane exó kíxoane xanéhiko ápeyea noíxone ukeâti xoko Itukó'oviti kúveuke neko sasá'iti iháxakoku témpulu. Vô'u veínoane Nzakâriya éxokea ne xanéhiko âha koyúhoyea koêku ákoyea ita koyúhoyea.

²³ Evesékone kaxéna ne Nzakâriya ítúkea ítuke nonékuke Itukó'oviti, pihópone óvokuke. ²⁴ Ehane íhaiko ne Izâbe, yêno. Kúveu singu koeti kohê, ôvoheixoane Izâbe óvokuke, ákone ipúhika. Hara kôe:

²⁵—Koati hána'iti seánakonú Vúnae. Kó'oyene, ákonemo noixó injakana — koéne.

Koêku etó'okoa ánju ne Mâriya itúkeovomo eno Jesus

²⁶Sei koen'é kóhea ne Izâbe íhaikea, pahúkopamaka Itukó'oviti ne ovóxe íhae vanúke, enepone Ngabiríye. Pahúkoa ya pitivóko koéhati Nazâre ya poké'exa Ngálíleya. ²⁷Xoko inámatiko árunoe ávoti oko'íma pahúkókono. Yoko hoénaxoane hóyeno koéhati Yúse itúkeovomo yêno neko árunoe. Enepone Yúse, koati ámoripono Ndávi, enepone hána'iti nâti mekúke. Mâriya koéha neko árunoe yenómo. ²⁸Urúkovane ánju neko ovokúti xoko óvoheixoku ne Mâriya, hara kíxoá:

—Aéloke yokóvo. Koati únati kêku. Anéye ne Vúnae xikóyoke —kíxoane.

²⁹Itea koyó'i ne Mâriya kameáne yúho. Akó'oti exína isóneu kixínoakeneye ánju emó'uinoá. Yane opósikoane ya isóneuke kixó'ekone neko yúho. ³⁰Ina kixôa ánju:

—Hako píke Mariyá. Koati únati isóneunopi Itukó'oviti. ³¹Iheíkotimo, koane kexe'éxatimo hóyeno kalivôno. Jesus íheximo. ³²Koati hána'itimo teyonéti nê'e. Iháxeokonotimo Xe'éxa ne koati Payásoti ya uhá koêti. Porexoátimo Vúnae Itukó'oviti itúkeovo koati hána'iti nâti kuteâti koêku Ndávi, enepone oxú'ikene. ³³Ákomo hunókoku itúkeovo natina amósenopono Njáko. Koati ákotimo hunókoku natíxea —kíxoane ánju ne Mâriya.

³⁴Ina kixôa Mâriya:

—Namo kixó'oye ngoêku? Undí'iko árunoe, avo yúho'ixeonuku hóyeno —kíxoane.

³⁵Ina kixôa ánju:

—Evesékotimo ne Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti xikóyoke. Koati xúnatimo xikóyoke xunáko ne Vúnae, enepone

koati Payásoti ya uhá koêti. Énomonemo porexópi kexe'exayi, kutí'inokemo iháx-okonoti Xe'éxa Itukó'oviti ne sasá'iti kalivôno ipuhíkotimo. ³⁶Kene enepone iyíno, Izâbe, apêtimakamo xe'éxa koêku hóvenoxeane, hóyeno kalivôno. Sei koene kóhea yoko koyúhokono ákoyea okóxe'exa. ³⁷Kó'inokeneye, vo'oku ako koekúti ákoti itâ itúkea ne Itukó'oviti yane uhá koeti yúho itúkeamo —kíxoane.

³⁸Ina kixôa Mâriya:

—Usó ngóye, koêkuti isóneunonu Itukó'oviti. Kaúsakapunemo njokóyoke kuteâti ra yihó'inonu —kíxoane.

Yane pihópeane neko ánju.

Xo'opêpoinoa Mâriya ne Izâbe

³⁹Yaneko káxehiko, kóusokovo ne Mâriya. Éhakovo píhea ya pitivóko ovoti xapa mopôí poké'exake Njúdeya.

⁴⁰Simoné'eya, úrukovone óvokuke Nzakâriya koane yúhoikea Izâbe.

⁴¹Ehá'axo kámoa Izâbe ne emo'u Mâriya yuhoíkoane, ehévokovo ne kalivôno okóvoike Izâbe. Koati xúnati ne Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti xoko Izâbe ⁴²ina kohonóko emó'u koyúhoyea. Hara kôe:

—Koati yupihóvoti unako kêku ya uhá koeti po'ínuhiko sêno. Koánemakamo ne xi'íxa, koati únatimo koêku ya uhá koeti po'ínuhiko kalivôno. ⁴³Ako omóndokea síminu, iti eno Únaem. ⁴⁴Vo'oku ehá'axo ngámoa ne yemó'u yihoíkonumeku, ehévokovo ne kalivôno ongóvoike, yupihóvoti elókeyea okóvo. ⁴⁵Koati únati kêku, iti kutipoâti ne yuhó'inopi Vúnae vo'oku kousókovotinemo ne yuhó'inopi —kíxoane Izâbe.

Akene Mâriya

⁴⁶Ina kôe ne Mâriya:

—Koati yupihóvoti ngahána'ikea ra Itukó'oviti, Únaem. ⁴⁷Koâti hána'iti elókeko ongóvo vo'oku Itukó'oviti, enepone Koitóvonuti, ⁴⁸vo'oku

puyákeovonu okóvo, undi kixeóvovoti ovóxe. Ukeátine kó'oyene, inixoátinemo uhá koeti xâne itúkeovo koati únati ngoêku, ⁴⁹ vo'oku koati hána'iti ítukeinonu Itukó'oviti, enepone Xúnati ya uhá koêti. Koati sasá'iti ne íha. ⁵⁰ Ako hunókoku seánakoa ne uhá koeti teyoâti. Enepone seánako, anêkomaka oukeke xe'éxaxapa yoko ámoripono xâne kutipoâti. ⁵¹ Kouútata'ixoa Itukó'oviti ne hána'iti xunáko. Íkorokoa ne inixópovoti ítúkeovo payásoti, ixané kixópa ne áha ítúkea. ⁵² Íkorokoamaka ne payásotihiko yane ítúkeovo hána'iti pahúkoti. Hane kapáyasokopo xâne ákoti xunáko koane ákoti apayáso. ⁵³ Poréxopamaka êno únatinoe koekúti ne xâne kutí koeti épeu hímakati. Kene ne íríku, veyópea apeínoati. ⁵⁴ Huvó'oxovi, uti íhae Izarâe, uti ovóxe, kuteâtimaka yuhó'ino voxúnoekene ítúkeamo ya seánakovike. ⁵⁵ Énomone neko yuhôti ákotinemo uké'eyeaku, yuhó'ino Ábraum koánemaka ne uhá koeti ámoripono. Énomone ítúko ne Itukó'oviti kuteâti yuhó'ino voxúnoekene mekúke —koéne ne Mâriya.

⁵⁶ Yoko mopó'a kohê ovóponoa Mâriya xoko Izâbe. Yane pihópone óvokuke.

Koêku Xuaum Mbátita inâ ipuhíko

⁵⁷ Simovóne kaxena ipúhiko xe'éxa ne Izâbe, hóyeno kalivôno koxé'exa. ⁵⁸ Enepone múxonehiko evo Izâbe oveâti xêrerekuke óvoku, koánemaka ne iyénoxapa, eyékoxoane koêku ne hána'iti seánakoa Vúnae, koane huvó'oxoponeahiko ya hána'iti elókeko okóvo. ⁵⁹ Oitú koené'e kaxéna ne kalivôno, sirkunsidá kíxoanehiko. Yoko kahá'ane xanéhiko íhaxopea iha há'a, ⁶⁰ itea hara kíxoahiko êno ne kalivôno:

—Ákomo kalíhuina koéhapea iha há'a rá'a. Xuâum koéhamo —kíxoane.

⁶¹ Ina kixokóno:

—Itea ako ápahuina iyíno koehâti ne ihâe —kixókone.

⁶² Ina epemó'ikeahiko há'a ahá'inoa koéhayea ne kalivôno. Vô'u veínoahiko épemo'ikea. ⁶³ Yane épemone kali tâpoa ne Nzakâriya, yutóxoku. Hara koe yútoe: “Xuâum koéha rá'a” koéne. Yoko heú koe xâne iyúpaxeova neko koekúti. ⁶⁴ Ehá'axo yutóxo Nzakâriya, koyúhopone, ákone itopeâti nêne. Koyúhopone koane iháyu'ikopea Itukó'oviti. ⁶⁵ Yupihovó koéhiko píkea heú koêti neko xâne ko'óvokutihiko xêrerekuke óvoku. Koane tumúne yóno itóhineyeya neko koekúti xapákuke ne ko'óvokuti ovâti neko poké'e xapa mopô'i ya Njúdeya. ⁶⁶ Êno ítúkinóa isóneu uhá koeti xâne kamoâti, koane kó'iyeahiko:

—Kutímeamo ítúkovo ra kalivôno apayá'ine? —koéhiko.

Yoko koati apêti xunako Vúnae xokóyoke ne kalivôno.

Ihayú'iko Itukó'oviti ne Nzakâriya

⁶⁷ Enepone Nzakâriya, há'a ne kalivôno, koati xúnati Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti xokóyoke. Yane turíxovone koyúhoyea koekúti ávoti simâpu kaxéna. Hara kôe:

⁶⁸ —Viháyu'ika ne Vúnae Itukó'oviti, kuvóvone íhae Izarâe, vo'oku simóne huvó'oxoponeovi, uti xanéna, koane veyópeovi ya vóvoheixea opékuke xunako vanáne. ⁶⁹ Pahúkinovine koati xúnati Koitóvvoviti ukeâti xapa amósenopono Ndávi, enepone ovoxe Itukó'oviti mekúke, ⁷⁰ kuteâtimaka neko koati yuhôti, yuho Itukó'oviti mekúke pahúkeamo, enepo evékinovea xoko sasá'itihiko ovóxe koyuhópoinoati emó'u xapa xâne. ⁷¹ Kó'inokeney motovâti koíteovovi ya vanánehiko, yoko ya xunáko ne uhá koeti puvo'óviti. ⁷² Koati koseánati ne voxúnoekene, koane puyákoponovamaka okóvo

koúsokea neko sasá'iti yuhó'inoa mekúke. ⁷³Énomone neko koati yuhôti, yuhó'ino voxú'ikene Âbraum ⁷⁴víteovamo ne vanáne, koane hókeamo uti Itukó'oviti ákoti píkone úti, ⁷⁵koêkumaka sasá'iyea yoko póneovo kixoku vitúkeovo nonékuke ya uhá koeti kaxena úti yara kúveu mêum. ⁷⁶Kene íti kalivonó, ihéxikonotimo páhoe Itukó'oviti, enepone koati Payásoti ya uhá koêti, koyúhoinoa emó'u. Vo'oku itínemo inuxínoa ne Vúnae, mihi'ókinoatimo oxéne itúkea ítuke xapákuke xâne. ⁷⁷Yexókoatimo ne xanena úti koíteovamo Itukó'oviti koane kotúyopinoa pahúnevo, ⁷⁸vo'oku koati yupihóvoti itúkeovo seánati ne Itukó'oviti. Énomone kutí'inoke isíminovitinemo hána'iti kouhápu'ikoviti íhae vanúke, ⁷⁹maka kaúhahu'ikanemo ne ovoti hahákutike, enepohikone kutí koeti ákau pevóti hoenáxovotine yonópeamo ipihóponovokutike, koane évekavinemaka xoko xêne óvoku unako koeku úti ya ikéneke Itukó'oviti —koéne Nzakâriya.

⁸⁰Yoko tumúne yóno payá'iyea neko kalivôno koane ukóponea éxea Itukó'oviti. Ehane óvoheixo mêum ákoti apêti tukú koeti simovóne kaxena éxokeovo xanéhiko íhae Izarâe.

Koêku inâ ipuhíko Jesus

Mt 1.18-25

2Yaneko káxehiko, ápe yúho neko koati payásoti nâti, enepone Seza Augústu, koyúhoti kónokea yutóxoponea íha ne uhá koeti xâne natíxokuke, motovâti kayúmakexeokono yé'akeye xâne apêti yaneko uhá koeti poké'e óvoku natíxea. ²Yaneko inúxoti yutóxopono íha ne xanéhiko, Sîreniu itukóvo ngovenâdo ya poké'exa Sîrea. ³Uhá koêti neko xanéhiko, kónoko yutóxoponea íha xoko pitivóko koati úkeaku oxúnoekene.

⁴Yane pihónemaka Yúse ukeâti Nazâre, pitivóko ya poké'exa Ngalíleya. Hane yóno Mbélem, pitivóko ya Njúdeya, enepone pítivokona Ndávi, nâti mekúke. Yonínoake Yúse vo'oku itúkeovo ámoripono Ndávi. ⁵Pího yutóxoponea íha koánemaka íha Mâriya, yêno. Yoko íhaíkotine ne Mâriya. ⁶Koêku óveahiko ya Mbélem, simóvone kaxena koxé'exayea. ⁷Hóyeno kalivôno koxé'exa, koati inúxoti xe'éxa. Ina aupíxoá ya ipovóti, yane tunukú kíxoane kúveuke kúxu, vo'oku itúkeovo xoko níxaxokonoku hó'openo okóhiko. Akó'oti iníxa imókoku xoko ókoku yonôti vo'ókuke neko êno xâne yonôti yanekôyoke.

⁸Yaneko mêum xe'ókuke neko pitivóko, ápe koyónotihiko su'ûso herú kixoti yóti kóyonoyea su'úsona. ⁹Yaneko yóti, apé kó'inoanehiko ánju íhae vanúke, ovoxe Itukó'oviti. Koati êno uhé'ekoti uhapú'iti íhae xoko Itukó'oviti kouhápu'ikoatihiko neko koyónoti su'ûso. Êno píkeahiko vo'ókuke. ¹⁰Ina kixôa ánju:

—Hákonoe píke. Nzimínopike omínombinoe koati únati eyekoúti kutí'inoke apêtimo êno hána'iti elókeko okóvo ne uhá koeti xâne. ¹¹Kó'oyene ya pítivokonake Ndávi ipúhikinopineno ne Koítovoti. Énomone ne Mésiya, Yúnae. ¹²Hanemo yéxi: Tokononé ketínoemo kalivôno aupí koyêti ipovóti, tunukú koyêti kúveuke kúxu —kíxoanehiko ánju.

¹³Yane apé koéne xokóyoke neko ánju ákoti yumaxápu po'ínuhiko ánju íhae vanúke íhayú'ikoti Itukó'oviti. Hara koéhiko:

¹⁴—Íháyu'ikakana ne Itukó'oviti yâkonoye vanúkeke. Kene yâye yara poké'e, itúkapu kásati omixóneti yoko úhepeti isoneúti apê xapákuke xâne kahá'ainoakehiko Itukó'oviti únati —koénehiko.

¹⁵Úkeane pihopóhiko neko ánju vanúkeke. Ina kixokóko ne koyónotihiko su'úso:

—Hingá, píha úti ya Mbélem. Naíxapanavo úti ne koekúti yuhó'inovi Vúnae. ¹⁶Yane ehakovó koénehiko píhea. Ehane ínixopono Mâriya yoko Yúse, koánemaka ne kalivôno tunukú koyêti kúxuke. ¹⁷Yane ina turixóvo koyúhoepa kuteâti koêku yuhó'inoahiko ánju vo'ókuke ne kalivôno. ¹⁸Uhá koeti eyekóxoati neko koekúti, iyúpaxeova yúho neko koyónoti su'úso. ¹⁹Kene Mâriya, uha-uhá kíxoa unákea isóneuke neko emo'úti, koane êno itúkinoa isóneu. ²⁰Ina pihôpo neko koyónotihiko su'úso, ihayú'ikoti Itukó'oviti koane imokó'ikoati vo'oku uhá koêti neko noíxone yoko kámone. Yoko koati tokopóvoti uhá koêti neko yuhó'inoa ánju.

Itukínokono íha ne Jesus

²¹Itopónone oitu koeti káxe ike ipúhikine ne kalivôno, simóvone kaxena sirkunsidá kíxeokono. Yane itúkinokononoma íha. Jesus íhaxeokono kuteâti íhaxeake ánju yanekôyoke tumúneke íhaikea Mâriya.

Omokóno Jesus hána'itike imokóvokuti ya Njeruzálem

²²Yoko yanekôyoke, itóponone yé'akeye káxe nókone kúxea ne Mâriya yoko Yúse motovâti kasása'ikopeovo nonékuke Itukó'oviti ike ipúhikine xe'éxa, kuteâti páhoenóa yútoe Muíse itúkea. Yane ómahiko ne xe'éxa ya Njeruzálem, kuri'ókopati Vúnae ²³kuteâti koêku nókone itúkea vo'ókuke ne yutoéti ya Ponóvoti Kixovókuti emó'uke Vúnae, enepone koêti: “Uhá koeti xuvé'eti xe'exa xâne, konókoti kurí'okopeokono Vúnae” koêti. ²⁴Énomone pihínohiko ómea ikó'iparaxoke Itukó'oviti, kuteâti koêku

páhoenóa Ponóvoti Kixovókuti emó'uke Itukó'oviti, enepone koyúhoti kónokea ómea pi'âti kiríu, áko'o itukovo pi'âti kálíhunoe xe'exa kurûte.

Akene Simêum

²⁵Yoko ápe hóyeno ya Njeruzálem koéhati Simêum. Koati ponóvoti neko hóyeno yoko teyotímaka Itukó'oviti, koane kuxoíxotimaka símea ne koitóvoti xâne íhae Izarâe. Koati apêtimaka xunako Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti xokóyoke. ²⁶Yoko éxokoane Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti ávoveamo ivákapu koêku ávovea naíxa ne Mésiya, enepone páhoe Vúnae Itukó'oviti koíteovo xâne. ²⁷Énomone yanekôyo, éxokoa Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti ne Simêum kónokea píhea yane hána'iti imokóvokuti. Koane pihóneya. Yoko koati yónokumaka ne há'a yoko eno Jesus omâti ne xe'éxa, itukóponoati kuteâti neko páhoenóa Ponóvoti Kixovókuti ya emó'uke Itukó'oviti. ²⁸Yaneko simoánehiko há'a yoko eno Jesus, simónemaka ne Simêum, ina namukôa neko kalivôno. Koeku nú'uxea, koane iháy'ikea Itukó'oviti. Hara kôe:

²⁹—Kó'oyene Unaém, úhepetinemo inzóneu ivóngeovo vo'oku yéxokonoane ra kixínenuke yanekôyo. ³⁰Vo'oku noín-joane ya ungéku ra péhoe yara kúveu mêm koíteovo xâne. ³¹Keúsokoane ne koekúti nonékuke uhá koeti xâne. ³²Enepora kalivôno, kouhápu'ikinotimo po'ínuhiko xâne ákoti itukapu júdeu, kutí'inokemo imihé'okoti isóneu. Kene úti, uti xenéna, enómo ihayú'ikoviti vo'ókuke —koéne neko Simêum.

³³Enepone há'a yoko êno ne Jesus, yupíhova iyúpaxeova neko yuho Simêum vo'ókuke ne xe'éxa. ³⁴Ina epemínoahiko Simêum unako koêku xoko Itukó'oviti. Yane hara kixómaka Mâriya, êno ne kalivôno:

—Enepora kalivôno, koati pahoéti xapákuke úti íkorokea koane koéxepukopea ênoti xâne ya Izarâe. Koati hoénaxovopemaka ko'ítukeyeane Itukó'oviti xapákuke úti, itea enómo xâne okopâti. ³⁵Yoko enómo hána'iti tiveko iséneu vo'ókuke. Kutí koetimo tiveko tetúkine heú'iti pirítai yomíxoneke. Yoko enómo xâne kouhápu'ikeokonoti oveâti isóneuke vo'ókuke ra kalivôno —kíxoane Simêum.

Ikoró'ixinovomaka Itukó'oviti ne Ána

³⁶Yoko ápemaka sêno koéhati Ána koyúhóti koekúti éxokoake Itukó'oviti ávoti simâpu kaxéna. Eneponoko sêno, ihine hóyeno koéhati Fanûe, ámoriponomaka Âze, po'inu iháxakoku xanena Izarâe. Hóvenoenone neko sêno. Póhu seti koe xoénae ko'íma, yane ivókovone íma. ³⁷Enepora sêno ivokóvoti íma, oitentai koaturu koéne xoénaena. Yoko kóyekune ya témpuluke. Yóti, káxe véyo ixómoyea ituko orásum koane jejuá kó'iyea, yuixóvoti ikóseanaxeovo Itukó'oviti. ³⁸Énomone yaneko ókoku ôra omokónone Jesus hána'itike imokóvokuti, simómaka ne Ána ikoró'ixoponovoti xoko Itukó'oviti, koane koyúhoyeamaka koêku ne kalivôno xoko uhá koeti xâne kuxóxoati ne páhoe Itukó'oviti koíteovo xanéhiko ya Njeruzálem.

Pího Jesus ya Nazâre

³⁹Itukoâne evo Yûse yoko Mâriya uhá koêti ne nókone itúkea yane yutoéti Ponóvotike Kixovókuti emó'uke Vú-nae, ina aukópovo Ngálileyake yonópoti Nazâre, enepono pítivokona.

⁴⁰Yoko tumúne yóno payá'iyea ne kalivôno koane xuná'iyea mûyo, koane itúkeovomaka ko'isóneuti. Yoko koati

êno itípanevo vo'oku seánako Itukó'oviti oukeke.

Pího Jesus ya hána'iti imokóvokuti ya Njeruzálem

⁴¹Heú koeti xoénae píhea há'a yoko êno ne Jesus ya Njeruzálem xapa áyui jûdeu hó'eke iháxoneti Páskoa. ⁴²Itopónone nduse koeti xoénaena ne Jesus, xáneane há'a yoko êno ya Njeruzálem xapa ayúti, kuteâti itúkeovo kixóvokuhiko yónea. ⁴³Uke'éne ne ayúti, pihóponehiko óvokuke, itea ôvane Jesus ya Njeruzálem ákoti exâ há'a yoko êno. ⁴⁴Ikútixatihiko apépoti xapákuke xanépone koeku pihópeahiko. Poehâne káxe yóneahiko, ina oposíkoa há'a yoko êno xapákuke ne iyénoxapa yoko éxonehiko. ⁴⁵Ako'óne inixápana, aúkopovo ya Njeruzálem oposíko-ponoati. ⁴⁶Mopó'apeke káxe ikéne, ina inixóponoa hána'itike imokóvokuti, vatá koyêti xapákuke ne ihákaxoti xanéhiko hó'eke. Ixomo kamokénoahiko Jesus koane épemo'ikeahiko. ⁴⁷Heú koêti neko xanéhiko kamokénoati, yupíhova iyúpaxeova kó'exoneyea ne Jesus koane itúkeovo koati tokopóvoti ne yumópope. ⁴⁸Iyúpaxovomaka há'a yoko êno noixoâne. Hara kíxoa êno:

—Nje'exá, na koeti kixínevineye? Yupíhovane koyó'iyea úti, úndi yoko yá'a koeku ixómoyea vopósi'ixopopi.

⁴⁹Ina kixôa Jesus:

—Na koeti pipókexino iséneu yopósi'ixopinonu? Ákoikopo yéxa itúkeovo óvokuke Nz'a ávonzeixo? —kíxoane.

⁵⁰Itea ako éxina isóneu há'a yoko êno neko yumópeake.

⁵¹Yane xanépoanehiko Jesus ya Nazâre. Koati kutípoti há'a yoko êno, koêkuti yuhó'inoa. Enepono eno Jesus, heú kíxoa unákea isóneuke neko koekútihiko.

⁵²Yoko tumúne yóno kuri'uxeovo éx-one Jesus koane payá'iyea yoko enó'iyea itípanevo nonékuke Itukó'oviti koane xapa xanéhiko.

Inâ turixôa Xuauum Mbátita ne ítuke

Mt 3.1-12; Mk 1.1-8; Xu 1.19-28

3Yanekôyoke, itóponone kinze koeti xoénae natíxea ne Tiberiu Sêza, enepone koati payásoti nâti ya Rôma. Kene Ponsiu Pilátu itukóvo ngovenâdo ya Njúdeya. Kene ya Ngalfleya, Êrodi pahukóya. Kene ya Itûreya yoko Tarakoníti, Filípi, po'ínu Êrodi pahukô. Kene ya Ambíleni, Lisanea itukóvo pahúkotiya. ²Kene Ána yoko Kaífa itukóvo koati payásoti sasedóti inuxínoti jûdeu hó'eke yanekôyoke. Koati énomone yaneko káxehiko, ápe yuhó'inoa Itukó'oviti ne Xuauum Mbátita, xé'a Nzakâriya, koeku óvoheixea ya mêum ákoti apêti. ³Yane heú kíxoa Xuâum yónea ne poké'e xe'ókuke ne huvêo, enepone Njôrdaum, koyuhó'inoati ne xanéhiko kónokea ikótivexea isóneuke ne pahúnevo koánemaka kuríkopea, motovâti kotúyopea Itukó'oviti ne pahúnevo, ina yusíka áhikeovo xokóyoke. ⁴Énomone kuteâtímaka koeku yutóxeovo emó'uke Itukó'oviti yútoeke porofeta Izâiya mekúke, xoko kó'iyekau:

“Énomonemo ne kohonókoti emó'u ya mêum ákoti apêti xapa xâne kamokénoponoati. Haramo koe yúho: ‘Míhi'akinanoé oxéne ne Vúnae ítúkea ítuke xepákukenoe. Kéyuseapa ne kixeku itíkivo nonékuke’ koêti. ⁵Hanemo koéneye kuteâti koeku xêne kounákopokono enepo pura'úxopokono ne uhoróx-otiya. Koati kuteâtímaka koêku ikútipu'ikopokono ne vanuké'exoti koane ponopókono ne xêne ínati ikáyukexo, enepo pura'úxokono koane ikútipu'ikopokonomaka ne

uhoróxotiya. ⁶Yoko noixoâtimo uhá koeti xâne kíxoaku Itukó'oviti koíteovo xâne” kôe yútoe Izâiya. *Izâiya 40.3-5*

Koeku yuho Xuauum Mbátita

⁷Hara kíxovokoxoa Xuâum neko êno xâne pihinoâtihiho, enepohikone epemóponoati áhikea:

—Itínoe ámoripono xâne kuti koeti koâti ipúhokovoti koéxoe, ikítixati itívoatimo ne ipíhponopemo Itukó'oviti pohúneti vo'oku yáhihivo njokóyoke? Ako kalíhuina. ⁸Konókoti itíkinoe únati motovâti iyúseyea itíkivonoe ikotívexoati isóneuke ne pahúnevo koane kurikópatimaka. “Uti ámoripono Ábraum,” hákonoe koe iséneupinovo, pe'okoâti itíkivo aha Itukó'oviti vo'ókuke. Vo'oku eneponi itukápu énomone kahá'a ne Itukó'oviti, mani pahukoâti ítúkopeovo ámoripono Ábraum ra itátanehiko mopô. ⁹Kuteâti koêku ne povôti usó koyêtine tetúkea tikótihiko ukeâti poêheveke, enepohikone uhá koeti ákoti parêxa únati há'i, ina kurikókono yúkuke, énomonemakamo kíxoaneyé Itukó'oviti ne uhá koeti xâne váhere kixoku ítúkeovo —kíxovokoxoane.

¹⁰Ina kixôa xanéhiko ne Xuâum:

—Kutí'ikopo kónoko vitúkea?

¹¹Ina yumopâ Xuâum:

—Koêkuti apêti pi'âti kápana, parêxa póhuti ne xâne ákoti ítuke. Kúteane-maka koêku ne apêti nîka, paréxamaka xâne épeu hímakati —koéne.

¹²Ápemaka koperáxinotihiko nâti simôti xoko Xuâum, enepohikone yómoti ánu'ukea kóperau. Hara kixóponoamaka:

—Ihikaxotí, kuti kónoko vitúkea?

¹³Ina kixoáhiho Xuâum:

—Ópoehane yé'akeye péhoenokono képeraxi, ene képeraxa. Hácone yanú'ukoa —kíxoanehiko.

¹⁴ Ápemaka húndaruhiko kixoâti:

—Kene ûti, kuti kónoko vitúkea?

Ina yumopâmaka Xuâum:

—Hako vaheréxo ítikeyino ne xanéhiko. Hákomaka itikóheyi koêku ne koêkuti xâne. Aúhepeinoamaka iséne ne yé'akeye tiúketi némoenoe —kíxoanehiko.

Koyuhôa Xuaum Mbátita itúkeovo koitóvoviti ne Jesus

Mt 3.11-12; Mk 1.7-8; Xu 1.19-28

¹⁵ Yoko enepohikoneko xâne, koati ainóvoti kuxoíxoatine símea ne páhoe Itukó'oviti koíteovo xâne. Ká'aye koéhiko isóneuno Xuâum: “Énomonemea ne Mésiya, páhoe Itukó'oviti koíteovovi? áko'o pó'itimea” koe isóneunoahiko. ¹⁶ Ina kixoáhiko Xuâum:

—Kaná'uti ánjikeopinoe ya úne iháke Itukó'oviti, itea keno'ókotinemo koati hána'iti teyonéti ya undíke. Muhíkova anj'íokeova ngúxeino imo perékataka, ako omóndokea. Énomonemo ahíko xanéhiko haínati ya úne itea ya xunáko ke Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti. Yoko kutí koetimo otuko yúku ne xunáko kasása'ikea. ¹⁷ Hanemo koéneye, xâne omó'ixoti kasasá'ikopeti kuteâti ápa vo'ókuke. Kuteâti kixókonoku nonéti, enepone tiríku kasasá'ikovo, énomonemakamo kixóneye xanéhiko nè'e. Kuteâtimaka koeku ípihopeokono há'i íhakuke, énomonemakamo kixóneye xâne únati kixoku itúkeovo nè'e. Kene ne xâne ákoti aunáti, enepohikone kutí koeti ike kasasá'ikine tiríku, kurikoâtimo yúkuke ákotinemo ípukeovoku —kíxovokoxoane Xuâum.

¹⁸ Énomone koéneye yuho Xuaum Mbátita. Koane ákomaka tópi po'ínuhiko enéko xanéhiko koêku koyúhoinoa ne inámati ihíkavoti íhae xoko Itukó'oviti. ¹⁹ Ina saya'íkoamaka

Xuâum ne Êrodi, enepone hána'iti pahúkoti ya Ngalíleya, vo'oku kóyenoepa yeno koati po'ínu, sêno koéhati Erôdiya. Haina póhutine, itea vo'ókumaka po'ínuhiko váhere ítuke. ²⁰ Yane inamá'axo kuri'úxovo váhere ítuke ne Êrodi vo'oku kuríkeane Xuâum ika'ákovokutike.

Koeku ahíko Jesus ne Xuaum Mbátita

Mt 3.13-17; Mk 1.9-11

²¹ Uke'éxoane Xuâum áhikea uhá koêti neko xâne, ina ahíkomaka Jesus. Koeku itúkea orásaum ne Jesus, mihe'ó koéne ne vanúke ²² koane evésekea ne Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti xokóyoke kutí koeti kurúte. Yane apé koéne emo'úti inu'íxoti vanúkeke koêti:

—Iti Nje'éxa koati ákoti omotóva ongóvo, porexónuti hána'iti elókeko ongóvo —koéne.

Oxúnoekenehiko Jesus

Mt 1.1-17

²³ Enepone Jesus, itopónone kuteâti tirinta koetine xoénaena, ina turixôa itúkea ne itukexeake Itukó'oviti. Yoko ya isóneunoake xanéhiko, koati xé'a Yúse nè'e. Harâ'ahiko iha oxúnoekene.

Enepone ôxu, Éli koéha. ²⁴ Kene Éli, xé'a Matâti.

Enepone Matâti, xé'a Lévi.

Kene Lévi, xé'a Meúki.

Kene Meúki, xé'a Njanâi.

Kene Njanâi, xé'a Yúse.

²⁵ Enepone Yúse, xé'a Matátiya.

Kene Matátiya, Ámu itukôa xé'a.

Kene Ámu, Nâum itukôa xé'a.

Kene Nâum, Ézli itukôa xé'a.

Kene Ézli, Nâgai itukôa xé'a.

²⁶ Kene Nâgai, Mâte itukôa xé'a.

Kene Mâte, Matátiya itukôa xé'a.

Kene Matátiya, Semêi itukôa xé'a.

Enepone Semêi, Yúse itukôa xé'a.

Kene ne Yúse, Njôda itukôa xé'a.

²⁷ Kene Njôda, Njoánam itukôa xé'a.

Kene Njoánam, Rêza itukôa xé'a.
 Kene Rêza, Nzorobâbe itukôa xé'a.
 Kene Nzorobâbe, Salatíye itukôa xé'a.
 Kene Salatíye, Nêri itukôa xé'a.

²⁸ Kene Nêri, Meúki itukôa xé'a.

Kene Meúki, Âdi itukôa xé'a.

Kene Âdi, Kôzam itukôa xé'a.

Kene Kôzam, Eumâdam itukôa xé'a.

Kene Eumâdam, Êr itukôa xé'a.

²⁹ Kene Êr, Njozûe itukôa xé'a.

Kene Njozûe, Eliêze itukôa xé'a.

Kene Eliêze, Njôrim itukôa xé'a.

Kene Njôrim, Matâti itukôa xé'a.

Kene Matâti, Lévi itukôa xé'a.

³⁰ Kene Lévi, Simêum, xé'a Njúda, itukôa xé'a.

Kene Njúda, Yûse, xé'a Njónam itukôa xé'a.

Kene Njónam, Eliyáki itukôa xé'a.

³¹ Kene Eliyáki, Melêa itukôa xé'a.

Kene Melêa, Mêna itukôa xé'a.

Kene Mêna, Matâta, xé'a Nátam, itukôa xé'a.

Kene Nátam, Ndávi, xé'a Njése itukôa xé'a.

³² Kene Njése, Ôbedi, xé'a Mbôa, itukôa xé'a.

Kene Mbôa, Sála itukôa xé'a.

Kene Sála, Nâsom itukôa xé'a.

³³ Enepone Nâsom, Aminâdabi itukôa xé'a.

Kene Aminâdabi, Ândimi, xé'a Ârni, itukôa xé'a.

Enepone Ârni, Êzorom, xé'a Pêre, itukôa xé'a.

Kene Pêre, Njúda itukôa xé'a.

³⁴ Kene Njúda, Njâko, xé'a Izáki, itukôa xé'a.

Kene Izáki, Âbraum, xé'a Têra, itukôa xé'a.

Kene Têra, Náko itukôa xé'a.

³⁵ Kene Náko, Serúki, xé'a Rágau, itukôa xé'a.

Kene Rágau, Faléki, xé'a Êbe, itukôa xé'a.

Kene Êbe, Sála itukôa xé'a.

³⁶ Kene Sála, Káinam, xé'a Arafáxadi itukôa xé'a.

Kene Arafáxadi, Sem, xé'a Nôe, itukôa xé'a.

Kene Nôe, Laméki itukôa xé'a.

³⁷ Kene Laméki, Metuzálem, xé'a Enóki, itukôa xé'a.

Kene Enóki, Njaréti, xé'a Maléleu, itukôa xé'a.

Kene Maléleu, Káinam itukôa xé'a.

³⁸ Enepone Káinam, Ênu itukôa xé'a.

Kene Ênu, Sêti itukôa xé'a.

Kene Sêti, Âdaum itukôa xé'a.

Kene Âdaum, Itukó'oviti itukôa xé'a.

Hixopâ Ndeâpu íkorokea ne

Jesus pahunévotes

Mt 4.1-11; Mk 1.12-13

4 Yupihovó koéne êno xunako Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti xoko Jesus ukopeâne húveona Njôrdaum. Yane ómane Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti ya mêum ákoti apêti. ²Koarenta koe káxe óva koane hixópea Ndeâpu íkorokea pahunévotes. Ákomaka nîka ne Jesus koeku óvoheixeaya. Ikénepoke koarenta koeti káxe ákoyea nîka, yane épekoane hímakati. ³Yane hara kíxoa Ndeâpu:

—Enepo itikápuxo koati kaná'uti Xe'exa Itukó'oviti, pehúka sá'iri'okopeovo pâum ra mopô.

⁴Ina yumopâ Jesus:

—Hara kôe ne yutoéti emó'uke Itukó'oviti: “Haina póhutine nikokónoti koxunáko xâne” kôe.

⁵Ínamaka ómo Jesus ne Ndeâpu vanúke'exekuke ne mopô. Yane hú kíxoane éxokea uhá koeti pahúkoku payásotihiko yara kúveu mêum. ⁶Ina kixôa Ndeâpu:

—Mborexópeatimo itúkeovo îti exêa koêku uhá koêti ra natixókutihiko, koane itikenemo uhá koêti ne úhe'ene. Yane itimo hána'iti ihayú'iuti vo'ókuke. Vo'oku mborexókonoane uhá koêti râ'a, yoko koêkutimo ânja mboréxea,

mborexoâtimo. ⁷Poéhane ipíyikexi nonénguke kutí kixénuti Itukó'oviti, yane ítikenemo uhá koêti —kíxoane.

⁸Ina kixôa Jesus:

—Hara kôe ne yutoéti emó'uke Itukó'oviti: “Ópoehane Yúnae Itukó'oviti ipíyikexina. Poéhane motová kíxeokononeye” kôe —kíxoane.

⁹Yane omone Jesus ne Ndeâpu ya Njeruzâlem xoko koati kirípuhike ne hána'iti imokóvokuti, ina kixôa:

—Enepo itikápuxo Xe'exa Itukó'oviti, kepúhakapapu poké'eke, ¹⁰vo'oku hara kôe ne yutoéti ya emó'uke Itukó'oviti:

“Pahukoâtimo Itukó'oviti ne ánjuhiko, enepone ovóxe íhae vanúke, kátarakeopi. ¹¹Énomonemo

namukópopi ya vô'u maka hákone okó'okovo hívi ya mopôí” kôe.

Sáramu 91.11-12

¹²Ina kixôa Jesus:

—Haramaka kôe po'i yutoéti emó'uke Itukó'oviti: “Hako yoposí'okova ne Yúnae Itukó'oviti” koémaka.

¹³Uke'éxoane Ndeâpu hixópea ne Jesus ya uhá koeti kó'iyevoku hixópeake, yane kali ahíkuxopeovaike kuxotí'iko káxe unátiyeakumo kíxoaku ítea íkoroeka pahunévotike.

Inâ turíxo ítuke ne Jesus Ngálíleyake

Mt 4.12-17; Mk 1.14-15

¹⁴Ikénepoke, ina aukópovo ne Jesus Ngálíleyake. Koati xúnati ne Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti xokóyoke. Yoko hí'imé koéne xâne eyekóxeati unako ítuke yaneko poké'e. ¹⁵Íhikaxomaka ne Jesus ya sinâgogahiko, enepone íhikaxovoku hó'e jûdeuhiko, koane uhá kó'iyea xâne íháyu'ikea.

Pího Jesus ya Nazâre

Mt 13.53-58; Mk 6.1-6

¹⁶Úkeane pího ne Jesus ya Nazâre, pitivóko éxokexeaku. Ya sâputu, pihóne ya íhikaxovoku hó'e jûdeuhiko kuteâti

kixóvoku. Yane ina exepúko yúhoikea emo'u Itukó'oviti. ¹⁷Yoko ápe porexoati ne koyuhópeti, óvoku yútoe porofeta Izâiya, enepone koyúhoti emo'u Itukó'oviti mekúke. Mihe'ókoane Jesus, ina inixóponoa xoko kó'iyeeaku ne yutoéti:

¹⁸“Anéye njokóyoke ne Sasá'iti Omíxone Vúnae, enepone haxakónuti ngoyúhoinoa xâne ákoti apeínoati ra inámati íhíkavvoti ítuke Itukó'oviti. Pahúkonumaka ngoyúhoyea símeovone kaxena íteovo xunako vaherévokoti ne xanéhiko kutí koeti ákau váhere kixovókuti. Pahúkonumaka mboréxea ínixopea ne xâne komítiti, koane ngayápahikopea koêku ne xâne kutí koeti kó'noti êno ínati koekúti vo'oku tiú'iko kóyeku. ¹⁹Pahúkonumaka

ngoyúhoyea símeovone kaxena kóuhapu'ikeovo hána'iti seánakoa Vúnae ne xanéhiko” koêti. *Izâiya 61.1-2*

²⁰Uke'éxoa yúhoikea, yane exéxopane Jesus ne koyuhópeti, koane poréxopea ne xâne unakópati, ina ivatákopomaka ne Jesus. Yoko uhá koêti neko xanéhikoya, komomo-komomó kíxoixoane. ²¹Ina kixovókoxoa Jesus:

—Enepora emo'u Itukó'oviti yuké'eu kémokenoyi, simóvone kíxone kó'oyene —kíxovokoxoane.

²²Yoko uhá koêti neko kamokénuti, ínixeahiko úhe'ekea neko yuho Jesus. Koati iyupáxovatihiko éxea koyúhoyea emo'útihiho yupihóvoti unáko kuteâti neko yúho. Hara kixókoko:

—Hainá'íkopo xé'a Yúse rá'a?

²³Ina kixovókoxoa Jesus:

—Koati kaná'uti keyúhoinonoamo ra kixonéti koêti: “Íti ipixáxoti, kéitapapu” koêti. Koane: “Ítíkinaveamaka yara pitivóko peyá'iyiku uhá koêti ne ítike veyékoune itíki ya Kafanâum”

kixénutimo. ²⁴ Koati endó'okopitinoe koêku: Ako ápahuina porófeta koyúhote emó'u Itukó'oviti ivavákokonoti xapa xâne úkeakuke. ²⁵ Koati emó'úti ra yunzó'inopinoe: Êno sêno ivokóvoti îma ya Izarâe yanekôyoke ya kaxénake Îliya. Ênomone yaneko ákoyeaku kêva úko ya kúveu mopo'âti xoénae sei koeti kohê. Yoko enómaka hímakati ya uhá koêti neko poké'e yanekôyoke. ²⁶ Itea haina xoko ivokóvoti îma ya poké'exake Izarâe pahúkókono ne Îliya. Hane pahúkókono xoko sêno ákoti itukapu júdeu, sêno ivokóvoti îma ya Sarépita poké'exake Sídom. ²⁷ Enómaka xâne ya poké'exa Izarâe ya kaxénake porofeta Ilízeu yúvone koati koímaiti arinêti, enepone lépara kixonêti, itea ako ápahuina xapákuke koítovone ne porófeta. Poéhane Námam, hóyeno ákotimaka itukapu júdeu íhae poké'exa Sírea koítovo —kíxovokoxoane Jesus.

²⁸ Yane yupihovó koene ímaikinovo Jesus ne uhá koêti neko júdeu kameâti yúho yane íhikaxovokuke hó'e. ²⁹ Xépuku koéponéhiko, ina kopúhikopohiko Jesus meúkeke yane pitivóko xoko koati vanúke'exeakuke yane kali mopôi, óvoku ne pitivóko. Ina kaha'âhiko amátitikea poké'eke koukeâti koati vanúke'exeakuke ne mopôi, ³⁰ itea huvokó kixópa Jesus neko xanéhiko. Yane pihópeane.

Koitóva Jesus ne hóyeno úroevo ndémoniu

Mk 1.21-28

³¹ Ina pího ne Jesus ya Kafanâum, po'i pitivóko ya Ngalíleya. Ya sâputu, íhíkaxotine xanéhiko íhikaxovokuke hó'e. ³² Yupíhova íháyu'ikea xanéhiko ne kixoku íhikaxea. Koâti iyúseoti itúkeovo úkeakune xokóyoke ne hána'iti exóneti íhikaxone. ³³ Yoko ápe hóyeno úroevo ndémoniu yane íhikaxovokuke

hó'e júdeuhiko. Ina kohonóko emó'u kó'iyea:

³⁴ —Jesus, íhae Nazâre, na koeti yího'ixopoinovi? Simínetine yuké'exoponivi? Ênjoa itíkivoa ne Sasá'iti Páhoe Itukó'oviti —kíxoane.

³⁵ Ina saya'íkoa Jesus neko ndémoniu. Hara kíxo:

—Hákone keyúho, ipíhikapi ra hóyeno —kíxoane.

Yane íkorokoane ndémoniu neko hóyeno poké'eke xapákuke uhá koêti neko xâne, ina ipuhíkopea ákoti aka'áka. ³⁶ Yupíhova iyúpaxeova uhá koeti xâne noixoâti koane kíxeokoko:

—Namea kixotí'iyé koêku enepo koyúho rá'a? Koati apêti hána'iti xunáko pahúkea ndémoniu ipúhikopea xoko xâne úroevo, koane kutípeahiko emó'u —kíxókokone.

³⁷ Yane xapákuke neko pitivókohiko ákoti ahikápu, hi'imé koene xâne eyékoxea unáko ítuke ne Jesus.

Koitóva Jesus imose Péturu

Mt 8.14-17; Mk 1.29-34

³⁸ Ipuhíkopeane Jesus ne íhikaxovoku hó'e júdeuhiko, hane yonópo óvokuke Simaum Péturu. Yoko ka'aríneti imóse ne Símaum, yupihóvoti xunako otuko mûyo. Ina epemóhiko Jesus huvó'oxea. ³⁹ Simeáne xêrerekuke ipéna, pahúkoane uké'epea ne otuko mûyo. Koá'axo, uké'epone neko êno otuko mûyo. Yane exépukopone neko sêno koane kátarakopea evo Jesus.

Êno po'ínuhiko ka'aríneti koítovone Jesus

Mt 8.16, 17; Mk 1.32-34

⁴⁰ Koêku kahá'ayeane onómekeovo káxe yanekôyoke, heú koetíhiko neko xâne apêti ka'aríneti óvokuke, koêkuti kó'iyevokuku ne aríne, ómahiko xoko Jesus, koane koíteova Jesus koeku ípihea vô'u tutíkuke. ⁴¹ Enómaka xâne

ûroevo ndémoniu koítovone. Koêku ipúhikopeahiko ne ndémoniu, koane koyúhoyea ya koati hónotike emo'úti:

—Iti koati Xe'exa Itukó'oviti —koéhiko.

Itea sayá'ikoa Jesus, pahukoâtihiko ákoyea okóyuho vo'oku éxeahiko itúkeovo Mésiya, enepone Páhoe Itukó'oviti koíteovo xâne.

Koyúho emo'u Itukó'oviti ne Jesus

Mk 1.35-39

⁴²Yuponíne ipuhíkopeane Jesus neko pitivóko, hane yóno xoko ákoyeaku apêti. Yane opósi'ixoane xanéhiko. In-ixóponoane, ákone síkahiko pihópea.

⁴³Itea hara kixovokoxoa Jesus:

—Ngónokoamaka ngoyúhoponea xoko po'ínuhiko pitivóko ra inámati ihíkauvoti koyúhoti kixoku koêku natíxea ne Itukó'oviti xapa xâne. Koati énomone mbahúkinokono yara kúveu mêum —kíxoane.

⁴⁴Énomone kíxoane ye koyúhoyea emo'u Itukó'oviti ne Jesus ya íhikaxovokuke hó'e júdeuhiko ya poké'exa Njúdeya.

Inúxotihiko íhikau Jesus iháxiu hókea

Mt 4.18-22; Mk 1.16-20

5 Po'i káxe, hane óvo ne Jesus xe'ókuke Mar-na Njenezâre. Yoko ákone yónoku ahíkuxeovo ne Jesus vo'ókuke neko êno xâne xokóyoke kahá'atihiko kámea emo'u Itukó'oviti. ²Ina noíxo pi'âti vatéke ne Jesus xe'ókuke ne úne. Áko'ohiko vatékenake ne numíkuxoti, únae neko vatéke. Koati evesékopotine, kipo'íkopotine númikuxope. ³Yane vesenekú koane Jesus neko po'i vatéke, ítuke Símaum, ina epemôa kali ahíkuxea upénoyeakuke úne. Vatá kóyene ne Jesus vatékeke íhikaxea neko êno xâne.

⁴Uke'éxone koyúhoyea ne Jesus, ina kíxo Símaum:

—Yahíkuxa upénoyeakuke ra vatéke, ínamo kiriná'eka ne númikuxope —kíxoane.

⁵Ina yumopâ Símaum:

—Íhikaxotí, herú kixo úti yóti ko'ítukeyea úti, itea ako ápahuina vêho. Itea vo'oku pehúkinu, ngurinó'ekoati ra núminguxope, indukoâti ra péhoenonu —kíxoane.

⁶Ina kurinó'ekoa Péturu yoko ha'ínehiko ne númikuxope. Yane yupihovó koene êno hôe êho. Kalíhanini ekétokexea ne númikuxope. ⁷Ina oenékoa ne ha'ínehiko ovoti po'íke vatéke epemoâti huvó'oxoponea. Yane pihínoanehiko. Puhi-puhí kíxo neko pi'âti vatékenahiko. Kalíhanini yúpuririkeovohiko vo'ókuke. ⁸Noixoâne Símaum Péturu neko koekúti, ipuyuké koéne nonékuke Jesus koane kíxea:

—Unaém, yahíkuxipunu vo'oku undi xâne pahukóvoti —kíxoane.

⁹Koati iyupáxovati Símaum yoko uhá koeti ha'íne neko koekúti, noixoânehiko ne êno hôe itóponehiko. ¹⁰Koane Teâku yoko Xuâum, xé'a Nzebêdeu, ha'íne Símaum yane itúkovoake, iyúpaxovamaka. Ina kixôa Jesus ne Símaum:

—Hako píke. Hainá'ikomo hôe yíxovone, itea indukópovitinenomemo íhikaxoti xâne hókeonu —kíxoane.

¹¹Mikukópane hiko ne vatékene movó'iyekuke, kurí kixone uhá koeti ítukevo, yane pihónehiko ikéneke Jesus.

Koitóva Jesus neko yúvone lépara

Mt 8.1-4; Mk 1.40-45

¹²Ápe pitivóko símoku ne Jesus yanekôyo, tokópeaku hóyeno yúvone lépara herú kixeâti koxé'u. Simoné'e neko hóyeno xoko Jesus, ipúyukexea nonékuke koane ísu'okea nône poké'eke, ikoseânaxovati. Hara kixo Jesus:

—Unaém, enepo yakahá'a keítivonu, motóva —kíxoane.

¹³ Ina sipo'ókoa Jesus koane kíxea:

—Ngháh'a, sesá'ipine ra yaríne — kíxoane.

Ehá'axo koyúhoa Jesus, má koépone ne aríne. ¹⁴ Ina ixikó'okoa Jesus ákoyea éto'oe. Hara kíxoá:

—Yéxakapanapa ne sasedóti inuxínoti xanena úti hó'eke. Yamína iké'iparaxoke Itukó'oviti kuteáti páhoe Muíse yútoe, yéxokovepe itúkeovo yunatípotine — kíxoane.

¹⁵ Itea inamá'axone itohíneo xapa xâne koêku neko ítuke Jesus, kutí'inoke pihinoáti ênoti xâne kámokenoponea koane íteovahiko ne aríne. ¹⁶ Itea ápe ahíkuxeovaku Jesus ne xanéhiko motovâti itúkoponea orásum ya mêum ákoti apêti.

Koitóva Jesus ne isayú'ixovoti ákoti ehevákapu mûyo

Mt 9.1-8; Mk 2.1-12

¹⁷ Po'íke káxe ixómoti ihíkaxo ne Jesus. Yoko ápe farízeuhiko, enepone yuixóvoti hókea yútoe Muíse, koánemaka ne ihíkaxotihiko yútoe Muíse vataká koyêtiya. Ako tópi pitivóko úkohikeaku ya uhá koeti ipuxóvokuti ya Ngalfleya, koáne ya Njúdeya, koánemaka ya pítivokona Njeruzálem. Koati hána'iti ne xunako Vúnae Itukó'oviti xoko Jesus kutí'inoke koitóvati ne ka'arínatihiko. ¹⁸ Yane kenó'okone hóyenhiko omoti po'i hóyeno isayú'ixovoti ákoti ehevákapu mûyo. Ixané kíxeahiko pouíke ómea, koane opósikeahiko kíxoaku ómea ne isayú'ixovoti nonékuke Jesus, ¹⁹ itea akó'oti évekoaku vo'ókuke neko êno xâne. Hukínóvoti alú'okeahiko oúke pèti, ina kohinókinoahiko évekoaku koévesekea. Ixané kíxeane ne pouíke koévesekea xoko kohínokinoakuhiko téya ne pèti nonékuke Jesus xapákuke

neko êno xâne. ²⁰ Noixoâne Jesus itúkeovo koati kuvovâtihiho, ina kixôa ne isayú'ixovoti:

—Hoyenó, itúyopone pehúnevo — kíxoane.

²¹ Ina kixokókohiko ne éskiriba ihíkaxoti yútoe Muíse koáne ne farízeuhiko:

—Kuti íkutixapovo ra hóyeno? Koati itúkovoti Itukó'oviti nê'e, vo'oku poéhane Itukó'oviti motovâ kotúyopea pahunévoti —kixókokohiko.

²² Itea éxea Jesus isóneuhiko, hukínóvoti kíxovokoxea:

—Na koeti kixíneanenoeye ne iséneu?

²³ Kuti itukóvoxo ákoti hé'onoke'e, ngíxea ra isayú'ixovoti: “Itúyopone pehúnevo?” áko'o, “Yexépukapa, yenápa” ngíxea. ²⁴ Itea kó'oyene, yexoâtinenoemo ápeyea njunáko yâye yara poké'e ngotúyopea pahunévoti, undi íhae vanúke ikútipasikoponovoti xâne —koéne.

Ina kixôa Jesus ne isayú'ixovoti:

—Mbahúkopi yexépukopi, viyápa ne peúke, pihépa yóvokuke —kíxoane.

²⁵ Koati énomone yaneke ókoku ôra, xépu koépone neko hóyeno nonékuke neko xanéhiko, ina veyopâ ne pouíke tunúkuheixovokumeku, yane pihópone óvokuke koane iháyu'ikopea Itukó'oviti. ²⁶ Yupíhovahiko iyúpaxeova uhá koeti xâne noixoâti, koane iháyu'ikeahiko Itukó'oviti vo'ókuke. Êno hána'iti píkeahiko koane kó'iyea:

—Imáko koêku ra hána'iti iyupánevoti noíxone úti kó'oyene —koénehiko.

Inâ ihaxíkoa Jesus ne Lévi

Mt 9.9; Mk 2.13, 14

²⁷ Yanê'e, koêku ukóponea ne Jesus, ápe hóyeno noíxone, koperáxinoti nâti, vaata koyêti xoko kóperaxoku. Lévi koéha. Ina kixôa Jesus:

—Kiná'aka ingéneke —kíxoane.

²⁸ Yane xepú koéne Lévi. Kurí kízoane uhá koêti neko itúkovoqe, yane pihóne hókea Jesus.

Iníkoa Jesus ne xanéhiko pahukóvoti

Mt 9.10-13; Mk 2.15-17

²⁹ Ina itúko êno hána'iti nikaxóvoti ne Lévi óvokuke. Êno po'ínuhiko koperáxinoti nâti kaha'íneati mesáke, koánemaka po'ínuhiko xâne húpiu. ³⁰ Yane enepohikone farízeu koánemaka ne éskiribahiko hokotímaka isóneu evo farízeu, kapáhakinova ne íhikauhiko Jesus. Hara kízovokoxoahiko:

—Na koeti ínikineanoqe ne koperáxinoti nâti yoko xâne pahukóvoti?

³¹ Ina kízovókoxoa Jesus:

—Enepohikone xâne ákoti yuvâti, ako okónoko ipixáxoati. Poéhane ka'aríneti konokôa. ³² Haina nzimínoti xâne ponóvoti kixoku itúkeovo, itea hane nzimíno xâne pahukóvoti maka ikátivexane isóneuke ne pahúnevo koane kuríkopea —kízovokoxoane.

Koyuhôa Jesus nókone kó'iyea ne xâne enepo jejuá kôe

Mt 9.14-17; Mk 2.18-22

³³ Ínamaka apê xanéhiko kixoti Jesus:

—Enepohikone íhikau Xuaum Mbátita koánemaka ne íhikauhiko farízeu, kóyekune jejuá kó'iyea koane itúkea orásau. Kene íhikeuhiko, anéko níkeahiko —kízoanehiko.

³⁴ Ina kixoáhiko Jesus:

—Yusíkoikopomea pehúki jejuá kó'iyea ne húpiu kasátuxoti koêkuiko ápeyea ne koyénoti xapákuke? ³⁵ Itea simóvotimo káxe veyópeokonokumo ne koyénoti xapákukehiko. Hainápo, jejuá koetímó yaneko káxe —kízoanehiko Jesus, kixopóvoti yane éxetina.

³⁶ Ina kízovókoxopamaka Jesus:

—Ako xâne veyoti inámati ipovóti itukoâti ihápa'akope xoko kúxoti ipovóti, vo'oku mani kókópónoati

ívarereoku ne kúxotine ipovóti —kízovokoxoanemaka, íhókoati inámati ipovóti ne íhíkauvoti íhikaxone ákoti akutêa ne kúxoti hó'e xâne.

³⁷ Ina kízovókoxopaikomaka Jesus:

—Ákomaka yusíka unákeovo inámati víyum ya yékoteno íhaku, itukéti ya vakamóto, mará'ínamo ívarerea ne yékoteno íhaku enepo íhiyáka ne inámati víyum. Yane mani evókovoti ne víyum koánemaka ne íhaku. ³⁸ Itea konókoti ímeokono inámatike íhaku ne inámati víyum, (yane ako évakapu ne íhaku koáne ne ovâti). ³⁹ Itea ako ápahuina xâne kaha'âti ne inámatiko víyum uke'éxoane énoyeova ne kúxoti víyum, vo'oku hara koe isóneunoa: “Koati únateoxo ne kúxoti víyum” koéne isóneu —kízovokoxoanemaka Jesus, exókoatihiko itúkeovo koati pó'iti koêku ne inámati íhíkauvoti ítuke yane kúxoti íhíkauvoti.

Jesus exêa koêku ne sâputu, káxe koati sasá'itino jûdeuhiko

Mt 12.1-8; Mk 2.23-28

6 Koati sâputu yanekôyoke vékeahiko evo Jesus kali xêne vekoti kavâne ya kaxena itóvoqe ha'i nonéti. Koêku vékeahiko koane marékea ha'i tiríku ne íhikauhiko, koane xokéxea, nikoâti-hiko. ² Yane ápe farízeuhiko, enepone yuixóvoti hókea yútoe Muíse kixoâti:

—Na koeti itíkinonoe koekúti ákoti parexá'avea hó'e úti yútoeke Muíse vitúkea ya sâputu?

³ Ina yumopâ Jesus:

—Ákoikopo yíhoikiku ya emó'uke Itukó'oviti koêku ítuke Ndávi mekúke yaneko epékoa hímakati koánemaka ha'ínehiko? ⁴ Énomone yaneko úrukeovaku Ndávi neko óvoku Itukó'oviti enepo veyôa neko pâum ikó'iparaxokonoke Itukó'oviti. Yane níkoa, koane poréxeamaka ne ha'ínehiko upánini ákoyea paréxa yútoe

Muise níkeokono, vo'oku poéhane sasedótihiho inuxínoti xanéhiko hó'eke motovâ níkea.

⁵ Ina kixoáhi komaka Jesus:

—Koati undíne exêa koêku ne sâputu, undi íhae vanúke ikútipasikoponovoti xâne —kíxoanehiko.

Koitóva Jesus ne hóyeno timovó'uti

Mt 12.9-14; Mk 3.1-6

⁶ Po'íke sâputu, úrukova Jesus ne sinâgoga, enepone íhikaxovoku hó'e júdeuhiko, yane íhikaxone. Yoko ápe hóyenoya timó'iti poixo'o vô'u éxopeke. ⁷ Ápemaka êskiribahiko yoko farízeuhiko ixómoti ivokó'oko Jesus koíteovamo neko hóyeno ya sâputu, opos'ixoti évekinoaku yúho itúkeovo pahukóvoti ne Jesus enepo kaitápa. ⁸ Itea exó kíxea Jesus isóneunoahiko. Yane hara kíxoane ne hóyeno timó'iti poixo'o vô'u:

—Yexépuka, xe'ó yákoenonekútike —kíxoane.

Yane exépukone ne hóyeno. Xe'ó koéne nonekútike. ⁹ Ina kixovókoxoa Jesus neko êskiriba yoko farízeu:

—Na kó'inoaye iséneu? Pahúkovi Ponóvoti Kixovókuti yútoe Muise vitúkea únati ya sâputu? áko'o vitúkea váhere, koíteovo uti ka'arínati? áko'o sikó kíxea úti ivókeovo —kíxovokoxoane.

¹⁰ Yane pono-ponó kixínoane úke Jesus uhá koêti neko xâne apêtiya. Ina kixôa ne hóyeno:

—Kepáya'akapa ne ve'ó'u —kíxoane.

Koáne, kapáya'akopane ne vô'u. Yane unátipone. ¹¹ Yupihovó koénehiko ímaikexeo neko êskiribahiko koane yúho'ixeokoko, oposíkoti kixókumo ítea íkorokea Jesus ya yumópope.

Noivókoxo íhikauhiko ne Jesus

Mt 10.1-4; Mk 3.13-19

¹² Yaneko káxehiko, pího Jesus oukeke kali mopôí itukóponoti orásum. Herú kixo yóti yúho'íxea Itukó'oviti. ¹³ Yuponíne, íháxikoanehiko neko xâne hokoâti. Yane noivókoxone nduse koêti xapákuke. Yoko ápostulu íhaxeamaka Jesus neko nduse koeti noivokoe. ¹⁴ Hará'ahiko íha: Símaum, eneponeko íhaxopone Pêturu; yoko Ándere, po'ínu Símaum; koane Teâku; Xuâum; Filípi yoko Mbatulúmeu. ¹⁵ Ina apémaka Máteu; Túme; Teâku, enepone xé'a Áfeu; yoko Símaum Nzelóti; ¹⁶ koane Njûda, enepone xé'a Teâku; yoko Njuda Iskarióti, eneponeko itúkoheovoti koeku hókea Jesus kurikoâti xapa xanéhiko puvâti.

Po'ínuhiko koítovone Jesus

Mt 4.23-25

¹⁷ Evesékopeane kali mopôí ne Jesus, xané kixópa íhikauhiko. Hane óko xoko kutípu'iyekokokoku ne poké'e xoko óvoheixoku êno po'ínuhiko xâne hokó'ixoati. Koati êno xâne ukeâti uhá koeti Njúdeya yoko Njeruzálem, koánemaka Tíru yoko Sídom, enepone pitivókohiko ovoti xe'o mar. ¹⁸ Simínotihiko kámokenoponea Jesus yoko épemea koíteova ya arínehiko. Ápe xâne úroevo ndémoniu koítovonemaka Jesus. ¹⁹ Uhá koêti neko êno xâne, aínovo kaha'âti sipó'okoponeahiko Jesus vo'oku ápeyea xunáko ipuhíkeati xokóyoke koitóvati uhá koêti neko ka'arínatihiko.

Koeku xâne koati únati koêku nonékuke Vúnae

Mt 5.1-12

²⁰ Ina komomâ Jesus ne íhikauhiko. Hara kíxovokoxoa:

—Koati únati kêku, itínoe hokónuti ákoti apeínoati, vo'oku yenópotimo xoko natíxoku Itukó'oviti vanúkeke.

²¹—Koati únati kêku, itínoe hokónuti épeu hímakati yara koêku kó'oyene, vo'oku ákomo konokínovopiti káxehiko keno'ókoti.

—Koati únati kêku, itínoe hokónuti iyôti koêku kó'oyene, vo'oku eloképo-timo yokóvo káxehiko keno'ókoti.

²²—Koati únatinoe kêku pivakána, koane kepúhikapakana xapákuke xâne kírivokoevo, koane itukáheakana kêku, koane yokoyúhokonoma itíkivo ákoti aunátí vo'ónguke, undi fhae vanúke ikútipasikoponovoti xâne. ²³Aélokenoe yokóvo simapúne káxe kíkikononeye. Yupihovó ákoe elókeyea yokóvo, vo'oku koati hána'itimo némoepo vanúkeke xoko Itukó'oviti. Yoko koati kíxoakunehikomaka yoxúnoekene púveahiko neko porófeta koyúhoti emo'u Itukó'oviti mekúke.

²⁴—Itea koati kotívetimo kêku, itínoe iríku yuixóvoti kóuhepekea kóyeku yara kúveu mêum, vo'oku koékuikonemo ne úhepeko kéyeku yáye yara kúveu mêum.

²⁵—Koati kotívetimo kêku, itínoe kutí koeti xâne imatáxovotine ákoti nókone, vo'oku keno'ókoti káxe, kutí ketímo épeu hímakati. Koati hána'itimo ikénoko'ixivo.

—Koati kotívetimo kêku, itínoe ekóvoti, yuixóvoti kóuhepekea kóyeku yáye yara kúveu mêum, vo'oku keno'ókoti káxe iyeínotinoemo hána'iti tiveko kêkumo.

²⁶—Koati kotívetimo kêku, itínoe ínixone uhá koeti po'ínuhiko xâne yánavokoevo itíkivo únati, vo'oku énomone kíxoaneye yoxúnoekene iháyu'ikea ne porófetahiko ákoti itukapu koati kaná'uti ovoxé Itukó'oviti mekúke —kíxovokoxoane Jesus.

Ako omótova itúkoponea ésa'i ne váhere ítukeinokono

Mt 5.38-48; Lk 23.34; Át 7.60; Rm 12.14

²⁷Ina kixovókokoxopaikomaka Jesus:

—Hara ngxípinoe, itínoe kamokénonuti: Hákonoe motovâ yokóvo ne xâne itukínopiti váhere. Itíkina únati ne xâne puvópiti. ²⁸Yépemina Itukó'oviti unako koêku ne hupará'ikopiti. Itíkinamaka orásum ne itukóheoti kêku. ²⁹Áva ipusóhovoxopiti, sškeanemaka ipúsokea poixô'oke. Koane áva hu'uxópiti keápana, sškeane omópeamaka ripíno.

³⁰Heú koeti epemópiti ítikeye, peréxa. Koane áva veyoti ítikeye, hako hi'ixópa.

³¹Kuteâtí kehá'ayi unáko kixópiku ne xanéhiko, énomonemaka íxeaneye ne po'ínuhiko xâne kírivokoevo.

³²—Enepo itukapu póhutine xâne ákoti omotóvopi okóvo ako omótovo yokóvo, apêtikopomo némoepo xoko Itukó'oviti vo'ókuke? Muhíkova xâne váhere kixoku itúkeovo, ákomaka omótova okóvo ne po'ínuhiko xâne ákotimaka omotóva okóvo. ³³Itukapu póhutine xâne itukínopiti únati itíkopino únati, apêtikopomo némoepo xoko Itukó'oviti vo'ókuke? Muhíkova xâne pahukóvoti itoa kíxeaneye.

³⁴Koane itukapu póhutine ívexo ne xâne yéxone poréxopeopimo ívexoake, apêtikopomo némoepo xoko Itukó'oviti vo'ókuke? Muhíkova xâne pahukóvoti, ívaxomaka po'ínuhiko xâne pahukóvoti koêku éxea poréxopeamo ívaxoake.

³⁵Itea hara ngxípinoe, hako motovâ yokóvo ne xâne puvópiti, koane itíkina únati. Ívexamaka ákoti kixâ poréxopeopeamo ne ívexoake, yane koati hána'itimo ne íperapomo xoko Itukó'oviti, koane itínoemo koati xe'éxaxapa Itukó'oviti, enepone koati payásoti ya uhá koêti. Vo'oku muhíkova ne xâne ákoti íkará'ixapu xokóyoke,

koánemaka ne koati váhere xâne, kóseana Itukó'oviti. ³⁶ Itíkapuikopo seánati kuteâti koêku ne Yá'a íhae vanúke.

Ako yusíka vitúkeovo xâne húketi isóneuno po'ínuhiko xâne

Mt 7.1-5; Rm 2.1-3

³⁷ —Hákonoe itikovo xâne húketi isóneuno po'ínuhiko xâne, iníxeâti itúkeovo pahukóvoti enepo hákoti yexôa koêku, vo'oku kúteanemakamo kixékonoku. Hákomaka keyuhôa kónokea ipíhóponeokono ne xâne ákoti koati yéxi koêku, vo'oku kúteanemakamo kixékonoku. Koane hákomaka yunakôa iséneuke ne váhere ítukeinopi po'ínuhiko xâne, itea kutí íxea ákoti váherexeaku ítukeinopi. Yane kúteanemakamo kixékonoku.

³⁸ —Ú'so yákoye peréxi nókone po'ínuhiko xâne, vo'oku kúteanemakamo kixékonoku. Hanemo koéneye némoepo, kuteâti koêku ísahikea ovâti ne xáku vo'oku ákoyeane yónokuya, enepo yupihóvone yutútukeokono kopuhíkokono, vo'oku kuteâti kixeaku ne po'íhiko xâne, kúteanemakamo kixékonoku —kíxovokoxoane Jesus.

³⁹ Ina itukínahikomaka íhokoake ne áha íhikaxea. Hara kíxovokoxoa:

—Ako yusíka hiríkea komítiti ne po'i komítiti vo'oku enepo hirikâ, uhá koetímo ne pi'âti íkorono'ekeovo uhorókuke. ⁴⁰ Enepone íhíkaxovoti, haina énomone payasô ya íhíkaxoati. Itea uhá koeti íhíkaxovoti, itukovo koati únati íhikaxeokono, kutipasí koetímo íhíkaxoati.

⁴¹ —Na koeti yíxinova kemómoyi ne kutí koeti kalíhuti koekúti yonoti ukékuke po'ínu xâne koêku ákoyea iníxepa ne kutí koeti koati hána'iti itátane tikóti yonoti yukékuke? ⁴² —Na kixeaye yéxoki po'i xâne pahúnevo koêku ákoyea iníxepa ne pehúnevo?

Mani kutí keti xâne ákoti eapâ ne hána'iti itátane tikóti yoneâti ukéku, itea kóyeane kíxea ne po'ínu: “Mbo'inú, veyámbinapeavo ne kali koekúti yonoti yukékuke” kixoâti. Itínoe ikútixapovoti sasá'iti yane po'ínuhiko xâne, viyápavo inúxotike ne kutí koeti hána'iti itátane tikóti yonoti yukékuke maka sásasa ákoyepone iníxi, ínamo omotóva viyópi ne kutí koeti kali koekúti yonoti ukékuke ne pe'ínu —kíxovokoxoane Jesus.

Kixoku itúkeovo éxeokono ne xâne

Mt 7.16-20; 12.33-35

⁴³ Ina kixovókoxopaikomaka Jesus:

—Ako únati xuve tikóti poréxoti váhere há'i. Kúteanemaka koêku ne xuve tikóti ákoti aunáti, ákomaka parexa únati há'i. ⁴⁴ Uhá koeti xuve tikóti, hane éxeokono há'i pôreu. Vo'oku ako veyákana fígu xuvékuke topekóxe. Koane ákomaka veyákana úva ya xuvékuke ka'áveti nonéti xapa úhiti. ⁴⁵ Enepone únati xâne, aínovo únatinoe koyúho vo'ókuke ne únatinoe koekúti unakóvoti isóneuke. Kene ne váhere xâne, aínovo ákoti aunáti koyúho vo'ókuke ne váhere koekúti unakóvoti isóneuke.

Pi'âti kó'iyevovoku poéheve pétí

Mt 7.24-27

⁴⁶ —Na koeti “Unaém, Unaém” kixínenunoe koêku ákoyea itíka ne mbáhoenopinoe itíki? ⁴⁷ Uhá koetíhiko ne xâne simónuti koane kamokénoati ra emó'um yoko itukoâti, ⁴⁸ hane koéneye hóyeno itúkoti pétí, upénoti kehókea inúxotike imókone itopóno mopôí, ímoaku poéheve ne pétí. Uséxoane ne pétí, keno'ókone êno koiníkotí. Yane kayákakoane ne pétí, itea ako íkaraka vo'oku kókoyuse kixeokono itúkeokono. ⁴⁹ Itea enepone xâne kamokénoati ra emó'um ákoti itukâ,

hane koéneye xâne itúkoti píti ákoti itúkína poéheve inúxotike. Puhu oúke poké'e ímoa. Keno'óko êno koiníkoti huvêo kayakákoati ne píti, ako oríko íkorokea. Yane heu-heú kôe itáhineyean ne píti —koéne.

Koitóva Jesus neko ahínoe tuti húndaru íhae Róma

Mt 8.5-13

7 Uke'éxoane Jesus koyúhoína xanéhiko neko uhá koeti íhikaxeake, ina aukópovo ya Kafanâum. ²Yoko ápe tuti húndaru íhae Róma yane pitivóko apêti ahínoe ka'arínети. Koati énotine koêku ne ahínoe, kahá'atine ivókeovo. Yoko yupíhova ákoyea omótova okóvo tuti húndaru neko ahínoe. ³Eyekóxoane tuti húndaru koeku ítuke Jesus, pahúkone tutíhiko júdeu xoko Jesus épemopoinoa xanépea óvokuke koíteova ne ahínoe. ⁴Simohíko neko pahoéti xoko Jesus, hopeno-hopenó kixoa éhakeovo píhea. Hara kixoa:

—Enepone hóyeno pahukó'oviti, koati motokeâti hivó'oxoponi, ⁵vo'oku koati ínikone viyénoxapa júdeu, koane itúkinovi víhikaxovoku hó'e úti —kíxoanehiko.

⁶Yane xanépoanehiko Jesus. Ye'éxeane óvoku, pahúkoa tuti húndaru ne ínikonehiko kixópoinoa Jesus:

—Unaém, mbuvâti mboréxeopi itukéti. Ako yomótokea yúrukivo kalíke óvongu. ⁷Énomonemaka ákoino mbíha xikóyoke ininjoâti ákoyea omóndokea yúnzo'ixoponeopi, iti hána'iti teyonéti. Puhu pahú íxea unátipea ne anzínoe yákokene xoko yóvoheixoku, yane unatípotinemo. ⁸Vo'oku undímaka hóyeno konókoti itúkea páhoenonu payásoti ya undíke. Koane ápe húndaru konókoti itúkea mbáhoenao. Poéhane kónoko “Píhe” ngíxea, yane pihotíne. Kene po'ínu “Kiná'aka” ngixôa, keno'ókotíne. Koane “Hara itíka” ngixôa

ne anzínoe, itúkoa ne mbáhoenao itúkea —koéne emó'u neko tuti húndaru páhoe xoko Jesus.

⁹Kamoáne Jesus neko emó'uino, yupíhova iháyu'ikea neko hóyeno. Ina sa'írí'okinova ne xanéhiko hokoâti koáne kixovokoxea:

—Ako noínjeaku xâne koati kuvovónuti kuteâti ra hóyeno, muhíkova xapákuke viyénoxapa íhae Izarâe —koéne.

¹⁰Yane káyukopovonehiko neko pahoéti óvokuke tuti húndaru, yoko inú'íkopane unátipeane neko ahinoéti.

Koexépukopa Jesus xé'a ne sêno ivokóvoti íma ya Nâim

¹¹Ikénepoke, pihóne Jesus ya kali pitivóko koéhati Nâim, koane íhikauhiko xána. Enómaka po'i xâne hokó'ixoati. ¹²Ye'éxeane páhapetea ne pitivóko, apé koéne xanéhiko ipuhíkeati, ekoxóponoti xé'a sêno ivokóvotíne íma. Yoko ako po'ínu xe'éxa neko sêno, poéhane nekôyo. Êno xâne íhae ne pitivóko xaneâti neko sêno. ¹³Noixoâne Vúnae êno ne ivokóvoti, yupihovó koéne kóseanayea.

—Hako iyêo —kíxoane Jesus.

¹⁴Ina ahí'ókovaxo Jesus ne koínoyeokonoke, koane ípihea vô'uya. Yane xe'okó koénehiko neko koinoâti. Ina kixôa Jesus neko ivokóvoti:

—Hemenó, mbahúkopi yexépukopi —kíxoane.

¹⁵Yane vatá koépone neko ivokóvoti, koane turíxoapeovone koyúhoyea. Ina kixôa Jesus neko sêno:

—Anéyepo ra xí'a —kíxoane.

¹⁶Yupihovó koene píkea uhá koéti neko xâne koane iháyu'ikeahiko Itukó'oviti. Hara koéhiko:

—Anéye koati teyonéti porófeta xapákuke úti. Koati simotíne ne Itukó'oviti xapákuke úti kóseanayeovi, uti xanéna —koéhiko.

¹⁷ Enepora koekúti, ítuke Jesus, ako malíka yónoku eyékoxeokono ya uhá koeti poké'exa Njúdeya, koánemaka ya ipuxóvokutihiko ákoti ahikâ.

Ápe páhoe Xuaum Mbátita xoko Jesus

Mt 11.2-19

¹⁸ Ápehiko íhikau Xuaum Mbátita koyuhópiniti Xuâum uhá koêti neko ítukevo Jesus. Yane iháxikoane Xuâum pi'âti íhikau, ¹⁹ ina pahukoâmaka xoko Vúnae épemoponea ítúkeova ne Mésiya, kúxone xâne símeamo, áko'o kónokeako kúxea po'ínu. ²⁰ Simoné'ehiko neko pi'âti xoko Jesus, hara kísoa:

—Xuaum Mbátita pahukó'ovi vépe-moponeopi ítúkeovo íti ne kúxone úti símeamo, áko'o kónokea kúxeako uti po'ínu —kísoane.

²¹ Énomone yaneko ókoku ôra, êno ka'aríneti koítovone Jesus koane xâne yúvone koati kotíveti arínéti yoko xâne úroevo ndémoniu. Enómaka komítiti koítovone. ²² Ina kixôa Jesus ne páhoe Xuâum:

—Yaúkapapu xoko Xuâum. Yéta'akapa koêku ra neíxone koáne ra kémone, ínixoanehiko ne komítiti, yonópeanehiko ne mohéveu, koane unátipeanehikomaka ne xâne yúvone lépara. Yéta'akapamaka kamópeane ne mókere, yoko iyúkopeovone ne ivokóvoti, koane koyúhoyevone ne inámati ihíkavoti ítuke Itukó'oviti xapa xâne ákoti apeínoati. ²³ Yoko koati únati koêku ne xâne ákoti opoé'ainonu isóneu —kísoanehiko.

Ihayú'ikoa Jesus ne Xuaum Mbátita

²⁴ Pihopónehiko neko páhoe Xuâum xoko Jesus, turíxovone Jesus koyúhoino xanéhiko koeku Xuâum. Hara kíxovokoxoa:

—Enepo pihenôe neíxoponi Xuâum ya mêum ákoti apêti, kutí'ikopo kixónoe neíxi? Xâne muyá'iti kuteâti koêku hí'e

kayákae ihunóvoti? Ako kalíhuina.

²⁵ Kutí'ikopoya ne neíxopono? Hóyeno yupihóvoti úhe'ekea ípovo? Ako kalíhuina kó'iyeaneye ko'ípovoyea nê'e. Vo'oku xâne únatinoe ko'ípovoyea, enepone apêtimaka uhá koeti kó'iyevoku únatinoe koekúti ya xokóyoke, poéhane óvokuke nâti óvo. ²⁶ Kutí'ikopoya ne neíxopono? Porófeta koyúhoti emo'u Itukó'oviti? Êm, koati porófeta nê'e, yoko koati ngxópitinoe yupíheovo anú'ukea ítúkeovo teyonéti ya po'ínuhiko porófeta. ²⁷ Vo'oku hara koe yuho Itukó'oviti emó'uke vo'ókuke neko neíxoponone:

“Mbahukoâtimo timúneke ne koyuhó'ionuti emó'um, maka míhe'akinapine yoxéne itíki índukexeopike xapákuke xâne” kôe.

Malaquias 3.1

²⁸ —Koati ngxópitinoe: Xapákuke xâne yara kúveu mêum, ako teyonéti ya Xuâum. Itea upánini ítúkeovo koati hána'iti teyonéti ne Xuâum yâye yara kúveu mêum, koati yupihóvotimo anú'ukea ítúkeovo teyonéti ya Xuâum ne xanéhiko ya natíxokuke Itukó'oviti, muhíkova ne koati ákoti apayáso xapákuke —kíxovokoxoane Jesus neko xanéhiko.

²⁹ Uhá koêti neko kameâti yúho, muhíkinova ne koperáxinotihiko nâti, éxokopovo ínixeá ítúkeovo koati ponóvoti ne yuho Itukó'oviti vo'oku ikótivexea isóneuke ne pahúnevo, koane áhikeovo xoko Xuâum. ³⁰ Itea enepohikoneko farízeu, yuixóvoti hókea yútoe Muíse, yóko'o ne ihíkaxoti júdeuhiko ya hó'eke, ako áhikapu xoko Xuâum vo'oku ákoyea akáha'a ne mani ahá'inoa Itukó'oviti. ³¹ Ina kixovókokoxopaikomaka Jesus:

—Kutimea motóvo ínzokea ra xanéhiko apêti yara káxehiko kó'oyene? Kutimea koéneye? ³² Hara ínzokoa kalivónohiko vataká koyêti ya

none ovokúti ákoti ínixone unáko apê po'ínuhiko kalivôno kaha'âti ikómohixea. Yane hara kixókonohiko: “Voxone oxokénati, móhikena elóketi okóvo, itea ákonoe yakáha'a kemóhiyi. Yane vimókovonemaka akene imokó'ikoti ivokóvoti, itea ákomaka yakáha'a” —kixókonone.

³³ Ina kixovókokoxopaikomaka Jesus neko xâne:

Énomonemaka kénenoeye, vo'oku simóne Xuaum Mbátita yuixóvoti jejuá kó'iyea yoko ákoyea énapu víyum, itea ako ínixeanoe unáko. “Ôroevo ndémoniu nê'e” kíxeanoe. ³⁴ Ina nzímo xepákukenoe iníngoti xâne, undi íhae vanúke ikútipasikoponovoti xâne, itea ákomaka ínixeanoe unáko. Hara kôe iséneunonu: “Koati nípati yoko énovokenati víyum ne hóyeno, koane yómoti aínavokoxeovo koperáxinoti nâti yoko po'ínuhiko xâne pahukóvoti” kixénunoe. ³⁵ Itea enepone koati kaná'uti exóneti, kóyea nemo iyúseyea kó'iyeaneye vo'oku kixoku itúkeovo ne xâne hokoâti —kíxovokoxoane Jesus.

Ovohévexoa sêno ne Jesus

³⁶ Ápe farízeu itaíkti Jesus njántaxoponea óvokuke. Simoné'e Jesus óvokuke, ivátakone xe'o mêsa. ³⁷ Yane apé koene sêno íhae neko pitivóko yupihóvati éxeokono ákoyea aúmati kixoku itúkeovo. Eyekóxone níkponea Jesus óvokuke farízeu, omó kixone íhaku xêru, itukéti ya hopú'iti mopôí iháxoneti alabásturu, puhí koatí'iko ovâti. ³⁸ Simoné'e neko sêno, akéneke Jesus véko ahí'okeova ixómoyea íyo koeku kaláka'ikea heve Jesus, koane kíhuhevexopea ya híyeu tûti, yoko siúnoneyea hêve, koánemaka óvohevexea xêru ómone. ³⁹ Noixoâne farízeu, enepone itaíkti Jesus, hara koe isóneunoa: “Eneponi itukápuvo porófeta, páhoe Itukó'oviti

koyúhoyea emó'u ra hóyeno, mani exoâti itukóvotiye ra sêno isú'okovati itúkeovo ákoti aunáti kixoku itúkeovo” kôe isóneu. ⁴⁰ Ina kixôa Jesus neko farízeu:

—Simaúm, anéye ânja ngoyúhoinopea.

—Yokóyuhoakopo ihikaxotí —kíxoane Símaum.

⁴¹ Ina kixôa Jesus:

—Ápe pi'âti hóyeno orevéxoti po'í hóyeno, poéha orevéxoati singu koeti séndu pe'u tiúketi, kene ne po'ínu, sinkoénta koe pe'u tiúketi orévexoake. ⁴² Itea ákone tiúketina ne orevéxoatihiko mani poréxopeake. Yane koyúhoinoane hóyeno iváxoati ne tiúketi ákoyeane okónokoa poréxopea neko orévexoake. Yane pi'âti orevéxoti, kutimo itukóvo yupihóvati ákoyea omótova okóvo ne hóyeno iváxoati tiúketi? —kíxoane Jesus.

⁴³ Ina kixôa Símaum:

—Ya inzóneuke, hanemea ako omotóvaxo okóvo xu'ínati oréveu —kíxoane.

—Koati únati yimópope —kíxoane Jesus.

⁴⁴ Ina inonéxinova Jesus ne sêno. Yane hara kixo Símaum, kaha'âti kouhupu'ikínoa kixó'ekone ne xêti ítukeinoake:

—Neíxoane ra sêno? Kó'oyene koêku úrungeova ra kúveu yóvoku, ako kali peréxanu úne ngipóhevexovope, kuteâti kixóvoku xâne xo'opeínokoko. Kene ra sêno, ho'oúke veínoa kipóhevexeonu yoko kíhuhevexopeonu ya híyeu tûti. ⁴⁵ Koeku nzímea yâyeke, ákomaka sínaneanu. Kene ra sêno, ukeátine inâ urúngovo kúveu yóvoku, ako áka siúnoneyea njêve. ⁴⁶ Ákomaka yáhipu'ikanu óliu inâ nzímo yóvokuke. Kene ra sêno, xêru veínoa óvohevexeonu. ⁴⁷ Énomone ngxínopi: Enepora sêno, sasá'ipeane ne êno pahúnevo. Koati

yupihóvati ákoyea omótoyonu okóvo. Itea koseánakono xâne ákoti koati pahúnevo, kúteanemaka kalíhuyea ne ákoyea omótoyonu okóvo ne xâne koseánati —kíxoane.

⁴⁸ Ina kixóá'ikomaka Jesus neko sêno: —Sesá'ipine ne pehúnevo, ngotúyopinopeane.

⁴⁹ Yane hara kixókoko neko ha'ínehiko ya xe'o mêsa:

—Kutimea itukóvoye rà'a? Muhíkova pahunévoti koyúhoa kasása'ikopea.

⁵⁰ Ina kixopâmaka Jesus ne sêno:

—Itévone vo'oku kívivonu. Aúhepepone iséneu koêku pihépi —kíxoane.

Senóhiko huvó'oxoti Jesus ya nókone

8 Yane pihóne Jesus xapa uhá koeti pitivókohiko koane ipuxóvokutihiko koyuhoâti ne inámati ihíkavoti, enepone kixoku natíxea ne Itukó'oviti xapa xâne. Koane xáneheixoane ne nduse koeti íhikau. ² Ápemaka senóhiko úroevo ndémoniu, koítovone Jesus, xanéheixopatine, yoko po'ínuhiko sêno koítovone ya aríne. Xapákuke neko senóhiko, ápe Mâriya koéhatimaka Mandâlena, eneponeko kópuhikopeake Jesus seti koeti ndémoniu. ³ Ápemaka Xuâna, yeno Kûza, hóyeno ko'ítúkeinoti Êrodi, enepone nâti. Ápemaka Sûzana, koane enómaka po'ínuhiko sêno iko'ítukexoti apeínoati, huvó'oxope evo Jesus ya nókone.

Éxetina Jesus apêti íhokoake koeku nôti

Mt 13.1-9; Mk 4.1-9

⁴ Yupíhovo êno xâne pihinoâti ne Jesus. Ho'uxo-ho'uxó kó'inoahiko ukeâti po'íkehiko pitivóko. Ina itukínoahiko Jesus xêti apêti íhokoake ne áha íhikaxea. Hara kíxovokoxoa:

⁵ —Ápe hóyeno nopónoti ake nonéti. Koeku kásahikea, ápe irihíkovoti xe'ókuke xêne. Yane kapásikexokono,

ínamaka keno'óko hó'openo ôti nikopâti. ⁶ Kene po'ínuhiko, írihikovo xoko enó'ieaku mopô. Ihonópone, movohí koéne vo'oku ákoyea alákahi ne móte írihikovoku. ⁷ Koane ápemaka irihíkovoti xapa tôpe. Xané kíxoane tôpe payákeyea ne nonéti. Yane ákone oxéne payákeyea ne nonéti vo'oku huruvokó kó'ieya tôpe. ⁸ Ina apémaka irihíkovoti únatike poké'e. Koati únati íhonoepa nê'e. Poréxopo póhuti sêndu há'i ne póhuti áke —kíxovokoxoane.

Ina kohonókoxo emó'u ne Jesus kó'ieya:

—Koêkuti kamoâti ra yúnzo, ivávaka —koéne.

Kouhápu'ikopa Jesus koêku ne éxetina

Mt 13.10-23; Mk 4.10-20

⁹ Ina kixo Jesus ne íhikauhiko:

—Kuti kixó'eko ne yéxetina?

¹⁰ Ina yumopâ Jesus:

—Koati itínoe porexókono éxea koêku ne koekúti ákoti po'i exoâti, koêku ne natíxea Itukó'oviti xapa xâne, itea ya xapákuke po'ínuhiko xâne, konókoti itúkeovo exetínati apêti íhokovoke veínokono íhikaxeokono. Yane enepo naixâ, kutí koetimo ákoti inixâ, koane enepo kamâ, ákomo éxina isóneu kixó'ekone.

¹¹ —Hara koe kixó'ekone ra énjetina: Enepone ake nonéti, emo'u Itukó'oviti kixó'eko. ¹² Enepone irihíkovoti xe'ókuke xêne, kixo'êkoti xâne kamokénoati ne emo'u Itukó'oviti, ina keno'óko ne Ndeâpu veyopeâti ne emo'u Itukó'oviti isóneuke, puinoâti koíteova Itukó'oviti enepone akutípoaxo. ¹³ Kene enepone irihíkovoti xapákuke mopô, énomone kuteâti xâne ivavákoati ne emo'u Itukó'oviti koeku kámea, xaneâtimaka hána'iti elókeko okóvo. Itea vo'oku kutí kó'ieya nonéti ákoti poéheve, ako áxu'ikene hókea, yane

itavókeatine enepo simôa tiú'iti koekúti hixópeokonoke. ¹⁴Kene enepone irihíkovoti xapa tôpe, hane kixó'eko xâne kamokénoati ne emo'u Itukó'oviti, itea koêku xu'ikeneyea, turíxovone pepókexea isóneu vo'oku nókone yara kúveu mêum, koane íyokeovomaka po'ínuhiko koekúti, yane ako únati ítukeyino Itukó'oviti. ¹⁵Kene enepone irihíkovoti únatike poké'e, énomone kuteâti xâne ítípakovoti isóneu, kutipoâti ne emo'u Itukó'oviti enepo kamôa, koane unakoâtimaka isóneuke. Yane êno únatinoe ítukeyino Itukó'oviti vo'oku ákoyea kamúya'ikapu ikéneke —kíxovokoxoane.

Koêku yúku kouhápu'ikoti

Mt 4.21-25

Ina kixovókoxopaikomaka:

¹⁶—Ako ihúxoti yúku xovopu'í kixoâti, itukovo imoâti opékuke ípe, itea hane ímoa xoko koati ókoku motovâti noíxea uhápu'ine uhá koeti urúkovati ne ovokúti. ¹⁷Uhá koeti koekúti puvonéti éxeokono, kourápu'ikokonotimo. Koane uhá koeti kixovókuti he'onó'oeti kó'oyene, exókonotimo koane kouhápu'ikokonotimo.

¹⁸—Yokóhiyanavonoe, kényusea kémokenoyi ra yúnzo, vo'oku enepone apêti námoea, kuri'úxovotineoxomo námoe. Kene ne ákoti koati ivávakea, muhíkova ne íkutixane apêti xokóyoke, evókoatimo —kíxovokoxoane Jesus.

Simôa iyénoxapa ne Jesus xoko óvoheixoku

Mt 12.46-50; Mk 3.31-35

¹⁹Ina símo xoko Jesus ne êno yoko ámeno, itea ako omótova ahí'okoponeovahiko vo'ókuke neko êno xâne kamokénoati. ²⁰Ina apê kixopónoti Jesus:

—Anêko ne mémaina koane yámeno meúkeke oposíkopiti.

²¹Ina kôe ne Jesus:

—Enepone xâne kamokénoati ne emo'u Itukó'oviti yoko itukoâti, énomone indúkumaka énom yoko mbo'ínuhiko —koéne.

Ixikôa Jesus neko êno xúnati ihunóvoti

Mt 8.23-27; Mk 4.35-41

²²Po'i káxe, úsa'ixovo vatékeke ne Jesus koane íhikauhiko. Hara kíxovokoxoa Jesus:

—Piháne úti poixô'oke ra mar — kíxovokoxoane.

Yane pihónehiko. ²³Koeku yóneahiko, imókone ne Jesus. Yane kenó'okone êno xúnati ihunóvoti yane mar, koane úrukeova úne kúveuke ne vatékene. Koati koímaiti koêkuhiko. ²⁴Ina ahi'ókovo Jesus ne íhikauhiko koyúkoati.

—Íhikaxotí, vivohíkovotinemo —kíxoanehiko.

Iyukóvone ne Jesus, pahúkoa ókea ne xúnati ihunóvoti koáne ne êno xúnati ovósokeovo úne. Yane okóne ne ihunóvoti koáne ne úne, huvemoo koépone ikéne. ²⁵Ina kixovókoxoa Jesus ne íhikauhiko:

—Imáko ákoyeanoe kivápunu —koéne.

Yoko yupihóvatihiko iyúpaxeovo koane píkea. Hara kixókoko:

—Kutimea itukóvoye ra hóyeno? Muhíkova ihunóvoti yoko úne, ôko apê yuhó'inoa —kixókokonehiko.

Hóyeno íhae Njêraza, úroevo ndémoniu, koítovone Jesus

Mt 8.28-34; Mk 5.1-20

²⁶Ina ukopóno ne evo Jesus ya poké'e iháxoneti Njêraza, xoko hunókoku poké'exa Ngálíleya poixô'oke ne mar.

²⁷Ehá'axo evésekea Jesus ne vatéke, apé koéne hóyeno okotúmonexoati íhae neko pitivóko. Yoko koati úroevo

ndémoniu nê'e. Mekutíne ako ituka ípovo, koane ákone ava ovokúti itea pe'áxatike óvoheixone. ²⁸Noixóne Jesus neko hóyeno, vaúkone. Yane íkorokovone poké'eke nonékuke Jesus, koane kóhonokea emó'u kíxea:

—Jesus, iti Xe'exa Itukó'oviti, iti xe'exa Koati Payásoti ya uhá koêti, na koeti yího'ixinonu? Émbemopi ákoyea ípíhep-ananu —koéne.

²⁹Kó'inokeneye yúho, koáhati pahukoâtímeku Jesus ne ndémoniu ípúhikopea xoko hóyeno. Yoko enóne kíxoaku ndémoniu. Enepo ikahévéxokono ne hóyeno koane ikavó'uxokono ya koati tiú'iti korénde, kóyeane kétokexea ne korénde, yane ehakoâtine ndémoniu ya mêum ákoti apêti.

³⁰Ina kixôa Jesus:

—Kuti kéha?

Ina yumopâ:

—Ákoti yumaxápu ngoéha —koéne.

Kó'inokeneye íha vo'oku ákoyea yumáxapu ndémoniu urúkovati. ³¹Yane épemonehiko Jesus neko ndémoniuhiko ákoyea pahúkapa yane êno upénoti uhôro ínati haháku.

³²Yoko oúke neko mopôí, xêrerekuke ne óvoheixokuhiko, ápe ênoti kûre ixómotihiko níko. Énomone épemo ne ndémoniuhiko yonópea xapákuke maka itúkapané óvoheixopoku. Yane síkoane Jesus. ³³Ipuhíhikopeane ndémoniuhiko neko hóyeno, ponokó koépone xapákuke neko êno kûre. Yane heú koéne neko kûre éhahikeovo koane íkorono'ekeovohiko ya mar. Heú koéne yúpuririhikeovo ukeâti oúke ne mopôí.

³⁴Noixoâne koyónotihiko kûre neko koekúti, heú koe kohó'iyea koane koyúhopea ne koekúti yane ko pitivóko yoko xapákuke neko ko'óvokuti yane mêum vekópoku. ³⁵Yane noíxoponoamaka xanéhiko neko koekúti. Simoné'ehiko xoko

Jesus, noíxoane neko hóyeno ípúhikopeakumeku ndémoniuhiko. Yoko ko'ípóvopotine koane unatípotine isóneu, vatá koyépotinemaka nonékuke Jesus. Yane yupihovó koéne píkeahiko vo'ókuke. ³⁶Enepohikoneko xâne noixoâti ne koekúti, koyúhoinoa ne po'i xâne simôti kixoku koêku unatípinoke neko hóyeno. ³⁷Yane enepohikone uhá koeti ko'óvokuti ya Njêraza koane xe'ókuke, épemohiko Jesus ípúhikopea xapákuke. Koáhati yupihóvatihiko píkea. Yane úrukopovane evo Jesus ne vatéke, ukópeane pihôpo. ³⁸Kene ne hóyeno ípúhikopeaku ne ndémoniuhiko, épemovo xanépea Jesus. Itea pohu hara kíxoa Jesus:

³⁹—Yaúkapapu yóvokuke. Yokóyuhopinoa iyínoxapa ne uhá koeti ítukeinopi Itukó'oviti —kíxoane.

Yane pihópone ne hóyeno. Heú kíxoa yónea neko pitivóko koyuhó'inoati uhá koeti xâne neko ítukeinoa Jesus.

Koitóvo sêno yoko ihíne Njaíru ne Jesus

Mt 9.18-26; Mk 5.21-43

⁴⁰Aukópovone Jesus poixô'oke neko mar, yupihovó koéne elókepea okóvo uhá koêti neko xanéhiko kuxoíxopati seópea. ⁴¹Yane apé koéne hóyeno koéhati Njaíru simôti xoko Jesus. Enepone hóyeno, koati exoti koêku ne koekúti ya íhikaxovokuke hó'e júdeuhiko. Ipúyukexo nonékuke Jesus, epemoâti xanépea óvokuke ⁴²vo'oku ápeyea ihíne nduse koetine xoénaena ka'arínети, kahá'atine ivókeovo. Yoko ako po'i xe'éxa, poéthane neko kali ihíne.

Koêku yónea ne Jesus koane enó'iyea xâne hokoâti, xaneâtimaka inúmeokokoko. ⁴³Yoko ápe sêno nduse koetíne xoénae ká'arine ákoti âka evésekea aríne. Enepone sêno, koati uke'éxotine apeínoati xoko ipixáxotihiko, itea akó'oti koitóvati.

⁴⁴ Akéneke Jesus véko neko sêno sipóheoponeati heve ípovo. Ehá'axo sípoheyea, etétukone aríne. ⁴⁵ Ina kôe ne Jesus:

—Kuti sipohêo ímbovo? —koéne.

Itea ako ápahuína “Úndi” kixoâti.

Ina kixôa Pêturu (yoko po'ínuhiko fhikau):

—Ihikaxotí, koati ênoti xâne isú'okovopiti koane inumópiti, (yépemovikomaka ápeyea sipóheoti ípevo) —kíxoane.

⁴⁶ Itea kóyeane neko isóneu Jesus. Hara koépomaka:

—Ako yusíka ákoyea sipóheoponoti ímbovo, vo'oku eómba ipúhikea njunáko njokóyoke —koéne.

⁴⁷ Noixoâne sêno ákoyea íta hé'ono'uxea ne koêku, ina ahi'ókovoxo Jesus xaneâti ínayeá honóno'oko. Ipuyuké koéne poké'eke nonékuke Jesus, koane koyúhoyea nonékuke uhá koêti neko xâne kutí'inoke sipóheoponoti híyeu ípovo Jesus, koane koyúhoyea íteovane ne aríne ya oráke.

⁴⁸ Ina kixôa Jesus:

—Nje'exá, itévone vo'oku kívivonu. Pi-hépane, aúhepepone iséneu —kíxoane.

⁴⁹ Ixómoiko koyúho ne Jesus, simóne xâne ukeâti óvokuke Njaîru, enepone éxoti koeku íhikaxovoku hó'e jûdeu. Hara kixo Njaîru:

—Ivókovone ihine îti. Hácone perexôa itukéti ne íhíkaxoti —kíxoane.

⁵⁰ Kameáne Jesus yúho, hara kixo Njaîru:

—Hako píke, kivápunu, itóvotimo ne ihine îti —kíxoane.

⁵¹ Simoné'e óvokuke Njaîru, ako síka Jesus ápeyea urúkovati ákoti itukapu Pêturu, Xuâum, Teâku, koánemaka há'a yoko êno ne kalivôno ivokóvoti. ⁵² Yoko yupíhovahiko íyokexea uhá koêti neko xâne, koane ipúsokeahiko xâ'a. Ina kixovókoxoa Jesus:

—Hákonoe iyêo, vo'oku haina ivokóvoti ra kalivôno, pohu imókoti —koéne.

⁵³ Itea koémoke'ea xanéhiko kameáne neko yúho, exoâti itúkeovo ivokóvotine ne kalivôno. ⁵⁴ Yane namú kíxeane Jesus vô'u ina kohonóko emó'u kíxea:

—Tenó, yexépukapa —kíxoane.

⁵⁵ Yane aúkopovone omíxone, exépukopone. Ina pahukôa Jesus poréxopeokono nîka. ⁵⁶ Yupíhova iyúpaxeova há'a yoko êno ne kalivôno. Ina ixikó'okoa Jesus ákoyea okóyuhoinoa po'ínuhiko xâne neko koekúti.

Ítukevohiko ne nduse koeti fhikau Jesus

Mt 10.5-15; Mk 6.7-13

9 Ina ihaxíhikoa Jesus neko nduse koeti fhikau. Yane pôrexoxoanehiko xunakóti pahúkea uhá koeti ndémoniu ipúhikopea xoko xâne úroevo, koane koíteovo xâne ka'aríneti. ² Ínamaka pahukôa koyúhoyea kixoku natíxea ne Itukó'oviti xapa xâne, koane koíteovo ka'arínetihiho. ³ Hara kíxovokoxoa:

—Hákonoe itíko yómone koeku píhi. Hako yómo piló'ina yoko fhaku ípevo. Hákomaka yómo imévo itukovo tiúketi. Muhíkova yesá'ikovo, hako yomâ. ⁴ Itukovo apêti ko'óvokuti porexópiti yóki óvokuke, yâvanemoya tukú koetímo neko káxe ipihíkapi ne pitivóko. ⁵ Áva pitivóko símeku hákoti kaha'ápi xanéhikoya, enepo ipihíkapi ne pitivóko, ikétatahevexapapumo, kirikópoti ipú'ine poké'e ukeâti xoko piríkatana, yexókoati ákoyeanemo omótokea íkameokonohiko emo'u Itukó'oviti —kíxovokoxoane Jesus neko fhikau.

⁶ Úkeane pihohíko. Heú kíxoa vékea ne ipuxóvokutihiko koane koyúhoyea ne inámati íhíkavoti omínovike Jesus,

koánemaka koíteovo xanéhiko ka'aríneti ya uhá koeti vékoku.

Êrodi yoko Xuaum Mbátita

Mt 14.1-12; Mk 6.14-29

⁷Yoko eyékoxoane Êrodi, enepone nâti, uhá koêti neko koekúti, itea ako éxina isóneu vo'oku ápeyea koyuhoâti itúkeovo Xuaum Mbátita exepúkopone ukópea xapa ivokóvoti. ⁸Kene po'ínuhiko xâne, koyúhoa itúkeovo Íliya ne exepúkopone, enepone porófeta mekúke. Ina apémaka po'ínuhiko xâne koyuhoâti itúkeovo kúxoti porófeta koyúhoti emo'u Itukó'oviti mekúke exepúkopone. ⁹Itea hara kôe neko Êrodi:

—Haina Xuaum Mbátita nê'e, vo'oku mbahúkoanepepo tetúnoyeokono nekôyo. Kutí'ikopomea itukóvoye ra hóyeno ngámoheixeake koeku ítuke? —koéne.

Yoko yupíhova yúmo'ixeova Êrodi noíxea Jesus.

Kohiyákoa Jesus nika neko êno xâne

Mt 14.13-21; Mk 6.30-44; Xu 6.1-14

¹⁰Aukópovonehiko neko páhoe Jesus koyúhoyea emó'u xapa xâne, heú kixoá koyúhopinohiko Jesus koêku neko ítuke. Ina xanêa Jesus neko íhikauhiko ya kali pitivóko koéhati Mbetâsáida. Yoko ainôvotínehiko, ako po'i xánena. ¹¹Itea exoâne xanéhiko yónoku ne Jesus, hókoanehikoya, yoko ivávakoahiko Jesus. Koyúhoinoahikomaka kixoku natíxea ne Itukó'oviti xapa xâne, koane koíteovahiko ne ka'aríneti xapákuke.

¹²Kiyon'é káxe, ahí'okovone Jesus neko nduse koeti íhikau koane kíxeahiko:

—Mani únati pehukápavo pihópea ra xanéhiko, motovâti ínixeá imókoku koane nika ya xapa kali ipuxóvokuti, vekópokuhiko, koane xapa ko'óvokuti

ya mêum xêrerekuke ipuxóvokutihiko, vo'oku ako apêti yara vóvoheixoku — kixoanehiko.

¹³Itea hara kixovokoxoa Jesus:

—Ítínenoe parexâ nîka.

Ina kixopâmaka íhikauhiko:

—Ako apeínoviti ákoti itukapu singu koeti pâum yoko pi'âti hôe. Má'aina itukapu úti vanexópoínoa nikokónoti ra êno xâne, hainápo —kixoanehiko.

¹⁴Yoko itópono kuteâti singu koeti mli neko hóyeno apêtiya. Ina kixovókoxoá Jesus ne íhikauhiko:

—Pehúka ivátahikea ne xâne. Ho'uxó ho'uxo íxeanoe, sinkoentá sinkoenta koeti ho'úxovoku —kixovokoxoane.

¹⁵Ina pahukoâhiko íhikau Jesus ivátahikea neko xâne. ¹⁶Ina veyôa Jesus neko singu koeti pâum yoko pi'âti hôe, ina komômo vanúke ikoró'ixovoti xoko Itukó'oviti vo'ókuke ne nikokónoti. Yane honó'ekexoane ne pâum, ina porexôa ne íhikauhiko pôrekexea neko xâne. ¹⁷Uhá koéhiko níkea koane imátaxeovohiko. Ina itixópa íhikauhiko Jesus neko haxâti, kopúhikopoikomaka nduse koeti sésta neko itátanehiko haxa nikokónoti.

Koyuhôa Pêturu itúkeovo páhoe Itukó'oviti koíteovovi ne Jesus

Mt 16.13-19; Mk 8.27-29

¹⁸Yoko pohúxovoti ne Jesus itúkea orásaum yanekôyoke. Áko'ohiko neko êno xâne xokóyoke. Poéhane íhikauhiko kahá'ine. Yane ina kixovókoxoá Jesus neko íhikau:

—Kutimea íkutixanu ra xanéhiko?

¹⁹Ina yumopâ íhikauhiko:

—Ápe koyúhoti itíkivo Xuaum Mbátita iyukópovone. Kene po'ínuhiko, koyúhoa itíkivo Íliya iyukópovotíne. Ina apémaka po'ínuhiko koyuhoâti itíkivo porófeta koyúhoti emo'u Itukó'oviti mekúke iyukópovotíne —kixoane.

²⁰—Kene itínoe, kuti keyúhonoe indúkeova?

Ina kixôa Pêturu:

—Iti Mésiya, páhoe Itukó'oviti koí-teovo xâne —kíxoane.

Koyuhôa Jesus ivókeovomo koane ukópeamo xapa ivokóvoti

Mt 16.20-28; Mk 8.30-9.1

²¹Ina ixikó'okoahiko Jesus ne íhikau ákoyea ápahuina xâne koyúhoinoake nê'e. ²²Ina kixovókoxopaikomaka:

—Konókoti yupíheovo ngoítopo-neovo kotíveti, undi íhae vanúke ikútipasikoponovoti xâne. Ákomo akútiponu ne tutíhiko viyéno júdeu, koáne ne payásotihiko sasedóti inuxínoti xanena úti hó'eke, yóko'o ne íhikaxotihiko yútoe Muíse, enepohikone éskiriba. Koepékonutihikomo, itea ya mopó'apeke káxe, enjepúkopotinemo ungópea xapa ivokóvoti —kíxovokoxoane.

²³Ina kixovókoxopaikomaka Jesus uhá koêti neko xâne hokoâti:

—Enepone kahá'ati hókeonu, ako yusíka itúkeovo kouíhepekea kóyeku yara kúveu mêum yuíxovo. Konókoti hókeonu ya usó koyêti ínonexinovo tiú'iti koekúti itukovo káxe, kuteâti koêku xâne koinópoti kurúhuna iyonókonone xoko kurúhuxokonoku, yane kená'akane ingéneke. ²⁴Vo'oku enepone xâne yuixóvoti kouíhepekea kóyeku yara kúveu mêum, evókoatimo ne mani unako koépoku xoko Itukó'oviti. Itea enepone xâne usó koyêti évokea úhepeko kóyeku yara kúveu mêum vo'ónguke, énomonemo unatí koépoku xoko Itukó'oviti.

²⁵Kutí'ikopo itópoino xâne usó kó'iyea apeínoati yara kúveu mêum itea evókoti mani unako koépoku xoko Itukó'oviti?

²⁶Yoko koêkuti xâne teinónuti, koane teinoâti ra emó'um, simóvotimo káxe ndeínoakumakamo, undi íhae vanúke ikútipasikoponovoti xâne. Koati énomonemakamo ngíxoaneyehiko

yaneke káxe ngayukápapu, enepo naixápakananemaka indúkeovo hána'iti ihayú'iuti, anjenáponemaka êno njunáko, koane xunako Nzá'a, yoko xunako sasá'itihiko ánju, enepone ovoxe Itukó'oviti ukeâti vanúke. ²⁷Koati emo'úti ra yunzó'inopinoe: Anéye xepákukenoe ávotimo ivakápu tumúneke noíxea natíxea ne Itukó'oviti xapa xâne —kíxoanehiko.

Ipokóvo koeku Jesus nonékuke evo Pêturu

Mt 17.1-13; Mk 9.2-8

²⁸Kuteâti póhuti sêmana ikénepoke neko yuho Jesus, xânea Jesus ne Pêturu, Xuâum, yoko Teâku oúke hána'iti mopôí itukóponoti orásaum.

²⁹Koeku itúkea orásaum ne Jesus, koane ípokeovo koêku ne nône. Hóhopu-hóhopu kóyenemaka ne ípovo, koane ínayeamaka uháhi híyeu. ³⁰Yane apé koéne pi'âti hóyeno yuhó'ixoati. Énomone neko Muíse yoko Íliya, enepohikone koyúhoti emo'u Itukó'oviti mekúke. ³¹Yoko ainovó koéne uhápu'ine íhae vanúke apé xokóyoke neko pi'âti. Hane koyúhoinokoko kixókumo ivókeovo ne Jesus kausáka ne ahá'inoa Itukó'oviti ya Njeruzálem. ³²Kene Pêturu koánemaka ne pi'âti ha'íne, yupihovó koénehiko uheko ixépa. Koêku kahá'ayea káharoyea ixépa, iyukovó koéponehiko. Yane noíxone êno uhápu'ine Jesus, koánemaka neko pi'âti hóyeno yuhó'ixoati. ³³Yane ahíkuxopeovone Jesus neko pi'âti hóyeno yuhó'ixoati. Ina kixôa Pêturu ne Jesus:

—Íhikaxotí, koati únati vápeyeya yâye. Poéhane vitúkinopinoe hú koêti mopo'âti kálíhunoe pétí. Poéhamo ítike, koane poéhamo ítuke Muíse, koane poéhamo ítuke Íliya —kíxoane.

Itea mayane koyuhohí koêti ne Pêturu. Akó'oti koati éxea mani yúho.

³⁴ Ixómoiko koyûho ne Pêturu, apé koéne kapási rama'úxoatihiko. Yane yupihovó koéne píkea ne íhikauhiko Jesus rama'úxoanehiko kapási. ³⁵ Yane apé koéne emo'úti inu'íxoti xapa kapási. Hara kôe:

—Énomone nje'éxa râ'a, noívangoe itúkeovo mbáhoe xapa xâne. Yakámo-kenoyi yûho —koéne.

³⁶ Okon'é neko emo'úti, pohú kóyepone ne Jesus. Áko'oponehiko neko yuhó'íxoati. Itea ako éto'oe ne evo Pêturu yanekôyoke. Ako ápahuina xâne koyúhoinoake neko noíxonehiko.

Koitóva Jesus ne homoêhou ûroevo ndémoniu

Mt 17.14-21; Mk 9.14-29

³⁷ Poéha káxe ikénepoke, enepo evesékopeane evo Jesus neko hána'iti mopô, yupíhova êno xâne okotúmonexopati. ³⁸ Xapákuke neko êno xâne, apé koéne hóyeno vaúkoti Jesus. Hara kíxoa:

—Íhikaxotí, yokóseanano, neíxapainano njé'a, vo'oku poéhane nê'e, ako po'ínu. ³⁹ Yoko kóyekutine úrukeova ndémoniu. Enepo urúkova, apé koetíne yaíkea, yane ikorókoatine poké'eke xaneâti êno xunáko koyúyu'okea, koane puváhixeamaka pâho. Koati okó'okoati, koane ôriti kuríkopea enepo kixoáneye. ⁴⁰ Émbemoane ne fhikeuhiko kópuhikopea, itea ako íta kíxeaneye —kíxoane.

⁴¹ Ina kôe ne Jesus:

—Imáko itúkinovo tiú'iti kutípea ra xanéhiko yara káxehiko kó'oyene, koane váherehiko. Ná'ikopomeamo hunóko óvonzexea xepáku? Ná'ikopomeamo nzunóko índea ákoyeanoe yakútiponu? Yáma yâkeneye ne xi'íxa —kíxoane Jesus neko hóyeno.

⁴² Koêku píhea ne homoêhou, íkorokoane ndémoniu poké'eke koane koyúyu'okea. Ina pahukôa Jesus

ipúhikopea ne ndémoniu, koane kóteova neko homoêhou. Ina kixêa há'a:

—Anéyepo ra xi'íxa —kíxoane.

⁴³ Yane yupíhovo iháyu'ikea hána'iti xunako Itukó'oviti uhá koêti neko xâne.

Koyuhópamaka Jesus ivókeovomo

Mt 17.22-23; Mk 9.30-32

Ya koêku yupíheovo iyúpaxeova xanéhiko, koane iháyu'ikeahiko uhá koêti neko ítuke Jesus, hara kíxovokoxoa Jesus ne fhikau:

⁴⁴ —Yunákanoe iséneuke ra yunzó'inopi kó'oyene: Yé'exovone ngurí'okeokonokumo xunákoke xanéhiko yara kúveu mêum, undi íhae vanúke ikútipasikoponovoti xâne —kíxovokoxoane.

⁴⁵ Itea ako éxina isóneu fhikauhiko kíxone neko yuho Jesus. Koati he'onínovati ne koekúti ákoinoke éxa koêku. Yoko pikotíhikomaka épemo'ikea Jesus koêku neko yûho.

Kíxoku itúkeovo ne xâne ínixone Itukó'oviti itúkeovo koati payásoti

Mt 18.1-5; Mk 9.33-37; Fp 2.3; 1 Pê 5.5

⁴⁶ Yane turíxovone okópeokoko ne fhikauhiko Jesus koêku kahá'ayea éxea itukóvotiye ne koati payásoti xapákuke.

⁴⁷ Yoko exó kíxeané Jesus koêku ne isóneuhiko, yane namú kíxone kalivôno ina imôa xêrerekuke. ⁴⁸ Yane hara kíxovokoxo fhikau:

—Koêkuti itukínoati únati ra kalivôno vo'ónguke, undímaka kíxóneye. Yoko koêkuti kíxónutineye, koati kixoâtinemakaye ne Pahukónuti yara kúveu mêum. Kó'inokeneye yunzó'inopinoe, vo'oku enepone ákoti kapayásakapu, enepone koati ikalíhuxopovoti xepákukenoe, énomone itukóvovo ne koati payásoti —kíxovokoxoane Jesus.

Ako omótova ápeyea xâne púvone úti

Mk 9.38-40

⁴⁹ Ina kixôa Xuâum:

—Ihikaxotí, ápe hóyeno noíxone úti kopúhikopotí ndémoniu ya ihéke, itea sayá'ikoa úti vo'oku ákoyea itúkapu xâneheixone úti.

⁵⁰ Ina kixôa Jesus:

—Hákonoe seya'íkhoa, vo'oku enepone ákoti akapápinoe, koati huvo'óxopiti nê'e —kíxoane.

Púvahiko íhae Samâriya ne Jesus

⁵¹ Koeku yé'exeovone kaxena pihópea Jesus ya vanúke, kóusokone isóneu nê'e píhea Njeruzálem. Yoko ako itoâti kátavokopea isóneu ákoyea píha. ⁵² Ina pahúko inuxínoatihiko. Pihónehiko neko páhoe xoko kali ipuxóvokuti ya Samâriya oposíkopinoati ókokumoya. ⁵³ Itea simoné'e evo Jesus, ákone akáha'ainoa ko'óvokuti ókeaya, vo'oku iyúseyea kóusokeane isóneu yónea Njeruzálem. ⁵⁴ Enepone pi'âti íhikau Jesus, Teâku yoko Xuâum, noixoâne, hara koe yúho:

—Unaém, kehá'a viháxikea yúku íhae vanúke uke'éxoati ra xanéhiko? —kíxoanehiko.

⁵⁵ Ina sa'irí'okinova Jesus sayá'ikoatihiko. (Hara kíxo:

—Hako kixen'éye yíúho. Ákonoe yéxa úkeaku ne iséneu. ⁵⁶ Vo'oku haina nzimínoti ungé'exoponea xâne, itea nzimínoti ngoíteova, undi íhae vanúke ikútipasikoponovoti xâne —kíxoanehiko.)

Yane pihónehiko po'íke ipuxóvokuti.

Koeku apê kahá'ati hókea Jesus

Mt 8.18-22

⁵⁷ Ya xenékuke koêku yóneahiko, ápe hóyeno kixoti Jesus:

—Nzokópi koêkutimo yénoku.

⁵⁸ Ina kixôa Jesus:

—Enepone úkoe, ápe úhorona, koáne ne hó'openohiko ôti, ápe môko. Kene ûndi, undi íhae vanúke ikútipasikoponovoti xâne, ako óvongu yonóm-boku ómomingea yara kúveu mêum —kíxoane.

⁵⁹ Ina kixoámaka Jesus ne po'i hóyeno:

—Kiná'aka ingéneke.

Ina kixopâ hóyeno:

—Unaém, sikénuvo engóxeakomo nzá'a inúxotike ivakápune, ínamo nzakâpi.

⁶⁰ Itea hara kíxoa Jesus:

—Síkeane ne kutí koeti ivokóvotinehiko ákoti yuixápu ítuke Itukó'oviti ekóxoapeamo ne ivokóvoti. Kene íti, yokóyuhoponoa kixoku natíxea ne Itukó'oviti xapa xâne —kíxoane.

⁶¹ Ina kixôa po'i hóyeno:

—Nzokópitimo Unaém, itea sikénuvo aúngopeovo óvonguke íngoponeovo iyénonjapa inúxotike.

⁶² Ina kixôa Jesus:

—Enepone xâne apêti itukéti tûriu, ina itavókea isóneu ne ítuke, hane koéneye xâne varereôti poké'e enepo na'akénexovo. Yane ákone aúmati koêku. Xâne kuteâti, ako omótokea ítúkeovo ko'ítúkeinoti Itukó'oviti koukóponoati ne natíxea Itukó'oviti xapa xâne —kíxoane Jesus.

Ítukexeake Jesus neko setenta koeti íhikau páhoe

10 Yane ápe po'i setenta koeti noívakoe Jesus. Pi'á pi'a kíxo pahúkea inúxinoa ya uhá koeti pitivóko vékokuikomo, koáne ya uhá koeti po'i yónoku. ² Yoko hara kíxovokoxoa pahukoâne:

—Koati hána'iti ra itukéti kuteâti koêku kavâne ainóvoti itóvotine ha'i nonéti ovâti, itea ako axú'inahiko ra ko'ítuketi. Yépemanoekopo Itukó'oviti, Únae ra itukéti, pahúkea po'ínuhiko ko'ítúkeati. ³ Pihénenoe. Kutí koe

mbahúkoti kálíhunoe xe'exa su'úso ya xapa yovíre koeku mbahúkeopínoe. ⁴Hákonoe yómo íhaku tiúketi. Hákomaka yómo sékolana, íhaku ípevo, koane piríkatana. Hákonoe ke'umókovo xenékuke yího'ixi xâne. ⁵Enepone inúxoti ovokúti símeku, koêkuti yukóponoku, hara íxeanoe ne ko'óvokutiya: “Embemínopitínoe Itukó'oviti unako kêku” íxeanoe. ⁶Enepo áva xâne yane ovokúti usó koyêti kíxeokononeye kuteâti yépeminoake Itukó'oviti, itukínoatimo Itukó'oviti ne yépeminoake. Kene hakô'o, aukópinovopitimo kuteâti yépeminoake neko xâne. ⁷Yávane yane ovokúti peréxokonoku yóki. Koêkuti nikokónoti koane ekâti pónepike ne ko'óvokuti, nemúka vo'oku koati motokeâti ápeyea námoe ne xâne ko'ítuketi. Hako ixomo ipé'ixovo ya po'íkehiko ovokúti.

⁸—Koêkuti pitivóko símeku, koeku poréxeopi xanéhikoya yóki xapákuke, níkea koêkuti nikokónoti pónepike. ⁹Enepo áva ka'arínetiya, keítapanoe. Ínamaka ixêa ne xanéhikoya: “Simóvone kaxena natíxea ne Itukó'oviti xepákukeno” íxea. ¹⁰Kene ya koêkuti pitivóko símeku, enepo hákoti kaha'ápinoe xanéhikoya, hara íxepanoemo koeku vikópi none ovokúti ipihíkapi xapákuke: ¹¹“Muhíkova ipú'ine poké'e yara pitivóko ovoti perékatanake úti, vikátata'ikopane, véxokeopikenoé ákoyeane yomótokea íkemikonoa ne emo'u Itukó'oviti. Itea ivévakanoe râ'a: Yé'exovone kaxena natíxeakumo ne Itukó'oviti xapa xâne yara kúveu mêum” íxeamo.

¹²Ina kixovókokoxopaikomaka Jesus neko páhoe:

—Koati enjókopitínoe kixókonokumo ne ákoti akahá'apínoe. Simapúne kaxena ipíhohonope ne Itukó'oviti, muhíkova ne koati váhere xâne mekúke íhae Só-

doma, ákomo itápanea tiveko ipíhohononeokonoe ne xanéhiko puvópiti íhae neko pitivóko —kíxovokoxoane Jesus.

Koeku pitivóko óvohikoku xâne ákoti akutipó Jesus

Mt 11.20-24

¹³Ina koe'íkomaka ne Jesus:

—Koati kotívetimo kêku, itínoe íhae Korázim, keánemaka itínoe íhae Mbetásaida. Enepone Tíru yoko Sídom, koati pítivokona xâne ákoti êxa Itukó'oviti, itea eneponi itukapu xapákuke indúkoa ne iyupánevoti índuke xepákuke, mani mekutíne kuríkopohiko váherevoko. Mani ko'ipóvotihiko ko'ixéhiti xáku, koane mani purapú'íkopovotihiko pôu, koáneni ivátahikea xapa pôu, éxokovope yupíheovo ikótivexea isóneuke ne êno pahúnevohiko. ¹⁴Simapúne kaxena ipíhohonope Itukó'oviti, iyuhí kixokónotimo tiveko ipíhohononeokonoe ne íhae Tíru yoko íhae Sídom ya itíke. ¹⁵Kene itínoe íhae Kafanáum, itínoe po'okoâti yupíheovomo kahána'íkeokonoe ya po'ínuhiko xâne, kirikókonotinoemo ipihóponovokutike —koéne.

¹⁶Ina kixovókokoxo íhikauhiko:

—Enepone xâne usó koyêti kámo-kenoyea yíúho, undímaka kámokeno. Kene enepone puvópiti, undímaka púvo. Koáne enepone puvónuti, hane púvo ne Pahukónuti yara kúveu mêum —koéne.

Seopóhiko xoko Jesus ne setenta koeti páhoe

¹⁷Ukopeânehiko xoko pahúkonoku neko setenta koeti páhoe Jesus, yupihovó koénehiko elókepea okóvo. Hara kixópohiko Jesus:

—Unaém, muhíkova ndémoniuhiko itúkea yuho úti pahukôa úti ya íhéke ipúhikopea xoko xâne úroevo —kíxoanehiko.

¹⁸ Ina kixovókoxoa Jesus:

—Noínjoa ne Satánae kutí koeti ipixéneneoti irikóvoti ukeâti vanúkeke.

¹⁹ Mboréxopinenoe yókonuki koéxoe yoko pitánae, koane ákomo kixópiku. Mboréxopinenomaka xunakóti anu'úkoti uhá koeti xunako Satánae, vanáne. Ákomo ápahuina koekúti itoti váherexea ítukeinopi. ²⁰ Itea hako itukovo vo'oku ítúkea yiúho ne ndémoniuhiko elókeinoke yokóvo, itea hane ítíka elókeinoke yokóvo yutóxeovone íhe xoko Itukó'oviti vanúkeke —kíxovokoxoane Jesus.

Hána'iti elókeko okóvo ne Jesus

Mt 11.25-27; 13.16-17

²¹ Énomone yaneko ókoku ôra, yupi-hovó koéne elókeyea okóvo ne Jesus vo'ókuke ne Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti xokóyoke. Hara kôe:

—Aínapo yákoe Pai, iti Únae vanúke koane pok'é'e, vo'oku ákoyea ítúkapu hána'itinoe ko'éxoneti yoko hána'itinoe ihíkaxovoti yara kúveu mêm yéx-okoa ra koekúti, itea ítúkeovo xâne ákotihiko apayáso nonékuke po'ínuhiko keúhupu'ikinoa ra koekútihiko. Koati énomone kíxea Pai, vo'oku ínixi unáko kó'iyeaneye —koéne.

²² Ina koe'íkomaka ne Jesus:

—Kurí'okoponoane Nzá'a ne uhá koeti koekúti. Ako exónuti, undi Xe'exa Itukó'oviti, ákoti itukapu Nzá'a, poéhane exónu. Koane ákomaka exoâti ne Nzá'a ákoti itukapu îndi, undi Xe'éxa, yoko koékuti xâne ánja énjokea —koéne.

²³ Ina inonéxinova Jesus ne fhikauhiko. Hara kíxovokoxoa, motovâti ákoyea káma po'i xâne:

—Koati únati kêku, ítínoe noixoâti ne koekúti neíxoneno kó'oyene. ²⁴ Koati ngixópitinoe enó'iyea porófeta koyúhoti emo'u Itukó'oviti mekúke, koánemaka nâtihiho mani kaha'âti noíxea kuteâti

ne neíxoneno, itea ako náíxa. Mani kaha'âtimaka kámea kuteâti ne kémoneno, itea ako káma —kíxovokoxoane Jesus.

Únati hóyeno íhae Samâriya

²⁵ Apé koene hóyeno ihíkaxoti yútoe Muíse exepúkoti, opos'ókovoti Jesus, kaha'aínoati pahúkeovo ya yumópope. Hara kíxoa:

—Ihikaxotí, kuti ngónoko indúkea motovâti ápeinonu inámati apéyeati ákotinemo hunókoku xoko Itukó'oviti?

²⁶ Ina yumopâ Jesus:

—Ná'ikopo kó'eye ne Ponóvoti Kixovókuti yútoe Muíse? Na kíxeaye keúrapu'iki enepo ihíkexo?

²⁷ Ina yumopâ hóyeno:

—“Heru'ó íxea yomíxone koane xináko koane iséneu ákoyea omótova yokóvo ne Yúnae Itukó'oviti.” Hara po'ínu: “Hako motovâ yokóvo ne po'ínuhiko xâne. Kuteâti kixépovoku ákoyea kemáxatikapapu, énomonemaka íxeaneye ne po'ínuhiko xâne” —koéne.

²⁸ Ina kixôa Jesus:

—Koati tokopóvoti ne yimópope. Énomone ítíka motovâti itéponi ne inámati apéyeati ákotinemo hunókoku xoko Itukó'oviti —kíxoane.

²⁹ Yane vo'oku kahá'ayea ápeyea pó'onexeovoke neko hóyeno, hara kixópomaka Jesus:

—Kutí'ikopo itukóvovo xâne nóngone ákoyea omótova ongóvo?

³⁰ Ina yumopâ Jesus itukínoati íhokoake:

—Ápe hóyeno ukeâti Njeruzálem yonoti Njeríko. Ya xenékuke namúkoane ómevotihiko. Véyeane uhá koeti apeínoati, ina yehepóke'exoa, êno óko'okea. Kalíhanini koépekeahiko kurikoâne. ³¹ Yane apé koene sasedóti inuxínoti xanéhiko hó'eke vekoâtimaka neko xêne. Tavó kó'iyeaneye noixôa neko okó'okovoti. ³² Yane apé koénemaka

po'i hóyeno vekoâtímaka neko xêne. Énomone levíta itúkoti ítuke Itukó'oviti ya hána'iti imokóvokuti. Kúteanemaka kíxoaku, tavó kó'iyeanemaka noixoâne.
³³Yane kenó'okone hóyeno ákoti itukapu jûdeu íhae Samâriya, vekoâtímaka neko xêne. Tokononé koáne neko hóyeno okó'okovoti. Yane yupihovó koéne kóseanayea.
³⁴Pihínoane koane ipíxaxeane óko'onevo ipíhinoati óliu yoko víyum. Ina ivú'ixopamaka péyo, iyonoâti xoko pénsaum koane katarákoati.
³⁵Yaneko po'ípone káxe, ina porêxo únae pénsaum pi'âti pe'u tiúketi, ina kixôa: “Kétaraka ra hóyeno. Enepomo anu'úka ésa'i ra mbónepike kétarakike, kóyeane mo boréxopeopi aungápapu” kíxoane.

³⁶Ina kixoa'ikomaka Jesus neko hóyeno ihíkaxoti yútoe Muíse:

—Ya xapákuke ra mopo'âti, kuti ínixé ítúkeovoxo ákoti omotóva okóvo neko hóyeno isoéti?

³⁷Ina yumopâ hóyeno:

—Énomone neko koseánati.

Ina kixôa Jesus:

—Pihé'evó, énomonemaka íxeaneye kuteâti ítuke neko hóyeno —kíxoane.

Márta yoko Mâriya

³⁸Koêku yónea ne Jesus yoko fhikauhiko, símo xoko kali ipuxóvokuti. Ápe senóya koéhati Márta, itaíkotí Jesus ókea óvokuke. ³⁹Enepone sêno, ápe po'ínu koéhati Mâriya. Yane vata-vatá kixóvone Mâriya poké'eke nonékuke Jesus ivavákoati ne ihíkavoti fhikau.
⁴⁰Kene Márta, koati pepokéxoti isóneu vo'oku enó'iyea ítuke ya kúveu óvoku. Ina ahi'ókovo Jesus, hara kíxoa:

—Unaém, ako kó'inopiku kurí kíxeonu ne mbo'ínu mbóhuxeovo indúkea heú koêti ra ítukéti? Pehúka huvó'xeonu —kíxoane.

⁴¹Ina yumopâ Vúnae:

—Martá, imáko ké'iyivoku. Koati pepoké kixeti iséneu, koane êno yónoku iséneu, ⁴²itea poéhaxo ne koekúti koâti nokonéti. Noívoxxoa Mâriya ne koâti únati ya uhá koêti, yoko ákomo veyopeâti —kíxoane Jesus.

Ihíkaxovi Jesus vitúkea orásaum

Mt 6.9-15; 7.7-11; Mk

11.24; Lk 18.1; 1 Ts 5.17

11 Po'íke káxe, ápe óvoheixoku oráxea ne Jesus. Uke'éxone ítúkea orásaum ápe fhikau kixoâti:

—Unaém, fhikexavimaka vitúkea orásaum kuteâti kíxoaku Xuaum Mbátita fhikaxea ne fhikauhiko.

²Ina ihíkaxoahiko Jesus. Hara kixovokoxoa:

—Enepo itikánoe orásaum, hara yákoe: “Pai, émbemopi téyeamo sasá'iti íhe ne uhá koeti xâne, koane ukóponeamo ne netíxi yara poké'e xapákuke xâne. ³Peréxavi nika úti itukovo káxe. ⁴Ketúyapa pahúnevo úti koékumaka kóseanayea úti ne po'ínuhiko xâne vaheréxinoviti ítuke, kuti kixoâti uti ákoti pahukápu. Hako síke'évi víkoroxxeo pahunévitike” yákoenoe —kíxovokoxoane.

⁵Ina ítukínoamaka Jesus íhokoake ne ihíkavoti fhikaxone. Hara kôe:

—Ínani áva xepákuke pihôti óvokuke ínikone ya kuku yóti kixopónoati: “Iningoné, yokóseanau, ívexanu mopo'âti koxe'u pâum, ⁶vo'oku ínati simônu íningone xo'opeínonuti, yoko akó'oti níngaxeake” kixóponea.

⁷—Ínani akôe kúveuke óvoku: “Hákone tiri'ókoponovonu. Enjéxopane páhapetea ra óvongu. Ndunúkuxopovone, koánemaka uhá koeti nje'éxaxapa. Ákone omótova enjépuhinopi” ínani akôe.

⁸—Koati ngixópitinoe, enepo hákoti exepúkinoá poréxoponea ne uhá koeti nókone vo'oku ítúkeovo ínikone, itea

vo'oku ákoyea káyunuka nekôyo épemo'ixea, kóyeane exépukinoa poréxoponea.

**Konókoti kutípea úti yumópeovimo
Itukó'oviti vitúko orásaum**

Mt 7.7-11

⁹ Hukínóvoti ngíxeopinoe: Yépema ne Itukó'oviti, vo'oku porexópeatimo. Yapásika nékone xokóyoke, vo'oku itepónoatimo. Hane yákoenemakaye xâne ipusókoti pahapéti, yane imihé'okinopitimo. ¹⁰ Vo'oku uhá koeti epémoti, poréxokonoa ne épemone. Koáne ne xâne oposíkti itóponea konokínovati, itóponoa. Koáne ne xâne kutí koeti ipusókoti pahapéti, mihe'ókinokonoatimo. ¹¹ Itínoe apêti xe'éxa, (man'íkopomea perexoâti mopô ne xi'íxa epemápi pâum?) Manímea koéxoe peréxoa epemápi hôe? ¹² Koáneni epemápi kopútoe tapî'i, manímea perexoâti pitánae kotíveti yutôko? Ako kalíhuina. ¹³ Muhíkova itínoe mapini xâne pahukóvoti nonékuke Itukó'oviti, itea kóyeane peréxi únatinoe koekúti ne xi'íxa. Ínapoxo ne Ha'a úti íhae vanúke, koati porexoâtimo Sasá'iti Omíxone ne epemoâti —kíxovokoxoane Jesus.

**Koyuhókono itúkeovo
íhakoe Mbezêbu ne Jesus**

Mt 12.22-30; Mk 3.20-27

¹⁴ Po'i káxe, kópuhikopo ndémoniu ne Jesus xoko hóyeno úroevo. Yoko akó'otine okoyúho neko hóyeno vo'ókuke ne ndémoniu. Ipuhíkopeane ndémoniu, koyúhopone neko hóyeno. Enepohikoneko êno xâne noixoâti, yupihovó koe iyúpaxeova. ¹⁵ Itea ápe xâne xapákuke koêti:

—Koati Mbezêbu, enepone pahúkoti uhá koeti ndémoniu, porexôa ra hóyeno kópuhikopea ndémoniu —koénéhiko.

¹⁶ Kene po'ínuhiko xâne, épemohiko Jesus itúkea iyupánevoti, hoénaxovope itúkeovo xoko Itukó'oviti úkea xunáko, oposí'okovatihiko, kaha'aínoati pahúkeovo ya yumópope. ¹⁷ Exó kíxea Jesus isóneuhiko, énomone kixínoahiko:

—Uhá koeti natixókuti, óvoku xâne ixómoti okopókoko, itohíneotimo xanéhikoya, ákonemo ovâti. Kúteane-makamo koêku ne ko'óvokutihiko ovoti póhutike ovokúti. Itukovo ixómoti okopókoko, uké'etimo itúkeovo póhutine óvohikoku. ¹⁸ Kúteanemaka koêku xoko Satánae yoko ovóxehiko, vo'oku eneponi ixomo akapákaka, mani uke'éxopokokotihiko. Kó'inokeneye ra yunzó'inopinoe, koáhati keyuhoâtinoe itúkeovo xunáko Mbezêbu ngópuhikopea ndémoniuhiko. ¹⁹ Eneponi itukapu xunáko Mbezêbu ngópuhikopea ndémoniuhiko kuteâti iséneunonu, ná'ikopo kó'inoaye iséneu ne he'ínehiko ya hé'êke kopúhikopotimaka ndémoniu? Ako kalíhuina kó'inoane ye yíúho kuteâti ra yihó'inonu. Koati énomonehikomo kouhápu'iko itúkeovo pahukóvoti ne iséneunonu. ²⁰ Koêku itúkeovo ya xunáko Itukó'oviti ngópuhikopea ndémoniuhiko, koati iyúseoti símeovone kaxena natíxea Itukó'oviti xepákukenoe.

²¹ —Noixó íxeanoe ne koati xúnati hóyeno usó kixóixoti sa'íkovope, kohiyánati óvoku yoko uhá koeti apeínoati. Ako itoâti véyea itúkevo. ²² Itea enepo símo koati xúnatiya, ítoa omópea sa'íkovope, enepone íhuinovoke. Yane omópea uhá koeti apeínoati koane háxakexea xapa ha'íne —kíxovokoxoane Jesus, ihókoati xúnati hóyeno ne Satánae, koane kixopóvoti itúkeovo xunan'é ya Satánae.

²³ Ina kixovókoxopaikomaka Jesus:

—Enepone ákoti huva'áxanu, koati okopónuti. Koane enepone ákoti itukapu nza'íne índukeke, itopó kíxoá ukóponea ne itukéti índuke —kíxovokoxoane.

Koêku ne ndémoniu aukópova ne xâne ipúhíkopeaku

Mt 12.43-45

²⁴ Ina koe'íkomaka ne Jesus:

—Enepo ipuhíkopea xâne úrovo ne ndémoniu, píhoheo ya mêm ákoti apêti oposíkoti ókoku, itea ako ínixapana. Yane hara kôe: “Aungópovotiko xoko imbúhíkopeaku” kôe. ²⁵ Yane aúkopovane, yoko inú'ikopane sásasa koyépotine koane êno úhe'ene vo'oku ákoyea inú'epoya. ²⁶ Ina itaíkopono po'i seti koeti ndémoniu itúkoti xanépone. Yoko aínovo koati váhere yane inúxoti. Ina urúhikopovo xokóyoke neko hóyeno. Yane yupihovó koéne váherexea koépoku neko hóyeno yane inúxoti koêku —kíxovokoxoane Jesus.

Yuhu sêno ihayú'ikoti eno Jesus

²⁷ Koêku ixómoyea koyúho ne Jesus, apé koéne sêno xapákuke neko êno xâne kohonókoti emó'u kó'iyea:

—Koâti únati koêku ne sêno koxe'éxapiti koane ohíkopiti ya xêne —koéne.

²⁸ Ina kôe ne Jesus:

—Hane itukóvoxo koati motokeâti “únati koêku” kíxeokono, xâne kamokénoati ne emo'u Itukó'oviti koane itukoâti ne páhoenoa —koéne.

Hoénaxeokonoke Njóna

Mt 12.38-42

²⁹ Hara koe Jesus koêku ho'uxo-ho'uxó kó'iyea ne êno xâne xokóyoke:

—Koati váhere ra xanéhiko apêti yara káxehiko símokune úti, épemoikomaka iyupánevoti, hoénaxovope itúkeovo xoko Itukó'oviti úkea njunáko. Itea ákomo ápahuina iyupánevoti

noíxonemo, ákoti itukapu kuteâti koêku xoko Njóna mekúke. ³⁰ Vo'oku kuteâti koêku Njóna itúkeovo hoénaxovope xunako Itukó'oviti xapákuke neko íhae Nínivi mekúke, énomonemakamo ngoéneye, undi íhae vanúke ikútipasikoponovoti xâne. Undímakamo hoénaxovope xunako Itukó'oviti xapákuke ra xanéhiko apêti yara káxehiko símokune úti.

³¹ Simapúne kaxena yúhoikopeakumo Itukó'oviti ne xanéhiko, enepone seno nâti mekúke íhae poké'e koéhati Sâba, hanekóxonomo xapákuke ne xanéhiko apêti kó'oyene. Exepúkotimo neko sêno, exókoatimo pahúnevo ra xanéhiko apêti kó'oyene, vo'oku yupíheovo ákoyea malíka úkeaku neko sêno kámokenoponea ne êno hána'iti kó'exoneyea ne Salúmaum. Yoko anéyene koati payásoti ya Salúmaum, enepora yuhó'ixopitinoe, itea ako itúkokonoke yúho. ³² Koánemaka ne íhaehiko Nínivi, hanekóxonomo xapákuke ne xanéhiko apêti kó'oyene yaneko káxe yuhaíkapa Itukó'oviti ne xanéhiko. Exepúkotimo neko íhaehiko Nínivi exókoatimo pahúnevo ra xanéhiko apêti kó'oyene, vo'oku enepone íhae Nínivi, kamoné'e yuhu Njóna koyúhoti emo'u Itukó'oviti mekúke, ikótivexoa isóneuke ne váherevoko koane kuríkopahiko. Yoko anéyene kó'oyene koati payásoti ya Njóna, enepora yuhó'ixopitinoe, itea ako itúkokonoke yúho.

Koêku yúku kouhápu'ikopeti

Mt 5.15; 6.22-23

³³ Ina koe'íkomaka ne Jesus:

—Ako ihúxoti yúku kouhápu'ikope he'onó kixoâti xoko ákoyeaku iyúsea. Ákomaka xovopuí íxa ya sésta, itea hane ímoa xoko koati imókonoku kouhápu'ikopeti motovâti ínixeá koêkuti urúkovati ne ovokúti.

³⁴ Kuteâti koêku yúku kouhápu'ikopeti, énomone koéneye ne yúke kexé'uke. Itukovo únati ne yúke, uhapú'itike yóvoheixo. Kene hákoti unâti ne yúke, hahákutikemo yóvoheixo. ³⁵ Yokómoma koêku ne mani uhapú'iti xikóyoke, enepone mani kouhápu'ikoti iséneu, mará'namo itúkapu hahákutike imópi. ³⁶ Enepo itukapu ainóvoti uhapú'iti apê xikóyoke, ákoti óvaku kali hahakú koyêtiya, ainóvotimo uhapú'itike yóvoheixo kuteâti koêku kouhápu'ikopeti koati xúnati uhápu'iyea kouhápu'ikopiti —kíxovokoxoane Jesus.

**Koyúhoinoa Jesus
pahúnevo ne farízeuhiko**

Mt 23.1-36; Mk 12.38-40

³⁷ Uke'éxone koyúhoyea ne Jesus, ápe farízeu itaíkoati níkóponea óvokuke. Urúkovane Jesus óvokuke ne farízeu, ivátakone xe'o mêsa. ³⁸ Yoko iyúpax-ova farízeu noixôa ákoyea háka Jesus ne kixoku kipóvo'uxeovo farízeuhiko tumúneke níkea. ³⁹ Ina kixôa Vúnae Jesus neko farízeu:

—Itínoe farízeu, kutí kénœ xâne kókoyuse kixoíxoti kipó'íkea enóvopeti yoko úto meúkeke, itea kúveuke koati ênoti ihómuyo. Énomone kénœoye koêku itúkeovo ainóvoti váhere koekúti ovâ ne iséneu, koane usó kéyeyi yaúpu'iki po'ínuhiko xâne, kutí koeti hi'ixíti ítuvevo motovâti kirí'uxi apeínopiti. ⁴⁰ Itínoe xâne ákoti isóneu. Haina póhutine koekútihiho noíxone po'ínuhiko xâne ivávako ne Itukó'oviti, itea koati ivavákotimaka ovoti isóneuke xâne. ⁴¹ Itúkapuikopo ovoti isóneuke iké'iparaxo Itukó'oviti, yane sasá'itimo uhá koeti kixeku itíkivo. ⁴² Koati kotívetimo kêku, itínoe farízeu. Kaná'uti ápeyea íperaxoke Itukó'oviti, hexakínoati póhuti yane uhá koeti yehí koeti ítiwevo perêxo ndízimu. Muhíkinova ne kálíhunœ neóne xe'o

yóvoku kuteâti otélam yoko âruta koane po'ínuhiko neóne kuteâti, peréxomaka ndízimu ya koêkuti yé'akeye yêho. Itea enepone itíki ponóvoti koekúti koane ákoyea omótovo yokovo Itukó'oviti, ákonœe itíka. Yoko énomone itukóvovo koâti nékone itíki, ákotimaka kurí ixêa itíki ne po'ínuhiko koekúti. ⁴³ Koati kotívetimo kêku, itínoe farízeu, vo'oku iti yómoti ivátakea xoko ivatákokuti ya nonekútiwe xoko ivátakoku koati payásotihiko ya íhikexovokuke hé'e. Epó'oxo enepo yihókokono koêku víki ya none ovokúti, koati yáhatimaka yéxikono itíkivo teyonéti. ⁴⁴ Koati kotívetimo kêku, itínoe kutí koeti poké'e ekóxokonoku ivokóvoti, ákoti iyusêa ápeyea ekoxóvatiya. Vekôa xâne oúkeke, ako éxa ápeyea imuyúkoti opékuke —kíxovokoxoane Jesus.

**Exókoa Jesus pahúnevo
ne éskiribahiko**

⁴⁵ Ina kíxo Jesus ne po'i íhíkaxoati ne Ponóvoti Kíxovókuti yútoe Muíse:

—Íhíkaxotí, koêku kíxineye yihó'inoe ne farízeuhiko, kotívetinovimaka, uti íhíkaxoti yútoe Muíse.

⁴⁶ Yane hara kíxo Jesus:

—Keáne itínoe íhíkaxoti yútoe Muíse, kotívetimakamo kêku. Vo'oku yane ênoti íhíkavoti íhikexone, kutí koe íkeínoxoti po'ínuhiko xâne êno ínati koekúti ákoti itâ koínœyea. Ákomaka kalíhuina yónea iséneu kénoyi póhuti kali koekúti yane íkeinoxike po'ínuhiko xâne. ⁴⁷ Koati kotívetimo kêku, vo'oku kéxepuki katátumbana porófeta, enepohikone koyúhoti emo'u Itukó'oviti mekúke, koépeu yoxúnoekene. ⁴⁸ Yane kixeku itíkivo, koati keyuhópovoti kutipasí kó'iyea iséneu ne isóneu yoxúnoekene vo'oku kíxoaku ne porófetahiko. Koati énomonehiko koepékoa, ina kino'ókono kexépukinoati

katátumbana ne koépeuhiko, kutipasi keâti ne váhere ítuke yoxúnoekene. ⁴⁹Énomone kó'ino ne Itukó'oviti yane hána'iti kó'exoneyea xoko kó'iyeku: “Mbahukínoatihikomo porófeta koyúhoti emó'um xapákuke, koáne-makamo ápostulu, po'i mbáhoenoa, itea koepékotihikomo po'ínuhiko mbáhoe, koane ikótoponoatimo kotíveti ne po'ínuhiko” kôe. ⁵⁰Énomone kutí'inoke yoneâtimo oukeke ra xanéhiko apêti kó'oyene ne itina heú koeti porófetahiko koépeuti ukeátine inâ turixóvo ra mêum, ⁵¹ukeâti kaxénake koépekeokonoku Âmbau tukú koeti kaxena koépekeokonoku Nzakâriya, enepone koépeuti ukeâti ne hána'iti imokóvokuti yonoti xoko áta yane kíndanake hána'iti imokóvokuti. Aungópatimaka ngíxeopinoe: Oúke ra xanéhiko apêti kó'oyene yóneamo itína uhá koetíhiko neko koépeuti.

⁵²—Koati kotívetimo kêku, itínoe ihíkaxoati ne Ponóvoti Kixovókuti yútoe Muíse, vo'oku itínoe kutí koeti omó'ixoati ne xáve poréxoti xâne éxea ne kaná'uti exóneti íhae xoko Itukó'oviti, itea ako iké'itukexa, epó'oxo itopó kíxea ne po'ínuhiko xâne kaha'âti éxea — kíxovokoxoane Jesus.

⁵³Ipuhíkopeane Jesus, koati imaíkinovati éskiribahiko yoko farizeuhiko, koane opósi'okeovahiko ya épemo'ikeake. Ako tópi kíxoaku yuhó'inoahiko, kaha'aínoti Jesus pahúkeovo ya yumópope. ⁵⁴Koati kuxoâtiuhiko ápeyemo koêkuti yuhu Jesus kutí'inoke motovâti koyúhoyeahiko itúkeovo pahukóvoti.

Po'ínuhiko íhikaxovike Jesus

Mt 10.26-31

12 Yoko koati yupihóvotine êno xâne ho'uxo-ho'uxó koetíne koane ókonuhevekexeokoko. Yane turíxovone íhikaxea ne Jesus.

Íhikauhiko ínuxo íhikaxea. Hara kíxovokoxoa:

—Neíxipa ne kutí koeti kohiyákoepeti pâum, ánahixope farizeuhiko, ákoti oríko ukóponea xapa po'ínuhiko xâne, enepone kutí kó'iyea koati sasá'iti ya po'ínuhiko xâne koeku enó'iyea ítuke ákoti aunáti.

²—Ako kixovókuti pikonéti éxeokono kó'oyene ákotimo kaurápu'ikakana. Koánemaka ne he'onó'oeti kó'oyene, kóyeane mo urápu'iyea. ³Vo'oku uhá koeti he'ono'ú kíxene keyúhoyi, kóyeane mo kóurapu'ikeokono xapa xâne. Koánemaka ne koekúti hahaa kíxene keyúhoyi kúveuke yóvoku, kohonókokonotimo koyúhoyeokono, kutí'inokemo exoâti uhá koeti xâne.

⁴—Itínoe íningone, hara ngixópinoe kó'oyene: Hákonoe píke xâne motovâti koépekeopi, vo'oku poéhane kexé'u ító koépekea, yane ákone xunáko itúkea po'i koekúti. ⁵Itea énjakapivo nékone tíyi, énomone ne Itukó'oviti apêti xunáko koépekeopi koane iyónopeopi ipihóponovokutike. Ngáyukoa ngíxeopinoe: Itúkapu énomone tíyo.

⁶—Ákoikopo akávanevo singu koeti kálíhunoe hó'openo ôti ya kali pi'âti pe'u tiúketi ákoti axu'ína ovâti? Itea ako kalíhuina ápeyema xapákuke nê'e ákoti exêa koêku Itukó'oviti. ⁷Muhíkova híyeu tiúti, éxoá Itukó'oviti yé'akeye. Hákoikopo píke, vo'oku itínenoe yupihóvo itóponone nonékuke Itukó'oviti yane ênoti hó'openo ôti —kíxovokoxoane.

Koêku teinôa xâne koyúhoyea hókea Jesus koáne akô'o teinâ

Mt 10.32-33; 12.32; 10.19-20; 2 Tm 1.8

⁸Ina kixovókoxopaikomaka Jesus:

—Koati ngixópitinoe: Uhá koeti xâne koyuhoâti nonékuke po'ínuhiko xâne itúkeovo hokónuti, kúteanemakamo ngíxoaku nê'e nonékuke ánjuhiko

ya vanúkeke. Ngoyuhoâtimakamo itúkeovo hokónuti, undi íhae vanúke ikútipasikoponovoti xâne. ⁹Itea enepone koyuhoâti nonékuke xanéhiko ákoyea itúkapu hokónuti, ngoyuhópatimakamo nonékuke ánjuhiko vanúkeke ákoyea itúkapu hokónuti.

¹⁰—Áva xâne vaheréxinonuti emó'u, apétikomo oxéne itúyopea pahúnevo. Itea enepone xâne koyuhoâti itúkeovo váhere ne ítuke Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti, ákonemo itúyopeaku ne pahúnevo.

¹¹—Enepo yamakánanoé yíhoikikono ya íhikaxovoku hó'e xanéhiko, koane nonékuke pahúkutihiko yoko po'ínuhiko payásoti tuti xanéhiko, hako pipokéxinoa iséneu ne kixékumo yimópíke koane koékumo ne yiúho, ¹²vo'oku yaneko ôra, íhikaxopitinoemo Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti nékonemo keyúhoyi nonékukehiko —kíxovokoxoane Jesus.

Ako yusíka ixómoyea ipúpakinoa visóneu kahá'ayea úti vírikuxea

¹³Yane apé koéne hóyeno xapákuke neko êno xâne kixoti Jesus:

—Íhikaxotí, pehúka ne mbo'ínu haxákeana ne apeínoati kúreinovike haíkene úti —kíxoane.

¹⁴Ina kixôa Jesus:

—Hoyenó, undí'ikopo yúhoikovoku xâne? Haina indúkovo ke nza-xákeokokoa ne xâne kúreinoa haíkene —kíxoane.

¹⁵Ina kixovóko xopaikomaka Jesus neko êno xâne kamokénoati:

—Yokóhiyanavao ne uhá koeti kó'iyevoku koekúti íyekovoke, enepohikone mani ixómoinoke ipúpakinoa iséneu keha'âti kurí'uxeovo apeínopiti, vo'oku haina énomone ápeino ne xâne yara kúveu mêum —kíxovokoxoane.

¹⁶Ina itukínoahiko Jesus íhokoake ne âha íhikaxea. Hara kíxovokoxoa:

—Ápe hóyeno íríku, ênoti pôreu ha'i nóne isáneke. ¹⁷Ina koe isóneupinovo: “Námeamo ngíxoaneyé ra êno ha'i nónem? Vo'oku ákone iyónoangu”.

¹⁸Ina koepómaka isóneupinovo: “Ênjoa ngíxoakumo. Ngatahíneatimo ra unákovoku ha'i nónem, ínamo indukápa koati hána'itiya. Énomonemo unángoa ra ha'i nónem, koáne ra uhá koeti apeínonuti. ¹⁹Yane ínamo angôe: Êno apeínonuti ngoúnae. Ákomo malíka yónoku. Kó'oyene, poéhane ómomingea, níngea, énoyeovom yoko elókeyea ongóvo, ngoetímó.” ²⁰Itea hara kíxoa Itukó'oviti: “Iti koati ákoti isóneu. Kó'oyene yara yóti, ivekóvotinemo. Kutí'ikopomo itópoinopi uhá koêti ne apeínopiti yúnahiu?” kíxoane Itukó'oviti —kôe éxetina Jesus.

²¹Ina koe'íkomaka ne Jesus:

—Koati énomone koéneye ne xâne yuixóvoteoxo kurí'uxea apeínoati yara kúveu mêum, itea ako apeínoati xoko Itukó'oviti —koéne.

Kuvóvoti Itukó'oviti

Mt 6.25-34

²²Ina kixovóko xoaamaka Jesus ne íhikauhiko:

—Énomone ngixínopinoe ákoyea ixomo ipúpakina iséneu kixékumo kêku itukovo káxe, ukínopikumo níke, koane nókone kexé'u, yoko kixékumo iké'ípovoxopivo. ²³Vo'oku enepone kéyeku itukovo káxe, haina pohúneti níki, koane hainámaka pohúneti iké'ípovoxopivo yápeino. ²⁴Ivévakapihi ne hó'openohiko ôti. Ako nâ, koane ako ítixeaku ha'i nóne. Ákomaka unákovoku níka, koane ákomaka óvoku ítixoku êno nikokónoti, itea kóyeane poréxea Itukó'oviti níka. Ákoikopo yéxa itúkeovo itínoe yupihóvo itóponone

yane hó'openohiko ôti? ²⁵ Ako ápahuina ya xepákukenoe itotimo koúkoponea kaxena ávoyeani ivákapu, yusíkoti yupíheovo kahá'ayea koúkoponea. ²⁶ Neíxoaneikopo, koêku ákoyea ite itíki kalíhuti koekúti, ná'ikopo koeti ixómoino yónoheixoa iséneu ne po'ínuhiko koekúti? ²⁷ Ivévakapihimaka koêku payá'iyea ne koati uhé'ekoti hû ne itunoêvoti ya mêum, enepone iháxoneti humanévoti. Ako hûka kuteâti xâne, koane ákomaka ixúxuka, itea koati ngxópitinoe: Muhíkova neko uhá koeti úhe'ene nâti Salúmaum, enepone hána'iti iríku mekúke, ako itápana úhe'ene hû ne itunoêvotihiko íhae mêum. ²⁸ Katarákoapo Itukó'oviti ne itunoêvoti íhae mêum, mapini póhutine kó'oyene ápeyee, ihârotike oro'ókokonotinemo yúkuke, ínapomo hako katarákopi Itukó'oviti, itínoe xâne ôriti kúveova. ²⁹ Hákonoeikopo ixomo yonóheixoa iséneu úkeakumo ne níke koane yêka. Hákomaka kenóko'inoe vo'ókuke ra koekúti. ³⁰ Vo'oku koati énomone yónoheixo isóneu xâne ákoti éxa Itukó'oviti ya uhá koeti óvohikoku yara kúveu mêum. Yoko éxoa Yá'a íhae vanúke kénokinoe uhá koêti ra koekúti. ³¹ Inúxotike ya uhá koêti, hane itíka yónoheixoku iséneu ítuke Itukó'oviti, yane kousókinopeatimo Itukó'oviti ne po'ínuhiko nékone —kíxovokoxoane Jesus.

Koêku ne kaná'uti írikuxea xâne

Mt 6.19-21; 1 Pê 1.4

³² Ina kixovókokoxopaikomaka Jesus neko íhikauhiko:

—Itínoe hokónuti, itínoe kutí ngxíxone kálíhunoe su'ûso ákoti axu'ína ikéneke koyonoâti, hákonoe píke, vo'oku koati ahá'inopinoo Yá'a íhae vanúke itíkivo xanéna koane yenópi vanúke

natíxokuke. ³³ Enepone apeínopiti, yakávanea, koane pêrekexamaka xâne ákoti apeínoati ne ésa'i. Yane apêtimo íhaku tíkétina ákotinemo ipúpa'ixeaku, koane enómakamo apeínopiti ákoti uké'eyeaku vanúkeke xoko ákoyeaku itápana ómevoti, koane xoko ákoyeakumaka kálíhunoe hó'openo níkoheati. ³⁴ Vo'oku koêkuti yunákoaku ne apeínopiti, itukapu vanúkeke, áko'o itukapu poké'eke, énomonemakamo yónoheixo iséneu —kíxovokoxoane.

³⁵ Ina koe'íkomaka Jesus:

—Itíkapu xâne usó koyêti kuteâti koêku xâne iyukovó koyêti, ko'ipovó kixóixotimaka ípovo, koane ihuvé koyêtimaka yukúna aukápapu kúxoixopone. ³⁶ Kutí yákoyenoe ahinoêti ixómoti noimé'exopo seópope pátarauxa ukoepâti áyuike kasátuxoti. Seopóne pátarauxa, enepo ipusókopo pahapéti, usó kóyepone ahínoe míhe'okopinoe. ³⁷ Koati únatimo koêku ne ahinoêtihiko inú'epo pátarauxa ixómoti noimé'exopa. Koati emo'úti ra yunzó'inopinoo: Itukovó koetimo koati pátarauxa silo'íxopomo ípovo ko'ítukeyea. Yane kavátahikoatimakamo neko ahínoe xe'o mēsa ominoâti níka. ³⁸ Yusíkoti ítúkeovo ya kuku yóti, áko'o ya mâturukata seópea ne pátarauxa, koati únatimo koêku neko ahínoe inú'epo ixómoti noimé'exopa. ³⁹ Koati endó'okopitinoe koêkumo: Eneponi exá únae ovokúti orana símope ne ómevoti, mani koyonoâti ne óvoku, ákoni síka úrukeova ne óvoku. ⁴⁰ Keánenomakama, neímexa ne aúngopovopemo, undi íhae vanúke ikútipasikoponovoti xâne, vo'oku ya koati ákoyeakumo kixápanu, énomonemo aúngopeovo —kíxovokoxoane Jesus.

**Éxetina Jesus koeku únati
yoko váhere ahinoêti**

Mt 24.45-51

⁴¹ Ina kixôa Pêturu ne Jesus:

—Unaém, enepora yéxetina apêti fhokovoke, koati utíne itúkinoá? áko'o uhá koetímaka xâne —kíxoane.

⁴² Ina kixôa Jesus itukínoati po'i fhokoake:

—Kutí'ikopomea itukóvo kuteâti ne ahinoêti koati yuixóvoti ítukexeokonoke, koane ponóvoti isóneu ítukeke? Énomone neko poréxoakemaka pátaraua éxea koêku ne po'ínuhiko ahínoe, motovâti kóusokinoá nókone koatíke kaxénaxeokonoke. ⁴³ Koati únatimo koêku ne ahinoêti inú'epomo pátaraua kíxaneyeye ko'ítukeyeya aukápapu. ⁴⁴ Koati endó'okopitinoe koêkumo: Kuri'ó kixoâtimo pátaraua kóyoninoá uhá koeti apeínoati.

⁴⁵ Itea enepo akôe isóneu ne ahinoêti: “Yupíhovane xu'íkeneyeya ne mbátaraua” akôe, ina turixápu yehépoke'exeá ne po'ínuhiko ahinoêti, ha'íne, koane yuíxeovo níkea, énoyeovo yoko kohíhiyeya, naíxapu nê'e. ⁴⁶ Vo'oku seopó koetímo pátaraua ya káxe koati ákoyeaku kuxápa, koáne ya ôra ákoyeakumaka éxa káyukopeovomo. Yanê'e, koati kotívetimo kíxoaku pátaraua ipihápana. Iyonópatimo xoko iyónopoku xâne ákoti akutípo.

⁴⁷ —Enepone ahinoêti exoâti ne ahá'inoa pátaraua, itea ákoti usó akóye kóusokea, ákotimaka itukêa ne áha, koatimo xúnati yehépoke'exeokono ipihápanakana. ⁴⁸ Itea enepone ákoti exâ ne ahá'inoa pátaraua, yusíkoti váherexea ítuke koane motókeyeya xu'ínayeya ipíhoponeokono, itea ákomo áxuna kíxoakumo pátaraua yehépoke'exeá ipihápana. Vo'oku enepone xâne ênoti pónekonoke, konokoâti enó'iyeamaka únatinoe

koekúti ítuke, pôreupo vo'oku enó'iyea pónekonoke. Kúteanemaka koêku ne xâne xu'ínati ípara, koati konokoâti enó'iyea pôreupo anu'úkopati ne yé'akeye pónekonoke —kíxoane.

Xâne okopókokoti vo'oku Jesus

Mt 10.34-36

⁴⁹ Ina koe'íkomaka ne Jesus:

—Enepone nzímea yara kúveu mêum, ínzokoa yúku oro'ókoti, yoko ehá'ani turíxeovone kó'iyeaneye.

⁵⁰ Itea anéyeiko kotíveti koekúti véngokuikomo. Koati konokoâti ítúkeovo oúngekemo yóno ne êno

tiveko koekúti, epó'oxo koati hána'itine tiveko inzóneu koêku ávoyeya ndarú'uxa.

⁵¹ Ikítixatinoe nzimínoti motó'iyeeova úhepeyeya isóneunokoko ne xâne yara kúveu mêum? Ákomo ákoeneye. Koati endó'okopitinoe koêku: Apêtimo okopókokoti vo'ónguke. ⁵² Ukeátine kó'oyene, itukovo apêti singu koeti ko'óvokuti ya póhutike ovokúti, mopó'amo okopâti ne po'i pi'âti, itukovo pi'âti okopâtimo ne po'i mopo'âti vo'ónguke. ⁵³ Kúteanemakamo koeku hóyeno yoko xé'a. Okopâtimo hóyeno ne xé'a, áko'o itukovo xé'a okopâmo ne há'a vo'ónguke. Kúteanemakamo koeku sêno yoko ihíne. Okopâtimo sêno ne ihíne, áko'o itukovo ihíne okopómo êno vo'ónguke. Kúteanemaka koeku sêno ne sinéna, áko'o itukovo sinéna okopâ ne imóse vo'ónguke —kíxovokoxoane Jesus.

**Hoénaxovope yé'exeovone
hunókokoku ra mêum**

Mt 16.2-3

⁵⁴ Ina kixovókokoxopaikomaka Jesus neko êno xâne:

—Enepo neixónoe kapási ukeâti kíyo'i káxe, “Úko rakéne” kénoue. Koáne, kevó'oxo. ⁵⁵ Koáne enepo sa'irí'okovo

ne ihunóvoti, neixoâtinoe ne úkeaku, “Kotúpotinemo” kénomaka. Koá'axo, kotúpo. ⁵⁶ Itínoe ikútixapovoti koati ko'éxoneti, é'exo kíxeanoe koêku ra mêum koáne ra vanúke, koêku kahá'ayea kévea koane kotú'iyea, itea inípono ákoyea yéxa itukóvotiye ra káxehiko símokune úti. ⁵⁷ Manímaka konókoti yéxinoe péni iséneunoa ra koekútihiho! —kíxovokoxoane Jesus.

⁵⁸ Ina koe'íkomaka:

—Itukovo apêti évotikopike po'i xâne, ina omôpi yuhoíkovokutike, ya koêkuiko yéni, tumúneke sími yuhoíkovokutike, yapásika kíxeaku unátipinokoko iséneu, maka hákone iyonópi nonékuke ne pahúkoti yuhoíkovokutike, vo'oku mani kurikópiti nê'e xoko pulísea. Kene ne pulísea, mani kurikópiti ika'ákovokutike. ⁵⁹ Enepo akoéneye, koati ngxópiti ákoyeamo ipíhikapi koêku ákoyea peréxapa uhá koêti ne yoréveu —kíxovokoxoane Jesus, exókoatihiko kónokea épemea Itukó'oviti kotúyopinoa pahúnevo tumúneke seópea nonékuke.

Konókoti kuríkoepa úti ne váhere vítuke

13 Koati énomone yaneke koyúhoyeaku Jesus, apé koéne xanéhiko simoâti, koyuhó'inoati koêku ne fhaehiko Ngalíleya, koépeu Pilátu, itúkeovo isúkotihiko hó'openo, ikó'iparaxoke Itukó'oviti, yaneke koepékokonone. ² Ina kixoáhiko Jesus:

—Ikítixatinoemea koati yupihóvoti váherevoko ya po'ínuhiko xâne fhae Ngalíleya nekôyohiko vo'oku kixókonokuhiko koépekeokono?

³ Ako kalíhuina kó'iyeaneye. Koati ngxópitinoe: Enepomo hákoti iketívexoa iséneuke ne pehúnevo, koane hákotimaka kirikópa, koati kotívetimakamo kixékonoku ya hunókokuke. ⁴ Kene neko dizoitu koeti

ivokóvoti ya Silôe íkoro'uxovone neko éyevoti péti vanúkeke koexépoeti, pe'okoâtinoemea itúkeovo koati yupihóvoti váherevoko ya uhá koeti po'ínuhiko xâne fhae Njeruzálem?

⁵ Koati ngoyuhó'inopitinoe: Enepomo hákoti iketívexoa iséneuke ne pehúnevo, koane hákoti kirikópa, koati kotívetimakamo kixékonoku ya hunókokuke —kíxoanehiko Jesus.

Koeku xuve fígu ákoti há'i

⁶ Ina itukínoahiko Jesus íhokoake ne âha íhikaxea. Hara kíxovokoxoa:

—Ápe hóyeno apêti xuve fígu xapákuke xuve úva nóne. Po'i káxe opósikoponea há'i yane xúve itea ako êho. ⁷ Yane ina kixôa neko koyonínoati ne nóne: “Mopó'ane xoénae ixomo ombósi'ixoponea há'i râ'a, itea anéyeiko âvoyea ênjo. Titúkane kó'oyene, vo'oku ovohí koâti ra poké'e koêku ákoyea pôreu” kíxoane. ⁸ Ina yumopâ ahínoe: “Síkeavone yara xoénae. Imbanó'ekoatikomo, ínamo imbíhina katamú'ikoati. ⁹ Yane enepo paréxa há'i, únatimo. Kene hákotimo, pehúkanemo tetúkeovo” kíxoane —koéne éxetina.

Sêno ka'aríneti koítovone Jesus

¹⁰ Ya sâputu, káxe koati sasá'iti xoko evo jûdeu, ixómoti íhíkaxo ne Jesus ya íhikaxovoku hó'e jûdeuhiko. ¹¹ Yane simóne sêno ka'aríneti. Dizoitu koetíne xoénae ixomo iká'arinexoa ndémoniu. Yupíhovone itipuí kó'iyea vo'ókuke, ákone ita ponópeovo. ¹² Noixoâne Jesus, íháxikoane ina kixôa:

—Senó, ítivoane ra yaríne —kíxoane.

¹³ Yane ípiho vô'u Jesus muyókuke. Ehá'axo kíxoaneye, ponópovone koxé'u neko sêno. Yane yupihovó koéne íháyu'ikea Itukó'oviti neko sêno. ¹⁴ Itea ímaikovo ne inuxínoti itukéti yane íhikaxovoku hó'e jûdeu, vo'oku koíteova Jesus ne sêno ya sâputu. Hara kôe:

—Anéye sei koeti káxe motovâti ko'ítukeyea ne xâne. Énomone síminoe ítivoa ne yaríne, kene ako yusíka ítúkeovo ya sáputu, káxe koati sasá'iti hó'êke úti —koéne.

¹⁵ Ina kôe ne Vúnae:

—Itínoe ikútixapovoti koati sasá'iti ya po'ínuhiko xâne, ákonikopo kíxea-panano ne píyo vûi, itukovo píyo jumêntu xoko ómomikoku íyikoponi úne ya sáputu? ¹⁶ Ina keno'óko ra sêno, koati ámoripono Ábraum iká'arinexone Satánae dizoitne koetíne xoénae. Ná'ikopo koeti ákoino omótova íteova ya aríne ya sáputu? —kíxovokoxoane.

¹⁷ Uke'éxone koyúhoyea Jesus, teyó koénehiko neko uhá koeti okopâti, itea yupíhova elókeyea okóvo ne po'ínuhiko jûdeu vo'ókuke uhá koêti neko ihayú'uti ítuke Jesus.

Éxetina Jesus koêku ukóponea ne ake nonéti koéhati mostarda

Mt 13.31-32; Mk 4.30-32

¹⁸ Háramaka koe íhikaxea ne Jesus:

—Kutimea koéneye ukóponea ne natíxea Itukó'oviti xapa xâne? Kutimea ínzokoa? ¹⁹ Hara koéneye kalíhuti ake nonéti, enepone iháxoneti mostarda enepo nôa hóyeno ya isáneke. Ihonópone, paya'ínemaka, ítúkovone xuve tikóti. Yane ítúkotine môko ne hó'openo ôti káva'oke —koéne.

Éxetina Jesus koêku ne kohiyákopeti pâum

Mt 13.33

²⁰ Ina koe'íkomaka ne Jesus:

—Kutimea ínzokoa kixoku ukóponea ne natíxea Itukó'oviti xapa xâne? ²¹ Hane koéneye kohiyákopeti pâum veínoake sêno ánahixea mopo'âti ihíxopeti tiríku. Ehane heú kíxoa kohíyakea ne tiríku —koéne.

Koeku kalíkuti pahapéti

Mt 7.13-14; 7.21-23

²² Koêku yónea ya Njeruzálem ne Jesus, koane íhikaxea emo'u Itukó'oviti yane pitivókohiko yoko ipuxóvokutihiko vékoku. ²³ Yane ápe xâne kixoti Jesus:

—Unaém, ákomeamo axú'ina ne xâne koítovone Itukó'oviti yonopâti xokóyoke?

²⁴ Ina yumopâ Jesus, itukínoati íhokoake.

—Kéxuna'ixapunoe víki ne kutí koeti kalíkuti pahapéti. Koati ngxópitinoe: Enómo kaha'âti vékea itea ákomo íta —kíxoane.

²⁵ Ina itukínoamaka po'i xêti, íhokopovoke, koane íhokoake ne xâne ákotimo urúkapapa ne natíxoku Itukó'oviti vanúkeke. Hara kôe:

—Exepúka ne únae ovokúti, exexápene ne pahapéti, itukapu meúkeke yovó'ikonoe ixómoyea ípísoko pahapéti ké'iyi: “Unaém, míhi'akinavea ne pahapéti” ké'iyi, yane haramo kixópi: “Hainánoe iti ovónje” kixópitinoemo.

²⁶ Ínamo íxeánoe: “Kahá'ínepipepo úti xe'o mêsa óvoku níkokónoti yoko ekâti yanekóyoke, koane koati vípuxovokuke íhikexoepo” kixeâtimo. ²⁷ Itea haramo koépomaka yuhó'inopinoe únae ne ovokúti: “Ako énjapinoe. Yahíkuxipunu, ítínoe ítúkoti váhere” kixópitinoemo.

²⁸ Yane neixoâtinemo ne Ábraum, Izáki koane Njáko ya natíxokuke Itukó'oviti, koánemaka uhá koetíhiko ne páhoe Itukó'oviti koyúhoyea emo'u mekúke, itea kirikókonotinemo meúkeke yane natíxokuke Itukó'oviti. Yoko enómo iyókexoti yoko ngarutútukexoti ôe vo'oku hána'iti tiveko koeku xâne xoko yenópoku. ²⁹ Enómo xâne ivatákopotimo xe'ókuke mêsa ya natíxoku Itukó'oviti ukeâti ya uhá koêti ra kúveu mêum, xoko úkeaku ihâroti, yoko xoko íyeu kíyo'i káxe,

koane xoko úkeaku kásati, yoko xoko úkeaku ihunóvoti. ³⁰Apêtimo xâne ákoti apayáso ovoti ikenétike koêku kó'oyene itukóvotimo koâti teyonéti ya po'ínuhiko xâne yaneko káxe. Kene xapákuke ne teyonéti koêku kó'oyene, apêtimo okópoti koati ikenétike —koene Jesus.

Ako omótova okóvo Jesus ne íhae Njeruzálem

Mt 23.37-39

³¹ Koêkuiko koyúhoyea ne Jesus, ápe farízeuhiko kixopónoati:

—Hákone yovóheixo yâye. Ipíhikapi rá'a, vo'oku kahá'ati koépekeopi ne Êrodi —kíxoanehiko.

³² Itea hara kíxoa Jesus yumópeahiko:

—Yéta'akapana ne Êrodi, enepone kutí koeti éxeako úkoe, ngópuhikopeakomo ndémoniu xoko xâne úroevo, yoko ngoíteovoikomo ka'aríneta kó'oyene yoko ihârotike. Yane mopó'apeke káxe, unzéxotinemo índuke. ³³ Ngonókotiko ungóponea ya po'íkehiko pitivóko kó'oyene, koane ihârotike, yoko po'íke ihâroti, motovâti nzímea Njeruzálem, vo'oku ákomo po'i koépekokonoku porófeta koyúhoti emo'u Itukó'oviti, ákoti itukapu ya Njeruzálem.

³⁴ Ina koe'íkomaka ne Jesus:

—Imáko ké'iyivoku, itínoe íhae Njeruzálem. Ánovonoe iti xâne yómoti koépekea porófeta koyúhoti emo'u Itukó'oviti. Ánovonoemaka iti koépekenati ovoxe Itukó'oviti páhoe xepákukenoe, hipokoâti ya mopô. Kuteâti kíxoaku tapí'i ho'úxea ne xe'éxaxapa opékuke kêvi, mani ngaha'átimaka ngíxeopineye kuteâti, itea ákonoe yakáha'a. ³⁵ Yara kuteâti kêkunoe, ákonemo ovâti ra yóvokunoe. Koati emo'úti ra yunzó'inopinoe: Ukeátine kó'oyene, ákonenoemo neíxapanu tukú koeti yaneko káxe

ké'iyikunoemo: “Viháyu'ika ne páhoenovi Vúnae Itukó'oviti, enepone keno'ókoti ya iháke Itukó'oviti” yakoénoe —koéne ne Jesus.

Koitóvo ka'aríneta ne Jesus

14 Po'íke sâputu, pího Jesus nikóponea óvokuke farízeu. Yoko koati teyonéti neko hóyeno xapákuke po'ínuhiko farízeu. Enepone xanéhikoya, koati komómoti Jesus. ² Ápemaka hóyenoya momo'ópixoti. Koati nonékuke Jesus óvoheixo. ³ Ina kixovókoxoa Jesus ne jûdeuhiko ihíkaxoti yútoe Muíse, yóko'o ne farízeuhiko:

—Yane Ponóvoti Kixovókuti hó'e úti, poréxovi koíteovo uti xâne ya sâputu? áko'o ako paréxavea —kíxovokoxoane.

⁴ Itea yunuku-yunukú koénehiko. Ina namu'ókoa Jesus neko hóyeno, yane koítovane, ina porexôa pihópea. ⁵ Ina kixovókoxopamaka Jesus neko xâne:

—Ínani áva xi'íxa, áko'o vuina íti ikoróno'ekovoti ikokúti. Yusíkotini itúkeovo ya sâputu, ákonikopo yéhaka viyópi? —kíxovokoxoane.

⁶ Itea ákohiko éxa kíxoaku yumópea.

Kahaná'ikokonotimo ne xâne ákoti kapayásakapapu

Lk 22.26-27; Fp 2.3; 1 Pê 5.5

⁷ Koêku ixómoyea komóma Jesus ne hupíútiuhiko koane kixoku noívokoxea haxaéti ivatákokuti xe'ókuke mêsa xapákuke xâne koati payásoti, yane turíxovone itúkinoa íhokoake ne áha íhikaxea. Hara kôe:

⁸ —Enepo iteíkakana níképoni xoko áyui kasátuxoti, hako neivókoxo ivé-takoku ovoti xêrerekuke kasátuxoti, vo'oku enepo síma koati payásoti ya itíke, ⁹ yane simópitimo ne itaíkopiti, enepone itaíkoatimaka ne po'i simôti, epemópitimo ípekivo motovâti ivátakea

ne po'i simôti. Yane hána'itimo tíyapana koêku vatahí képi po'íke.

¹⁰—Itea enepo áva itaíkopiti, hane yéna ivétakoponi xoko ivatákokutihiko ákoti itukapu ivátakoku payásoti. Yane enepo pihinápi ne itaíkopiti, haramo kixópi: “Iningoné, hara ivétakapana nonekúti xêrekuke ne kasátuxoti” kixópitimo. Yane kuteâti kixópiku, koati kapayásokopitimo nonékuke uhá koeti po'ínuhiko itá'uti.

¹¹—Vo'oku koteyókokonotimo ne uhá koeti kapayásokopovoti. Kene ne ákoti kapayásakapapu, kahaná'ikokonotimo —koéne.

¹²Ina kixoa'ikomaka Jesus ne itaíkoati:

—Enepo áva íte'iu yóvokuke arámusakoponea, áko'o jántaxoponea, hako itukovo ínokenehiko íteiko, itukovo pe'ínuhiko, áko'o itukovo iyínoxapa. Hákomaka iteíko mixelone xêrekuke yóvoku áva iríkuhiko xapákuke. Vo'oku ixéáneye, itaíkopopitimakamo níképoni óvokuke. Yane koati nemukópatinemo ésa'i ne itikinoa únati ne po'i xâne. ¹³Itea enepo yokoyúi, hanemo íteika xâne ákoti apeínoati, koáne ne apêti isáyunevo poixo'o mûyo, koáne ne mohéveu yoko komítitihiko. ¹⁴Yane koati únatimo kêku, vo'oku ákoyea oxéne ne íte'iu poréxopeopi ésa'i únati ítikeyeina. Itea koati apêtismo némoepo yaneke káxe exépukopeakumo ukópea xapa ivokóvoti ne kasása'ipopo Itukó'oviti, enepohikone ponóvoti kixoku itúkeovo —kíxoane Jesus.

Éxetina Jesus koeku hóyeno kóyuiti

Mt 22.1-10

¹⁵Yoko ápe ha'ine Jesus xe'ókuke mēsa kameâti neko yúho. Yane hara kixo Jesus:

—Koati únatimo koêku ne xâne apêti xapa nikaxóvoti ya natíxokuke Itukó'oviti vanúkeke —kíxoane.

¹⁶Ina itúko xêti ne Jesus. Hara kôe:

—Ápe hóyeno itúkoti hána'iti nikaxóvoti, ênoti húpiu. ¹⁷Simovóne orána neko nikaxóvoti, pahúkone ahínoe kixóponea neko húpiuhiko yusíkea píheanehiko vo'oku usó'iyeané uhá koêti.

¹⁸—Itea póhutihiko neko hupíuti, aínovo apêti pó'onexeofoke. Hara kíxoa inúxoti yumopâti: “Apêti poké'e inámati váneum. Koati ngonokoâtiko noínjoponea. Yokóseanenu,

yéta'akapinanamo ne pétaraua ákoyeanemo omótova mbíhea” kíxoane.

¹⁹—Ina kixôa po'ínu: “Apêti singu koeti vûi ka'apénokokoti, váneum, yoko ngonokoâtiko nzixópea. Yokóseanenu, yéta'akapinanamo ne pétaraua ákoyeanemo omótova mbíhea” kíxoanemaka.

²⁰—Ina koemáka ne po'ínu: “Ínati ngoyêno. Ako omótova mbíhea” kôe.

²¹—Aukópovo ne ahinoêti xoko páta-rauxa, heú kíxoa koyúhopinoá uhá koêti neko koekúti. Yane yupíhova ímaikinoovo xanéhiko húpiu neko únáe ovokúti. Ina kíxo ahínoe: “Yéhakapu, pihéne ya uhá koeti none ovokúti ya pítivokona úti, ya koêkuti xe'o ovokúti vékoku xâne. Víyahikapana ne xâne ákoti apeínoati koáne ne isayú'ixovoti poixo'o mûyo, yóko'o ne komítiti, koáne ne mohéveu” kíxoane.

²²—Koane pihóne. Ikénepoke, hara kíxoa ahínoe: “Unaém, indúkoane ne péhoenonu, itea anéyeiko ivatákokuti” kíxoane.

²³—Ina kixôa páta-rauxa: “Yéhaka víki ya none ovokúti koáne ya kálíhunoe xêne. Koêkuti tekópone, pe-húka yákeneye maka ipúhikane ra óvongu. ²⁴Koati ngxópitinoo: Ákomo ápahuina xâne xapákuke neko inúxoti-

hiko nzúpiu mboréxakemo níkea ra nikokónoti ngóuseune” koéne —koe éx-etina Jesus.

Nókone kó'iyea isóneu ne kahá'ati hókea Jesus

Mt 10.37-38; Lk 9.23-24; Xu 12.26

²⁵ Yoko yupíhova êno xâne hokó'ixoti Jesus koêku yónea. Ina inonéxinova Jesus, hara kíxovokoxoa:

²⁶ —Uhá koêti xâne kahá'ati hókeonu, konókoti ítúkeovo ûndi ako omótovoxo okóvo ya uhá koêti, ínati yusíko ítúkeovo ínzikau. Ako yusíka ítúkeovo há'a, êno, yêno, xe'éxaxapa, itukovo po'ínuhiko ako omótovoxo okóvo ya undíke, muhíkovamaka unako koêku yara kúveu mêum.

²⁷ Koáne enepone xâne ákoti usó akóye koítóponeovo kotíveti koêku hókeonu, ákotimaka akahá'a kutí kíxeovo xâne koínoti kurúhuna iyonókono xoko kurúhuxokonokumo, ako yusíka ítúkeovo hokónuti. ²⁸ Konókoti ítúkino isóneu xâne inúxotike íteamo hókeonu, áko'o ákoyea, kuteâti koêku áva xepákukenoe kahá'ati koéxepukea éyevoti pétí vanúkeke. Ako yusíka itukó kíxea, ákoti itukína isóneu yé'akemoye ésa'i ovâti inúxotike. Konókoti ivátakinoa okóvoxea yé'akemoye ésa'i inúxotike, noixoâti motó'iyevamo ne tiúketina. ²⁹ Vo'oku eneponi uke'é akôe tiúketina, póhutikone poéheve úsexo, ákotineni omotóva úsexea háxa, yane mani koemóke'eati uhá koeti xâne noixoâti ³⁰ koáneni kíxeokono: “Enepone hóyeno, pohu turí kixo ítuke, ako úsexa” mani kixokónoti.

³¹ —Kúteanemaka koêku xoko nâti. Ákoni pihó ákoe okótumonexea po'i nâti, anáne, kaha'âti okópea ákoti ivatáka inúxotike, ítúkinoati isóneu íteamo ya yehí koeti mili húndaruna ne keno'ókinoati okópea omoti vinti koeti mili húndaruna. ³² Vo'oku eneponi

inixâ ákoyeamo íta, ya koêku ávoyea malíka ne anáne, mani apêtimo páhое xokóyoke epemóponoati nókone ítúkea motovâti ákoyea isukókoti.

³³ —Keánoemaka, uhá koeti xepákukenoe kahá'ati hókeonu ákoti usó akóye kuríkea uhá koeti ítukevo, ákomo omótova hókeonu —kíxovokoxoane.

Koeku yúki ákotine uhéko

Mt 5.13; Mk 9.50

³⁴ —Koati únati koekúti ne yúki, itea enepo auk'é taú'iko, ákonemo oxéne aúkopinokonoa. ³⁵ Yane ákone ítúkovoke. Muhíkova eneponi kurikákana poké'eke xoko nonéti, koaneni anahíxakana isiko hó'openo, ákoni ítúkovoke. Poéhane kuríkeokono. Koêkuti kamoâti ra yûnzo, ivávaka —kíxovokoxoane Jesus neko xanéhiko.

Kóseana Jesus ne xâne pahukóvoti

Mt 18.12-14

15 Yoko êno koperáxinoti nâti, enepone ánu'ukenati kóperau, koane enómaka xâne pahukóvoti pihôti xoko Jesus, kamokénoponoati. ² Yane kapáhakinovohiko koeku Jesus ne farízeu, enepohikone yuixóvoti hókea yútoe Muíse, koáne ne ihíkaxoti yútoe Muíse, enepone éskiribahiko. Hara kixókoko:

—Imáko ra hóyeno anahíxovoti xâne pahukóvoti koane infkoatihikomaka — kixókokone.

Ihíkauvoti ihókovoti koeku moyóniti su'ûso

³ Ina ítúkinoahiko Jesus íhokoake ne âha íhikaxea. Hara kíxovokoxoa:

⁴ —Ínani áva hóyeno xepákukenoe apêti póhuti séndu su'úsona. Kavuíxa póhutiya, ákonikopomea kurí íxahiko ne noventai nove koêti ya xoko óvoku kóyonoyea ya mêum, koeku

opósikoponea neko moyóniti tukú koeti inixápana? ⁵Yane inixápanane, mani yupihovó koeti elókepea okóvo. Mani imó kixopâti povókuke omópea. ⁶Yane seapáne óvokuke, mani ho'úxoti ínikonehiko yoko ko'óvokutihiko xêrerekuke óvoku ínani ixâ: “Hivá'axapananu ya elókeko ongóvo, vo'oku íninjopane ne nzu'úsona ivu'íxoti” ákoni íxa?

⁷—Koati ngxípítinoe kó'iyeanemakaye ne êno elokékoti okovóti ya vanúkeke enepo apê póhuti pahukóvoti ikotívexoati isóneuke ne váhere kixoku itúkeovo, koane epémoti Itukó'oviti kotúyopinoa. Enoné'e elokékoti okovóti vo'ókuke neko póhuti koxe'u xâne yane noventai nove koeti ponóvoti kixoku itúkeovo ákoti okonóko épemea Itukó'oviti kotúyopinoa pahúnevo —koéne.

Ihíkauvoti ihókovoti koeku tiúketi kovú'e sêno

⁸Ina koe'íkomaka ne Jesus:

—Ínani áva sêno apêti yehí koeti pe'u tiúketina. Kavú'íxa póhuti yane yehí koêti, ákonikopomea íhuxa yukúna, ina kókoyuse ixâ kaúha'íxea uhá koêti ne kúveu óvoku oposíkopati tukú koeti ínixoponea? ⁹Inixápanane, mani ho'úxoti ínikonehiko yoko ko'óvokutihiko oveâti xêrerekuke óvoku, ínani ixâhiko: “Hivá'axapananu ya elókeko ongóvo vo'oku íninjopane ne po'i pe'u ndiúketina ngovú'emeku” ákonikopomea ákoe?

¹⁰—Koati ngxípítinoe: Énomone-maka koénye elókeko okóvo ne ánju, enepohikone ovoxe Itukó'oviti ya vanúke enepo apê póhuti pahukóvoti ikotívexoati isóneuke ne váhere kixoku itúkeovo koane epémotimaka Itukó'oviti kotúyopinoa —koéne.

Ipuhíkeati óvoku há'a ákoti kayúsea kixoku itúkeovo

¹¹Ina koe'íkomaka íhikaxea Jesus:

—Ápe hóyeno pi'âti xé'a. ¹²Po'íke káxe, hara kixo há'a ne nihí'iti xé'a: “Pai, mani ngaha'âtine peréxinoa ne íki-nonuke yane apeínopiti” kíxoane.

—Yane haxákoane há'a apeínoati neko pi'âti xe'éxa. ¹³Avo áxu'ikene, kaúnakovo neko homoêhou. Yane ómane uhá koêti ne apeínoati. Úkeane pího po'íke poké'e ákoti malíka. Heu-heú kíxo komóhiyea neko tiúketina. Koêkuti áha kíxeova, itúkoa. Koati vaheréxoti kixoku itúkeovo.

¹⁴—Uke'éxoane heú koêti neko tiúketina, kenó'okone êno hímakati yaneko poké'e. Yane turíxovone ikónoko'ixeovo neko homoêhou. Épekoanemaka hímakati. ¹⁵Úkeane pího xoko hóyeno íhae neko poké'e oposíkoponoti itukétiya. Yane pahúkoane hóyeno óyonokuke kátarakinoa kuréna. ¹⁶Yâkoxonoye, íyokovane níkea neko nika kûre. Koáhati ákoti porexoâti níka. ¹⁷Ina itukópinovo isóneu neko homoêhou. Hara koe isóneupinovo: “Enepohikone ko'itúkeinoti nzá'a, aínovo koati únatihiko níka. Inímbono yâye ngoitóponovoti kotíveti ya hímakati. ¹⁸Ngaúnakapapuvo, mbihópotine xoko nzá'a kó'oyene. Ká'aye ngxipâtimo: ‘Pai, koati undi ákoti aunáti kixoku itúkeovo nonékuke íhae Vanúke koane nenékuke. ¹⁹Ákone omóndokea indúkeovo xi'íxa. Kutí íxepanune yahínoe' ngxipâtimo” koéne isóneupinovo. ²⁰Yane koúnakopovone neko homoêhou ina pihôpo xoko há'a.

—Avo malíkapa, ínixopane há'a yâkeneye koane yupíheovo kóseanaye. Ina ehakóvo okótumonexopea koáne opóno'ekopea. ²¹Ina kixo há'a neko homoêhou: “Pai, koati undi ákoti aunáti

kixoku ítúkeovo nonékuke Íhae Vanúke koane nenékuke. Ákone omóndokea indúkeovo xi'íxa" kíxoane.

²²—Yane hara kixo ahínoehiko neko há'a: "Yéhakapunoe, yámane ne koati únati ipovóti, ítíkapina ra nje'éxa. Ítíkapinamaka horóxona yoko hapátuna. ²³Viyápananoemaka ne koati kínati xe'exa váka koane isikanoe. Vokóyui, aélokenemaka vokóvo ²⁴vo'oku kutí koetine ivokóvoti ra nje'éxa, itea iyúkopovone. Kutí koe ivu'íxoti, itea íninjopane" kíxoane.

—Yane turíxovonehiko kóyuiyea.

²⁵—Yoko mêmum óvoheixo ne xuv'éti xe'éxa neko hóyeno. Ye'éxopone óvoku há'a, kamone êno emo'u oxokénati yoko hiyokéxotihiko. ²⁶Ina ihaxíko ahínoe há'a epemoâti kó'inokeneye ne koekúti.

²⁷—Yane hara kíxoane ahinoêti yu-mopâ: "Seópotine yâti. Yoko kóyuiti ne yá'a. Pahúkomaka isúkeovo ne koati kínati xe'exa váka vo'oku ákoyea yuvâti ne yâti koeku seópea xokóyoke" kíxoane.

²⁸—Yane yupihovó koene ímaikeyeovo xuv'éti xe'éxa neko hóyeno kamôa. Ako akáha'a úrukopeovo ovokútiye xoko ayuíti. Ina ipuhíkino há'a oposíkoati kouhepekoepa isóneu. ²⁹Itea hara kixo há'a neko hóyeno: "Pai, enóne xoénae ngo'ítukeinopi. Ako anú'ungeaku yemó'u koane koêkuti péhoenonu, indúkoa. Itea muhíkova kali xe'exa váxikita, ako peréxinoaku motovâti ngóyuiyea xapa íningone. ³⁰Itea koeku seópea ne xi'íxa, enepone heú kixoti uké'exea apeínopiti yâtikeneye xapa mohíti sêno, ainovó koe énomone ítíkino ayuíti. Pehúkoakomaka isúkeovo ne koati kínati xe'exa vakana úti!" kíxoane.

³¹—Ina kixôa há'a: "Nje'exá, koati yóvokune yâye njokóyoke. Heú koeti apeínonuti, ítikenemaka. ³²Yoko koati konokoâti kóyuiyea úti koane elókeyea vokóvo vo'oku enepora yâti, kutí koe ivokóvotine, itea iyúkopovone. Kutí koé-

maka ivu'íxoti, itea íninjopane" kíxoane há'a —kôe éxetina Jesus.

Ihíkauvoti ihókovoti koeku hóyeno koyónoti ítukevo pátarauxa

16 Ina kixovókoxoa Jesus ne íhikau: —Ápe hóyeno írku apêti ahínoe exeâti koêku ne uhá koeti ítukevo. Ina apê koyuhópoinoti yupíheovo évokeovo ya apeínoati vo'oku ítúkeovo aúpu'ikenati ne exeâti koêku ne ítuke. ²Yane pahúkoane írku iháxikeovo neko ahínoe ina kixôa: "Kaná'uti ra eyéngou ve'óku? Konókoti yéxokinu kixoku koêku ne ítikeinonu, vo'oku ákone omótova yóvi ra itukéti" kíxoane.

³—Ina koe isóneu neko hóyeno: "Namo ángoeneye kó'oyene? Pahúkoponune ra mbátarauxa. Ako inda indúkea ínati itukéti kuteâti ngo'ítukeyea kavâne. Koane ndêyo indúkeovo épemokenati. ⁴Énjoane ngíxoaku kó'oyene, maka mbahukápakane aváne íningone usó koyêti óngea óvokuke, ínzuinovokemo káxehiko keno'ókoti" koéne isóneu.

⁵—Yane heú kíxoaháxihikea neko orevéxeati pátarauxa. Ina kixôa neko in-úxoti simoâti: "Na yé'aye yorévexoake ne mbátarauxa?"

⁶—Ina yumopâ: "Poéha séndu korótina azeite" kíxoane.

—"Harâ'a ne koyuhópeti yutóxovoku yé'akeye ne yoréveu. Ivétaka hú koêti, yitaxa sinkoenta koêti" kíxoane.

⁷—Ina kixoámaka ne po'i orevéxoti: "Kene íti, na yé'aye yoréveu?"

—"Poéha mili xákuna tiríku" —kíxoane.

—"Harâ'a ne koyuhópeti óvoku yoréveu. Yitáxapa oitu koeti séndu" —kíxoane.

⁸—Upánini ákoyea opónovo ítuke neko hóyeno, itea kóyeane iháyu'ikea

pátarauxa vo'oku éxea kixoku itúkea isóneu.

Ina koe'íkomaka ne Jesus:

—Enephikone xâne yara kúveu mêmum ákoti éxa Itukó'oviti, ya xapákuke ne xâne kuteâtihiko, yupihóvone éxea kixoku itúkea isóneu yane hokotíhiko Itukó'oviti ya ítukeke. ⁹Koati ngxópitinoe: Enepone tiúketi, koati kixovókuti íhaene yâye yara kúveu mêmum, itea konókoti yéxi iké'itukexi ya únatike, maka enepo simapúne hunókoku kaxena yápeyi yara kúveu mêmum, usokó ákoepone íhinovokemo káxehiko keno'ókoti. Énomone neko únatinoe koekúti kuxópitimo ya xoko yenópoku ákotinemo uké'eyeaku.

¹⁰Enepone xâne motovâti kúveovokono pónea ítuke ya ákotike axu'ína, koati motovâtimaka kúveovokono ya xu'ínatike. Kene enepone ákoti oponóvo ítuke ya ákotike axu'ína, ákomakamo opónovo ítuke ya xu'ínatike. ¹¹Enepo hákoti motôvo kívivokono unátiyeya kixeku iké'itukexi tiúketi, kixovókuti íhae yâye yara kúveu mêmum, namo kíxoaye peréxikonoa ne koati kanáuti apeínoviti íhae xoko Itukó'oviti? ¹²Kene hákoti motôvo kívivokono péni ítike koeku iké'itukexi ítukevo po'i xâne, namo kíxoaye peréxikonoa koati ítikevomo?

¹³—Ako ahinoêti motovâti pi'á kíxea pátarauxa. Vo'oku koékumo ivávakea ne po'ínu, yane ákomo itúkoake ne po'ínu, áko'o itukovo yuíxovoxo ítukexeake ne po'ínu, yane ákomo itúkoake ne po'ínu. Kúteanemaka koeku ákoyea yusíka yíxivo ítuke Itukó'oviti koeku yíxivo kir'uxi tiktetina —kíxovokoxoane Jesus.

Po'ínuhiko ihíkavvoti ítuke Jesus

Mt 11.12-13; 5.31-32; Mk 10.11-12

¹⁴Yoko vo'oku ixómoyea ipúpakino isóneu kahá'ayea enó'iyeya tiúketina ne farízeuhiko, yupíhova koémoke'eyea

neko yuho Jesus kamoánehiko. ¹⁵Ina kixovókoxoa Jesus:

—Kutí kénœ koati ponóvoti ya nonékuke po'ínuhiko xâne, itea éxoa Itukó'oviti koêku ne iséneu. Enepone ínixone xâne ítúkeovo yupihóvoti unáko, kótirina Itukó'oviti.

¹⁶—Tukú koeti kaxena Xuaum Mbátita, hane apê Ponóvoti Kixovókuti yútoe Muíse, koánemaka ne yútoe porófetahiko koyúhote emu'u Itukó'oviti mekúke. Ukeátine kaxena Xuâum, turíxovone koyúhoyeovo ne inámati ihíkavvoti, enepone kixoku natíxea Itukó'oviti xapa xâne, yoko êno xâne koati xúnati yúmo'ixeovo ítúkopeovo xanena Itukó'oviti koane yonópea natíxokuke. ¹⁷Ako'óneni oríko uké'eyea ra vanúke yoko poké'e yane veyópeovo póhuti kali telépu'i xapákuke ne létarana emu'úti yane Ponóvoti Kixovókuti yútoe Muíse.

Koeku kuríkoti yêno

Mt 19.9-12; Mk 10.10-12

¹⁸—Enepone kuríkoti yêno ina okoyénopomaka po'i sêno, ya xoko Itukó'oviti koati aupú'ikoati ne inúxoti yêno. Kúteanemaka koêku ne koyenópati ne sêno kúre íma, ya xoko Itukó'oviti koati aupú'ikeatimaka inúxoti íma ne sêno —kíxovokoxoane Jesus.

Íríku yoko Lâsarú

¹⁹Ina koe'íkomaka Jesus koeku íhikaxea:

—Ápe hóyeno íríku ainóvoti koati kohépiti ipovóti kalísoti híyey itúko ípovo. Yupíhovo úhepeko kóyeku koane unako níkea itukovo káxe. ²⁰Ina apémaka hóyeno koéhati Lâsarú ákoti apeínoati. Enepone hóyeno, épemokenati. Éno ulaláketi muyókuke. Hane óvoheixo, páhapeteake óvoku neko íríku ²¹kuxoíxoti irihíkavvoti

ihone nikokónoti ukeâti mesánake neko iríku. Koane ápe tamúkuhiko ixómoti timarúkexea ne ulaláketi muyókuke. ²² Po'i káxe, ivókovone neko épemokenati, yane omópane ánjuhiko, enepone ovoxe Itukó'oviti vanúkeke, omopâti xoko Ábraum, yonópoku kasása'íupo Itukó'oviti. Yane ivókovonemaka ne iríku, ina ekoxókono. ²³ Ipíhóponovokutike

yonópo neko iríku, koane yupíheovo koítoponeovo kotívetiya. Ina noiméxo ákotike malíka, yane noíxone Ábraum yoko Lásaru ya xokóyoke. ²⁴ Ina vaúko Ábraum neko iríku. Hara kíxo: “Pai, yokóseanapu. Pehúkinana ne Lásaru kaláka'íkea kirípuhi vò'u ina pehukâ njokóyoke motovâti íkasaxea nênem, vo'oku yupíhovone ngoítóponeovo kotíveti yara óvonzexoku xapákuke ra yúku” kíxoane.

²⁵ —Ina yumopâ Ábraum: “Nje'exá, puyákapanapa yokóvo enó'iyea apeínopiti koane unako kêku yovo'íko ya kúveu mêm. Kene Lásaru, kotíveti kóyeku yanekóyo, itea kó'oyene uhépépotine koépoku koeku itúkeovoiko íti koitópónovo kotíveti. ²⁶ Haina póhutine nê'e, itea anéyemaka êno koímaiti uhôro ínati haháku haxakoâti ra óvonzexoku yane yóvoheixoku. Enepone ovoti njokóyoke kahá'ati yonópea xikóyoke, ako omótova. Kúteanemaka koêku ne ovoti xoko yóvoku, ákomaka omótova kenó'okopea yâkeneye” kíxoane.

²⁷ —Ina kôe ne iríku: “Pai, yokóseanapu, pehúkinana ne Lásaru óvokuke nzá'a, ²⁸ vo'oku harakóxonoiكو singu koeti mbo'ínu. Pehúka koyúhopoinoa koêku yâye mará'inamo yanápamaka yâye xokóyoke ra êno kotíveti koekúti enepo ivakápuhiko” kíxoane.

²⁹ —Ina yumopâ Ábraum: “Anêko yútoe Muíse koánemaka yútoe

porófetahiko koyúhoti emo'u Itukó'oviti mekúke. Ene akámokenohiko” kíxoane.

³⁰ —Ita hara kixópoikomaka Ábraum ne iríku: “Pai, ákomaka akámokenoyea yúho nekóyo, itea eneponi áva exepúkopotí ukópea xapa ivokóvoti pihinoâti, mani ikotívexoati isóneuke ne pahúnevo koane kuríkoepa” kíxoane.

³¹ —Ina yumopâ Ábraum: “Enepo hákoti kamokéno yuho Muíse yútoeke koane yuho porófetahiko, ákonimaka akútipo muhíkovaní áva exepúkopotí ukópea xapa ivokóvoti” kíxoane Ábraum —kôe éxetina Jesus.

Koímaiti pôreu ne váhere kixovókuti

Mt 18.6-7, 21-22; Mk 9.42;

Rm 1.32; 2 Pê 2.1-2, 18

17 Ina kixovókoxoa Jesus ne íhikau: —Koati kóyekutinemo ápeyeya koekúti kopoe'akoti isóneu xâne kutí'inoke itavókeati hókeonu, itea koati kotívetimo koêku ne xâne kixotíneye po'ínu. ² Tumúneke kixeaneye, yusikóneni iká'akeokono koati pú'iti mopôí anúkuke ínani kuríná'ekakana úneke ya mar yaneko kópoe'akea isóneu póhuti xapákuke ra kálíhunoe kutipónuti koane kátavokopeahiko hókeonu —kíxovokoxoane.

Nókone vitúkea apê váhere ítukeinovike ne po'ínu úti

³ —Yokóhiyanavonoe. Enepo vahéréxa ítukeinopi ne pe'ínu xoko Itukó'oviti, yéxaka pahúnevo. Enepo ikatívexapa isóneuke ne váhere ítukeinopi, hákone yunakôa iséneuke. Kutí íxepane ákoti váherexeaku ítuke. ⁴ Yusíkoti seti kó'iyea váherexo ítukeinopi ya kúveu póhuti káxe, koane enepo seti akoémaka kixóponeopi: “Kotíveti inzóneuke ngíxeopineye, hako kixênu” ixapánapi, hákone yunakôa iséneuke ne váhere ítukeinopi. Kutí

ixepane ákoti váherexeaku ítuke —koéne Jesus.

Koêku ne kúveovo uti Itukó'oviti

⁵Ina kixo Vúnae neko íhikau, enepohikone ápostulu, páhoe koyúhoyea emó'u xapa xâne:

—Unaém, kirí'uxinavi kúveovopeoxo úti.

⁶Ina kixovókoxxoa Vúnae:

—Eneponi akutêa kali ítóvoku ake ha'i mostarda ne kívivonu, mani motovâti pehúki ne xuve figu póhuxeovo marékoxxeovo koane nópeovo ya kuku mar, yane mani itukoâti kuteâti ne yemó'uinoxxa.

⁷—Eneponi áva xepákukenoe apêti ahínoe ko'itúkeinoati isáneke, áko'o itukovo koyonínoati vakána, ina seôpo ne ahínoe ukopeâti mêum, námeamo kixoaye yuhó'inoxxa pátarauxxa? “Yahí'akapa ra mêsa, níké'evó” kixoâtimeamo? ⁸Ako kalíhuina, itea haramo kixoxxa pátarauxxa: “Keúnakinanu níkokónoti mesáke, silé'íxxa taki ripíno, yíxxapu nóngone mesákuke, níkokónoti koane ênga koeku níngexa. Unge'éxxane níngexa, ínamo yahe'ákanu” kixoâtimeo. ⁹Konókotíkopomeamo íkoro'ixinoxxa pátarauxxa enepo uséxxa ahínoe ítúkexxa uhá koeti páhoenoxxa ítúkexxa? Ako kalíhuina. ¹⁰Kúteanemakaxa kêku, ítínoe ínzikau. Enepo itikâ ne uhá koeti péhoenokono ítíki, yusíkoxxe ké'iyi: “Ako omóndokexxa ínzáyu'íkeokono, vo'oku pohúneti índúkoti mbáhoenokono índúkexxa” ké'iyi iséneuke —kíxxovokoxoxxane Jesus.

Koitóva Jesus ne yehí koeti yúvone lépara

¹¹Koeku píhexxa ya Njeruzálem ne Jesus, hane véko xêne hunoneâti ne hunókoku émeuxa Samâriya yoko hunókoku émeuxa Ngalíleya. ¹²Koeku símeaxa xoko kali ípuxóvokuti, ápe yehí

koeti hóyeno ítókopovati. Aínovone yúvone koati koímaiti arinêti, enepone lépara kixonêti. ¹³Ako koati malíkexxa okínoakuhíko vaúkexxa koane kó'iyexa:

—Jesus, íhíkaxoti, yokóseanavi —kíxxoanehíko.

¹⁴Noíxxoâne Jesus, hara kíxxovokoxoxxa:

—Píhénoe, yéxxakapanapa ne sasedóti-híko ínuxínoti xâne hó'êke —koéne.

Úkeane píhohíko. Koeku píheahíko, koane uké'epexa aríne. ¹⁵Xapákuke neko yehí koêti, ápe póhuti kayú koépoti noíxxónexa unátípea. Koati hónoti emó'u íháyu'íkexxa Itukó'oviti. ¹⁶Ípuyuké koéne poké'êke nonékuke Jesus koane íkoro'ixinoxxa. Yoko íhae Samâriya nekóyo. ¹⁷Ina kixóxxa Jesus:

—Ákoíxxopo yehí ákoxxe ne hóyeno ítóvoti? Náhíko ne nové koêti? ¹⁸Ako ápahuina xapákukehíko kayúkóvoti íháyu'íkoxxe Itukó'oviti ákoti itukápa ra hóyeno ákoti itukapu xanena úti, uti jûdeu? —koéne.

¹⁹Ina kixóxxa Jesus neko hóyeno:

—Yexépukapa, píhépane, ítévone vo'oku kívivonu —kíxxoane.

Koêkumo xanéhíko ye'éxxapune káyukopovope Jesus

Mt 24.23-28; 24.37-41

²⁰Yoko ápehíko farízeu epémoti Jesus símeovokumo kaxena natíxxexxa Itukó'oviti xapa xâne. Ina kixoáhíko Jesus:

—Eneponexa natíxxexxa Itukó'oviti xapa xâne, haina koekúti motovâti ínixeokono. ²¹Ákomo koêti vo'ókuke: “Anéyene,” áko'o “Harakónone” ákomo koêti. Vo'oku enepone natíxxexxa Itukó'oviti xapa xâne, koati isóneuke xâne óvo —kíxxoanehíko Jesus.

²²Ina koe'íxxomakaxa:

—Símovotimo káxxe yupíheovoku kehá'ayi néíxxinunoxe xoko nandíxxoku, muhíkova itukápu ya kúveu póhuti káxxe, vo'oku tivékomo ne koekútíhíko, itea ákomo omótova néíxxinunoxe,

undi íhae vanúke ikútipasikoponovoti xâne. ²³Yane apêtimo kixópitinoe: “Anéyene,” áko'o “Harakónone” kixópitinoemo, itea hákonoemo pihe ikéneke. Hákonemo hekôa. ²⁴Vo'oku kuteâti koeku ipixéneneoti uhapu'i-uhapu'í kíxea vanúke ukeâtine po'i poixô'o vanúke tukú koêti ya xoko po'i poixô'o, énomonemakamo koéneye aúngopovope, undi íhae vanúke ikútipasikoponovoti xâne. ²⁵Itea inúxotike, konókotikomo ngoítóponeovo kotíveti koane púveonu ra xanéhiko apêti yara koeku kó'oyene. ²⁶Kuteâti koeku kaxénake Nôe, énomonemakamo koéneye simapúne kaxena aúngopovope. ²⁷Poéhane níkea, énoyeovo, koane kâsatuxea, ene yuíxovo ne xanéhiko tukú koêti yaneko káxe urúkovane Nôe neko hána'iti vatéke. Yane kenó'okone neko êno koiníkoti, koane heú kíxea koupa'ixea neko xanéhiko. ²⁸Kúteanemaka koeku yaneko kaxénake Lô, vo'oku hara yuíxovo neko xanéhiko, níkea yoko énoyeovo, vanéxea yoko kaványea, koane nó'iyea yoko koéxepukea óvoku. ²⁹Itea yaneko káxe ipuhíkeane Lô ne Sódoma, kenó'okone irúmene yúku ukeâti vanúke xaneti énxofere koxunákeati otúko. Yane heú kíxo koupa'ixea neko xanéhiko. ³⁰Énomonemakamo koéneye aúngopovope, undi íhae vanúke ikútipasikoponovoti xâne. ³¹Yaneko káxe, koêkuti ovoti omómikokutike oúke pêno, hákone urúkopovo kúveu óvoku veyóponea ítukevo. Kúteanemaka koêku ne ovoti mêum, aká'ikaneye okóho'i. Hákone aukópovo veyóponea ítukevo óvokuke.

³²Puyákanapa yokóvo koêku ne yeno Lô. ³³Koêkuti xâne yuíxóvoti kouhepekea kóyeku yara kúveu mêum, evókoatimo ne mani unako koépoku xoko Itukó'oviti. Itea enepone xâne ákoti yuíxápu kouhepekea kóyeku yara kúveu mêum, énomonemo unatí koépoku xoko Itukó'oviti. ³⁴Koati ngxópitinoe ápeyeamo pi'âti imókoti ya póhutike ípe yaneko yóti. Poéhamo veyopókonoti kene po'ínu, iríkovokunemo. ³⁵Koane apêtimo pi'âti sêno kaha'ínekokoti ítútukea. Poéhamakamo veyopókonoti kene po'ínu, iríkovokunemo. ³⁶(Koáne, apêtimakamo pi'âti xâne ya mêum. Veyopókonotimo póhuti kene ne po'ínu, iríkovokunemo) —koéne.

³⁷Ina kíxo Jesus ne íhikauhiko:

—Unaém, ná'ikopomo óvo ne koekúti kíxene? —koénehiko.

Ina kixovókokoxopamaka Jesus:

—Koêkutimo óvoku ne ivokóvoti, énomonemakamo ho'úxovo ne varutúthiko —kíxovokoxoane, itukínoati íhokoake ne aukopovopemo.[§]

Kixoku vépemea Itukó'oviti

18 Ina ítúko xêti ne Jesus apêti íhokoake ne áha íhikaxea kouhápu'ikoti kónokea ítúkea orásum ne xâne, koane ákoyea kamúya'ika isóneu. Hara kôe:

²—Ápe pitivóko óvoku hóyeno yúhoikovoku xâne. Enepone hóyeno, ako teya Itukó'oviti koane ákomaka xâne téyone. ³Ápemaka sêno ivokóvoti îma yaneko pitivóko. Yoko kóyekune neko sêno kíxoixoponea neko hóyeno: “Yokótixonu vo'oku vaheréxoti ítukeinonu” kíxoixoponoa.

§17:37 Enepone kixó'ekone yuho Jesus vo'oku varutútu, ako tôpi isóneunoa íhíkaxo-vatihiko ra Bíbilea. Hara póhuti isoneûti vo'ókuke: Enepo apê ivokóvoti, ako apásika etó'okoati ne varutútu. Ako oríko ho'úxinovahiko. Énomonemakamo koéneye ûti, uti kutípoti Jesus. Enepo aukápapu Vúnae, vexoâtimo. Ákomo apásika ápeyeba etó'okoviti.

⁴—Itea kali êno ákoyea itúkoake hóyeno neko sêno. Ehane kôe isóneupinovo neko hóyeno: “Kaná’uti ákoyea ndeya Itukó’oviti, koane ákoyeamaka ndeya xâne, ⁵itea vo’oku ákoyea káyunukanu ra sêno, indukínoatimo ra épemo’ixonuke, mará’inamo hako óko turí’okeovonu” koe isóneupinovo.

⁶Ina koe’íkomaka Vúnae:

—Itíkina isénu yúho ne hóyeno, yúhoikovoku xâne. Haina hóyeno itípakovoti, itea kóyeane koyúhoyea huvó’oxeamo ne sêno. ⁷Kene Itukó’oviti, ákoikopomo huvá’axa ne xanéna, enepone noívakoe epemó’ixoati kotíxea káxe, yóti upánini kutí kó’iyeamo koati ko’okôriti yumópea? ⁸Koati ngxópitinoe: Ákomo iká’akarixa Itukó’oviti huvó’oxeahiko. Itea apêtiprameamo xâne inú’embo kuvovónuti, undi íhae vanúke ikútipasikoponovoti xâne, enepomo aungápapu yara kúveu mêum? —kíxovokoxoane.

Nókone kó’iyea ne xâne enepo kotuyôpea Itukó’oviti ne pahúnevo

⁹Ina itukópinoamaka Jesus po’i xêti apêti íhokoake ne áha íhikaxea vo’ókuke ne xâne kuvovópovoti, enepohikone inixópovoti itúkeovo koati sasá’iti ya po’ínuhiko xâne. Hara kôe:

¹⁰—Ápe pi’áti hóyeno itukóponoti orásaum ya témpulu. Poéha farízeu, enepone yuixóvoti hókea yútoe Muíse, kene po’ínu, koperáxinoti nâti. ¹¹Eneponeko farízeu, xe’ó koéne itúkea orásaum itea ako itápana Itukó’oviti ne orásauna. Ainová kôe énomone yuhó’ixopovo. Hara kôe orásauna: “Hána’iti íngoro’ixeovo, iti Itukó’oviti vo’oku ákoyea angútea po’ínuhiko xâne, enepohikone ómevoti, koane

ákoti oponóvo ítuke, koánemaka xâne aupú’ikoti yêno kapíneti po’i sêno. Hainámaka undi váhere xâne kuteâti ne koperáxinoti nâti, enepone ánu’ukenati kóperau. ¹²Pí’a jejuá ngôe ya sêmana, koane mboréxomaka ndízimu, póhuti ya uhá koeti yehí koeti námoem” koéne. ¹³Itea enepone koperáxinoti nâti, xe’ó kôe ákotike malíka. Ako mapíkapu komómoyea vanúke. Puhu ipúsokone xâ’a koane kó’iyea: “Iti Itukó’oviti, yokóseanenu, undi xâne pahukóvoti” kôe.

¹⁴Ina kixovókoxoamaka Jesus neko xâne kamokénoati:

—Koati ngxópitinoe: Enepora hóyeno, énomone sasa’ípo nonékuke Itukó’oviti koeku pihópea, kene haina neko po’ínu. Yoko uhá koeti kapayásokopovoti, koteyókokonotimo, itea enepone ákoti kapayásakapu, énomonemo kahaná’íkokono —kíxovokoxoane Jesus.

Epemínoa Jesus ne kalivónohiko unako koêku xoko Itukó’oviti

Mt 19.13-15; Mk 10.13-16

¹⁵Ina apê xâne ominoâtihi komaka kalivóno ne Jesus motovâti ípihea vô’u tutíkuke. Itea noixoâne íhikauhiko, sayá’íkoa. ¹⁶Ina ihaxíkoa Jesus neko kalivóno ahí’okeovaxo, ina kíxo íhikauhiko:

—Síkeane kenó’okea ne kalivónohiko njokóyoke. Hako seya’íkoa, vo’oku kuteâti koeku usó kóyeyea kenó’okinonu râ’a, énomonemaka kónoko kó’iyeane ne xâne yonópoti natíxokuke Itukó’oviti vanúkeke. ¹⁷Koati emo’úti ra yunzó’inopinoe: Eneponé ákoti akahá’a íkutipasikeovo kalivóno ya usó kóyeyea kenó’okinonu, ákomo kalíhuina yonópea natíxokuke Itukó’oviti vanúkeke —kíxovokoxoane.

Inámatiko hóyeno iríku

Mt 19.16-30; Mk 10.17-31

¹⁸ Ápe koati payásoti hóyeno yuhó'ixoponoti Jesus. Hara kíxoá:

—Ihikaxotí, iti koati únati. Kutimea ngónoko indúkea motovâti ómbea xoko Itukó'oviti ákotinemo hunókoku?

¹⁹ Ina kixôa Jesus:

—Yéxoakopomea kixó'ekone ne yíũho keyuhónumeku indúkeovo únati? Vo'oku ako po'ínu únati ákoti itukapu Itukó'oviti. ²⁰ Yéxoá ne páhoenokono xâne itúkea yútoeke Muíse, enepone koêti: “Hako yaupú'iko po'i xâne kepiné'iyiti yêno. Hako kepéko. Hako yomêxo. Hako itikóheo koêku po'ínuhiko xâne, koane tiya yá'a yoko yêno” koêti.

²¹ Ina kôe ne hóyeno:

—Ukeátine ngalivónoxoiko, heú ngíxoá indúkea nê'e —koéne.

²² Kameáne Jesus yũho, ina kixopâmaka:

—Poêhaiko koekúti nékone itíki. Yakávanea uhá koêti ne apeínopiti, ina perekéxa xâne ákoti apeínoati ne ésa'i. Yane apétimo apeínopiti vanúkeke, ina kina'áka ingéneke hékinu —kíxoane.

²³ Kamoáne hóyeno neko yuho Jesus, yupihovó koéne isóne'ekeovo. Koati kama'âti neko êno apeínoati.

²⁴ Noixoâne Jesus isóne'ekeovo, hara kôe:

—Imáko itúkinovo tiú'iti yonópea natíxokuke Itukó'oviti vanúkeke ne xâne iríku. ²⁵ Ako'óneni oríko vékea kámelu xoko kali ihínone tôpe uhe'ókopeti, yane yonópea natíxokuke Itukó'oviti vanúkeke ne xâne iríku —koéne.

²⁶ Ina koehíko neko kamoâti:

—Yane kuteâti koeku yũho, kutí'ikopomeamo motovâ itúkeovo koítovone Itukó'oviti koane yonópea xokóyoke? —kixókokonehiko.

²⁷ Ina kixovókoxopamaka Jesus:

—Enepone ínixone xâne itúkeovo yupihóvoti tiú'iko, ako átiu'i xoko Itukó'oviti.

²⁸ Yane hara kixo Jesus ne Pêturu:

—Kurí kixo uti vóvoku koeku hókeopi úti.

²⁹ Ina kixôa Jesus:

—Koati emo'úti ra yunzó'inopinoe: Ako ápahuina xâne ákotimo námoepo yane ákoyea okótixo ítukeyo vo'oku kahá'ayea koúkoponea natíxea Itukó'oviti xapa xâne. Vo'oku enepone ákoti okotíxo kuteâti óvoku, yêno, po'ínuhiko, há'a, êno, áko'o itukovo xe'éxaxapa, ³⁰ koati yupihovó koetímó námoepo yara koeku kó'oyene, koane keno'ókoti káxe yonópotimo xoko Itukó'oviti ákotine hunókoku —kíxovokoxoane.

Koyuhópamaka Jesus ivókeovomo koane exépukeamo

Mt 20.17-19; Mk 10.32-34

³¹ Yane ahikú kíxoá Jesus ne nduse koeti fhikau koane kíxovokoxea:

—Kó'oyene Njeruzálem vonóne. Simané'e utíya, kousókovotinemo uhá koêti ne yutoxóvoti yútoeke porófetahiko vo'ónguke, undi íhae vanúke ikútipasikoponovoti xâne.

³² Nguri'ókokonotinemo xanéhiko ákoti itukapu viyénoxapa jûdeu, enepohikone éxoti koeku poké'exa úti. Koemóke'enutihikomo, komohínutihikomo, koane apurú'okonutihikomo. ³³ Ike yehépoke'exinenuhikomo, ínamo kaepékanu itea mop'apeke káxe ikénepo, enjepúkopotimo ungópea xapa ivokóvoti —kíxovokoxoane Jesus.

³⁴ Itea ako éxina isóneu fhikauhiko Jesus neko yũho. Koati ákoti itapána isóneu éxea koêku, ákoinoke iyúseina kixó'ekone ne yũho.

Koitóva Jesus ne komítiti íhae Njeríko

Mt 20.29-34; Mk 10.46-52

³⁵ Ye'éxoane Jesus ne pítivokona Njeríko, ápe hóyeno komítiti vaata koyêti xe'ókuke xêne ixómoti epêmo.

³⁶ Kameáne emó'u ne êno xâne hunoneâti, ina epemó'iko xanéhiko itukóvotiye neko ínati vélakai. ³⁷ Ina kixokóno ítúkeovo Jesus íhae Nazâre ne hunonêa. ³⁸ Yane vaúkone ne komítiti. Hara koe yúho vaúkea:

—Jesus, ámoripono Ndávi, yokóseananu! —koéne.

³⁹ Itea sayá'ikoa xanéhiko inuxó koeti tumúneke Jesus, pahukoâti kóyunukeovo, itea inamá'axone vaúko. Hara koe yúho vaúkea:

—Jesus, ámoripono Ndávi, yokóseananu! —kóye.

⁴⁰ Yane xe'ó kó'inoane Jesus, ina pahúko omínokonoa ne komítiti xokóyoke. Simoné'e xokóyoke, hara kixoa Jesus:

⁴¹ —Kuti kehá'a indúkinopea?

—Unaém, ngahá'ati íninjopea —kíxoane.

⁴² Ina kixoa'ikomaka Jesus:

—Ínixepane, itévone vo'oku kívivonu —kíxoane.

⁴³ Koati énomone yaneke ókoku ôra, ínixopone. Yane pihóne ikéneke Jesus, koane iháyu'ikea Itukó'oviti. Koane uhá koêti neko xâne noixoâti, iháyu'ikonehikomaka Itukó'oviti.

Hóyeno koéhati Nzákeu, koperáxinoti nâti

19 Simoné'e ne Jesus ya Njeríko, úrukova neko pítivóko. ² Yoko ápe hóyenoya ênoti apeínoati koéhati Nzákeu, tutímaka koperáxinotihiko nâti. ³ Eneponeko hóyeno, koati opos'íxoti kixoku noíxea Jesus, itea akó'oti itá noíxea. Koáhati ênoti xâne

ikéneke Jesus, ínamaka itukovo kali karápe ne Nzákeu. ⁴ Yane ehákovone tumúneke, ina alu'óko tikótike koéhati síkomoro, motovâti noíxea vo'oku koati vékokunemo ne Jesus opékuke neko tikóti. ⁵ Ehá'axo símo ne Jesus opékuke, komomo vanúke ina kôe:

—Nzakeú, yéhaka yevésekopí, vo'oku ngonókoti óngea yóvokuke kó'oyene —kíxoane.

⁶ Yane hú koéne evésekopea ne Nzákeu, koane hána'iti elókeyea okóvo vo'oku xanépeamo Jesus óvokuke. ⁷ Itea uhá koêti neko xâne noixoâti, turíxovone poé'ainoa isóneu koane koyúhoyea ítúkeovo xoko hóyeno ákoti aunáti ítuke, ánu'ukenati kóperau, okómo ne Jesus.

⁸ Koeku xe'ó kóyeyea nonékuke Vúnae ne Nzákeu, hara kôe:

—Unaém, usó ngóyene mbôrekexea meyá koeti apeínonuti ne xâne ákotihiko apeínoati. Epó'oxo koékuti omé'oem, mborexópatimo koaturu koêti yane póhutihiko oménjeake —kíxoane.

⁹ Ina kôe ne Jesus:

—Kó'oyene sasá'ipone ya pahúnevo ra ko'óvokuti. Koáhati ámoriponomaka Ábraum rá'a. ¹⁰ Yoko koati énomone nz-ímíno ombósikoponea yoko ngoíteova ne xâne pahukóvoti, undi íhae vanúke ikútipasikoponovoti xâne —koéne.

Yehí koeti ahinoêti namúkoti póhuti pe'u tiúkete xoko pátaraua

Mt 25.14-30

¹¹ Koeku kámokenoyea xanéhiko, ítúkinoá Jesus xêti apêti íhokoake ne âha íhikaxea, vo'oku yé'exeanehiko Njeruzálem yoko ikútixane xanéhiko ítúkeovo simóvotine kaxena natíxea ne Jesus yane pítivóko. ¹² Hara kôe éxetina:

—Ápe hóyeno koati teyonéti yonoti poké'e ákoti malíka. Pihínoti poréxeekonomo ítúkeovo natína

neko xanéhikoya xoko úkeaku, ínani aukápagu natíxea. ¹³Tumúneke píhea, iháxihiko yehí koeti ahínoe, ina porekéxoa póhuti pe'u tiúketi ôro ne póhutihiko ahínoe. Ina kixoáhiko: “Kehíyakinana ra tiúketi maka kurí'uxapune nzeâpa” kíxoanehiko.

¹⁴—Itea enepohikoneko xâne xoko úkeaku neko hóyeno, yupíhova púvea. Pihoné'e yâtikeneye neko hóyeno, ápe páhoe neko xanéhiko xoko yónoku ne hóyeno koyúhoponea ákoyea akáha'ainoahiko itúkeovo natína.

¹⁵—Porexókonone neko hóyeno itúkeovo natínahiko, ike seópine xapákuke, pahúkoane iháxihikeovo neko ahínoe, enepohikoneko pôrekeu tiúketi tumúneke píhea. Kahá'a éxea kíxeaku tiúketina ne póhutihiko. ¹⁶Yane símeane nonékuke ne inúxoti ahínoe. Hara kíxoa: “Unaém, enepone póhuti pe'u tiúketi pénenu, anéyepo po'i yehí koeti kuteâti” kíxoane.

¹⁷—Ina kixôa pátaraua: “Mbiú koe ítike. Iti koati únati ahinoêti. Koeku yíx-ivoaxo ne ítike yane kali mbónepike, itínemo exea koêku ne yehí koeti pitivóko yara nandíxoku” kíxoane.

¹⁸—Ina ahi'ókova po'i ahínoe. Hara kíxoa: “Unaém, enepone póhuti pe'u tiúketi pénenu, anéyepo po'i singu koeti kuteâti” kíxoane.

¹⁹—Ina kixôa pátaraua: “Mborexópitimo yéxi koeku singu koeti pitivóko ya nandíxokuke” kíxoane.

²⁰—Ina ahi'ókovamaka po'i ahínoe. Hara kíxoa: “Unaém, harâ'apo ra póhuti pe'u tikitina pénenuke. Ú'una ngíxoixinopea koane á'au'pu'i ngíxoa ya léhu, ²¹vo'oku koati mbikópiti. Koáhati iti hóyeno ákoti omotóva ikómohixeokono. Upánini ákoyea neóku, itea kóyeane ápeyeya yêho. Koane iti itíxoti upánini ákoyea neóne” koéne.

²²—Ina kixôa pátaraua: “Koati iti váhere ahinoêti. Ya kixeku keyúhoyi,

koati yexókovoti itíkivo motokeâti imbíhoponeopi. Yéxoa indúkeovo xâne ákoti omotóva ikómohixeokono. Yéxoamaka ápeyeya ênjo upánini ákoyea nóngu, koánemaka índíxea upánini ákoyea nónem. ²³Ná'ikopo koeti ákoino ípihea ne ndiúketina bánkuke? Yane koeku nzeópea, mani ihíyákotine ne ndiúketina” kíxoane.

²⁴—Ina kixoá'ikomaka únae tiúketi ne po'ínuhiko huvo'óxoati: “Viyápi ne póhuti pe'u tiúketi xokóyoke. Peréxapa ne apêti yehí koêti” kíxoane.

²⁵—Ina kixoáhiko huvo'óxoati: “Itea anêkone yehí koeti ítuke nê'e.”

²⁶—Ina kixoáhiko pátaraua: “Koati ngxópitinoe: Uhá koeti xâne xu'ínati êho, kuri'úxinokonoatimo. Itea enepone ákoti axu'ína êho, muhíkova ne kali apêti xokóyoke, veyopeðkonoatimo. ²⁷Kene ne xâne puvónuti, enepohikone ákoti akahá'a indúkeovo natína, yáma yâkeneye. Képekexa yâye nonénguke kó'oyene” koéne neko nâti —kíxovokoxoane Jesus, ihókopovati ne nâti púvone xanéhiko natíxea xapákuke.

Ihayú'ikokono Jesus urúkovu ya Njeruzálem

Mt 21.1-11; Mk 11.1-11; Xu 12.12-19

²⁸Uke'éxone koyúhoyea ne Jesus, inuxó koéne tumúneke íhikauhiko yonotíya Njeruzálem. ²⁹Koeku yé'exeane ipuxóvokutihiko koéhati Mbetefáje yoko Mbétanea, xêrerekuke kali mopôhi iháxoneti Olívera, pahúkoa Jesus ne pi'âti íhikau ³⁰koane kíxeamaka:

—Pihénenoe yane ipuxóvokuti tumúneke úti. Ehá'axomo símea, inixéponotinoemo xe'exa njuméntu ika'ó koyêti ávoti ivú'ixeokonoku. Kíxeanoemo, ínamo yamapâ yâkeneye. ³¹Enepomo áva epemó'ikopiti itíkoake kíxeinoakenoe, haramo íxea:

“Konokoâtiko Vúnae râ'a” íxeamo —kíxoanehiko Jesus.

³² Úkeane pihohiko neko páhoe. Yane ínixoponoane kuteâti koeku yuhó'inoa Jesus. ³³ Koeku kúxeyeahiko ne xe'exa njuméntu, hara kíxoane únaehiko:

—Kuti itíkoa kíxeinoakenoe?

Ina yumopâhiko:

³⁴ —Konokoâtiko Vúnae —kíxoanehiko.

³⁵ Yane omópanehiko neko xe'exa njuméntu. Ina ramaké'exoahiko ya kápana, yane ina huvo'óxohiko Jesus ivú'íxea. ³⁶ Koêkuti vékoku ne Jesus koane ikápakinoa xanéhiko kápana kouhé'ekinoati vékoku. ³⁷ Ye'éxone Njeruzálem, koeku evésekeahiko yane poke'éxoti ya kali mópoina Olívera, elókehiko okóvo uhá koêti neko êno xâne hokó'ixoati koane kóhonokea emó'u iháyú'ikea Itukó'oviti vo'ókuke ne êno iyupánevoti ítuke Jesus noíxonehiko. ³⁸ Hara kóyehiko vaúkexea:

—Viháyú'ika rakene nâti páhoenovi Vúnae Itukó'oviti kóusokinokonoke xanéhiko úhepeko kóyeku ya vanúkeke. Koati hána'iti ihayú'iuti ne Itukó'oviti yâkonoye vanúkeke —koéhiko.

³⁹ Yoko xapákuke neko êno xâne, ápe farízeuhiko kixoti Jesus:

—Íhikaxotí, pehúka kóyunuhikeovo ne xanéhiko hokópiti.

⁴⁰ Itea hara kíxovokoxoa Jesus:

—Koati ngxópitinoe vaúkexeahikomo ne mopôí enepomo kayunúhikapu ra xanéhiko —kíxovokoxoane.

⁴¹ Koeku yé'exeane Jesus ne Njeruzálem, koane turíxeovone íyoyea noixoâne ne pitivóko. ⁴² Hara koe yúho vo'ókuke ne xanéhiko ovâti ne pitivóko:

—Ehá'ani yéxinoe kó'oyene ne mani nékone, motovâti ápeyea koati únati kêku ikéneke Itukó'oviti. Itea ako imíhe'aka iséneu motovâti yéxi. ⁴³ Koati simóvotimo káxehiko

enó'iyekumo kixópiku yanáne. Yakukú kixópitinoemo uhôro, kéhoe xe'ókuke ne pitivóko, hé'oninovopiku koeku okópeopinoe. Ákomo itévokunoe. ⁴⁴ Ákomo ikénexeake ne pitivóko, koánemaka ne uhá koeti ko'óvokutihikoya. Heú kixokónotimo kotóhinekexeokono mópoina ra pétihiko, vo'oku ákoyeane yéxa símeovone kaxéna mani koíteovopiku Itukó'oviti —koéne ne Jesus.

Kopúhikopa Jesus ne kavánetihiko ya hána'iti imokóvokuti

Mt 21.12-17; Mk 11.15-19; Xu 2.13-22

⁴⁵ Ikénepoke, ina urúkova Jesus ne hána'iti imokóvokuti xoko kíndana, yane kópuhihikopo xâne kavánetiya. ⁴⁶ Ina kixovókoxoa:

—Hara kôe emó'uke Itukó'oviti: “Enepora imokóvokuti óvongu, iháxeokonotimo óvoku itúkoti orásaum” kôe. Itea itíkoanenoe ho'úxovoku ómevotihiko —kíxovokoxoane.

Íhíkaxo ne Jesus hána'itike imokóvokuti

Mt 21.23-27; Mk 11.27-33

⁴⁷ Yoko uhá koeti káxe íhikaxo ne Jesus yane hána'iti imokóvokuti. Enepohikone tuti sasedóti, inuxínoti júdeu hó'êke, yóko'o ne íhíkaxoti yútoe Muíse, enepone éskiribahiko, koánemaka ne po'ínuhiko pahúkoti xapákuke júdeuhiko, opósi'ixonehiko kixoku koépekea Jesus, ⁴⁸ itea akó'oti inixínahiko kíxoaku koépekea, vo'oku enepone uhá koeti xanéhiko, yupíhovo kámokenoyea Jesus. Koati hána'iti ivávakea.

Epemó'ikokono Jesus úkeaku xunáko

Mt 21.23-27; Mk 11.27-33

20 Po'íke káxe ya koeku íhikaxea ne Jesus témpuluke koane koyúhoyea ne inámati íhíkauvoti,

ihikaxone xapa xanéhiko, símoamaka tutíhiko sasedóti inúxínoti júdeuhiko hó'eke, koáne ne éskiribahiko ihíkaxoti yútoe Muíse, yóko'omaka ne po'ínuhiko teyonéti xapákuke tutíhiko júdeu.

²Hara kixóhiko Jesus:

—Na úkea ne xunakóti itíkike ra koekútihiko? Kuti porexópea kíxineye ne ítike? —kíxoanehiko.

³Ina yumopâ Jesus:

—Anéyemaka émbemopikenoe inúxotike, yimápanumo. ⁴Kuti porexôa ne Xuuum Mbátita áhikea? Íhae Vanúke? áko'o xâne yara poké'e —kíxovokoxoane.

⁵Ina kixókóhohiko:

—Enepomo vokoyúhoa itúkeovo Íhae Vanúke pahukôa, “Ná'ikopo koeti ákoino yakútipaoe ne Xuâum?” kixo'óvitimo. ⁶Koáne enepo vokoyúhoa itúkeovo xâne yara poké'e pahukôa, koepékovitimo ra xanéhiko hepókeovi ya mopô, vo'oku heú koe xâne kutípea itúkeovo páhoe Itukó'oviti koyúhoyea emó'u ne Xuâum —kixókókonehiko.

⁷Énomone kixínohiko Jesus ákoyea éxa. ⁸Ina kixovókokopamaka Jesus:

—Ákoikopomaka ongóyuhoinopea-ne porexónoati indúkea ra koekútihiko induke —kíxovokoxoane.

Ihíkauvoti ihókovoti váhere xâne katarákinoati nóne ne únae kavâne

Mt 21.33-46; Mk 12.1-12

⁹Yane turíxovone Jesus itúkea fhokoake ne áha fhikaxea. Hara kôe:

—Ápe hóyeno nôti êno xuve úva. Yane kurí'okoane ko'ítuketihiko kavâne kátarakinoa ne nóne, motovâti haxákopea avané'e êho. Yane pihóne po'íke poké'e neko únae, koane kó'umokeovo óveaya.

¹⁰Simovóne kaxena veyóvope ha'i nonéti, ina pahûko ahínoe xokóyoke ne katarákinoati ne nóne, motovâti veyópoinoa námoepo, pôreu ne

nóne úva. Itea enepohikoneko katarákinoati nóne, yehépoke'exoa neko pahoéti xapákuke, ina pahukópa káyukopeovo ákoti omópone. ¹¹Yane pahúkopomaka po'i ahínoe neko únae kavâne, itea yehépoke'exoahikomaka katarákinoati ne nóne. Êno komóhiyea, ina pahukópamaka káyukopeovo ákoti omópone. ¹²Ina pahukópoikomaka po'i ahínoe neko únae kavâne. Mopó'apene páhoe, itea óko'okoamaka katarákinoati nóne, ina kopúhikopamaka. ¹³Yane ina kôe neko únae nonéti: “Namea ínjaneye kó'oyene? Yusikóne mbahúkea ra njé'a ákoti omotóva ongóvo. Ávaina téyahiko” koéne.

¹⁴—Itea noixeânehiko xe'éxa, hara kixókókonehiko ne katarákoti nonéti: “Eneporâ'a, koati ítukenemo ra poké'e ivakápune há'a. Hingá, kaépeka úti maka vitúkapeane ne mani ítuke, íkuinoake há'a ivakápu” kixókókonehiko. ¹⁵Yane kópuhikopeanehiko meúkeke yane kavâne, ínahiko koepékoa —koe éxetina.

Ina kixovókokopamaka Jesus neko kamokénoati:

—Ná'ikopomo kíxoaneye únae nonéti neko katarákinoatihiko nóne? ¹⁶Pihinoâtimo, ínamo kaepékexa. Yane kurikópatimo xoko po'ínuhiko xâne ne nóne motovâti kátarakinoa —kíxovokoxoane.

Kamoáne xanéhiko neko éxetina Jesus, hara koéhiko:

—Ákomo paréxa Itukó'oviti kó'iyeaneye kuteâti ne yíúho —koénehiko.

¹⁷Yane pono-ponó kixínoane úke Jesus, ina kixovókokopamaka:

—Kutí'ikopo kixó'eko ne yutoéti emó'uke Itukó'oviti, enepone koêti?

“Enepone mopô, noívokoxine itúkotihiko péti, ainovó koe itukóvo koati turíxeovoku uhá koêti,

kuteâti koêku koati inúxoti mopôï turíxeokonoke péti” kôe ne yutoéti —kíxoane Jesus, ihókopovati ne mopôï noivókokoxineti. *Sáramu 118.22*

¹⁸ Ina kixovókokoxopamaka Jesus neko xanéhiko:

—Enepora mopôï ngixínopike, uhá koeti xâne ikoró'uxovati, kutí koetímó póte enepo itatáko. Kene ne xâne irípu'ikovo, ákonemo ipíxa, kutí koetímó póte muvake-muvaké kixonéti —kíxovokoxoane.

Epemó'ikokono Jesus koeku isóneunoa ne kóperau nâti

Mt 22.15-22; Mk 12.13-17

¹⁹ Koati énomone yaneke ôra, enepohikone éskiriba ihíkaxoti yútoe Muíse, yóko'o ne tutíhiko sasedóti inuxínoti jûdeu hó'eke, kahá'ane iká'akea Jesus vo'oku exó kíxanehiko itúkeovo énomonehiko kíxo Jesus yane exetínati, itea koati pikoti xanéhiko. ²⁰ Yane turíxovonehiko ivóko'oixea Jesus ya uhá koeti ítuke. Ina apémaka hóyenhiko poréxoke tiúketi koêkumo épemo'ikoponea Jesus, koane ítukoheovohikomaka xâne itípakovoti. Hane opósikohiko iyupaxó kíxea Jesus, kaha'aínoatihiko pahúkeovo ya yumópope motovâti ápeyea évotikoake namúkea koane kurí'okeamo ngovenâdo, maka iká'akanehiko. ²¹ Ina kíxo Jesus neko pahoéti:

—Ihikaxotí, véxoa itúkeovo koati ponóvoti ne yiúho koane kixeku ihikexi. Ya xikóyoke, kutíkokone uhá koeti xâne. Ako yokómomoyi payásoko koêkuti xâne, itea kutíkokone uhá koeti xâne xikóyoke, koane koati ihíkexoati ne kaná'uti ihíkauvoti ukeâti xoko Itukó'oviti. ²² Ná'ikopo kó'inoaye iséneu ne kóperaxovike Sêza, enepone payásoti nâti ya Róma éxoti koeku úti? Pahúkovi Ponóvoti Kixovókuti hó'e úti

poréxea úti? áko'o ákomea okónokoa —kíxoanehiko.

²³ Itea exó kíxoane Jesus itúkeovohiko oposí'okovati, kaha'aínoatihikomaka pahúkeovo ya yumópope, yane hara kíxovokoxoa:

²⁴ —Yamínanunoe póhuti pe'u tiúketi. Kutí'ikopo itukó'a nône yoko íha ovâ ra tiúketike? —koéne ne Jesus.

Ina yumopâhiko:

—Sêza.

²⁵ Ina kixovókokoxopamaka Jesus:

—Enepone ítuke nâti, peréxapa, koáhati ítukene. Kúteanemaka koêku xoko Itukó'oviti, koêkuti páhoenopi, konokoâtímaka itíki —kíxovokoxoane.

²⁶ Ako itáhiko kóteyokea Jesus ya koêkuti yumópope nonékuke ne xanéhiko, koane yupíhova iyúpaxeovahiko unáko neko yumópope Jesus. Yane yunukú koénehiko.

Epemó'ikokono Jesus exépukepeaxomo ne ivokóvoti

Mt 22.23-33; Mk 12.18-27;

1 Ko 15.12-57; 1 Ts 4.16-17

²⁷ Yane ina ahi'ókovomaka Jesus ne sadúseuhiko, enepone koyúhóti ákoyeamo exépuhikapa ne ivokóvoti.

²⁸ Hara kixóhiko Jesus:

—Ihikaxotí, hara kôe yútoe Muíse kûreinovi: “Enepo ivakápu hóyeno ákoti apáhuina xe'éxainoa ne yêno, konokoâti itúkeovo po'ínu ne ivokóvoti koyenópea yêno ne po'ínuikene, maka enepo avan'é xe'éxainoa, kutí ákoepona xe'éxa ne ivokóvotíne” koe yútoe. ²⁹ Yoko ápe nóvo seti koeti hóyeno kopo'ínukokoti. Kóyenone neko xuvé'eti. Ivokóvone, ako ápahuina xe'éxa. ³⁰ Enepone yêno, hane koyenópa atipo imá'ikene. Ivokóvone neko hóyeno, ákomaka xe'éxainoa neko sêno. Kúteanemaka koêku ne mopó'ape, ivókovone ákotímaka xe'éxainoa neko sêno. ³¹ Eneponeko

seti koeti hóyeno kopo'ínukokoti, heú koéhiko kóyenoyea neko sêno, koane heú koéhiko ívohikeovo, itea ako ápahuina ikoxé'exaxoati xapákuke.

³²Ina ivokóvomaka ne sêno. ³³Eneponi akaná'u exépuhikopea ne ivokóvoti, kutí'ikoponi itukópaxo koati yêno ne sêno xapákukehiko neko seti koeti ivokóvoti? Vo'oku heú kó'iyea kóyenoyeahiko neko sêno —koénehiko.

³⁴Ina kixovókoxxoa Jesus:

—Kóyenhiko ra hóyeno yara kúveu mêum. Koáne ne senóhiko, ko'ímahikomaka, ³⁵itea enepohikone xâne ínixone Itukó'oviti motókeyea ópea xokóyoke káxehiko keno'ókoti xapa exépuhikopope ne ivokóvoti, ákonemo okóyeno, koane ákonemo okó'imahiko. ³⁶Yane ákonemo ívahikapu, vo'oku kutí koépotinemo ánjuhiko ya vanúke, enepone ovóxehiko Itukó'oviti. Koatíponehikomo xe'éxaxapa Itukó'oviti, koane aínopovonehikomo xâne exepúkopotí ukópea xapa ivokóvoti. ³⁷Yoko enepone exépuhikopeamo ne ivokóvoti, koyúhoa Muíse koêku nê'e ya yútoeke xoko koyúhoyeaku koêku ne kali xuve tikóti ixómoti iruméko ákoti ara'ákapu, enepo koyúho itúkeovo kutípone Ábraum, koane kutíponemaka Izáki yoko Njáko ne Vúnae Itukó'oviti. ³⁸Yane hainá'ikopo kuvóvone ivokóvotihiko ne Itukó'oviti, ínapo “Ábraum-kene” akôe, itea koati kuvóvone xâne iyukóvoti, vo'oku ya xoko Itukó'oviti, ákone aúke'e ne xâne —kíxovokoxoane Jesus.

³⁹Ina apê éskiribahiko ihíkaxoti yútoe Muíse kixoti Jesus:

—Ihikaxotí, koati únati yimópope —koénehiko.

⁴⁰Yanê'e, ákone mapikóvati épemo'ikea ne Jesus.

Epemó'ikoa Jesus ne xanéhiko koêku ne Mésiya

Mt 22.41-46; Mk 12.35-37

⁴¹Ina kixovókoxxoa Jesus:

—Ná'ikopo koeti koyúhoinokono itúkeovo ámoripono Ndávi ne Mésiya, enepone páhoe Itukó'oviti koíteovo xâne? ⁴²Vo'oku koati teyonéti voxú'ikene Ndávi koyuhó'iyea koêku ya koyúhopeke Sáramu xoko kó'iyeku: “Hara kíxxoa Itukó'oviti ne Únaem: ‘Ívétakapa énjopeke xoko ivátakoku koati ngapáyasokone ⁴³imókonemo ipuyúkexa nenékuke ne uhá koeti koêkuti okopópiti” kôe. ⁴⁴Koati “Unaém” kixoâti Ndávi. Ápeikopo oxéne itúkeovo ámoripono Ndávi ne Mésiya? —kíxovokoxoane.

Koyuhôa Jesus váherexea kixoku itúkeovo ne éskiribahiko

Mt 23.1-36; Mk 12.38-40

⁴⁵Koeku uhá kó'iyea xâne kámo-kenoyea, hara kíxovokoxoa Jesus ne íhikau:

⁴⁶—Yokóhiyanavoa ne éskiribahiko, enepone ihíkaxoti yútoe Muíse. Aínovo yómoti hamá kíxxa ípovo kahá'ati ínixeocono itúkeovo koati teyonéti. Koane enepo yuhó'ikokono koeku vékea ya none ovokúti, koati ahá'axomaka. Aínovomaka yómotihiko ivátakea xoko ivátakokuti ya nonekútiike xoko ivátakoku koati payásotihiko ya íhikaxovokuke hó'e, koánemaka ya xapa ayuíti. ⁴⁷Itea inípono kixoku senóhiko ivokóvoti íma, kutí koe hu'uxeâti óvoku. Yane vo'oku kó'umokea itúkea orásaum, kutí koe koati ponóvoti. Itea vo'oku kixoku itúkeovo yupihóvotimo tivéko ipíhóponeokono ya po'ínuhiko xâne —kíxovokoxoane Jesus.

Koeku tiûketi pôreu sêno ákoti apeínoati

Mk 12.41-44

21 Ixómoti komomâ Jesus ne xanéhiko, yane noíxone iríkuhiko kuríkoti tiûketina íhakuke poreúti yane hána'iti imokóvokuti. ²Inamaka noíxo sêno ivokóvoti íma, ákotimaka apeínoati kurikóponoti kali pi'âti pe'u tiûketi ákoti axu'ína ovâti. ³Ina kôe ne Jesus:

—Koati emo'úti ra yunzó'inopinoe: Enepora sêno ivokóvoti íma, ákotimaka apeínoati, énomone xu'inâ pôreu ya uhá koêti. ⁴Vo'oku enepone po'ínuhiko poréxoti, xoko haxa tiûketina véyo enepo porêxo. Kene ra sêno, heú kíxoa poréxea ne kali apeínoati, enepone mani kuvóvoneiko ya nókoneke —koéne.

Koyuhôa Jesus uké'exeekonomo ne hána'iti imokóvokuti

Mt 24.1-2; Mk 13.1-2

⁵Ápehiko koyuhó'iyeti koêku ne tém-pulu, ihayú'ikeati úhe'ene pâredena, enepone ainóvoti uhé'ekotinoe mopôti yoko po'ínuhiko kouhé'ekovope, pôreu xanéhiko. ⁶Ina kixoáhiko Jesus:

—Neíxoano koêku râ'a? Simóvotimo káxe ákoyeakunemo ápahuina mópoina pâredena râ'a ákoti katahínekexakana. Heu-heú koetímo kotóhinekexeokono —kíxoanehiko.

Turi kotíveti koekúti

Mt 24.3-14; Mk 13.3-13; 1 Pê

1.6-7; 2.19; 3.14; 4.12

⁷Yanê'e, hara kíxoa íhikauhiko:

—Íhikaxotí, namo ápeyea ra koekúti-hiko kixínevi? Kutimo itukóvo hoé-naxovope enepomo kausákapune ra koekúti-hiko?

⁸Ina kixovókoxxoa Jesus:

—Yokóhiyanavonoe, maka hákone aupú'íkopiti. Vo'oku enómo xâne

simôti xepákuke iko'ítukexoti ínza. “Undi páhoe Itukó'oviti koíteovo xâne. Simóvone kaxéna” koetímo. Hákonoe hekôa. ⁹Enepo yeyekáxanoe ápeyeane ákoti tôpi óvoku isukókoti yoko okopókoti, hákonoe kenóko'i, vo'oku konókoti kó'iyeanemoye inúxotike, itea ávomo simápu hunókoku ra mêum.

¹⁰Ina kixovókoxxopaikomaka:

—Apêtimo íhae po'i poké'e isukóponoti xanéhiko íhae po'íke poké'e. Koane apêtihiromakamo nâti isukókoti. ¹¹Ákomakamo tôpi óvoku xúnatinoe iyuyôti poké'e, koane hímakati, koane váherehiko arinêti omótokenati. Apêtimo koímaitinoe koekúti koane êno hána'itinoe iyupánevoti ya vanúke.

¹²—Tumúneke ápeyeahiko uhá koêti ra koekúti-hiko, ikeítaponokonotinoemo kotíveti, koane ike'ákokonotinoemo. Yomokónotinoemakamo íhikaxovokuke hó'e xanena úti yíhoikikono nonékuke teyonétiya, koane kirikókonotinoemo ika'ákovokutike. Yane yomokónotimakamo nonékuke nâti yoko ngovenâdohiko vo'oku itíkivonoe hokónuti. ¹³Kixínekononenemoye motovâti keyúhoinonu nonékukehiko, keyuhó'inoati koêku ra kitípone.

¹⁴Ukeátine kó'oyene, keúsakapuneno maka hákone pipokéxinoa iséneu ne kixékumo yimópi simapúne neko káxe. ¹⁵Vo'oku undínemo porexópi yimópikemo, koane mborexópitinoemo exóneti ukeâti njokóyoke ákoinokemo ápahuina itópiti xapákukehiko, koane ákoinokemakamo ita okópea yíhu.

¹⁶Muhíkova koati yá'a yoko yêno, kurikópopitinoemo ika'ákovokutike. Kúteanemakamo kixópiku pe'ínuhiko, yoko po'ímaka iyínoxapa koane ínikenehiko. Apêtimakamo koépeuti xepákukeno vo'ókuke. ¹⁷Yupihovó koetímo púveopi uhá koeti xâne vo'oku

itíkivo hokónuti. ¹⁸Itea muhíkova kali póhuti híyeu tiúti, ákomo síka Itukó'oviti évokeovo. ¹⁹Epó'oxo yane ákoyea yaúkapapu ikíni, yixóvoti kéxuna'ixivo ingéne, itévotinenemo —kíxovokoxoane.

Ayakúkakanane Njeruzálem

Mt 24.15-21; Mk 13.14-19

²⁰Ina koe'íkomaka ne Jesus:

—Enepomo neixánenoe êno húndaru yakukú kixoti Njeruzálem, yexoâtinemo itúkeovo simóvotine kaxena katáhineyeokono. ²¹Yane enepohikone ovotíya Njúdeya, okóho'inehiko xapa hána'itinoe mopô. Kene enepohikone ovâti ne kúveu pitivóko, ipúhikapeahiko. Kene ne ovotíhiko ya mêum, hákone aukópovo pitivókoke. ²²Vo'oku yaneko káxehiko, koatimo kaxena ipíhophoneokonoku ovâti ne pitivóko, kóusokeovokumakamo uhá koeti kíxone ne yutoéti emó'uke Itukó'oviti vo'ókuke. ²³Hanemo kixovóhiko yaneko káxe, sêno ihaíkoti yoko ohíkotiko xe'éxa, vo'oku koati hána'itimo tivéko ne koekútihihiko yara poké'ixa úti, koane kotívetimo ipíhophoneokonoke ra xanéhiko. ²⁴Enómo koépeuti ya hána'iti pirítai xapákukehiko. Kene po'ínuhiko, ika'ákokonotimo, iyonópokonotimo ya uhá koeti po'íkehiko poké'e yara kúveu mêum. Yoko íhaehiko po'í poké'e payasómo ya Njeruzálem tukú koetímo simapúne kaxena hunókoku payásoyean ne xanéhikoya ákoti itukapu júdeu —kíxovokoxoane.

Koêkumo kayukápu Jesus

*Mt 24.29-31; Mk 13.24-27; 1 Ts 4.15;
2 Ts 1.7; 2 Pê 3.10; Ap 1.7*

²⁵Ina koe'íkomaka ne Jesus:

—Apêtihihikomo iyupánevoti noixóneti xoko káxe, koane xoko kohê, yoko xapa hékerehiko. Epó'oxo yara kúveu mêum,

pepoké koetínemo isóneu xanéhiko ya póhutihiko poké'e óvohikoku. Ákomo éxinahiko isóneu enó'inoke hónoti emo'u úne ya mar yoko xúnati ovóxokeyo ne úne. ²⁶Apêtimo xâne ikorókovoti poké'eke vo'oku hána'iti píkea, yupihóvati yónea isóneu koêkuikomo ra kúveu mêum. Vo'oku itohínekexotimo ne heú koeti apêti ya vanúke. ²⁷Yane noixóponutinemo xanéhiko ngena'ákapane híyeu kapási, undi íhae vanúke ikútipasikoponovoti xâne. Xané ngxíopotinemo njunáko koane êno únje'ene koeku indúkeovo hána'iti ihayú'íuti. ²⁸Enepo turixápune ápeyehiko ra koekúti, aélokenoene yokóvo koane kéxepuka tiúti, vo'oku ye'ekóvotinemo kaxena yovópikumo xoko Itukó'oviti, enepone Koitóvopiti —kíxovokoxoane.

Ihíkavuti ihókovoti koeku xuve figu

Mt 24.32-35; Mk 13.28-31

²⁹Ina itukínoahikomaka Jesus xêti apêti íhokoake ne áha íhikaxea. Hara kôe:

—Yokómomapihi koêku ne xuve figu koane uhá koeti xuve tikóti. ³⁰Neixánenoe turíxeovo íhonopea inámati tûti, yanê'e yexoâtinemo yé'exopeovone kaxena kevópope úko. ³¹Kúteanemaka koêku enepo neixánenoe ra koekútihihiko ngxínopike, yanê'e yexoâtinenoemo yé'exevone kaxena pihópea natíxokuke Itukó'oviti vanúkeke ne xanéna. ³²Koati emo'úti ra yunzó'inopinoe: Enepone xanéhiko apêtimo yaneko káxehiko, ákomo ivákapu koeku ávoyea kaúsakapapu uhá koêti ra koekúti ngxínopike ápeyeamo. ³³Uké'etimo ra vanúke koáne ra poké'e, itea ákomo uké'eyeku ra emó'um. ³⁴Yokóhiyanavo mará'ínamo isáyu'ixapu iséneu enepo itukápu ayuúti yíxovo, koane xúnati ekâti, koánemaka koekúti kuteâti nékone yara kúveu

mêum. Yokóhiyanavo mará'ínamo iyupaxó íxapinoe rakene káxe, yakúteamo hó'openo namukókonoti ya noko'óti. ³⁵Vo'oku itopónotimo uhá koeti xâne yara kúveu mêum ra káxe ngxínopikenoe. ³⁶Usokó yákoyenoe ya uhá koeti ôra. Itíkanoemaka orásauu maka ítipane uhá koêti ra váhere koekúti keno'ókotikomo, koane motovátimaka sípi nonénguke, undi íhae vanúke ikútipasikoponovoti xâne —kíxovokoxoane.

³⁷Heú koeti káxe íhikaxo ne Jesus yane hána'iti imokóvokuti. Kene ya yóti pihópotine ya oúke kali mopô, enepone iháxoneti Olívera. ³⁸Itukovo mâturukata, pihotíne xanéhiko hána'itike imokóvokuti kamokénoponoti Jesus.

Oposíkokonone kixoku koépekeokono ne Jesus

Mt 26.1-5; Mk 14.1-2; Xu 11.45-53

22 Yoko yane kôyoke, ákone ahíkapu kaxena áyui jûdeu hó'êke, enepone iháxoneti Páskoa níkeakuhiko pâum ákoti kohiyákoati. ²Enephikone tuti sasedóti inuxínoti jûdeu hó'êke, koáne ne éskiribahiko íhíkaxoti yútoe Muíse, íxómotine itúkínoa isóneu ne kixókumo koépekea Jesus he'ono'ú koetíke vo'oku píkeahiko isóneunoa xanéhiko.

Oposíkoane Njûda kíxoakumo kuríkea ne Jesus xoko puvâti

Mt 26.14-16; Mk 14.10-11

³Yoko úrukovane Satánae ne Njûda, enepone iháxonetimaka Iskarióti, póhuti xapákuke ne nduse koeti íhikau Jesus. ⁴Yane pihóne ne Njûda xoko tutíhiko sasedóti yoko xoko tutíhiko koyónoti hána'iti imokóvokuti, yuhó'ixoponoati, kaha'áti ápeyea oxéne kuríkea ne Jesus xokóyokehiko. ⁵Yane yupihovó koéne elókeyea okóvo neko tutíyehiko, koane

itúkínoa yúho, koati yuhôti poréxeamo tiúketi vo'ókuke. ⁶Ínixoa Njûda unáko nê'e. Yane kúxoixone káxe ákoyeakumo koati xâne xoko Jesus motovâti kuríkea xokóyokehiko.

Pahukôa Jesus kóyuseyeovo níkokuhikomo xapa ayuíti

Mt 26.17-25; Mk 14.12-21; Xu 13.21-30

⁷Yoko simóvotine kaxena áyui ne jûdeuhiko hó'êke, enepone níkeaku pâum ákoti kohiyákoati, kaxena isúkeakumaka kali xe'exa su'úso, níka ya Páskoa. ⁸Ina pahukôa Jesus ne Péturu yoko Xuâum koane kíxeahiko:

—Píhe, keúsakapainavea ne nikamo úti xapa áyui Páskoa.

⁹Ina kixohíko Jesus neko pi'âti:

—Na kehá'aikopo kóyuseoponea úti?

¹⁰Ina kixôa Jesus:

—Ehá'axomo siménoe pitivóko, tekópotimo hóyeno kónoti póte puhí koati úne. Hekápamo ne hóyeno xokóyoke ne ovokúti úrukopovokumo ¹¹ínamo íxêa ne únae ovokúti: “Na óvo ne kúveu ovokúti óvongumo níngêa xapa áyui Páskoa, úndi yoko ínzikauhiko? kixópi Íhíkaxoti” íxeamo. ¹²Yane exókopitinoemo koati hána'iti kúveu ovokúti vanúkeke apêti mêsa yoko pánguhiko. Usó koyêtime uhá koetíya. Énomonemo keúsakinavi nikamo utíya —kíxoanehiko.

¹³Úkeane pihohíko ya pitivóko. Yoko uhá koêti neko yuhó'ínoa Jesus, áinovó tokopóvoti. Yane kóusokoanehiko neko níkamo xapa áyui Páskoa.

Níko ne evo Jesus xapa áyui Páskoa

Mt 26.26-30; Mk

14.22-26; 1 Ko 11.23-25

¹⁴Simovóne orána, ahí'okovane Jesus ne mêsa, koánemaka ne íhikauhiko, enepohikone ápostulu páhoe koyúhoyea emó'u xapa xâne. ¹⁵Ina kixovókoaxo Jesus:

—Koati yupihóvati ngahá'ayea ngahá'ineyepinoe níngea yara Páskoá tumúneke ngoítóponeovomo kotíveti. ¹⁶Yoko endó'okopitinoe ákoyeanemo íningeopíku xapa Páskoá imókonemo kausákapu koati kixó'ekone ya natíxokuke Itukó'oviti —kíxovokoxoane.

¹⁷Yane ina namukôa Jesus ne enovópeti apêti ekâtiya koane íkoro'ixeovo xoko Itukó'oviti. Ina kôe:

—Nemúkanoe. Kalihú kalihu íxenoé yénoyivoa, uhá ketínoe. ¹⁸Koati ngixópitinoe ákoyeanemo énoyeovangu hô'o ra ha'i úva ukeátine kó'oyene tukú koeti seapánehiko heú koêti ne xanena Itukó'oviti vanúkeke xoko natíxoku —kíxovokoxoane.

¹⁹Yane veyone pâum ne Jesus, ina ikoró'ixovo xoko Itukó'oviti. Yane honó'ekexoanemaka, ina porekêxoá íhikau koane kíxovokoxea:

—Enepora pâum, mûyom kixó'eko, ésa'imo ngoíteovopinoe. Yákoyenenoe ye níki, puyákoponeovakemo yokóvo ne ín-
dukeinopi —kíxovokoxoane.

²⁰Uke'éxone njántaxeahiko, ina namukôa Jesus ne enovópeti kuteâti-maka kíxoaku ne pâum, koánemaka kíxovokoxea:

—Enepora ekâti yara enovópetike, hane kixó'eko inámati kixovókuti ítukeinó xâne ne Itukó'oviti vo'oku óvokinovopinoemo indína. ²¹Itea anéye xapákuke úti xe'ókuke ra mêsa ne itúkoheovoti koeku hókeonu, enepone kurikónutimo xoko xanéhiko puvónuti. ²²Koati kaná'uti ngoépekeekonomó, kuteâti koeku isóneunonu Itukó'oviti, itea koati kotívetimo koêku ne kurikónutimo xoko xanéhiko puvónuti, undi íhae vanúke ikútipasikoponovoti xâne —kíxovokoxoane.

²³Yane turíxovone ne íhikau Jesus épemo'ikeokoko, kaha'átihiho éxea

itukóvotiye xapákuke ne itúkoheovoti koeku hókea Jesus.

Kixoku itúkeovo ne xâne koati payásoti nonékuke Itukó'oviti

Mt 20.25; Tk 4.6

²⁴Yane turíxovone kali enó'iyea yumópeokoko ne íhikauhiko Jesus, kaha'âti éxeahiko itukóvotiye ne koati payásoti xapákuke. ²⁵Ina kixovókoxoa Jesus:

—Koaíhiko nâti pahukô xapa xâne yara kúveu mêum. Koane enepohikone pahúkoti, uhé'ekinoati kíxeokono itúkeovo apêti xunáko kóusokino nókone xanéhiko. ²⁶Itea ako ákoeneye xepákukenoe, koati pó'iti koêku. Vo'oku enepone koâti payásoti xepákukenoe, konókoti kutí kixópeovo xâne yupihóvoti ákoyea apáyaso. Kene ne inuxínopiti, konókoti kutí kixópeovo ovoxe po'ínuhiko xâne. ²⁷Kutí'ikopo payasó'inopi, enepone ivatákoti xe'ókuke mêsa? áko'o enepone ominoâti níka. Hainá'ikopo ne ivatákoti xe'ókuke mêsa? Itea hara ngoéneye xepákukenoe, ovoxéti. ²⁸Ítínoe itukóvo koati kaha'ínenuti ya uhá koeti kotíveti koekúti véngoku ákoti kurikánu. ²⁹Kuteâti poréxeonu Nzá'a nandíxeamo, mborexópitinoemakamo netíxi ³⁰motovâtimo kehá'ineyinu ya xe'o mêsa, óvoku nikokónoti yoko ekâti ya nandíxokuke, koane ivetákotimo xoko ivátakokuhiko pahúkoti nandíxokuke, yihofkopati ne nduse koeti iháxakexoku xanena Izaráe, neixoâti unátiyea, áko'o ákoyea aúmati ne ítuke —kíxovokoxoane Jesus.

Koyuhó'inoa Jesus koêkumo ne Simaum Péturu

Mt 26.31-35; Mk 14.27-31; Xu 13.36-38

³¹Ina kixó'íkomaka Péturu ne Jesus:

—Simaúm, imáko ké'iyivoku. Ítoane Satánae ne yúmo'ixovone hixópeopinoe.

Yoko ákomo íyuhixapinoe. Hanemo koéneye kixópiku kuteâti koeku ákoyea íyuhixakana koyúyukexeokono ne vekoti komukéxopetike enepo komukéxokono. ³²Itea émbeminopine Itukó'oviti ákoyea kirika kívivonu Simaúm. Koane enepo yaukápapune njokóyoke, kéxunakapimo isóneu ne pe'ínuhiko ingéneke —kíxoane Jesus.

³³Ina kixôa Péturu:

—Unaém, usó ngóye xané ngíxeopi iké'akivo koánemaka ngoépekeokono okonókovo.

³⁴Itea hara kíxoa Jesus:

—Koâti endó'okopiti kêkumo Peturú. Kó'oyene, tumúnekemo éneyea tapî'i, mopo'âtinemo keyúho ákoyea yéxanu —kíxoane.

³⁵Ina kixovókoxoamaka Jesus ne íhikau:

—Ápeikopo konokínovopitinoe yaneko mbahukópi keyúhoyi emó'um yâtikeneye, yaneko ákoyeaku yama íhaku tîketina koane íhaku ípevo yoko piríkatana?

Ina yumopâhiko:

—Ako nókone úti.

³⁶Ina kixovókoxopakomaka Jesus:

—Kó'oyene, enepone apêti íhaku tiúketina yoko íhaku ípovo, áma xokóyoke. Yoko enepone ákoti hána'iti pirítauna, yusikóne kaváneyea kápana itúka ésa'i vanéxeake ne hána'iti pirítauna. ³⁷Vo'oku koati endó'okopitinoe kónokea kóusokeovo njokóyoke neko yutoéti emó'uke Itukó'oviti, enepone koêti: “Kutí kixókono váhere kixoku itúkeovo” koêti. Vo'oku oránane kóusokeovo ne emo'úti koyúhoti ngxókonokumo —kíxovokoxoane Jesus.

³⁸Ina kixôa íhikauhiko:

—Unaém, anéyene pí'âti hána'iti pirítai.

Ina kixoáhikomaka Jesus:

—Motóvane —kíxoane.

Koeku Jesus koitóponovo kotíveti ya Njetisémani

Mt 26.36-46; Mk 14.32-42

³⁹Yane pihóne ne Jesus xoko kali mopôí iháxoneti Olívera, koane íhikau xáneahiko. Yoko kóyekune Jesus yóneya. ⁴⁰Simoné'ehiko xoko áha óvea, hara kíxoa Jesus ne íhikauhiko:

—Ítíkanoe orásum, maka hákone ikerókovo enepo simâpi tiú'iti koekúti hixépikonoke —kíxoane.

⁴¹Yane kali ahikuu koéne ne Jesus, kuteâtimea tirinta koeti méturu kíxoaku ne íhikau, ina ipuyúkexo epémoti Itukó'oviti. Hara koéne:

⁴²—Pai, enepo itukapu yahá'inonu, yáhikuxapinana ra êno hána'iti tiveko ngoékumo, itea haináya anjáke, itea itúkapu yahá'inonu kousókovomo ya njokóyoke —koéne.

(⁴³Yane apé kó'inoane ánju íhae vanúke, ovoxe Itukó'oviti, koxunáko-poneati isóneu. ⁴⁴Koeku yupíheovo êno tiveko isóneu ne Jesus, inamá'axoneoxo itúko xunáko ya orásaunake. Yoko eneponeko yonúko, kutí koéne pú'itinoe itomíkexoti íti irihíkivoti poké'eke.)

⁴⁵Uke'éxone itúkea orásum, exépukopone, ina aukópovo xoko íhikauhiko. Inu'í kixópanehiko imókea vo'oku yupíheovo ikáxu'iyeahiko okóvo.

⁴⁶Ina kixoáhiko Jesus:

—Na koeti imékinonoe? Yexépuka, itíkanoe orásum maka hákone ikerókovo simâpi tiú'iti koekúti hixépikonoke —kíxoanehiko.

Ika'ákokonone Jesus

Mt 26.47-56; Mk 14.43-50; Xu 18.3-11

⁴⁷Ixómoiko koyúho ne Jesus, sí-mohikoane êno xâne. Yoko hane inuxínoahiko Njûda, póhuti yane nduse koeti íhikau Jesus. Énomone ahi'ókovo Jesus kaha'âti siunoné kíxea yúhoikea.

⁴⁸Yane hara kíxoa Jesus:

—Njudá, imáko itúkinovo ya ítiko-heyivo sínoneyinu kirí'okinu xanéhiko puvónuti, undi íhae vanúke ikútipasiko-ponovoti xâne!

⁴⁹Ina kixo Jesus neko íhikauhiko oveâti xêrerekuke noixoâne neko koekúti:

—Unaém, visúkanehiko ya hána'iti pirítai? —koénehiko.

⁵⁰Yoko apé koéne póhuti xapákuke ne íhikau Jesus, hú kixoti tetúkenoxea ahí-noe koati payásoti ya uhá koeti sasedóti inuxínoti júdeu hó'eke. Maturú kixea kêno éxopeke. ⁵¹Itea sayá'ikoa Jesus. Hara kixoa:

—Ápene. Hácone kixeáneye —kixoane.

Ina itukópino kêno, yane unátipone.

⁵²Ina kixôa Jesus ne tutíhiko inuxínoti júdeu hó'eke, koáne ne tuti xanéhiko koyónoti hána'iti imokóvokuti, yóko'omaka ne po'ínuhiko payásoti xapa tuti júdeu ika'ákoponotihiko:

—Undí'ikopo koati koyuvôrixovoti ísukenati omó kixínekenoe hána'iti pirítai yoko pulô'i, isukópeti nemúkoponinu? ⁵³Uhá koeti káxe, óvonzeixokunepopo xepákukene ya hána'itike imokóvokuti inzíkaxoti, itea ákonoe iké'akanu. Kó'oyene simóvotine orana iké'akinu yoko oránanemaka xuná'iyea váhere ítukeinonu Satánae —kixovokoxoane.

⁵⁴Ina ika'ákohiko Jesus, omâtihiho óvokuke koati payásoti ya uhá koeti sasedóti inuxínoti júdeu hó'eke, ina usá'ixoahiko ovokútike. Kene Péturu, ákone malíka kixoaku hókea.

Koyuhôa Péturu ákoyea exa Jesus

Mt 26.57-58; 26.69-75; Mk 14.53-54; 14.66-72; Xu 18.12-18, 25-27

⁵⁵Ina oxokúxohiko yúku kukúkeke kíndana ne ovokúti. Yane ivátahikone onokóvotihiko. Koane Péturu, ivátako-ponomaka xapákuke. ⁵⁶Yane apé koene

seno ahinoêti, noixoti Péturu vaata koyêti xe'ókuke yúku onokóvoti. Pono-ponó kixínoane úke sêno, ina kôe:

—Koati xáneheixonemaka Jesus ra hóyeno —koéne.

⁵⁷Itea hara kixoa Péturu:

—Senó, ako énja ne hóyeno kixene —koéne yúho yumopâ.

⁵⁸Avo áxu'ikene, apé koéponemaka po'i noixoâti. Hara kixoa:

—Koati itímaka po'ínu xáneheixone ne hóyeno —kixoane.

Ina yumopâ Péturu:

—Hoyenó, haina undi xáneheixone nê'e —kixoane.

⁵⁹Poéhamea ôra ikénepoke, apé koéponemaka po'i koêti:

—Eneporâ'a, koati kaná'uti itúkeovo xáneheixone ne hóyeno, vo'oku koati íhaemaka Ngálíleya râ'a —koéne.

⁶⁰Ina kixôa Péturu:

—Hoyenó, ako énja ne kixene —koéne.

Avo uké'exa koyúhoyea ne Péturu, éneone tapí'i. ⁶¹Ina na'akénexova Vúnae ne Péturu, komomo-komomó kixoane. Énomone yanê'e, puyákoponovane okóvo Péturu neko yuhó'inoa Vúnae yaneke kixôa: “Kó'oyene tumúnekemo éneyea tapí'i, mopo'âtinemo keyuho ákoyea yéxanu” kixôa. ⁶²Yane ipúhikopeane Péturu ne óvoheixoku. Koati iyôti vo'oku yupíheovo kotíveyea isóneu.

Koemóke'ekono ne Jesus

Mt 26.67-68; Mk 14.65

⁶³Enepohikoneko hóyeno koyónoti Jesus, ixómonehiko koemóke'ea koane ísúkeahiko ⁶⁴yoko ikauké kixoanehiko, ínamaka kixôa:

—Mahí'ipepo iti porófeta. Íhexaikopo itukóvotiye ra isukópiti —kixoanehiko.

⁶⁵Yoko enómaka po'i yuhó'inoahiko koemóke'eati.

Yuhóikokonone Jesus nonékuke koati payásoti yúhoikovoku jûdeu

Mt 26.59-66; Mk 14.55-64; Xu 18.19-24

⁶⁶ Ehá'axo yúponi, ho'úxovonehiko uhá koeti payásoti hóyeno xapákuke tuti jûdeu, enepone tutíhiko sasedóti inuxínoti jûdeu hó'eke koánemaka ne éskiribahiko ihíkaxoti yútoe Muíse. Ina omokóno ne Jesus xoko ho'úxovokuhiko, enepone koati payásoti yúhoikovoku jûdeu. Ina kixohíko Jesus:

⁶⁷ —Itukápuho íti ne Mésiya, enepone páhoe Itukó'oviti koíteovo xâne, yokóyuhoinovea itfíkivoaxo —kíxoanehiko.

Ina yumopâ Jesus:

—Enepo ongoyúhoa indúkeova, ákonoemo yakútiponu. ⁶⁸ Koane embemápinoe iséneunoe, ákonoemo yimápanu. ⁶⁹ Ukeátine kó'oyene, hanemo ivándakopone, undi íhae vanúke ikútipasikoponovoti xâne, éxopeke Itukó'oviti, enepone apêti xunáko pahúkea uhá koêti —kíxovokoxoane Jesus.

⁷⁰ Ina kixoáhiko uhá koêti neko tutíyehiko:

—Ití'ikopo Xe'exa Itukó'oviti?

Ina yumopâ Jesus:

—Enepone yépemonuke, kouhupu'ikoa indúkeova —kíxoane.

⁷¹ Ina koehíko:

—Ákone vokónoko po'i koyuhó'inoveati pahúnevo râ'a. Koati kameátine uti yúho koyuhómeku itúkeovo Xe'exa Itukó'oviti —koénehiko.

Omokóno Jesus xoko Pilátu

Mt 27.1-14; Mk 15.1-5; Xu 18.28-38

23 Yane heú koéne exépuhikea neko ho'uxóvotihiko, ina omohíko Jesus xoko Pilátu. ² Yane turíxovone koyúhoyeahiko ákoyea aúnatí ítuke Jesus. Hara koéhiko:

—Enepora hóyeno, vinú'ikoa koésayu'ixea isóneu xanena úti, koane íhikaxea xanéhiko ákoyea parexa kóperau koati payásoti natina úti, enepone Sêza. Koyúhomaka itúkeovo Mésiya, páhoe Itukó'oviti koíteovo xâne, koane itúkeovomaka nâti —kíxoanehiko.

³ Ina kixôa Pilátu ne Jesus:

—Ití'oxo natina jûdeuhiko?

Ina yumopâ Jesus:

—Enepone yépemonuke, kouhupu'ikoa indúkeova —kíxoane.

⁴ Ina kixovókoxxoa Pilátu ne tutíhiko sasedóti inuxínoti jûdeu hó'eke, yóko'o neko êno xâne ho'uxóvotiya:

—Ako ápahuina ínínjone váhere ítuke ra hóyeno —kíxovokoxoane.

⁵ Itea inamá'axone koyuhôa tutíhiko jûdeu ápeyea váhere ítuke. Hara koéhiko:

—Koati koturíkexoti xanéhiko râ'a. Ihíkaxoti ya uhá koeti Njúdeya, ukeâti turíxeovoku poké'exa Ngálíleya tukú kíxoane yâye —koénehiko.

⁶ Kameáne Pilátu ne yuhóhiko, ina epêmo itúkeovo íhae Ngálíleya ne Jesus. ⁷ Exoâne itúkeovo ukeâti xoko iháxakoku poké'e natíxoku Êrodi, pahúkone Jesus xokóyoke. Yoko koati Njeruzálem óvo ne Êrodi yaneko káxehiko.

Omokóno Jesus xoko Êrodi

⁸ Yupíhova elókeyea okóvo ne Êrodi nóixo Jesus. Koáhati mekutíne kahá'a nóixea vo'oku enó'iyeanee kámea koyuhó'iyeeati koêku ne ítuke, koane kúxoamaka nóixea ítukea iyupánevoti. ⁹ Yupíhovo êno épemo'ikoake Êrodi, itea ako ápahuina yumópeake Jesus. ¹⁰ Enepone tutíhiko sasedóti inuxínoti jûdeu hó'eke, yóko'o ne éskiribahikoya ihíkaxoti yútoe Muíse, inamá'axo kohonóko emó'u koyúhoyea ápeyea váhere ítuke ne Jesus. ¹¹ Yane komohí kixo Jesus ne

Êrodi yoko uhá koeti húndarunahiko, koane koémoke'eyeahikomaka, itukínoati kuteâti ípovo nâti koati kalísoti híyeu, hamá koêti poké'eke. Yane ina pahukópa Êrodi xoko Pilátu. ¹² Énomone yaneko káxe, unátipinokokone isóneu ne Êrodi yoko Pilátu. Yoko koati ka'anánekokoti neko pi'âti yaneekôyo.

Pahukókono Jesus kurúhuxeokono

Mt 27.15-26; Mk 15.6-15; Xu 18.39-19.16

¹³ Ina ho'uxôa Pilátu ne tutíhiko sasedóti, yóko'o ne po'ínuhiko payásoti xapa tuti jûdeu, koánemaka ne xanéhiko. ¹⁴ Ina kixovókoxxoa Pilátu:

—Enepora hóyeno yómone njokóyoke, keyúhoanoé itúkeovo kopoé'akexoti isóneu xanéhiko. Émbemo'ikoane nenékukenoe, itea ako íninja ápeyea pahúnevo ra hóyeno kuteâti ne yévotikoake. ¹⁵ Kúteanemaka Êrodi, ákomaka ínixea pahúnevo. Hukínóvoti pahúkopeamaka yáyeke xoko úti. Koati iyúseoti ákoyea pahúnevo ra hóyeno mani évotikinokonoke koépekeokono. ¹⁶ Mbahukoâtikopo yehépoke'exeokono, ínamo ngurikápa —kíxovokoxoane Pilátu.

(¹⁷ Yoko koati konokoâti Pilátu kuríkopea póhuti iká'aeti kaxénake neko áyui jûdeuhiko.) ¹⁸ Itea vaúkexone uhá koêti neko xâne. Hara koe yúho vaúkexea:

—Enepora hóyeno, konókoti koépekeokono. Hane kiríkapinavi Mbarâba —koénehiko.

¹⁹ Yoko ika'ákovokutike óvo ne Mbarâba vo'oku kóturihikea xanéhiko yane pitivóko yaneko okopókono nâti, koane vo'oku ápeyea koépeu. ²⁰ Yoko koati kahá'ati kuríkopea Jesus neko Pilátu. Énomone káyukopinoahikomaka

ne yúho ²¹ itea inamá'axone kohonóko yúho neko xanéhiko vaúkexea:

—Kirúhuxa! Kirúhuxa! —kóyehiko.

²² Ina kixovókoxxopamaka Pilátu. Yoko mopó'apene káyukinoá neko yúho:

—Kutí'ikopo itúko pahúnevo ra hóyeno? Koati ákoti ininjêa váhere ítuke mani évotikinokonoke koépekeokono. Mbahukoâtimo yehépoke'exeokono ínamo ngurikápa —kíxovokoxoane.

²³ Itea inamá'axohiko kohonóko vaúkexea épemea kurúhuxeokonono Jesus. Ehane ítoahiko ne âha vo'ókuke neko êno hónoti vaúkexea.

²⁴ Yane itúkinoane Pilátu ne épemonehiko. ²⁵ Kuríkopinoá ne épemone kuríkopeokono, enepone ovoti ika'ákovokutike vo'oku kóturihikea xanéhiko, koane vo'oku ápeyea koépeu. Kene Jesus, kuríkoane xokóyokehiko, motovâti itúkea ne âha kíxeahiko.

Kuruhúxokonone Jesus

Mt 27.32-44; Mk 15.21-32; Xu 19.17-27

²⁶ Yaneko omonéhiko Jesus, ápe hóyeno koéhati Símaum ukopeâti mêum. Enepora hóyeno, íhae pitivóko iháxoneti Síreni. Yanê'e, ípihonehiko kurúhu povókuke Símaum ne húndaru koane pahúkea oko'íkené kíxea Jesus koínoinoa.

²⁷ Koati yupihovó koeti êno xâne hokoâti. Ápemaka senóhiko xapákuke ixómoti iyókexo koane ipúsokopea xâ'a, kotiveâti neko kixókonoku Jesus. ²⁸ Ina komomâ Jesus neko senóhiko, hara kíxovokoxoa:

—Ítínoe sêno íhae Njeruzálem, hákonoe iyeínonu itea ítínenoe iyápinapu yoko xi'íxaxapa. ²⁹ Vo'oku simóvotimo káxe kó'iyekuneye xanéhiko: “Koati únati koêku ne senóhiko ákoti koxé'exayeaku, ákoti-maka xe'éxa óhiu” koetímo. ³⁰ Vo'ókuke ne hána'itimo tiveko koekúti yaneko káxehiko, ká'aye koetimo xanéhiko:

“Ehá'ani íkoro'uxeovovi ne hána'iti mopô. Ehá'ani koépekexevovi” koetímo.

³¹ Ako kuxákana oró'okeovo ne tikóti tonó'otiko, poéhane movó'oti oro'ókovo. Koeku ngíxeokononeye kó'oyene, undi ákoti évotikokonoke, kutí koe koeku kurikókono ne tonó'oti tikóti yúkuke. Ná'ikopomeamo kó'eye tiveko kixókonoku ne koati motokeâti ipíhoponeokono, enepohikone kutí koeti movó'oti tikóti kurêti yúkuke? —kíxovokoxoane Jesus.

³² Yoko ápemaka po'i pi'âti hóyeno koati ákoti aunáti ítuke, ixánexokonoke Jesus kurúhuxeokono.

³³ Simonéhiko ya xoko iháxoneti “Opepú'iti”, kurúhuxonehiko Jesus, koánemaka neko pi'âti hóyeno ákoti aunáti ítuke. Poéha éxopeke Jesus, poéhamaka lopékuke.

³⁴ Ina kôe ne Jesus:

—Pai, hako ipihéponoa ra xanéhiko vo'oku ako éxa ne ítukeinonuhiko —kixone há'a.

Yane haxákokoahiko húndaru neko ípovo Jesus. Ina kurikóhiko, komomâti itukóvotimoye ípovo Jesus námoe póhutihiko. ³⁵ Yoko ixomo komomâ xanéhiko heú koêti neko koekúti hiko, koane ixomo koemóke'e Jesus ne tutíyehiko. Hara koéhiko:

—Koítovopepo po'i xâne rá'a. Kaítapapuikopo itukápuxo koati Mésiya, enepone páhoe Itukó'oviti koíteovo xâne —koénehiko.

³⁶ Koémoke'e amaka húndaruhiko. Ina ahi'ókovahikomaka ominoâti víyum ákoti koati unátiyea ³⁷ koane kixeahiko:

—Itikápuxo natina júdeuhiko, keítapapu —kíxoanehiko.

³⁸ Yoko ápe yutoéti tutíkuke kurúhuna Jesus (yutoxóvoti ya emó'uke ngerêku, koane emó'uke rómanu, yoko emó'uke júdeu). Hara kôe: “Natina júdeuhiko rá'a” kôe.

Koêku ne pi'âti ákoti aunáti ítuke kuruhúxokonoti xêrerekuke Jesus

³⁹ Ápe póhuti koemóke'etimaka Jesus yane pi'âti ákoti aunáti ítuke kuruhúxokonoti xêrerekuke Jesus. Hara kíxoa:

—Mahi iti Mésiya, páhoe Itukó'oviti koíteovo xâne. Keítapapuikopo, ínamo keítápuvimaka —kíxoane.

⁴⁰ Itea hara kíxoa po'i kuruhúxokonoti saya'íkoati:

—Muhíkova koeku kirúhuxikono, ako tiya Itukó'oviti? ⁴¹ Koati ponóvoti kix-eokononeye úti, vo'oku koati motokeâti namúkopea úti ésa'i ne váhere vítuke. Kene ako váhere ítuke rá'a —kíxoane.

⁴² Ina kixo'íkomaka Jesus nekôyo:

—Enepo yurúkapapu netíxokuke, puyákapunumo yokóvo —kíxoane.

⁴³ Ina yumopâ Jesus:

—Koati emo'úti ra yunzó'ínopi: Keha'íneponutinemo kó'oyene ya xoko uh'ékoti yonópoku ómomikopea ne kasása'íupo Itukó'oviti —kíxoane.

Koeku Jesus ivokóvone

Mt 27.45-56; Mk 15.33-41; Xu 19.28-30

⁴⁴ Yoko ye'ékotine itúmukea káxe yanekôyo. Énomone yanê'e ípukovone káxe, hahámone uhá koeti kúveu mêm tukú koeti mopo'âti ôra ya kiyakáxe.

⁴⁵ Yoko ívarereone kukúkeke neko êno kopópoti váhere haxakeâti kúveu ne hána'iti imokóvokuti. ⁴⁶ Yane ápene koati êno hónoti emo'u Jesus koêti:

—Pai, nguríkopa ra omínjone xikóyoke —koéne.

Uke'éxoane koyúhoyea nê'e, íhunokoane ne omíxone, ivókovone.

⁴⁷ Noixoâne tuti húndaru neko koekúti hiko, iháyu'iko Itukó'oviti koane kó'iyea:

—Koati kaná'uteoxo ítúkeovo ponóvoti ra hóyeno —koéne.

⁴⁸ Enepone êno opoíkovoti xâne ho'uxóvotiya komomóponoati

neko koekúti, noixoânehiko nê'e, pihohikopone. Hána'iti ikáxu'iyehiko okóvo koane ipúsokopea xâ'a. ⁴⁹Yoko heú koetihiko neko ínikone Jesus, koánemaka ne senóhiko hokoâti ukeâtihiho Ngalíleya, kali ako malíka okínoakuhiko komómoyea neko koekútihiho.

Koeku Jesus ekoxókonone

Mt 27.57-61; Mk 15.42-47; Xu 19.38-42

⁵⁰Yoko ápe hóyeno koéhati Yúse, koati teyonéti xapákuke neko po'ínuhiko pahúkoti yane koati payásoti yúhoikovoku júdeu. Enepone hóyeno, koati itípakovoti koane koati ponóvoti kixoku itúkeovo. ⁵¹Hane úkea pitivóko iháxoneti Arimáteya, po'i pítivokona júdeuhiko. Yoko ako ínixa Yúse póneovo isóneu yoko ítuke ha'ínehiko yaneke yuhoíkokonone Jesus. Koati kuxoíxotinemaka símeovo kaxena natíxea Itukó'oviti xapa xâne neko hóyeno. ⁵²Yane pihóne Yúse xoko Pilátu epemóponoati yusíkea veyópea ne muyo Jesus kuruhúke. ⁵³Porexókonoane, yane veyóponoane xoko kurúhuxokonoku, ina aupíxoá ya hána'iti ipovóti líyum. Yane iyónoane xoko uhôro kehoéti mopóíke, ávoti ekoxóvati. ⁵⁴Yoko koati úrukovo pe sâputu, kóusokovopene júdeuhiko vo'oku áyui.

⁵⁵Enephikoneko sêno xánena Jesus ukeâti Ngalíleya, hokó kixo Yúse ivokó'okoponoti ekóxokonoku Jesus koane kixókonoku ne mýyo ipíhokonone uhorókuke. ⁵⁶Yane pihópone kóyuseopeahiko xêru yoko óliu, óvo'okopemo muyo Jesus.

Yaneke sâputu, ómomikoponehiko kuteâti páhoenoa yútoe Muíse.

Koeku Jesus exepúkopone ukópea xapa ivokóvoti

Mt 28.1-10; Mk 16.1-8; Xu 20.1-10

24 Hahá'itiko yaneke lúmingu, pihóne ne senóhiko xoko ekóxokonoku Jesus, ominoâtihiho neko xêru kóusokinoake. ²Simoánehiko, inú'ikoane neko mopóí exexoâti ne uhôro ahíkuxeokonone. ³Urúkovanehiko neko ekóxokonoku, ákone inú'ikaya ne muyo Vúnae Jesus. ⁴Ákohiko éxina isóneu neko koekúti kó'inokeneye. Yane apé kó'inoane pi'âti kutí koeti hóyeno hóhopu koyêti ípovo. ⁵Yupihovó koéne píkea neko senóhiko vo'ókuke, koane puniniké kó'iyehiko. Ina koehíko neko pi'âti noíxone:

—Na koeti yopósikinoa xapa ivokóvoti ne iyukópovotine? ⁶Áko'one yâye nê'e, exépukopone. Puyákapana-panoe yokóvo neko yuhó'inopi yovo'íko ya Ngalíleya ⁷yaneke kíxeopikunoe: “Ngonókotimo ngurí'okeokono xâne váhere kíkoku itúkeovo, koane ngurúhuxeokono, yoko enjépukopeamo ya mopó'apeke káxe ikénepo, undi íhae vanúke ikútipasikoponovoti xâne” kixópinoepepo —koénehiko neko pi'âti.

⁸Yanê'e, puyákoponovane okóvo senóhiko neko yuho Jesus. ⁹Ukopeânehiko xoko ekóxokonoku Jesus, koyúhopinoane neko unze koeti íhikau Jesus, koánemaka ne po'íhiko xâne ovâti xapákuke, uhá koêti neko koekútihiho. ¹⁰Yoko hara íha neko senóhiko koyuhópati ne koekútihiho: Mariya Mandâlena; Njuâna; yoko po'i koéhatimaka Mâriya, enepone eno Teâku. Ápemaka po'ínuhiko sêno xánena, koyuhópatimaka xapákuke neko unze koeti ápostulu kaná'uyea neko koekúti. ¹¹Itea ako akúti peahiko ápostulu neko yúho. Kutí kó'inoá koyuhóheoti. ¹²Yane xepú koene Péturu ehakóvo xoko ekóxokonoku Jesus.

Simoáne, ina yupunínikovo, yane ákone noíxoneya ákoti itukápa neko ipovóti líyum, aúpi. Yane pihópone óvokuke koane iyúpaxeova neko koekúti.

Pi'āti kutípoti Jesus oxéneke Emâu

Mk 16.12-13

¹³ Énomoikone yaneko káxe, ápe pi'āti kutípoti Jesus yonoti kali ipuxóvokuti iháxoneti Emâu. Hanêkomea kuteāti yehí koeti kílómituru kixoku Njeruzálem. ¹⁴ Koeku yóneahiko, koane itúkea xêti uhá koêti neko koekútihiho. ¹⁵ Ya koeku ixómoyea yúho'ixokoko koane koyúhoinokoko isóneunoa, apé koene Jesus ahi'ókovatihiko koane xanee kixeahiko. ¹⁶ Itea kutí koe apêti itopeâtihiko úke neko pi'āti, ákoinoke éxapana. ¹⁷ Ina kixôa Jesus:

—Kutí'oxoya ne itíkonoe yónoku iséneu ixómoinoke yího'ixokoko koeku yéni? —kíxoane.

Xe'okó koénehiko neko pi'āti, koati ikaxú'itihiko okóvo. ¹⁸ Ina kixôa póhuti yane pi'āti koéhati Keleópa:

—Poéhaneikopomea íti itukóvo ovâti ne Njeruzálem ákoti exâ koêku ne koekútihiho apêti yara káxehiko pi-hotíne? —kíxoane.

¹⁹ —Kuti itukóvo koekúti? —koéne.

Ina yumopâhiko:

—Enepone uhá koeti kixókonoku ne Jesus íhae Nazâre, hóyeno páhoe Itukó'oviti koyúhoyea emó'u xapa xâne, koati hána'itimaka xunáko iyúseoti ya ítuke, koáne ya koyúhoyeake nonékuke Itukó'oviti, koane nonékuke uhá koeti xâne. ²⁰ Itea enepone tutíhiko sasedóti inuxínoviti hó'êke úti, yóko'o ne po'fhiko pahúkoti xapákuke úti, pahúkoa koépekeokono nekôyo koane kurúhuxeokono. ²¹ Yoko énomone kúxo úti itúkeovo mani koitóvoviti, uti íhae Izarâe. Haina póhutine nê'e itea kó'oyene, koati mopo'âpoatine káxe ikéne neko koekútihiho.

²² Ápemaka senóhiko ha'íneheixone úti, viyúpaxeovake ne yuhópinovi ukopêa xoko ekóxokonoku Jesus ya yuponii koêti. ²³ Ákonehi inú'ika ne muyo Jesus ya. Yane káyuhikopovone, koyuhópati ápeyeahiko ovoxe Itukó'oviti noíxone, enepone ánjuhiko íhae vanúke, etó'okoati exépukopeane ne Jesus. ²⁴ Yane pihómaka po'ínuhiko ha'íne úti xoko ekóxokonoku Jesus. Noíxoanehiko itúkeovo koati kaná'uti yúho ne senóhiko itea ako naíxahiko Jesus —kíxoanehiko.

²⁵ Ina kixôa Jesus neko pi'āti:

—Imáko itíkinovonoe xâne ákoti isóneu koane ôriti kutípea uhá koêti ne yuho porófetahiko emó'uke Itukó'oviti. ²⁶ Koati konókotipepo koítoponeovo kotíveti ne Mésiya, enepone páhoe Itukó'oviti koíteovo xâne, motovâtimaka yupíheovo kahána'ikopeokono. —kíxoanehiko.

²⁷ Yanê'e, xoko yútoe Muíse koukea kouhupu'ikinoa uhá koêti ne yutoéti emó'uke Itukó'oviti koyuhó'iyeti koêku, koáne xoko heú koeti yútoe porófetahiko.

²⁸ Ye'éxoanehiko ne kali ipuxóvokuti yonópokuhiko, ítukovo ukopónotiko ne Jesus. ²⁹ Itea ako akáha'ainoa pi'āti xá-nena itávokea. Hara kíxoahiko:

—Yavá'avoneye xoko úti vo'oku kiyóne káxe, kahá'ane yotíxea —kíxoanehiko.

Yane xanépoane Jesus motovâti ókea xokóyokehiko. ³⁰ Ya koeku ivátakeahiko xe'ókuke mēsa nikotíhiko, veyo pâum ne Jesus, ina ikoró'ixovo xoko Itukó'oviti. Yane honó'ekexoane ne pâum, ina porexôa neko pi'āti. ³¹ Yane imíhe'okonehiko isóneu koane éxoponoane, itea má koépeane Jesus.

³² Ina kixokókohiko neko pi'āti:

—Énomoneikopo yupíhinovo úhep-eyea kámokenoyea úti koane elókeyea vokóvo yâkeneye xenékuke, koeku

yúho'ixeovi koane koûrapu'ikinovea ne yutoéti emó'uke Itukó'oviti —kixókoko.

³³ Énomone yaneke ókoku ôra, exépukoponehiko neko pi'âti, kayuké koéponehiko ya Njeruzálem. Inú'ikoako ho'úxeovo neko unze koeti íhikau Jesus koánemaka neko po'ínuhiko xâne xokóyoke. ³⁴ Ina kixokóno neko pi'âti simôti:

—Exépukopone Vúnae.
Koútata'ixopinovone Símaum
—kixókonone.

³⁵ Yanê'e, koyúhoamaka neko pi'âti ne kixoku koêku ya xenékuke, koane kôeku exóponoanehiko ne Vúnae yaneko hono'ékexone pâum.

Exókopova Jesus neko íhikauhiko

Mt 28.16-20; Mk 16.14-18;

Xu 20.19-23; Át 1.6-8

³⁶ Avo uké'exa koyúhoyeahiko neko koekúti, apé koéne Jesus xapákuke. Hara kíxo:

—Aúhepeponoe iséneu.

³⁷ Itea kónoko'i neko íhikauhiko koane yupihovó koéhiko píkea. Ikútixati koipíhapatí. ³⁸ Ina kixovókoxxa Jesus:

—Na koeti pepókexinonoe iséneu? Na koeti ákoinonoe yakútipoa iséneuke itúkeovo ûndi? ³⁹ Yokómoma ra vô'um koáne ra njêve itúkeovo koati ûndi. Sipé'akanu motovâti yéxixo kaná'uyea. Vo'oku eneponi itukapu undi koipíhapatí, ákoni mûyom koane ômbe kuteâti koêku neíxinu kó'oyene —kíxovokoxoane.

⁴⁰ Koyuhoâne nê'e, ina exókoa ne vô'u koane hêve. ⁴¹ Koati yupihóvoti elókekohiko okóvo neko íhikau, itea vo'oku kóyeyeanne âvoyea koâti kutípeahiko, koane vo'oku iyúpaxeovahiko neko koekúti, hara kíxovokoxopamaka Jesus:

—Ápe nikokónoti yâye? —koéne.

⁴² Ina porexoâhiko itátane orópeuti hôe (yoko itátane íhaku ho'o mópo).

⁴³ Yane níkoane nonékukehiko. ⁴⁴ Ina kixovókoxxopamaka Jesus:

—Enepora koekúti, énomone ne yunzó'inopinoe ovónzeixoiko xepákuke kónokea kóusokeovo uhá koeti ngixókonokumo yutoxóvoti Ponóvotike Kixovókuti yútoe Muíse, koánemaka yútoeke porófetahiko, yoko ya Sâramu —kíxovokoxoane.

⁴⁵ Yane míhe'okínoa Jesus isóneuhiko éxea kixó'ekone neko yutoéti emó'uke Itukó'oviti. ⁴⁶ Hara kíxovokoxopamaka:

—Énomone kôe emó'uke Itukó'oviti kónokea koítoponeovo kotívoti ne Mésiya, páhoe Itukó'oviti koíteovo xâne, koane exépukopeamo ukópea xapa ivokóvoti ya mopó'apeke káxe ikénepo. ⁴⁷ Koyúhoamaka kónokea koyúhoyeovomo xapa xanéhiko itúyopeamo pahunévoti ya iháke nê'e. Énomone ne xanéhiko ikotívexoati isóneuke ne váherevoko, koane kurikópati. Koyúhoamaka itúkeovo turixeôvoti ya Njeruzálem koyúhoyeovomo ne íhíkauvoti yonoti xapa uhá koeti xâne, koékuti poké'e óvohikoku yara kúveu mêum. ⁴⁸ Itínene itukóvo koyuhoâti ra kaná'uti koekúti neíxonene. ⁴⁹ Koane mbahukínopeatinenoemo ne kixínopike Nzá'a yanekóyoke poréxeopeanoemo. Yavá'avonenoe yara pitivóko tukú koeti símeopikumo ne xunakóti ukeâti vanúke xoko Itukó'oviti —kíxovokoxoane Jesus.

Pihópone Jesus ya vanúke

Mk 16.19-20; Át 1.9-11

⁵⁰ Ina omâ Jesus ne íhikauhiko ya Mbétanea, koane koéxepukea vô'u koeku épeminoahiko unako koêku ikéneke Itukó'oviti. ⁵¹ Koêkuiko épeminoahiko, turíxovone ahíkuxopeova, pihópotine ya vanúke. ⁵² Ina ihayú'íkopa íhikauhiko koane káyuhikopeovo ya Njeruzálem.

Koati hána'iti elókekohiko okóvo.

⁵³Yoko kóyekunehiko yane hána'iti
imokóvokuti iháyu'ikeahiko Itukó'oviti.

Hunókokune.

YÚTOE XUÂUM

koyúhoti koeku Jesus

Enepora koyuhópeti, hara yutoxôa fhikau Jesus koéhati Xuâum, po'ínu Teâku. Numíkuxoti itúko itúkovokeye ne Xuâum yoko Teâku. Ápemaka po'i Xuâum, enepone iháxoneti Mbátita ahíkexoti xâne mekúke, itea enepone, pó'iti yara Xuâum yutoxoâti rá'a.

Enepone inúxoti mopo'âti koyuhópeti ya Novo Testamento, enepone yútoe Máteu, Márku yoko Lúka, êno xêti kutikókotiya, koyúhoti koeku Jesus koane ítuke yara kúveu mêum. Itea xoko yútoe Xuâum, êno po'i ihíkavoti fhikaxovike Jesus akó'oti yane po'ínuhiko mopo'âti koyuhópeti.

Enepora 4 koeti koyuhópeti, Máteu, Márku, Lúka yoko Xuâum, áinovo apêti koati âha éxokeovi koêku Jesus. Xoko yútoe Máteu, hane kouhápukovoya ítúkeovo nâti ne Jesus. Kene xoko Márku, kouhápukovo ítúkeovo ovoxé Itukó'oviti. Kene xoko Lúka ítúkeovo ikútipasikoponovoti, uti xâne yara kúveu mêum, ene kouhápukovoya. Kene ya yútoe Xuâum kouhápukovo ítúkeovo koati Xe'exa Itukó'oviti ne Jesus, kuteâti koêku noíxea úti xoko kapitulu 20 vesikulu 31.

Kouhápukinoviti koeku

Itukó'oviti ne Xe'exa Itukó'oviti

Kol 2.9-10; Êb 1.2; 1 Xu 5.20; Ap 1.17

1 Tumúneke ápeyea ra mêum, ápene ne Évekoaku Itukó'oviti Kouhápukinovoti, enepone Xe'exa. Ukeátinekene ápeyea xoko Itukó'oviti neko Xe'exa, epó'oxo koati póhutinehiko nê'e. ²Koati óvoheixokune xoko Itukó'oviti nê'e, ukeátinekene tumúneke ápeyea ra mêum. ³Epó'oxo xoko Xe'exa évekoa Itukó'oviti ítúkeake ne uhá koeti

ítuke inâ ítukôa. Ako ápahuina apêti ákoti itukapu énomone kousókoa. ⁴Énomonemaka ítukóvo úkeaku ne inámapoti apéyeati ákotinemo hunókoku. Yoko vo'oku ítúkeova, énomone kouhápukovo xâne yara kúveu mêum. ⁵Anéyeiko kouhápukove ovoti hahákuti nê'e, koane ako ita hahákuti ípukea.

⁶Ápe hóyeno páhoe Itukó'oviti koyúhoyea emó'u xapa xâne. Xuaum Mbátita koéha. ⁷Pahúkinokonoke nê'e motovâti koyúhoyea koêku neko Kouhápukoti xâne ukeâti xoko Itukó'oviti, maka akútipone uhá koeti xâne nê'e vo'oku yuho Xuâum. ⁸Haina Xuâum ítukóva ne Kouhápukoti xâne, itea simínoké koyuhóponeati koêku nekôyo. ⁹Koati kaná'uti Kouhápukoti xâne ne ngíxone, enepone simôti yara kúveu mêum kouhápukove uhá koeti xâne. ¹⁰Símo yara kúveu mêum nê'e, yoko énomone kousókoa ne uhá koeti apêti, itea ako éxa xanéhiko ítukóvotiye. ¹¹Koati xanéna simíno, itea ako ítúkeake xanéna emó'u. ¹²Itea uhá koeti koêkuti namukeâti emó'u, énomone poréxo ítúkeopeovo xe'éxapone Itukó'oviti. Énomone neko xâne koati kutipoâti. ¹³Yoko enepone ítúkeopeovohiko xe'éxapone Itukó'oviti ne kutipoâti, haina kuteâti koeku ipúhikea xe'exa xâne yara kúveu mêum. Ákomaka akútea koêku kahâ'a koxé'exaye ne xâne. Hainámaka vo'oku ahá'inoa koyénoti itea koati ahá'inoa Itukó'oviti.

¹⁴Enepone Évekoaku Itukó'oviti Kouhápukinovoti, uti xâne, íkutipasikoponovoti. Koati opónoti xapákuke úti. Yoko áinovo kaná'uti kixovókuti íhae xoko Itukó'oviti yoko seánako Itukó'oviti apê xokóyoke. Noíxoane úti ítúkeovo koati êno hána'iti ihayú'uti, poéhane motovâ ítúkeova

neko koati kaná'uti Xe'exa Itukó'oviti, ákoti po'ínu.

¹⁵ Hara koe yûho ne Xuaum Mbátita xapa xâne yanekôyoke koyuhó'iyeti koeku nekôyo:

—Énomone ngíxone rá'a enepo ngoyûho yanekôyo ápeyemo hóyeno keno'ókoti ingénepoke koati teyonéti ya undíke, epó'oxo inuxóne ápe ya undíke, vo'oku tumúneke ámbeyea, ápene nê'e —kôe.

¹⁶ Ukeâti neko êno únatinoe koekúti apêti xokóyoke yoko itípanevo ákoti hunókoku, ápene íparaxeovike, uhá koeti úti. Iko'ipará iko'ipara kíxoixovi.

¹⁷ Vo'oku xoko Muíse évekinovea Itukó'oviti ne páhoenovi vitúkea yane Ponóvoti Kixovókuti yútoe, itea xoko Jesus Kristu évekinovea ne hána'iti seánakovi koáne ne uhá koeti kaná'uti kixovókuti ukeâti xokóyoke. ¹⁸ Ako ápahuina xâne noíxoti Itukó'oviti, itea enepone Xe'éxa, ákoti po'ínu, enepone koati kuteátine Itukó'oviti, Há'a, énomone kouhápu'ikinovi koeku Itukó'oviti.

Koeku yuhó'inoa Xuaum Mbátita neko pahoéti xokóyoke

Mt 3.1; Mk 1.1; Lk 3.2-3

¹⁹ Yoko ápe páhoe payásotihiko jûdeu ya Njeruzálem xoko Xuaum Mbátita. Enepono pahoétihiko, áinovo sasedóti, inuxínoti jûdeu hó'eke, yoko levíta, enepohikone huvo'óxoti sasedótihiko ítukeke. Hara kixóponohiko Xuâum:

—Kuti íti?

²⁰ Ina exókova Xuâum. Ako hé'ana'uxinapa. Hara kíxoahiko:

—Haina ûndi ne Mésiya, páhoe Itukó'oviti koíteovo xâne —kíxoanehiko.

²¹ Ina kixopâmaka pahoétihiko:

—Kutí'ikopo íti? Itímea Íliya, enepone koyúhoti emo'u Itukó'oviti mekúke?

—Áko'o —kíxoanehiko Xuâum.

Ina koepóhikomaka:

—Ití'ikopomea neko porófeta koyúhoti emo'u Itukó'oviti, kúxone úti símeamo?

Yane hara kixópahikomaka Xuâum:

—Haina ûndi nê'e.

²² Ina kixopâmaka pahoétihiko:

—Yokóyuhoinoveakopo itukóvotiye íti motovâti ápeyema yuhópinoá úti ne pahukó'oviti. Kutí'ikopo keyúhoinovi itukóvotiye íti?

²³ Ina yumopâ Xuâum:

—“Énomone ûndi ne kohonókoti emó'u ya mêum ákoti apêti xapa xâne kamokénoponoati, enepone koêti: Kéyuseapa ne kixeku itíkiyo, perexoâti oxéne ne Vúnae itúkea ítuke xepákukenoe” koêti —kíxoanehiko Xuâum, kuteâti koeku yútoeke porofeta Izâiya mekúke. *Izâiya 40.3*

²⁴ Yóko'o neko pahoétihiko epemó'ikoponoti Xuâum, áinovo farízeu, enepohikone yuixóvoti hókea yútoe Muíse.

²⁵ Ina kixó'íkohikomaka Xuâum:

—Ná'ikopo koeti yáhikino xâne iháke Itukó'oviti enepo hákoti itukovo iti Mésiya, simóya Íliya, simóyamaka neko porófeta koyúhoti emo'u Itukó'oviti, enepone kúxone úti símeamo?

²⁶ Ina yumopâhiko Xuâum:

—Kaná'uti ánjikea ya úne, itea anêkone xapa xâne kírivokoeho ávoti yexâ. ²⁷ Harakénemo ingénepoke. Muhíkova anjí'okeova ngúxeinoá imo perékatana, ako omóndokea —kíxoane.

²⁸ Yoko yaneko ápeyeaku neko koekútihiko, hane óvoheixo ne Xuâum poixô'oke húveona Njôrdaum ya Mbétanea xoko áhikoku.

Íhokokono xe'exa su'ûso ne Jesus, ikó'iparaxeokonoke Itukó'oviti

Mt 3.11; Mk 1.10; Lk 3.22

²⁹ Poéha káxe ikénepo, noíxoane Xuâum ne Jesus keno'ókinoati, ina kôe:

—Yokómomanoe rakene páhoenovi Itukó'oviti kotúyopea pahúnevo xâne yara kúveu mêum, kuteâtimaka koeku xe'exa su'úso isoéti, ikó'iparaxokonoke Itukó'oviti, ésa'i itúyopea pahunévoti.

³⁰ Énomone ngíxone rá'a yaneko ngoyuhó'inopeanoé ápeyeamo keno'ókoti ingénepoke koati teyonéti ya undike, vo'oku tumúneke ámbeyea, ápene nê'e. ³¹ Muhíkova úndi, ako énja itukóvotiye yanekôyoke, itea nzimínoti ánjikea ya úne maka éxane íhae Izarâe itukóvotiye —koéne.

Koyúho ne Xuâum Mbátita xapa xâne

Mt 3.13-17; Mk 1.9-11; Lk 3.21-22

³² Ina koyuhoâ'ikomaka Xuâum koêku ne noíxone yanekôyoke. Hara kôe:

—Noínjoane ne Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti ukeâti vanúke kutí koeti kurúte evesékoati xokôyoke rakene hóyeno. Yoko ovo'ó koáne, ákone ipúhikapea. ³³ Avo énja itukóvotiye yanekôyoke, itea hara kixónu Itukó'oviti, enepone pahukónuti ánjikea ya úne: “Neixoátimo ne Sasá'iti Omínjone evésekea xoko hóyeno, epó'oxo ákonemo ipúhikapea. Énomonemo ahíko xâne haínati ya úne, itea ya xunákoke Sasá'iti Omínjone kuteâti yunzó'inopi” kixónu Itukó'oviti.

³⁴ Yoko koati noínjoâti yanekôyoke. Hukínóvoti ngoyúhoyea itúkeovo koati Xe'exa Itukó'oviti rakene hóyeno —kíxoanehiko Xuâum.

Inúxotihiko hokoâti ra Jesus

³⁵ Poéhapoa káxe ikéne, kahá'inepoane Xuâum ne pi'âti íhikauhiko. ³⁶ Yane noíke'exonehiko Jesus yâti, ina kôe ne Xuâum:

—Yokómomanoe ratike páhoenovi Itukó'oviti. Koati kuteâti xe'exa su'úso isoéti nê'e, ikó'iparaxokonoke Itukó'oviti motovâti itúyopea pahunévoti —koéne.

³⁷ Úkeanehiko hokôpo Jesus neko pi'âti íhikau Xuâum kameáne neko yúho.

³⁸ Ina na'akénexovo ne Jesus koane noíxea neko pi'âti keno'ókoti ikéneke. Yane hara kíxoa:

—Kuti kehá'anoé?

Ina kixoáhiko:

—Na yóvo Rabí? —kíxoanehiko. (Yoko ihíkaxoti koêti ne Râbi koêti.)

³⁹ Ina yumopâ Jesus:

—Kiná'aka ingéneke, neíxapana óvongu —kíxoanehiko.

Yane xanépoane komomóponeati óvoku. Ôvanehiko óvokuke yaneko káxe vo'oku yé'exeovone koáturu ôra ya kiyakáxe.

⁴⁰ Yoko Ándere, po'ínu Simaum Péturu itukóvo póhuti yane pi'âti hokópoti Jesus yaneko kámeaku Xuâum koyuhó'iyeti koêku. ⁴¹ Inúxotike, opósikoponoa Ándere ne Símaum, enepone koati po'ínu. Inixóponoane, hara kíxoa:

—Vínixoponoane ne Mésiya —kíxoane. (Yoko enepone Mésiya koêti, kuteátine Kristu koêti, enepone páhoe Itukó'oviti koíteovo xâne koêti.)

⁴² Úkeane omâ Ándere neko koati po'ínu xoko Jesus. Noixoâne Jesus ne Símaum, hara kíxoa:

—Iti Símaum, xé'a Xuâum. Séfa kéhaponemo —kíxoane Jesus. (Yoko enepone Séfa yoko Péturu koêti, póhutine kixó'ekone. Aínovo kixo'êkoti mopô.)

Ihaxíko Filípi yoko Natanâe ne Jesus

⁴³ Poéhapoa káxe ikéne, kóusokovone Jesus yóneamo ya Ngalíleya. Yane tokópone Filípi, ina kixôa Jesus:

—Kiná'aka ingéneke —kíxoane.

⁴⁴ Yoko pitivóko koéhati Mbetâsaida úkea ne Filípi, úkeakumaka Ándere yoko Péturu. ⁴⁵ Ina oposíkoa Filípi ne Natanâe. Inixóponoane, hara kíxoa:

—Tokópane úti ne hóyeno kíxone Muíse ya Ponóvotike Kixovókuti yútoeke, enepone kíxonemaka ne po'ínuhiko koyúhoti emo'u Itukó'oviti mekúke. Énomone ne Jesus íhae Nazâre, xé'a Yúse.

⁴⁶ Ina kixôa Natanâe:

—Na kixôâtiye ápeyea únati koekúti ukeâti Nazâre?

Itea hara kíxoane Filípi:

—Hingá, naíxapana úti —kíxoane.

⁴⁷ Noixoâne Jesus yé'exeane ne Natanâe, hara kôe vo'ókuke:

—Yokómoma rakene hóyeno. Koati itípakovoti izaraelíta nê'e. Ákomaka ítukaheapu. Koati ponóvoti ne uhá koeti kixoku itúkeovo —koéne.

⁴⁸ Ina kixôa Natanâe:

—Na yéxinu?

—Tumúneke iháxikoponeopi Filípi, noínjopine xoko yóvoheixoku opékuke ne xuve figu —kíxoane Jesus.

⁴⁹ Ina kixôa Natanâe:

—Ihikaxotí, iti Xe'exa Itukó'oviti. Iti natina úti, uti íhae Izarâe —kíxoane.

⁵⁰ Ina kixôa Jesus:

—Vo'oku ngoyúhoinopi noínjeopi opékuke ne xuve figu, ene kutí'inoke kitipónuti? Koati neíxotikomo koekúti hána'iti yarâ'a —kíxoane.

⁵¹ Ina kixôá'ikomaka:

—Koati emo'úti ra yunzó'inopinoe, ivévaka: Neixoâtimo ne vanúke imíhe'okea, koánemaka ne ánuhiko íhae vanúke, enepohikone ovoxe Itukó'oviti koeku ahíkuxeovonumo yána vanúke koane evésekinonumo, undi íhae vanúke ikútipasikoponovoti xâne —kíxoanehiko Jesus.

Koeku Jesus hupixókono yónea ya áyui kasâtuxoti

2 Píapoane káxe ikéne, ápe áyui kasâ-tuxoti ya Kána, kali ipuxóvokuti ya Ngálíleya. Yoko ápe eno Jesus yane ayuítike. ² Hupíxokonomaka ne Jesus

yoko íhikauhiko. ³ Ehane uké'e ne ekâti. Yane hara kixo Jesus ne êno:

—Yokómoma, ákone víyum.

⁴ Ina kixôa Jesus:

—Ako apásika keyúhoinonu índukemo. Avo simápu kaxena énjokeakumo njunáko xapa xâne —kíxoane.

⁵ Ina kixôa eno Jesus neko ovoxétiya:

—Ítíka uhá koêti ne páhoenopinoe itíki —kíxoane.

⁶ Yoko ápe sei koeti íhaku úneya, itukéti ya mopô, ímoaku jûdeuhiko ne úne kasása'ikovo ya hó'eke. Enepone íhaku úne, aínovo motovâti óvea kuteâti oitenta koeti líturu, áko'o póhuti séndu líturu úne.

⁷ Ina kixôáhiko Jesus neko ovoxéti:

—Kepúhikexanoe ra íhaku úne —kíxoanehiko.

Koáne, puhi-puhí kíxoanehiko. ⁸ Ina kixopâhikomaka Jesus:

—Kó'oyene, heúkanoe, yámane xoko exeâti koêku ra ayuítí —kíxoanehiko.

Koáne, itúkeanehiko yúho. ⁹ Yane éno-vane éxoti koeku ayuítí neko víyum sa'írí'oeopoti. Yoko ako éxea úkeaku. Poéhane neko ovoxéti haukóponoati ne úne exôa. Enepo hixopâne ne víyum ina ihaxíkoa neko hóyeno kasâtuxoti.

¹⁰ Hara kixôa:

—Koati kixóvoku uhá koeti xâne kópuhikea ne koati únati víyum ya in-úxotike enepo koyúti. Má'aina enoné'e énoyeovo ne xâne, ínati kopúhikokono ne víyum ákoti koati unátiyea. Kene íti, koati pé'itinovo, vo'oku ínati kepúhikoa ne koati únati víyum —kíxoane.

¹¹ Énomone kôe inâ turixóvo ne Jesus itúkea iyupánevoti koeku óvea ya Kána, ya Ngálíleyake, exókovoti itúkeovo koati hána'iti ihayú'iuti. Yane kutípoane íhikauhiko.

¹² Ikénepoke, ukóponone ne Jesus ya pitivóko koéhati Kafanâum. Hane xáne

âmeno yoko êno koánemaka íhikauhiko. Kali ye'á koe káxe óveaya.

Kopúhikopa Jesus ne kavánetihiko ya hána'iti imokóvokuti

Mt 21.12-13; Mk 11.15-17; Lk 19.45-46

¹³Yanekôyoke ye'exovone áyui evo jûdeu ya hó'eke, enepone íhaxonehiko Páskoa. Yane pihónemaka ne Jesus ya Njeruzálem. ¹⁴Simoné'e témpuluke, enepone hána'iti imokóvokuti, meúkeke xoko kíndana péti inú'iko xâne kaváneti tûru, su'uso yoko kurûte, koánemaka xâne vatá koyêti koperáxoti xanéhiko esa'íkotiti tiúketina. ¹⁵Ina véyo mâreso ne Jesus itúkoti ikátakoke. Yane uhá kíxoa kópuhihikopea neko xâne kaváneti yaneko óvoheixoku, koánemaka ne su'usóhiko yoko tûru. Kásahikoamaka poké'eke neko tiúketina ne esa'íkotiti tiúketi, koane kasá'irikeamaka mesána. ¹⁶Ina kixôa Jesus neko xanéhiko kaváneti kurûte:

—Heú íxepa képuhihikopi yarâ'a. Hako itikôa kavanékuti ra imokóvokuti, óvoku Nzá'a —kíxovokoxoane.

¹⁷Yane puyákovane okóvo íhikau Jesus neko kúxoti yutoéti ya emó'uke Itukó'oviti, enepone koêti: “Kuteâti koeku xunako yúku xoko oró'oe, énomonemaka koéneye njokóyoke ne ngotíxea ra yóvoku” koêti.

¹⁸Ina kíxo Jesus ne tutíhiko jûdeu:

—Kutimo itukóvo iyupánevoti itíkínovike motovâti véxea tokópeovo kíxinye kuteâti ne ítikemeku?

¹⁹Ina kixovókoxxoa Jesus:

—Enepora sasá'iti óvoku Itukó'oviti, yusíkotimo ketáhinéyi, itea kóyeane mo ngóexepukopea ya kúveu mopo'âti káxe.

²⁰Ina kixopâmaka jûdeuhiko:

—Koaréntai sei koe xoénae ómone ra sasá'iti óvoku Itukó'oviti ina úso. Inípono yemó'u kéxepukopimo ya kúveu mopo'âti káxe —kíxoanehiko.

²¹Itea enepone sasá'iti óvoku Itukó'oviti kíxone Jesus yara yûho, koati mûyo kixópo, kene haina péti kíxo. ²²Exepúkopone ne Jesus ukópea xapa ivokóvoti, puyákoponeova okóvo íhikauhiko neko yûho vo'ókuke. Yoko kutípoanehiko ne yutoéti ya emó'uke Itukó'oviti yóko'o neko emo'u Jesus.

Heú kixo éxea isóneu xâne ne Jesus.

²³Koeku óvoheixeako Jesus ya Njeruzálem ya kaxénake áyui Páskoa, êno xâne kutipoâti vo'oku noíxeahiko ne iyupánevoti ítuke. ²⁴Itea ako akútípoa Jesus ikána'uxeahiko kutípea, vo'oku heú kíxea Jesus éxea isóneu neko xâne. ²⁵Ako apásika ápeyea xâne etó'okoati koêku ne xanéhiko yara kúveu mêum, vo'oku heú kíxea Jesus éxea isóneuhiko.

Jesus yoko Nikôdemu

3 Ápe hóyeno koéhati Nikôdemu, koati teyonéti xapákuke tuti jûdeu. Yoko farízeumaka nekôyo. Énomone ne koati yuixóvoti hókea yútoe Muíse. ²Eneponeko hóyeno, pîho ya yóti noíxoponea Jesus. Hara kixóponoa:

—Íhikaxotí, véxoa ítúkeovo iti hána'iti íhíkaxoti páhoenovi Itukó'oviti, vo'oku enepone iyupánevoti ítíke, ako íta xâne ítúkea ákoti Itukó'oviti xokóyoke —kíxoane.

³Ina kixôa Jesus:

—Koati emo'úti ra yunzó'inopi, ivévaka: Enepomo hákoti inamápo ne xâne, ákomo omótova noíxopea natíxoku Itukó'oviti.

⁴Ina kixôa Nikôdemu:

—Na kíxoaye inámapeako ne yéketeno xâne? Ápeikopo oxéne aúkopeovo okóvoike êno motovâti inámapeakomaka? —kíxoane.

⁵Ina yumopâ Jesus:

—Koati emo'úti ra yunzó'inopi, ivévaka: Koêkuti ákoti asasá'ipo ya xunákoke Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti,

ákomo omótova yonópea natíxokuke Itukó'oviti. ⁶Koati pó'iti koêku ne kalivôno ipuhíkea xoko êno, koane pó'itimaka koêku ne xâne iko'ínamakopa Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti. ⁷Hákoikopo iyipáxova ra emó'uinombinoe kónokea inémapi, itínoe xâne yara kúveu mêum. ⁸Noixó íxea ne ihunóvoti. Koêkuti kahá'ayeaku ihúneovo, ihúnovo. Kémi emó'u, itea ako yéxa koati úkeaku, koánemaka yonópoku. Énomonemaka koéneye xoko uhá koeti xâne iko'ínamakopa Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti —kíxoane.

⁹Ina kixopâmaka Nikôdemu:

—Na kixoâtiye koêku?

¹⁰Yane hara kíxoá Jesus:

—Inípono itíkivo ihíkaxoti xanena úti, uti fhae Izarâe! Yusíkoikopo ákoyea yéxa koêku ra kixovókuti?

¹¹Koati emo'úti ra yunzó'inopi, ivévaka: Enepone véxone, énomone koyúho úti. Koane enepone noíxone úti, énomonemaka koyúho úti itúkeovo koati kaná'uti noíxone vúke, itea ako kali yakútipoano. ¹²Koeku ákoyea yakútiponunoe enepo ngoyuhôa koêku ra kixovókuti yara kúveu mêum, ná'ikopomo kíxeaye kitípinu ongoyúhoinopea koêku ra kixovókuti vanúkeke?

¹³Ako noixóponoati rakoxo vanúke ákoti itukápa ne ukeâtiya. Yoko enepone fhae vanúke ikútipasikoponovoti xâne, énomone ra yuhó'ixopiti. ¹⁴Kuteâti koeku mekúke enepo koexépukoa Muíse neko okovo koéxoe ya tikótike yaneko mêum ákoti ovâti, motovâti íteovo neko xanéhiko ohónoe koéxoe, énomonemaka ngónoko ngíxeokononeye ya tikótike, undi fhae vanúke ikútipasikoponovoti xâne, ¹⁵motovâti ápeinoá inámapoti apéyeati ákotinemo hunókoku xoko Itukó'oviti ne uhá koeti koêkuti xâne kutipónuti —kíxoane Jesus.

¹⁶Vo'oku yupíheovo ákoyea omótova okóvo Itukó'oviti ne xâne yara kúveu mêum, énomone pahúkinoá ne Xe'éxa, ákoti po'ínu, ivókinovahiko, maka hákone yonópo ipihóponovokutike ne uhá koeti xâne kutipoâti, itea itúkapune xoko Itukó'oviti yonópohiko ákotinemo hunókoku. ¹⁷Pahúkinoake Itukó'oviti ne Xe'éxa yara kúveu mêum, haina ipíhponope xâne nê'e, itea énomone kutí'inoke itóvotihiko. ¹⁸Enepone kutipoâti ne Xe'êxa Itukó'oviti, ákomo ipíhapanakana. Itea enepone ákoti akutípoa, koati hoenáxovotine yonópeamo ipihóponovokutike, vo'oku ákoyea akútipoa ne Xe'êxa Itukó'oviti, poéhane itukóvo xe'éxa ákoti po'ínu.

¹⁹Hara kutí'inoke ipihóponokonotimo. Simóne yara kúveu mêum ne Kouhápu'íkoti xâne, itea unatí'inoane xanéhiko óvoheíxea hahákutike yaneko kouhápu'ikeokonohiko. Koáhati ainóvoti váhere ne ítuke. ²⁰Yoko uhá koeti itúkoti váhere, koati puvâti ne uhapú'iti, ako ahí'akapa, puvâti éxeokono ne váhere ítuke. ²¹Itea enepone xâne hokoâti ne kaná'uti kixovókuti, hane kahá'a óvoheíxea uhapú'ítike, motovâti iyúseyea kixoku ítuke itúkeovo hokoti Itukó'oviti.

Yuho Xuaum Mbátita koeku Jesus

²²Úkeane pího ne Jesus yoko íhikauhiko ya poké'êxa Njúdeya. Óvanehikoya, koane áhikexea xanéhiko ne Jesus. ²³Ahíkotimaka ne Xuaum Mbátita ya Énom xe'ókuke Sâlim. Koáhati óvoku êno úne, koane êno xâne pihinoâti áhikeovo. ²⁴Yoko ávoti ika'ákapu ne Xuâum yanekôyo.

²⁵Po'íke káxe ápe íhikauhiko Xuâum yoko hóyeno júdeu yumopókokoti vo'oku kixoku kasása'ikeovo xâne ya hó'êke. ²⁶Ina kixopónohiko Xuâum:

—Íhikaxotí, eneponeko hóyeno simópiti yovo'íko poixô'oke húveona

Njôrdaum, enepone kixene itúkeovo kúxone úti símeamo, áhikexonemaka nê'e. Yoko yupihovó koe êno xâne pihinoâti.

²⁷ Ina yumopâhiko Xuâum:

—Enepone itone itúkea ne hóyeno, ákoni ákoeneye eneponi hákoti porexôa Itukó'oviti kíxaneye ne ítuke. ²⁸ Kemónupepo yanekôyo enepo ngoyuhôa ákoyea ítúkapu úndi ne Mésiya, enepone páhoe Itukó'oviti koíteovo xâne. “Undi pohúneti inuxínoati koane koyuhó'inoati” ngoé'epepo. ²⁹ Xapa kasâtuxoti, enepone hóyeno kaha'íneati ne noívana, énomone ne koyénoti. Kene íníkone ne koyénoti, anêko ayuílike, koati hána'iti elókeyea okóvo kamokénoyeati yúho ne koyénoti. Ngúteanemaka yara ngóyeku, elóketi ongóvo koeku itúkeovo énomone pihíno xanéhiko. ³⁰ Inamá'axone motokêa mboké'exeokono koeku itúkeovo énomone ukopónoxo itúkeovo hána'iti teyonéti —kíxoanehiko Xuâum.

Koêku ne ukeâti vanúke

³¹ Enepone ukeâti vanúke, koati teyonéti ya uhá koêti. Kene ne ipuhíkeati yâye yara kúveu mêum, koati íhaene yâye, koane kixovókuti yara kúveu mêum koyúho, vo'oku hana'íneoxo ne ukeâti vanúke. ³² Enepone noíxoneya yoko kámoneya, énomone koyúho, itea ako koati kutipeâti emó'u. ³³ Itea enepone xâne kutipeâti yúho, koati exókovoti kutípeamaka ítúkeovo kaná'uti ne Itukó'oviti. ³⁴ Vo'oku koati emo'u Itukó'oviti koyúho neko páhoe, koane ako íyuhixa Itukó'oviti poréxea ne Sasá'iti Omíxone ovo'ó kó'iyea. ³⁵ Ako omótova okóvo Itukó'oviti ne Xe'éxa. Énomone poréxo éxea koêku ne uhá koeti koekúti. ³⁶ Hukínóvoti ngó'iyea: Koêkuti kutipoâti ne Xe'exa Itukó'oviti,

anêko xokóyoke ne inámati apéyeati ákotinemo hunókoku. Itea koêkuti kotiú'ikovoti ákoyea akáha'a kutípea, ákomo naíxa ne inámati apéyeati ákotinemo hunókoku xoko Itukó'oviti. Koati hoenáxovotine ítúkeovo ipíhophononemo Itukó'oviti nê'e.

Tokôpo seno samarítana ne Jesus

4 Yoko éxoane Jesus eyékoxeane evo farízeu koêku ne ítuke itúkeovo énomone yupihóvone íhikau koane áhiu ya Xuâum Mbátita. ² (Itea haina Jesus ne ahíkexo xanéhiko. Koati íhikauhiko ne ahíkexo.) ³ Énomone yaneko exoâne Jesus nê'e, ipúhikopeane Njúdeya, ina aukópovo ya Ngalíleya. ⁴ Koeku káyukopeovo ya Ngalíleya, kónoko vekópeamaka poké'exake evo samarítanu.

⁵ Koeku vékea Jesus neko poké'e, simóne ya Síka, píktivokona evo samarítanu. Yoko ako ahíka ne poké'e póneake Njáko ne xé'a, enepone Yúse, yaneko mekúke. ⁶ Énomonemaka óvo íkoku Njáko. Momíne ne Jesus vo'oku yónea, ina ivatáko xe'ókuke ne ikokúti. Yoko ye'éxotine itúmukea káxe yanekóyo.

⁷ Yanê'e, kenó'okone sêno íhae ne pitivóko ikopónoti úne. Ina kixôa Jesus: —Yokóseanau, peréxanu úne —kíxoane.

⁸ Yoko áko'o neko íhikauhiko, pihó'iko pitivóko vanexóponoti nikokónoti.

⁹ Ina kixo Jesus neko seno samarítana: —Iti júdeu, na koeti yépeminonu úne, undi sêno íhae Samâriya? —kíxoane. (Kó'inokeneye yúho, iyupáxovati neko yuhó'ixoati vo'oku púvea júdeuhiko ne íhae Samâriya.)

¹⁰ Ina kixôa Jesus:

—Eneponi yexâ ne mani pónepike Itukó'oviti, epó'oxo itukóvotiye ra epemópiti úne, mani itíne epemónu, koane mani mborexópeati ne úne porexópitimo inémapi.

¹¹ Ina kixôa sêno:

—Ako mbêritina heúkike ra úne, yoko koati upénoti ra ikokúti. Ná'ikopomo kíxeaye peréxinoa ne úne kíxene, enepone poréxoti xâne inámapea?

¹² Koati teyonéti neko voxú'ikene Njáko porexó'oveati ra ikokúti. Énovane ra úne koánemaka xe'éxaxapa yoko peyóxapa. Ití'ikopo koati teyonéti yaneke voxú'ikene motó'inovake peréxinu koati únati úne yarâ'a?

¹³ Ina yumopâ Jesus:

—Koékuti enovâti ra úne ukeâti ra ikokúti, kóyeane épekopeako úne. ¹⁴ Itea enepone enovâti ra úne mbôreu, koati eopâtimo kuteâti koeku xâne ákotinemo épekeaku úne, vo'oku enepone mbóneake, porexoâti inámati apéyeati ákotinemo hunókoku. Kutí koetimo uke úne vo'eroo vo'ero koyêti ákoti ítikeyovoku ya xokóyoke —kíxoane.

¹⁵ Ina kôe neko sêno:

—Peréxanaikopo ne úne kíxene maka hákone epékonu úne epó'oxo maka hákone ngayúxovo íngea úne.

¹⁶ Ina kixôa Jesus:

—Íhêxikapanaikopo íme, ínamakamo yaukápapu yâye.

¹⁷ —Ako ímam —koéne ne sêno yumopâ.

Ina kixopâmaká Jesus:

—Koati kaná'uteoxo ne yiúho ákoyea íme, ¹⁸ vo'oku singu koéne íme, ina keno'óko ne hóyeno ovoti xikóyoke kó'oyene, hainámaka íme. Koati kaná'uteoxo ne yiúho.

¹⁹ Ina kôe neko sêno:

—Kutí'inonu iti porófeta, páhoe Itukó'oviti koyúhoyea emó'u. ²⁰ Yâye ya Samâriya ouke ra kali mopô yóno voxúnoekene iháyu'ikoponea Itukó'oviti, uti samarítanu. Kene itínoe jûdeu, keyúhoanoe poéhayeaney ya Njeruzálem yusíkea iháyu'ikoponea Itukó'oviti ne xanéhiko.

²¹ Ina kixôa Jesus:

—Senó, koati motovâti kitípi yunzó'inopi símeovone kaxéna ákoyeakunemo itúkapu yâye oukeke ra mopô, simóya yâkonoye ya Njeruzálem yóno xanéhiko iháyu'ikoponea Itukó'oviti, Ha'a úti. ²² Itínoe samarítanu, ákonoe yexa ihéyu'iu. Kene úti, uti jûdeu, koati vexoâti vo'oku xapákuke úti, uti jûdeu úkea ne Koitóvoti xâne. ²³ Yé'exovone káxe ápeyeakumo koati kaná'uti iháyu'ikeokono Ha'a úti íhae vanúke, epó'oxo turíxovone koeku kó'oyene. Enepone koati kaná'uti iháyu'ikeokono Itukó'oviti, konókoti ikána'uxeokono koeku itúkeovo ya inámapotike isóneu xâne vekínoa. Yoko énomonemaka kahá'ainoa Ha'a úti íhae vanúke kíxeaneye ne xâne. ²⁴ Enepone Itukó'oviti, ako mûyo, koane ako inixoâti. Hukínóvoti kónokea itúkeovo ya inámapotike isóneu xâne iháyu'ikea, ikaná'uxoati iháyu'ikea.

²⁵ Ina kixôa sêno:

—Énjoa kenó'okeamo ne Mésiya koéhatimaka Kristu, páhoe Itukó'oviti koíteovo xâne. Enepo simané'e, koughápu'ikinoveatimo uhá koêti —kíxoane.

²⁶ —Undíne ne kíxene, undi yuhó'ixopiti —kíxoane Jesus.

²⁷ Énomone yanê'e, apeké koépone neko íhikau Jesus. Iyúpaxovahiko vo'oku yúho'ixea Jesus neko sêno. Itea ako épemea áha xokóyoke kutí'inoe yuhó'ixoati.

²⁸ Kene ne sêno, kamoáne neko yuhó'inoa Jesus, kurí kixone pótena, ina kayukópovo ya pitivóko. Urúkopovane ne pitivóko, ká'aye kíxovokoxoa ne ko'óvokutiya:

²⁹ —Hingá, neíxapananoe ne hóyeno heu-heú kixoti koyúhoinonu ngoêku. Haináperamea ne Mésiya? —kíxovokoxoane.

³⁰ Úkeane ipuhíkea pitivóko neko êno xâne noixóponoti Jesus.

³¹ Yoko koeku káyukopeovoiko pitivóko ne sêno, hara kixo Jesus ne íhikauhiko:

—Unaém, níké'evó.

³² Itea hara kíxovokoxoa Jesus:

—Anéye níkokónoti nînga ákoti yexâ itukóvotiye —kíxovokoxoane.

³³ Kameáne íhikauhiko ne yûho, hara kixókoko:

—Ápenemea ominoâti nîka? —kixókokone.

³⁴ Ina kixôa Jesus:

—Hara indúko nînga, indúkea âha ne Pahukónuti yara kúveu mêum, yoko ngoúsexea ne itukéti pónenu indúkea. ³⁵ Ká'aye kéyenoe yara símoku úti kó'oyene, “Koaturu koé'iko kohê âvoti, ínamo simâpu kaxena ítxovope ha'i nonéti” kéyenoe. Itea koati ngxópitinoe: Némexa ratíke. Enepone xanéhiko, áinovo kutí koeti kavâne óvoku ha'i nonéti usó koyêtine ítxopinokono Itukó'oviti. ³⁶ Enepone itixoâti, ápene êho ko'ítukeyea koeku kó'oyene, koane ákomo évakapu ne ítxone vo'oku hanekónomo xoko Itukó'oviti. Yoko ákomo hunókoku óvea xokóyoke. Hukínóvoti xané kíxeokoko elókeyea okóvo ne noâti koánemaka ne itixoâti. ³⁷ Koati kaná'uti ne kixonéti koêti: “Ápe noâti ina keno'óko po'ínuhiko itixoâti” koêti. ³⁸ Mbahúkopinoe ítxi upánini ako itúkapu itínoe nôa. Ápe koati turixoâti ne itukéti, kene itínoe ihuínova ne ko'ítukeine —kíxovokoxoane Jesus neko íhikau.

³⁹ Êno samarítanu íhae neko pitivóko kutípoti Jesus vo'oku yûho neko sêno, enepo etó'okoahiko heu-heú kíxea Jesus koyúhoinoa koêku. ⁴⁰ Yaneke noixóponeaku Jesus ne samarítanuhiko, ítaikoa óveako xapákuke. Yane pí'a káxe ókoa Jesus xapákuke.

⁴¹ Enómaka po'ínuhiko xâne kutípoti Jesus kameáne yûho. ⁴² Hara koe yuhó'inoahiko neko sêno:

—Haina vo'oku yemó'u kutípinoá úti, itea koati vo'ókuke ne emo'u Jesus, kámonene úti xokóyoke, epó'oxo véxoaneoxo itúkeovo koati énomone ne Koitóvoti xanéhiko yara kúveu mêum —kíxoanehiko.

Kounátikopa Jesus xe'éxa ne ko'ítukeinoti nâti

⁴³ Evesékone neko pí'âti káxe ókea xapákuke, úkeane aukópovo ne Jesus ya Ngalíleya. ⁴⁴ Kó'inokeneye, koati kuteâti neko yuho Jesus, vo'oku énomone koyuhôa koêku ne porófeta koyúhoti emo'u Itukó'oviti, ákoyea teyoâti koatíke poké'exa. ⁴⁵ Énomone yaneke káyukopeovoku ne Jesus ya Ngalíleya, ivávakopa xanéhiko, vo'oku noíxeahiko uhá koeti kixoku ítuke ya Njeruzálem ya kaxénake ayuíti, yónokumaka neko xanéhiko.

⁴⁶ Úkeane kayukópovomaka ne Jesus yane kali pitivóko koéhati Kána ya Ngalíleya, xoko óvoku sá'iri'okopea úne ya víyum yanekóyoke. Yoko ápe hóyenoya ko'ítukeinoti nâti. Enepone hóyeno, ápe xé'a ka'arínети ya Kafanâum. ⁴⁷ Eyekóxoane neko hóyeno seópeane Jesus ya Ngalíleya ukópea Njúdeya, pihóne opósikoponea. Inixóponoane, ina epemôa xanépea motovâti kounátikopinoá ne xé'a, vo'oku kahá'atine ivókeovo. ⁴⁸ Ina kixôa Jesus:

—Enepo hákoti neixónoe hána'iti iyupánevoti índuke, hoénaxovope njunáko, ákomo kalíhuina kitípinu —koéne.

⁴⁹ Ina koe'íkomaka neko hóyeno:

—Yokóseananu, yaxénaponu kó'oyene tumúneke ivókeovo ne njé'a —kíxoane.

⁵⁰ Ina kixôa Jesus:

—Yaúkapapu yóvokuke. Unátipone ne xi'íxa, ákomo ivákapu —kíxoane.

Koáne, pihópone neko hóyeno. Koati kutipoâti neko emó'uinoa Jesus. ⁵¹ Koeku pihópea koane kenó'okea ahínoehiko yâkeneye okótumonexoponea. Tokopânehiko xenékuke, éto'okoane unátipeane ne xé'a.

⁵² Ina epemôa ókokune ôra yusíkopo neko xé'a.

Yane hara kíxoane ahínoehiko:

—Kiyakáxeke ya póhuti ôra etétukea ne otuko mûyo —koénehiko.

⁵³ Puyaa kixóponovane okóvo neko hóyeno itúkeovo énomone ne ôra koyúhoinoaku Jesus unátipeane xé'a. Yane kutíponehiko Jesus ne hóyeno, koánemaka yêno, yoko uhá koeti oveâti óvokuke.

⁵⁴ Yoko enepora iyupánevoti ítuke Jesus, hoénaxovope xunáko, pí'apene koeku seópea ya Ngalíleya ukopeâti Njúdeya.

Koitóvo hóyeno ákoti yána ne Jesus

5 Ikénepoke neko koekúti, simóvone kaxena áyui júdeu ya hó'êke. Úkeane pího ne Jesus ya Njeruzálem. ² Yoko ápe kali tángiya iháxoneti Mbétesda ya emó'uke júdeu. Xe'ókuke pahapéti iháxoneti Vekoku Su'úso óvo neko tángi. Yoko ápe singu koeti kálíhunoe ngárpaum xe'ókuke neko tángi. ³ Énomone óvoheixo êno xâne ka'arínети. Ápe komítitiya, koane mohéveu, koane isayú'ixovoti ákoti ehevákapu mûyo. (⁴ Aínovo kuxoíxoti ovóxokeyovo neko úne. Vo'oku ápe evésekeaku ánju, ovuxe Itukó'oviti ukeâti vanúke, ovoxókoati neko úne. Yoko koêkuti inuxó koeti kûrino'ekeova ne tángi koeku ovóxokeyovo ne úne, énomone itovô ya aríne, koêkuti kó'íyeovoku arínети yuvâti.) ⁵ Xapákuke neko ka'arínети, ápe hóyeno tiríntai oitu

koetíne xoénae ká'arine. ⁶ Noixoâne Jesus ya xoko tunúkuheixovoku, hara kíxoa:

—Kehá'a ítivoa ne yaríne? —kíxoane.

Yoko éxoane mekú'íyeane ká'arine.

⁷ Ina yumopâ ne ka'arínети:

—Unaém, akó'oti ipíhonuti úneke enepo ovoxókovo ne úne. Koeku ngahá'ayea úrungeova, ápe inuxó koeti úrukeovo ya undíke.

⁸ Ina kixôa Jesus:

—Yexépukapa, viyápa ne peúke, yenápa —kíxoane.

⁹ Koati énomone yanê'e, itóvone neko hóyeno. Yane veyópone pouke, yonópone. Yoko sâputu yanekôyo, káxe koati sasá'itino júdeuhiko. ¹⁰ Hukínóvoti ápeyea tutíhiko júdeu kixoâti neko hóyeno unatípotine:

—Sâputu rakéne. Mani ákoti yusíka kéinopi ra peúke kó'oyene.

¹¹ Ina yumopâ neko hóyeno:

—Itea pahukónu enjépukopea ne koitóvonuti koane veyómbea mboúke yoko yonómbea.

¹² Ina kixopâmaka tutíhiko júdeu:

—Kutí'ikopo itukóvoye neko pahukópiti kixíneye? —kíxoanehiko.

¹³ Itea eneponeko hóyeno unatípotine, ako éxa itukóvotiye neko koitóvoti vo'ókuke neko êno xanéya, yoko kûri-vokoxopovane Jesus neko xanéhiko.

¹⁴ Avo áxu'ikene, tokópopanemaka Jesus neko hóyeno yane hána'iti imokóvokuti, ina kixôa:

—Koati itévotine. Hácone pehukóvo mará'inamo yuvápapi arínети yupihóvoti váherexea yane inúxoti yuvópiti —kíxoane.

¹⁵ Úkeane aukópovo neko hóyeno xoko tutíhiko júdeu, etó'okoponoati itúkeovo Jesus koitóva. ¹⁶ Yane turíxovone okópea Jesus neko tutíyehiko, vo'oku ápeyea po'ínuhiko ítuke Jesus kuteâti, kóuseumaka ya

sâputu. ¹⁷Ina kixôa Jesus neko tutîhiko jûdeu:

—Anéye ko'ítukeyea ne Nzá'a tukú koeti kó'oyene, ngoánemaka —kíxovokoxoane.

¹⁸Vo'ókuke neko yuho Jesus, inamá'axo oposíkoa tutîhiko jûdeu koépekea. Vo'oku haina pohúneti itúkoti itukéti, kuteâti koíteovo xâne ya sâputu, itea vo'ókukemaka koyúhoyea itúkeovo Itukó'oviti itúko há'a. Yoko koati “Itúkovoti kuteátine Itukó'oviti nê'e” koêti isóneunoa tutîhiko jûdeu.

Úkeaku ne xunako Jesus

¹⁹Ina kixovókoxxa Jesus neko xanéhiko:

—Koati emo'úti ra yunzó'inopinoe, ivévaka: Ako ápahuina koekúti índone indúkea ya njunáko. Poéhane noínjone itúkea Nzá'a, ene indúko. Kuteâti kixoku itúkeovo ne Nzá'a, énomonemaka indúko. ²⁰Éxokonoa Nzá'a uhá koeti koêku ne ítuke vo'oku ákoyea omótoyonu okóvo, undi Xe'éxa. Epó'oxo exókonutimo po'ínuhiko koekúti índukeikomo koâti hána'iti yane pihotíne índuke, kutí'inoke hána'itimo iyíxavioa. ²¹Kuteâti kíxoaku Nzá'a kóyukopea ivokóvoti porexoâti inámapea, kúteanemakamo ngíxoaku ingó'inamakopea koêkuti xâne ânja ngíxaneyeye. ²²Hainamo Nzá'a exókopa yonópokumo ne xanéhiko, itea undímo exókopa yonópokumo, ²³maka teyánune uhá koeti xâne kuteâti kixoku téyeahiko Nzá'a. Enepone ákoti teyânu, ákomaka teya Nzá'a, enepone Pahukónuti yâyeke.

²⁴—Koati emo'úti ra yunzó'inopinoe, ivévaka: Koêkuti kamoâti ra emo'um epó'oxo kutipoâti ne Pahukónuti yara kúveu mêum, ápene xokóyoke ne apéyeati ákotinemo hunókoku. Ákomo ipíhapanakana. Ipúhikopeane xêne yonópoti ipihóponovokutike.

Koati vekopâti ne xêne yonópoti xoko inámapoti apéyeati ákotinemo hunókoku.

²⁵—Koati emo'úti ra yunzó'inopinoe, ivévaka: Yé'exovone ne káxe kámeakumo emo'um ne xanéhiko kutí koeti ivokóvoti, enepohikone evókovoti ya váherevoko, yoko turíxovone yara koeku kó'oyene. Koêkuti mihe'ókinoati kênê ne emo'um, undi Xe'éxa Itukó'oviti, apétimo inámati apéyeati xokóyoke ákotinemo hunókoku. ²⁶Kuteâti itúkeovo xoko Nzá'a úkea inámapoti apéyeati ákotinemo hunókoku, poréxonono Nzá'a itúkeovo njokóyokemaka úkea nê'e, undi Xe'éxa. ²⁷Poréxonumaka énjokopeamo yonópoku ne xanéhiko hunókokuke ra mêum, vo'oku undíne ne íhae vanúke ikútipasikoponovoti xâne.

²⁸—Hákonoe iyípáxova râ'a, vo'oku harakénemo káxe kámeakumo emo'um ne uhá koeti ivokóvotine xoko ekóx-opokonoku, yoko exepúhikopotinemo kamáne. ²⁹Enephikone únati kixoku itúkeovo, exepúhikopinotimo yonópea xoko Itukó'oviti. Kene ne váherehiko kixoku itúkeovo, exepúhikopinotimo yonópea ipihóponovokutike.

³⁰Ina koe'íkomaka ne Jesus:

—Ako ápahuina koekúti índone indúkea ya njunáko. Enepo enjákapane yonópokumo ne xanéhiko, hane nzóko kuteâti ngámone xoko Nzá'a. Énomone kutí'ino koati ponóvoti ne ngíxoakumo enepo enjákapane yonópokumo ne xanéhiko, vo'oku ako ambásika indúkea ânja, itea ahá'inonu Itukó'oviti, enepone Pahukónuti yara kúveu mêum, ene indúko.

³¹—Eneponi itukápuxo póhutine ûndi ixomo koyuhópovo itúkeovoxo ne kaná'uti Xe'éxa Itukó'oviti, ákoni okónoko kutípeokono ne yûnzo. ³²Itea ápe po'i koyuhónuti indúkeova, yoko énjoa itúkeovo koati kaná'uti

ne yûho vo'ónguke. ³³Pehúkonoe epemó'ikoponoti Xuauum Mbátita, yoko koati koyuhó'inopeati ngoêku kaná'uyeoxo indúkeova. ³⁴Ako ongónoko xâne koyúhoti indúkeovo kaná'uti itea ngoyúhoinopeakenoe ra koekúti, ngaha'aínopiti itíkivonoe ngoítovone.

³⁵—Kuteâti koeku ihúveti lámpada kouhupu'ikea, énomone koéneye ne Xuauum Mbátita. Epó'oxo ápe ye'aa koeti káxe usó kéyeyiku keúhepekivo yane uhapú'iti omínokoe xâne. ³⁶Itea anéye koekúti koyuhónuti, hána'iti yane koyúhoyeonuke Xuâum. Énomone ra itukéti pónenu Nzá'a indúkea. Enepora koekútihiho indúke, énomonemaka koyuhónu pahúkeonu yâyeke ne Itukó'oviti Nzá'a. ³⁷Koati Nzá'a koyuhónu indúkeovo kaná'uti páhoe, itea ako kémiku emó'u nê'e. Ákomaka neíxiku, ³⁸epó'oxo áko'omaka ne emó'u xikóyokenoe vo'oku ákoyea yakútiponu, undi páhoe. ³⁹Koati ihíkexovatinoe ne yutoéti emó'uke Itukó'oviti pe'okoâti itéponimo ne apéyeati ákotinemo hunókoku xoko Itukó'oviti vo'ókuke. Yoko ainovó koe ûndi koyúho neko yutoéti. ⁴⁰Itea kóyeane ákoyea yakáha'a kitípinu, undi mani kutí'inoke apêti xikóyokenoe ne inámapoti apéyeati ákotinemo hunókoku.

⁴¹—Haina ngahá'ati ihayú'ikonuti xapa xâne yara kúveu mêm ngixínopikeneye. ⁴²Kene pó'iti iséneu, vo'oku énja áko'oyea xikóyokenoe ne hána'iti ákoyea omóto'vovi okóvo Itukó'oviti. ⁴³Iháke Nzá'a nzímea, itea ákonoe yakútiponu. Enepo kena'áka po'i xâne ákoti itukapu páhoe Nzá'a, itukapu isóneupinovo hóko, énomoneoxomo kitípo. ⁴⁴Na kixoâtiye kitípinu? Koáhati itínoe oposikoti itúkeovo kapáyasokone xanéhiko yara poké'e ya koêkuni yopós'i'ixi itíkivo kapáyasokone ne kaná'uti Itukó'oviti ákoti po'i kuteâti.

⁴⁵Hako kalihú'ina ápeyea iséneuke ngoyúhoyeamo nonékuke Nzá'a ákoyea aúmati ne íti. Koati Muíse koyuhópinoemo nonékuke, enepone kivóvone. ⁴⁶Vo'oku eneponi akaná'uxo kitípinoe Muíse, manímaka kitipónuti. Koáhati ûndi koyúho nê'e. ⁴⁷Itea koeku ákoyea yakútipoa yútoe nekóyo, ná'ikopomo kíxeaye kitípi yúnzo? —kíxovokoxoane Jesus.

Kohiyákoa Jesus nîka neko êno xâne

Mt 14.13-21; Mk 6.30-44; Lk 9.10-17

6 Ikénepoke, ina taru'úxopamaka evo Jesus neko mar-na Ngalíleya, iháxonetimaka mar-na Tibêriyade. ²Yupíhova êno xâne hokó'ixoati, vo'oku noíxea ne hána'itihiko iyupánevoti ítu. ³Ina pího ne Jesus oúke kali mopô, ivâta'koane. Íhikauhiko xâne. ⁴Yoko yé'exovone kaxena Pásko, áyui jûdeuhiko hó'e. ⁵Ina noiméxo ne Jesus, yane noíxone êno xâne keno'ókinoati. Ina kixo Filípi: —Námeamo vanéxea uti páum, mani nîka ra êno xâne?

⁶Itea hixópoti Filípi kó'inokeneye yûho, vo'oku éxoane Jesus kixoakumo.

⁷Ina yumopâ Filípi:

—Mani konókoti uti ênoti tiúketi kuteâti pi'âti séndu pe'u tiúketi, itea kóyeane ákoyea víta'uxa —kíxoane.

⁸Apé koene yuho po'i íhikau Jesus koéhati Ándere, po'inu Símaum Péturu. Hara kôe:

⁹—Anêko hóyeno kalivôno apêti singu koeti paúna, ítu. ¹⁰Sévada, yoko pi'âti kálíhunoe hôe. Itea kutimo itópone nonékuke ra êno xâne?

¹⁰Ina kixoáhiho Jesus:

—Pehúkaikopo ivátahikea ne xâne.

Yoko ápe uhé'ekoti kálíhunoe ngaráma yane ivátahikoku. Kálíhanini itópone singu koeti mili hóyeno neko êno xâne.

¹¹Yane véyoane Jesus ne pâum. Uke'éxone íkoro'ixeovo xoko Itukó'oviti vo'ókuke, ina pahukôa pôrekexeovo ne xanéhiko. Kúteanemaka kíxoaku ne hôe. Yane ítoponovohiko neko xâne, koêkuti yé'akeye âha níkea. ¹²Imatáxovonehiko, ina kixôa Jesus ne íhikauhiko:

—Ítixepa ne itátanehiko, hâxa ra nikokónoti, mará'namo évakapu — kíxoanehiko.

¹³Ina itixópahiko neko itátane, kopúhikopoikomaka nduse koeti sésta, hâxa neko nikotíhiko ukeâti neko singu koeti kali pâum ítuke sévada.

¹⁴Enepehikoneko noixoâti ne hána'iti iyupánevoti ítuke Jesus, hara koéhiko:

—Koati énomone porófeta kúxone úti símeamo yara kúveu mêum râ'a — koénehiko.

¹⁵Yoko éxeane Jesus isóneuhiko, kahá'ayea matitipenó kixópeahiko omópea, kaha'âti hiko itúkea natína. Itea Jesus, ako akahá'a. Yane pohú koéne káyukopeovo oúke neko mopô.

Koeku Jesus yóno inúkuke úne

Mt 14.22-33; Mk 6.45-52

¹⁶Yaneko hahaméne, píhohikopo neko íhikau Jesus xe'ókuke ne mar.

¹⁷Ivú'ixopohiko vatéke yonópotihiko poixô'oke, íyeukepo pítivokona Kafanâum. Yoko yotíxone, avo seápa Jesus xapákuke. ¹⁸Yane turíxovone ovóxokeovo ne úne vo'oku xúnati ihunóvoti. ¹⁹Itoné'e vatékexeahiko kuteâti singu koetímea, áko'o sei koetímea kílomituru, apé koéne noíxonehiko inúkuke úne yoneâti íyeuke vatékena. Yane yupihovó koene píkeahiko. Yoko koati Jesus noíxohiko.

²⁰Ina kixovókoxoa Jesus:

—Hákonoe píke, undíneye —kíxovokoxoane.

²¹Yane úhepepone isóneuhiko koeku úrukeova Jesus kúveuke vatéke.

Énomone yanê'e, hú koéne símea xoko yónokuhiko.

Íhokovo kuteâti koeku nikokónoti ne Jesus

²²Yaneko po'ípone káxe, enepo-hikoneko xâne irikóvoti poixô'oke mar, ivávakoa ákoyea axénapoa Jesus neko íhikauhiko yaneko ivú'e. Ivávakoamaka ákoyea po'ínu ivú'eti ivú'epo Jesus. ²³Yanê'e, símo po'ínuhiko vatéke ukeâti pítivokona Tibêriyade. Enepone símoku, ako ahíka neko óvoheixoku níkeahiko pâum ike íkoro'ixinevo Jesus xoko Itukó'oviti. ²⁴Noixôa xanéhiko áko'oyea Jesus-ya koane íhikauhiko, yane ivu'í kíxoanehiko neko vatéke simôti, pihotínehiko ya Kafanâum oposíkoponoti Jesus.

²⁵Itopónoane ya poixô'oke mar, hara kíxoahiko:

—Íhikaxotí, ná'aye sími yâyeke?

²⁶Ina kixovókoxoa Jesus:

—Koati emo'úti ra yunzô'inopinoe, ivévaka: Haina vo'ókuke ne iyupánevoti neíxoneno indúkea yopósikinonu, itea koati vo'ókuke ne nikokónoti níke koimátaxopitinoe. ²⁷Hako itukovo nikokónoti ákoti oríko uké'eyea kóxuna'ixinovo, itea hane kóxuna'ixinapu nikokónoti ákoti auké'e, enepone omínoti xâne inámati apéyeati ákotinemo hunókoku. Yoko énomone ne nikokónoti mbónepikeno, undi íhae vanúke ikútipasikoponovoti xâne. Anéye ítukeinonuke Itukó'oviti Nzá'a, exókoti xâne indúkeova ne ngxínopike —kíxoane Jesus.

²⁸Ina kixôa xanéhiko:

—Kutí'ikopo kónoko vitúkea motovâti vitúkea ahá'inovi Itukó'oviti?

²⁹Ina yumopâ Jesus:

—Hara ahá'inopi Itukó'oviti kitípinu, undi páhoe.

³⁰Ina kixopâmaka xanéhiko:

—Namo kó'eye iyupánevoti ítike, hoénaxovope xináko, motovâti noíxea úti koane kutípeopi úti? Kutí'ikopomo ítíkoiko? ³¹Yanekôyo, níkoa voxúnoekene neko mána yaneke mêmum ákoti apêti, kuteâti koêku ne yutoéti ya emó'uke Itukó'oviti, enepone koêti: “Porexoxanéhiko nikokónoti ukeâti vanúke” koêti.

³²Ina yumopâ Jesus:

—Koati emo'úti ra yunzónopinoo, ivévaka: Haina Muíse porexópeano ne nikokónoti íhae vanúke, itea enepone koati kaná'uti nikokónoti ukeâti vanúke, Nzá'a porexópeano. ³³Vo'oku enepone nikokónoti poréxopike Itukó'oviti, énomone ra ukeâti vanúke iko'ínamakopoti xâne yara kúveu mêmum.

³⁴Ina kixôa xanéhiko:

—Unaém, peréxaveakopo uhá koeti káxe ne nikokónoti kíxene.

³⁵Ina kixovóko xopamaka Jesus:

—Undíne itukóvo ne nikokónoti poréxoti xâne yara kúveu mêmum inámapa. Enepone simôti njokóyoke, kutí ngixoátimo kuteâti xâne itopónovoti níkea ákotinemo épekeaku hímakati. Koane kutí koetimo xâne itopónovoti énoyeovo úne ákotinemo épekeaku úne. ³⁶Itea ngoyúhoinopeanenoe ákoyea yakútíponu upánini neíxonu. ³⁷Uhá koeti koêkuti xâne pónenu Nzá'a kutípeonu, énomonemo simonû. Yoko enepone xâne simónuti, ákomo kalíhuina nguríkea. ³⁸Vanúke úngea. Haina nzimínoti indúkea ânja, itea nzimínoti indúkea ahá'inonu ne Pahukónuti yara kúveu mêmum. ³⁹Yoko hara ahá'inonu ne Pahukónuti yâyeke ákoyea ápahuina évoem xapákuke ne uhá koeti xâne poréxonuke kutípeonu. Yoko ngoexépukopatíhikomo enepo simapúne hunókoku ra mêmum. ⁴⁰Vo'oku koati ahá'inoahiko Nzá'a ápeinoa inámati apéyeati ákotinemo

hunókoku ne uhá koeti noixónuti koane kutipónuti, undi Xe'éxa. Yoko ngoexépukopatíhikomo simapúne hunókoku ra mêmum —kíxovokoxoane Jesus.

Turixóvone poé'ainoa isóneu jûdeuhiko ne Jesus

⁴¹Yane kapáhakinova jûdeuhiko ne Jesus vo'ókuke neko yúho ítúkeovo nikokónoti ukeâti vanúke. ⁴²Hara kixókokohiko vo'ókuke:

—Eneporâ'a, hainá'ikopo Jesus xé'a Yúse? Hainá'ikopomaka véxone ne há'a yoko êno? Ná'ikopo koeti koyúhoino kó'oyene ítúkeovo ukeâti vanúke? — kixókokohiko.

⁴³Ina kixovóko xoxa Jesus:

—Hákonoe kepahákinova ra yúnzo.

⁴⁴Ako ápahuina xâne motovâti símeonu enepo hákotimo itukovo ísimonuke Nzá'a, enepone Pahukónuti yâye, epó'oxo ngoexépukopatíhikomo simapúne hunókoku ra mêmum. ⁴⁵Hara kôe ne yútoe porófeta koyúhoti emo'u Itukó'oviti mekúke: “Íhíkaxotimo heú koeti xâne ne Itukó'oviti” kôe. Hukínóvoti ítúkeovo simónuti ne uhá koeti xâne poréxonuke Nzá'a kámea koane éxea koêku ne íhíkauvoti íhae xokóyoke. ⁴⁶Ako xâne noixoâti ne Nzá'a. Poéhane ûndi noixôa, undi íhae xokóyoke. ⁴⁷Koati emo'úti ra yunzónopinoo, ivévaka: Enepone kutipónuti, ápeinoane ne inámati apéyeati ákotinemo hunókoku. ⁴⁸Undíne itukóvo ne nikokónoti poréxoti xâne yara kúveu mêmum inámapa. ⁴⁹Enepone yoxúnoekene, níkoa neko mána yane mêmum ákoti apêti, itea kóyeane ívohikeovo. ⁵⁰Kene ne nikokónoti ngixínopikenoe, énomone ne evesékeati vanúke porexoâti ne uhá koeti xâne nikoâti ákoyea uké'eva pevóti. ⁵¹Undíne itukóvo ne nikokónoti evesékeati vanúke poréxoti xâne

inámapéa. Koêkuti nikoâti, apêtimo inámati apéyeati xokóyoke ákotinemo hunókoku. Yoko enepora nikokónoti mboréxoake ne xanéhiko yara kúveu mêm motovâti ingó'inamakopea, énomone ra mûyom —kíxovokoxoane Jesus.

⁵² Koati okopókokoti isóneunoa jûdeuhikoya. Hara kixókoko:

—Namo kíxoaye níkaxeovi nau mûyo ra hóyeno?

⁵³ Ina kixovókoxoa Jesus:

—Koati emo'úti ra yunzó'inopinoe, ivévaka: Enepomo hákoti kutí kixêa nikokónoti ra mûyom, koane hákoti kutí kixêa ekâti ra indína, undi íhae vanúke ikútipasikoponovoti xâne, áko'omo xikóyokenoe ne inámati apéyeati ákotinemo hunókoku. ⁵⁴ Itea koêkuti kutí kixoâti nikokónoti ra nau mûyom, koane koêkuti kutí kixoâti ekâti ra indína, énomonemo apê ya xokóyoke ne inámati apéyeati ákotinemo hunókoku, koane ngoexépukopatimo enepo simapúne hunókoku ra mêm.

⁵⁵ Vo'oku kuteâti koeku koati únati nikokónoti yoko ekâti, énomonemaka koéneye ra mûyom yoko indína.

⁵⁶ Koêkuti xâne kutí kixoâti nikokónoti ra mûyom, koane koêkuti kutí kixoâti ekâti ra indína, inámapotike apéyeati ukeâti ya njokóyoke óvoheixo, yoko anêngomaka xokóyoke. ⁵⁷ Kuteâti koeku itúkeovo úkeaku uhá koeti apéyeati ne Nzá'a, enepone Pahukónuti yâyeke, epó'oxo kuteâtímaka ínzuinovo xunako Nzá'a ya uhá koeti ngixoku indúkeovo, énomonemakamo ngoéneye indúkeovomo ukínoaku ne inámati apéyeati ákotinemo hunókoku ítuke ne xâne kutí kixónuti nikokónoti. ⁵⁸ Anéye ra nikokónoti evesékeati vanúke. Yoko yupíhova ákoyea malíke'eka neko nikokónoti, nika yoxúnoekene. Vo'oku enepohikonê'e, níkoa yanekôyoke, itea kóyeane ívohikeovo. Itea

koêkuti xâne nikoâti ra nikokónoti ngixínopikeno, apeínoatimo apéyeati ákotinemo hunókoku xoko Itukó'oviti —kíxovokoxoane Jesus.

⁵⁹ Yoko sinâgogake, enepone íhikax-ovoku hó'e jûdeu, óvoheixo ne Jesus ya Kafanáum ixómoti íhíkaxo enepo koyuhôa ra koekúti hiko.

Poe'aínoa isóneu xanéhiko ne yuho Jesus

⁶⁰ Kamoánehiko neko yúho Jesus, êno xâne xapákuke neko hokoâti koêti:

—Tiú'iti emo'úti yúho rá'a. Kutí'ikopomo itôa kámokenoyea? —kíxoanehiko.

⁶¹ Yoko exó kíxeane Jesus isóneuhiko ákoti koyuhó'inoati. Éxo kapáhakinova neko yuhómeku. Hukínóvoti kíxeahiko:

—Koati poe'aínoati iséneu ne yunzómeku, haína? ⁶² Ná'ikopomeamo kó'eye iséneunonu, undi íhae vanúke ikútipasikoponovoti xâne, enepo neixánu aúngoepovo xoko úngeaku, enepone óvonzeixoku inúxotike?

⁶³ Koati isoneûtike véko inámapéa ne xâne, kene haina nautíke ngíxo. Enepora yunzó'inopinoe, énomone iko'ínamakopo xâne, porexoâtímaka inámapoti apéyeati ákotinemo hunókoku. ⁶⁴ Itea kóyeane ápeyea ákoti akutíponu xepákukenoe —kíxovokoxoane Jesus.

Yoko éxoane Jesus ukeâti inâ apê hokoâti, itukóvotiye ne ákoti akutípoa xapákuke neko xâne, koane itukóvotiye ne itúkoheovoti koeku hókea, enepone kurikoâtíkomo xoko xanéhiko puvâti.

⁶⁵ Ina kixovókoxopamaka Jesus:

—Énomone ngixínopikenoemeku ákoyea ápahuina simónuti, enepo hákoti itukovo Nzá'a porexôa símeonu —kíxovokoxoane.

⁶⁶ Vo'ókuke neko yuho Jesus, êno xâne xapákuke neko hokoâti kurikópati hókea. Ákone axénaheixahiko. ⁶⁷ Ina

kixovókoxxoa Jesus neko nduse koeti íhikau:

—Kene itínoe, kehá'amaka kiríki hékinu?

⁶⁸Ina yumopâ Simaum Pêтуру:

—Unaém, kutí'ikoponi hakápa úti? Poéhane xikóyoke kámea uti emo'úti poréxoti xâne inámati apéyeati ákotinemo hunókoku. ⁶⁹Kutípopi úti, epó'oxo véxxoa itúkeovo íti ne Sasá'iti Páhoenovi Itukó'oviti —kíxxoane.

⁷⁰Ina kixovókoxxoa Jesus:

—Koáhati úndi noivókoxxopinoe, itínoe nduse koêti, itea kóyeane ápeyea póhuti xepákukeno koati ovoxe Ndeápu —kíxxovokoxoane Jesus.

⁷¹Yoko Njúda kíxo, enepone xé'a Simaum Iskarióti, vo'oku énomone itukóvo neko kuríkotimo Jesus xoko xanéhiko puvâti. Yoko koatímaka po'ínu íhikau Jesus nê'e xapákuke neko nduse koêti.

Muhíkinova ámeno ne Jesus, ako akútípoa itúkeovo páhoe Itukó'oviti

7 Ikénepoke ra koekútihiko, ehákoa Jesus ne pitivókohiko ya Ngalíleya. Opósikoa ákoyeane píhaheixa ya Njúdeya, vo'oku ápeyea tutíhiko júdeu opos'íxoati kíxxoaku koépekea. ²Yoko ákone ahíkapu kaxena áyui júdeu ya hó'eke iháxoneti áyui Tabenáku.

³Ina kíxo Jesus ne ámeno:

—Hákone yovóheixo yáyeke. Píhe ya Njúdeya motovâti noíxxeamaka ítikeyo ne hokópitiya. ⁴Vo'oku enepone kahá'ati ipúhikea íha xapákuke xâne, ako yusíka he'onó kíxxea ko'ítukeyea. Koeku itíki itukéti kuteâti ne ítikeye, yéxxakapu uhá koeti xanéhiko —koénehiko.

⁵Muhíkinova neko ámeno Jesus, ako akútípoa itúkeovo ukeâti xoko Itukó'oviti. ⁶Ina kixoáhiko Jesus:

—Avo simápu kaxena mbíhe. Kene itínoe, koékuti kehá'ayiku píhi, motóva píhi. ⁷Ako omótova púveopinoe ne

xanéhiko yara kúveu mêum. Kene úndi, puvónuhiko vo'oku ngaúhupu'ikinoa váherevoko. ⁸Pihénoe ayuítike, itea avo mbíha vo'oku avo simápu kaxena mbíhe —kíxxoanehiko Jesus.

⁹Koyuhoâne Jesus nê'e, óvaikone ya Ngalíleya.

Pihonê'e Jesus xapa áyui júdeu iháxoneti Tabenáku

¹⁰Ikénepoke píhine ne ámeno Jesus ayuítike, pihónemaka ne Jesus. Mayane he'onó koeti píhe puvâti noíxxeokono. ¹¹Yoko opos'íxotine Jesus ne tutíhiko júdeu apêti ayuítike.

—Námea nê'e? —kíxxókokohiko.

¹²Ako tópi koeku yúho neko êno xâne vo'ókuke. Hara kôe po'ínuhiko:

—Ítipakovoti ne hóyeno.

Itea hara kôe po'ínuhiko:

—Áko'o, koati aupú'ikoti xanéhiko nê'e —koéhiko.

¹³Itea he'ono'ú koeti koyúhoyeahiko vo'oku píkea tutíhiko júdeu.

¹⁴Yoko simotíne kúku ne ayuítike, enepone póhuti sêmana yónoku. Yane pihóne ne Jesus íhikaxea ya témpulu, enepone hána'iti imokóvokuti. ¹⁵Iyú-paxova tutíhiko júdeu. Hara koe yúho vo'ókuke:

—Enepora hóyeno, ako íhikauvo. Ná'ikopo kíxxoaye éxxea uhá koêti ra koekúti?

¹⁶Ina kixovókoxxoa Jesus:

—Enepora íhíkauvoti ínzikaxone, haina ukeâti ya njokóyoke. Koati ukeâti xokóyoke ne Pahukónuti ngoyúhoyea emó'u. ¹⁷Enepone kahá'ati itúkeaha Itukó'oviti, exoátimo koékku ra íhíkauvoti itúkeovo koati ukeâti ya xokóyoke, áko'o itúkeovo njokóyoke úkea.

¹⁸—Enepone xâne koyúhoti isoneú kíxxone, koati opos'íxoti íháyu'ikeokono, itea enepone oposíkoti íháyu'ikea ne pahukoâti, énomone kana'ú yúho,

koane ako semékekexa yûho nê'e.
¹⁹Koati Muíse porexópeano ra Ponóvoti Kixovókuti, haína? Itea ako ápahuina xâne xepákuke itukoâti. Na koeti yopósikino képekinu? —kíxovokoxoane.

²⁰Ina yumopâ xanéhiko:

—Koatímea urúkovopiti ndémoniu koesáyu'ixoti iséneu, ikítixinake apêti kaha'ati koépekeopi —kíxoanehiko.

²¹Ina kixovókoxoa Jesus:

—Poéha iyupánevoti índuke, yane heú kénœ iyíxaxivoa. ²²Koeku itúkeovo páhoenopinoe yútoe Muíse sirkunsidá kíxi hóyeno kalivôno, muhíkova itukovo ya sâputu iríkeovo kónœka sirkunsidá kíxi, kóyeane itíkinoe. Yoko haina ukeâti xoko Muíse nê'e, itea koati ukeâti xoko voxúnoekene, enepone turi viyénoxapa. ²³Koeku sirkunsidá kíxi kalivôno ya sâputu motovâti kousokeovo neko páhoenopi Muíse itíki, ná'ikopo koeti ímeikinovonu koeku ngoíteovo hóyeno ya sâputu, mborexoâti heú kó'iyœ unátipea ákotine yuvâti? ²⁴Hako keyuhôa itúkeovo pahukóvoti ne ínixene itúkeovo ákoti aunáti, hákoti yexôa koêku. Konókoti yopósiki póneovoxo iséneunoa inúxotike tumúneke keyúhoyi —kíxovokoxoane Jesus.

Ako tôpi kó'inoaku isóneu jûdeuhiko ne Jesus

²⁵Yane ápe íhaehiko Njeruzálem koêti:

—Haina énomone opósiuti koépekeokono râ'a? ²⁶Yokómoma, koati anéyetine xapákuke xanéhiko yoko ákone saya'íkoati. Hainámea kutipoâtine inuxínovitihiko itúkeova ne Mésiya, enepone páhoe Itukó'oviti koíteovo xâne? ²⁷Itea koati vexoâti úkeaku râ'a. Enepomo síma ne

Mésiya, ákomo exeâti úkeaku —kixókokonehiko.

²⁸Koeku íhikaxœa Jesus yane témpulu, kóhonoko emó'u kó'iyœ:

—Ikítixatinoe yexónuti koane yexoâtimaka ne úngeaku? Haina nzmínoti indúkoponea ánja, itea enepone Pahukónuti nzímea, koati kaná'uti nê'e yoko ákonœ yéxa. ²⁹Poéhane úndi exôa, vo'oku itúkeovo úngeakune xokóyoke, yoko énomonemaka pahukónu nzímea —kíxovokoxoane Jesus.

³⁰Yanê'e, mani ika'ákoti Jesus ne tutíhiko jûdeu, itea ako kíxoakuhiko vo'oku ávoyœa simápu kaxœna namúkeokono ne Jesus. ³¹Itea kóyeane enó'iyœa kutípoti Jesus xapákuke neko êno opókovoti xâne kamokénoati. Hara koe yuhóhiko vo'ókuke:

—Enepo simané'e ne Mésiya, enepone iyupánevoti ítukemo, anu'úkoatiperameamo xunáko ítuke ra hóyeno? Koati énomone nê'e —koéhiko.

Pahukókono ika'ákoponoti Jesus

³²Kameáne farízeuhiko kixoku koeku yûho ne xanéhiko vo'oku Jesus, ina pahukôa neko koyónotihiko hána'iti imokóvokuti iká'ákoponea Jesus. Yoko kaha'iné kixómaka farízeu ne tutíhiko sasedóti inuxínoti jûdeu hó'eke pahúkea neko ika'ákoponoti Jesus.

³³Ina kœe ne Jesus:

—Ákonemo ánju'íkene xepákukœne, yane mbihópotinemo xokóyoke ne Pahukónuti yâye yara kúveu mêum. ³⁴Yoposíkonutinoemo, itea ákonemo ínixepananu. Koáne, ako omótova yéni xoko yonómboku.

³⁵Ina kixokóko ne tutíhiko jûdeu:

—Ná'ikopomeamo yonópo râ'a ákoinokenemo vínixapana? Yonópotiperameamo xapákuke viyénoxapa kurivókoxopovoti xâne po'íkehiko poké'e motovâti

ihikaxeamaka xâne ákoti itukapu viyéno jûdeu? ³⁶ Kutí'oxomea kíxo enepo koyuhómeku: “Yoposíkonutinoemo, itea ákomo ínixepananu” koáne “Ako omótova yéni xoko yonóboku” koeméku? —kixókokonehiko.

**Íhokova Jesus ne uke úne
vo'eroo vo'ero koyêti**

³⁷ Yaneke káxe hunókoku ne ayuíti, enepone koati teyonéti káxe, xe'ó koéne ne Jesus kóhonokea emó'u koyúhoyea xapa xâne. Hara kíxovokoxoa:

—Enepone xâne eopâti kuteâti eópone ne épeu úne, kená'akapane njokóyoke maka ítapanapune yane mbóneakemo, kuteâti koeku xâne itopónovoti ya úne.

³⁸ Koêkuti kutipónuti, haramo koéneye xokóyoke ne mbóneake porexoâti in-ámapea, koati êno hunôti úne ákoti áka, kuteâtimaka koyúhoyeovo emó'uke Itukó'oviti —kíxovokoxoane.

³⁹ Yoko koati koyuhó'iyeti Jesus koêku ne Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti, námoemo ne kutípotihiko Jesus. Vo'oku avo pahúkakana nê'e ya koeku ávoyea pihápa vanúke ne Jesus, koeku ávoyea ítúkapumaka hána'iti ihayú'íutiya.

⁴⁰ Xapákuke neko êno xâne kamokénoyeati emó'u, ápehiko koêti:

—Koati énomone porófeta kúxone úti símeamo rà'a.

⁴¹ Ina koehíkomaka po'ínu:

—Koati énomone Mésiya rà'a, enepone páhoe Itukó'oviti koíteovo xâne.

Ina apémaka po'ínuhiko koêti:

—Yusíkoikopo itúkeovo ukeâti Ngalíleya ne Mésiya? ⁴² Ákoikopo okóyuhua emo'u Itukó'oviti koêku ne Mésiya itúkeovomo ámoripono Ndávi, enepone teyonéti natina viyénoxapa mekúke? Ákoikopomaka okóyuhua itúkeovo Mbélem, úkeakumaka Ndávi, ipúhikomo? —kixókokonehiko.

⁴³ Yane koati haxakeôvokokoti ne xanéhiko vo'oku Jesus. ⁴⁴ Yoko xapákuke neko xâne, ápe kaha'âti iká'akea, itea akó'oti kíxoakuhiko.

**Kayuhíkopovo xoko tutíyehiko ne
pahoéti mani ika'ákoponoti Jesus**

⁴⁵ Yane kayuké koépone ne koyónoti hána'iti imokóvokuti xokóyoke ne tutíhiko sasedóti inuxínoti jûdeu hó'ee koáne xoko farízeuhiko.

Ina kixôa pahukoâtihiko:

—Na koeti ákoino yamápanoe?

⁴⁶ Ina yumopâhiko:

—Ako po'i xâne itopónoati unako koyúhoyea ne hóyeno.

⁴⁷ Ina kixôa farízeuhiko:

—Hainámaka aupú'ikopitinenoe ne hóyeno? ⁴⁸ Ako kutipoâti nê'e xapákuke úti, uti pahúkotiuhiko yoko uti farízeu.

⁴⁹ Kene ne xanehí koêti hokoâtine, enepohikone ákoti exâ ne Ponóvoti Kixovókuti hó'e úti, kayumákapunehiko. Poéhane ipíhoponeokonohikomo nê'e —kíxoanehiko.

⁵⁰ Yoko eneponeko Nikôdemu noixóponoti Jesus yanekôyo, koati póhuti xapákuke neko farízeuhiko. Hara kíxovokoxo po'ínuhiko:

⁵¹ —Yane Ponóvoti Kixovókuti hó'e úti, yusíkoikopo tumuné kó'iyea koyúhoyeovo kónokea ipíhoponeokono ne xâne koeku ávoyea paréxakana koyúhoyea? koeku ákoyeamaka vakámokenoyea koêku ne ítuke? —kíxovokoxoane.

⁵² Ina yumopâ po'ínuhiko farízeu:

—Ití'ikopomaka íhae Ngalíleya, ketíxinoake? Íhikexapa ne yutoéti emó'uke Itukó'oviti, yane neixoâtimo ákoyea ápahuina porófeta koyúhoti emo'u Itukó'oviti ukeâti Ngalíleya —kíxoanehiko.

(⁵³ Yane píhohikopone óvokuke póhutihiko neko xâne.

Sêno pahukóvoti

8 Kene Jesus, hane yonópo xoko kali mopôî iháxoneti Olívera. ²Yuponíne ina kayukópovo hána'ítike imokóvokuti ya Njeruzálem, koane pihínoa uhá koeti xâne. Yane ivátakone Jesus koane fhikaxea xanéhiko. ³Yoko ápe sêno ómonehiko éskiriba yoko farízeu xoko Jesus. Inu'íkokonoti kapíneyea hóyeno ákoti itukapu îma neko sêno. Enepo-hikone omâti, pahúkoa xe'ó kó'iyea nonékuke uhá koêti neko xâne. ⁴Ina kixohíko Jesus:

—Ihikaxotí, enepora sêno, koati inu'íkokonoti kapíneyea hóyeno ákoti itukapu îma. ⁵Yutóxovo Ponóvotike Kixovókuti yútoe Muíse kónokea hepókeokono ya mopôî, kuteâti ra sêno, imókone ivakápu. Kene îti, na kó'eye yíũho vo'ókuke? —kíxoanehiko.

⁶Itea kó'inokeneye yuhóhiko, koati opos'ókovoti Jesus, kaha'aínoatihiko pahúkeovo ya yumópope motovâti koyúhoyeahiko itúkeovo pahukóvoti. Yane ina yupunínikovo ne Jesus yutóxea poké'eke ya vó'u. ⁷Vo'oku ákoyea káyunuka farízeuhiko kaha'aínoati yumópea, yane exépukopone ne Jesus. Ká'aye kíxovokoxoa:

—Enepone ákoti pahúnevo xepákukeno, énomone inuxâ hepókea ra sêno — kíxovokoxoane.

⁸Yane yupúninikopovonemaka yutóxea poké'eke. ⁹Kameánehiko neko yúho, pohú pohu koépone pñhohikopea, inixópovotihiko itúkeovo pahukóvoti. Enepone yékotenohiko xapákuke inuxópo. Ehane póhuxovo ne sêno xoko óvoheixoku nonékuke Jesus. ¹⁰Yane xe'oo koépone ne Jesus. Noixoâne áko'oyeane neko po'íhiko xâne koane póhuxeovo ne sêno nonékuke, hara kíxoane:

—Senó, náhiko ne isímopiti yâye koyúhoti ápeyea váhere íti? Ákone in-ixoâti kónokea hipókikono?

¹¹—Áko'one Unaém —koéne.

Ina kixôa Jesus:

—Ngúteanemaka. Ákomaka njepákapi. Pihépane, itea hákone yaukôa itíki ne váhere íti —kíxoane.)

Jesus itukóvo kouhápu'ikoti xâne yara kúveu mêum

¹²Ina kixovókoxoakomaka Jesus neko xanéhiko:

—Undíne itukóvo kouhápu'ikoti xâne yara kúveu mêum. Enepone hokónuti, ákomo ávaheixa hahákutike itea kouhápu'íkokonotimo uhá koeti kóyeku, vo'oku ápeyeane ne inámati apéyeati xokóyoke ákotinemo hunókoku —kíxovokoxoane.

¹³Ina poe'aínoa isóneu farízeu koane kíxeahiko:

—Koati itíne koyuhópovo itíkivo kouhápu'ikoti xâne yara kúveu mêum. Ako omótova kutípeokono ne yíũho —kíxoane.

¹⁴Ina kixopáhiko Jesus:

—Yusíkoti itúkeovo ûndi koyuhópovo itúkeova kuteâti ra yûnzo, itea kóyeane itúkeovo koati kaná'uti ra yûnzo vo'oku énjoa ne úngeaku koáne ne yonómboku. Kene itínoe, ako yéxa ne úngeaku simóya ne yonómboku.

¹⁵Enepone iséneunoa ne koekúti, pohu isoneú kíxenenoe, ako takápapu. Kene ûndi, ako ínjaneye xâne kuteâti ne iséneunonu. ¹⁶Itea enepo ngoyúho koêkuti íninjone vo'ókuke ra xâne, koati kaná'uti ra yûnzo, vo'oku haina mbohúxinovati koeku kó'inoaneye inzóneu, itea énomonemaka koéneye isóneunoa ne Pahukónuti nzímea yâye. ¹⁷Yoko yane Ponóvoti Kixovókuti yútoe Muíse hé'e, yutóxovomaka kónokea kutípeokono yuhôti koeku pí'ayeane noixoâti koane koyuhó'iyeti koêku.

¹⁸Ngoyúhoane ne ngoêku. Koane Nzá'a, enepone Pahukónuti nzímea yâyeke, koyúhonumaka —kíxovokoxoane Jesus.

¹⁹Ina kixoá'hiko jûdeu:

—Na óvo ne yá'a?

Ina yumopâ Jesus:

—Ákonoe yéxanu. Simóya ne Nzá'a, ákomaka yéxa. Eneponi yexánu, maní-maka yexoâti ne Nzá'a —kíxovokoxoane Jesus.

²⁰Enepo koyuhoâne Jesus ra koekúti'hiko, hána'itike imokóvokuti ya Njeruzálem óvo, ya xoko kuríkokonoku tiúketi íparaxokonoke Itukó'oviti. Yoko ako ika'ákoti Jesus vo'oku ávoyea simápu kaxena namúeokonono.

Itukóvotiye ne Jesus

²¹Ya po'íkemaka, hara kíxovokoxoa Jesus ne jûdeuhiko:

—Mbihoepitinenemo. Yoposíko-pononutimo, itea yevókovotimo ya pehúnevo. Koati xané kixepoâtimo ivékivo vo'oku ako omótova yenópi xoko yonómboku.

²²Ina kixokóko ne jûdeuhiko:

—Kahá'atiperamea koépekopeovo kutí'inoke koyuhoâti ákoyeamo omótova vonópea xoko yonópokumo?

²³Ina kixoá'ikomaka Jesus:

—Koati itínoe íhae yâye yara pok'é. Kene undi, vanúke úngea. Itínoe íhae ra kúveu mêum, kene haina undi íhae yâye. ²⁴Hukínóvoti ngíxeopinoe yévokivomo ya pehúnevo. Koati xané kixepoâtinoemo ivekápu, vo'oku enepo hákoti kitipónu indúkeovo énomone ne ngixínopike, yevókovotimo ya pehúnevo. Koati xané kixepoâtimo ivékivo —kíxovokoxoane Jesus.

²⁵Ina kixoá'hiko jûdeu:

—Kutí'ikopo íti?

Ina yumopâ'hiko Jesus:

—Énomone kuteâti ngixínopike ukeâti inâ ndurixóvo ínzikaxea. ²⁶Mani êno yúnzo ve'ókuke, mani enjókopitinoe

pehúnevo. Itea enepone Pahukónuti nzímea yâyeke, koati kaná'uti nê'e, kutí'inoke ngoyuhoâti xapákuke xâne yara kúveu mêum ne ngámone xokóyoke —kíxovokoxoane.

²⁷Itea enepohikoneko xâne, ako éxa itúkeovo Há'a íhae vanúke kixínoahiko Jesus. ²⁸Hukínóvoti kíxovokoxeamaka Jesus:

—Enepo kexépukanune tikótike, undi íhae vanúke ikútipasikoponovoti xâne, ínamo yexâ indúkeovo énomone ne ngixínopike, koane yexoâtinenemo yanê'e ákoyea itúkapu isoneú ngíxone nzóko, itea itúkeovo póhutine íhikaxeonuke Nzá'a ne ngoyúho.

²⁹Yoko enepone Pahukónuti nzímea yâyeke, anéye njokóyoke. Ako kurí íxanu mbóhuxeovo, vo'oku kóyekune indúkea koekúti'hiko iko'élokexeati okóvo —kíxovokoxoane Jesus.

³⁰Uke'éxoane Jesus koyúhoyea ra koekúti'hiko, êno xâne kutipoâti.

Yuhó Jesus koeku iteóvati ne pahúnevo yoko ovóheixoatiko

³¹Ina kixovókoxoa Jesus neko jûdeuhiko kutipoâti:

—Enepomo hákoti itevóki ra ihíkauvoti yunzó'inopinoe, itimo koati kaná'uti hokónuti ³²epó'oxo yexoâtimo ne kaná'uti kixovókuti íhae xoko Itukó'oviti, yane itívoatimo ne kotíveti kéyeku.

³³Ina kixôa jûdeuhiko:

—Uti ámoriponoiko Âbraum. Ako vitúkeovoku akaúti. Ná'ikopo koeti “Itívoatinemo ne kotíveti kéyeku” kixínevi?

³⁴Ina yumopâ Jesus:

—Koati emo'úti ra yunzó'inopinoe, ivévaka: Uhá koeti xâne ovóheixoti pahunévitike, koati ákau váhere kixovókuti. ³⁵Yoko enepone akaúti, ápe hunókoku óvoheixea óvokuke únae. Haina kóyekutine xokóyoke.

Itea enepone xé'a ne únae, koati ákoti hunókoku óvoheixeaya. ³⁶Koeku itúkeovo ûndi koitóvopinoe, undi Xe'exa Itukó'oviti, koati itévotine. ³⁷Énjoa itíkivonoe koati ámoriponoiko Âbraum, itea kóyeane kehá'ayi képekinu vo'oku ákoyea yakáha'a ne ínzikaxeopike. ³⁸Enephikone kixovókuti noínjone itúkea Nzá'a, énomone ngoyúho. Kene itínoe, hane itíko, neíxone itúkea yá'a.

³⁹Ina kixopâmakaka jûdeuhiko:

—Âbraum vitúko ha'a úti.

Itea hara kíxovokoxoa Jesus:

—Itukápuxo Âbraum itíkonoe yá'a, hékaikopo kixoku itúkeovo ne Âbraum.

⁴⁰Itea koati yoposíkoti képekinu, undi koyuhó'inopeati ne kaná'uti kixovókuti ngámone xoko Itukó'oviti. Ako ákoen-eye kixoku itúkeovo Âbraum. ⁴¹Koati kixoku itúkeovo ne yá'a hekóponoe.

Ina kixopâhikomaka jûdeu:

—Haina uti apení koêti ákoti há'a. Poéhaxo ne Ha'a úti, énomone ne Itukó'oviti.

⁴²Ina kixovókoxopamaka Jesus:

—Eneponi itukápuxo yá'a nê'e, mani koati ákoti omotóvonu yokóvo, vo'oku koati úngeakune xokóyoke koeku nzímea yáyeke. Yoko hainámaka isoneú ngíxone nzímea itea énomone pahukónu yáyeke. ⁴³Énjakapivo ákoinoke yexa yûnzo? Vo'oku koati mokerexó keyítinoe. ⁴⁴Itínoe koati hokoti Ndeâpu. Énomone itíko yá'a. Yoko ukeátinekene, koati képekenati nê'e. Ako káxuhevekapu nê'e kaná'utike kixovókuti vo'oku akó'oti ne kaná'uti kixovókuti xokóyoke. Enepo semekékexo, motókea kíxeaneye vo'oku koati kixóvokune. Koati semékenovo'iti nê'e. Koatímaka poéheve ne uhá koati semekénovo'iti.

⁴⁵Vo'oku ngoyúhoyea ne kaná'uti kixovókuti íhae xoko Itukó'oviti, énomone ákoino yakútiponu.

⁴⁶Ápeikopo xepákukenoe motovâti

koyúhoyea ápeyea mbahúnevo? Koeku itúkeovo kaná'uti ra yûnzo, ná'ikopo koeti ákoino yakútiponu? ⁴⁷Enepone xâne hokoti Itukó'oviti, usó kóye kámokenoyea emó'u. Kene ákoinokenoe yakámokenonu, koati vo'oku ákoyea itíkapunoe hokoti Itukó'oviti —kíxovokoxoane Jesus.

Yuhó Jesus koeku Âbraum

⁴⁸Ina kixó'áikomaka jûdeuhiko:

—Koati tokopóvoti visóneunopi itíkivo samarítanu, úroevo ndémoniu, isáyú'ixinovoke iséneu.

⁴⁹Yane hara kíxovokoxopamaka Jesus:

—Haina undi úroevo ndémoniu. Koati ngahaná'ikoti iha Nzá'a, kene yíxovonoe kémoke'eyinu. ⁵⁰Haina ombosíkoti inzáyú'ikeokono, itea ápe kaha'aínonoati yoko énomone ponovô isóneunoa ra koekúti. ⁵¹Koati emo'úti ra yunzó'inopinoe, ivévaka: Enepone xâne hokoâti ra yûnzo, ákomo uké'exa pevóti.

⁵²Ina kixopâmakaka jûdeuhiko:

—Kó'oyene véxoaneoxo itíkivo isáyú'ixovoti isóneu, úroevo ndémoniu. Ivókovone Âbraum, koánemaka ne porófetahiko koyúhoti emo'u Itukó'oviti mekúke, keyúhoikomaka ákoyeamo uké'exa pevóti ne xâne itukoâti ne yíúho. ⁵³Ití'ikopo teyonéti ya voxú'ikene Âbraum? Ivókovo nê'e, koánemaka ne porófetahiko. Kutí'ikopo íkitixapovo?

⁵⁴Ina kixovókoxopamaka Jesus:

—Eneponi itukapu ûndi ihayú'ikopovo, ákoni itúkovo ne inzáyú'ikeokono, itea koati Nzá'a porexónu indúkeovo ihayú'iuti, enepone keyúhonenoe itúkeovo Itukó'oviti Yúnae. ⁵⁵Itea ákonoe yéxa nê'e. Undíne exôa. Eneponi ongoyúhoa ákoyea énja, mani kutipasí ngoépitinoe indúkeovo semékenovo'iti. Itea énjoa nê'e, epó'oxo

koati indukeâti yûho. ⁵⁶Elókea okóvo yoxú'ikene Âbraum noíxeamo ngaxéna. Yoko noíxoane, koane hána'iti elókeyea okóvo vo'ókuke —kíxovokoxoane.

⁵⁷Ina kixopâmaka jûdeuhiko:

—Avo itépana sinkoenta koeti xé-naena, keyúhoikomaka neíxi Âbraum?

⁵⁸Ina yumopâhiko Jesus:

—Koati emo'úti ra yunzó'inopinoe, ivévaka: Tumúneke ápeyea Âbraum, ámbene —kíxovokoxoane.

⁵⁹Énomone yanê'e, namú kixone mopô'i ne jûdeuhiko kahá'ati koépekea Jesus, itea ipúhikopea Jesus neko hána'iti imokóvokuti ya Njeruzálem ákoti noiké'exopati.

Koitóva Jesus ne komítí'iyeatinekene

9 Koeku yónea ne Jesus, noíxone hóyeno komítí'iyeatinekene. ²Ina kixôa íhikauhiko:

—Íhikaxotí, itúkinovoke komítí'iyeatinekene râ'a vo'ókumea pahúnevo? áko'o vo'ókumea pahúnevo há'a yoko êno.

³Ina yumopâ Jesus:

—Haina vo'oku pahúnevo, koane hainámaka vo'oku pahúnevo há'a yoko êno komítino ra hóyeno, itea maka iyúseane ne xunako Itukó'oviti ya xokóyoke. ⁴Konókoti vitúkea ítukeye ne Pahukónuti yâyeke koêkuiko ápeyea kaxena úti, vo'oku simóvotimo hunókoku ne ko'ítukeyea úti, kuteâti koêku enepo yotixóne. ⁵Koêkuiko óveam ra kúveu mêum, úndi kouhápu'iko xâne yara kúveu mêum —kíxovokoxoane Jesus.

⁶Uke'éxone koyúhoyea, ina apurúko poké'eke, kalaká'ikoti móte ya hô'o. Ina veyôa ne móte kaláka'iu, kihuíkoa ukékuke neko komítiti ⁷ina kixôa:

—Kípeukeapanapu tánginake Silôe —kíxoane. (Yoko “pahoéti” koêti ne Silôe koêti.)

Ina pího neko komítiti kípoukeoponeovo. Yane ínixopone aukópovo. ⁸Enephikoneko múxone oveâti xêrerekuke óvoku, koánemaka ne po'ínuhiko xâne noixóheixoati ixómoyea épemo, hara kixókoko:

—Haína râ'a ne komítiti ixómoti ivatá'ixo yómoti épemea? —kixókokonehiko.

⁹Ina apê xâne xapákukehiko koêti:

—Énomone nê'e —kixoâti.

Itea hara kôe po'ínuhiko:

—Pó'iti, pohu akó'oti pahuíxa nê'e —koéhiko.

Ina kôe neko unatípeatine komítiyea:

—Énomoneoxo úndi.

¹⁰Ina kixôa xanéhiko:

—Ná'ikopo kixévotiye ínixepinoke?

¹¹Ina yumopâ:

—Ápe hóyeno koéhiti Jesus kalaká'ikoti móte ipíhoati ungékuke. Yane pahúkonune ngípoukeoponeovo xoko tángi, enepone víhaxone Silôe. Úngeane mbího ngípoukeoponeovo, yane íninjopone —kíxovokoxoane.

¹²Ina kixopâ'ikomaka xanéhiko:

—Ná'ikopo ne hóyeno?

—Ako énja —koéne yumopâhiko.

Epemó'ikoa farízeuhiko neko hóyeno

¹³Yane ina omokóno neko hóyeno unatípeatine komítiyea xoko farízeuhiko. ¹⁴Yoko sâputu nekôyo, káxe koati sasá'itino evo jûdeu kalaká'iko móte ne Jesus ya hô'o, enepo koitóva neko hóyeno. ¹⁵Ina epemó'ikoa farízeuhiko neko hóyeno kixóvoku ínixopinoke.

Hara kíxovokoxoa hóyeno:

—Áhiukeonu móte ne hóyeno ina ngipouíkeoponovo. Kó'oyene íninjopone —kíxovokoxoane.

¹⁶Énomone ápeino po'ínuhiko farízeu koêti:

—Hainá'ikopo páhoe Itukó'oviti neko hóyeno vo'oku ako teya sâputu —koénehiko.

Itea ápe po'ínuhiko koêti:

—Na kixoaye itúkeovo hóyeno pahukóvoti itukô haná'iti iyupánevoti kuteâti rá'a? —koénehiko.

Énomone kutí'ino okopókokoti neko farízeuhiko. ¹⁷ Ina kayukópahikomaka épemo'ikea ne hóyeno unatípotine. Hara kixópahikomaka:

—Kene îti, na kó'inoaye iséneu koeku koíteovopi?

Ina yumopâ hóyeno:

—Kutí'inonu páhoe Itukó'oviti koyuhó'ieati emó'u —koéne yumópope.

¹⁸ Yoko ako akútípoa tutíhiko júdeu itúkeovoxo komití'ieatinekene inixópotine. Énomone iháxikinoahiko há'a yoko êno. ¹⁹ Yane ina epemó'ikoahiko tuti júdeu. Hara kixoahiko:

—Énomone xí'a rá'a keyúhonenoe itúkeovo komití'ieatinekene? Na kixóvotiye inixopinoke?

²⁰ Ina yumopâ há'a yoko êno neko hóyeno:

—Véxoa itúkeovo xe'exa îti rá'a, koane itúkeovo komití'ieatinekene ²¹ itea ako véxa inixopinokene, koane ako véxa koitóvati. Yépema'ika, vo'oku úsotine. Énomonemo koyuhó'inoepa koêku —kíxovokoxoane.

²² Yoko kó'inokeneye yúho neko há'a yoko êno, koati pikoti isóneunoa tutíhiko júdeuya. Vo'oku koyuhoâtine tutíyehiko yanekôyoke kópuhikopeokonomo ya íhikaxovoku hó'e ne koêkuti koyuhoâti itúkeova Jesus ne Mésiya, enepone páhoe Itukó'oviti koíteovo xâne. ²³ Énomone koyúhoinoa há'a yoko êno neko hóyeno itúkeovo úsotine ne xé'a, koane kónokea itúkeovo énomone épemo'ikohiko koêku.

²⁴ Ina iháxikopamaka farízeuhiko neko hóyeno unatípeatine komítiyea. Yoko pí'apene iháxikoahiko. Hara kixo:

—Yokóyuhoa iháke Itukó'oviti itúkeovo koati kaná'utimo ne yihó'inovi. Véxoa itúkeovo koati pahukóvoti neko hóyeno.

²⁵ Ina kixôa hóyeno:

—Itúkeovo pahukóvoti, ako énja. Poéhane éngo ngomítiyea nóvo, itea kó'oyene ínínjopone —kíxovokoxoane.

²⁶ Ina aukópamaka farízeuhiko kixea:

—Na kixó'oye koíteovopi? Na kixoaye poréxeopi ínixeipi?

²⁷ Ina yumopâ hóyeno:

—Ngoyúhoinopeanenoemeku, itea ákonoe yakútíponu. Na koeti kehá'ainonoe ngáyukopeakomaka? Keha'âtinoomea itíkivomaka íhikau ne hóyeno? —kíxovokoxoane.

²⁸ Yane oríxoane farízeuhiko. Hara kixoahiko:

—Ítíne itukóvo íhikau nê'e. Kene uti íhikau Muíse. ²⁹ Véxone yúho'ixea Itukó'oviti, poéhane Muíse. Kene ne hóyeno kixene, muhíkova úkeaku ako véxa —kíxoanehiko.

³⁰ Ina yumopâ neko hóyeno:

—Kouhé'exovoti ákoyea yéxanoe úkeaku, itea ínínjopone vo'ókuke.

³¹ Véxoa ákoyea yumapa xâne pahukóvoti ne Itukó'oviti, itea hane yumópo, teyoâti yoko itukeâti áha.

³² Ukeátine inâ apê ra kúveu mêum, ako kámeaku xâne ápeyea koitóvoti komití'ieatinekene. ³³ Eneponi hákoti itukovo páhoe Itukó'oviti neko hóyeno, ákoni ítone itúkea —kíxovokoxoane.

³⁴ Ina kixopâmaka farízeuhiko:

—Inípono itúkeovo iti xâne pahukóvoti ukeátinekene inâ yapê xoko mémaina, kehá'aikomaka íhikexivi? —kíxoanehiko.

Yane kópuhikeanehiko ho'úxinovoku hó'e.

Koêku ne po'ínuhiko xâne kutí koeti komítiti ikútixapovoti ponóvoti

³⁵ Yoko eyékoxoane Jesus kixókonoku ne hóyeno koítovone. Itopónoane, hara kíxoá:

—Kitípoa ne íhae vanúke ikútipasiko-ponovoti xâne?

³⁶ Ina yumopâ hóyeno:

—Kutí'ikopo nê'e motovâti ngutípea Unaém? —koéne.

³⁷ —Énomone ra neíxone kó'oyene, enepora yuhó'ixopiti —kíxoane Jesus.

³⁸ —Ngutípopi Unaém —koéne neko hóyeno, xaneâti ipúyukexea nonékuke ihayú'ikoati.

³⁹ Ina kixoa'ikomaka Jesus:

—Nzimínoke yara kúveu mêm maka ínixapane ne komítiti, koane itúkapunexomaka komítiti ne po'okoâti itúkeovo iníxoti. Énomone ngoúhapu'iko, nzimínoke yara kúveu mêm —kíxoane.

⁴⁰ Yoko ápe farízeuhikoya kamokénoyeati yúho. Ina kixohíko Jesus:

—Hainámea keyuhoâti vitúkeovomaka komítiti?

⁴¹ Ina yumopâhiko Jesus:

—Eneponi itikápuxonoe komítiti, ákoni pehúnevo. Itea koeku íkitixapivonoe koati iníxoti koane exoâtimaka koêku ne kixovókutihiko, énomone kutí'ino anéyetiko pehúnevo —kíxoanehiko Jesus.

Íhokova Jesus ne koati únati koyónoti su'úso ya éxetina

10

Ina kixovókoxxa Jesus:

—Koati emo'úti ra yunzó'inopinoe, ivévaka: Enepone kovesé'uxeovati ipi kûrapena ne su'úso ákoti vekêa páhapeteake, koati ómevoti koane hú'uxokenati nê'e. ² Itea enepone vekeâti páhapeteake, énomone koati koyonoâti ne su'úso. ³ Yane enepone

koyónoti pahapéti, míhe'okinoa porexoâti úrukeovo. Yoko éxoá su'úso emo'u ne únae. Koati íha veínoa únae íhaxea póhutihiko su'úsona, ina kopúhikoa meúkeke. ⁴ Enepo kopúhikoane uhá koêti ne su'úsona, inúxinoahiko. Yane pihotínehiko ikéneke. Koáhati exeâtihiho emo'u. ⁵ Ako hokohí íxa xâne ákoti itukapu únae. Kohó'iyehiko vo'oku ákoyea éxea emo'u —koéne Jesus.

⁶ Itúkinoa Jesus xanéhiko ra xêti apêti fhokoake ne áha íhikaxeahiko, itea ako éxinahiko isóneu kixó'ekone.

⁷ Ina kixovókoxxopamaka Jesus:

—Koati emo'úti ra yunzó'inopinoe, ivévaka: Enepone páhapetea kûrapena su'úso, undíne itukóva. ⁸ Uhá koeti simôti tumúneke nzímea, hane koéneye ómevoti yoko hú'uxokenati. Itea enepohikone kutí koeti su'úso, ako itúkeake ne yúho. ⁹ Undíne itukóvo ne koati kaná'uti pahapéti. Enepone vekónuti, ngoitóvatimo. Epó'oxo kuteâti koeku su'úso únati kátarakeovo, ipuhíkeati kûrapena níxaxoponeovo yoko urúkopovatimaka, énomonemakamo koéneye ne kutipónuti. ¹⁰ Koati simínoti oméxea ne ómevoti, koane koépekea yoko kotóhineyee. Kene ûndi, nzimínoti motovâti yupíheovo unáko koêku, ominoândimaka inámati apéyeati ákotinemo hunókoku.

¹¹ —Hara ngoéneye koati únati koyónoti su'úso usó koyêti ivókinova ne su'úsona. ¹² Enepone ahinoêti koyónoti su'úso, póhutine tiúketi itúkinoa ne itukéti, haina únae nê'e, koane hainámaka ítuke ne su'úso. Enepo noíxo yovíre keno'ókinoati, kohó'iyee, kurí kixôati ne óyonone. Yane ísukexoa yovíre neko su'úso kotohíneatine. ¹³ Kohó'inoke nê'e, vo'oku itúkeovo tiúketi kahá'a kóyoninoake ne su'úso, kene haina kaha'aínoati unako koêku ne

óyonone. ¹⁴Kene ûndi, hara ngoéneye koati únati koyónoti su'ûso. Ênjoa ne óyononem koane éxonuhikomaka, ¹⁵kuteâti koeku véxeokoko, ûndi yoko Nzá'a. Yoko usó ngóye ivónginova ne óyononem. ¹⁶Apêtimo po'ínuhiko óyononem ákoti itukapu íhae yáye. Ngonokoâtimakamo nzo'úxoepa xapákuke râ'a. Ivavákoatihikomo ra yûnzó. Yane póhutiponemo ne uhá koeti óyononem, epó'oxo mboéhanemo xapákuke ngoyonoâti.

¹⁷—Hara ákoinoke omótovonu okóvo Nzá'a, vo'oku ivónginovamo ne óyononem, ínamakamo enjepúkapa.

¹⁸Hainamo apêti uke'éxoati ra omínjone. Undínemo ihúnokoa kurikópati xoko Itukó'oviti. Ápe njunáko ínzunokea koane inzáxikopea. Yoko Nzá'a porexónu ngíxeaneye —kíxovokoxoane Jesus.

¹⁹Vo'ókuke neko yuho Jesus, aúkopovomaka okópeokoko ne jûdeuhiko. ²⁰Êno xâne xapákuke koêti: —Ûroevo ndémoniu nê'e. Koati pepókéxovoti. Na koeti kémokenoinoa?

²¹Itea ápe po'ínuhiko koêti:

—Ako ákoeneye yuho ûroevo ndémoniu râ'a. Koítovoikopo komítiti ne ndémoniu? —koéhiko.

Epemó'ikokono Jesus xapa ayúti iháxoneti Dedikásum

²²Ya Njeruzálem yanekôyoke, koati kaxena kóyuipe jûdeuhiko hó'eke. Ênomone ne áyui íhaxonehiko Dedikásum. Yoko kaxena kásati yanekôyoke. ²³Hane véko ne Jesus varándanake ne hána'iti imokóvokuti ya Njeruzálem, enepone iháxoneti Varándana Salúmaum. ²⁴Yane ayákukoane jûdeuhiko. Hara kixóhiko Jesus:

—Námoye keyúhoyi itukóvotiye íti? Itukápuxo íti ne Mésiya, páhoe

Itukó'oviti koíteovovi, hákone hi'onó'uxivovi —kíxoanehiko.

²⁵Ina kixovókoxoa Jesus:

—Ngoyúhoinopeanoe, itea ákonoe yakutíponu. Enepora itukéti índuke ya iháke Nzá'a, énomone exókopinoe indúkeovo koati páhoe. ²⁶Itea ákonoe yakutíponu vo'oku hainánoe iti óyononem.

²⁷Enepone óyononem, ivávako yûnzó. Ênjoanehiko, koane hokóponuhiko.

²⁸Mboréxoahiko inámapoti apéyeati ákotinemo hunókoku. Ákomo yanapa ipihóponovokutike, epó'oxo ákomo hu'uxóponoati. ²⁹Enepone Nzá'a porexónoati, xunané'e ya uhá koêti. Ako itoâti hú'uxopea xokóyoke. ³⁰Koati póhutine ûti, ûndi yoko Nzá'a —kíxovokoxoane.

³¹Yane veyó kixone mopôti ne jûdeuhiko, mani hepókoti Jesus, kaha'âtihiko koépekea kuteâti mani kíxoaku yanekôyoke. ³²Ina kixovókoxoa Jesus:

—Êno únatinoe itukéti índuke xepákukenoe, páhoenonu Nzá'a indúkea. Ênomoneikopo kehá'aino hipókinu vo'ókuke?

³³Ina yumopâ jûdeuhiko:

—Haina únati itukéti hepókinopike ûti, itea koati vo'oku ákoyea tiya Itukó'oviti, iti xâne kuteâti ûti itíkovoti Itukó'oviti —kíxoanehiko jûdeu.

³⁴Ina kixovókoxopamaka Jesus:

—Hainá'ikopo yutoxóvoti yane yutoéti hé'e, enepone Ponóvoti Kixovókuti yútoe Muíse ne koêti: “Ngoé'epepo, itínoemaka kuteâti ûndi, undi Itukó'oviti” koêti? ³⁵Itukovo “Itínoe kuteâti ûndi, undi Itukó'oviti” kixoâti Itukó'oviti neko xâne iyónoku yûho mekúke, yoko ako omótova pahúkeovo ne emo'u Itukó'oviti, ³⁶ná'ikopo koeti “Itíkovoti Itukó'oviti” kixínenunoe, vo'oku ngoyúhoyea indúkeovo Xe'exa Itukó'oviti? Koáhati

undi noívakoe itúkea sasá'iti ítuke, koane undímaka páhoe yara kúveu mêum. ³⁷Eneponi hákoti indukôa itukéti kuteâti ítuke ne Nzá'a, ákoni okónokoa kitípinunoe. ³⁸Itea koeku indúkea kuteâti ítuke Nzá'a, yusíkoti ákoyea yakútíponu itea vo'ókuke ra itukéti induke, mani konokoâti kitípinu. Yane mani yexínoati iséneu itúkeovo póhutine úti, úndi yoko Nzá'a, koeku ápeyea ne Nzá'a njokóyoke, koékumaka ámbeyea xokóyoke —kíxovokoxoane Jesus.

³⁹Yane kahá'apoaanemaka júdeuhiko iká'akea, itea itópeovamaka Jesus.

⁴⁰Ina kayukópovomaka yónea ne Jesus poixô'oke huvêo, enepone Njôrdau, xoko óvoheixoku Xuaum Mbátita áhikexea xâne yanekóyoke inâ turixóvo áhikea. Yane ôvane Jesus-ya. ⁴¹Yoko koati êno xâne pihinoâti. Hara koe yuhóhiko vo'ókuke:

—Ako iyupánevoti ítuke ne Xuaum Mbátita kuteâti ítuke râ'a, itea uhá koeti yuho Xuâum vo'ókuke ra hóyeno, áinovo koati kaná'uti —koénehiko.

⁴²Yoko ako yumáxapu kutípoti Jesus xapákuke neko xâne.

Ivokóvo ne koéhati Lâsarú

11 Ápe hóyeno ka'aríneti koéhati Lâsarú, íhae kali ipuxóvokuti iháxoneti Mbétanea, óvokumaka Mâriya yoko Márta, mokéxahiko. ²Eneponi Mâriya, mokéxa ne ka'aríneti, énomone neko ovohévexoti Jesus xêru koane kihuhévexopati ya híyeu tûti. ³Eneponi mokéxahiko Lâsarú, ápe páhoe xoko Jesus. Hara kixóponoa:

—Unaém, ka'aríneti ne ínikene, enepone ákoti omotóva yokóvo —kíxoane.

⁴Eyekóxoane Jesus, hara koéne:

—Eneponi arinéti, hainamo koepékoati itea iháyu'ikeokonokemo

xunako Itukó'oviti vo'ókuke, epó'oxo inzáyui'ikeokonokemakamo, undi Xe'exa Itukó'oviti —koéne.

⁵Yoko koati ákoti omotóva okóvo Jesus ne Mâriya yoko po'ínu, enepone Márta, koánemaka Lâsarú, áyo. ⁶Ikénepoke eyékokixinea Jesus ká'arineyea ne Lâsarú, p'ápoakomaka káxe óvoheixoa ne óvoheixoku. ⁷Yane hara kixovokoxoa Jesus neko íhikauhiko:

—Hingá, vaúkapapu ya Njúdeya.

⁸Ina kixôa íhikauhiko:

—Íhikaxotí, koati ávoti axu'íkenepo ike kahá'ayea koépekeopi ya mopô ne evo júdeuya, keyúhoikomaka yaúkopivoya?

⁹Ina yumopâ Jesus, itukínoati íhixovoke:

—Nduse ákoikopo ákoe ne ôra ya káxe? Itukovo yoneâti káxe ne xâne, ako ikaxáhevexoati. Koáhati iníxoti vo'oku uhápu'íne ne kauhápu'íkoati ra kúveu mêum. ¹⁰Itea itukovo yoneâti yóti ne xâne, ikáxahevexovo vo'oku ákoyeane kauhápu'íkoti xokóyoke —koéne.

¹¹Ina kixovókokopaikomaka:

—Imókone neko vínikone Lâsarú itea mbihinoâti, ngoyúkoponoati.

¹²Ina kixoáhiko íhikau:

—Unaém, enepo itukapu imókoti, ákoneikopomea yuvâti —kíxoanehiko.

¹³Yoko "ivókovone" koéti neko yuho Jesus. Itea ikútixati íhikauhiko koati imókoti. ¹⁴Ina kauhápu'ikinoa Jesus koêku. Hara kixovokoxoa:

—Ivókovone Lâsarú. ¹⁵Epó'oxo elóke ongóvo ángo'oyea xokóyoke maka yakútíponunenoe. Hingayá, naíxapana úti.

¹⁶Ina kixovókokoxo ha'ínehiko ne Túme, enepone íhautimaka Hapáparu:

—Hingá, maka xané víxane koépekeokono —koéne.

Jesus itukóvo koexépukopoti ivokóvoti

¹⁷ Koeku símea ne Jesus ya Mbétanea, itone koaturu koeti káxe ike ekóxinevo ne Lâsaru. ¹⁸ Yoko mopó'amea kíłomituru kíxoaku Mbétanea ne Njeruzálem. ¹⁹ Koati ênoti jûdeu óvokuke Mâriya yoko Márta kouhépekoponeati isóneu ike ivókinevo âyo. ²⁰ Eyekóxoane Márta kenó'okea ne Jesus, pihóne okótumonexea. Kene Mâriya, ôvane óvokuke. ²¹ Tokopóne Jesus ne Márta, hara kíxo:

—Unaém, eneponi yáva yâye, ákoni ivákapu ne âyom. ²² Itea enepo yepêma Itukó'oviti kó'oyene, énjao poréxeopeamo ne yépemoake.

²³ Ina kixôa Jesus:

—Iyukópovotimo ne yâyo.

²⁴ Yane hara kixópamaka Márta:

—Énjao iyúkopeovomo simapúne exépukopope xanéhiko yaneko auké'ene ra kúveu mêum.

²⁵ Ina kixôa Jesus:

—Undíne itukóvo koexépukopoti ivokóvoti, mborexópatimaka inámati apéyeati ákotinemo hunókoku. Enepone kutipónuti, yusíkoti ivókeovone itea kóyeane iyúkopeovo. ²⁶ Heú koeti kutipónuti inamápoti ya njokóyoke, ákomo uké'xa pevóti. Kitípoa ra yûnzô?

²⁷ —Êm Unaém, ngutípoa —kíxoane Márta. —Ngutípoane itúkeovo îti ne Mésiya, enepone páhoe Itukó'oviti kóiteovóvi. Iti Xe'exa Itukó'oviti kúxone îti símeamo yara kúveu mêum —kíxoane.

Koeku Jesus iyô

²⁸ Uke'éxone koyúhoyea ne Márta, ina ihaxíkopono Mâriya, enepone po'ínu, motovâti ákoyea po'i kamoâti. Hara kíxo:

—Simóne ne Ihíkaxoti. Îti iháxico —kíxoane.

²⁹ Kamoáne Mâriya, xepú koéne, pihóne xokóyoke. ³⁰ Yoko avo úrukapa Jesus ne kali ipuxónokuti, óvoheixoakone xoko tokópeaku Márta. ³¹ Enepohikoneko jûdeu ovóheixeati óvokuke ne evo Mâriya kouhépekoponeati isóneu, noixoâne exépukea, hokó kíxoane, ikutíxatihiko, iyóponoti xoko ekóxokonoku âyo.

³² Simoáne Mâriya ne Jesus ya xoko óvoheixoku, ipuyuké kó'iyeanenónékuke koane kíxea:

—Unaém, eneponi yáva yâyeke, ákoni ivákapu ne âyom —kíxoane.

³³ Noixoâne Jesus íyoyea koánehikomaka neko jûdeu hokoâti, yupihovó koéne kotíveyea isóneuke xaneâti hána'iti kóseanayea. ³⁴ Ina kôe ne Jesus:

—Ná'íkopo yekóxoano?

Ina yumopâhiko:

—Yókone Unaém, neíxapana —kíxoanehiko.

³⁵ Yane íyone ne Jesus.

³⁶ Ina kôe ne jûdeuhiko:

—Neíxo koêku? Koati yupihóvati ákoyea omótova okóvo nê'e —koénehiko.

³⁷ Itea ápe po'ínuhiko koêti:

—Kóitovo pepo komítiti râ'a. Manímea apêti kíxoaku motovâti ákoyeani ivákapu neko Lâsaru —koénehiko.

Koexépukopa Jesus neko Lâsaru

³⁸ Yupihovó koéneoxomaka kotíveyea isóneuke Jesus. Úkeane pího xoko ekóxokonoku Lâsaru, kali hána'iti uhôro kehoêti mopoíke. Yoko ápe pú'iti mopôi exéxeokonoke. ³⁹ Ina pahukôa Jesus veyópeokono ne mopôi. Itea hara kíxo Márta, mokéxa neko ivokóvoti:

—Unaém, xúnatine ihópune, vo'oku koáturuxopene káxe kó'oyene ike ekóxinevo.

⁴⁰ Ina kixôa Jesus:

—Ákoikopo ínjapimeku neíximo xunako Itukó'oviti enepo yakutípo yûnzó? —kíxoane.

⁴¹Ina veyopókono neko mopô. Yane hara kôe ne Jesus koeku komómoyea vanúke:

—Pai, aínapo yákoe vo'oku kéminu.

⁴²Énjoa kéyeyikune kéminu, itea kó'inokeneye yûnzó kó'oyene vo'ókuke ra êno xâne yâyeke, maka akútiponune itúkeovo íti pahukónu nzímea yara kúveu mêum —koéne.

⁴³Uke'éxone koyúhoyea nê'e, kóhónokoxo emó'u kó'iyea:

—Lâsaru, ipíhikapa meúkeke! —koéne.

⁴⁴Yane iyúkopovo ne ivokóvoti, ipúhikopone meúkeke koane ínayea aú'okexovo hêve yoko vó'u, koane aunoné kó'iyea ya léhu. Ina pahukôa Jesus kúxe'okopeokono motovâti yonópea.

Oposíkokonone kixoku koépekeokono ne Jesus

Mt 26.1-5; Mk 14.1-2; Lk 22.1-2

⁴⁵Xapákuke neko jûdeu noixóponoti Mâriya óvokuke, êno kutípoti Jesus noixeâne ítuke. ⁴⁶Itea pihóne po'ínuhiko jûdeu xoko farízeuhiko éto'okoponea koêku ne ítuke Jesus. ⁴⁷Yane ho'úxohiko koati payásoti yúhoikovoku jûdeuhiko ne tuti sasedóti inuxínoti jûdeu hó'eke, yóko'o ne farízeuhiko. Ina koehíko:

—Namo víxaneye? Koati ênoti iyupánevoti ítuke ne hóyeno! ⁴⁸Enepomo sikáne úti, kutipoâtimo heú koeti xâne. Yane keno'ókotimo ne payásoti ya utíke íhae Róma uke'éxootimo ra sasá'iti péti vimókovoku, koánemakamo ra poké'exa úti —koénehiko.

⁴⁹Yoko ápe Kaífa xapákukehiko. Énomone neko koati payásoti ya uhá koeti sasedóti inuxínoti jûdeu

hó'eke yaneko xoénae. Hara koe yúho xapákuke:

—Ako yéxoneno! ⁵⁰Ako kali iséneunoa ra koekúti! Unatíneo xo ápeyea póhuti hóyeno ivokínovati ra xanéhiko ya koêkuni itúkeovo poké'exa úti uke'éxokono koane uhá koeti xanéhiko yara poké'exake úti ivokóvo —kíxoanehiko.

⁵¹Yoko enepone yúho, haina ukeâti xokóyokene, itea vo'oku itúkeovo koati payásoti ya uhá koeti sasedóti yaneko xoénae, poréxo Itukó'oviti koyúhoína koêku ne ávoti simâpu kaxéna, koyuhoâti ivókinovamo Jesus ne xâne yane poké'exa jûdeu. ⁵²Yoko haina pohúneta xanéhiko poké'exake jûdeuhiko ivókinovomo, itea ivokínovotimaka ho'úxopea uhá koeti xe'éxaxapamo Itukó'oviti, koêkuti óvohikoku, itukópatihiko póhutipone ikéneke.

⁵³Ukeátine neko káxe, kóusokone isóneuno Jesus ne tutíhiko jûdeu koépekeamo. ⁵⁴Hukínóvotipo ákoyeane íhikaxa ne Jesus xapa jûdeuhiko. Pihópone kalíke pitivóko koêhati Efarâim xe'o mêum ákoti apêti. Énomone óvoheixo koánemaka íhikauhiko.

⁵⁵Yoko yé'exovone Páskoa yanekôyoke, áyui jûdeu ya hó'eke. Hukínóvoti enó'iyea xâne ukeâti neko óvoheixoku Jesus yonotihiko Njeruzálem tumúneke kaxena áyui, motovâti kasása'ikeovo kuteâti koeku páhoenoa hó'e ítúkea. ⁵⁶Enepohikone xâne ya Njeruzálem, opósi'ixohiko Jesus. Koeku óveahiko yane hána'iti imokóvokuti, hara kixókoko vo'ókuke:

—Na kó'inoaye iséneu, keno'ókotiperameamo? áko'o ákoperameamo kená'aka ayuítike —kixókokohiko.

⁵⁷Yoko pahúkoane farízeuhiko yoko tutíhiko sasedóti inuxínoti jûdeu

hó'eke, kónokea koyúhoyea óvoheixoku Jesus áva xâne noixoâti, motovâti iká'akoponeahiko.

Jesus ya Mbétanea

Mt 26.6-13; Mk 14.3-9

12 Sei koé'iko káxe ávoti tumúneke neko áyui jûdeu hó'eke koéhati Páskoa, pího Jesus ya Mbétanea, óvokuke Lâsaru, enepone ivokóvoti koéxepoepo. ² Itúkohiko êno nikokónoti vo'oku símea Jesus. Márta itukóvo kaunákoti mêsa. Kene Lâsaru, kahá'ine Jesus yoko po'ínuhiko xâne xe'o mêsa. ³ Yane ápe xêru yupihóvoti hepíko, ainóvoti nârdú ákoti ánahi véyone Máriya. Yoko puhí koeti íhakuke neko xêru. Ina ovohévexo Jesus koane kíhuhevexopea ya híyeu tûti. Yupihovó koéne uhéko íhópune ne xêru ya uhá koeti kúveu neko ovokúti. ⁴ Ina kôe ne Juda Iskarióti, po'ínu íhikau Jesus, enepone itúkoheovoti koeku hókea Jesus, enepone kurikoâtimakamo xoko xanéhiko puvâti:

⁵ —Mani êno tiûketi ovâti ra xêru akavánevo, kuteâti námoe xâne ko'ítuketi ovâti yehí koeti kohê. Na koeti ákoino akávanevo, ínani parekékakana xanéhiko ákoti apeínoati ne ésa'i? —koéne.

⁶ Kó'inokeneye yûho, haina vo'oku yónea okóvo ne xâne ákoti apeínoati, itea vo'oku itúkeovo koyónoti tiûketina evo Jesus, yoko kóyekune véyea apê tiûketi urúkovoti íhakuke.

⁷ Ina yumopâ Jesus:

—Síkeane ra sêno. Unákinoake ne xêru motovâti kíxeonuneye, inúxoatine ne kixókonokumo ngxé'u engaxápune. ⁸ Kóyekunemo xepákukenoe ne xâne ákoti apeínoati, itea ákomo ángoyeneye xepákukenoe —kíxoane.

Itúko isóneu ne tuti jûdeu koépekea Lâsaru

⁹ Yupihovó koe êno xâne xapákuke jûdeu eyekóxoati símeane ne Jesus ya Mbétanea. Úkeane noixóponoahiko. Haina pohúneti vo'oku Jesus pihínohiko, itea noixóponotimaka Lâsaru, eneponeko ivokóvoti koéxepoepo Jesus. ¹⁰ Yoko koúsokonehiko isóneu ne tutíhiko sasedóti inuxínoti jûdeu hó'eke koépekeamaka Lâsaru ¹¹ vo'oku koati ênoti jûdeu hokópoti Jesus vo'oku Lâsaru.

Ihayú'ikokono Jesus urúkovo ya Njeruzálem

Mt 21.1-11; Mk 11.1-11; Lk 19.28-40

¹² Poéha káxe ikénepoke, eyékokonehiko kenó'okea Jesus ya Njeruzálem neko êno xâne komomóponoti áyui Páskoa. ¹³ Ina veyohíko tuti exáte, yane pihónehiko okótumonexea Jesus xaneâti vaúkexeahiko. Hara koéhiko yûho vaúkexea:

—Koati hána'iti ihayú'iuti rakéne. Vi-háyu'ika ra páhoenovi Vúnae Itukó'oviti. Énomone ra natina úti, uti izaraelíta —koénehiko.

¹⁴ Yoko ísimokono xe'exa njuméntu xoko Jesus, ina ivu'íxo kuteâti koêku ne kúxoti yutoéti ya emó'uke Itukó'oviti, enepone koêti:

¹⁵ “Hákonoe píke, itínoe íhae Njeruzálem, vo'oku harakéne netínanoe ivu'íxoti xe'exa juméntu” koêti. *Zacarias 9.9*

¹⁶ Yoko avo éxa íhikauhiko Jesus kixó'ekone neko yutoéti yaneko káxe, itea itukópovone hána'iti ihayú'iuti ne Jesus ya xoko Itukó'oviti ike exépukopine ukópea xapa ivokóvoti, yane puyákovanehiko okóvo íhikau neko kúxotihiko yutoéti ya emó'uke Itukó'oviti koyuhó'iyeeati koêku, koane exó kixóponea tokópeovoxo.

¹⁷ Enephikoneko êno xâne noíxoti Jesus koéxepukopea Lâsaru ukópea xapa ivokóvoti, koyúhopane neko noíxone xapákuke xanéhiko. ¹⁸ Énomonemaka okótumonexino Jesus neko êno xâne vo'oku eyékoxea koêku neko hána'iti iyupánevoti ítuke. ¹⁹ Ina kixokókohiko ne farízeu:

—Yokómomapihinoe, ákomo víta vo'oku heu-heú koéne xâne xokóyoke —kixókokonehiko.

Kahâ'a noíxea Jesus ne ngerêkuhiko

²⁰ Xapákuke neko xanéhiko ihayú'ikoponoti Itukó'oviti xapa ayúiti hó'eke, ápemaka xâne ákoti itukapu jûdeu, enepone ngerêkuhiko.

²¹ Énomone yuhó'ixopono Filípi íhae pitivóko iháxoneti Mbetâsaida ya Ngalíleya, koyuhó'inoatihiko kahá'ayea noíxea Jesus. ²² Pihóne ne Filípi éto'okoponea Ándere. Yane pihóne neko pi'áti éto'okoponeamaka Jesus. ²³ Ina kixoáhiko Jesus:

—Simóvone kaxena indúkeovo hána'iti ihayú'iuti, undi íhae vanúke ikútipasikoponovoti xâne. ²⁴ Koati emo'úti ra yunzó'inopinoe, ivévaka: Enepone ake nonéti, kuteâti ake tiríku, enepo hákoti irikópovo poké'eke, hákotimaka ekoxópokono, kôyeaemo kóyeku. Itea enepo ekaxápakana, enópomo há'i pôreu. ²⁵ Koêkuti xâne ákoti omotóvo okovo kouíhepekea kóyeku yara kúveu mêum, evókotimo mani unako koépoku xoko Itukó'oviti. Itea enepone xâne ákoti yuixápu ne mani unako kóyeku yara kúveu mêum, énomonemo unatí koépoku xoko Itukó'oviti ákotinemo hunókoku. ²⁶ Enepo áva xâne kahá'ati ítúkea índukexeake, konókoti hókeonu. Yoko koêkutimo véngoku, énomonemakamo véko. Epó'oxo áva xâne ítúkoti índukexeake, kahaná'ikoatimo Nzá'a —kíxoanehiko Jesus.

Koyuhôa Jesus koêku ne ivókovo

²⁷ Ina koe'íkomaka:

—Koati hána'iti tiveko inzóneu. Náameamo ángoene? “Keítapunu yara ôra nzímokune” ínjamea ne Nzá'a? Itea ako omótova vo'oku koati énomone nzímíno yara kúveu mêum. ²⁸ Pai, kehána'ika ra íhe —koéne.

Énomone yanê'e, apé koéne emo'úti inu'ixoti vanúke. Hara kôe:

—Ngahána'ikoane, epó'oxo ngahaná'ikopatikomakamo kó'oyene —koéne.

²⁹ Yoko enepohikoneko êno xâne ho'uxóvotiya, kamoánehiko neko emo'úti, koyúhoahiko ítúkeovo xururúkoti. Kene po'ínuhiko, hara kôe:

—Koati ánju íhae vanúke, ovoxé Itukó'oviti yuhó'ixoa —koénehiko.

³⁰ Ina kourápu'ikinoahiko Jesus koêku. Hara kôe:

—Haina vo'ónguke itea ve'ókukenoe ápeino ne emo'úti. ³¹ Simóvone kaxena kouhupu'ikeokonoku ipíhoponeokonono ne xâne yara kúveu mêum vo'oku váhere kixoku ítúkeovo, koane veyopókonotinemo ne Satánae ítúkeovo pahúkoti yara kúveu mêum.

³² Kene ûndi, enepo ngaexépukakanane ungeâti poké'e, inzímotimo uhá koeti kó'iyevoku xâne njokóyoke —koéne.

³³ Kó'inokeneye ne yûho, exókoati kixókumo koêku ivakápu.

³⁴ Ina kixôa xanéhiko:

—Enepone véxone ya yútoeke porófetahiko koyúhoti emo'u Itukó'oviti mekúke, ákomo ivákapu ne Mésiya, enepone páhoe Itukó'oviti koíteovo xâne. Ná'ikopo koeti keyúhoino kónokea koéxepukeokono ukeâti poké'eke ne íhae vanúke ikútipasikoponovoti, uti xâne? Kutíyaikopomea nê'e? —kíxoanehiko.

³⁵ Ina yumopâhiko Jesus:

—Ákonemo áxu'ikene yâye xepákuke-noe ne kouhápu'ikoti xâne. Víkaikopo uhapú'itike koêkuiko ápeyea xepákuke maka hákone simôpi hahákuti. Vo'oku koêkuti yonôti xapa hahákuti, ako exa yónoku. ³⁶ Koeku ápeyeako xepákuke-noe ne kouhápu'ikoti, yakútipoanoe motovâti itíkopivo kouhápu'ikotimaka po'ínuhiko xâne —kíxovokoxoane Jesus.

Uke'éxone koyúhoyea ne Jesus, ipúhikopeane xapákuke. Yane ákone kúrivakaxapa.

Ako akútipa Jesus ne jûdeuhiko

³⁷ Upánini enó'iyea iyupánevoti ítuke Jesus, hoénaxovope xunáko xapákuke neko xâne, kóyeane ákoyeahiko akútipoa. ³⁸ Kó'inokeneye, koati tokopóvoti neko yútoe porofeta Izâiya mekúke, enepone koêti:

“Unaém, ako kutipoâti ra yemó'u koyúhone úti. Ako iyukínovati isóneu ne hána'iti xináko képuhiu xapákuke” koêti. *Izâiya 53.1*

³⁹ Ene ákoino omótova kutípeahiko, kuteâtimaka koeku kó'iyea po'íke yútoe Izâiya, enepone koêti:

⁴⁰ “Poréxoá Itukó'oviti ákoyea itópoinoake komómoyea ya úke. Poréxoamaka kótiu'ikea omíxone ákoinoke itópoinoake noíxea ya úke. Énomonemaka ákoino éxina isóneu koêku, koane énomonemaka ákoino aúkapapu xoko Itukó'oviti. Koati ákoinokemakamo kaítapa Itukó'oviti” kôe. *Izâiya 6.10*

⁴¹ Kó'inokeneye yuho Izâiya, vo'oku noíxeane yanekôyoke ítúkeovo koati hána'iti ihayú'iuti ne Jesus, koane koyúhoyea koêku.

⁴² Kóyeane enó'iyea kutípoti Jesus xapákuke neko tutíhiko jûdeu, itea he'ono'ú kixóvohiko hókea vo'oku píkea éxea farízeuhiko. Koati pikotíhiko kópuhikeokono íhikaxovokuke hó'e eneponi exâ farízeuhiko. ⁴³ Koáhati

ainóvoti opos'ixoti úhepeyea isóneunoa xanéhiko ya koêkuni ítúkeovo Itukó'oviti kahá'ahiko úhepeyea isóneunoa.

Koyuhôa Jesus kixókonokumo ne xâne ákoti akutípoa

⁴⁴ Ina kohonóko emó'u ne Jesus. Hara kôe:

—Koêkuti xâne kutipónuti, haina póhutine úndi kutípo, itea hane kutípoxo enepone Pahukónuti nzímea yara kúveu mêum. ⁴⁵ Koane koêkuti noixónuti, koati noixoâtimaka neko Pahukónuti nzímea yâyeke. ⁴⁶ Nzimínoti ngoúhupu'ikea xâne yara kúveu mêum, maka hákone ovóheixo hahákutike ne póhutíhiko kutipónuti. ⁴⁷ Enepo áva kamoâti ra yúnzo ákotimaka itukâ, haina úndi pahukoâmo ipíhoponeokono, vo'oku haina nzimínoti mbahúkopea xâne ipihóponovokutike, itea nzimínoti ngoíteova. ⁴⁸ Enepone ákoti akahá'anu, ákotimaka akutipo yúnzo, anêko exókoati yonópeamo ipihóponovokutike. Enepone íhíkauvoti yúnzo, énomonemo exókoa yonópeamo ipihóponovokutike simapúne hunókoku ra mêum.

⁴⁹ —Haina ukeâti njokóyoke ra yúnzo, itea koati Nzá'a, enepone Pahukónuti nzímea yara kúveu mêum, exókonu nóngone ngoyúhoyea koane nóngone ngoúhupu'ikea xapa xâne. ⁵⁰ Enepone páhoenonu ngoyúhoyea, énjoa ítúkeovo énomone porexô xâne inámati apéyeati ákotinemo hunókoku. Yoko enepora yúnzo, koati kuteâti páhoenonu Nzá'a ngoyúhoyea.

Kipohévekexoa Jesus ne íhikauhiko

13 Yanekôyoke, koati tumúneke Páskoa, enepone áyui jûdeuhiko hó'eke. Éxoane Jesus símeovone kaxena ipúhikopea yara kúveu mêum

koane káyukopeovo xoko Há'a. Yoko enepone ákoyea omótova okóvo Jesus neko hokoâtihiko yara kúveu mêum, tukú kíxoa yaneko pihopóne. ²Énomone yanekôyo, nikotíhiko evo Jesus xapa Páskoá. Yoko tumúneke nê'e, ípihoane Ndeâpu isóneuke Juda Iskarióti, xé'a Símaum, kuríkeamo Jesus xoko xanéhiko puvâti. ³Éxoamaka Jesus ápeyea xunáko, póneake Há'a, oukeke uhá koeti koekúti, koane éxoamaka itúkeovo úkeakune xoko Itukó'oviti yoko káyukopeovonemo xokóyoke. ⁴Ya koeku níkeakohiko, exépukone ne Jesus, ina kurikôa ne hamá koeti ípovo oveâti oukeke ne po'i ípovo. Yane ina véyo váhere ika'ákoa no'ékuke, ⁵ínamaka véyo úne koane kóhokeane mbásiyake. Yane turíxovone kipóhevekexea íhikau koane kíhuhevekexopea yane váhere iká'ae no'ékuke.

⁶Ina kixôa Simaum Pêturu ahi'ókovane Jesus:

—Unaém, itínemo kipohévexonu?

⁷Ina yumopâ Jesus:

—Avo yéxina iséneu ra índuke kó'oyene, itea yexoâtimo tumúneke.

⁸Ina kixoa'íkomaka Pêturu:

—Ákomo kalíhuina kipéhevexinu.

Itea hara kixópa Jesus:

—Enepomo hákoti ngipohévexopi, ákonemo omótova hékinu.

⁹Yane hara kixópanemaka Pêturu:

—Unaém, hákoikopo poehâne njêve itea kipé'ikamaka ra vô'um koane ndúti.

¹⁰Yane hara kixópamaka Jesus:

—Enepone xâne ahíkovotine, sasá'ipone. Poéhane hêve kopití'ipo koêkuiko ixómoyea yónokexo, kónokinoko kipóhevekeovo. Kene hâxa, uhá koene sasá'ipea. Énomonemaka kénenoeye koeku itíkivo ngasása'upone. Itea ako heú yákoenoe itúkeovo sasa'ípotine —kíxoane.

¹¹Vo'oku éxoane Jesus itukóvotiye ne itúkoheovoti xapákuke ne hokoâti, enepone kurikoâtimo xoko xanéhiko puvâti. Énomone kó'ino: “Ako heú yákoenoe itúkeovo sasa'ípotine” kó'ino.

¹²Uke'éxoane Jesus kipóhevekexea ne íhikau, yane itúkopane ne hamá koeti ípovo ina aukópovo xe'oku mēsa. Hara kixovokoxo íhikau:

—Yéxoanenoe koêku ne índukeinopi?

¹³Íhexinunoe Íhíkaxoti koane Yúnae. Yoko koati tokopóvoti ne yíúho vo'oku kaná'uteoxo indúkeova.

¹⁴Koeku íngutipasikeovo ovoxéti ngipóhevekeopinoe, undi Yúnae yoko Íhíkaxopiti, yusikónemaka kíkikokoneye.

¹⁵Vo'oku koati indukínopitinoe hékone motovâti itíkimaka kuteâti ra índukeinopinoe.

¹⁶Koati emo'úti ra yunzó'inopi, ivévakanoe: Haina ahinoêti payasô yane pátarauxa. Koane hainámaka pahoéti payasô yane pahukoâti. ¹⁷Koeku yéxinoe ra koekúti, koati únatimo kêku enepo itiká.

¹⁸—Enepora yunzómeku, haina uhá ketínoe ngíxo, vo'oku é'exo ngíxoixoane ne noívongoeponéhiko. Kó'inokeneye, koati tokopóvoti kíxone ne yutoéti emó'uke Itukó'oviti mekúke xoko kó'iyeku: “Enepone ixómoti iníkonu, ainovó koe énomone vahéréxinonu ítuke” koêti. ¹⁹Éndo'okinopikenoe kó'oyene maka enepo avan'é ne koekúti, yakútipoanenoe indúkeova ne ngxínopike. ²⁰Koati emo'úti ra yunzó'inopinoe, ivévaka: Koêkutimo ivavákoati ne mbáhoe, undímakamo ivávako. Epó'oxo koêkutimo ivavákonuti, koati ivavákoati ne Pahukónuti nzímea yara kúveu mêum —kíxovokoxoane.

**Exókoa Jesus itukóvotiye ne
kurikoâtimo xoko xanéhiko puvâti**

Mt 26.20-25; Mk 14.17-21; Lk 22.21-23

²¹ Uke'éxoane Jesus koyúhoyea, yupihovó koéne kotíveyea isóneu ina kixovókoxo íhikau:

—Koati emo'úti ra yunzó'inopinoe, ivévaka: Anéye póhuti xepákuke itúkoheovoti koeku hókeonu, enepone kurikónutimo xoko xanéhiko puvónuti —kíxovokoxoane.

²² Yane noinoneké kixókokone ne íhikauhiko, akó'oti hapiké'eka itukóvotimoye xapákukehiko. ²³ Yoko ápe póhuti íhikau Jesus xêrerekuke, enepone ákoti omotóva okóvo Jesus. ²⁴ Vô'u veínoa Simaum Pêturu éxokea nê'e kahá'ainoa épemo'ikea Jesus itukóvotiye ne kíxone. ²⁵ Yane hara kixo Jesus neko íhikau isu'oo koyeâti xa'ákuke:

—Unaém, kutíyane ne kíxe?

²⁶ Ina yumopâ Jesus:

—Énomonemo ne mbôreu itátane pâum ngaláka'iu utókuke —kíxoane.

Yane veyone itátane pâum ne Jesus, ina kalaká'ikoa utókuke, ina porêxo Njûda, xé'a Simaum Iskarióti. ²⁷ Ehá'axo namúkoa Njûda neko itátane pâum, ûrukovane Satánae. Yane hara kíxo Jesus:

—Yéhaka itíki ne ítikemo —kíxoane.

²⁸ Yoko ako ápahuina xapákuke neko ovoti xe'o mêsa exínoati isóneu kó'inokeneye neko yuho Jesus. ²⁹ Vo'oku itúkeovo Njûda koyonínoa tiûketinahiko, ápehiko ikutíxati pahukoâti Jesus ne Njûda vanéxoponea nókone vo'oku ayuúti, áko'o itúkeovomea pahukoâti pôrekexoponea tiûketi xoko xâne ákoti apeínoati.

³⁰ Ehá'axo namúkoa Njûda neko itátane pâum, ipúhikopeane xapákuke. Yoko yótine yanekôyo.

**Inámati koekúti
páhoenovi Jesus vitúkea**

³¹ Ipuhíkopeane Njûda xapákuke, ina kixovókoxo Jesus ne íhikau:

—Oránane éxeokono indúkeovo hána'iti ihayú'iuti, undi íhae vanúke ikútipasikoponovoti xâne. Epó'oxo vo'ónguke, iyúseotinamakamo itúkeovo hána'iti ihayú'iuti ne Itukó'oviti.

³² Koeku ngoúhupu'ikea itúkeovo koati hána'iti ihayú'iuti ne Itukó'oviti, koati Itukó'ovitimo kouhápu'iko indúkeovomaka hána'iti ihayú'iuti. Yoko kouhápu'ikoatimo kó'oyene. ³³ Itínoe kutí ngíxone kálíhunoe nje'éxaxapa, ákonemo ánju'ikene xepákukeno.

Yoposíkonutinoemo itea kuteâti yunzó'inoe ne jûdeuhiko yanekôyo vo'oku yonómboku, kúteanemaka ne yunzó'inopinoe kó'oyene: Enepora yonómboku, avo omótova yenópi kó'oyene. ³⁴ Anéye inámati mbáhoenopinoe itíki: Hako motovókoko yokóvo. Kuteâti ngixópiku ákoyea omótovopinoe ongóvo, énomonemaka íxekakaneye. ³⁵ Yane heú koetímo xâne éxea itíkivo ínzikau, enepo hákoti motovókoko yokóvo —kíxovokoxoane Jesus.

**Koyuhó'inoe Jesus koêkumo ne
Simaum Pêturu**

Mt 26.31-35; Mk 14.27-31; Lk 22.31-34

³⁶ Ina kíxo Jesus ne Simaum Pêturu:

—Ná'ikopo yenópo Unaém?

Ina yumopâ Jesus:

—Avo omótova yéni xoko yonómboku yara koeku kó'oyene, itea áxu'ikenevo ínamo omotóva hékinuya.

³⁷ Ina kixopâmaka Pêturu:

—Unaém, na koeti ákoino omótova nzókeopi yara koeku kó'oyene? Okonókovo, usó ngóye ngoépekeokono ve'ókuke.

³⁸ Ina kixopâmaka Jesus:

—Usó kéyeoxo képekikono vo'ôngu? Koati emo'úti ra yunzó'inopi, ivévaka: Tumúnekemo éneyea ne tapí'i, mopo'átinemo keyuho ákoyea yéxanu —kíxoane.

Jesus itukóvo xêne yonópoti xoko Itukó'oviti

14 Ina kixopâmaka Jesus ne ihikauhiko:

—Hákonoe aina kixe iséneu. Koeku kívivo Itukó'oviti, kivápunumaka. ²Ako yumáxapu iháxakoku kúveu ne óvoku Nzá'a. Eneponi hákoti koen'é'eye, ákoni ínjapineye. Koati ngounákopinopitinoemo yóvokuya. ³Mbihapáne, enepo ngausákapinapinenoe yóvoku, ínamo ngayukápapu veyómboneopinoe, maka enepone ómboku, itúkapunemaka yópoku. ⁴Yoko yéxoaneno ne xêne yonopâti.

⁵Ina kixôa Túme:

—Unaém, ako véxa ne yenópoku. Ná'ikopo kixoâtiye véxea ne xêne yonopâti?

⁶Ina yumopâ Jesus:

—Undíne itukóvo xêne yonópoti xoko Itukó'oviti. Undínemaka itukóvo poéheve ne kaná'uti kixovókuti íhae xokóyoke. Undínemaka itukóvo úkeaku ne inámapoti apéyeati ákotinemo hunókoku. Ákomo simoâti ne Nzá'a enepomo hákoti itukovo njokóyoke véko. ⁷Eneponi yexánuxo, manímaka yexoâti ne Nzá'a. Itea ukeátine kó'oyene, yexoâtinemo koane neíxoaneno —koéne.

⁸Ina kixôa Filípi:

—Unaém, yéxakavea ne Yá'a, yane úhpetinemo visóneu.

⁹Ina kixopâmaka Jesus:

—Filipí, enóne óveam xepákukenoe, itea kóyeakone ávoyea yéxanu? Eneponi noixónuti, noíxoanemaka ne Nzá'a. Na koeti: “Yéxakavea ne Yá'a” ké'ino? ¹⁰Ako yakútípoa anéyeyea Nzá'a

njokóyoke koánemaka undi xokóyoke? Enepora yunzó'inopinoe, haina ukeâti njokóyoke itea xoko Nzá'a úkea, enepone anéyeti njokóyoke. Énomone itukôa ne itukéti índuke. ¹¹Yakútípoa anéyeyea Nzá'a njokóyoke, koánemaka undi xokóyoke. Enepo hákotinoe kitípôa ra yúnzo, konokoâtiko kitípinu vo'ókuke ne iyupánevoti índuke, neíxoneno. ¹²Koati emo'úti ra yunzó'inopinoe, ivévaka: Eneponi kutipónuti, itúkotimo itukéti kuteâti ne índuke, epó'oxo anu'úkotimo hána'iko índuke ne ítuke vo'oku aúngopeovonemo xoko Nzá'a. ¹³Uhá koeti koêkuti yépemone ya inzáke, indukínopeatinoemo, maka iháyu'ikakanane Nzá'a vo'oku índukeinopimo. ¹⁴Enepo áva yépemone ya inzáke, indukínopeatimo —kíxovokoxoane.

Koyuhôa Jesus pahúkeamo ne Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti

¹⁵Ina kixovókoxopamaka Jesus:

—Enepo hákotinoe motovónu yokóvo, itikoâtinoemo ne mbáhoenopi. ¹⁶Embemínopitinoemo Nzá'a pahúkinopi po'i Koxunákopiti ingéneke ukeâti ya xokóyoke, ákotinemo ahíkuxeovopiku. ¹⁷Énomone ne Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti, enepone kauhápu'ikoatimo ne kaná'uti kixovókuti íhae xoko Itukó'oviti. Eneponi xâne yara kúveu mêum ákoti êxa Itukó'oviti, ako omótova namúkea vo'oku ákoyea náixa, koane ákoyeahikomaka éxa. Itea yéxoaneo, vo'oku ápeyeyea xikóyoke koane ovo'ó koépitinoemo.

¹⁸—Ákomo kurí ínjapinoe kuteâti koeku moyénuti. Kóyeenemo ngáyukopinovopinoe. ¹⁹Ákone ahíkapu ákoyeakunemo náixanu ra xanéhiko yara kúveu mêum, itea neixóponutikomo. Epó'oxo vo'oku ámbepéakomo, kéánenemakamo.

²⁰ Yaneko káxe, yexoâtinenoemo ápeyea ne Nzá'a njokóyoke, koane yápeyinoe njokóyoke, ngoánemaka xikóyokenoe.

²¹ —Enepone xâne exoâti ne mbáhoenoa itúkea koane itukoâti, koati énomone ako omotóvonu okóvo. Yoko enepone xâne ákoti omotóvonu okóvo, ákomakamo omótova okóvo Nzá'a. Ngoánemaka, ákomakamo omótova ongóvo, koane ngoutáta'ixinovatimo —kíxovokoxoane Jesus.

²² Ina kixôa Njûda, itea háina neko Njuda Iskarióti:

—Namo kixoâtiye itúkeovo póhutine ûti keútata'ixinovo, ákotimaka keutáta'ixinapa ne xanéhiko yara kúveu mêum?

²³ Ina yumopâ Jesus:

—Enepone xâne ákoti omotóvonu okóvo, itukoâtimo ne mbáhoenoa itúkea, yane ákomo omótova okóvo Nzá'a. Vitukoâtimo vóvoheixoku xokóyoke. ²⁴ Enepone xâne puvónuti, ako ituka yúnzo nê'e. Yoko enepora emó'um kémone kó'oyene, haina ukeâti njokóyoke itea xoko Nzá'a úkea, enepone Pahukónuti nzímea yara kúveu mêum.

²⁵ —Ngoyúhoinopeanenoe ra koekúti kó'oyene koêkuiko ámbeyea xepákukenoe, ²⁶ itea enepone Koxunákopitinoe ingéneke, enepone Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti, páhoemo Nzá'a itúkea índuke xepákukenoe, énomonemo ihíxaxopinoe uhá koeti koekúti, yoko huvo'óxopitinoemakamo puyákoponeova yokóvo ne uhá koeti yunzó'inopi.

²⁷ —Mboréxopinoe hána'iti úhepeko asako yomíxone ákoti pepakéxapu iséneu, kuteâti koeku úhepeko asako omínjone ákoti pepakéxapu inzóneu. Enepone mbónepike, haina kuteâti pónepike ra kúveu mêum. Hákonoe aina kixe iséneu, koane hákonoe píke. ²⁸ Kémoanenoe ne

yunzó'inopimeku mbihópeanemo, koane ngáyukopeovoikomo ngahá'inepeopi. Enepo itikápuxonoe ákoti omotóvonu okóvo, mani elokeâti yokóvo koeku aúngopeovomo xoko Nzá'a, vo'oku énomone payasô ya undíke. ²⁹ Êndo'okinopikeno kó'oyene koeku ávovea simápu kaxéna, maka simapúne, yakútipoane. ³⁰ Ákonemo áxu'ikene yúnzo'ixeopinoe vo'oku oránane ko'ítukeyea ne Satánae, enepone pahúkoti yara kúveu mêum. Yoko ako xunáko oúngeke nê'e, ³¹ itea kó'inokenemoye ne véngoku, motovâti éxea xanéhiko yara kúveu mêum ákoyea omótova ongóvo ne Nzá'a yoko indúkea ne páhoenonu. Hingá, pihápane ûti —kíxovokoxoane.

Éxetina Jesus ihókovoti koeku xuve úva

15 Ina kixovókoxoakomaka Jesus ne íhikau:

—Hara ngoéneye koati únati xuve úva, kene Nzá'a itukóvo katarákoati.

² Uhá koeti káva'oya ákoti parêxa há'i, tetúkoa Nzá'a. Kene uhá koeti káva'o poréxoti há'i, kasása'ikoa motovâti xu'ínayeaxo há'i pôreu.

³ Koati sesa'ípotine vo'oku emó'um ngoyúhoinopikenenoe. ⁴ Kuteâti koeku káva'o xoko xúve, énomonemaka kónoko ké'iyineye njokóyoke. Yane ngoánemakamoye ya xikóyoke. Kuteâti ákoyea parexa há'i ne káva'o haxá koyeâti xúve, keánenoemaka enepo ihexákinu.

⁵ —Undíne itukóvo ne xuve úva, kene itínoe ne káva'ohiko. Enepone xâne koetíneye njokóyoke kuteâti koeku kávo'o xoko xúve, epó'oxo ngoánemakaye xokóyoke, enómo há'i pôreu. Vo'oku hákoti ûndi xikóyoke, ákomo ítene itíki. ⁶ Enepone xâne haxá koyeônuti, hanemo kixókononeye kuteâti kixókonoku

káva'o ne tikóti tetoéti. Enepo movo'íne, ítixokonohiko ina kurikókono yúkuke oro'ókokonoti. ⁷Itea enepo yakoéneye njokóyoke kuteâti koeku káva'o xoko xúve, epó'oxo enepo aváheixa iséneuke ne emó'um, motovâtimo yépemi koêkuti yâha yépemi, yane kousókinovopitinoemo. ⁸Yoko hane kutí'inoke ihayú'ikokonotimo ne Nzá'a enó'iyeamo únatinoe íti, epó'oxo koati ítínenoemo ínzikau. ⁹Kuteâti koeku ákoyea omótovonu okóvo Nzá'a, énomonemaka koéneye ákoyea omótovopinoe ongóvo. Hako yahikúxivoa ne ákoyea omótovopinoe ongóvo. ¹⁰Enepo itikânoe ne mbáhoenopi itíki, yovóheixotimo ya ákoyea omótovopinoe ongóvo, kuteâtímaka ngíxoaku indúkea ne páhoenonu Nzá'a koane óvonzeixea ya ákoyea omótovonu okóvo.

¹¹—Ngoyúhoinopeakenoe rá'a, ngaha'âti ápeyea xikóyokenoe kuteâti ne eómbone, enepone úhepeko inzóneu, epó'oxo ngaha'âtimaka yupihovó kó'iyea nê'e xikóyoke. ¹²Hara mbáhoenopinoe itíki: Hákonoe motovókoko yokóvo kuteâtímaka ngxópikunoe ákoyea omótovopi ongóvo. ¹³Enepone ivokínovoti ínikonehiko, ako po'i seanákoti anu'úkoati. ¹⁴Itínoemo koati íningone enepomo itikâ ne mbáhoenopi itíki. ¹⁵Ákonemo ínzaxeapinoe ovoxéti, vo'oku ako éxa ovoxéti ítukemo ne únae. Itea “íningone” ngxópinenoe vo'oku énjokeopea ne uhá koeti ngámone xoko Nzá'a. ¹⁶Hainánoe íti noivókokoxonu, itea undíne noivókokopinoe koane mbahúkopinoe itíki índuke xapa xâne, ngaha'aínopitinoe enó'iyea únati íti ákotinemo hunókoku. Yane uhá koeti koêkutimo yépemone xoko Nzá'a ya inzáke, porexópeatimo. ¹⁷Hara mbáhoenopinoe, ákoyea omótovokoko yokóvo —kíxovokoxoane Jesus.

Koitóponovotimo kotíveti ne kutípoti Jesus

¹⁸Ina kixovókokoxopaikomaka Jesus neko íhikau:

—Enepo puvapínoe ne xâne yara kúveu mêum ákoti éxa Itukó'oviti, puyákanapa yokóvo ítúkeovo úndi púvo inúxoti ya itíke. ¹⁹Eneponi yakutípaseahiko neko xâne, ákonihiko omótovopinoe okóvo. Itea vo'oku ákoyea yakutípasea, koane vo'oku itíkivonoe noífvongoepone xapákukehiko, énomone puvínopinoe. ²⁰Puyákanapa yokóvo neko emó'uinoemone yane kôyoke ngoyuhó'inopi ákoyea apáyaso ne ovoxéti yane únae. Koeku íngoito-poneokono kotíveti, kúteanemakamo kixékonoku. Koêkumaka kutípeokono emó'um, kutipókonotimakamo ne yemó'u. ²¹Itukínopeatinoemo uhá koêti ra koekúti vo'oku itíkivonoe ínzikau, epó'oxo vo'oku ákoyea éxahiko ne Pahukónuti yara kúveu mêum. ²²Eneponi hákoti nzímo xapákuke, koane hákoti ngoyuhó'inoa emó'um, mani apêti pó'onexeofoke yara koekúti, koane ákoni pahúnevo. Itea kó'oyene, ákone pó'onevohiko. ²³Koêkuti xâne puvónuti, koati puvotímaka Nzá'a. ²⁴Eneponi hákoti indúko koekútihiko xapákuke kuteâti ne itukéti índuke, ákoni pahúnevo yara koekúti. Itea kó'oyene, haina pohúneti noixoâti neko koekútihiko índuke, itea koati puvónuti koane puvómaka Nzá'a. ²⁵Kó'inokeneye, koati kousókovoti neko kúxoti yutoéti yane Ponóvoti Kixovókuti hó'e, enepone koêti: “Puvónuhiko ákoti évotikonuke” koêti.

²⁶—Itea simané'e ne mbáhoenopimo ukeâti xoko Nzá'a, enepone Koxunákoati ne kutipónuti ingéneke, ngxínopikene, énomonemo koyuhónu. Énomone ne Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti,

enepone kouhápu'ikoati ne kaná'uti kixovókuti íhae xoko Itukó'oviti. ²⁷Keámenoemaka, keyuhónutimakamo, vo'oku ukeátinekene inâ ndurixóvo ínzikaxea, xéneheixonune.

16 Ina kixovókokoxopamaka Jesus neko fhikau:

—Enepo kó'inokeneye yunzó'inopi maka hákone kopoé'ako iséneu ne tiú'iti koekúti keno'ókotimo. ²Vo'oku kepúhikikonotinoemo fhikaxovoku hó'e xanéhiko, koane simóvotimo káxe pó'okeakumo itúkeovo koati itúkoti ítuke Itukó'oviti ne uhá koeti xâne koepékopiti, itínoe hokónuti. ³Itea kixínoakenemoye vo'oku ákoyea exa Nzá'a, koane vo'oku ákoyeamaka éxanu. ⁴Éndo'okopineno kó'oyene koêkumo ne koekúti maka simapúne kaxéna, puyákanapananeno yokóvo éndo'okeopine. Ávoinoke énda'akapi yanekôyoke inâ hekonúnoe, vo'oku ámbeyeako xepákuke. ⁵Itea kó'oyene, mbihópotinemo xokóyoke ne Pahukónuti yara kúveu mêum. Yoko ako ápahuina xepákuke epemónuti yonómboku. ⁶Itea vo'ókuke ra yunzó'inopinoo, yupíhovo ikáxu'iyea yokóvo.

Itúkovo ke ne Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti

⁷—Koati emo'úti ra yunzó'inopinoo: Unatínemo xikóyoke mbihópeane, vo'oku enepo hákotimo mbihôpo, ákomo simápinoe ne Koxunákopitinoe ingéneke íhae xoko Itukó'oviti. Itea enepo mbihâpa, mbahukínopeatinemo. ⁸Enepo simané'e, isukeátimo isóneu ne xanéhiko yara kúveu mêum. Exókoatimo itúkeovo pahukóvoti, koane kónokea sasá'ipea nonékuke Itukó'oviti, koane ápeyamakamo kaxena ipihóponopeti. ⁹Exókoatihikomo itúkeovo pahukóvoti vo'oku ákoyea akútíponuhiko. ¹⁰Exókoatihikomo

kónokea sasá'ipea vo'oku mbihópeane xoko Nzá'a. Yane ákonemo neíxanunoe. ¹¹Exókoatihikomo ápeyemo kaxena ipihóponopeti vo'oku kóusokovone ipihóponeokonokemo ne Satánae, enepone pahúkoti xanéhiko yara kúveu mêum.

¹²—Enó'iko ánja ngoyúhoinopeano, itea ákoni ítea kémie ongoyúhoinopeano kó'oyene. ¹³Enepo simané'e ne Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti, enepone kouhápu'ikoati ra kaná'uti kixovókuti íhae xoko Itukó'oviti, énomonemo mihe'óko iséneu yéxi koeku uhá koêti ne kaná'uti kixovókuti íhae xoko Itukó'oviti. Vo'oku ákomo itúkapu isoneú kíxone koyúho, itea enepone uhá koeti kámone xoko Itukó'oviti, énomonemo koyúho, epó'oxo koyuhó'inopeatinoemakamo koêku ne koekútihiko keno'ókotikomo. ¹⁴Kahaná'ikonutimo nê'e vo'oku veyoátimo ne apêti njokóyoke ínamo okoyúhopinopeano. ¹⁵Uhá koeti ítuke Nzá'a, koatímaka índuke. Énomone ngxínopinomeku véyemo Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti ne íhíkauvoti apêti njokóyoke, ínamo okoyúhopinopeano.

Ikaxúneti okovóti yoko elokékoti okovóti

¹⁶—Yé'exovone ákoyeakunemo neíxanunoe, itea ákomo áxu'ikene neixóponutikomakamo —kíxovokoxoane Jesus neko fhikau.

¹⁷Yane ápe xapákuke neko fhikauhiko kixokókoti:

—Kutimea kixó'eko ne yuhó'inovimeku, enepone koêti: “Yé'exovone ákoyeakunemo neíxanunoe, itea ákomo áxu'ikene neixóponutikomakamo” koêti? yóko'o ne “Mbihópotinemo xoko Nzá'a” koêti. ¹⁸Kutimea kíxo ne yuhóme ku “Yé'exovone” koêti? Ako véxina visóneu —kixókokonehiko.

¹⁹Yoko éxoane Jesus kahá'ayeahiko épemo'ikea vo'ókuke ne yûho. Huk-inóvoti kíxea:

—Enepone yunzómeku: “Yé'exovone ákoyeakunemo neíxanunoe, itea ákomo áxu'ikene, neixóponutikomakamo” ngoémeku, haina yepemó'ikokotinoe vo'ókuke? ²⁰Koati emo'úti ra yunzó'inopinoe, ivévaka: Iyeôtinemo, koati kotívetimo iséneu itea elóketimo okóvo ne xâne yara kúveu mêm. ákoti éxa Itukó'oviti. Ikaxú'itinoemo yokóvo, itea enepone ikáxu'ine yokóvo, sa'irí'okopovotimo ya hána'iti elókeko yokóvo. ²¹Noixó íxea ne sêno ye'éxovotinoe ipúhikope xe'éxa. Ikáxu'i okóvo vo'oku símeovone koítotonovope kotíveti. Itea ipuhíkone ne xe'éxa, ákone puyákanapa okóvo ne êno tiveko koêku. Poéhane êno hána'iti elókeko okóvo apê vo'oku ipúhikeane xe'éxa yara kúveu mêm. ²²Énomonemakamo koéneye ikáxu'iyea yokóvo kó'oyene, itea kóyeane noínjopeopikonoe. Yane yupihovó koetínemo elókeko yokóvo. Yoko ákonemo itoâti veyópea.

²³—Simapúne neko káxe, ákonemo yépemonuke. Koati emo'úti ra yunzó'inopinoe, ivévaka: Áva yépemone xoko Nzá'a ya inzáke, porexópeatimo. ²⁴Tukú koeti kó'oyene, avo yépemone ya inzáke. Yépemano, vo'oku perexókonoatimo, maka yupihovó ákoene elókeko yokóvo —kíxovokoxoane Jesus.

Yuhó Jesus ikopóvo fhikauhiko

²⁵Ina kixovókoxopamaka Jesus ne fhikau:

—Enepora yunzó'inopinoemeku, ako ponó ínjinapea. Koati apêti ínzokinopeake. Itea harakénemo káxe ákoyeakunemo ingá'itukexa kuteâti ínzokinopeakemeku vo'oku ponó ngxoâtimo ngoyúhoinopeano koêku ne Nzá'a. ²⁶Yaneko káxe,

yepémotimo Nzá'a ya inzáke. Ákonemo itúkapu undíne epemínopinoe. ²⁷Kó'inokenemoye vo'oku ákoyea omótovopinoe okóvo ne Nzá'a koeku ákoyea omótovonu yokóvo, koane vo'oku kitípi itúkeovo úngeakune xokóyoke. ²⁸Xoko Nzá'a úngea koeku nzímea yara kúveu mêm. Kó'oyene imbuhíkopeatinemo ra kúveu mêm, koane mbihópotinemo xoko Nzá'a —kíxovokoxoane.

²⁹Ina kixôa fhikauhiko:

—Kó'oyene, ínateoxo uhapú'inovi ne yiúho. Ákone itúkapu apêtipe fhekoake. ³⁰Kó'oyene, iyúseone yéxi uhá koeti koekúti. Ákone apásika epemó'ikopiti koêku. Énomone kutípinopi úti itíkivo koati ukeâti xoko Itukó'oviti —kíxoanehiko fhikau.

³¹Ina kixovókoxopamaka Jesus:

—Kitípoaneoxo kó'oyene? ³²Harakéne ôra, yoko koati simóvotinoe kó'oyene itéhinoyimo, péhutinoe yenópotimo yóvokuke. Kurí kixénutinoemo mbóhuxeovo. Itea haina mbohúxovoti vo'oku anéye Nzá'a njokóyoke. ³³Kó'inokeneye ra yunzó'inopi, ngaha'aínopitinoe úhepeyea iséneu ingéneke. Kene yara kúveu mêm, vikotínemo kotíveti koekúti, itea hákonoe píke vo'oku undíne itôa uhá koeti koekúti yara kúveu mêm —kíxovokoxoane.

Itúko orásaum ne Jesus

17 Uke'éxoane Jesus koyúhoyea ra koekútihiko, ina komômo vanúke. Hara kôe:

—Pai, simóvone ôra. Keúhupu'ika indúkeovo hána'iti ihayú'uti, undi Xi'íxa, motovâtimaka ihéyu'ikikonomo vo'ónguke. ²Koáhati úndi peréxo éxea koeku uhá koeti xâne motovâti mboréxea apéyeati ákotinemo hunókoku xoko uhá koeti xâne pénenu kutípeonu. ³Yoko enepone apéyeati

ákotinemo hunókoku, énomone ne éxeopihiko itúkeovo póhutine íti itukóvo koati kaná'uti Itukó'oviti, ákoti po'ínu, koane éxeonumaka, undi Jesus Kristu, péhoe yara kúveu mêum. ⁴Ngahána'ikopine koeku óveam yara kúveu mêum, ngousókoati ne itukéti péhoenonu indúkea. ⁵Kó'oyene Pai, kuteâti koeku indúkeovo hána'iti ihayú'iuti yanekôyoke ovo'íngo xikóyoke, tumúneke ápeyea ra mêum, peréxapanumaka ngó'iyeaneye koeku nzeópea xikóyoke.

⁶—Éxopine ra hóyenhiko pénenu kutípeonu yara kúveu mêum, vo'oku ngoyúhoyeopi xapákuke. Aínovone íti. Itíne porexónoa yoko kutípoanehiko ne yemó'u. ⁷Kó'oyene, éxoanehiko kaná'uyeoxo itúkeovo ukeâti ya xikóyoke ne uhá koeti peréxonuke kutípeonu, ⁸vo'oku ngoyúhoinoahiko yemó'u, námoem xikóyoke, yoko kutípoanehiko. Koati exoâti hiko itúkeovo xikóyoke úngea, epó'oxo kutípoahiko itúkeovo íti pahukónu yáyeke.

⁹—Koati énomonehiko émbeminopi. Kene haína ne xâne ákoti exápi yara kúveu mêum émbemino, itea koati embemínoati ra xanéhiko pénenu kutípeonu vo'oku itúkeovo ítikenehiko. ¹⁰Uhá koeti índuke, ítikenemaka. Yoko uhá koeti íti, índukenemaka, epó'oxo koati ngahaná'ikokonoti vo'ókukehiko râ'a. ¹¹Kó'oyene imbuhíkopeatinemo ra kúveu mêum, itea enepohikorâ'a, óvokuikonemo yáye yara kúveu mêum koeku mbihópeane xikóyoke. Iti sasá'iti Nzá'a, itíne okoyóninonoahiko ya xinákoke ne hóyenhiko pénenu kutípeonu, motovâti poéhapea vikéneke kuteâtímaka koeku poéhayeane úti. ¹²Koeku ámbeyea xapákuke ne pénenu kutípeonu, undíne koyonôa ya xinákoke. Ngóyonoa maka hákone ikorókovo váhereke.

Énomone ákoino ápahuina yonópoti ipihóponovokutike xapákuke, ákoti itukápa neko póhuti itúkohevoti koeku hókeonu, enepone motovâti pahúkopeokonoya. Kó'inokeneye, koati kousókovoti neko kúxoti yutoéti ya yemó'uke. ¹³Kó'oyene, mbihópotinemo xikóyoke, itea kó'inokeneye ra yúnzo kó'oyene koêkuiko ámbeyea yara kúveu mêum, motovâti yupíheovo hána'iko úhepeko isóneu ne ínzikauhiko, kuteâtímaka koêku ne úhepeko inzóneu. ¹⁴Ngoyúhoinoanehiko yemó'u, yoko itúkovone púvonehiko xâne ákoti exápi yara kúveu mêum vo'oku ákoyea akútípaseahiko, kuteâtímaka ákoyea angútípaseahiko neko xâne. ¹⁵Pai, haina embemópiti viyópi yara kúveu mêum ne kutipónutihiko, itea embemópiti kéyonoyihiko motovâti ákoyea íkarakapu váhereke, ¹⁶vo'oku ako akútípaseahiko ne xâne yara kúveu mêum ákoti exápi, kuteâtímaka ákoyea angútípaseahiko. ¹⁷Peréxahiko ne kutipónuti itúkeovo haxakínovoti íti ya koeku hókeahiko ne kaná'uti kixovókuti íhae xikóyoke. Yoko yemó'u itukóvo ne kaná'uti kixovókuti. ¹⁸Kuteâti pehúkinu yara kúveu mêum, mbahúkoamaka ra ínzikauhiko yara kúveu mêum. ¹⁹Koati vo'ókukehiko, nzaxákinovo indúkea yahá'inonu motovâtímakamo itúkeovo haxakínovatihiko itúkea ne yahá'inoa.

²⁰—Haina póhutinehiko râ'a émbemino, itea émbeminoamaka ne kutipónutikomo, ehóponomo yuhóhiko râ'a, ²¹motovâti poéhapeanehiko vikéneke. Kuteâti koeku itíkivo póhutine njokóyoke Pai, koánemaka úndi xikóyoke, émbeminoamaka ne kutipónutihiko poéhapeamo xoko úti, motovâtimo kutípea xanéhiko ákoti exápi yara kúveu mêum itúkeovo íti pahukónu yáyeke. ²²Kuteâti peréxinu indúkeovo hána'iti ihayú'iuti,

mboréxoanemaka ne ínzikauhiko kó'iyeaneye, motovâti poéhapeanehiko vikéneke kuteâti koeku poéhayeane ûti Pai, ²³koeku ámbeyea xokóyokehiko, keánemaka njokóyoke. Yane ákomo iháxakexeakaka, itea uha-uhá koetímo poéhapeanehiko vikéneke, kutí'inokemo exoâti xanéhiko ákoti exápi yara kúveu mêm itúkeovo îti pahukónu yáyeke, koane exoâtimakamo ákoyea omótovahiko yokóvo kuteâti ákoyea omótovonu yokóvo.

²⁴—Pai, ngahá'ainoahiko ne pénenu kutípeonu óveahikomo njokóyoke, maka naíxanehiko peréxinu indúkeovo hána'iti ihayú'iuti. Koáhati ákoti omótovonu yokóvo ukeâtinekene tumúneke ápeyea ra kúveu mêm. ²⁵Pai, koati ponóvoti ne kixeku itíkivo. Ako éxapi ne xanéhiko yuixóvati ra kixovókuti yara kúveu mêm. Undíne exópi, koáne éxoamaka ra kutipónutihiko itúkeovo îti pahukónu yáyeke. ²⁶Énjokoanehiko itukóvotiye ne îti, epó'oxo káxehiko keno'ókoti, kóyeakonemo énjokeahiko, maka aváne xokóyokehiko ne hána'iti ákoyea omótovo yokovo xâne, kuteâti ákoyea omótovonu yokóvo, epó'oxo maka ovo'ó ángoanehiko —koe orásauna Jesus.

Koeku Jesus namukókono ya Njetisémani

Mt 26.47-56; Mk 14.43-50; Lk 22.47-53

18 Uke'éxoane Jesus koyúhoyea neko koekútihiko, pihóne poixó'oke ne kali nótuvaka koéhati Sêdorum. Íhikauhiko xáne. Yoko ápe kali njârdim-ya. Énomone yóno ne Jesus yoko íhikauhiko. ²Kene Njûda, enepone itúkoheovoti koeku hókea Jesus, enepone kuríkotimo Jesus xoko xanéhiko puvâti, éxoá óvoku neko njârdim, vo'oku kóyekune yónea Jesus-ya koane íhikauhiko. ³Úkeane pího ne Njûda yane njârdim

porexókonoane ne húndaruhiko xané'eyea, koánemaka ne koyónotihiko hána'iti imokóvokuti. Yoko enepone xánenahiko, aínovo páhoe tutíhiko sasedóti inuxínoti jûdeu hó'eke, yoko farízeuhiko, enepone koati yuixóvoti hókea yútoe Muíse. Ako tópihiko kaúhapu'ikope oxéne ómonehiko, yoko isukópeti. ⁴Yoko koati exoâti Jesus uhá koêti ne kixókonokumo, yane inuxó koene épemea itúkovohehiko. Hara kíxovokoxoa:

—Kuti yopósikonoe?

⁵Ina yumopâhiko:

—Jesus yopósiko, enepone íhae Nazâre.

—Undíneye —koéne ne Jesus.

Yoko ápe Njûda xapákuke, enepone kuríkotiti Jesus xoko xanéhiko puvâti. ⁶Ehá'axo “undíneye” kó'iyea ne Jesus, aúkopovohiko ikéne neko xanéhiko, xaneâtimaka íkorohikeovo poké'eke. ⁷Ina kayukópaikomaka Jesus kíxovokoxea:

—Kutí'oxonoe yopósiko?

Ina yumopâhiko:

—Jesus íhae Nazâre.

⁸Ina kixovókoxopamaka Jesus:

—Ngixópinepepomeku itúkeovo ûndi ne yopósiunoe. Ya koeku itúkeovo ûndi yopósikonoe, síkeaneikopo ra nza'ínehiko pihópea —kíxovokoxoane.

⁹Kó'inokeneye emó'u, motovâti koúsokea neko yúho yanekôyoke, enepone koêti: “Pai, ako ápahuina évoem yane pénenu kutípeonu” koêti.

¹⁰Énomone yané'e, hé kíxoane Simaum Péturu ne hána'iti pirítauna. Maturukenó kixone ahínoe koati payásoti ya uhá koeti sasedóti inuxínoti jûdeu hó'eke. Koati éxopeke kêno neko ahinoêti koéhati Maúku etetúko.

¹¹Itea hara kíxoa Jesus ne Péturu:

—Hako kixeáneye. Keúnakapa mótokike ne hána'iti piríteuna. Ikítixati

ákotimo vengâ ne kotíveti koekúti évekonukumo Nzá'a? —kíxoane.

Jesus nonékuke Ána

¹²Yane namúkone Jesus ne húndaruhiko, koánemaka neko koati pahúkoti xapa húndaruhiko, koáne ne jûdeuhiko koyónoti hána'iti imokóvokuti, ina ika'ákohiko Jesus. ¹³Ponó kíxoanehiko xoko Ána inúxotike, enepone imóxuko Kaífa. Yoko Kaífa, énomone neko koati payásoti ya uhá koeti sasedóti inuxínoti jûdeu hó'eke yaneko xoénae. ¹⁴Yoko énomone ne Kaífa kixovókoxoa ne pahúkotihiko xapa jûdeu yanekôyoke motókeyea ápeyea póhuti hóyeno ivokínovati ne xanéhiko.

Koyuhôa Pêturú ákoyea exa Jesus

Mt 26.57-58; 26.69-70; Mk 14.53-54; 14.66-72; Lk 22.54-57

¹⁵Yane pihóne ikéneke Jesus ne Simaum Pêturú, koánemaka ne po'i íhikau Jesus. Vo'oku itúkeovo éxone ne koati payásoti sasedóti neko po'i íhikau Jesus, xánena Simaum Pêturú, énomone úrukinova kíndanake óvoku neko koati payásoti sasedóti ikéneke Jesus. ¹⁶Kene Pêturú, óvane meúkeke xe'ókuke pahapéti. Ina ipuhíkopomaka neko po'i íhikau Jesus, éxone ne koati payásoti sasedóti, ina epêmo árunoe koyonoâti ne pahapéti yusíkea úrukeovomaka ne Pêturú. Yanê'e, úrukovone Pêturú ikéneke. ¹⁷Yane hara kixo Pêturú neko seno ahinoêti koyónoti pahapéti:

—Haina îti po'ímaka íhikau ne hóyeno?

—Haina ûndi —kíxoane Pêturú.

¹⁸Yoko óxokuxonehiko yúku neko ahinoêti, koánehiko ne koyónoti hána'iti imokóvokuti, itúkotihiko onókovoku, vo'oku itúkeovo kásati yanekôyo. Yane onókoponovonemaka Pêturú xapákuke.

Koeku Jesus nonékuke ne koati payásoti sasedóti

Mt 26.59-66; Mk 14.55-64; Lk 22.66-71

¹⁹Yane épemo'iko Jesus ne koati payásoti sasedóti koêku neko íhikauhiko yoko koêku ne íhíkauvoti íhikaxone. ²⁰Ina yumopâ Jesus:

—Uhá koeti inzíkaxo, xapákuke xâne óvom. Koati hána'itike imokóvokuti indúko ínzikaxoku, áko'o itukovo íhikaxovokuke hó'e xanéhiko, ho'úxovoku heú koeti jûdeu. Ako íhíkauvoti njé'ono'oe. ²¹Na koeti yépemo'ikinonu? Hane yépema'ikahiko kamokénonuti, vo'oku é'exo kíxoahiko neko yûnzo ínzikaxoake —kíxoane.

²²Koyuhôane Jesus nê'e, ápe póhuti xapákuke neko koyónotihiko hána'iti imokóvokuti ipusókoti Jesus. Hara kíxo:

—Énomone kixókono yumópeokono ne koati payásoti sasedóti?

²³Ina kixôa Jesus:

—Áva mbahúnevo, yéxakanaikopo. Kene hakô'o, ná'ikopo koeti isíkinonu? —kíxoane.

²⁴Ina pahukópamaka Ána xoko Kaífa, enepone koati payásoti sasedóti. Yoko ina ikávo'uxovo ne Jesus píhea.

Koyuhópamaka Pêturú ákoyea exa Jesus

Mt 26.71-75; Mk 14.69-72; Lk 22.58-62

²⁵Yoko ixómoiko onokóvo ne Simaum Pêturú, apé kôe po'i kixopâti:

—Haina îti po'ímaka íhikau ne hóyeno?

—Haina ûndi —koéne.

²⁶Yane apé koénemaka ahínoe koati payásoti sasedóti, iyéno neko mótorukeake kêno Pêturú. Hara kôe:

—Hainámeku îti noínjo njârdim-ke kehá'ineyi ne hóyeno?

²⁷—Haina ûndi —kixópanemaka Pêturú.

Ehá'axo koyúhoa Pêturu nê'e, éneone tapî'i.

Omokónone Jesus xoko Pilátu

Mt 27.1-14; Mk 15.1-5; Lk 23.1-5

²⁸ Yane ukopeâne óvokuke Kaífa, omópohiko Jesus xoko óvoku nâti, enepone óvokumaka natíxea. Yoko yuponii koetíne. Ako úrukaphiko tuti jûdeu pikoti ákoyea paréxakanahiko níkea xapa áyui Pásko eneponi ikapíti'ikapu, anahíxapani neko xâne ákoti itukapu jûdeu. ²⁹ Yane ipúhikinoa Pilátu yúho'ixoponeahiko. Hara kixovokoxoa:

—Kuti itukóvo váhere ítuke ra hóyeno yomínoakenoe yâye?

³⁰ Ina yumopâ tutíhiko jûdeu:

—Íktíxatini vomâti yâyeke ra hóyeno eneponi hákoti vévotikoake?

³¹ Ina kixovócoxopamaka Pilátu:

—Yamápaikoponoe. Itínenoe exâ kixoaku, koêkuti ínixene kuteâti páhoenopi hé'e.

Ina yumopâ jûdeuhiko:

—Itea haina úti motovâ koépekea xâne kuteâti mani nókone kíxea úti, páhoenovi ho'e úti kuteâti nókone kixeokono ra hóyeno —kixoanehiko.

³² Yoko kó'inokeneye, motovâti koúsokeovo neko yuho Jesus koyúho yanekôyo kixoku ivókeovomo.

³³ Ina urúkopovomaka ovokútike ne Pilátu. Yane iháxikone Jesus, ina kixôa:

—Ití'oxo natina jûdeuhiko?

³⁴ Ina yumopâ Jesus:

—Koati ukeâti iséneuke kehá'ayi yéxi? áko'o kémone xapákuke xanéhiko koyuhoâti indúkeova, kutí'inoke yepemó'ikonuti —kixoane.

³⁵ Ina yumopâ Pilátu:

—Haina undi jûdeu. Ako kalíhuina yuínjeovo koekúti kuteâti. Koati iyínoxapa jûdeu yoko tutíhiko sasedóti kurikóponopi njokóyoke. Kutí'ikopo itíko pehúnevo?

³⁶ Ina yumopâ Jesus:

—Enepone nandíxea, haina kuteâti koeku natíxea xâne yara kúveu mêum. Eneponi akoéneye, mani kotixónuti ne ovoti njêrerekuke huvo'óxonuti nandíxea, maka hákoneni kixonúneye jûdeuhiko kuteâti ra kixónuku. Itea enepone nandíxea, haina kuteâti natíxea xâne yâye yara kúveu mêum.

³⁷ Ina kixôa Pilátu:

—Ití'ikopo nâti?

Ina yumopâ Jesus:

—Enepone yépemonuke, kaúhupu'ikoa indúkeova. Énomone imbúhikino yara kúveu mêum. Énomonemaka nzimíno yâyeke, motovâti ngoyúhoyea koêku ne kaná'uti kixovókuti. Yoko uhá koeti xâne kutipoâti ra kaná'uti kixovókuti, énomone kutipôa ra emó'um —kixoane Jesus.

³⁸ Ina kixôa Pilátu:

—Kutí'ikopo itukóvoye ne kaná'uti kixovókuti? —kixoane.

Pahukókono

kurúhuxeokono ne Jesus

Mt 27.15-31; Mk 15.6-20; Lk 23.13-25

Koyuhoâne Pilátu nê'e, ina aukópovo-maka xoko jûdeuhiko meúkeke. Hara kixovokoxoa:

—Ako ápahuina íninjone váhere ítuke ra hóyeno. ³⁹ Itea heú koeti xoénae ya kaxena yáyuinoe, kóyekune yépeminu nguríkopea póhuti iká'aeti. Kehá'aikopo nguríkopea ra netínanoe, itínoe jûdeu? —kixovokoxoane.

⁴⁰ Itea heú koénéhiko vaúkexopea-maka. Hara koe yúho vaúkexea:

—Ako vakáha'a kuríkopeokono nê'e. Hane kiríkapa, Mbarâba —koénéhiko yúho.

Yoko enepone Mbarâba, koati apêti váhere ítuke iká'akinokonoke.

19 Yane pahúkoane Pilátu yehépoke'exeokono ne Jesus,

²Ínamaka uhekéxinoa húndaruhiko ka'aveti káva'o tikóti itukínoati kôroana ne Jesus, ina ipíhea tutíkuke. Itúkinoamaka harará'iti ípovo hamá koeti, kuteâti ípovo nâti, ³koane ahí'okeovahiko koémoke'eyea. Hara koéhiko:

—Iháyu'ikakana ra natina jûdeu! — koéhiko, koánemaka ipúsononeyeahiko.

⁴Yane ipúhikopinoamaka Pilátu neko jûdeuhiko meúikeke, ina kixovókoxxoa:

—Ngopúhikinopeati ra hóyeno maka yéxanenoé ákoyea ápahuina íninjone váhere ítuke —kíxovokoxoane.

⁵Yane ipúhikopinoamaka Jesus. Yoko ápe ne uhékeuti káva'o ka'aveti tikóti tutíkuke, kôroana, koáne ne harará'iti ípovo. Ina kixovókoxxoa Pilátu neko jûdeuhiko:

—Hará'apo ra hóyeno —kíxovokoxoane.

⁶Itea ehá'axo noixo Jesus ne tutíhiko sasedóti inuxínoti jûdeu hó'eke yóko'o ne koyónotihiko hána'iti imokóvokuti, vaúkexonehiko. Hara koe yúho vaúkexea:

—Kirúhuxa! Kirúhuxa! —kóyehiko.

Ina kixovókoxxoa Pilátu:

—Itínenoe kuruhúxa vo'oku ako ápahuina íninjone váhere ítuke ra hóyeno.

⁷Ina kixôa jûdeuhiko:

—Ápe Ponóvoti Kixovókuti hó'e úti. Kuteâti íhikaxeovike hó'e úti, konókoti koépekeokono ra hóyeno, vo'oku koati itúkovoti Xe'exa Itukó'oviti —kíxoanehiko.

⁸Kameáne Pilátu neko yuhóhiko, yupihovó koéneoxxo píkea. ⁹Ina urúkopovomaka ovokútike, enepone óvokumaka natíxea, ina epemó'iko Jesus úkeaku, itea ako yumápa Jesus.

¹⁰Ina kixôa Pilátu:

—Ako yimápanu? Ako yéxa ápeyeanjunáko mbahúkea kiríkopikono, áko'o kirúhuxikono?

¹¹Ina yumopâ Jesus:

—Ákoni xináko kíxinuneye eneponi hákoti itukovo Itukó'oviti porexópea. Énomone itúkinovo koati hána'iti pahúnevo ne xâne kurikónuti xikóyoke —kíxoane.

¹²Ukeâti neko ókoku ôra, opósikoa Pilátu kíxoaku kuríkoxxoa ne Jesus, itea koati vaúkexotine ne jûdeuhiko. Hara koe yúho vaúkexea:

—Enepo kirikápa ra hóyeno, hainá'ikopo iti íníkone koati payásoti natina úti, enepone Sêza, vo'oku uhá koeti xâne koyúhoti itúkeovo nâti, koati okópoti Sêza nê'e —koénehiko vaúkexea.

¹³Kameáne Pilátu neko yuhóhiko, ina ómo Jesus meúikeke, ínamaka ivatáko yuhókovokutike xoko iháxoneti “Pavímentu”. Kene ya ebaraíku, emó'u jûdeuhiko, Ngábata koéha.

¹⁴Yoko poéhaiko káxe ávoti tumúneke Páskoa, enepone áyui jûdeu ya hó'eke. Ye'éxovotinemaka itumúkoti káxe yanekóyoke. Ina kixôa Pilátu neko jûdeuhiko:

—Hará'a ra netínanoé —koéne.

¹⁵Itea hara koe yuhóhiko vaúkexea:

—Képeka! Képeka! Kirúhuxa! —kóyehiko.

Ina kixovókoxxoa Pilátu:

—Keha'aínonutinoé mbahúkea kurúhuxeokono netínanoé?

Ina yumopâ tutíhiko sasedóti:

—Ako po'i natina úti ákoti itukapu Sêza —koénehiko.

¹⁶Yane kurí'okoane Pilátu neko xâne motovâti kurúhuxeahiko.

Kuruhúxokono ne Jesus

Mt 27.32-44; Mk 15.21-32; Lk 23.26-43

¹⁷Úkeane omohíko Jesus, koinó kixoti kurúhuna yonoti xokóyoke ne iháxoneti “Opepú'iti”. Kene ya yuho jûdeu, Ngoûgota koéha.

¹⁸ Énomone kurúhuxokono Jesus yoko po'i pi'âti hóyeno xêrerekuke. Enepone kurúhuna Jesus, kukúkeke óvo. ¹⁹ Yoko ápe yútoe Pilátu ixupáxovoti tutíkuke ne kurúhuna Jesus. Hara kôe ne yutoétiya: "Jesus íhae Nazâre, natina jûdeuhiko" kôe. ²⁰ Êno jûdeu yuhókoati neko yutoéti, vo'oku ákoyea ahika pitivóko neko kurúhuxokonoku Jesus. Yuhóke jûdeuhiko yutóxeovo, koáne ya yuhóke rómanu, yoko ya yuhókemaka ngerêku. ²¹ Ina kixohíko Pilátu ne tutíhiko sasedóti inuxínoti jûdeu hó'eke:

—Hako "natina jûdeu" kixêa ne yítoe, itea hara ákoe, "Koyuhoâne rá'a itúkeovo natina jûdeu" ákoe.

²² Ina yumopâ Pilátu:

—Enepone yúndoe, usóne. Ákonemo ípakapu —kíxovokoxoane.

²³ Kuruhúxone Jesus neko húndaruhiko, haxákoahiko ípovo ya koaturu koêti. Póhutihiko húndaru, poéha íparaya. Ina apémaka po'ínu ípovo Jesus hamá koêti, ikó'itukeu opékuke po'i ípovo. Yoko ako úhe'o nê'e, herupí kôa. ²⁴ Yane hara kixókoko ne húndaruhiko:

—Yusikóne ákoyea kávarerea úti rá'a, itea kuríkavo úti komomâti úti itukoâtimo —kixókokone.

Kó'inokeneye, koati tokopóvoti neko kúxoti yutoéti ya emó'uke Itukó'oviti, enepone koêti:

"Haxákokoa ne ímbovo, ina kurikóhiko, komomâti itukoâtimo ne po'i ímbovo" koêti. *Sáramu 22.18*

Yoko koati énomone kixínoaneyé húndaruhiko.

²⁵ Hevékuke ne kurúhu, ápe eno Jesus; yoko po'i êno; koánemaka Mâriya, enepone yeno Kolópa; yókomaka Mariya Mandâlena. ²⁶ Noixoâne Jesus neko êno, yóko'omaka ne po'i íhikau ákoti omotóva okóvo xêrerekuke, hara kixo êno:

—Kutí íxepane xi'íxa rá'a —kíxoane.

²⁷ Kúteanemaka yuhó'inoa Jesus neko íhikau:

—Kutí íxepane mémaina —kíxoane.

Ukeátine yaneko káxe, omópone Mâriya neko íhikau Jesus óvokuke katarákopati.

Koeku Jesus ivokóvone

Mt 27.45-56; Mk 15.33-41; Lk 23.44-49

²⁸ Exoâne Jesus kóusokeovone uhá koêti ne nókone kóusokeovo xokóyoke, hara koéne:

—Epékonuti úne —koéne.

Yane koati tokopóvoti neko kúxoti yutoéti ya emó'uke Itukó'oviti koyuhoâti kó'iyeane moye.

²⁹ Yoko ápe íhaku ekâtiya puhí koati viyum-hí koêti. Ina apê kalaká'ikoponoti esponja yane víyum, ika'ákoa kirípuhike mayane étakati iháxoneti isôpo, ina ipíhoa pahákuke Jesus, iyúkoati. ³⁰ Enovâne Jesus neko víyum, hara kôe:

—Únzexone uhá koeti nóngone indúkea —koéne.

Yane nonoo koéne, íhunokoane ne omíxone, ivókovone.

Yuvorókea húndaru xêrere ne Jesus

³¹ Yoko puvâti jûdeuhiko óvoheixeamo kuruhúke ya sâputu ne kurúhuxonehiko vo'oku itúkeovo kóyuseovopene áyui, koáne vo'oku itúkeovo koati téyonehiko neko sâputu ye'ékotine úrukeovo. Ene épeminohiko Pilátu pahúkea kehokeâti pukúna neko kuruhúxovotihiko, hopenóxoati ivókeovohiko motovâti veyópeovo kuruhúke tumúneke ne ayuíti. ³² Yane pihónehiko ne húndaru kéhokexoponea pukúna ha'ínehiko Jesus kurúhuxeokono, enepone inúxoti koánemaka ne po'ínu. ³³ Itea koeku símea xoko Jesus, noixoâne ivókeovone, ákone kíxoaku. ³⁴ Itea ápe póhuti

húndaru yuvorókeati xêrere ya suíke. Yane ipúhikone íti yoko úne.

³⁵Enepone noixoâti ra koekúti, énomonemaka koyuhópa yarâ'a. Yoko koati kaná'uti ne yúho. Éxoa yutoxínoati rá'a itúkeovo koati kaná'uti yúho, kutí'inoke motovâtimaka kitípinoe. ³⁶Enepo kixínokonokeneye Jesus, koati kousókovoti neko kúxoti yutoéti ya emó'uke Itukó'oviti, enepone koéti: “Ákomo ápahuina ôpe ekehókoti” koéti. ³⁷Koane hara koémaka po'íke: “Noixoâtimo ne yúvoroe” koémaka.

Ekoxókonone Jesus

Mt 27.57-61; Mk 15.42-47; Lk 23.50-56

³⁸Ikénepoke neko koekútihiho, pihóne xoko Pilátu ne Yúse, enepone íhae pitivóko koéhati Arimáteya epemóponoati yusíkea veyópea muyo Jesus kuruhúke. Yoko koati íhikaumaka Jesus neko Yúse, itea he'ono'ú koéti itúkeova vo'oku píkea po'ínuhiko júdeu. Poréxoa Pilátu itúkea kuteâti épemone. Yane pihóne ne Yúse veyóponea muyo Jesus kuruhúke. ³⁹Yoko Nikôdemu xáne, enepone yuhó'ixoponoti Jesus ya yóti yanekóyoke. Ápe êno xêru, alôe anahíxovoti mîra, ómone ne Nikôdemu, óvo'okope Jesus. Yoko ináko neko xêru, anêko kuteâti tirintai sinku koeti kîlu ovâti. ⁴⁰Yane veyóponéhiko muyo Jesus kuruhúke, ina aupíxoahiko ya ipovóti ovóheovoti xêru, kuteâti kíxoaku júdeuhiko enepo apê ivokóvoti xapákuke. ⁴¹Yoko yaneko óvoku Jesus kurúhuxeokono, ápe njârdim. Ápemaka uhôro kehoéti mopoíke, inámatiko ekóxokonoku ivokóvoti âvoti ekoxóvati. ⁴²Énomone iyónopahiko neko muyo Jesus vo'oku ákoyea ahíka, koane iyóvotinehiko okóvo vo'oku itúkeovo kóyuseovopene júdeuhiko vo'oku áyui.

Koeku Jesus exepúkopone ukópea xapa ivokóvoti

Mt 28.1-8; Mk 16.1-8; Lk 24.1-12

20 Yaneko yúponipe lûmingu hahá'iko, pihóne ne Mariya Mandâlena xoko ekóxokonoku Jesus. Simonéya, noíxoane ahíku xeokonone neko mopô exexoâti ne uhôro yane ekóxokonoku Jesus. ²Yane ehákopovo xoko Simaum Péturu, koánemaka xokóyoke neko po'í íhikau Jesus, enepone ákoti omotóva okóvo Jesus. Hara kixóponoa:

—Veyópokonone muyo Vúnae yane ekóxokonoku. Ako véxa iyónopokonoku —kíxoane Mâriya.

³Úkeane pího ne Péturu koánemaka neko po'í íhikau Jesus xoko ekóxokonoku. ⁴Xané kixókókohiko ehákeovo neko pi'âti, itea xuxapáneoxo ya Péturu neko po'í íhikau Jesus. Inuxó koéne nê'e símeaya. ⁵Ina yupunínikovo komomâ kúveuke. Tokononé koane úke ne ipovóti líyum, itea ako úrukapu uhorókuke. ⁶Oko'ikené kíxoane Simaum Péturu símea, yane urukú koáne. Noíxoane ne ipovótiya, ⁷koánemaka neko léhu aúnone Jesus, itea haxá kóye óvoku, ako ánahixapa neko po'ínuhiko ipovóti aúpi. ⁸Yane úrukovanemaka po'í íhikau Jesus, enepone inuxó koeti símeaya. Noixoâne, kutípoane exépukopeane Jesus. ⁹Yoko tukú koéti neko ókoku ôra, avo éxinahiko isóneu neko yutoéti ya emó'uke Itukó'oviti koyúhoti kónokea exépukopea ne Jesus ukópea xapa ivokóvoti. ¹⁰Yane káyuhikopovone neko pi'âti íhikau Jesus óvokuke.

Kautáta'ixopinovo Mariya Mandâlena ne Jesus

Mt 28.9-10; Mk 16.9-11

¹¹Koeku pihópea neko pi'âti, óvaikone ne Mâriya ixómoyea íyo

xe'ókuke ne uhôro ekóxokonoku Jesus. Koeku íyoyea koane yupúninikeovo komómoyea kúveuke. ¹²Yane tokononé koane úke ne pi'âti ánju íhae vanúke, ovoxé Itukó'oviti, ainóvoti hopú'iti ípovo. Vataká kóye xoko óvine muyo Jesus, poéha tutíkuke, poéhamaka hevékuke. ¹³Ina kixohíko Mâriya:

—Senó, na koeti íyeino?

Ina yumopâ Mâriya:

—Omopókonotine mûyo ne Únaem. Akó'oti enjá iyónopokonoku —kíxoane.

¹⁴Uke'éxoane Mâriya koyúhoyea nê'e, ina na'akénexovo. Yane noíxone Jesus xe'ó koyêti itea ako éxapana. ¹⁵Ina kixôa Jesus:

—Senó, na koeti íyeino? Kuti yopósiko?

Yoko ikútixati Mâriya koyonoâti ne njârdim. Hukínóvoti kíxea:

—Unaém, itukapu íti veyopêa mûyo, yokóyuhoinonoa iméponoaku maka veyámbanane —kíxoane.

¹⁶Yane ina iháxoá Jesus:

—Mariyá —kíxoane.

Ná'akene koéne ne Mâriya, ina kíxo Jesus ya emó'uke jûdeu:

—Raboní! —kíxoane. (Yoko “ihíkax-oti” koêti ne rabôni koêti.)

¹⁷Ina kixôa Jesus:

—Hako nemu'ókonu, vo'oku âvoyea mbihápa xoko Nzá'a, itea píhe xoko ínzikauhiko, enepone kutí ngíxone mbo'ínuhiko. Yéta'akapanahiko

mbihópeanemo xoko Itukó'oviti Nzá'a yoko Yá'anoemaka, enepone Únaem yoko Yúnaemaka —kíxoane.

¹⁸Yane ponó koépone ne Mariya Mandâlena xoko íhikauhiko Jesus.

—Noínjopane ne Vúnae —kíxovokoxoane.

Ina koyuhópinoahikomaka neko yuhu Jesus.

Kautáta'ixopinova Jesus ne íhikauhiko

Mt 28.16-20; Mk 16.14-18; Lk 24.36-49

¹⁹Énomone yaneko lúmingu ya kíyo'i káxe, exexo'ikené koyépoti neko íhikauhiko Jesus yane ovokúti óvoheixoku, vo'oku píkea tutíhiko jûdeu. Yane apé koene Jesus xapákuke.

—Aúhepeponoe iséneu —kíxovokoxoane.

²⁰Yuhofkoane, ina exókua ne vô'u koáne ne xêrere. Yupihovó koépone elókepea okóvo ne íhikauhiko noixó-pane ne Vúnae. ²¹Ina kixovókokopa-maka Jesus:

—Aúhepeponoe iséneu. Kuteâti kixónuku Nzá'a pahúkeonu yara kúveu mêum, émononemaka ngixópineye —kíxovokoxoane.

²²Uke'éxoane koyúhoyea nê'e, ina api'ókexoahiko koane kíxovokoxopeamaka:

—Nemúkanoe ra Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti. ²³Enepono xâne yéxokoake itúyoepa pahúnevo koeku kutípeonu, koati ituyópotinemo pahúnevo. Kene ne xâne yéxokoake ákoyea itúyapa pahúnevo vo'oku ákoyea akútíponu, koati ákotimo veyapápu pahúnevo nê'e —kíxovokoxoane.

Jesus yoko Túme

²⁴Yoko póhuti yane nduse koeti íhikau Jesus, enepone Túme íhauti Hapáparu, áko'o yaneko apé koepóne Jesus xapákukehiko. ²⁵Ina kíxo Túme ne po'ínuhiko íhikau Jesus:

—Noíxopane úti ne Vúnae!

Yane hara koe Túme:

—Enepomomo hákoti noinjêa ne ike perêku vo'ókuke, koane hákotimo mbirukôa, koane hákotimakamo imbiho vô'um xêrerekuke, ákomo kalíhuina ngutípea —koéne.

²⁶ Poéhapoane lûmingu ikénepoke, ho'uxoké koyépotihikomaka ne íhikau Jesus, koánemaka ne Túme xapákuke, exexo'ikené koyêtihiho. Yane apé koéponemaka Jesus xapákuke.

—Aúhepeponenoe iséneu —kíxovokoxoane.

²⁷ Yane tumuné koéne kixo Túme:

—Piríka ra vô'um maka neíxane koêku, koane ípiheamaka ra veô'u njêrereke. Hákoné itikovo xâne ákoti akutípo, itea itíkapu kutípoti —kíxoane.

²⁸ Ina kixôa Túme:

—Iti Únaem, íti ne koati kaná'uti Itukó'oviti —kíxoane.

²⁹ Ina kixopâmaka Jesus:

—Koati kitipónuti vo'oku neíxinu, itea enepone xâne kutipónuti ákoti naixánu, koati únatimo koêku nê'e —kíxoane.

Yutóxinovoke ra koyuhópeti

³⁰ Koati kaná'uti enó'íyee po'ínuhiko iyupánevoti ítuke Jesus, noíxone íhikauhiko ákoti yutaxápu yara koyuhópetike. ³¹ Itea kutí'inoke yutoxóvoti rá'a, koati kaha'aínopiti kitípinoe Jesus ítúkeovaxo ne Mésiya, enepone páhoe Itukó'oviti koíteovo xâne, enepone koati kaná'uti Xe'exa Itukó'oviti. Epó'oxo vo'oku kitípi, ike'íparaxokonotimo inámapoti apéyeati ákotinemo hunókoku xoko Itukó'oviti.

Kautáta'ixopinova Jesus ne seti koeti íhikau

21 Ikénepoke neko koekúti, kaú-tata'ixopinovamaka Jesus neko íhikauhiko xe'ókuke ne mar, enepone koéhati Tibêriyade. Hara kôe kixoku koêku.

² Kaha'iné kíxoixokoko ne Simaum Pê-turu; Túme, enepone íhauti Hapáparu; Natanê ukeâti Kána, pitivóko ya Ngálí-leya; koánemaka neko xé'ahiko Nze-

bêdeu; yoko po'i pi'âti íhikau Jesus. ³ Ina kíxo ha'ínehiko ne Simaum Pêturu:

—Numínguxotiko.

Ina kixohíko Simaum Pêturu ne ha'ínehiko:

—Pihotímaka úti ikínike —koénehiko.

Úkeane pihohíko. Ivu'í kixone kali hána'iti vatékene numíkuxoponoti, itea ako ápahuina êho yaneko yóti.

⁴ Yuponíne, ápene Jesus xe'ókuke neko úne, itea ako éxapana íhikauhiko. ⁵ Ina kixovókoxxoa Jesus:

—Ápenoe yêho?

—Áko'o —koénehiko.

⁶ Ina kixovókoxxopamaka Jesus:

—Kiríka éxopeke vetékene ne nímikuxope. Apêtimo yehóya —kíxovokoxoane.

Yane ítúkeanehiko ne yuhó'inoa. Yane ákone íta mikúkopea ne nímikuxope vo'oku yupíheovo êno hoéya. ⁷ Ina kíxo Simaum Pêturu ne po'inu íhikau Jesus, enepone ákoti omotóva okóvo Jesus:

—Vúnae nê'e! —kíxoane.

Kamoáne Simaum Pêturu ítúkeovo Vúnae, ítúkopone ípovo. Koáhati veyoâti koeku nímikuxea, yane kurino'é koene úne araúkotine. ⁸ Itea ivu'í kixopo vatékene ne po'ínuhiko íhikau koáne mikúkopea ne nímikuxope puhí koeti hôe, koáhati ákoti ahikâ ne poké'e xe'ókuke neko úne, kuteâtímea póhuti séndu méturu kíxoaku.

⁹ Evesékopeanehiko vatékene xe'ókuke neko úne, noíxonehiko uhahá'ixoti xorómonikeya koane hôe oúkeke. Yoko ápemaka pâum. ¹⁰ Ina kôe ne Jesus:

—Yamínanane kalihú koêti ne hôe né-moenoeneku —koéne.

¹¹ Yane úrukopova Simaum Pêturu ne vatéke ina mikúkopa movó'ítike ne nímikuxope puhí-puhí koati hána'ítinoe hôe. Ápe póhuti séndu sinkoentai terei koeti hôe ovâti ne nímikuxope, itea kóyeane ákoyea ekétakexa upánini

ákoyea yumáxapu. ¹²Ina kixovókoخوا Jesus:

—Yókone, níké'evonoe
—kíxovokoxoane.

Yoko ako ápahuina xapákuke neko fhikauhiko mapikóvati épemo'ikea itukóvotiye, vo'oku éxanehiko itúkeovo Vúnae. ¹³Yane veyóponoa Jesus ne pâum ina porekéxoahiko. Kúteanemaka kíxoaku ne hôe.

¹⁴Yoko mopó'apene kaútata'ixopinova Jesus ne fhikauhiko ike exépukopine ukópea xapa ivokóvoti.

Jesus yoko Pêтуру

¹⁵Uke'éxonehiko níkea, ina kixôa Jesus ne Simaum Pêтуру:

—Simaúum, xe'a Xuâum, itíne yupihóvo ákoyea omótovonu okóvo yara po'ínuhiko?

Ina yumopâ Pêтуру:

—Êm Unaém, yéxoa ákoyea omótovopi ongóvo.

Ina kixopâmaka Jesus:

—Yokóyonoakopo ne ngátarae, enepone kutí ngíxone inámatiko su'úso konókoti katarákoati —kíxoane.

¹⁶Yane káyukoa Jesus yuhó'inoa, yoko p'ápepe. Hara kíxoa:

—Simaúum, xe'a Xuâum, ako omótovonu yokóvo?

Ina yumopâ Pêтуру:

—Êm Unaém, yéxoa ákoyea omótovopi ongóvo —kíxoane.

—Kétarakaikopo ne ngátarae, enepohikone hokónuti, enepone kutí ngíxone su'úso konókoti inuxínoati —kíxoane Jesus.

¹⁷Ina kixopâ'ikomaka Jesus:

—Simaúum, xe'a Xuâum, ako omótovonu yokóvo? —kixópanemaka, yoko mopó'apene épemo'ikoa.

Yane isone'ekovó koéne ne Pêтуру vo'oku mopó'ayeane épemo'ikoa Jesus ákoyea omótova okóvo. Ina yumopâ Pêтуру:

—Unaém, yéxoa uhá koeti koekúti. Yéxoa ákoyea omótovopi ongóvo.

Ina kixopâmaka Jesus:

—Yokóyonoakopo ne ngátarae, enepohikone hokónuti. ¹⁸Koati emo'úti ra yunzó'inopi, ivévaka: Itikóvoiko homoêhou, itíne exópo koêku. Keunákovo nóvo, itíkone heô'e, yane pihetíne ya koêkúti yâha yéni. Itea yikatíxane, yeherúkotimo veô'u, itea po'imo xâne itukínopi ikéno'e iyonópti xokóyoke ne ákoti yakahá'a —kíxoane.

¹⁹Yoko kó'inokeneye yúho ne Jesus, exókoti Pêтуру kixókumo ivókeovo, kutí'inokemo kahaná'ikokonoti Itukó'oviti. Ikénepoke neko yúho, “Hekánu” kixóponemaka Pêтуру ne Jesus.

²⁰Ina na'akénexovo ne Pêтуру, yane noíxone po'i fhikau Jesus hokoâti, ákoti omotóva okóvo Jesus. Énomonemaka neko isú'okovoti xa'a Jesus nikohíko, yaneke epemó'ikoamaka itukóvotiye neko itúkoheovoti, enepone kuríkotimo Jesus xoko xanéhiko puvâti. ²¹Noixoâne Pêтуру nekóyo, hara kixo Jesus:

—Kene rá'a, namo kó'eye?

²²Ina yumopâ Jesus:

—Enepo angahá'a ákoyeamo ivákapu rá'a tukú koeti ngáyukopovope, undíne exôa koêku. Kene íti, hara yíxapu hékinu —kíxoane.

²³Hukínóvoti itáhineheyeane neko yuhôti xapákuke neko kutípotihiko Jesus ákoyeamo ivákapu neko fhikau. Itea ako okóyuhua Jesus ákoyeamo ivákapu. Puhu “Angahá'a ákoyeamo ivákapu rá'a tukú koeti ngáyukopovope, undíne exôa koêku” pahu koêti.

²⁴Yoko koati undíne ra fhikau Jesus noixoâti, koyuhoâti, koane yutoxoâti uhá koêti ra koekútihihiko. Epó'oxo véxoa itúkeovo kaná'uti emo'úti rá'a.

²⁵Enó'iko po'ínuhiko koekúti ítuhe Jesus. Eneponi uha-uhá akôe yutóxeovo pahu pahu koêti, kutí'inonu ákoni omó-

tova êno koyuhópeti ya uhá koêti ra
kúveu mêum.

Hunókokune.

ÁTU

*Yútoe Lúka koeku ítuke ne
ápostuluhiko, enepone páhoe Jesus*

Enepora koyuhópeti koéhati Átu, Lúka yutoxôa. Ápe ne inúxoti yútoe Lúka koyúhoti koeku Jesus koáne ne inámati ihíkauvoti omínovike enepo símo ne Jesus yara kúveu mêm. Kene yara Átu, yutóxo Lúka koêku neko fhikauhiko Jesus ya Njeruzálem kúxoixeahiko evésekeamo ne Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti xokóyoke, enepone porexoâtimo xunakóti koyúhoyea xapa xâne ne inámati ihíkauvoti omone Jesus. Yoko áko'one ne Jesus yara poké'e, pihópone vanúkeke. Anêko xoko kapitulu 2 koyuhó'iyeeati koêku enepo inâ eveséko ne Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti ovo'ó kó'iyee ne kutípotihiko Jesus.

Enepone inámati ihíkauvoti koyúhoti koeku Jesus, tumúne yóno ukóponea yanekôyoke vo'ókuke xunáko ne Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti xokóyoke ne kutípotihiko Jesus. Inúxotike, ya Njeruzálem óvo koyúhoyeovo, ina ukopóno xapa íhae Samâriya. Yanê'e ukópono xapákuke uhá koeti po'ínuhiko xâne ákoti itukapu jûdeu. Vo'oku haina pohúneti jûdeu simíno ne Jesus, itea simínnotimaka uhá koeti xâne yara kúveu mêm.

Yoko “Atos dos Apóstolos” íhaxeokono ne yútoe Lúka ya purútuyeke vo'oku so'íxeovo uhé'ekotinoe kixoku ítúkeovo ne fhikauhiko Jesus ya xunákoke Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti, kuteâti koíteovo ka'arínneti. Éxokovimaka kixoku íteova xâne ne xunako Satánae motovâti yonópea natíxokuke Itukó'oviti vanúkeke.

Tûri

1 Xoko inúxoti koyuhópeti yúndoenopi Teofilú, uhá ngíxoane ngayúmakinopea koêku ne turi ítuke Jesus, koánemaka ne ihíkauvoti fhikaxoke xanéhiko ² tukú koêti yaneko káxe aukópovone ne Jesus ya vanúkeke. Yoko tumúneke pihópea, koyúhoinoane ya xunákoke Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti ítukexeakemo ne hóyenhohiko noífovokoe, enepohikone ápostulu, páhoe koyúhoyea emó'u. ³ Énomonehikomaka koútata'ixopinovo exepúkopone ukópea xapa ivokóvoti ikénepoke koítóponeovo kotíveti ya kuruhúke. Ako tôpi kíxoaku koútata'ixopinova, exókoati kaná'uko ne exépukopeane, ákoinoke ápahuina xâne motovâti koyúhoyea ákoyea akána'u. Vo'oku kúveu koarenta koeti káxe, koútata'ixopinova Jesus neko fhikauhiko, koane koyúhoinoa koêku ne kixoku natíxea Itukó'oviti xapa xâne. ⁴ Yaneko kaha'íneakohiko Jesus ne fhikau, ixíko'okoahiko ákoyea ipúhikeahiko Njeruzálem koane kúxoixea ne páhoenoamo Ha'a úti íhae vanúke, kuteâti yuho Itukó'oviti, enepone koati emo'úti nóvo ápeyeeamo. ⁵ Ina kixovókoxopamaka Jesus:

Énomonemaka kuteâti yunzó'inopinove yanekôyoke. Vo'oku koati kaná'uti ítúkeovo úne áhikea xâne ne Xuâum, itea harakene káxe epó'oxo yé'exovone, yahíkokonotinoemo haínati ya úne, itea ya xunákoke Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti —kíxovokoxoane.

Pihôpo Jesus vanúkeke

Mk 16.19; Lk 24.50-51

⁶ Koeku ho'úxeovohiko neko fhikau, hara kixóhiko Jesus:

—Unaém, énomonemeamo yara koeku kó'oyene peréximo ítúkeovo úti, uti íhae Izarâe, pahukópo yara poké'exa úti? —kíxoanehiko.

⁷Ina yumopâ Jesus:

—Ako okónokoa yéxinoe ápeyeakumo ne koekúti kuteâti, koane kaxénaxeakemo Yá'a íhae vanúke, vo'oku poéhane exôa koéku ápepemo. ⁸Itea nemukoâtimo xunakóti enepo evesékane xikóyokenoe ne Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti. Yane keyuhoâtinoemo xapa xâne kaná'uko ra koekúti neíxonenoe njokóyoke. Keyuhoâtinoemo yâye ya Njeruzálem, koáne ya uhá koeti Njúdeya yoko Samáriya, koánemaka ya uhá koêti ra kúveu mêm —kíxovokoxoane.

⁹Uke'éxoane Jesus koyúhoyea nê'e, yane pihópone vanúkeke koeku ixómoyea komóma íhikauhiko. Yane koomomo kíxoixoahiko tukú koeti onómekopeovo xapa kapási. Ehane ako ínixahiko. ¹⁰Koeku pono-ponó kíxoixea úke ne íhikauhiko vanúke koeku pihópea Jesus, apé koene pi'âti kutí koeti hóyeno, hóhopu koyêti hiko ípovo xêrerekuke neko íhikauhiko Jesus.

¹¹Hara kíxovokoxoa:

—Ítínoe hóyeno íhae Ngálíleya, na koeti ixómoino kemomo vanúke? Enepone Jesus, neíke'euponoe kó'oyene pihópea vanúkeke, aukópovotimo kuteâti kíxeaku neíke'exopi —kíxovokoxoane.

Íhikauhiko Jesus ya Njeruzálem

¹²Énomone yanê'e, aúhikopovone ya Njeruzálem ne íhikau Jesus ukopeâti xoko kali mopôí iháxoneti Olívera. Enepone mopôí, ako ahika Njeruzálem, kuteâti póhuti kílomituru kíxoaku.

¹³Seopóne pitivókoke, ina alu'ókopo sôparatuke yane ovokúti óvoku. Harâ'a iháhiko neko ho'uxóvoti: Pêturu; Xuâum; Teâku; Ándere; Filípi; Túme; Mbatulúmeu; Máteu; Teâku, enepone xé'a Áfeu; Símaum iháxoneti Nzelóti; yoko Njúda, enepone xé'a Teâku.

¹⁴Yoko póhutine yónoku isóneuhiko

yuíxeovo itúkea orásaum ho'uxoké koêti, koánemaka ne senóhikoya. Yoko ápe Mâriya, eno Jesus xapákuke neko senóhiko, koane ápemaka ne ameno Jesus.

Noivókokoxono Mátiya

¹⁵Yaneko káxehiko exépuko ne Pê-turu koyúhoyea nonékuke ne po'ínuhiko kutípoti Jesus. Yoko itópono kuteâti sêntui vínti koeti xâne neko ho'uxóvotihiko. Ina kixovókokoxa Pêturu:

¹⁶—Ítínoe mbo'ínu xoko Vúnae, koati konokoâti tokópeovo ne yutoéti emó'uke Itukó'oviti koeku Njúda, enepone inuxínoti ika'ákotihiko Jesus. Énomone neko yuho Ndávi mekúke, kouhupu'ikinoake Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti tumúneke símeovo kaxéna. ¹⁷Vo'oku enepone Njúda, koati ha'ine úti ikéneke Jesus yanekóyoke. Itúkoamaka kuteâti ne vítuke —kíxovokoxoane.

¹⁸(Yoko ápe poké'e vaneúti yane tiúketi námoe Njúda, ésa'i kuríkea Jesus xoko xanéhiko puvâti. Énomone óvo koépekopeovo ne Njúda kopuhókopovo. Pixeké koe hûra ikorókovo. Homuxó koe ásurupi poké'eke. ¹⁹Eyékoxoahiko uhá koeti ko'óvokuti ya Njeruzálem neko koekúti. Énomone kutí'inoke iháxokonoti Asêudama neko poké'e ya emó'ukehiko. Yoko “Poké'e óvokovoku íti” koêti neko emo'úti.)

²⁰Ina koe'íkomaka ne Pêturu:

—Koati kuteâti ne yutoéti ya emó'uke Itukó'oviti ya Sâramu, enepone koêti:

“Itúkupu ovokú'íkeneti neko óvoku, epó'oxo hákonemo ko'óvokutiya” kôe. *Sâramu* 69.25

Ina koemáka:

“Enepone itukéti ítuke, paréxakana po'i xâne ahe'ókopati” koêti. *Sâramu* 109.8

²¹—Konókoti ápeyea po'i ha'ine úti ahe'ókopati. Yusikóne noivokoxea úti xapákuke ra xanéheixoviti apé'iko

Vúnae Jesus xapákuke úti, ²²ukeátine yaneko kaxena áhikea Xuaum Mbátita, tukú koêti neko káxe noíke'exopeaku úti pihópea vanúkeke. Énomonemo kaha'ínevi koyúhoyea úti xapa xâne exépukopea ne Jesus ukópea xapa ivokóvoti —kíxovokoxoane.

²³Ina noivókokokono pi'áti hóyeno. Enepone inúxoti, Yúse koéha. Mbarasápa íhaxeokonokomaka. Yoko Njústu itukóvo po'i íhaxeokonokemaka. Ina keno'óko koéhati Mátiya. ²⁴Yane itúkohiko orásaum uhá koêti neko kutípoti Jesus. Hara koe épemone xoko Itukó'oviti:

—Unaém, iti éxoti isóneu uhá koeti xâne, yéxakavea ne neívokoe yara pi'áti hóyeno, ²⁵motovátimo áhe'okopea Njúda koane kaha'íneyeovi yara itukéti pénevi vitúkea, uti péhoe koyúhoyea yemó'u. Vo'oku kuríkopane Njúda ra itukéti. Kó'oyene pihópone xoko ímetokenaxoake yonópea —koe orásauna.

²⁶Ina kurikóhiko, noixoáti iríkovoku ne noivokoxope. Xoko Mátiya iríkovo. Yane itúkopovone ha'ínehiko ne unze koeti ápostulu.

Evesékone ne Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti

Át 4.31

2 Simoné'e ne kaxena áyui júdeuhiko ya hó'eke, enepone iháxoneti Pentekósti, poéthane ho'úxovokuhiko uhá koêti neko hokoti Jesus. ²Yane apé koéne kutí koeti emo'u xúnati ihunóvoti ukeâti vanúke. Uha-uhá kíxoa kúveu neko ovokúti óvoheixoku. ³Yane apé koénemaka kutí koeti kálíhunoe irúmene yúku kuteâti koeku nenêti, yoneâti tutíkuke póhutihiko koxé'u neko xâne. Koati ovo'ó koatíne. ⁴Yane koâti xúnati ne Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti xoko póhutihiko neko xâne, koane turíxeovone koyúhoyeahiko

inámati yuhôti ákoti itukapu éxone, kuteâti kíxoaku Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti ikó'iparaxea póhutihiko koyúhoyea.

⁵Yoko ápe ya Njeruzálem júdeuhiko teyoti Itukó'oviti ukeâti uhá koeti po'íkehiko poké'e yara kúveu méum. ⁶Ho'úxinova éno xâne neko emo'úti kamoánehiko, itea akó'oti exínahiko isóneu, vo'oku kamotíhiko koyúhota ya emó'uke póhutihiko neko xâne. ⁷Yupíhova ákoyea éxina isóneu xanéhiko koane iyúpaxeova neko koekúti, ina kixokóko:

—Hainá'ikopo ainóvoti íhae Ngalfleya ra koyuhókexo? ⁸Ná'ikopo koeti kamínoa úti koyúhoyea ya vemó'uke, enepone yuho póhutihiko úti xoko vúkeaku? ⁹Koati anéyeti íhae Pátea, yoko Mèdeia, koane íhaemaka Élaum, yoko Mezopotámiya koane Njúdeya. Ina apémaka ukeâti Kapadósea, Póntu, yoko Ázea, ¹⁰Ápemaka íhae Firíjea, Páfílea, Ejítu, Lípea yoko poké'e oveâti xe'ókuke ne Síreni, yoko íhaemaka Róma. Aínovone ko'óvokuti yáye. ¹¹Vanéye, uti júdeu, koane anéyemaka po'ínuhiko xâne ikútipasikovoviti hokopâti ne hó'e úti. Anéyemaka íhae Keréta yoko íhae Árabea. Ná'ikopo kixóvotiye kamínoake póhutihiko úti ya vemó'uke koyuhoâti koêku ne hána'itinoe ítuke Itukó'oviti? —kixókokone.

¹²Koati yupihóvati iyúpaxeovahiko. Akó'oti exína isóneu kó'inokeneye. Hara kixókokohiko:

—Kutimea kixó'eko rá'a? —koéhiko.

¹³Itea ápemaka po'ínuhiko xâne koemóke'eati, koyuhoâti itúkeovo kohihíketai, kó'inokeneye neko yúho.

Koyúho ne Péturu nonékuke xanéhiko

¹⁴Ina exepúko ne Péturu yóko'omaka ne unzé koeti ápostulu. Ina kohonóko emó'u koyúhoyea ne Péturu. Hara kôe:

—Itínoe iyénonjapa jûdeu, keáne-maka uhá ketínoe íhae Njeruzálem, konókoti yéxi koeku râ'a. Ivévaka ra yûnzó: ¹⁵Haina kohihíketai úti kuteâti iséneunovinoe, vo'oku nóveiko ôra ya yupóniti rakéne. ¹⁶Itea enepora koekúti, énomone ne kíxone yuho porofeta Njôe koyúho emo'u Itukó'oviti xapa xâne mekúke, enepone koêti:

¹⁷“Yaneko káxehiko tumúnekemo uké'eyea ra mêm, mbahúkotimo Sasá'iti Omínjone ovo'ó kó'iyea ne uhá koeti xâne” koe Itukó'oviti.

Ina koe'fkomaka:

“Koyuhoâtimo xi'íxaxapa, hóyeno yoko sêno, koekúti ngóúhupu'ikinoake. Enepone inámatiko xâne xepákukenoe, apêtimo noíxone ukeâti njokóyoke. Kene ne yékotenhiko, yunzoíkoatimo ya hopúneke. ¹⁸Koánemaka xapákuke ovónje, hóyeno yoko sêno, mbahúkotimo Sasá'iti Omínjone ovo'ó kó'iyea yaneko káxehiko, ínamo okoyúhohiko emó'um.

¹⁹Apêtimakamo iyupánevoti índuke ya vanúke koánemaka yara poké'e, hoénaxovope njunáko, íti, irúmene yúku yoko ênoti kuríhoe. ²⁰Ipukóvotimo ne káxe. Kene ne kohê, kutí koetimo harâra'iyea íti koati tumúneke símeovo neko hána'iti teyonéti káxe yúhoikopeakumo Itukó'oviti ra xanéhiko yara kúveu mêm vo'oku kixoku itúkeovo. ²¹Itea itóvotimo ne uhá koeti xâne ikoseânaxovoti Itukó'oviti” koe yútoe. *Njôe 2.28-32*

²²—Itínoe hóyeno íhae Izaráe, yakámokenonu. Enepone Jesus íhae Nazáre, koati hóyeno éxokopikenoe Itukó'oviti itúkeovo ukeâti ya xokóyoke vo'ókuke ne iyupánevoti ítuke, koane vo'ókumaka ne koekúti ákoti po'í itoâti itúkea xepákukenoe, hoénaxovope xunako Itukó'oviti

xokóyoke. Koati Itukó'oviti ko'itúke xokóyoke, itúkinoake Jesus neko hána'iti iyupánevoti xepákuke. Yoko koati yexoâtinoe kaná'uyea ra koekúti. ²³Itea kóyeane képekinoe nekóyo. Koati xâne ákoti panâpu ítuke kuruhúxinopeano. Itea yaneko kiri'ókokonoano, koati kousókovoti isóneunoa Itukó'oviti ukeátinekeneye, enepone heú kixoâti éxea ne koekúti tumúneke ápeyea. ²⁴Enepone képeunoe, koéxepukopa Itukó'oviti yaneko uke'éxinoa xunako pevóti. Koáhatai akó'oti omotóva óvoheixea pevótike ne Jesus, ²⁵kuteâtimaka koêku ya yútoeke Ndávi enepo koyuhó'iyea koêku mekúke. Énomone ne koêti:

“Kóyekune ne Únaem njokóyoke. Anéye njêrerekuke koxunákonuti, ákoinoke íngarakapu. ²⁶Énomone elókeino ongóvo. Énomonemaka ipúhikino mbahákuke ne hána'iti elókeko ongóvo. Koane énomonemaka ngúxoixino enjépukopeamo ungópea xapa ivokóvoti. ²⁷Vo'oku ákomo kurí íxenu xapa ivokóvoti, iti Únaem, koane ákomo síkea uké'eyea ra mûyom xoko engóxovoku, undi Sasá'iti Yovóxe. ²⁸Hara yévekonu xêne yonópoti xoko apéyeati ákotinemo hunókoku xikóyoke. Koati ákotinemo hunókoku ne elókeko ongóvo enepo angahá'inepopine” kôe yútoeke Ndávi. *Sáramu 16.8-11*

²⁹Ina kixoa'íkomaka Péturu:

—Itínoe iyénonjapa, ngáuhapu'ikinapeavo koêku ne Ndávi, eneponeko teyonéti voxú'ikene ivokóvoti koane ekoxóvoti mekúke. Yoko anéyeiko ne ekóxovoku tukú koeti kó'oyene yara poké'exa úti. ³⁰Koati porófeta ne Ndávi koyúhoti koekúti noíxone xoko Itukó'oviti ávoti simâpu kaxéna. Epó'oxo éxoamaka yanekóyoke

ápeyemo póhuti ámoripono natixotimo xapa xanena úti, kuteâti koeku yuhó'inoa Itukó'oviti kó'iyenemoye. Yoko itúkinoa Itukó'oviti koati yuhôti, exókoati ákoyeamo aúkapa ikéne neko emó'uinoa. ³¹ Koati vo'oku ínixea Ndávi koekúti yanekôyoke ávoti simâpu kaxéna, énomone koyúhoinoa ya yútoeke exépukopeamo ne Mésiya ukópea xapa ivokóvoti enepo koyúho ákoyeamo kurí íxa Itukó'oviti ne ovóxe ya xapa ivokóvoti, koane ákoyeamo aúke'e ne mûyo. ³² Yoko enepora Jesus, énomone ne koéxepoepo Itukó'oviti. Noínjopa, koane noíxopamaka uhá koeti nza'ínehiko. ³³ Kó'oyene hanekóxopone éxopeke Itukó'oviti xoko ivátakoku kapáyasokopone Itukó'oviti. Yoko kóusokinokonoane Jesus neko yuho Há'a yanekôyoke, enepo itúko koati emo'úti pahúkinoveamo ne Sasá'iti Omíxone. Énomone ra neíxoneno, koane kémoneno kó'oyene. ³⁴ Énomone kixo yútoe Ndávi. Vo'oku haina Ndávi okopóno vanúkeke yanekôyoke, itea énomone yutoxínovea ra emo'úti koêti: “Hara kíxo Itukó'oviti ne Únaem: ‘Ívétakapa énjopeke ³⁵ tukú koeti simapúne kaxena mboréxeopikumo itíkivo koati payásoti nâti ya uhá koêti, ínamo ipuyúkexa nenékuke ne uhá koeti koêkuti okopópiti” kôe. ³⁶ Ngahá'a ú'uhapu'i ngixínopeano, uhá ketínoe íhae Izarâe, motovâti ákoyea oxéne ákoyea yakútípoa ne yunzó'inopi itúkeovo Jesus, enepone képeu, poréxovike Itukó'oviti itúkeovo Vúnae koane Mésiya, enepone páhoe koíteovovi —kíxovokoxoane Pêturu.

Ahíkovo mopo'âti mili xâne ya iháke Jesus

³⁷ Koeku kámea yuho Pêturu neko xanéhiko, yupíhova ikótivexea isóneuke. Ina kixohíko Pêturu yoko po'ínuhiko ápostulu:

—Itínoe viyénoxapa, na vákoeneye?

³⁸ Ina yumopâ Pêturu:

—Konokoâti ikétivexinoe iséneuke ne pehúnevo koane kiríkopi. Konókotimaka yáhikivo ya iháke Jesus Kristu, motovâti kotúyopinopea ne pehúnevo, péhutinoe. Yane ínamo nemukâ ne Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti ovo'ó kó'yeopinoe. ³⁹ Koáhati itínoe kixo ne Itukó'oviti koyuhôa yanekôyo ápeyemo kóusokinoake ne yúho. Koane koati xí'ixaxapa kixómaka, koánemaka uhá koeti po'ínuhiko ákoti maliká'avi, koêkuti iháxiupomo Vúnae Itukó'oviti xapákuke —kíxovokoxoane Pêturu.

⁴⁰ Enómaka po'i yúho kuteâti, koyuhó'inoati emo'u Itukó'oviti, koane enekoâti hiko. Ina kixovóko xopamaka:

—Hako kitipásea ne xanéhiko apêti koeku kó'oyene, enepohikone váhere kixoku itúkeovo yonópotimo ipihópono-vokutike —kíxovokoxoane.

⁴¹ Enepohikone xâne kutipeâti yúho, áhikovohiko ya iháke Jesus. Yaneke káxe koati kuri'úxovoti ne xâne kutípoti Jesus. Kalíhanini itóponea mopo'âti mili xâne neko inámati ahiúti yanekôyoke.

Kixoku itúkeovo ne ínúxotihiko hokópoti Jesus

⁴² Enepohikone kutípoti Jesus, koati yuixóvati ne ihíkavoti íhikaxoake ápostuluhiko, koane ánovó póhutine yónoku isóneuhiko ikéneke Vúnae ákoti ihaxákexekakaka. Kóyekunemaka ho'úxinovohiko níkea pâum, puyáko-poneovoke okovo ivókinovovi Jesus, koane itúkeamaka orásaum. ⁴³ Koati hána'iti téyea Itukó'oviti póhutihiko neko xâne. Enómaka iyupánevoti ítuke ápostuluhiko, koane po'ínuhiko ítone itúkea kuteâti, hoénaxovope xunako Itukó'oviti xokóyoke. ⁴⁴ Kaha'iné kixókokohiko neko kutípoti Jesus. Ákomaka kamáxatikaka. Póhutihiko,

kutí kíxoá ítukemaka po'ínuhiko neko apeínoati. ⁴⁵Kaváneahikomaka ne poké'exa yoko po'i apeínoati, ina porekéxoá ésa'i ne apêti nókone xapákuke. ⁴⁶Uhá koeti káxe, kutikokó koe yónoku isóneu ikéneke Vúnae koeku ho'úxeovo témpuluke, enepone hána'iti imokóvokuti. Kene ya óvokukehiko, ho'úxinovo níkea pâum, puyákoponeovoke okovo ivókinovovi Vúnae. Koane enepo nikohíko, koati elóketi okóvo, koane póhutine yu'óxoku isóneuhiko ítukeke Vúnae ⁴⁷xaneâti iháyu'ikeamaka Itukó'oviti. Ínixoa uhá koeti xâne unako koêku neko kutípoti Jesus. Yoko uhá koeti káxe, kurí'uxinoá Vúnae po'ínuhiko xâne, enepohikone koítovone ya pahúnevo koeku kutípea.

Koítovokono ne hóyeno mohéveu

3 Yane pihóne ne Pêturu yoko Xuâum hána'itike imokóvokuti ya mopo'âti ôra ya kiyakáxe, orana ítúkopehiko orásaum ne júdeuhiko. ²Yoko ápe hóyeno omeátinekene ítúkeovo mohéveu. Heú koeti káxe ómeokono neko hóyeno xêrerekuke pahapéti iháxoneti “Uhé'ekoti”, enepone páhapetea kíndana ne hána'iti imokóvokuti, motovâti épemea tiúketi xanéhiko urúkovotiya. ³Noixoâne hóyeno úrukeovomo ne Pêturu yoko Xuâum, épemoane tiúketi. ⁴Yane pono-ponó kixínoane úke Pêturu yoko Xuâum, ina kixôa Pêturu:

—Yokómomovi.

⁵Ina komomâ hóyeno. Koati kuxoâti ápeyea póneake evo Pêturu. ⁶Ina kixôa Pêturu:

—Ako ndiúketina, itea enepone apêti njokóyoke, énomone mboréxopi: Ya iháke Jesus Kristu íhae Nazâre, yexépukapa yenápa —kíxoane.

⁷Ina namukêa vô'u éxopeke neko hóyeno huvo'óxoá exépukopea. Énomone yaneke ókoku ôra, xunápone

anu hêve, koane hêve. ⁸Xépu koépone ne hóyeno, yane turíxovone yonópea. Xané kixone evo Pêturu úrukeova ne hána'iti imokóvokuti. Koati talakíxovoti koane iháyu'ikea Itukó'oviti neko hóyeno. ⁹Noíxoá uhá koeti xanéhiko koeku yonópea koane iháyu'ikea Itukó'oviti. ¹⁰Exó kixóponoanehiko ítúkeova neko épemokenati ivatáheixoti xoko pahapéti iháxoneti “Uhé'ekoti” nonékuke ne hána'iti imokóvokuti. Koati hána'iti iyúpaxeovahiko, koane ako éxinahiko isóneu kó'inokeneye.

Koyúho emo'u Itukó'oviti ne Pêturu hána'itike imokóvokuti

¹¹Ako kurika Pêturu yoko Xuâum neko hóyeno. Noixoâne xanéhiko neko koekúti, uhá kôe éhahikinovo evo Pêturu xoko óvoheixoku yane varánda iháxoneti varándana Salúmaum. Koati ákoti exínahiko isóneu neko koekúti. ¹²Noixoâne Pêturu ne êno xâne keno'ókinoatihiko, ina kôe:

—Itínoe iyénonjapa íhae Izarâe, na koeti iyípaxinova ra koekúti? Na koeti ínainonoe kemómovi kutí'ieya koati xunako úti, áko'o sasá'iko úti veínokono yonópinoke ra hóyeno? ¹³Koati Itukó'oviti, enepone Unae voxúnoekene Ábraum, Izáki yoko Njáko, kahaná'iko Jesus, enepone sasá'iti ovóxe, kirí'oenoemaka payásotihiko pahúkoti, yaneke keyuhôa nonékuke Pilátu ákoyea yakáha'a ítúkeovo netínanoe. Yoko mani úsotine isóneu Pilátu kuríkopea. ¹⁴Itea itínenoe ako akahá'a neko Sasá'iti koane Ponóvoti páhoenovi Itukó'oviti. Ya koêkuni ítúkeovo énomone yépemo kuríkopeokono, ítukovó koe koépekenati yépemonoe. ¹⁵Itínenoe koepékoa ne Porexó'oviti vápeyea. Itea koéxepukopa Itukó'oviti ukópea xapa ivokóvoti. Yoko noíxopa úti yaneke exepúkopone, epó'oxo koati koyuhoâti úti xapa xâne kaná'uko ne

noíxone úti. ¹⁶ Koati vo'oku iha Jesus, epó'oxo vo'oku kúveova hóyeno, ene kutí'ino unatípoti râ'a, kuteâti koeku neíxi kó'oyene koane yéxi. Ngoé'epepo, koati vo'oku kúveovo Jesus unátipinoke nenékuke, uhá ketínoe.

¹⁷ —Itínoe mbo'ínuhiko, énjoa kíxineye Jesus vo'oku ákoyea koati yéxi koêku ne íti. Kúteanemaka koêku ne natina úti. ¹⁸ Itea kó'inokeneye, koati kousókoati Itukó'oviti ne yúho, enepone ipuhíkeati pahákuke uhá koeti porófetahiko koyúhoti emo'u Itukó'oviti xapa xâne mekúke. Koyúhoa nekôyohiko kónokea koítoponeovo kotíveti ne Mésiya, enepone páhoe Itukó'oviti koíteovo xâne. ¹⁹ Énomone ngxínopinoe kónokea ínixepivo itíkivo pahukóvoti koane ípeki iséneu koane kixeku itíkivo motovâti sasá'ipea pehúnevo

²⁰ ínamo parexápi Vúnae Itukó'oviti úhepepea iséneu ikéneke, epó'oxo pahukínopeatinoemo ne Mésiya, enepone Jesus, noívokoenopinoe Itukó'oviti itúkeovo koitóvoviti, uti xâne. ²¹ Eneponê'e, koati konókoti pihópea vanúkeke imókonemo simâpu kaxena ikó'inamakopeovo uhá koeti koekúti, kuteâtímaka koêku neko yuho Itukó'oviti ya xokóyoke ne porófetahiko, enepone sasá'iti ovóxe koyuhó'iyeti emó'u xapa xâne mekúke. ²² Yoko enepone Muíse, koati koyuhó'iyeti koêku mekúke ya yútoeke. Énomone ne koêti: “Xapákuke viyénoxapa, apêtimo po'i hóyeno kuteâti úndi, noívokoemo Itukó'oviti itúkeovo porófeta koyuhó'iyeti emó'u xapa xâne. Uhá koeti kémone xokóyoke, konokoâtimo itíki. ²³ Kene uhá koêti xâne ákoti akutípoa, koepékokonotimo. Yane áko'onemo xapákuke xanena úti” koe yúho. ²⁴ Haina póhutine Muíse koyuhôa koêku ra káxehiko símokune úti, itea koyúhoamaka uhá koeti

po'ínuhiko porófeta ukeâti kaxénake Samûe. ²⁵ Itínoe iyénonjapa, yaínovone namukópati kíxone neko yútoe porófetahiko. Enepone yuho Itukó'oviti xoko voxúnoekene, itínoemaka kíxo. Énomone neko yuhó'ino Ábraum enepo kixôa Itukó'oviti itúkeovomo vo'ókuke ne ámoriponomo ápeyemo unako koêku ne uhá koeti koékuti kó'iyevokutu xâne yara kúveu mêm. ²⁶ Yane koéxepukopeaku Itukó'oviti neko Sasá'iti Ovóxe, pahúkinopeano inúxotike, kaha'aínopiti unátíyena kêku ya koeku kiríkopinoe váhere kixeku itíkivo —kíxovokoxoane Pêturu.

Ika'ákovone Pêturu yoko Xuâum

4 Ixómoiko koyuhó'inoa evo Pêturu neko xanéhiko, simóne inuxínotihiko jûdeu hó'eke, koáne ne tuti húndaruhiko koyonoâti neko hána'iti imokóvokuti, yóko'omaka ne evo sadúseu, enepohikone jûdeu ákoti akutípo exépuhikopea ivokóvoti. ² Yoko koati yupihóvatihiko ákoyea aúhepe isóneuno evo Pêturu vo'oku íhikaxea xanéhiko koêku ne exepúkopeati ukópea xapa ivokóvoti koeku koyúhoinoahiko exépukopea Jesus. ³ Yane iká'akonehiko evo Pêturu koane kuríkoanehikomaka ika'ákovokutike tukú koêti yuponíne, vo'oku koati kiyotíne káxe yanekôyo. ⁴ Itea êno kutípoti yuho Pêturu xapákuke neko xâne kamokénoati. Kalíhanini itóponea singu koeti mili hóyeno uhá koêti neko kutipoâti.

Pêturu yoko Xuâum nonékuke koati payásoti yúhoikovoku jûdeuhiko

⁵ Yuponíne, ho'úxovone ya Njeruzálem ne payásotihiko jûdeu, yóko'o ne po'ínuhiko teyonéti xapákuke tuti jûdeu, koáne ne éskiriba, enepohikone íhikaxoti yútoe Muíse. ⁶ Ápemaka Ána, enepone koati payásoti

ya uhá koeti sasedóti inuxínoti jûdeu hó'êke, koane Kaífa, yoko Xuâum, Alíxandere, koane uhá koeti iyénoxapa neko koati payásoti sasedóti. ⁷Ina omokóno ne Pêturu yoko Xuâum nonékuke uhá koêti neko payásotihiko, motovâti épemo'ikeokono. Hara kixókono:

—Na úkea xináko ítíki ra ítíke? áko'o kuti pahukópi ítíki?

⁸Yoko koati xúnati ne Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti xoko Pêturu. Hara kixovokoxoa:

—Itínoe payásoti xapákuke úti, koane ítínoe po'fhiko pahúkoti xapákuke úti, ⁹koati vo'oku koíteovokono hóyeno ka'arínети, kutí'inoke yomónutínoe yâye yuhoíkovokutíke, yepemó'ikonuti, ûndi yóko'o ra nza'íne, keha'âti yéxi kixókonoku koíteovokono. ¹⁰Ngahá'a yéxi koêku, uhá ketínoe yâye, koánemaka uhá koêti ne íhae Izaráe, íteovone ra hóyeno nenékukeneo vo'oku xunako Jesus Kristu íhae Nazâre, eneponeko képeunoe, enepone koéxepoepomaka Itukó'oviti ukópea xapa ivokóvoti. ¹¹Enepora Jesus, koati pivoâtínoe, kuteâti koeku mopôí noífovokoxine ítúkoti péti. Itea enepone pívoneno, ainovó koe énomone ítukóvoxo koati turíxeovoku uhá koeti, kuteâti koeku koati inúxoti mopôí turíxeokonoke péti. ¹²Epó'oxo ako ápahuina motovâti koíteovovi ákoti itukapu Jesus. Vo'oku ako po'i íhâe pónevike Itukó'oviti xapákuke íha xâne ya uhá koeti kúveu mêum, porexó'oviti víteovo ya pahúnevo úti, ákoti itukapu íha Jesus —kíxovokoxoane.

¹³Noixoâne pahúkotihiko ákoyea píkone koyúhoyea ne Pêturu yoko Xuâum, koane ákoyea ítúkapu xâne payásoti koane hainá'ieamaka hóyeno ênoti íhikauvo, yupíhova iyúpaxeovahiko koane ivávakea ítúkeovo ha'íneheixone Jesus yanekóyo.

¹⁴Noixoâne tutíhiko jûdeu neko hóyeno ítóvotine xêrerekuke evo Pêturu, ako vekínoaku emó'u okópea. ¹⁵Ina pahukópohiko evo Pêturu ipúhíkopea yuhoíkovokuti, ina kixokókohiko:

¹⁶—Na víxaye ra hóyenhiko? Vo'oku éxoane uhá koeti ko'óvokuti yara Njeruzálem koêku ne hána'iti iyupánevoti ítúke. Ako oxéne koyúhoyea úti ákoyea akána'u. ¹⁷Poéhaneikopo vípíkea maka hákone yupihóvo ítáhíneyea ra koekúti xapákuke xanéhiko, koane maka hákone koyuhó'iyea koêku ne Jesus xapa xanéhiko —kixókokonehiko.

¹⁸Ina íhaxíkopohiko Pêturu yoko Xuâum koane kíxea:

—Hákoneno keyuhôa koane hákone íhíkexo koeku Jesus.

¹⁹Ina yumopâ Pêturu yoko Xuâum:

—Ítíkina iséneu pónevokú ra koekúti nonékuke Itukó'oviti ítúkeovo ítínoe kónoko kutípea úti, áko'o ítúkeovo Itukó'oviti. ²⁰Na kíxoaye ákoyea vokóyuhua ne noíxone úti koáne ne kámone úti? Koati konokoâti koyúhoyea úti —koénehiko.

²¹Ápemaka po'i yuhó'ino evo Pêturu ne pahúkotihiko kahá'ati ípíkea. Yane koyúhoinoamaka kíxoakuhikomo okoyúhopomaka koeku Jesus. Yane kuríkopanehiko. Akó'oti inixáhiko oxéne ipíhoponea vo'ókuke ne xanéhiko. Koáhati ainóvoti íhayú'ikoti Itukó'oviti vo'oku ítúke evo Pêturu koitóva neko hóyeno. ²²Yoko anú'ukone koarenta koeti xoénaena ne hóyeno iyupaxó kó'inoke xanéhiko vo'oku kixókonoku koíteovokono.

Itúko orásaum ne kutípoti Jesus

²³Kuríkópokonone evo Pêturu yoko Xuâum, hane yonópo xapa po'ínuhiko kutípoti Jesus. Éto'okopahiko uhá koeti yuhó'inoa tutíhiko sasedóti inuxínoti xanéhiko hó'êke, yóko'omaka ne

po'ínuhiko teyonéti xapákuke jûdeu.
²⁴ Kamoné'ehiko yuho evo Pêturu,
 kutikokó kôe isóneu uhá koetihiko
 yûho'ixea Itukó'oviti ya orásaum. Hara
 koe yûho:

—Iti Vúnae éxoti koeku uhá koeti
 koekúti, itíne pahukôa apé kó'iyea
 ne vanúke, koáne ra poké'e, koane
 uhá koeti ovâti. Itínemaka pahukôa
 ápeyea úne ya mar koane uhá koeti
 ovâti. ²⁵ Itímaka itukôa yûho ipuhíkeati
 pahákuke ne yovóxe mekúke, enepone
 voxú'ikene Ndávi, yaneko ikoyúhoxoa
 Sasá'iti Yomíxone. Énomone ne koêti:

“Na koeti ímaikexinovo ne xanéhiko
 ákoti êxa Itukó'oviti? Na koeti
 kenó'okino isóneuke kahá'ayea
 okópea ne ákoti itâ okópea?

²⁶ Ho'úxovonehiko ne nâti
 yara kúveu mêum koánemaka
 ne po'ínuhiko pahúkoti,
 ho'úxinovotihiko okópea Vúnae
 Itukó'oviti yoko Noívakoe, enepone
 Páhoe koíteovo xâne yara kúveu
 mêum” kôe. *Sáramu 2.1-2*

²⁷ —Yoko koati kaná'uti kó'iyeaneye,
 vo'oku yara pítivokona úti,
 ho'úxovonepepo xâne okópea Sasá'iti
 Yovóxe, Jesus, enepone Neívakoe
 koane Péhoe koíteovo xâne yara
 kúveu mêum. Énomone neko Érodi
 yoko Ponsiu Pilátu xaneâti ne xanena
 úti, uti íhae Izarâe, yóko'omaka ne
 po'ínuhiko xâne ákoti itukapu íhae
 Izarâe. ²⁸ Ho'úxinova ípihea tumúne ne
 isóneu, itea enepone uhá koeti ítuke,
 ainovó koeti koati kousókoati ne ovoti
 iséneuke ukeátinekene, iti Itukó'oviti.
 Koati koekúti kousókovoti ya xinákoke.

²⁹ Kó'oyene Unaém, yokómoma kixoku
 ípíkeovihiko. Peréxavi vitúkeovo koati
 ákoti píkone koyúhoyea uti yemó'u,
 uti yovóxe. ³⁰ Iké'itukexa xináko
 kéítivoa ne ka'arínetai, koáne ya íháke
 sasá'iti Yovóxe Jesus, itika iyupánevoti
 koane po'ínuhiko koekúti ákoti itoâti

itúkea, hoénaxovope ne hána'iti xináko
 —koénehiko ya orásaum.

³¹ Uke'éxone itúkea orásaum, iyúyo
 neko ho'úxovoku. Koáhati xúnati ne
 Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti xoko
 póhutihiko koxé'u. Koane ákohiko pîka
 koyúhoyea emo'u Itukó'oviti.

Kixoku itúkeovo neko kutípoti Jesus

³² Uhá koêti neko êno xâne kutípoti
 Jesus, poéhane yónoku isóneu, koane
 kutikokó koe áha itóponea ikéneke Vú-
 nae. Ako ápahuina kamá'ati ítukevo
 xapákuke, koane kutí kíxeahiko ítuken-
 emaka po'ínuhiko. ³³ Koati ênoti xunako
 Itukó'oviti xokóyoke ne ápostuluhiko
 koyúhoyea xapa xâne koêku exépukopea
 ne Vúnae Jesus ukópea xapa ivokóvoti.
 Koane koati hána'itimaka itipánevoti
 ukeâti xoko Itukó'oviti oukeke póhuti-
 hiko koxé'u neko xâne. ³⁴ Ako ápahuina
 ikonóko'ikovoti xapákuke vo'oku enepo-
 hikone apêti poké'exa, itukovo po'i
 óvokuhiko, kavane ítukevo. ³⁵ Kene ne
 tiúketi ésa'i vâne, kuríkoponoa xoko
 ápostuluhiko. Ina porekéxoahiko ne
 ikonóko'ixovoti xapákuke. Yoko nókone
 póhutihiko koxé'u exôa námoe.

Pôreu Mbaranâbe

³⁶ Xapákuke neko xâne, ápe
 hóyeno koéhati Yûse. Itúkinoa
 ápostuluhiko yonópoku íha. Mbaranâbe
 íhaxopeahiko. Yoko “kotíú'ikoti okovo
 po'ínuhiko” koêti neko yonópoku íha.
 Enepepo hóyeno, hane itukóvo levíta
 íhae Xípere. ³⁷ Ápe poké'exa vâne, ina
 kuríkoponoa ne tiúketi, ésa'i ne vâne,
 xoko ápostuluhiko.

Anániya yoko Sáfira

5 Ápe hóyeno koéhati Anániya
 kavánetimaka poké'exa. Sáfira
 koéha yêno, ha'íne yaneko kavaneâne
 ne poké'exa. ² Itea véyoa Anániya
 poixo'o ésa'i neko poké'exa, itúkoti

koúnae. Kutikokó koéhiko isóneu neko hóyeno koane yêno véyea poixô'o neko tiûketi. Kene hâxa, kuríkopoona xoko ápostuluhiko itúkoati heú kixoâti kuríkopea ésa'i neko vâne. ³Ina kixôa Pêтуру:

—Ananiyá, na koeti sikovó ké'ino Satánae ípihea semekénovo'iti iséneuke? Koati itíkoheinovoti Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti koeku he'ono'ú kíxi víyi poixo'o ésa'i ne peké'exa! ⁴Avô'o yakavánae ne peké'exa, koati ítikene. Koane koeku keványi, ítikeikone ne tiûketi ésa'i. Ákoni okónoko ítikivo herú kixepoâti kiríkopi. Na koeti ápeino iséneuke kíxineye? Koati Itukó'oviti váherexino ítike koeku simíkikixi, kene haina xâne kixéneye —kíxoane.

⁵Kamoáne Anániya neko emo'u Pêтуру, íkorokovone poké'eke, yane ivókovone. Yupihovó koe píkeahiko uhá koeti kamoâti neko koekúti. ⁶Yane kenó'okone homoêhouhiko ramápu'ikea ina ekoxóponoahiko.

⁷Kalíhanini itóponea mopo'âti ôra ikénepo, simónemaka yêno ne Anániya. Yoko ako éxea koêku neko íma. ⁸Ina kixôa Pêтуру neko sêno:

—Koati yé'akeneoxoye ésa'i keványi ne peké'exa, íti yoko íme?

Ina yumopâ sêno:

—Énomone koati yé'akeneye.

⁹Ina kixôá'ikomaka Pêтуру:

—Na koeti kutipasí ké'inoa ne íme kehá'ayi yopósi'okivo Sasá'iti Omíxone Vúnae? Harakénepo ra homoêhouhiko ekoxóponoati ne íme. Kó'oyene ití'ikomo kixónehikoye —kíxoane.

¹⁰Koati énomone yaneko ôra, íkorokovone poké'eke neko sêno nonékuke Pêтуру, ivókovone. Ina urúkopovomaka neko homoêhouhiko, inú'íkopanemaka neko sêno ivokóvotine. Yane ekóxoponoanemaka xêrerekuke íma. ¹¹Yupihovó koe píkea heú koêti neko kutípoti

Jesus koánehikomaka uhá koeti eye-kóxoati neko koekúti.

¹²Êno iyupánevoti ítuke ne ápostuluhiko xapákuke neko xanéhiko, ákoti po'i itukoâti kuteâti, éxokovope xunako Itukó'oviti xapákukehiko. Yoko ixómotihiko ho'uxóvo yane hána'iti imokóvokuti xoko varánda iháxoneti varándana Salúmaum. Yoko kutikokó koe isóneu ikéneke Jesus neko uhá koeti kutipoâti. ¹³Kene po'ínuhiko xâne ákoti itukápa ne ha'ínehiko, píkoa ánavokoxeova neko kutípotihiko Jesus. Itea kóyeane téyeahiko koane ínixeá itúkeovo itípakovotihiko. ¹⁴Yoko inamá'axo kuri'úxovo neko êno xâne hokópoti Vúnae Jesus. Koati êno xâne, hóyeno koánemaka sêno, ho'uxínovati ne ítuke Vúnae. ¹⁵Ápemaka xâne ka'aríneti omonétihiko ya none ovokúti, ixané kixókonomaka ipéna, áko'o itukovo pouke, kuxoâti itóponeameamo yúkurea Pêтуру koeku vékea motovâti koíteovokonohiko ya aríne. ¹⁶Enómaka xâne ukeâti po'ínuhiko pitivóko ákoti ahíka Njeruzálem, omotíhiko ka'aríneti yoko xâne úroevo ndémoniu. Heú koéhiko koíteovokono.

Ika'ákokono ápostuluhiko

¹⁷Yanê'e, eneponeko koati payásoti ya uhá koeti sasedóti inuxínoti jûdeu hó'eke, koane uhá koeti ha'ínehiko, ímaikinovo ápostuluhiko vo'oku íyokeo-vahiko ne ítone itúkea. Yoko áinovohiko sadúseu neko imafkinovati. ¹⁸Yane namúkohiko evo ápostulu, ina kuríkôa ika'ákovokutike. ¹⁹Itea yaneko yóti, sí-moa ánjuna Vúnae, mihe'ókopoinoati páhapetea ika'ákovokuti, ina omopâ meúkeke koane kíxeahiko:

²⁰—Pihépanoe. Hane yenápa hána'itike imokóvokuti. Yokóyuhopoinoa xanéhiko uhá koeti koêku ra inámapoti apéyeati ukeâti xoko Jesus —kíxoane.

²¹ Kameánehiko neko emó'u,
 pihóponehiko. Ehá'axo yúponi,
 úrukopovanehiko neko hána'iti
 imokóvokuti. Yane ôvane
 íhikaxopeamaka.

Yoko simoné'e yuhoíkovokutike ne koati payásoti ya uhá koeti sasedóti inuxínoti jûdeu hó'eke, koáne ne ha'ínehiko, yane ho'úxoane uhá koêti neko tutiyehiko ovâti ne koati payásoti yúhoikovoku jûdeu, ina pahukóhiko veyopónoati ne ápostulu ika'ákovokutike. ²² Itea simoné'e ika'ákovokutike ne húndaruhiko, páhoehiko veyóponea ne evo Pêturu, áko'onehikoya ne opósiu. Yane kayú koéponehiko xoko pahukoâtihiko.

²³ Hara kíxovokoxopa:

—Símo úti ya ika'ákovokuti, títiu kóye exéxeovo páhapetea. Koáne ne koyónoti, ápehiko pahapétike, itea mihe'ókoane úti, ákone apêtiya —kíxovokoxopane.

²⁴ Enepone tuti húndaru koyónoti hána'iti imokóvoti, yóko'omaka ne tutíhiko sasedóti inuxínoti jûdeuhiko hó'eke, kameánehiko yuhópo, ákone éxina isóneu koêku ne ápostuluhiko áko'oinokenehikoya. ²⁵ Yane apé koéne eyékokoponoati. Hara koe yúho:

—Enephikone hóyeno iké'aenoe, harakóxoponehikomaka hána'itike imokóvokuti íhíkaxopotinemaka xanéhikoya —koéne.

²⁶ Yane pihónehiko ne húndaru koyonoâti ne hána'iti imokóvokuti, koáne-maka ne payásoti húndaru inuxínoati, ina veyopónoa ne ápostuluhiko, itea itupa'ii kíxoahiko. Koáhati pikotíhiko hepókeokono, eneponi vaheréxina ítuke, vo'oku itúkeovo kotíxone xanéhiko ne evo ápostulu. ²⁷ Ina omáhiko húndaru nonékuke uhá koêti neko pahúkoti hiko ovâti ne koati payásoti yúhoikovoku jûdeu. Ina kixohíko ápostulu ne koati payásoti ya uhá koeti sasedóti inuxínoti xanéhiko hó'eke:

²⁸ —Pahúkopinepepo úti ákoyeane íhikexa koeku Jesus, itea inamá'axoneoxo ketahíneano ra íhíkauvoti xapa ko'óvokuti yâye yara Njeruzálem. Haina póhutine, itea ípe'okoveamaka itúkeovo úti koepékoa ne hóyeno —kíxoanehiko.

²⁹ Ina yumopâ Pêturu koáne ne po'ínuhiko ápostulu:

—Yusikóne vitúkea páhoenoví Itukó'oviti yaneko vitúkea páhoenoví xâne. ³⁰ Enepone Itukó'oviti, kutípone voxúnoekene, koéxepukopo Jesus, enepone képeunoe ya kuruhúke.

³¹ Kapáyasokopamaka Itukó'oviti ya xunákoke, itukópati natina úti yoko koitóvoviti, maka enepone viyéno íhae Izaráe, ikátivexane isóneuke ne pahúnevo, koane kuríkanemaka, koane katúyapinanemaka Itukó'oviti ne pahúnevo. ³² Koati koyuhoâti úti xapa xâne kaná'uko ne koekúti noíxone úti, koane koati kouhápu'ikoatimaka Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti, enepone poréxoake Itukó'oviti ne xâne itukeâti emó'u —kíxovokoxoane evo Pêturu.

³³ Kamoáne pahúkoti hiko xapa jûdeu yúho ne ápostuluhiko, yupihovó koéne ímaikinova koane kahá'ayeamaka koépekeahiko.

Yuhu Ngamálye

³⁴ Itea ápe hóyeno koéhati Ngamálye exepúkoti xapákuke neko pahúkoti hiko. Yoko farízeu neko hóyeno, íhíkaxo-timaka yútoe Muíse, epó'oxo koati téyone uhá koeti xâne. Ina pahúko kopúhikoati ne ápostuluhiko meúkeke koeku koyúhoyea. ³⁵ Ina kôe:

—Ítínoe iyénonjapa íhae Izaráe, neíxipa ne yâha itíkinoano ra hóyenhiko. ³⁶ Vo'oku ya káxehiko pihotíne, ápe hóyeno koéhati Teúda, itúkovi payásoti, ho'úxoti koaturu séntu koeti xâne. Itea koépekoko neko hóyeno. Yane heú koéne

itáhineyeya ne hokoâti. Ákone koyuhoâti, ukê'eyane. ³⁷Ikénepoke, ápemaka po'i hóyeno koéhati Njûda, íhae Ngalíleya, ya kaxénake kayúmakexovope xanéhiko. Enómaka xâne hokoâti, itea koépekokonomaka, koane heú koémaka itáhineheyea neko hokoâti. ³⁸Enomone ngixínopinoe kó'oyene: Kiríki veð'u ra hóyenhiko. Síkeanehiko, vo'oku enepo itukapu isónuke xâne úkea ne yúho koane ítuke, uke'é koetímakamo. ³⁹Itea enepo itukapu ukeâti xoko Itukó'oviti, ákonoemo ítea yuké'exi. Neíxapunoe, mará'inamo itúkapu Itukó'oviti yokópo —kíxovokoxoane.

Yane heú koe ínixea unátiyeya neko yuho Ngamáliye. ⁴⁰Ina ihaxíkopamaka ne ápostuluhiko. Yane yehépoke'exoahiko, ina ixikó'okoa ákoyeane okóyuhu koeku Jesus, yane kuríkopanehiko. ⁴¹Ipuhíkopeane ápostuluhiko ne yuhoíkovokuti, yupihovó koe elókeyea okóvo vo'oku ínixea Itukó'oviti itúkeovo itoâtihiko koítoponeovo kotíveti vo'oku iha Jesus kutí'inoke porexoâti vékeahiko. ⁴²Uhá koeti káxe yane hána'iti imokóvokuti, koánemaka ya ovokúti ya ovokúti, ákone áka íhikaxeahiko koane koyúhoyea koeku Jesus, enepone Mésiya, páhoe Itukó'oviti koíteovo xâne.

Inâ turixóvo ápeyeya ndeákinu

6 Enomone yaneko káxehiko, tumúne yóno kurí'uxeovo xâne hokópoti Jesus. Itea enepohikone koyúhoti emo'u ngerêku kutípoti Jesus, kapáhakovo koane poé'ainoa isóneu ne kutípotihiko Jesus koyúhoti emo'u jûdeu, vo'oku uhá koeti káxe koeku pôrekexeokono nókone ne po'ínuhiko ivokóvoti íma xapákuke neko kutípotihiko Jesus, ákone puyakóvoti okóvo nókone ne senóhiko koyúhoti emo'u ngerêku ivokóvoti íma. ²Yane

ho'úxoane ndusé koeti íhikau Jesus uhá koêti ne po'ínuhiko kutípoti Jesus vo'ókuke ne koekúti, ina kixovókoxoa:

—Ako yusíka kurí kíxea koyúhoyea úti ra emo'u Itukó'oviti xapa xâne motovâti yúixeova úti koêku ne huvó'oxekonoke xâne apêti nókone. ³Neívakaxaikopo seti koeti hóyeno xepákukenoe, itínoe po'inu úti xoko Vúnae. Konókoti itúkeovo hóyeno teyonéti, koati xúnatimaka ne Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti xokóyoke, koane éxotimaka itúkea isóneu, motovâti poré'okea úti ra itukéti. ⁴Kene úti, uti ápostulu, hara yúixovomo úti vitúkea orásum koane koyúhoyea uti emo'u Itukó'oviti xapa xanéhiko —kíxovokoxoane.

⁵Ínixoa uhá koeti kutípoti Jesus unáko neko isóneu ápostuluhiko. Ina noivókoxo Etévaum, hóyeno koati kuvóvoti Itukó'oviti koane koati xúnatimaka ne Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti xokóyoke. Noívokoxohikomaka Filípi; Porókoru; Nikáno; Tímaum; Pármena; yoko Mikúlau, eneponeko íhae Antiokíya hokópoti hó'e jûdeu yanekóyoke. ⁶Ina omâhiko nonékuke ápostuluhiko itukínoa orásum koane ípihea vô'u tutíkuke haxakínoati ítuke Itukó'oviti yanekóyoke.

⁷Tumúne yóno ukóponea ne emo'u Itukó'oviti. Kene ya Njeruzálem, koati kuri'úxovoti yé'akeneye ne xâne hokópoti Jesus. Ákomaka yumáxapu sasedóti, enepone inuxínoti jûdeu hó'eke, kutipoâti ne íhikauvoti koyúhoti koeku Jesus.

Omokóno Etévaum nonékuke koati payásoti yúhoikovoku jûdeu

⁸Eneponeko Etévaum, koati iyúseoti ne hána'iti seánako yoko xunako Itukó'oviti xokóyoke koeku itúkea iyupánevoti xapákuke ne xanéhiko

koánemaka po'ínuhiko koekúti, hoénaxovope ne hána'iti xunako Itukó'oviti xokóyoke. ⁹Itea ápe íhikaxovoku hó'e jûdeuhiko iháxoneti "Íhikaxovoku xâne iteóvoti itúkeovo akaúti". Ako tôpi úkohikeaku neko xanéhiko yonóheixoati. Ápe ukeâti Sîreni yoko Alíxandiriya, Silísea yoko Ázea. Koati okópoti Etévaum nekôyohiko. ¹⁰Itea enepone hána'iti exóneti, poréxoake Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti ne Etévaum, yupihovó kôe anú'ukea éxone ne xanéhiko okopâti.

¹¹Yane noixoânehiko ákoyea íta, poréxonehiko tiúketi hóyenhiko usó koyêti itúkoheyea koeku Etévaum. Hara koe yuhóhiko itúkoheyea koêku:

—Kámoa úti ra hóyeno váherexino yuho Muíse koánemaka Itukó'oviti — koénehiko.

¹²Vo'ókuke neko yuhóhiko, ímaikex-ovo ne xanéhikoya, koánemaka ne po'ínuhiko teyonéti xapákuke tuti jûdeu yóko'o ne éskiriba, enepohikone íhikaxoti yútoe Muíse. Ina namukóponohiko Etévaum, iyonoâti xoko koati payásoti yúhoikovoku jûdeu. ¹³Simonéhikoya, ina pahukôa neko hóyenhiko itúkoheyea koeku Etévaum nonekúti. Hara koe yuhóhiko itúkoheyea koêku:

—Eneporâ'a, ako áka váherexinoa emó'u ne hána'iti imokóvokuti, enepone sasá'iti óvoku Itukó'oviti, koánemaka ne Ponóvoti Kixovókuti yútoe Muíse. ¹⁴Vo'oku kámoa úti koyúhoyea kotóhinekexopeamo óvoku Itukó'oviti ne hóyeno koéhati Jesus íhae Nazâre, koane ípokeamo kixoku vitúkeovo, enepone páhoenovi Muíse vitúkea ya Ponóvoti Kixovókuti yútoe —koénehiko.

¹⁵Yoko uhá koêti neko ivatáhioti kúveuke neko yuhoikovokuti, pononó kixínonehiko úke Etévaum noix-eâtihiko ne nône kutí kó'iyane none ánju.

Yuho Etévaum

7 Ina kixo Etévaum ne koati payásoti ya uhá koeti sasedóti inuxínoti jûdeu hó'eke:

—Kaná'utimea ne yuhóhiko koêku ne íti?e?

²Ina yumopâ Etévaum:

—Ítínoe mbo'ínu, keáne itínoe teyonéti xapákuke úti, yakámokenonu. Enepone hána'iti ihayú'uti Itukó'oviti, kaútata'ixinovo voxú'ikene Ábraum yaneke ovo'íko Mezopotámiya tumúneke ípokeopeovo ya Áram.

³Hara kíxoá Itukó'oviti: "Ípíhiki peké'exa koáne ya xapa iyínoxapa. Hara yenápa poké'e énjokopikemo" kíxoane. ⁴Yane ipúhikopeane Ábraum ne poké'exa kaúdeu yonópoti Áram. Ivokóvone há'a, ina iseópa Itukó'oviti yara poké'e vóvoku kó'oyene. ⁵Itea avo poké'exa Ábraum yara poké'e, muhíkova kalihú koeti itátane. Yane koyúhoinoa Itukó'oviti poréxeamo uhá koêti neko poké'e, koane itúkeovomakamo ítuke amósenopono ikénepoke, upánini ávoyea xe'éxa yanekôyo. ⁶Ina koyuhó'inoakomaka Itukó'oviti koêkumo ne amósenopono ovó kó'iyeamo poké'e ákoti itukapu ítuke, koane itúkeovomo kaútiya, yoko komóhiyeokonono kúveu koaturu séntu koeti xoénae.

⁷—Ina kixoá'ikomaka Itukó'oviti: "Imbihóponoatimo ne xanéhiko itukoâtimo ákau ne yamósenopono. Ikénepoke, ínamo ipuhíkapea neko poké'e. Yane itukoâtimo ne mbáhoenoa ítúkea yâye yara poké'e" kíxoane Itukó'oviti ne Ábraum. ⁸Yane pahúkoane Itukó'oviti sirkunsidá kó'iyea ne Ábraum, koánemaka xe'éxa, yoko uhá koeti hóyeno xapákuke amósenoponomo, hoénaxovope itúkevohiko xanena Itukó'oviti. Ehane ápe Izáki, xe'a Ábraum. Oitú koené'e

káxe ike ipúhikine, sirkunsidá kixoane Ábraum. Paya'íne Izáki, ápe xe'éxa koéhati Njáko. Kene xe'éxaxapa Njáko, énomone neko ndusé koeti hóyeno, turi viyénoxapa.

⁹—Enepohikonekôyo, kavánehiko Yûse, enepone âti, xoko íhae Ejítu. Kixínoakeneye, ahuxúkinovati okóvo neko âti vo'oku íyokeova kixoaku há'a kátarakea. Itea ako kurí íxa Itukó'oviti ne Yûse. ¹⁰Koítova ya uhá koeti kotíveti kixókonoku. Poréxoamaka hána'iti itipánevoti koane exóneti nonékuke Farão, natina Ejítu, eneponeko poréxoti Yûse itúkeovo pahúkoti ya poké'exa Ejítu. Poréxoamaka éxea koéku ne uhá koeti apêti óvokuke. ¹¹Ehane ápe êno hímakati ya uhá koeti poké'exa Ejítu. Enómaka kotíveti koekúti ya poké'exa Kanâm. Ákone nîka neko voxúnoekeneya. ¹²Eyekóxoane Njáko ápeyea êno nikokónoti ya Ejítu, pahúkoane neko xe'éxaxapa, enepohikoneko voxúnoekene, píheaya. Yoko inúxotikone pahúkoaya. ¹³Ya píapeke pihóhiko, ina etó'okoa Yûse itúkeovo koati po'ínu. Yane éxoane Farão neko iyénoxapa Yûse. ¹⁴Pahúkoa Yûse neko po'ínuhiko veyóponea ne há'a, eneponeko Njáko, koane uhá koeti iyénoxapa. Yoko seténtai sinku koe uhá koéti neko iyénoxapa. ¹⁵Yane ípokopovone Njáko ya Ejítu. Énomone ivókopovo, koánemaka neko voxúnoekene. ¹⁶Itea omópokonohiko múyo ya Síkem ekóxoponeokono xoko uhôro kehoéti mopoíke, enepone váneu Ábraum xoko xe'éxaxapa Ému mekúke —kíxovokoxoane Etévaum.

¹⁷Ina koe'íkomaka:

—Ye'éxovone kaxena kousokea Itukó'oviti neko koati emo'úti ákoti aukápapu, yuhó'ino Ábraum nóvo, yupihovó koéne ukóponea neko viyénoxapa ya poké'exa Ejítu. ¹⁸Enoné'e xoénae ike ivókinervo Yûse, ehane

ûrukovo po'i pahúkoti. Yoko ako exa Yûse nekôyo. ¹⁹Eneponeko nâti, koati ahúkoti ya aupú'ikeati. Komohí kixo voxúnoekene, koane íkoitoponoahiko kotíveti. Pahúkomaka voxúnoekene kûrihikea neko inámatiko xe'éxa, kaha'aínoati ívohikeovo. ²⁰Énomone yaneko káxehiko, ipúhikone Muíse. Yoko yupíhova itúkeovo koati exóketi kalivôno. Kúveu mopo'âti kohê, ítoa êno yoko há'a hé'onea óvokuke. ²¹Ikénepoke enepo iyonôa huveóke, ipokôa hé'onoaku, ínixopa ihine Farão. Yane omópane óvokuke koexókexopati. Kutí kixópane koati xe'éxa. ²²Yoko aínovo exóneti ya Ejítu íhikaxokono neko Muíse. Koati hána'iti teyonéti nê'e, ênoti xunáko ya koyúhoyeake koáne ya uhá koeti ítuke.

²³—Koarénta koen'é'e xoénaena neko Muíse, kenó'okone isóneuke kahá'ayea noíxoponea iyénoxapa, enepohikone izaraelíta. ²⁴Yaneko noíxoponeaku, ápe hóyeno íhae Ejítu isúkoti izaraelíta ákoti évotikoake. Noixoâne Muíse, ina kotixôa neko izaraelíta vaheréxinokonoti ítuke. Itúkopinoa ésa'i, koépekoa neko íhae Ejítu. ²⁵Yoko ikútixati Muíse exoátimo iyénoxapa itúkeovo páhoe Itukó'oviti koíteovahiko. Manírapo ako éxahiko kó'iyeaneye. ²⁶Yaneko po'ípone káxe, noíxoanemaka Muíse ne iyénoxapa isukókoti. Ina kaha'â haxákea. Hara kixoahiko: “Ítínoe hóyeno, koati kepo'ínukokoti. Na koeti iskinokoko?” kixoanehiko.

²⁷—Itea enepone hóyeno isúkoti po'ínu, okopo Muíse. Hara kixoá: “Ínípono íti kehá'ati kepáyasokinovovi, kehá'atimaka itíkivo yúhoikovoku úti. ²⁸Hainá'ikopomea kehá'ati képekinu kuteâti kíxeaku ne íhae Ejítu kiyakáxeke?” kixoane. ²⁹Kameáne Muíse neko yúho, oméxovone. Kohó'ine ya poké'e koéhati Midíyam. Koeku

óveaya, ápene pi'āti xe'éxa, hóyeno kalivôno.

³⁰—Ikénepoke óvea koarénta koeti xoénae yaneko poké'e, koútata'ixinova ánju íhae vanúke xapákuke irúmene yúku, xoko kali xuve tikóti irumékoti. Yoko hane óvo poké'e ákoti ovâti, xêrerekuke neko hána'iti mopôï koéhati Sinâi. ³¹Koati hána'iti iyúpaxeova Muíse noixoâne neko koekúti, ina ahi'ókovaxo ivóko'okoponea. Yane apé koéne emo'u Vúnae kixoâti: ³²“Undi Itukó'oviti, kutípone yoxúnoekene Ábraum, Izáki yoko Njáko” kíxoane. Yoko hána'iti píkea Muíse, koane honónokea mûyo. Ako íta komómoyea. ³³Ina kixoá'ikomaka Vúnae Itukó'oviti: “Vía ne piríkatana, vo'oku koati sasá'iti ra poké'e yókonukoku. ³⁴Koati noinjoâti koítoponeovo kotíveti ne njanéna ya poké'exa Ejítu, koane ngameâti hiko varú'inevo koeku koítoponeovohiko kotíveti. Énomone evénzekino ngoítoponeovahiko. Kó'oyene, keúsakapu, vo'oku mbahukópiti ya Ejítu” kíxoane Itukó'oviti.

³⁵—Yoko énomone ne Muíse, púvone iyénoxapa itúkeovo yúhoikovoku. Harapepo kixókono: “Inípono îti kehá'ati kepáyasokinovovi, kehá'atimaka itíkivo yúhoikovoku îti” kixókono. Énomonemaka ne Muíse, páhoe Itukó'oviti itúkeovo tûti yoko koitóvati yaneko koutáta'ixinova ánju xoko xuve tikóti.

³⁶Koati Muíse inuxópino viyénoxapa ipuhíkopea Ejítu. Kúveu koarénta koeti xoénae, êno iyupánevoti ítuke yoko po'ínuhiko koekúti, hoénaxovope xunako Itukó'oviti xokóyoke. Áínovone ítone ítúkea ya koeku óvea poké'exa Ejítu, koáne yane mar iháxoneti Hararáno'evoti, koánemaka yaneko mêum ákoti apêtiya. ³⁷Koati Muíse itukoa yúho râ'a, yuhó'ino xanena îti, uti íhae Izaráe. Hara kôe: “Xapákuke

viyénoxapa, apêtimo po'i hóyeno kuteâti ûndi, noívokoemo Itukó'oviti itúkeovo porófeta koyuhó'iyéati emó'u xapa xâne” kôe. ³⁸Koatímaka Muíse opónoa neko mêum ákoti apêti xapákuke neko êno xâne ho'uxóvoti, koane xokóyoke ne ánju yuhó'ixoati oukeke neko hána'iti mopôï, enepone Sinâi, koane xapa voxúnoekene. Koatímaka Muíse namukôa neko yuhôti apêti xunáko ikó'inamakopeovi, enepone yuho Itukó'oviti, koane énomonemaka koyuhópinovea.

³⁹—Itea ako akáha'a ítúkea yuho Muíse neko voxúnoekene. Koati puvâti hiko, koáne ya isóneuke aúkopovohiko ya poké'exa Ejítu. ⁴⁰Hara kixóhiko Áraum yanekôyo: “Itíkinavi okovo hokónéti, kuvónonemo îti, motovâti inúxinovi. Vo'oku enepone inuxópinoviti vipuhíkopea poké'exa Ejítu, ákone véxea koêku” kíxoane hiko. ⁴¹Énomone yaneko káxehiko, ítúkone okovo xe'exa váka ne xanéhiko, ina isukínoahiko hó'openo ítukínoati ikó'iparaxoake. Ínamaka koyuíhiko, elóketihiko okóvo vo'ókuke neko kixovókuti ítuke vó'u. ⁴²Vo'ókuke ne kixóvokuhiko, ahíkuxopeova Itukó'oviti. Sikó kíxoane píhoheya ikéneke po'i ho'éti, enepone heú koeti hékerehiko ya vanúke, kuteâti koêku ne yútoe porófeta emó'uke Itukó'oviti. Énomone ne koêti:

“Itínoe íhae Izaráe, koeku yóvoheixi neko mêum ákoti apêti kúveu koarenta koeti xoénae, undí'ikopomea képekino hó'openo ítíkoti iké'iparaxonuke? Ako kalíhuina. ⁴³Kéxepukonoemaka kali pétí, ipó ipo kixonéti, óvoku ihéyu'iki hékone koéhati Molóki, yoko okovo hékere koéhati Réfam, ainóvoti ítíkenoe ya veô'u. Vo'oku kurí kixépinu, hekópoti koekúti kuteâti, mbahukópovitinoemo ya

poké'e ákoti malíka yâtikeneye ya Mbabílonea" kôe ne yútoe porófeta —kíxovokoxoane Etévaum. *Amós* 5.25-27

⁴⁴ Ina koe'íkomaka:

—Koati apêti óvoku Itukó'oviti xapákuke voxúnoekene. Énomone neko tabenákulu, ipó ipo kixonéti koeku yónoheyea xanéhiko yaneko mêm ákoti apêti. Enepone tabenákulu, itúkoa Muíse kuteâti páhoenoa Itukó'oviti itúkea, kuteâti neko éxokoake Itukó'oviti inúxotike, kaha'aínoti Muíse íkutipasikea neko íkomumuxoake. ⁴⁵ Enepone óvoku Itukó'oviti, ápenemaka ya kaxénake Njozûe. Ípohikoane voxúnoekene, koinoâti enepo itukópane poké'ixa neko émeuxa xanéhiko kópuhiu Itukó'oviti. Yoko ápeikomaka neko pétí xapákuke viyénoxapaikene tukú koeti kaxena Ndávi. ⁴⁶ Enepone Ndávi, koati hóyeno kóseanane Itukó'oviti. Épemo Itukó'oviti, enepone kuvónonemaka voxú'ikene Njáko, yusíkea itúkinoa óvoku. ⁴⁷ Itea Salúmaum, xé'a Ndávi, itukóvo koexépukoati neko hána'iti imokóvokuti, óvoku Itukó'oviti.

⁴⁸ —Itea ako ava ovokúti, koéxepoe xâne, ne Itukó'oviti, enepone koati payásoti ya uhá koêti, kuteâtimaka koêku ne yútoe porófeta mekúke, enepora koêti:

⁴⁹ “Vanúke indúko óvongu nandíxea.

Kene ra poké'e, kutí ngíxoá ómomikoku njêve' koe Vúnae Itukó'oviti. 'Kutí'ikopomo itukóvo ovokúti mani ítikeinonunoe? Manímea apêti ómomingoku ítikeinonu? ⁵⁰ Hainá'ikopo îndi itukôa uhá koêti ra koekúti apêti?'” kôe yútoe porófeta —kíxovokoxoane Etévaum. *Izâiya* 66.1-2

⁵¹ Ina kixovókokopaikomaka Etévaum neko tutíhiko jûdeu:

—Itínoe xâne koati tiú'iti omíxone koane ákoti akutípo. Iti xâne exexeâti isóneu yoko kêno ne emo'u Itukó'oviti! Kéyekune kétíu'ikinoe yomíxone yokopâti ne Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti, kuteâti kixoku ítúkeovo neko yoxúnoekene. ⁵² Ako ápahuina porófeta ákoti itukapu íkoitoponone kotíveti yoxúnoekene. Enepohikonê'e, koépekexomaka ovoxe Itukó'oviti koyuhoâti nóvo kenó'okeamo neko koati Ponóvoti Páhoe Itukó'oviti, enepone váherexinokemaka ítike koane képekeunoemaka, ⁵³ itínoe namukoâti ne Ponóvoti Kixovókuti yútoe Muíse, omínopike ánjuhiko, enepone ovóxe Itukó'oviti ukeâti vanúke, itea ako itíka —kíxovokoxoane.

Kixoku ivókeovo ne Etévaum

⁵⁴ Kamoné'e yuho Etévaum neko tutíhiko jûdeu, yupihovó koéneoio ímaikinovahiko koane ngarútutukexea ôe. ⁵⁵ Itea koati xúnati ne Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti xoko Etévaum. Yane pono-ponó kixone úke vanúkeke neko Etévaum koane noíxea êno uhé'ekoti uhapú'iti ukeâti xoko Itukó'oviti, koánemaka Jesus éxopeke Itukó'oviti, ⁵⁶ ina kôe:

—Koati imihé'okinonuti ra vanúke. Noínjopane ne íhae Vanúke ikútipasikoponovoti xâne, xe'ó koyêti éxopeke Itukó'oviti xoko óvoku kapáyasokone Itukó'oviti —koéne.

⁵⁷ Yane vaúkexo neko okópoti Etévaum. Exexó kixónehiko kêno ya vô'u koane uhá kó'iyea éhahikeovo namúkoponea Etévaum. ⁵⁸ Yane káhakoane meúkeke yane pitivóko, ina hepokoâhiko ya mopô. Enepohikone koyúhoti ákoyea aúmati ítuke Etévaum, veyópohiko kápána muyókuke, ina kurikoâhiko xoko homoêhou koêhati Saúlu ⁵⁹ koeku hepókea Etévaum. Kene

Etévaum, Jesus vaúko ya orásaum-ke. Ha koe yúho vaúkea:

—Unaém, nemúkapá ra omínjone — koéne.

⁶⁰Yane ipuyuké koéne, koane kóhonokea emó'u kó'iyéa:

—Unaém, hako ipihéponoahiko vo'ókuke ra váhere ítukeinonu —koéne.

Yane ivókovone.

8 Yoko ínixoamaka Saúlu unáko koépekeokono ne Etévaum.

Koeku iná puvokóno ne kutípotihiko Jesus

Yaneko káxe, turíxovone ápeyea ikóitoponoati kotíveti ne kutípotihiko Jesus ya Njeruzálem. Yane itóhineone uhá koéti neko kutípoti Jesus ya po'íke ipuxóvokutihiko ya Njúdeya koánemaka ya Samáriya. Poéhane ápostuluhiko ako itahínehea. ²Yoko ápe hóyénohiko teyoti Itukó'oviti ekoxóponoati neko Etévaum, ikotívexoatihiko isóneuke ne koekúti. Yupihovó kôe íyokexeahiko vo'ókuke.

³Kene neko Saúlu, koati vahéréxinoati ítuke ne kutípotihiko Jesus, kaha'áti uké'exeá. Koêkuti ovokúti úrukovoku nê'e, koeku inú'íkea hokoti Jesus-ya, káhakoa meúkeke, hóyeno koánemaka sêno, omopâtihiho ika'ákovokutike.

Koyúho emo'u Itukó'oviti ne Filípi xapa íhae Samáriya

⁴Kene neko kutípoti Jesus itohíneheoti, koyúhohiko emo'u Itukó'oviti koêkuti vékokuhiko. ⁵Yoko Filípi, Samáriya yóno koane koyúhoyea koeku Kristu. ⁶Koyuhóne Filípi xapa xâne, yupíhova ivávakeokono neko yúho. Koáhati noixeáti xanéhiko neko ítuke, hoénaxovope xunako Itukó'oviti xokóyoke. ⁷Êno xâne úroevo ndémoniu koítovone Filípi. Koati kohonókoti emó'u vaúkea ne ndémoniuhiko koeku ipúhikopea. Enómaka xâne

isayú'ixovoti ákoti ehevákapu mûyo, koane mohéveu, koítovone Filípi. ⁸Koati hána'iti elókeyea okóvo ne xanéhiko yane pitivóko vo'ókuke.

Koixómoneti koéhati Símaum

⁹Yoko yaneko pitivóko, ápe hóyeno koixómoneti koéhati Símaum. Ítoa íkutipea xanéhiko ya Samáriya ítúkeovo hána'iti ko'éxoneti, aupú'ikoati yane ítuke. ¹⁰Heú koe xâne ivavákea yúho, kúteane xâne payásoti yoko ákoti apayáso. Hara koéhiko vo'ókuke:

—Enepora hóyeno, koati ovâti hána'iti xunako Itukó'oviti, íhaxinokonoke “Hána'iti Xunakóti” —koénehiko.

¹¹Ivávakinokonoke neko Símaum vo'oku mekú'iyéane ítúkovo koixómoneti ítúkoti iyupánevoti, aupú'ikoati ne xanéhiko yane ítuke. ¹²Itea kutipoâne xanéhiko ne yuho Filípi koyuhó'inoane koêku ne natíxea Itukó'oviti xapa xâne koánemaka koeku Jesus Kristu, áhikovonehiko ya iháke Jesus, hóyeno koánemaka sêno. ¹³Muhíkova neko Símaum, kutípoanemaka. Yane áhikokonone. Koêkuti yónoku Filípi, pihómaka ne Símaum ikéneke. Ako íríka. Koati hána'iti iyúpaxeovo ítuke Filípi, enepone êno hána'iti iyupánevoti ítuke, hoénaxovope ne xunako Itukó'oviti xokóyoke.

¹⁴Eyékoxoanemaka ápostuluhiko ya Njeruzálem namúkeane emo'u Itukó'oviti ne íhae Samáriya. Yane pahúkinoahiko Péturu yoko Xuàum. ¹⁵Simoné'e evo Péturu xapákuke, ítúkinoá orásaum maka namúkanehiko ne Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti, ¹⁶vo'oku âvoyea evésekapá xokóyokehiko. Pohúneti ahíkovotínehiko ya iháke Vúnae Jesus. ¹⁷Yane ípihone vô'u evo Péturu tutíkuke neko xâne, yane namúkoanehiko ne Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti.

¹⁸Noixoâne Símaum namúkeanehiko ne Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti koeku ípihea vô'u evo ápostulu tutíkuke neko xâne, yane kahá'ane poréxea tiúketi evo Pêтуру. ¹⁹Hara kíxoane:

—Peréxanu xunakóti kuteâti xináko, motovâti namúkea Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti ne koêkuti ímbihone vô'um tutíkuke —kíxoane.

²⁰Ina kixôa Pêтуру:

—Koati metokeâti yenópi ipihóponovokutike xané kixepoâti ne tîketina. Inípono îti, ikítixati vanêti ne íparaxeovike Itukó'oviti, enepone Sasá'iti Omíxone! ²¹Ákomo kalíhuina itfkivo ha'ine ûti yara itukéti, vo'oku ako panápu iséneu nonékuke Itukó'oviti. ²²Konókotiko ikétivexi iséneuke ne pehúnevo koane kiríkopi. Yépema Vúnae kóseanayeopi. Ávaina avá'avo oxéne itúyopea ne váhere iséneu. ²³Koati ininjoâti yupíheovo kotíveyea iséneuke ne ákoyea ítea itíki kuteâti ra índuke. Ika'ó kixópi ne váhere iséneu koeku yupíheovo íyekivoa itíki kuteâti ne índuke —kíxoane.

²⁴Ina kíxo Pêтуру ne Símaum:

—Yépeminanuikopo Vúnae Itukó'oviti maka hákone yóno oúngeke kuteâti ne yihó'ionumeku —kíxoane.

²⁵Uke'éxoane evo Pêтуру koyúhoyea emo'u Vúnae xapákuke neko xâne, aúkopovohiko Njeruzálem xoko vekópoku. Êno kálíhunoe ípuxovoku samarítanu koyúhoakumaka ne inámati ihíkavoti koyúhoti koeku Jesus koeku pihópeahiko.

Tokôpo hóyeno íhae Etiópea ne Filípi

²⁶Kene Filípi ápe ánjuna Vúnae kixoâti:

—Keúsakapu, píhe ya íyeu úkeaku kásati. Hane víka xêne taru'úxoti mêum ákoti apêti, enepone ukeâti Njeruzálem yonoti Ngâza —kíxoane.

Úkeane pího ne Filípi. ²⁷Yoko ápe hóyeno íhae po'i poké'e koéhati Etiópea vekoâti neko xêne. Eunúku itukóvoye neko hóyeno, koane koati payásoti ko'itúkeinoti sêno koéhati Kandáse, natina Etiópea. Énomonemaka exôa koêku ne tiúketi ya natíxokuke Kandáse. Yoko ukopeâti Njeruzálem neko hóyeno, yónoku iháyu'ikoponea Itukó'oviti. ²⁸Vataa koépo karósanake ixómoti yuhófkopo emo'u Itukó'oviti yútoeke porofeta Izâiya. ²⁹Ina kíxo Filípi ne Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti:

—Yah'akapa rakene karósa, yaxé-
napoa —kíxoane.

³⁰Ina ehakínova Filípi. Koeku ah'ókeova, koane kámea ne hóyeno yúhoikea emo'u Itukó'oviti yútoeke porofeta Izâiya, ina kixôa Filípi:

—Yéxoa kixó'ekone ne yího'iu?

³¹Ina yumopâ neko hóyeno:

—Namo ngíxoaye énjea hákotimo kourápu'ikinonoati? —kíxoane.

Yane ítaikone Filípi evésenekuyea ne ivú'e ivátakea xêrerekuke. ³²Yoko eneponeko yúho'iu emó'uke Itukó'oviti, énomone ne koêti:

“Kutí kixókono su'ûso omonéti xoko koépékokonoku. Kuteâti koeku ákoyea yaíka ne kali xe'exa su'ûso enepo vate'íkokono, énomonemaka koéneye ákoyea yúho râ'a. ³³Yaneko yupíheovoku kixókonoku, ako ápahuina xâne ponoâti ne ítukeinoa. Ápeikopo itoâti kayúmakea váherevoko ne xanéhiko kúrivokoevo? Vo'oku koépekeokono, áko'one yara poké'e” koêti. *Izâiya 53.7-8*

³⁴Ina kíxo Filípi neko hóyeno:

—Émbemopi keúrapu'ikinonoa kíx-one ra porófeta. Kixopóvotimea? áko'o po'inu xâne kixómea —koéne.

³⁵Ina kouhápu'ikinoa Filípi kíxone. Koati koukeâti yútoeke porófeta koyúhoinoa koeku Jesus.

³⁶Ehánehiko itópono óvoku úne koeku yónea. Ina kôe neko hóyeno:

—Anéye úne. Motóvanemea ánjikeovo ya iháke Jesus? áko'o ápemea itopónuti.

(³⁷Ina kixôa Filípi:

—Enepo heru'ó ixêa yomíxone kitípi ne Vúnae, motóva yáhikivo ya iháke kó'oyene.

Ina kixôa neko hóyeno:

—Ngutípoa ítúkeovo Xe'exa Itukó'oviti ne Jesus Kristu —koéne.)

³⁸Ina pahukôa ixíkeovo ne ivú'e. Pihóne úneke neko pi'áti. Yane áhikoane Filípi.

³⁹Ipuhíkopeanehiko úne, má kixópane Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti ne Filípi. Ákone naíke'exapa áhiu. Yane ukópononemaka neko hóyeno. Yoko koati hána'iti elókeyea okóvo koeku vekópea neko xêne. ⁴⁰Kene Filípi, apé koépone ya pitivóko koéhati Azôtu. Koêkuti vekópoku yátikeneye, koyúhopinoa emo'u Itukó'oviti ne xanéhikoya. Koatine kóye; tukú kixópa seôpo ya Sezâreya.

Hokôpo Jesus ne Saûlu

Át 22.6-16; 26.12-18

9 Yoko koati ixómotiko oposí'ixoa Saûlu kíxoaku koépekexea ne kutípotihiko Vúnae Jesus. Koati kaha'áti uké'exea. Énomone pihíno xoko koati payásoti ya uhá koeti sasedóti inuxínoti jûdeu hó'eke ²epemóponoati koyuhópeti yonoti xoko inuxínotihiko itukéti íhikaxovokuke hó'e jûdeu ya pitivóko iháxoneti Ndamásku. Enepone koyuhópeti veyóponone, poréxoa iká'akea koêkuti kó'iyevoku inixoponone, hóyeno koánemaka sêno, hokoâti ne ihíkavoti fhauti Kaná'uti Xêne yonópoti xoko Itukó'oviti, koane omópea ika'ákovokutike ya Njeruzálem. ³Úkeane pího ne Saûlu. Koeku yé'exeane Ndamásku, apé koéne

koati xúnati uhapú'iti ukeâti vanúke kouhápu'ikoati. ⁴Yane íkorokovone Saûlu poké'eke. Ápemaka emo'úti kámone kixoâti:

—Saulú, imáko ké'iyivoku. Na koeti váherexino ítikeinonu?

⁵Ina yumopâ Saûlu:

—Kuti íti Unaém?

—Undi Jesus, enepone váherexinoke ítike. ⁶Yexépukapa, yûrukapa ne pitivóko, ínamo yexákakana ne nêkone ítíki —kíxoane.

⁷Kene xánena Saûlu, xe'okó koéne, yunukú koéne. Kámoahiko neko emo'úti itea akó'oti inixâ neko koyúhoti. ⁸Ina exepúkopea poké'e neko Saûlu. Kahâ'a míhe'okopea úke, ákone ínixa. Yane ápene namukeâti vô'u hirikoâti tukú koeti Ndamásku. ⁹Mopó'a káxe ako ínixa. Ákomaka nîka, koane ákomaka énapu úne.

Noixópono Saûlu ne Anániya

¹⁰Yoko ápe hóyeno ya Ndamásku kutípoti Jesus, koéhati Anániya. Yúho'ixoa Vúnae ya kutí koeti hopúne.

—Ananiyá —kíxoane.

Ina yumopâ Anániya:

—Usó ngóye koêkuti kevóxenuku Unaém.

Ina kixopâmaka Vúnae:

¹¹—Keúsakapuikopo, píhe ya xoko rúva iháxoneti Ponóvoti, óvokuke hóyeno koéhati Njûda. Yapásikamo hóyeno koéhati Saûlu íhae Társu. Yara koeku kó'oyene, ixómoti ítúko orásum. ¹²Mboréxoane ya kutí koeti hopúne ínixeopi yurúkovoti óvokuke, ipíhetti ve'ôu tutíkuke motovâti ínixoapea —kíxoane Vúnae.

¹³Ina yumopâ Anániya:

—Unaém, enóne xâne koyuhó'inonoati koêku ne hóyeno. Koati vahéréxinoati ítuke ne xanéhiko kesása'iupone ya Njeruzálem. ¹⁴Epó'oxo koeku símea yâyeke, ápe koyuhópeti

ómone, ukeâti xoko tutíhiko sasedóti inuxínoti xanéhiko hó'eke, porexoâti iká'akea uhá koeti kutipópiti.

¹⁵ Ina kixôa Vúnae:

—Píhe, vo'oku koati noívangoe itúkeovo ko'itúkeinonuti ne hóyeno. Koyúhotimo emó'um ya xapa xâne ákoti itukapu júdeu, koáne ya nonékukehiko nâti, koánemaka xapa íhae Izarâe.

¹⁶ Epó'oxo enjókoatimo kónokea yupíheovo koítoponeovo kotíveti índukeke —kíxoane.

¹⁷ Yane pihóne Anániya óvokuke Njûda. Urúkovone ovokútike, ípíhone vó'u tutíkuke Saûlu xaneâti kíxea:

—Saulú, iti mbo'ínu xoko Vúnae. Koati Vúnae pahúkonu yâyeke, enepone Jesus kautáta'ixinovopiti xenékuke xoko víkoku kino'óko yâkeneye. Pahúkinonuke yâye maka ínixepane, koane áxunaneoxomaka ne Sasá'iti Omíxone xikóyoke —kíxoane.

¹⁸ Énomone yaneke ókoku ôra, apé koéne koekúti irihíkopovoti ukopeâti ukékuke ne Saûlu kutí koeti xo'orópiti. Yane ínixopone, ina exepúkopo, yane áhikovone ya íháke Jesus. ¹⁹ Ike níkó-pea, xunápone koxé'u.

Koyúho koeku Jesus ne Saûlu ya Ndamásku

Ápe kali ye'á koetí'íye káxe óveako ne Saûlu ya Ndamásku kaha'íneatihiko ne kutípoti Jesus. ²⁰ Énomone yanê'e, turíxovone ne Saûlu koyúhoyea koeku Jesus ya Ndamásku ya íhikaxovokuke hó'e júdeuhiko, koyuhoâti itúkeovo koati Xe'exa Itukó'oviti ne Jesus. ²¹ Yupíhova iyúpaxeova uhá koeti kamoâti. Hara koéhiko vo'ókuke:

—Hainá'ikopo énomone ne koepékexoti kutípoti Jesus ya Njeruzálem? Hainá'ikopomaka mani simínoké yâye iká'akoponea yoko omópea iká'ae xoko tutíhiko

sasedóti inuxínoti xâne hó'eke úti ya Njeruzálem? —koénehiko.

²² Itea inamá'axo ukopóno itúkeovo éxoti koyúhoyea koeku Jesus ne Saûlu. Enepohikoneko júdeu ko'óvokuti ya Ndamásku, ákone éxina isóneu kixoku yumópea Saûlu. Koáhati kouhápu'ikoati Saûlu itúkeovo Mésiya, páhoe Itukó'oviti koíteovo xâne, ne Jesus.

²³ Xu'ikénene, ina ho'uxóvo ne júdeuhiko oposikinoati isóneu ne Saûlu kixokumo koépekea. ²⁴ Itea eyékoxxa Saûlu neko isóneunokono. Yoko káxe, yóti veyónehiko neko okopâti kóyonoyea páhapetea ne pitivóko kaha'âti hiko koépekea. ²⁵ Itea ya yóti, íkoho'ixo Saûlu neko íhikauhiko, kopúhikopatihiko meúkeke yane pitivóko, evékopati oukeke ne ípi ya hána'iti sésta.

Saûlu ya Njeruzálem

²⁶ Yane hane yonópo ne Saûlu Njeruzálem. Seopóneya, kahá'a ánavokoxopeova ne kutípotihiko Jesus, itea uhá kôe píkeahiko. Akó'oti akutípoahiko itúkeovo hokópotine Jesus. ²⁷ Itea óma Mbaranâbe ne Saûlu xapákuke neko íhikau Jesus. Ina koyuhó'inoahiko koêku ne Saûlu xenékuke noíxea Vúnae, koane ápeyeamaka yuhó'inoa Vúnae. Koyúhoinoahikomaka ákoyea pífkone ne Saûlu enepo koyúho koeku Jesus ya Ndamásku. ²⁸ Yane kahá'inepoane Saûlu ne kutípotihiko Jesus koêkuti yónokuhiko ya Njeruzálem, koane ako píka Saûlu koyúhoyea koêku ne Vúnae. ²⁹ Koyúhomaka koeku Jesus xapákuke ne júdeuhiko koyúhoti emo'u ngerêku. Koati yumopâti hiko Saûlu. Yane opósikonehiko kixókumo koépekea Saûlu. ³⁰ Eyekóxoane po'ínuhiko kutípoti Jesus ápeyea kaha'âti koépekea ne Saûlu, ómanehiko ya Sezâreya. Ikénepoke ina iyonópamaka ya Társu.

³¹ Yoko ú'uhepe kóyehiko neko kutípoti Jesus ya uhá koeti Njúdeya, yoko Ngalíleya koánemaka ya Samáriya. Ákone okopâti. Tumúne yóno kóxuna'ixeovohiko ikéneke Vúnae koane ukóponea itúkeovohiko teyoti Itukó'oviti, vo'oku huvó'oxea Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti, koane kurl'uxeovomaka yé'akeye ne kutípoti Jesus xapákuke.

Koitóvo hóyeno koéhati Éneya ne Péturu

³² Kene Péturu, ako tópi pitivóko vékoku. Po'íke káxe, vekóponoamaka xapákuke ne kasása'iuo Jesus ya pitivóko koéhati Lída. ³³ Énomone tokópea hóyeno koéhati Éneya. Enepone hóyeno, oitu koene xoénae óvoheixo ípeke, vo'oku itúkeovo isayú'ixovoti mûyo ákoti ehevákupu.

³⁴ Ina kixôa Péturu:

—Eneyá, yexépukapa; koítovopine Jesus Kristu. Keúnakapa ne peúke —kíxoane.

Énomone yaneko ókoku ôra, xépu koépone Éneya. ³⁵ Noíxoahá uhá koeti ko'óvokuti ya Lída yoko Sârona neko koítovone Péturu, koane enó'iyea hokópoti Vúnae Jesus vo'ókuke.

Koeku Ndórka exepúkopo ukópea xapa ivokóvoti

³⁶ Ya pítivokona Njópi, ápe sêno kutípoti Jesus. Tabíta koéha. Enepora ihâe, nepo sa'irí'okopovo ya emó'uke ngerêku, Ndórka koêti. Enepone sêno, é'exo kíxoixokono vo'oku únati kixoku itúkeovo, koane vo'oku ixómoyea huvó'oxo xâne ákoti apeínoati. ³⁷ Yaneko káxehiko, ká'arinene neko sêno. Ehane ivókovo. Ahíkopokonone ne mûyo, ina omopókono ya kúveu ovokúti sôparatuke. ³⁸ Yoko enepone pi'âti pitivóko, Lída yoko Njópi, ako ahíkaka. Eyekóxoane kutípotihiko Jesus

ápeyea ne Péturu ya Lída, pahúkohiko pi'âti hóyeno xokóyoke épemoponea xanépea ya Njópi hú koêti. ³⁹ Koáne, xanépoanehiko Péturu. Simoné'e, ina omâhiko sôparatuke xoko imópokonoku muyo Ndórka. Heú koéhiko neko sêno ivokóvoti íma ayákukuyea Péturu koane íyokexea, exókoatihiko ne híxo yoko po'i ípovo úhe'oenoahiko Ndórka koeku ápeyeako. ⁴⁰ Ina pahukôa Péturu ipúhihikopea meúkeke heú koêti neko xanéhiko. Yane ipuyuké koéne épemea Itukó'oviti xaneâti inonéxinova ne ivokóvoti koane kó'iyea:

—Tabitá, yexépukapa! —koéne.

Ina mihe'óko úke neko sêno. Yane noíxone Péturu, ina ivatákopo ípeke. ⁴¹ Yane namúkea vô'u Péturu huvo'óxoati exépukopea, ina ihaxíhikoa Péturu ne senóhiko ivokóvoti íma koánemaka ne po'ínuhiko kasása'iuo Jesus. “Harâ'apo” kíxovokoxoane.

⁴² Yoko eyékokokono neko koekúti ya uhá koeti Njópi. Éno kutípoti Vúnae vo'ókuke. ⁴³ Éno káxe óvoheixea Péturu ya Njópi óvokuke eyoti vakamóto, hóyeno koéhati Símaum.

Koeku hóyeno koéhati Kôrneliu pahúkoti húndaruhiko

10 Ápe hóyeno ko'óvokuti ya Sezâreya koéhati Kôrneliu. Itáleanu itukóvoye neko hóyeno. Yoko pahúkoti póhuti séndu húndaru itúkovo, ainóvoti ítuke iháxakoku húndaru iháxoneti “Itáleanu”. ² Koati teyoti Itukó'oviti neko hóyeno, koane yuixóvoti ítúkea ponóvoti nonékuke. Kúteanemaka koêku ne uhá koêti ya óvokuke. Enómaka huvó'oxea ne ákoti apeínoati, koane kóyekunemaka ítúkea orásaum.

³ Po'i káxe ya kuteâti mopo'âti ôra ya kiyakáxe, ápe éxokoake Itukó'oviti ne Kôrneliu ya kutí koeti hopúne, itea ako imáka, iyukovó koyêti. Noixo

ánju, ovoxe Itukó'oviti ukeâti vanúke, ahi'ókovati.

⁴—Korneliú —kíxoane ánju.

Pono-ponó kixínoane úke Kôrneliu koane yupíheovo píkea.

—Kutíya unaém? —kíxoane.

Ina kixôa ánju:

—Ako inátapa okóvo Itukó'oviti ne kixeku itíki orásaum, koánemaka ne kixeku ixómoyea huvó'oxo xâne ákoti apeínoati. ⁵Kó'oyene, pehuka yovóxe ya Njópi iháxikoponea hóyeno koéhati Símaum, yonópoti íha Péturu. ⁶Hane óko óvokuke po'ímaka koéhati Símaum, hóyeno eyoti vakamóto. Xe'ókuke mar óvo neko óvoku —kíxoane ánju.

⁷Ehá'axo pihópo ne ánju, iháxikone pi'âti ahínoe ne Kôrneliu. Ina apémaka po'i húndaru iháxiu. Eneponê'e, koati huvo'óxoati ya óvokuke koane teyotí-maka Itukó'oviti. ⁸Ina koyuhó'inoahiko Kôrneliu uhá koêti neko yuhó'inoa ánju. Yane pahúkoanehiko ya Njópi.

Noíxone Péturu ya kutí koetíke hopúne

⁹Yaneko po'ípone káxe ya koeku vékea xêne yonoti Njópi neko páhoehiko Kôrneliu, koane yé'exea neko pitivóko, énomone yaneko ôra, pihóne ne Péturu omómikokutike oúke pétí itukóponoti orásaum. Yoko itumúkotine káxe yanekôyo. ¹⁰Koati epékoatine hímakati ne Péturu, itea koêkuiko ixómoyea kóusokinokonoa ne níka, apé koéne éxokoake Itukó'oviti ya kutí koeti hopúne itea ako imáka, iyukovó koyêti. ¹¹Hara noíxo vanúke imihé'okinoati. Yane ápene kutí koeti hána'iti ramápu'i ípe ika'oké kíxeokono koaturu koeti kêno koévesekeokono ukeâti vanúke. ¹²Kúveuke, ápe hó'openo, heú koeti kó'iyevoku apêti koaturu koeti hêve, koánemaka ne há koeti poké'eke yoneâti hûra, yókomaka hó'openo ôti.

¹³Ina apê emo'úti kámone Péturu. Hara kôe:

—Yexépuka Peturú. Képeka koêkuti yará'a ínamo níka —koéne.

¹⁴Itea hara kixópa Péturu:

—Ako kalíhuina Unaém, vo'oku ako níngeaku kuteâti hiko rá'a ákoti asasá'i nenékuke, ákotimaka parexâ hó'e úti níkeokono —kíxoane.

¹⁵Ina apépomaka emo'úti kixoti Péturu:

—Enepora kasása'upo Itukó'oviti, hako keyuhôa itúkeovo ákoti asasá'i —kíxoane.

¹⁶Mopó'a koéneye, ina omopókono vanúkeke neko kutí koeti ramápu'i ípe.

Símo xoko Péturu ne páhoe Kôrneliu

¹⁷Kene ne hóyenhiko páhoe Kôrneliu, épemonehiko óvoku Símaum. Koeku ixómoyea itúkinoa isóneu Péturu kixó'ekone neko koekúti éxokoake Itukó'oviti, xe'okó kóyene neko pahoéti pahapétike. ¹⁸Ina ihaxíkohiko kó'óvokuti, epemoâti hiko ápeyêa hóyeno koéhati Símaum, yonópoti íha Péturu okoâtiya. ¹⁹Yoko ya koêkuiko ixómoyea itúkinoa isóneu Péturu kixó'ekone neko noíxone éxokoake Itukó'oviti, hara kíxo Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti:

—Simóne pi'âti hóyeno oposíkopiti.

²⁰Yexépuka, yevésekina ínamo yaxenápoa. Hako poe'aínoa iséneu vo'oku undíne pahukoâhiko yâkeneyê —kíxoane.

²¹Yane evésekinonehiko Péturu koane kíxeahiko:

—Undíne ne yopósiupono. Na koeti simíneneoe?

²²Ina yumopâhiko:

—Uti páhoe hóyeno koéhati Kôrneliu, kali payásoti húndaru. Enepone hóyeno, koati ponóvoti ítuke koane teyotímaka Itukó'oviti. Ínixoa heú koeti jûdeu itúkeovo itúpakovoti. Ápe ánju

íhae vanúke, sasá'iti ovoxe Itukó'oviti pahukoâti iháxikeypí óvokuke motovâti kámokenoyea yemó'u —kíxoanehiko páhoe Kôrneliu.

Xanépoa Pêтуру ne ihaxíkoponoati

²³Yane ítaikoane Pêтуру neko hóyehiko úrukeovo ovokúti keane imókeakone yaneko yóti. Yupuníne, koúnakovone ne Pêтуру ina xanepoâhiko. Ápemaka po'ínuhiko kutípoti Jesus íhae Njópi xaneâti. ²⁴Yaneko po'ípone káxe, simónehiko ya Sezâreya. Yoko ho'úxoanehiko Kôrneliu ne iyénoxapa yoko po'í húpiu, enepohikone koati ínikone, kuxotínehiko Pêтуру. ²⁵Ehá'axo mani úrukovo ne Pêтуру, ítokopovane Kôrneliu koane ipuyuké kó'ieane nonékuke kutí kixoâti Itukó'oviti. ²⁶Itea pahúkoa Pêтуру exépukopea. Hara kíxoa:

—Undímaka xâne kuteátine íti. Yexépukapa! —kíxoane.

²⁷Koeku yúho'íxea Pêтуру, koáne-maka úrukeovo ovokúti ke. Tokononé koene êno xanéya ho'uxoké koyêti kux-óíxoati. ²⁸Ina kixovókoxoa Pêтуру:

—Yéxoanoe indúkeovo júdeu koane ákoyea sikákana júdeu ánavokoxeovo xâne ákoti itukapu júdeu. Muhíkova vahí'okeova, ako paréxakana úti. Itea éxokonoa Itukó'oviti ákoyea omótova ngíxeaneye koêkuti xâne. Ako yusíka kutí ngíxea ákoti asasá'i koane ákoyea ánavangaxapa. ²⁹Énomone ákoino mitatahí ángee enepo pehúko ihaxíkopononuti. Kó'oyene yéta'akanu ihéxikinonuke —kíxoane.

³⁰Ina kixôa Kôrneliu:

—Mopó'apoane káxe ikéne, yunzó'ixoti Itukó'oviti óvonguke koen'ékene ya mopo'âti ôra ya kiyakáxe, orana vitúkope orásum. Yane apé kó'inonune kutí koeti hóyeno koati ú'uha koyêti ípovo. ³¹Ina

kixônu: “Korneliú, kámoa Itukó'oviti ne yorásauna. Ako inátapa okóvo ne kíxeaku hivó'oxi ne xâne ákoti apeínoati. ³²Kó'oyene pehuka yonoti Njópi iháxi koponea hóyeno koêhati Símaum yonópoti íha Pêтуру. Xoko po'ímaka hóyeno koêhati Símaum óko, hóyeno eyoti vakamóto. Xe'o mar óvo neko óvoku” kixónune. ³³Yane ákone ingá'akarixa mbahúkea ihaxíkoponopiti. Aínapo yáko kino'óko. Kó'oyene ho'uxoké kóye úti ya nonékuke Itukó'oviti. Usokó kóye kámokenoyea úti uhá koêti ne páhoenopi Vúnae keyúhoinovea —kíxoane Kôrneliu.

Koeku yuhó'inoa Pêтуру ne Kôrneliu

³⁴Ina kixovókoxoa Pêтуру:

—Kó'oyene éngoaneoxo ákoyea naívakaxa xâne ne Itukó'oviti. Kutíkokone uhá koeti xâne nonékuke.

³⁵Epó'oxo ya koêkuti poké'e óvohikoku xâne yara kúveu mêm, úhepeti isóneunoa Itukó'oviti ne xâne teyoâti koane ponoâtimaka ne kixoku itúkeovo.

³⁶Yéxoanoe koêku ne ihíkauvoti páhoe Itukó'oviti xapa íhae Izaráe, enepone inámati ihíkauvoti omínoti xâne unako koêku ikéneke Itukó'oviti ya xoko Jesus Kristu, Únae uhá koeti xâne. ³⁷Yéxoanoe herumó kó'ieane Njúdeya ra ihíkauvoti turixeóvoti ya Ngalíleya, ikénepoke kaxena Xuaum Mbátita koyúhoyea xapa xâne koane áhikexea iháke Itukó'oviti.

³⁸Énomone ne ihíkauvoti koyúhoti koeku Jesus íhae Nazâre, enepone poréxoake Itukó'oviti hána'iti xunáko koáne yupíheovo xuná'ieya ne Sasá'iti Omíxone xokóyoke. Ako tôpi vékoku ne Jesus itúkoti únati vo'oku ápeyeano Itukó'oviti xokóyoke. Koítovomaka kixeóvovoti xâne íkoitoponone kotíveti Ndeâpu. ³⁹Noínjoa ungékuke, koane noíxoamaka nza'ínehiko uhá koêti neko ítuke Jesus ya Njeruzálem,

koánemaka ya uhá koeti poké'exa úti, uti jûdeu. Énomonemaka koepékokono, ikokókono⁴⁰ti kuruhúke. Itea koéxepukopa Itukó'oviti kókópeati xapa ivokóvoti ya mopó'apeke káxe ike ivókinevo. Poréxoamaka Itukó'oviti noíxoepokono ikéneke exépukopine. ⁴¹Haina uhá koeti xâne noíxópati, vo'oku tumúneke ápepe ne koekúti, ápe xâne noíxokoe Itukó'oviti noíxoepamo. Énomone úndi yoko nza'ínehiko, uti kaha'íneati ne Jesus xe'o mēsa óvoku nikokónoti yoko ekâti ikénepoke exépukopine ukópea xapa ivokóvoti. ⁴²Ina pahukó'ovimaka koyúhoyea uti emó'u xapa xâne, koane véxokea xanéhiko itúkeovo énomone noíxokoxo ne Itukó'oviti éxokoepamo yonópoku uhá koeti xâne, kúteane xâne iyukóvotiko koánemaka ne ivokóvotine. ⁴³Énomonemaka koyúho ne heú koeti porófeta, enepohikone koyúhoti emo'u Itukó'oviti mekúke, exókoviti itúkeovo ya iháke Jesus kotúyoepovomo pahúnevo ne póhutihiko koxé'u xâne kutipóati —kíxovokoxoane Péturu.

Namukoâne Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti ne ákoti itukapu jûdeu

⁴⁴Ixómoiko koyúho ne Péturu, evésecone ne Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti xokóyoke uhá koêti neko kamokénoti emo'u Péturu. ⁴⁵Enepohikoneko jûdeu kutípoti Jesus xánena Péturu, yupíhova iyúpaxeovo vo'oku ikó'iparaxeokonoanemaka xâne ákoti itukapu jûdeu ne Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti. ⁴⁶Kámea evo jûdeu ne yúho enepo koyúho po'ínuhiko yuhôti ákoti itukapu éxone koane iháyu'ikea Itukó'oviti. Ina kôe ne Péturu:

⁴⁷—Ápeikopo motovâti itópea áhikeovo râ'a ya iháke Jesus? Vo'oku aínovonehiko namúkotine Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti kuteâti koêku yanekôyoke inâ namukôa úti, uti jûdeu.

⁴⁸Yane pahúkoane Péturu áhikeovo-hiko ya iháke Jesus Kristu. Ina itaíko Péturu neko xanéhiko ávoyea pihápa, kaha'aínoatihiko óveako xapákuke kali ye'á koetí'íye káxe.

Koyuhópo koeku ituke ne Péturu

11 Ehane eyéko^xoa ápostuluhiko yoko po'ínuhiko kutípoti Jesus ya uhá koeti Njúdeya kutípeanemaka emo'u Itukó'oviti ne po'ínuhiko xâne ákoti itukapu jûdeu. ²Itea seopóne Péturu ya Njeruzálem, poé'ainoa isóneu po'ínuhiko jûdeu hokoti Jesus, inixóati ákoyea yúsíka aínavokoxeovo xâne ákoti sirkunsidá akôe. Hara kixóhiko Péturu:

³—Imáko kêku yúrukoponivo óvokuke xanéhiko ákoti sirkunsidá akôe, keha'íneatimaka níki! —kíxoanehiko.

⁴Yane heú kíxoa kayúmakopinoa Péturu kixoku koêku. Hara kíxovokoxoa:

⁵—Ixómoti indúko orásum yanekôyoke ya pítivokona Njópi, apé kôe éxokonuke Itukó'oviti ya kutí koeti njópúne, itea iyukovó ngoyêti. Noinjo koekúti kutí koeti hána'iti ramápu'i ípe ika'oké kixeókonoti koaturu koeti kênô evesékinonuti ukeâti vanúke. Ako ahíkapananu ókoku. ⁶Ina ngomomâ'axo kúveuke. Yane noínjone hó'openoya. Ápe apêti koaturu koeti hêve, yoko ipúhokovoti, yoko há koeti poké'êke yoneâti hûra, koánemaka hó'openo ôti. ⁷Yane ngamone emo'úti kixónuti: “Yexépuka Peturú. Képeka koêkuti yarâ'a, ínamo níkeâ” kixónune. ⁸Ina ngxôa: “Ako kalíhuina Unaém, vo'oku ako níngeaku kuteâtihiho râ'a, koekúti ákoti asasá'i nenékuke, ákotimaka parexâ hó'e úti níkeokono” ngíxoane. ⁹Ina apépomaka ne emo'úti inu'íxoti vanúkeke kixónuti: “Enepora kasása'íupo Itukó'oviti, hako keyuhôa itúkeovo ákoti asasá'i” kixónune.

Yoko pí'apene yanê'e. ¹⁰ Mopó'a koén-
eye ina omopókono uhá koêti vanúkeke.

¹¹—Énomone yaneko ókoku ôra,
simóne mopo'âti hóyeno pahoéti ukeâti
Sezáreya oposíkopononuti yaneko
ovokúti óngoku. ¹² Ina exókonoa
Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti ngónokea
njanépeahiko ákoti opoé'ainoa inzóneu.
Enepora sei koeti po'ínu úti xoko
Jesus apêti njokóyoke kó'oyene,
aínovone njánenamaka. Heú koe úti
vúrukeova óvokuke ne Kórneliu.

¹³ Yane koyúhoinovine noíxea ánju,
ovoxe Itukó'oviti ukeâti vanúke, xe'ó
koyêti nonékuke ya óvokuke. Hara
kíxoa ánju: "Itika péhoe ya Njópi
ihaxíkoponoti hóyeno koéhati Símaum,
yonópoti íha Pêturu. ¹⁴ Énomonemo
koyuhó'inopi kixeku ítivoamo ne
pehúnevo, koánemaka uhá koêti ne íhae
yóvokuke" kíxoane. ¹⁵ Ndurixóvone
ngoyúhoinoahiko, evésekone ne Sasá'iti
Omíxone Itukó'oviti oukekehiko kuteâti
koeku inúxotike xoko úti, uti júdeu.

¹⁶ Yane puyákoponovane ongóvo
neko yuho Vúnae yaneko kixo'óvi:
"Kaná'uti itúkeovo úne áhikea xanéhiko
ne Xuâum, itea yahíkokonotinoemo,
háinati ya úne, itea ya xunákoke Sasá'iti
Omíxone Itukó'oviti" kixó'ovi. ¹⁷ Koeku
kíxeaneye Itukó'oviti ne ákoti itukapu
júdeu, iko'íparaxoatimaka kuteâti
poréxovike koeku kutípea úti ne Vúnae
Jesus, yusíkoikopo poé'ainoa inzóneu?
Eneponi angoéneye, mani ongópoti
Itukó'oviti —kíxovokoxoane.

¹⁸ Kamoánehiko neko yuho
Pêturu, úhepeponehiko isóneu koane
iháyu'ikeahiko Itukó'oviti. Hara
koéhiko:

—Poréxoamaka Itukó'oviti ne ákoti
itukapu júdeu ikótivexea isóneuke ne
pahúnevo koane kuríkoepa, kutí'inoke
apeínoatihiko ne inámapoti apéyeati
ákotinemo hunókoku xoko Itukó'oviti —
koénehiko.

Inâ turixóvo íhaxeokono hokoti Kristu ne kutípotihiko Jesus

¹⁹ Ako tôpi itóhineheoku neko
kutípotihiko Jesus vo'oku ápeyea
ikoítoponoati kotíveti ikénepoke
koépekeokono ne Etévaum. Ápe
yonoti tukú koeti Fenísea, Xípere yoko
Antiokíya. Koêkuti vékokuhiko, koane
koyúhoyea emo'u Itukó'oviti. Itea
poéhane júdeuhiko koyúhoinoa. ²⁰ Kene
po'ínuhiko íhae Xípere yoko Síreni,
hane yóno Antiokíya, koyuhoâtimaka
xapákuke xâne ákoti itukapu júdeu ne
inámati ihíkavoti omínovike Vúnae
Jesus. ²¹ Yoko êno xunako Vúnae
xokóyokehiko kutí'inoke ênoti xâne
kutipoâti ne ihíkavoti koane hokópoti
Vúnae.

²² Enepohikone hokópoti Jesus
ho'uxínovoti ítuke Vúnae ya
Njeruzálem, eyékoxoane neko koekúti.
Yane pahúkohiko Mbaranâbe ya
Antiokíya. ²³ Simoné'e ne Mbaranâbeya,
yupihovó koe elókeyea okóvo, noixoâti
ne seánako Itukó'oviti oukekehiko neko
xâne, koane enékeahikomaka uhá koêti
neko xâne kónokea kóxuna'ixeovo
ikéneke Vúnae koane ákoyea aúkapapu
ikéne. ²⁴ Yoko koati únati xâne ne
Mbaranâbe, koane xúnati ne Sasá'iti
Omíxone Itukó'oviti xokóyoke, yoko
hána'itimaka kúveovo Itukó'oviti. Koati
ênoti xâne hokópoti Vúnae yanekôyoke.

²⁵ Yane pihóne Mbaranâbe ya
pitivóko iháxoneti Társu oposíkoponoti
Saûlu. ²⁶ Inixóponoane, ina omâ ya
Antiokíya. Kúveu póhuti xoénae,
kóyekune ho'úxeovohiko yane
imokóvokuti, koane yupíhova êno
xâne íhikau. Koati ya Antiokíya
turíxeovo íhaxeokono hokoti Kristu
neko kutípotihiko Jesus.

Koyúho Âgabu ápeyeamo êno hímakati

²⁷ Yaneke káxehiko, ápehiko porófeta íhae Njeruzálem yonoti Antiokiya. ²⁸ Ápe koéhati Âgabu xapákuke exepúkoti koyúhoyea ya xunákoke Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti ápeyeamo êno hímakati ya uhá koeti kúveu mêum. Yoko kaxénake Kalaútiu, enepone koati payásoti nâti, ápeyea nê'e. ²⁹ Enephikoneko kutípoti Jesus ya Antiokiya, kóusokonehiko isóneu pahúkeamo kali huvó'oxeakehiko neko kutípoti Jesus ya Njúdeya. Yé'akeye apeínoati exôa pôreu póhutihiko. ³⁰ Yane pahúkoane ne huvó'oxopehiko xoko Mbaranâbe yoko Saúlu omínoahiko xapákuke neko inuxínutihiko ítuke Itukó'oviti ya po'íke imokóvokutihiko.

Koépeko Teâku ne Êrodi ina ika'ákomaka Pêturu

12 Yaneke káxehiko pahúkoa Êrodi, enepone nâti, iká'akeokono ne po'ínuhiko kutípoti Jesus. Koati kaha'âti íkoitoponeahiko kotíveti. ² Pahúkonemaka koépekeokono Teâku, po'ínu Xuâum, ya hána'iti pirítai. ³ Noixoâne Êrodi ínixeja júdeuhiko unátiyea ne ítuke, pahúkonemaka ika'ákoti Pêturu ya xapa kaxena áyui júdeuhiko hó'eke, enepo nikohíko pâum ákoti kohiyákoati. ⁴ Namukónehiko Pêturu, ina kurikôa ika'ákovokutike xoko dizései koeti húndaru koyonoâti. Koaturú koaturu kôe koyonoâti, koane ahe'ó ahe'o kixókoko. Yoko isóneu ne Êrodi ómeani Pêturu nonékuke xanéhiko ikénepoke ne ayuítí, enepone iháxoneti Páskoa, motovâti koépeke. ⁵ Koeku óvoheixea ika'ákovokutike ne Pêturu, ákonehiko áka itúkinoia orásaum po'ínuhiko kutípoti Jesus ixómoti ho'uxínovo ítuke Itukó'oviti.

⁶ Yaneke yóti, koâti tumúneke ne káxe mani iháxikeaku Êrodi ne Pêturu nonékuke xanéhiko koépekeokono, ú'uhepe kóye imókea ne Pêturu upánini ika'ó kóye ya pi'âti korénde kukúkeke pi'âti húndaru. Ina apé'ikomaka po'i koyonoâti páhapeteake ne ika'ákovokuti. ⁷ Yane apé koéne ánju íhae vanúke, ovoxe Vúnae, simoâti ne Pêturu. Uhapuí kíxoane neko ika'ákovokuti. Ina yurôko xêrere Pêturu koyúkoati. Hara kíxoa:

—Yéhakapu yexépuki —kíxoane.

Énomone yanê'e, ikúxeopone neko korénde ikávo'u. ⁸ Ina kixoá'ikomaka ánju:

—Keúnakapapu, itíkapa ne piríkatana —kíxoane.

Koáne, itúkopane Pêturu. Ina kixopâ-maka ánju:

—Itíkapamaka keápana ínamo hekapánu —kíxoane.

⁹ Yane ipúhikopeane ika'ákovokuti ne Pêturu. Hokó kixópone ánju, itea ako koati éxea itúkeovoxo kaná'uti neko koêku, áko'o áko'oyea. Kutí kó'inoa hopúne. ¹⁰ Anu'úkopanehiko neko inúxoti ókoku koyónoti, koáne ne p'ape, ina itopónoa ne pahapéti haváva urúkopovoti kúveu pitivóko. Seopâne, imihe'okone ne pahapéti ákoti mihe'ókoati. Ipuhíkopeanehiko, vekópone ya none ovokúti. Kali tumúneke, pohú koépone ne Pêturu, pihópone ne ánju. ¹¹ Ina kôe isóneu ne Pêturu noixoâne itúkeovo kaná'uti neko koêku: “Énjoane itúkeovo kaná'uti pahúkinonu Vúnae ánjuna koíteovonu ya mani kixónuku Êrodi yoko ya mani uhá koeti kúxone júdeuhiko kíxeonu” koéne isóneu.

¹² Ina itúko isóneu ne Pêturu kixóvokumo, yane pihóne óvokuke Mâriya, eno Xuâum. Énomone neko Xuâum yonópoti íha Márku. Énomone ho'úxovo êno xâne itúkinoia orásaum. ¹³ Simoné'e ne Pêturu pahapétike

nonékuke ovokúti, ina ihapápako vò'u. Yane ipúhiko ovoxéti koéhati Rôdi noixóponoati itukóvotiye. ¹⁴Exó kixóponoa árunoe itúkeovo emo'u Pêтуру, itea ya koêkuni mîhe'okinoa pahapéti motovâti úrukeovo, kayú koépone ehákopeovo éto'okoponea po'ínuhiko itúkeovo Pêтуру. Koati yupihóvotine elókeyea okóvo neko árunoe. ¹⁵Ina kixoáhiko éto'oe:

—Koati iti pepokéxovoti!
—kixoanehiko.

Itea inamá'axo koyuhôa árunoe itúkeovo kaná'uti. Ina kixopâhikomaka:

—Ávaina koípihapatina Pêтуру nê'e —
kixoanehiko.

¹⁶Kene Pêтуру, óvaikone meúkeke ixómoyea ihápapako vò'u. Ehane mîhe'okinoahiko. Noixoânehiko itúkeovo koati Pêтуру, hána'iti iyúpaxeovahiko. ¹⁷Ina koexépuko vò'u ne Pêтуру pahukoâti kóyunuhikeovo. Yane kayúmakopinoanehiko kixoaku Vúnae veyópea ya ika'ákovokutike. Ina koemáka hunókokuke:

—Yokóyuhopinoamaka Teáku yoko po'ínuhiko úti xoko Jesus —koéne.

Yane pihópone po'íke ovokúti.

¹⁸Yuponíne, koyó'ikene neko húndaruhiko. Akó'oti exêa koêku ne Pêтуру. ¹⁹Pahukoâne Êrodi oposíkoponoati, ákone ínixapanahiko. Yane épemo'ikoane Êrodi ne húndaruhiko koyonoâti kixoku koêku, ina pahukôa Êrodi koépekeekonohiko. Ikénepoke neko koekúti, pího ne Êrodi Sezâreyake ukeâti Njúdeya. Kali ye'á koe káxe óveaya.

Ivokóvo Êrodi

²⁰Yanekôyoke koati imaíkinovati Êrodi ne xanéhiko íhae Tîru yoko íhae Sídom. Enepohikone xâne íhae neko pitivókohiko, kutikokó koéne isóneu noixoponea Êrodi, iyuní'ikoponoati, kaha'aínoati unátipea isóneunoahiko,

vo'oku itúkeovo poké'exa Êrodi úkea nikáhiko ne íhae Tîru yoko Sídom. Inúxotike, yúho'ixoponohiko koati payásoti ko'itúkeinoti nâti koéhati Mbalástu, enepone éxoti uhá koeti koekúti óvokuke Êrodi. Énomone porexôa úrukeovohiko xoko nâti yúho'ixoponeahiko. ²¹Yane ápe káxe ixíkoaku Êrodi símeahiko nonékuke. Yaneko káxe, itúkone koati uhé'ekoti ípovo ne Êrodi, iyóyonevo koeku itúkeovo nâti. Yane ivátakone xoko ivátakoku natíxea, ina koyúho. ²²Ina kohonóko emó'u neko xanéhiko ihayú'ikoati. Hara kôe yúho iyúni'ikeakehiko:

—Koati kuteâti yuho íhae vanúke râ'a. Hainá'ikopo yuho xâne! —koénehiko.

²³Énomone yaneko ókoku ôra, ápe ánjuna Vúnae ipihóponoti Êrodi vo'oku ínixea unáko neko iháyui'ikeekonoke. Yoko poéhane Itukó'oviti motokêa kixeekononeye iháyui'ikeekono. Ápe kanêti nikeâti mûyo, ivókovane Êrodi vo'ókuke.

²⁴Kene ne emo'u Itukó'oviti, inamá'axone ukopóno.

²⁵Enepone Mbaranâbe yoko Poúlu, uséxonehiko ítuke ya Njeruzálem, káyukopovohiko ya Antiokíya. Xuâum xanépo, enepone iháxonetimaka Márku.

Perekáxopono ne Mbaranâbe yoko Poúlu ya po'íke poké'e

13 Ápehiko porófeta yoko ihífaxoti ya xapákuke kutípoti Jesus yane imokóvokuti ya Antiokíya. Ká'aye koéhahiko: Mbaranâbe, Simeum Nîje, Lúsiu íhae Síreni, Saúlu, yoko Manâem, enepone koéxokeu ha'a Êrodi, ha'ínemaka Êrodi itukóvoikohiko kalivôno. ²Po'íke káxe koeku ho'úxinovohiko ítuke Vúnae, koane jejuá kó'iyeahiko oposíkoti xunako Itukó'oviti, hara kixoahiko Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti:

—Hexákinana ne Mbaranâbe yoko Saûlu itúkeahiko ne itukéti inzákiki-noake —kíxoane.

³Koêkuiko jejuá kó'iyeahiko yoko itúkea orásum, ípíhonehiko vô'u tutíkuke Mbaranâbe yoko Saûlu, koane pahúkeahiko itúkea ne páhoenoa Vúnae itúkea.

Koixómoneti koéhati Élima

⁴Yaneko pahukoâne Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti ne Mbaranâbe yoko Saûlu, pihónehiko ya pitivóko koéhati Seleúsiya. Énomone namúkea hána'iti vatéke yonoti kali poké'e koéhati Xípere kukúke úne. ⁵Simoné'e ya pitivóko koéhati Salámina, koyúhonehiko emo'u Itukó'oviti ya sinâgoga, enepone íhikaxovoku hó'e júdeuhiko. Yoko Xuaum Márku huvo'óxoahiko. ⁶Taru'úxoanehiko heú koéti neko kali poké'e, yane simóne pitivóko koéhati Páfu. Énomone tokópeahiko júdeu koixómoneti, itoti itúkea iyupánevoti, itea haináya xunákoke Itukó'oviti. Mbarjézu koéha. ⁷Hane óvo xoko hóyeno koéhati Sesiú Poûlu, ngovenâdo yaneko kali poké'e. Yoko koati hóyeno ko'isóneuti neko ngovenâdo. Ihákiko Mbaranâbe yoko Saûlu nê'e, vo'oku kahá'ayea kámokenoyea emo'u Itukó'oviti.

⁸Itea okópa koixómoneti ne Mbaranâbe yoko Saûlu. Yoko Élima koéhamaka neko koixómoneti sa'irí'okopovo íha ya emó'uke ngerêku. Ako akáha'aino ngovenâdo kutípea emo'u Itukó'oviti. ⁹Yane pono-ponó kixínoane úke Saûlu, enepone íháxonetimaka Poûlu. Yoko koati xúnati Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti xokóyoke koeku sayá'ikea. Hara kíxo:

¹⁰—Koati iti xe'exa Ndeâpu. Ainová koe semekénovo'iti yoko váhere koekúti ovô xikóyoke. Iti ka'anáneti uhá koeti únati koekúti. Namo hunóko képo'e'aki

ne ponóvoti íhíkavoti íhikaxovike Vúnae? ¹¹Kó'oyene ipihóponopitinemo Vúnae, kemítitinemo. Ákonemo ínixa ra uhápu'ine káxe yara ye'á koeti káxe —kíxoane Poûlu.

Énomone yaneko ókoku ôra, apé koéne kopúvahiyea úke neko hóyeno. Ehane ako ínixa. Yakukuhii kóyene oposíkoti hirikoâti. ¹²Noixoâne ngovenâdo neko koekúti, kutípoaneoxo. Yupihovó koe íháyu'ikea ne íhíkavoti ituke Vúnae.

Aukópovo Xuaum Márku ya Njeruzálem

¹³Ukeâti Páfu, namúkone hána'iti vatéke ne Poûlu yoko xánenahiko. Hane yonóhiko pitivóko koéhati Pêrji ya Páfílea. Kene Xuaum Márku, káyukopovone ya Njeruzálem, kurí kixone evo Poûlu. ¹⁴Ukeánehiko Pêrji, pihónehiko ya Antiokíya, pitivóko ovoti Písíteake. Ya sâputu pihónehiko ya íhikaxovokuke hó'e júdeuhiko. Urúkovanehiko, ina ivatáhiko. ¹⁵Usoné'e yúhoikeokono ne emo'u Itukó'oviti yútoeke Muíse yoko yútoeke porófeta, ina epemôa tutíyehikoya ápeyea emó'u ne evo Poûlu. Hara kíxoa ítaíka:

—Itínoe viyénoxapa íhae Izarâe, enepo áva yemó'u yenékike ra xanéhiko, yokóyuhua kó'oyene —kíxoanehiko.

Yuhu Poûlu ya Antiokíya, pitivóko ya Písíte

¹⁶Yane exépukone Poûlu, ina koexépukinoá vô'u pahukoâti yunukú kó'iyea. Hara kíxovokoxoa:

—Itínoe iyénonjapa íhae Izarâe, koane itínoe ákoti itukapu júdeu teyotímaka Itukó'oviti, yakámokenonu.

¹⁷Koati Itukó'oviti, Únae xanena úti, uti íhae Izarâe, noivókoxo voxúnoekene. Énomonemaka porexôa yupíheovo ukóponeahiko yaneko óveaku

poké'exake Ejítu, ina veyohíkopamaka ya hána'iti xunáko. ¹⁸ Ako ímaxapahiko Itukó'oviti upánini ako aúmati ne kixoku itúkeovo kúveu koarenta koeti xoénae koeku óvea yaneko poké'e ákoti apêti. ¹⁹ Yoko uké'exinoa Itukó'oviti seti koeti kó'ieovoku xâne ya poké'exa Kanâm, ina iko'íparaxea poké'exa ne voxúnoekene. ²⁰ Yoko uhá koêti neko vékokuhiko tukú koeti iko'íparaxoa neko poké'e, koaturu sentu sinkoenta koeti xoénae ómo. Ikénepoke, ina itúkinoa Itukó'oviti neko voxúnoekene inuxínoatihiko, yúhoikovoku tukú koeti kaxénake porofeta Samûe, enepone koyúhoti emo'u Itukó'oviti mekúke. ²¹ Yane épemonehiko Itukó'oviti itúkinoa natína. Koáne, itúkinoa Itukó'oviti kuteâti âha. Poréxo Sâu, xé'a Kí, ámoripono Mbejámi, itúkeovo natína kúveu koarenta koeti xoénae. ²² Veyopâne Itukó'oviti ne Sâu itúkeovo nâti, ípihone Ndávi. Yoko hara koe Itukó'oviti vo'ókuke: “Enepone Ndávi, xé'a Njése, íninja itúkeovo hóyeno hokoâti ne ngxoku ngo'ísoneueya, itukoâtimo uhá koêti ne anjá'inoa” kôe. ²³ Koati xapa amósenopono Ndávi úkea ne Jesus, enepone koitóvoviti, páhoe Itukó'oviti Izarâeke, kuteâti koeku yuho Itukó'oviti mekúke kó'ieyanemoye. ²⁴ Itea inúxotike, tumúneke símea ne Jesus, símo Xuaum Mbátita koyuhó'inoati emo'u Itukó'oviti ne heú koeti xâne íhae Izarâe, koyúhoti kónokea ikótivexea isóneuke ne pahúnevo yoko kuríkopea, koane áhikeovo. ²⁵ Yoko yaneko kóusokeaku ítuke neko Xuâum, ha kôe: “Haina ûndi ne íkitixanuke. Keno'ókotimo ingénepoke ne koati teyonéti ya uhá koêti. Muhíkova anjío'keova ngúxeinoa imo perékata, ako omóndokea” kôe. ²⁶ Itínoe iyénonjapa, ámoripono voxú'ikene Ábraum, yoko itínoe ákoti itukapu júdeu teyotímaka

Itukó'oviti, koati utíne koyúhoinokono ra ihíkauvoti koyúhoti koeku víteova ne pahúnevo ûti. ²⁷ Itea enepohikoneko ko'óvokuti ya Njeruzálem yóko'o neko tutíhiko, ako éxa itukóvotiye ne Jesus. Ákomaka éxa nekóyohiko kixó'ekone ne íhikaxovike porófetahiko yuhó'íkovoti heú koeti sâputu íhikaxovokuke hó'e. Yoko enepo koepékohiko Jesus, koati kousókoatihiko ne kúxoti yutoéti emó'uke Itukó'oviti. ²⁸ Upánini ákoyea ápahuina pahúnevo ne Jesus mani évotikokonoke koépekeokono, kóyeane épemeahiko Pilátu pahúkea koepékoati. ²⁹ Usoné'e ítukeinoahiko, yoko énomone neko uhá koeti yutoxóvotine emó'uke Itukó'oviti mekúke kixókonokumo Jesus, ina veyopókono ne muyo Jesus kuruhúke, ina ekoxókono. ³⁰ Itea koéxepukopa Itukó'oviti koukópeati xapa ivokóvoti. ³¹ Ápemaka xáneheixone Jesus yaneko ukêa Ngálíleya yóno Njeruzálem, ixómoti noixópa ike exépukopine kúveu ênoti káxe. Énomonemaka koyuhópo koeku noíxone xokóyoke xapa xanéhiko yara koeku kó'oyene —kíxovokoxoane Poûlu.

³² Ina koepómaka:

—Hara koyúhoinopinoe ûti inámati ihíkauvoti koeku Jesus, enepone kixínoake Itukó'oviti neko voxúnoekene mekúke ápeyeamo. ³³ Kóusokinoveane Itukó'oviti ne emó'uinoa, uti ámoripono. Koéxepukopo Jesus koukópeati xapa ivokóvoti, kuteâtímaka koêku ne yutoéti yane pí'ape Sâramu, enepone koêti:

“Iti koati nje'éxa. Kó'oyene indúkopovone yá'a” koêti. *Sâramu 2.7*

³⁴ —Koéxepukopinoake Itukó'oviti koukópeati xapa ivokóvoti, koati porexoâti ákoyeanemo ivákapu, kuteâtímaka koeku po'i yuho Itukó'oviti ya emó'uke, enepone koêti:

“Ngousókinopeatinoemo ra yunz’ino Ndávi, enepone sasá’iti emó’um ákoti aukápapu ikéne” kôe. *Izâiya* 55.3

³⁵ Énomone kó’inomaka po’i yuhôti ya Sâramu koêti:

“Ákomo síkea uké’eyeanne mûyo ne Sasá’iti Yovóxe xoko ekóxokonoku” kôe. *Sâramu* 16.10

³⁶ —Yoko enepo uséxoane Ndávi ne uhá koeti ahá’inoa Itukó’oviti itúkea ya kaxénake, ivókovopepo. Pihópone kuteâti koeku oxúnoekene, koane óvane mûyo yane ekóxopokonoku. Uké’epone yanekôyo. ³⁷ Itea enepone koéxepoepo Itukó’oviti ukópea xapa ivokóvoti, ako ávaheixa xoko ekóxokonoku, ako aúke’eyeanne muyóya. ³⁸ Itínoe iyénonjapa, ivéka’akanoe ra yuhó’inopi ûti itúkeovo xoko Jesus kotúyopeokono pahunévoti. ³⁹ Koati vo’ókuke Jesus sasá’ipea nonékuke Itukó’oviti ne uhá koeti xâne kutipoâti, sasa’ípeati uhá koêti neko koekúti ákoti oxéne sasá’ipea koeku hókea ne Ponóvoti Kixovókuti yútoe Muíse. ⁴⁰ Neíxapunoe mará’inamo itúkapu itínoe kíxo ne yútoe porófeta, enepone koêti:

⁴¹ “Itínoe émoketi, hána’itimo kénoko’iyi. Má koetímo yomíxone. Vo’oku apêtimo índuke ya kexénake ákotimo yakutípoa muhíkovo keuhápu’ikinakana” kôe —kíxovokoxoane Poûlu.

Habacuque 1.5

⁴² Yane ipúhikoapeane Poûlu yoko Mbaranâbe neko íhikaxovoku hó’e jûdeuhiko. Koeku ipúhikoapea, itaikoamaka xanéhiko káyukopinoamaka neko yúho yaneko keno’ókoti sâputu. ⁴³ Pihópone ne Poûlu yoko Mbaranâbe, êno jûdeu hokopâti, koánemaka po’ínuhiko teyoti Itukó’oviti ákoti itukapu jûdeu hokopâtimaka ne hó’e jûdeu. Koyúhoinoahiko evo Poûlu, kotíú’ikeati isóneu, kaha’aínoatihiko

ákoyea itávakea ne hána’iti seánakoa Itukó’oviti.

⁴⁴ Poéha sâputu ikéne, kalíhanini uhá kó’iyea ne ko’óvokuti yane pitivóko kámokenoponea emo’u Itukó’oviti.

⁴⁵ Itea noixoâne jûdeuhiko neko êno xâne, yupihovó koe ahúxukinovo okovo vo’oku íyokeovo ivávakeokono ne evo Poûlu. Ina turixóvo ne jûdeuhiko koémoke’eyea, koane koyúhoyea ákoyea akána’u neko yuho Poûlu. ⁴⁶ Itea ako kalíhuina píkea ne Poûlu yoko Mbaranâbe. Hara kíxovokoxoa:

—Konókoti itúkeovo itínoe jûdeu inuxó íkameokonoa ra emo’u Itukó’oviti. Itea koeku ákoyea yakáha’a, inixépovotinoe ákoyea yomótokea ko’íparayea ne inámapoti apéyeati ákotinemo hunókoku, koyuhópoinoatinemo ûti ne xâne ákoti itukapu jûdeu. ⁴⁷ Vo’oku hara koe páhoenonu ne Vúnae, ûndi yoko nza’íne:

“Íti indúko kouhápu’ikoati ne po’ínuhiko xâne ákoti itukapu jûdeu, motovâti iyúseyea ya uhá koeti kúveu mêum ne kixoku íteova xâne ya pahúnevo” kôe —kíxovokoxoane evo Poûlu.

Izâiya 49.6

⁴⁸ Kamoné’e yuho Poûlu neko ákoti itukapu jûdeu, yupihovó koe elókeyea okóvo koane iháyu’ikeahiko ne emo’u Vúnae. Yoko kutipo emo’u Itukó’oviti ne heú koeti xâne hoenáxovotine yonópeamo xoko Itukó’oviti ákotinemo hunókoku.

⁴⁹ Pihóne itóhineyeanne emo’u Vúnae ya uhá koêti neko poké’e.

⁵⁰ Itea enepohikone jûdeu, ítoa koésayu’ixea isóneu senóhiko koati teyonéti, teyotímaka Itukó’oviti, yoko isóneu pahúkotihiko yane pitivóko, kutí’inoke okópotihiko Poûlu yoko Mbaranâbe. Koati okopâti, ina kopúhikopahikomaka yaneko poké’exa.

⁵¹ Itea ikátatahevexopovo ne evo

Poûlu, kurikópoti ipú'ine pok'é oveâti hevékuke, exókoatihiko itúkeovo xâne ákoti omotókea íkameokono emo'u Itukó'oviti. Yane ukópononehiko pitivóko koéhati Íkoniu. ⁵²Kene neko hokópoti Jesus ya Antiokiya, koati hána'iti elókeyeahiko okóvo ikéneke Itukó'oviti, koane êno xunako Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti xokóyoke.

Yóno ya Íkoniu ne Poûlu yoko Mbaranâbe

14 Ya Íkoniu, koyúhopono íhikaxovokuke hó'e jûdeuhiko ne Poûlu yoko Mbaranâbe. Vo'ókuke neko kixoku koyúhoyea, yupihovó kôe êno xâne kutípoti Vúnae, jûdeuhiko koánemaka po'ínuhiko xâne ákoti itukápa. ²Enephikone jûdeu ákoti akutipo yuho Poûlu, kopúhiko tuti xâne ákoti itukapu jûdeu, íhíkaxoati okópea Poûlu. ³Itea kóyeane xu'íkeneyea ne evo Poûlu yaneke pitivóko, koane ako kalíhuina píkea koyúhoyea emo'u Vúnae. Poréxoá Itukó'oviti itúkea iyupánevoti koane koekúti ákoti po'i itoâti itúkea, kouhápu'íkoati yane ítuke itúkeovo koati kaná'uti ne yuhôti koêku ne hána'iti seánakoa. ⁴Yanê'e, haxákeovokoko ne xanéhiko yane pitivóko. Ápe kotíxoti jûdeuhiko puvoti Poûlu, ina apê kotíxoti evo Poûlu. ⁵Yane ho'úxovone ne jûdeuhiko, yóko'o ne po'ínuhiko xâne ákoti itukapu jûdeu, koánemaka ne tutíyehiko okópea evo Poûlu. Koati kaha'ati váherexea ítukeino Poûlu yoko Mbaranâbe, koane koépekea, hepokoâti ya mopô. ⁶Eyekóxoane Poûlu yoko Mbaranâbe, kohó'ine xoko pitivókohiko íháxoneti Lístara yoko Ndêrbe ya Líkauneake, koánemaka xoko po'ínuhiko pitivóko ákoti ahikâ. ⁷Énomone koyúhoyeamaka ne inámati íhíkauvoti koeku Jesus.

Ya Lístara koítovokono hóyeno ákoti yána isayú'ixovoti hêve

⁸Ya Lístara, ápe hóyeno ákoti yána. Poéhane ivátaixea itúkovo, vo'oku omeátinekene ákoyea ehévekapu ne hêve. Ako lévekexeaku. ⁹Enepone hóyeno, ixomo kamokéno Poûlu koyúhoyea. Yane pono-ponó kixínoane úke Poûlu koane noíxea itúkeovo kutípoti ápeyea xunako Itukó'oviti, motó'inovake koíteovokono. ¹⁰Ina kohonóko emó'u ne Poûlu kíxea:

—Yexépuka! Xe'ó yáko! —kíxoane.

Énomone yanê'e, xépu koépone neko hóyeno koane yonópea. ¹¹Noixoâne xanéhiko neko ítone Poûlu itúkea, hara koe emó'u vaúkexeahiko ya emó'uke:

—Simó'ovinehiko ra íhae vanúke ikútipasikovovitihiko, uti xâne yara pok'é —koénehiko.

¹²Ina itukínohiko evo Poûlu íha hó'ehiko. Njúpíte íhaxea Mbaranâbe. Kene Poûlu, vo'oku itúkeovo énomone ixomo koyuhô, Mérkuriu íhaxea. ¹³Yoko nonékuke páhapetea ne pitivóko, ápe hána'iti péti imóko'íkokonoku ne Njúpíte. Enepone sasedóti inuxínoti xâne hó'eke, kaha'a íháyu'íkea evo Poûlu. Hukínóvoti ómea vûi páhapeteake ne pitivóko koane iyoyónevoti itunoêvoti ikó'iparaxoke evo Poûlu. Mani isukoâti ne vûi itúkoti ikó'iparaxoke Poûlu yoko Mbaranâbe kuteâti kixoku Njúpíte hó'e. Yoko kutipasí koémaka isóneu xanéhiko ho'uxóvotiya. ¹⁴Exoâne ápostuluhiko, enepone Mbaranâbe yoko Poûlu, âha ne xanéhiko itúkinoa, kávarerekexo ípovo muyókuke, éxokovope yupíheovo ikótivexea isóneuke neko koekúti, ina ehakóvo xokóyoke neko xanéhiko. Hara kíxovokoxoa:

¹⁵—Ítínoe hóyeno, na koeti kixíneaneyé? Utímaka xâne kiteátinenoe. Enepone yeópone

iséneuke, kúteanemaka veópone. Hara simíno úti koyúhoyea úti ra inámati ihíkauvoti koyúhoti koeku Jesus, maka kiríkapanenoe ra koekúti hékone ákoti itóponone, koane hekápanemaka ra koati kaná'uti Itukó'oviti, enepone pahukoâti apé kó'iyea ne vanúke, koáne ra poké'e, koánemaka ne úne ya mar yoko uhá koeti ovâtihiho. ¹⁶Yaneko káxehiko pihôti, síkoa Itukó'oviti pihohí kó'iyea ne uhá koeti xâne ikéneke koêkuti áha hókea. ¹⁷Itea kóyeane ápeyea koekúti, ítuke vo'u Itukó'oviti, kouhápu'ikinoati ne xanéhiko yara poké'e itukóvotiye ne Itukó'oviti. Énomone ne uhá koeti únati ítuke kuteâti koeku pahúkinopinoe úko ukeâti vanúke, koane itúkinopinoe kaxena itóvope ha'i nonéti, koane poréxeopinoe nikokónoti motovâti imétaxivo, koánemaka elókeko yokóvo —kíxovokoxoane Poûlu.

¹⁸Upánini koéneye yuho Poûlu yoko Mbaranâbe, kalíhanini ákoyea íta sayá'ikea neko ákoti yumaxápu xâne kaha'átihiho oró'okinoa hó'openo mani ikó'iparaxoake. ¹⁹Yoko ápe júdeuhiko fhae Antiokíya yoko fhaemaka Íkoniu kopuhíkoponeati túti neko xanéhiko, ihíkaxoati okópea Poûlu koane hepókea ya mopô. Yane hepókoanehiko, ina kahakôa meúkeke ya pitivóko po'okoâti ivókeovone. ²⁰Itea yakukú kixo Poûlu ne kutípotihiko Jesus, yane exépukopone ne Poûlu, ina urúkopovamaka ne pitivóko. Poéha káxe ikénepoke, pihópone Poûlu ya pitivóko koéhati Ndêrbe. Mbaranâbe xanépo.

Kayukópovo evo Poûlu ya Antiokíya, pitivóko ya Sírea

²¹Koyuhoâne evo Poûlu ne inámati ihíkauvoti koeku Jesus ya Ndêrbe, êno xâne hokópoti Jesus. Ina kayukópo-vamaka evo Poûlu neko pitivókohiko

okóponoku inúxotike, enepone Lístara, Íkoniu yoko Antiokíya. ²²Yâkonoye, kótiu'ikeahiko isóneu ne hokoti Jesus, enekoâti kóxuna'ixeovohiko ikéneke Vúnae koane ákoyea aúkapapu ikéne. Éxokoahikomaka enó'iyea kotíveti koekúti nókone vékea úti tumúneke seópea úti natíxokuke Itukó'oviti vanúkeke. ²³Ina itukínomaka póhutihiko imokóvokuti inuxínoati ne itukéti. Ikénepoke, ina itukínnoahiko orásum koane jejuá kó'iyea, epémoti xunako Itukó'oviti oúkeke, ina kuri'ókoahikomaka Itukó'oviti, enepone kutíponehiko, epemoâti huvó'oxea.

²⁴Ina ukopóno ne evo Poûlu. Poké'e koéhati Písita tarú'uxohiko yonoti Páfileake. ²⁵Yane koyúhonehiko emo'u Itukó'oviti ya Pêrji. Ikénepoke, ina yonôpo Átalea. ²⁶Ukopeâne Átalea, namúkopo hána'iti vatéke kayukópovoti Antiokíya ya Sírea, úkeakuhiko inâ pahukókono yâtikeneye enepo inâ epemínokonomaka seánakoa Itukó'oviti yane itukéti úseune kó'oyene.

²⁷Seopónehiko, enepo ho'uxónemaka ne kutípotihiko Jesus imokóvokutike, koyúhopinoa evo Poûlu uhá koeti kíxoaku Itukó'oviti ikó'itukexea ya ítukeke, koane kíxoakumaka Itukó'oviti míhe'okinoa ne ákoti itukapu júdeu oxene kutípea. ²⁸Kali êno ókea evo Poûlu xapákuke neko kutípotihiko Jesus.

Apê ho'uxóvoti ya Njeruzálem

15 Ápehiko xâne ukeâti Njúdeya ihíkaxoponoati neko ákoti itukapu júdeu kutípotihiko Jesus. Hara kíxoa íhikaxea:

—Enepo hákotinoemo sirkunsidá kê itikoâti kexé'uke ne hoénaxovope itíkivo xanena Itukó'oviti, kuteâti íhikaxovike yútoe Muíse, ákomo oxéne sesá'ipi ya pe-húnevo —koe íhikaxea.

²Êno poé'ainoa isóneu Poûlu yoko Mbaranâbe yûho neko ukeâti Njûdeya, koane kali xúnati yumópeokoko vo'ókuke. Ina kousókohiko isóneu ne kutípoti Jesus kónokea yónea ne evo Poûlu ya Njeruzálem koánemaka ne po'ínuhiko noivókoeti xapákuke, motovâti épemo'ikoponeahiko ápostulu, enepohikoneko xâneheixone Jesus, isóneunoa yóko'omaka isóneunoa po'ínuhiko inuxínoti ítuke Itukó'ovitiya. ³Enepohikoneko xâne ho'uxínovoti ítuke Vúnae pahúkoti evo Poûlu yónea Njeruzálem, kali xanee kíxoahiko oxéneke. Yane pihóne ne evo Poûlu. Hane vekóhiko poké'exa Fenísea yoko Samâriya. Koêkuti vékoku xapákuke ne kutípoti Jesus, éyekoxoa ápeyea hokópoti Jesus xapákuke xâne ákoti itukapu jûdeu. Uhá koêti neko kutípoti Jesus kamoâti, yupíhova elókeyea okóvo. ⁴Enepo simohíko ya Njeruzálem, enepohikone kutípoti Jesus-ya koánemaka ne ápostuluhiko, yóko'omaka ne po'ínuhiko inuxínoti ítuke Vúnae, elókea okóvo símea ne evo Poûlu. Ina koyuhó'inoa Poûlu yoko ha'ínehiko heú koêti kíxoaku Itukó'oviti ikó'itukexea ya ítukeke. ⁵Itea ápe farízeu, enepone yuixóvoti hókea yútoe Muíse, kutípotimaka Jesus anavókovovoti ne po'ínuhiko ho'uxóvotiya. Ina koyuhoâhiko kónokea sirkunsidá kó'iyea ne po'ínuhiko xâne ákoti itukapu jûdeu koane kónokea yúixeovo hókea yútoe Muíse.

⁶Yane ho'úxovone ne ápostuluhiko koánemaka ne po'ínuhiko inuxínoti ítuke Itukó'oviti oposíkoti póneovoku isóneunoa ne koekúti. ⁷Enoné'e yûho'ixeokoko vo'ókú, ina exepúko ne Pêturu. Hara kíxovokoxoa:

—Itínoe mbo'ínu xoko Jesus, yéxoano mekú'iyeeane noivokoxonu Itukó'oviti xapákuke úti ngoyúhoyea ne inámati ihíkavoti koyúhote

koeku Jesus xapákuke po'ínuhiko xâne ákoti itukapu jûdeu, motovâti kámea yoko kutípea. ⁸Itukó'oviti enepone éxoti isóneu uhá koeti xâne, énomone exókovi koêku yaneko pahukôa ne Sasá'iti Omíxone ovo'ó kó'iyea ne po'ínuhiko xâne ákoti itukapu jûdeu, kuteâtimaka kixó'oviku yanekôyo, uti jûdeu. ⁹Ako ápahuina ínixone Itukó'oviti poé'ayea úti, uti jûdeu, yane xâne ákoti itukapu jûdeu. Kasása'ikopamaka Itukó'oviti nekóyohiko yane pahúnevo vo'oku kutípea, kuteâtimaka kixó'oviku. ¹⁰Ná'ikopo koeti kehá'ainonoe yopósi'okivo Itukó'oviti koeku kehá'ainoa ne xâne ákoti itukapu jûdeu hokópotine Jesus itúkea kixovókuti ákoti vitâ vitúkea, ákotimaka itâ voxúnoekene? Yara kêku, kutí kôe íkeínoxoatihiko koati ínati koekúti ákoti itoâti koínoyea. ¹¹Koati kutipoâti úti itúkeovo vo'oku seánakovi Vúnae Jesus vitínovoke ya pahúnevo úti. Yoko énomone kutí'inoke itóvotimaka ya pahúnevo ne po'ínuhiko xâne ákoti itukapu jûdeu —kíxovokoxoane.

Koeku isóneunoa Teâku

¹²Énomone yanê'e, kóyunukovone neko heú koeti xâne ho'uxóvoti. Ina kamokénohiko Mbaranâbe yoko Poûlu koyuhó'iyeeati koêku ne êno iyupánevoti poréxoake Itukó'oviti itúkea xapákuke po'ínuhiko xâne ákoti itukapu jûdeu, koane po'ínuhiko koekúti ákoti po'í itukoâti kuteâti. ¹³Uke'éxonehiko koyúhoyea, hara kíxovokoxoa Teâku:

—Itínoe mbo'ínu xoko Jesus, ivévaka ra yûnzo. ¹⁴Kámoanemeku úti ne Simaum Pêturu koyuhó'iyea koêku inâ ihaxíkoa Itukó'oviti ne ákoti itukapu jûdeu hokópea, motovâti itúkea xanéna. ¹⁵Yoko koati énomonemaka koéneye yútoe porófetahiko, enepone

koyúhoti emo'u Itukó'oviti mekúke, xoko kó'iyekaku:

¹⁶ “Ikénepoke ra koekúti, aungóvotimo ngoéxepukopeamo ne kúxoti natíxoku Ndávi, enepone kutí koeti ovokúti itohíneotine. Enepone kixovókuti uké'etine yara koeku kó'oyene, ingo'ínamakopatimo. ¹⁷ Yane oposíkonutimo uhá koeti po'ínuhiko xâne, enepone uhá koetímó kó'iyevoku xâne ákoti itukapu júdeu ikoseânaxovonuti. ¹⁸ Énomone kôe ne Itukó'oviti, enepone koughápu'ikoati ra koekúti mekúke” koe yútoe porófeta. *Amós 9.11-12*

¹⁹ Ina kixovókokopamaka Teâku:

—Kuteâti koêku ra yuho porófeta, íninjoa unáko ákoyea aina víxa ne po'ínuhiko xâne ákoti itukapu júdeu hokópotine Itukó'oviti. ²⁰ Yusikóne pohu yutóxinoa uti koyuhópeti koyuhó'inoati úti ákoyea yusíka níkea nikokónoti ikó'iparaxokonoke sánduhiko, koane ákoyea yusíka kapíneyea xâne ákoti itukapu koati múnzone, koane ákoyea yusíka níkea nau hó'openo kotitínóeti yoko íti. ²¹ Vo'oku koati énomone koéneye ne ihíkavoti yútoeke Muíse. Yoko ukeátinekene, kóyekune ápeyea koyuhoâti ya uhá koeti pitivóko enepo yuhoíkokono ne yutoéti ya sâputu, ho'úxovope viyéno júdeu íhikaxovokuke hó'e.

Yutoéti yonoti xapa xanéhiko ákoti itukapu júdeu kutípoti Jesus

²² Yanê'e, enepohikoneko ápostulu yóko'o ne po'ínuhiko inuxínóti ítuke Itukó'oviti ya Njeruzálem, koánemaka uhá koêti ne po'ínuhiko kutípoti Jesus ho'uxínóvoti ítuke Itukó'oviti, ínixoa unáko noívokoxea hóyenhiko xapákuke, páhoemo xanépea Poûlu yoko Mbaranâbe ya Antiokíya. Enepone noívokoe, énomone ne Njûda,

iháxonetimaka Mbarasâpa; yókomaka Síla. Aínovo koati teyonéti xapákuke neko kutípoti Jesus. ²³ Énomone ominôa ne yútoe. Yoko hara kôe ne koyuhópeti ómone:

“Ítínoe po'ínu úti xoko Jesus, itínoe ákoti itukapu júdeu ya Antiokíya, Sírea yoko Silísea, yúhoikopinoe úti, uti ápostulu yoko inuxínóti ítuke Itukó'oviti yâye, uti pe'ínu xoko Vúnae.

²⁴ “Véxoa ápeyea xâne ukeâti xapákuke úti, ákoti itukapu páhoe úti, kopoé'akoponoti iséneu ya kixoku íhikaxea emo'u Itukó'oviti. ²⁵ Kutikokó kó'inoa visóneu kónokea noívokoxea uti hóyeno, páhoe úti xepákukenoe xanépea ra pi'âti hóyeno ákoti omotóva vokóvo, enepone Mbaranâbe yoko Poûlu, ²⁶ hóyenhiko koitóponovoti kotíveti, mani koépeutimaka vo'oku itúkea ítuke Vúnae Jesus Kristu. ²⁷ Pahúkinopimaka uti Njûda yoko Síla. Énomonemo koyuhó'inopeano ne ra koekúti simapíne. ²⁸ Koati inixoâti Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti koánemaka úti ákoyea yusíka kuríuxinopea uti po'i nékone itíki ákoti itukápa ne koati nokonéti, enepora páhoenopi úti itíki. ²⁹ Harâ'ahiko: ákoyea nike nikokónoti íparaxeekonoke sánduhiko, koane ákoyea nike íti koane nau hó'openo kotitínóeti, koane ákoyeamaka yakápínea xâne ákoti itukapu koati múnzone. Koati únatimo yokohíyanavoa ra koekúti kixínopike úti yarâ'a. Koékuikone yuhó'inopi úti” kôe ne yútoehiko.

Yuhoíkoa íhae Antiokíya ne koyuhópeti

³⁰ Úkeane pího neko pahoéti ya Antiokíya. Simoné'eya, ina ho'uxôa heú koêti neko kutípoti Jesus, yane poréxoane neko koyuhópeti ómone. ³¹ Yuhoíkoanehiko, koati yupihovó koeti elókeyeahiko okóvo vo'oku koati

kouhépekopeati isóneu. ³²Enepone Njûda yoko Síla, koatímaka porófeta koyúhoti kouhapu'ikinoake Itukó'oviti. Kouhépekomaka isóneu kutípotihiko Jesus neko pi'âti vo'oku kixoku enékea, koane kóxunakoamaka ikéneke Vúnae. ³³Kali ôvane xapákuke. Yane poréxoanehiko kutípoti Jesus aukopeovo xapa pahukoâti kaha'aínoatimaka unako koêku yaneko pihópeaku. (³⁴Itea ínixoá Síla unáko óveakoneya.)

³⁵Ôvaikone Poûlu yoko Mbaranâbe ya Antiokiya. Enómaka po'ínuhiko ha'íne ihíkaxoati koane koyuhoâti ne emo'u Vúnaeya.

Haxakeôvokokone Poûlu yoko Mbaranâbe

³⁶Ikénepoke, hara kíxoá Poûlu ne Mbaranâbe:

—Vaúkapapu noíxoponea po'ínu ûti xoko Jesus ya uhá koeti pitivóko vékokune koyúhoyea ûti emo'u Vúnae yanekôyo, maka véxane kóyekuhiko —kíxoane.

³⁷Yoko kahá'ainoa Mbaranâbe ne Xuâum iháxonetimaka Márku xané'iyéa.

³⁸Itea ínixoá Poûlu ákoyea yusíka kó'iyeaneye vo'oku yanekôyoke ya Páfílea, kurí kíxoá ne itukéti aukópovoti ikéne. Ákone axéna ya itukétike.

³⁹Koati yupihóvati ákoyea akútikoko isóneunoa Poûlu yoko Mbaranâbe, kutí'inoke haxakeôvokokoti vo'ókuke. Pihóne Mbaranâbe Xíperেকে ya hána'iti vatéke. Márku xáne. ⁴⁰Kene Poûlu, Síla noívokoxo. Úkeane pihohíko neko pi'âti itukínoane orásaum po'ínuhiko kutípoti Jesus, epemínoati seánako Itukó'oviti.

⁴¹Hane vekóhiko poké'exa Sírea yoko Silísea huvo'óxoati ne kutípotihiko Jesus xoko póhutihiko imokóvokuti kóxuna'ixeovo ikéneke Vúnae.

Xanêa Timóti ne Poûlu yoko Síla

16 Ehane símo ne evo Poûlu ya pitivókohiko koéhati Ndêrbe yoko Lístara. Ápe kutípoti Jesus-ya koéhati Timóti, xé'a seno jûdeu kutípotimaka Jesus. Kene há'a, ngerêku. ²Enepone Timóti, ínixoá kutípotihiko Jesus ya Lístara yoko Íkoniu itúkeovo koati ponóvoti kixoku itúkeovo ikéneke Vúnae. ³Yane kahá'ainoa Poûlu xané'iyéa. Énomone sirkunsidá kixínoa inúxotike, pikoti poé'ainoa isóneu jûdeuhiko, enepohikone ko'óvokuti yane pitivóko koane xe'ókuke, enepo hákoti sirkunsidá kixôa, vo'oku heú koe xâne éxea ákoyea itukapu jûdeu ne ha'a Timóti. ⁴Úkeane pihohíko. Koêkuti pitivóko vékoku, éxokoa evo Poûlu ne kutípotihiko Jesus yútoe neko ápostuluhiko yoko po'ínuhiko inuxínoti ítuke Itukó'oviti ya Njeruzálem, maka hákanehiko neko koekúti ínixoné evo ápostulu kónokea hókeokono. ⁵Énomone kutí'inoke koukóponovoti ikéneke Itukó'oviti ne kutípotihiko Jesus xoko póhutihiko imokóvokuti. Koane káxe, káxe kurí'uxeovo yé'akeye xâne kutípoti Jesus.

Noíxone Poûlu ya kutí koeti hopúne koeku óvea Torôadi

⁶Heú kíxoá yónea evo Poûlu ya poké'e koéhati Firíjea-Ngalásea vo'oku ávoyea síka Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti yóneahiko Ázea koyúhoponea emo'u Itukó'ovitiya. ⁷Ye'éxonehiko poké'exa Mísea, mani yonotíhiko íyeu Mbítinea, itea ávomaka síka Sasá'iti Omíxone Jesus yóneaya. ⁸Yane tarú'uxonehiko Mísea koane símea ya pitivóko koéhati Torôadi. ⁹Yaneko yóti koeku óvea yane pitivóko, ápe éxokoake Itukó'oviti ne Poûlu ya kutí koeti hopúne. Hara noíxo, hóyeno íhae Masêdonea xe'ó koyêti ihaxíkoati. Hara kíxoá:

“Kiná'aka yâkeneye ya Masêdonea, hivá'axapanavi” koéne. ¹⁰Ehá'axo ápe neko éxokoake Itukó'oviti ne Poûlu, kóusokovone úti vóneaya, vexoâti itúkeovo Itukó'oviti ihaxíkovi koyúhoponea úti ne inámati ihíkavoti koyúhóti koeku Jesus xapákuke ne íhae Masêdonea.

Hokôpo Jesus ne sêno koéhati Lîtea ya Filípu

¹¹Vipuhíkeane Torôadi ya hána'iti vatéke, ponó koene uti Samotarásiya. Po'ípone káxe ina vitopóno pitivóko koéhati Neápu. ¹²Ukeâti Neápu, Filípu vóno. Enepone pitivóko, koati hána'iti, epó'oxo koati exóneti yane po'ínuhiko pitivóko ya Masêdonea. Kutí koe kixoku koêku ya Róma yane pitivóko vo'oku itúkeovo ne ponóvoti kixovókuti ya Róma hokokónoya. Énomone vóko kali ye'á koeti káxe. ¹³Simovóne sâputu, vipúhikea ne pitivóko vonoti xe'o huvêo vo'oku hara koeti visóneu: “Anêkomea ho'úxovoku xâne itúkea orásaum” koeti visóneu. Simoné'e utíya, ina vivatáko koane yúhoikea úti ne senóhiko ho'uxóvotine, koane koyúhoinoa úti ne emo'u Itukó'oviti. ¹⁴Xapákuke neko senóhiko kamokénoviti, ápe koéhati Lítea, íhae pitivóko iháxoneti Tiyâtira. Ká'aye itúkovo neko sêno, kaváneti koati únati ipovóti kalísoti híyeu. Koatímaka teyoti Itukó'oviti neko sêno. Míhe'okea isóneu Itukó'oviti kutípea neko yuho Poûlu. ¹⁵Ina ahíkovomaka iháke Jesus, koane uhá koeti xâne íhae óvokuke. Ike áhikinevo hara kixó'ovi:

—Itukapu kitipoâteoxo indúkeovo hokópotine Jesus, yaxénaponuikopo óvonguke. Koati yókokunemo njokóyoke —koéne yuhó'inovi.

Éno íta'ixeovi, ehane xanépoa úti.

Koitóvokono árunoe vekoti kovóti

¹⁶Po'íke káxe koeku vónea ho'úxovokuke xâne itúkea orásaum, ítokopovovi árunoe éxoti vékea kovóti vo'oku itúkeovo úroevo ndémoniu. Éno írikuxea ne hóyenohiko kovoxeâti neko árunoe. ¹⁷Koêkuti vékoku ne Poûlu koánemaka úti, hokó'ovi neko árunoe koane vá'uixea. Hara koe yúho vá'uixea: —Enepora hóyenohiko, aínovo ovóxehiko Itukó'oviti, enepona koati payásoti ya uhá koêti. Epó'oxo simínoko koyúhoinopinoo kixeku ítivoa ne pehúnevo —kóye.

¹⁸Koati ênoti káxe kóyeyeaneye. Ehane ímaxova Poûlu. Na'akené kó'inoane, ina kixôa neko ndémoniu:

—Ya iháke Jesus Kristu mbahúkopi ipíhikopi ra árunoe —kíxoane.

Koati énomone yaneko ókoku ôra ipúhikopeane ndémoniu neko árunoe.

Yehépóke'exókono ne Poûlu yoko Síla

¹⁹Noixoâne hóyenohiko kovoxeâti neko árunoe ákoyeanemo namúkope tiúketi vo'ókuke, namúkonehiko Poûlu yoko Síla, ina kahakôa parásake nonékuke ne pahúkotihiko yane pitivóko. ²⁰Isímoane nonékuke neko exeâti koêku ne koekútihiko yane pitivóko, hara koéhiko:

—Enepohikora hóyeno jûdeu, koati kopoé'akoti isóneu xanéhiko yara pítivokona úti, ²¹ihífaxoti kixovókuti ákoti omotóva kutípea úti, ákotimaka omotóva hókea úti vo'oku uti rómanu —koénehiko.

²²Yane kutikokó koe isóneu ímaikinovo evo Poûlu neko êno ho'uxóvoti xâne. Ina véyo ípovo evo Poûlu neko pahúkotihiko koane pahúkea yehépoke'exeokono ya itátane tikóti. ²³Enoné'e yehépoke'exeokono, ina kurikókono ika'ákovokutike. Koati ixikó'okokonoti ne éxoti koeku

iká'aeti kókohiyana kixoixea motovâti ákoyea itápuhiko. ²⁴Kamoáne éxoti koeku iká'aeti neko emó'uínokono, ina ómo evo Poûlu xoko koati tiú'iyeku iká'akeokono xâne, ínamaka ikahévexoa. Títíu kíxea hêve ya koati êno ínati tâpoa. ²⁵Xu'ikénene, kuteâti kuku yóti, ixómonehiko itúko orásau ne Poûlu yoko Síla xoko iká'akokonoku, koane imóko'ixeovohiko ihayú'ikoti Itukó'oviti. Yoko kámokenoane po'ínuhiko iká'aeti. ²⁶Yane apé koéne xúnati iyuyôti poké'e koyuyoâti neko ika'ákovokuti ukeâti poéheveke. Uhá koe imíhe'okea páhapetea neko ika'ákovokuti vo'ókuke, epó'oxo heú koe ikúxeyea neko korénde, iká'o neko iká'aetihiko.

Hokôpo Jesus neko éxoti koeku iká'aetihiko

²⁷Yane iyukovó koéne neko éxoti koeku iká'aetihiko. Noixoâne mihe'oké kó'iyean neko pahapétihiko, hé kixone hána'iti pirítauna, mani koepékopovoti. Ikutíxati kohó'itinehiko neko iká'aeti óyonone. ²⁸Itea vaúkoa Poûlu. Hara kíxoa: —Hako kixevóneye! Vanéye, uhá koeti úti, uti iká'aeti —kíxoane.

²⁹Ina pahúko íhuxeokono yúku neko éxoti koeku iká'aetihiko. Yane éhakovo úrukeovo xoko óvoheixoku Poûlu yoko Síla, ina ipuyúkexea nonékuke xaneâti ínayea honónoko múyo. ³⁰Yane ina kopúhikopo evo Poûlu meúkeke. Hara kíxoa:

—Unaém, kuti ngónoko motovâti ín-deova ne mbahúnevo?

³¹Ina yumopâ evo Poûlu:

—Yakútípo Vúnae Jesus. Énomonemo koitóvopi ya pehúnevo, koánemaka uhá koeti xâne íhae yóvokuke —kíxoane.

³²Yane koyúhoínokane evo Poûlu emo'u Itukó'oviti neko hóyeno, koáne ne uhá koeti xâne íhae óvokuke. ³³Énomone yaneko ôra ya yóti,

kátarakopone evo Poûlu neko éxoti koeku iká'aetihiko, kipo'íkopinoti óko'onevo ike yehépoke'exinekono. Ikénepoke, áhikovo neko hóyeno ya íháke Jesus koánemaka uhá koeti xâne íhae óvokuke. ³⁴Ina ómo evo Poûlu óvokuke porexoâti níka. Êno elókeyea okóvo neko hóyeno koánemaka uhá koeti íhae óvokuke vo'oku kutípeanehiko Itukó'oviti.

Koeku yuhó'inoa tutíyehiko ne evo Poûlu

³⁵Yuponíne, pahúkone pulísea ne tutíyehiko xokóyoke ne éxoti koeku iká'aetihiko, pahukoâti kuríkoepa evo Poûlu.

³⁶Ina kíxo evo Poûlu neko exoti koeku iká'aeti koyonoâti:

—Pahúkonu tutíyehiko nguríkoepopínoe. Motóvane pihépi, ákonemo yuvópínoe —kíxoane.

³⁷Ina yumopâ Poûlu:

—Ako yúhaikakana úti motovâti éxeokono ápeyea pahúnevo úti, itea kóyeane pahúkeovihiko yehépoke'exekono úti parásake nonékuke uhá koeti xâne, ina kurikó'ovi ika'ákovokutike. Ako omótova kixeokononeye úti, uti ovóheixoti opékuke xunáko ne ponóvoti kixovókuti ya Róma. Inípono kahá'ayeahiko pahúkea kuríkoponeokono úti kó'yene he'ono'ú koêti ákoti exoâti. Ako yusíka kó'iyeaneye. Kena'ákanehiko kuríkoepovi —kíxoane Poûlu.

³⁸Ina aukópovo neko pulísea xokóyoke ne tutíyehiko koane éto'okopeahiko yuho Poûlu. Kamoáne tutíyehiko neko yuhó'inoa pulísea, yupihovó koéne píkea exoâne ápeyea xunáko ne ponóvoti kixovókuti ya Róma kotíxea evo Poûlu. ³⁹Yane pihóne neko tutíyehiko xoko evo Poûlu. Hara kíxoahiko:

—Hako kixe'évi. Pahúkovo úti — kíxoanehiko.

Ina kurikópohiko evo Poúlu koane épemo'ixeahiko ipúhikoepa neko pitivóko.

⁴⁰ Ipuhíkopeane ika'ákovokuti, pihóponehiko óvokuke Lítea. Noixópo po'ínuhiko kutípoti Jesus ne evo Poúlu, kóxunakoepa isóneu, ínahiko pihôpo.

Poúlu yoko Síla ya Tesálonika

17 Vekoáne Poúlu yoko Síla ne pitivókohiko koéhati Ánfipoli yoko Apólonea, yane simónehiko ya Tesálonika. Yaneke pitivóko ápe sinâgoga, íhikaxovoku hó'e jûdeuhiko.

² Koati kixóvokune ne Poúlu koêkuti yónoku opósikea ne jûdeuhiko. Hukínóvoti píhea sinâgogake. Mopó'a sâputu yónoheixoa Poúlu, koyuhó'inoati koêku ne yutoéti ya emó'uke Itukó'oviti.

³ Koúrapu'ikinoa Poúlu koêku neko yutoéti, koyuhó'inoati kónokea koítóponeovo kotíveti ne Mésiya, enepone páhoe Itukó'oviti koíteovo xâne, koane kónokeamaka ivókeovo yoko exépukopea ukópea xapa ivokóvoti. Haramaka kíxovokoxoa:

—Enepone Jesus ngixínopikeneo, énomone itukóvo Mésiya, páhoe Itukó'oviti koíteovovi —kíxovokoxoane.

⁴ Xapákuke neko jûdeuhiko, ápe itukínoati isóneu neko yuho Poúlu koáne kutipoâti. Yane kahá'ineponehiko Poúlu yoko Síla. Xapákuke ne xâne teyoti Itukó'oviti ákoti itukapu jûdeu, enómaka kutipeâti yûho, koánemaka senóhiko teyonéti yane pitivóko.

⁵ Itea ahúxukinovo okovo evo Poúlu neko jûdeuhiko ákoti akutipo Jesus. Koáhati iyókovatihiko kíxoaku xanéhiko ivávakea evo Poúlu. Hukínóvoti ítaikoponea koyuvórixovoti hóyenhiko xané'iyea. Ina koturíhikopono xanéhiko yaneke pitivóko, kopuhíkeati tûti, íhíkaxoati okópea evo Poúlu. Yane

pihónehiko óvokuke Njázaum, kahá'atihiko veyóponea evo Poúlu koane káhakea meúkeke nonékuke neko xanéhiko. ⁶ Itea ako inú'ika. Yane namúkohiko Njázaum koane po'ínuhiko kutípoti Jesus, ina kahakoâhiko nonékuke ne pahúkoti yane pitivóko. Yane hara kíxoahiko:

—Simó'ovinemaka ne hóyenhiko yómoti koésayu'íxea isóneu xanéhiko ya uhá koeti kúveu mêm. ⁷ Poréxo Njázaum ókea óvokuke. Enepohikone hóyeno, ánovovo okópoti yuho Sêza, natina úti vo'oku koyúhoyea ápeyea po'i nâti koéhati Jesus —kíxoanehiko.

⁸ Kameáne xanéhiko koánemaka ne pahúkotihiko yane pitivóko neko yûho, ako aúhepe isóneu. ⁹ Itea kóyeane kuríkopeahiko Njázaum yoko ha'ínehiko. Itea tumúneke yusíkea pihópea, kónoko poréxea tiúketi. Yoko enepo hákoti po'i évotikokonoke ikénepoke, mani kayukópínokonoati neko tiúketi.

Pího Poúlu yoko Síla ya Mbêreya

¹⁰ Énomone yaneke yóti pahúkoa po'ínuhiko kutípoti Jesus ne Poúlu yoko Síla ya Mbêreya. Simoné'eya, pihóne íhikaxovokuke hó'e jûdeuhiko.

¹¹ Yoko unatíne isóneu ne íhae Mbêreya yane íhae Tesálonika. Koati ivavákoateoxo neko yuho evo Poúlu. Koane heú koeti káxe íhikaxova ne yutoéti emó'uke Itukó'oviti, noixoâti kó'iyeanexoye, kuteâti neko kámone xoko Poúlu. ¹² Énomone enó'ino xâne xapákuke kutipoâti neko yuho evo Poúlu. Ápe senóhiko ngerêku teyonéti kutipeâti yûho, koánemaka kali xu'ínati hóyeno ngerêkumaka. ¹³ Itea enepohikone jûdeu íhae Tesálonika ákoti akutipo Jesus, ehá'axo éxo símeane Poúlu ya Mbêreya koyuhoâti ne emo'u Itukó'ovitiya, pihónehiko kopuhíkoponeati tûti ne xanéhiko yane

pitivóko, ihíkaxoatihiko okópea evo Poûlu. ¹⁴Yane hú kíxoane kutípotihiko Jesus pahúkea ne Poûlu po'íke pitivóko xe'ókuke mar. Itea óvaikone Síla yoko Timóti ya Mbêreya. ¹⁵Yoko ápe xánenahiko Poûlu koyonoâti, kurikóponoatihiko tukú koeti pitivóko koéhati Átena. Ina aukópovohiko xoko úkeaku, omópotihiko emo'u Poûlu páhoepino Síla yoko Timóti ákoyea iká'akarixapu píhea xokóyoke.

Koyúho ne Poûlu ya Átena

¹⁶Ya Átena, koeku kúxoixea Poûlu símea ne Síla yoko Timóti, yupíhova ikótivexea isóneuke vo'oku enó'iyea sándu, kuvónone neko xanéhiko yane pitivóko. ¹⁷Énomone pihíno xoko íhikaxovoku hó'e jûdeuhiko koyuhóponoati ne emo'u Itukó'oviti xapákuke ne jûdeuya koánemaka ne ngerêkuhiko teyoti Itukó'oviti ho'uxóvotimakaya. Kúteanemaka kixoku koyúhoino po'ínuhiko xâne ya parásake itukovo káxe, koêkuti tokópone.

¹⁸Yoko ápe xâne áhati esá'íkeokoko isoneûti kuteâti ápeinoke xâne yara kúveu mêum koane póneovoku hó'e xâne. Xapákukehiko nekôyo, ápe xâne hokotíhiko isóneu hóyeno koéhati Épikuru. Ina apémaka po'ínuhiko xâne hokoti po'i isoneûti iháxoneti éstoiku, po'i hó'e xâne. Xapákuke nekôyohiko, ápe kahá'ati yumópea Poûlu. Hara kixókokohiko vo'ókuke:

—Kútea koyuhóheoti râ'a. Kutimea itukóvoye ne kíxone? —kixókoko.

Ina koehíko po'ínu:

—Po'ímea kó'iyevoku hó'e xâne koyúho.

Yoko kó'inokeneye yúho vo'oku itúkeovo Jesus koane exépukopea ukópea xapa ivokóvoti koyúho ne Poûlu. ¹⁹Ina omohíko Poûlu Areópague, ho'úxovoku pahúkotihiko

yane pitivóko, kaha'âtihiho éxea koêku ne inámati ihíkauvoti íhikau Poûlu. Yane hara kíxoa xanéhiko:

²⁰—Koati pó'iti ne íhíkauvoti yomínovike. Ako kámeaku úti kuteâti. Kahá'a úti véxea koêku —kíxoanehiko.

²¹Yoko koati kixóvokune ne xanéhiko íhae Átena koánemaka ne po'ínuhiko xâne ko'óvokutimakaya íhae po'ínuhiko pitivóko, ako po'i yúxovonehiko ákoti itukapu koyúhoyea koane kámokenoyea inámati isoneûti.

²²Ina exepúko ne Poûlu nonékuke neko xanéhiko yane ho'úxovoku pahúkotihiko. Hara kíxovokoxoa:

—Ítínoe ko'óvokuti ya Átena, noínjoa ya uhá koeti koekúti itíkivonoe xâne koati yuixóvoti hó'e. ²³Vo'oku koêkuti véngoku yara kúveu pitivóko, noínjoa ápeyea sasá'iti kixovókuti kexepoenohiko hé'e. Yoko xapákuke kexepoehiko, ápe póhutiya apêti yutoéti koêti: “Eneporâ'a, ítuke ra ho'éti ákoti vexâ” koêti. Enepora ákoti yexâ, énomone ngoyúhoinopinoe kó'oyene. ²⁴Itukó'oviti, enepone itukoâti ra mêum yoko uhá koeti ovâti, únae ra vanúke yoko poké'e, ako ava pétí koéxepoe xâne. ²⁵Ákomaka nókone mani ítukeinoake xâne. Koáhati énomone porexó'ovi vápeyea koane vómixekuyeovo, koane kóusokinovimaka uhá koeti po'ínu nókone úti. ²⁶Enepone inúxoti hóyeno ítuke, énomone úkea uhá koeti po'ínuhiko xâne póneake Itukó'oviti óvea ra uhá koeti kúveu mêum. Yoko mekúke itúkinoahiko Itukó'oviti kaxena ápepemo koane émeuxa óvohikoku, ²⁷motovâti opósikeahiko Itukó'oviti koane itóponea éxea yane opósikea ah'ókeova, upánini ako ahíka Itukó'oviti ne póhuti koxe'u xâne. ²⁸Koati xokóyoke úkea vómixekuyeovo koane vehévokeovo. Énomonemaka úkea vápeyea,

kuteâtímaka koeku kó'iyea yútoeke po'ínuhiko hóyeno xepákukenoe, enepone éxoti yutóxea poêziya, vo'oku hara kôe: "Utímaka xe'éxaxapa íhae Vanúke" koe yútoe. ²⁹Koeku vitúkeovo xe'éxaxapa Itukó'oviti, ako yusíka ápeyea visóneunoa ne Itukó'oviti itúkeovo kuteâti itukéti ya ôro, péhu koánemaka mopô, ítuke vo'u xâne, kuteâti isóneunoa itukoâti. ³⁰Ako kíxoaku Itukó'oviti ne xâne koetíneye isóneunoa mekúke avô'o exâ koêku, itea kó'oyene éxokoane Itukó'oviti ne heú koeti xâne, koêkuti óvohikoku yara kúveu mêum, kónokea ikótivexea isóneuke ne pahúnevo koane kuríkoepa. ³¹Vo'oku itúkinoane Itukó'oviti kaxena yúhoikopeakumo ne uhá koeti xâne vo'oku kixoku itúkeovo. Yoko koati ponóvotimo ítuke yaneko káxe yuhaíkapavine neko noívokoe Itukó'oviti yúhoikopeovimo, enepone éxokoke uhá koeti xâne itúkeovo noívokoe yaneko koexépukopa ukópea xapa ivokóvoti —kíxovokoxoane Poûlu.

Ako akútikoko isóneuno yuho Poûlu ne íhae Átena

³²Kamoáne xanéhiko neko yuho Poûlu koêku ne exepúkopeati ukópea xapa ivokóvoti, ápe koemóke'ati. Itea hara koe po'ínuhiko:

—Kahá'a úti keyúhopinoveamakamo ra koekúti po'íke káxe —kíxoanehiko.

³³Yane pihópeane Poûlu. ³⁴Itea ápehiko xâne kaha'ínepoati, kutipeâti yúho. Xapákuke ne kutipoâti, ápe koéhati Ndiunísíu, hóyeno teyonéti xapákuke po'ínuhiko payásoti ya Areópagu. Ina apémaka sêno koéhati Ndámari, koáne-maka po'ínuhiko xâne.

Poûlu ya Koríntu

18 Ikénepoke neko koekúti, ipúhikopeane Átena ne Poûlu. Hara yonópo pitivóko koéhati Koríntu.

²Énomone tokópea hóyeno júdeu koéhati Ákila, íhae Póntu. Enepone hóyeno, avo áxu'ikenepo seópíne ukópea Róma ya Ítalea, vo'oku ápeyea nâti koéhati Kalaútiu ya Róma pahuhíkopoti ipúhikopea uhá koeti júdeu yaneko pitivóko. Xané kixópomaka yêno koéhati Pírísila. Ina yuhó'ixoponoahiko Poûlu. ³Yane ókeane Poûlu óvokuke vo'oku itúkeovo kutikókotíne itúkovoke. Koáhati itúkotihipo itukéti, kali pétí ipó ipo kixonéti. ⁴Yoko uhá koeti sâputu koyúhotíne koeku Jesus ne Poûlu sinâgogake, enepone íhikaxovoku hó'e júdeuhiko, kaha'áinoati ne evo júdeu koáne ne ngerêkuhiko kutípea ne íhíkauvoti íhikaxone.

Koyúho koeku Jesus ne Poûlu

⁵Simon'é Síla yoko Timóti ukeâti Masêdonea, ixíkoako Poûlu ne po'i ítuke motovâti itúkeovo póhutíne koyúhoyea emo'u Itukó'oviti yuíxovo, exókoati neko júdeuhiko itúkeovo Jesus ne Mésíya, enepone páhoe Itukó'oviti koíteovo xâne. ⁶Itea okópohiko Poûlu neko júdeuhiko koane koémoke'eyea. Ina ikatátaheopo ípovo ne Poûlu muyókuke exókoati ákoyeane omótokea íkameokonohiko emo'u Itukó'oviti. Hara kíxovokoxoa:

—Keyumákapunemo enepo itukapu ipihóponovokutíke yenóponoe. Hainamo oúngeke yóno ne ipíheponikonomo. Ukeátíne kó'oyene, ngoyuhó'inoatinemo emo'u Itukó'oviti ne xanéhiko ákoti itukapu júdeu —kíxovokoxoane.

⁷Ipuhíkopeane neko íhikaxovoku hó'e júdeuhiko, hane yonópo ne Poûlu óvokuke hóyeno koéhati Tísíu Njústú, hóyeno koati teyoti Itukó'oviti. Yoko xêrerekuke íhikaxovoku hó'e júdeu óvo. ⁸Enepone hóyeno koéhati Kírísípu inuxínoati ne itukéti yane íhikaxovoku

hó'e jûdeu, kutipo Vúnae koane uhá koeti íhae óvokuke. Enómaka po'ínuhiko xâne íhae Koríntu kutipoâti ne emo'u Itukó'oviti kamoáne, koane áhikovohiko ya íháke Vúnae.

⁹Yaneko yóti, ápe éxokoake Vúnae ne Poûlu ya kutí koetíke hopúne. Hara kíxoá:

—Hako píke, itea yákoyeneye keyúhoyinu. Hako keyunúkovo ¹⁰vo'oku anéyem xikóyoke. Ákomo itoti itúkinopi váhere, vo'oku koati ênoti xâne kutipónutine yara pitivóko —kíxoane.

¹¹Yoko poéha xoénae sei koe kohê óva Poûlu xapákuke íhíkaxoati emo'u Itukó'oviti yane pitivóko.

Omokóno Poûlu xoko Ngâliu

¹²Itukóvone pahúkoti ne Ngâliu ya Ákaya, ho'úxovo neko jûdeuhiko okópoti Poûlu. Ina omâ yuhókovokutike nonékuke Ngâliu. ¹³Hara kôe yuhóhiko:

—Enepora hóyeno, koati ahúkoti itokúxoti okovo xanéhiko, yoko kopoé'akeatimaka kixoku hókeahiko Itukó'oviti ya ákoti íhíkaxavea Ponóvoti Kixovókuti yútoe Muíse —koénehiko.

¹⁴Ehá'axo mani koyúho ne Poûlu, hara kíxovokoxoa Ngâliu ne jûdeuhiko:

—Itínoe jûdeu, eneponi itukapu ákoti aunáti ítuke ra hóyeno, áko'o itukápuni koati váhere koekúti kuteâti koepékoti ítúko, hainápo mani usó ngoyêti ngámea yíuhónoe. ¹⁵Itea koeku ítúkeovo yuhôti, yoko íháe hokonéti, yoko koekúti ya Ponóvoti Kixovókuti yútoe Muíse hé'e, ítínenoe exêa koêku. Ako angáha'a énjea koêku ra koekúti kuteâti —kíxovokoxoane.

¹⁶Ina kopúhikopahiko Ngâliu yane yuhókovokuti. ¹⁷Yane enepone xanéhiko ho'uxóvotiya, namúkone hóyeno koéhati Sósteni, tutíye ya ho'úxinovokuke hó'e jûdeu,

ina yehepóke'exoa nonékuke yuhókovokuti. Itea ako ítúkoake Ngâliu neko koekúti.

Kayukópovone Poûlu ya Antiokíya

¹⁸Kene Poûlu enó'iko káxe óvea ya Koríntu. Ehane íkopova ne kutípotihiko Jesus. Yane namúkopone hána'iti vatéke yonópoti Síreake. Hane xanépo Pirísila yoko Ákila. Yoko tumúneke ipúhikopea Sénkereya, kaúlalapu'ikovo ne Poûlu, éxokovope kóusokeamo emó'u xoko Itukó'oviti. ¹⁹Simohíko ya pitivóko koéhati Éfezu, ôvane Pirísila yoko Ákila. Ina ukopóno ne Poûlu, yonoti íhikaxovokuke hó'e jûdeuhiko koyúhópoinoa emo'u Itukó'oviti. ²⁰Yane kahá'ainohiko Poûlu óvea kali ye'á koeti káxe, itea ako akáha'a Poûlu. ²¹Ina kixovókoxoa Poûlu ikopóva:

—Itukapu ahá'inonu Itukó'oviti, aungópinovopitikomo yâye —kíxovokoxoane.

Yane namú kixópone ivú'e, ipúhikopeane Éfezu. ²²Simoné'e ya Sezâreya, evésekeane neko ivú'e. Yane ukóponone ya Njeruzálem noixóponoati ne kutípotihiko Jesus-ya. Yane pihópone ya Antiokíya. ²³Kali ôkoane Poûluya, ina ukopónopomaka. Hane véko ya poké'exa Ngalásea inúxotike, ina ukopóno poké'exa Firíjea koxunákoati ikéneke Vúnae ne uhá koeti kutípoti Jesus-ya.

Ápolu ya Éfezu

²⁴Énomone yaneko káxehiko, sîmo ya Éfezu hóyeno jûdeu íhae Alíxandiriya. Ápolu koéha. Enepone hóyeno é'exo kíxoá ne emo'u Itukó'oviti koane koati ahúkoti koyuhoâti. ²⁵Éxoamaka koêku ne íhíkauvoti íhauti Kaná'uti Xêne yonópoti xoko Itukó'oviti, enepone íhíkauvoti koeku Vúnae. Yoko enepo koyúho neko Ápolu, koati heru'ó kixoâti omíxone

ihikaxea koane koati tokopóvoteoxo ne yúho koeku Jesus. Itea poéhane ihíkavoti koeku Jesus, ihikaxone Xuaum Mbátita yaneko ahíkexo xâne, ene éxo. ²⁶Yane turíxovone koyúhoyea ákoti píkone ya ihikaxovoku hó'e jûdeu. Yoko kámoa Ákila koane Pirísila. Uke'éxone koyúhoyea ne Ápolu, ina itaíkoa evo Ákila xanépea óvokuke koane ihikaxeahiko po'ínuhiko koekúti nókone éxea koêku ne kaná'uti xêne ihikaxovike Itukó'oviti. ²⁷Yane kahá'ane yónea poké'exe Ákaya ne Ápolu, ina huvo'óxo po'ínuhiko kutípoti Jesus yutoxínoati koyuhópeti ómonemo yonoti xoko kutípotihiko Jesus ya Ákaya, epemoâtihiho kátarakea koeku símea Ápolu xapákuke. Simoné'eya, enepohikone xâne kutípoti Jesus vo'ókuke ne hána'iti seánako Vúnae oúkeke, êno huvó'oxeokono ikéneke Vúnae vo'oku ítuke Ápolu xapákuke. ²⁸Yoko koati ú'uhapu'i-ú'uhapu'i kixóixinoati Ápolu ne jûdeuhiko, enepo koyúho ihikaxovokuke hó'e ítúkeovo Mésiya ne Jesus, enepone páhoet Itukó'oviti koíteova, exókoati ya emó'uke Itukó'oviti kó'iyeaneye.

Poûlu ya Éfezu

19 Koeku óvea ne Ápolu ya Koríntu, hane ayákukoponovo ne Poûlu vanúke'exekaku neko poké'e, haínati xe'o mar, ina símo ya Éfezu. Yoko ápe xanéhiko tokóponeya kutipoâti ne inámati ihíkavoti koyúhoti koeku Jesus. ²Ina epemó'ikoa Poûlu namúkeanehiko ne Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti koeku kutípea. Yane hara kixópahiko:

—Muhíkinova ápeyea ne Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti, ako kámeaku úti koyuhoâti —koénehiko.

³Ina kixovókokopamaka Poûlu:

—Ná'ikopo kixé'eyenoe yáhihikono?

Ina yumopâhiko:

—Kuteâti páhoenovi Xuaum Mbátita.

⁴Ina kixovókokopamaka Poûlu:

—Enepone áhikeovo ne xâne xoko Xuâum, énomone vo'oku ikótivexea isóneuke ne pahúnevo koane kuríkopea koane kutípea neko keno'ókoti ikénepoke, enepone Jesus —kíxovokoxoane.

⁵Kamoánehiko neko yuho Poûlu, áhikovonehiko ya iháke Vúnae Jesus.

⁶Ina ipíhoa Poûlu vô'u tutíkuke neko xâne, yane namúkoanehiko ne Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti ina turixóvo koyúhoyeahiko inámati yuhôti ákoti itukapu éxone, ikó'iparaxoake Itukó'oviti koyúhoyea, koane koyúhohikomaka koekúti éxokoake Itukó'oviti. ⁷Yoko enepohikoneko hóyeno koetíneye, anêko kuteâti ndusé koêti.

Poûlu ya ihikaxoku Tíranu

⁸Kúveu mopo'âti kohê, kóyekune ne Poûlu yane ihikaxovokuke hó'e jûdeu koyúhoyea koeku Jesus. Koati ákoti píkone koyúhoyea xapákuke neko xâne, exókoati ponóvoku ne ihíkavoti koêku ne natíxea Itukó'oviti xapa xâne, kaha'aínoati kutípeahiko. ⁹Itea ápe xâne tiú'iti omíxone xapákuke, ákoti akutípoa ne yuho Poûlu, koyuhoâti xapa xanéhiko ákoyea aúmati neko ihíkavoti fhauti Kaná'uti Xêne yonópoti xoko Itukó'oviti. Yane ipúhikopeane Poûlu xapákuke. Xanépoamaka neko kutípotihiko Jesus. Yane turíxoponemaka ihikaxea ne Poûlu uhá koeti káxe ihikaxokuke hóyeno koéhati Tíranu. ¹⁰Pí'a xoénae ihikaxoya, kutí'inoke kamotíhiko emo'u Vúnae ne uhá koeti ko'óvokuti ya poké'exe Ázea, jûdeuhiko koánemaka po'ínuhiko xâne ákoti itukápa.

Xé'ahiko hóyeno koéhati Séva

¹¹Yoko poréxoat Itukó'oviti ne Poûlu ítúkea koati êno hána'iti

iyupánevoti. ¹² Muhíkova kuteâti léhuna Poûlu, áko'o itukovo ramá'o, omokóno xoko xâne ka'aríneti, yane koati itóvoti ne ka'aríneti koeku sípoheyea, koane ipúhikopeamaka ne ndémoniuhiko xoko xâne úroevo. ¹³ Ápemaka jûdeuhiko ákoti tópi yónoku, kopúhikopoti ndémoniu xapa xâne. Ina kahâ'a ikó'itukexea iha Vúnae Jesus kópuhikopea ndémoniu kuteâti kíxoaku Poûlu. Hara kixóhiko ndémoniu neko hóyenohiko:

—Ya iháke Jesus, enepone koyúhone Poûlu, mbahúkopi ipíhikopi ne xâne yúroevo —kíxoanehiko.

¹⁴ Yoko seti kôe ne hóyeno kixotíneye ítuke. Áínovo xe'éxaxapa jûdeu koéhati Séva, tuti uhá koeti sasedóti inuxínoti jûdeu hó'eke. ¹⁵ Itea hara kíxovokoxoa ndémoniu mani âha kópuhikopeahiko:

—Énjoa ne Jesus koánemaka itúkóvotiye ne Poûlu, itea kuti ítínoe? —kíxovokoxoane.

¹⁶ Yane enepone hóyeno úroevo ndémoniu, kovése'uxovanehiko. Koati yupihóvati xunáko, ákoinoke ítahiko sa'íkeova. Êno kíxoakuhiko. Mahupí koépo ne hóyenohiko kohó'ipea neko ovokúti óvoheixoku, koane êno óko'onevohiko. ¹⁷ Enepone uhá koeti ko'óvokuti ya Éfezu, jûdeu koánemaka ne po'ínuhiko xâne ákoti itukápa, yupíhovo píkea eyekóxo neko koekúti. Êno ihayú'ikoati ne iha Vúnae Jesus vo'ókuke. ¹⁸ Enómaka xâne kutípotine Jesus exepúkoti nonékuke po'ínuhiko xâne, koyuhópoti váhere ítuke yane kôyoke. ¹⁹ Enómaka koixómoneti kuríkotí ítúkovo, itixoâtimaka ne koyúhopehiko íhikaxovope ítúkea ítuke. Ina oro'ókoahiko nonékuke uhá koêti. Itukínoahiko yé'akeye tiúkoti ovâti neko koyuhópetihiko, pó'okoahiko ítóponea kuteâti sinkoenta koeti mili pe'u tiúkoti. Koati yupihovó koe êno tiúkoti ovâti. ²⁰ Énomone koéneye

yupíheovo ítóhineyea koane ukóponea ne emo'u Vúnae yane kôyoke.

Koturíhikovo xâne ya Éfezu

²¹ Ikénepokehiko ra koekúti, kóusokone isóneu ne Poûlu yónea Njeruzálem, koane vekópea poké'exe Masêdonea yoko Ákaya. Haramaka koeti isóneu: “Ikénepoke yóneam Njeruzálem, ngónokomaka yóneam Róma” koêti isóneu.

²² Yane pahúkone Timóti yoko Erástu yóneahiko Masêdonea. Enepone pi'âti, koati huvo'óxoti Poûlu ya ítukeke Vúnae. Kene Poûlu, óvaikone ya poké'exe Ázea kali ye'á koeti káxe.

²³ Énomone yaneko káxehiko, êno koturíhikovoti ya Éfezu vo'ókuke ne ihíkavoti íhauti Kaná'uti Xêne yonópoti xoko Itukó'ovoti. ²⁴ Ápe hóyeno koéhati Ndeméturu, ko'ítuketi péhu. Enepone ítúkovo, énomone ítúkea kali iyoyónevoti, okovo péti, óvoku sándu iháxoneti Ndeána, kuvóvone xanéhiko. Koati ênoti tiúkoti námoe enepo kavanêa ne ítuke. Kúteanemaka koêku ne po'ínuhiko ko'ítúkeati. ²⁵ Ina ho'uxôa Ndeméturu neko po'ínuhiko ko'ítúkeati ne kuteâti ítuke. Hara kíxovokoxoa:

—Ítínoe hóyeno, yéxoanoé ítúkeovo ukínoviku apeínoviti ra ko'ítukeyea úti rá'a. ²⁶ Neíxoanenoé koane kómoane koeku ítuke ne hóyeno koéhati Poûlu, enó'iyeané xâne ítone kutípea yúho koane kátavokea ya hó'e úti. Yoko haina póhutine yáye Éfezuke, itea kalíhanini ya heú koeti poké'exe Ázea kíxeaneye. Koyúhoa ákoyea akána'u ne hó'e úti koeku ítúkeovo ítuke vo'u xâne. ²⁷ Haina póhutine itukéti vitúkovo koimaí ákoyeané ítúkokonoke, itea koí-maitimaka ákoyeané ítúkokonoke ne hána'iti imokóvokuti ítuke sándu kuvóvone úti, enepone hána'iti teyonéti Ndeána. Koímaiteoxo uké'eye ítúkeovo hána'iti teyonéti nê'e, hó'e ne heú koeti

íhae Ázea koáne ne heú koeti xâne yara kúveu mêum —koéne.

²⁸ Kamoáne xanéhiko neko yuho Ndeméturu, yupihovó koéne ímaikexeovo, ina turixóvo vaúkexea:

—Hána'iti teyonéti ne Ndeána, hó'e úti, uti íhae Éfezu —koénehiko yúho vaúkexea.

²⁹ Ehane koyó'i uhá koéti neko ko'óvokuti yane pitivóko ákoti koáti éxea koêku. Éhahikovo xoko ho'uxóvokuti iháxoneti teáturu, koane namúkeahiko pi'áti hóyeno íhae Masêdonea koéhati Ngáyu yoko Aristáku, ha'ine Poûlu. Káhakoa tukú koeti teáturuke. ³⁰ Kahá'amaka úrukeova Poûlu xapákuke neko êno xâne, itea ako síka po'ínuhiko kutípoti Jesus. ³¹ Ápemaka pahúkotihiko yane poké'e, ínikone Poûlu, pahukínoatimaka yúho ákoyea píha xapákuke neko xanéhiko. ³² Yoko pó'iti koeku yúho po'ínuhiko neko xâne, koánemaka po'ínuhiko. Koati ákoti tópi koêku yuhóhiko vaúkexea. Kalíhani uhá kó'iyea ákoyea éxina isóneu kó'inokeneye ne koekúti. ³³ Enepone júdeuhikoya, veyo hóyeno koéhati Alíxandere xapákuke neko êno xâne, ina pahukôa píhea nonekútike koyúhoinoahiko. Yane koéxepukinoane vó'u Alíxandere, kaha'aínoati kóyunuhikeovo neko xâne motováti koyúhoyea. ³⁴ Itea exoáne po'ínuhiko xâne itúkeovo júdeu ne Alíxandere, heú koéne turíxeovo vaúkexea. Yoko kutikokó koe yúho vaúkexea kúveu pi'áti ôra. Hara kóyehiko:

—Koati hána'iti teyonéti ne Ndeána, hókone úti, uti íhae Éfezu —kóyehiko.

³⁵ Yoko ápe pahúkoti yane pitivóko, yutoxínoti nâti, itoti kóyunukea neko xanéhiko. Hara kíxovokoxoa kóyunuhikinovo:

—Ítínoe hóyeno íhae Éfezu, enepora pitivokona úti, hí'imé koe xâne

exoáti itúkeovo utíne katarákoa ne hána'iti imokóvokuti óvoku Ndeána, enepone hána'iti teyonéti hó'e úti, koane utímaka katarákoa ne mopô, irikóvoti ukeáti vanúkeke, enepone okovóxinoviti Ndeána. ³⁶ Yoko ako motováti koyúhoyea ákoyea akána'u. Yusikóneikopo kéyunukivo. Hako hú kixêa ne íti. Ítíkinaoe iséneu koêkumo inúxotike. ³⁷ Vo'oku enepohikora hóyeno yómone yâye, ako kaésayu'ixa hána'iti imokóvokuti óvoku hó'e úti. Ákomaka ókoemoke'e Ndeána, hó'e úti. ³⁸ Enepo áva xâne ínixone Ndeméturu yoko ha'ínehiko po'éayea ítuke, ápe koati kaxena yúhoikeokonoku xâne epó'oxo anêko pahúkotihikoya. Yusikóneikopo itúkeovo énomone iyónoa. ³⁹ Ava'ávo po'ínu koekúti yahánoe keyúhoyi vo'ókuke, ápe koati kaxena ho'úxinovaku xanéhiko ne koekúti kuteáti. ⁴⁰ Koati koímaiti ápeyeyá koyúhoti vokópea pahúkotihiko vo'oku kóturihikeovo xanéhiko kó'oyene. Enepono viháxákana yuhoíkovokutike, ákomo yuho úti sa'íkeovake úti vo'ókuke ra êno koturihikovoti —kíxovokoxoane

⁴¹ Uke'éxone koyúhoyea, ina pahukôa pihópea ne xanéhiko.

Pího Poûlu ya Masêdonea koáne ya Ákaya

20 Koyunúhikovone neko koturihikovoti, pahúkoane Poûlu iháxikoponeovo ne kutípotihiko Jesus. Simohíkone xokóyoke, kóuhepekopea Poûlu isóneuhiko, ina ikopóvamaka. Yane pihóne poké'exake Masêdonea. ² Heú kíxoa vékea neko poké'e noíxoponea ne kutípotihiko Vúnae koane káxunakea ikéneke Vúnae yane êno enékeake. Yane pihóne Ákayake. ³ Mopó'a kohê ovo Ákaya. Usó koyépone yónea Sírea ya hána'iti vatéke, eyékozone koeku júdeuhiko

kahá'ayea koépekea. Yane káyukopovo ya Masêdonea. ⁴Yoko hara îha ne xanépotihiko Poûlu (tukú koeti Âzea): Sópaturu îhae Mbêreya, xé'a Pîru, koane Aristáku yoko Sékundu îhae Tesálonika; yoko Ngáyu îhae Ndêrbe. Ina apémaka Timóti yoko pi'âti îhae Âzea, enepone Tíkiku yoko Torófinu. ⁵Enephikorâ'a, inuxó koe tumúneke ûti kuxo'oviti ya Torôadi. ⁶Ikénepoke áyui jûdeuhiko ya hó'êke níkeaku pâum ákoti kohiyákoati, vivú'ixopone hána'iti vatéke vukopeâti Filípu. Singu koe káxe ikénepo, tokópanehiko ûti neko kuxo'oviti ya Torôadi. Poéha kúveu lúmingu vókoaya.

Poûlu ya Torôadi

⁷Yane inúxoti káxe ya sêmana, ho'úxinovo níkea uti pâum, puyákoponovope vokóvo ivókinovovi Jesus. Koeku itúkeovo pihópopenemo Poûlu yaneko po'i káxe, ixomo koyúho nê'e, enekoâti ne po'ínuhiko ûti xoko Jesus. Tukú kíxo kuku yóti koyúhoyea. ⁸Koati ênoti îhaku yúku ihuxoké koyêti yane kúveu pétí vanúkeke ho'úxovoku ûti. ⁹Yoko ápe homoêhou koéhati Eútiku vatá koyêti njânelake. Ehane ítoa ixépa neko homoêhou koeku kó'umokea koyúhoyea ne Poûlu. Koati imókoti neko homoêhou. Yane íkorokovone ukeâti njânelake. Mopó'apeke ovokúti ya vanúkeke úkea. Eherúkoponokono ne homoêhou, uké'ene omíxone, ivókovone. ¹⁰Ina evesékino Poûlu, yane yupúnikiniovane, ina xovokúxovo oúkeke ne homoêhou xaneâti kó'iyea:

—Hákonoe kenóko'i. Aúkopovone omíxone. Iyúkopovone —koéne.

¹¹Yane alú'okoponemaka ne evo Poûlu kúveuke ne pétí, ina hono'ékexoane ne pâum, puyákoponovope okóvo ivókinovovi Jesus, ina níkoâ. Enópoikomaka yuhó'inoahiko

Poûlu. Tukú kíxo uhapú'ine káxe, yane pihópone. ¹²Kene ne homoêhou, xanépoa kutípoti Jesus, yoko ákone yuvâti. Yupihovó kôe úhepepea isóneuhiko vo'ókuke.

Ipuhíkopeane Torôadi ne Poûlu

¹³Ina namukópono uti hána'iti vatéke vonoti Âso, tokópeakunemo uti Poûlu kuteâti yuho ûti yanekôyoke, vo'oku itúkeovo hêve yónea ne Poûlu tukú koeti Âso. ¹⁴Tokopó'ovine Poûlu ya Âso, ina ivu'ixopomaka vivú'e vonoti pitivóko koéhati Mitíleni. ¹⁵Yaneko po'ípone káxe, vukopeâne Mitíleni, ina hunonêo uti kali poké'e koéhati Kíyo kukúkeke úne. Poéha káxe ikéne, vitópono Sâmú. Poéhapoakomaka káxe ikénepo, ina símo utíya Milêtu. ¹⁶Yoko tumúneke símea ûti, kóusokone isóneu ne Poûlu ákoyeamo áka ya Êfézu. Akó'oti akaha'a xu'íkeneyea ya poké'exa Âzea. Koáhati iyóvotine okóvo símea ya Njeruzálem, enepo omotóva, tumúne ne áyui jûdeu ya hó'êke, enepone Pentekósti.

Poûlu ya Milêtu simôa inuxínoti ítuke Itukó'oviti ukeâti Êfézu

¹⁷Koeku vókea ya Milêtu, pahúkoa Poûlu iháxikoponeovo ne inuxínotihiko itukéti imokóvokutike ya Êfézu. ¹⁸Simoánehiko, hara kíxovokoxoa Poûlu:

—É'exo kíxeanoe ne ngxoku indúkeovo xepákukeno ukeâti inâ urúngovo poké'exa Âzea tukú koeti kó'oyene. ¹⁹Yéxoanoe ne ngxoku ngo'ítukeino Vúnae ákoyea ngapáyasakapu, koane enó'iyea îrihikeovo nzo'ouke, koane enó'iyea kotíveti koekúti ndokópone vo'ókuke ne isóneunonu jûdeu kahá'atihiko koépekeonu. ²⁰Yéxoamaka ákoyea kuríinja ngoyúhoinopinoe uhá koeti nékone kémi motovâti keúkuponivo ikéneke Vúnae, koane ínzikaxeopinoe

imokóvokutike koánemaka ya yóvokukeno. ²¹Ngoyúhoinoa emo'u Itukó'oviti ne júdeuhiko koánemaka ne po'ínuhiko xâne ákoti itukápa, ngoyuhó'inoati kónokea ikótivexea isóneuke ne pahúnevo nonékuke Itukó'oviti, koane kuríkopeamaka, yoko kúveovomaka Vúnae Jesus (Kristu). ²²Kó'oyene koati eombâti ngónokea yóneam Njeruzálem. Ako énja ngxókonokumoya. ²³Póéhane éngo ne kotúhapu'ikinonuke Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti ingá'akeokonomo yoko ápeyemo kotíveti koekúti kuxónuti ya uhá koeti pitivóko véngokuikomo. ²⁴Itea ya uhá koeti koekúti, usó ngóye ngoítóponeovo kotíveti yoko ivóngeovo okonókovo. Poéhane ngahá'ayea únzexea ne itukéti ítukexeonuke Vúnae Jesus, enepone ngoyúhoyea ne inámati ihíkauvoti koyúhoti koêku ne hána'iti seánakovi Itukó'oviti.

²⁵—Kó'oyene énja ákoyeanemo neíxanu, itínoe ngoyúhoinoke kixoku koeku natíxea ne Itukó'oviti xapa xâne. ²⁶Énomone ngxínopinoe ákoyea ítúkapu oúngékemo yóno áva yonópoti ipihóponovokutike xepákukenoe. ²⁷Vo'oku heu-heú ngíxoá ngoyúhoinopeano ne isóneunovi Itukó'oviti. ²⁸Yokóhiyanavo, itínoe inuxínoti ítuke Itukó'oviti. Yokóhiyanamaka ne uhá koeti yíxovone ítukeke Itukó'oviti, enepohikone kutí koeti su'úso konókoti katarákoati, pónepikemaka Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti iníxinoa ikéneke Vúnae. Koati kaha'aínopitinoe Vúnae hivó'oxi ne ho'uxínovoti ítuke pónea kixoku hókea, vo'oku aínovone poréxopinoe ésa'i ítúyopea pahúnevo yaneke ovokóvo itína kuruhúke. ²⁹Enepo mbihapáne, énja símeopimo kutí koeti ipúhokovotihiko yovíre, enepohikone xâne ákoti okoseána ne ínzaú su'úso, yóyonone. ³⁰Muhíkova xepákukenoe, xepúkotimo hóyenohiko

poe'á kixoti íhikaxea emo'u Itukó'oviti, kahá'atihiko ítúkeovo énomone hokópo ne po'ínu úti kutípoti Jesus. ³¹Énomone ngxínopinoe: Yokóhiyanavo, koane yokóhiyanamaka ne po'ínu úti. Itíkapunoe xâne iyukóvoti isóneu. Hako inotóva yokóvo ámbeyea xepákukenoe kúveu mopo'áti xoénae. Káxe, yóti ixómoyea enéngopi, péhutinoe, koane ápe írihikeovoku nzo'óuke ve'ókukenoe.

³²—Kó'oyene hane nguvínovopinoe Itukó'oviti yoko emó'u, enepone koyuhó'inoviti hána'iti seánakovi. Ápemaka xunáko neko emo'úti kótiu'ikeopinoe ikéneke Vúnae, koane ímotokenaxeopinoe nemúkopi kouánaenovi Vúnae yakahá'inepoane ne uhá koeti po'ínuhiko kasása'iuo. ³³Ako ápahuina xâne íyongeovoke tiúketina koane uhé'ekotinoe ípovo. ³⁴Yéxoapeponoe ngo'ítukeyea indúkoti ésa'i nóngone koánemaka nókone nza'ínehiko. ³⁵Ya uhá koeti koekúti, énjokopinenoe kónokea ko'ítukeyea úti motovâti huvó'oxea uti xâne apêti nókone, puyakóponovati vokóvo ne emo'u Vúnae Jesus enepo kôe: “Haina xâne iko'íparaxokonoti, itea xâne huvo'óxoti po'ínu ya nókone yupihóvomo unako koêku” kôe —kíxovokoxoane Poúlu.

³⁶Uke'éxone koyúhoyea nê'e, ipuyuké koéne ítúkea orásum koánemaka uhá koêti neko inuxínoti ítuke Itukó'oviti simoâti. ³⁷Koati éno hána'iti ikáxu'iyea okóvo uhá koêti, koane íyoyea, koane opóno'ekeahiko Poúlu, yoko siúnoneyea ikopóvati, exókoati hána'iko ne ákoyea omotóva okóvo. ³⁸Hane ikótivexo isóneukehiko yuho Poúlu ákoyeanemo naíxahiko. Ina xanepoâhiko tukú koeti xoko hána'iti vatéke ivú'epo.

Yóno Njeruzálem ne Poúlu

21 Vuk'éxone víkopeovahiko neko inuxínoti ítuke Itukó'oviti,

yane namúkopone uti hána'iti vatéke, pihópone úti. Ponó koépone úti ya kali pok'é'e koéhati Kô ovoti kukúkeke úne. Poéhapoa káxe ikénepo, simóne úti ya Rôdi, ina vukopónomaka ya pitivóko koéhati Pátara, ² vitóponoku po'i hána'iti vatéke yonoti Fenísea. Énomone vivú'ixopo. Vúkeane pihôpo úti. ³ Iyuseône Xípere yâtike lopékuke úti, hunóneopane úti vonoti íyeuke Sírea. Ina símo úti pitivóko koéhati Tîru, kuríkoku ínone ne vivú'e. ⁴ Yane pitivóko, vopósiko po'ínuhiko kutípoti Jesus. Vinixóponoa, poéha sêmana vókoa xapákukehiko. Vo'ókuke ne kouhupu'ikinoake Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti koêku ne kixókonokumo Poûlu, ixíko'okohiko Poûlu ákoyea píha ya Njeruzálem. ⁵ Itea simovóne káxe pihópope úti, kousokovone úti ina vukopóno. Yoko heú kôe neko po'ínu úti xoko Jesus píhea kuríkoponeovi, xané kixotíhiko yêno koane xe'éxaxapa. Tukú kíxoa vipuhíkopeane ne pitivóko. Yákonoye xe'ókuke ne úne, vipúyukexo vitúkoti orásum. ⁶ Vikopóvanehiko, vivú'ixopa ne hána'iti vatéke. Yane káyuhikopovone óvokuke ne po'ínuhiko úti kuríkoponoviti.

Poûlu ya Sezâreya

⁷ Vukeáne Tîru, pího úti ya Tolêmaida. Yaneke pitivóko, ápe po'ínu úti xoko Jesus noíxoponone úti. Poéha káxe vókoa xapákuke. ⁸ Yaneke po'ípone káxe, vipúhíkopea xapákuke vonoti Sezâreya. Simoné'e utíya, pihóne úti xoko Filípi, enepone koyuhóponoati xapa xanéhiko ne inámati ihíkavoti omínovike Jesus. Yoko enepone Filípi, énomone póhuti xapákuke neko seti koeti ndeákinu noivókoeti yanekôyoke. Vókoane ya xokóyoke. ⁹ Yoko ápe koaturu koeti ihíne, ainóvoti ávoti oko'íma, koyúhotimaka koekúti kouhupu'ikinoake Itukó'oviti. ¹⁰ Kali

ye'á koeti káxe ike símine úti xoko Filípi, ápe hóyeno koéhati Âgabu simo'óviti ukeâti Njúdeya. Koati porófeta ne hóyeno koyúhotimaka koekúti kouhupu'ikinoake Itukó'oviti. ¹¹ Simoné'e xapákuke úti, ina véyo ho'e Poûlu. Yane ikáhevexopeova koane ikávo'uxopeova, koane kó'iyea:

—Hara koe kouhupu'ikinonuke Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti: Kuteâti ngxópovoku, énomonemo kíxoaneye júdeuhiko ya Njeruzálem únae ra ho'êti, ínamakamo kurikâ xoko xâne ákoti itukapu júdeu, enepone payásoti ya utíke —koéne.

¹² Kamoáne úti ne yuhu Âgabu, uti ha'ine Poûlu koánemaka neko po'ínuhiko íhae Sezâreya, êno yuhó'inoa úti ne Poûlu ákoyea píha Njeruzálem.

¹³ Itea hara kixó'ovi Poûlu:

—Na koeti íyeinonoe kehá'ati kemúya'iki inzóneu? Haina póhutine ingá'akeovo, itea usó ngóyemaka ivóngeoovo ya Njeruzálem okonókovo vo'oku iha Vúnae Jesus —kixó'ovine.

¹⁴ Noixoâne úti ákoyea víta vípokea isóneu, síkó kíxoane úti kuteâti isóne-unoa, koane kíxea úti:

—Kausakapuikopo ahá'inopi Itukó'oviti —kíxoane úti.

¹⁵ Ikénepoke, kousokopovone úti ina vukopóno ya Njeruzálem. ¹⁶ Ápemaka po'ínu úti xoko Jesus íhae Sezâreya xané'éviti iyonó'oviti xoko Menáso, kúxoti kutípoti Jesus íhae Xípere, vo'oku itúkeovo vókokunemo óvokuke.

Poûlu ya Njeruzálem

¹⁷ Símo úti ya Njeruzálem, elókea okóvo símea úti ne po'ínu úti xoko Jesus. ¹⁸ Yaneke po'ípone káxe, xané'evi Poûlu xoko Teâku. Ina ho'uxóvomaka uhá koêti neko inuxínoti ítuke Itukó'ovitiya. ¹⁹ Yúhoikoanehiko Poûlu, yane uha-uhá kíxoa koyúhoinoa kíxoaku Itukó'oviti ikó'itukexea ya

ítukeke xapákuke xanéhiko ákoti itukapu jûdeu. ²⁰Kamoánehiko neko yuho Poûlu, iháyu'ikohiko Itukó'oviti ina kixohíko Poûlu:

—Iti po'ínu ûti xoko Vúnae, yéxoapepo enó'ieane mili xâne kutípoti Jesus xapákuke viyénoxapa jûdeu, yoko ainóvoti koâti yuixóvati ne Ponóvoti Kixovókuti yútoenovi Muíse. ²¹Hara koe eyékoxeopikehiko íhikexi uhá koeti jûdeu ovâti xapákuke ne xâne ákoti itukapu jûdeu kuríkea hókea yútoe Muíse. Mahi keyuhó'inoatihikomaka kónokea kuríkea sirkunsidá kíxea xé'ahiko, koane kuríkeamaka itúkea kuteâti hókone ne voxúnoekene, uti jûdeu, enepone yutoxóvoti yútoe Muíse. ²²Kó'oyene, namo víxaye maka éxane ákoyea akána'u ne eyékouhiko? Vo'oku eyekóxoatihikomo sími. ²³Mani únati itikâ ra visóneunopi. Anéye koaturu koeti hóyeno xapákuke ûti itúkoti purumésa xoko Itukó'oviti. ²⁴Yaxénahiko.

Yákoenemakaye kuteâti nókone itúkea kasása'ikeovo nonékuke Itukó'oviti. Epó'oxo enepone nókone itúkea kaúlalapu'ikeovo koeku itúkea purumésa, itíne parexêa ésa'i kíxeovoneyehiko koane kixivonemakaye. Yane exoâtimo uhá koeti xâne ákoyea akána'u ne eyékou ve'ókuke, itea itúkeovo itikoâteoxo ne páhoenovi Ponóvoti Kixovókuti yútoe Muíse. ²⁵Kene ne po'ínuhiko ûti kutípotimaka Jesus ákoti itukapu jûdeu, pahúkinoane uti visóneunoa ákoyea yusíka níkea nikokónoti ikó'iparaxokonoke sánduhiko, koane ákoyea yusíka níkea nau hó'openo kotitínoeti. Pahúkinoamaka ûti ákoyea yusíka kapíneyea xâne ákoti itukapu koati múxone —kixónehiko Poûlu.

²⁶Yane xánea Poûlu neko koaturu koeti hóyeno yaneko po'ípone káxe. Xané kixókokohiko kasása'ikeovo nonékuke Itukó'oviti, ina urúhikova ne

hána'iti imokóvokuti, etó'okoponoati ne tuti imokóvokuti itukóvotiye káxe evésekeamo nókone kúxeako motovâti ómeahiko ikó'iparaxope Itukó'oviti, kuteâti koeku nókone itúkea koeku ápeyea porómesana xoko Itukó'oviti.

Ika'ákokono ne Poûlu

²⁷Ye'ekóne uké'eyea neko seti koeti káxe, nókone kúxoixeahiko neko itúkoti-hiko porómesana, ápe po'ínuhiko jûdeu ukeâti Ázea noíxoti Poûlu ya témpuluke. Enepohikoneko jûdeu, itoa ítokuxea okovo uhá koêti ne po'ínuhiko xanéya okópeahiko Poûlu koane namúkeahiko.

²⁸Hara koe yuhóhiko vaúkexea:

—Itínoe izaraelíta, hivá'axavi. Enepora hóyeno, koati énomone íhíkaxo xanéhiko ya uhá koeti ipuxóvokuti okópea xanena ûti, koane okópea ne Ponóvoti Kixovókuti yútoe Muíse, koane púvea ra hána'iti imokóvokuti, enepora témpulu. Haina póhutine, itea muhíkova úrukova témpuluke ne xâne ákoti itukapu jûdeu, ikopítí'ikoati ra sasá'iti pétí —kíxoanehiko.

²⁹Kó'inokeneye yúho vo'oku noíxeane Torófimu, íhae Éfezu xané'ieya Poûlu yane kúveu pitivóko. Yoko ikútixati urúkoatine Poûlu témpuluke.

³⁰Ehane ímaikexovo uhá koeti ovâti ne pitivóko, koane omoxohí koéne xanéhikoya. Ina namukóhiko Poûlu, kahakôa meúke yane témpulu, yane exéxopokononehiko páhapetea ne hána'iti imokóvokuti. ³¹Mani koepékotihiko Poûlu, itea enepone tuti húndaru pahúkoti uhá koeti húndaru íhae Róma ovâti ne pitivóko, eyékoxxa enó'ieya koêku ne uhá koeti ko'óvokuti ya Njeruzálem. ³²Yane ho'úxxa neko po'ínuhiko tuti húndaru koánemaka ne húndaruhiko páhoe, ina ehahíkovo xapákuke xanéhiko. Noixoâne xanéhiko kenó'okea êno húndaru yóko'omaka ne koati payásoti tuti húndaru, kurí

kixónehiko isúkea Poûlu. ³³Ina pihinôa tuti húndaru koane namúkea Poûlu, ina pahukôa iká'akeokono ya pi'âti korénde. Ina kaha'â tuti húndaru éxea itukóvotiye ne iká'ae, koáne ne váhere ítuke.

³⁴Ako tôpi kixoku vaúkexea ne xanéhiko yumopâ. Pó'iti koeku yûho po'ínuhiko koánemaka po'ínuhiko. Koáhati yupihóvati koêku ne xanéhiko vaúkexea. Vo'oku ákoyea iyúsea yuvâti, ina pahukôa tuti húndaru omópeokono ne Poûlu xoko óvohikoku húndaru. ³⁵Seopânehiko xokóyoke ne hu'okókuti yonoâti, kónokoa húndaruhiko éherukea ne Poûlu vo'oku yupíheovo ímaikexinova xanéhiko. ³⁶Hara koéhiko yûho vaúkexea neko xanéhiko:

—Képeka! Képeka! —kóyehiko.

³⁷Ehá'axo mani úrukua húndaruhiko xoko óvohikoku, hara kixo tuti húndaru ne Poûlu:

—Motóva yúnzo'ixeopi?

Ina kixôa tuti húndaru:

—Yéxoikopomaka keyúhoyi emo'u ngerêku? ³⁸Hainá'ikopo îti neko íhae Ejítu koturíkoti xanéhiko yanekôyoke, eneponeko omoti koaturu koeti mili hóyeno, ainóvoti ísukenatihiko, ya mêm ákoti apêti?

³⁹Ina kixôa Poûlu:

—Undi jûdeu íhae Társu, hána'iti pitivóko ya Silísea. Embemópiti peréx-inu ngoyúhoinoa ra xanéhiko —kíxoane.

⁴⁰Porexókonone koyúhoyea ne Poûlu, xe'ó koéne yane hu'okókuti, ina koexépukinoa vô'u neko xanéhiko kaha'aínoati kóyunuhikeovo. Koáne, yunu-yunú koénehiko. Yane ina koyúho ne Poûlu ya emó'uke ebaraíku, yuhu jûdeuhiko. Hara kíxovokoxoa:

Koyuhôa Poûlu ákoyea váhere ítuke

22—Ítínoe mbo'ínu, keánemaka ití-noe teyonéti xapákuke ûti, uti jûdeu, yakámokenoano ne ra yúnzo, maka

yéxaneno ne ákoyea váhere índuke —kíxovokoxoane Poûlu.

²Kamoáne xanéhiko itúkeovo emó'uke ebaraíku koyúho ne Poûlu, inamá'axoneoxo koyunúhikovo. Ina koepómaka ne Poûlu:

³—Undi jûdeu. Hane imbúhikea inâ ambê yara kúveu mêm Társu, pitivóko ya Silísea, itea mbayá'iyekune yâye yara pitivóko. Undi íhikau Ngamaliye. Uha-uhá kíxoa íhikaxeonoa ne íhikauvoti yútoeke Muíse, hó'e voxúnoekene. Koâti yuinjóvoti nzókea Itukó'oviti kuteâti kíxekunoe héki kó'oyene. ⁴Undi áhati íkoitoponea kotíveti xâne hokoâti ra íhikauvoti íhauiti Kaná'uti Xêne yonópoti xoko Itukó'oviti, ngaha'âti ungé'exe. Koêkuti xâne hokoâti, hóyeno koánemaka sêno, ingá'akoa koane nguríkoamaka ika'ákovokutike. ⁵Éxo koâti payásoti ya uhá koeti sasedóti inuxínoti xanena ûti hó'eke itúkeovo kaná'uti ra yúnzo, koane éxoamaka uhá koeti po'ínuhiko pahúkoti xapákuke viyénoxapa, vo'oku énomonehiko itukínonu koyuhópeti ómonem ya Ndamásku xapákuke po'ínu ûti, uti jûdeu, motovâti veyómbonea ne hokotíhiko Jesus-ya, koane omómbea ya Njeruzálem ika'ó koêti ya korénde motovâti ipíhoponeokonohiko.

**Koyúho kixoku koêku inâ
hokôpo Jesus ne Poûlu**

Át 9.1-19; 26.12-18

⁶—Yanekôyoke koeku véngea ne xêne yonoti Ndamásku, ako'óne anjikâ ne pitivóko, ye'ékonemaka itúmukea káxe, apé koéne koati xúnati uhapú'iti ukeâti vanúke koughápu'ikonuti. ⁷Yane íngorokovone poké'eke koane ngámea emo'úti kixónuti: “Saulú, imáko ké'iyivoku. Na koeti ixómoino váherexo ítiikeinonu?”

⁸—Ina ngxôa: “Kuti îti Unaém?”

—“Undi Jesus íhae Nazâre, enepone váherexinoke ítike” kixónune.

⁹—Yoko noíxoá njánena ne uhapú'iti, itea akó'oti kamá neko yuhó'ixonuti.

¹⁰Ina ngxopâmaka: “Unaém, kuti indúka?”

—“Yexépukapa, yûrukapa ne pitivóko yénoku, inamo yexákakana uhá koêti ne nekone ítíki” kixónune.

¹¹—Vo'oku ikómitixeonu neko êno xúnati uhapú'iti noínjone, namú kixópohiko vô'm ne njánena hiríkeonu, isímonuti ya Ndamásku. ¹²Yoko ápe hóyenoya teyoti Itukó'oviti koéhati Anániya, ítúkotimaka páhoenovi yútoe Muíse vitúkea. Enepone hóyeno, koati téyonemaka uhá koeti viyénoxapa jûdeu ovâti neko pitivóko. ¹³Opósikopononu ne hóyeno. Simoné'e njokóyoke, koeku ahí'okeovonu, hara kixónu: “Saulú, iti mbo'ínu xoko Vúnae Jesus, ínixepane” kixónune.

—Énomone yaneko ókoku ôra, íninjopone. Ina ngomomâ ne Anániya, ¹⁴yane hara kixóponumaka: “Itukó'oviti, enepone hókone voxúnoekene mekúne, énomone noivókokoxopi yéxi ahá'inopi, koane néxi neko Sasá'iti Páhoenovi, koane kémi yúho koeku yúho'ixeopi. ¹⁵Vo'oku ítínemo koyuhôa xapákuke uhá koeti xâne ne neíxone koane kémone xokóyoke. ¹⁶Kutí'ikopo kixó'iko kó'oyene? Yexépuka, yáhikapu íháke Vúnae motovâti sasá'ipea pehúnevo” kixónune —kíxovokoxoane.

Ítukexeake Itukó'oviti ne Poûlu

¹⁷Ina koe'íkomaka:

—Yane aúngopovone ya Njeruzálem. Koeku indúkea orásaum ya hána'ítike imokóvokuti, ápe kouhapi'ikinonuke Itukó'oviti ya kutí koeti njopúne, itea iyukovó ngoyêti. ¹⁸Noínjoa ne Vúnae, enepone yuhó'ixonuti. Ká'aye kixónu: “Yéhakapu ipíhikopi ra pitivóko, vo'oku

ákomo akútipoa xanéhiko yâye ne yiúho vo'ónguke” kixónune.

¹⁹—Ina ngxôa: “Unaém, koati exoâtihiko ra ngxónoku ixómoyea mbího íhikaxovokuke hó'e úti, uti jûdeu, ingá'akea yoko yenjépoke'exea ne kutipópitihiko.

²⁰Yaneko koépekeokonoku Etévaum, enepone koyúhota yemó'u xapa xâne, ámbemakaya ininjoâti unáko koépekeokono. Muhíkova ngóyoninoa kápanahiko neko koepékoati” ngxóane.

²¹—Itea hara kixónune Vúnae: “Ipíhikapi ra pitivóko, vo'oku mbahukópitimo ákotike malíka xapákuke ne xâne ákoti itukapu jûdeu” kixónune —kíxovokoxoane Poûlu.

Iteôva Poûlu ne mani yehépoke'exeokono

²²Koati kamokénoti Poûlu neko xanéhiko tukú koeti koyúho “mbahukópitimo xapákuke xâne ákoti itukapu jûdeu” koêti. Yane turíxovonehiko vaúkexea. Ká'aye koéhiko yúho vaúkexea:

—Konókoti koépekeokono hóyeno kuteâti rá'a. Ákone omótova óvea ra kúveu mêum! —koénehiko.

²³Koeku vaúkexeahiko neko jûdeu koane kóhupikeamaka kápana vanúkeke koane kuríkea marípa vanúkeke vo'oku yupíheovo ímaikinovo Poûlu. ²⁴Enepone payásoti húndaru pahúkoti po'ínuhiko húndaru, pahúkoa úrukeahiko ne Poûlu xoko óvohikoku ne húndaru. Pahúkoamaka yehépóke'exoati maka enepo epemá'ikakana, okóyuhone váhere ítuke évotikokonoke, kóturihikinovokemaka ne jûdeuhiko. ²⁵Itea koêkuiko ítúkinokono iká'o, hara kíxoá Poûlu neko pahúkoti póhuti sendu húndaru xe'ó koyêtiya:

—Yusíkoikopo yehépoke'exeokono xâne koeku ávoyea iyúsea ápeyaea váhere ítuke? Koáhati undi xâne

ovóheixoti opékuke xunáko ne ponóvoti kixovókuti ya Róma, enepone kotíxoti xanéna —kíxoane.

²⁶ Kamoáne húndaru neko yuho Poûlu, úkeane kixopónoa ne pahúkoti uhá koeti húndaru. Hara kíxoa:

—Néxipa ne íti! Vo'oku koati apêti xunáko ne ponóvoti kixovókuti ya Róma kotíxea ne hóyeno —kíxoane.

²⁷ Yane hara kixópono Poûlu ne pahúkoti uhá koeti húndaru:

—Kaná'uti ápeyea xunáko ne ponóvoti kixovókuti ya Róma kotíxeopi?

—Êm, koati kaná'uti —kíxoane Poûlu.

²⁸ Ina kixoa'ikomaka tuti uhá koeti húndaru:

—Koati êno tiúketi mbôreu, ésa'i koyuhópeti nóngone véyeam, kutí'inoke apêti xunáko ne ponóvoti kixovókuti ya Róma kotíxeonu.

Ina kixôa Poûlu:

—Pó'iti ngoêku, vo'oku ukeátinekene inâ ambê, énomone ngoéneye vo'oku énomonemaka koéneye nzá'a —kíxoane Poûlu.

²⁹ Énomone yaneko ôra, ahíkuxopeovo Poûlu neko húndaruhiko mani yehépóke'exoati vo'oku kahá'ainoa koyúhoyea itukóvotiye ne váhere ítuke. Enepeone pahúkoti uhá koeti húndaru, exoâne ápeyea xunáko ne ponóvoti kixovókuti ya Róma kotíxea Poûlu, kali koyó'ikenemaka vo'oku pahúkeameku Poûlu iká'akeokono. Yoko ako yusíka kíxeokononeye koeku ávoyea iyúsea ítúkeovo pahukóvoti.

Poûlu nonékuke ne koati payásoti yúhoikovoku jûdeu

³⁰ Poêhapoane káxe ikéne, pahúkoa pahúkoti uhá koeti húndaru veyópeokono ne korénde iká'akeokonoke Poûlu. Yane vo'oku kahá'ayea éxeaxo puínoake jûdeuhiko, pahuko ho'úxeovo ne tutíhiko sasedóti inuxínoti jûdeu hó'eke yoko uhá

koêti neko pahúkotihiko yane koati payásoti yúhoikovoku jûdeuhiko. Ina pahukómaka veyopónoati ne Poûlu koane ísimeamaka nonékukehiko.

23 Poûlu ne pahúkotihiko yuhoíkovokutike koane kixovokoxea:

—Ítínoe iyénonjapa izaraelíta, koati kaná'uti mbónea ngxoku indúkeovo nonékuke Itukó'oviti ákoti indúkaheapu tukú koeti kó'oyene —koéne.

² Kamoné'e yuho Poûlu ne Anániya, enepone koati payásoti ya uhá koeti sasedóti inuxínoti jûdeu hó'eke, pahúkone hóyenhiko ovoti xêrerekuke Poûlu ipúsopahoxea. ³ Ina kixôa Poûlu ne Anániya:

—Okopópitimo Itukó'oviti, iti kuti koeti xâne sásasa koyêti nonékuke po'ínuhiko xâne, itea ainovó koe ítíkoheovoti. Inípono, iti ivatákoti yara yuhoíkovokuti yúhoikeonu, mani konókoti héki ne yutoéti Ponóvotike Kixovókuti yútoe Muíse koeku yúhoikinu, pehúkoikomaka inzúkeokono, koekúti ákoti sikâ ne Ponóvoti Kixovókuti ítúkeokono —kíxoane.

⁴ Ina kixóhiko Poûlu neko xâne oveâti xêrerekuke:

—Imáko ákoino tiya váherexinoa yiúho ne noívakoe Itukó'oviti, enepone payásoti ya uhá koeti sasedóti inuxínoti xâne ikéneke Itukó'oviti!

⁵ Ina yumopâ Poûlu:

—Hako kixênu, itínoe iyénonjapa. Akó'oti enjá ítúkeova ne koati payásoti ya uhá koeti sasedóti, ínapo hako ngxoáneye, vo'oku ápe yutoéti ya emó'uke Itukó'oviti koêti: “Hako vaheréxinoa yiúho ne payásoti xapákuke xenéna” kôe —kíxoanehiko Poûlu.

⁶ Yoko koati exoâti Poûlu pí'ayea iháxakoku hó'e ne jûdeuhiko yane yuhoíkovokuti, farízeu yoko sadúseu.

Énomone kóhonokino yúho yane kôyoke kixovokoxea:

—Itínoe iyénonjapa izaraelíta, undi farízeu. Undímaka xé'a farízeu. Koati yunzoíkokonoti kó'oyene vo'oku ngutípea exépukopeamo ne ivokóvoti — kixovokoxoane.

⁷Ehá'axo koyuho ítúkeovo farízeu ne Poûlu, turíxovone yumópeokokohiko ne farízeu yoko sadúseu, yane haxákeovokokonehiko.

⁸Vo'oku ako akútípoa sadúseuhiko ápeyea exépukopeati ukopeâti xapa ivokóvoti. Muhíkova ánju íhae vanúke, ovoxe Itukó'oviti, ako akútípoahiko ápeyea. Ya isóneukehiko, koati uké'etine ne xâne ivokóvone, ako yonópoku. Kene ne farízeuhiko, uhá kôe kutípea ápeyea ánju, koane yonópoku xâne ivokóvone. ⁹Ina turixóvo yupíheovo yumópeokokohiko neko xâne. Yane apé koéne éskiribahiko, enepohikone ihíkaxoti yútoe Muíse, exepúhikoti koyúhoyea. Yoko farízeumaka neko ihíkaxotihiko yútoe Muíse. Koati kotíxotihiko Poûlu. Hara kixovokoxo xanéhiko:

—Ako ápahuina váhere ítuke ra hóyeno vínixone. Ávaina ánju yuhó'ixoa, áko'o anêkomea po'i kó'iyevoku yuhó'ixoati ákoti inixákana, kóuhapu'ikinoake Itukó'oviti —kixovokoxoane.

¹⁰Yane vo'oku yupíheovo okópeokokohiko neko júdeu, píkoa pahúkoti uhá koeti húndaru mítakexeekonomomo ne Poûlu híyeuke. Hukínóvoti pahúkea ihaxíkoponoati neko po'ínuhiko húndaru kenó'okea veyóponea Poûlu koane omópea xoko óvohikoku húndaru.

¹¹Yane ko yóti, apé kôe ne Vúnae xêrekuke Poûlu yuhó'ixoati. Ká'aye kíxoa:

—Hako píke. Kuteâti koeku keyúhoyi ngoêku yâye yara Njeruzálem, énomonemakamo kíxeaneye

keyúhoinonu pítivokonake Róma —kíxoane.

Mani koepékokono Poûlu

¹²Yuponíne ho'úxovone ne júdeuhiko, ina ítúko koati yuhôti ya íháke Itukó'oviti epemóvoti pahúkopeekonomomo ipihóponovokutike enepo níka koane enâpu koêkuti kó'iyevoku ekâti ya koeku ávoyea kaepeka Poûlu.

¹³Yoko anú'uko koarenta koeti hóyeno ne kixotíneye yúho. ¹⁴Yane pihónehiko koyúhoponea isóneu xoko tutíhiko sasedóti inuxínoti júdeuhiko hó'eke yoko po'ínuhiko pahúkoti xapákuke júdeu. Hara kixóponoa:

—Vitúkone koati yuhôti ya íháke Itukó'oviti vepemóvoti pahúkopeekonomomo úti ipihóponovokutike enepo níka úti koeku ávoyea kaepeka úti Poûlu. ¹⁵Kó'oyene, ítínoe, koánemaka uhá koêti ne pahúkotihiko yane koati payásoti yúhoikovoku úti, pehúkanoe yemó'u xokóyoke ne pahúkoti uhá koeti húndaru, yepemoâti pahúkinopinoe Poûlu vo'oku kehá'ayinoe yépemo'íkiko, itíkovoti kehá'ati yéxi po'ínuhiko koekúti vo'ókuke. Itea koêkumo kenó'okea ne Poûlu, usó koyêtimo koêpekea úti xenékuke tumúneke símea yâye —kixovokoxoane.

¹⁶Itea eyékoxxa xé'a mokexa Poûlu neko isóneunokono eúko. Úkeane pího xoko Poûlu ya xoko óvohikoku húndaru. Urúkovone, ina etó'oko Poûlu uhá koeti kámone. ¹⁷Yane íháxikoane Poûlu ne pahúkoti póhuti sendu húndaru koane kíxea:

—Yáma ra homoêhou xoko pahúkoti uhá koeti húndaru. Anéye áha koyúhoinoa —kíxoane.

¹⁸Koáne, evékoane xokóyoke. Yane hara kixo pahúkoti uhá koeti húndaru:

—Enepone iká'aeti Poûlu, iháxikonu epemónuti événga ra homoêhou xikóyoke vo'oku ápeyea áha koyúhoinopea —kíxoane.

¹⁹Yane namúkone vo'u homoêhou ne pahúkoti uhá koeti húndaru. Kali ahíkuxoa motovâti ákoyea po'i kamoâti, ina epemó'ikoa áha koyúhoinoa. ²⁰Yane hara kíxoane homoêhou:

—Koúsokone isóneu ne jûdeuhiko épemeopi pehúki Poûlu yuhoíkovokutike ihârotike nonékuke ne jûdeu pahúkotiya. Itúkovotihikomo kahá'ati éxea po'inu koekúti xokóyoke. ²¹Itea hako kitipôa, vo'oku xapákuke neko hóyenhiko, anêko itúkoti koati yuhôti ya iháke Itukó'oviti epemóvoti pahúkeokonono ipihóponovokutike enepo níka koane enâpu koêkuti kó'ieovoku ekâti koeku âvoyea kaepeka Poûlu. Anú'uko koarenta koeti hóyeno kixotíneye yúho. Usokó kóyenhiko koépekea. Poéhane yemó'u pehúki Poûlu yónea yuhoíkovokuti kuxónéhiko.

²²Yane ina kixôa pahúkoti uhá koeti húndaru:

—Hako keyuhó'inoa koêkuti xâne yéto'okinu —kíxoane.

Yane pahúkoane pihópea.

Pahukókono ne Poûlu xoko ngovenâdo koéhati Fêli

²³Yane enepone pahúkoti uhá koeti húndaru, iháxiko po'i pi'âti húndaru ainóvoti pahúkoti póhutihiko séndu húndaru. Hara kíxo:

—Usó ixé pi'âti séndu húndaru, yoko po'i setenta koetíhiko ivu'íxoti kámo, koánemaka po'i pi'âti sendu húndaru omoti suíke yonotíhiko Sezâreya. Usó íxeixa uhá koeti motovâti ipíhiki ukeâti nove ôra óno ya yóti. ²⁴Keúsakane kámohiko ivú'emo evo Poûlu. Kétiu'ika kéyonoyi yomâti

xokóyoke ne ngovenâdo, enepone Fêli —kíxoane pahúkoti uhá koeti húndaru.

²⁵Ina yutoxómaka koyuhópeti yonoti xoko Fêli. Hara koe yútoe:

²⁶“Mbahúkinopi yúndoe, iti Fêli, iti hána'iti teyonéti ngovenâdo. Yúnzoikopi, undi Kalautiu Lízea.

²⁷“Enepora hóyeno mbáhoenopi, iká'akoa jûdeuhiko. Mani koepékoatine indopónoa, ûndi yoko uhá koeti húndaru mbáhoe. Itea enjoâne ápeyea xunáko ne ponóvoti kixovókuti ya Róma kotíxea ne hóyeno, ngoítovane. ²⁸Yane vo'oku ngahá'ayea énjea évotikoake jûdeuhiko, mbahúkoane ómeokono ne hóyeno yuhoíkovokutike nonékuke ne pahúkotihiko xapa jûdeu yane koati payásoti yúhoikovoku. ²⁹Hukínóvoti énjea itúkeovo koekúti ya Ponóvotike Kixovókuti hó'e puínokono, itea haina koekúti mani kutí'inoke koepékokonoti. Muhíkova iká'akeokono, ako omótova.

³⁰Eyengóxoane ápeyeamo he'onó koyêti xenékuke usó koyêti hiko koépekea Poûlu, ombósikoane hú ngíxea mbahúkea xikóyoke. Mbahúkoamaka neko puvâti píheamaka koyúhoponea puñoake xikóyoke. Koékune yúndoe” koéne yútoenoa.

³¹Yane itúkoa húndaruhiko ne páhoenokono. Ya yóti omóhiko Poûlu yane ko pitivóko koéhati Antipátiride.

³²Yane ko po'ípo káxe, aúkopovohiko po'ínuhiko húndaru xoko úkeaku. Poéhane ne húndaruhiko ivu'íxoti kámo ukopóno ómea Poûlu. ³³Simoné'ehiko ya Sezâreya, poréxoane hiko neko koyuhópeti xokóyoke ne ngovenâdo koane kuríkeamaka Poûlu xokóyoke. ³⁴Yuhoíkoane ngovenâdo neko koyuhópeti, ina epêmo Poûlu itukóvotiye poké'e úkeaku xapákuke neko poké'ehiko ítuke Róma. Exoâne itúkeovo íhae Silísea, hara kixo Poûlu:

³⁵—Enepo simahíka ne puvópiti, ínamo angamókeno yúho —kíxoane.

Ina pahukôa ómeokono ne Poûlu ika'ákovokutike ya óvokuke nâti, enepone Êrodi, óvokumaka natíxea.

Koyûho ne tutíhiko jûdeu évotikoke Poûlu nonékuke Fêli

24 Singu koe káxe ikénepo, símo Sezâreya ne Anániya, enepone koâti payásoti ya uhá koeti sasedóti inuxínoti jûdeu hó'eke. Ápemaka po'ínuhiko teyonéti xapákuke tuti jûdeu, yoko hóyeno koéhati Tétulu, ahúkoti ya koyuhó'iyeatike. Aínovone koyúhote évotikoke Poûlu nonékuke Fêli, enepone ngovenâdo. ² Ihaxíkokono nonekútike ne Poûlu, koyúhone ne Tétulu évotikoake jûdeuhiko. Hara kixo Fêli:

—Iti koati hána'iti teyonéti xapákuke ûti. Aínapo yákoexa kíxeku netíxi xapákuke ûti ákoinoke isukókoti koane ákoinoke aúke'e úhepeko kóyeku ûti yara poké'exa ûti. Enómaka ítene itíki poké'exake ûti. Koane vo'ókuke ne inámati isoneûti ípihene, énomone kutí'inoke yusikópotine koeku ûti, uti jûdeu. ³ Koati iyúseoti kó'iyeaneye ya uhá koeti kixé'eviku koáne ya uhá koeti ípuxovoku iyénonjapa jûdeu, epó'oxo ákomo hunókoku ne víkoro'ixinovopi vo'ókuke. ⁴ Itea ákomo ngá'umaka ra yûnzô mará'inamo ngámamikapi. Embemópiti kémokenoyinu koeku kalihú ngíxea emó'um vo'oku iti hóyeno seánati. ⁵ Véxo itúkeovo áhati kópoe'akea isóneu xanéhiko ra hóyeno yuhoíkovoti nenékuke. Koêkuti óvoku itóhineyea ne jûdeuhiko ya uhá koêti ra kúveu mêum, koati koturfíhikoati. Énomonemaka inuxínoa ne xanéhiko poe'âti hókone, enepone iháxoneti nazârenu. ⁶ Ákomaka téya ne témpulu, enepone hána'iti imokóvokuti. Mani apêti úroeya ákoti parexâ Ponóvoti Kixovókuti hó'e ûti úrukeova. Yane namúkoane ûti. Mani yuhoíkovoti

ne hóyeno nonékuke ne Ponóvoti Kixovókuti hó'e ûti. ⁷ Itea énomone yaneke mani vika'ákoa, kenó'okinovi Lízea, tuti uhá koeti húndaru, mikukóponoati xoko ûti. Koati xúnati hú'uxopeovea. ⁸ Pahúkoamaka Lízea símeahiko yâye xikóyoke ne koyúhote ápeyea váhere ítuke ra hóyeno. Enepo yepemá'ika rá'a, kemoátimo xokóyoke uhá koêti ne koekúti yuhó'inopi ûti kó'oyene, vévotikoake —kíxoane Tétulu.

⁹ Kúteanemaka koeku yûho po'ínuhiko jûdeu. Aínovomaka koyuhoâti itúkeovo koati kaná'uti kó'iyeaneye.

Sa'íkova Poûlu yûho ne puvâti

¹⁰ Ina koexépuko vô'u neko ngovenâdo porexoâti ne Poûlu koyúhoyea. Yane hara kixo Fêli ne Poûlu:

—Énjoa enó'iyeanee xoénae itíkivo yúhoikovoku ûti, uti jûdeu. Énomone kutí'inoke úhepeti inzóneu nzímea nenékuke nza'íkeova ne yunzó'inokono.

¹¹ Motóva éxeokono itúkeovo kaná'uti ra yûnzô ákoyea anú'uka nduse koeti káxe ike nzeópine ya Njeruzálem, yónongu inzáyú'ikoponea Itukó'oviti. Motóvamaka éxeokono kaná'uko ra yûnzô ¹² ákoyeamaka angapa yuho xanéhiko ya hána'iti imokóvokuti, inu'íkonu ne jûdeuhiko. Ákomaka íngatuxa isoneu xanéhiko okópea koêkuti xâne, yusífkoti itúkeovo íhikaxovokuke hó'e jûdeuhiko, áko'o ya kúveu pitivóko. ¹³ Akó'otimaka oxene kóúhapu'ikeokono kaná'uko ne yuhómeku ápeyea váhere índuke.

¹⁴ Itea koati ngoyuhó'inopiti nzókea ra ihíkauvoti fhauti Kaná'uti Xêne yonópoti xoko Itukó'oviti, enepone koyúhonemekuhiko itúkeovo poe'âti hokonéti. Énomone koéneye nzókea Itukó'oviti, enepone hó'emaka voxúnoekene, uti jûdeu. Ngutípoa uhá koêti ne yutoéti yara Ponóvoti

Kixovókuti yútoe Muíse, yoko uhá koeti yútoe porófetahiko, enepone koyúhoti emo'u Itukó'oviti mekúke.
¹⁵ Ápemaka ngúxoixone xoko Itukó'oviti, énjone kousokeovomo, kuteátimaka kúxonehiko rá'a. Énomone exépukopeamo ne ivokóvoti, enepohikone únati kixoku itúkeovo koánemaka ne pahukóvotihiko.
¹⁶ Énomone ngóxuna'ixinovo, ngaha'áti mbónea ngxoku indúkeovo nonékuke Itukó'oviti koane nonékuke uhá koeti xâne ákoti indúkaheapu.

¹⁷ —Kali enóne ike imbúhikine Njeruzálem ina aungópovoya, omombínoti iyénonjapa júdeu kali huvó'oxekonoke ya nókoneke, koane indúkotimaka ingó'iparaxoke Itukó'oviti.
¹⁸ Énomone indúko ya hána'itike imokóvokuti noixónu ne júdeuhiko íhae Ázea. Yoko ngoúsokoane ne nóngone indúkea ngasáa'ikopeovo nonékuke Itukó'oviti inúxotike. Epó'oxo ako ho'uxóvoti xâne ya njokóyoke, koane ákomaka okopókoti.
¹⁹ Enepohikone júdeu íhae Ázea, mani konokoáti símea nenékuke koyúhoponea évotikonuke eneponi áva índuke ínixonehiko ákoyea aúmati,
²⁰ áko'o itukovo ra júdeu yáyeke, énomonehiko okoyúhoa áva váhere índuke, ínixone pahúkotihiko xapa júdeu yaneko yunzoíkokono nonékukehiko yane koati payásoti yúhoikovoku.
²¹ Poéhanemea itukapu vo'ókuke neko hónoti yúnzo yuhoíkovokutike nonékukehiko évondikokono. Vo'oku hara koeti yúnzo yanekôyo: “Anéyem kó'oyene yúnzoikeokono nenékukeno vo'oku ngutípea exépukopeamo ne ivokóvoti” ngôe —kíxoane Poúlu ne Fêli.

²² Yane vo'oku éxea Fêli koêku ne íhíkavoti íhauti Kaná'uti Xêne yonópoti xoko Itukó'oviti, íxíkopa po'i

káxe épemo'ikeokono ne Poúlu. Ina kixôa Fêli ne Poúlu:

—Enepo síma Lízea, enepone pahúkoti uhá koeti húndaru, ínamo ongoýúho kixékonokumo —kíxoane.

²³ Yane pahúkoa Fêli ne exoti koeku póhuti séndu húndaru itúkinoia koy-onoáti ne Poúlu. Pahúkoamaka iyuhii kixeokono ne Poúlu koane ákoyea itápa simínoa ínikonehiko kousókinoponoati nókone.

Poúlu nonékuke Fêli yoko Ndurúsila

²⁴ Avo áxu'ikene ikénepoke, aúkopovo ne Fêli xaneti yêno, seno júdeu koéhati Ndurúsila. Yane pahúkoa Fêli iháxiko-ponoati ne Poúlu. Yane kámokenoyea yúho koyuhó'inoa Poúlu koêku ne kutípea Kristu Jesus.
²⁵ Koati koyuhó'inoati Poúlu kónokea pónea kixoku itúkeovo ne xâne, koane éxea sayá'ikopeovo, koane kónokeamaka seópea nonékuke Itukó'oviti yúhoikopeokonomo vo'oku kixoku itúkeovo. Yane yupíhova píkea Fêli. Hara kixo Poúlu:

—Motóva pihépi kó'oyene. Koêkutimo káxe motó'iyevaku, ínamakamo inza-xíkapapi —kíxoane.

²⁶ Yoko koati kuxoátimaka Fêli ápeyemo tiúketi póneake Poúlu, ésa'i kuríkopea. Énomonemaka kali enó'ino iháxi'ixea Poúlu yúho'ixea.

²⁷ Pí'a xoénae ikéne, ápe ahe'ókopati ne Fêli, hóyeno koéhati Posiu Féstu. Vo'oku kahá'ayea Fêli iyúni'ikea júdeuhiko, ene ákoino kuríkapo Poúlu. Síkoane óvoheixea ika'ákovokutike.

Epemóvo ne Poúlu yúhoikeokonomo xoko koati payásoti nâti

25 Mopó'a káxe ike itúkopinevo pahúkoti ne Féstu yane poké'e, pihóne Njeruzálem ukeáti Sezâreya.
² Simoné'eya, ina pihinôa tutíhiko sasedóti inuxínoti júdeu hó'eke, yoko po'ínuhiko payásoti júdeu

koyúhopoinoa évotikoke Poûlu, ³koane épemo'ixeahiko itúkinoá áha pahúkopea Poûlu Njeruzálem-ke. Yoko ápe isóneu nekôyohiko kôúsokeamo koepékoti Poûlu xenékuke épeminoakehiko. ⁴Ina kixovókoxoa Féstu:

—Sezáreya iká'akokono ne hóyeno. Ákomo ánju'ikene yâye, yonómbokunemakamoya. ⁵Koêkuti kaha'ati píhea ya xepákukeneoe, axénaponu, maka enepo áva váhere ítuke ne hóyeno, yokóyuhoponoane —kixovokoxoane.

⁶Itopónone kuteâti oitu, áko'o yehí koeti káxe óvea ne Féstu xapákuke, ina aukópovo ya Sezáreya. Yaneko po'ípone káxe, ivátakone ne Féstu xoko óvoku pahúkoti yuhóíkovokutike, yane ina pahúko veyóponeokono Poûlu. ⁷Simoné'e Poûlu, yakukú kixoane júdeuhiko, enepohikone ukeâti Njeruzálem, koyuhoâti enó'iyea koati váhere ítuke, itea ako veínoake kóuhapu'ikea itúkeovo koati kaná'uti ne yúho. ⁸Ina kôe ne Poûlu sa'ikóva:

—Haina ongopâti ne Ponóvoti Kixovókuti hó'e júdeuhiko. Ákomaka váherexina índuke ne hána'iti imokóvokuti, koane ako angapa Sêza, enepone koati payásoti natina úti —koéne.

⁹Ina kixo Poûlu ne Féstu kaha'âti iyúni'ikea ne júdeuhiko:

—Kehá'aikopo píhi ya Njeruzálem yíhoikikono njokóyoke vo'ókuke ra kokekútihiho?

¹⁰Ina kixôa Poûlu:

—Xoko Sêza, natina úti ya Róma, émbemovo yúnzoikeokono. Énomone motókeyea yúnzoikeokono. Ako váhere índukeinoke júdeuhiko. Yéxoapepo kó'iyeaneye. ¹¹Eneponi áva ákoti aunáti índuke, itukapu apêti koati hána'iti mbahúnevo évondikokonoke ngoépekeokono, mani usó ngoyêti ngoépekeokono. Itea koeku ákoyea akána'u ne yuhóhiko vo'óngu, ako

yusíka iyúni'ikeekonohiko ne júdeu ngurí'okeokonohiko. Émbemovo yúnzoikeokono xoko Sêza —kixoane.

¹²Yuhó'ixoane Féstu neko hóyenhiko huvo'óxoati yoko enekoâti ya natíxoku, ina kixo Poûlu

—Keha'ápo itúkeovo xoko Sêza yíhoikokono, énomonemo yéno —kixoane.

Símo Agirípa yoko Mbereníse xoko Féstu

¹³Kali ye'á koeti káxe ikéne, ina símo ya Sezáreya ne nâti iháxoneti Agirípa. Yoko Mbereníse xáne. Koati yuhóíkoponotihiko Féstu koeku itúkeovo inámati ngovenâdo. ¹⁴Koeku ókeaya kali ye'á koeti káxe, koyúhoinoa Féstu koêku ne Poûlu. Hara kixoá:

—Anéye hóyeno iká'ae Fêli. Ôvaikone ika'ákovokutike ipuhíkopeane Fêli itúkeovo ngovenâdo. ¹⁵Yaneko mbíheaku ya Njeruzálem, enepone tutíhiko sasedóti inuxínoti júdeu hó'eke, yóko'omaka ne po'ínuhiko teyonéti xapákuke tuti júdeuya, koyúhoinonoa ne évotikoke Poûlu. Épemonuhikomaka mbahúkea koépekeokono. ¹⁶Ina ngixoáhiko ákoyea víxaneye, uti íhae Róma. Ako pahuka uti koépekeokono ne koêkuti kó'iyevoku xáne koeku ávoyea síma xanéhiko yuhóíkovokutike koyúhoyea évotikoake, koane kónokeamaka ápeyea ne yuhóíkovoti xapákuke maka omótovane sa'íkeova ne yuhó'inokono. ¹⁷Koati énomone yaneko símeakuhiko yâye njokóyoke, ako ingá'akarixa. Itea yaneko po'ípone káxe, ivándakone xoko óvoku pahúkoti yane yuhóíkovokutike, koane mbahúkoane ómeokono ne hóyeno. ¹⁸Ina koyuhóhiko évotikoake, itea ako ápahuina váhere ítuke ne hóyeno kuteâti mbó'okone koyúhoyeahikomo. ¹⁹Koati koekúti vo'oku hó'e okópinoahiko, ínapoxo

vo'oku hóyeno ivokóvotine koéhati Jesus, koyúhone Poúlu itúkeovo ukopeâti xapa ivokóvoti. ²⁰ Akó'oti enjína inzóneu mani ngixoku ngóyuseopea ra koekúti. Yane émbemoa ne hóyeno kahá'ayea yónea ya Njeruzálem yúhoikoponeokonoya vo'ókuke ra koekúti hiko évotikokonoke. ²¹ Itea kahá'a óvoheixeaneye motovâti itúkeovo xoko Sêza yúhoikoponeokonono. Yane mbahúkoa iká'akeovoiko tukú koeti mbahukâ xoko Sêza —kíxoane.

²² Ina kixo Féstu ne Agirípa:

—Mani ngaha'âtimaka ngámea yúho ne hóyeno —kíxoane.

—Kemoâtimo ihârotike —kíxoane Féstu.

Yuhó'inoa Féstu ne Agirípa yoko xánena

²³ Yaneke po'ípone káxe, úrukovone yuhoíkovokutike ne Agirípa yoko Mbereníse. Koati iyoyókovotihiko, koane êno teyonéti xánena, enepohikone payásoti húndaru pahúkoti po'ínuhiko húndaru yoko payásotihiko hóyeno yane pitivóko. Yane pahúkoane Féstu veyóponeokonono ne Poúlu. ²⁴ Ina kixôa Féstu neko xanéhiko ho'uxóvotiya:

—Iti nâti Agirípa, yoko uhá ketínoe apêti yâyeke, enepora hóyeno neíxone, koati énomone simínonu uhá koeti júdeuhiko íhae yâye, koánemaka ukeâti Njeruzálem, koyúhoti kónokea koépekeokonono. ²⁵ Itea akó'oti íninjone évotikokonoke mani koépekinokonoke. Yoko vo'oku épemeovo yúhoikeokonono xoko Sêza, natina úti, ngoúsokone inzóneu mbahúkeaya. ²⁶ Itea akó'oti ênja mani koeku yúndoe, mbáhoe xoko nâti, “Éha kôe pahúnevo râ'a” koêti. Énomone omínoam yâye nenékukeno, ínapoxo nenékuke, iti nâti Agirípa, maka enepo epemá'ikakanane, aváne koekúti motovâti yundóxea vo'ókuke.

²⁷ Vo'oku íninjoa ákoyea aúnnati mbahúkea iká'aeti enepo hákotimaka yúndoe koyuhoâti évotikokonoke ne hóyeno —kíxovokoxoane Féstu.

Yuhu Poúlu nonékuke Agirípa

26 Ina kixo Poúlu ne Agirípa: —Motóvane se'íkivoa yúho ne puvópitihiko —kíxoane.

Yane koéxepukone vô'u ne Poúlu koane turíxeovone sa'íkeova yúho ne puvâti. Hara kôe:

²—Koati úhepeti inzóneu kó'oyene koeku mboréxeokonono nzímea nenékuke, iti nâti Agirípa, motovâti nza'íkeova uhá koêti ne yuhu júdeuhiko puvónuti. ³ Ínapoxo koeku yéxi uhá koeti kixoku itúkeovo ne júdeuhiko, koánemaka ne koekúti hiko ákoti akutíkokoko isóneunoa yumópinkokoke. Énomone émbeminopi kévesekimo kémokenoyi ra yúnzo.

⁴—Enepora ngóyeku ya xapákuke iyénonjapa xoko úngeaku koánemaka ya Njeruzálem ukeátine indukóvoiko kalivôno tukú koeti kó'oyene, heú koe júdeu éxeahiko ngoêku. ⁵ Koati kaná'uti éxeonuhiko ukeátinekene ngalivónoxoiko. Yoko eneponi akahá'ahiko, mani motovâti koyúhoyea ngoêku vo'oku indúkeovo farízeu, enepone koati hokoâti ra hó'e úti, uti júdeu. ⁶ Kó'oyene koati vo'oku ngúxone xoko Itukó'oviti, énjone kóúsokeovomo, yúnzoikinokonono. Énomone neko koati emo'úti yuhó'inoa Itukó'oviti ne voxúnoekene ápeyeamo. ⁷ Énomonemaka kúxoixo ne nduse koeti iháxakoku viyénoxapa, uti júdeu. Káxe, yóti kóxuna'ixovoxo ikéneke Itukó'oviti, kaha'âti itóponeamaka. Koati vo'ókuke ra ngúxone xoko Itukó'oviti, énjone kóúsokeovo, ene koyúhoino ne júdeuhiko indúkeovo váhere. ⁸ Námea koeti ínixinoa xâne

xepákukenoe itúkeovo koati tiú'iti koéxepukoepa Itukó'oviti ne ivokóvoti?

⁹—Yanekôyoke, ínínjoamaka ngónokea xuná'ieaxo ongópea ne hokotíhiko Jesus íhae Nazâre.

¹⁰Énomone indúko ya Njeruzálem. Namungóne koyuhópeti, yútoe tutíhiko sasedóti inuxínoti júdeu hó'eke, koyúhoti indúkeovo páhoe, êno kasása'iupo Jesus ingá'ae. Enepo koyuhókono kixókonokumo, ámbemaka xapákuke neko xâne koyuhoâti kónokea koépekeokonohiko. ¹¹Enómaka váhere índukeinoa ya uhá koeti íhikaxovoku hó'e júdeu. Muhíkova mbahúkoa váherexinoa yúho ne Kristu. Koane vo'oku yupíheovo mbúveahiko, ako malíka yónongu ya pitivókohiko ya po'i poké'e nzopenókexoati.

¹²—Énomonemaka ngahá'a indúkea yanekôyo, mbihínóke ya Ndamásku omondi koyuhópeti ítukeinonu tutíhiko sasedóti inuxínoviti hó'eke úti, uti júdeu. Enepone koyuhópeti, koati koyúhoti indúkeovo páhoehiko indúkea ne itukéti. ¹³Koeku véngea neko xêne, yoko itumúkotine káxe yanekôyo, apé koéne noínjone, êno xúnati uhapú'iti ukeâti vanúkeke anu'úkoti uhápu'ine káxe. Úhapu'i koéne njêrerekuke koane xêrerekuke njánena. ¹⁴Heú koe úti víkorohikeovo poké'eke. Ina ngámo emo'úti kixónuti ya yuhóke úti, uti júdeu: “Saulú, imáko ké'iyivoku. Na koeti váherexino ítikeinonu? Koati itíne okó'okopovo kuteâti kixópovoku vúti óko'okopeovo enepo ixômo akasûrako heú'iti kiri haváva veínokonoke hokúxeokono” kixónune. ¹⁵Ina ngxôa: “Kuti íti Unaém?” Ina yumopónu Vúnae: “Undi Jesus, enepone váherexinoke íti. ¹⁶Yexépukapa, xe'ó yákoepo! Ngoútata'ixinovopine kó'oyene vo'oku indukópitinemo ovónje. Keyuhó'inonoatimo xâne ne neíxone njokóyoke kó'oyene,

koáne ne íngomumuxeopikeikomo. ¹⁷Ngoitóvopitimo ya áha kíxeopi ne júdeuhiko, koánemaka yane áha kíxeopi ne xanéhiko ákoti itukapu júdeu ya xoko mbahúkopikumo keyúhoyi emó'um. ¹⁸Yanê'e, imihé'okotimo isóneuhiko koane ipuhíkopeatihikomo hahákutike yonópoti uhapú'itike. Iteôvatimo ne xunako Satánae hokópotimo Itukó'oviti. Ituyôpotinemo pahúnevo, koane itukópovotimo xanena Itukó'oviti, xaneâtimaka ne po'ínuhiko xâne sasa'ípotine vo'oku kutípeonuhiko” kixónune Jesus.

¹⁹—Yoko enepone páhoenonu Jesus indúkea yaneko koítata'ixinovonuku xenékuke, énomone indúko, iti nâti Agirípa. ²⁰Inúxotike, ngoyúhoinoa ne íhae Ndamásku, koánemaka ne íhae Njeruzálem, yóko'omaka ne íhae uhá koeti poké'ixa Njúdeya. Yane ngoyúhoinoaamaka ne po'ínuhiko xâne ákoti itukapu júdeu, enjókoatihiko kónokea ikótivexea isóneuke ne pahúnevo yoko kuríkopea, koane hokópea Itukó'oviti, yoko itúkea únatinoe koekúti kuteâti motókeyea itúkea ne xâne inámapoti kixoku itúkeovo ikéneke Itukó'oviti. ²¹Vo'oku kó'ieaneyene ne yúnzo xapákuke xâne, énomone namúkinonu ne júdeuhiko koeku óveam ya hána'iti imokóvokuti ina kaha'áhiko koépekeonu. ²²Itea vo'oku huvó'oxeonu Itukó'oviti, anéyeingo tukú koeti kó'oyene, ngoyuhó'ieati emó'u xapa uhá koeti xâne, kúteanemaka xapákuke ne ákoti apayáso koánemaka xapa payásotihiko. Ako po'i yúnzo ákoti itukápa neko koyúhone porófetahiko koánemaka Muíse ápeyeamo. ²³Énomone ne kónokea koítoponeovo kotíveti ne Kristu, koane itúkeovo énomone inuxô exépukopo ukópea xapa ivokóvoti, motovâti kóuhapu'ikea viyénoxapa

jûdeu, koánemaka po'ínuhiko xâne ákoti itukapu jûdeu.

Tetú kixôa Féstu koyúhoyea ne Poûlu

²⁴ Koêkuiko koyúhoyea ne Poûlu ixómoti sa'ikóva ne yuho puvâti, kóhonokone emó'u ne Féstu tetú kixeâti yúho. Hara kixoá:

—Pipókexovone vo'oku enó'iyea fhikexivo Poulú.

²⁵ Ina yumopâ Poûlu:

—Iti koati hána'iti teyonéti Festú, itea ako ángoeneye kuteâti iséneunonu. Haina undi pepokéxovoti. Ako kalíhuina! Itea enepora yûnzó, áinovó koati kaná'uti emo'úti. Haina yuho xâne pepokéxovoti ra yûnzó. ²⁶ Éxoapepo nâti Agirípa uhá koêti ra koekúti. Ako ongónokoa ámbiku'ixea ongóvo yûnzó'ixea, enjoâti ákoyea ápahuina koekúti yara yûnzó ákoti exâ. Vo'oku ako he'onó ákoe itúkeokono ra koekúti. ²⁷ Iti nâti Agirípa, ako ongónokoa émbemeopi kitípi itúkeovo kaná'uti ne yuho porófetahiko koyúhoti emo'u Itukó'oviti mekúke. Énjoa kitípi —kíxoane Poûlu.

²⁸ Ina kixôa Agirípa:

—Íkítixati iténutimo nzokópea Kristu yara kalihú koeti emo'úti kuteâti yemó'uinonu?

²⁹ Ina yumopâ Poûlu:

—Yusíkotí itúkeovo yara kalihú koeti ngoyúhoyea, áko'o ya umó'iyea, itea ehá'ani kutipasí ké'iyinu ya uhá koeti koekúti, ákoti itukápu ya ingá'akeovo. Haina póhutine íti, itea ehá'animaka kó'iyeaneye ra uhá koeti po'ínuhiko kamokénónuti kó'oyene —kíxoane Poûlu.

Mani kurikópovotine ne Poûlu

³⁰ Yane exépukone nâti, koánemaka ne Fêli, enepone ngovenâdo, yoko Mberenise, koánemaka uhá koeti neko ha'íne ivatáhikotiya.

³¹ Ahikúxoepovonehiko Poûlu, ina exókoko isóneu. Hara koéhiko:

—Ako ítuke ra hóyeno mani koépekinokonoke. Muhíkova iká'akeokono, ákomaka évotiki-nokonoke —koénehiko.

³² Ina kixôa Agirípa ne Féstu:

—Mani kurikópovotine ne hóyeno eneponi hákoti epemóvo yúhoikeokono xoko Sêza —kíxoane.

Pahukókono ne Poûlu ya Róma

27 Usoné'e visóneunokonono vóneamo Ítalea ya hána'iti vatéke, kuríkokonone ne Poûlu koánemaka ne po'ínuhiko iká'aeti xoko hóyeno koéhati Njúliu, kali payásoti húndaru pahúkoti póhuti séndu húndaru. Enepone hóyeno, hane úkea xoko iháxakoku teyonéti húndaru iháxoneti “Húndaruna Sêza”. ² Yane namúkone uti hána'iti vatéke íhae pitivóko koéhati Andaramítíu. Yoko koati usó koyêtime yónea ne ivú'eti íyeuke pitivókohiko ya poké'exa Ázea ya xe'o mar. Yane pihóne úti. Hane xáne úti Aristáku, íhae Tesálonika, pitivóko ya Masêdonea. ³ Po'ípone káxe, simóne úti ya pitivóko koéhati Sídóm. Kóseana Poûlu ne Njúliu. Síkoa noíxoponea ínikonehiko motovâti kóúsokinohiko Poûlu nókone. ⁴ Vukeáne Sídóm, hane véko úti íyeu norte ya kali poké'e iháxoneti Xípere kukúkeke úne. Akó'oti siká ihunóvoti vékea vivú'e xoko mani vékoku úti. ⁵ Hunoneâne úti ne Silísea yoko Páfílea, ina símo úti ya Míra, pitivóko ya Lísea. ⁶ Yane ko pitivóko, ínixopono po'i vivú'e ne pahukoâti ne húndaruhiko omo'óviti. Enepone vivú'epo, hane úkea Alíxandiriya. Kene Ítalea yóno. Yane pahúkovine ne pahúkoti húndaruhiko vivú'ixea.

⁷ Kali êno káxe he'oo kóyeyea vivú'e koane tiú'iti píhea tumúne, ina hunonêo uti pitivóko koéhati Kinídu.

Koati okotumoné kixoti uti ihunóvoti ákoinoke omótova ponó kó'iyea úti xoko mani vékoku úti. Yanê'e vayákukoponovo poixô'oke kali poké'e koéhati Keréta xoko ákoyeaku áxuna ihunóvoti. Hane véko úti hunókokuke émeuxa Keréta, enepone iháxoneti Sáumona. ⁸He'oo kóye húse'okea uti Keréta tukú koeti pitivóko koéhati Únati Ókokuhiko Ivú'eti. Yoko ako ahika po'i pitivóko koéhati Láseyá nê'e.

Koímaiti koane tiú'iti yoneáti

⁹Vo'oku ko'ókoriyea ne vónea koane enó'iyeeane káxe vévoe, simóvone kaxena tiú'ipe yoneáti ya hána'iti vatéke. Koáhati pihotíne ne áyui jûdeuhiko hó'eke, enepone irikóvoti xapa kásati. Yane enékoa Poúlu ne po'ínuhiko úti.

¹⁰Hara kíxovokoxoa:

—Itínoe hóyeno, íninja tiú'iyeamo vónea koane koímaitimo. Enómakamo evónevoti, haina póhutine ya xoko vivú'e koane ínone, itea enómo koeku úti, póhutihiko úti —kíxovokoxoane.

¹¹Itea enepone pahúkoti húndaruhiko, hane kuvóvoxo isóneunoa únae ivú'eti, koánemaka ne iyonoáti ne hána'iti vatéke. Ako koati itúkoke yuho Poúlu. ¹²Yoko enepone ókoku vivú'e, haina koati únati okokúti ya xapa kaxena kásati yoko ihunóvoti. Énomone xu'ínaino ha'íne úti inixoáti kónokea vukóponea, kahá'atihiko itóponea pitivóko koéhati Feníse motováti vókeaya xapa kásati. Enepone Feníse, po'i ókoku ivú'eti yane kali poké'e koéhati Keréta. Yoko pi'á kôe ínonexinovoku úkeaku ihâroti. Ápe xoko úkeaku kótuti koánemaka xoko úkeaku kásati.

¹³Yane turíxovone ápeyea ihunóvoti he'oo koyêti ihúneovo íhae úkeaku kásati. Yoko ikutíxatihiko itopónoatimo neko áha yónea, énomone veyópoinoahiko neko ínati haváva

ixikoáti ne vivú'e. Úkeane pího úti. Huse'oo kíxoa vivú'e ne poké'exa Keréta ákoti koati ahíkea. ¹⁴Avo áxu'ikene vónea, kenó'okone éno xúnati ihunóvoti iháxoneti “Nordeste” ukeáti íyeu Keréta. ¹⁵Yane koati xúnati amátitikea vivú'e. Ákone víta vévekea xoko mani vâha vékea úti vo'oku xunáko ne ihunóvoti. Énomone sikó kixínoa úti ya koékuti iyónoaku ihunóvoti. ¹⁶Yane hane véko úti xoko ákoyeaku áxuna ihunóvoti poixô'oke ya kali poké'e koéhati Kalaúda kukúke úne. Énomone veyópea úti ne kali vatéke híre ne vivú'e. Éno vikó'okorixea ina vitopâ vûrukea vivú'eke. ¹⁷Vurúkoane, ina ika'ákexoa ahinoêtihiko ya mâreso kotíú'ikoati, puvâti itóhineyea. Vo'oku píkeahikomaka ómeovimo ihunóvoti ya koéhati Siríte, óvoku éno haríri, ene poké'exinoanehiko ne kayápaehiko ihunóvoti iyonoáti ne vivú'e. Yane sikó kíxoanehiko ne vivú'e ya koékuti iyónoaku ihunóvoti. ¹⁸Yupíhovo kixó'oviku ne éno xúnati ihunóvoti. Yane ko po'ípone káxe, kûrihikoanehiko ínone ne vivú'e oévoke úne motovâti yapáhiyea. ¹⁹Yane mopó'apeke káxe, vânahixovane ne ahinoêtihiko huvo'óxoati úti kûrihikea oévoke úne ne po'ínu ípovo vivú'e.

²⁰Kali ápe káxe ákoyeane naixa uti káxe koane hékerekhiko. Ina apémaka neko éno xúnati ihunóvoti xánena úko ito'óviti. Yane ákone kúxa úti víteovomo.

²¹Yoko enotíne káxe ákoyeane nîka ne uhá koeti ivu'íxoati ne ivú'eti. Yane exépukone Poúlu xapákuke uhá koêti, ina kixovókokoxoa:

—Itínoe hóyeno, mani konokoáti kitípinunoe yaneko ngoyuhó'inopinoe ákoyea yusíka vipúhikea Keréta. Yane áko'oni ra koímaiti koeku úti kó'oyene koáne ra éno vévonevo. ²²Itea kó'oyene injíko'okopinoe ákoyeanoe

píke, vo'oku ákomo ápahuina ivokóvoti xapákuke úti. Poéhanemo ra vivú'e evókovo. ²³Kó'inokeneye ra yunzó'inopinoe, vo'oku yara yóti simónu ánju, ovoxe Itukó'oviti ukeâti vanúke. Yoko énomone nzóko ne Itukó'oviti. Koati undi ovóxe. ²⁴Hara kixónu ánju páhoenonu: "Poulú, hako píke. Koati konokoâti sími xoko Sêza, enepone koati payásoti nâti. Epó'oxo ya hána'iti seánakopi Itukó'oviti, ákomo ápahuina ivokóvoti xapákuke ne xénena yara iví'e" kixónune. ²⁵Hákonokopo píke itínoe hóyeno, vo'oku koati ngutípoti Itukó'oviti kóusokeamo kuteâti ne yuhó'inonu. ²⁶Itea vamatítikokonotikomo xoko kali poké'e kukúke úne —kíxovokoxoane Poûlu.

²⁷Itopónone pi'âti kúveu lúmingu ákoyea íyuhixavi ne xúnati ihunóvoti koane ákoyea tópi iyónoviku yane mar koéhati Andiriyátiku, pó'okoa ahinoêtihiko yane vivú'e ákoyeane vahika poké'e. Yoko kukúnemea yóti yanekôyo. ²⁸Ina kurinó'ekohiko mâreso apêti ko'inákoati kirípuhike, ihíxoati upénoko neko úne. Yane éxoanehiko itúkeovo tirintai sei koeti méturu upénoko. Ya kali tumúneke, fhixopahikomaka. Yane itóponoiko vinti seti koeti méturu. ²⁹Vo'oku píkeahiko ínumeamo mopôti ne vivú'e, kurínó'ekinohiko koaturu koeti ínati haváva ya terékuke ne vivú'e motovâti ókea koáne ákoyeane píha tumúne. Yane épemone hó'e póhutihiko neko xâne ákoyeanemo iká'akarixapu yúponiyea. ³⁰Enepohikone ahinoêtihiko yane vivú'e, kahá'ane ínixeá oxéne kohó'iyea. Hukinóvoti koéveseseahiko úneke ne kali vatéke, enepone ípihone kúveuke vivú'e yanekôyo. Koati itúkovotihiko kahá'ati itúkinoá po'ínuhiko haváva ixikoâtimaka ne vivú'e ya nonekútike. ³¹Yane hara

kíxovokoxoa Poûlu ne pahúkoti húndaruhiko koáne ne húndaruhiko páhoe:

—Enepomo hákoti óvo kúveuke vivú'e ne ahinoêtihiko, ákomo itépunoe —kíxovokoxoane.

³²Yane tetúkoane húndaruhiko ne mâreso itopâti neko kali vatéke. Sikó kíxoane iríkeovo úneke.

³³Kaha'áne yúponiyea, pahúkoa Poûlu uhá koêti neko xâne níkea. Hara kíxovokoxoa:

—Katoze koene káxe ixómoyea kíxoixinoe ákoti nikenôe tukú koeti kó'oyene. ³⁴Koati mbahukópiti níki vo'oku koxunákopitinoemo. Yoko péhutinoe, muhíkova póhuti kali híyeu tiúti ákomo évakapu —kíxovokoxoane Poûlu.

³⁵Uke'éxoa Poûlu koyúhoyea nê'e, veyone pâum, ina ikoró'ixinovo Itukó'oviti nonékuke uhá koêti, ina hono'ékexoa koane níkea. ³⁶Yane úhepepone isóneu uhá koêti neko xâne, ínamaka nikohíko. ³⁷Yoko duzentu setentai sei koe úti kúveuke neko hána'iti vatéke. ³⁸Uke'éxonehiko níkea, kûrihikoane úneke ne tiríku, ínone vivú'e motovâtimaka yapáhiyea ne hána'iti vatéke.

³⁹Yuponíne, ako éxapana poké'e símoku úti neko ahinoêtihiko. Itea noixoânehiko ápeyea tâki neko úne koane enó'iyea haríri xe'ókuke, ina yuhó'ixokoko oposíkoti kíxoaku iyónea vivú'eya. ⁴⁰Ina tetukoâhiko ne mâresona ínati haváva ixikoâti ne vivú'e. Yane kuríkoane oévoke úne. Kúxeopamaka ne avekópeti, enepone iyonoâti ne vivú'e koêkuti áha iyónea. Ínamaka koexépukopa ne kayápaeti oveâti nonékuke ne vivú'e motovâti iyóneovi ihunóvoti íyeuke xê'o ne úne. ⁴¹Itea vitopónoane ne ho'úxopovoku êno haríri oévoke úne, yúhurukovone none vivú'e xapa haríri, itópokonone.

Yoko turíxovone itátakexea ne ivú'eti terékuke vo'oku yupíheovo xunáko ovóxokeyo ne úne.

⁴²Yane ínixoa húndaruhiko kónokea koépekexea ne iká'aeti, puvâtihiko áraukea koane kohó'iyea. ⁴³Itea vo'oku kahá'ayea koíteovo Poûlu ne koati payásoti húndaru, ako síka koépekeokonohiko. Yane pahúkoa ne xanéhiko éxoti áraukea inuxó kó'iyeahiko kuríno'ekovo úneke motovâti itóponea movó'yeaku poké'e. ⁴⁴Kene ne po'ínuhiko xâne, pahúkokono namúkea tâpoa, áko'o itátakexine vivú'e motovâti íteovohiko. Énomone koéneye uhá kó'iyea itóponea movó'yeaku.

Kali poké'e koéhati Maúta kukúke úne

28 Vitopóvane neko poké'e, ina vexôa itúkeovo Maúta koéha. ²Koati únati kátarakeovi ne ko'óvokutiya. Óxokuxinovi yúku vo'ókuke ne úko yoko kásati. ³Ápemaka kali noku xelêke, ítixone Poûlu, kûremaka yúkuke. Yane apé koene koéxoe koho'íyeani otuko yúku. Ikoó koéne vo'ókuke Poûlu. ⁴Noixoâne ko'óvokutihiko íkokeyo vo'ókuke Poûlu, hara kixókokohiko:

—Koatímea koepékoti ra hóyeno. Íteova ne mani yúpuririkeovo, itea kó'oyene ipihóponokonotine kuteâti motókeyea kíxeokono —kixókokonehiko.

⁵Itea ikátatavo'uxovo ne Poûlu, kurikoâti ne koéxoe yúkuke. Yane ako yuvâti. ⁶Yoko kúxoane ko'óvokutihiko momó'oxeamo ne vô'u, áko'o hú kó'iyeamo ivókeovo. Xu'ikénene, noixoânehiko ákoyea yuvâti, ípokone isóneunoa. Yane koyuhoâtihiko itúkeovo íhae vanúke ne Poûlu.

⁷Yoko xêrerekuke neko vóvoheixoku, ápe émeuxa hóyeno koéhati Pûbiliu,

enepone pahúkoti yane kali poké'e. Poréxovi ne hóyeno vókea óvokuke kúveu mopo'âti káxe. Koati únati kátarakeovi. ⁸Yoko ka'arínati há'a ne Pûbiliu. Ípeke óvo, yuvâti xúnati ihorékoti yoko êno otuko mûyo. Ina noixóponoa Poûlu, yane itúkinoane orásum koane ípihone vô'u tutúkuke koitóvati. ⁹Ikénepoke, heú koe símohikea ne po'i ka'arínati yane kali poké'e koane koíteovahiko Poûlu. ¹⁰Koati ênoti íparaxeovike nekóyohiko. Simovóne kaxena pihópea úti, ípihoahiko xoko vivú'e ne uhá koeti nókone úti koêkumo vónea.

Ukopóno ne evo Poûlu yonoti Róma

¹¹Ya hunókokuke ne mopo'âti kohé vókea yane kali poké'e, namúkopone uti po'i ivú'eti íhae pitivóko koéhati Alíxandiriya. Yoko ókokunemaka yane ko poké'e xapa kaxena kásati. “Hapáparu” íhaxeokono neko hána'iti vatéke, hokópoti íha pi'âti ipunéti, mahi hapáparu, hókone po'íhiko xâne. ¹²Simóné úti pitivóko koéhati Sirákusa, mopó'a káxe vókoaya, ¹³ina vukopónomaka. Yane simóne uti pitivóko koéhati Rêxiu. Poéhapoako káxe ikéne, turíxovone ihúneovo ihunóvoti ukeâti úkeaku kásati. Pí'a káxe vómone ina símo úti pitivóko koéhati Potêyoli. ¹⁴Yane pitivóko, tokópone uti po'ínuhiko kutípoti Jesus. Épémovihiko vókea xokóyoke kúveu póhuti sêmana. Koáne, vókoaneyea. Koatine kóye imókone vitopóno pítivokona Róma. ¹⁵Yoko eyékoxoane po'ínuhiko úti kutípoti Jesus ya Róma kenó'okeamo úti. Énomone pihíno okótumonexeovi ya ipuxóvokutihiko koéhati Parásana Ápiu yoko Mopo'âti Kavanékuti. Noixoânehiko Poûlu, íkoro'ixinovo Itukó'oviti koane úhepeponeoxo isóneu vo'ókukehiko.

Poûlu ya Róma

¹⁶ Simoné'e ûti ya Róma, poréxokono ne Poûlu ápeyea koati óvoku koane éxopea koêku. Itea kóyeane ápeyeamaka húndaruya koyonoâti.

¹⁷ Mopó'a káxe ike símine ûti, ítaikoa Poûlu ne payásoti jûdeu íhae Róma simínoa. Hara kíxovokoxoa simonéhikoya:

—Ítínoe iyénonjapa jûdeu, ako váhere índukeinoa ne viyénoxapa jûdeu. Ákomaka angápa ne kixoku ítúkeovo ne voxúnoekene kûreinovike. Itea kóyeane ingá'akeokono ya Njeruzálem, koane ngurí'okeokono íhae Róma.

¹⁸ Uke'éxone épemo'ikeonuhiko íhae Róma koêku ra índuke, kaha'ahiko kuríkopeonu, inixoâtihiko ákoyea váhere índuke mani ngoépekinokonoke.

¹⁹ Itea ako kaha'á íxa viyéno jûdeuhiko nguríkopeokono. Énomone kutí'ino ngonokoâti émbemeovo yúnzoikeovo xoko koati payásoti natina ûti, enepone Sêza. Kene haina nzimínoti yâye vo'oku ápeyea váhere ítukehiko ne iyénonjapa jûdeu ánja ngoyúhoyea nonékuke nâti. ²⁰ Inzáxikinopikenoe yâye, ngaha'âti noínjeopi yoko yúnzo'ixeopinoe. Koati vo'ókuke ne kúxoixone ûti, uti íhae Izaráe, véxone kóusokeovomo, ingá'akinovo yara korénde —kíxovokoxoane.

²¹ Ina kixoáhiko jûdeu iháxiu:

—Ako ápahuina koyuhópeti simo'óviti ukeâti Njúdeya koyuhó'inoviti kêku. Ákomaka viyéno simo'óviti koyuhópoinoviti ápeyea váhere ítike.

²² Itea kóyeane kaha'áyea kámokenoyea uti iséneu, vo'oku véxoane ítúkeovo koati puvonéti ya uhá koeti poké'e ra ho'éti hékone —kíxoanehiko.

Koyúho emo'u Itukó'oviti ne Poûlu ya Róma

²³ Yoko hoénaxohiko káxe ho'úxovopemo. Simovóne neko káxe, éno simôti xoko Poûlu óvokuke. Ukeâti yuponí koêti, tukú kíxoa yóti koyúhoinoahiko Poûlu koeku natíxea Itukó'oviti xapa xâne, kaha'aínoati kutípea Jesus. Hane veínoa ne Ponóvoti Kixovókuti yútoe Muíse, koánemaka ne yútoe porófetahiko koyúhoti emo'u Itukó'oviti mekúke. ²⁴ Ápe ítonehiko Poûlu kutípea vo'oku yuhó'inoa. Kene po'ínuhiko, ako akútipoa.

²⁵ Koeku yumópeokoko ne jûdeuhiko yaneko pihópeaku, hara kíxovokoxoa Poûlu tumúneke pihópeahiko:

—Koati tokopóvoti yúho ne Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti mekúke vo'oku yoxúnoekene. Énomone ne yúho xoko porofeta Izâiya, ²⁶ enepone koêti:

“Yokóyuhopoinoa ra xanéhiko. Hara íxeahiko: ‘Kemoâtinoemo, itea ákomo kalíhuina yéxinoa iséneu ne kémone. Neixoâtimo, itea ákomo kalíhuina iyúseinopi koêku ne neíxone.’ ²⁷ Vo'oku títiu kóyeyea omíxone ra xanéhiko, exexó kixóhiko kêno koane úke. Yane ako ínixone koane kámone. Ákomaka éxina isóneu koêku. Yane ákomaka aúkapapu njokóyoke, koane ákomaka ngaitapahiko” kôe. *Izâiya 6.9-10*

²⁸ Ina kixovókokoxopamaka Poûlu:

—Ívévaka ítúkeovo xapa xâne ákoti itukapu jûdeu omókonomo ra ihíkavoti koyúhoti kixoku koíteovovi Itukó'oviti ya pahúnevo ûti, uti xâne. Yoko ivavákoatihikomo nê'e —kíxovokoxoane.

(²⁹ Uke'éxone koyúhoyea ne Poûlu, pihóponehiko ne jûdeu. Yoko kali xúnati yumópeokokohiko koeku pihópea vo'oku kámone.)

Pí'a xoénae iká'akovo ne Poûlu

³⁰ Pí'a xoénae óva Poûlu neko ovokúti alúkaxone, koane ú'uso kóye ivávakea uhá koeti xâne noixóponoati. ³¹ Ako píkone ne Poûlu, koane ákomaka itopâti

koyúhoyea koêku ne natíxea Itukó'oviti xapa xâne. Ákomaka itopâti íhikaxea ne ihíkauvoti koyúhoti koeku Vúnae Jesus Kristu.

Hunókokune.

RÓMANU

*Yútoe Poûlu páhoe xapa
kutípoti Jesus íhae Róma*

Yaneko yutoxôa Poûlu ra koyuhópeti, pítivokona Koríntu óvo. Ápe isóneu noíxoponea ne hokotíhiko Jesus ya pítivokona Róma, maka káxunakanehiko ikéneke Itukó'oviti. Itea tumúneke píheaya, kuríkoponoiko tiúketi ya Njeruzálem, huvó'oxekonoke ne kutípotihiko Jesus yane pítivóko, páhoenoa íhae Masêdonea. Yutóxinoake Poûlu ra koyuhópeti, kouhápu'ikinoati ne hána'iti isóneunovi Itukó'oviti, uti xâne yara pok'é, yaneko pahukínovi Xe'éxa ivókinovovi. Éxokoamaka Poûlu ne íhae Róma ápeyea isóneu xo'ópeinoahiko.

Xapákuke ne jûdeu hokoti Jesus nóvo, ápe koyúhoti kónokea sirkunsidá kó'iyea ne xâne inúxotike, ina yusíka hokópea Jesus. Éxokoa Poûlu ya yútoeke ákoyea ákoeneye. Éxokoamaka itúkeovo vo'oku kúveovo uti Kristu ponópinovoke úti nonékuke Itukó'oviti, kutí'inokemakamo vonopâti natíxokuke vanúkeke, kene haina vo'oku vitúkea páhoenovi yútoe Muíse. Yokómomapihi ne yutoéti in-uxínoati ne Ngálata, yútoemaka Poûlu, vo'oku kouhahu'ikinovimaka koêku ne sirkunsidá koêti.

Anéye iháxakexoku kápituluhiko ya koyúhope Rómanu:

- 1.1 yonoti 1.15: turi yútoe Poûlu yuhóikoti íhae Róma
- 1.16 yonoti 3.20: pahukóvoti nonékuke Itukó'oviti ne uhá koeti xâne, jûdeu koánemaka ákoti itukápa
- 3.21 yonoti 4.25: koítovovi Itukó'oviti yane pahúnevo úti vo'oku kúveovo uti Kristu yoko ítukeinovi ya ku-ruhúke, kene haína vo'oku sirkun-

sidá kó'iyea úti, itukovo vo'oku hókea uti yútoe Muíse.

- 5.1 yonoti 8.39: vinamápone xoko Kristu
- 9.1 yonoti 11.36: kotíxoponea Poûlu ákoyea axú'ina hokoti Kristu xapákuke jûdeu, itea éxoa símeovoiokomo káxe hokópeahikomo.

- 12.1 yonoti 15.13: ahá'inoa Itukó'oviti itúkea ne hokoti Jesus

- 15.14 yonoti 16.27: íkopovope Poûlu

Turi yútoe

1 Yundóxinopinoe, undi Poûlu, undi ovoxe Jesus Kristu. Koati undi iháxiu Itukó'oviti koyúhoyea emó'u xapa xâne. Haxákonumaka Itukó'oviti indúkeovo koyuhoâti ra inámati ihíkavoti ítuke. ²Yoko enepora inámati ihíkavoti ukeâti xokóyoke, koyúhoane Itukó'oviti mekúke ápeyeamo. Anêko sasá'itike emó'u xoko yútoe porófeta, enepohikone koyúhoti emo'u Itukó'oviti mekúke ³koyuhoâti koêku ne Xe'exa Itukó'oviti. Yoko enepo ikútipasikoponovovi ne Xe'exa Itukó'oviti yaneko símeaku yara kúveu mêum, xapa ámoripono Ndávi, teyonéti nâti mekúke, úkea. ⁴Koati hána'iti kouhahu'ikeokono itúkeovoxo Xe'exa Itukó'oviti ne Vúnae Jesus Kristu, yaneko exépukopeaku ukópea xapa ivokóvoti ya xunákoke Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti. ⁵Koati vo'oku ítuke Jesus kóseanayeonu Itukó'oviti, porexónuti indúkeovo ápostulu ya iháke. Koane poréxonumaka ngoyúhoyea emó'u xapa xâne, enepone uhá koeti ákoti itukapu jûdeu, motovâti kúveovo Xe'exa Itukó'oviti koane hokópeamaka. ⁶Yoko yanêkomaka xapákuke neko po'ínuhiko kuvovâti, itínoe iháxiupo Itukó'oviti hokópea Jesus Kristu. ⁷Enepora koyuhópeti, mbahúkinoane ne uhá koeti xâne ya pítivokona Róma ákoti omotóva okóvo Itukó'oviti,

itínoe iháxiupomaka Itukó'oviti itúkeovo kasása'iupo. Itúkapu hána'itike seánakopi Itukó'oviti, Ha'a úti, yoko Vúnae Jesus Kristu yóvoheixonoe, koánemaka úhepetike isoneúti ukeâti xokóyoke.

Íkoro'ixovo xoko Vúnae ne Poûlu vo'ókuke ne kutípoti Jesus ya Róma

⁸Inúxotike, ya iháke Jesus Kristu, íngoro'ixovo xoko Itukó'oviti, nguvóvone, ve'ókuke, uhá ketínoe. Vo'oku ya uhá koeti kúveu mêum, anêko koyuhoâti kixeku kitípinenoe Kristu. ⁹Yoko Itukó'oviti, enepone ngurí'okovoke, enepone heru'ó ngíxonemaka omínjone indúkea ítukexeonuke, ngoyuhoâti ra inámati ihíkavoti omínovike Xe'éxa, éxo itúkeovo koati kaná'uti ákoyea ânga indúkinopinoe orásaum. ¹⁰Kóyekune émbemea Itukó'oviti mífhe'okinonumo onjéne noínjoponeopi yara koeku kó'oyene, itukapu ahá'inonu. ¹¹Koati yupihóvotine ngahá'ayea noínjoponeopinoe, motovâti omínombi unako kêku ikéneke Itukó'oviti, kutí'inokemo kexunákovoti ikéneke Vúnae koeku nzímea xepákuke. ¹²Hara ngíxo, mani ngahá'ayea kutikokó kó'iyea kóxunakeovo úti ikéneke, koeku ámbeyea xepákukenoe, ngoxunákovoti ikéneke Kristu vo'oku kixeku kívivo Vúnae, koêkumaka kóxunakivo vo'oku ngixoku ngúveova. ¹³Ngahá'amaka yéxi, itínoe mbo'ínu xoko Vúnae, enó'iyea ngahá'ayea mbíhe xepákuke, itea tukú koeti kó'oyene, ako tópi itopónuti. Mani ngaha'âti ápeyemaka eho ngo'ítukeino Vúnae xepákukenoe, kuteâti koeku ápeyea xapákuke po'ínuhiko xâne ákoti itukapu júdeu po'íke ongóponoku. ¹⁴Vo'oku koati apêti ítukexeonuke Itukó'oviti, nóngone indúkea. Énomone ne ngoyúhoyea emó'u xapákuke uhá koeti xâne.

Haina pohúneti xapa xâne hána'iti ihíkaxovoti kuteâti ne ngerêkuhiko, itea koánemaka xapa xâne ákoti akutêa. Hainámaka pohúneti xapa xâne ko'éxoneti, itea koánemaka xapa xâne ákoti éxone. ¹⁵Énomone ú'uso ngóyeino ngoyúhoyeamaka ne inámati ihíkavoti ukeâti xoko Itukó'oviti xepákuke, itínoe íhae Róma. ¹⁶Ako ndeína ngoyúhoyea ra inámati ihíkavoti omínovike Jesus, vo'oku koati xunako Itukó'oviti nê'e koíteovo xâne ya pahúnevo, koêkuti kutipoâti. Énomone koéneye xapákuke júdeu inúxotike, koánemaka xapákuke po'ínuhiko xâne ákoti itukápa. ¹⁷Vo'oku yane inámati ihíkavoti íhae xoko Itukó'oviti, kouhupu'ikovo ponópeovi Itukó'oviti nonékuke koeku kúveova úti. Yoko ukeâti tûri tukú koeti hunókokuke, konókoti kúveova úti, kuteâtimaka koeku yutóxeovo emó'uke Itukó'oviti, enepone koêti:

“Enepone xâne ponóvoti nonékuke Itukó'oviti, enepone kuvovâti, itopónoatimo ne inámati apéyeati ákoti hunókoku xoko Itukó'oviti” kôe.

Koati váhere kixoku itúkeovo ne uhá koeti xâne

¹⁸Itea xoko Itukó'oviti vanúkeke úkea ipíhophoneokonokemo ne uhá koeti xâne yara kúveu mêum ákoti teyâ ne kaná'uti kixovókuti íhae xoko Itukó'oviti, koánehikomaka ne xâne vaheréxoti kixoku itúkeovo, enepohikone itopâtimaka ne po'ínuhiko xâne éxea ne kaná'uti kixovókuti íhae xoko Itukó'oviti vo'oku váhere kixoku itúkeovo. ¹⁹Kó'inokeneye, vo'oku enepone kixóvoku Itukó'oviti motovâti éxeokono xapa xâne, ú'uhapu'í kóye vo'oku kouhupu'ikinoanehiko Itukó'oviti ne xanéhiko yara kúveu mêum. ²⁰Enepone kixóvoku Itukó'oviti ákoti inixoâti, kuteâti ákoyea uké'eyeaku xunáko, koane itúkeova ne hána'iti teyonéti

Itukó'oviti, koati iyúseoti ukeátine iná apê ra mêum, vo'ókuke ne uhá koeti koekúti ítuke vo'u Itukó'oviti. Énomone ákoino pó'onexeovoke xanéhiko nonékuke Itukó'oviti. ²¹ Éxoahiko ápeyea Itukó'oviti, itea ako téyahiko, kuteâti mani nókone kíxeokono koeku ítúkeova ne koati kaná'uti Itukó'oviti. Ákomaka íkara'ixinapahiko, itea hahakú koénéhiko isóneu vo'oku aínovo koekúti ákoti ítóponone ovêa isóneuke. ²² Vo'oku íkutixapeovohiko ko'éxoneti, énomone ítúkinovo xâne ákoti isóneu. ²³ Ya koêkuni kahána'ikea ne êno hána'iti iháyú'uti Itukó'oviti ákoti hunókoku, ainovó koene ipunéti, okovo xâne vekotimo pevótike iháyú'iko, yoko ipunéti okovo hó'openo ôti, koane okovo po'ínuhiko hó'openo koaturu koeti hêve, yoko hó'openo há koêti poké'eke yoneâti hûra. ²⁴ Vo'oku kixóvokuhiko, síkoane Itukó'oviti koésayu'ixopeovohiko yane ítúkea váhere áha ítúkea, koane ikópiti'ikopeokoko, koane kóteyokeokoko mûyo yane váhere kixókokokuhiko. ²⁵ Koati kurikoâti hiko hókea ne kaná'uti kixovókuti íhae xoko Itukó'oviti, hokópoti kixovókuti ákoti akaná'u. Ainovó koe koéxokeu Itukó'oviti hokópohiko, koane énomone iháyú'iko ya koêkuni ítúkeovo Itukó'oviti iháyú'iko, poéhane itukóvo pahúkoti apé kó'iyea uhá koeti koekúti, poéhanemaka motokêa iháyú'ikeokono ákotinemo hunókoku. Énomoneoxo ákoyeneye.

²⁶ Vo'oku kó'iyeaneye kixoku ítúkeovo ne xanéhiko yara kúveu mêum, sikó kíxoane Itukó'oviti ítúkea váhere úhepune mûyo, koeku koésayu'ixeahiko kixoku ítúkeovo ikoyénoxopovokokoti. Vo'oku muhíkinova ne senóhiko xapákuke, ya koêkuni ítúkeovo hóyeno ko'íma, kuteâti kixoku ítúkeovo uhá koeti ko'ímati, kópoe'akoa ne kixoku

ítúkeovohiko, iko'ímaxopovotine po'i sêno. ²⁷ Kúteanemaka kixoku ítúkeovo ne hóyénohiko. Enepone kóyenoyea sêno kuteâti kixoku ítúkeovo uhá koeti koyénoti, kurí kíxoanehiko. Ainovó koéne po'i hóyeno oyókopone, koane kóyenopeokokohiko. Koati yupihóvotine ikópiti'ikopeokoko koeku ikóyenoxopeovokoko. Yoko koati motokeâti nekôyohiko namúkopea koxé'ukene ne ehopo ítuke, ésa'i ne váhere kixoku ítúkeovo.

²⁸ Enepone xanéhiko yara kúveu mêum, vo'oku ínixea ákoyea ítúkovo ne éxea Itukó'oviti, sikó kíxoane Itukó'oviti hókea ne váhere isóneu, koane ítúkea koekúti mani ákoti omotóva ítúkeokono. ²⁹ Aínovo xâne ítúkoti hiko uhá koeti kó'iyevoku váhere kixovókuti, vahéréxinoatimaka ítuke ne po'ínuhiko xâne. Koatíhikomaka ipupákinoti isóneu kahá'ayea tiúketi, koane áhatimaka váherexea ítuke yoko poé'aino isóneu po'ínuhiko xâne vo'oku iyókeova ítukevo. Koatíhikomaka koépekenati, koane áhatimaka okópea po'ínuhiko xâne, koane semékekexea. Koati úhepetinoahikomaka ítúkea váhere, koane ítúkea xêti po'ínuhiko xâne itukóheyeati koêku, ³⁰ koane ikópiti'ikeamaka íha. Koatíhikomaka puvoti Itukó'oviti, koane kapayásokinovokokoti. Koati ikútixapovotihikomaka únati ya po'ínuhiko xâne, koane áhati iháyú'ikopeovo. Ákomaka tôpi kixoku isóneu kahá'ayea ítúkea váhere. Ákohikomaka akútipo há'a yoko êno. ³¹ Aínovohikomaka xâne ákoti isóneu. Ákomaka kaúsaka emó'u enepo apê yúho. Ako ápahuina xâne ítupa'ikonehiko, muhíkinova koati êno yoko há'a. Koati ákoti xâne kóseanane. ³² Upánini exo yuho Itukó'oviti motókeyea yonópea ipihóponovokutike ne xâne koetíneye ítuke, itea kóyeane

váherexeahiko ítuke. Haina póhutine, itea ínixeahikomaka unáko ne po'ínuhiko xâne koetíneye kixoku ítúkeovo.

**Aínovo pahukóvoti, júdeuhiko
koánemaka ne po'ínuhiko xâne**

2 Énomone ngó'ino: Iti húketi isóneuno po'ínuhiko xâne, ínixeâti ákoyea aúnnati, neíxapu. Yusífkoti itíkivo ákoti apayáso, áko'o koati teyonéti, kóyeane ákoyeamo pé'onexivoke nonékuke Itukó'oviti. Vo'oku koeku kó'iyeaneye iséneuno po'ínuhiko xâne, koati kixepóvoti, koati keyuhópovotimaka ákoyea yaúnnati vo'oku ápemaka ítike kuteâti ne ínixeane ákoyea aúnnati xoko po'ínuhiko xâne. ²Véxoa ítúkeovo koati ponóvoti ne Itukó'oviti enepomo ipihápána xâne vaheréxoti kixoku ítúkeovo. ³Koeku ínixi ákoyea aúnnati ne xâne koetíneye pahúnevo, ápeikopo oxéne ítivoamo ne ipíhponope Itukó'oviti koeku ítíkímaka koekútihiko kuteâti? ⁴Áko'o, kó'inokenemeaye iséneuno po'ínuhiko xâne vo'oku ákoyea ítíkoake ne éno hána'iti seánnakovi Itukó'oviti ákoti imaíkinapu xâne koane ákoti imáxapuví. Ákoikopo yéxa ítúkeovo koseánnapíti Itukó'oviti vo'oku kahá'ainopi ikétivexi iséneuke koane kirífkopi váhere kixeku ítíkivo? ⁵Itea koeku ítíkivo xâne koati tiú'iti omíxone koane ákoyeamaka ikétivexa iséneuke ne váhere ítike, inamá'axone kuri'úxovo ne metókeinoke ipíheponikonomo yaneke káxe simapúne ipíhponope Itukó'oviti, enepo kauhápu'íkanane ne koati ponóvoti kíxoaku ipíhponoea ne xâne pahukóvoti. ⁶Vo'oku hane exôa kíxoakumo Itukó'oviti yuhaíkapane ne póhutihiko xâne, enepone kixoku ítúkeovo yáye yara poké'e. ⁷Porexoâtimo Itukó'oviti ne inámati apéyeati ákotinemo

hunókoku xoko xâne ixómotihiko koxuná'ixovo ítúkea únati, enepohikone kaha'átimaka ítóponea ne éno yupihóvoti unako koépokumo ya xoko Itukó'oviti yoko kahána'íkeokonomo ya xokóyoke ákotinemo uké'eyeaku. ⁸Itea enepohikone xâne póhutine unako koêku yuíxovo, ákoti akutípoea ne kaná'uti kixovókuti íhae xoko Itukó'oviti, koane áhatimaka váherexea kixoku ítúkeovo, kotívetimo kíxoaku Itukó'oviti ipihápananehiko. ⁹Koati kotívetimo koêku epó'oxo koati hána'ítimo tiveko kixókonoku ne uhá koeti xâne ítúkoti váhere. Énomonemo koéneye inúxotike xapa júdeu, koánemaka xapa uhá koeti po'i kó'iyevoku xâne. ¹⁰Itea enepohikone xâne ítúkoti únati, yupihóvotimo unako koépoku xoko Itukó'oviti, koane kahaná'íkokonotimo ya xokóyoke, yoko hána'ítimakamo úhepeko isóneu ukeâti xoko Vúnae. Koati énomonemo koéneye inúxotike xapa júdeu, koánemaka xapa uhá koeti po'i kó'iyevoku xâne, ¹¹vo'oku nonékuke Itukó'oviti kutíkkone uhá koeti xâne.

¹²Yanê'e, uhá koeti xâne ítúkoti váhere ákoti exâ koêku ne yutoéti yane Ponóvoti Kixovókuti yútoe Muíse, ákomakamo veínnakana neko yutoéti yúhoikopeokono, pahukápakane ipihóponovokutike. Kene uhá koeti xâne ítúkoti váhere exoâti ne yutoéti yane Ponóvoti Kixovókuti, koati énomonemo veínnokono yuhaíkapakanane. ¹³Vo'oku haina xâne pohúnneti kamokenó kixoâti ne yutoéti ya Ponóvoti Kixovókuti yútoe Muíse ponopóvo nonékuke Itukó'oviti, itea koati xâne ítukoâti ne ponopóvo nonékuke. ¹⁴Enepone po'ínuhiko xâne ákoti itukapu júdeu, ákoti exâ ne Ponóvoti Kixovókuti yútoe Muíse, enepo eopáhiko ya xokóyoke kónokea pónea kixoku ítúkeovo, kuteâtimaka koêku ne páhoenokono xâne ítúkea

yane Ponóvoti Kixovókuti, yusíkoti ákoyea éxa neko yútoe Muíse, itea kóyeane kutí kó'iyea apêti xokóyoke, vo'oku eópea ya xokóyoke kónokea pónea kixoku itúkeovo. ¹⁵Yane enepone isóneu ápeyea ponóvoti koekúti nókone itúkea, kutí kó'inoa ne yutoéti yane Ponóvoti Kixovókuti yútoe Muíse. Iyúseo kó'iyeaneye vo'ókuke neko isóneu kónokea pónea kixoku itúkeovo. Epó'oxo éxoá ya xokóyokene enepo pahukóvo koánemaka tokopóvo ítuke. ¹⁶Yoko énomonemakamo koéneye yane ko káxe enepo parexâne Itukó'oviti ne Kristu Jesus éxokopea yonópoku ne xanéhiko vo'oku kixoku itúkeovohiko, koánemaka vo'oku kixoku ko'ísoneuyea ákoti po'i exoâti, kuteâtímaka koêku yane inámati ihíkavoti ukeâti xoko Itukó'oviti ngoyúhone xapa xâne.

Ako pó'onexeovoke ne jûdeuhiko nonékuke Itukó'oviti

¹⁷Itínoe jûdeu, koati kixoâtínoe itúkeovo vo'oku hé'e, enepone Ponóvoti Kixovókuti yútoe Muíse, ápeinoke sesá'iko nonékuke Itukó'oviti. Koatímaka yéyexovope ne héki Itukó'oviti, ¹⁸koane yéxi ahá'inopi Itukó'oviti, koánemaka ne koati únatinoe kixovókuti íhikaxopike ne Ponóvoti Kixovókuti yútoe Muíse. ¹⁹Koatímaka inixépovoti itíkivonoe hirikoâti ponóvotike xêne ne xâne kutí koeti komítiti, koane keuhápu'ikoti xâne ovoti hahákutike. ²⁰Itínoemaka ihíkaxoati emo'u Itukó'oviti ne xâne ákoti éxoneya, koáne ne inámatiko xâne, vo'oku ápeyea xepákuke ne Ponóvoti Kixovókuti yútoe Muíse, poéheve ne exóneti koáne ne kaná'uti kixovókuti íhae xoko Itukó'oviti. ²¹Iti ihíkaxoti po'ínuhiko xâne, mani kenokoâti íhikexopivoa inúxotike ne ihíkavoti íhikexone. Iti ihíkaxoti po'ínuhiko xâne ákoyea améxa,

hainá'ikopomea itíkoti kuteâti nê'e? ²²Keyúhoinomaka po'ínuhiko xâne ákoyea yusíka kapíneyea xâne ákoti itukapu koati múxone. Kene íti, hainá'ikopomea itíkoti kuteâti nê'e? Koati ketirínateoxo ne hokonéti, ítuke vo'u xâne ákoti itukápa ne koati kaná'uti Itukó'oviti. Itea peréxomea Itukó'oviti nékone peréxi? áko'o kutí koe yoméxoti mani kîrepino Itukó'oviti. ²³Iti itukoâti éyexovope yéxi ne Ponóvoti Kixovókuti yútoe Muíse, hainá'ikopomea itíne kutí'inoe koyuhókonoti ákoyea aúmati ne ítuke Itukó'oviti vo'oku ápeyea váhere ítike ákoti hakâ ne páhoenovi Ponóvoti Kixovókuti vitúkea? ²⁴Énomonemaka kuteâti koêku ne yutoéti emó'uke Itukó'oviti, koêti:

“Vo'oku váhere ítikenoe, koémoke'ekono ne iha Itukó'oviti xapákuke ne po'ínuhiko xâne ákoti itukapu jûdeu” koêti.

²⁵Enepone hénaxovope itíkivo xanena Itukó'oviti yane sirkunsidá ké'iyi, itínoe jûdeu, koati apêti itópoinopike enepo itikâ ne páhoenovi Ponóvoti Kixovókuti vitúkea yane yútoe Muíse. Itea enepo hákoti itikôa, ákone itópoinopike sirkunsidá ké'iyi, epó'oxo kutí ketímo xâne ákoti sirkunsidá akôe, enepohikone ákoti ne hoénaxovope itúkeovo xanena Itukó'oviti koxé'uke. ²⁶Kene ne xâne ákoti itukapu jûdeu, enepohikone ákoti sirkunsidá akôe, enepo itukâ kuteâti ne yutoéti yane Ponóvoti Kixovókuti yútoe Muíse, hainá'ikopo kutipasí koâti ne xâne apêti hoénaxovope koxé'uke itúkeovo xanena Itukó'oviti, enepone sirkunsidá koêti? Hainâra koéneye. ²⁷Epó'oxo enepohikone xâne ákoti itukapu jûdeu, ákotihiko sirkunsidá akôe, itukovo énomonehiko itukôa kuteâti ne yutoéti yane Ponóvoti Kixovókuti yútoe Muíse, yane koati kouhápu'ikotihiko

itíkivo pahukóvoti, itínoe jûdeu. Vo'oku upánini ápeyea hé'e, enepone yútoe Muíse, koane upánini itíkivo xâne sirkunsidá koêti, itea kóyeane itíkivo pahukóvoti vo'oku ákoyea itíka neko páhoenopi itíki yútoeke Muíse. ²⁸ Vo'oku enepone koati kaná'uti itúkeovo jûdeu ne xâne, haína koxé'uke óva. Koáne ne koati kaná'uti sirkunsidá kó'ieya ne xâne, hainámaka mótokike óva. ²⁹ Itea enepone itúkeovo koati kaná'uti jûdeu ne xâne, hane exôa oveâti isóneuke. Kúteanemaka koêku ne koati kaná'uti sirkunsidá kó'ieya ne xâne, koati isóneukemaka óva, koekúti itúkinoake Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti, kene haina koxé'uke óvo ne hoénaxovope itúkeovo xanena Itukó'oviti kuteâti koêku yane yútoe Muíse. Yoko enepone xâne koetíneye ne sirkunsidá kó'ieya, Itukó'oviti koyuhó'ieamo unako koêku kene haina xoko xâne yara kúveu mêum úkea ne iháyu'ikeokono.

3 Koeku kó'ieaneyey, unatíneikopomea koeku jûdeu ya po'ínuhiko xâne? áko'o ápeikopomea itópoinoake sirkunsidá kó'ieahiko? koetímeamo isóneu po'i xâne. ² Êm, koati hána'iti itópoinoake, koane ákomaka tôpi koeku kó'inokeneyey. Vo'oku énomonehiko itukóvo inúxoti íkamoake Itukó'oviti emó'u. ³ Kene ne jûdeuhiko ákoti akutípoa? Hainámea vo'oku ákoyea akútípoahiko, ákoinoke oxéne kóusokeovo neko yuhó'inoahiko Itukó'oviti? koetímeamo isóneunoa po'i xâne. ⁴ Ako kalíhuina. Yusíkoti itúkeovo semékenovo'iti ne uhá koeti xâne, itea ako ákoeneyey ne Itukó'oviti. Koati kaná'uti ne yúho, kuteâtimaka kó'ieya emó'uke Itukó'oviti, enepone koêti:

“Maka iyúseane itíkivo koati ponóvoti ya uhá koeti yíúho, koane aûrapu'inemaka itúkeovo koati sasá'iti ne ítike enepo áva inixoâti

po'éayea ne itíkivo” koêti. *Sâramu* 51.4

⁵ Itea itukovo vo'oku pahúnevo úti inamá'axoinoke urapú'i itúkeovo koati ponóvoti kixoku itúkeovo ne Itukó'oviti, namo koéneikopoye? Ákonimeya itúkapu koati pahukóvoti ne Itukó'oviti enepo ipihápanavi? (Yoko enepora yûnzo, koati kuteâti kó'isoneuyey úti, uti xâne ákoti ponóvoku isóneu.) ⁶ Ako kalíhuina kó'ieaneyey. Eneponi akoéneyey, ákoni oxéne yúhoikopeovimo ne Itukó'oviti vo'oku kixoku vitúkeovo.

⁷ Itukovo inamá'axoti iyusêo itípanevo Itukó'oviti koane itúkeovo koati êno hána'iti ihayú'iuti vo'oku nzemékekexey, yusíkoikopo ipíhoponeonu vo'ókuke? koetímeamo isóneunoa po'i xâne. ⁸ Eneponi akoéneyey, mani motovâti kó'ieya úti: “Vitúkaikopo váhere maka iyúseaneoxo sasá'iko ne Itukó'oviti” mani koêti úti. Yoko koati énomone koéneyey yúho ne itukóheotihiko ngoêku, koyúhoti kó'ieaneyey ne yûnzo xapa xâne. Enepohikone xâne koetíneyey yúho, koati motokeâtimo ne kixókonoku ipihápananehiko Itukó'oviti.

Pahukóvoti ne uhá koeti xâne nonékuke Itukó'oviti

⁹ Ná'ikopomo kó'eyey visóneunoa rà'a? Utí'ikopo unatí koêku, uti jûdeu, ya po'ínuhiko xâne ákoti itukapu jûdeu? Ako kalíhuina, vo'oku énjokopeane-noe yara yúndoe itúkeovo pahukóvoti ne uhá koeti xâne, jûdeuhiko koáne-maka xâne ákoti itukápa, ¹⁰ kuteâtimaka kó'ieya ne yutoéti ya emó'uke Itukó'oviti, enepone koêti:

“Ako xâne ponóvoti nonékuke Itukó'oviti. Ako ápahuina xâne koetíneyey nonékuke. ¹¹ Ákomaka xâne iyukínovati isóneu ne kaná'uti kixovókuti. Ákomaka oposíkoati ahí'okeova ne Itukó'oviti.

¹² Itávohikone uhá koêti. Uhá koénehikomaka koésayu'ixopeovo. Ako xâne únati ítuke nonékuke Itukó'oviti. Ako ápahuina xâne koetíneye ítuke nonékuke.” *Sáramu 14.1-3*

¹³ “Enepone emó'u ipuhíkeati pahákukehiko, aínovo ákoti aunáti, kuteâti koeku hehé'iyea ihópune imuyúkoti ukeâti ekóxovokuke enepo imihé'oko. Koatíhiko semékenovo'iti yoko aúpu'ikenati. Enepone yuhóhiko, kutí koe vénenuna koati ipúhokovoti koéxoe.” *Sáramu 5.9; 140.3*

¹⁴ “Koatíhikomaka íhakenati, epó'oxo aínovo koati kotíveti emo'úti koyúho.” *Sáramu 10.7*

¹⁵ “Kene hêve, ú'uso kóyemaka píhea xoko motovâti óko'okea koane koépekea. ¹⁶ Koêkuti vékoku, poéhane koésayu'ixea koeku po'ínuhiko xâne koane omínoa kotíveti koekúti. ¹⁷ Ákohiko exa óvoheixea kásatike isoneûti. Poéhane ipúhonevo yoko púvea po'i xâne éxo.” *Izâiya 59.7-8*

¹⁸ “Ákohikomaka teya Itukó'oviti” kôe. *Sáramu 36.1*

¹⁹ Yoko uhá koêti ne yutoéti ovâti ne Ponóvoti Kixovókuti emó'uke Itukó'oviti, véxoa ítúkeovo xâne hokoâti neko yutoéti kixo. Ákoikopo ápahuina xâne apêti pó'onexeovoke nonékuke neko yutoéti. Aínovo koati motokeâti ipíhoponeokono. ²⁰ Iyúseoneikopo ákoyea ápahuina xâne ponóvoti nonékuke Itukó'oviti vo'oku ítone ítúkea, koeku hókea neko yutoéti Ponóvotike Kixovókuti emó'uke Itukó'oviti, vo'oku énomone exóko xâne ítúkeovo pahukóvotihiko.

Vo'oku kúveovo uti Kristu, koítovovi Itukó'oviti yane pahúnevo úti

²¹ Itea kouhupu'ikoane Itukó'oviti kixoaku ponópea ne xanéhiko, ákoti itukapu vo'oku hókeahiko ne Ponóvoti Kixovókuti yútoe Muíse. Yoko koyúhoamaka Muíse koane po'ínuhiko porófeta mekúke koêku ra koekúti ya yútoekehiko. ²² Énomone ne kixoaku Itukó'oviti ponópea ne xâne nonékuke vo'oku kúveovohiko Jesus Kristu. Yoko énomone koéneye xoko uhá koeti koêkuti xâne kuvovâti, vo'oku ako po'é'aku xâne nonékuke Itukó'oviti, kutíkokone uhá koêti. ²³ Koati pahukóvoti ne uhá koeti xâne koane kónokea ne êno hána'iti ihayú'iuti itípanevo Itukó'oviti xokóyoke. ²⁴ Itea poréxoa Itukó'oviti ponópeovo ne xâne nonékuke ya hána'iti seánakoa, ákotimaka ésa'ixoake, vo'oku kixó'oviku Kristu Jesus koíteovovi ya pahúnevo úti. ²⁵ Koati Kristu itukóvo noívokoe Itukó'oviti óvokeovo itína kuruhúke, koane poréxopea ésa'i ítúyopea pahúnevo úti. Yoko poéhane kutípea úti konokóvo. Kixínoakeneye Itukó'oviti, koati kouhupu'ikoati póneovo ne kixoku ítúkeovo yaneko koseána xanéhiko pahukóvoti yanekóyoke enepo akó'o ipihápána. ²⁶ Kene kó'oyene vo'ókumaka ítúkeinovi Kristu, kouhupu'ikoamaka póneovo ne kixoku ítúkeovo. Énomone kutí'inoke iyúseoti ítúkeovo koati ponóvoti, koane ítúkeovo énomonemaka ponopâ ne xanéhiko kuvóvoti Jesus.

²⁷ Ápeikopo oxene xâne iháyu'ikopeovo nonékuke Itukó'oviti? Ako kalíhuina. Koatímea vo'ókuke ne Ponóvoti Kixovókuti yútoe Muíse kó'inokeneye? Áko'o, haína vo'ókuke nê'e, itea koati vo'ókuke po'i Ponóvoti Kixovókuti, enepone kixó'oviku Itukó'oviti ponopó'oviti vo'oku kúveovo

uti Kristu. ²⁸Noíxoaneikopo úti itúkeovo vo'oku kúveovo Kristu ne xâne ponópino nonékuke Itukó'oviti, kene haina vo'oku itúkea páhoenoa Ponóvoti Kixovókuti yútoe Muíse. ²⁹Enepone Itukó'oviti, poéhanemea júdeuhiko itukoa kuvóvone? Hainá'ikopomaka kuvóvone po'ínnumaka xâne ákoti itukapu júdeu? Hainâra, koatímaka kuvóvone xanéhiko ákoti itukapu júdeu. ³⁰Vo'oku ako apí'a ne Itukó'oviti. Poéhaxo, yoko énomone ponopâ ne júdeuhiko, enepohikone sirkunsidá koêti vo'oku kúveova. Énomonemaka ponopâ ne po'ínnumaka xâne ákoti itukapu júdeu, enepohikone ákoti sirkunsidá akôe, koêkumaka itúkeovo kuvovâti. ³¹Ávaina hako inixôa po'ínuhiko xâne kutí kó'iyea ákotine itúkovo ne Ponóvoti Kixovókuti yútoe Muíse, vo'oku koyúhoyea úti kónokea itúkeovo Kristu kuvóvo úti. Ako kalíhuina! Itea vo'oku kúveovo uti Kristu, koati énomone kutí'inoke vikaná'uxoati vitúkea páhoenovi vitúkea ne Ponóvoti Kixovókuti yútoe Muíse.

Koati vo'oku kúveovo Itukó'oviti ponínovo ne Ábraum

4 Enepone voxú'ikene Ábraum, uti júdeu, ná'ikopo kó'eye yuho úti vo'oku itóponone ikéneke Itukó'oviti? ²Eneponi itukapu vo'oku kixoku itúkeovo ponínovo ne Ábraum, mani apêti oxéne iháyu'ikopeovo, itea ako ákoeneye nonékuke Itukó'oviti. ³Vo'oku hara kôe ya emó'uke Itukó'oviti vo'ókuke: “Koati kuvóvoti Itukó'oviti ne Ábraum ínixinoake Itukó'oviti itúkeovo ponóvoti nonékuke” kôe. ⁴Enepone xâne ko'ítuketi, koati apêti námoepo. Haina ípara ne námoepo, itea koati konokoâti namúkea ne ésa'i ko'ítukeyea. ⁵Kene enepone xâne ákoti oko'ítuke itea kuvóvoti Itukó'oviti, poéhane

motovâ ponópea xâne pahukóvoti, énomone ínixo Itukó'oviti itúkeovo ponóvoti nonékuke vo'oku kúveova. ⁶Yoko énomonemaka koéneye yuho Ndávi mekúke enepo koyuhôa itúkeovo koati únati koêku ne xâne ínixone Itukó'oviti ponópeovo nonékuke ákoti itukapu vo'oku ítone itúkea. ⁷Yoko énomone ne emo'úti koêti:

“Koati únati koêku ne xâne ituyôpotine váhere ítuke, enepohikomakane sasa'ípotine pahúnevo. ⁸Koati únati koêku ne xâne ínixone Itukó'oviti ákoyeane okónoko ipíhoponeokono vo'oku pahúnevo” koêti. *Sáramu 32.1-2*

⁹Enepone xâne únati koeku nonékuke Itukó'oviti, kutíyaneikopo? Poéhanemea júdeu, enepohikone sirkunsidá koêti apêti hoénaxovepo koxé'uke itúkeovo xanena Itukó'oviti? áko'o, po'ímaka xâne ákoti itukapu júdeu, ákotimaka sirkunsidá akôe. Vo'oku ínati ngoyuhoâmeku koêku ra yutoéti emó'uke Itukó'oviti koêti: “Vo'oku kúveovo Itukó'oviti ne Ábraum, ínixinoake Itukó'oviti itúkeovo ponóvoti nonékuke” koêti. ¹⁰Ná'ikopo kixóvoye ne Ábraum inixôa Itukó'oviti itúkeovo ponóvoti nonékuke? Sirkunsidá koéne yanekôyoke? áko'o ávo. Koati énomone yaneko káxehiko avô'o ne sirkunsidá kó'iyea xâne. Koati ávoti sirkunsidá akôe ne Ábraum yanekôyoke. ¹¹Enepo sirkunsidá kó'inoke ne Ábraum ikénepoke, koati hoénaxovepo itúkeovone ponóvoti nonékuke Itukó'oviti vo'oku kúveova. Enepone kúveovo Itukó'oviti inuxô ina sirkunsidá kôe. Énomone koéneye motovâti itúkeovo Ábraum itukóvo turi uhá koeti po'ínuhiko kuvóvoti Itukó'oviti, upánini ákoyeahiko sirkunsidá ákoe, motovâtimaka ínixekonohiko itúkeovo ponóvoti nonékuke Itukó'oviti. ¹²Koáne énomonemaka itukóvo úkeaku ne xâne

sirkunsidá koêti. Itea enepohikone sirkunsidá koêti ngíxone, haína ne xâne pohúneti apêti koxé'uke hoénaxovope itúkeovo xanena Itukó'oviti, itea enepone koati kaná'uti sirkunsidá koêti, énomone ne xâne kuvóvoti Itukó'oviti kuteâti kíxoaku Âbraum kúveova yaneko avô'o sirkunsidá akôe. Yoko koati kaná'uti itúkeovo ha'a ûti ne Âbraum koeku kúveovomaka uti Itukó'oviti.

Vo'oku kúveova Âbraum, énomone kóusokinoa Itukó'oviti yuhó'inoa

¹³ Haina vo'oku hókeahiko Ponóvoti Kixovókuti yútoe Muíse ne Âbraum yoko amósenopono, itúkinoa Itukó'oviti ne yúho, enepone koati yuhôti ákoti aukápapu ikéne ko'íparayeamo uhá koeti koekúti yara kúveu mêum. Itea koati vo'oku kúveovo Itukó'oviti koane ínixeokono ponóvoko nonékuke kó'inokeneye. ¹⁴ Enepeone xâne kíxone Itukó'oviti enepo koyuhôa ápeyeamo ípara, enepone itukapu xâne ihuínovoti ponópeovo nonékuke vo'oku hókea ne Ponóvoti Kixovókuti yútoe Muíse, yane ákoni itúkapu vo'oku kúveovo Itukó'oviti kóusokinokono yuhó'inoa, koane ákoni itúkapu xunako yuho Itukó'oviti kóusokinoa. Énomone neko yúho ákoti aukápapu ikéne. ¹⁵ Enepeone Ponóvoti Kixovókuti yútoe Muíse, exoko xâne pahúnevo koane kouhupu'ikinoa kónokea ipíhoponeokono vo'ókuke. Vo'oku koeku ákoyea páhoenokono xâne itúkea kuteâti ne páhoenovi Ponóvoti Kixovókuti yútoe Muíse, ákomaka oxéne pahúkeovo ne xâne.

¹⁶ Énomone kónokino itúkeovo ukeâti kúveovo uti Itukó'oviti kóusokeovo xoko ûti neko yuhó'inoa Itukó'oviti ne Âbraum mekúke, motovâti itúkeovomaka ya seánakovike Itukó'oviti kóusokeovo, koane motovâtimaka ákoyea oxéne ákoyeamo

kaúsakapu neko yúho xapákuke uhá koeti amósenoponomo Âbraum. Haina póhutine neko amósenoponomo jûdeuhiko, enepone hokoâti ne Ponóvoti Kixovókuti yútoe Muíse, itea koánemaka neko kuvóvoti Itukó'oviti kuteâti Âbraum mekúke, vo'oku koati énomone ne ha'a uhá koeti ûti, uti kuvóvoti Itukó'oviti. ¹⁷ Yoko énomonemaka kuteâti koêku emó'uke Itukó'oviti vo'oku Âbraum, enepone koêti: “Mborexópitimo itíkivo úkeaku ákoti yumaxápu kó'iyevoku xâne” koêti. Yoko hane koyuhó'inoa, Itukó'oviti, kuvóvone Âbraum, enepone koexépukopoti ivokóvotihiko, enepone pahúkotimaka apé kó'iyea koekúti hiko akó'oti yanekôyo. ¹⁸ Upánini kutí koe ákoti oxéne kóusokeovo neko yuhó'inokono, itea koâti kutipoâti Âbraum kóusokeovomo ne kúxoixone. Énomone itúkinovo úkeaku ákoti yumaxápu kó'iyevoku xâne ne Âbraum, kuteâti yuhó'inoa Itukó'oviti, enepone koêti: “Énomonemo koéneye ákoyea yumáxapu ne yamósenoponomo” koêti. ¹⁹ Yoko komomópovo ne Âbraum, noíxoane ákoyeane xunako koxé'u, koane yé'ekéane póhuti séndu xoénaena, koane hóvenoxeane ne Sâra, enepone yêno, itea kóyeane ákoyea kamúya'ika isóneu kúveovo Itukó'oviti. ²⁰ “Kaná'utiperameamo?” ako ákoe isóneunoa neko yuhó'inoa Itukó'oviti. Haina ákoti akutípoa, itea vo'oku kúveovo Itukó'oviti, inamá'axo koxuná'ixovo ikéneke koane iháyu'ikeamaka Itukó'oviti. ²¹ Koati exoâti Âbraum ápeyea xunako Itukó'oviti kóusokea neko yuhó'inoa. ²² Yoko vo'oku kúveova Âbraum, ínixo Itukó'oviti itúkeovo ponóvoti nonékuke. ²³ Enepeone “ínixoa Itukó'oviti itúkeovo ponóvoti” koêti, haina póhutine Âbraum kíxo, ²⁴ itea koati utímaka kíxo, uti kuvóvoti Itukó'oviti, enepone

koexépukopoti Vúnae Jesus ukópea xapa ivokóvoti. ²⁵ Koati ivokínovoviti ne Jesus kuruhúke vo'oku váherevoko úti, koane exépukopo ukópea xapa ivokóvoti motovâti ponópeovo úti nonékuke Itukó'oviti.

**Ponópovone úti nonékuke
Itukó'oviti vo'oku kúveova úti**

5 Koeku ponópeovone úti nonékuke Itukó'oviti vo'oku kúveova úti, úhepepone isóneunovi Itukó'oviti vo'oku kixó'oviku Vúnae Jesus Kristu ya kuruhúke. ² Koati Kristu isíminovea ne hána'iti seánakovi Itukó'oviti koeku kúveova uti. Yoko títiu kóye úti ikéneke, koane hána'itimaka elókeyea vokóvo vo'oku kúxoixone úti véxone kóusokeovomo, enepone kahá'inepeamo uti Itukó'oviti ya itúkeovo hána'iti ihayú'iu. ³ Haina póhutine nê'e, itea muhíkova ne kotíveti koekúti vékoku úti, elókeamaka vokóvo, vexoâti itúkeovo énomone porexó'ovi ákoyea kamúya'ika uti visóneu, koane ákoyea vaúkapapu vikéne ya hókea uti Vúnae. ⁴ Kene enepone ákoyea kamúya'ika uti visóneu, koane ákoyea vaúkapapu vikéne, énomonemakamo kutí'inoke vitukóvoti xâne exoâteoxo vékea ne uhá koeti vékoku. Kene enepone vitúkeovo exoâti vékea ne uhá koeti vékoku, énomonemo kutí'inoke apêti kúxoixone úti xoko Itukó'oviti véxone kóusokeovomo. ⁵ Kene enepone ápeyea kúxoixone úti xoko Itukó'oviti kuteâti nê'e, ákomo kuxohí víxa vo'oku ovo'ó kó'ieyevi ne páhoenovi Itukó'oviti, enepone Sasá'iti Omíxone uha-uhá kixoâti visóneuke ne êno hána'iti ákoyea omótovovi okóvo Itukó'oviti.

⁶ Vo'oku yaneko vitukóvoiko xâne muyá'iti isóneu ákoti xunáko itúkea únati, enepo simovóne koati kaxénaxeake Itukó'oviti, ivókinovovi Kristu, uti váhere xâne. ⁷ Muhíkinova

ne xâne ponóvoti kixoku itúkeovo, ôriti ápeyea xâne ivokínovati. Énimea ápeyea xâne koxunákovoti ivókinovo xâne koati itípakovoti. ⁸ Itea éxokovea Itukó'oviti kaná'uyea ne ákoyea omótovovi okóvo vo'oku ivókinovovi Kristu yaneko vitukóvoiko xâne pahukóvoti. ⁹ Kó'oyene, koeku ponópeovone úti nonékuke vo'oku óvokinovovi itína ne Kristu ya kuruhúke, koatímaka vo'oku Kristu víteovamakamo ne ipíhponopemo Itukó'oviti ipihápana xanéhiko. ¹⁰ Vo'oku uti xâne haxá koyeâti Itukó'oviti yanekôyoke vo'oku váhere vítuke. Itea koeku kó'iyeaneyeiko úti, unátipinovi isóneu Itukó'oviti vo'oku ivókinovovi Xe'éxa kuruhúke. Kó'oyene koeku unátipinovine isóneu Itukó'oviti, inamá'axonemo iyusêo vonópeamo xokóyoke vo'oku exépukopeane ne Kristu ukópea xapa ivokóvoti. ¹¹ Yoko haina póhutine nê'e, itea hanemaka vitúko hána'iti elókeko vokóvo, Itukó'oviti yoko kixó'oviku ya xoko Vúnae Jesus Kristu, enepone kutí'inoke unátipotine isóneunovi Itukó'oviti.

**Ako akútea omínovike Âdaum
ne omínovike Kristu**

¹² Kuteâti itúkeovo vo'oku pahúnevo neko inúxoti hóyeno turíxinovo pahunévoti yara kúveu mêum, epó'oxo kuteâti turíxeovomaka pevóti yara kúveu mêum vo'oku pahunévoti, énomonemaka itópoinoa pevóti ne uhá koeti xâne, vo'oku uhá kó'iyea itúkeovo pahukóvoti. ¹³ Yoko tumúneke ápeyea ne Ponóvoti Kixovókuti yútoe Muíse, ápene ne pahunévoti yara kúveu mêum. Itea yanekôyoke, ako ipihóponoati ne xâne pahukóvoti vo'oku ávoyea ne Ponóvoti Kixovókuti yútoe Muíse saya'íkoti xâne itúkea váhere. ¹⁴ Itea kóyeane ápeyea pôreu ne pahunévoti. Énomone ne pevóti.

Vo'oku ukeátine kaxena Âdaum tuku koeti kaxena Muíse, uhá koene xâne ivókeovo, muhíkova ne xâne ákoti akutêa pahúnevo Âdaum.

Yoko enepone Âdaum, koati exókoviti koeku po'i xâne, enepone koyúhone emo'u Itukó'oviti símeamo yara kúveu mêm, enepone Jesus Kristu. ¹⁵ Itea koati pó'iti koeku pôreu ne pahúnevo Âdaum koáne ne hána'iti seánakovi Itukó'oviti ákotimaka ésa'ixinoveake. Kaná'uti itóponea uhá koeti xâne ne pevóti vo'oku pahúnevo neko inúxoti hóyeno, itea koati yupihóvoti xunáko ne hána'iti seánako Itukó'oviti itóponea koati ênoti xâne yane hána'iti íparaxeovike ukeâti kóseanayeovi po'i hóyeno, enepone Jesus Kristu.

¹⁶ Koane enepone hána'iti íparaxeovike Itukó'oviti, yupihovó koénemaka xunáko yane pahúnevo neko inúxoti hóyeno. Vo'oku kaná'uti motókeyea ipíhophoneokono ne xâne vo'ókuke neko póhuti pahunévoti, itea kó'oyene koeku yupíheovo xu'ínayea pahúnevo xâne, simó'ovi ne hána'iti seánakovi Itukó'oviti ponopó'oviti nonékuke.

¹⁷ Koeku itúkeovo vo'ókuke neko póhuti hóyeno koane pahúnevo itópoinoake pevóti ne uhá koeti xâne, inamá'axonemo itukóvo vo'oku kixó'oviku po'i hóyeno, enepone Jesus Kristu, kahá'ínepinokemo úti natíxea natíxokuke ákotinemo hunókoku, uti xâne iyónoaku Itukó'oviti ne êno hána'iti seánako, uti ikó'íparaxoakemaka ponópea nonékuke.

¹⁸ Vo'oku kuteâti koeku itóponea uhá koeti xâne ne póhuti pahunévoti, enepone pahúnevo neko inúxoti hóyeno, motókeinoke ipíhophoneokonohiko, kúteanemaka koeku itóponea uhá koeti xâne ne hána'iti seánakovi Itukó'oviti vo'oku póhuti ponóvoti itukéti, enepone kixó'oviku Jesus ivokínovovi, porexó'oviti ponópeovo úti nonékuke

yoko vonópea xokóyoke ákotinemo hunókoku. ¹⁹ Yoko kuteâtimaka koeku itúkeovo vo'ókuke neko póhuti hóyeno koane pahúnevo itúkinovo pahukóvoti ne ákoti yumaxápu xâne, kúteanemaka koeku itúkeovo vo'oku koévesekea ahá'inoa Itukó'oviti ne po'i hóyeno, enepone Jesus, ákoinokemakamo yumáxapu xâne ponopóvoti nonékuke Itukó'oviti.

²⁰ Ápeinoke ne Ponóvoti Kixovókuti yútoe Muíse, koati kouhápu'ikoati ne êno pahunévoti ixómoti kuri'úxovo. Itea upánini kó'iyeaneye ne pahunévoti, koati inamá'axoti ukopónomaka ne hána'iti seánakovi Itukó'oviti. ²¹ Yane kuteâti koeku itúkeovo itopónoti uhá koeti xâne ne pahunévoti ominó'oviti pevóti, kúteanemaka koeku itóponeovi ne seánakovi Itukó'oviti koane ponópeovi nonékuke, motovâti ákoyea hunókoku vópea xoko Itukó'oviti vo'oku kixó'oviku Vúnae Jesus Kristu.

Koítovovi Itukó'oviti ya pahúnevo úti vo'oku ákoyea omótovovi okóvo

6 Yane namo koéneye? Yusíkoikopo vóvoheixea pahunévotike motovâti inamá'axoyea kuri'úxinovi hána'iti seánakovi ne Itukó'oviti? ² Ako kalíhuina! Nonékuke ne pahunévoti, kutí koene uti ivokóvoti koeku ákoyeane xunáko xoko úti. Ákoikopo yusíka vóvoheixea pahunévotike. ³ Koati yexoâti koêku ne váhikeovo, uhá koeti úti ahíkovoti ya iháke Kristu Jesus, itúkeovo kixo'êkoti xaneátine úti ne Kristu ya ivókeovo. ⁴ Koeku kó'iyeaneye, koatímaka xané kixoâti úti ekóxeovo yaneko ivokóvo koeku váhikeovo ya iháke, motovâti-maka vinámapea ikéneke ya uhá koeti kixoku vitúkeovo, kuteâti koeku inámapea ne Kristu yaneko exepúkopo ukópea xapa ivokóvoti vo'ókuke ne êno hána'iti ihayú'iuti xunako Há'a xokóyoke.

⁵Vo'oku koeku kutí kó'iyea xané kixoâti ûti ne Kristu ya ivókeovo, poéhapoanemaka ûti xoko Kristu koeku exépukopea ukópea xapa ivokóvoti. ⁶Véxoanemaka uké'exeokono ne kúxoti kixoku vitúkeovo ákoti aunáti. Kutí koéne kuruhúxovotinemaka nê'e yaneko ivokóvo ne Kristu kuruhúke, motovâti uké'epea itúkeovo ikó'itukeu váhere kixovókuti ne muyo ûti, koane motovâtímaka uké'exeokono itúkeovo xunako pahunévoti exô koeku ûti. ⁷Vo'oku enepone xâne ivokóvotine, koati iteóvatine ne xunako pahunévoti. ⁸Koeku kutí kó'iyea vivokóvotine yaneko ivokóvo ne Kristu, kutípoamaka ûti vinámapeane xokóyoke. ⁹Yoko véxoa ákoyeanemo ivákapu ne Kristu koeku ukópea xapa ivokóvoti, vo'oku ákoyeane xunako pevóti xokóyoke. ¹⁰Enepone ivókeovo ne Kristu, koati uke'éxopoti xunako pahunévoti. Yoko koati úsotine neko ítuke yanekôyoke, ákonemo okónokoa káyukea. Kene ne ápeyea kó'oyene ike exépukopine ukópea xapa ivokóvoti, koati kuri'ókopovotine Itukó'oviti. ¹¹Énomonemaka yákoeneye. Kutí íxea ivokóvotine neko kúxoti kixévoku ákoti aunáti. Kene ne yápeyi kó'oyene, kuri'ó yákoe Itukó'oviti koeku héki Kristu Jesus.

¹²Ákoneikopo yusíka itúkeovo váhere kixovókuti pahukô xikóyoke, kutí'inoke mani itíkotinoe váhere úhepune miúyo. ¹³Hákononemaka ike'ítukexoa ne iháxakexoku miúyo itíki váhere koekúti, itea kiri'akapapu Itukó'oviti koeku itíkivo inámapoti xokóyoke, vo'oku iti kutí koeti xâne exepúkopeatine ukópea xapa ivokóvoti. Kene ne miúyo, póhutihiko iháxakexoku, heú íxepinamaka Itukó'oviti motovâti itúkeovo ikó'itukeu ya únatike. ¹⁴Haináikomo pahunévoti exô kêku. Vo'oku koati seánakovi

Itukó'oviti exô kêku, kene haináikomo Ponóvoti Kixovókuti yútoe Muíse.

Konokoâti kurí'okopeova ûti ne Itukó'oviti

¹⁵Ná'ikopomo koéneye? Koeku hainá'iyean Ponóvoti Kixovókuti yútoe Muíse exô koeku ûti itea itúkeovo seánakovi Itukó'oviti, “Ákoikopo yuvâti pahúkeovo ûti!” koetímeamo isóneunoa po'i xâne. Itea ako kalíhuina! ¹⁶Ákoikopo yéxa itúkeovo kirí'okovoke exô kêku? Itukovo kiri'ókovoti itíki váhere kixovókuti, koatíne váhere kixovókuti exô kêku yoko iyenópokonotimo ipihóponovokutike vo'ókuke. Kene itukovo kiri'ókovoti Itukó'oviti itíki ahá'inopi, hanemo itukóvo pôreu xikóyoke, ponóvoti kixeku itíkivo. ¹⁷Itea aínapo ákoe Itukó'oviti vo'oku upánini itúkeovo váhere kixovókuti exô kêku yanekôyoke, kó'oyene herú kixene iséneu kitípi ne ihíkauvoti íhikexokonoke. ¹⁸Kó'oyene koeku ítivoa ne váhere kixovókuti, itíponenoe ovoxé Itukó'oviti koati ponóvoti kixoku itúkeovo. ¹⁹Anéye ínzokoake ra koekúti, vo'oku mani ôriti yéxi koêku ya hákoti ngxoáneye. Kuteâti itíkivo kutí koeti akaúti yanekôyoke koeku yíxivo itíki váhere úhepune miúyo, koane ípihi tumúne ne váhere ítike vo'oku itúkeovo váhere kixovókuti exô kêku, kó'oyene kirí'akapu Itukó'oviti motovâti péni kixeku itíkivo koane itíkivo xâne koati sasá'iti nonékuke.

²⁰Vo'oku yanekôyoke, enepo itukóvoiko váhere kixovókuti exô kêku, koati ákoti panâpu kixeku itíkivo. ²¹Kene ne pôreu koeku ké'iyineye, poéhane koekúti ominópitinoe tífapana kó'oyene. Vo'oku ya hunókokuke, koati iyonópotimo xâne ipihóponovokutike. ²²Itea kó'oyene koeku ítivoa ne pehúnevo, itíponenoe

ovoxe Itukó'oviti yoko pó'itipone pôreu xikóyoke. Énomone ne sesá'ipi nonékuke Itukó'oviti, yoko hunókokuke itepónoatinoemo ne inámati apéyeati ákotinemo hunókoku xoko Itukó'oviti.²³ Vo'oku hara pôreupo ne pahunévoti, iyónopea xâne ipihóponovokutike. Itea enepone koati hána'iti íparaxeovike Itukó'oviti vo'oku ítukeinoví Vúnae Jesus Kristu ákoti ésa'ixinoveake, énomone ne vópeamo xokóyoke ákotinemo hunókoku.

Íhokoa Poûlu koeku sêno ko'ímati ne ihíkavvoti íhikaxone

7 Itínoe mbo'ínu xoko Jesus, koati é'exo kixeâti ne ponóvoti kixovókuti nokonéti hókeokono yara kúveu mêum. Koati iyúseoti ápeyea xunáko nê'e xoko xâne koeku ápeyeako ne xâne yara kúveu mêum.² Noixó íxea ne sêno ko'ímati. Nonékuke ne yutoéti ponóvotike kixovókuti, enepone sêno ko'ímati, koati koetínemoye ítúkeova tukú koeti ivakápune ne îma. Itea ivakápune îma, koati hunókokunemo xunáko neko yutoéti xokóyoke, enepone koyuhoâti ítúkeovo ko'ímati.³ Yane enepo oko'ímapo po'i hóyeno koeku ávoyea ivákapu ne îma, inixókonotimo ítúkeovo aupú'íkoti îma. Itea enepo ivakápune ne îma, koati iteóvatimo ne yutoéti koyuhoâti ítúkeovo ko'ímati, epó'oxo enepo oko'ímapo, ákonemo yuvâti.⁴ Keámenoemaka, itínoe mbo'ínu xoko Jesus. Nonékuke ne Ponóvoti Kixovókuti yútoe Muíse, kutí koe ivekóvotine yaneko ivokínovovi ne Kristu ya kuruhúke, motovâti ápeyea inámapoti yúnae. Énomone neko Xe'exa Itukó'oviti, enepone exepúkopotí ukópea xapa ivokóvoti, motovâtimaka enó'iyea únati kixoku vitúkeovo nonékuke Itukó'oviti.⁵ Vo'oku enepo hokoá'íko úti ne vâha kíxeova úti, kutí koéneoxo inamá'axoti koyúkukono

ne váhere vâha vitúkea, vo'ókuke ne vípikokonoke vitúkea yane Ponóvoti Kixovókuti, ina vitúko váhere. Kene pôreupo, énomone kúxea úti vonópea ipihóponovokutike.⁶ Itea kó'oyene, víteovane xunáko ne Ponóvoti Kixovókuti iyónopeovi ipihóponovokutike, vo'oku yaneko ivokínovovi Kristu, kutí koe vivokóvotinemaka, ákoinokene xunáko xoko úti neko éxoti koeku úti nóvo. Kó'oyene, motópovane hókea úti ne Itukó'oviti ya inámatike koépoku úti ukeâti xoko Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti, kene haína ya kúxoti kixovókuti kuteâti koêku yaneko yutoéti Ponóvotike Kixovókuti.

Koêku ne pahunévoti nonékuke ne Ponóvoti Kixovókuti yútoe Muíse

⁷ Ná'íkopomo koéneye? Hainá'íkopomea koati váhere ne Ponóvoti Kixovókuti yútoe Muíse? Ako kalíhuina! Itea koati kaná'uti ákoyeani énja ápeyea mbahúnevo eneponi hákoti exókonoa neko Ponóvoti Kixovókuti yútoe Muíse. Vo'oku ákoni énja ítúkeovo pahunévoti ne víyokeovo ítukevo po'i xâne kaha'âti úti vitúkopea, eneponi hákoti ne yutoéti ya Ponóvotike Kixovókuti, enepone koêti: "Hako iyékovo ítukevo po'i xâne" koêti.⁸ Koeku ápeyea ne Ponóvoti Kixovókuti ipíkonuti indúkea váhere, kutí koéneoxo inamá'axoti koyúkukono ne váhere ánja indúkea, kutí'inoke kuri'úxovoti ákoti tópi kó'iyevoku po'ínuhiko váhere ánja indúkea. Vo'oku eneponi hákoti ne Ponóvoti Kixovókuti ipíkovi vitúkea váhere, ákonimaka pahúnevo úti.⁹ Yanekóyoke, avô'o enjá ne Ponóvoti Kixovókuti, ú'uhepe ngóye. Itea enjoâne ne ípikovike Itukó'oviti, yane ú'uso kóyene ne váhere ánja indúkea. Yane uké'ene ne úhepeko ngóyeku koane iyúseone mondókeyea yonómbea ipihóponovokutike.

¹⁰Enepone páhoenokono úti vitúkea yane Ponóvoti Kixovókuti, mani kutí'inoke kouhé'ekokonoti vápeyea yara kúveu mêm, itea ya hunókokuke, ainovó koe énomone iyonópo xâne ipihóponovokutike. ¹¹Koati hána'iti pahúkeovo inzóneu. Ngó'inokeneye vo'oku enepone Ponóvoti Kixovókuti ipíkóviti vitúkea váhere, kutí koéneo xo koati énomone kuri'úxo ne ánja indúkea ne koekúti hiko ímbikovo. Yane kutí koe énomonemaka koepékonu koeku kouhupu'ikeamaka mondókeyea yonómbea ipihóponovokutike vo'oku mbahúnevo.

¹²Iyúseo itúkeovo koati sasá'iti ne Ponóvoti Kixovókuti. Koati sasá'iti koane ponóvoti yoko únati ne páhoenovi Itukó'oviti ovâti. ¹³Yusíkoikopo ípokeovo neko únati kixovókuti ya koekúti iyonóponuti ipihóponovokutike? Ako kalíhuina. Koatine mbahúnevo iyonóponu ipihóponovokutike. Itea koati únati koekúti, enepone Ponóvoti Kixovókuti, ene veínokono kouhupu'ikeovo ne mbahúnevo. Yanê'e koati kouhupu'ikokonoti koêku ne pahunévoti itúkeovo koekúti yupihóvoti váherexea vo'ókuke neko yutoéti páhoenovi Itukó'oviti vitúkea.

Pí'a isoneúti okopókokoti ya isóneuke xâne

¹⁴Véxoaxo itúkeovo sasá'iti kixovókuti ukeâti xoko Itukó'oviti ne Ponóvoti Kixovókuti yútoe Muíse. Kene úndi, ako nzasá'iko. Koeku ákoyeamaka njunáko indúkea únati, kutí koe ngavanévoti indúkeovo ovuxe váhere kixovókuti. ¹⁵Ákomaka énja ngó'inokeneye, vo'oku enepone koâti ánja indúkea, ákone indúka. Ainovó koe koekúti íninjone yupíheovo ákoyea aúni, ákotimaka angahá'a

indúkea ne indúko. ¹⁶Koeku indúkea ne koekúti hiko ákoti angahá'a indúkea, koati ininjoâti itúkeovo únati ne yutoéti ya Ponóvoti Kixovókuti. ¹⁷Koeku kó'iyeaneye, hainá'ikopo úndi kaha'â váherexea itúke, itea koati vo'oku ákoyea kuríkanu ne váhere kixovókuti ú'uso koyêti njokóyoke, ene kó'inokeneye ne ngixoku indúkeovo. ¹⁸Énja ákoyea ápahuina únati koekúti ya njokóyoke, hane ngíxo, enepone kúxoti ngixóvoku avô'o ainámambo. Vo'oku anéye njokóyoke ngahá'ayea indúkea únati, itea akó'oti njunáko indúkea. ¹⁹Enepone únati koekúti ánja indúkea, ako indúka nê'e. Ainovó koe koekúti ákoti aunáti, mbúvone indúkea, ne indúko. ²⁰Koeku indúkea ne ákoti angahá'a indúkea, hainá'iko úndi itukôa, itea enepone váhere kixovókuti ovóheixoti njokóyoke, ene kixonúneye indúkinoake ne váhere koekúti.

²¹Yanê'e, koeku ngahá'ayea indúkea únati, ako njunáko, vo'oku ako kuríkanu xunáko ne váhere kixovókuti ú'uso koyêti njokóyoke. ²²Ya inzóneuke, uhé'ekinsonuti indúkea páhoenovi Itukó'oviti. ²³Itea enepone úsotine ngixoku indúkeovo, anêko po'i exeâti koêku okopâti neko mani ánja indúkea. Énomone ne váhere kixovókuti éxoti ngoêku, enepone kutí kixónutimaka akaúti indópinokonoke indúkea únati. ²⁴Undi koati yupihóvoti tiú'iko kóyeku nóvo. Kutí'ikopo motovâ koíteovonu yane indúkeovo xâne pahukóvoti, koati motokeâti yonópea ipihóponovokutike? ²⁵Aínapo ákoe Itukó'oviti vo'oku Vúnae Jesus Kristu koitóvonuti. Iyúseoneikopo ngoêku. Ya inzóneuke, undi kuri'ókovoti Itukó'oviti ngaha'âti indúkea ne sasá'iti kixovókuti páhoenovi vitúkea, itea enepone kúxoti ngixóvoku koane ánja indúkea, koati xunako váhere kixovókuti pahukóya.

Kixoku itúkeovo ne xâne kuri'ókovoti Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti

8 Kó'oyene, ákonemo ipíhapana Itukó'oviti ne xâne kuvóvoti Kristu Jesus. ²Vo'oku ápe po'i xunakóti, énomone ne xunako Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti poréxoti xâne inámapea koeku kúveovo Kristu Jesus. Koati énomone porexónu indeova xunáko ne váhere kixovókuti mani kutí'inoke yonómboti ipihóponovokutike. ³Vo'oku enepone ákoti omotóva itúkinovea ne Ponóvoti Kixovókuti yútoe Muíse vo'oku vitúkeovo xâne muyá'iti koane ákotimaka xunáko sayá'ikeova ne váhere kixovókuti, itúkinovea Itukó'oviti yaneko pahukínovi Xe'éxa íkutipasikoponeovovi, uti xâne pahukóvoti, motovâti kotúyopinovi pahúnevo úti. Énomone yanekóyoke, poréxopa Itukó'oviti ésa'i ne kotúyopea pahúnevo úti iyonópa muyókuke Xe'éxa. ⁴Kixínoakeneye Itukó'oviti motovâti kóúsokeovo xoko úti ne páhoenovi Ponóvoti Kixovókuti yútoe Muíse, koeku ákoyeane itúkapu váhere vâha kíxeova úti hóko úti, itea itúkeovo ahá'inovike ne Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti hóko úti. ⁵Vo'oku enepone xâne hokotí'iko váhere âha kíxeova, koati yónoheixokumaka isóneu ne koekúti kuteâti. Itea enepone xâne vekoti ahá'inoake Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti, koati sasá'iti kixovókuti fhae xoko Itukó'oviti yónoheixo isóneu. ⁶Yoko enepone hókea uti koêkuti váhere vâha kíxeova úti, hane itukóvo pôreupo, iyónopeovi ipihóponovokutike. Itea enepone vékea uti ahá'inovike Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti, poréxovi inámati koépoku úti ákoti hunókoku, koane hána'iti úhepeko visóneu ikéneke Itukó'oviti. ⁷Énomone ngó'ino: Enepone hókea úti ne váhere vâha kíxeova úti,

vokópea Itukó'oviti itukóvo pôreupo. Vo'oku koené'eye úti, haina páhoenovi Itukó'oviti emó'uke exô koeku úti, koane ákomaka oxéne itúkeovo énomone kutípo úti. ⁸Ákoikopo oxéne ikó'elokexea okovo Itukó'oviti ne xâne hokoti váhere âha kíxeova.

⁹Hainá'ikonoe iti xâne hokoti váhere âha kíxeova, itea koati ahá'inopike Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti vikónoe, itukapu koati kaná'uti ovo'ó kó'iyepi nê'e. Yoko koêkuti xâne ákoti Sasá'iti Omíxone Kristu xokóyoke, haina xanena Kristu nê'e. ¹⁰Itea koeku kaná'uyea ovo'ó kó'iyepinoe ne Kristu, upánini vékeakomo pevótike ne kexé'u vo'oku itúkeovo ésa'i pahunévoti, uti xâne pahukóvoti, itea kóyeaneikomo ápeyea yápeyinoe ákotinemo hunókoku ya xoko Itukó'oviti, vo'oku itínoe ponopóvotine nonékuke. ¹¹Vo'oku enepone Koexépukopoti Jesus ukópea xapa ivokóvoti, itukapu ovo'ó koépitinoe Sasá'iti Omíxone nê'e, enepone Koexépukopoti Vúnae, koexépukopotimakamo kexé'u vekotí'ikomo pevótike. Yoko xunáko ne Sasá'iti Omíxone ovo'ó koépitinoe veínoamo kíxeopineye.

¹²Koeku kó'iyeaneye, itínoe mbo'ínu xoko Jesus, hainá'iko vâha kíxeova úti kónoko hókea úti. Hainá'iko énomone exô koeku úti. ¹³Vo'oku itukapu hekoâti ne váhere yâha kíxivoano, koati vikoâtiko ne xêne yonópoti ipihóponovokutike. Itea itukapu yuke'exopoti váhere kixeku itíkivo ya xunáko Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti, ákomo hunókoku ne yápeyi xoko Itukó'oviti. ¹⁴Vo'oku uhá koeti xâne ihuínovati ne Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti éxokea vékoku, koati xe'éxapone Itukó'oviti nê'e. ¹⁵Yoko enepone Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti ovo'ó koépitinoe, ako kutí íxapi akaúti vo'oku ako évekapinoe xoko

píki ipíheponikonomo, kuteâti kêku yanekeôyoke, itea koati itukópopitinoe xe'éxapone Itukó'oviti kutí'inoke "Pai, iti Nzá'a" kixoâti ûti ne Itukó'oviti. ¹⁶Koati Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti yuhó'ixo visóneu exókoviti kaná'uyeaxo vitúkeovo xe'éxapone Itukó'oviti. ¹⁷Yoko koeku vitúkeovo xe'éxaxapa Itukó'oviti, apêtimo êno únatinoe koekúti íkuinovike Itukó'oviti seapâne ûti xokóyoke. Xané kixopâtimo ûti ne Kristu vitúkeovo únae uhá koeti ítukevo Itukó'oviti. Enepo vekâ ûti ne tiú'iti koekúti yâye kuteâtimakama vékea Kristu, kaha'iné kixopâtimakamo ûti ne Kristu ya itúkeovo hána'iti ihayú'iuti.

Koati hána'itimo ne unako koeku ûti xoko Kristu káxehiko keno'ókoti

¹⁸Yoko ya undíke, koati enjoâti koêku ne koítóponeovo uti kotíveti yara koeku kó'oyene kutí kó'ieamo koati kalíhuti koekúti ákoti tivéko ya nonékuke neko êno unákomo koépoku ûti xoko Itukó'oviti enepo vitukápapune êno hána'iti ihayú'iuti xokóyoke. ¹⁹Yoko uhá koeti koekúti ítuke vo'u Itukó'oviti vanúkeke koane poké'eke, kutí koe kohixóvatinehikomaka símeovo neko káxe exákakanane neko inámati koépokumo ne xe'éxaxapa Itukó'oviti ya xokóyoke. ²⁰Vo'oku enepone uhá koeti koekúti ítuke vo'u Itukó'oviti, isáyu'ixovone, koane poé'apoane yane inúxoti koêku inâ itukôa Itukó'oviti. Itea haina énomonehiko koesáyu'ixopovo, itea koati Itukó'oviti kixoáneye urúkovone ne pahunévoti yara kúveu mêum. ²¹Itea ixané kíxoamaka Itukó'oviti kúxeokono ápeyea hunókoku kó'ieaneyeye, motovâti koíteovokono nekôyohiko ya óvoheixea isáyunevoke, kuteâtimakamo koépoku ne xe'éxaxapa Itukó'oviti itapánane neko êno yupihóvoti unákomo koépoku xoko Itukó'oviti. ²²Vo'oku tukú koeti

kó'oyene, enepone uhá koeti koekúti ítuke vo'u Itukó'oviti, véxoa kutí kó'iea varu'íkovotihiko, kahá'ati íteova ne isáyunevo koane inámapea, eopâti kuteâti eópone ne sêno simovóne kaxena ipúhikope xe'éxa. ²³Yoko haina póhutine nekôyohiko koen'éeye eópone, itea koánemaka ûti, uti ovo'ó koéku Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti, enepone inúxoti námoe ûti xoko Itukó'oviti kixo'êkinoviti kousexinoveamo Itukó'oviti ne po'ínuhiko yuhó'inovi. Kutí kêe koati ínatinomaka vómexekuyeovo koeku yupíheovo íyeovone vokóvo ípokeovo koeku ûti, iseápavine Itukó'oviti xokóyoke, uti xe'éxapone, ika'ínamakapanemaka koxe'u ûti. ²⁴Yoko koítovovine Itukó'oviti ya pahúnevo ûti motovâti ápeyea kúxoixone ûti xokóyoke, véxonemaka kousokeovomo. Kene enepone koekúti noixóneti koeku kó'oyene, hainá'iko kuxonétiko. Vo'oku eneponi vinixâ kó'oyene, ákoni kúxaixa ûti. ²⁵Itea enepo kuxâ ûti ne koekúti ákoti vinixâ, koati vimoâti ákotike vimáxapa ne kúxoixea ûti.

Huvó'oxovi Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti enepo vitúko orásaum

²⁶Huvó'oxovimaka ne Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti koeku ákoyea xunako ûti. Vo'oku ako véxa ne mani ponóvoti kíxoaku yúho'ixea ûti ne Itukó'oviti enepo vitúko orásaum, itea koati Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti epemínovi. Epó'oxo enepone kíxoaku heru'ó kíxea omíxone épeminovi nê'e, ako emo'úti yuhóke ûti, uti xâne, motovâti kayúmakopinovi koêku. ²⁷Yoko enepone Itukó'oviti, enepone heú kixoti éxea isóneu xâne, éxoamaka koeku isóneu ne Sasá'iti Omíxone, vo'oku koatíke ahá'inovi Itukó'oviti véko épemino kasása'ipuo Itukó'oviti.

²⁸ Véxoa ikó'itukexea Itukó'oviti ya únatike ne uhá koeti koekúti tokópone úti, uti ákoti omótóvo okovo Itukó'oviti, utímaka iháxiu hókea kuteâti koêku ne isóneunovi. ²⁹ Vo'oku enepohikone xâne, éxone Itukó'oviti mekúke itúkeovomo xe'éxaxapa, énomonemaka hoénaxo ukeátinekene kutipasí kó'iyea kixóvoku Kristu, enepone Xe'éxa, maka itúkapune Kristu xuve'ê xapákuke ákoti yumaxápu po'ínuhiko xe'éxapone Itukó'oviti. ³⁰ Yoko enepohikone noívokoe Itukó'oviti ukeátinekene kó'iyeaneye ikéneke, koati énomonemaka iháxico hókea. Yoko enepone iháxiupo hókea, énomonemaka ponópo nonékuke. Yoko enepone ponópone nonékuke, énomonemaka poréxo itúkeovo hána'iti ihayú'iuti kaha'ínepoatimo vanúkeke.

Éxokovi Itukó'oviti itúkeovo kaná'uti ne ákoyea omótovovi okóvo

³¹ Koeku kó'iyeaneye ra koekútihiho, ná'ikopomo koéneye? Koeku itúkeovo Itukó'oviti kotixó'ovi, ápeikopo oxene koésayu'ixeovi ne xâne okopó'oviti? ³² Koeku ákoyea akáma'ayeovea Itukó'oviti ne Xe'éxa, koane pahúkea ivókinovovi, uhá koeti úti, ákoikopomo kaúsakinavi uhá koeti po'ínuhiko koekúti ya hána'iti seánakovike? ³³ Ápeikopomaka motovâti koyúhoyea itúkeovo pahukóvoti ne noívokoe Itukó'oviti? Koáhati Itukó'oviti ponopâhiko. ³⁴ Koane ápeikopo motovâti iyónopeahiko ipihóponovokutike? Koáhati Kristu Jesus ivokínova, exepúkopinoatimaka ukópea xapa ivokóvoti. Énomonemaka ivatákopo éxopeke Itukó'oviti xoko ivátakoku kapáyasokone Itukó'oviti epemínoviti. ³⁵ Iyúseaneikopo ákoyea motovâti haxákopeovea ne hána'iti ákoyea omótovovi okóvo Kristu, muhíkinova koati tiú'iti koekúti, koane hána'iti

tiveko visóneu, yoko víkoitoponeokono kotíveti, koane hímakati yoko ákoyeane vípovo, koane símeovi koati koímaiti koekúti, muhíkovamaka kaepékakana úti. ³⁶ Yoko énomone kuteâtimaka koeku emó'uke Itukó'oviti, enepone koêti:

“Vo'oku hókeopi úti, Unaém, koati vinonéxinovoti pevóti heú koeti káxe.

Kutí koe uti su'úso iyonókonoti xoko isúkokonoku” kôe. *Sáramu 44.22*

³⁷ Itea yara uhá koeti koekúti kuteâti, vítoa uhá koeti vo'oku Kristu, enepone ákoti omótóvovi okóvo. ³⁸ Yoko koati enjoâti ákoyea ápahuina koekúti motovâti haxákopeovea ne hána'iti ákoyea omótovovi okóvo Itukó'oviti. Muhíkinova pevóti, koánemaka koekúti tokópone úti koeku vápeyeya yara kúveu mêum, koánemaka ánuhiko yoko po'ínuhiko payásoti ákoti inixákana vanúkeke, áko'o híyeu vanúke koêkuti pahúkoku. Kúteanemaka koêku ne kixovókuti apêti yara koeku kó'oyene, koánemakamo ya káxehiko keno'ókoti, ako omótova haxákopeovi Kristu. Kúteanemaka ne po'ínuhiko xunakóti apêti híyeu ra vanúke kuteâti ne xunakóti itoâti koyúyoyea ra pok'é. ³⁹ Koánemaka xoko hána'iko yonoti vanúke ukeâti pok'é, yoko xoko ákoyea malíka hunókoku opéku ra pok'é, ákomaka kixovókutiya itoâti haxákopeovi Kristu. Koane ákomaka ápahuina po'i koekúti apêti, motovâti haxákopeovea ne hána'iti ákoyea omótovovi okóvo Itukó'oviti ya xoko Vúnae Kristu Jesus.

Koeku isóneunoa Poúlu ne júdeuhiko ákoti akutipo Jesus

9 Enepora yúnzo, undi hokoti Kristu, koati kaná'uti, ako nzemékekexa. Énjoa ákoyea índukaheapu. Koáhati anéyetimaka ne Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti njokóyoke yuhó'ixoti

inzóneu, kouhápu'ikoatimaka itúkeovo koati kaná'uti ra yûnzó ² enepo ngoyûho enó'iyea ikáxu'iyea ongóvo, koane yupíheovo tiveko inzóneu ákoti áka. ³ Vo'oku mani usó ngoyêti itúkeovo ûndi pahukópokono ipihóponovokutike, haxá ngoyeâti ne Kristu, eneponi omotóva ngoíteova ne mbo'ínuhiko vo'ókuke, enepone iyénonjapa íhae Izarâe. ⁴ Koatíhiko izaraelíta, xanena Itukó'oviti nekôyohiko. Énomonemaka itúkopo Itukó'oviti xe'éxaxapa. Ipúhiko mekúke ne êno úhe'ene itípanevo Itukó'oviti xapákukehiko. Énomonehikomaka itúkinoa Itukó'oviti ne yûho ápeyeamo únati kíxoakumo enepo itukâhiko ne páhoenoa itúkea. Poréxoamaka Itukó'oviti ne Ponóvoti Kixovókuti hó'ehiko, enepone yutóxovoku ne yehí koeti páhoenovi Itukó'oviti vitúkea. Íhikaxoamaka Itukó'oviti koeku nókone ne imokóvokuti imóko'ikoaku, koane nókone kó'iyeahiko koeku itúkeovo xanéna hokoâti. Yoko itúkinoamaka Itukó'oviti ne koati yuhôti ákoti aukápapu ikéne, exókoati unako kíxoakumo. ⁵ Ainóvotimaka koati iyénoxapa neko inúxotihiko noívkoe Itukó'oviti, turi jûdeu, inâ turixóvo ápeyee xanena Itukó'oviti. Koane koatíhikomaka oxúnoekene Kristu, enepone páhoe Itukó'oviti koíteovo xâne yaneko ikútipasikoponovo xâne yara kúveu mêum. Énomonemaka exôa koêku ne uhá koeti xâne, koane koatímaka kaná'uti Itukó'oviti nê'e, poéhane motokêa iháyu'ikeokono ákoti hunókoku. Énomoneoxo ákoeneye.

⁶ Hákoikopo vikutíxa ákotine kausákapu ne emo'u Itukó'oviti. Vo'oku haina uhá koeti xâne íhae Izarâe itukóvovo koati kaná'uti izaraelíta, enepone koati kaná'uti xanena Itukó'oviti. ⁷ Hainámaka póhutine vo'oku ápeyee itina Âbraum xokóyoke

itúkinovo koati kaná'uti amósenopono Âbraum. Vo'oku hara kíxoa Itukó'oviti ne Âbraum mekúke: “Poéhane xoko Izáki vekómo ne kaná'uti yamósenoponomo” kíxoa. ⁸ Enepone yutoéti, koati kixó'ekoti hainá'iyekopo uhá koêti neko amósenopono Âbraum itukóvovo ne koati kaná'uti xe'éxapone Itukó'oviti. Poéhane itukóvovo ne xâne ukeâti xoko xe'exa Âbraum, enepone kixínoake Itukó'oviti ápeyeamo ênoti xoénae tumúneke ápepe. ⁹ Vo'oku yaneko itukínoa Itukó'oviti ne Âbraum koati yuhôti ápeyeamo xe'éxa xoko yêno, hara kíxoa: “Xoénae keno'ókoti akoéponekeneye, enjókopitimo njunáko. Koxe'éxatinemo ne yíno Sâra” kíxoane.

¹⁰ Hainámaka póhutine xoko Sâra kó'iyeaneye, itea koánemaka xoko Rebéka enepo ihaíko yanekôyoke. Yoko xoko póhuti hóyeno, eneponeko voxú'ikene Izáki, úkea neko pi'âti kalivôno. ¹¹ Vo'oku avô'o ipuhíka neko xe'éxa, hapáparu, koane avô'omaka itukáhiko únati koane váhere, ápe yuhó'inoa Itukó'oviti ne Rebéka vo'ókuke neko pi'âti xe'éxa. Yoko kó'inokeneye, motovâti ápeyee neko noívkoe Itukó'oviti kuteâti mekú'iyeanee isóneunoa Itukó'oviti kó'iyeanemoye. Kene haina noivókokoxinokonoti vo'oku ítone itúkea, itea koati vo'oku âha kó'iyee ne ihaxíkoati noívkoxinokonoke. ¹² Vo'oku kó'iyeaneye, hara kixókono ne Rebéka tumúneke ápeyee neko xe'éxa, hapáparu: “Enepone xuv'éti xi'íxa, koatimo ovóxe ne atípo” kixókonnene. ¹³ Yoko koati tokopóvoti neko yuhu Itukó'oviti ya emó'uke, enepone koêti: “Ako omótovaxo ongóvo ne Njáko. Kene Ezâu, yupíhova ákoyee íninja unáko” kêe.

¹⁴ Ná'ikopomo koéneye? Haina kutí koeti ákoti oponóvo ítuke ne

Itukó'oviti? Ako kalíhuina! ¹⁵Vo'oku hara kíxoamaka Itukó'oviti ne Muíse yanekôyoke: “Ngoseánatimo ne ânja ngóseanayea, koane indúpa'ikoatimo ne ânja ngíxeaneye” kôe. ¹⁶Iyúseoneikopo ákoyea itúkapu aha xâne exôa, koane hainámaka vo'oku kóxuna'ixeovo itóponea, itea koati aha Itukó'oviti kóseanayea kixínokononeye ne xâne. ¹⁷Koati énomone koéneye, vo'oku hara kixo Farão ne Itukó'oviti ya emó'uke: “Mboréxinopike itíkivo nâti motovâti énjokea njunáko ya ngxoku índukeinopi, epó'oxo motovâtímaka ákoyeamo malíka yónoku iháyu'ikeokono ínza xapákuke uhá koeti xâne yara kúveu mêum vo'oku ngxópiku” kôe. ¹⁸Iyúseoneikopo kóseanayea Itukó'oviti ne koati âha kóseanayea. Kene síkoane tiú'iyea omíxone ne ínixone kónokea kó'iyeaneye.

**Pí'a kixoku itúkeovo ne Itukó'oviti:
ípihóponoti yoko koseánati**

¹⁹Ínani ixênu: “Yusíkoikopo koyúhoyea Itukó'oviti itúkeovo pahukóvoti ne xâne vo'oku kixoku itúkeovo? Koêkuti isóneunoa Itukó'oviti, énomone kónoko itúkea ne xanéhiko, haína?” kixénutimeamo. ²⁰Inípono iséneu, iti koetíneye yúho, keha'âti ípe'oki Itukó'oviti! Énomone kuteâti koeku itukeôvoti, koêkuti itúke vo'u xâne eneponi epemâ ne itukoâti kixínoakeneye itúkea. ²¹Koatíne ipôti exôa kíxoaku ne ípune, haína? Yane enepo akaha'a ípoyea yane póhuti itátane móte koati kalísoti koane uhé'ekoti ipunéti, koáne ya hâxa ne móte koemó kíxea po'i ípune ákoti kauhé'eka, ákoikopomaka omótova kíxeaneye?

²²Ná'ikopomo koéneye visóneuno Itukó'oviti koeku kahá'ayea éxokeovi kaxena ípihoponope koane hána'iti

xunáko? Yusíkoikopo poé'ayea visóneu vo'oku kíxoaku Itukó'oviti neko xanéhiko motokeâti yonópea ipihóponovokutike? upánini ko'ókoriyeaxo kíxeaneye Itukó'oviti koane yupíheovo ákoyea malíka yónoku ne ákoyea ímaxapahiko. Yoko enepohikonê'e, koati kutí koeti ipunéti ákoti aunáti kotóhineopone ipoâti. ²³Enepono ko'ókoriyea ípihoponeokono neko xâne, kó'inokeneye motovâti éxokea Itukó'oviti ne êno hána'iti ihayú'uti itípanevo xapa xanéhiko kutí koeti únatinoe ípune, enepohikone iyónoakumaka Itukó'oviti ne hána'iti seánako. Énomone neko kousokinoakemaka Itukó'oviti ne êno unako koépoku ya xokóyoke kuteâti isóneunoa mekúke. ²⁴Yoko énomone úti, uti iháxiupo Itukó'oviti hókea. Haina póhutine júdeuhiko itea koánemaka po'ínuhiko xâne ákoti itukápa, ²⁵kuteâtímaka koêku ne emo'u Itukó'oviti xoko yútoe Ôzeya, enepone koêti:

“Indukópatinehikomo njanéna neko xanéhiko ákoti itukapu njanéna nóvo, koane ákonemo omótopova ongóvo ne xanéhiko ákoti ongoseâna nóvo” kôe. *Ôzeya 2.23*

²⁶“Yoko énomone yaneko óvoku xanéhiko kixínoake Itukó'oviti nóvo ákoyea itúkapu xanéna, iháxopokonotinemo xe'éxapone ne koati kaná'uti Itukó'oviti” kôe. *Ôzeya 1.10*

²⁷Itea vo'ókuke ne íhaehiko Izaráe, hara kôe Izâiya emó'uke Itukó'oviti:

“Upánini ákoyea yumáxapu ne izaraelíta kuteâti koeku ákoyea yumáxapu íyeu haríri ya xe'o mar, kóyeane itúkeovomo ákoti axu'ína haxa xanéya koítovonemo ne Itukó'oviti.

²⁸Vo'oku kousókoatinemo Vúnae Itukó'oviti ne yúho, enepone

koyúhone yanekôyoke itúkeamo yara uhá koeti kúveu mêum. Ákonemo iká'akarixapu kóusokea, koane heu-heú kixoâtimo kóusokea neko yúho" kôe. *Izâiya 10.22-23*

²⁹ Énomonemaka kuteâti koêku ya yútoeke Izâiya, enepone koêti:

"Enepone Itukó'oviti apêti xunáko pahúkea uhá koêti, eneponi parexâ heú kíxeokono úti uké'exeokono ákoti itóvoti enepo vipihóponokono yanekôyoke, mani kutipasí koeti uti kixókonoku íhae Sódoma, koane íhae Ngómora" kôe. *Izâiya 1.9*

Púva íhae Izarâe ne inámati ihíkavoti omínovike Jesus

³⁰ Ná'ikopomo koéneye? Énjakapivonoe koêku: Enepohikone ákoti itukapu júdeu, upánini ákoyeahiko yána isóneu yanekôyoke kónokea ponópeovo nonékuke Itukó'oviti, itea ainovó koe énomonehiko ponopóvone vo'oku kúveovohiko Kristu. ³¹ Kene ne júdeuhiko, enepone ixómoti koxuná'ixovo itúkea ne páhoenoa Ponóvoti Kixovókuti itúkea, oposí'ixoti kixoku ponópeovo nonékuke Itukó'oviti, enomónehiko ako itapána ne áha. ³² Namea koetí'iyé? Vo'oku ákoyea itúkapu kúveovo Itukó'oviti íhuinovo, itea koati itúkea únatinoe itukéti íhuinovo. Yane itopó kixókono vo'ókuke ne mopôí kixonéti itopó kixoti xâne, ³³ kuteâtímaka koêku ya emó'uke Itukó'oviti, enepone koêti:

"Xapákuke njanéna ya Síyaum, in-jíkoa ne ínzokone mopôí. Enepora mopôí, ápe itopó kíxone, koane ápe-maka íkoroe. Itea enepone kuvovâti, ákomo kuvovohí íxa" kôe. *Izâiya 28.16*

Púva júdeuhiko ne mani kixoku ponópeovo nonékuke Itukó'oviti

10 Itínoe mbo'ínu xoko Jesus, enepone koâti anjá'inoa ne iyénonjapa júdeu, kutí'inokemaka embemínoati Itukó'oviti ya orásaum, énomone koíteovahikomo Itukó'oviti yoko iyónopeamo xokóyoke. ² Koati endó'okopitinoe heru'ó kíxeahiko omíxone hókea Itukó'oviti, itea ako éxahiko ne mani ponóvoti kíxoaku hókea. ³ Vo'oku ákoyeahiko éxa kónokea itúkeovo Itukó'oviti ponopó xâne, koati koxunákovotihiko itúkeovo énomone ponopóvohiko nonékuke Itukó'oviti. Yane ákohiko itúkoake ne mani kíxoaku Itukó'oviti ponópeahiko. ⁴ Vo'oku enepone yúmo'ixovone xanéhiko hokoâti ra Ponóvoti Kixovókuti yútoe Muíse, enepone mani itóponone koeku hókea, koati Kristu kousókinoa, ponopâti ne uhá koeti xâne kutipoâti.

Kahá'a Itukó'oviti koíteovo uhá koeti xâne ya pahúnevo

⁵ Hara koe Muíse yútoeke vo'ókuke ne xanéhiko kahá'ati ínixeokono itúkeovo ponóvoti nonékuke Itukó'oviti vo'oku hókeahiko ne páhoenoa Ponóvoti Kixovókuti itúkea: "Mani konókoti heu-heú kíxea itúkea páhoenoa Ponóvoti Kixovókuti itúkea, ínani itapána ne inámati apéyeati ákoti hunókoku xoko Itukó'oviti" kôe. ⁶ Itea enepone ponópeovo xâne nonékuke Itukó'oviti vo'oku kúveovo Xe'éxa, hara koe Muíse yútoeke vo'ókuke: "Hako 'Kutí'ikoponi akapána vanúke?' hako koe iséneu" kôe Muíse (kutí'iyea mani konókoti ápeyea xâne veyopónoti Kristu vanúkeke). ⁷ Ínamaka kôe: "Hako 'Kutí'ikoponi akapána ya xapa ivokóvoti?' hákomaka kê" koémaka, (kutí'iyea mani konókoti ápeyea

xâne veyopónoti Kristu koukópeati xapa ivokóvoti). ⁸Itea hara kôe emó'uke Itukó'oviti vo'ókuke: “Enepone ihíkavoti, koati ákoti ahikápi. Pehákuke óvo, koane iséneuke óvo” kôe. Yoko énomone ra ihíkavoti koyúhoti kónokea kutípea uti Kristu, enepone koyúhone úti xapa xâne. ⁹Enepo yokoyúhoa nonékuke xâne itúkeovo Yúnae ne Jesus, koane heru'ó ixêa iséneu kitípi koéxepukopea Itukó'oviti ukópea xapa ivokóvoti, itívoatimo ne pehúnevo. ¹⁰Koati vo'oku heru'ó kíxea isóneu xâne kutípea, ene ponópínovo nonékuke Itukó'oviti. Koáne enepone koyúhoyea xâne itúkeovo Únae ne Jesus, énomonemaka kutí'inoke iteôvati ne pahúnevo. ¹¹Yoko haramaka kôe ne emo'u Itukó'oviti vo'ókuke: “Uhá koeti kutipoâti, ákomo kuvovohí íxa” kôe. ¹²Vo'oku nonékuke Itukó'oviti, ako poé'aku ne jûdeu ya ákoti itukápa, kutíkokone ne uhá koeti xâne nonékuke. Koáhati énomone itukóvo Únae ne uhá koeti xâne, koane yupíhova hána'iko ne seánako oukeke uhá koeti ikoseânaxovati. ¹³Énomonemaka kuteâti koeku kó'iyea ya emó'uke Itukó'oviti, enepone koêti: “Uhá koeti ikoseânaxovoti Vúnae Itukó'oviti, iteôvatimo ne pahúnevo” kôe.

¹⁴Itea namo kíxoaye ápeyea ikoseânaxovati enepo hákoti xâne kuvovâti? Koane namo kíxoaye ápeyea kuvovâti enepo hákoti kameâti koêku? Námakamo kíxoaye ápeyea kamoâti, enepo hákoti xâne koyuhópinoati? ¹⁵Koane namo kíxoaye ápeyea koyuhópinoati, enepomo hákoti pahoéti koyúhopinoahiko? Koati kuteâti koêku ne yutoéti ya emó'uke Itukó'oviti, enepone koêti: “Imáko úhe'ekino koêku ne pihôti xapákuke xanéhiko koyuhópinoati ne únatinoe koekúti íhae xoko Itukó'oviti!” kôe.

¹⁶Itea haina uhá koeti xâne kutípeamo ne inámati ihíkavoti íhae xoko Itukó'oviti, kuteâtimaka koeku yútoe Izâiya emó'uke Itukó'oviti, enepone koêti: “Unaém, ako kutipoâti ne yûnzo ngoyúho yemó'u xapákuke xâne” koêti. ¹⁷Iyúseoneikopo kónokea víkameokonoa koêku ne Kristu motovâti kúveova úti. Kene motovâti víkameokono koeku Kristu, konokoâti ápeyea koyuhó'inoveati ne emó'u.

¹⁸Itea anéye émbemopikenoe: Âvoikopomea káma jûdeuhiko? Ako kalíhuina kó'iyeaneye! Kámoanepepo, kuteâtimaka koêku ne yutoéti emó'uke Itukó'oviti vo'ókuke, enepone koêti: “Herumó kixone kúveu mêum ne koyuhó'iyeti koêku. Itóhineheone neko yúho ya uhá koeti poké'e yara kúveu mêum” koêti. *Sâramu 19.4*

¹⁹Aúngopovomaka ngíxeopinoe: Ákoikopomea itápana íhae Izarâe ra ihíkavoti? Ako kalíhuina kó'iyeaneye, vo'oku hara koe yútoeke Muíse, yuhó'inoa Itukó'oviti ne íhae Izarâe:

“Iyékovatinoemo koêku ne po'ínuhiko xâne vo'oku ngíxoakumo, enepohikone ákoti itukapu noívangoe kuteâti itínoe, xâne ínixenemaka ákoyeahiko isóneu. Imaíngopitinoemo vo'oku únati ngíxoakumo” koe yútoe Muíse. *Deuterônômio 32.21*

²⁰Ápemaka po'i yútoe Izâiya koati koughápu'ikoati, enepone yuhu Itukó'oviti koêti:

“Enepohikone xâne ákoti apasíka éxeonu nóvo, ainovó koe énomonehiko itukóvo exónuti kó'oyene. Epó'oxo ne ákoti ikaseânaxapunu nóvo, énomone ngoútata'ixinovo kó'oyene” kôe. *Izâiya 65.1*

²¹Kene ne íhae Izarâe, hara koe yuhu Itukó'oviti yútoeke Izâiya vo'ókuke:

“Heú koeti káxe índá'ixeahiko ahí'okeovonu, itea ako sikápuhiko. Áinovo xâne ákoti akahá'a itúkea mbáhoenova, ákotimaka kêno” kôe. *Izâiya 65.2*

Seánakoamo Itukó'oviti ne íhae Izarâe

11 Koeku kó'ieaneyey, hara koe émbemopikeneo: Kutí kó'inopinoe puvâtine Itukó'oviti ne xanéna, enepohikone izaraelíta? Ako kalíhuina! Vo'oku undímaka izaraelíta. Undímaka ámoripono Ábraum xoko Mbejámi, po'i iháxakoku izaraelíta. ² Ako púva Itukó'oviti ne xanéna, enepohikone mékutine noívokoxoa. Vo'oku koati yexoâtinoe koêku ne yutoéti emó'uke Itukó'oviti koyúhoti koeku Íliya mekúke, yaneko kapahákinovo Itukó'oviti vo'oku váhere kixoku itúkeovo neko íhae Izarâe. Énomone ra koéti: ³ “Unaém, koépekex-onehiko porófeta, péhoe koyúhoyea yemó'u. Kotóhinekexoxanemaka ne átahiko, enepohikone imókonoku íperaxokonoke. Poéhaikone ûndi kutipópi. Yoko oposíkotinemaka koépekeonuhiko” kôe. ⁴ Yanê'e, na kíxoaye yumópea Itukó'oviti? Hara kíxoa: “Ako péhuxapu. Ápeiko seti koeti mili xâne hokónuti ákoti ipúyukexeaku nonékuke sándu, enepone Mbâa, hó'e ne xanéhiko” kixópa Itukó'oviti. ⁵ Kúteanemaka koeku kó'oyene. Ápeiko xapákuke ne jûdeu kali háxa ne kutipoâtihiko kuteâtimaka nekôyohiko, noívokoe Itukó'oviti vo'oku seánakoa. ⁶ Koeku itúkeovo vo'oku seánakoa Itukó'oviti, hainá'ikopo vo'oku únatinoe itukéti ítone itúkeahiko noívokoxinoake Itukó'oviti. Eneponi akoéneye, ákoni itúkapu vo'oku seánakoa Itukó'oviti. ⁷ Ná'ikopo koéneye? Énjakapivonoe koêku: Eneponi opósi'ixonehiko íhae Izarâe, áha itóponea ikéneke Itukó'oviti,

ako itápana. Hane itopónoa haxa xanéhiko, enepohikone noívokoeti. Kene uhá koeti po'ínuhiko xâne, síkoane Itukó'oviti tiú'ieya omíxone, ⁸ kuteâtimaka ne yutoéti emó'uke Itukó'oviti, enepone koéti: “Sikó kíxoane Itukó'oviti ya ákoyeahiko iyúkapu isóneu. Koane sikó kíxoanemaka kutí kó'ieya komítiti yoko mókere tukú koeti kó'oyene” kôe. ⁹ Hara koémaka neko Ndávi yútoeke vo'ókukehiko:

“Eneponi kóyuiyeahiko hó'eke, ya koêkuni itúkeovo únati koekúti kuteâti isóneunoa, itúkapu énomone kouhápu'íkea pahúnevo, kutí'inokemo pahukókonoti ipihóponovokutike. ¹⁰ Epó'oxo itúkapunehikomaka kutí koeti komítiti, koane kutí koeti xâne keyo-keyó koetíne opékuke êno ínati ínone, ákotinemo íteovaku ne inakóti” kôe. *Sáramu 69.22-23*

¹¹ Koeku kó'ieaneyey, hara koe émbemopikeneo: Koêku itávokea ne jûdeuhiko, ákonemea omótova káyukopeovo kaná'utike kixovókuti íhae xoko Itukó'oviti? Ako kalíhuina kó'ieaneyey! Vo'oku koeku itávokeahiko, imíhe'okinoane oxéne ne po'ínuhiko xâne ákoti itukapu jûdeu, itúkeovomaka koítovone Itukó'oviti ya pahúnevo. Kó'inokeneyey, motovâti íyokeovahiko jûdeu koêku ne po'ínuhiko xâne ákoti itukapu jûdeu, vo'oku kíxoaku Itukó'oviti. ¹² Yoko koeku itúkeovo pahúnevo jûdeuhiko, kutí'inoke apêti oxéne ponópeovo nonékuke Itukó'oviti ne uhá koeti po'ínuhiko xâne yara kúveu mêum, koane koeku itúkeovo vo'oku itávokeahiko ne jûdeu, kutí'inoke itopónoati hána'iti seánako Itukó'oviti ne uhá koeti xâne ákoti itukapu jûdeu, yupihóvotineoxomo unako koêku neko xanéhiko ákoti itukapu jûdeu,

kayukápapunehiko ne jûdeu xoko Itukó'oviti.

Kotúyopa Itukó'oviti pahúnevo ne ákoti itukapu jûdeu

¹³Kó'oyene ití'ikonoe yúnzo'ixo, itínoe ákoti itukapu jûdeu. Vo'oku undi ápostulu, páhoe Itukó'oviti koyúhoyea emó'u xepákukenoe, yoko koati éyenjovope ra hána'iti itukéti ítukexeonuke. ¹⁴Koeku kó'iyeaneye índuke, ávaina áva ênjo xapákuke iyénonjapa jûdeu, enepomea iyákapahiko unako koêku ne po'ínuhiko xâne íngamoake ra ihíkauvoti ínzikaxone, iteápahikomaka ne pahúnevo vo'ókuke. ¹⁵Yoko koeku ahí'okeovone Itukó'oviti ne po'ínuhiko xâne yara kúveu mêum ákoti itukapu jûdeu, vo'oku síkó kíxoane Itukó'oviti ne jûdeuhiko ahíkuxeova, ná'ikopomo kó'eye yaneko káxe kayukápapunehiko ne jûdeu xoko Itukó'oviti? Koati yupihóvotinoxomo unako koêku ne uhá koeti xâne, kuteáti koeku apê exepúkopeati ukópea xapa ivokóvoti. ¹⁶Vo'oku koeku ítúkeovo sasá'iti neko jûdeuhiko, noívokoe Itukó'oviti mekúke, koati sasá'itimakamo ne amósenopono ya hunókokuke. Koêkumaka ítúkeovo sasá'iti nonékuke Itukó'oviti túri ne jûdeuhiko nóvoke, enepone koati poéheve, kúteanemakamo ne uhá koeti káva'ohiko. ¹⁷Hane koénehikoye xuve azeitona koati katâraeti. Itea tétukexeokonone po'ínuhiko káva'o. Kene itínoe ákoti itukapu jûdeu, kutí kénoue xuve azeitona ihonohí koeti hoíkuke ákoti katarákoati, ina ípíhopokono ne káva'ohiko xuvékuke ne koati katâraeti xuve azeitona. Yanê'e, koatíke poéheve koane xuvéku ne koati katâraeti xúve úkea xináko. ¹⁸Hákonoekopo kepayásokopinova neko káva'ohiko tetukéxokonoti. Kena'áka iséneuke kepayásokinova,

hara puyákapanapu yokóvo: Haina xikóyokenoe úkea xunáko ne poéheve, itea koati xoko poéheve úkea xinákonoe.

¹⁹Ínanimiamo yakoénoe: “Itea tétukexinokonoke ne po'ínuhiko káva'o, motovâti ítúkeovo utíne ípíhopokono xuvékuke xokóyoke ne tetúkinevo káva'o” ketínoemiamo. ²⁰Kaná'uti, itea koati vo'oku ákoyeahiko akútípo tetúkinokonoke. Kene itínoe, koati vo'oku kitípi Vúnae títiu kéyeinoke ikéneke. Hákonoekopo kepayásokovo, itea yokóhiyanavonoe. ²¹Ako'ópo okoseâna Itukó'oviti ne koati katâraeti xúve, enepone tetúkopeakene kávo'ohiko, ínapomo hako kixópikunoe Itukó'oviti enepomo hákoti kitípôa. ²²Ítíkinaikopo iséneu koêku ítúkeovo koati seánati ne Itukó'oviti koánemaka ákoti omotóva ikómohixeokono. Vo'oku kíxoaku Itukó'oviti ne íkorókovoti pahunévotike, iyúseo ákoyea omótova ikómohixeokono. Kene itínoe, koati hána'iti ne seánakopi Itukó'oviti. Yoko kóyekuikonemakamo ne seánakopi koeku ákoyea yahíkuxapipa. Itea enepomo yahikúxipa, tetú kixópiti-noemakamo, kuteátimaka kíxoaku ne káva'ohiko tétone yanekóyoke. ²³Kene ne jûdeuhiko, enepohikone tetoéti káva'o, enepo kurikápahiko ákoyea akútípo, imopâtimo Itukó'oviti xoko xúve tetúkeaku, vo'oku ápe xunáko kíxaneyé. ²⁴Koeku kutí ké'iyinoe tetoéti káva'o xuve azeitona íhae hôi ípíhonetí xuvékuke azeitona koati katâraeti, koekúti tiú'iti ítúkeokono, ínapoxomo hako oríko ípihopeokono xoko koati xúve úkeaku ne tetoéti káva'ohiko.

Kóseana Itukó'oviti ne uhá koeti xâne

²⁵Ítínoe mbo'ínu xoko Jesus, ngahá'a yéxinoe koêku ne kaná'uti kixovókuti íhae xoko Itukó'oviti kouhápu'ikovotine

kó'oyene, enepone ákoti exákana mekúke, mará'namo íkitixa póhutine iséneunoa ne koekúti ponovô. Enepone títiu kóyeyea omíxone ne xanéhiko íhae Izarâe, haina uhá koeti íhae Izarâe koetíneye, epó'oxo apêtimo hunókoku neko kixóvoku enepo kausákapumo yé'akemoye xâne ákoti itukapu jûdeu itukópovotimo xanena Itukó'oviti. ²⁶ Yane iteóvotimo pahúnevo ne uhá koeti xâne íhae Izarâe kuteâti koêku ya emó'uke Itukó'oviti, enepone koêti:

“Síyaum úkeamo ne Koitóvoti xâne. Énomonemo kotuyôpinoa váhere kixoku itúkeovo ne uhá koeti amósenopono Njáko. ²⁷ Yanê'e, kousókovotinemo yunzó'inoa ne njanéna enepomo unge'exapinanehiko pahúnevo” kôe. *Izâiya 59.20,21; 27.9*

²⁸ Enepone púvea jûdeuhiko ne inámati ihíkauvoti koyúhoti koeku Kristu, koati ve'ókuke kó'inokeneye, itínoe ákoti itukapu jûdeu, motovâti yahí'okivoxo Itukó'oviti. Itea vo'oku oxúnoekene nekôyohiko, enepohikone koati íteovoku ne jûdeu, koane noívakoe Itukó'oviti itúkeovo xanéna mekúke, ene ákoino omótovahiko okóvo Itukó'oviti. ²⁹ Vo'oku ako ípakapu isóneu ne Itukó'oviti enepo apê íparaxoke xâne, koane apê noívakoe. ³⁰ Yoko kuteâti koeku itíkivonoe xâne ákoti akutipo Itukó'oviti nóvo, itea kó'oyene itóponopinene ne hána'iti seánakovi Itukó'oviti vo'oku itávokopea ahá'inoa Itukó'oviti ne jûdeuhiko, ³¹ énomonemaka koéneye ne ákoyea akútípohiko ne jûdeu kó'oyene. Yoko kó'inokeneye motovâtimakamo itóponea ne hána'iti seánakoa Itukó'oviti káxehiko keno'ókoti, kuteâti kixópikunoe Itukó'oviti koeku kó'oyene. ³² Vo'oku sikó kíxoa Itukó'oviti itúkeovo pahukóvoti ne uhá koeti xâne motovâti

itóponea uhá koeti xâne ne hána'iti seánakoa.

Koati motokeâti iháyu'ikeokono ne Itukó'oviti

³³ Imáko ákoino hunókoku unako ko'ísoneuyea yoko kó'exoneyean ne Itukó'oviti! Ako xâne itopónoati isóneu éxea kixoku itúkea isóneu ne Itukó'oviti. Ákomaka itopónoati isóneu éxea kixoku ko'ítukeyean. ³⁴ Yoko énomone kuteâtimaka ne yutoéti emó'uke Itukó'oviti, enepone koêti:

“Ako xâne itopónoati éxea koeku oveâti isóneuke ne Vúnae. Koane ákomaka motovâti enékea. ³⁵ Ákomaka xâne inuxó kixoti ikó'iparaxea Itukó'oviti kutí'inoke mani konokoâti Itukó'oviti poréxopea íparaxoake” kôe. *Izâiya 40.13; Jó 41.11*

³⁶ Vo'oku uhá koeti koekúti apêti, koati Itukó'oviti pahukôa ápeyean. Aínovo koati ítuke pe'u vô'u. Aínovomaka itukínokonoti itúkeovo ikó'itukeu Itukó'oviti. Viháyu'ikaikopo Itukó'oviti ákotinemo hunókoku. Énomoneoxo ákoeneye.

Inámapoti koépoku ûti ikéneke Kristu

12 Koêkuikopo kó'ieaneye, itínoe mbo'ínu xoko Kristu, injíko'okopinoe kuri'ó ké'iyi Itukó'oviti vo'ókuke ne hána'iti seánakovi. Hane yákoeneye kuteâti koêku ne ikó'iparaxokonoke Itukó'oviti mekúke ya átake, motovâti heú kó'iyean miûyo itúkeovo koati sasá'iti ikó'itukeu. Yane koatímo únatinóa ne iké'iparaxoake. Yoko énomonemaka motókea ké'iyineye koeku héki. ² Hako kitipásea kixoku itúkeovo ne xâne ákoti êxa Itukó'oviti, enepohikone kírivokoevo yara káxehiko símokune ûti, itea konókti inámapea kixeku itíkivo koeku itúkeovo Itukó'oviti iko'ínamakopo iséneu. Yane yexoâtimo víki ne koati únati

ahá'inopi Itukó'oviti, enepone ínixone unátiyea, ákotimaka apáhuina óvaku ákoti aunáti. ³Vo'ókuke ne hána'iti seánakonu Itukó'oviti, hara koe yunzó'inopinoe: Hako kepayásokovo iséneuke, itea péna ne iséneupinovo, neixoâti ikéna'uxi iké'itukexi ne ikó'iparaxopike Itukó'oviti, kuteâti isóneunopi Itukó'oviti koeku kívivoa. ⁴Vo'oku kuteâti koeku enó'iyea iháxakexoku ne muyo îti koane ákoyea akútikoko itúkovo ne póhutihiko iháxakexoku, ⁵énomonemaka koéneye poéhapeane îti ikéneke Kristu. Kutí koe uti póhuti koxe'ûti upánini ako yumáxapu îti, koane póhutihiko îti, kutí koémaka uti iháxakoku muyo Kristu. ⁶Itea ako akútikoko ne vípara póhutihiko îti, enepone pónevike Itukó'oviti véxea vitúkea ítukeye ya hána'iti seánakovi. Itukapu koyúhoyea kouhupu'iunovi Itukó'oviti ne ko'ipara îti, vokóyuhoakopo, kuteâti ínixone Itukó'oviti unáko ikó'iparaxeovi koeku kúveova îti. ⁷Itukapu huvó'oxea po'inu xâne ya nókoneke ko'ipara uti, yuíxapaikopo îti vitúkea nê'e. Itukapu apêti ko'ipârati íhikaxea emo'u Itukó'oviti, hákoikopo koemó kixôa. ⁸Kene koêkuti ko'ipârati kóxunakea po'i xâne ikéneke Vúnae, káxunakapuikopo itúkea ákoti kurí ixâ. Kene áva ko'ipârati poréxea tiúketina ítukeye Itukó'oviti, konókoti ákoyea okótixoponoa ne apeínoati, koane ákoyea íhixa itóvoku ne pôreu. Kene áva ko'ipârati inúxino ítukeye Itukó'oviti, konókoti ivávakea itúkea ne itukéti. Kene áva ko'ipârati kóseanayea po'ínuhiko xâne, itúka ya elókekeke okóvo.

⁹Ikéna'uxano ne ákoyea omóto-vokoko yokóvo. Yupihovó íxea pívinoe ne váhere kixovókuti. Hane itíka únatinoe koekúti. ¹⁰Hako kalihú kixêa ne ákoyea omóto-vokoko yokóvo, itea kutí íxekaka koati kopo'ínukokoti ákoti

omotóvokoko okóvo. Ya koêkuni inuxó kó'iyea itúkeovo unako kêku yíxovono, itúkapu unako koeku po'i xâne yóno iséneu. ¹¹Konókoti ú'uso kéyeyi itukétike ákoti yahuléke. Konókotimaka heru'ó kíxinoe yomíxone ke'ítukeino Vúnae. ¹²Aélokenoe yokóvo vo'oku kíxoixone xoko Itukó'oviti, yéxone koúsokeovomo. Hako kemuyá'iko iséneu vo'ókuke ne tiú'iti koekúti tekóponeno. Hákonoeamaka kurí kíxe itíki orásaum. ¹³Koane hivá'axano ne kasása'iupo Itukó'oviti ya nókoneke. Usó yákoymaka kêtarakinoe koêkuti xâne simôti yóvokuke.

¹⁴Yépeminamaka Itukó'oviti unako koêku ne ákoti aunáti ítukeyinopi. Yépemina únati, kene hako yupakínoa váherexea koêku. ¹⁵Aélokenoe yokóvo xapákuke xâne elóketi okóvo. Kene áva iyôti, íyeamaka xokóyoke. ¹⁶Ópoehane iséneunoe ikéneke Vúnae ákoti yakapákaka. Hákonoeamaka kepayásokovo. Usó yákoymaka ke'ínikoneyinoe xâne ákoti apayáso. Hákonoe itukovó koe îti inixópovo itúkeovo ko'exoneti.

¹⁷Hákonoeamaka keyukópinoe váhere ne xâne vaheréxoti ítukeyinopi. Kéxuna'ixapunoe itíki únati koekúti, enepone ínixone uhá koeti xâne itúkeovo únati. ¹⁸Hákonoe sikovó kê, itea koêkuti nêkone itíki, énomone itíkanoe motovâti itúkeovo kásatike isoneûti yóvoheixo xapákuke uhá koeti xâne, ákotimaka yakapákaka. ¹⁹Hako itikópinoe ésa'i ne váhere kixékonoku, itínoe ákoti omotóva ongóvo. Síkeane itúkeovo Itukó'oviti itukópinoe ésa'i, vo'oku hara kôe emó'uke:

“Undínemo porexópinopea. Undínemo itukópinoe yésa'i” koe Vúnae Itukó'oviti. ²⁰Ya koêkuni itíkopinoe yésa'i, enepo epéka hímakati ne puvópiti, peréxa níka. Koane epéka úne, peréxamaka. Vo'oku enepo

ixeáneye, yupihovó koetimo téyapana, kuteâti koêku mani yupíheovo eópone eneponi kiripú'ika uhahá'ixoti xorómonike. ²¹Hako sikêa itúkeovo váhere itopî, itea itíne itâ ne váhere itikópinoati únati ne vaheréxinopiti ítuke.

Konokoâti téyea ûti ne pahúkotihiko

13 Konokoâti uhá koeti xâne téyea ne pahúkotihiko ya poké'exake, koane ítúkea ne páhoenokono ítúkea. Vo'oku ako ápahuina pahúkoti ákoti itukapu Itukó'oviti porexôa pahúkea. Koêkuti pahúkoti apêti, aínovo ípíhone Itukó'oviti. ²Yanê'e, koêkuti xâne okopâti ne pahúkotihiko, enepohikone ípíhone Itukó'oviti, koati okópoti mani isóneunovi Itukó'oviti, epó'oxo koati epemópinovoti ípíhoponeokonono vo'ókuke. ³Vo'oku hainámaka ítúkeovo píkone xâne ponóvoti kixoku ítúkeovo ápeinoke ne pahúkotihiko, itea poéhane xâne ítúkoti váhere, énomonehiko motovâ píkea nê'e. Yakahá'a ákoyea píkea ne pahúkotihiko, konókoti ákoyea itika váhere. Yane ihayú'ikopitihikomo. ⁴Vo'oku enepohikonê'e, koati ítúkoti ítukexeake Itukó'oviti, motováti unátiyea kêku. Motóvaikopo píki enepo itíka váhere, vo'oku êno xunáko nekôyohiko ípíhoponea xâne pahukóvoti. Yoko koati ítúkotihiko ahá'inoa Itukó'oviti koeku ípíhoponea xâne ítúkoti váhere, itukópinoatihiko ésa'i ne váhere ítuke. ⁵Konókotikopo tíyinoe ne pahúkotihiko, koane itíki ne páhoenopi. Hainámaka póhutine vo'oku ápeyea xunáko ípíhoponeopi, kónokinoke tíyinoe, itea koánemaka vo'oku yéxi iséneuke ítúkeovo nékone itíki koane vo'oku motókeyeamaka kutípeokonohiko.

⁶Énomonemaka kónokino peréxinoe ímpostu, kóperau pahúkotihiko. Vo'oku koeku yuíxeovohiko ítúkea

ítuke, koati ítúkotihiko ítukexeake Itukó'oviti. ⁷Peréxaikoponoe ne uhá koeti nékone peréxi. Enepo áva kóperau nâti nékone peréxi, peréxa. Enepo áva po'ínuhikomaka nékone peréxi, peréxamaka. Koane enepo áva nékone tíyinoe, tíya. Koánemaka áva motokeâti ihéyu'iki, ihéyu'ika.

⁸Koêkuti kó'iyeeovoku yoréveu, nékone peréxopinoe, yuké'ixa peréxopi. Poéhane ne ákoyea omótova yokóvo ne po'ínuhiko xâne itukóvo koekúti nékonenoe peréxopi ákotinemo hunókoku kónokea peréxopi. Vo'oku enepone xâne ákoti omotóvo okovo po'ínuhiko xâne, koati uhá kixoâti ítúkea ne páhoenovi Itukó'oviti ya Ponóvoti Kixovókuti yútoe Muíse. ⁹Vo'oku hara kôe ne yutoétiya: “Hako yaupú'iko po'i xâne kepiné'iyiti múxone. Hako kepéko. Hako yomêxo. Hako poe'aínoa iséneu po'ínuhiko xâne iyékivoati ítukevo” kôe. Uhá koeti râ'a, koánemaka po'ínuhiko páhoenokono xâne ítúkea kuteâti, koati kousókovoti yara emo'úti koêti: “Hako motovâ yokóvo ne po'ínuhiko xâne. Kuteâti ákoyea kemáxatikapapu, énomonemaka íxeaneye ne po'ínuhiko xâne” kôe. ¹⁰Enepeone xâne ákoti omotóvo okovo po'ínuhiko, ako váherexa ítukeinoa. Yane koati iyúseoti ítúkeovo ne ákoyea omótovokoko vokóvo kousókoaxo uhá koêti ne páhoenovi Itukó'oviti yane Ponóvoti Kixovókuti yútoe Muíse.

¹¹Énomone yákoenenoe, vo'oku yéxoa itukóvotiye ra káxehiko símokune ûti ítúkeovo oránane iyúkeovo iséneu. Vo'oku enepone kaxena pihópea ûti xoko natíxoku Itukó'oviti vanúkeke, ako'óneoxo ahiká'avi yara koeku kó'oyene yaneko inâ kutipoa ûti ne Vúnae. ¹²Kuteâti koeku yóti píheane uké'eyea, koane kenó'okeane uhápu'iyea káxe, énomonemaka koéneye ye'ékeovine. Kuríkapaikopo

ûti vitúkea kuteâti kixoku itúkeovo ne xâne ovóheixoti hahákutike. Usó víxaixaneikopomaka uhá koêti ne sa'íkeovake ûti ne xunako vahe'évokoti kuteâti kixoku itúkeovo ne xâne ovóheixoti uhapú'itike. ¹³Konókoti pónea uti kixoku vitúkeovo, kuteâti ítuke xâne ovóheixoti uhapú'itike. Hako vitukovo xâne áhati yetorehí kó'íyea xapa ayúti, koane kohíhikenati, koane kapínekenati xâne ákoti itukapu koati múxone. Hákomaka vitukóvo xâne sikovó koeti itúkea ne váhere úhepune múyo. Hákomaka vorixókoko, koane hákomaka vimaí'ixinovo po'ínuhiko xâne vo'oku víyokeovo ítukevo. ¹⁴Itea konókoti itúkeovo Vúnae Jesus Kristu iyusêo xikóyokenoe ya uhá koeti kixeku itíkivo. Hákone yoposíko oxene itíki kúxoti yáha itíki, enepone váhere úhepune miúyo yáha itíki yanekóyo avô'o yêxa Itukó'oviti.

Nókone kó'íyea visóneuno xâne aínati ínixo itúkeovo pahunévoti

14 Hako pivôa símea imékovokuke ne po'ínu ûti xoko Jesus aínati ínixo itúkeovo pahunévoti, koane hako ixomo yimopókoko vo'ókuke koekútihiko ínixone itúkeovo pahukóvoti. ²Vo'oku ápe xâne inixoâti yusíkea níkeokono koêkuti kó'íyeovoku nikokónoti. Ina apê xâne aínati kóhiyanavo, inixoâti unáko níkea póhutine kuteâti nikokónoti íhae kavâne ákoti itukapu nau hó'openo. ³Enepone nikoti heú koeti kó'íyeovoku nikokónoti, ako yusíka púvea ne xâne ákoti akoéneye isóneunoa. Kúteanemaka ne aínati kóhiyanavo, ákomaka yusíka koyúhoyea ákoyea aúinati ítuke ne po'í xâne nikoti heú koeti koekúti. Vo'oku enepone xâne nikoâti ne ákoti nikâ po'ínuhiko xâne, ako ópoe'ainoa isóneu Itukó'oviti. ⁴Iti koyúhote ákoyea aúinati ne po'í

xâne, kutí'ikopo íkitixapovo? Haina yovóxe nê'e; pó'iti itukoâti ovóxe. Poéhane koati únae exôa tokópeovoxo ítuke áko'o ákoyea takápapu. Itea ponóvotimo ítuke, vo'oku xunako Itukó'oviti Únae oukeke huvo'óxoati, kutí'inokemo tokopóvoti.

⁵Ápe xâne inixoâti ápeyea káxe koati sasá'iti ya po'ínuhiko káxe. Kene po'ínuhiko xâne, ínixo kutí'ikoyeane ne uhá koeti káxe. Koati konokoâti póhutihiko xâne hókea isóneunoake, ákoti hokohí íxa isóneunoa po'ínu xâne. ⁶Enepone xâne inixoâti ápeyea káxe koati sasá'iti ya po'ínuhiko káxe teyínoake, koati kahá'ati pónea kixoku itúkeovo nonékuke Itukó'oviti. Kúteanemaka koêku ne inixoâti yusíkea níkea koêkuti kó'íyeovoku nikokónoti, kó'inokenemakaye isóneu, koati kahá'ati pónea kixoku itúkeovo nonékuke Itukó'oviti, vo'oku íkoro'ixinovo Itukó'oviti enepo níkoa. Koánemaka ne xâne inixoâti ápeyea ákoti yusíka níkea, kó'inokeneye isóneu vo'oku kahá'atimaka pónea kixoku itúkeovo nonékuke Itukó'oviti, koane kóyeaneemaka itúkeovo xâne íkoró'ixovoti xoko Itukó'oviti. ⁷Vo'oku ako ápahuina xâne xapákuke ûti motovâti éxopea koêku yara kúveu mêum pohúxinovati, kutí'íyea ákoti Vúnae exeâti koêku. Kúteanemaka koêku vivakápu. ⁸Itukovo vapétiko yara kúveu mêum, hane vápeino vitúkeovo ovuxe Vúnae Itukó'oviti. Kúteanemaka ne vivókeovo, kóyeane vitúkeovo ovuxe Vúnae seapáne ûti xokóyoke. Yusíkoti vápeyeako yara poké'e, áko'o vivókeovone, kóyeane vitúkeovo ovóxe. ⁹Yoko koati énomone kutí'inoke ivokóvoti ne Kristu, koane énomonemaka kutí'inoke exepúkopotí, motovâti itúkeovo Únae uhá koeti xâne, enepohikone ivokóvotine, koánemaka ne ávoti ivakápu. ¹⁰Ná'ikopo koeti

ínixinea itúkeovo pahukóvoti ne po'ínu úti xoko Jesus? Námaka koeti íkitixapinovo yupihóvoti yéxone yane pe'ínu? Vo'oku konókotimo yumópea Itukó'oviti ne uhá koeti xâne yaneko káxe yuhaíkapavine Itukó'oviti vo'oku kixoku vitúkeovo. ¹¹Yoko énomone kuteâti koêku ne yuho Itukó'oviti emó'uke, enepone koêti:

“Hara koe Vúnae: ‘Kuteâti kaná'uko ne ámbeyea, koati kaná'utimaka ipúyukexeamo nonénguke ne uhá koeti kó'ieovoku xâne. Koane ihayú'ikonutimo ne uhá koeti xâne, undi Itukó'oviti’” kôe. *Izâiya 45.23*

¹²Yane iyúseo kónokeamo yumópea Itukó'oviti ne póhutihiko úti yaneko káxe yuhaíkapavine.

Vokóhiyanavo mará'inamo víkaraka po'ínu úti hokoti Jesus

¹³Hákoneikopo vinixôa itúkeovo pahukóvoti ne po'ínu úti aínati kóhiyanavo. Ya koêkuni kó'ieaneye, keúsaka iséneu ákoyeamo ápahuina íti ke ikorókoti po'ínu úti ikéneke Vúnae, itukovo iyonoâti ya pahunévotike.

¹⁴Ya undíke, énja ákoyea ápahuina nikokónoti motovâti ikópiti'ikeovi ikéneke Itukó'oviti. Koati eombâti inzóneuke, koeku nzókea Vúnae Jesus, tokópeovoxo inzóneunoa. Itea enepone xâne inixoâti ikópiti'ikeokonono enepo níka, yane koati kopití'itino. ¹⁵Enepo inixâ pe'ínu xoko Kristu ákoyea aúnnati níki nikokónoti, ínixone ákoyea yusíka níkeokono, na kíxeaye ákoyea omótova yokóvo, enepo ipíhea tumúne níki? Hako ikeróko po'ínu úti vo'oku nikokónoti. Koáhati ivókinovokemaka Kristu nê'e. ¹⁶Enepo ínixene itúkeovo únati, hákoikopo itukovo énomone poé'aino isóneunopi po'ínuhiko xâne, inixoâti ákoyea aúnnati ne íti ke.

¹⁷Vo'oku enepone vitúkeovo xanena Itukó'oviti yonópoti natíxokuke, haina

yuíxeovo úti sasá'ieya, áko'o ákoyea asása'i ne nikokónoti koane ekâti, itea hara konokóvo pónea uti kixoku vitúkeovo, koane úhepeyeya visóneu ikéneke Vúnae ákoti vakapákaka, koane elókeyeamaka vokóvo ukeâti xoko Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti. ¹⁸Yoko enepone xâne koetíneye hókea Kristu, úhepetinoa isóneu Itukó'oviti, koane inixeâtimakamo po'ínuhiko xâne unáko koêku.

¹⁹Vapásikaikopo vitúkea koekúti hiko porexó'oviti ákoyea vakápakaka yoko ákoyea puvákaka úti, enepone koekúti hiko porexó'ovitimaka koúkopo-neokoko úti ikéneke Itukó'oviti. ²⁰Hako kesáyu'ixo ítu ke Itukó'oviti vo'oku nikokónoti. Kaná'uti ákoyea nikokónoti motovâti ikópiti'ikeovi ikéneke Vúnae enepo níka úti; itea kóyeane ákoyea aúnnati níkeokono, itukapu énomone kutí'ino ke ikorókovoti po'ínu xâne pahunévotike. ²¹Unatíne ákoyea níke koêkuti kó'ieovoku nau hó'openo, koane ákoyea yénapu víyum, koane ákoyea itika po'i koekúti, enepo itukapu ikerókoti po'ínu úti pahunévotike vo'ókuke, (áko'o itukapu kemuyá'íkiti isóneu, áko'o itukapu kurikópoti hókea Itukó'oviti vo'ókuke). ²²Koêkuti ínixene ikéneke Vúnae, kuteâti koekúti ínixene motó'ieova níki, áko'o ákoyea omótova níki, konókoti xuná'ieya iséneunoa nonékuke Itukó'oviti. Yoko koati únati koêku ne xâne itukoâti ne ínixone unátieya ikéneke Vúnae, ákoti api'áxa isóneunoa, xaneâtimaka xuná'ieya isóneu ákoyea itúkapu pahukóvoti. ²³Kene enepone xâne ákoti koati éxinoa isóneu, pikoâti itúkeovomea koati ákoti omótova níkeokono, yane enepo níka, koati pahukóvoti, vo'oku haina kutipoâti itúkeovo ahá'inoa Itukó'oviti níki noake. Yoko uhá koeti kixoku vitúkeovo ákoti itukapu ukeâti kutípea

ûti itúkeovo ahá'inovi Itukó'oviti vitúkea, koati pahukóvoti nê'e.

**Nókone kó'iyea ûti xoko po'ínu
ûti aínati kóhiyanavo**

15 Uti xúnati isóneu ikéneke Vúnae, ako yusíka inuxó kíxea uti vitúkea vínixone unátiyea, itea konókoti huvó'oxea ûti ne xâne âvoti koati xunáko isóneu, aínati kóhiyanavo, koane ako yusíka vímaxeova ne kixóvoku. ²Konokoâti póhutihiko ûti vitúkea koekúti ominoâti unako koêku ne po'ínu ûti, enepone ínixone unátiyea ne po'ínuhiko ûti, motovâti kóxunakeahiko ûti ikéneke Kristu. ³Vo'oku énomone koéneye ne Kristu ákoyea ituka âha kíxeova, itea hara itúko, kuteâti koêku emó'uke Itukó'oviti xoko kó'iyeku: “Enepone ihákeopike puvópitihiko, oúngeke yonópo” kôe. ⁴Vo'oku uhá koeti yutoxóvoti emó'uke Itukó'oviti mekúke, koati yutoxínovoti íhikaxeovi, motovâtimaka ápeyea hána'iti kúxoixone ûti xoko Itukó'oviti, véxone kóusokeovomo. Yoko koati emo'u Itukó'oviti úkea nê'e, koeku poréxeovi ákoyea kamúya'ika uti visóneu, koêkumaka kóuhepekopea visóneu ikéneke Itukó'oviti. ⁵Yoko Itukó'oviti, enepone poréxoti xâne ítea uhá koeti koekúti xaneâti ákoyea kamúya'ika isóneu, enepone kóuhepekopotimaka visóneu ikéneke, itúkapu énomone parexápi poéhapeane iséneu ikéneke, ákoti yakapákaka, kuteâtimaka ahá'inopi Kristu Jesus, ⁶motovâti uhá ké'iyi ihéyu'iki Itukó'oviti, enepone Ha'a Vúnae Jesus Kristu, kutí'iyea itínoe póhutipone koxe'úti koane kutí'iyeamaka póhutine ne yemó'u.

⁷Hákoikopo pivokóko, itea kuteâti kixó'oviku Kristu, énomonemaka ákoeneye kixékokoku, motovâti iháyu'ikeokono Itukó'oviti ve'ókuke.

⁸Vo'oku koati ngxópitinoe itúkeovo ovoxé Itukó'oviti ne Kristu xapákuke ne júdeu, enepohikone sirkunsidá koêti, motovâti éxokoponea Kristu kaná'uko neko yuho Itukó'oviti nóvoke, koane kóusokoponea neko kúxoti yuho Itukó'oviti xoko oxúnoekene nekóyohiko. ⁹Haina póhutine nê'e, itea motovâtimaka iháyu'ikea Itukó'oviti ne ákoti itukapu júdeu, vo'ókuke ne hána'iti seánakoa Itukó'oviti. Énomone kuteâti koêku ne yutoéti ya emó'uke Itukó'oviti koêti:

“Énomone kutí'inoke inzayú'ikopitimo xapákuke ne xanéhiko ákoti itukapu júdeu. Ngahaná'ikopitimakamo imangá'ika hána'iko ne íhe” kôe.

Sáramu 18.49

¹⁰Ina koe'ikomaka po'íke:

“Aélokenenoe yokóvo, itínoe xâne ákoti itukapu júdeu, xané kixeâti elókeyeamaka okóvo ne xanena Itukó'oviti” koémaka. *Deuteronômio 32.43*

¹¹Ina koepó'ikomaka po'íke:

“Théyu'ika Vúnae, itínoe ákoti itukapu júdeu, uhá ketínoe. Konókoti kapáya'ikeamaka iha Itukó'oviti ne uhá koeti kó'iyevoku xâne” kôe. *Sáramu 117.1*

¹²Ina koemáka Izâiya yútoeke:

“Apêtimo ámoripono Njése keno'ókoti natíxoponea xapa xâne ákoti itukapu júdeu. Énomonemo itukóvo hána'iti kúxonehiko neko xâne koíteovamo” kôe. *Izâiya 11.10*

¹³Yoko Itukó'oviti, enepone porexó'oviti ápeyea hána'iti kúxoixone ûti xokóyoke, véxone kóusokeovomo, énomonemo kuri'úxinapinoexo hána'iti elókeko yokóvo ikéneke, koane hána'iti úhepeko iséneu koeku kívivoa, maka heru'ó íxeane yomíxone kíxoixi kóusokeovo ne kíxone xokóyoke, ya xunákoke Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti, enepone ovo'ó koépitinoe.

¹⁴Ya undíke, énjóa itíkivonoe xâne koati itípakovoti, itínoe mbo'ínu xoko Jesus. Énjóamaka heú kíxi yéxi kaná'uko ra ihíkavoti hó'e úti, koane itíkivomaka ahúkoti enekókoti ikéneke Itukó'oviti. ¹⁵Itea kóyeane ákoyea ámbiku'ixa ongóvo ngíxeaneye ra yúndoenopi upánini yéxoanoe ra koekúti hiko, vo'oku koati ngaha'aínopitinoe ákoyea inátapa yokóvo ne ihíkavoti yéxone. Énomone ngixínoaneye ya yúndoenopinoe, vo'ókuke ra hána'iti seánakonú Itukó'oviti, ¹⁶kutí'inokemaka indukópovoti ovoxe Kristu Jesus xapa xâne ákoti itukapu júdeu, indukoáti ne sasá'iti itukéti pónenu Itukó'oviti indúkea, enepone ngoyúhoyea ne inámati ihíkavoti íhae xokóyoke. Yoko énomone indúko, maka ínixane Itukó'oviti unáko ne ingó'iparaxoake. Énomone ne xanéhiko ákoti itukapu júdeu íngamoake ne emo'u Itukó'oviti koeku itúkeovohiko kasása'iupone Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti. ¹⁷Enepora itukéti pónenu Itukó'oviti indúkea, énomone indúko hána'iti elókeko ongóvo ikéneke Kristu Jesus. ¹⁸Yoko ákomo itukéti ákoti ambikú'ixina ongóvo ngoyúhoyea koêku, ákoti itukápu ne kouéseune Kristu ya njokóyoke, enepone ísimea xokóyoke ne ákoti itukapu júdeu vo'oku yúnzo yoko índuke xapákuke, ¹⁹koánemaka vo'ókuke ne hoénaxovope xunako Itukó'oviti njokóyoke yóko'o ne iyupánevoti índuke, koánemaka vo'ókuke ne hána'iti xunako Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti. Koati énomone koéneye tukú ngíxea Ílireake ngotóhineyea ne inámati ihíkavoti omínovike Kristu, ungeáti Njeruzálem koáne ne pitivókohiko xêrerekuke. ²⁰Koati ngixóvokune ngóxuna'ixeovo ngoyúhoyea ne inámati ihíkavoti omínovike Kristu xoko ávoyeaku

koyuhoáti, mbuváti kutí ngó'iyea xâne koexépukoti péti oukeke túriune po'ínu xâne. ²¹Vo'oku hara koéneye índuke kuteáti koêku ya emó'uke Itukó'oviti xoko kó'iyeku:

“Enepohikone ákoti eyékoxeaku koêku nê'e, iyusé'inoatimo. Koáne enepohikone ákoti kámeaku koêku nóvo, exeátimo koêku” kôe. *Izátiya 52.15*

Kahá'a Poúlu yónea Róma

²²Koati vo'ókukeiko ra índuke, ene ávoino omótova nóinjoponeopinoe, itea êno yúmo'injeova. ²³Kó'oyene, koeku únzexeane índuke yara poké'ehiko ngixínopikenoe yáye, epó'oxo koeku mekú'iyeanee ngaha'a nóinjoponeopinoe, ²⁴anéye inzóneu véngéa xepákuke enepo mbíha Espanha. Ngúxoá indópo-neopinoemo koeku yóneam. Yanê'e, ngúxoamaka motó'iyeoá hivó'oxinunoe motováti ungóponea ya Espanha ike kali óvinem xepákukenoé koeku úhepepeamo inzóneu. ²⁵Itea kó'oyene, yonondí'ikomo Njeruzálem motováti nzuvó'oxoponea ne kasása'iupohiko Itukó'ovitiya. ²⁶Vo'oku enepohikone po'ínu úti xoko Jesus ákoti itukapu júdeu, enepohikone ovoti Masêdonea yoko Ákaya, ínixoahiko unátiyea ítixea huvó'oxeake ne ákoti apeínoati xapákuke neko kasása'iupo Itukó'oviti ya Njeruzálem. ²⁷Koati úkeakune isóneuke kahá'ayea huvó'oxea. Yoko motókeahiko kíxeaneye vo'oku itúkeovo xapa júdeu úkea ne kaná'uti ihíkavoti kámonehiko, kutí'inoke apéti unako koêku ikéneke Itukó'oviti. Yanê'e, koati motokeáti hikomaka huvó'oxea ne júdeuhiko ya nókoneke. ²⁸Enepo unzéxane ra itukéti nguríkopoínoa ovotíhiko Njúdeya ne páhoenoa po'ínuhiko úti, enepone huvó'oxeake ngixínopikenoe, vekó ngoetímo xepákuke koékumo mbíhea ya Espanha. ²⁹Enepo nzimané'e xepákuke, énjóa

enó'iyeamo únatinoe koekúti ukeâti xoko Kristu íparaxeovikemo ya hána'iti seánakovike. ³⁰Vo'ókuke ra Vúnae Jesus Kristu, koánemaka ne ákoyea omótovokoko vokóvo ukeâti xoko Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti, émbemopinoe, itínoe mbo'ínu xoko Vúnae, kéxuna'ixivoxo yépemo'ixinonu Itukó'oviti ya orásaum, ³¹maka indeapane ne xâne puvoti Vúnae ya Njúdeya, koane ínixanemaka kasása'iupohiko Itukó'oviti ya Njeruzálem unáko ne nzimínokke xapákuke. ³²Koáne enepo parexánu Itukó'oviti nzímeopinoe, itúkapu ya elokékotike okovóti nzímeamo xepákuke, motovâti kali ómomingea, koane úhepeyea inzóneu xepákukenoe. ³³Itúkapu Itukó'oviti, enepone úkeaku úhepeti isoneûti ovô xepákukenoe. Énomoneoxo ákoeneye.

ÍkopovoPe Poûlu

16 Anéye anjá'inopinoe enepo simâpi Fêbi, mokexa úti ya xoko Jesus ko'ítuketi ítukeke Vúnae imokóvokutike ya Sénkereya. ²Enepo simané'e xepákukenoe, kutí íxea pe'ínu ikéneke Vúnae, kuteâti motókeyea kíxeokononeye ne kasása'iupo Itukó'oviti. Epó'oxo hivá'axanoemo ya koêkuti nókone ítúkea vo'oku koati ênoti xâne huvó'oe nê'e. Koane enómaka huvó'oxeonu.

³Mbahúkinoa yûnzo inángurukeova ne Pirísila yoko Ákila, enepone ko'ítúkeinotimaka Vúnae Jesus Kristu kuteâti ûndi. ⁴Enepone pi'âti, ínonexinovo koâti koímaiti koekúti yanekôyoke oposíko koíteovonu ya koati koímaiti mani ngixókonoku. Hána'iti íngoroixinovahiko. Yoko haina póhutine ûndi, itea íkoro'ixinovahikomaka uhá koêti ne kutípoti Kristu ya imokóvokutihiko xapákuke ne ákoti itukapu júdeu.

⁵Yíhaikinana ne po'ínu úti ho'uxínovoti ítuke Vúnae óvokuke Pirísila yoko Ákila, koánemaka íningone Epênetu, enepone inúxoti kutípoti Kristu ya Ázea, ⁶koánemaka Mâriya, enepone yuixóvoteoxo unako kêkunoe, koxuná'ixovoti ko'ítúkeyea ítuke Vúnae xepákuke. ⁷Mbahúkomaka yûnzo inángurukeovo Ândoroniku yoko Njúnea, iyénom júdeu, nza'ínemaka ika'ákovokutike yanekôyo. Koati teyonéti xapákuke ápostuluhiko ne pi'âti, epó'oxo inuxónemaka hokopo Jesus ya undíke.

⁸Yíhaikinanu Ampilíyatu, enepone koati íningone ákoti omótova ongóvo ya xoko Vúnae. ⁹Yíhaikin anumaka Úrubanu, enepone ko'ítúkeinoti Kristu kuteâtimaka úti, koánemaka Estáki, po'i íningone ákoti omotóva ongóvo. ¹⁰Yíhaikin anumaka Ápeli, enepone exókovoti ítúkeovo koati kaná'uti hókoti Kristu, koánemaka uhá koeti óvokuke Aristóbulu, ¹¹koánemaka Erôdiaum, iyénom júdeu, yoko uhá koeti kutípoti Vúnae óvokuke Násizu.

¹²Yíhaikin anumaka ne pi'âti sêno Tirífena yoko Tirífosa, ko'ítuketimaka ítuke Vúnae, koánemaka Perésiti, mokexa úti ákoti omotóva ongóvo, yupihóvotimaka ko'ítúkeino Vúnae, ¹³koánemaka Rúfu, teyonéti ovoxe Vúnae, yoko êno, enepone kutí ngíxonemaka ênom. ¹⁴Yíhaikin anumaka Azíkiritu, Felegónte, Êremi, Pátoropa, Êrema yoko uhá koeti po'ínu úti ha'ínehiko nekôyo ho'uxínovo ítuke Itukó'oviti. ¹⁵Yíhaikin anumaka Fílologu yoko Njúlea, koánemaka Nêreu yoko mokéxa, koánemaka Olímpa yoko uhá koeti po'ínuhiko kasása'iupo Itukó'oviti ha'ínehiko ho'uxínovo ítuke Vúnae.

¹⁶Yíhaikakano, siunoné kixekókoti kuteâti kixókokoku úti yúhoikeokoko úti, imeâtinoe sasá'íkoke iséneu vo'oku itínoe kopo'ínukokoti xoko Kristu.

Yúhoikopinoemaka ne uhá koeti po'ínu úti xoko Kristu ho'uxínovotihiko ítuke Vúnae yâye xoko póhutihiko ho'úxovoku.

¹⁷ Itínoe mbo'ínu xoko Jesus, injíko'okopimaka kéhiyanayivoa ne xâne yómoti háxakexea po'ínu úti yoko kátavokeamaka ya hókea Itukó'oviti, vo'oku kixoku ítúkeovo ákoti aunáti, enepohikone ihíkaxotimaka koekúti ákoti ítukápa ne ihíkauvoti fhikexokonoke. Yahíkuxipa ne xâne kuteâti, ¹⁸ vo'oku haina Vúnae Kristu hóko, itea koati áha kíxeova ne hóko. Koatímaka ahúkoti nê'e ya kouhe'ekéa yúho koane ítúkoheyea iháyu'ikea xanéhiko kutí'inoke itoâti aúpu'ikea ne kixeóvovoti xâne ákoti koati éxea koêku. ¹⁹ Énomone yákoyenoeye kéhiyanayivoa, vo'oku hi'imé koe xâne éxea ítíkivonoe hokoâti ne kaná'uti kixovókuti ítuke Vúnae. Énomone kutí'ino ike'élokexotinoe ongóvo. Ngahá'ainopinoe ítíkivo xâne éxoti ítúkea únatinoe koekúti. Itea ya ítíki váhere, kutí yákoe xâne ákoti éxone. ²⁰ Yoko Itukó'oviti, enepone úkeaku hána'iti úhepeko isoneûti, uke'éxotimo xunako Satánae ya ákotinemo axu'íkene káxe. Yane kutí koetímó kepasípu'ikopoti Satánae. Itúkapu seánakopike Vúnae Jesus Kristu yóvoheixonoe.

²¹ Yúhoikopinoe ne Timóti, nza'íne ítukeke Vúnae, koane Lúsiu, Njázaum yoko Sosípaturu, iyénonjapa jûdeu.

²² Yúnzoikopinoemaka ya iháke Vúnae, undi Tésiu, undi yutoxoâti ra yuho Poûlu, páhoenopinoe.

²³ Yúhoikopinoemaka Ngáyu, óngeake óvokuke, koane uhá koeti po'ínuhiko úti xoko Jesus ho'uxínovoti ítuke Vúnae yâye. Yúhoikopinoemaka Erástu, enepone éxoti koeku tiúketi kopêauti yara pitivóko, koánemaka Koátu, po'ínu úti xoko Jesus. (²⁴ Itúkapu seánakopike Vúnae Jesus Kristu yóvoheixo, uhá ketínoe. Énomoneoxo ákoeneye.)

Hunókoku yuho Poûlu yonoti xapa íhae Róma

²⁵ Viháyu'ika Itukó'oviti, enepone apêti xunáko kóxonakeopinoe ya ikéneke, kuteâtímaka kó'íyea yane inámati ihíkauvoti poréxonuke ngoyúhoyea. Énomone ne ihíkauvoti koeku Jesus Kristu ngoyúhone xapa xâne, enepone kouhupu'iune Itukó'oviti kó'oyene, ákoti exákana mekúke vo'oku ítúkeovo uná koyêti xokóyoke ukeátinekene tumúneke ápeyea ra mêum.

²⁶ Itea kouhupu'ikokonone yane yútoeke porófetahiko yutoxóvoti nóvoke. Yoko koati Itukó'oviti, enepone ákoti túri koane ákoti hunókoku, pahukóá kouhupu'ikeovo, motovâti uhá kó'íyea xâne kutípea koane hókea, koêkuti poké'e óvohikoku yara kúveu mêum.

²⁷ Enepone Vúnae, poéhane ítukóva ne koati kaná'uti Itukó'oviti yupihóvoti hána'iko kó'exoneyea, ítúkapu énomone ihayú'ikokono ákotinemo hunókoku, vo'oku ítukeinovi Jesus Kristu. Énomoneoxo ákoeneye.

Hunókokune.

1 KORÍNTIU

*Inúxoti yutóxinoa Poûlu ne
kutípoti Jesus íhae Koríntu*

Poûlu turixôa ne imokóvokuti ya Koríntu yaneko koyuhópoinoa emo'u Itukó'oviti neko xanéhiko ovâti neko pitivóko. Yoko poéha xoénae meýá kôe óponea xapákuke yanekóyoke, kuteâti koeku noíxea úti ya Átu 18.1-18.

Yutóxinoake Poûlu ra koyuhópeti vo'oku pahúnevo po'ínuhiko xâne kutípoti Jesus yaneko imokóvokuti ya Koríntu, koane vo'oku háxakexeo-vokokomaka. Éxokoa Poûlu nókone kó'iyea, motovâti ho'úxopeovohiko, kuteâti koeku nókone kó'iyea ne koati kaná'uti xanena Itukó'oviti.

Yoko tumúneke pahúkinoa Poûlu ne yútoe, ápe koyuhópeti yútoe íhae Koríntu, páhoe xoko Poûlu. Yane koyuhópeti, épemohiko Poûlu kó'inoaku isóneu ne koekútihiko, áha éxeahiko. Enepone épemoake, yumópa Poûlu ya kapitulu 7. Kene ya kapitulu 12 yonoti 14, koyúhoinoamaka Poûlu ápeyea íparaxoake Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti ne póhutihiko kutípoti Jesus, éxone ítúkea ítukeke Itukó'oviti. Ya kapitulu 13, anéko yúho koêku ne koati kaná'uti seanákoti. Kene ya kapitulu 15, éxokoa Poûlu ítúkeovo kaná'uteoxo exépukopea ne Jesus ukópea xapa ivokóvoti, koane vexépukopeamakamo, uti kutipoâti, vo'oku inuxó kó'inovi Jesus exépukopea.

1 Yundóxinopinoe, undi Poûlu. Undi iháxiupo Jesus, páhoe koyúhoyea emó'u xapa xâne, kuteâtimaka ahá'inonu Itukó'oviti. Anéyemaka njokóyoke ne Sósteni, po'ínu úti xoko Jesus. ²Pahúkinopeanoé úti ra koyuhópeti, itínoe ho'uxínovoti ítuke Itukó'oviti ya pítivokonake Koríntu,

itínoe kasása'iupo Kristu Jesus, koane iháxiupomaka Itukó'oviti ítúkeovo sasá'iti nonékuke, xané kixeâti ne uhá koeti po'ínuhiko úti, koêkuti óvohikoku ikóseanaxeovo Vúnae Jesus Kristu, Únaehiko koane Vúnae.

³ Itúkapu hána'itike seánakopi Itukó'oviti, Ha'a úti, yoko Vúnae Jesus Kristu yóvoheixo, koánemaka úhepetike isoneúti ukeâti xokóyoke.

Seánakoa Itukó'oviti ne íhae Koríntu

⁴ Kóyekune íngoro'ixinovopinoe xoko Itukó'oviti, vo'oku hána'iti seánakopi xoko Kristu Jesus. ⁵ Vo'oku koeku héki Jesus, yupihovó koe iké'iparaxikono ikéneke ya uhá koeti koekúti, kuteâti itíkivo koati exoâti koyúhoyea emó'u, koane heú kíxi yéxi kaná'uko ra ihíkavvoti hékone. ⁶ Koati kitipoâtinoo ne ihíkavvoti koeku Jesus, koane títiu kéye ikéne. ⁷ Énomone ákoino ápahuina iparáti konokóvotiko xepákuke yane póneake Itukó'oviti ne xanéna éxea ítúkea ítukeke. Énomone kénenoeye ya koêkuiko kíxoixopinoe aúkopovope Vúnae Jesus Kristu. ⁸ Yoko énomonemo koxunákopinoe tukú koeti hunókokuke, motovâti itíkivo xâne ákoti koyuhoâti ápeyea óvaku pahúnevo yaneko káxe aukápapu Vúnae Jesus Kristu. ⁹ Koati motovâti kúveovokono kíxeopineye ne Itukó'oviti, enepone ihaxíkopitinoe poéhayeane iséneu xoko Xe'éxa, enepone Vúnae Jesus Kristu.

Ixíko'okokono ne hokotíhiko Jesus vo'oku ixómoyea haxákeovokoko

¹⁰ Itínoe mbo'ínu xoko Jesus, injíko'okopinoe ya iháke Vúnae Jesus Kristu ákoyea ópoe'ainokokoko yíúho, koane ákoyeamaka héxakexipukoko. Konókoti kutikokó ké'iyinoe ikéneke Vúnae, koane poéhayeanemaka yónoku iséneu yoko yâha itíki ítukeke. ¹¹ Kó'inokeneye yunzó'inopi, vo'oku

éto'okonu xâne ukeâti óvokuke Kolôe ápeyea puvokókoti xepákukenoe.

¹² Hara ngíxo, vo'oku ápeyea xepákuke ixómoti koyê: “Undi hokoti Poûlu” koyêti. Kene po'ínuhiko: “Undi hokoti Ápolu” koyêti. Kene po'ínuhiko: “Pêturu nzóko” kóye. Ina apémaka koyúhota itúkeovo hokoti Kristu. ¹³ Yusíkoikopomea háxakexeo ne Kristu? Undí'ikopo kuruhúxinovopínoe? Inzákeikopomea yáhihikono? Ako kalíhuina!

¹⁴ Íngoro'ixinovo Itukó'oviti vo'oku ákoyea ánjiu xepákukenoe. Poéhane Kiríspu yoko Ngáyu ánjiko. ¹⁵ Koeku kó'iyeaneye, ako xâne motovâti koyúhoyea áhikeovo ya inzáke. ¹⁶ Ápepini Étefana koane uhá koeti ovâti óvokuke, ánjiumaka nê'e. Ava po'ínu, ákone énjapana. Kutí'inonu koékune nekôyohiko. ¹⁷ Vo'oku haina ánjikea xâne pahúkinonu Kristu, itea ngoyúhoyea ne inámati ihíkavoti omínovike, ene pahúkinonu. Hainámaka ingo'ítukexoti exóneti ikó'ítukeu xâne hána'iti ko'éxoneti yara kúveu mêum, mará'ínamo akútea énomone kutí'inoke itóvoti ne xanéhiko. Eneponi akoéneye yûnzó, mani kutí ngixóâti ákoti itúkovo ne ivókinovovi Kristu ya kuruhúke kóiteovo xâne.

Kristu itukóvo xunako Itukó'oviti kóiteovo xâne

¹⁸ Eneponi yuho úti vo'oku ivókinovovi Kristu ya kuruhúke, ya xapa xâne yonópotihikomo ipihóponovokutike, kutí kó'inoahiko hókone xâne ákoti aunáti isóneu. Itea xoko úti, uti kóitovone Itukó'oviti, koati hána'iti xunako Itukó'oviti nê'e. ¹⁹ Yoko énomonemaka koéneye ne yuho Itukó'oviti ya emó'uke, enepone koêti:

“Unge'éxeatimo éxone ne hána'itihiko ko'éxoneti. Kúteanemakamo ngíxoaku ko'isoneuyea ne

hána'itinoe ko'isóneuti” kôe. *Izâiya* 29.14

²⁰ Koeku kó'iyeaneye, ná'ikopohiko ne hána'iti ko'éxoneti yara kúveu mêum? Ná'ikopohikomaka ne hána'iti ihíkaxoti koánemaka ne ahúkoti ya koyúhoyea? Áko'onehiko nê'e, vo'oku enepone kó'exoneyeye ne xâne yara kúveu mêum, sá'iri'okopane Itukó'oviti ya koekúti ákoti itóponone.

²¹ Ya hána'iti ko'isoneuyea Itukó'oviti, haina vo'ókuke ne éxone xanéhiko yara kúveu mêum, kutí'inoke itopónotihiko éxea Itukó'oviti. Itea ínixoa Itukó'oviti unáko itúkeovo ya koyúhoyeo emó'u, itínovoke ya pahúnevo ne xanéhiko kutive, upánini ínixea po'ínuhiko xâne itúkeovo kixovókuti hókone xanéhiko ákoti isóneu.

²² Vo'oku poéhane noíxea iyupánevoti kahá'a ne júdeuhiko. Kene ne ngerêkuhiko, poéhane itóponea hána'iti exóneti, ene kahá'a. ²³ Itea hane koyúho úti xapa xâne Kristu yoko ivókinovovi kuruhúke. Enepora ihíkavoti íkoroko júdeuhiko, koane ínixoa ngerêkuhiko itúkeovo hókone xâne ákoti aunáti isóneu. ²⁴ Itea xapákuke ne xâne iháxiupo Itukó'oviti hókea, enepone júdeuhiko koánemaka ne po'ínuhiko xâne ákoti itukapu júdeu, koati Kristu koyúho úti, enepone hána'iti xunako Itukó'oviti kóiteovovi, évekoakumaka Itukó'oviti kóihapu'ikea ne hána'iti kó'exoneyeye. ²⁵ Vo'oku enepone itukeinoví Itukó'oviti xoko Kristu, ínixone po'ínuhiko xâne itúkeovo hókone xâne ákoti isóneu, koati hána'iti anú'ukea kó'exoneyeye ne xâne yara kúveu mêum. Koáne enepone koekúti ínixonehikomaka itúkeovo muyá'iko Itukó'oviti, énomone yupihóvo anú'ukea xunako xâne.

²⁶ Itínoe mbo'ínu xoko Jesus, yokómomapihi kêkunoe inâ ihaxíkopi Itukó'oviti héki. Vo'oku ako axú'ina xâne

hána'iti ihíkaxovoti, koane payásotihiko xepákukenoe, koane xe'exa íríku kalísoti kixoku koéxokexeokono. ²⁷Itea hane noífovokoxo ne Itukó'oviti xâne ínixone po'ínuhiko xâne yara kúveu mêm itúkeovo ákoti isóneu, motovâti kóteyokeokono ne xâne hána'iti ko'isóneuti. Koáne, motovâti kóteyokeamaka payásotihiko yara kúveu mêm, noífovokoxo Itukó'oviti ne xâne ínixone po'ínuhiko yara kúveu mêm ákoyea xunáko. ²⁸Kene ne inixóneti ákoyea itúkukonoke, koane puvonéti, yóko'o ne koâti yupihóvoti kalíhuyea, enepohikone kutí koeti akó'oti, énomonemaka noífovokoxo Itukó'oviti íkorohikea ne yupihóvoti xunáko, uke'éxopeati xunáko yoko itúkeovo teyonéti. ²⁹Kixínoakeneye Itukó'oviti maka hákone oxéne iháyu'ikopeovo ne xâne nonékuke. ³⁰Kene itínoe, yaínovone kasása'iupo Itukó'oviti vo'oku ítukeinovi Kristu Jesus. Énomonemaka poréxo ne Itukó'oviti itúkeovo úkeaku kó'exoneyea úti koane kutí'inoke ponopóvoti úti yoko sasa'ípoti úti nonékuke. Énomonemaka kutí'inoke viteóvati ne pahúnevo úti, ³¹maka akúteane koêku ne yutoéti emó'uke Itukó'oviti xoko kó'iyekaku: “Enepone kahá'ati ápeyea iháyu'iu ya xokóyoke, itúkapu ítukeinoa Vúnae iháyu'iko” kôe.

Koeku yuho Poûlu koyûho ítuke Itukó'oviti xapa xâne

2 Itínoe mbo'ínu xoko Jesus, yaneko ngoyuhópoinopeano ra ihíkavoti ukeâti xoko Itukó'oviti, haina kalísotinoe emo'úti ôriti éxeokono veínoam, koane hainámaka kuteâti koyúhoyea hána'iti ko'éxoneti yara kúveu mêm veínombinoe ngoyúhoyea. ²Vo'oku ngoúsokone inzóneu yanekôyoke ákoyeamo po'i énjokopike, ákoti itukapu koeku Jesus Kristu yoko

ivókinovovi ya kuruhúke. ³Yaneko ámbeyeaku xepákukenoe, yupíhovo eómbeya kutí ngó'iyea xâne ákoti xunáko. Vo'oku ina njonóno'oko, koane hána'iti mbíkea, ininjoâti ákoyea índa indúkea ne itukéti. ⁴Enepone ngixoku ngoyúhoyea, koánemaka ne ihíkavoti ngoyúhoinopikenoe, ako akútea yuho hána'iti ko'éxoneti ahúkoti koyúhoyea, itea koati iyúseoti ápeyea njokóyoke ne Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti koánemaka xunáko. ⁵Kó'inokeneye ngoyúhoyea, motovâti ákoyea itúkapu vo'oku hána'iti exóneti ítuke xâne yara kúveu mêm kitípino Jesus, itea itúkapune vo'oku xunako Itukó'oviti.

Koêku ne kaná'uti exóneti ukeâti xoko Itukó'oviti

⁶Itea kóyeane koyúhoyea úti koati hána'iti exóneti xapákuke xâne koukóponovoti ikéneke Itukó'oviti, enepohikone xâne úsotine ikéneke. Yoko ako akútea exóneti kuteâti itóponone xâne éxea yara kúveu mêm. Hainámaka kuteâti éxone ne koati payásotihiko xâne yara kúveu mêm, xâne ákotimo oríko uké'eyea xunáko. ⁷Itea hara koyúho úti hána'iti exóneti ukeâti xoko Itukó'oviti ákoti exoâti mekúke, itea kouhápu'ikovotine kó'oyene. Énomone ne úsotine isóneuke Itukó'oviti ukeátinekene tumúneke ápeyea ra mêm, kaha'aínoviti vitúkeovo hána'iti ihayú'iuti nonékuke. ⁸Yoko enepone hána'iti exóneti ngixínopikenoe, ako ápahuina xâne xapákuke ne payásotihiko yara kúveu mêm iyukínovoti isóneu éxea koêku. Eneponi exâhiko, ákoni kurúhuxa ne koati êno hána'iti ihayú'iuti Vúnae. ⁹Yoko koati kuteâti ne yutoéti ya emó'uke Itukó'oviti, enepone koêti: “Ako xâne noixoâti, ako kamoâti, áko-maka xâne itopónoati isóneu éxea koêku ne koekútihiho kóúsokinoake

Itukó'oviti ne xâne ákoti omotóvo okovo Itukó'oviti” kôe. *Izâiya 64.4*

¹⁰Itea kouhupu'ikinovea Itukó'oviti ya xunákoke Sasá'iti Omíxone ovo'ó koe'éviti. Vo'oku ako ápahuina koekúti ákoti exâ ne Sasá'iti Omíxone. Simóya ne hána'iti isoneútihiho ya xoko Itukó'oviti ákoti po'i exoâti, éxoá Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti. ¹¹Kene xapákuke úti, uti xâne yara kúveu mêum, ako ápahuina éxoti isóneu po'i xâne. Poéhane únae ne isoneúti exôa. Kúteanemaka koêku ákoyea éxoti isóneu Itukó'oviti ákoti itukapu Sasá'iti Omíxone. ¹²Yoko haina exóneti fhae ra kúveu mêum ko'ípara úti, itea koati Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti ko'ípara úti, motovâti véxea koeku uhá koêti ne ikó'iparaxovike Itukó'oviti ya hána'iti seánakovi.

¹³Énomonemaka koyúho úti xapa xâne. Yoko enepone yuho úti, haina fhikaxovike xâne hána'iti ko'éxoneti yara kúveu mêum, itea fhikaxovike Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti. Koati xapákuke xâne ovo'ó koékumaka ne Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti kouhupu'ikea úti ne kaná'uti kixovókuti kouhupu'ikinovike nê'e. ¹⁴Enepone xâne ákoti ainámapo xoko Itukó'oviti, ako namúka ne ihíkauvoti ukeâti xoko Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti. Kutí kó'inoa hó'e xâne ákoti isóneu. Koati ákoti exína isóneu, vo'oku áko'oyea ne Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti ya xokóyoke kourápu'ikinoati. ¹⁵Kene ne xâne kuri'ókovati ne Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti, ínixoa ponóvoku ne uhá koeti koekúti. Itea xapákuke xâne ákoti akoéneye, ako ápahuina motovâti pónea isóneunoa ne xâne kuri'ókovati ne Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti. ¹⁶Yoko énomone kuteâtimaka koêku ya emó'uke Itukó'oviti, enepone koêti:

“Ako itopónoti éxea isóneu Itukó'oviti. Ákomaka motovâti enékea” kôe.

Izâiya 40.13

Itea anéye ne isóneu Kristu xoko úti, uti kutipoâti.

Ovóxeheko Itukó'oviti

3 Kene itínoe mbo'ínu xoko Jesus, koati metokeâti kutí ngíxeopínoe yunzó'ixoti xâne ákoti kuri'ákapa ne Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti. Ngónoko kutí ngíxeopíkonoe yuhó'ixoti xâne hokotí'iko koêkuti áha kíxeova, koane kuteâti kalivôno ávoti koati éxone ikéneke Kristu. ²Enepone ngxoku ínzikaxeopínoe yanekóyoke, hane ínzokoa kuteâti koeku leite níkaxeokonoke ne inámatiko kalivôno ávoti íta níkea xúnati nikokónoti. Vo'oku eneponi akutêa koati nikokónoti, nika úsotíne xâne, ákoni íteano. Yoko anéyeiko ávoyea ítea, vo'oku itínoe xâne hokotí'iko koêkuti áha kíxeova. ³Koeku ápeyea xâne xepákukenoe ixómoti iyókovo ítukeyo po'ínuhiko xâne koane po'éainoa isóneu vo'ókuke, koane koeku ápeyeamaka xâne ixómoti orixókoko, hainá'ikopo itínoe xâne hokoti koêkuti áha kíxeova? Enepone kixeku itíkivonoe, ákoikopomaka kutí ákoe kixóvoku xâne ákoti ainámapo xoko Itukó'oviti?

⁴Koeku ápeyea xepákukenoe ixómoti koyê: “Undi hokoti Poûlu” koyêti. Kene po'ínuhiko: “Undi hokoti Ápolu” koyêti, ákoikopomea iyúsea itíkivonoe kutí koeti xâne ákoti ainámapo xoko Itukó'oviti?

⁵Kutí'ikopo íkitixavi, úndi yoko Ápolu? Pohúneteoxo uti ovoxe Itukó'oviti koyuhó'iyeti emó'u, enepone kitíponenenoe. Yoko póhutíhiko ovóxe, anêko ítukexeake Itukó'oviti. ⁶Kutí koe undi noâti ne emo'u Itukó'oviti koeku ngoyúhoyea xepákukenoe. Ina keno'óko Ápolu ingyénepoke ixómoti ovo'íkoa. Itea poéhane Itukó'oviti porexôa ukóponea ne itukéti. ⁷Iyúseoneikopo ákoyea

itúkapu vo'oku noâti, koane vo'oku ovo'íkoati kutí'inoke apêti êho, itea poêhane Itukó'oviti porexôa ukóponea ne itukéti. ⁸Enepone noâti koâne ne ovo'íkoati, kutíkokone nonékuke Itukó'oviti. Yoko póhutihiko ko'ítuketi, apêtimo námoepo. Hanemo exôa koêku ne námoepo, kixoku ko'ítukeyea. ⁹Vo'oku uti kaha'íneati ne Itukó'oviti ya ítukeke. Kene kutí koe ítínoe isane Itukó'oviti. Kutí kénomaka pétí koéxepoe Itukó'oviti.

¹⁰Ya hána'iti seánakonu Itukó'oviti, poréxonu inúnjinoa yoko indúkinoa poêheve ne itukéti, kuteâti koeku koexépukoti pétí mbiú kixoâti ítúkea ítuke. Ina keno'óko koukóponoati ne itukéti ndûriu. Yoko póhutihiko ko'ítuketi, konókoti kóhiyanayea kíxoku ko'ítukeyea. ¹¹Vo'oku ako yusíka ípiheokono po'í poêheve ákoti itukapu koukópono ne turiútine. Yoko enepone poêheve ne itukéti ngíxone, énomone ne Jesus Kristu. ¹²Xapákuke koukóponoati ne itukéti, anêko mbiú kixoâti ko'ítukeyea kuteâti koeku xâne iko'ítukexoti únatinoe koekúti kuteâti ôro, péhu yoko uhé'ekotinoe uhá'iti mopôí yane koéxepoe. Ina apémaka kuteâti xâne veinoâti koekúti ákoti koati unátiyeyea, kuteâti tikóti, h'ê yoko tuti exáte. ¹³Yoko póhutihiko ko'ítúkeinoti Itukó'oviti, urapú'itinemo kixoku ko'ítukeyea yaneko káxe aukápapu ne Vúnae Jesus Kristu. Yúkumo veínokono kouháp'u'ikeokono kixoku ko'ítukeyea ne póhutihiko xâne. Énomonemo kouháp'u'ikoa ítúkeovo kuteâti xâne veinoâti h'ê ne ko'ítukeyea, áko'o ítúkeovo kuteâti xâne veinoâti ôro. ¹⁴Enepone kixoku ko'ítukeyea ne póhutihiko xâne koukóponoti ítuke Itukó'oviti oukeke ne poêheve, enepo akutêa kixovókuti ákoti itâ yúku oró'okea, apêtimo námoepo xoko Vúnae. ¹⁵Itea enepo akutêa kixovókuti

oro'ókovoti, hána'itimo évonevo, itea kóyeane mo koíteova Itukó'oviti neko xâne, upánini kutí koetimo huvokó kixópoti yúku íteovomo. ¹⁶Ákoikopo yéxanoe ítíkivo sasá'iti óvoku Itukó'oviti koane ítúkeovo ovo'ó koépitinoe ne Sasá'iti Omíxone? ¹⁷Enepo áva xâne kotohíneati ne sasá'iti óvoku Itukó'oviti, ítukópinoatimo Itukó'oviti ésa'í ne ítuke, vo'oku koati sasá'iti ne óvoku Itukó'oviti. Yoko koati ítínoe ne sasá'iti óvoku Itukó'oviti ngíxone.

Haina exóneti íhae xapa xâne yara kúveu mêum koitóvovi

¹⁸Hákoikopo yaupú'ikopovo. Koêkuti xâne xepákuke inixópovoti ítúkeovo koati ko'exóneti xapa xanéhiko yara kúveu mêum, haina énomone ne koati kaná'uti exóneti nonékuke Itukó'oviti. Motovâti ítóponea xâne ne kaná'uti exóneti, konókoti usó kóyeyea ínixeokono ítúkeovo ákoti isóneu ya nonékuke xanéhiko yara kúveu mêum. ¹⁹Vo'oku enepone exóneti, opósiu xanéhiko yara kúveu mêum, ako ítúkoake Itukó'oviti, kuteâtímaka kó'iyeyea ya emó'uke Itukó'oviti, enepone koêti: “Enepone hána'iti ko'exóneti xapa xâne yara kúveu mêum, koati éxone veyópinoa Itukó'oviti íkorokopea” kôe. ²⁰Epó'oxo hara koémaka po'íke: “Éxoa Itukó'oviti oveâti isóneuke ne hána'iti ko'exóneti yara kúveu mêum, ítúkeovo ainóvoti isoneûti ákoti ítúkovo” kôe. ²¹Hákoikopo íheyú'iko koêkuti xâne keyuhoâti ítúkeovo énomone hekónoe. Vo'oku uhá koeti koekúti, aínovo pónepike Itukó'oviti ²²yusíkoti ítúkeovo ûndi, undi Poûlu, áko'o Ápolu, áko'o Pêturu. Kúteanemaka koeku uhá koeti ovâti ra kúveu mêum, koâne ne yápeyiko yara kúveu mêum, koâne ne pihépi xoko Itukó'oviti. Kúteanemaka koêku ne koekútihiho apêti kó'oyene, koánemaka koekúti keno'ókotikomo

ikénepoke. Aínovone pónepike Vúnae. ²³Yoko Kristu itíko Yúnae. Kene Itukó'oviti, enepone payásoti ya uhá koêti, énomone itúko Únae ne Kristu.

Koêku ne páhoehiko Kristu koyuhó'iyeti emó'u

4 Konokoâti éxea xanéhiko vitúkeovo pohúneti ovoxé Kristu, úndi yoko po'ínuhiko ko'ítuketi ítuke Itukó'oviti. Kovóxevi Itukó'oviti koyúhoyea úti xapa xâne ne ihíkavvoti íhae xokóyoke, ákoti exákana mekúke. ²Yoko póhutihiko ovoxéti, konókoti ítúkeovo kuvovóneti úsexeamo ne páhoenokono ítúkea. ³Yusíkoti ínixinoe kó'iyeaneye ne ngo'ítukeino Itukó'oviti, áko'o ákoyea ákoeneye, yusíkotimaka ítúkeovo po'ínuhiko xâne koené'eye isóneunonu, ako mbepákexina inzóneu nê'e. Muhíkova inzóneupinovo, ákomaka nguvápa nê'e. ⁴Kaná'uti ákoyea ápahuina váhere koekúti njé'onone inzóneuke, itea kóyeane ákoyea ongóyuhu tokópeovoxo uhá koeti índuke, vo'oku poéhane Itukó'oviti motovâ koyúhoyea tokópeovoxo, áko'o ákoyea. ⁵Hákoikopo itikóvo xâne húketi isóneuno po'ínuhiko xâne, inixeâti ákoyea aúnnati ítuke koeku ákoyea koati yéxi koêku, vo'oku haina kaxénane yúhoikopeokono xâne. Itea aukápapune ne Vúnae, ínamo kauhápu'ika ne koekútihiho itukókonoti hahákutike, ákoti po'i exoâti yara koeku kó'oyene, koane énomonemakamo kouhápu'ikoa itukóvotiye ne isoneútihiho oveâti isóneuke ne póhutihiko xâne. Yane ihayú'ikoatimo Itukó'oviti ne póhutihiko xâne kuteâti motókeyea iháyu'ikeokono.

Saya'íkoa Poúlu ne íhae Koríntu

⁶Itínoe mbo'ínu xoko Jesus, enepora koati ánja énjokeopinoe yara yúndoe, ínzokoa ngxoku indúkeovo koánemaka kixoku ítúkeovo Ápolu, motovâti

ítúkeovo koeku úti kouhápu'ikinopea kixó'ekone ne yutoéti koêti: “Konókoti ítúkeovo yutoéti emó'uke Itukó'oviti hokokóno, enepone ixikó'okoviti ákoyea kapáyasaka úti ne po'i xâne koeku ákoyea vitúkoake ne po'ínuhiko” koêti. ⁷Hainá'ikopo kehá'ati íkitixapivo únati ya po'ínuhiko xâne? áko'o ápeikopomea yéxone itíki ákoti itukapu pónepike Itukó'oviti. Ako kalíhuina. Yoko itukovo ke'ipâratí, ná'ikopo koeti kepáyasokinovo kutí'iyea itepónoati ya xinákoke?

⁸Inípono iséneupinovo kuti ké'iyi ákotine nókone ikéneke Itukó'oviti, inixépovoti itéponine uhá koeti ahá'inopi Itukó'oviti, koane itéponinemaka itíkivo nâti ya xoko Kristu! Yoko ako'ópo vinixápapu, úndi yoko po'ínuhiko ápostulu! Ehá'ani netíxixo kuteâti iséneupinovo, motovâtimaka kahá'ineyeopi úti xoko Kristu, úndi yoko nza'íne ítukeke Itukó'oviti. ⁹Itea ya undíke, énja itúkeovo Itukó'oviti porexó'ovi vitúkeovo okoti koati íkenétike ya uhá koeti xâne, uti ápostulu, uti páhoe koyúhoyea emó'u. Kutí koe uti iká'aeti iyonókonoti xoko koépekokonoku, koeku komómoponea uhá koeti xâne ovâti ra kúveu mêm, koánemaka ánju íhae vanúke, enepohikone ovoxé Itukó'oviti. ¹⁰Vo'oku hókea uti Kristu, uti ápostulu, koati uti xâne inixóneti ákoyea isóneu. Kene inípono itínoe, koati inixépovoti itíkivo ko'éxoneti ikéneke Kristu! Utímaka xâne inixóneti ákoyea itóponone koane ákoyea xunáko, uti ápostulu. Itea inípenonoe, koati inixépovoti itíkivo hána'iti itóponone ikéneke Kristu koane éno xináko, íkitixapovotimaka koati teyonéti! Kene úti, uti puvonéti. ¹¹Enepora úti, uti ápostulu, tukú koeti kó'oyene, uti épeu hímakati koane úne. Ye'ékonemaka ipúpa'ixea vípovo.

Utímaka yehepóke'exokuti. Ákomaka koati vónoku. ¹²Vivókoponovomaka ko'ítukeyea ūti, vitúkoti ésa'i nókone ūti. Enepo vihakókono, ako vitúkapina ésa'i ne ihakó'oviti, itea vépeminoa unako koêku xoko Itukó'oviti. Enepo vikoítaponokono kotíveti, vítoa tarú'uxeá uhá koêti. ¹³Enepo apê itukóheoti koeku ūti, itupa'ii kíxoa yumópea ūti, voposíkoti unátipinokoko visóneu. Tukú koeti kó'oyene, ya isóneunovi xanéhiko ákoti éxa Itukó'oviti, uti kuteâti sipurákineti, uti ápostulu. Uti kutí koeti koekúti kuréti yupihóvoti kótirinayeokono.

Enékoa Poúlu ne íhae Koríntu

¹⁴Haina ngahá'ati ngóteyokeopinoe ngxínopikeneye yara yúndoe, itea enengópiti vo'oku kutí ngxópinoe koati nje'éxaxapa ákoti omotóva ongóvo. ¹⁵Yusíkoti yupíheovo enó'iyea ihíkaxopiti ikéneke Kristu, itea poéhaxo ne itukópitinoe xe'éxaxapa. Yoko énomone ra yuhó'ixopiti, vo'oku undíne koyuhó'inopi koeku Kristu Jesus enepo iná kitipôa. ¹⁶Injíkoko'kopinoekopo héki ngxoku nzókea Itukó'oviti. ¹⁷Énomonemaka kutí'ino mbahukínopitinoe Timóti, enepone po'ínu ūti xoko Jesus, enepone kutí ngxónemaka nje'éxa ákoti omotóva ongóvo. Koati kuvovóneti nê'e, yuixóvoti ko'ítukeino Vúnae, koane huvo'óxopitinoemo puyákoponeova yokóvo ne ngxoku nzókea Kristu Jesus, kuteâtímaka ínzikaxea ya uhá koeti yónongu ya póhutihiko imokóvokuti nzmíoku.

¹⁸Anêko xâne kapayásokopovoti xepákukenoe po'okoâtihiho ákoyeamo naínjapanapinoe. ¹⁹Itea ákomo áxu'ikene, noinjóponopitinoemo enepo itukapu ahá'inonu Itukó'oviti. Yane enjoâtimo ápeyea xunáko neko kapayásokopovoti itúkeaxo kuteâti

neko yúho, áko'o itúkeovo pohúneti koyuhóheoti ákoti xunáko itúkea. ²⁰Vo'oku enepone vitúkeovo xanena Itukó'oviti yonópoti natíxokuke, haina pohúneti koyúhoyea ūti, itea konókoti ipúhikea xunako Itukó'oviti ya kixoku vitúkeovo. ²¹Kutí'ikopo kehá'ano? nzímea xepákuke orínjeopimo? áko'o itupa'ii ngxéopimo kuteâti koeku xâne ákoti omotóvopinoe okóvo.

Koeku xâne kutípoti Jesus koesáyu'ixoti kixoku itúkeovo

5 Koati apêti koyuhópitinoe ápeyea xâne xepákukenoe ákoti saya'íkapeapa ne úhepune múyo vo'oku ixómoyea kaha'a sêno. Yoko enepora ákoyea káyusea kixoku itúkeovo, koati yupihóvoti koêku, ákotímaka kámeaku ūti kuteâti, muhíkova xapa xâne ákoti éxa Itukó'oviti. Hane ngxíxo vo'oku ápeyea ixómoti kapîne énoxaka. ²Yoko inípenonoe, uhepee kóye iséneue! Ako kalíhuina ikétivexinoe iséneuke ne váhere koekúti xepákuke. Mani kenokoâtinoe ikétivexi, motovâti kópuhikeokono xepákuke ne yupihóvoti váherexea ítuke. ³Kaná'uti ángo'oyea yâko xepákuke, itea ya isoneúti, kóyeane kutí kó'iyea ambêti xepákuke. Epó'oxo ngoyuhó'inopitine inzóneunoa kutí'iyea ambêti ya: Koati pahukóvoti ne kixotíneye ítuke. ⁴Hara ngxópinoe ya iháke Vúnae Jesus: Enepo he'uxínapa ra koekúti, kutí koetímakamo ambêti xepákuke, koane apêtimakamo xunako Vúnae Jesus youúkeke. ⁵Yane képuhika xepákuke ne ákoti ikatívéxa isóneuke ne váhere ítuke. Kirí'akamaka Satánae komóhiyea múyo, motovâtimo eópea itúkeovoxo koati pahukóvoti koane kóyuseopeovomo, motovâtímaka ápepeamo xepákuke ne kasása'íupo Itukó'oviti yaneko káxe aukápapu Vúnae.

⁶Ako aúmati ne iséneupinovonoe, ikítixapovoti xâne koati úmati kóyeku ikéneke Vúnae ákoti konokínovopitinoe. Ákoikopo yéxa koêku ne pahunévoti itúkeovo kuteâti kalihú koeti kohiyákopeti pâum heú kíxea kohíyakea ánahi? ⁷Kiríkapaikopo ne uhá koeti kúxoti kixeku itíkivo, enepone kutí koeti kohiyákopeti xepákuke, motovâti itíkivo inámati masa ákoti kohiyákoati. Yoko énomone kénenoeye koeku itúyoepa ne pehúnevo. Vo'oku enepone Páskoa, usóne kixó'ekone xoko úti koeku ivókinovovi Kristu, enepone kutí kixonéti kali xe'exa su'úso koépeuti ya Páskoa, ésa'i itúyoepa pahunévoti. ⁸Vokóyuineikopo kuteâti koêku ya kaxena Páskoa. Itea enepone kixoku kóyuiyea úti, ako yusíka itúkeovo ya kúxoti kixoku vitúkeovo, enepone kutí koeti kohiyákopeti. Énomone ne váherexea vítukeino po'inu úti yoko po'ímaka váhere vítuke. Itea hara vitúka kixoku kóyuiyea úti, vitúkeovo xâne ákoti semekékexa, koane pónea uti kixoku vitúkeovo. Énomone akútea ne osó'iuti pâum ákoti kohiyákoati, koyuípeti ya áyui Páskoa.

⁹Ya po'íke yúndoenopi yanekôyo, mbahúkopinoe ákoyea yánahixapa ne xâne ákoti kayúsea kixoku itúkeovo, kapínети ákoti itukapu koati múxone. ¹⁰Itea haína xâne yara kúveu mêum ákoti êxa Itukó'oviti ne ngíxo, enepohikone kapínети ákoti itukapu koati múxone, koáne ne xâne ixómoti ipupákino isóneu kahá'ayea enó'iyea tiúketina, yóko'o ne ómevoti, koánemaka ne xâne kuvóvoti sánduhiko. Vo'oku eneponi itukápahiko ne xâne yara kúveu mêum ákoti êxa Itukó'oviti ne ngíxo, mani konokoâti ipíhikopi ra kúveu mêum motovâti ákoyeani yánavakaxapa. ¹¹Itea hane itukóvo ne xâne ngxínopikenoe ákoyea yánavakaxapa, enepone

koyúhoti itúkeovo po'inu úti ya xoko Jesus, itea kóyeane váherexea kixoku itúkeovo. Énomone ne kapínети ákoti itukapu koati múxone, koáne ne ixómoti ipupákino isóneu kahá'ayea enó'iyea tiúketina. Énomonemaka ne xâne kuvóvoti sánduhiko, koáne ne váherexokenati yuhó'ino po'inu xâne, koánemaka ne kohíhikenati, yóko'omaka ne ómevoti. Xâne koetíneye kixoku itúkeovo koyúhoti hókea Jesus, muhíkova íniki hako kalihú'ína.

¹²Hainá'ikopo xâne ákoti itukapu po'inu úti xoko Jesus ngónoko énjokea itúkeovo pahukóvoti koane nzayá'ikea. Itea enepone po'inu úti xoko Jesus, hainápo koati konokoâti yéxoki itúkeovo pahukóvoti koane seyá'iki. ¹³Kene enepone xâne ákoti itukapu po'inu úti xoko Vúnae, Itukó'ovitimo exôa kíxoaku nê'e. Képuhikapaikoponoe ya xepákuke ne vahéréxoti ítuke.

Nókone kó'iyea apê évotikokoke ne kutípotihipiko Jesus

6 Enepo apê yévotikokoke, ákonoemea tíyapana yómikoko yuhóikovokutike nonékuke xâne ákoti asasá'i ítuke nonékuke Itukó'oviti? Na koeti ákoino yámanoe nonékuke po'inu úti, kasása'iupo Itukó'oviti, motovâti enékeokono? ²Ákoikopo yéxanoe itúkeovomo úti, uti kasása'iupo Itukó'oviti yuhóikopamo ne xanéhiko yara kúveu mêum vo'oku kixoku itúkeovo? Koeku itúkeovomo énomone yíhoikopo, na kíxeaye ákoyea yéxanoe kíxeaku ne kalíhuti koekúti xepákuke? ³Ákoikopomaka yéxa itúkeovo utímaka yuhóikopamo ne ánjuhiko íhae vanúke, enepohikone ovóxe Itukó'oviti, vo'oku kixoku itúkeovohiko? Ínapomo hako yexoânoe kíxeaku kíkekuxi ne kálíhunoe koekútihiko kuteâti tokópone úti itukovo káxe. ⁴Itea enepo apê koekúti kuteâti, hane iyénoanoe xoko

xâne ákoti itukapu xanena Itukó'oviti, enepohikone ákoti yána êgerejake. ⁵Ákoikopo ápahuina xâne ko'isóniuti xepákukenoe motovâti enékeopinoe, itínoe kutípoti Jesus? Metókeano enepo kateyákapi ra yûnzó! ⁶Ya koêkuni yómi ne koekúti xapa xanena Itukó'oviti ya êgerejake, ponó kixékokokone yuhoíkovokutike enepo apê kixékokoku, yomokókoti nonékuke xâne ákoti akutipo Itukó'oviti.

⁷Póhutine ápeyea kixékokokunoe, iyúseo ápeyeako hána'iti nêkone ikéneke Jesus. Mani unatíne sikovó ké'iyi apê vaheréxinopiti ítuke. Manímaka unatíne yévokivo vo'ókuke. ⁸Itea ya koêkuni ké'iyineye, ainovó koe itínoe vaheréxinoa ítuke ne po'i xâne. Ainovó koe itínoemaka koesáyu'ixo koeku po'ínu xâne. Yoko inípono ítúkeovo koati pe'ínuhiko xoko Jesus ne kixeneye. ⁹Ákoikopomea yéxa ákoyeamo yanapa natíxokuke Itukó'oviti vanúkeke ne xâne vaheréxoti ítuke? Hákonoe yaupú'ikopovo yarâ'a, vo'oku ákomo pihápaya ne xâne koesáyu'ixoti kixoku ítúkeovo, kapíneti ákoti itukapu koati múxone, koánemaka ne xâne kuvóvoti sánduhiko. Áko'omakamoya ne xâne aupú'ikoti múxone, kapíneti múxone po'i xâne. Kúteanemaka koêku ne hóyeno senoxóvoti, koánemaka ne hóyeno ikoyénoxovoti po'ínu hóyeno. ¹⁰Áko'omakamoya ne ómevotihiko yoko xâne ipupákinoti isóneu kahá'ayea enó'iyea tiúketina, koane kohíhikenati. Kúteanemaka koeku xâne yómoti váherexino emó'u po'ínuhiko xâne, yoko xâne yómoti hú'uxea ítukevo po'i xâne. Ákomo yanápahiko natíxokuke Itukó'oviti vanúkeke kuteâti nê'e. ¹¹Yoko ápe nóvo koetíneye kixoku ítúkeovo xepákuke. Itea kó'oyene, itínoe kasasá'iuti, itínoemaka haxakínovoti Itukó'oviti ítúkeovo xanéna, koane

penópovone nonékuke Itukó'oviti vo'oku ítukeinovi Vúnae Jesus Kristu koánemaka ne Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti.

Iháyu'ikeekonoke Itukó'oviti ra koxe'u ûti

¹²Koêkuti íninjone unátíyeya indúkea, motóva indúkea. Kaná'uti nê'e, itea haina uhá koeti koekúti porexó'ovi unako koeku ûti. Kaná'uti motó'iyeeova indúkea koêkuti íninjone unáko indúkea, itea kóyeane ngóhiyanayeovo, mará'namo áyanzikapa indúkea, hákonemo indôa nguríkea. ¹³Enepono nikokónoti, ápeino vo'oku íhaku nika ûti. Kene enepone íhaku nika ûti, ápeinomaka vo'oku nikokónoti. Itea apêtimo hunókoku nê'e, vo'oku koêkutimo káxe, uke'éxoatimo Itukó'oviti ne koekúti hiko kuteâti. Itea pó'iti koêku ne muyo ûti. Haina apeínoti kapinehí kíxea ûti ákoti itukapu koati múxone ûti, itea hane ápeino ítúkeovo iháyu'ikovo Vúnae, yoko ovo'ó kó'iyeevimaka Vúnae. ¹⁴Itukó'oviti, enepone koexépukopati ne Vúnae Jesus ukópea xapa ivokóvoti, koexépukopatimakamo ra koxe'u ûti ya xunáko.

¹⁵Ákoikopo yéxa ítúkeovo ítuke Kristu ne miúyo? Maní'ikopomea motovâti iyóneam ne ítuke Kristu xoko senohí koêti, mborexoâti ikó'itukexea senohí koêti? Ako kalíhuina! ¹⁶Ákoikopomaka yéxa ítúkeovo póhutipone mûyo ne hóyeno xoko mohíti sêno enepo yuhó'ixoa? Koati kaná'uti kó'iyeaneye, vo'oku hara kôe emo'u Itukó'oviti: "Póhutipone mûyo ne pi'âti" kôe. ¹⁷Kene koêkuti kuri'ókovoti Vúnae Jesus, koati póhutiponemaka xokóyo.

¹⁸Yahíkuxipa ne pahunévoti kuteâti nê'e, enepone ákoyea sayá'ikapeapa xâne ne úhepune mûyo vo'oku

ixómoyea kaha'a sêno. Vo'oku uhá koeti koêkuti po'i kó'iyevoku pahúnevo xâne, haina muyókuke itúkeokono ne pahúnevo. Itea enepone xâne ákoti sayá'ikapeapa itúkea kuteâti, koati muyóne itúkino váhere. ¹⁹Ákoikopomaka yéxa koeku miúyo itúkeovo óvoku ne Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti, enepone ovo'ó koépitinoe, páhoenopimaka Itukó'oviti? Hainá'iko itínoe exópo koêku, itea énomone exo kêku. ²⁰Vo'oku kohépiti ne yésa'i pôreupo Jesus. Yusikóneikopo itúkeovo iháyu'ikovo Itukó'oviti ne miúyo.

**Yuhó'inoa Poúlu ne íhae
Koríntu vo'oku kazaméntu**

7 Kuteâti neko yépemonukenoe yítóeke, hara koe inzóneunoa: Enepone ákoyea okóyeno ne hóyeno, únati nê'e, haina váhere. ²Itea vo'oku ú'uso kóyeyea ákoyea sayá'ikapeapa xâne ne úhepune mûyo vo'oku ixómoyea kaha'a sêno, unatíne ápeyeyea koati yêno ne póhutihiko hóyeno koánemaka íma ne póhutihiko sêno. ³Enepone koyénoti, ako yusíka ákoyea itúkina úhepune mûyo ne yêno, vo'oku koati ko'ímainokene ne sêno. Koánemaka ne sêno, ákomaka yusíka ákoyea itúkina úhepune mûyo ne íma. ⁴Vo'oku enepone ko'ímati, ako yusíka poéhayeane akahá'a, ina itukína áha ne íma, itea kahá'ayea íma exoámaka. Kúteanemaka koêku xoko hóyeno apêti yêno, haina poéhayeane akahá'a exôa, itea kahá'ayea yêno exoámaka. ⁵Hako kema'âyikokoa nê'e, poéhane itukapu kutikokó koinoâti iséneu ákoyea itíka ya kúveu ye'á koeti káxe, vo'oku kehá'ayi yíxivoxo itíki orásaum, itínoe pi'âti. Itea hákomaka yupihovó kixeánoe kéxu'ikenexi, mará'inamo hixápapi Satánae, enepo hako'óne itêa ne ákoyeane itíka.

⁶Enepora yûnzo, pohúneti enjókopitinoe inzóneunoa, kene haina páhoenopi Itukó'oviti ké'iyineye. ⁷Ya inzóneunoake, mani únateoxo akutêa ngoêku ákoyea yênom ne uhá koeti hóyeno. Itea anêko kíxoaku Itukó'oviti ne póhutihiko xâne. Yoko ako akútíkoko koeku uhá koeti xâne. Pó'iti koeku po'ínuhiko koánemaka po'ínuhiko.

⁸Kene ya xoko ávoti mûxone yoko xoko ivokóvoti mûxone, íninja unátíyeyea kóyeyeane kuteâti ngoêku. ⁹Itea enepo hakó'o itoâhiko, unatíne opósikea mûxone yaneko ixómoyea kóxuna'ixovo ítukeovo itoâti.

¹⁰Kene xoko apêtine mûxone, anéye páhoenoa Vúnae itúkea, kene haina pohúneti inzóneunoa. Énomone ne ákoyea yusíka kuríkea íma ne ko'ímatine. ¹¹Itea itukovo kurikoâtine, konókoti póhuxeovo ákoti oko'ímapo, áko'o aúkopeovo xoko íma. Kúteanemaka koêku ne hóyeno koyénoti, ako yusíka kuríkea yêno.

¹²Kene ya xoko po'ínuhiko, ako yuho Vúnae Jesus vo'ókuke, itea hara kôe inzóneunoa: Enepone po'ínu úti xoko Jesus apêti yêno ákoti akutipo Jesus, ako yusíka kuríkea itukapu úhepeti isóneu yêno óvoheixea xokóyoke. ¹³Kene ne sêno apêti íma ákoti akutipo Jesus, ákomaka yusíka kuríkea, koeku úhepeyeyea isóneu íma óvoheixea xokóyoke.

¹⁴Vo'oku xoko sêno kutípotine Jesus apêti íma ávoti háka Jesus, haina koekúti ákoti asasá'i xoko Itukó'oviti ne ítúkeovo komuxónekokoti, ínapo okonóko kotóhineopea ítúkeovo komuxónekokoti. Koati sasá'iti, vo'ókuke ne yêno kutípoti Jesus. Kúteanemaka koêku xoko hóyeno kutípotine Jesus apêti yêno ávoti háka Jesus, kóyeane ítúkeovo sasá'iti xoko Itukó'oviti ne ítúkeovo komuxónekokoti, vo'ókuke ne hóyeno

kutípoti Jesus. Enepo hákoti koené'eye, ákoni asasá'i ne xi'íxaxapa, itínoe apêti múxone ávoti háka Vúnae. Itea koati kaná'uti itúkeovo ainóvoti sasá'iti ne xi'íxaxapa. ¹⁵ Kene xâne ákoti akutipo Jesus, enepo hákoti kahâ'a óvoheixea xoko múxone kutípoti Jesus, unatíne pihópea. Koené'eye, ákone okónokoa po'ínu xoko Jesus, áko'o mokexa úti ísu'okeovoiko múxone, vo'oku iháxikinopikenenoe Itukó'oviti héki, kaha'aínopiti yóvoheixi kásatike isoneúti. ¹⁶ Vo'oku ako yéxa, itínoe sêno, ítimo ne íme hokópea Jesus enepo yakamá'a óvoheixea xikóyoke. Kúteanemaka koêku itínoe hóyeno, ako yéxa ítimo ne yíno hokópea enepo yakamá'a óvoheixea xikóyoke.

¹⁷ Enepone pónéake Itukó'oviti kó'íyea ne póhutihiko xâne inâ ihaxíkoa hokópea, énomokone ákoeneye pêhutinoe. Koati énomone koéneye mbáhoeno xanéhiko ya uhá koeti koêkuti imokóvokuti yónongu. ¹⁸ Enepo áva xâne xepákuke sirkunsidá koetíne tumúneke iháxikea Itukó'oviti, hako yonôa isóneu ípokeovo, únatine kuteâti kóyeku. Kúteanemaka koêku enepo áva xâne ákoti sirkunsidá akôe tumúneke iháxikea Itukó'oviti, únatine kuteâti kóyeku. Hako yonôa isóneu. ¹⁹ Vo'oku enepone sirkunsidá kó'íyea xâne, koáne ne ákoyea sirkunsidá ákoe, ako itópoinovike nê'e. Itea hane konokóvovo xoko úti vitúkea páhoenovi Itukó'oviti. ²⁰ Póhutihiko xâne, ákoyeneye kuteâti koêku inâ ihaxíkoa Itukó'oviti hokópea. ²¹ Itukovo iti akaúti inâ ihaxíkopi Itukó'oviti, hako yonôa iséneu vo'ókuke. Itea imihé'aka yoxéne ítivoa ne itíkivo akaúti, únatimakaya. ²² Vo'oku enepone akaúti iháxiu Vúnae hokópea, koati itóvotine xoko Vúnae, koeku ákoyeane itúkapu ákau váhere kixovókuti. Kene enepone xâne ákoti itukapu akaúti inâ ihaxíkoa Vúnae hokópea,

ovóxepone Kristu kó'oyene. ²³ Koati porexópovotine ésa'i ne keítivokononoe. Ákoikopo yusíka itúkeovo xâne yara kúveu mêum exêa kêku, kutí'íyea itínoe ákau. ²⁴ Itínoe mbo'ínu xoko Jesus, kuteâti kêku inâ ihaxíkopi Itukó'oviti hekópi pêhutinoe, énomokone yákoene ikéneke Itukó'oviti.

Enékeokonoke ne ávoti múxone vo'oku kaxena kotíveti koekúti

²⁵ Kene ne árunoehiko ávoti íma, ako yuho Vúnae Jesus koêku rá'a ya páhoenovike vitúkea. Itea ngoyuhó'inopeatinoe inzóneunoa, undi xâne motokeâti kúveovokono isóneunoa vo'oku seánakonu Itukó'oviti. ²⁶ Íninjoa unátíyea kóyeyekone kóyeku ne xâne, ákoti apasíka múxone, vo'oku tiú'ítine ra káxehiko símokune úti. ²⁷ Itea itukapu apêtine yíno, hako kirikôa. Kene itukapu ávoti yíno, hako yoposíko kéyenoyi. ²⁸ Itea enepo yokoyéno, ákomo pèhúkapu. Koánemaka ne árunoe, enepo oko'íma, ákomo pahúkapu. Itea kóyeane enó'íyea tiú'íti koekúti vékokuhiko ne komuxónokokoti. Yoko mani anjá'inopinoe ákoyea vika tiú'ítike koekúti.

²⁹ Koati ngixópitinoe, itínoe mbo'ínu xoko Vúnae, ákoyeane axú'ína kaxena úti motó'íyeovaku ko'ítukeino uti Vúnae. Konókotikopo kutí kó'íyea ákoti múxone ne apêti yêno, motovâti yuíxeovo ítukexeake Vúnae. ³⁰ Hainámaka póhutinehiko nê'e ngíxo, itea kúteanemaka ne ikaxú'itihiko okóvo. Hako itukovo énomone yónoheixo isóneu, itea kutí ákoe ákoti aikáxu'i okóvo. Koánemaka ne xâne elóketi okóvo, hako itukovo énomone yónoheixo isóneu, itea kutí ákoemaka ákotihiko aelóke okóvo. Kúteanemaka ne vanéxotihiko, hako itukovo váneu yónoheixo okóvo, itea

kutí ákoe ákotihiko váneu. ³¹Epó'oxo koêkuti kixovókuti yara kúveu mêum vikó'itukeu, hako itukóvo énomone yuíxovoxo úti, itea kutí ákoe ákotimaka itukapu vikó'itukeu. Vo'oku enepora uhá koeti noíxone úti yara kúveu mêum, ákomo oríko uké'eyea.

³²Yoko enepora koâti anjá'inopinoe, énomone ákoyea ixomo ipúpakina iséneu ne kixovókuti yara kúveu mêum. Vo'oku enepone ákoti múxone, koati apêti oxéne yuíxeovoxo ítukexeake Vúnae, oposí'ixoti kixoku ikó'elokexea okovo Vúnae. ³³Itea enepone apétine yêno, koati kixovókuti yara kúveu mêum yónoheixo isóneu, koeku opósi'ixea kixoku ikó'elokexea okovo yêno. ³⁴Énomone pi'á kó'ino yónoheixoku isóneu.

Kene ne sêno ivokóvoti îma, koánemaka ne âvoti îma, koati motovâti yuíxeovo ítukexeake Vúnae, koane kurí'okeovo Vúnae, herú kixoti isóneu koane mûyo ítúkeovo sasá'iti ikó'itukeu Vúnae. Itea enepone ko'ímati, koati kixovókuti yara kúveu mêum yónoheixo isóneu, vo'oku opósi'ixea ikó'elokexea okovo îma.

³⁵Ngixínopikeneye, ngahá'ati nzuvó'oxeopinoe, kene haina ngahá'ati indópeopi. Koati ngaha'aînopiti pêní kixeku itíkivo. Ngahá'amaka nzuvó'oxeopinoe itíkivo haxakínovoti ítuke Vúnae, ákoti po'i yónoku iséneu.

³⁶Kene ne homoêhou kahá'ati ítúkea kuteâti ne yunzómeku, itea puvâti ítúkeovo tiú'itino noívana enepo hákoti okoyénoa, vo'oku pihínone anú'ukea

kuteâti yé'akeye xoénaena mani ko'ímaye, epó'oxo inixâ homoêhou kónokea koévesekea neko inúxoti yuhó'inoa, koane akahá'aiko kóyenoyea, ako koêku. Motóva kóyenoyea, ákomo pahúkupu. ³⁷Itea enepo áva isóneuke homoêhou ákoyeanemo okóyenoa, epó'oxo inixâ ákoyea okónokoa ómea tumúne ne kóyenoyea, koane inixâmaka íteamo ne kixóvoku póhuxeovo, ako yuvâti koeku usó'iyeané isóneu ákoyeanemo okóyenoa ne noívana. Únatimo akoéneye. ³⁸Yane, enepone koyenoâti ne noívana, únati koêku. Kene ne ákotine okoyénoa, unatíneoxxo koêku.**

³⁹Enepe sêno ko'ímati, koeku âvoyea ivákupu îma, ako yusíka kuríkea îma. Itea enepo ivakápu îma, motóva ko'ímapea po'i hóyeno, koêkuti âha. Itea konókoti ítúkeovo hóyeno kutípoti Vúnae. ⁴⁰Yoko kóyeane inzóneunoa unátiyeamo koêku enepo hákoti ko'ímápo. Koati ininjoâtimaka ítúkeovo xokóyoke ne Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti úkea inzóneunoa ra koekúti.

Koeku nikokónoti ikó'iparaxokonoke sánduhiko

8 Kó'oyene, ngoyuhoâtiko koêku ne nikokónoti ikó'iparaxokonoke sánduhiko. Uhá koeti úti, vínixoa póneovo visóneunoa ne koekúti. Itea enepone vínixea póneovo visóneunoa, kapáyasokeovo xâne poréxo. Itea enepone kixoku vitúkeovo poréxoti po'ínuhiko xâne koúkoponeovo ikéneke Itukó'oviti, énomone ne ákoyea

****7:38** Ako iyúsea koêku ya emó'uke ngerêku ítúkeovo so'íxoti noívuna ne ârunoe, áko'o há'a ne ârunoe. Aínovo motovâti. Énomone ákoino akútíkoko koêku ya uhá koeti Bíbilea. Ya po'íke Bíbilea hara kôe: ³⁶Itea itukovo apêti inixoâti ákoyeamo aínati xoko ihíne anú'ukea yé'akeye xoénaena mani ko'ímape, yoko inixâ há'a ra ârunoe kahá'ayea ko'ímaye, motóva ikó'imaxe akahá'a. Haina pahukóvoti oko'íma. ³⁷Itea itukovo itoâti ihíne ákoyea okó'ima, epó'oxo enepo hákoti úsotine yuhôti ikó'imaxeokonono, koane atiú'ixo isóneu há'a unátiyeané ákoyea iká'imaxa ihíne, koati únatimo koêku akoéneye ítuke. ³⁸Yanê'e, enepone iko'ímoxoti ihíne, únati ítuke. Kene enepone ákoti ika'ímamaxa, unatíneoxxo ítuke."

omótovokoko vokóvo. ²Enepone xâne inixoâti póneovo isóneunoa ne kixovókuti, kóyeane ákoyea itápana heú kíxea éxea ne mani nókone éxea. ³Kene ne xâne ákoti omotóvo okovo Itukó'oviti, koati éxone Itukó'oviti nê'e.

⁴Kó'oyene, kuteâti ne nikokónoti ikó'iparaxokonoke sánduhiko, véxoa ákoyea itúkapu kaná'uti kixovókuti ne sándu. Vo'oku poéhaxo ne koati kaná'uti Itukó'oviti, ako po'ínu. ⁵Kaná'uti ápeyea kixovókuti ya vanúkeke koánemaka ya pok'éke, hókone xanéhiko, ákoti itúkapa ne kaná'uti Itukó'oviti, vo'oku êno hokonéti kuteâti. Yoko enepohikone xâne hokoâti, "Itukó'oviti" kíxoa íhaxea, koane "Únae" kíxoamaka. ⁶Itea xoko ûti, poéhaxo ne koati kaná'uti Itukó'oviti, Há'a ûti, enepone pahukoâti apé kó'iyea ne uhá koeti koekúti. Kene vitúkeovo ovóxe, énomone vápeino. Poéhaxomaka ne Vúnae, enepone Jesus Kristu. Énomone évekoa Itukó'oviti itúkea uhá koeti koekúti. Énomonemaka úkea vápeyea.

⁷Itea ako uhá ákoe xâne exoâti ra kixovókuti véxone. Vo'oku ápe xâne ênoti xoénae kúveovo sánduhiko. Yoko enepone nikokónoti ikó'iparaxokonoke sándu, tukú koeti kó'oyene enepo nikôa, kutí kó'inoa pahukóvoti, vo'oku itúkeovo ikó'iparaxokonoke sándu inúxotike. Yane vo'oku ákoyea itápana pónea isóneunoa, koati eópoti itúkeovo pahukóvoti enepo nikôa, koane ikópiti'ikopovo vo'ókuke. ⁸Itea haina nikokónoti exoâmo sasá'iyea ûti nonékuke Itukó'oviti. Koêkuti koêku, enepo nikâ ûti, áko'o ákoyea níka ûti, ako vévakapu, koane ákomaka itópoinovike nonékuke Itukó'oviti.

⁹Itea enepone ínixinoe motó'iyeeva níkeokono uhá koeti koekúti, koane enepone níki koekúti kuteâti, neíxapu mará'ínamo késayu'íxa po'ínu xâne ákoti akoéneye isóneunoa, enepone

ainati kóhiyanavo. ¹⁰Vo'oku itukovo apêti xâne noixópiti imókovokuke xâne kuvóvoti sánduhiko, keha'íneatihiko níki, iti ko'éxoneti ya ítukeke Itukó'oviti, ákoikopomo ínixa po'ínuhiko xâne ainati kóhiyanavo yusíkeamaka níkea nikokónoti kuteâti, upánini ínixea ya isóneuke ákoyea aúnnati? ¹¹Yane enepone itíkivo ko'éxoneti ítukeke Itukó'oviti, koati énomonemo ikoróko pe'ínu ikéneke Jesus, enepone ainati kóhiyanavo. Yoko koatímaka xâne ivókinovoke Kristu nê'e. ¹²Koeku kó'iyeaneye pehúnevo yokó'okiti isóneuno ne po'ínu ûti ainati kóhiyanavo, koatine Kristu váherexino ítike. ¹³Énomone ngó'ino: Itukápuikopo vo'oku níngea nau hó'openo íngorokino mbo'ínu, ákonemo níngeaku nê'e, maka hákone ingorókoa.

Púva itúkeovo avaha xâne íkamone emo'u Itukó'oviti ne Poûlu

9 Koati kaná'uti motó'iyeeva indúkea koekúti ínínjone unátiyee, haína? Hainâra koéneye. Kúteanemaka koêku kaná'uyeevo indúkeovo ápostulu, páhoe Vúnae koyúhoyea emó'u xapa xâne. Koane kaná'utimaka noínjea Vúnae Jesus ya ungékuke. Yoko kaná'utimaka itíkivonoe eho ngo'ítukeino Vúnae. ²Yusíkoti ínixea po'ínuhiko xâne ákoyea indúkapu ápostulu, itea koati kaná'uti indúkeova xepákukeno. Enepone kitípi yûnzo koeku Jesus, koati énomone koyuhónu kaná'uyea indúkeovo ápostulu. ³Énomonemaka indúko yumómbeake ne xâne koemóke'enuti, koyúhoti ákoyea indúkapu ápostulu.

⁴Koati motokeâti ko'iparayea ûti nikokónoti yoko vêka, ûndi yoko nza'ínehiko, koeku vomínopinoe emo'u Itukó'oviti, haína? Hainâra koéneye. ⁵Koatímaka motokeâti ápeyea sêno kutípoti Jesus, yeno ûti, motovátimaka xané'iyeevi koêkuti vónoku, kuteâti

koeku Pêturu koáne ne po'íhiko ápostulu yoko ámeno Jesus. ⁶Áko'o, xapákuke ne koyúhotihiko emo'u Itukó'oviti, kutí'ínopinoe poéhanemea úndi yoko Mbaranábe konókô ko'ítukeyea vitúkea ésa'i nika úti? Ako kalíhuina kó'iyeaneye. ⁷Noixó íxea húndaruhiko. Ako ápahuina húndaru pahoéti xapa isukókoti konókoti poréxopea ésa'i nókone. Kúteanemaka koêku ne xâne nôti. Ako ápahuina xâne noti xuve úva, ákoti nikâ ne ha'i nóne. Ákomaka ápahuina xâne apêti óyonone, kuteâti vakána, ákoti arekêa leítana ne óyonone.

⁸Enepora ínzokoake, pohúnetimea isoneú ngíxone kuteâti kixoku ítúkea isóneu ne xanéhiko yara kúveu mêum? áko'o anêkomea yútoe Muíse kuteâti yane Ponóvoti Kixovókuti emó'uke Itukó'oviti. ⁹Hainâramaka kôe yútoeke Muíse. Énomone ne koêti: “Hako ike'áki pâho ne vûi enepo huva'áxapi ókonuheinopea ne ítóvotine ha'i tiríku” kôe. Poéhaneikopomea vûi yóno isóneu Itukó'oviti kó'inokeneye yûho? ¹⁰áko'o utímaka kíxo kó'inokeneye ne yutoéti. Koati iyúseoti ítúkeovo utímaka kíxo ne yutoéti emó'uke Itukó'oviti. Noixó íxeamaka xâne varereôti poké'exa. Itúkinoake ne itukéti, koati kuxoíxoati ápeyemo êho. Kúteanemaka koêku ne veyoti íhae isáne. Konókoti ítúkeovo kuxoâti ápeyemo êho kutí'inoke ítukoâti ne itukéti. ¹¹Koeku ítúkeovo emo'u Itukó'oviti nô úti xepákukenoe, ákonikopomea omótova kúxea úti keúsokinovi nókone úti? ¹²Koeku keúsokinoa nókone ne po'ínuhiko koyúhoti emo'u Itukó'oviti simópitinoe, ínapoxo hako motokêa kíxeokononeye úti.

Itea ako vakáha'a vitúkeovo yávahanoe. Vítoa uhá koêti ne tiú'iti koekúti vékoku úti, kaha'âti úti ákoyea vitápapinoe kitípi ne inámati ihíkavoti

vomínopike koyúhoti koeku Kristu. ¹³Yoko yéxoaneneo koêku ne ko'ítuketi sasá'iti ituke Itukó'oviti ya témpuluke, ítúkeovo énomonemaka ukínoa námoe. Koáne ne inuxínótihiho itukéti omâti átake ne ikó'íparaxokonoke Itukó'oviti, koati xoko iparáti átake ukínoamaka nika. ¹⁴Kúteanemaka koêku yuhu Vúnae vo'ókuke ne koyuhoâti ne inámati ihíkavoti ukeâti xokóyoke. Pahúkoamaka Vúnae ítúkeovo vo'oku koyúhoyea emó'u ápeinoa námoe, kóúsokovope nókone.

¹⁵Itea tukú koeti kó'oyene, upánini motókea ápeyea námoem, undíne ako akahá'a. Yoko haina vo'oku ngahá'ayeane, yundóxinopinoe kó'oyene. Ehá'ani ivóngeoovo yaneko kó'iyeaneye, vo'oku koati éyenjovope ne ákoyea indúkapu yávahanoe ítukeke Itukó'oviti. ¹⁶Enepone ngoyúhoyea ne inámati ihíkavoti koyúhoti koeku Jesus, ako omóndokea inzáyuikeokono vo'ókuke. Koáhati undi pahoéti ítúkea ne itukéti. Yane koati ngonokoâti indúkea. Mani mondokéâtimaka imbíhoponeokono eneponi hákoti ngoyuhôa. ¹⁷Kene eneponi itukapu ukeâti inzóneuke usó ngóyeyea indúkea ne itukéti kutí'inoke indukôâti, ákoti indukápu pahoéti, hainápo mani motovâti ngúxea ápeyea námoem vo'ókuke. Itea koeku indúkeovo pahoéti, koati apêti nzó'exeokonoke, mbáhoenokono indúkea. ¹⁸Koeku kó'iyeaneye, kutimea indúka námoembomo? Harâ'a, hána'iti úhepeko inzóneu vo'oku ákoyea éenza'ixeake ngoyúhoyea ne inámati ihíkavoti koyúhoti koeku Jesus, koane ákoyeamaka indúkapu yávahanoe, koeku ákoyea ítúkapu ítínoe kousókinonoe ne nóngone, upánini mondókeyea ngóúsokinokonoa koeku ngoyúhoinopinoe emo'u Itukó'oviti.

¹⁹ Koeku ákoyea porexónuti námoem, yane indeovo itúkeovo po'ínuhiko xâne exô ngoêku. Itea kóyeane indúkeovo ovoxe uhá koeti xâne, motovâti xu'ínayeaxo xâne índone hokópea Jesus. ²⁰ Xapa jûdeuhiko, íngutipasikeova ne kixoku itúkeovo, ngaha'âti índea hokópea Jesus. Kúteanemaka ngoêku xapa xâne yuixóvatihiko hókea ne Ponóvoti Kixovókuti yútoe Muíse, íngutipasikovamaka, motovâti hokópea Jesus vo'ókuke, upánini ákoyea itúkapu xunako Ponóvoti Kixovókuti exô ngoêku. ²¹ Kene xapákuke xâne ákoti hakâ ne Ponóvoti Kixovókuti yútoe Muíse, íngutipasikovamaka. Itea haina ngoêti ákoyea ponóvoti kixovókuti nóngone indúkea nonékuke Itukó'oviti. Kóyeane ápeyea vo'ókuke ne páhoenovi Kristu vitúkea, enepone nzókone. Íngutipasikinovake ne xanéhiko, koati ngaha'aînoati hokópea Jesus. ²² Xapákuke kutípoti Jesus aínati kóhiyanavo, po'okoâti itúkeovo pahunévoti ne koekúti kóhiyanavoke, ákomaka indúka ne íkutixane pahunévoti, motovâti índea hokópea Kristu. Íngutipasikinovake ne uhá koeti xâne, motovâti ápeyea koítovone Kristu xapákuke, ênjo ya uha-uhá ngíxea íngutipasikeovo kixóvokuhiko xâne.

²³ Ngixínovokeneye vo'ókuke ne inámati ihíkavoti koyúhoti koeku Kristu, maka ngaúkapanane xapa xanéhiko ne únatinoe koekúti omínovike. ²⁴ Hane ínzokinopeano ra koekúti, kuríkotihiko kaxunákovoti ya xoko ehákovoku enepo ehahíkovone. Yoko yéxoano itúkeovo ehahíkovoti ne uhá koêti, itea poéhaxo ne itôti xapákuke. Poéhaxomaka omopâti ne iparáti. Kuteâti kóxunakeovo nekôyohiko, kóxunakapuikopomaka ikéneke Kristu, motovâti itéponi ípera xoko Itukó'oviti. ²⁵ Heú koeti kuteâti nekôyohiko ahúkoti éhahikeovo,

kóxunakovo itúkea uhá koeti nókone itúkea motovâti itóponea ne iparáti. Yoko koati koekúti ákoti oríko uké'eyea kahá'a itóponeahiko. Itea enepone kóxuna'ixinovoke úti, koati vo'oku iparáti ákotinemo uké'eyeku. ²⁶ Koeku kó'iyeaneye, ngóxuna'ixovomaka, kuteâti koêku ne ehahíkovoti. Yoko pono-ponó ngoéne xoko nóngone indóponea. Kutí koémaka xapa isukókoti ôvom koeku ixómoyea ngóxuna'ixovo. Yoko haina koxunakovohí ngoêti. Ako angútea xâne ka'apéneti yúkurea isúkeokoko. ²⁷ Koati ákoti iyunzíxapapu nzayá'ikopeovo. Kutí ngixópovo imbihóponovoti yane yupíheovo ngóxuna'ixeovo indúkea ne itukéti, maka enepo ongoyúhoinoane emo'u Itukó'oviti ne po'ínuhiko xâne, hákone ainovó koe ûndi inixókono ákoyea omótokea itúkeovo ovoxe Itukó'oviti.

Vípíkeokonoke kixoku itúkeovo ne izraelíta yaneko inuxópino a Muíse

10 Itínoe mbo'ínu xoko Jesus, itíkinanoe iséneu kixoku itúkeovohiko ne oxúnoekene iyénonjapa jûdeu yaneko inuxópinoahiko Muíse. Uhá koe inúxopinoahiko kapási, koane uhá koéhikomaka tarú'uxea neko mar iháxoneti Hararáno'evoti. ² Kuteâti koeku ahiúti kó'oyene ya iháke Vúnae, énomonemaka koéneye heú koêti neko voxúnoekene ikéneke Muíse, vo'ókuke ne kapási inuxínoatihiko, koane vo'oku tarú'uxeamaka neko mar. ³ Uhá koéhikomaka níkea neko nikokónoti ukeâti vanúke xoko Itukó'oviti. ⁴ Uhá koéhikomaka énoyeova neko úne poréxoakehiko Itukó'oviti ukeâti mopoíke. Yoko enepone koati kaná'uti úkeaku êka, enepone mopôti kixonéti apêti xapákuke koeku yónea, énomone ne Kristu. ⁵ Itea upánini kó'iyeaneye, kóyeane ákoyea axú'ina ínixone

Itukó'oviti unátiyea koêku ya xapákuke neko xâne. Énomone ívohikinovo yaneko mêmum ákoti apêti.

⁶Enepone koekúti hiko, ainovo koati ipíkovi, kaha'ainovi ákoyea víyakapa ne váhere kixovókuti kuteâti fyokeovahiko. ⁷Hákomaka ikítipasikova ne kixoku itúkeovo yaneko kuvôvo sánduhiko, kuteâti koeku koyúhoinovea ya emó'uke Itukó'oviti xoko kó'iyeku: "Ívátahiko, ina turixóvo níkeahiko koane énoyeovo, ina exepúkohikomaka, koane híyokexea" kôe. ⁸Hákomaka vitukóvo xâne itúkoti váhere úhepune mûyo, kapíneti ákoti itukapu múxone, kuteâti kixóvoku nekôyohiko ívohíkovo vinti trei koeti mili xâne ya póhuti káxe. ⁹Hákomaka ixomo vitúko váhere, vopos'okovoti Itukó'oviti kuteâti kixoku itúkeovo neko xanéhiko mekúke, kutí'inoke koepékokonoti po'ínuhiko yaneko ohonókexoa koéxoe. ¹⁰Hákomaka ixomo kepahákovo kuteâti kixóvokuhiko, kutí'inokemaka koepékexoponoati ovoxe Itukó'oviti ukeâti vanúke.

¹¹Kó'inokeneye ne uhá koeti kixóvokuhiko, motovâti vípíkeokono vo'ókuke. Yutóxinovokemaka emó'uke Itukó'oviti motovâti ákoyea vituka váhere, uti xâne apêti yara káxehiko yé'exeovokune hunókoku ra mêmum.

¹²Énomone ngó'ino: Enepone xâne in-ixópovoti itúkeovo koati xúnati isóneu ikéneke Vúnae, naixapu mará'inamo íkarakapu. ¹³Enepone tiú'iti koekúti víkokunoe, koati vékokunemaka ne uhá koeti po'ínuhiko xâne. Itea koati kuvóneti ne Itukó'oviti, vo'oku ákomo paréxa anú'ukea xináko ne tiú'iti koekúti simópitinoe, itea exókopitinoemo kixeku ítívoa, motovâti terú'uxi.

¹⁴Énomone ngixínopinoe, itínoe ákoti omotóva ongóvo, hako itukóvo sánduhiko kivóvo. ¹⁵Itínoe yónoku ra yúndoe, koati itínoe xâne éxoti

ikó'itukexea isóneu. Itíkinaikopo iséneu ra yunzó'inopinoe, motovâti yéxi nékone itíki vo'ókuke. ¹⁶Hane ngíxo: Enepora enovópeti, óvoku ekâti, víkoro'ixinovoke Vúnae, puyakóponovoti vokóvo ne ivókinovovi, koati venóyeovoti vo'oku poéhapeane visóneu xoko Kristu ákoti viháxákea, vo'oku óvokinovovi itína kuruhúke, haína? Hainâra. Kúteanemaka koêku ne pâum, honó'ekeu úti, níkínoake úti vo'oku poéhapeane ne visóneu xoko Kristu vo'oku ivókinovovi kuruhúke, haína? Hainâra. ¹⁷Vo'oku poéhayeane ne pâum, uti póhutipone ikéneke Vúnae, kuteâti koeku póhuti koxe'úti, upánini ákoyea yumáxapu úti. Koáhatai póhutike koxe'u pâum úkea nika uhá koeti úti.

¹⁸Itíkinaikopo iséneu koêku ne xanena Izarâe: Enepone itúkoti ítuke Itukó'oviti, nikoâtimaka ne nau hó'openo ikó'iparaxoke Itukó'oviti ya átake, koati exókovoti itúkeovo póhutine isóneu xoko Itukó'oviti, únae ne áta. Énomone koéneye koeku níkea, haína? Hainâra koéneye.

¹⁹Koeku ngíxeopineye, pé'okoamea ngahá'ayea ngíxeopinoe itúkeovo sasá'iti kixovókuti ne sánduhiko, áko'o itúkeovo sasá'iti ne ikó'iparaxokonoke sándu. Itea ako kalíhuina kó'iyeaneye ânja! ²⁰Koati ngixópitinoe itúkeovo ndémoniuhiko yúho'ixo ne xanéhiko enepo omíno sánduhiko ikó'iparaxoake. Kene haina Itukó'oviti omínoahiko. Yoko ako angáha'ainopinoe yúho'ixi ndémoniuhiko. ²¹Na kíxoaye

motó'iyeva yénoyivoa ne ekâti, puyákoponeovoke yokóvo ne ivókinovovi Vúnae, koêkumaka yúho'ixinoe kixovókuti ítuke ndémoniuhiko? Námaka kíxeaye motó'iyeva níki ne pâum, puyákoponeovake yokóvo ne ítukeinovi Vúnae, koêkumaka yúho'ixi kixovókuti ítuke ndémoniuhiko?

²² áko'o, kixínoakeneye úti kaha'átínea úti vopósi'okeovo Vúnae, po'okoátínea úti vitúkeovo xúnati ya Vúnae, po'okoátímaka úti víteovamo ne mani ipíhophoneovi.

Konókoti kóhiyanayeokoko úti

²³ Koêkuti ínínjone unátíyia indúkea, motóva indúkea. Kaná'uti nê'e, itea haina uhá koeti koekúti porexó'oviti unako koeku úti. Koêkuti ínínjone unátíyia, kaná'uti motó'iyeva indúkea, itea haina uhá koeti koekúti poréxeovimaka koúkoponeovo úti ikéneke Kristu. ²⁴ Hako poehâne unako kêku yíxovo, itea konókoti kehá'ainoamaka unako koêku ne po'ínuhiko xâne.

²⁵ Koêkuti nikokónoti yâha víyi ya xapa kavánetihiho, motóva níkinoe. Ako apásika yépemo'iki úkeaku, pivoâti itúkeovo koekúti kéhiyanavoke ákoyea omótova níkeokono. ²⁶ Vo'oku enepora kúveu mêum yoko uhá koeti ovâti, koati ítuke Vúnae.

²⁷ Enepo áva xâne ákoti itukapu po'ínu úti xoko Jesus itákopitínoe óvokuke níképoni, píhe yakaha'a píhi, koane níkea koêkuti yâha níki yane nikokónoti apêti mesákuke. Ako apásika yépemi úkeaku, pivoâti itúkeovo kéhiyanavoke ákoyea omótova níkeokono. ²⁸ Itea enepo áva kixópiti: "Íparaxokonoke sándu râ'a" kixópiti, hako níkéa, kehíyánati ne xâne etó'okopiti, koánemaka vo'ókuke ne isoneúti ákoyea yusíka níkeokono. ²⁹ Yoko enepone isoneúti ngíxone ákoyea omótova níkeokono, haina iséneunoano, itea koati vo'oku kó'iyeaneye isóneunoa po'i xâne.

Ínameamo akôe iséneu: "Itea namea koeti kónokino itúkeovo isóneunoa po'ínu xâne exôa yusíkea nínga, áko'o ákoyea nínga?" ³⁰ Vo'oku itukovo ingoró'ixinovatine

Itukó'oviti ne nikokónoti, yusíkoikopo váherexinonu isóneu po'ínu xâne koeku ingoro'ixinovane Itukó'oviti?" ketímeamo.

³¹ Itea hara ngixópínoe: Uhá koeti ítikevo, itukovo níkéti, áko'o yorékoti, áko'o itukovo ítíkoti koêkuti po'ínu koekúti, itika uhá koêti motovâti iháyu'ikeokono Itukó'oviti. ³² Hako itukovo ítí íkorokinovo ne po'ínu xâne pahunévotike, yusíkoti itúkeovo júdeuhiko, áko'o xâne ákoti itukapu júdeu, áko'o po'ínu úti xoko Kristu ho'uxínovoti ítuke Vúnae. ³³ Yoko ya uhá koeti koekúti, énomone ngixóvoneye ngóxuna'ixeovo xapa uhá koeti xâne, ombosíkoti ákoyea ítukapu unako ngoêku yuínjovo, itea itúkeovo unako koeku po'ínuhiko xâne ombósiko, motovâti enó'iyea xâne yonópotimo xoko Itukó'oviti vo'ókuke.

11 Hara hekánoe ngixoku indúkeovo kuteátímaka nzókea kixoku itúkeovo ne Kristu.

Kixó'ekone itúkea ramánone ne senóhiko imokóvokutike ya Koríntu

² Inzáyu'ikopínoe vo'oku kóyekuneyea puyákeovonu yokóvo, koane koati hekoátínoe ne ihíkavoti ínzikaxeopike, enepone hókonemaka ne kutípotihiko Kristu inúxoti ya utíke. ³ Itea anéyeiko po'i anjá'inopi yéxi, harâ'a: Kristu itukovo tuti uhá koeti hóyeno. Kene ne hóyeno, sêno itukoa tûti. Kene Kristu, Itukó'oviti kotúti.

⁴ Yanê'e, enepo apê hóyeno ramanoné koêti itúkea orásum, áko'o koyúhoyea emo'u Itukó'oviti ya imokóvokutike, koati koteyókopovone vo'ókuke ne ramánone. ⁵ Kene enepo apê sêno ákoti ramánone koeku itúkea orásum, itukovo koeku koyúhoyea emo'u Itukó'oviti imokóvokutike, koati koteyókopovone vo'oku ákoyea ramánone. Vo'oku sêno ákoti

ramánone, mani kúteane koêku eneponi kaulálapu'ikapu. ⁶Yanê'e, yusikóneikopo ulalapu'í kó'iyea, enepo hákoti kahá'a itúkea ramánone. Itea enepo teinâ ne vaté'ikeovo áko'o koulalapu'ikopeovo, yusikóne itúkea ramánone. ⁷Kene ne hóyenhiko, ako omótova ápeyea ramánone, vo'oku kuteâti koeku Itukó'oviti itúkeovo hána'iti ihayú'iuti apêti xunáko oúkeke uhá koêti, énomonemaka koéneye pónekonoke ne hóyenhiko kó'iyea yara kúveu mêum. Kene ne sêno, pó'iti pónekonoke kó'iyea ya hóyeno, yoko koati iháyu'ikinokonoke koeku kó'ieaneyey. ⁸Hainámaka xoko sêno úkea neko inúxoti hóyeno, itea enepone inúxoti sêno, koati úkeakune xoko hóyeno. ⁹Epó'oxo hainámaka sêno itúkinokono ne hóyeno, itea koati vo'oku hóyeno itúkinokono ne sêno. ¹⁰Epó'oxo vo'oku ánjuhiko ivokó'oixoviti, ene kónokinomaka ikó'itukexea ramánone ne sêno, éxokovope itúkeovo hóyeno itúko tûti. ¹¹Itea ya ikéneke Vúnae, kutíkokone kónokeokoko ne hóyeno yoko sêno. ¹²Iyúseo kó'ieaneyey, vo'oku kuteâti koeku itúkeovo xoko hóyeno úkea neko inúxoti sêno, ainopovone ipuhíkeati xoko sêno ne hóyeno. Kene turi uhá koêti, énomone Itukó'oviti.

¹³Yapásika yéxi póneovoku ra koekúti. Ya iséneunoake, ako yuvâti enepo itúka orásaum ne senóhiko imokóvokutike ákoti ramánone? ¹⁴Noixó íxea râ'a: Koati inixoâti uhá koeti xâne poé'ayea koêku ne hóyeno úhiti tûti. ¹⁵Itea koati iháyu'ikeokonoke sêno ne hána'iyea tûti. Poréxinokonoake sêno kó'ieaneyey ne híyeu tûti, koati kutí koeti ramápu'í uso'íyeyatinekene. ¹⁶Enepo áva okopâti ra yúnzo, koati ngixópitinoe ákoyea itúkapu kixóvoku ne senóhiko xapákuke úti ákoyea ituka ramánone. Kúteanemaka koêku

xapákuke po'inu úti ho'uxínovoti ítuke Itukó'oviti ya uhá koeti po'ínuhiko êgereja.

Koêku ne puyákoponeovake vokóvo ne ivókinovovi Jesus

¹⁷Kuteâti koêku ra ánja yundóxinopinoye kó'oyene, ako inzáyui'ikapinoye vo'oku enepo he'uxínovo ítuke Itukó'oviti, mani únati pôreu, itea ainovó koe énomone kutí'inoke kuri'úxovoti pahunévoti xepákukenoye. ¹⁸Inúxotike, eyéngoxopinoye ápeyea haxakeôvokokoti xepákuke enepo he'uxínovo ítuke Itukó'oviti. Koane ngahá'atine ngutípea. ¹⁹Yoko kutí koe ákoti po'í oxéne yéxinoye itukóvotiye xâne xepákuke motovâti inúxinopi ákoti itukapu ya héxakexivokoko. ²⁰Enepo he'uxínovanoey ne pâum yoko ekâti, haina ivókinovovi Vúnae he'uxínovo puyákoponeovo yokóvo. ²¹Vo'oku inuxó koe níki péhutinoey, ákoti kixakáka. Yanê'e, ápe xâne xepákuke ákoti koati níkea, kene po'ínuhiko kohíhine. ²²Inípono, kutí kénoye ákoti yóvoku motovâti énomoyeane yóvo níki koane yénoyivo! Áko'o, inuxó ké'inoke níki ákoti kixakákanoy, pivoâtimea ne pe'ínuhiko hokotímaka ítuke Itukó'oviti, áko'o keha'âtímea kéteyoki ne ákoti apeínoati. Yara kuteâti kixeku ití'kivo, metókeanoey inzáyui'ikeopi? Ako kalíhuina!

²³Enepone ihíkauvoti námoem xoko Vúnae, énomonemaka inzíkaxopinoye yanekôyo. Harâ'a: Yaneko yóti tumúneke kuri'okeekonoye xanéhiko puvâti veyo pâum ne Vúnae Jesus, ²⁴ina ikoró'ixovo xoko Itukó'oviti, yane ina hono'ékexoa koane kó'iyey:

—Enepora pâum, mûyom kixó'eko, ésa'imo ngoíteovopinoye. Yákoyenenoey níki puyákoponovoti yokóvo ne ín-
dukeinopinoye —koéne.

²⁵ Uke'éxone njántaxeahiko, ina namukôa Jesus ne enovópeti kuteâtímaka kixoaku ne pâum, koánemaka kó'iyea:

—Enepora ekâti yara enovópetike, hane kixó'eko inámati kixovókuti ítukeino xâne ne Itukó'oviti vo'oku óvokinovopinoe indína. Yákoyenenoeye yénoyivoa puyákoponeovake yokóvo ne indukeinopinoe uhá koetímó yénoyivoaku —koéne.

²⁶ Vo'oku uhá koetímó nífikunoe ra pâum koane yénoyivoakumo ra ekâti, yexókoati kaná'uko ivókinovovi Vúnae tukú koetímó aukápapu.

²⁷ Énomone motókeino ipíhóponeokono ne xâne níkó kixoâti ne pâum, koane enovó kixoâti ne ekâti ákoti teyâ kixó'ekone ne muyo Jesus, koánemaka ne itína yaneko ivokínovovi. ²⁸ Konókotikopo komómopeovo ne póhutihiko xâne tumúneke níkea ne pâum koane énoyeova ne ekâti. ²⁹ Vo'oku koêkuti xâne níkó kixoâti ne pâum, koane enovó kixoâti ne ekâti ákoti teyâ ne kixó'ekone, koati epemópinovoti ipíhóponeokonomo. ³⁰ Énomone enó'ino xâne ákoti okomoíke koane ka'aríneti xepákukeno. Kene po'ínuhiko, ívohikovone vo'ókuke. ³¹ Vo'oku eneponi vokomómopovo inúxotike, noíxoti uti ápeyea pahúnevo úti motovâti kóyuseopeovo úti, ákoni apásika sayá'ikeovi ne Itukó'oviti. ³² Itea éxokovi pahúnevo úti ne Itukó'oviti koane évekovi kotívetike koekúti maka hákone pahukópokono úti ipihóponovokutike, kuteâti kixókonokumo ne po'ínuhiko xâne yara kúveu mêum.

³³ Koeku kó'iyeaneye, itínoe mbo'ínu xoko Kristu, kixákakanoekopo, hako inuxó kê níki enepo he'uxápu puyákoponeova yokóvo ne ivókinovovi Vúnae. ³⁴ Enepo áva xâne épeu hímakati xepákukeno, yusikóne koímataxeovo

óvokuke inúxotike tumúneke píhea êgereja, maka hákone motókeinoke sayá'ikeokonomo enepo he'uxínapanoe ne pâum yoko ekâti. Kene ne po'ínuhiko koekúti ánja ngoûrapu'ikinopinoe, ngoyuhó'inopeatimo nzmané'e xepákukeno.

Véxone vitúkea ítukeke Vúnae, pónevike Itukó'oviti

12 Itínoe mbo'ínu xoko Jesus, kó'oyene ngoyuhoâtiko koêku ne vípara xoko Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti, enepone véxone vitúkea ítukeke Vúnae, ngaha'âti yéxi koêku. ² Yéxoponoano kêku nóvo avô'o yêxa Itukó'oviti pihohí k'éiyi ikéneke sánduhiko ákoti yumapápi, kuvovohí kixeâtinoe. ³ Énomone ngahá'aino yéxinoe ákoyeamo ápahuina xâne ihákoti Jesus, koeku ítúkeovo ya xunákoke Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti koyúhoyea. Koane ákomaka xâne motovâti íhaxea Jesus únae enepo hákoti itukóvo vo'ókuke ne Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti ya xokóyoke.

⁴ Ako tôpi kó'iyevoku exóneti íparaxeovike Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti, véxone vitúkea ítukeke Itukó'oviti, itea poéhaxo ne porexó'oveati. Énomone ne Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti. ⁵ Kúteanemaka koeku ákoyea tôpi ítukexeovike ne Itukó'oviti, itea poéhaxo ne Vúnae. ⁶ Ákomaka tôpi kixoaku úti vikó'ítukexea ne vípara, itea poéhaxo ne Itukó'oviti, enepone ko'ítuketi xoko uhá koeti úti, enepone kousókoatímaka uhá koêti ne itukéti. ⁷ Enepone véxone vitúkea póhutihiko úti ítukeke Vúnae, pónevike Sasá'iti Omíxone, ikó'íparaxinoveake motovâti kóukoponeokoko úti ikéneke Itukó'oviti. ⁸ Vo'oku ápe xâne éxoti koyúhoyea xapa xâne ne exóneti íhae xoko Itukó'oviti, ikó'íparaxoake Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti. Kene po'ínuhiko,

ikó'iparaxoa Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti éxea kouhapu'ikino po'ínuhiko xâne isoneûti íhae xoko Itukó'oviti. ⁹Kene po'ínuhiko xâne, ikó'iparaxoa Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti itúkeovo hána'iti kuvóvoti Itukó'oviti. Koatímaka énomopone ne Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti iko'iparaxo po'ínuhiko xâne xunakóti koíteovo ka'arínethihiko. ¹⁰Kene po'ínuhiko, itúkea iyupánevoti ko'iparahiko. Ina apémaka ne ko'ipârati koyúhoyea xapa xâne koekútihiko éxokoake Itukó'oviti. Kene po'ínuhiko, ko'ipara éxea úkeaku ne yuhôti, itúkeovo ukeâti xoko Itukó'oviti, áko'o itúkeovo pó'iti úkeaku. Ina apémaka ne xâne ko'ipârati éxea koyúhoyea inámati yuhôti ákoti exoâti kixó'ekone. Kene po'ínuhiko, ko'ipara éxea kouhapu'ikopea kixó'ekone ne yuhôti kuteâti. ¹¹Itea poéhaxo ne ko'itúkeati uhá koêti ra koekúti, enepone Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti. Pohú pohu kíxoa pôrekexea póhutihiko kuteâti ínixone unátiyeya ikó'iparaxea.

Kutí koe póhutipone koxe'úti ne kutípotihiko Kristu

¹²Yoko kuteâti koxe'u úti poéhayea, itea kóyeane enó'iyea iháxakexoku, yoko kuteâtimaka itúkeovo póhuti koxe'úti itukôa uhá koêti ne iháxakexoku, énomonemaka koéneye úti ikéneke Kristu. ¹³Vo'oku poéhaxo ne Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti, enepone kasasá'ikopoti uhá koeti úti, porexó'ovitimaka vitúkeovo kuteâti póhutipone muyôti ikéneke Vúnae, yusíkotí vitúkeovo júdeu, áko'o ákoyea vitúkapa, yusíkotimaka vitúkeovo akaúti, áko'o ákoyea vitúkapa. Poéhaxomaka ne Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti ovo'ó koe'éviti, enepone kutí koeti koati únati úne vítoponovope, enepone yupihóvoti kouhepekeovi.

¹⁴Yoko hainámaka póhutine kó'iyevoku yoko póhutine itúkovo ne muyo úti, itea éno iháxakexoku, koane ako akútikoko itúkovo ne póhutihiko. ¹⁵Nánimeá ákoye enepo akahá'a haxákeovo muyo úti ne heve úti vo'oku ákoyea itúkapu vo'úti? Yusíkotini kahá'ayea, itea kóyeane itúkeovo poixo'o muyo úti. ¹⁶Nánimeá ákoye akahá'amaka haxákeovo muyo úti ne keno úti vo'oku ákoyea itúkapu ukêti? Yusíkotini kahá'ayea, itea kóyeane itúkeovo poixo'o muyo úti. ¹⁷Itukápuni ainovó koeti ukêti ne muyo úti, ákoni omótova kámea úti. Koáneni ainovó akôe kenôti, ákoni omótova voméhoyea. ¹⁸Itea pahúkoa Itukó'oviti ápeyey koxé'uke úti ne póhutihiko iháxakexoku kuteâti ínixone unátiyeya. ¹⁹Eneponi akutíkoko ne uhá koeti iháxakexoku muyo úti, ákoni itúkapu muyôti yanê'e. ²⁰Kaná'uti ákoyea tôpi iháxakexoku muyo úti, itea kóyeane poéhayea ne muyo úti.

²¹Nánimaka ákoye eneponi “Ako ongónokopi” ixâ vûke ne vo'u úti? Koáneni “Ako ongónokopi” ixâ tuti úti ne heve úti? ²²Itea ya koêkuni kó'iyeaneyey, enepohikone iháxakexoku muyo úti vínixone ákoyea itápana unako koêku po'ínuhiko, kóyeane kónokea úti. ²³Koáne ne iháxakexoku muyo úti ákoti úhene, koati katarákoati úti. Koáne ne teínokoe úti noíxeokono, vitúkinoá rama'úxoati. Yane, inamá'axone kouhé'ekoa úti. ²⁴Itea enepone iháxakexoku muyo úti ákoti teiná úti noíxeokono, ako apásika kíxeaneyey úti. Yoko enepone kíxoaku Itukó'oviti itúkea ne muyo úti, kixínoakeneyey porexoâti yupíheovo katarakeovo ne iháxakexoku muyo úti ákoti itapána unako koêku ne po'ínuhiko iháxakexoku. ²⁵Kixínoakeneyey Itukó'oviti, maka hákone pihi'íkoko ya kónokeovohiko,

kaha'aínoatihiko koúkoponeokoko yane kixoku itúkeovo ne póhutihiko, ya koeku kutikokó kó'iyeahiko kátarakeokoko. ²⁶ Yane, atiú'i koêku ne póhuti xapákuke, eópamaka uhá koeti po'ínuhiko kuteâti eópone nê'e. Koane kauhé'ekakana póhutiya, kutí koémaka kíxeokononeye uhá koeti po'ínuhiko.

²⁷ Itínoe póhutipone kutí'iyea itínoe muyo Kristu koeku itúkeovo énomone kotúti úti. Yoko péhutinoe, hane kénye kuteâti iháxakexoku mûyo. ²⁸ Kúteanemaka koêku ya xapákuke uhá koeti kutípoti Jesus, enepone ho'uxínovati ne ítuke: Inúxotike, koúsokoa Itukó'oviti neko inúxotihiko noívoe Kristu, páhoe koyúhoyea emó'u, enepone ápostuluhiko. Ikénepoke nekôyo, koúsokoamaka Itukó'oviti ne porófetahiko, enepohikone koyúhote éxokoake Itukó'oviti koyúhoyea xapa xâne. Kene ikénepoke nekôyohiko, koúsokoamaka Itukó'oviti ne ihíkaxeati emó'u. Ina keno'ókomaka ne itúkoti hiko iyupánevoti, koáne ne koitóvotihiko ka'arínети, yóko'omaka ne éxoti huvó'oxea po'ínuhiko, koánemaka ne éxoti inúxino itukéti, yóko'o ne ko'ipâрати koyúhoyea po'i kó'iyeeovoku yuhôti ákoti exoâti kixó'ekone. ²⁹ Ako ainovó ákoe ápostulu. Ákomaka ainovó ákoe porófeta, itukovo ihíkaxoti emo'u Itukó'oviti, itukovo itúkoti iyupánevoti. ³⁰ Ákomaka uhá ákoe itúkeovo ko'ipâрати éxea koíteovo ka'arínети, itukovo ko'ipâрати koyúhoyea po'i kó'iyeeovoku yuhôti ákoti exoâti kixó'ekone, itukovo ko'ipâрати koûrapu'ikino po'ínuhiko xâne kixó'ekone ne yuhôti kuteâti. ³¹ Kéxuna'ixapuikopo yopósiki xoko Itukó'oviti ne koati únatinoe iparáti iparaxeovike.

Yoko enepone koati únateoxo ya uhá koêti, énomone ne ngoyúhoinopike-noemo kó'oyene.

Seanákoti

13 Mani motovâti énjea ngoyúhoyea uhá koêti ne yuhôti koyúhone xâne yara uhá koeti kúve meum, koánemaka ne yuho ovoxé Itukó'oviti íhae vanúke, enepone ánuhiko, itea eneponi hákoti indukovo seánati, mani kutí ngoeti koati hónoti emo'u tóhe ixukovohí koêti, itukovo koati hónoti emo'u pé'utinoe haváva ixukohí kixonéti. ² Yusíkotinimaka ngo'íparayea ngoyúhoyea xapa xâne koekúti hiko éxokonuke Itukó'oviti, itea eneponi hákoti indukovo seánati, ákoni itóponone nê'e. Koane eneponi enjá uhá koeti kixovókuti yupihóvoti hé'oneovo, ákoti po'i xâne exoâti, koane uhá koeti exóneti apêti, itea eneponi hákoti indukovo seánati, ákoni itópoinonuke. Kúteanemaka koeku eneponi indukupu hána'iti kuvóvoti Itukó'oviti kutí'inoke mani itúkoti emó'um ne koati hána'iti mopô, eneponi mbahuká ahíkuxeova ne ókoku, ákoni itóponone nê'e eneponi hákotimaka indukovo seánati. ³ Yusíkotinimaka heú ngíxea mbôrekexea índukevo ne ákoti apeínoati, koane usó ngóyeyea oró'onginovo po'i xâne yúkuke, anje'ókopati motovâti íteovo, itea eneponi hákoti itukovo vo'oku indúkeovo seánati, ákoni itópoinonuke.

⁴ Enepone kaná'uti seanákoti, enepone koati kaná'uti ákoyea omótova vokóvo ne po'ínuhiko xâne, harâ'a: Koati ákoti vímauvo, váhatimaka vitúkino únati po'ínuhiko xâne. Ákomaka ópoe'ainoa visóneu ne koêkuti xâne vo'oku víyokeova ne unako koêku. Ákomaka viháyu'ikapapu. Ákomaka kapáyasakinapa úti ne po'ínuhiko xâne. ⁵ Utímaka xâne koyúseoti kixoku itúkeovo. Ákomaka

ôpoeane unako koeku ûti vopósi'ixo, itea vopósi'ixinoamaka unako koêku ne po'ínuhiko ûti. Ákomaka í'imaikovo vâkoe, koane ákomaka vunâka visónেকে ne koêkuti kotivé'eviti. ⁶Ákomaka aélokea vokóvo pahúnevo ne po'ínuhiko xâne, itea elókea vokóvo ne ponóvoti kixovókuti. ⁷Ako vímaxapa ne uhá koeti tiú'iti koekúti tokópone ûti. Poéhanemaka únati koekúti vupákino ne po'ínuhiko xâne. Ákomaka vímaxapa kúxoixea ûti kóusokeovo ne kúxoixone ûti, koane vítoa tarú'uxea ûti uhá koeti koekúti.

⁸Ákomo uké'eyeaku ne ákoyea omótoovokoko vokóvo. Itea enepone koyúhoyea ûti xapa xâne ne ihíkavoti éxokovike Itukó'oviti, apêtimo hunókoku nê'e. Koánemaka ne koyúhoyea uti po'i kó'iyevoku yuhôti ákoti exoâti kixó'ekone, apêtimakamo hunókoku nê'e. Kúteanemaka koêku ne kó'exoneyea ûti koekúti yara kúveu mêum, simotímo káxe áko'oyeakunemo nê'e. ⁹Enepone véxone kó'oyene, ako apáya'ina, vo'oku êno po'ínuhiko koekúti ákoti vexâ. Kúteanemaka ne koyúhoyea uti xapa xâne ne éxokovike Itukó'oviti, enómaka po'ínuhiko koekúti kuteâti ákoti vexâ. ¹⁰Itea simapúne ne káxe iyúseopeakumo uhá koêti, yanê'e hunókokunemo ápeyea poixô'o ákoti vexâ.

¹¹Noixó íxea râ'a: Enepo indukóvoiko kalivôno, enepone ngoyúhoyea koane eómbone yoko ngxoku ngo'ísoneueya, aínovo kuteâti itúkeovo kalivôno. Itea mbaya'íne, ákone angútea itúkeovo kalivôno. ¹²Vo'oku yara koeku kó'oyene, kutí koe komomâti ûti noixeôvoketike ákoti koati unátiyea. Itea simapúne neko káxe, kutí koetímo enepo noinoné kixóixokokoko ûti ákoti itopâti. Yara koeku kó'oyene, ápe ákoti enjá, itea yaneko káxe, heú ngxoâtimo

énjea, kuteâti koeku heú kíxea éxea ngxoku indúkeovo ne Itukó'oviti.

¹³Anéyeiko ra kúveovo ûti, yóko'o ra kúxoixea ûti ne véxone kóusokeovomo, koánemaka ra ákoyea omótoovokoko vokóvo. Itea enepone koâti únati ya uhá koêti, énomone ne ákoyea omótoovokoko vokóvo.

Unatí'oxo véxea koyúhoyea uti emo'u Itukó'oviti xapa xâne

14 Itíkapuikoponoe ákoti omotóvokoko okóvo, koane yépemamaka Itukó'oviti ikó'iparaxeopinoe yéxone itíki ítukeke, ínapoxo ne keyúhoyi xapa xâne ihíkavoti kóuhapu'ikinopike Itukó'oviti. ²Vo'oku enepone koyúhoti po'i kó'iyevoku yuhôti ákoti exoâti kixó'ekone, haina xâne yúho'ixo, itea koati Itukó'oviti yúho'ixo, vo'oku ako xâne exeâti yúho. Koáhati koyúhoti kaná'uti kixovókuti poréxoake Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti koyúhoyea ákoti exoâti kixó'ekone. ³Itea enepone xâne koyúhoti ihíkavoti kóuhapu'ikinoake Itukó'oviti, koati xâne yúho'ixo. Yoko eneponê'e, kóukoponea xâne ikéneke Itukó'oviti itúko, koane enéeahiko yoko kóuhepekea isóneu ikéneke Itukó'oviti. ⁴Kene xâne koyúhoti po'i kó'iyevoku yuhôti ákoti exoâti kixó'ekone, ihuípinovane ne koyuhoâti. Itea enepone koyúhoti xapa xâne ihíkavoti kóuhapu'ikinoake Itukó'oviti, porexo uhá koeti po'ínuhiko xâne ya imokóvokutike kóukoponeovo ikéneke Itukó'oviti.

⁵Ehá'ani uhá ké'iyi peréxikono keyúhoyi po'i kó'iyevoku yuhôti ákoti exoâti kixó'ekone. Itea enepone koâti anjá'inopinoe, énomone keyúhoyi xapa xâne ihíkavoti kóuhapu'ikinopike Itukó'oviti. Vo'oku enepone koyúhoti ihíkavoti kóuhapu'ikinoake Itukó'oviti, yupihóvone unátiyea ípara yane

ko'iparayea koyúhoyea po'i kó'ieovoku yuhôti ákoti exoâti kixó'ekone. Itea enepo áva exoâti koyúhopinoa po'ínuhiko xâne ya imokóvokuti kixó'ekone ne yuhôti kuteâti, hainápo únatimo, maka uhá ákoene xâne imokóvokutike ukóponea ikéneke Itukó'oviti vo'ókuke. ⁶Itínoe mbo'ínu xoko Kristu, itukovo nzimôti xepákuke ngoyuhópoinopiti po'i kó'ieovoku yuhôti ákoti exoâti kixó'ekone, ákoni itópoinopike. Má'aina itukapu ihíkavoti kouhapu'ikinonuke Itukó'oviti ngoyúhopoinopinoe, hainápo mani apêti itópoinopike. Kúteanemaka koêku áva po'i exóneti ukeâti xokóyoke omínombikenoe, áko'o itukovo po'i kouhapu'ikinonuke Itukó'oviti, áko'o itukovo kaná'uti kixovókuti nókone uti véxea hó'eke úti.

⁷Noixó íxea ne huxôe kuteâti étakati, áko'o árpa ákoti okoyúho, itea oxôvo, ápe emó'u. Kene eneponi opoéha koêku ne híyeu emó'u, ákoni iyúsea óxokena, haína? Hainâra koéneye. ⁸Kúteanemaka koêku ne huxo húndaru, enepone kornéta kixonéti. Enepo hákotimo koyúseokono óxeovo, enepo ihaxíka húndaru xapa isukókoti, ákomo éxa húndaru itúkeovo ihaxíkokonoti. ⁹Énomonemakamo kénenoeye. Enepo hákoti keyúho emo'úti éxone po'ínuhiko úti, yanê'e namo kixoaye éxeahiko yiúho? Kutí ketímo xâne koyuhóheoti. ¹⁰Ako yumáxapu kó'ieovoku yuhôti yara kúveu mêum yoko áinovo koati iyúseoti kíxone. ¹¹Itea enepo hákoti enjôa yúho ne yuhó'ixonuti, kutí ngoinoâti íhae po'i poké'e, pó'iti emo'úti yúho, epó'oxo kutí koetímakamo íhae po'i poké'e ne yuhó'ixonuti, pó'itimaka emo'úti koyúho. ¹²Kúteanemaka koêku yane kehá'ayi ápeyea ikó'iparaxeopike Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti, yéxone itíki ítukeke Itukó'oviti. Yusikóne yopósiki inúxotike ya uhá koêti ne iparáti

koukóponoatimo ikéneke Itukó'oviti ne po'ínuhiko xâne égerejake.

¹³Yanê'e, enepone koyúhoti po'i kó'ieovoku yuhôti ákoti exoâti kixó'ekone, yusikóne épemea Itukó'oviti poréxeamaka éxea kixó'ekone, motovâti koúrapu'ikinoa ne po'ínuhiko xâne. ¹⁴Vo'oku itukovo indúkoti orásau na po'i kó'ieovoku yuhôti ákoti exoâti kixó'ekone, koati Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti yuhó'ixo Itukó'oviti ya njokóyoke, itea ako íta inzóneu éxea koêku. ¹⁵Ná'ikopomo ángoeye? Indúkotimo orásau na koeku itúkeovo Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti yuhó'ixo Itukó'oviti ya njokóyoke ákoti indâ énjea kixó'ekone ya inzóneuke, koane yunzó'ixotimakamo Itukó'oviti ya exoâtike inzóneu. Kúteanemaka koêku imongóvo. Imongóvotimo koeku itúkeovo Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti imokóvo ya njokóyoke ákoti indâ énjea kixó'ekone ya inzóneuke, koane imongóvotimakamo ya exoâtike inzóneu. ¹⁶Itukovo iheyú'ikoti Itukó'oviti koeku itúkeovo ne Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti koyuhô ya xikóyoke, keyúhoti emo'úti ákoti exoâti kixó'ekone, namo kixoaye "Amém, énomone ákoeneye" kó'iea ne xâne xepákuke ákoti ípara kuteâti, enepo yuke'éxa íkero'ixivo xoko Itukó'oviti? Koáhati ákotimo exâ ne yiúho. ¹⁷Kaná'uti mbiú kíxi íkero'ixivo xoko Itukó'oviti, itea akó'oti huva'áxa po'ínuhiko xâne, vo'oku ákoyea éxa ne yemó'u. ¹⁸Koati ingoró'ixovoti xoko Itukó'oviti vo'oku ngo'iparayea ngoyúhoyea po'i kó'ieovoku yuhôti kuteâti, epó'oxo xunané'e njokóyoke yane uhá ketínoe. ¹⁹Itea ya imokóvokutike, yusikóne ngoyúhoyea kali singu koeti emo'úti ya exoâtike inzóneu motovâti ínzikaxea po'ínuhiko xâne, yane ákoyea yumáxapu yúnzo ya

po'i kó'ieovoku yuhôti ákoti exoâti kixó'ekone.

²⁰ Itínoe mbo'ínu xoko Jesus, hako kutí kenôe kalivôno ya kixeku itíki iséneu. Itea ya váhereke kixovókuti, hainápo kutipasí yákoe koati inámatiko kalivôno ávoti éxoneya. Kene ya kixeku itíki iséneu, kutí yákoe úsotine xâne éxotine kixoku pónea isóneu. ²¹ Yane Ponóvoti Kixovókuti yútoe Muíse, ha kôe yuho Itukó'oviti:

“Hanemo veínoam yúnzo'íxea ra xanéhiko íhae yáye enepomo ingaitapanahiko kotíveti, xanéhiko íhae po'i poké'e koyúhoti po'i kó'ieovoku yuhôti ákoti itukapu éxone xanéhiko íhae yáye, itea kóyeane ákoyeamo akútiponuhiko” kôe Vúnae. *Izâiya 28.11-12*

²² Yane iyusé kóyeikopo itúkeovo hoénaxovope xunako Itukó'oviti ne koyuhó'ieati po'i kó'ieovoku yuhôti ákoti exoâti kixó'ekone. Itea haina hoenáxovopeti xoko xâne kutípoti Itukó'oviti. Koati hoénaxovope xunako ipíhponope Itukó'oviti xoko xanéhiko ákoti akutípea emó'u. Kene ne yuho xâne koyúhoti ihíkavoti kouhupu'ikinoake Itukó'oviti, koati koukóponoti xanéhiko kutípoti emó'u Itukó'oviti, kene haina vo'oku xâne ákoti akutípo Itukó'oviti ápeino nê'e.

²³ Itukapu he'uxínovotinoe itúke Itukó'oviti ina tirixápuno keyúhoyi po'i kó'ieovoku yuhôti ákoti exoâti kixó'ekone, ina urúkapu xâne ákoti itukapu íhae xepákukenoe, itukovo xâne ákoti êxa emo'u Itukó'oviti, koyuhópitinoemo itíkivo pepokéxovoti.

²⁴ Itea enepo yokoyúhonoeh ihíhauvoti kouhupu'ikinopike Itukó'oviti, ina urúkapu xâne ákoti itukapu íhae xepákukenoe, itukovo ákoti êxa emo'u Itukó'oviti, yu'oxeâtimo isóneu emo'u Itukó'oviti, koane inixópovotimo itúkeovo pahukóvoti vo'oku yíúhonoeh.

²⁵ Kouhápup'ikinokonoatimo ne isoneûti oveâti isóneuke ákoti po'i exoâti. Yane ipuyúkexotimo iháyu'íkea Itukó'oviti, koane koyuhoâtimo itúkeovo koati kaná'uti ápeyea Itukó'oviti xepákukenoe.

Konókoti kóyuseyeovo itúkeovo ne uhá koeti xâne ya imokóvokutike

²⁶ Ná'ikopomo koéneye, itínoe mbo'ínu xoko Jesus? Enepo he'uxínovonoeh itúke Itukó'oviti, ápe po'ínu úti imokóvoti. Kene po'i xâne, anêko ihíkavoti hó'eke úti áha íhikaxea. Ina apémaka xâne koyúhoti ihíkavoti kouhápup'ikinoake Itukó'oviti. Ina keno'óko po'ínu koyúhoti po'i kó'ieovoku yuhôti ákoti exoâti kixó'ekone. Ina apémaka kouhápup'ikoati kixó'ekone neko yuhôti. Uhá koeti nê'e, itúkapuikopo koukóponea po'ínuhiko úti ikéneke Itukó'oviti itúkinokono.

²⁷ Kene enepo áva xâne xepákuke koyúhoti po'i kó'ieovoku yuhôti ákoti exoâti kixó'ekone, ako yusíka anú'ukea pí'âti, áko'o mopo'âti koyuhoâti kuteâti nê'e. Epó'oxo konókoti ahe'ó ahe'o kíxeokoko ne koyuhoâti. Ako yusíka xane-xané kíxeokoko koyúhoyea ne uhá koêti ya póhuti pího. Koane konókotimaka ápeyea koyuhópati kixó'ekone neko yuhôti. ²⁸ Kene enepo hákoti xâne ko'ipâratí éxea koyúhopea ne kixó'ekone, yusikóne yunú kóyeyea kúveuke imokóvokuti ne xâne mani koyúhoti po'i kó'ieovoku yuhôti kuteâti. Yusikóne itúkea orásaum ya isóneuke yuhó'ixoti Itukó'oviti ákoti kahanáka emó'u. ²⁹ Kene ne koyúhoti ihíkavoti kouhápup'ikinoake Itukó'oviti, ópohane pí'âti, áko'o mopo'âti koyúhoti, koékune. Kene ne po'ínuhiko xâne êgerejake, apásikahiko éxea úkeaku ne yuhôti itúkeovoxo ukeâti xoko Itukó'oviti áko'o ákoyea.

³⁰ Enepo áva po'ínu úti vatá koyêtiya

simó koati koûrapu'ikinoake Itukó'oviti, nókone koyúhoyea xapa xâne, konókoti kóyunukeovo ne inúxoti koyúhotei motovâti koyúhoyea ne pô'i. ³¹Vo'oku motóva heú ké'iyi keyúhoyinoe koúhapu'ikinopike Itukó'oviti, ahe'ó ahe'o kixekókoti, motovâti heú ké'iyi ápeyea inámati yéxone xoko Itukó'oviti, koane motovâtimaka kékuna'ixikoko ikéneke Itukó'oviti. ³²Yoko koati motovâti sayá'ikopeovo ne xâne koyúhotei emo'u Itukó'oviti. Ápe xunáko koyúhoyea koane kóyunukeovo. ³³Vo'oku haina ahá'inovi Itukó'oviti ákoyea úxepaka koeku ûti ya imokóvokutike, itea kahá'a kóyuseyeovo vitúkeovoya.

Kúteanemaka koêku ya uhá koeti imokóvokuti xapa kasása'iupo Itukó'oviti, ³⁴konókoti yunúkú kóyeyea ne senóhiko imokóvokutike. Ako yusíka koyúhoyea. Konókoti itúkeovo kutípotei kuteâti koeku íhikaxeovi ne Ponóvoti Kixovókuti yútoe Muíse. ³⁵Itukovo kaha'âti éxea koêku ne íhíkavoti, épema'ika íma seâpa óvokuke, vo'oku mani hána'iti téyapana enepo okoyúhohiko imokóvokutike.

³⁶Poé'ainoamea iséneu ra yúnzo pe'okoâti yéxi ponóvoku ra koekúti ya undíke? áko'o ikitíxatimea koati úkeaku ne kaná'uti kixovókuti emó'uke Itukó'oviti xepákukenoe, koane poéhayeané itínoe ápeino ne emo'u Itukó'oviti. ³⁷Enepone xâne inixópovoti itúkeovo koyúhotei íhíkavoti koúhapu'ikinoake Itukó'oviti koyúhoyea xapa xâne, koáne ne xâne inixópovoti itúkeovo kuri'ókovoti Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti, exoâtimo itúkeovo koati páhoenopi Vúnae ra yúndoenopinoo. ³⁸Itea enepone xâne ákoti itúkoake ra yúndoe, enomónemo ako itúkokonoke nê'e.

³⁹Énomone ngixínopi, itínoe mbo'ínu xoko Jesus, yusíkea itúkeovo keyúhoyi

íhíkavoti koúhapu'ikinopike Itukó'oviti keyúhoyi xapa xanéhiko, kehá'axo ke'íparayi. Kene ne xâne koyúhotei po'i kó'iyevoku yuhôti ákoti exoâti kixó'ekone, hako seya'íkoa. ⁴⁰Itea uhá koeti itukéti ya imokóvokuti, konókoti kóyuseyeovo koane póneovo koêku.

Kixó'ekone exépukopea Jesus ukópea xapa ivokóvoti

15 Itínoe mbo'ínu xoko Kristu, ngahá'ainopinoo puyákoponeova yokóvo ne inámati íhíkavoti koyúhotei koeku Jesus ngoyúhoinopike, enepone kitíponenoe yoko hékone tukú koeti kó'oyene. ²Énomonemaka porexópi yenópimo xoko Itukó'oviti, enepo hákotimo kirikôa héki ne ínzikaxopike kuteâti koeku héki inâ nemukoânœ. Kene hákoti koen'é'eye, koati itukohí kixeâti héki inúxotike.

³Enepone íhíkavoti éxokonuke Itukó'oviti, enepone koati nokonéti kutípeokono ya hó'êke ûti, enepone ínzikaxopikenoemaka yanekôyo, énomone ne koêti: Ivókinovovi Kristu porexópoti ésa'i pahúnevo ûti, kuteâtimaka kó'iyea yane yutoéti emó'uke Itukó'oviti, ⁴koane ekóxokonomaka, itea exépukopo ukópea xapa ivokóvoti ya mopó'apeke káxe, kuteâtimaka kó'iyea emó'uke Itukó'oviti. ⁵Éxokopovomaka Péturu, koáne ikénepoke éxokopovomaka po'ínuhiko íhíkau, eneponeko nduse koêti. ⁶Ikénepoke, ápemaka po'ínuhiko ûti xoko Vúnae noixópatimaka ya póhutike pího. Yoko anú'uko singu koeti séndu nekôyohiko. Xapákuke neko noixópati, enoné'e apêtiko, itea ívohikovone po'ínuhiko. ⁷Yane noixopamaka Teâku. Ina noixópatimaka uhá koeti ápostulu, enepohikone páhoe Vúnae koyúhoyea emó'u xapa xâne.

⁸Yane koati íkenétike, ínamaka exókopovonu, undi ákoti kuxoâti

kó'iyeaneye kuteâti koeku kalivôno veó koêti ipúhikea. ⁹Vo'oku undi koati yupihóvoti ákoyea itóponone xapákuke ne po'ínuhiko ápostulu. Ako omóndokea ínzaxeokono ápostulu vo'oku êno ingoitoponeahiko kotíveti ne ho'uxínovoti ítuke Jesus nóvo, ngaha'âti ungé'exea. ¹⁰Itea enepora ngoépoku kó'oyene, koati vo'ókuke ne hána'iti seánakonu Itukó'oviti njokóyoke. Yoko ako porehí íxana ra hána'iti seánakonu. Ápe pôreupo, vo'oku undíne yupihóvo ko'ítukeya ya uhá koeti po'ínuhiko ápostulu, páhoe Vúnae koyúhoyea emó'u. Itea haina ûndi kixopóvoneye. Koatíne hána'iti seánako Itukó'oviti ko'ítúke ya njokóyoke. ¹¹Ákomaka yuvâti ítúkeovo ûndi perekáxo, áko'o ítúkeovo po'ínuhiko ápostulu, koati énomone koyúho uhá koeti úti, yoko énomonemaka kitíponoe.

Kaná'uti exépukopeamo ne xanéhiko ukópea xapa ivokóvoti

¹²Koeku koyúhoyea úti xapa xâne kaná'uyea exépukopea ne Jesus ukópea xapa ivokóvoti, ná'ikopo koeti ápeino xâne xepákukeno kuyuhoâti ákoyeamo exépukapa ne ivokóvoti? ¹³Eneponi akoéneikopoye ákoyeamo exépukapa ne ivokóvoti, ákonikopomaka akána'u exépukopea ne Kristu. ¹⁴Kene eneponi hákoti kanâ'u exépukopea ne Kristu, ákonikopo itóponone ne koyúhoyea úti koeku Jesus, epó'oxo ákonimaka itópoinopike kitípi. ¹⁵Koane enepone koyúhoino uti Itukó'oviti, mani ainóvotikopomaka yuhôti semekékexoti, koeku koyúhoyea úti ítúkeovo koéxepoepo Itukó'oviti ne Kristu ukópea xapa ivokóvoti. Yoko ákoni íxaneye Itukó'oviti eneponi hákoti exépukopo ne ivokóvoti. ¹⁶Koáne, eneponi hákoti exépukopo ne ivokóvoti, ákoni akána'u exépukopea ne Kristu. ¹⁷Eneponi

akaná'umaka ákoyea exépukapa ne Kristu, ákonikopo itópoinopike kitípine, koane mani pahunévotike yóvoheixoiko ákotine yasasá'ipi ne pehúnevo. ¹⁸Haina póhutine nê'e, itea enepone ivohíkovotine kutípoti Kristu, mani evókovotine yonópotihiko ipihóponovokutike. ¹⁹Eneponi

itukápuikopo póhutine yara kúveu mêum ápeyea kúxone úti xoko Kristu, mani uti koâti kixeóvovoti ya uhá koeti xâne yara kúveu mêum.

²⁰Itea koati kaná'uteoxo exépukopea ne Kristu ukópea xapa ivokóvoti. Koati énomone itukóvo inúxoti exépukopotiti ya uhá koeti ivokóvoti exepúhikopotimo. ²¹Vo'oku kuteâti koeku turíxeovo ápeyea ivokóvoti yara kúveu mêum vo'oku póhuti hóyeno, énomonemaka koéneye ápeyea exépukopotimo ukoepâti xapa ivokóvoti vo'oku po'i hóyeno. ²²Kuteâti ítúkeovo vo'oku Ádaum ivókinovo ne uhá koeti xâne, énomonemaka koéneye ítúkeovo xoko Kristu exépukopeamakamo ne uhá koeti xâne. ²³Ápe ne koati inúxoti, ina keno'óko ne po'ínuhiko ikénepoke. Kristu inuxô exépukopo ukópea xapa ivokóvoti. Ikénepoke, ina keno'ókomaka ne kutipoâti. Exepúhikopotimakamo nê'e aukápapu Kristu. ²⁴Yane kousókovotinemo uhá koêti, koane uke'éxeatinemo Kristu xunáko ne tutíyehiko koêkuti pahúkoku, enepone uhá koeti pahúkoti ákoti inixákana híyeu vanúke, koánemaka ne inixóneti yara poké'e, yóko'omaka ne koêkuti po'íhiko xunákoti apêti. Ínamo kuri'ákapa Itukó'oviti, Há'a, ne natíxoku. ²⁵Vo'oku konókoti ítúkeovo Kristu natixô imókonemo apayáso ya uhá koêti, uke'éxapeanemaka xunáko ne uhá koeti anáne. ²⁶Yoko enepone vanáne uke'éxokonotimo koati ikenétike, énomone ne pevóti. ²⁷Vo'oku hara kôe emó'uke Itukó'oviti: "Poréoxa

Itukó'oviti ne Kristu payásoyea ya uhá koêti". Enepo koyûho itúkeovo Kristu payasô ya uhá koêti, iyúseo ákoyea itúkapu kixoti payásoyeamo ya Itukó'oviti, enepone porexoâti kó'ieane. ²⁸ Yoko enepo apayásone Kristu ya uhá koêti, kuri'ókopovatinemo ne Há'a, enepone porexoâti kó'ieane oúkeke uhá koêti, maka itúkapune Itukó'oviti payasô oúkeke uhá koeti koekúti.

Koati kaná'uti

koéxepukopeokonomo muyo ûti

²⁹ Kó'oyene hara ngxópinoe: Eneponi hákoti exepúkopo ne ivokóvoti, nánikopo kó'eye ne xâne ahíkovoti hó'êke ûti ya iháke xâne ivokóvotine? Eneponi hákoti exepúkopo ne ivokóvoti, nánikopo koeti áhikinovohiko ya iháke? ³⁰ Kene ûti, nánikopomaka koeti ixómoino kóxuna'ixovo ûti vínonexinovo tiú'iti koekúti ákoti kayunúkavi? ³¹ Káxe, káxe ínonenjinovo pevóti. Koati kaná'uti nê'e, itínoe mbo'ínu xoko Jesus, kuteâtímaka kaná'uyea itíkivonoe éyenjovope ikéneke Kristu Jesus, enepone Vúnae. ³² Eneponi yupíheovo ngóxuna'ixeovo índea ne êno kotíveti koekúti ya pítivokonake Éfezu, kutí koe ongópoti êno ipúhokovoti hó'openo. Itea eneponi hákoti ngúxone xoko Itukó'oviti énjone kóusokeovomo, kutínikopo itópoinonu ixómoyea ngóxuna'ixovo? Eneponi hákoti kaná'u exépukopea ne ivokóvoti, yusikónenikopo yúixeovo níkea ûti yoko vénoyeovo vo'oku poéhaneni pevóti kúxoixo ûti.

³³ Hákonoe yaupú'ikopovo yarâ'a: Koêkuti yómoti kahá'ineyea xâne ákoti kayúsea kixoku itúkeovo, koesáyu'ixokonotimakamo kixoku itúkeovo yane kahá'ineyea. ³⁴ Konókoti iyúkopeovo iséneu kuteâti motókeyea ké'iyi. Hákonenoe ixomo pehukóvo,

vo'oku ápeyea xâne xepákuke âvoti êxa Itukó'oviti. Yoko metókeano ne enepo kateyákapi ra yúnzo.

Inámatimo koépoku muyo ûti vexepúkapa vukapêa xapa ivokóvoti

³⁵ Ínani áva koêti: "Namo kixó'oye exépukopea ne ivokóvotine? Namo koépoye ne mûyo exepúkapané?" koetímeamo. ³⁶ Koati ákoti iséneu itínoe xâne koetíneye yûho! Hane ínzokoa koeku ake nonéti neóne. Konókoti ekóxeokonono inúxotike ina ihonópo. ³⁷ Epó'oxo enepo neonôe, koati áke nê'iyi kuteâti ake tiríku, áko'o itukovo koêkuti po'i ake nonéti. Kene ako ná'iyekana xúve úsotine. ³⁸ Koati Itukó'oviti itukínoa kó'ieovoku ne xuve nonéti, koêkuti ahá'inoa kó'iyea. Póhutihiko ake nonéti, itúkinoa Itukó'oviti kó'ieovoku ne xúve. Koêkuti kíxoaku Itukó'oviti, énomone koéneye kuteâti ínixone unátiyea.

³⁹ Ako akútikoko kó'ieovoku ne uhá koeti apêti omíxone yara kúveu mêum. Pó'iti koêku ne koxé'u xâne yane hó'openohiko. Pó'itimaka koeku koxé'u ne hó'openo ôti yane hôe.

⁴⁰ Pó'itimaka koeku koxé'u ne íhaehiko vanúke yane ovâti ra kúveu mêum. Eneponi úhe'ene ne íhaehiko vanúke, koati pó'iti ya úhe'enehiko ovâti ra kúveu mêum. ⁴¹ Koati pó'iti úhe'ene ne uhápu'ine káxe yane uhápu'ine kohê. Koane pó'itimaka úhe'ene ne uhápu'ine hékerehiko. Muhíkova xapákuke ne hékerehiko, ako akútikoko úhe'ene uhápu'ine koane xunáko.

⁴² Kúteanemakamo koêku exepúhikapane ne ivokóvoti. Kuteâti koeku ake nonéti inâ nokóno ákoyea akútea koêku ihonópone, énomonemaka koéneye koxe'u xâne. Pó'iti koêku ekaxápakane, yane exepúkapané. Ekoxókonone mûyo ne ivokóvoti, pihínoti imúyukea,

itea exepúkapané, itopónoatinemo ne apéyeati ákotinemo hunókoku. Ekoxókonone, ákone aúhe'eka itea exepúkapané, yupihovó koetímó úhe'ene. ⁴³ Ekoxókonone, ákone xunáko itea exepúkapané, yupihovó koetímó xunáko. ⁴⁴ Ekoxókonone, koati muyo xâne yara kúveu mêum itea exepúkapané, kutipasí koepoátinemo ne íhaehiko vanúke. Koeku ápeyea muyo xâne yara kúveu mêum, koati kaná'utimaka ápeyea múyo ne íhaehiko vanúke. ⁴⁵ Vo'oku hara kôe ne yutoéti emó'uke Itukó'oviti: “Eneponeko Ádaum, inúxoti hóyeno, poréxokono ómixekuyeovo” kôe. Kene ne simôti hunókokuke, po'i Ádaum kixonéti, enepone Xe'exa Itukó'oviti, énomone porexókono itúkeovo úkeaku ne inámati apéyeati ákoti hunókoku. ⁴⁶ Yoko haina kuteâti koeku apêti ya vanúkeke ne inuxô, itea hane inuxô kuteâti koêku yâye yara poké'e. Ikénepoke, ina keno'óko kuteâti koêku ya vanúkeke. ⁴⁷ Eneponeko inúxoti Ádaum itukéti ya móte, koati íhaene yâye yara poké'e. Kene ne pí'ape Ádaum kixonéti, koati úkeakune ya vanúke. ⁴⁸ Kuteâti koeku itúkeovo íhae yâye yara kúveu mêum neko inúxoti hóyeno, énomonemaka koéneye ne uhá koeti po'ínuhiko xâne apêti yara kúveu mêum. Koane kuteâti koêku ne hóyeno íhae vanúke, énomonemakamo koéponeye ne po'ínuhiko xâne yonopâtimakamo ne vanúke. ⁴⁹ Kuteâtimaka víkutipasikeova ne inúxoti xâne apêti yara poké'e, konokoâtimakamo víkutipasikopeova ne hóyeno íhae vanúke, enepone Kristu.

**Poe'ápoatimo múyo ne ávoti
ivakápu enepo aukápapu Jesus**

⁵⁰ Koati ngxíópitinoe, itínoe mbo'ínu xoko Jesus, ákoyeamo kalíhuina yonópea natíxokuke Itukó'oviti ne muyo xâne yara poké'e, enepone ainóvoti

naúti yoko íti. Enepora muyo úti kó'oyene vekotí'ikomo pevótike, ákomo kalíhuina yonópea xoko Itukó'oviti xoko ákoyeakunemo aúke'e.

⁵¹ Énjakapivonoé koûrapu'ikinonuke Itukó'oviti, koekúti ávoti exákana yanekôyoke. Ákomo uhá vákoe vivókeovo, itea uhá koépotimo úti ápepeamo inámapoti muyo úti. ⁵² Koati hú koetímó poé'apea ne muyo úti kuteâti hú kó'iyea ne íromíkeati. Énomonemo koéneye enepo axapápune torombétana Itukó'oviti, enepone oxóvotimo auké'ene ra kúveu mêum. Axapúne, exepúhikopotinemo ne ivokóvoti, yoko apêtihihikomo inámapotine múyo ákotinemo uké'eyeaku. Yane uhá koetínemo úti poé'apeamaka muyo úti. ⁵³ Vo'oku enepora kixeóvovoti muyo úti vekotí'ikomo pevótike, konókotikomo ápeyea inámati koépoku ákotinemo itâ pevóti. Koane enepora muyo úti kó'oyene apêtímo hunókoku, konókoti poé'apea koêku maka hákone uké'eyeaku. ⁵⁴ Yane káxe ipakápapune koêku ra muyo úti ákoyeakunemo veka pevótike, koane ákoyeakunemo aúke'e, yane tokopóvotinemo ne yutoéti ya emó'uke Itukó'oviti xoko kó'iyeku:

“Vítóane ra pevóti. Koati hunókokune ne ivokeóvoti!” koêti. *Izâiya 25.8*

⁵⁵ “Koati ákotíne xunáko ne pevóti. Ákone xunáko íkoitoponeokono kotíveti ne xâne vo'ókuke. Koati uké'etine nê'e” kôe. *Ôzeya 13.14*

⁵⁶ Eneponé ápeinoke xunako pevóti iyónopea xâne ipihóponovokutike, koati vo'oku itúkeovo pahukóvotihiko. Epó'oxo koati vo'ókuke ne Ponóvoti Kixovókuti, yutóxovoku ne páhoenokono xâne itúkea, iyúseinoko itúkeovo pahukóvoti. ⁵⁷ Itea aínapo ákoe Itukó'oviti, enepone porexó'oviti vítea xunáko ne pahunévoti koane

xunáko ne pevóti vo'oku ítukeinovi Vúnae Jesus Kristu.

⁵⁸ Énomone ngixínopinoe, ítínoe mbo'ínu xoko Kristu ákoti omotóva ongóvo: Kéxuna'ixapu ikéneke Vúnae. Itikapunoe ákoti motovâti kátavokea yara hó'e úti. Hákomaka momí yakôe ya ítukeke Vúnae, yexoâti ákoyea évakapu ne ke'ítukeino Vúnae.

Huvó'oxeake íhae Koríntu ne íhae Njúdeya

16 Kene ne tiúketi hivó'oxikemo ne po'ínuhiko kasása'iupo Itukó'oviti, hane íxeanoe kuteâti yunzó'inoa ne po'ínu úti ya imokóvokutihiko ya Ngalásea. ²Péhutinoe, hexáka ne yêho tiúketi heú koeti lúmingu. Némoe exoâmo yé'akeye ne héxae itukovo lúmingu. Uná una íxeanoe, maka hákone konôko ítixopeovoikomaka nzimané'e xepákuke. ³Enepo nzimapínenoe, mbahukoâtimo ne po'ínu úti, koékuti neívokoemo, motovâti ómea ne tiúketi hivó'oxike ne po'ínuhiko úti ya Njeruzálem, epó'oxo usó ngixinoâtimo ne koyuhópeti ómonehiko, kouhápu'ikovití itúkuponovoke ya xapákuke. ⁴Koáne enepo okonókovo, njaneâtihi komakamoya.

Áha ítúkea ne Poúlu

⁵Ungapeâne Masêdonea, vengopópitinoemo vo'oku koati apêti inzóneu ndarú'uxea Masêdonea. ⁶Ako tópi koêku kali xu'ikeneyeamo óveam xepákuke. Koímaiti herú ngíxea kaxena kásati xepákuke motovâti hivó'oxinunoe indóponea ne po'ínu yónongumo, nóngonemaka indóponea. ⁷Vo'oku yara koeku kó'oyene, ako angáha'a pohu vekó ngó'iyepinoe, itea ngúxo kali nju'ikeneyeamo xepákuke enepo itukapu ahá'inonu Vúnae.

⁸Kene óvonguikonemo yâye ya Éfezu tukú koeti kaxena ayúti, enepone Pentekósti. ⁹Vo'oku anéye êno hána'iti itukéti imihé'okinonuti ngoyúhoyea emo'u Itukó'oviti, xaneâtimaka enó'iyea okopónuti.

Koêku ne Timóti yoko Ápolu

¹⁰Enepo simapínenoe ne Timóti, yéxaka elókeyea yokóvo símea, maka aúhepene isóneu xepákuke, vo'oku koati ko'ítúkeinotimaka Vúnae nê'e nguteâtine. ¹¹Konókotimaka tíyi nê'e, koane hivá'axa motovâti káyukopeovone yâye njokóyoke ákoti yuvâti. Vo'oku ngxopâtimo aúkopeovo, koánemaka ne po'ínuhiko úti xanépone.

¹²Kene ne Ápolu, po'ínu úti xoko Kristu, enóne ngoyúhoinoa yusíkea xané'eyea ne po'ínuhiko úti noixóponopitinoe, itea ávovo akáha'a píhea yara koeku kó'oyene. Simapúne unátiyeaku yónea, kóyeenemo itóponeopinoe.

¹³Yokóhiyanavo, ítikapunoe iyukóvoti isóneu. Áxunamaka iséneu ikéneke Vúnae ákoti itevákinoe héki. Hákomaka píke, koane kéxuna'ixapunoe ikéneke Vúnae. ¹⁴Heú koeti ítikevo, itíka ya ákoyea omótovokoko yokóvo.

Koêku ne Étefana, Futunátu yoko Ákaeku

¹⁵Kó'oyene anéye anjá'inopinoe, ítínoe mbo'ínu xoko Jesus. Yéxoanoe ítúkeovo inúxotihiko hokópoti Jesus ya Ákaya ne Étefana yoko uhá koeti xâne óvokuke, koane ítúkeovomaka kuri'ókovotihiko Vúnae huvó'oxea kasása'iupohiko Kristu. ¹⁶Nghá'ainopinoe tíyi nekôyohiko koane ákoyea kepáyasakinapa. Énomonemaka yákyeneye xapákuke uhá koeti po'ínuhiko ko'ítuketi ítuke

Itukó'oviti kuteâti nê'e, enepone ha'ínehiko ûti ítukeke Itukó'oviti.

¹⁷ Koati elóketi ongóvo koeku símeonu evo Étefana, koane Futunátu yoko Ákaeku, vo'oku êno huvó'oxeonu koeku ítúkinonu kuteâti mani ítikeinonu eneponi yáva yâyeke.

¹⁸ Koati kouhépekopotihiko inzóneu koánemaka iséneu. Motókea ítúkeovo koati teyonéti xapákuke ûti ne xâne kuteâti.

Íkopovope Poûlu

¹⁹ Yúhoikopinoe ne po'ínu ûti ho'uxínovoti ítuke Itukó'oviti íhae ra poké'exa Ázea. Koati ênoti inákurukeovopi ya ikéneke Vúnae ne Ákila yoko Pirísila, koánemaka ne ho'uxínovoti ítuke Itukó'oviti óvokuke.

²⁰ Yúhoikopinoemaka heú koeti po'ínuhiko ûti xoko Jesus yâyeke.

Yíhaikakanoe, siunoné kixekókoti kuteâti kixókokoku ûti yúhoikeokoko ûti, imeâti sasá'ikoke iséneu vo'oku ítínoe kopo'ínukokoti xoko Kristu.

²¹ Enepora yúndoenopinoe kó'oyene inángurukeovopike, koati yútoe vô'um, undi Poûlu.

²² Koati konokoâti ákoyea omótova vokóvo ne Vúnae Jesus. Koékuti xâne ákoti akoéneye isóneunoa, motókea yonópeamo ipihóponovokutike.

“Ehá'ani ákoyeane ahíkapu aúkopovope ne Vúnae Jesus” ngôe.

²³ Itúkapu hána'ítike seánakovi Vúnae Jesus yóvoheixonoe.

²⁴ Uhá ngixópinoe mbahúkinopi ákoyea omótovopi ongóvo, uti kopo'ínukokoti ikéneke Kristu Jesus.

Hunókokune.

2 KORÍNTIU

*Pŕape yutóxinoa Poûlu ne
kutípoti Jesus íhae Koríntu*

Ikénepoke yutóxinea Poûlu ne 1 Koríntiu, ápemaka po'i yútoeno kutípoti Jesus yaneko pitivóko, itea ako iríkapu ya Bíbilea. Xapákuke ne íhae Koríntu yanekôyo, ápe xâne ikaxú'iti okóvo namukôa neko koyuhópeti, ikoťívexoati ne pahunévoti. Itea ápemaka po'ínuhiko xanéya okópoti Poûlu koyuhoati ákoyea itúkapu koati kaná'uti páhoe Jesus Kristu nê'e, koane ákoyeamaka yusíka sayá'ikea xâne pahukóvoti ya imokóvokutike. Yaneko yutóxinoa Poûlu, éxokovo itúkeovo koati kaná'uti páhoe Jesus Kristu, hainá'iyea kuteâti ne po'ínuhiko xâne ákoti itukápu páhoe Kristu itúkovotihiko ápostulu. Koyúhoamaka Poûlu koêku ne koati kaná'uti hokoti Jesus, koane koeku vinámapea vo'oku ítukeinovi Jesus Kristu.

1 Yundóxinopinoe, undi Poûlu, undi ápostulu páhoe Kristu Jesus koyúhoyea emó'u xapa xâne, kuteâtimaka ahá'inonu Itukó'oviti indúkea. Anéyenemaka njokóyoke ne Timóti, po'ínu ûti xoko Jesus. Pahúkinopeano ûti ra koyuhópeti, itínoe ho'uxínovoti ítuke Itukó'oviti ya pítivokonake Koríntu, koane paúkinoamaka ûti ne uhá koeti po'ínu kasása'iuvo Itukó'oviti ya uhá koeti Ákaya.

² Itúkapu hána'itike seánakopi Itukó'oviti, Ha'a ûti, yoko Vúnae Jesus Kristu yóvoheixonoe, koane úhепetike isoneûti ukeâti xokóyoke.

Íkoro'ixovo xoko Itukó'oviti ne Poûlu

³ Iháyu'ikakana ne Itukó'oviti, Ha'a Vúnae Jesus Kristu, úkeaku

uhá koeti seanákoti, úkeakumaka uhá koeti isoneûti kouhépekopoti isóneu xâne. ⁴ Koati énomone kouhépekopo visóneu ya uhá koeti tiú'iti koekúti vékoku ûti, motovâti kouhepekopeamaka uti isóneu ne po'ínuhiko xâne ya koêkuti kó'iyevovoku kotíveti koekúti tokópone. Eneпone veínovike Itukó'oviti kouhepekopea visóneu, énomonemaka veínoa ûti kouhepekopea isóneu ne po'ínuhiko xâne. ⁵ Vo'oku koati ákoti yumaxápu tiú'iti koekúti tokópone ûti, kuteâtimaka vékoku ne Kristu yanekôyoke. Yoko kuteâti itóvoku hána'iko ne tiveko koeku ûti, énomonemaka koéneye hána'iko ne kouhepekopeokono visóneu ukeâti xoko Kristu. ⁶ Itukovo koitóponovoti uti kotíveti ya itukétike, ûndi yoko nza'ínehiko, kó'inokeneye motovâtimaka hivó'oxikononoe ikéneke Vúnae koane itíkivo koítovone. Itukovo kouhépekopati Itukó'oviti ne inzóneu, koane isóneu ne nza'ínehiko, kó'inokeneye motovâti kó'iyeanemakaye iséneu ikéneke Vúnae, kutí'ínokemo iteâti víki ne tiú'iti koekúti ákoti amuyá'í iséneu, kuteâtimaka vítea vékea ûti. ⁷ Eneпone kúxone ûti ké'iyinemoye, haina kuxonetihí koêti, véxoa kousokeovomo. Kene koeku víkinoe kotívetike koekúti kuteâti ûti, kouhépekopotimakamo iséneu ne Itukó'oviti kuteâtimaka kouhepekopea visóneu ikéneke.

⁸ Itínoe mbo'ínu xoko Jesus, ngahá'a yéxinoe koêku ne kotíveti koekúti vékoku ûti, ûndi yoko njánena ya poké'exa Ázea. Koati yupihóvoti tivéko ne koekúti yonoti voukeke. Ákone xunako ûti víteovamo. Vikútixa mani vivokóvotinemo. ⁹ Ya xokóyoke ûti, mani ákotine vitóvoku, mani vivohíkovotine. Kó'inokeneye, maka hákone kuvovópovo ûti, itea itúkapune Itukó'oviti, enepone koexépukopoti

ivokóvoti kuvóvo úti. ¹⁰ Énomone koitóvovi yane êno koímaiti koekúti kahá'ati uké'exeovi. Énomonemaka kúxoixo úti koíteovovikomo ya káxehiko keno'ókoti, ¹¹ koêkumaka hivó'oxivinoe ya orásaum, yepemínoviti xoko Itukó'oviti motovâti enó'iyeamo xâne xepákukenoe ikoró'ixovoti xoko Itukó'oviti vo'ókuke ne hána'iti kixó'ovikumo Itukó'oviti ya seánakovike, enepo yumapâ orásauna ne ákoti yumaxápu po'ínu úti epemínoviti.

Ípoko isóneu ne Poûlu vo'oku mani yónea

¹² Enepone éyenjovope ikéneke Itukó'oviti, énomone énjea sasá'ieya inzóneu ákoti indukáhea ra yûnzo koeku ngó'ieya ítúkeovo sasá'iti ne ngxoku indukéovo ya xapa uhá koeti xâne, ínapoxo xepákukenoe, ákoti indukáheapu. Koati énomone koéneye ngxoku indukéovo nonékuke Itukó'oviti, hainá'ieya ya exóneti ítuke ra kúveu mêum, itea koati vo'ókuke ne seánakonu Itukó'oviti. ¹³ Ako po'i kixó'ekone ra yúndoenopinoe ákoti itukapu motovâti yéxinoa iséneu yihaikane. Yoko ngúxoá heú kixinoemo yéxi koêku, ¹⁴ kuteâti tiríxivo yéxi koeku úti kó'oyene vitúkeovo yéyexovopemo yaneko káxe aukápapu ne Vúnae Jesus Kristu, kuteâtimaka itíkivonoemo véyexovope, úndi yoko nza'ínehiko yaneko káxe.

¹⁵ Vo'oku énjeaxo kó'ieaneyé iséneunoa ra koekútihihiko, ngoúsokone inzóneu tumurí ngó'iyeamo xepákukenoe yanekôyoke, motovâti vengópeopimaka. Yane mani kuri'úxovoti ne unako kêku ikéneke Vúnae omínombikenoe. ¹⁶ Kó'inokeneyé ne ânja, mani hivo'óxonutinoe ungóponea ya Masêdonea, epó'oxo koeku ítúkeovomaka ânja vengópeopi

ungopeâti Masêdonea, mani ngaha'âti hivó'oxopinumaka yóneam Njúdeya. ¹⁷ Koeku usó'ieane inzóneu indúkea nê'e itea ako mbîha, kutí kó'inopinoemea ngoyuhóheoti. Enepo apê inzóneu indúkea koekúti, kutí kó'inopinoemea pohu isoneú ngxíone, ákoti ambasíka isóneunonu Itukó'oviti, kuteâti koeku xâne “Êm” koêti, upánini ako kaúsaka emó'u. ¹⁸ Itea ako ákoeneye. Kuteâti kaná'ueya ítúkeovo kuvovóneti ne Itukó'oviti, motóvamaka kitípi vemó'uinopinoe ákoyea ítúkapu “Êm” ngxípítinoe, koeku ápeyea inzóneu ákoyea ngaévesaka emó'um. ¹⁹ Vo'oku enepone Xe'exa Itukó'oviti, Kristu Jesus, enepone koyúhone úti xepákukenoe, úndi koánemaka Síla yoko Timóti, haina kuteâti koeku xâne “Êm” koeti itea ako kaéveseka emó'u. Koâti kuvovóneti ne Jesus. Koati kuteâti “Êm” koêti, koeku kóusokea uhá koeti páhoenoa Itukó'oviti ítúkea. ²⁰ Vo'oku uhá koeti yuho Itukó'oviti mekúke koêkumo ne ítuke xapa xâne, enepone koati yuhôti ákoti aukápapu ikéne, aínovo kousókovoti xoko Jesus. Aínovo “Êm” koêti xokóyoke. Koati vo'ókumaka ítukeinovi Jesus “Kaná'uteoxo” kó'ino úti, kutí'inokemaka ihayú'ikokonoti Itukó'oviti. ²¹ Yoko enepone koxunákoviti ikéneke Kristu, úndi yoko nza'ínehiko, énomone Itukó'oviti, enepone koxunákopitinoemaka ikéneke. Énomonemaka noivókovovi vitúkeovo ovóxe, ²² itukínovitimaka hoénaxovope vitúkeovo xanéna yaneko porexó'ovea ne Sasá'iti Omíxone ovo'ó kó'ieovi, enepone inúxoti pónevike Itukó'oviti kixó'êkinoviti kóusokinoveamo ne uhá koeti po'ínuhiko yuhó'inovi.

²³ Ya iháke Itukó'oviti, ngoyúhoinopinoe ítúkeovo koati kaná'uti ra yûnzo ávoyea aúngapapu ya Koríntu noínjoponeopinoe, vo'oku ákoyea angáha'a ngoífaxu'ikeanoe

yokóvo, eneponimea ongonókoa nzayá'ikeopinoe. ²⁴Yoko haina kaha'āti ūti kapáyasokinovopinoe ūti ya ikéneke Vúnae, ūndi yoko nza'ínehiko, kó'inokeneye ne yúnzo, itea koati vo'oku vitúkeovo huvo'óxopitinoe, kaha'aínopiti uti kurí'uxeovo elókeko yokóvo ikéneke Vúnae. Kene yane kívivo Vúnae, koati títi keyétinoe.

2 Koeku kó'ieane, ngóusokone inzóneu ávoyeamo aúngapapu hú koeti xepákuke, koeku ngónokeamea nzayá'ikeopinoe, mbuvâti ngoíkaxu'ikea yokóvo. ²Indukápuikopo koikáxu'ikoti yokóvo, kutí'ikoponi ne iko'élókexopoti ongóvo? Ákoni po'ínu ákoti itukapu itínoe, enepone ngoíkaxu'ikeake okóvo. ³Énomone kutí'inoke yundoxínopitinoe yanekôyoke, maka enepo nzimapíne, hákone ikaxú'i ongóvo ve'ókuke, itínoe mani kutí'inoke elóketi ongóvo. Koati ngutipoâti kutí'ieamo iséneu ne inzóneu elókeyeamakamo yokóvo, uhá ketínoe, enepo nzimapínoe ya elókekoke ongóvo. ⁴Vo'oku yaneko yundoxínopinoe, koati hána'iti ikáxu'iyea ongóvo koane kotíveyea inzóneu. Koati ênoti íyoyeam. Yoko haina ombosíkoti ngoíkaxu'ikeano ne yokóvo, kó'inokeneye ne yúndoenopi yanekôyo, itea koati ngaha'aínopitinoe yéxi yupíheovo ákoyea omótoovopinoe ongóvo.

Yuhu Poúlu vo'ókuke ne pahukóvoti yanekôyoke koyúseopovotine

⁵Enepone xâne ominópitinoe ikáxu'ine yokóvo vo'oku pahúnevo, haina ūndi váherexino ítuke. Koati itínoe kixóneye. Itea motovâti ákoyea yupíhapu tiú'iko ra yúnzo vo'ókuke ne kixotíneye ítuke, haina ngoyuhoâti yupíheovo kixópikunoe, itea kóyeane itóponea uhá ketínoe ne ikaxúneti okovóti vo'ókuke. ⁶Yoko motóvaikone ne sayá'ikeokonoke nê'e, koeku enó'iyea

xâne xepákuke saya'íkoati. ⁷Kó'oyene, ya koêkuni ípihiko tumúne ne seyá'iki, oránane ákoyeane ávaheixa iséneuke ne váhere ítuke, kutí kixeâti ákoyea pahúkapu nê'e. Keúhepekapinamaka isóneu, mará'ina mo yupíhapu ikáxu'iyea okóvo vo'ókuke neko ítuke ákoti aunáti. ⁸Énomone ngixínopinoe yusíkea yéxoki ákoyea omótova yokóvo. ⁹Énomonemaka yundóxinopinoe yanekôyo, ngahá'ati noínjea itíkivoxo koati itukoâti uhá koêti ne injíko'okopike. ¹⁰Yoko enepo hákotine yunakôa iséneuke ne váhere ítuke po'i xâne, ngúteanemaka. Vo'oku enepone xâne kutí ngíxone ákotine pahúnevo enepo apê pahukóvoti ngíxoneye, koati ve'ókukeno ne ngixínokeneye ya nonékuke Kristu, ¹¹maka hákone ito'óvi Satánae ya éxeako, vo'oku haina ákoti vexâ ápeyea váhere ahá'inoviya.

Ako koati úhepeyea isóneu Poúlu koeku ákoyea takapa Títu

¹²Yaneko nzimoné'e ya Torôadi ngoyúhoponea ne inámati ihíkauvoti koyúhoti koeku Kristu, mîhe'okinonu onjéne ne Vúnae Itukó'oviti indúkea ne itukéti. ¹³Itea ako áuhepe inzóneu koeku ákoyea ndakapa Títu, enepone mbo'ínu xoko Jesus. Énomone ungópoino poké'exake Masêdonea, ike íngopinevohiko po'ínu ūti xoko Jesus yane pitivóko.

Vito uhá koeti koekúti ya xunákoke Kristu

¹⁴Itea íngoro'ixinovo Itukó'oviti, enepone porexó'oviti kóyekuneyeá vítea uhá koeti koekúti ya koeku kúveovo uti Kristu. Koati ūti veínao Itukó'oviti kotóhineyea éxeokono koêku ne Kristu ya uhá koeti vékoku ūti, kuteâti koeku koati únati xêru ákoyea malíka yónoku ihópune. ¹⁵Vo'oku ya xoko Itukó'oviti, utíne ne kutí koeti

koati úheti ihopúneti kotohíneoti koeku Kristu xapa xâne. Énomone koéneye úti xapákuke xâne kasása'iupone Jesus ya pahúnevo, koánemaka xapákuke xanéhiko evókovoti, yonópotihikomo ipihóponovokutike. ¹⁶Itea xapákuke ne xâne yonópotimo ipihóponovokutike, uti kutí koeti ihopúneti kixo'êkinoati pevóti. Kene xapa xâne kutípoti Kristu, kutí koe uti úheti ihópune kixo'êkinoati inámati apéyeati ukeáti xoko Itukó'oviti. Ápeikopo motokeáti itúkea itukéti kuteáti? ¹⁷Haina uti kuteáti po'ínuhiko xâne, enepohikone pohu itukó kixoti namúkope tiúketi ne koyúhoyea emo'u Itukó'oviti. Nonékuke Itukó'oviti, uti koati ovoxe Kristu ákoti itukáheapu koyúhoyea emó'u. Yoko koati Itukó'oviti pahukó'ovi vitúkea ne itukéti.

Koati únati ne inámati kixovókuti ítukeinovi Itukó'oviti

3 Kutí kó'inopinoemea kapayá-sokopovoti úti koeku kó'iyeaneye yútoenopi úti? Konókotikopomea vómea koyuhópeti kuteáti ómone po'ínuhiko xâne? Hane ngíxo véxokopovope koeku símeopinoe úti, itukovo vómone vukopeáti xepákuke vukopóno xapa po'ínuhiko xâne. ²Ako kalíhuina! Enepone koyuhópeti vómone koyuhó'oviti, énomone itínoe. Kutí koe vomíxoneke yutóxovo. Yoko koati éxone yoko yúho'iu uhá koeti xâne. ³Koati iyúseoti itúkeovo yutoéti kouísexone Kristu koeku ko'ítukeyea uti ítuke Itukó'oviti xepákukenoe. Hainámaka tinta yutóxeovo, itea koati Sasá'iti Omíxone ne kaná'uti Itukó'oviti yutoxôa. Hainámaka mopóíke yutóxovo kuteáti koêku ne Ponóvoti Kixovókuti mekúke, itea koati isóneuke póhutihiko xâne yutóxovo.

⁴Ya nonékuke Itukó'oviti, véxoaxo kó'iyeaneye ne kixovókuti vo'oku

ítukeinovi Jesus Kristu. ⁵Kene haina apêti xunako úti, kutí'inoke vitoâti vitúkea ne itukéti, itea Itukó'oviti koxunákovi vitúkea. ⁶Énomonemaka kouséxinovi uhá koeti nókone úti ya ikéneke, motovâti koyúhoyea úti koêku ne inámati kixovókuti ítukeinovi Itukó'oviti. Yoko enepora inámati ítukeinovi, haína yutoéti kuteáti mekúke yane Ponóvotike Kixovókuti yútoe Muíse, itea ainóvoti xunako Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti ovâ. Vo'oku enepone Ponóvoti Kixovókuti yútoe Muíse, kouhupu'iko pahúnevo xâne, exókoati motókeyea yonópeahiko ipihóponovokutike. Itea enepone Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti, ikó'inamakopovi koane poréxovi inámapoti apéyeati ákotinemo hunókoku.

⁷Enepone Ponóvoti Kixovókuti yútoe Muíse yutoxóvoti pe'úkuke mopôí, enepone kouhápu'ikoti pahúnevo xâne, exókoatihikomaka motókeyea yonópea ipihóponovokutike, koati êno hána'iti úhe'ene Itukó'oviti xokóyoke inâ porexôa Itukó'oviti kutí'inoke ú'uhapu'i koyêti none Muíse. Koati vo'oku xunako uhápu'iyea, upánini pihínone uk'épea yanekôyoke, ákoinoke íta izaraelítahiko komómoyea ne none Muíse. ⁸Koeku kó'iyeaneye ne úhe'ene Itukó'oviti yanekôyoke, inamá'axo ipuhíko kó'oyene xokóyoke ne inámati kixovókuti ítukeinovi, koeku ovo'ó kó'iyeeovi ne Sasá'iti Omíxone. ⁹Enepone Ponóvoti Kixovókuti yútoe Muíse, koati kixovókuti kouhápu'ikoti pahúnevo xâne, exókoatimaka yonópeamo ipihóponovokutike, itea koeku enó'iyea ipúhikea úhe'ene Itukó'oviti yanekôyoke inâ porexókonoa, inamá'axo itukóvo êno ihayú'iuti koekúti ne inámati kixovókuti ítukeinovi Itukó'oviti kó'oyene, enepone poréxoti xâne ponópeovo

nonékuke Vúnae. ¹⁰ Énomone ngó'ino: Enepone kixovókuti yaneko mekúke ênoti úhe'ene Itukó'oviti xokóyoke, kutí koéneo koati ákoti úhe'ene nonékuke ne êno hána'iti úhe'ene Itukó'oviti ovâti ne inámati kixovókuti ítukeinovi kó'oyene. ¹¹ Vo'oku itukovo apêti êno úhe'ene Itukó'oviti mekúke xokóyoke neko kúxoti kixovókuti uke'épotine kó'oyene, inamá'axo ovâ úhe'ene Itukó'oviti ne inámati kixovókuti ítukeinovi kó'oyene, enepone ákotinemo uké'eyeaku.

¹² Koeku kó'ieane ne hána'iti kúxoixone úti xoko Itukó'oviti, véxone kóusokeovomo, ákoneoxo píka koyúhoyea úti ne emo'u Itukó'oviti.

¹³ Ako vakútea Muíse mekúke ítúko ramánone, maka hákone noixôa xanéhiko koeku kaha'ayeane uké'epea ne úhe'ene Itukó'oviti xokóyoke.

¹⁴ Itea kóyeane ákoyea iyúkapuhiko isóneu ne evo izaraelíta. Tukú koeti kó'oyene, enepo yuhoíkoahiko ne kúxoti yutoéti emó'uke Itukó'oviti, kutí koe apêtiko ramanónetiya itopâti éxeahiko koêku neko yutoéti. Poéhane kutipóhiko Kristu, ina veyopóvo ne kutí koeti ramánone itopâti éxea koêku.

¹⁵ Itea tukú koeti kó'oyene, enepo yuhoíkovovo yútoe Muíse, kóyeane kutí kó'iyea apêtiko ramanónetiya, hahakú kixeâtihiho isóneu. ¹⁶ Itea koeku ápeyea hokópoti Vúnae xapákuke, veyópovone ne kutí koeti ramanóneti itopâti éxea koêku. ¹⁷ Yoko enepone "Vúnae" koêti yâyeke, énomone ne Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti. Epó'oxo koêkuti xâne ovo'ó koêku ne Sasá'iti Omíxone Vúnae, veyópovone uhá koêti ne itopâti éxea koêku. ¹⁸ Yoko uhá koeti úti, uti kutípoti Jesus, koati kutí koeti uti xâne ákoti ramánone. Yoko kuteâti koeku noixeôvoketi enepo itopónoa uhapú'iti koeku ákoyea malíka yónoku uhapu'iyea, énomonemaka koéneye

iyúseyea xoko úti ne úhe'ene Vúnae, kutí'inoke noixeâtimaka po'ínuhiko xâne ne úhe'ene. Epó'oxo koeku komómoyeexo uti ne úhe'ene Vúnae, tumúne vóno vípokeovo kutipasí kó'iyea uti kixónovu Vúnae, koane inamá'axo uhapú'i xokóyoke úti ne êno úhe'ene ítípanevo. Yoko enepone Vúnae kixo'óvitineye, énomone ne Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti.

Ako kamúya'ika isóneu ne Poúlu ítukeke Itukó'oviti

4 Koeku poréxeovea Itukó'oviti ra ítukéti ya hána'iti seánakovike, ako kamúya'ika uti visóneu. ² Púva úti uhá koeti koekúti he'ono'ú koeti ítúkeokono, enepone koekúti pikokónoti éxeokono omínoti xâne hána'iti téyapana. Ako vitúkapu xâne aúpu'ikenati, koane ákomaka kaésayu'ixa úti ne emo'u Itukó'oviti, itea yane ponó kíxea koyúhoyea úti ne kaná'uti kixovókuti xapa xâne, véxokovo uhá koeti xâne vitúkeovo ponóvoti nonékuke Itukó'oviti. ³ Itea enepo hákoti iyusêo koêku ne inámati ihíkavvoti koyúhoti koeku Jesus, koyúhone úti xapa xâne, enepo kutí akôe rama'ú koet'íko, koati xâne yonópotimo ipihóponovokutike kó'inokeneye. ⁴ Yoko Satánae, enepone pahúkoti koeku kó'oyene yara kúveu mêum xapa xâne ákoti akutípo Itukó'oviti, énomone ikomítixoa ne xanéhiko maka hákone uhapú'i isóneukehiko ne inámati ihíkavvoti koyúhoti koeku Kristu, enepone êno hána'iti ihayú'iuti koati kuteátine Itukó'oviti. ⁵ Vo'oku enepo koyúho úti xepákuke, haina koyuhópovoti úti, itea Kristu Jesus koyúho úti, vexókopitinoe ítúkeovo yúnae, koane vitúkeovomaka yovóxe vo'ókuke Jesus. ⁶ Vo'oku enepone Itukó'oviti pahúkoti ápeyea uhapú'iti xapa hahákuti mekúke, énomone kouhápu'ikomaka

visóneu kutí'inoke vinixoâti ne êno hána'iti ihayú'iuti itípanevo Itukó'oviti kouhápu'ikovoti ya xoko Kristu.

Xoko Itukó'oviti úkea xunako Poûlu

⁷Enepora koekúti yupihóvoti unáko ítukeinovi Itukó'oviti, koati xoko úti óvo. Kutí koe unákeovo ne êno únatinoe koekúti ya póte ipunéti ya móte koeku ítúkeovo xoko úti óvo. Kó'inokeneye, motovâti íiyuse kóyeyeá ítúkeovo ukeâti xoko Itukó'oviti ne êno hána'iti xunakóti ákoti itoâti kayúmakea unako koêku, kene haina ukeâti xoko úti. ⁸Ya uhá koeti vekoku úti, ako káyunukavi kotíveti koekúti, itea ako pepákexapu visóneu vo'ókuke. Ápemaka ákoyeaku véxina visóneu vekínoake úti neko koekúti, itea ako kamúya'ika uti visóneu vo'ókuke. ⁹Ápemaka víkoitoponeokonoku kotíveti, itea ako kurí íxavi Itukó'oviti. Koati ênoti kixókonoku úti, itea kóyeane ákoyea vuké'exakana. ¹⁰Kuteâti yupíheovo tiveko kixókonoku Jesus, énomonemaka kixókononeye úti koêkuti vékoku úti, motovâtimaka iyúseyea ápeyea xoko úti ne inámati apéyeati ukeâti xoko Jesus. ¹¹Koeku vápeyeako yara kúveu mêm, kóyekune vínonexinovo pevóti vo'oku vitúkeovo ovoxé Jesus. Kó'inokeneye, motovâti iyúseyeamaka ápeyea xoko úti, uti xâne vekotí'ikomo pevótike, ne inámati apéyeati ukeâti xoko Jesus. ¹²Koeku kó'iyeaneye, káxe, káxe vínonexinovo pevóti. Itea kó'inokeneye motovâti ápeyea inámati képokunoe ikéneke Vúnae koeku víkameopi emo'u Itukó'oviti.

¹³Enepone yutoéti emó'uke Itukó'oviti: “Ngutípoa, ene kutí'inoke ngoyuhoâti” koêti, kúteanemaka koeku visóneu, kutípoamaka úti kuteâti nekôyohiko mekúke. Koane vo'oku kutípea úti, koati koyuhoâti úti, ¹⁴vexoâti koéxepukopeovimo

Itukó'oviti, enepone koexépukopo-timaka Vúnae Jesus ukópea xapa ivokóvoti, koane íseopeovimo nonékuke xané kixopópitinoemo úti, ya koeku poéhapeane úti xoko Jesus. ¹⁵Enepora uhá koeti koekúti vékoku úti, kó'inokeneye motovâti hivó'oxikono ikéneke Vúnae, epó'oxo motovâti inamá'axoyea itopóno ênoti xâne ra hána'iti seánakovi Itukó'oviti, koane motovâtimaka inamá'axoyea xu'ína xâne ikoró'ixovoti xoko Itukó'oviti kutí'inoke ihayú'ikokonotimo nê'e.

Pôreupo ne vékea úti tiú'itike koekúti, uti kuvóvoti Vúnae

¹⁶Énomone ákoino kamúya'ika uti visóneu. Yusíkti yékotixea koxe'u úti, itea kóyeane inámapea visóneu itukovo káxe. ¹⁷Yoko enepora kalihú koêti koane hú koeti koítoponeovo uti kotíveti yara koeku kó'oyene, énomonemo kutí'inoke apêti êno hána'iti ihayú'iuti koépokumo úti xoko Itukó'oviti, yupihóvotimo unáko ákotinemo uké'eyeaku. Yoko enepone unako koépokumo úti, yupihóvotimo anú'ukea tiú'iko ne kotíveti koekúti vékoku úti yara koeku kó'oyene. ¹⁸Énomone ákoino yuíxapu uti koekúti motovâti vínixea yara koeku kó'oyene, itea hara yuíxovo úti koekúti ákoti inixákana. Vo'oku enepora koekúti vínixone yara koeku kó'oyene, ákomo oríko uké'eyeá. Itea enepone ákoti omotóva vínixea, ákomo hunókoku.

5 Enepora koxe'u úti, enepora kutí koeti peno úti koeku vóvea yara poké'e, enepo itahíneapane, véxoa ápeyeamo áheopo nê'e, ítukeinovi Itukó'oviti ákoti itukapu ítuke vo'u xâne, ákotinemakamo uké'eyeaku ya vanúkeke. ²Énomone varú'ikinovo úti koêkuiko vóvea ra kúveu mêm, kaha'âtine úti vitóponea ne inámati koépokumo úti ya vanúkeke, enepone

kutí koeti inámati vípovo. ³Yoko vitukápane, ákomo vakútea xâne mahupí koêti. ⁴Vo'oku koeku vápeyeako yâyeke, koati kaná'uti kutí kó'iyea uti xâne varu'íkovoti. Koati tiú'itimaka kóyeku úti. Haina kaha'âti uti ákoyeane ne muyo úti, itea koati iyóvotine vokóvo vitóponea ne inámati koépokumo úti xoko Itukó'oviti. Yane uke'éxokonotimo ne kúxoti koeku muyo úti apêti hunókoku vo'ókuke ne inámati koépoku úti xoko Itukó'oviti, enepone inámati vápeyea ákotinemo hunókoku. ⁵Koati Itukó'oviti kousókinovea nókone ra inámati koépokumo úti xokóyoke, porexó'oveatine ne Sasá'iti Omíxone ovo'ó kó'iyevoti. Yoko énomone ne inúxoti pónévike Itukó'oviti kixo'êkinoviti kousokinoveamakamo ne uhá koeti po'ínuhiko yuhó'inovi.

⁶Énomone ákoino kamúya'ika uti visóneu, vo'oku ya koeku vápeyeako yara poké'e, véxoa ávoyea simápu kaxena vópeamo xoko Vúnae. ⁷Yoko enepora kóyeku úti itukovo káxe, énomone kúveovo úti Vúnae, kene haina vihuínovoti koekúti motovâti ínixeokono yara koeku kó'oyene. ⁸Vo'oku véxea kó'iyeaneye, énomone kutí'inoke mani unatí'inoviti kuríkoepa úti ra koxe'u úti, enepora kutí koeti peno úti yara kúveu mêum, koane pihópea úti xoko Vúnae. ⁹Énomonemaka kutí'inoke koxuná'ixovoti úti, motovâti vikó'elokexea okovo Vúnae, yusíkoti itúkeovo yâye yara poké'e, áko'o seapáne úti vanúkeke xokóyoke. ¹⁰Vo'oku konókotimo seópea uhá koeti úti nonékuke Kristu yuhaíkapavine vo'oku kixoku vitúkeovo, motovâti namúkoepa úti ésa'i ne kixoku vitúkeovo koeku vóvea yara kúveu mêum, yusíkoti itúkeovo únati, áko'o ákoyea aúnnati ne vítuke.

Koati heru'ó kixoti omíxone hókea Itukó'oviti ne Poûlu

¹¹Vo'oku véxea ákoyea ikámahixakana ne Vúnae, vopósi'ixo vítokuxea okovo xanéhiko kutípea ne kaná'uti kixovókuti. É'exo kíxoixovi Itukó'oviti, úndi yoko nza'ínehiko. Ngúxoamaka uhápu'iyea iséneuke vitúkeovoxo koati kaná'uti ovuxe Itukó'oviti. ¹²Kó'inokeneye ne yúndoenopi, haina voposíkopotimaka véxokeovopinone vitúkeovo kaná'uti ovuxe Vúnae, itea koati kaha'âti úti ápeyea éyexinovovike yokóvo, maka yéxane kixeku yimópi xanéhiko yupihóvoti ivávakea koekúti iyuseínoti po'ínuhiko xâne ya koékuni itúkeovo itípanevo isóneu ivávako. ¹³Itukovo koyuhókonoti úti vitúkeovo pepokéxovoti vo'oku yupíheovo kóxuna'ixeovo úti ya ítuoke Itukó'oviti, ako yuvâti. Koati vo'oku Itukó'oviti kó'inokeneye úti. Kene itukovo koyuhókonoti uti vitúkeovo ponóvoti kixoku isóneu, koati ve'ókukene kó'inokeneye úti, motovâti unátiyea kêkunoe ikéneke Itukó'oviti. ¹⁴Yoko koati xúnati xoko úti ne hána'iti ákoyea omótovovi okóvo Kristu kó'inokeneye vítuke, vexoâteoxo ápeyea póhuti hóyeno ivokínovoti uhá koeti xâne. Epó'oxo vo'ókuke, kutí koéne ivokóvoti ne uhá koeti xâne. ¹⁵Ivókinovo uhá koeti xâne ne Jesus, maka hákone yuixovo áha kíxeova ne xâne inámapoti ya xokóyoke, itea itúkapune Únae kurí'okopovo, enepone ivokínovoti koane exepúkopinoti ukópea xapa ivokóvoti.

¹⁶Yane ukeátine kó'oyene yara tumúneke, ákone ápahuina xâne vínixone unátiyea áko'o ákoyea aúnnati pohu vo'oku visóneunoa, uti xâne yara kúveu mêum ákoti oponóvo isóneu. Epó'oxo upánini kó'iyeaneye visóneuno Kristu yanekóyoke, ákone

ákoeneye visóneunoa kó'oyene.
¹⁷ Énomone ngó'ino: Koêkuti xâne hokópotine Kristu, koati inamápotine. Uké'epone neko kúxoti kixoku ítúkeovo, inámapone uhá koeti xokóyoke. ¹⁸ Yoko enepora uhá koeti koekúti inamápotine, aínovo ukeâti xoko Itukó'oviti, enepone kounátikopoviti xokóyoke vo'oku ítúkeinovi Kristu. Énomonemaka porexó'ovi koyúhoyea úti emó'u xapa xâne, motovâti koúnatikopeovomaka po'ínuhiko xâne xokóyoke. ¹⁹ Yoko enepora yuho úti xapákuke xâne, harâ'a: Koúnatikopa Itukó'oviti ne xâne xokóyoke, koane kotúyopinoahiko pahúnevo vo'oku ivókinovovi Kristu. Énomone ne yuhôti pónevike Itukó'oviti koyúhoyea uti, koyúhoti kixoku koúnatikopea xâne xokóyoke.

²⁰ Iyúseoneikopo vitúkeovo páhoe Kristu koyúhoinoa emó'u xapa xâne. Koeku koyúhoyea úti, kutí koe Itukó'oviti ponó kôe xapa xâne ítaikea hókea. “Ya iháke Kristu konókti keúnatikopivo xoko Itukó'oviti” koe yuho úti xapákuke. ²¹ Enepepe Vúnae Jesus ákti pahúkeovoku, ítúkovone yonópoku pahúnevo úti, motovâti ponópeovo úti nonékuke Itukó'oviti vo'oku hána'iti ítúkeinovi.

6 Koeku vitúkeovo huvo'óxoti Itukó'oviti ítúkeke, vixíko'okopinoe ákoyea ítúkapu namuhí kixeâti ne hána'iti seánakovi Itukó'oviti. ² Vo'oku hara kôe Itukó'oviti emó'uke:

“Ngámoa ne yépemonuke ya káxe-hiko koati injíkopene ingóseanax-eovokono. Nzuvó'oxopi ya káxe-hiko koati injíkopene ngoíteovohiko xâne” kôe. *Izâiya 49.8*

Yoko koati kaxénane ikóseanaxeo-vokono kó'oyene. Koati kaxénanemaka ixíkope Itukó'oviti koíteovohiko xâne.

Usó kóye ne Poúlu koítóponeovo kotíveti vo'oku ko'ítukeino Kristu

³ Ya uhá koeti kixoku vitúkeovo, kóhiyanavo úti motovâti ákoyea ápahuina koekúti vítuke, kutí'inoke mani koemóke'ekonoti ne ítúke Itukó'oviti. ⁴ Koati vexókovoti ya uhá koeti koekúti, vitúkeovo kaná'uti ovoxe Itukó'oviti. Véxokovo vitúkeova yane ákoyea kamúya'ika uti visóneu, koáne yane êno kotíveti kixókonoku úti. Kúteanemaka koêku yane vékea úti tiú'ítike koekúti vo'oku ápeyea konokínovoviti, koánemaka ya hána'ítike tiveko visóneu. ⁵ Véxokovomaka vitúkeova yane yehépoke'exeokono úti yoko yane viká'akeokono, koánemaka yane vosósokeovi xâne imaíkinovoviti, okópoti vítuke. Véxokovomaka vitúkeovo kaná'uti ovoxe Itukó'oviti yane kixoku vivókoponeovo ítúkétike, koánemaka yane ákoyeaku vimáka, yuixóvoti uti ítúke Itukó'oviti, koane yane épekeovi hímakati. ⁶ Iyúseomaka vitúkeova yane sasá'iti kixoku vitúkeovo, koane yane véxeamaka ne kaná'uti kixovókuti íhae xoko Itukó'oviti, koane yane ákoyea vímauvo, koánemaka yane vítupa'íkea po'ínuhiko xâne, yóko'omaka vo'oku ápeyea Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti xoko úti. Iyúseomaka vitúkeovo koati kaná'uti páhoe Itukó'oviti yane vikána'uxe ne ákoyea omótova vokóvo ne po'ínuhiko xâne, ⁷ koane yane kaná'uti ihíkavoti ukeâti xoko Itukó'oviti koyúhone úti xapa xâne, koánemaka vo'oku xunako Itukó'oviti xoko úti. Iyúseomaka vitúkeovo páhoe Itukó'oviti yane pónea uti kixoku vitúkeovo. Énomone ne kutí kíxone uti vokópope vanáne koane sa'íkeovake úti, kuteâtimaka koeku húndaru yóno xapa isukókoti ómo'íxea isúkope koane sa'íkovepe.

⁸Kúteanemaka koêku iyúseyea vitúkeovo ovoxe Itukó'oviti enepo vinixókono vitúkeovo teyonéti koáne enepo akô'o vitúkokonoke, koánemaka vitúkókono xêti áko'o itukovo vihayú'ikokono. Haina póhutine, itea koánemaka enepo koyuhókono úti vitúkeovo semekékexoti upánini itúkovo koati kaná'uti yuho úti. ⁹Éno xâne exó'oviti, itea kóyeane kutí kixeokono uti xâne ákoti itóponone, ákotimaka itúkokonoke. Kóyekune vínónexinovo pevóti itea vanéyeiko. Ápe koítóponeovoku uti kotíveti, itea kóyeane ávoya kaépekakana úti. ¹⁰Kóikaxu'ikokono vokóvo, itea kóyeane elókeyea vokóvo. Ako tiúketina úti, itea kóyeane enó'iyea xâne iríkuxoti ikéneke Itukó'oviti vo'oku vítuke. Ako apeínoviti, itea koati vítukene ne uhá koeti koekúti.

¹¹Itínoe po'inu úti ya pítivokonake Koríntu, enepone heú koeti veópone visóneuke, ako hé'ana'uxeapeanoé úti. Koyúhoinopea úti uhá koêti ne ovoti visóneuke yoko vomíxoneke. ¹²Haina úti poe'ainopinóe isóneu, itea koati itínenoe koetíneye isóneunovi. ¹³Kuteáti koeku míhe'okinopi uti visóneu, íxepavinemakaye. Yoko itínoe kutí ngíxone nje'éxaxapa kó'inokeneye yunzónopi.

**Enékoa Poûlu ne kutípoti
Jesus kóhiyanayeova ne
ákoti akutípo Jesus**

¹⁴Neíxapuikoponoe, mará'inamo yakútea vûi pihi'íkokoti kángake, enepo itikâ yapéne ne xâne ákoti akutípo Jesus. Na kíxoaye ka'ápeneyea ponóvoti kixoku itúkeovo ne ákoti panápu ítuke? Námaka kíxoaye kutí'iyekoko isóneu ne xâne ovoti uhapú'itike, koáne ne ovoti hahákutike? ¹⁵Námaka kíxoaye poéhayeane yónoku isóneu ne Kristu yoko Ndeápu? Ápeikopo

oxéne kutí'iyekoko isóneu xâne hokoti Kristu koáne ne ákoti hakâ? ¹⁶Ápeikopomaka oxéne poéhapea koêku ne óvoku iháyu'ikeokono Itukó'oviti koáne ne ivávakokonoku sánduhiko? Vo'oku utíne itukóvo óvoku ne koati kaná'uti Itukó'oviti, kuteáti yuho Itukó'oviti emó'uke xoko kó'iyeku: "Ambêtimo xapákuke. Koati óvonzexokunemo xapákukehiko. Undínemo kuvóvohiko, undi Itukó'oviti, koane indukoâtihihiko njanéna" kôe. ¹⁷Énomonemaka kó'ino emo'u Itukó'oviti: "Ipíhikapinoe xapákuke. Yahíkuxipa" koe Vúnae. "Hako yihó'ixoa ne váhere kixovókuti. Yanê'e, itíponemo nje'éxaxapa. ¹⁸Undínemo itukóvo yá'a, koane indukópitinoemo nje'éxaxapa" kôe ne Vúnae, enepone apêti xunáko pahúkea uhá koêti.

7 Itínoe ákoti omotóva ongóvo, vo'oku kó'iyeaneye neko yuhó'inovi Itukó'oviti ítukeinovimo, kuríkapaikopo úti uhá koeti koekúti ikopít'i'ikoviti, enepone váhere kixoku vitúkeovo koáne ne váhere kó'isoneuyea úti, koane yuíxapune kóxuna'ixeovo uti vitúkeovo xâne sasá'iti nonékuke Itukó'oviti, koane xâne teyoáti.

Elókeinoke okóvo Poûlu

²Míhi'akinavi iséneu, vo'oku ako ápahuina xâne váherexinoke uti vítuke. Ákomaka ápahuina xâne koésayu'iu úti, koane ákomaka ápahuina xâne vukóvoke vo'oku kahá'ayea úti unátiyeya koeku úti. ³Haina orinjópitinoe kó'inokeneye ra yúndoenopi, vo'oku ngoyúhoinopinóepomeku yupíheovo ákoyea omótovopinóe vokóvo, úndi yoko nza'ínehiko. Énomone ákoinoke iríkapiñoé visóneu. Koati ákoti vihaxákeakaka yara koeku kó'oyene koeku vóvea yara kúveu mêm, koánemakamo ikénepoke enepo vipuhíkapeane ra poké'e. ⁴Koati

hána'iti ómomikea inzóneu enjoâti títiu kéyeyi ikéneke Itukó'oviti. Itínoemaka hána'iti éyenjovope. Énomone yupíhinovo úhepepea inzóneu, koane énomonemaka kutí'inoke koati hána'iti elókeyea ongóvo ya uhá koeti tiú'iti koekúti vékoku úti.

Itopóno Poûlu ne Títu

⁵Koeku símea úti ya poké'exe Masêdonea, ako hé'akapapu ne kotíveti koekúti tokópone úti, itea inamá'axo kuri'úxovo ne tiú'iti koekúti xokóyoke úti. Êno okopó'oviti, ina keno'ókomaka ne yupíheovo yónea visóneu vo'oku po'ínu úti xoko Jesus. ⁶Itea Itukó'oviti, enepone kouhépekopoti isóneu xâne ikaxú'iti okóvo, kouhépekopinovimaka visóneu vo'oku káyukopeovo Títu xoko úti. ⁷Hainámaka póhutine vo'ókuke nê'e, itea koatímaka ve'ókukenoe úhepepino visóneu, vo'oku koyúhopinovea Títu inékurukivovine, koane ketíxoponivo keíkaxu'iki ongóvo yanekôyo, yoko ú'uso-ú'uso kéyeyinoe itíki anjá'inopi. Yane koati kuri'úxovoti elókeko ongóvo vo'ókuke.

⁸Upánini ngoíkaxu'ikonoe yokóvo vo'oku yúndoenopi yanekôyo, itea kóyeane ákoyea ongótixoponovo yundóxinopi. Kaná'uteoxo ingótivexea inúxotike, vo'oku íninja koíkaxu'ikeanoe yokóvo ne yúndoenopi yanekôyoke. Itea hú kôe ne ikáxu'iyea yokóvo, ako á'umo. ⁹Kó'oyene, elókepone ongóvo. Yoko haina vo'oku ikáxu'iyeane yokóvo yanekôyo, itea koati vo'oku omínopi ikétivexi pehúkivo neko ikáxu'iyea yokóvo. Enepone ikétivexi pehúkivo, koati kuteâti ahá'inopi Itukó'oviti, ákoinoke kaésayu'ixapinoe ne yúndoe. ¹⁰Vo'oku enepone ikáxu'iyea okovo xâne, nókone kó'iyea nonékuke Itukó'oviti, poréxovi vikótivexea ne váhere vítuke koane kuríkopea úti, motovâti koíteovovi

Itukó'oviti ya pahúnevo úti. Yoko enepone ikaxúneti okovóti kuteâti, ako paréxavi tívo'ikeovo úti. Kene ne ikáxu'iyea okovo xâne ákoti êxa Itukó'oviti, ipihóponovokutike iyónopa. ¹¹Enepone ikáxu'iyea yokóvo koeku ikétivexi pehúnevo, kuteâti ahá'inopi Itukó'oviti ké'iyi, yokómomapihi pôreu xepákuke: Poréxopinoe kemómopivo koane ínixinoe ne nékoneiko ikéneke Itukó'oviti. Poréxopinoemaka kehá'ayi yéxokivo itíkivo ponopóvotine kixoku itúkeovo. Koane vo'ókuke, koati ikétivexoatimaka iséneuke ápeyea vahehéxoti ítuke xepákuke. Koati pikeâtimaka itíki váhere, koane koati hána'itimaka inékurukivonu, yexókovoti ya itíki ínzikaxeopike. Poréxopimaka heru'ó kíxi yomíxone penópi ne koekúti ákoti takapápu xepákukenoe. Koane vo'ókuke, koati yoposíkoatimaka seyá'iki ne itúkoti váhere xepákuke. Yane uhá koeti kixeku itíkivo, iyúseo penópi iséneu yara koekúti.

¹²Kaná'uti yundóxinopea neko koyuhópeti, itea haina vo'ókuke ne itúkoti váhere, koane hainámaka vo'ókuke ne vahehéxinokonoti ítuke. Itea yundóxinoake neko koyuhópeti, maka iyúseane kixévokunoe nonékuke Itukó'oviti usó kéyeyi itíkinoe anjá'inopi. ¹³Énomone úhepepino inzóneu, úndi yoko nza'ínehiko. Haina póhutine nê'e, itea kurí'uxovo elókeko vokóvo vo'oku Títu. Koati kouhépekopovoti isóneu vo'oku únati kíxeaku kêtarakiki koeku óvea xepákuke. ¹⁴Yoko enepone yunzó'ino Títu inzayú'ikopitinoe yanekôyoke, ákonoe kéteyakanu vo'ókuke. Kuteâti itúkeovo kaná'uti ne uhá koeti yunzó'inopinoe yanekôyoke, énomonemaka koéneye tokópeovo ne uhá koeti kámone Títu njokóyoke enepo inzayú'ikopinoe. ¹⁵Yoko inamá'axo kuri'úxovo ákoyea

omótoovopinoe okóvo ne Títu vo'oku puyákoponeova okóvo usó kéyeyinoe itíki ne yúho, koane vo'oku kíxeakunoe tíyi inâ simôpi, koane vo'oku ákoyeamaka kepáyasakinapanoe.
¹⁶Elóke ongóvo vo'oku koati motovâti ngúveovopinoe ya uhá koeti koekúti.

**Koeku huvó'oxeake íhae
Koríntu ne ákoti apeínoati**

8 Itínoe mbo'ínu xoko Jesus, kahá'ainopeanoé úti yéxi koêku ne hána'iti seánako Itukó'oviti oúkeke ne kuvóvotihiko Jesus ya poké'ixa Masêdonea xapa imokóvokutihiko.
²Vo'oku upánini enó'iyea tiú'iti koekúti tokóponehiko, itea kóyeane yupíheovo elókeyea okóvo, kutí'inoke itixoâti ne púyaenovo okóvo po'ínuhiko xâne. Koati ákotihiko mitatahí akoéhiko poréxea. Êno ítixone upánini itúkovo koati ákoti apeínoati.
³Koati ngoyuhó'inopeatinoe ú'uso kóyeyeahiko poréxea ne ítone poréxea. Yoko haina póhutine kuteâti ítone poréxea ne ítixohiko, itea enepone pôreu, ánu'ukoakomaka nê'e. Ákomaka xâne pahukoâti, itea koati unákoke isóneukehiko úkea poréxea.
⁴Ako áka épemo'ixeovihiko yanekôyo yusíkea pahúkinoá huvó'oxeake ne kasása'upó Itukó'oviti ya Njúdeya, inixoâti hiko itúkeovo koati seánakoa Itukó'oviti huvó'oxea.
⁵Yoko enepone poréxeahiko, haina póhutine kuteâti kúxone úti poréxeamo, itea inúxotike kurí'okopovohiko Vúnae Jesus, ínamaka heru'ó kixopóvo huvó'oxeovi ya itukétike, itúkoti ahá'inoá Itukó'oviti.
⁶Énomone kutí'ino vepemoâti ne Títu kóusokea ne itukéti sínakoanoé ne po'ínu úti, enepone túriu Títu xepákukenoe yanekôyo.
⁷Koati itínoe xâne yupihóvoti kóxuna'ixeovo ya uhá koeti koekúti, kuteâti ya kívivo Itukó'oviti, koáne ya keyúhoyi

emó'u, koánemaka ya yéxi ne kaná'uti kixovókuti íhae xokóyoke. Kúteanemaka koeku kóxuna'ixivo ú'uso kéyeyi ya uhá koeti itukéti, koánemaka ya ákoyea omótovovi yokóvo. Koeku ké'iineye ya po'ínuhiko koekúti, énomonemaka yákoeneye kóxuna'ixivo ítixi hivó'oxike ne po'ínu úti.

⁸Haina mbahukópitinoe kónokea peréxi. Itea ngoyuhó'ino pitinoe koeku po'ínu úti itúkeovo ú'uso koyêti poréxeahiko huvó'oxeake, vo'oku ngaha'âti kemómopivo, neíxoti kaná'uyea ne ákoyea omótova yokóvo ne po'ínuhiko úti, áko'o ákoyea.
⁹Yoko yéxoanenoe koêku ne hána'iti seánakopi Vúnae Jesus Kristu. Koati êno hána'iti unako koêku ya vanúkeke, itea ve'ókukenoé, kurí kixo uhá koeti nê'e, motovâti itíkivo íríku nonékuke Itukó'oviti vo'oku ítukeinopi.
¹⁰Anéye inzóneunopinoe yara koekúti, vo'oku ukeâti pihôti xoénae tiríxoanenoe ne itukéti. Koati itínoe inuxô ítixi hivó'oxike ne po'ínu úti. Haina pohúneti, itea itínenoemaka inuxô ápeyea isóneunoa huvó'oxea.
¹¹Yusikóneikopo keúsokinoe ne itukéti tíriunoé. Kuteâti koeku ú'uso kéyeyi kehá'ayi itíki ne itukéti inâ tirixôa, énomonemaka yákoyeneye keúsoki kó'oyene, koêkuti itéponone peréxinoe.
¹²Vo'oku itukovo apêti xâne kaha'âti huvó'oxea, ako kuxákana poréxeokono koekúti ákoti itapána poréxea mani anu'úkoti apeínoati, itea hara paréxa, itóponone poréxea.

¹³Haina ombosíkoati ngayápahikinoá po'ínuhiko úti koeku itúkeovo ínati xikóyokenoe, yonoâti youúkeke ne kónokea keúsokinoá nókone ne po'ínuhiko úti, itea koati voposíkti kutikokó kó'iyea koeku úti, itínoe íhae Koríntu koánemaka po'ínuhiko úti hivó'oe.
¹⁴Yara koeku kó'oyene, koeku ákoyea konokínovopitinoe, motóva

keúsokinoa nókone ne po'ínuhiko úti. Kene po'íkemo káxe áva nékone, enepone hivó'oeno kó'oyene, motovâti itúkeovo énomone huvó'oxopinoe koeku ákoyea nókone. Yanê'e, kutikokó koetímó koeku uhá koeti úti. ¹⁵Yoko énomonemaka kuteâti koêku ne yutoéti ya emó'uke Itukó'oviti koêti: “Enepone xu'ínati ítixone, motovó koâ ne nókone. Kene ne ákoti axu'ína ítixone, ákomaka okónokovo, motovó koâ” kôe.

Ítuke Títu yoko ha'ínehiko

¹⁶Aínapo ákoe Itukó'oviti ipíhoa isóneuke Títu kaha'ayea kóxunakeopinoe ikéneke Vúnae, eopâtimaka kuteâti eómbone ve'ókukeno. ¹⁷Vo'oku ú'uso kóye enepo vitaíkoa huvó'oxeovi yara itukéti. Haina póhutine, itea vo'oku ú'uso-ú'uso kóyeyea, kaha'áne noíxoponeopinoe. Koati ukeâti unákoke isóneu. ¹⁸Ápemaka po'ínu úti xoko Jesus, páhoe úti xané'eyea. Enepora po'ínu úti, koati ákoti malíka yónoku iháyu'ikeokono íha xapa kutípotihiko Jesus ya uhá koeti imokóvokutihiko, vo'oku kíxoaku ípihea tumúne ne ítuke Itukó'oviti. ¹⁹Haina póhutine, itea koatímaka noívokoe kutípotihiko Jesus ya imokóvokutihiko yâye xané'ieovimo kurikápana úti ne ítixinokonoke po'ínuhiko úti xoko Jesus. Yoko énomonemo kutí'inoke ihayú'ikokonoti ne Vúnae Jesus, kutí'inokemakamo iyúseoti kaha'ainoa úti unako koêku ne po'ínu úti.

²⁰Yanê'e, koeku kali xu'ínayea ovâti ne ítixinokonoke po'ínu úti vomínoakemo, ákomo oxéne váherexea yuhó'inokono úti vo'ókuke. ²¹Koati yonoâti vokóvo, kaha'âti úti iyúseyeamo nonékuke Itukó'oviti, koánemaka nonékuke po'ínuhiko xâne pónea úti kixoku vitúkeovo yara koekúti.

²²Anéyemaka po'i páhoe úti yonoti xepákukenoe. Enepora po'ínu úti xoko

Vúnae ngixínopike, enóne noíxea úti itúkeovoxo ú'uso koyêti ya ítukeke Itukó'oviti, koane ako topi koeku kouhapu'ikeokono. Ínapoxo kó'oyene, koati ú'uso koyêti huvó'oxoponeopinoe ikéneke Itukó'oviti, vo'oku inixoâti ítíkivonoe koati kuvovóneti. ²³Kene Títu, koati nza'íne yara itukéti nê'e, huvó'oxonuti ya uhá koeti ítuke Vúnae xepákuke. Kene ne po'ínuhiko úti ikéneke Jesus xánena Títu, koati páhoe kutípotihiko Jesus ya imokóvokutihiko yâye, koane aínovo kutí'inoke kahaná'ikokonoti íha Kristu. ²⁴Yéxakaikopo ne hóyenhiko páhoenopinoe úti, ákoyea omótova yokóvo simapíne, maka iyúseinane ne kutípotihiko Jesus ya imokóvokutihiko yâye ítíkivo motokeâti viháyu'ikeopi.

Pahukínokono ne kutípotihiko Jesus íhae Njúdeya huvó'oxeokonoke

9 Ako ongónokoa yundóxinopeano koêku ne hivó'oxope po'ínuhiko úti kutípotimaka Jesus ya Njúdeya. ²Vo'oku énjoa usó kéyeyi hivó'oxi yanekôyoke. Yoko inzáyu'ikopinoe nonékuke po'ínu úti íhae Masêdonea vo'ókuke. “Ukeátine pihôti xoénae usó kóyeyeahiko ne íhae Ákaya” ngíxoahiko enepo ngoyuhó'inoa kêkunoe. Epó'oxo vo'oku ú'uso kéyeyinoe peréxi hivó'oxope, enómaka po'ínuhiko xâne kaha'atimaka huvó'oxea.

³Itea kóyeane mbahúkea ra po'ínuhiko úti xoko Jesus inuxó kó'iyea xepákukenoe, maka keúsakane ne hivó'oxike yonoti xoko po'ínuhiko úti, kuteâti koêku yûnzó yanekôyo usokó kéyeyinenoe, maka hákone kutí kôe semekékexoti ne inzáyu'ikeopinoe yanekôyo. ⁴Vo'oku enepo axenánu íhaehiko Masêdonea, eneponi naixâ âvoyea aúso hivó'oxike ne po'ínu úti, mani teyó koeti úti, ínapoxoni ítínoe vo'oku yunzó'inoahiko yanekôyo

ngúveovopi ápeyeamo ítixene.
⁵ Énomone kutí'ino ininjoâti unátiyea émbemea po'ínu úti xoko Jesus inuxó kó'inonu xepáukenoe, motovâti huvó'oxeopinoe keúsoki ne hivó'oxope, enepone keyúhone peréximo yanekôyo. Yanê'e, usó koyêtinemo nzimanê'e, epó'oxo iyúseotimo ú'uso kéyeyi peréxi ákoti ihíxea ítóvoku, ákotimaka pahukópiti. ⁶ Itíkina iséneu ínzokoake ra koekúti: Enepone xâne ákoti kaxu'ínaka nóne, ákomakamo axú'ína ehópo. Itea enepone kaxu'ínakoati, xu'ínatimakamo ehópo. ⁷ Péhutinoe, hane peréxa kuteâti ínixene iséneuke unátiyea peréxi. Hako mitatahí kixêa. Hákomaka itukovo vo'oku ápeyea pahukópiti peréxi, itea aélokea yokóvo peréxi, vo'oku ako omótova okóvo Itukó'oviti ne xâne ú'uso koyêti poréxea. ⁸ Yoko koati apêti xunáko ne Itukó'oviti kurí'uxinopinoe uhá koeti únatinoe koekúti. Haina póhutine motovâti kousokeovo uhá koeti nékone, itea motovâtimaka yupíheovo anú'ukea nê'e, kutí'inokemo ênoti koekúti motovâti iké'itukexi ya uhá koeti únati itukéti. ⁹ Yoko énomonemaka kôe emó'uke Itukó'oviti, enepone koêti:

“Huvó'oxo xâne ákoti apeínoati. Ako mitatahí ákoe pôrekexea. Ákomo uké'eyeaku ne ítípanevo nonékuke Itukó'oviti vo'ókuke” kôe. *Sáramu*

112.9

¹⁰ Yoko Itukó'oviti, enepone porexoâti ake nonéti ne xâne nôti, porexínoatimaka nikokónoti ne xâne, énomonemakamo kousókinopi uhá koeti koekúti, enepone nékone iké'itukexi únatike itukéti, koane porexoâtimakamo enó'iyea yêho ukeâti ne únati kixeku ítíkivo, kuteâti enó'iyeamaka ehópo ne xâne noti únatinoe ake nonéti. ¹¹ Enómo kurí'uxinopea Itukó'oviti ne uhá koeti únatinoe koekúti, maka hákone ihíxea

ítóvoku peréxoake ne po'ínuhiko xâne. Yane enómo xâne ikoró'ixinovoti Itukó'oviti vo'oku huvó'oxeake úti. ¹² Yanê'e, haina pohúneti keusókinoati nókone ne kasása'iupo Itukó'oviti, itea énomonemaka kutí'ino hána'itimo íkoro'ixeovohiko xoko Itukó'oviti. ¹³ Koane ihayú'ikotihikomakamo Itukó'oviti vo'oku ítíki páhoenopi Kristu, kuteâtimaka koêku yane inámati ihíkavoti omínovike. Ihayú'ikotihikomakamo Itukó'oviti vo'oku péhoenoahiko, ákoti ihíxea ítóvoku, koane vo'oku péhoenoamaka ne uhá koeti po'ínuhiko xâne hivó'oenoe. ¹⁴ Yanê'e, itukínopitinoehikomo orásum, koane ákomo omótovopihiko okóvo, yoko ikoró'ixinovopitihikomakamo xoko Itukó'oviti vo'ókuke ne êno hána'iti ítípanevo Itukó'oviti youúkeke, exókovoti ya ítikeinoahiko. ¹⁵ Viháy'u'ika Itukó'oviti vo'oku hána'iti íparaxeovike pahukínovi Xe'éxa, enepone íparaxeovike ákoti itoâti kayúmakea unako koêku.

Éxokovope Poûlu ítúkeovo koati kaná'uti páhoe Jesus Kristu

10 Kuteâti koeku ítúkeovo ítúpa'ikoti koane seánati ne Kristu, énomonemaka koéneye ngixoku injíko'okeopinoe vo'oku ânja ké'eyi, undi Poûlu, undi koyuhókonoti ítúkeovo itupa'ii kixópitinoe enepo ambê xepáukenoe itea enepo akô'o malingápi, mahi ánjati ngapáyasokinovopinoe. Itea ako kalíhuina kó'iyeaneye. ² Koati enjókopeatinoe ne anjá'inopi ké'eyi, maka hákone ingo'ítukexoa ne njunáko nzayá'ikeopinoe nzimanê'e xepákuke, kuteâti usó ngóyeyea indúkea xapa xâne po'okoâti ákoyea ítúkapu xunako Vúnae ingó'itukexo, itea ítúkeovo isoneú ngíxone nzóko. ³ Upánini vitúkovo íhae yara kúveu mêum

kuteâti po'ínuhiko xâne, itea haina koekúti yara kúveu mêm vîhuinovo vitúkea ne itukéti. ⁴Enephikone veínoake úti kóxuna'ixeovo úti yoko sa'íkeovo úti, haina íhae yâye yara kúveu mêm, itea koati ukeâti xoko Itukó'oviti, enepone êno hána'iti xunáko, kutí'inoke vitoâti kotóhineyea úti ne koati tiú'iti vokópeokonoke ákoti po'i itoâti uk'éxopea, koánemaka ne uhá koeti isoneúti okópoti Itukó'oviti. ⁵Énomone kutí'ino vitoti kotóhineyeamaka uti uhá koeti exóneti, enepone kapáyasokopinovoke xâne, ákoinokemaka akáha'a éxea Itukó'oviti. Énomonemaka kutí'ino vitoâti sá'iri'okea úti uhá koeti koékuti kó'ieovoku isoneúti, maka hákone kapayásokinovoti Kristu, itea itúkapune Kristu payasô oukeke uhá koéti. ⁶Yoko usó ngóye nzayá'ikeamaka uhá koeti po'inu pahukóvoti, enepo penapánenoe uhá koeti kixeku itíkivo.

⁷Enepora koekúti ngxínopikenoe, koati í'yuse koyêti koêku, ivé-vakaikopo. Enepone xâne inixópovoti itúkeovo hokoti Kristu, itúkapinamaka isóneu ra koekútihiko maka éxane indúkeovomaka ovoxe Kristu kuteátine.

⁸Yoko ákomo ndêya okonókovo inzáyui'kopeovoiko kalihú koéti, koeku ngoyúhoinopeano koêku ne xunakóti pónenu Vúnae, motovâti nzuvó'oxeopinoe keúkoponivo ikéneke, kene haina mborexókonoati ngoésayu'ixinopi. ⁹Ngó'inokeneye, mbuvâti kutí kó'ieamo ngahá'ati ímbikeopi yara yúndoe. ¹⁰Vo'oku hara koeti yuho po'i xâne vo'ónguke:

“Yane yútoe, kutí koe xâne konokoâti téyeokono. Kutí koémaka apêti xunáko sayá'ikea xâne, itea enepo síma nê'e xapa xâne, ako xunáko sayá'ikea, koane ako itúkokonoke yúho” koéhiko.

¹¹Enepone xâne koetíneye isóneunonu, hara ngíxo: Kuteâti koêku ngxíovoku

yara yúndoenopinoe akô'o malingápi, énomonemakamo koéneye ne ngxoku indúkeovo nzimané'e xepákuke.

¹²Enephikone xâne ihayú'ikopovoti, imákoikopo ne êno hána'iti itóponone ya undíke! Ákoni kalíhuina mambíkeova ngoyúhoyea indóponea kuteâti mahi itópononehiko, áko'o indóponea ngutí'ieahiko. Imákoikopomaka itúkeovohiko teyonéti ya undíke! Enephikonekôyo, koeku komómopeokoko, kahá'ati anú'ukeokoko koane ketókeokoko, koati exókovoti itúkeovo xâne ákotihiko isóneu. ¹³Kene úti, úndi yoko nza'ínehiko, ákomo vanú'uka mani viháyu'ikinokonoke itúkeke Itukó'oviti, itea hane exôa viháyu'ikeekonomo, pónevike Itukó'oviti vitúkea, enepone ahá'inovi vitóponea kutí'inokemaka vitopónopitinoe ya xoko yóvoku.

¹⁴Haina vanu'úkoti isóneunovi Itukó'oviti koeku vónea xepákukeno, kuteâti mani koêku eneponi hákoti itukóvo ahá'inovi Itukó'oviti vitóponeopi yaneko símeaku úti xepákuke, vomínópeatinoe ne inámati ihíkavoti koyúhoti koeku Kristu.

¹⁵Hainá'ikopo vitukoâti viháyu'ikovepo ne itukéti kouéu po'ínuhiko xâne ya xoko ákoyeaku imá'avea Itukó'oviti. Hara kúxoixo úti, keúkoponivomo ya kívivo Itukó'oviti, motovâti inamá'axoyea kuri'úxovo vítone vitúkea ya xepákuke, kuteâti ahá'inovi Itukó'oviti, ákotimaka vanu'úka isóneunovi. ¹⁶Yanê'e, motovâtimo vitóponea poké'e yátikeneye ya yóvoku, koane koyúhopoinoa úti ne inámati ihíkavoti koyúhoti koeku Kristu. Koêkumo kó'ieaneye, ákomo vokónokoa vitúkea véyexovope ne itukéti úseu po'ínuhiko xâne ko'ítuketi itúke Itukó'oviti. ¹⁷Yoko enepone kahá'ati ápeyea iháyui'u ya xokóyoke,

itúkapu itúkeinoa Vúnae iháyui'iko.

¹⁸Vo'oku haina xâne ihayú'ikopovoti motokêa iháy'u'ikeokono itea hane motokêa, kapáyasokone Itukó'oviti.

**Éxokovope Poúlu itúkeovo
koati kaná'uti ovoxe Kristu**

11 Mani ngaha'aínopitinoe ítiko ne kémokenoyinu, ákoti imaxovó íxeânœ ne inzáy'u'ikopeovo, upánini kutí ngœ xâne ákoti isôneu koeku kó'iyeaneye ra yúnzo. Kali yakámokenonuvonœ. ²Kuteâti koeku yupíheovo kahá'ainopinoe Itukó'oviti itúkeovo póhutine Kristu héko, énomonemaka koéneye inzône-unopinoe. Kuteâti koeku inámatiko árunœ ávoti hóyeno yuhó'ixoati, itea hoenáxokonotine ko'ímayeamo, énomonemaka ngíxoaneye nzoénaxeopi itúkeovo póhutine Kristu kirí'okopovo. ³Itea ngóhiyanapinoe, mbuvâti ápeyea aupú'ikopiti, kuteâti koeku aupú'iko Éva neko koéxœ mekúke ya éxeako. Ngóhiyanamaka kópœ'akexeokono iséneu itévokopimo ne koati ponóvoti yoko sasá'iti kixeku héki Kristu. ⁴Vo'oku koeku símeopinoe xâne kopoé'akotihiko fhikaxeopi, koyuhó'inopiti koeku Jesus, ákoti itukápa kuteâti ne víhikaxopikenœ, inípono ákoyea kali ópœ'ainœ iséneu. Koati ú'uhepe ko'inoâti iséneu. Kúteanemaka ihíkaxoahiko koêku ne Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti itea ákoti itukapu kuteâti ne némœ yanekôyo, koane ihíkaxoahikomaka koêku ne inámati ihíkauvoti mahi íhae xoko Itukó'oviti itea ákoti akutêa ne kitíponenœ yanekôyœ.

⁵Ya undíke, enepohikone xâne itukóheoti fhikaxœ, enepohikone mahi páhoe Itukó'oviti xepákuke, ako kalíhuina ketókeonuhiko. ⁶Vo'oku upánini ákoyea indúkapu koati ahúkoti ya koyuhó'iyēati, itea koati undi ahúkoti ya énjea ne kaná'uti

kixovókuti íhae xoko Itukó'oviti. Ya uhá koeti koekúti, ngoúhapu'ikinopinoe kaná'uyea indúkeova.

⁷Yanekôyo ngoyuhó'inoepa ra inámati ihíkauvoti ukeâti xoko Itukó'oviti, ako námoem, koane ako ingálisakapu. Ngixínovokeneye motovâti itúkeovo ítínoe unatí koêku ikéneke Vúnae. Ínixēakopomea indúkeá váhere koekúti koeku ngíxeovoneye? ⁸Koeku ngo'ítukeyea ítuke Itukó'oviti xepákuke, hane porexónu námoem kutípotihiko Jesus íhae po'i imokóvokutihiko. Kutí kœ unge'êxopinoati apeínoatihiko koeku ápeyea námoem xokóyœ, motovâti nzuvó'œeopinoe keúkoponivo ikéneke Itukó'oviti. ⁹Yaneko óveangu xepákuke, enepo apê nóngone, ako émbemapinoe keúsokinonoa, mbuvâti indúkeovo yávanœ. Itea yaneko simohíko ne po'inu úti xoko Jesus íhae Masêdonea, énomonehiko kousókinonu nóngone. Ya uhá koeti ngoêku tukú koeti kó'oyene, ngóxunakovoneoxo, motovâti ákoyea indúkapu yávanœ. Yoko ngíxoixovokunemo káxehiko keno'ókoti maka hákone ingoyó'ixopinoe. ¹⁰Epó'oxo kuteâti kaná'uko ápeyea njokóyœ ne kaná'uti kixovókuti ukeâti xoko Kristu, énomonemaka koéneye kaná'uko ra yunzó'inopí kó'oyene, ákoyeamo ápahuina xâne ya uhá koeti Ákaya itoâti ípokea ne ngixóvoku. Koati hána'iti éyenjovope nê'e ákoyea indúkapu yávanœ. ¹¹Namea koeti ngó'inoneye? Vo'ókumœa mbúveopinoe? Ako kalíhuina! Éxoá Itukó'oviti ákoyea omótovopinoe ongóvo.

¹²Ngixínovokeneye kó'oyene, koánemakamo ya káxehiko keno'ókoti, maka enepo ihayú'ikapuhiko ne itukóheoti fhikaxœ emo'u Itukó'oviti, hákone oxéne ápeyea iháy'u'ikinokonœ kuteâti viháy'u'ikinokonœ, undi yoko nza'ínehiko. ¹³Vo'oku

aínovonehiko xâne ákoti itukapu koati kaná'uti ápostulu. Haináhiko páhoe Jesus koyúhoyea emó'u. Aínovo aupú'ikotihiko, kahá'ati íkutipea xâne itúkeovohiko ko'itúkeinoti Itukó'oviti. Koati itoátimaka kutí kó'iyea ovoxe Kristu ukékuke xanéhiko. ¹⁴Yoko ako okónokoa viyúpaxeova nê'e, vo'oku koati ahúkotimaka ne Satánae kutí kixópeovo ánju ovóheixoti uhapú'itike. ¹⁵Yanê'e, koati koêkunemaka ahúkeko ne ovóxehiko Satánae kutí kixópeovomaka xâne koati ponóvoti kixoku itúkeovo. Itea ya hunókokuke, enepone ehópomo, koati kuteâtimo motókeyea kixópeokono.

**Koítóponovo kotíveti ne Poúlu
vo'oku koyúhoyea emo'u Itukó'oviti**

¹⁶Ngáyukovo ngó'iyea: Hako ikitíx-anu xâne ákoti isóneu, itea akoéneye iséneunonu, ngayumákapunemo. Kalihú ngixotí'ikopo inzáy'u'ikopeovo. ¹⁷Yoko haina páhoenonu Vúnae Jesus ngíxeaneye, epó'oxo koati kutí koeti ákoti inzóneu koeku kó'iyeanemoye ra yúnzo. ¹⁸Itea koeku enó'iyea xâne ihayú'ikopovoti vo'oku ítone itúkea xunákoke, ngoánemaka, inzayú'ikopovotimakamo. ¹⁹Koeku ínixepivonoe itíkivo hána'iti ko'éxoneti éxoti kixoku itúkea isóneu ya uhá koeti koekúti, iteâtikopomo ákoyea imaxovó íxea kémokenoyi xâne ákoti isóneu. ²⁰Vo'oku muhíkova ne xâne kahaná'ikopovoti, enepohikone kutí kixópitinoe ákau, sikovó keánoe. Kúteanemaka kêku apê xâne ukovópitinoe, koane koughépekopovoti, koêkumaka uké'exea apeínopiti, koane apê aupú'ikopiti, kutí kixópitinoe hó'openo námoe noko'ótike. Inípono iséneu, sikovo-sikovó keánoe. Kúteanemaka koêku apê kapayásokinovopiti, koane vahéréxoti kixópiku, koane apê kutí

koeti ipusónoneopiti. ²¹Imákoikopo vitúkeovo xâne íreti, úndi yoko nza'ínehiko ákoinoke víta kíxeopineye úti kuteâti kixópiku nekôyohiko!

Itea koeku ápeyea ákoti teína iháy'u'ikopeovo, imbíhoatimakamo inzáy'u'ikopeovo upánini kutí koe yuho xâne ákoti isóneu ra yúnzo koeku ngó'iyeaneye. ²²Enepohikoneko simópitinoe kopoé'akoti íhikaxea emo'u Itukó'oviti, koati iháy'u'ikovopelihiko itúkeovo êbereu, enepone koati xanena Itukó'oviti, itea undímaka êbereu nguteâtihiho. Koati éyexovopelihikomaka itúkeovo íhae Izaráe, itea undímaka íhae Izaráe. Koati ihayú'ikopovotihiko vo'oku itúkeovo ámoripono Ábraum. Yoko ngúteanemaka. ²³Inixópvoti-hikomaka itúkeovo ko'itúkeinoti Kristu, itea yupíhova ngetókeahiko ya indúkeova. Mbúva ngónokea ngíxeaneye ra yúnzo, vo'oku kutí kôe ákoti inzóneu koeku ngó'iyeaneye, itea koati undíne yupihóvo ko'ítukeyea, koane undínemaka yupihóvo iká'akeovo ítukeye Kristu yane po'ínuhiko. Koáne ako índa ngayúmakexea yé'akeye yenjépoke'exekono, evondíkokonoti ngo'ítukeino Kristu. Enónemaka vengea koati koímaiti koekúti. Mani mékutine ngoépekokono. ²⁴Síngu koe isúkonu ne júdeuhiko. Yoko póhutihiko yehépoke'exonu, trintai novi koe ípihoa njupúnuke. ²⁵Mopó'amaka inzúkokono ya itátane tikóti. Poéhamaka mani ngoépekokono yaneko njepokókono ya mopô. Mopó'a yúpuririkovo ne hána'iti vatéke ivú'em. Poéha yóti, poéha káxe óvonzeixo úneke vo'ókuke. ²⁶Enómaka yóneam, epó'oxo enómaka koímaiyea ngoêku vo'oku koiníkoti huveóhiko xoko véngoku, koánemaka vo'oku ómevotihiko. Haina póhutine, itea koímaitimaka ngoêku xapa iyénonjapa júdeu, koánemaka ya xapa po'ínuhiko xâne ákoti itukapu júdeu.

Koímaitimaka ngoêku ya koeku véngea pitivókohiko, koánemaka ya mêmum ákoti apêti. Kúteanemaka koêku ya úne mar-ke, koánemaka ya xapa xâne ákoti akaná'u itúkeovo po'ínu úti xoko Kristu. ²⁷Enónemaka ngo'ítukeyea, koane ivóngoponeovo ya itukétike. Enómaka ákoyea imánga vo'ókuke ne itukéti. Enómaka épekeonu hímakati koane úne. Koane enómaka ákoyea nînga. Ápemaka kónokeovoku vonj'ú koane ímbovo. ²⁸Haina póhutine uhá koeti nê'e, itea anéyemaka kutí koeti ínati koekúti yonoti oungeke. Énomone ne yónoheixea ongóvo itukovo káxe vo'ókuke ne po'ínuhiko úti xoko Jesus ya uhá koeti imokóvokutihiko. ²⁹Enepo apê xâne xapákuke muyá'iti isóneu ikéneke Vúnae, koatímaka eombâti ya njokóyoke. Enepo apê xâne ikorókovoti váhereke, koatímaka yupihóvoti kotíveyea inzóneuke.

³⁰Itea enepo okonókovo ápeyea inzáyui'u njokóyoke, koati koekúti exókovoti ákoyea njunáko, enemo indúko inzáyui'u njokóyoke. ³¹Yoko Itukó'oviti, poéhane motokêa iháyui'ikeokono ákotinemo hunókoku, enepone Há'amaka Vúnae Jesus Kristu, éxoá ákoyea nzemékekexa. ³²Enepo ovo'íngo pítivokona Ndamásku, eneponeko ngovenâdo yaneko pitivóko ípihone Aréta, enepone nâti, pahuko ápeyea koyonoâti páhapetea ne pitivóko motovâti iká'akeonu. ³³Itea hána'iti sésta veínongono ngoévesekopeokono xoko njánela meúkeke yane hána'iti yoko kopópoti ípi xê'o ne pitivóko, kutí'inoke indeôvati yanekôyo.

Koúhupu'ikinoake Vúnae ne Poúlu ya kutí koeti hopúne

12 Ngónokoako inzáyui'ikopeovo motovâti kitípinu indúkeovo koati ovoxe Kristu, upánini ákoyea omótokea ngíxeaneye. Ngoyuhó'inopeatinoe

kó'oyene ne noínjone ukeâti xoko Vúnae, koekúti ákoti exoâti yara poké'e, koúhupu'ikinonuke Vúnae ya kutí koeti njopúne. ²Ápe hóyeno énjone kutípoti Kristu. Eneponê'e, hú kixókono ómeokono vanúkeke xoko Itukó'oviti. Yoko katoze koéne xoénae ikénepo. Ako énjaxo koêku, itúkeovo herú kixeókonoti mûyo vanúkeke, áko'o itúkeovo omó kixeókonoti okóvo. Poéhane Itukó'oviti exôa. ³Itea énja pîhea ne hóyeno. Yoko kuteâti yunzómeku, ako énja itúkeovo herú kixeókonoti mûyo vanúkeke, áko'o itúkeovo omó kixeókonoti okóvo. Poéhane Itukó'oviti exôa koêku nekôyo. ⁴Itea hú kixókono ómeokono vanúkeke xoko êno úhepeko koekúti. Koane ápe emo'úti kámoneya ákoti emo'úti ya yuhóke xâne yara poké'e mani veínoake koyúhopea koêku. Ákomaka parexákana koyúhopeokono. Yoko ûndi ne hóyeno kixokónotineye. ⁵Koekúti kuteâti, énomonemo indúko inzáyui'u njokóyoke. Kene ákomo inzáyui'ikapapu vo'oku koekúti índone indúkea. Poéhane koekúti exókoti ákoyea njunáko, énomonemo indúko éyenjovope. ⁶Itea yusíkoti inzáyui'ikopeovo, kóyeaneeni ákoyea indúkapu koyuhóheoti kuteâti xâne ákoti isóneu, vo'oku mani koati kaná'uti ra yúnzo. Itea ákomo inzáyui'ikapapu vo'oku índone indúkea, mbuvâti ápeyea ikútixanuti hána'iti teyonéti vo'ókuke, ya koêkuni itúkeovo vo'oku noíxone njokóyoke ya xoko ngixoku indúkeovo, yoko kámone xoko yúnzo, kutí'inoke koetíneye isóneunonu.

⁷Epó'oxo vo'ókuke ne êno hána'iti koane uhé'ekoti koekúti éxokonuke Itukó'oviti vanúkeke, mará'ina mo yupihovó ángoe ngapáyasokopeovo vo'ókuke, anéye tiú'iti koekúti eómbone, kutí koeti koati kotíveti ohone tópe muyónguke kurí'okonuke Satánae,

íkoitoponeonuke kotíveti. Itea koati motovâti ákoyea inzáyú'ikapapu, kó'inokeneyeye. ⁸Mopó'a émbemo Itukó'oviti veyópinonoa. ⁹Itea hara kixónu: "Poéhane nzeánakopi yóúkeke konokóvo. Vo'oku yane yeópi miyá'iko, énomone iyúseyeaneoxomo njunáko xikóyoke" kixónu. Hukínóvoti ú'uso ngóyeyea indúkea éyenjovope ne ákoyea njunáko, motovâti itúkeovo xunako Kristu iyuséo ya njokóyoke. ¹⁰Énomone elókeinoke ongóvo koeku eómbeya ákoyea njunáko, koánemaka apê vaheréxinonuti ítuke. Kúteanemaka koêku apê nóngone, koane apê íkoítapononuti kotíveti, koánemaka kotíve inzóneu vo'oku indúkeovo ovoxe Kristu. Vo'oku koeku ákoyea njunáko, inamá'axoneoxo apê xunako Kristu njokóyoke.

Koati yonoâti okóvo Poúlu ne kutípoti Jesus ya Koríntu

¹¹Kutí koe ákoti inzóneu ya koeku inzáyú'íkopeovo yara yúndoe, itea ítínene kutí'inoke ngoetíneye. Vo'oku mani ítínene ihayú'ikonu ya koêkuni inzáyú'íkopeovo. Vo'oku hainá'íkopo ahúkoti ya undíke ne mahi ápostuluhiko xepákuke. Koati kaná'uti kó'iyeaneyeye upánini ako indóponone. ¹²Enepone índuke, nzoénaxinokonoke indúkeovo koati kaná'uti ápostulu páhoe Kristu, koati inganá'uxoati xepákukenoe, ngoxuná'ixovoti indúkea, ákotimaka ngamuyá'ika inzóneu. Koati indúkoti koekúti hoénaxovope ápeyeya xunako Itukó'oviti njokóyoke, koánemaka iyupánevoti, yoko po'i koekúti ya xunáko Itukó'oviti ákoti po'i itoâti ítúkea. ¹³Ápeikopo koekúti índuke xapa kutípotihiko Kristu ya po'ínuhiko imokóvokuti nzuvó'oe ákoti indukâ xepákukenoe? Ako poé'aku ngixoku ngo'ítukeyeya koeku ámbeyea xepákuke. Poéhanemea itukapu vo'oku ákoyea

indúkapu yávaha ya nóngoneke. Imákoikopo ngoêku indúkeovo koati váhere xâne koeku ákoyea mbaréxapinoe itukéti!

¹⁴Kó'oyene usó ngóyenemaka ngáyukopeovo xepákukenoe. Yoko mopó'apenemo yarâ'a. Kóyeaneamakamo ákoyea ingáya'ixapinoe ya nóngone, vo'oku haina mbihínoti úngeova ne apeínopiti, itea koati unako kêkunoe ikéneke Itukó'oviti ngahá'a, ítínoe kutí ngixone nje'éxaxapa. Noixó íxea kalivôno, vo'oku haina énomone kousókinoá nókone ne há'a yoko êno, itea énomonehiko kousókinoá nókone ne xe'éxaxapa. ¹⁵Koati usó ngoyêti ivóngoponeovo ya itukétike, koane inamá'axonemo ngixovóneye motovâti keúkaponivo ikéneke Itukó'oviti. Itea koeku kurí'uxeovo ákoyea omótovopinoe ongóvo, kútea inamá'axoneoxo ako ítíkonuke.

¹⁶Únatikopo, inixeâtinoemeamo kaná'uyea ákoyea indúkapu yávaha ya koêkuti nóngone, itea kóyeaneameamo ápeyeya koyúhoti indúkeovo éxeati, koane índeamaka aúmbu'ikeopinoe. ¹⁷Ínixepakopomea indúkeopi namúng'e'exoku vo'ókuke ne xâne mbáhoe xepákuke huvo'óxonopiti? ¹⁸Émbemo Títu píhea xepakúke, koane ápemaka po'ínu úti xoko Jesus mbáhoe xané'iyea. Ínixepakopo ítúkeovo namukeôpiti tiúketi ne Títu? Ako kalíhuina! Koáhati póhutine visóneu, úndi yoko Títu. Koáhati póhutinemaka kixoku vitúkeovo.

¹⁹Kutí'inopinoemea xu'ikénetine ixómoyea ombósiko índokuxea yokóvo kitípi ákoyea váhere vítukeye, úndi yoko nza'ínehiko, kutí'inoke yundoxínopiti. Itea ako kalíhuina kó'iyeaneyeye! Enepora yúnzo, koati yuho ovoxe Kristu, yoko koati nonékuke Itukó'oviti ngoyúhoyea. Uhá koêti ra índuke, koati ngaha'âti unátíyeya kêku ikéneke

Itukó'oviti indúkinoake, itínoe ákoti omotóva ongóvo. ²⁰Ngóhiyanapinoe ákoyeamo inú'ingapi kuteâti ne anjá'inopi ké'eyi ikéneke Vúnae, enepo nzimané'e xepákuke. Epó'oxo koímaiti kó'iyeanemakaye iséneunonu, ákoyeamo angútea kuteâti koêku kíxonenoe njokóyoke, keha'aínonuti indupa'ikea xâne. Ngóhiyanamaka ápeyea puvokókoti xepákukeno, koane poe'aínoti isóneu po'ínuhiko xâne vo'oku íyokeovo ítukevo. Ngóhiyanamaka ápeyea imafkinovokokoti, yoko oposíkti ketókeokoko, koane ápeyea vaheréxinokokoti yúho, yoko itúkoti xêti po'ínu, ikopítí'ikeati íha. Haina póhutine, itea koánemaka kapayásokinovokokotihiko, yoko ínati yumópokoko. ²¹Yónoa ongóvo enepo aungápapu xepákuke, parexánu Itukó'oviti ndéyea, enepomo iyâm vo'oku inú'ingopeakomaka êno xâne xepákuke ákoti ikatívéxa isóneuke ne pahúnevo. Énomone kuteâti ne ákoyea sayá'ikapeapa ne úhepune mûyo vo'oku ixómoyea kaha'a sêno, koáne ne ikópiti'ikopeovohikomaka, itúkoti po'i koekúti kuteâti ákoyea asása'i, koáne ne ákoyeahiko sayá'ikapa isóneu koeku itúkeovo énomone ixomo yónoheixo isóneu.

Hunókoku yútoe Poûlu yoko enékeake ne íhae Koríntu

13 Yara koeku mbíheamo xepákuke kó'oyene, mopó'apenemo yarâ'a. Yoko haramo hóko úti kuteâti koeku emó'uke Itukó'oviti: “Enepo áva koyúhoti ápeyea xâne váhere ítuke, konókoti p'áyea, áko'o mopó'ayea xâne koyuhoâti noíxea, ina omotóva kutípeokono” kôe. ²Kuteâti ne yunzó'inopinoe yaneko p'apeke nzimópi, ngayukoâtine ngoyúhopeamaka kó'oyene. Koeku ákoyea malíngapi kó'oyene, endó'okoati

ne xâne pahukóvotihiko yanekôyo, ákoyeamo íyunzixa nzayá'ikea enepo aungápapu xepákuke. Haina póhutine, itea koánemaka ne uhá koeti po'ínuhiko xâne koetíneye ítuke. ³Énomonemo yéxinoa itúkeovo Kristu koyuhô njokóyoke koeku kehá'ayi neíxinoe índuke kouhápu'ikinopiti indúkeovo koati kaná'uti ovoxé Kristu! Yoko haina ákoti xunáko ne Kristu ponópeopinoe, koati êno xunáko kíxeopineye. ⁴Kaná'uteoxo kutí kó'iyea ákoti xunáko ne Kristu yaneko kuruhúxokono, itea kó'oyene, koati ainóvoti xunako Itukó'oviti ovâ koeku itúkeovo exepúkopotine. Yoko kuteâti koeku ákoyea xunáko ne Kristu kuruhúxokono, kúteanemaka koeku úti. Itea kuteâtimaka iyúseyea xunáko ne Kristu enepo exepúkopo, énomonemaka koéneye úti vo'oku xunako Itukó'oviti voukeke, koeku vitúkeovo póhutipone xoko Kristu. Yane motovâtimo huvó'oxeopinoe úti ikéneke Itukó'oviti.

⁵Yokómomopovonoe, neixoti itíkivoxo koati kaná'uti kutípoti Kristu, áko'o áko'oyea. Yapásika kíxeaku keúrpu'iki kaná'uyeaxo ne kívivoa. Vo'oku haina ákoti yexâ kónokea ovo'ó kó'yeopi ne Jesus Kristu enepo akaná'uxo kitípi. Kene hakó'o, hainá'ikopo iti xanéna. ⁶Yoko ngúxoá yéxinoe ákoyea vákoeneye kuteâti nê'e, undi yoko nza'ínehiko. ⁷Koati vepemínopitinoe Itukó'oviti ya orásaum-ke ákoyeamo ápahuina váhere ítike. Yoko haina motovâti kouhápu'ikeovo vitúkeovo koati únati ko'itúkeinoti Itukó'oviti, ûndi yoko nza'ínehiko, itea koati kaha'aínopitinoe uti itíki únatinoe koekúti, upánini kutí kó'iyea uti pahukóvoti, ûndi yoko nza'ínehiko ya ukékuke po'ínuhiko xâne. ⁸Haina motovâti vokópea ne kaná'uti kixovókuti ápeinoke xunako úti sayá'ikea uti xâne, vo'oku poéhane

vípihea tumúne motóvo vitúkea. ⁹Koati elóketi vokóvo, ûndi yoko nza'ínehiko, enepo vakutêa xâne ákoti apayáso koeku ákoyea vokónokoa vikó'itukexea xunako ûti sayá'ikeopi, koeku xuná'iyea iséneu ikéneke Vúnae. Yoko énomone vépemo xoko Itukó'oviti ya orásaum-ke, itíkivonoemo koati úsotíne koane ákoti konokínovati ikéneke Itukó'oviti. ¹⁰Kó'inokeneye ra yúndoe koêku ángo'oyea xepákuke, maka enepo nzimané'e híyeuke îti, hákone ngonôko ingó'itukexea ne xunakóti poréxonuke Vúnae Jesus nzayá'ikea ne xâne pahukóvoti. Yoko enepone xunakóti pónenuke, koati motovâti nzuvó'oxeopínoe keúkoponivo ikéneke Itukó'oviti, kene haina ngaha'âti ngoésayu'ixeopínoe vo'ókuke.

¹¹Kó'oyene ingopóvopítine, itínoe mbo'ínu xoko Jesus. Yapási'ixa keúnatikopivo ya uhá koeti kixeku

itíkivo. Hákone kutí kê ákoti kemâ ne injíko'okopike. Ópoeane yónoku iséneu ikéneke Vúnae. Itúkapu úhепetike isoneûti yóvoheixo ákoti yakapákaka. Yanê'e, Itukó'oviti ovomô xoko péhutínoe. Énomone úkeaku ákoyea omótoovokoko okovo xâne, koane úkeakunemaka uhá koeti úhепeti isoneûti. ¹²Yíhaikakanoe, siunoné kixekókoti kuteâti kixókokoku ûti yúhoikeokoko ûti, imeâtínoe sasá'ikoke iséneu vo'oku itínoe kopo'ínukokoti xoko Kristu. Yúhoikopínoemaka ne uhá koeti po'ínuhiko kasása'iupo Itukó'oviti.

¹³⁻¹⁴Itúkapu hána'ítike seánakopi Vúnae Jesus Kristu, yoko hána'ítike ákoyea omótoovovi okóvo yóvoheixo, uhá ketínoe, xaneâtimaka ne ákoyea haxákeapukoko iséneu ikéneke Itukó'oviti, enepone ítukeinopike Sasá'iti Omíxone.

Hunókokune.

NGÂLATA

*Yútoe Poûlu páhoe xapa kutípoti
Jesus íhae Ngalásea*

Yanekôyoke ike pihópine ne Vúnae vanúkeke, enepohikoneko kutípoti Jesus, áinovo jûdeu. Áínovomaka xâne sirkunsidá koêti kuteâti páhoenoa Itukó'oviti ne Âbraum yanekôyoke, enepone koati tûri ne jûdeuhiko. (Yíhaikamaka ne yutoéti hunókokuke ra Novo Testamento kouhápu'ikoati koêku ne **Sirkunsidá koêti** kixonéti.) Koeku xu'ikeneyea ike pihópine Jesus ya vanúkeke, pihóne itóhineyea ne inámati ihíkavoti xapákuke xâne ákoti itukapu jûdeu, ákotimaka sirkunsidá akôe.

Enepora yútoe Poûlu yâye, hane yóno xapa xâne hokoti Jesus ákoti itukapu jûdeu ya poké'e iháxoneti Ngalásea. Yoko Poûlu itukóvo ne inúxoti koyuhó'inoatihiko ne inámati ihíkavoti omínovike Jesus.

Ipuhíkopeane Ngalásea ne Poûlu ukopónoti po'íke pitivókohiko, ápe jûdeuhiko ákoti akutípo yuho Poûlu pihôti Ngaláseake, koyuhópoinoati neko kutípotihiko Jesus ákoyea takápapu ne íhikaxea Poûlu. Koyúhoinoamaka kónokea hókeahiko ne Ponóvoti Kixovókuti yútoe Muíse, koane kónokeamaka sirkunsidá kó'iyehiko motovâti sasá'ipea nonékuke Itukó'oviti.

Yupíhovo ínixe Poûlu ákoyea aúnnati ne kixoku íhikaxea nekôyohiko, vo'oku koeku símea Jesus Kristu yara kúveu mêum ivókinovo xâne koane koíteova ya pahúnevo, ákone apásika sirkunsidá kó'iyea ne xâne. Poéhane itina Jesus ovokóvoti kuruhúke motovâ kasása'ikopea. Énomone yutóxinoa Poûlu ra koyuhópeti, motovâti éxeahiko ne hokópotine Jesus ya Ngalásea

ákoyea po'i nókone, ákoti itukapu kúveovo Jesus. Éxokoahikomaka ákoyea itúkapu vo'oku hókeahiko ne Ponóvoti Kixovókuti yútoe Muíse ovo'ó kó'inoa Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti, itea koati vo'oku kutípea Jesus.

Ina itukínoa Poûlu íhokoake ne koekúti. Hane íhokoa koêku ne pi'âti xe'exa Âbraum mekúke, enepone Izimâe yoko Izáki. Enepone pi'âti xe'exa, kixo'êkoti pi'âti kixovókuti ákoti akutíkoko. Enepone Izimâe, xé'a Âbraum xoko ákau yêno, kixo'êkinoviti ítone xâne itúkea xunákoke. Énomone kuteâti ne jûdeuhiko íhíkaxoti itúkeovo vo'oku sirkunsidá kó'iyea ne xâne ponópinovo nonékuke Itukó'oviti. Kene Izáki, po'i xé'a Âbraum, enepone koyúhoinoake Itukó'oviti ápeyeamo xoko koati yeno Âbraum, upánini ákoyea omótova koxé'exayea nê'e, kixo'êkoti kúveovo uti Itukó'oviti. Énomone kuteâti ne xâne kuvóvoti Jesus koane ítukeinovi kuruhúke motovâti ponópeovo nonékuke Itukó'oviti.

Kaná'uti sirkunsidá kó'iyea ne Âbraum kuteâti páhoenoa Itukó'oviti itúkea yanekôyoke, itea usóne kúveovo Itukó'oviti inúxotike. Koati kúveovo Itukó'oviti inuxô. Énomone itukóvo koati nokonéti, kene haína ne sirkunsidá kó'iyea xâne kuteâti íhikaxea po'ínuhiko jûdeu.

Tûri ne yútoe Poûlu yuhókoti íhae Ngalásea

1 Yundóxinopinoe, undi Poûlu. Undi ápostulu, pahoéti xapa xâne koyúhoyea emo'u Itukó'oviti. Haina xâne pahukónu. Hainámaka xoko xâne ukínonu xunakóti indúkeovo pahoéti, itea undi páhoe Jesus Kristu yoko Itukó'oviti, Há'a úti, enepone koexépukopoti Jesus ukópea xapa ivokóvoti. ²Uhá koeti mbo'ínu

xoko Jesus, nza'íneheixone yâye, yúhoikopimaka, ítínoe ho'uxínovoti ítuke Itukó'oviti ya Ngalásea. ³Itúkapu hána'ítike seánakopi Itukó'oviti, Ha'a úti, yoko Vúnae Jesus Kristu yóvoheixone, koánemaka úhepetike isoneúti ukeâti xokóyoke.

⁴Koati kuri'ókopovoti Itukó'oviti ne Jesus yaneko ivokínovovi, enepo porexópo ésa'i pahúnevo úti, motovâti koíteovovi ya xunákoke váhere kixovókuti yara kúveu mêum, kuteâti ahá'inoa Itukó'oviti, Ha'a úti. ⁵Iháyu'ikakanaikopo Itukó'oviti uhá koeti káxe ákoti hunókoku. Énomoneoxo ákoeneye.

Poéhaxo ne inámati ihíkavoti koyúhoti koeku Jesus, ako po'ínu

⁶Yupíhova iyúmbaxeovo kêku ítínoe íhae Ngalásea. Ako yoríkonoe itévoki héki Itukó'oviti, enepone noivókokopiti ya seánakovike Kristu, hekópoti ihíkavoti ítúkohiu xâne, enepone mahi po'i inámati ihíkavoti íhae xoko Itukó'oviti. ⁷Yoko haina inámati ihíkavoti íhae xoko Itukó'oviti nê'e. Kó'inokeneye ne yúnzo, koáhati apêti xâne ákoti kayunúkapinoe íhikaxeopi, kahá'atimaka kópoe'akea ne inámati ihíkavoti omínovike Kristu. ⁸Itea yusíkotini ítúkeovo úndi yoko nza'ínehiko, áko'o ítúkeovo koati ánju, enepone ovoxe Itukó'oviti ukeâti vanúke, koyuhó'inopinoe mahi inámati ihíkavoti íhae xoko Itukó'oviti, itea hákoti itukóva kuteâti neko víhikaxopike yanekôyo, ítúkapu ipíhoponone Itukó'oviti ipihóponovokutike nê'e ákoti hunókoku. ⁹Kuteâti yunzómeku, ngáyukopinopeanenoemaka: Koêkuti koyuhó'inopiti ihíkavoti mahi omínovike Kristu, ákoti itukápa neko víhikaxopikenoe yanekôyo, ítúkapu ipíhoponone Itukó'oviti ipihóponovokutike nê'e ákoti hunókoku.

¹⁰Kutí'inopinoe koati ínixone xanéhiko unátiyea ombósi'ixo indúkea? áko'o ínixone Itukó'oviti unátiyea ne indúko. Ikítixanutinoe indúkoti isóneunonu xâne motovâti úhepeyea isóneunonu? Ako kalíhuina! Eneponi angoéneye, ákoni indúkapu kaná'uti ovoxe Kristu.

Koeku Poúlu inâ noivókokoxono koyúhoyea koeku Jesus

¹¹Ítínoe mbo'ínu xoko Vúnae, koati enjókopeatinoe ákoyea úkea isóneuke xâne ra inámati ihíkavoti omínovike Jesus, enepone ngoyúhone xapa xâne. ¹²Vo'oku haina xâne kauhápu'ikinonoa. Hainámaka xâne ihíkaxonoa, itea Jesus Kristu kauhápu'ikinonoa.

¹³Yoko yeyékokoxaneno ngixoku indúkeovo yanekôyo nzokoá'iko ne hó'e iyénonjapa júdeu. Koati ingoítóponoati kotíveti ne kutípotihiko Jesus ho'uxínovoti ítuke Itukó'oviti, ngaha'âti ungé'exeahiko. ¹⁴Xapákuke iyénonjapa júdeu, koati úndi yupihóvo kóúkoponeovo ya hó'eke úti. Xapákuke kuteâti yé'akeneye njoénaena hokoâtimaka, úndi yupihóvoxo yúíxeovo hókea kixoku ítúkeovo ne voxúnoekene, uti júdeu.

¹⁵Yoko tumúneke ámbeyea yara kúveu mêum, noivókokoxonune Itukó'oviti nzókea ya seánakonuke, koane iháxikonu indúkea ítukexeonuke.

¹⁶Simovóne kaxénaxeake Itukó'oviti kóútata'ixinonu Xe'éxa, ihaxíkonuti ngoyúhoyea koêku ne Xe'éxa xapa xâne ákoti itukapu júdeu, ako ápahuina xâne émbemone nóngone indúkea.

¹⁷Muhíkova neko ápostuluhiko inúxoti ya undíke, páhoehiko Jesus koyúhoyea emó'u xapa xâne yanekôyoke, ákomaka naínjapanahiko ya Njeruzálem. Itea hara yónom Árabea yoko poké'e xe'ókuke, ina aungópovomaka ya Ndamásku. ¹⁸Mopó'a xoénae ikénepo, ina mbího ya Njeruzálem noinjóponoti

Pêturu. Pí'a kúveu lûmingu óngoa xokóyoke. ¹⁹Ako po'i ndokópone xapákuke neko inúxotihiko páhoe Jesus koyúhoyea emó'u ákoti itukapu Teáku, enepone koati ati Vúnae Jesus.

²⁰Enepora yúndoenopinoe, iháke Itukó'oviti ngoyúhoyea ítúkeovo koati kaná'uti ákoyea nzemékekexinapinoe.

²¹Ikénepoke, ina mbího ya Sírea yoko Silísea koane poké'ehiko xérerekuke. ²²Yoko avo éxanuhiko neko kutípoti Kristu ho'uxínovoti ítúke Itukó'oviti ya Njúdeya. Koati ávoti naixánuhiko yanekôyo. ²³Itea hara koe eyékouhiko vo'ónguke: "Enepone ikoítaponoviti kotíveti yanekôyo, kó'oyene ítúkópovone koyuhoâti ra kaná'uti kixovókuti kutípone úti, mani áha uké'exea yanekôyo" koe eyékouhiko vo'óngu. ²⁴Epó'oxo iháyui'kohiko Itukó'oviti vo'oku ngoépokune.

Éxokoa Poûlu ítúke ne po'ínuhiko inúxoti ko'ítuketi ítúke Jesus

2Katoze koe xoénae ikéne, ina aungópovomaka ya Njeruzálem. Mbaranábe njáne yoko Títu. ²Mbihínoké vo'oku kouhupu'ikinonu Itukó'oviti yusíkea mbíhea. Nzimoné'eya, énjokoa ne po'ínuhiko úti hokoti Jesus koêku ra yúnzo xapákuke xâne ákoti itukapu júdeu. Énomone ne inámati ihíkauvoti koyúhoti koeku Jesus. Yâkoxonoye vainóvone, úndi yóko'o ne inixóneti ítúkeovo payásotihiko ya ítúkeke Itukó'oviti, énjokoa koêku ne índuke, mbuvâti kutí kó'iyea ituketihí koêti ne índukeiko kó'oyene koánemaka ne únzeu yanekôyo, eneponi opoé'ainoahiko isóneu ne índuke. ³Kene ne Títu, njánena, po'inu úti xoko Jesus, haina xâne sirkunsidá koêti. Koáhati ngerêku nê'e. Yoko enepohikone inuxínoti itukéti imokóvokutike ya Njeruzálem xoko yónongu, aínovo

sirkunsidá koêti, itea ako ápahuina xâne xapákuke inixoâti kónokea sirkunsidá kó'iyeamaka ne Títu. ⁴Epó'oxo ákoni koyuhoâti kónokea sirkunsidá kó'iyea, eneponi hákotihiko neko júdeu urukuhí koêti xapákuke úti, ítúkoheovoti po'inu úti xoko Jesus. Poéhane kahá'ayea ivóko'okoponea unako koeku úti koeku kutípea úti Jesus, koêkumaka víteova tiú'iko ne kixovókuti ya kúxoti hó'e úti. Yane mani kahá'atihiko káyukopeovi yane tiú'iti kóyeku úti xoko inúxoti hó'e úti. ⁵Itea ako kalíhuina vitúkea ahá'inovi nekôyohiko, mará'inamo hako'óne iyusé'inopinoe ne koati kaná'uti kixovókuti nókone kitípi yane inámati ihíkauvoti koyúhoti koeku Jesus.

⁶Kene xapákuke neko inixóneti ítúkeovo payásotihiko ítúkeke Itukó'oviti ya Njeruzálem, ako ápahuina inixoâti ápeyea óvaku ne ngixoku ngoyúhoyea emo'u Itukó'oviti xapa xâne. Yoko "inixóneti ítúkeovo payásotihiko" ngó'inomeku, vo'oku yusíkoti ítúkeovoxo teyonéti nekôyohiko, itea ya njokóyoke ako xâne payásoti nonékuke Itukó'oviti, vo'oku ako naívakaxa xâne nê'e, kutíkokone uhá koeti nonékuke. ⁷Enephikonekôyo, ya koêkuni ínixeá ápeyea óvaku ne ngíxoku ngoyúhoyea emo'u Itukó'oviti, exó kíxoanehiko índúkeovo koati páhoe Itukó'oviti xapákuke ne xâne ákoti itukapu júdeu ngoyúhoyea ne inámati ihíkauvoti koyúhoti koeku Jesus, kuteátimaka koeku ítúkeovo páhoe Itukó'oviti ne Pêturu xapákuke júdeuhiko koyúhoyea emó'u. ⁸Kuteâti ítúkeovo páhoe Itukó'oviti ne Pêturu koyúhoyea emó'u xapa júdeu, ngoánemaka xapa xâne ákoti itukapu júdeu. ⁹Yane exó kíxoanehiko índúkeovo koâti noívkoe Itukó'oviti ko'ítukeyea ítúke. Enepone Teáku, Pêturu yoko Xuám,

enepone ipíhonetí itúkeovo koati payásotihiko inuxínótí ítuke Itukó'oviti xapákuke, namúkohiko vô'um, koane vo'u Mbaranâbe, exókovitihiko vitúkeovo ha'íne ya ítukeke Itukó'oviti, koane ínixeahikomaka póneovo itúkeovomo úndi yoko Mbaranâbe ko'itúke xapákuke ne ákoti itukapu jûdeu, koeku itúkeovo énomonehiko ko'itúke xapákuke ne jûdeu. ¹⁰ Poéhane ixíko'okeovihiko ákoyea inátapa vokóvo huvó'oxea úti ne xâne ákoti apeínoati. Yoko kóyekune indúkea njunáko ngíxeaneye.

Sayá'ikoa Poúlu ne Péturu ya Antiókíya

¹¹ Po'íke káxe pího ne Péturu ya Antiókíya. Simoné'eya, nzayá'ikoa vo'oku koati motokeâti kíxeokononeye. ¹² Tumúneke símea jûdeuhiko páhoe Teâku, ínikoahiko Péturu ne po'ínuhiko úti xoko Jesus ákoti itukapu jûdeu. Itea simonéhiko neko páhoe Teâku, kurí kíxoane Péturu ínikeahiko, koane ahíkuxopeova, pikoti poé'ainoa isóneu jûdeuhiko simôti, vo'oku ínikeahiko xâne ákoti itukapu jûdeu. ¹³ Kúteanemaka ne po'ínuhiko jûdeu hokoti Jesus, ha'íne Péturu, kutipasí koe Péturu kuríkea ínikeahiko. Muhíkova Mbaranâbe, muyá'i isóneu koane hókea kixoku itúkeovo ne po'ínuhiko. ¹⁴ Itea íninja ákoyea itúka kuteâti ne páhoenovi kaná'uti kixovókuti yane inámati íhikaxovike Jesus. Énomone ngixínoa ne Péturu ya nonékuke uhá koêti: "Iti jûdeu, itea hainá'iko ne kúxoti kixovókuti hó'e voxúnoekene héko. Enepone itíkivo, koeku ákoyeane itíka ne kúxoti hókone voxúnoekene, koati kuteátinemaka kixoku itúkeovo ne xanéhiko ákoti itukapu jûdeu. Ná'ikopo koeti itíkinoiko kúxoti kixóvoku úti, uti jûdeu? Énomone ne kurí kíxi íniki ákoti itukapu jûdeu. Koeku kó'iyeaneye

ne itíkivo, koati ihíkexoati ne ákoti itukapu jûdeu kónokeako itúkea kuteâti ne itíkovo ke ngíxoane."

Aínovo pahukóvoti, jûdeuhiko koánemaka ne po'ínuhiko xâne

¹⁵ Kaná'uti vitúkeovo jûdeu hokoti Itukó'oviti ukeátinekene, kene haina uti kuteâti ne xâne ákoti itukapu jûdeu pahukóvotihiko, pó'itihiko hó'e. ¹⁶ Itea kóyeane véxea ákoyea itúkapu vo'oku hókea xâne ne Ponóvoti Kixovókuti yútoe Muíse ponópínovo nonékuke Itukó'oviti, itea koati vo'oku kutípea Kristu Jesus. Koánemaka úti, kutípoa úti ne Kristu Jesus motovâti ponópeovo uti nonékuke Itukó'oviti koeku kúveovo uti Kristu, kene haina vo'oku vitúkea páhoenovi Ponóvoti Kixovókuti yútoe Muíse. Vo'oku ako ápahuina xâne ponópóvoti nonékuke Itukó'oviti vo'oku itúkea páhoenoa yútoe Muíse. ¹⁷ Itea koeku kutípea uti Kristu, uti jûdeu, voposíkoti ponóvoko úti nonékuke Itukó'oviti vo'ókuke, yane iyúseo vitúkeovomaka xâne pahukóvoti. Koeku kó'iyeaneye, ínani áva koêti: "Hainá'ikopomea vo'oku Kristu vitúkinovo pahukóvoti kuteâti koêku ne po'ínuhiko xâne ákoti itukapu jûdeu?" Ínani akôe. Ako kalíhuina. ¹⁸ Itea eneponi aungápa ínzikaxopeamaka ne kúxoti kixovókuti ngûrene, hainápo, maní énomone kutí'inoke mbahukóvoti. ¹⁹ Hane ngoéneye nonékuke ne Ponóvoti Kixovókuti yútoe Muíse, kuteâti koeku ivokóvoti ákotine kúxone. Énomone ngoéneye nonékuke vo'oku ákoyeane ngúxa ponópeonu. Ngó'inokeneye nonékuke, motovâti itúkeovo inámati íhikaxeovike Itukó'oviti ámbepino. Yaneko kuruhúxokono ne Kristu, kutí koémaka xané ngixoâti kurúhuxeokono. ²⁰ Kó'oyene ákoneikopo itúkapu úndi exópo koêku itea Kristu, enepone

ovo'ó koepónuti, exópone ngoêku. Epó'oxo enepora ngóyeku itukovo káxe, koati nguvóvoti Xe'exa Itukó'oviti, enepone ákoti omotóvonu okóvo, enepone kuri'ókovotimaka Itukó'oviti yaneko ivokínovonu. ²¹Yoko eneponi omotóva ponópeovo ne xâne nonékuke Itukó'oviti vo'oku itúkea ne Ponóvoti Kixovókuti yútoe Muíse, yane ákoni itópnone ivókeovo ne Kristu. Itéa haina énomone koéneye inzóneunoa, ínapo indukápu xâne ákoti itúkoake ne hána'iti seánakovi Itukó'oviti xoko Xe'éxa.

Kotívea isóneuke Poúlu kixóvoku ne íhae Ngalásea

3 Itínoe íhae Ngalásea, kutí kénoue xâne ákoti isóneu. Kutí kôe hekexókonotínoe, kutí'inoke itevóhikitínoe ne koati kaná'uti hó'e úti. Vo'oku yanekóyoke, koati keurápu'ikinokonoati koêku ne Jesus Kristu yaneko ivokóvo ya kuruhúke. Kutí koe koati neixoâti ya yukékuke. ²Enepo inâ nemukoânoue ne Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti, poréxinopeake Itukó'oviti vo'oku kékuna'ixivo itíki páhoenovi Ponóvoti Kixovókuti yútoe Muíse vitúkea? Ako kalíhuina kó'iyeaneye. Koati iyúseoti itúkeovo vo'oku kívivo Jesus enepo koyuhóvone xepákuke. ³Imáko itíkinovonoe ákoti isóneu! Inâ kitípo Vúnae, koati Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti íhinovonoe motovâti penópivo nonékuke Itukó'oviti, háina? Kene kó'oyene, ainovó koe xináko íhipinovone, pe'okoâti itúkeovo vo'oku héki ne Ponóvoti Kixovókuti yútoe Muíse penópinovomo nonékuke Itukó'oviti! ⁴Yusíkoikopo itúkeovo vekohí keâti ne uhá koeti víkokunoe ikéneke Vúnae? Ako yusíka! ⁵Enepone Itukó'oviti pahukínopeati ne Sasá'iti Omíxone ovo'ó kó'ieopi, enepone

itúkotimaka iyupánevoti xepákukenoé, kixínoakeneye vo'oku kékuna'ixivo itíki páhoenovi Ponóvoti Kixovókuti yútoe Muíse? Ako kalíhuina! Koati iyúseoti itúkeovo vo'oku kívivo Jesus enepo koyuhóvone xepákukenoé.

⁶Noixó íxe koeku Âbraum mekúke. Koati kuvóvoti Itukó'oviti nê'e. Énomone ínixinoa Itukó'oviti itúkeovo ponóvoti nonékuke. ⁷Konokoâtíkopo yéxinoe itúkeovo xâne kuvóvoti Itukó'oviti itukóvovo koati kaná'uti amósenopono Âbraum. ⁸Yoko yutóxovo ya emó'uke Itukó'oviti ênoti xoénae tumúneke ápepe, itúkeovomo ya kúveovo Kristu ponópeovomo xâne ákoti itukapu jûdeu. Yane tumúneke ápepe ra koekúti, éxokokonoe Âbraum koêku ra inámati íhíkavvoti koyúhoti kónokea kúveova xâne ne Jesus. Yoko énomone yaneko kixôa Itukó'oviti ne Âbraum: “Ve'ókuke, únatimo koêku ne uhá koeti xâne yara kúveu mêum” kíxoane. ⁹Énomone kutí'ino apêti unako koeku xâne ikéneke Kristu koeku kúveova, kuteâtímaka koeku kúveovo Itukó'oviti neko Âbraum mekúke.

¹⁰Itea uhá koeti xâne po'okoâti ponópeovomo nonékuke Itukó'oviti vo'oku itúkea páhoenovi yútoe Muíse vitúkea, poéhane ipíhoponeokonomo motóvo kúxea. Vo'oku enepo hákoti itukôa uhá koêti neko yutoéti, haramo kôe kuteâti koêku ne yutoéti ya emó'uke Itukó'oviti xoko kó'ieaku: “Uhá koeti xâne ákoti heú íxâ itúkea ne páhoenovi Ponóvoti Kixovókuti yútoe Muíse, yonópotimo ipíhoponovokutike” kôe.

¹¹Iyúseoneikopo ákoyea ápahuina xâne ponópóvoti nonékuke Itukó'oviti vo'oku ítea heú kíxea itúkea ne páhoenovi Ponóvoti Kixovókuti yútoe Muíse, vo'oku hara koémaka emo'u Itukó'oviti: “Enepone xâne ponóvoti nonékuke Itukó'oviti, enepone kuvovâti, itopónoatimo ne inámati

apéyeati ákotinemo hunókoku xoko Itukó'oviti” koémaka. ¹²Enepone Ponóvoti Kixovókuti yútoe Muíse, haina kúveovo uti Itukó'oviti épemo, itea vitúkea páhoenovi konokóvoya, kuteátimaka kó'iyea emó'uke Itukó'oviti xoko kó'iyeku: “Enepone itukoâti uhá koêti ne páhoenovi Ponóvoti Kixovókuti vitúkea, apeínoatimo ne inámati apéyeati ákotinemo hunókoku” kôe.

¹³Koati Kristu koitóvovi yane mani vipíhophoneokono vo'oku ákoyea víta vitúkea ne páhoenovi Ponóvoti Kixovókuti yútoe Muíse. Koítovovi Kristu yaneko ahe'ókopovi, enepo itukópovo ipihópononeti ya kuruhúke, kuteâti koêku ne yutoéti ya emó'uke Itukó'oviti, enepone koêti: “Ipihópononeti ne uhá koeti xâne ixupáxoneti kuruhúke” kôe.

¹⁴Kó'inokeneye, motovâti itúkeovo vo'oku Jesus Kristu itóponea unako koêku ne xâne ákoti itukapu jûdeu, kuteâti neko unako koeku Âbraum enepo ponopâ Itukó'oviti mekúke. Énomonemaka kutí'inoke motovâti namúkea úti ne Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti, uti kuvóvoti Kristu, kuteátimaka koyúhoyea Itukó'oviti yanekôyoke pahúkeamo.

Yútoe Muíse yoko yuhó'inoa Itukó'oviti ne Âbraum

¹⁵Itínoe mbo'ínu xoko Vúnae, anéye ínzixoake ra koekúti. Énomone ne kóyeku úti, uti xâne yara kúveu mêum, enepo vitúko koati emo'úti. Enepo yutoxóvone koyuhópetike ne koati emo'úti, koane vipíhone viháya, yane ákone oxéne vaúkoepa ne yuhu úti. Ákone yusíka vípokea, áko'o vípihea po'i yuhu utíya. ¹⁶Kúteane koeku yuhu Itukó'oviti mekúke, enepone koati úsotine yúho ákoti kayukápagu. Énomone neko yuhó'ino Âbraum koane ámoriponomo. Yoko

amósenopono Âbraum ako ákoe, ínapo itukapu kixoti opoíkovoti xâne. Itea ámoriponomo Âbraum kó'inoke, vo'oku koati póhuti xâne ya xapákuke amósenopono kíxo. Yoko énomone ne Kristu. ¹⁷Hara ngahá'a ngáuhapu'ikinopinoe: Koeku ápeyea yuhó'inoa Itukó'oviti neko Âbraum, koati úsotine yuhôti mekúke, ako yusíka itúkeovo Ponóvoti Kixovókuti yútoe Muíse ipokôa, vo'oku inuxóne neko yuhó'inoa Itukó'oviti ne Âbraum. Kene ne Ponóvoti Kixovókuti yútoe Muíse, koaturu sentu tirinta koe xoénae ikénepo, ina apê. Iyúseaneikopo ákoyea oxéne nekôyo uké'exopea xunáko neko inúxoti yuhu Itukó'oviti xoko Âbraum. ¹⁸Enepone únati koépokumo úti, kixínovike Itukó'oviti ikó'iparaxeovimo, eneponi itukapu vo'oku vitúkea ne páhoenovi Ponóvoti Kixovókuti yútoe Muíse namúkinoa úti, yane ákoni itúkapu vo'oku kaná'uko yuhu Itukó'oviti kóúsokeovomo. Itea enepo inâ koyuhó'ino Âbraum ne Itukó'oviti poréxeamo, ákotimaka ésa'ixeake, koati iyúseoti kóúsokeovomo vo'oku kaná'uko ne yuhu Itukó'oviti.

¹⁹Ínani áva koêti: “Ná'ikopo koeti poréxinovea Itukó'oviti ne Ponóvoti Kixovókuti yútoe Muíse?” Poréxinoveake Itukó'oviti motovâti ákoyea vituka váhere, koeku kúxeokono símea neko ámoripono Âbraum. Énomone neko kixínoake Itukó'oviti enepo itukínoa neko koati yuhôti ákoti aukápagu ikéne.

Yoko inâ porexôa Itukó'oviti neko Ponóvoti Kixovókuti, hane évekinoa xoko ovóxehiko íhae vanúke, enepone ánjuhiko. Ina apémaka xâne, enepone Muíse koyuhópinoati ne xanéhiko.

²⁰Yane iyúseo ákoyea ponó ákoe xoko Muíse neko Ponóvoti Kixovókuti yuhu Itukó'oviti, koeku ápeyea évekoaku Itukó'oviti mekúke. Kene

neko yuhó'ino Âbraum, ponó kôe xokóyoke, vo'oku koati pohúxinovati Itukó'oviti iná koyuhó'ino Âbraum.

Ápeinoke ne yútoe Muíse

²¹ “Enepone yuho Itukó'oviti koati yuhôti ákoti aukápagu ikéne, koyúhoti kixoakumo Itukó'oviti ne xâne kuvovâti, hainá'ikopo okopâti Ponóvoti Kixovókuti yútoe Muíse?” koémea iséneu. Ako kalíhuina. Vo'oku enepone áva ponóvoti kixovókoti apêti xunáko poréxeovi inámapoti apéyeati ákotinemo hunókoku xoko Itukó'oviti, yane mani ponopóvoti úti nonékuke Itukó'oviti vo'ókuke. ²² Itea koyúhoa emo'u Itukó'oviti itúkeovo pahukóvoti ne uhá koeti úti, uti xâne. Yane motóvaikopo itúkeovo ya kúveovo uti Jesus kóusokeovo neko koati yuhôti ákoti aukápagu ikéne, yuho Itukó'oviti mekúke kixoakumo ne xâne kuvovâti.

²³ Yaneke avô'o síma Jesus Kristu, koánemaka kaxena kúveova xanéhiko, koati Ponóvoti Kixovókuti yútoe Muíse exô koeku úti, uti xâne yara poké'e. Kuteâti koeku xâne kókohiyana kixóixoneti motovâti ákoyea píhahea, énomonemaka koéneye úti opékuke xunako Ponóvoti Kixovókuti yútoe Muíse, kuxoâti úti ne símope Jesus koane kaxena kúveova úti, enepone konókoti kouítata'ixeovomo. ²⁴ Enepone koeku úti nonékuke ne Ponóvoti Kixovókuti yútoe Muíse, kutí koe koeku kalivôno namú kixóixeokonoti vô'u apê hirikoâti. Énomonemaka kixó'ovineye ne Ponóvoti Kixovókuti yútoe Muíse tukú koeti símope Kristu. Kutí koe iyonó'oviti xoko Kristu nê'e, motovâti ponópeovo úti nonékuke Vúnae vo'oku kúveova úti. ²⁵ Itea kó'oyene koeku úrukeovo kaxena kúveovo uti Jesus, ákone itúkapu ne omo'óvitimeku víhuinovoiko, enepone Ponóvoti Kixovókuti yútoe Muíse.

²⁶ Kene itíponenoe koati xe'éxapo Itukó'oviti, uhá ketínoe koeku kívivo Kristu Jesus. ²⁷ Vo'oku uhá koeti kasása'iupo Kristu xepákuke, enepohikone ahiúti ya iháke, f'iyuse kóye ne kixóvoku Kristu xokóyoke yane inámapoti kixoku itúkeovo. ²⁸ Énomone ákoino poé'aku júdeu nonékuke Itukó'oviti ya po'ínuhiko xâne ákoti itukápa. Kúteanemaka koeku akaúti yoko ákoti itukápa, koánemaka hóyeno yoko sêno nonékuke Itukó'oviti, vo'oku péhapoanenoe ya xoko Kristu Jesus. ²⁹ Koeku itíkivonoe xanena Kristu, itínoemaka amósenopono Âbraum, koane itínoemaka kixo ne Itukó'oviti yaneke koyuhó'ino Âbraum mekúke ápeyeamo unako koêku ne amósenoponomo.

4 Enepora yunzó'inopinoe, hane koéneye xâne apêti íkuinoakemo há'a. Koêkuiko itúkeovo kalivôno ne xâne, yusíkoti hoénaxeekonone namúkopeamo neko íkuinoakemo há'a, itea koêkuiko ávoyea namúkapa, ako poé'aku ya ahinoêti ² vo'oku ápeyea exeâti koêku koane ápemaka koyonínoati ne námoepomo tukú koeti simâpu kaxénaxeake há'a namúkopeakumo. ³ Énomonemaka koéneye úti yanekôyoke, uti xâne yara kúveu mêum, vovóheixoiko opékuke xunako kúxoti kixovókuti hó'e úti. ⁴ Itea simovóne kaxénaxeake Itukó'oviti, yane pahúkoa neko Xe'éxa yara kúveu mêum ipúhikea xoko sêno kuteâti uhá koeti xâne. Yaneke ipuhíkone yara kúveu mêum, hane exeâ'iko koêku ne xanéhiko Ponóvoti Kixovókuti yútoe Muíse. ⁵ Simínoké ne Xe'exa Itukó'oviti yara kúveu mêum motovâti koíteova ne xanéhiko hokoâti ne Ponóvoti Kixovókuti yútoe Muíse, koane poréxea itúkeovohiko koati kaná'uti xe'éxapo Itukó'oviti.

⁶Kene kó'oyene koeku itíkivonoe xe'éxapone Itukó'oviti, pahúkoa Itukó'oviti ne Sasá'iti Omíxone Xe'exa ovo'ó kó'iyepinoe. Énomone kutí'ino "Pai, iti Nzá'a" kixeâti ne Itukó'oviti. ⁷Hainá'ikonoe iti kuteâti ahinoêti kó'oyene, itea itíponenoe koati xe'éxapone Itukó'oviti. Epó'oxo koeku itíkivo koati xe'éxapo, ítikenemaka ne uhá koeti únatinoe koekúti aha Itukó'oviti poréxea ne xe'éxapone.

Yónoa isóneu Poúlu ne íhae Ngalásea

⁸Yaneko avô'o yexâ ne Itukó'oviti, koati itínoe kuvóvoti ho'éti ákoti itukapu koati kaná'uti Itukó'oviti, kutí kixeâti Itukó'oviti. ⁹Itea kó'oyene, koeku yéxinenoe Itukó'oviti, áko'o koeku poréxeopinenoe Itukó'oviti yéxi mani koeti yúnzo, ná'ikopo koeti kehá'aino yaúkopivo xoko kúxotihiko kixovókuti ákoti xunáko, enepone hó'e xâne nóvo ákotimaka itópoinovike? Ná'ikopo koeti kehá'aino yaúkopivo yóvi opékuke xunako kixovókuti kuteâti? ¹⁰Yupíhovo yíxivo koekúti hiko kuteâti káxehiko mahi sasá'iti, koane kohê, xoénae yoko po'ínuhiko káxe haxaéti. ¹¹Koati ngohiyánapitinoe. Koímaiti kutí kó'iyea ákotine itópoinopike ne uhá koeti índuke xepákuke. ¹²Itínoe mbo'ínu xoko Vúnae, íkitipasikapunu yane ákoyeane ínzuinapa ne kúxoti kixovókuti nzó'e, vo'oku indúkopovone kuteâti itínoe ákoti itukapu júdeu. Ako váhere ítikeinonu yanekôyoke tukú koeti kó'oyene. ¹³Yéxoano itúkeovo vo'oku ngá'arineyea yanekôyo ongínoke xepákuke inâ ngoyuhó'inoepa ne inámati ihíkavoti koyúhoti koeku Kristu. ¹⁴Upánini itúkovo tiú'itinopinoe neko arínem, itea ako yókoemoke'enu, epó'oxo ákomaka pivánu vo'ókuke. Itea ivévakonu kutí'iyea undi ánju, enepone ovoxé Itukó'oviti ukeâti vanúke,

áko'o kutí'iyea undi koati Vúnae Kristu Jesus. ¹⁵Ná'ikopo ne hána'iti elókeko yokóvo, enepone yeópone yanekôyo? Koâti inzayú'ikoti unako iséneunonu yanekôyoke nga'aríne. Mani usokó kéyeyi meréki ne yúke peréxinoa eneponi omotóva. ¹⁶Kene kó'oyene, koímaiti mbúveokono vo'oku ngoyúhoinopi kaná'uti koekúti, kuteâti ovópiku ikéneke Vúnae.

¹⁷Enephikoneko xâne ihíkaxoponopiti ingénepoke, kutí koe kaha'áinopiti unako kêku iyúni'ikinopikene, itea pohúneta kahá'ati tetúkea ke'ínikoneyinu, motovâti itúkeovo énomone hekóponoe. ¹⁸Haina ngoêti itúkeovo váhere viyúni'ikeokono. Únati nê'e, itea konókoti itúkeovo ponóvotike isoneûti, koane hainámaka pohúneta ambê xepákuke. ¹⁹Itínoe íhae Ngalásea kutí ngíxone nje'éxaxapa, kuteâti koeku sêno koítóponeovo kotíveta enepo ipuhíko xe'éxa, énomopoikonemaka koéponeye eómbone ve'ókukene, ngaha'âti í'yuse kóyeyea ne kixóvoku Kristu ya xikóyokenoe. ²⁰Ehá'ani ámbeyea xepákuke kó'oyene motovâti enzá'ikea ngxoku enéngelopinoe, vo'oku yara koeku kó'oyene, ako énja ne mani yunzó'inpinoe.

Kixó'ekone éxetina pí'âti sêno, Ága yoko Sâra

²¹Yakámokenonu, itínoe kahá'ati óvoheixea opékuke xunako Ponóvoti Kixovókuti yútoe Muíse. Ákoikopo yéxa koêku ne yutoxóvotiya? ²²Énomone ne yutoéti koyúhoti pí'ayea xe'éxa neko Âbraum, xe'éxa xoko Ága, enepone ákau yêno, koane xoko Sâra, koati yêno. ²³Enepone ápeyeyea xe'éxa xoko ákau yêno, koati kuteâti koeku ápeyeyea uhá koeti po'ínuhiko kalivôno yara kúveu mêum. Itea enepone xe'exa Âbraum xoko koati yêno, ápeinoke vo'oku êno xoénae tumúneke ápeyeyea,

koyúhoane Itukó'oviti ápeyemo. ²⁴ Ápe koati kixó'ekinovike ra kixovókuti. Enepone pi'âti sêno, hane kixó'eko pi'âti kixovókuti ítukeino xâne ne Itukó'oviti. Enepone póhuti sêno yane pi'âti, mópoina Sinâi kixó'eko, yutóxovoku ne Ponóvoti Kixovókuti, enepone kutí kixoti xâne akaúti koeku óvoheixea opékuke xunáko. Énomone kixó'eko ne Ága. ²⁵ Koati kixó'êkoti mópoina Sinâi ya Árabea neko sêno. Hanemaka kixó'eko pítivokona Njeruzálem kó'oyene, koánemaka ne xanéhiko ovâti. Koatíhiko kutí koeti kaúti koeku óvoheixea opékuke xunáko ne Ponóvoti Kixovókuti yútoe Muíse. ²⁶ Itea enepone iháxonetimaka Njeruzálem, pítivokona Itukó'oviti ovoti vanúkeke, ako akútea koeku kaúti. Énomone ne kutí kíxone uti vêno, uti iteóvati xunáko ne Ponóvoti Kixovókuti yútoe Muíse. ²⁷ Yoko énomone kuteâtimaka koêku ne yutoéti ya emó'uke Itukó'oviti vo'ókuke, enepone koêti:

“Aéloke yokóvo, iti ákoti xe'éxa, iti áko-timaka koxé'exayeaku. Kéhanaka yemó'u elókeyea yokóvo, iti ákoti eópeaku ohone kalivôno. Vo'oku itínemo xu'inâ xe'éxaxapa, iti sêno sikhóhí kixonéti, yane sêno ko'ímati”
kôe. *Izáiya 54.1*

²⁸ Itínoe mbo'ínu xoko Vúnae, koati itínoe xe'éxaxapa Itukó'oviti vo'ókuke neko koati yuhôti ákoti aukápapu ikéne, yuho Itukó'oviti ítúkeamo, kuteâti koeku xoko Izáki mekúke. ²⁹ Yoko kuteâti koeku ítúkeovo xé'a ákau yeno Ábraum ikoítoponoa kotíveti ne po'i xé'a Ábraum nóvo, enepone ápeinoke vo'ókuke xunáko ne Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti, koá'ikonemaka kó'oyene ne xâne ikó'inamaepo Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti ítúkeovo íkoitoponone kotíveti ne xâne kutí koeti akaúti opékuke xunáko ne kúxoti kixovókuti hó'e. ³⁰ Ná'ikopo kó'eye yuhó'inovi ne

emo'u Itukó'oviti vo'ókuke? Hara kôe: “Konókoti kópuhikopeokono ne akaúti koánemaka xe'éxa, vo'oku ako námoepo ne xe'exa akaúti xoko há'a. Haina kuteâti kixóvoku ne po'i xe'exa ákoti itukapu akaúti, enepone apêti námoepo xoko há'a” kôe. ³¹ Neíxoaneikopo itínoe mbo'ínu xoko Vúnae, haina uti kutí koeti xe'exa akaúti, itea uti xe'exa ákoti itukapu akaúti, koeku víteova xunáko ne Ponóvoti Kixovókuti yútoe Muíse.

Poé'aku ne Ponóvoti Kixovókuti yútoe Muíse yane ítukeinovi Kristu

5 Koítinovovike Kristu motovâti víteova vóvoheixea opékuke xunáko ne kúxoti kixovókuti hó'e xâne mekúke. Kéxuna'ixapuikopo ikéneke Kristu. Hako yaukópovo yóvoheixi opékuke xunako kixovókuti kutí kixópitínoe akaúti.

² Ivévaka ra yûnzo, undi Poúlu: Enepo itikâ ne ahá'inopi xâne koyúhoti kónokea sirkunsidá ké'iyi motovâti koíteovopi Itukó'oviti, yane ákonemo itópoinopike ne ítukeinovi Kristu kuruhúke. ³ Aúngopamaka ngó'iyea: Uhá koeti xâne xepákuke ítúkoti yuhó'inoa po'ínuhiko xâne koyúhoti kónokea sirkunsidá kó'iyea, konokoâtimaka ítúkea ne uhá koeti po'ínuhiko yutoéti ya Ponóvoti Kixovókuti yútoe Muíse. ⁴ Itínoe oposíkoti ponópeovo nonékuke Itukó'oviti koeku itíki ne yutoéti ya Ponóvoti Kixovókuti yútoe Muíse, koati yahikúxopivoati ne Kristu koánemaka ne hána'iti seánakovi Itukó'oviti ya xoko Kristu. ⁵ Kene úti, hara itukóvo hána'iti kúxoixone úti véxone koúsokeovomo, énomone ne ponópeovo úti nonékuke Itukó'oviti vo'ókuke ne Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti xoko úti, koeku kúveovo uti Jesus. ⁶ Yusíkoti sirkunsidá kó'iyea xâne, áko'o ákoyea sirkunsidá ákoe, ako yuvâti. Ako itópoinovike nê'e ya ikéneke Kristu Jesus. Itea hara

konokóvoxo, kúveovo uti Vúnae. Yoko enepone kaná'uti kúveova úti, iyúseo ya ákoyea omótovokoko vokóvo.

⁷Nóvo, koati únati héki Jesus, kutí'ikopo itopópi ákoinoke opónovo héki ne kaná'uti kixovókuti hó'e úti?

⁸Enepepo ípokeovo iséneunoe, haina ukeâti xoko Itukó'oviti, enepone ihaxíkopiti héki Kristu. ⁹Puyákapanapa yokóvo ra kixonéti koéti: “Enepepo kalihú koeti kohiyákopeti, heú kíxoa kohíyakea ne xánena” kôe. ¹⁰Itea ya ikéneke Vúnae, koati nguvovópitinoe kutí'ieamo inzóneu ne iséneu yara koekútihiko. Itea enepone kopoe'akexoti iséneu, ákomo íteapa ne ipíhophoneokonomo, yusíkoti itúkeovo payásoti áko'o ákoyea apáyaso.

¹¹Kene úndi, itínoe mbo'ínu xoko Vúnae, eneponi akaná'u ngoyúhoyea xapa xâne kónokea sirkunsidá kó'ieahiko, maní'ikopo apêti xâne ikoítapononuti kotíveti vo'ókuke? Eneponi akoéneye yúnzo mberekáxo Jesus yoko ivókinovovi ya kuruhúke, ákoni poe'aínonuti isóneu.

¹²Enepoihikone koesáyu'ixopitinoe, koyúhoti kónokea sirkunsidá kó'iea xâne motovâti ponópeovo nonékuke Itukó'oviti, ehá'ani itúkeovo énomoponehiko koesáyu'ixopovo.

¹³Kene itínoe mbo'ínu, iháxikinopike Itukó'oviti héki, kaha'aínopiti ítivoa ne yóvoheixi opékuke xunako kúxoti kixovókuti hé'e. Itea enepone ítivoa, hako pe'okôa itúkeovo énomone kutí'inoke motovâti itíki koêkuti váhere úhepune miúyo yâha itíki, vo'oku ápeyea oxene sasá'ipea úti ya hána'iti seánakovi Itukó'oviti. Ya koêkuni ké'iyineye, konókoti yíxivo hivó'oxikoko vo'oku ákoyea omótovokoko yokóvo.

¹⁴Vo'oku enepone póhuti páhoenokono úti vitúkea kousókoati uhá koéti neko po'ínuhiko páhoenovi yútoe Muíse, hará'a: “Hako motovâ yokóvo ne

po'ínuhiko xâne. Kuteâti kixépovoku ákoyea kemáxatikapapu, énomonemaka íxeaneye ne po'ínuhiko xâne” kôe.

¹⁵Itea enepo yakuteânoe kixóvoku hó'openohiko ixómoti aruxúkoko, koane ixómoti okopókoko, neíxapu mará'inamo yuké'exapakaka.

Kúxoti kixoku itúkeovo xâne koane inámapoti koépoku xoko Kristu

¹⁶Hara ngxópinoe: Konókoti itúkeovo Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti exô kêku. Yane ákonemo itúkapu kúxoti kixévoku, enepone váhere yâha kíxivoa, pahukô xikóyokenoe. ¹⁷Vo'oku koati pó'iti ne ahá'inovi Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti yane kúxoti váha kíxeova úti enepo avô'o vainámapo. Koati okopókokoti ne pi'âti. Énomone tiú'ino itíki ne únatinoe koekúti mani yâha itíki. ¹⁸Itea itukovo Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti exô kêku, yane ákone itúkapu opékuke xunako Ponóvoti Kixovókuti yútoe Muíse yóvoheixonoe.

¹⁹Yoko koati iyúseoti koêku ne kúxoti kixóvoku xâne, enepone váhere áha kíxeova. Énomone ne ákoyea sayá'ikapeapa ne úhepune múyo vo'oku ixómoyea kaha'a sêno, koánemaka ikópiti'ikeovo itúkoti po'i váhere koekúti kuteâti ákoyea asása'i, yoko ákoyea sayá'ikapa isóneu koeku ixómoyea itúkovo énomone yónoheixo isóneu.

²⁰Ina apémaka ne kúveovo sánduhiko, koane hokéxeokoko, púveokoko, koane okópeokoko. Ina keno'ókomaka ne ákoyea aúhepe isóneu xâne vo'oku ákoyea itápaneá unako koêku ne po'ínuhiko xâne, koane itúkeovo ipúhokovoti, yoko kahá'ayea kapáyasokeovo itúkeovo poéhayeane unatí koêku, koánemaka yumópeokoko, yoko haxákeovokoko.

²¹Ina apémaka ne ixómoyea poé'ainoa isóneu ne po'ínuhiko xâne vo'oku íyokeovo itúkeovo, yóko'omaka ne

kohíhiyea, koane yetorehí kó'iyea xapa ayuúti, yoko po'ínuhiko koekúti kuteâti. Vo'ókuke ra koekúti, hara ngixópinoe kó'oyene, kuteâtimaka yunzó'inopi yane kôyo: Enepone xâne koetíneye kixoku itúkeovo, ákomo yanapa natíxokuke Itukó'oviti vanúkeke.

²² Itea hara koe pôreu ne ovo'ó kó'yeovi Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti: ákoyea omótovokoko vokóvo, yoko elókeyea vokóvo koane kasá'iyea vomíxone ákoti vakapákaka, yoko vitúkeovo xâne ákoti ímauvo. Ina apémaka ne vitúkeovo seánati yoko itípakovoti koane koxuná'ixovoti ákoti aukápu ikéne. ²³ Ina keno'ókomaka vitúkeovo xâne itúpa'ikoti yoko véxeamaka sayá'ikopeovo úti. Koeku kó'ieaneyeye kixoku vitúkeovo, ako apásika ápeyea yutoéti kuteâti yútoe Muíse, enepone Ponóvoti Kixovókuti, ipíkovi vitúkea koekúti kuteâti. ²⁴ Enepone xâne kutípoti Kristu Jesus, kuríkopane ne kúxoti kixoku itúkeovo, enepone ixómoyea kaha'a itúkea váhere úhepune múyo vo'oku kahá'ayea sêno, yoko po'ínuhiko koekúti kuteâti. Kutí koe ixupáxoati kuruhúke motovâti uk'épea xokóyoke, kuteâti koeku enepo ivokóvo ne xâne kuruhúxokonoti. ²⁵ Koeku vitúkeovo xâne óvoku Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti, konókoti itúkeovo énomonemaka exô koeku úti ya uhá koeti vitúkovo. ²⁶ Hako vitukovo xâne ihayú'ikopovoti. Hákomaka vimaíko po'ínuhiko xâne. Koane hákomaka poe'aíno visóneu koèkuti xâne vo'oku víyokeyea itúkevo.

Konókoti huvó'oxeokoko úti koúkoponeovo úti ikéneke Vúnae

6 Itínoe mbo'ínu xoko Vúnae, enepo áva po'ínu úti íkoroé váhere kixovókuti, yéxaka kónokea ponópeovo koane aúkopeovo únatike, itínoe koxuná'ixovoti ikéneke Kristu. Itea

itupa'ii íxea ákoti kepayásakinapa, koane yokóhiyanavo vo'oku mani motovâti itúkeovo íti íkorókovomaka váhereke enepomo hixepákana. ² Hivá'axakaka yane tiú'iti koekúti simópitinoe. Yane keusókoatinemo ne Ponóvoti Kixovókuti páhoenovi Kristu vitúkea. ³ Vo'oku enepone xâne xepákukenoe ikútixapovoti koati teyonéti itea ako akána'u itúkeova, koati aupú'ikopovoti. ⁴ Póhutihiko úti, konókoti komómoepa uti vítuke, noíxoti uti unátiyea, áko'o ákoyea aúmati. Itukápuxo únati, motóva elókeyea vokóvo vo'ókuke, ákoti vokonókoa komómoyea uti anú'ukea unako koeku ítuke po'íhiko xâne. ⁵ Vo'oku póhutihiko úti, anéye hó'exeovike Itukó'oviti, enepone kutí koeti íkoinoxeovike, nókone úti vitúkea.

⁶ Enepone xâne ihíkaxokonoti emo'u Itukó'oviti, konókoti huvó'oxea ihíkaxoati ya nókoneke, haxakínoati ne únatinoe koekúti ítukevo. ⁷ Hako yaupú'ikopovo yarâ'a: Ako itoâti aúpu'ikea ne Itukó'oviti. Itukovo itúkoti váhere ne xâne, váheremakamo ne námoepo xoko Itukó'oviti. Itukovo únati ne ítuke, únatimakamo ne námoepo, kuteâtimaka koeku xoko xâne nôti. Enepone ake nonéti nóne, énomone exôa kó'yeovoku ehópo. ⁸ Enepone xâne yuixóvoti itúkea ahápinovo, yoko váhere áha kíxeova, hanemo itukóvo námoepo hunókokuke, évokopeovomo. Itea koeku yuíxeova xâne itúkea ahá'ino Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti, porexoâtimo Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti ne inámapoti apéyeati ákotinemo hunóko xoko Itukó'oviti. ⁹ Hako vimáxovo vitúkea únati, vo'oku simapúne kaxéna, enepo hákoti imaxovó kixôa úti, apêtimo únati námoepo úti. ¹⁰ Ya koèkuiko ápeyea kaxéna motó'yeovaku vitúkea únati, yusikóneikopo vitúkinoa únati ne

uhá koeti xâne, ínapoxo ne po'inu ûti kutípoti Jesus kuteâti ûti.

Íkopóvati Poûlu ne íhae Ngalásea

¹¹Yokómomanoe pu'íko ra létara yara yúndoe, vo'oku itúkeovo koati yutoe vô'um râ'a. ¹²Koati xâne kahá'atihiko úhepeyea isóneunoa po'ínuhiko, énomone koyuhó'inopinoe kénoki sirkunsidá ké'iyi. Koáhati puvoti íkoitoponeokonono kotíveti kuteâti mani kúxone enepone okoyúhoahiko xapa xâne itúkeovo pohúneti ítukeinovi Jesus ya kuruhúke koitóvo xâne ya pahúnevo. ¹³Vo'oku muhíkova neko xâne sirkunsidá koêti, ako itúka ne po'ínuhiko páhoenoa Ponóvoti Kixovókuti yútoe Muíse ítúkea. Poéhane kahá'ainopinoe sirkunsidá ké'iyi motovâti kahána'ikeokono koeku éxokea po'ínuhiko xâne ítíkivo íhikau itikoâti ne ahá'inopi. ¹⁴Kene ûndi, ákomo ápahuina koekúti ngahána'ikinokonoke ákoti itukapu vo'oku ivókinovovi Vúnae Jesus Kristu ya kuruhúke. Koati vo'oku ivókinovovi,

ákoino íyoevom yara kúveu mêum. Kutí koe uké'tine ne úhe'ene mêum njokóyoke epó'oxo kutí koémaka angó'oti nonékuke. ¹⁵Yoko haina sirkunsidá kó'iyea ne xâne, áko'o ákoyea sirkunsidá ákoe itukóvo ne hána'iti koekúti, itea hara konokóvoxo, vinámapea xoko Itukó'oviti. ¹⁶Uhá koeti xâne hokoâti râ'a, itúkapu úhepetike isoneûti íhae xoko Itukó'oviti, koane hána'itike seánakoa Vúnae óvoheixo. Itúkapu énomonemaka óvoheixo ne uhá koeti xanena Itukó'oviti, enepone koati kaná'uti amósenopono Ábraum.

¹⁷Ukeâti kó'oyene, koati iyúseoti koêku ra kixovókuti. Ákoneikopo okónokovo po'i yûnzo, vo'oku anéye muyónguke hoénaxovope indúkeovo ovoxe Jesus, enepone ike ókinenu íngoitoponeokonono kotíveti vo'oku ngoyúhoyea emó'u.

¹⁸Ítínoe mbo'ínu xoko Vúnae, itúkapu hána'itike seánakopi Vúnae Jesus Kristu yóvoheixo. Énomone ákoeneye.

Hunókokune.

ÉFEZIU

*Yútoe Poûlu páhoe xapa
kutípoti Jesus íhae Éfezu*

Enepora yútoe Poûlu, hara yóno xapa kutípoti Kristu ya pitivóko iháxoneti Éfezu. Anú'uko pi'áti xoénae óvoheíxea Poûlu yaneko pitivóko íhikaxea emo'u Itukó'oviti. Hara óvo koyuhoáti xoko Átu 19.10. Yane avo áxu'ikene xoénae ikénepo, yutóxo Poûlu ra koyuhópeti. Yoko ika'ákovokutike óvo ne Poûlu ya po'íke pitivóko yaneko yutoxôa. Enepohekone xâne íhae Éfezu, haina jûdeu. Ákomaka éxahiko ne koati kaná'uti Itukó'oviti yanekôyoke. Yane yútoenao Poûlu, éxokoa ne hána'iti isóneu Itukó'oviti ho'úxoreamo ne uhá koeti ovóxe ovoti vanúkeke, koánemaka ya pok'éke yaneko káxe hoénaxone ho'úxopeakumo.

Yane inúxoti mopo'áti kápítulu, koúrapi'ikoa Poûlu koêku ne hokópoti Jesus ítúkeovo póhutipone xoko Vúnae, jûdeuhiko koánemaka po'ínuhiko ákoti itukapu jûdeu. Koáhati póhutipone nonékuke Itukó'oviti ákotine haxakeápukoko, vo'oku ítúke Jesus kuruhúke, koánemaka vo'oku ovo'ó kó'íyea ne Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti.

Ya kápítulu 4 yonoti kápítulu 6, koyúhoa Poûlu koêku ne inámati koépoku xâne kutípoti Jesus koeku ítúkeovo Jesus kotútihiho. Enepone kalivónohiko, koyúhoinoa Poûlu kónokea kutípea há'a yoko êno. Kene hóyeno yoko yêno, éxokoa kónokea ákoyea omótoovokoko okóvo. Kene ahinoêtihiho hokoti Jesus, pahúkoa kutípeahiko pátarauxa, koane pónea kixoku ko'ítúkeyea. Yoko aínovonemaka nókone úti véxea yara ihíkauvoti, koane nokone uti vitúkea koeku hókea uti Jesus.

1 Yundóxinopinoe, undi Poûlu. Undi ápostulu, páhoe Jesus Kristu koyúhoyea emó'u xapa xâne, kuteâtimaka ahá'inonu Itukó'oviti indúkea. Yúnzoikopi, itínoe kasása'iupo Itukó'oviti ya pítivokona Éfezu, itínoe koati kuvóvoti Kristu Jesus. ² Itúkapu hána'itike seánakopi Itukó'oviti, Há'a úti, yoko Vúnae Jesus Kristu yóvoheíxonoe, koane úhepetike isoneúti ukeâti xokóyoke.

Unako koeku úti ikéneke

Itukó'oviti vo'oku ítúkeinoví Kristu

³ Viháyu'ikaikopo Itukó'oviti, Há'a koane Únaemaka Vúnae Jesus Kristu, enepone porexó'oviti uhá koeti kó'íyeovoku únatinoe koekúti ukeâti vanúkeke xoko Kristu, enepone uhá koeti nókone úti vukóponea ikéneke. ⁴ Tumúneke ápeyea ra mêum, nóivokoxovine Itukó'oviti vitúkeovomo sasá'iti nonékuke koeku kutípea uti Kristu, koane vitúkeovomakamo ákoti ovó'oviku kopití'iti. Koane vo'oku ákoyea omótoovovi okóvo, ⁵ nóivokoxovine yanekôyoke yane koati únati ahá'inovi, kaha'aínoviti vitúkeovomo koati xe'éxapone vo'oku kixó'ovikumo Jesus Kristu. ⁶ Énomone koéneye, maka iyúseane ítúkeovo koati motokeâti iháyu'ikeokono ne hána'iti seánakovi, enepone kixó'oviku ya xoko Xe'éxa ákoti omotóva okóvo Itukó'oviti, enepone hána'itimaka íparaxeovike ákoti ésa'i. ⁷ Koatímaka ya xoko Xe'éxa víteova ne pahúnevo úti yaneko ovokínovovi itína kuruhúke, kotuyôpinoviti pahúnevo úti. Yoko eneponeko hána'iko ítúkeinovi Kristu, hane koéneye hána'iti seánakovi Itukó'oviti, enepone êno yupihóvoti unáko ⁸ ákoti iyuhíxinavea Itukó'oviti ya hána'iti kó'exoneyea yoko ponóvoko isóneu. ⁹ Kó'oyene, kouhapi'ikinoveane Itukó'oviti neko hána'iti isóneu ákoti

exákana mekúke, kuteâti âha itúkea ya unátikoke isóneunovi, enepone kixó'oviku ya xoko Kristu. ¹⁰ Enepone hána'iti isóneu ákoti exákana nóvo, énomone koeku Kristu itúkeovo tuti uhá koeti apêti ya vanúke koane yara poké'e. Yoko kousókovotimo simapúne ne kaxénaxeake Itukó'oviti.

¹¹ Koatímaka ya xoko Kristu vitúkopinovo xâne yónoku ne êno únatinoe koekúti ukeâti xoko Itukó'oviti. Yoko ukeátinekene tumúneke ápeyea ra mêum, kóusokoane Itukó'oviti ne isóneu kó'ieanemoye, kuteâti koeku ahá'inoa kó'ieya, vo'oku koati énomone kousóko uhá koeti koekúti kuteâti koeku isóneunoa koane âha kó'ieya. ¹² Kixínoakeneye Itukó'oviti motovâti itúkeovo vo'oku ûti, uti inúxoti ápe kúxone xoko Kristu, iyúseyea itúkeovo koati êno hána'iti ihayú'iuti ne Itukó'oviti, koati motokeâti kahána'ikeokono îha.

¹³ Yoko koati vo'ókumaka Kristu poréxinopinoe Itukó'oviti Sasá'iti Omíxone, hoénaxovope itíkivo koítovone, kuteâtimaka koeku yuho Itukó'oviti nóvo poréxeoveamo. Énomone koéneye pónepi Itukó'oviti yaneko kémiku ne kaná'uti kixovókuti îhae xokóyoke koyuhóvone xepákuke, enepone inámati ihíkavoti omínovike Jesus, kutí'inoke itívoati ne pehúnevo yaneko kitipoânenoe. ¹⁴ Enepone ápeyea Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti xoko ûti, koati turíne ápeyea xoko ûti ne po'ínuhiko únatinoe koekúti koúnaenovi Itukó'oviti. Yoko énomonemaka véxinoa kóusokeamo Itukó'oviti ne po'ínuhiko yúho itúkinoveamo yaneko káxe, iseápavine xokóyoke, uti xanéna, kutí'inokemakamo iyúseoti itúkeovo koati êno hána'iti ihayú'iuti ne Itukó'oviti, koati motokeâti kahána'ikeokono îha.

Epemínoa Poûlu ne îhae Éfezu ya orásaum

¹⁵ Koeku kó'ieaneye, enepo eyengóxo kixoku koeku kívivonoe Vúnae Jesus, koane ákoyea omótova yokóvo ne uhá koeti po'ínuhiko kasása'upopo Itukó'oviti, ¹⁶ ako ânga íngoroixeovo xoko Itukó'oviti ve'ókukeneoe. Kóyekune émbeminopi xoko Itukó'oviti ya orásaum. ¹⁷ Enepone Itukó'oviti, Únae ne Vúnae Jesus Kristu, enepone Ha'a ûti yupihóvoti itúkeovo hána'iti ihayú'iuti, émbemoa poréxeopinoe isoneûti ukeâti ya xokóyoke. Émbemoamaka poréxeopinoemo ínixi inámati koekúti, nékone yéxi koeku héki, kutí'inoke keukóponovoti yéxi Itukó'oviti.

¹⁸ Koane émbemoamaka mîhe'okea iséneu, motovâti yéxi koêku ne hána'iti kúxoixone ûti xokóyoke, enepone véxone kóusokeovomo, kutí'inokemaka ihaxíkopiti héki. Émbemoamaka éxokeopinoe itúkeovo koati yupihóvoti unáko neko koúnaeno kasása'upohiko, ¹⁹ koane émbemoamaka éxokeopinoe koêku ne xunáko, itúkeovo koati êno hána'iti xunakóti veínovike huvó'oxeovi, uti kutipoâti. ²⁰ Enepone êno hána'iti xunáko, énomonemaka veínoa Itukó'oviti yanekóyo yaneko koexépukopo Kristu ukópea xapa ivokóvoti, enepo kavátakopamaka ya éxopeke vanúkeke xoko ivátakoku koati hána'iti kapáyasokone. ²¹ Hanekóxono payásoyea oúkeke uhá koeti koati payásoti pahúkoti vanúkeke yoko po'ínuhiko tutíye ákoti inixákana, koêkuti pahúkoku vanúkeke áko'o híyeu vanúke, koánemaka oúkeke uhá koeti xâne apêti xunáko pahúkea, koêkuti kó'ieovoku, yoko oúkekemaka uhá koeti nâtihiho, koane oúkeke uhá koeti po'i ihâe, îha xâne koati hána'iti teyonéti yara koeku kó'oyene koeku ápeyeako ra kúveu mêum, koánemakamo

ikénepoke. ²² Poréxopamaka Itukó'oviti itúkeovo énomone exêa koêku ne uhá koeti koekúti. Énomonemaka poréxo itúkeovo tuti uhá koeti kutipoâti, enepohikone ho'uxínovati ne ítuke, koeku poéhayeane itukóvo únae ne uhá koeti koekúti. ²³ Yoko enepohikone kutipoâti, ho'uxínovati ne ítuke, koati pòhutipone ikéneke kutí koeti muyôti koeku itúkeovo Kristu kotúti. Yoko uhá kíxoa koúsokinoa Kristu ne nókonehiko, vo'oku koati énomone kousókinoa nókone ne uhá koeti koêkuti apêti.

**Inámapoti kixoku vitúkeovo,
uti koítovone Kristu.**

2 Poréxopinoe inámapoti apéyeati ne Itukó'oviti yaneke itikóvoiko kutí koeti xâne ivokóvoti nonékuke vo'oku váhere ítike yoko pehúnevo yanekôyoke. ² Koati pahunévotike yóvoheixonoe nóvo, kuteâti po'ínuhiko xâne yara kúveu mêmum ákoti háka Itukó'oviti, itíkotinoemaka nóvo ahá'inopi ne natina ndémoniuhiko ya híyeu vanúke, enepone éxotimaka koeku xanéhiko kó'oyene ákoti háka Itukó'oviti. ³ Yoko koati vóvoheixokunemaka yanekôyoke, uhá koeti úti, vitúkoti koêkuti vâha vitúkea, uti xâne pahukóvoti, vitúkotimaka koêkuti pahukóvoti visóneu, vâha vitúkea. Vo'ókuke ne kixóvoku úti, mani motokeâti pahúkopeokono úti ipihóponovokutike, kuteâti koeku uhá koeti po'ínuhiko xâne. ⁴ Itea koati hána'iti ne seánakovi Itukó'oviti vo'oku yupíheovo ákoyea omótofovovi okóvo. ⁵ Ya koêkuiko vitúkeovo kutí koeti ivokóvoti nonékuke, vo'oku váhere kixoku vitúkeovo, poréxopovi inámapoti apéyeati, kuteâtimaka kíxoaku koéxepukopea ne Kristu ukópea xapa ivokóvoti. Koati vo'ókuke ne hána'iti seánakovi Itukó'oviti kutí'inoke itívoati ne pehúnevo.

⁶ Kuteâtimaka kíxoaku Itukó'oviti koéxepukopea ne Kristu ukópea xapa ivokóvoti, énomonemaka kixó'ovineye, koane kávatakopovimaka natíxokuke vanúkeke koeku poéhapeane úti xoko Kristu Jesus. ⁷ Kixínovikeneye Itukó'oviti, maka iyúseane ya natíxokuke vanúkeke káxehiko keno'ókoti, itúkeovo koati êno hána'iti ihayú'iuti ne seánakovi, ákoti kuteâti, vo'ókuke neko únati kixó'oviku ya xoko Kristu Jesus. ⁸ Koati vo'ókuke ne hána'iti seánako Itukó'oviti kutí'inoke itívoati ne pehúnevo koeku kívivo Kristu. Yoko haina xikóyokenoe úkea ne ítivoa, itea koati pónepike Itukó'oviti. ⁹ Hainámaka vo'oku ítone itúkea ne xâne, ínapo áva ihayú'ikopovoti vo'oku itóponea ya xunákoke. ¹⁰ Koáhati uti ikó'inamaepo Itukó'oviti vo'oku kixó'oviku Kristu Jesus, motovâti ápeyea únati kixoku vitúkeovo, kuteâti isóneunovi Itukó'oviti tumúneke vápeyea, enepone ahá'inovi vitúkea kó'oyene.

**Poéhapoane ya xoko Kristu ne jûdeu
koánemaka po'ínuhiko xâne**

¹¹ Énomone ngixínopinoe: Puyákanapa yokóvo ne kêkunoe nóvo, itínoe xâne ákoti itukapu jûdeu, itínoe iháxoneti ákoti asasá'i vo'oku ákoyea sirkunsidá yákoenoe. Koati íhaxeopike jûdeuhiko nê'e, enepohikone áhati íhaxopeovohiko sirkunsidá koêti. Itea enepone sirkunsidá kó'iyeahiko, pouhu muyókuke óvo, kixovókuti ítukevo xâne yara poké'e. ¹² Koati itínoe xâne ákoti êxa Kristu nóvo. Pé'itinoe yane xanena Itukó'oviti, enepohikone íhae Izarâe. Haina itínoe kíxo Itukó'oviti mekúke yaneke koyuhó'ino íhae Izarâe itúkeamo xanéna koane koúsokinoamo neko únati koekúti yuhó'inoa itúkeamo. Hainámaka apêti kíxoixonenoe xoko

Itukó'oviti nóvo. Koáhati âvoti yexânoe Itukó'oviti yanekôyoke.

¹³Itea kó'oyene vo'oku ítukeinovi Kristu Jesus, yahí'okopovone Itukó'oviti vo'oku itina Kristu ovokóvoti ya kuruhúke, itínoe ákoti malí'ákapu Itukó'oviti nóvo. ¹⁴Koati vo'oku Kristu kutí'inoke unatípinokokoti visóneu, itínoe ákoti itukapu jûdeu koánemaka uti jûdeu. Énomone kutí'ino póhutipone jûdeu yoko po'ínuhiko xâne ákoti itukápa vo'oku uké'exopeane Kristu ne púveokoko, enepone kutí koeti ípi haxakoâti ne jûdeuhiko koane po'ínuhiko xâne ákoti itukapu jûdeu.

¹⁵Enepone Ponóvoti Kixovókuti yútoe Muíse, koáne ne ênoti páhoenovi vitúkea, ákone xunáko vouúkeke vo'oku uké'exopinovea Jesus yaneko namukópo koxé'uke ésa'i pahúnevo úti ya kuruhúke. Yane ituko inámati koekúti koeku poéhapeane xokóyoke ne xanéhiko haxá koyeôkokoti nóvo, enepone jûdeuhiko yoko xâne ákoti itukápa, kutí'inoke uhépépotine isóneunokoko. ¹⁶Ahí'okopanehikomaka Itukó'oviti ya póhutipoke koxe'úti ne pi'âti kó'iyevoku xâne, enepone jûdeuhiko koane po'ínuhiko xâne ákoti itukápa. Koati vo'ókuke ítuke Jesus ya kuruhúke kutí'inoke uke'éxopinoati púveokoko. ¹⁷Simóné'e ne Kristu yara kúveu mêum, omíno uhá koeti xâne inámati ihíkavoti porexoâti úhepeko isóneu ikéneke Itukó'oviti. Omínopea, itínoe ákoti itukapu jûdeu ákoti malíka Itukó'oviti nóvo, koane omínoamaka ne jûdeuhiko ákoti ahíka Itukó'oviti.

¹⁸Koati vo'oku ítukeinovi Kristu motó'iyeva símea nonékuke Itukó'oviti, Ha'a úti, ne jûdeu, koánemaka ne po'ínuhiko xâne ákoti itukápa, koeku poéhaye ne ovo'ó koe'éviti, enepone Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti. ¹⁹Koeku kó'iyeaneye, hainá'ikonoe iti pó'iti ya xanena Itukó'oviti. Hainámaka kutí

keti xâne yonóheoti ákoti poké'exa yonópoku. Itíponenoe yonópoti vanúkeke kuteâtímaka ne po'ínuhiko kasása'iuvo Itukó'oviti. Itíponenoe xanena Itukó'oviti kopo'ínukokoti.

²⁰Itínoemaka kutí koeti péti koéxepoe Itukó'oviti. Kene poéheve ne koexépoeti, énomone neko nduse koeti fhikau Kristu, koánemaka ne po'ínuhiko porófeta, páhoe Itukó'oviti koyúhoyea emó'u. Kene koati turíxeovoku uhá koêti, kuteâti koeku koati inúxoti mopôti turíxeokonoke péti, énomone ne Kristu Jesus. ²¹Énomonemaka porexó'ovi koúkoponeovo úti ikéneke, kuteâti koeku ukóponea péti koexépoeti. Yoko póhutihiko úti, uti kutí koeti tíxuluya, ainóvoti koati tokopóvoti ókoku, kutí'inoke vukopónoti vitúkeovo koati sasá'iti óvoku Itukó'oviti, koati haxakínovotímaka Itukó'oviti. ²²Yoko ya koeku héki Kristu, yanêkomakaya, xané kixeti uhá koeti po'ínuhiko kutipoâti yane itukéti koéxepoe, motovâti itíkivonoe óvoku Itukó'oviti koeku ovo'ó kó'iyevoti ne Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti.

Ítuke Poûlu ya xapa xâne ákoti itukapu jûdeu

3 Koeku kó'iyeaneye, émbeminopinoe Itukó'oviti, undí Poûlu, undímaka iká'aeti vo'oku ngoyúhoyea emo'u Kristu Jesus xepákuke, itínoe ákoti itukapu jûdeu. ²Yoko énjaa yéxinoe poréxeonoa Itukó'oviti ngoyúhoyea xepákuke ne hána'iti seánakovi. ³Koati vo'oku koúhapu'ikinonoa Itukó'oviti énjinoake koêku ne ihíkavoti âvoti exákana mekúke, enepone ngoyúhoinopikemaka yane pihotíne yúndoe. ⁴Yoko enepo yihaíkanenoe, yexoâtimo poréxeonoa Itukó'oviti énjea ne koekúti âvoti exákana nóvo, enepone kouhápu'ikovotine kó'oyene xoko Kristu. ⁵Mekúke tumúneke ra

káxehiko símokune ûti, ako paréxakana xanéhiko yara kúveu mêum éxea koêku, itea kó'oyene kouhupu'ikinoane Itukó'oviti neko sasá'iti ápostulu, enepohikoneko inúxoti iháxiu Kristu hókea, páhoemaka koyúhoyea emó'u xapa xâne. Kouhupu'ikinoamaka Itukó'oviti ne po'ínuhiko ovóxe koyuhó'iyeti emó'u, evékinoatihiko xoko Sasá'iti Omíxone. ⁶Enepone ákoti exákana nóvo, kouhupu'ikinoakenehiko Itukó'oviti neko ovóxe, énomone itúkeovo itínoe ákoti itukapu júdeu namukópomakamo unako kíxoaku Itukó'oviti ne júdeuhiko, kuteâti kixínoake Itukó'oviti itúkeamo mekúke. Koane kouhupu'ikinoamaka itúkeovo he'uxópovoti ya póhutike koxe'úti, itínoe ákoti itukapu júdeu xané kixeâti ne júdeuhiko, koeku itúkeovo Kristu ketútinoe, koane itúkeovo xepákukenoe yonómaka neko koati yuhôti ákoti aukápapu ikéne. Énomone neko yuhó'inoa Itukó'oviti ne xanéna mekúke koêku ne únati kíxoakumo, enepone kousexinovike vo'oku ítukeinovi Kristu Jesus, kémonenoe yane inámati ihíkavoti omínovike.

⁷Yoko koati énomone ngoyúho xapa xâne ne inámati ihíkavoti, kuteâti isóneunonu Itukó'oviti indúkea. Koati ímbara xokóyoke ya hána'iti seánakonun, índone indúkea vo'ókuke ne hána'iti xunako Itukó'oviti ko'ítuketi njokóyoke. ⁸Ûndi kixóneye Itukó'oviti, undi yupihóvoti ákoyea omótokea kíxeokononeye ya uhá koeti po'ínuhiko kasása'iupo. Ikó'iparaxonoa Itukó'oviti ngoyúhoyea xapa xâne ákoti itukapu júdeu ne inámati ihíkavoti koyuhoâti koêku ne Kristu, koáne ne êno hána'iti itípanevo yoko seánavoki ákoti itoâti kayúmakea koêku. ⁹Poréxonumaka Itukó'oviti ngoúhupu'ikea xapa xâne, koêku ne hána'iti ihíkavoti íhae xokóyoke ákoti exákana mekúke,

enepone uná koyêti ya isóneuke Itukó'oviti ukeátinekene. Yoko koati énomone pahukôa ápeyea ne uhá koeti koekúti. ¹⁰Poréxonu ngoúhupu'ikea ra kixovókuti kó'oyene, maka iyúseane hána'iko ne kó'exoneyea Itukó'oviti ya uhá koeti kixoku ko'ítukeyea xapákuke ne kutípotihiko Kristu, enepone uhá koeti ho'uxínovoti ítukeya. Koati kaha'âti Itukó'oviti iyúseaya xapa uhá koeti payásotihiko pahúkoti vanúkeke, koánemaka xapa po'ínuhiko tutíye ákoti inixákana, koêkuti pahúkoku vanúkeke, áko'o híyeu vanúke. ¹¹Yoko énomonemaka itukóvo isóneunoa Itukó'oviti ukeátinekene tumúneke ápeyea ra mêum. Enepone isóneu, kousokeane Itukó'oviti xoko Vúnae Kristu Jesus, ¹²poéhane itukóvo motó'inovake yúho'ixea ûti Itukó'oviti ákoti pícone ûti, vexoâti yumópeovimo. Yoko kó'inokeneye vo'oku kúveova ûti. ¹³Énomone ngxínopinone ákoyea kemúya'ika iséneu yane ngoítóponeovo kotíveti koeku omínombinoe emo'u Vúnae. Koati énomone kutí'inoke motovâti elókeyea yokóvo, vo'oku yéxinenoe ne emo'u Itukó'oviti, enepone omínombike.

Po'i orásauna Poûlu epemínoti íhae Éfezu

¹⁴Énomone imbúyukexino nonékuke Ha'a ûti íhae vanúke. ¹⁵Yoko anêko íha xoko uhá koeti xe'éxapone, koêkuti óvohikoku, itukapu vanúkeke, áko'o poké'eke. ¹⁶Émbemo Itukó'oviti vo'oku itúkeovo êno hána'iti ihayú'iuti ákoti hunókoku itípanevo, évekinopinone xunakóti ya xoko Sasá'iti Omíxone, motovâti itúkeovo koati xúnati ne iséneu ikéneke. ¹⁷Yane motovâtimaka ovo'ó kó'iyepinoe Kristu koeku kívivoa, kutí'inoke kexuhévekokonotimo koane títiu keyétinoemo ya hána'ítike ákoyea omótoovovi okóvo Kristu. ¹⁸Yane

yexoâtimo, kuteâti koeku uhá koeti po'ínuhiko kasása'iuipo Itukó'oviti, itúkeovo koati yupihóvoti hána'iko ne ákoyea omótoovovi okóvo Kristu, koane ákoyea hunókoku nê'e, kuteâti koekúti ákoti itoâti fhixea vakúko, eyékea, hána'iko yoko upénoko.¹⁹ Koane yeopâtimo hána'iko ne ákoyea omótoovovi okóvo Kristu, itúkeovo yupihóvoti anú'ukea ítone isóneu xâne éxea koêku, kut'ínokemo uha-uhá koetímo ipúhikea ya xikóyokenoe ne hána'iti itípanevo Itukó'oviti.

²⁰ Koati motovâti itúkea Itukó'oviti koekútihiko yupihóvoti anú'ukea uhá koeti mani vépemoake, koane uhá koeti koêkuti vâha, muhíkova ne isoneú kix-oneiko úti. Yoko kó'inokeneye vo'ókuke ne hána'iti xunáko ko'ítuketi xoko úti.²¹ Itúkapuikopo énomone ihayú'ikakana vo'ókuke uhá koêti ne kutípotihiko Jesus ho'uxínovati ne ítukeya, koánemaka vo'oku Jesus Kristu. Ákoeneye ya uhá koeti káxehiko ápeyeakumo xanéhiko yara kúveu mêm, koane ikénepoke, ákoti hunókoku. Énomoneoxo ákoeneye.

Póhutipone ne uhá koeti kuvóvoti Kristu

4 Vo'oku kó'ieaneye, hara injíko'okopinoe, undi iká'aeti vo'oku ngoyúhoyea emo'u Vúnae: Konókoti yéxi yómivo nonékuke Itukó'oviti kuteâti motókeyea kó'ieya ne kasása'iuipo Itukó'oviti, kuteâtimaka ahá'inopi Itukó'oviti ihaxíkopi héki.² Itúkapunoe xâne ákoti kapayásakinapukoko, koane itúpa'ikoti, yoko ákoti ímauvo. Konókotimaka yéxi íti uhá koeti kixóvoku po'ínuhiko úti ákoti imeíkinapa, koêkumaka ákoyea omótoovokoko yokóvo.³ Kéxuna'ixapumaka yíxivo ákoyea héx-akexipukoko, koane itíkivo póhutipone ikéneke Kristu, kuteâti poréxoake Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti kó'ieya

ne xâne ikéneke Vúnae. Énomone yákoeneye, koêkumaka itúkeovo úhepetike isoneúti yóvoheixonoe, ákoinoke ópoe'ainokoko iséneu.⁴ Vo'oku uti póhutipone kuteâti koeku koxe'úti, koeku itúkeovo Kristu kotúti úti. Poéhaxomaka ne Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti ovo'ó koe'éviti. Poéhaxomaka ne kúxoixone úti ikéneke Vúnae, véxone koúsokeovomo, kuteâtimaka ahá'inopi Itukó'oviti, kut'ínokoe ihaxíkopiti héki.⁵ Poéhaxomaka ne Vúnae koáne ne koati kaná'uti kúveova úti. Poéhaxomaka ne koati kaná'uti sasá'ipeane úti, kut'ínokoe vahíkiovoti ya iháke.⁶ Poéhaxomaka ne Itukó'oviti, Ha'a uhá koeti úti, enepone éxoti koeku uhá koeti úti, enepone ko'ítuketimaka xoko uhá koeti úti, koane ovo'ó koâti ne uhá koeti hokoâti.

⁷ Yoko póhutihiko úti, anéye seá-nakovi Vúnae, véxone vitúkea ítukeye, kuteâti isóneunovi Kristu ikó'iparaxeovi, póhutihiko úti.⁸ Yoko énomone kó'ino ya emó'uke Itukó'oviti:

“Yaneko pihopóne Kristu vanúkeke, koítovo xanéhiko iká'ae Satánae nóvo, koane ikó'iparakexoamaka”
kôe. *Sâramu* 68.18

⁹ Kut'íkopomea kixó'eko ne “pihopóne vanúkeke” koêti? Ako po'i kíxone ákoti itukapu evésekea inúxotike ukeâti vanúke tukú koeti poké'êke.¹⁰ Eneponoe evesékoti, énomoponemaka pihopô yâkonoye vanúkeke itúkeovo payásoti oukeke uhá koêti, motovâtimaka itúkeovo énomone kousóko ahá'inoa Itukó'oviti ne uhá koeti koekúti.¹¹ Koati énomonemaka porexôa éxone itúkea ne póhutihiko xâne ítukeye. Hane porexo po'ínuhiko itúkeovo ápostulu, enepohikone inúxoti páhoe xapa xâne koyúhoyea kaná'uko ne noíxone xokóyoke. Ina apémaka xâne ikó'iparaxoake koyúhoyea xapa xâne ihíkavuvoti kouhupu'ikinoake Itukó'oviti.

Ina apémaka po'ínuhiko xâne ko'ipârati koyúhoyea xapa xâne kixoku íteovo ya pahúnevo. Ina apémaka po'i xâne ko'ipârati itúkeovo inuxínoti ítuke Itukó'oviti. Kene po'ínuhiko, fhikaxea emo'u Itukó'oviti ko'ípara.

¹² Kixínokeneye Itukó'oviti maka kaúsakinane nókone ne kasása'íupo, porexoâti ukóponea ikéneke koane ítukeamaka ítukexeake motovâti kóxuna'ixeovo ikéneke. Yoko aínovone póhutipone kuteâti koeku koxe'úti, koeku ítúkeovo Kristu kotútihiho.

¹³ Ehanemo vitapána vitúkeovoxo póhutipone vo'oku kúveovo uti Vúnae, koane vo'oku véxeaxo ne Xe'exa Itukó'oviti, koane vitopónotimakamo vitúkeovo úsotine ikéneke Kristu ákotine ovó'oviku, ákotinemaka konokínovoviti, kuteâtimaka koeku usokó kó'iyea ítípanevo Kristu, koane ákoyea ápahuina koekúti konokínovati.

¹⁴ Yane ákonemo vakútea kalivôno ákoti axúna isóneu. Ákonemakamo vakútea koekúti ákoti ináko, ómone ihunóvoti, kuteâti koeku xâne hokohí kixoti koêkuti kó'iyevoku ihíkavvoti vekeâti xapákuke. Énomone ne ihíkavvoti ukeâti éxeako xâne ahúkoti ya aúpu'ikea po'ínuhiko, yoko ahúkotimaka ya iyónea pahunévotike ne xanéhiko koésayu'iu, ákotihiko iyuseína koésayu'ixeokono. ¹⁵ Itea koeku hókea úti ne kaná'uti kixovókuti íhae xoko Itukó'oviti, koane ákoyea omótovokoko vokóvo, kaúkapanapumaka úti ya uhá koeti kixoku vitúkeovo, motovâti kutí'iyea uti kixóvoku Kristu, enepone tuti úti. ¹⁶ Koati énomone porexó'ovi koúkoponeovo úti ikéneke, uhá koeti uti kutipoâti, uti kutí koeti muyo Kristu koeku ítúkeovo énomone kotúti úti. Yoko enepone koxe'u úti, ápe ítúkovo ne póhutihiko iháxakexoku koane ekéyokoku yoko kúso, vékoku xunáko, kutí'inoke ehevókovoti koane

únati ko'ítukeyea, kutí'inokemaka payá'iti koane ukopónoti. Yoko énomonemaka koéneye úti ikéneke Kristu koúkoponeokoko úti yane véxone vitúkea ítukeke, koêkumaka ákoyea omótovokoko vokóvo.

Inámati kixoku vitúkeovo koeku koíteovovi ne Kristu

¹⁷ Koeku kó'iyeaneye, in-jikó'okopitinoe ya iháke Vúnae ákoyeane yusíka kití'iyi xâne ákoti éxa Itukó'oviti, vo'oku aínóvoti isoneúti ákoti ítóponone nonékuke Itukó'oviti ne ko'ísoneu. ¹⁸ Koati hahakú koeti isóneuhiko. Áko'o xokóyoke ne inámapoti apéyeati ukeâti xoko Itukó'oviti, vo'oku ákoyea éxa ne kaná'uti kixovókuti íhae xokóyoke. Yoko kó'inokeneye vo'oku ítúkeovo koati tiú'iti ne omíxone. ¹⁹ Ákonehiko téyapana. Koati sikovó koêti ítúkea ne váhere úhepune mûyo. Koati ú'uso-ú'uso koyêti ítúkea uhá koeti kó'iyevoku koekúti yupihóvoti ákoyea aúmati. ²⁰ Itea ako ákoeneye neko fhikexokonoke koeku Kristu, ²¹ ítukovo koati kaná'uti kéminenoe yúho koane fhikexikonone koêku ne kaná'uti kixovókuti ukeâti xokóyoke. ²² Énomone ne ihíkaxopiti kónokea kiríkopi kúxoti kixeku ítíkivo, enepone heu-heú koeti isáyu'ixeovo vo'ókuke ne váhere yáha ítíkinoe ixómoti aupú'íkopi. ²³ Konokoâtimaka inámapea iséneu ya uhá koeti kixeku ke'ísoneuyi. ²⁴ Kuteâti kixóvoku xâne ítúkopea sasá'iti ípovo, énomonemaka yákoeneye koeku ápeyea inámati kixépovoku kuteâtimaka kixóvoku Itukó'oviti, enepone porexópeatinoe. Énomone ne koati ponóvoti koane sasá'iti kixeku ítíkivo ukeâti hekópi ne kaná'uti kixovókuti íhae xokóyoke.

²⁵ Konókotikopo kiríkopi simíkikixi. Póhutinoe íti, konokoâti ítúkeovo

kaná'uti emo'úti ne keyúhoino po'ínuhiko úti, vo'oku uti póhutipone kuteâti koeku koxe'úti ya ikéneke Jesus tuti úti. ²⁶Enepo áva ímeikivoku, hako pehukóvo vo'ókuke. Hako herú kixe káxe íme'ixivo, itea aká'ikaneye keúnakapa iséneu. ²⁷Hákomaka perexôa ne Ndeâpu ápeyea vekínopiku. ²⁸Enepone xâne yómotinovo oméxea, hákone omêxo. Konokoâti ko'ítukeyea, iko'ítukexoati ne vô'u ya únatike itukéti, motovâti ápeyea huvó'oxope po'ínuhiko xâne apêti nókone. ²⁹Hako keyúho váhere emo'úti. Ópoeane únatinoe emo'úti yokóyuhu, maka ukápanane po'ínuhiko xâne ikéneke Vúnae vo'ókuke, itepónitimo nókone kámea. Yane yominoâtimo únati koêku ne kamópitihiko. ³⁰Hako keikáxu'iki okóvo ne Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti, enepone hoénaxeopike Itukó'oviti itíkivo xanéna yaneko káxe koíteovovikumo ya uhá koeti vahérévokoti yara kúveu mêm. ³¹Hako yunakôa iséneuke ne koêkuti kotivépiti. Kiríkapa nê'e, xaneâti ne húketi ímeinevo yoko kotú'iyea itíne. Kúteanemaka koêku ne yoríxikoko yoko ihékikoko, koane uhá koeti váhere ítikeino po'ínuhiko xâne. ³²Itíkapunoe itipakinovokokoti koane koseánakokoti. Hákomaka íméheixoa iséneuke ne ítukeinopi po'i xâne kotivépiti, itea kutí íxea ákoti ítuke kotivépiti, kuteâtimaka kixópiku Itukó'oviti enepo kotuyôpo pehúnevo vo'oku ivókinovovi Kristu.

Kixoku ítúkeovo ne xâne hokoti Jesus

5 Hékaikopo kixoku ítúkeovo ne Itukó'oviti vo'oku itínoe xe'éxapone ákoti omotóva okóvo Itukó'oviti. ²Enepone kixeku itíkivo, konokoâti ími ya ákoyea omótovokoko yokóvo, kuteâtimaka ákoyea omótovopinoe okóvo Kristu yaneko ivokínovovi, enepo itukópovo ikó'iparaxokonoke Itukó'oviti, ésa'i ítúyopea pahunévoti.

Yoko ínixeá Itukó'oviti unako koêku neko ítuke.

³Kene ne ákoyea sayá'ikapeapa xâne ne úhepune mûyo vo'oku ixómoyea kaha'a sêno, koáne ne ikópiti'ikeovo ítúkoti po'i váhere koekúti kuteâti ákoyea asása'i, koáne ne ixómoyea íyokovo ítukevo po'ínuhiko xâne, ako yusíka ápeyea kixeku itíkivo kuteâti nê'e, vo'oku itínoe kasása'uppo Itukó'oviti yoko motókea sasá'iyea kixeku itíkivo vo'ókuke. ⁴Hako keyúho emo'úti ákoti aunáti. Hákomaka keyúho kuteâti yuhu xâne ákoti isóneu. Koáne ya ikémohixi po'ínuhiko xâne, hákomaka kitêa ne xâne ákoti téyapana enepo koyúho, vo'oku ako itópoinovike koekúti hiko kuteâti. Itea hara konokóvo víkoro'ixeovo xoko Itukó'oviti. ⁵Koati konokoâti yéxi rá'a: Ákomo ápahuina xâne urúkopovoti natíxokuke Kristu xoko Itukó'oviti vanúkeke koeku ítúkeovo xâne ákoti saya'ikapeapa ne úhepune mûyo vo'oku ixómoyea kaha'a sêno, itukovo xâne koesáyu'ixopovoti, ítúkoti po'ínuhiko koekúti kuteâti ákoyea asása'i. Kúteanemaka koêku ne xâne poe'añoti isóneu po'ínuhiko xâne vo'oku íyokeovo ítukevo. Vo'oku enepone xâne koetíneye, hane hóko po'ínuhiko koekúti íyoevo, kene haina hokoti Itukó'oviti.

⁶Hákonoe sikêa ápeyea aupú'ikopiti enepo áva xâne koyuhoâti ákoyea ákoeneye. Koati vo'oku koekúti kuteâti ipíhlopoinoakemo Itukó'oviti ne xâne koetíneye kixoku ítúkeovo, enepohikone ákoti itukâ ne páhoenovi Itukó'oviti. ⁷Hákoikopo kitipásea ne xâne kuteâti nê'e. ⁸Yoko mekúke, koati itínoe xâne ovóheixoti hahákutike. Itea kó'oyene koeku hekópi Vúnae, uhapú'ítike yóponenoe. Yusikóneikopo iyúseyea itíkivo xâne ovóheixoti uhapú'ítike vo'oku kixeku itíkivo. ⁹Vo'oku enepone óvoheixea uhapú'ítike,

hara pôreupo itúkeovo itípakovoti ne xâne koane ponóvoti kixoku itúkeovo, koane ákoti semekékexa. ¹⁰Yapásika yéxi itíki koekúti ínixone Vúnae unátiyea. ¹¹Hákonoe kitipáseahiko ne xâne ovóheixoti hahákutike, vo'oku ako únati pôreupo ne kixoku itúkeovohiko. Itea itíne kauhápu'ikina itúkeovo pahukóvotihiko. ¹²Vo'oku enepone kixoku itúkeovo xanéhiko ovoti hahákutike, yupíhovo váherexea. Póhutine koyúhoyea úti koêku, teínoa úti. ¹³Itea uhá koeti koekúti enepo kouhápu'ikokono, iyúseo itukóvotiye vo'oku uhá koeti kouhápu'iuti, íiyuse kóye. ¹⁴Énomone kó'ino ne kixonéti koêti: “Iyíkapu itínoe kutí koeti imókoti. Yexépukapi xapákuke ne xâne kutí koeti ivokóvoti, enepohikone evókovoti ya váherevoko, itínoe xâne kutipasí koâti, yane kouhápu'ikopopitinoemo Kristu” kôe. ¹⁵Yokóhiyanaikopo kixeku itíkivo. Hako ikítipasikovo xâne ákoti isóneu, itea itíkapu ko'isóneuti. ¹⁶Konókotimaka yéxi kixeku iké'itukexi kexéna, vo'oku enepora káxehiko símokune úti, koati ápepe váherehiko koekúti. ¹⁷Hákoikopo itikovo xâne ákoti isóneu, itea yapásika yéxi ahá'inopi Itukó'oviti.

¹⁸Hako sikovó kêa itúkeovo xúnati ekâti exô kêku, vo'oku poéhane váhere koekúti omíno xâne nê'e. Itea kirí'akapu Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti, motovâti itúkeovo énomone exô kêku. ¹⁹Kéxunakaka ya keyúhoinokoko sâramuhiko. Iméka'ikamaka Vúnae ya akenéti kahaná'ikeati íha, koane imékapumaka po'ínuhiko akenéti koyúhoti kixóvoku Vúnae. ²⁰Itíkapu xâne ixómoti ikoró'ixinovo Itukó'oviti, Ha'a úti, ya iháke Vúnae Jesus Kristu. Énomone yákoeneye ya uhá koeti koekúti. ²¹Hako kepayásokinovokoko, itea usó yákoyenoe itíki ínixone po'ínu

úti unátiyea, vo'oku itíkivo xâne teyoti Kristu.

Ahá'inoa Kristu kó'iyea ne xâne komuxónekokoti

²²Ako yusíka kapáyasokinovo íma ne senóhiko. Konokoâti téyea. Yane akoéneye, koati exókotovotihiko téyea-maka Kristu. ²³Vo'oku koati tuti sêno ne íma, kuteâtimaka koeku itúkeovo tuti uhá koeti úti ne Kristu, uti kutipoâti, uti póhutipone ikéneke kuteâti koêku koxe'úti. Énomone koéneye úti koeku kotútiyea uti Kristu, enepone koitóvoviti ya pahúnevo úti. ²⁴Kuteâti koeku itúkeovo Kristu exô koeku úti, uti kutipoâti, uti ho'uxínovati ne ítuke, énomonemaka kónoko kó'iyeaneye ne sêno xoko íma ya uhá koeti koekúti.

²⁵Kene itínoe koyénoti, hákonoe motovâ yokóvo ne yíno. Hane ákoeneye, kuteâti kíxoaku Kristu ákoyea omótova okóvo ne kutipoâti, enepohikone uhá koeti ho'uxínovati ne ítuke, koeku ivókinova. ²⁶Kixínovikeneye, uti kutipoâti, motovâti vitúkeovo haxakínovati ne ítuke, uti kasása'upone koane ahiúti ya iháke vo'oku sasá'iti emó'u. ²⁷Kixínovikenemakaye, motovâti vitúkeovo êno hána'iti ihayú'iuti ákoti visáyunevo nonékuke, ákotimaka koêkuti ovó'oviku, itukovo po'ínu koekúti kuteâti, motovâti vitúkeovo koati sasá'iti, koane ákotimaka ovó'oviku kopití'iti nonékuke. ²⁸Kene ne koyénoti, kúteanemaka koêku kónokea ákoyea omótovo okovo yêno. Kuteâti kixópovoku ákoyea kamáxatikapapu nê'e, énomonemaka kónoko kíxeaneye ne yêno. Vo'oku enepone hóyeno kixotíneye yêno, koati ákotimaka kamáxatikapapu. ²⁹Ako ápahuina xâne puvopóvoti. Ako kalíhuina, itea kátarakopovo, kuteâtimaka kíxoaku Kristu ne kutipoâti, enepohikone uhá

koeti ho'uxínovati ne ítuke. ³⁰Vo'oku uti kutí koeti muyo Kristu koeku ítúkeovo énomone kotúti úti. ³¹Yoko hara kutí'inoke kuríkoti há'a yoko êno ne koyénoti, komúxoneyea yêno. Yanê'e, koati póhutipone ne pi'âti. ³²Enepora poéhapeane ne pi'âti, koati hána'iti isoneúti ovâti ákoti itopónoati éxea koêku. Yoko hara ngíxo ítúkeovo póhutipone xoko Kristu ne kutipoâti, enepone heú koeti ho'uxínovati ne ítuke. ³³Yoko itínoemaka kíxo. Hákoikopo motovâ yokóvo ne yíno, póhutinoe íti. Kuteâti kixépovoku ákoyea kemáxatikapapu, énomonemaka íxeaneye ne yíno. Kene ne ko'ímati, konókotimaka téyea îma.

Nókone kó'iyea ne kalivôno koane há'a yoko êno

6 Yakútipone yá'a yoko mémaina, itínoe kalivôno, koeku itíkivo kutípoti Vúnae Jesus, vo'oku koati ponóvoti ké'iyineye. ²"Tíya ne yá'a yoko mémaina." Vo'oku xapákuke neko yehí koeti páhoenovi Itukó'oviti vitúkea emó'uke, koati énomone ne inúxoti páhoenovi, koyúhoti vikó'iparaxeokonomo vitukâ. ³Énomone ra koêti: "Maka aúnatine kêku, epó'oxo maka á'umone yóvi yara kúveu mêum" koêti. ⁴Kene itínoe koxe'éxati, hákomaka imefkoa ne xi'íxaxapa enepo seya'íka. Itea yenéka, seya'íkoati, koane yexókoati nókone kó'iyea kuteâti íhikaxovike Vúnae.

Nókone kó'iyea ne ahinoêti koáne ne pahukoâti

⁵Kene itínoe ahinoêti, itika uhá koeti páhoenopi itíki ne pétarauxa, koane tíya, pikeâti ákoyea opónovo ne ítike. Hako itukohí kixe ke'ítukeyi, itea kényusea. Enepo akoéneye, koati yexókovoti ítúkeovo Kristu ke'ítukeino. ⁶Hákomaka poehâne kényuseyi

ke'ítukeyi koeku komomó kíxoixeopi pétarauxa, keha'âti iháyu'ikeopi, itea heru'ó íxea yomíxone itíki ne ítike kuteâti ahá'inopi Itukó'oviti vo'oku itíkivo ovoxé Kristu. ⁷Hako mitatahí kê ke'ítukeyi, itea itíka ya unákoke iséneu, yexókovoti ítúkeovo Vúnae peníno ke'ítukeyi, kene haina pohúneti ke'ítúkeinoti xâne. ⁸Ákoeneye ítike, yexoâtimaka ápeyeamo námoepo póhutihiko xâne itúkoti únati, káyukopinoakemo Itukó'oviti, yusíkoti ápeyea pahukoâti ko'ítukeyea, áko'o áko'oyea. ⁹Keánenoe, itínoe apêti ahínoe, konókotí péné kíxeaku ne yahínoe. Hako vahehéxinoa yiúho keha'aínoati píkeopi, vo'oku yéxi ápeyeamaka Yúnae vanúkeke, Únaemaka ne yahínoe. Yoko kitíkokonenoe nonékuke.

Sa'íkeovake úti ne Ndeâpu

¹⁰Tumúneke únzexea ra yúndoe, anéyeiko po'i injíko'okopikeneo. Itúkapu Vúnae yoko hána'iti xunáko koxunákopinoe. ¹¹Iké'itukexa ne uhá koeti xunakóti, enepone kutí koeti ikó'ítukeu húndaru yóno xapa isukókoti, pónepi Itukó'oviti se'íkivoa ne Ndeâpu, motovâti títiu kényeyi ákoti ikarákapi nê'e ya koékuti mani veínopike ya éxeako. ¹²Vo'oku enepora kóxuna'ixeovo úti sa'íkeova úti ne okopó'oviti, haina xâne apêti múyo kuteâti úti vokópo, itea koati vokópoti xunakóti ákoti vinixâ, enepone xunako koati payásotihiko ndémoniu, ovóxehiko Ndeâpu, yoko uhá koeti po'ínuhiko ovóxe koékuti pahúkoku, enepohikone pahukoâti ne xanéhiko yara kúveu mêum ovóheixoti hahákutike. Énomonemaka ne xunako ákoti yumaxápu ndémoniuhiko ovóheixoti ya híyeu vanúke itúkoti uhá koeti kó'iyevoku váhere koekúti. ¹³Iké'itukexaikopo ne uhá koeti

pónepike Itukó'oviti, enepone kutí koeti ípovo húndaru, sa'íkovo pe yóno xapa isukókoti, maka usó ákoe ne se'íkovo pe enepo simápu káxehiko kurl'uxeovokuxomo váhere kixovókuti. Enepomo iteáne se'íkivoa uhá koêti ne xunako Ndeâpu okópeopike, títiu keyétimo, koane ákomo itoti íkorokeopi.

¹⁴ Kéxunakapuikopo yane kaná'uti kixovókuti kitípone, enepone kotíú'ikopiti kuteâti koeku hó'e húndaru kótiu'ikea uhá koeti po'i ípovo. Yíxapumaka péni kixeku itíkivo, vo'oku énomone kutí kôe sa'íkovo pe húndaru ípihone xa'ákuke. ¹⁵ Kene kuteâti koeku hapátuna húndaru kóxuhevekea, kéxuhevekapumaka yane itíkivo usó koyêti koyúhopoinoa xâne ne inámati ihíkavvoti koyúhoti koeku Kristu, enepone ominoâti unako koêku ikéneke Itukó'oviti. ¹⁶ Enepone kívivo Itukó'oviti, itíkamaka se'íkovo pe, enepone kutí koeti pé'uti haváva, ómo'ixone húndaru, topíkope xuméxeake anáne, maka se'ikapane ne uhá koeti koímaiti veínopike Ndeâpu, enepone kutí koeti koâti koímaiti xuméxeopike nê'e. ¹⁷ Kene ne koíteovopi Kristu ya pehúnevo, kutí íxea xovo'i húndaru, kéhiyanape tiúti, motovâti ákoyea vekínopiku Ndeâpu koésayu'íxea iséneu. Kene ne emo'u Itukó'oviti, enepone ikó'itukeu Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti isóneuke xâne, itíkamaka ke'ítukepe, enepone kutí koeti hána'iti pirítauna húndaru. ¹⁸ Énomone yákoeneye, koêkumaka yómi xoko Itukó'oviti ya orásum ne uhá koeti koekúti, yepemoâti huvó'oxeopi. Ya uhá koeti kéyeku, itika orásum ya xunákoke Sasá'iti Omíxone

Itukó'oviti. Hako kutí kê xâne imokoo koyêti, itea itíkavu iyukóvoti isóneu, ákotimaka imaxovó íxêa itíkinoa orásum ne uhá koeti kasása'íupo Itukó'oviti. ¹⁹ Yépeminanumaka

Itukó'oviti, maka enepo ongoyúhoyea emó'u xapa xâne, ongóyuhoane ákoti mbíkone, koane omótovanemaka ngóuhapu'ikino xanéhiko ne ihíkavvoti ávoti iyusêa mekúke, kouhápu'ikovotine kó'oyene yane inámati ihíkavvoti koyúhoti koeku Jesus. ²⁰ Yoko énomone pahúkinonu Itukó'oviti ngoyúhoyea xapa xâne ne Jesus, upánini itúkovo ika'ákovokutike óvom kó'oyene. Itíkinanunoe orásum maka ongóyuhoane ne emo'u Itukó'oviti ákoti mbíkone kuteâti nóngone indúkea.

Ítuke Tíkiku yoko íkopovo Poúlu yútoeke

²¹ Haramo koyuhó'inopinoe uhá koeti ngóyeku koane índuke, Tíkiku, enepone po'ínu úti xoko Jesus ákoti omotóva ongóvo. Yoko koati kuvovóneti nê'e yuixóvoti ko'ítukeino Vúnae. ²² Mbahúkoa xepákukenoe itúkopoinopi yeyékou maka yéxane kóyeku úti yâye, epó'oxo maka aúhepene iséneu koeku yéxi kóyeku úti.

²³ Itúkapu úhepetike isoneúti ukeâti xoko Itukó'oviti yóvoheixonoe, itínnoe po'ínu úti xoko Vúnae. Koane itúkapu ákoyeake omótoвокoko yokóvo ukeâti xoko Itukó'oviti, Ha'a úti, yoko Vúnae Jesus Kristu yóvoheixomaka, koêku-maka kívivo Vúnae. ²⁴ Itúkapumaka hána'itike seánakovi Itukó'oviti óvo-heixo ne uhá koeti xâne ikaná'uxoati ne ákoyea omótovo okóvo Vúnae Jesus Kristu.

Hunókokune.

FILÍPENSI

*Yútoe Poûlu páhoe xapa
kutípoti Jesus íhae Filípu*

Enepora koyuhópeti, hara yóno xapa xanena Itukó'oviti ya pitivóko iháxoneti Filípu. Turíxoá Poûlu neko êgereja yaneko p'ápeke yónoa koyúhoponea emo'u Itukó'oviti. Yokómomapihi ne Átu 16.12-14. Koati ika'ákovokutike óvo ne Poûlu yutoxôa ra koyuhópeti. Éxokoa Poûlu neko íhae Filípu enó'iyea tiú'iti koekúti vékoku xâne hokoti Jesus. Yónoa okóvo Poûlu neko inámati kutípotihiko Jesus vo'oku ápeyea xâne xapákuke ihíkaxoti ihíkavoti ákoti itukapu ukeâti xoko Itukó'oviti. Éxokoa Poûlu nókone kó'iyeahiko vo'ókuke ne tiú'iti koekúti vékokuhiko. Haina póhutine, itea koati ikoró'ixinovotimaka íhae Filípu vo'oku páhoenoahiko, huvó'oxeake ya nókone.

Éxokoamaka Poûlu ne íhae Filípu ákoyea omótova okóvo. Koyúhoinoamaka iyúseyea kaná'uko ne hókeahiko Jesus vo'oku kixoku kúveovo Vúnae, koáne vo'oku elókeyea okóvo, koáne vo'oku ákoyea haxákeapukoko, koáne vo'oku itúkeovo tiú'iti ikéneke Jesus. Enékoahikomaka kónokea íkutipasikeovo kixóvoku Kristu ya ákoyea kapáyasakapu, koáne ya itúkea ahá'inoa Itukó'oviti, kuteâtimaka kixoku itúkeovo ne Kristu yaneko ivokóvo kuruhúke, kutí'inokemaka kapayásokopati Itukó'oviti, porexoâti itúkeovo hána'iti ihayú'iuti ya uhá koêti.

1 Yutóxinopinoe úti, undi Poûlu yoko Timóti, uti ovoxe Kristu Jesus. Pahúkinopeanoé úti ra koyuhópeti, itínoe íhae Filípu kasása'iupone Kristu Jesus, keánemaka itínoe inuxínoti itukéti ihíkaxoti emo'u Itukó'oviti, yoko itínoe

noivókoeti itúkeovo ndeákinu ya imokó-vokutike. ²Itúkapu ya hána'ítike seá-nakopi Itukó'oviti, Ha'a úti, yoko Vúnae Jesus Kristu yóvoheixonoe, koánemaka ya úhepetike isoneúti ukeâti xokóyoke.

Orásauna Poûlu

³Íngoro'ixovo xoko Itukó'oviti, nguvónvone, vo'oku uhá koeti púyaevo ongóvo ve'ókukene. ⁴Uhá koeti indúko orásaun, kóyekune émbeminopinoe Itukó'oviti ya elókekoke ongóvo. ⁵Íngoroixovo xokóyoke vo'oku kixékunoe hivó'oxinu ngoúkoponea ne inámati ihíkavoti koyúhoti koeku Jesus, ukeâti iná kitipoánoe tukú koeti kó'oyene. ⁶Enepone únati itukéti túriu Itukó'oviti xepákuke, koati enjoâti kóusokeamo tukú koetímó neko káxe aukápapune Kristu Jesus. ⁷Koati motokeâti kó'inopineye inzóneu, vo'oku ákoyea nguríkapinoe inzóneuke, yusíkoti itúkeovo ika'ákovokutike óvonzeixo, áko'o koeku énjokea kaná'uko ra inámati ihíkavoti xoko ávoti akutípoa, áko'o koeku nzuvó'oxea po'ínu úti kóxuna'ixeovo hókea, koáhati kutikókotíne úti vitúkeovo ko'itúkeinoti Itukó'oviti ya hána'ítike seánakovi. ⁸Éxoa Itukó'oviti kaná'uyea yupíheovo inángurukeovopinoe, koane yupíheovo ákoyea omótoovopinoe ongóvo. Yoko enepora kó'iyeaneye ra inzóneunopinoe, koati ukeâti xoko Kristu Jesus.

⁹Émbeminopinoemaka Itukó'oviti inamá'axoyeane ukopóno ne ákoyea omótoovokoko yokóvo, xaneâtimaka itíkivo koati exoâti ne kaná'uti kixovókuti íhae xoko Itukó'oviti. Émbemoamaka yéxi péni iséneuno uhá koeti koekúti, ¹⁰maka itúkapune kixovókuti yupihóvoti unáko ya uhá koêti ne neívokoxo, epó'oxo itúkapunemaka ponóvoti ákoti óvaku yaneko káxe aukápapu Kristu Jesus, ¹¹koáne itúkapunemaka ainóvoti

únatinoe koekúti itíko vo'oku xunako Jesus Kristu ya xikóyoke, kutí'inokemo ihayú'ikokonoti koane kahaná'ikokonotimo ne Itukó'oviti.

Koati ovoxé Kristu ne Poûlu

¹² Itínoe mbo'ínu xoko Jesus, ngahá'amaka yéxi itúkeovo vo'ókuke ne uhá koeti tiú'iti ngxókonoku, kutí'inoke ukopónoti ra inámati ihíkavoti koyúhoti koeku Jesus. ¹³ Yoko koati exoâti húndaru koyonónuti ika'ákavokutike itúkeovo vo'oku ngoyúhoyea koeku Kristu kutí'inoke inga'ákokonoti. Koane éxoamaka ha'ínehiko, enepone uhá koeti húndaru koyónoti ya óvokuke nâti, kó'iyeaneye. Éxoamaka uhá koeti po'ínuhiko xâne yâye. ¹⁴ Epó'oxo vo'ókuke ne ingá'akeovo, inamá'axoneoxo ako pika koyúhoyea emo'u Itukó'oviti ne po'ínuhiko úti xoko Kristu, kalíhanini uhá kó'iyea. ¹⁵ Kaná'uti ápeyea po'ínuhiko koyúhoti koeku Kristu vo'oku kahá'ayea itúkeovo ihayú'iuti ya undíke, oposikoti enó'iyea hokoâti ya undíke. Itea ápemaka po'ínuhiko koati ponóvoti isóneu koyúhoti koeku Kristu. ¹⁶ Enepohikone ponóvoti isóneu, koati itukoâti ne itukéti vo'oku ákoyea omótovo okovo po'ínuhiko xâne, exoâti noívokoxeonu Itukó'oviti énjokea kaná'uko ra inámati ihíkavoti koyúhoti koeku Jesus xoko ávotihiko akutípoa. ¹⁷ Itea enepohikoneko po'i koyúhoti emo'u Itukó'oviti, koyúhoinoke koeku Kristu, koati kahá'ati kapáyasokeovo, kene haina vo'oku póneovohiko isóneu, po'okoâtihiho kurí'uxeovomo tiveko ngoêku vo'ókuke, koeku óveam ika'ákovokutike.

¹⁸ Yusíkti kó'iyeaneye, itea ako yuvâti, vo'oku koêkúti koeku koyúhoyeovo ne inámati ihíkavoti koyúhoti koeku Jesus, kóyeane elókeyea ongóvo. Yusíkti itúkeovo

vo'oku kahá'ayeahiko ikótivexea ngoêku, áko'o vo'oku itúkeovo ya ponóvoti isóneu koyúhoyeahiko, kóyeane elókeyea ongóvo. Epó'oxo ákomo hunókoku ra elókeko ongóvo. ¹⁹ Yoko énja itúkevomo ya koeku itíkinonu orásum, koáne vo'oku huvó'oxeonomaka Sasá'iti Omíxone Jesus Kristu, kutí'inokemo mihe'ókinonoati Itukó'oviti ne onjéne imbúhikopea ra ika'ákovokuti. ²⁰ Enepone koâti hána'iti yúmo'injovone koane ánja indóponea harâ'a, ákoyeamo ápahuina índuke koteyókonutimo nonékuke Itukó'oviti, koane ixómoyeamo ombósiko ngahána'ikea Kristu ya uhá koeti ngxoku indúkeovo, ákoti apáhuina xâne mbíkone. Yoko kuteâti ixómoyea koéneye inzóneu tukú koeti kó'oyene, énomonemaka koéneye ombósi'ixone kó'oyene, koêkuiko ámbeyea yara kúveu mêum, koánemakamo ya pevótike. ²¹ Vo'oku hara indúko ámbeinoke, ngo'ítukeino Kristu. Kene ivangápu, yupihóvotineoxomo unako ngoêku ya xokóyoke. ²² Itea ava'ávo énja vo'oku indúkea ítuke Itukó'oviti koeku ámbeyeako yara poké'e, yane ákone enja noívongoe. ²³ Koati apêti ne pi'âti koekúti ánja indúkea, ákoinoke enja noívongoe yane pi'âti. Ngahá'anemaka mbihópea xoko Kristu. Koáhati énomone itukóvovo koekúti yupihóvoti unáko ya uhá koêti. ²⁴ Itea ve'ókukeno, énomone kónokino ámbeyeako yara kúveu mêum. ²⁵ Epó'oxo koeku énjea kénokinunoeko, koati enjoâti itúkevomo yâye ovó'ingo. Énja kóyeyeanemo ámbeyeako xepáukeno, motovâti yukóponi ikéneke Kristu, koane motovâtimakamo elókeyea yokóvo ya kívivo Kristu. ²⁶ Yanê'e inamá'axonemo áva kutí'inoke itikónuti yéyexovope koeku ngáyukopeovokomo xepáukuke.

²⁷ Kene enepone koati nokonéti xepákukenoe, énomone kénoki péni kixeku itíkivo, kuteâti nókone kó'iyea úti yane inámati ihíkavoti ihikaxovike Kristu. Yane yusíkoti noínjoponeopinoe, áko'o yusíkoti ángo'oyea xepákukenoe, kóyeaneo enjea títiu kéyeyi ikéneke Kristu, koane poéhayeanemo yónoku iséneu ikéneke. Koane enjoâtimakamo kutikokó ké'iyinoe kéxuna'ixivo íphi tumúne ne inámati ihíkavoti koyúhoti koeku Jesus kutípone úti. ²⁸ Hákonoe kalihú'ina píki koékuti okopópiti, vo'oku énomonemo éxeahiko yonópeamo ipihóponovokutike. Énomonemakamo yéxi yenópimo xoko Itukó'oviti. Yoko koati ukeâti xoko Itukó'oviti ne ákoyea píke. ²⁹ Enepone seánakopi Itukó'oviti, haina póhutine kitípi Kristu, itea koatímaka kéftoponivo kotíveti vo'ókuke. ³⁰ Yoko koati kexuna'ixovotinoe ya tiú'itike koekúti ikéneke Kristu, kuteâtimaka neíxonenoe njokóyoke yanekóyoke. Yoko énomonemaka yeyékoxonoe kóyeyekone ngoêku.

Ixíko'okoa Poúlu ne íhae Filípu kónokea kóseanayeokoko

2 Enepone koati kaná'uti kixóvoku úti ikéneke Kristu, koati yuixóvoti uti venékeokoko koane kotiú'ikokoti uti visóneu, vo'oku ákoyea omótoovokoko vokóvo, haína? Hainá'ikopomaka poéhapeane visóneu xokóyoke ne Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti ákoti ihaxákeakaka visóneu? Hainá'ikopomaka vítupa'ikeokoko yoko kóseanayeokoko úti? Hainâra, koati énomone koéneye ne kaná'uti kixóvoku úti ikéneke. ² Émbemopinoe iké'elokexi ongóvo koeku itíkivo xâne póhutine yónoku isóneu ikéneke Vúnae, koane kutikokó ké'iyinoe ya kixeku ákoyea omótoovokoko yokóvo, koánemaka ya itíkivo xâne póhutine

eópone omíxoneke yoko isóneuke, póhutinemaka yúmo'ixovone itúkea ikéneke Vúnae. ³ Koékuti itukéti ítike, hako itukovo vo'oku poéhayeanee unako kêku yíxovo, áko'o vo'oku yopósiki ihéyu'ikikono, itea itíka ya ákotike kepayásakapu. Yoko péhutinoe, konókoti yónea yokóvo unako koêku ne po'ínuhiko xâne. Kene hako itukóvo unako kêku yóno ne iséneu inúxotike. ⁴ Hákomaka poehâne yâha itíki yíxovo, itea usó yákoyemaka ya aha po'ínuhiko xâne itúkea.

Kixoku koeku isóneu Jesus enepo inâ ikútipasikovovi

⁵ Enepone kixoku koêku isóneupinovo ne Kristu Jesus, énomonemaka ákoeneye iséneupinovo. ⁶ Vo'oku koati póhutinehiko ne Jesus yoko Itukó'oviti, itea usó kóye ne Jesus kuríkea itúkeovo koati kuteâti ne Há'a. ⁷ Epó'oxo uha-uhá kíxoa kuríkea neko kixóvoku itúkeovo koati kuteátine Há'a yaneko itukóponovo ovoxéti, enepo ikútipasikoponovo xâne yara kúveu mêum. Koati ikútipasikoponovoviti yaneko símeaku. ⁸ Yaneko íhokoponeovoku kixóvoku xâne, yupíhova ikálihuxopeovo, epó'oxo kuri'ó koe Itukó'oviti itúkea ahá'inoa, muhíkova ya ivókeovo kuruhúke. ⁹ Koeku kó'iyeaneye, koati kapayásokopati Itukó'oviti ya uhá koeti po'ínuhiko teyonéti. Poréxopamaka Itukó'oviti itúkeovo teyonéti ne iha Jesus ya uhá koeti po'ínuhiko ihâe ¹⁰ maka uhá ákoene xâne ya vanúke koáne yara poké'e koánemaka ya xapa ivokóvotihiko, ipúyukexino Jesus, ¹¹ koane heú ákoenemaka xâne koyúhoyea nonékuke po'ínuhiko xâne itúkeovo unae uhá koêti ne Jesus Kristu, kutí'ínokemo ihayú'ikokonoti Itukó'oviti, Ha'a úti.

**Kauhápu'ikoti xâne
kûrivokoevo ne kutípoti Kristu**

¹² Itínoe ákoti omotóva ongóvo, kuteâti koeku kóyekuneyea kitípinu, yoko haina póhutine yaneko ambê xepákukenoe, itea ínapoxo kó'oyene koeku ángo'oyea, ípihea tumúne ne itíki ahá'inopi Itukó'oviti, itínoe kóitovone. Énomone itíki, yexókovotimaka itíkivo teyoti Itukó'oviti, pivoâtimaka kefkaxu'iki okóvo. ¹³ Vo'oku koati Itukó'oviti ko'itúke xikóyoke. Énomone porexópi iséneu kehá'ayi itíki ítuke, koane énomonemaka koxunákopi keúsoki kuteâti ne únati ahá'inovi.

¹⁴ Koêkuti ítike, itíka ya ákotike kephákapu, koáne ya ákotike yarixákaka, ¹⁵ maka itíkapune xâne ákoti koyuhoâti ápeyee váhere ítuke. Yanê'e, itímakamo koati sasá'iti xe'éxapone Itukó'oviti ákoti óvaku, ákotimaka ikapítí'ikapu xapa xâne kûrivokoevo, enepohikone ainóvoti ákoti panâpu, ákotimaka kayúsea kixoku ítúkeovo. Yane keuhápu'ikoatihikomo kuteâti kíxoaku hékerekhiko ya vanúke kaúhupu'ikea ovâti ra pokê'e. ¹⁶ Koeku yéxoki po'ínuhiko xâne ne inámati ihíkavoti poréxoti inámapoti apéyeati ákotinemo hunókoku, itínoemo éyenjovope yaneko káxe aukápapu Kristu, vo'oku itínoe ákoinoke ko'itukehí ángoe ítukeke Itukó'oviti, koane itínoemaka kutí'inoke apêti itóponone ne ngóxuna'ixeovo ya ítukeke Itukó'oviti.

¹⁷ Yusíkotí óvokeovo indína enepo ngaepékakana, itea enepomo injaká-naneye, kutí koetímó ingó'iparaxoke Itukó'oviti nê'e yoneâti oukeke ne in-úxoti ímbaraxoake, enepone ngóxu-nanevo ítukeke kutí'inoke kivóvotinoe Itukó'oviti. Epó'oxo enepo injaká-naneye, elóketimo ongóvo, koane motó-vamaka elókeyea yokóvo. ¹⁸ Aéloke-

noekopo yokóvo. Ngoánemakamo, ku-tikokó koetímó ne elókeko vokóvo.

Ha'ínehiko Poúlu

¹⁹ Ngúxoá ya xoko Vúnae Jesus ákoyeamo ingáxu'ikenexa mbahúkinopinoe Timóti, motovâti kouhepekopeamaka inzóneu enjáne kékunoe. ²⁰ Vo'oku ako po'ínu kuteâti isóneu Timóti, ikaná'uxoateoxo yónea okóvo ne unako kékunoe. ²¹ Uhá koeti po'ínuhiko xâne, ainovo yonóheixoati okóvo ne ítukevo. Ako yána okóvo ne ítuke Kristu Jesus. ²² Koati yexoâtinenoe motó'ieova kúveovokono ne Timóti, vo'oku kaha'iné kíxeonu ngoyúhoyea ne inámati ihíkavoti ítuke Kristu kuteâti koeku xe'exáti huvó'oxea há'a.

²³ Ehá'axomo enja ngixókonokumo, ngúxoá mbahúkeamo nê'e xepákuke.

²⁴ Ngúxoamaka ya xoko Vúnae ákoyeamo ánju'ikene mbíhea xepákuke.

²⁵ Itea kóyeane ínínjea ngónokea mbahúkopinopinoe Epaforodítu, mbo'ínu xoko Jesus, nza'ínemaka ya itukétike. Eneponê'e, koati ivokóponovoti ko'ítukeyee ya ítuke Vúnae. Koatímaka péhoenonu omínonu hivó'oxinuke ya nóngoneke.

²⁶ Mbahúkópatimo vo'oku ináku-rukeovopinenoe, koane êno tiveko isóneu vo'oku yeyéxoxi ká'arineyee.

²⁷ Koati kaná'uti enó'iyee kíxoaku aríne. Kalíhanini ivókeovo vo'ókuke, itea kóseana Itukó'oviti. Haina póhutine nê'e, itea kóseananumaka, puínónuti yupíheovo ikáxu'iyee ongóvo eneponi ivakápu. ²⁸ Vo'oku ká'arineyee yanekóyo, íyovoneoxo ongóvo mbahúkopinopea kó'oyene, maka aélokeneoxo yokóvo neixápa, epó'oxo maka hákone po'i yónoku inzóneu. ²⁹ Aélokenoe yokóvo simâpi vo'oku ítúkeovo po'ínu úti xoko Vúnae. Xâne kuteâti, koati konokoâti tíyinoe. ³⁰ Kalíhanini ivókeovo vo'oku

yupíheovo kóxuna'ixeovo ya ítukeke Kristu. Yoko usó kóye ivókeovo, motovâti huvó'oxeovu ya nóngoneke, koeku ákoyea omótova hivó'oxinu, vo'oku ákoyeanoe melíkanu.

**Yuhu Poûlu koêku ne poe'á kixoti
ihikaxea emo'u Itukó'oviti**

3 Itínoe mbo'ínu xoko Jesus, tumúneke únzexea ra yúndoe, anéyeiko po'i ânja ngoyúhoinopea: Aélokenoe yokóvo ikéneke Vúnae. Ako ímanjapu ngáyukopinopi yúnzo kuteâti koeku yunzó'inopi yanekôyoke, vo'oku kotíú'ikopitinoemo. ²Neíxipa ne xâne ínzau tamúku, enepohikone ákoti itukapu kaná'uti ko'ítúkeinoti Itukó'oviti. Enepohikonê'e, koati ihíkaxoti xanéhiko kónokea ápeyea muyókuke hoénaxovope ítúkeovo xanena Itukó'oviti, enepone sirkunsidá kó'iyea, motovâti koíteova Itukó'oviti. ³Koati utíneoxo apê muyókuke ne kaná'uti hoénaxovope vitúkeovo xanena Itukó'oviti, uti ihayú'ikoti Itukó'oviti ya xunákoke Sasá'iti Omíxone. Utímaka koati elokeâti okóvo ne ítukeinoví Kristu Jesus, vitukoâti víhuinovoke nê'e, ya koêkuni ítúkeovo koekúti kuteâti sirkunsidá kó'iyea ne xâne víhuinovo. ⁴Eneponi omótova ítúkeovo koekúti kuteâti sirkunsidá kó'iyea víhuinovo, mani êno ínzuinovoke. Koêkuti inixoâti yúsíkea fhuinovo koekúti kuteâti, ínapoxo ûndi eneponi akoéneye. ⁵Vo'oku oitu koé'iko ngaxéna ike imbúhikine yara kúveu mêum, sirkunsidá ngoéne, kuteâti nókone ngó'iyea, undi izaraelíta, undi ámoripono xanéhiko noívokoe Itukó'oviti. Undímaka ámoripono Mbejámi, po'i iháxakoku njanéna íhae Izarâe. Undímaka koati kaná'uti êbereu ákoti ánahi. Yane yuínjeovoxo nzókea ne Ponóvoti Kixovókuti yútoe Muíse, undi farízeu. ⁶Yane yupíheovo

ngahá'ayea ngotíxea nzó'e, koâti vaheréxinoati índuke ne kutípotihiko Jesus nóvoke, ininjoâti ítúkeovo pahukóvotihiko. Yane mbónea ngixoku indúkeovo, kuteâti páhoenovi ne Ponóvoti Kixovókuti vitúkea ya yútoeke Muíse, undi koati sasá'iti ákoti motovâti koyúhoyea ápeyea mbahúnevo. ⁷Itea enepora uhá koeti íninjone ítúkeovo hána'iti itópoinonuke nóvoke, kutí ngíxoa ákoti ítúkovoke kó'oyene koeku énjeane Kristu. ⁸Koati yupihóvoti íninja ákoyea ítúkovoke ne uhá koeti po'ínuhiko koekúti, nonékuke unáko ne énjea Únaem Kristu Jesus, enepone yupihóvoti anú'ukea unáko ne po'ínuhiko koekúti. Énomone nguríkopinoa ne uhá koeti ínzuinovoke nóvo, koane kutí ngíxoa íhomúyoti yupihóvoti kótirinayeokono, motovâti ápeyea Kristu ya njokóyoke, ⁹motovâtimaka nzasá'ipea xokóyoke, ákoti itukapu nzasá'iko ínzuinovo ukeâti indúkea páhoenovi Ponóvoti Kixovókuti vitúkea, itea ítúkeovo nzasá'iko ukeâti ngúveovo Kristu ne ínzuinovo. Énomone ne sasá'iko úti ítukeinovike Itukó'oviti koeku kúveovo uti Kristu. ¹⁰Ngaha'a ungóponea énjea Kristu, koáne ne hána'iti xunáko exókovoti yaneko exepúkopo ukópea xapa ivokóvoti. Ngahá'amaka ngahá'ineyee Kristu koeku véngea kotívetike koekúti, kuteâtimaka vékea Kristu yanekôyoke, koane íngutipasikeovamaka yaneko ivokóvo kurúhuke. ¹¹Yane ya uhá koeti ngixoku ngóxuna'ixeovo, ngúxoa indóponeamo ne yúmo'injovone ámbepéa ya xapákuke kutípoti Jesus, exepúkapea ukópea xapa ivokóvoti.

Kóxuna'ixovo Poûlu ikéneke Kristu

¹²Haina ngoêti indóponeane indúkeovo úsotíne ikéneke Vúnae ákotíne ovónuku, áko'o indúkeovo ponóvoti ákotíne mbahukápu, itea

anéyeingo ngóxuna'ixeovo motovâti indóponea ne ahá'inonu Kristu Jesus, enepone iháxikinonukemaka nzókea. ¹³Itínoe mbo'ínu xoko Jesus, íninjoa ávoyea indápana nê'e, itea hara ngôe: Nguríkoane ingéneke ne koekúti hiko pihotíne, koêkumaka ixó moyea ngóxuna'ixovo indóponea ne koekúti hiko ovotí'iko ndumúneke. ¹⁴Mbihotíne xoko ánja indóponea, enepone koâti únati íparaxonukemo Itukó'oviti, enepone iháxikinonukemaka nzókea Kristu Jesus. ¹⁵Hukínóvoti ngíxeopinoe: Uhá koeti xapákuke úti úsotíne ikéneke Kristu, ákotinemaka óvaku, ákoenemakaye isóneu. Itukovo pó'iti koêku ne iséneu, kóyeane mo kouhupu'ikinopeano Itukó'oviti ne nêkone ké'iyi. ¹⁶Yoko kuteâti koeku fhikaxeovike ne ihíkavoti hókone úti, vítone vitúkea tukú koeti kó'oyene, énomoneikopo háka úti.

Itúkoheovoti ya hókea Kristu

¹⁷Itínoe mbo'ínu xoko Kristu, hara hekánoe ngixoku indúkeovo. Yapá'akamaka ne xâne hókeaxo, kuteâti ne neíxone xoko kixoku vitúkeovo, úndi yoko Timóti. ¹⁸Vo'oku êno xâne okopâti ne ihíkavoti koyúhoti ivókinovovi ne Kristu kuruhúke, enepone víhikaxone. Yoko kali êno ngáyu'ixea yanekôyoke ngoyúhoinopeano koêku, koane ngáyukopinopeakomaka kó'oyene. Koati kotívetinonu koeku nekôyohiko. Írihikovo nzo'ouke vo'ókuke. ¹⁹Yoko ya hunókokuke, koati ipihóponovokutike yonópomo. Poéhane áha kixeova hokóhiko, ya koêkuni itúkeovo Itukó'oviti hóko. Enepone koekúti mani teínoke itúkea, koati énomone itúkohiko éyexovope. Poéhane kixovókuti yara kúveu mêum yónoheixo isóneu. ²⁰Kene úti, hara yónoheixo visóneu xoko koati kaná'uti poké'exa úti vanúkeke, úkeakumaka Koitóvvoti, enepone

Vúnae Jesus Kristu, kúxoixoponemaka úti káyukopeovomo. ²¹Énomonemo sa'írí'okopa ne kixeóvovoti muyo úti, uti xâne yara kúveu mêum, ya inámati koxe'u úti, yupihóvotinemo unáko kuteátine muyo Kristu. Yoko koati apêti xunáko kixeovinemoye, vo'oku ápe xunáko natíxea oukeke uhá koeti koekúti ákoti motovâti okópea.

Ako tópi enékeake Poúlu ne íhae Filípu

4 Itínoe mbo'ínu xoko Jesus ákoti omotóva ongóvo, yupihóvotíne-maka inángurukeova, yákoyenenoe kuteâti kéyeku kékuna'ixivo ikéneke Vúnae. Koati itínoemaka elókeinoke ongóvo, koane itínoemaka ápeinokemo ímbara xoko Itukó'oviti, enepone kuti koeti koati uhé'ekoti kôroa.

²Émbemoa ra Évodea yoko Síntike ákoyeane ópoe'ainokoko isóneu koane kutikokó kó'iyea isóneu ikéneke Vúnae. ³Émbemopimaka, iti koati kaná'uti nza'íne ya ítu keke Itukó'oviti, hivó'oxi ra pi'âti mokexa úti, vo'oku aínovo koxuná'ixovoti huvó'oxeonu ya itukétike yanekôyoke, koeku ngoyúhoyea ne inámati ihíkavoti koyúhoti koeku Jesus. Kuteâti huvó'oxeonu ne Keleménti yoko po'ínuhiko nza'íne, énomonemaka kixeane huvó'oxeonu ne pi'âti sêno. Yoko aínopovone apêti íha koyúhopeke Itukó'oviti, enepone yutóxovoku íha xâne apeínoatine inámati apéyeati ákotinemo hunókoku xoko Itukó'oviti.

⁴Itíkapunoe xâne ixómoti elôke okóvo ikéneke Vúnae. Aúngopomaka ngó'iyea: “Aélokenoe yokóvo.”

⁵Konókoti iyúseyea kixévoku ya nonékuke uhá koeti xâne itíkivo kásati omíxone, ákotimaka itikápu húketi ímaineovo, vo'oku yé'exopovone aúkopovope Vúnae. ⁶Hako pipokéxinoa iséneu ne koêkuti koekúti, itea

yáma nonékuke Itukó'oviti ne uhá koeti yáha ya orásaum, yepemoâti kousexinopi nékone, koêkumaka íkero'ixivo xokóyoke. ⁷Yane enepone hána'iti úhepeko isoneûti ukeâti xoko Itukó'oviti, ákoti itoâti éxea koêku, énomonemo porexópi ákoyea pepákexapu iséneu ikéneke Kristu Jesus.

⁸Tumúneke únzexea ra yúndoe, itínoe mbo'ínu xoko Vúnae, hara motokeâti ímeheixi iséneuke: uhá koeti koati kaná'uti koekúti motovâti koyúhoyeokono itúkeovo únati, koane uhá koeti ponóvoti yoko sasá'iti koekúti, yoko uhá koeti uhé'ekoti koekúti inixóneti itúkeovo koati ihayú'iuti. Enepo itukapu koati únateoxo koane motokeâti iháyuikeokono, itúkapu énomone ovóheixo iséneuke. ⁹Enepone ihíkauvoti ínzikaxeopikenoe, enepone némoe, koane kémone, yoko neíxone njokóyoke, énomone héka. Yanê'e, Itukó'oviti ovomô xikóyokenoe, enepone úkeaku uhá koeti úhepeti isoneûti koane asako omixóneti.

Íkoro'ixinova Poûlu ne íhae Filípu

¹⁰Yupíhova elókeyea ongóvo ikéneke Vúnae kó'oyene, vo'oku tiríxopovone-maka pehúkinonu hivó'oxinuke ya nóngoneke, yéxokovope kétarakopinu ike xu'íkeneyeanoe ákoyea péhoenonu. Yoko kóyekune ápeyea péhoenonu yanekôyoke, itea kali okínoke, akó'oti yoxénenoe hivó'oxinu. ¹¹Yoko haina vo'ókuke ápeyea nóngone, kó'inokeneye yunzó'inopi, vo'oku éngo'okovane ra ngóyeku. Koêkuti ngoêku, ako pepákexapu inzóneu. ¹²Éngo'okovane véngea ne uhá koeti koekúti, yusíkoti itúkeovo ákotike apeínonuti, yusíkoti itúkeovo unátiyeakuke ngoêku. Uhá koeti koêkuti vékoku ne xâne, véngoane, kuteâti imandáxovotike koane

épekeonuke hímakati. Kúteanemaka ákotike nóngone koane énotike, aínovone véngoku. ¹³Índoa véngea uhá koeti koekúti ya xunákoke Vúnae, enepone ixómoti koxunákonu. ¹⁴Itea kóyeane íninjea itúkeovo únati, koeku hivó'oxinu ya tiú'itike koekúti véngoku. ¹⁵Itínoe íhae Filípu, yéxoanemaka koêku enepo inâ turixóvo koyúhoyeovo ne inámati ihíkauvoti koyúhoti koeku Jesus xepákukenoe, yaneko imbúhikopeaku Masêdonea. Yéxoanoe ákoyea po'i égereja huvo'óxonuti ya nóngoneke, ákoti itukapu itínoe. ¹⁶Muhíkova ovo'íngo ya Tesálonika, ápenoe péhoenonu. Yoko haina póhuti pího ne kali púyaenovonuke yokóvo ya nóngoneke, itea kényukoanoe ne péhoenonu. ¹⁷Yoko haina ngónokea ngo'íparayea yonó'oxo inzóneu, itea hara ngahá'a noínjea kurí'uxeovomo yehópo xoko Itukó'oviti vo'ókuke ra hivó'oxinuke. ¹⁸Namúngoane ne uhá koeti péhoenonu. Kalíhani ákoyea iyónoangu ne po'ínu. Usó kixínenoa ne nóngone yane péhoenonu xoko Epaforodítu. Yoko enepora púyaenovonunoe yokóvo, kutí kôe úheti ihopúneti itopónoti Itukó'oviti, kuteâtimaka koeku hó'openo oró'oeti íparaxokonoke Itukó'oviti. Yoko ínixea Itukó'oviti unáko nê'e, koane úhepetinoamaka isóneu. ¹⁹Uhá koeti koêkuti nékone, kousókinopeatinoemo Únaem Itukó'oviti. Vo'oku koati ákoti hunókoku ne únatinoe koekúti, yupihóvoti itúkeovo ihayú'iuti, évekinopeakunoe ya xoko Kristu Jesus. ²⁰Itukapu Itukó'oviti, Ha'a úti, ihayú'ikakana ya uhá koeti káxe ákoti hunókoku. Ákoyeneye.

Hunókoku yútoe Poûlu

²¹Yúnzoiko póhutihiko kasása'iupo Kristu Jesus yáko. Enepora po'ínu úti xoko Jesus njokóyoke,

yúhoikopinoemaka. ²² Kúteanemaka
koêku ne uhá koeti kasása'iupo Jesus
yâyeke, yúhoikopinoemaka, ínapoxo
ne po'inu ûti xoko Vúnae ko'ítuketi ya
óvokuke koati payásoti nâti, enepone
Sêza.

²³ Itúkapu hána'itike seánakopi Vúnae
Jesus Kristu yóvoheixo.
Hunókokune.

KOLÓSENSI

*Yútoe Poûlu páhoe xapa
kutípoti Jesus íhae Kolósu*

Enepone kutípotihiko Jesus yane imokóvokuti ya pítivokona Kolósu, yónoku ra yútoe Poûlu, ápe inixoâti itúkeovo Épafara itukóvo ne inúxoti ominoâti ne inámati ihíkavoti koyúhoti koeku Jesus. Koeku óvea ika'ákovokutike ne Poûlu, eyéxoxo koêku ne hokoti Jesus íhae Kolósu ápeyea xâne xapákuke ihíkaxoti ihíkavoti ákoti itukapu ukeâti xoko Itukó'oviti. Énomone kutí'inoke yutoxínoati Poûlu neko íhae Kolósu. Koati topikeâti tumúne neko xâne ákoti akaná'u ihíkavoti íhikaxone. Ixíko'okoahikomaka Poûlu ne íhae Kolósu títiu kóyeyea kúveovo Jesus, kuteâtimaka íhikaxoake Épafara inúxotike, vo'oku poéhane Jesus motovâ koíteovo xâne, yoko poéhanemaka motovâ kotúyopea pahunévoti. Éxokoamaka inámapeaxo kixoku itúkeovo ne xâne hokópotine Kristu, koane iyúseyea itúkeovohiko xanena Itukó'oviti koeku ákoyea omótovokoko okóvo.

Turi yútoe

1 Yundóxinopinoe, undi Poûlu, undi ápostulu, páhoe Kristu Jesus koyúhoyea emó'u xapa xâne, kuteâtimaka ahá'inonu Itukó'oviti indúkea. Anéyemaka njokóyoke ne Timóti, po'ínu úti xoko Jesus. ²Pahúkinopeanoé úti ra koyuhópeti, itínoe ovoti pítivokonake Kolósu, itínoe po'ínu úti xoko Kristu yainóvoti kasása'upuo, koane koati kivovâti.

Itúkapu hána'itike seánakopi Itukó'oviti, Ha'a úti, yóvoheixonoe,

koane úhepetike isoneûti ukeâti xokóyoke.

Itúkinoao orásaum Poûlu ne íhae Kolósu

³Uhá koeti vitukínopinoe orásaum, kóyekune víkoro'ixinovopi xoko Itukó'oviti, Ha'a Vúnae Jesus Kristu, ⁴ukeátine inâ veyekóxopinoe kívivo Kristu Jesus, koánemaka vo'oku ákoyea omótova yokóvo ne uhá koeti po'ínuhiko kasása'upuo Itukó'oviti. ⁵Ké'inokeneye, vo'ókuke ne hána'iti kíxoixone yéxone kóusokeovomo, enepone koúnaenopi Itukó'oviti vanúkeke. Yoko kémoanenoe koêku nê'e yanekôyoke inâ koyuhóvo xepákukenoe ne kaná'uti kixovókuti íhae xoko Itukó'oviti, enepone inámati ihíkavoti omínovike Jesus. ⁶Enepone ihíkavoti itopónopitinenoe, ukópononemaka xapa uhá koeti po'ínuhiko xâne yara kúveu mêmum, koane êno êho xapákukehiko, kuteâtimaka ápeyea xepákukenoe ukeâti inâ kemôa, enepo inâ yexôa kaná'uko ne hána'iti seánakovi Itukó'oviti. ⁷Yoko énomone ne íhikaxeopike Épafara, ha'ine úti ya ítuoke Itukó'oviti ákoti omótova vokóvo, enepone koati kuvovóneti koane yuixóvoti ko'ítukeino Kristu xepákukenoe. ⁸Énomonemaka koyuhó'inovi ákoyea omótovovi yokóvo vo'ókuke ne Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti ovo'ó koépitinoe.

⁹Koeku kó'iyeaneye, énomone kutí'ino vitukínopitinoe orásaum. Ukeátine inâ veyekóxopinoe, ako vâka vépeminopi Itukó'oviti poréxeopinoe hána'iti isoneûti ukeâti ya xokóyoke. Vépemoamaka poréxeopinoemo yéxi kixeku péné iséneu ya uhá koeti koekúti, motovâti uha-uhá kíxi yéxi ahá'inopi. ¹⁰Yanê'e, enepone kixeku itíkivo, hokoâtimo nókone kó'iyea ne xâne kutipoâti ne Vúnae,

koane inixoâtimo Vúnae unáko ne kixeaku héki ya uhá koeti koekúti. Keukóponovotinoemakamo ya itíki uhá koeti kó'iyevoku únati koekúti, koane yukopónotinoemakamo yéxi Itukó'oviti.

¹¹ Vépeminopimaka kékuna'ixivomo ya uhá koeti xunakóti, enepone éno ihayú'iuti xunakóti íhae xoko Itukó'oviti, maka hákone kemuyá'iko iséneue ikéneke, koane íteanemaka ne uhá koeti koekúti, ákoti iméxapa, xaneâtimaka elókeyea yokóvo, ¹²koêkumaka íkero'ixivo xoko Ha'a úti íhae vanúke, enepone imótokenaxopitinoe nemúkopi koúnaenopi vanúkeke. Énomone ne ikó'iparaxokemo kasása'iupohiko yonópotimo natíxokuke uhapú'itike.

¹³ Koítovovi Itukó'oviti ya xunako pahúnévoti yane kúxoti nóvoheixoku hahákutike, koane íseopovi natíxokuke Xe'éxa, enepone ákoti omotóva okóvo.

¹⁴ Yoko koati énomone koitóvovi ne Xe'exa Itukó'oviti, kotuyôpinoveati ne pahúnevo úti.

Kixóvoku Kristu yoko ítuke

¹⁵ Enepone Itukó'oviti, ako inixoâti itea heru-herú kixea Kristu ne kixóvoku, epó'oxo tumúneke ápepe ne uhá koeti koekúti ítuke vo'u Itukó'oviti, ápene ne Kristu. ¹⁶ Koati énomone évekoa Itukó'oviti kóusokea uhá koeti koekúti apêti inâ itukôa Itukó'oviti, enepone koekútihiho ya vanúke koánemaka poké'eke, yusíkotí ínixekono áko'o ákoyea inixoâti, yusíkotimaka ítúkeovo koati payásotihiko ánju pahúkoti vanúkeke, áko'o po'ínuhiko teyonéti xapákuke ya koêkuti pahúkoku, áko'o uhá koeti koêkuti po'ínu payásoti yoko tutíye apêti ya xapákuke, áinovomaka ítuke vo'u Xe'exa Itukó'oviti, epó'oxo ítúkinokonokehiko uhá koêti nekôyo motovâti ítúkeovo ikó'ítukeu Xe'exa Itukó'oviti. ¹⁷ Tumúneke ápeyea uhá

koeti po'ínuhiko koekúti, ápene ne Xe'exa Itukó'oviti. Epó'oxo koati énomonemaka ákoino itáhínea uhá koeti koekúti apêti. ¹⁸ Énomonemaka ítukóvo tuti uhá koeti kutipoâti, enepohikone póhutipone ikéneke kuteâti koeku koxe'úti, koeku ítúkeovo Kristu kotútihiho. Koati Kristu ítukóvomaka úkeaku uhá koeti koekúti. Koati turíxeovokumaka exépukopea ukópea xapa ivokóvoti nê'e, motovâti ítúkeovo énomone payasô ya uhá koêti. ¹⁹ Xoko Kristu ápeyeamaka ne uhá koeti ítípanevo koane úhe'ene Itukó'oviti. Yoko ínixoa Itukó'oviti unáko kó'iyeaneye. ²⁰ Yaneke ovokóvo itina Xe'éxa ya kuruhúke, uké'exopinovea Itukó'oviti ne ákoyea mal'ákapa úti vo'oku pahúnevo úti. Koane vo'ókukemaka ítúkeinovi Xe'éxa, míhe'okinoane Itukó'oviti oxéne aúkopeovo xokóyoke ne uhá koeti koekúti, koêkuti óvohikoku ya poké'e koánemaka ya vanúkeke.

²¹ Itínoemaka haxakeóvoti Itukó'oviti yanekôyoke, koane yokopâti ya iséneuke vo'oku váhere kixeku itíkivo. ²² Itea kó'oyene uké'exopinopeanenoe Itukó'oviti ne hexákivoa. Uké'exopinopeanenoe ya muyókuke Xe'éxa yaneke ikútipasikoponovovi, uti xâne, enepo ivokóvo kuruhúke motovâti ítíkopivo xâne koati sasá'iti nonékuke, ákoti óvaku kopíti'iyea, ákotimaka évekinokonoku emó'uínokono ápeyea ítuke ákoti aunáti. ²³ Yoko koati énomone kénenoeye itukapu koati kaná'uti ípihi tumúne ne kívivo Vúnae ákoti yaukápapu ikíni, ákotimaka kurí ixêa ne hána'iti kixoixone, yéxone kóusokeovomo, enepone koyuhóvoti yane inámati ihíkauvoti omínovike Jesus, kémone yanekôyoke, koane koyuhóvotinemaka xapákuke uhá koeti xâne yara kúveu mêum. Yoko

énomonemaka pahúkonu Itukó'oviti ngoyúhoyea xapa xâne, undi Poûlu.

**Koêku ne ítuke Poûlu
páhoenoa Itukó'oviti ítúkea**

²⁴ Kó'oyene hane indúko elókeko ongóvo ngoítóponeovo kotíveti koeku ngoyúhoinopinenoemo'u Itukó'oviti. Enepone tiú'iti koekúti yonoti oukeke Kristu yanekôyo, kutí'inoke ukopónoti ikéneke Vúnae ne kutipoáthiko, enepohikone kutí koeti muyo Kristu koeku ítúkeovo énomone kotúthiko, koati tumúne yóno ngoúsokea ya ngoxé'uke koekúti kuteâti. Énomone ne koekúthiko ndumúneiko, nókone kóusokeovo ve'ókukeno.

²⁵ Koati vo'ókuke ne kutípotihiko Kristu pahúkinonu Itukó'oviti indúkeovo ovóxe xapákuke, motovâti nzuvó'oxeahiko ukóponea ikéneke, koane heú ngíxea ngóuhapu'ikinoahiko emo'u Itukó'oviti.

²⁶ Enepone ihíkavoti íhae xoko Itukó'oviti ákoti kauhápu'ikinakana ne xanéhiko mekúke, kóuhapu'ikinoane Itukó'oviti ne kasása'iupo koeku kó'oyene.

²⁷ Énomonehiko kahá'a kóuhapu'ikino Itukó'oviti hána'iko ne ihíkavoti ákoti exákana mekúke, kaha'aínoati éxeahiko ítúkeovo koati êno hána'iti koekúti motokeâti iháyu'ikeokono ne kóuhapu'iune kó'oyene xapákuke uhá koeti kó'iyevoku xâne. Yoko enepone kóuhapu'iune, énomone ne ovo'ó kó'iyepi Kristu, kutí'inoke apêti koati hána'iti kíxoixonenoe xoko Itukó'oviti, yéxone kóusokeovomo. Énomone ne itíkivomo êno hána'iti ihayú'iuti ya xoko Kristu. ²⁸ Koati énomone koyúho úti xapa xâne ne Kristu. Í'ixiko'o kíxoixo uti uhá koeti xâne, koane heú kíxoia úti víhikaxea xanéhiko uhá koeti koêku ra exóneti íhae xoko Itukó'oviti, motovâti vísimea uhá koeti nonékuke Itukó'oviti koane motovâtimaka usó'iyeahiko

ikéneke Kristu, ákotinemaka óvakuhiko. ²⁹ Énomonemaka ivóngopoinovo ngo'ítukeino Kristu. Koati ngox-uná'ixovotoxo, ingo'ítukexoati ne uhá koeti xunakóti pónenu Kristu, enepone hána'iti xunáko ko'ítuketi njokóyoke.

2 Ngahá'ainopinoe yéxi yupíheovo ngóxuna'ixeovo ítúkeke Itukó'oviti ve'ókukeno, koane vo'ókuke ne íhae Laudíseya, koánemaka vo'oku uhá koeti po'ínuhiko úti xoko Vúnae âvoti noíxeonuku. ² Ngixínoakeneye, ngoxuná'ixovoti itukétike maka áxunane iséneu ikéneke Vúnae, koáne maka yópoehapoanenoe ikéneke koeku ákoyea omótovokoko yokóvo, koane yupíhapunemaka unako kêku ikéneke Vúnae vo'oku heu-heú kíxi yéxi koêku ne kaná'uti kixovókuti hékone. Yane yexoâtinoemo heú koeti koêku ne hána'iti ihíkavoti ákoti exákana mekúke kóuhapu'iunovine Itukó'oviti. Yoko énomone ne koyúhoti koeku Kristu. ³ Enepone uhá koeti exóneti koáne ne isoneúti kóuhapu'ikoati koêku ne kaná'uti kixovókuti íhae xoko Itukó'oviti, enepone kutí koeti êno únatinoe koekúti he'onóneti opékuke poké'e, poéhane xoko Kristu motó'iyeva éxeokono.

⁴ Kó'inokeneye ne yunzó'inopinoe maka hákone íto kátavokeopinoe ne xâne ahúkoti koyúhoyea ihíkavoti ákoti akaná'u. ⁵ Vo'oku upánini ángo'o xepákukeno, itea hanekóxo inzónue xepákuke. Kutí koe ambêti ya xepákuke, koane elóke ongóvo noínjea kutikokó ké'iyi ikéneke Vúnae, koane títiu kéyeyi ya kívivo Kristu.

**Kahá'ainoa Poûlu ne íhae Kolósu
unako koêku ikéneke Kristu**

⁶ Kuteâti kixeku kívivo Kristu Jesus Vúnae inâ hekopâ, énomonemaka ákoeneye kívivoa ya uhá koeti kixeku itíkivo. ⁷ Koati Kristu yokópoeheve.

Itúkapumaka énomone kutí'inoke yukopónoti koeku kívivoa. Átiu'i héki kuteâti íhikexikono, koane itíkapumaka xâne ixómoti ikoró'ixovo xoko Itukó'oviti.

⁸Yokóhiyanavo maka hákone itekóno ya isoneûtihiko aúpu'ikenati, enepone hokoti kixoku ko'ísoneuyea xanéhiko yara kúveu mêm, koáne ne po'i kixoku itúkeovo xanéhiko ukeâti xoko oxúnoekene, enepone koati kúxotihiko kixovókuti hokonéti ukeátimekene ákoti itukapu ukeâti xoko Kristu. ⁹Yoko enepone uhá koeti itípanevo koane úhe'ene Itukó'oviti, ápemaka xoko Kristu yaneko ikútipasikoponovovi, uti xâne yara kúveu mêm. ¹⁰Epó'oxo ápenemaka xikóyokenoe uhá koéti nê'e, kuteâti koeku ápeyea xoko Kristu. Koati Kristu payasô ya uhá koeti koati payásotihiko pahúkoti vanúkeke, koáne ya koêkuti po'ínuhiko tutíye ákoti inixákana, koêkuti pahúkoku vanúkeke, áko'o híyeu vanúke.

¹¹Koeku kitípi Kristu, itínenoemaka koati kaná'uti sirkunsidá koéti. Kene ne sirkunsidá ké'iyinoe, haina kixovókuti ítuke vo'u xâne yara poké'e, itea koati vo'ókuke uké'exopinopea Kristu ne kúxoti kixeku itíkivo, yaneko ivokínovovi, itukínopeati ne koati kaná'uti sirkunsidá ké'iyi, enepone kaná'uti hoénaxovope itíkivo xanéna. ¹²Koáhati itínoe kutí koeti xané kixoti Kristu ekóxeokono yaneko yahíkovo iháke, koane kutí koetímaka xané kixepoâti exépukopea ukópea xapa ivokóvoti ya koeku kívivoxo Itukó'oviti, íhínovatimaka ne hána'iti xunáko, enepone koexépukopotí Jesus ukópea xapa ivokóvoti. ¹³Koati itínoe kutí koeti ivokóvoti nonékuke Itukó'oviti yaneko avô'o katuyâpa ne pahúnevo, itea ikó'inamakopopinenoe Itukó'oviti kuteâtimaka kíxoaku koéxepukopea ne Kristu ukópea xapa

ivokóvoti. Yane kotúyopinovi uhá koeti pahúnevo úti. ¹⁴Veyópovimaka Itukó'oviti ya opékuke xunáko ne yutoéti kauhápu'ikoti vitúkeovo xâne pahukóvoti, enepone Ponóvoti Kixovókuti yútoe Muíse, yutóxovoku ákoti yumaxápu páhoenokono úti vitúkea, koyúhotimaka motókeyea ipíhoponeokono ne xâne ákoti heú ixá ítúkea. Heu-heú kíxoa Itukó'oviti uké'exopinovea xunáko nê'e. Kutí kíxoa ixupáxoati kuruhúke. ¹⁵Énomone yanekôyo ya kuruhúke, ítoa Kristu ne koati payásotihiko pahúkoti ákoti inixákana híyeu vanúke, enepone ovóxehiko Satánae yoko po'ínuhiko tutíye xapákuke, koêkuti pahúkokuhiko. Énomone yanekôyoke, uké'exopea Kristu xunáko nekôyohiko, koane nonékuke uhá koeti, kóuhapu'ikoa Kristu itúkeovohiko kóteyokone ákotine xunáko voukeke.

Kixovókuti ákoti itópoinoke xâne, po'i kó'iyevovoku ho'étihiho

¹⁶Hákoikopo sikêa ápeyea xâne kopoé'akoti iséneu koyúhoti itíkivo pahukóvoti vo'oku koekúti kuteâti nikokónoti mahi ákoti parexákana níkeokono, áko'o itukovo vo'oku koêkuti kó'iyevovoku ekâti. Kúteanemaka koêku itukovo vo'oku káxehiko mahi teyonéti, koane vo'oku po'ínuhiko kaxena ayuúti, kuteâti áyui inámati kohê, koánemaka vo'oku sâputu, káxe ínixonehikomaka kónokea téyeokono sasá'iko. ¹⁷Vo'oku uhá koeti hó'e xâne mekúke kuteâti, áínovo kixo'èkinoveati ne koati kaná'uti kixovókuti simóvotine kaxéna yara koeku kó'oyene, enepone koekúti kousókovotine ya xoko Kristu. ¹⁸Háko-maka sikêa ápeyea xâne koyúhoti itíkivo pahukóvoti, ikútixapovoti sasá'iti ya itíke, ikútixapovotihikomaka koati ikalíhuxopovoti nonékuke Itukó'oviti kuteati mani nókone kó'iyea ya

koeku ákoyea mapíkapu ponó kó'iyea xoko Itukó'oviti, itea itúkeovo xoko ánjuhiko vekínoa. Mahi apêti éxokoake Itukó'oviti kó'inokeneye kixoku hókea, itea koati kapayásokopovoti nekôyohiko yoko aínovo isoneú kíxone ne itúkohiko. Kene haina isoneúti ukeâti xoko Itukó'oviti. ¹⁹Kó'inokeneye isóneuhiko, koati haxá koyeâtihiko Kristu mani tûti. Yoko koati xoko tuti ûti úkea ne xunakóti yonoâti ne uhá koeti muyo ûti vekotíya xoko kuso ûti yoko ekéyokoku ne póhutihiko iháxakexoku, kutí'inoke koukóponovoti muyo ûti. Yoko énomonemaka kuteâti koeku ûti xoko Kristu, uti kutipoâti, uti kutí koeti mûyo koeku itúkeovo énomone kotúti ûti, kutí'inoke koukóponovoti ûti ikéne, kuteâti isóneunovi Itukó'oviti.

Uti xâne inámapoti ikéneke Kristu, inámapotimaka kixoku itúkeovo

²⁰Itukovo koati kaná'uti kutí kó'iyea ivekóvoti yaneko ivokínovovi Kristu, ákoneikopo xunáko xikóyoke ne kúxotihiko kixovókuti hó'e xâne mekúke. Ná'ikopo koeti kitípasino xanéhiko yara kúveu mêum hekoâtimaka ne kixovókuti hókonehiko? ²¹Énomone ne ákoti tópi ípikone xâne kuteâti koekúti pikonéti yúho'ixeokono koane níkeokono simóya sipókeokono. ²²Enepona pikonéti kuteâti, aínovo koekúti uke'é koêti enepo iko'ítukexokono. Koati ainóvoti ihíkavvoti isoneú kíxone xâne koyuhókonoti xapa xâne kónokea itúkeokono. ²³Enepora koekútihiho, kaná'uti kutí kó'iyea hókone xâne koati ko'éxoneti koane koati yuixóvotimaka hókea hó'e. Kutí koémaka hókone xâne éxoti ikálihuxopeovo nonékuke Itukó'oviti, ákotihikomaka iyuhíxapapu yane koekúti ípikokonoke itúkea, itea ako itópoinoake ne koekútihiho, vo'oku

ako xunáko huvó'oxea sayá'ikopeovo itúkea váhere úhepune mûyo.

3 Koeku kutí kó'iyea xané kixépotine Kristu exépukopea ukópea xapa ivokóvoti, itúkapuikopo koekútihiho ovoti vanúkeke ke'ísoneupone, kixovókutihiko íhae xoko Kristu yane óvoku ivátakea éxopeke Itukó'oviti, ivátakoku koati kapáyasokone Itukó'oviti. ²Itúkapu énomone yónoheixo iséneu ne kixovókuti íhae xoko Itukó'oviti vanúkeke, kene hako itukóvo kixovókutihiko íhae yâye yara poké'e yónoheixo iséneu. ³Vo'oku nonékuke ne kúxoti kixeku itíkivo, kutí koe ivekóvoti, koeku ákoyeane xunáko xikóyoke. Enepona koati kaná'uti inémapi, hane óvo xoko Kristu xoko ákoyeaku ínixa xâne yara poké'e, koánemaka xoko Itukó'oviti. ⁴Koeku itúkeovo xoko Kristu vóvoheixo koeku vinámapa ikéneke, enepo exákapapane Kristu ne xanéhiko yara poké'e, kaha'iné kixepoâtinoemakamo ya itúkeovo hána'iti ihayú'uti.

Nókone kó'iyea ûti koeku ápeyeya inámati vápeyeya ikéneke Itukó'oviti

⁵Kiríkapaneikopo ne kúxoti kixeku itíkivo, enepone ákoyea seyá'ikapipa ne úhepune miûyo vo'oku ixómoyea keha'a sêno, koáne ne iképití'ikivo itíkoti po'i váhere koekúti kuteâti ákoyea asása'i. Kúteanemaka ne sikovó ké'iyi ya isoneúti kuteâti, perexoâti itúkeovo énomone exô kêku, yóko'o ne ákoyea itea seyá'ikopivo koeku itúkeovo énomone ixomo yónoheixo ne iséneu. Kúteanemaka koêku ne kehá'ayi itíki váhere yâha itíki, koáne ne ixómoyea íyekovo ítukevo po'ínuhiko xâne. Vo'oku enepone xâne ixómoti iyókovo ítukevo po'ínuhiko xâne, koati koekútihiho yuixovo ya koêkuni itúkeovo Itukó'oviti hókó. ⁶Yoko koati vo'oku koekútihiho

kuteâti ipíhopoinoakemo Itukó'oviti ne xâne koetíneye ítuke, enepohikone ákoti itukâ ne páhoenovi vitúkea. ⁷Yoko koati énomonemaka kénenoeye yanekôyoke.

⁸Itea kó'oyene, kiríkapa ne uhá koeti koekúti kuteâti ne ipíhonevo, koane kotú'iyea ítíne. Kúteanemaka koêku ne váherexea ítíkeino po'ínu xâne, yoko ihéki, koánemaka keyúhoyi koekúti ákoti aunáti, kuteâti koyúhoyea xâne ákoti téyapana enepo koyúho.

⁹Hákonemaka simikíxixinokoko. Koáhati kirikópotine kúxoti kixévoku, xaneâti ne váhere kixeku itíkivo kuteâti koeku xâne kuríkoti kopití'iti ípovo.

¹⁰Koane itikópatine ne inámati ípevo. Énomone ne inámati kixeku itíkivo ukeâti xoko Itukó'oviti, enepone ixómoti iko'ínamakopo iséneu ikéneke, motovâti yukóponi itíkivo kuteátine kixoku ítúkeovo. Yane yukopónoteoxomo yéxi Itukó'oviti. ¹¹Koeku kó'iyeaneye úti ikéneke, ákone poé'aku jûdeu yane ákoti itukapu jûdeu. Kúteanemaka koeku xâne sirkunsidá koêti yane ákoti sirkunsidá akôe, yoko xâne ákoti fhikauvo yane kuteâti xâne fhaehiko hói, koane akaúti yane ákoti itukápa. Vo'oku poéhane Kristu itukóvo koati hána'iti nokonéti, yoko énomonemaka ovo'ó kôa ne uhá koeti kutipôati.

¹²Itínoe noívokoe Itukó'oviti koane kasása'ipunemaka, ákotimaka omotóva okóvo Itukó'oviti, kutí íxeakopo itíkoti inámati ípevo ne késeanayi po'ínuhiko xâne, koane itíkivonoe itípakovoti yoko ákoti kapayásakinapukoko. Énomonemaka yákoeneye itíkivo xâne ítúpa'ikoti koane ákotimaka ímauvo.

¹³Konókoti íti uhá koeti kixóvoku po'ínuhiko úti ákoti imefkinapukoko. Hákomaka imeheixoa iséneuke áva yévikoke po'ínu úti. Kuteâti kixópiku Itukó'oviti enepo kotuyôpo pehúnevo, énomonemaka íxekakanoe

késeanayikoko. ¹⁴Yoko enepone koati nékone ké'iyi ya uhá koêti, énomone ne ákoyea omótovokoko yokóvo, vo'oku énomone porexó'ovi poéhapeaneoxo úti ikéneke Kristu ákoti vihaxákexeakaka.

¹⁵Itúkapu kásati isoneúti ákoti pepakéxapu ukeâti xoko Kristu exó kêku ya uhá koeti koekúti. Yoko koati énomone iháxikinopi Itukó'oviti motovâti itíkivonoe póhutipone ikéneke, kuteâti koeku póhuti koxe'úti, koeku ítúkeovo Kristu kotúti úti. Koane itíkapunoemaka xâne ixómoti ikoró'ixovo xoko Itukó'oviti. ¹⁶Uha-uhá ákoe iséneuke ne fhikaxopike Kristu. Íhikexikaka koane yenékikakamaka vinoâtinoe ne uhá koeti exóneti íhae xoko Itukó'oviti. Ihéyu'ikamaka Itukó'oviti, imekó'ikoati ya sâramu, koáne ya akenéti kahaná'ikeati íha, koánemaka ya po'ínuhiko akenéti koyúhoti kixóvoku Vúnae. Koane itíkapunoemaka xâne ixómoti ikoró'ixinova. ¹⁷Yoko uhá koeti ítíke, yusíkoti ítúkeovo ya keyúhoyi, áko'o ya kixeku itíkivo, itíka ya iháke Vúnae Jesus. Koáne ya ihákemaka íkera'ixinapu Itukó'oviti, Ha'a úti.

Nókone kó'iyea ne hóyeno yoko yêno hokoti Jesus

¹⁸Itínoe ko'ímati, hako kepayá-sokinovo íme itea tíya, vo'oku koati énomone ne nékone ké'iyi ikéneke Vúnae.

¹⁹Kene itínoe koyénoti, hako motovâ yokóvo ne yíno. Hákomaka aina kíxea.

²⁰Kene itínoe kalivôno, yakútipo yá'a yoko yêno ya uhá koeti koekúti, vo'oku ínixoa Itukó'oviti unátiyêa nê'e.

²¹Kene itínoe koxe'éxati, hako imefkoa ne xi'íxaxapa mará'ínamo képae'aki isóneu.

²²Itínoe ahinoêti, itíka uhá koêti ne páhoenopi pétarauxa itíki. Hako poehâne koeku komomó kíxoixeopi

kéyuseyi ke'ítukeyi, keha'āti ápeyea xâne ihayú'ikopiti, itea itíka ya ponóvotike iséneu, vo'oku itíkivo teyoti Vúnae Jesus. ²³Uhá koeti koêkuti itíke, heru'ó íxea yomíxone itíki, yexókovoti itúkeovo Vúnae peníno ke'ítukeyi, kene haina pohúneti xâne ke'ítukeino, ²⁴yexoâtimaka ápeyeamo némoepo xoko Vúnae, kaúnaepinopinoe, vo'oku koati Vúnae Kristu ke'ítukeino. ²⁵Enepone xâne itúkoti váhere, koati váheremakamo ne námoepo, ésa'ipo ne váhere ítuke. Yoko ákomo ápahuina xâne pó'iti kixókonoku, vo'oku ako payásoti nonékuke Itukó'oviti, kutíkokone ne uhá koeti xâne nonékuke.

4 Itínoe pataraúxati, konókoti pó-neovo kíxeaku ne yahínoe ákoti yaupú'ika, yexoâti ápeyamaka Yúnae vanúkeke, éxoti uhá koeti koekúti.

Po'i enékeake Poúlu ne íhae Kolósu

²Hako kurí kixe itíki orásaum. Hákomaka kutí kê imokoo koyêti, itea konókoti iyúkeovo ne iséneu, koane íkera'ixapu xoko Itukó'oviti. ³Yépeminavimaka Itukó'oviti, maka míhe'akinavine voxéne koyúhoyea úti xapa xâne ne ihíkavoti koyúhoti koeku Kristu, enepone ákoti exákana mekúke kouhápu'ikovotine kó'oyene. Yoko vo'oku ngoyúhoyea nê'e, énomone ingá'akinovo. ⁴Yépeminavimaka ya orásaum, maka énjane mo ngíxoaku ngóuhapu'ikea ra ihíkavoti, kuteâti nóngone indúkea.

⁵Itíkapu xâne éxoti pónea kixoku itúkeovo nonékuke xâne ákoti itukapu po'ínu úti xoko Kristu. Itíkapumaka xâne éxoti ikó'itukexea kaxéna ákoti eváka. ⁶Ya uhá koeti keyúhoyiku, hane ákoeneye itípanevo yíúho, kuteâti nikokónoti koati mbiú koeti yukína. Koeku kó'ieaneyeyé, yéxotimo kixeku yimópi uhá koeti epemó'ikopiti.

Koeku Tíkiku yoko Ónezimu

⁷Enepora ngóyeku yâyeke, uhá kix-inópeatimo koyúhopea ne Tíkiku, po'ínu úti xoko Jesus. Enepora hóyeno, koati ákoti omotóva ongóvo, nza'ínemaka ya ítukeke Itukó'oviti, epó'oxo koati kuvovóneti, yuixóvoti ko'ítukeino Vúnae. ⁸Mbahukínopieatinemo, maka okóyuhoinopeanenoe ra uhá koeti kóyeku úti yâye, motovátimo úhepepea iséneu. ⁹Mbahukoâtimakamo ne Ónezimu xané'iyeyé. Eneponê'e, koati mbo'ínu xoko Jesus íhae xepákukene. Ako omótova ongóvo, koane koati kuvovóneti ítukeke Vúnae. Énomonehikomo koyuhó'inopeaneo ra uhá koeti kóyeku úti.

Hunókoku yuho Poúlu

¹⁰Yúhoikopinoe ra Aristáku, nza'íne ingá'akeovo. Yúhoikopimaka ne Márku, enepone prímuna Mbaranâbe. Yoko nemúkoanenoe ne yuhó'inopi úti vo'ókuke, vepemópi kétaraki enepo simapínoe. ¹¹Yúhoikopinoemaka ne Njozúe iháxonetimaka Njústu. Enepohikora mopo'āti, poéhane itukóvo iyénonjapa júdeu huvo'óxonuti ngoúkoponea ne natíxea Itukó'oviti xapa xâne. Yoko yupíhovahiko huvó'oxeonu.

¹²Pahúkinopinoemaka yúho inákurukeovopi ne Épafara, enepone íhae xepákuke, ovóxemaka Kristu Jesus. Enepone hóyeno, koati yupihóvoti kóxuna'ixeovo épemo'ixinopinoe Itukó'oviti. Ako áka itúkinopinoe orásaum, kaha'aínopiti itíkivomo xâne úsotíne, ákotíneemaka óvaku ikéneke Vúnae, koane itíkivonoemo xâne kousókoti uhá koeti ahá'inoa Itukó'oviti. ¹³Eneponê'e, koati ngoyuhó'inopeatineneo yupíheovo kóxuna'ixeovo ya itukétike, kaha'aínopitínoe unako kêku ikéneke

Vúnae. Kúteanemaka ahá'ino íhaehiko Laudíseya yoko íhaemaka Yerápoli. ¹⁴Yúhoikopinoemaka ne Lúka, enepone ndútu ákoti omotóva vokóvo, koánemaka Ndéma.

¹⁵Yúnzoikoamaka ne po'ínuhiko úti xoko Vúnae íhae Laudíseya, koánemaka ne Nífa, yóko'omaka ne po'ínuhiko úti ikéneke Vúnae ho'uxínovoti ítuke Vúnae ya óvokuke. ¹⁶Enepo yiháíkapane ra koyuhópeti mbáhoenopinoe, pehúkamakamo yúhoikeovo ya imókovokuke íhaehiko Laudíseya. Koánemaka ne yúndoe mbáhoeno

íhaehiko Laudíseya, mbahúkoamaka yúhoikeovo xepákukenoe. ¹⁷“Yíxapa itíki ne itukéti némoe xoko Vúnae, maka keúsakane” íxinenamo ne Ákipu.

Íkopovope yútoe Poúlu

¹⁸Enepora yúndoe, íngojevopikeno, koati yútoe vò'um, undi Poúlu. Puyákapununo yókovo koeku itúkeovo ika'ákovokutike óvom. Itúkapu hána'itike seánakopi Vúnae yóvoheixonoe.

Hunókokune.

1 TESALONÍSENSI

*Inúxoti yutóxinoa Poûlu ne
kutípoti Jesus íhae Tesálonika*

Enepohikone kutípoti Jesus ya Tesálonika, ainovo eho evo Poûlu yaneko koyuhópinoahiko emo'u Itukó'oviti. Êno xâne íhae Tesálonika kutipeâti emo'u, itea ápemaka jûdeuhiko ákoti akutípo Jesus okópoti Poûlu, kaha'âtihi komaka koépekea. Yane kohó'ine ne Poûlu yoko Síla ya Mbêreya, itea kóyeane píhea jûdeuhiko íhae Tesálonika íkoitoponeahiko kotíveti xoko yonópoku evo Poûlu kohó'iyea. Yokómomapihi ne Átu 17.1-13. Ikénepoke, koeku óvea ne Poûlu ya Koríntu, omínoa Timóti eyekoûti, kóyekuhiko neko hokoti Jesus ya Tesálonika.

Yane yutóxinoahiko Poûlu, etó'okoatihiko yupíheovo elókeyea okóvo vo'oku eyékohea ixómoyea kóxuna'ixovohiko ikéneke Itukó'oviti. Enékoahikomaka ákoyea kamúya'ika isóneu ikéneke Itukó'oviti. Kouhepekeamaka Poûlu isóneuhiko neko ikaxú'iti okóvo, vo'oku iyéno ivokóvotine, kutípotihiko Jesus. Koyúhoinoa Poûlu itúkeovo hána'iti kúxone úti ne aúkopovope Jesus Kristu. Íxíko'okoamaka ákoyea kurí íxa kúveovo Itukó'oviti, vo'oku iháxikeovi Itukó'oviti ya hána'iti seánakovike vópeamo xokóyoke koeku kutípea úti Jesus Kristu. Kene haina ihaxíkinoviti vonópea ipihóponovokutike.

1 Yutóxinopinoe úti, undi Poûlu, koane Síla yoko Timóti. Pahúkinopeano eho úti ra koyuhópeti, itínoe ho'uxínovoti ítuke Itukó'oviti ya Tesálonika, itínoe koati xanena Itukó'oviti, Ha'a úti, yoko Vúnae Jesus Kristu. Itúkapu hána'ítike seánakopi

Itukó'oviti yóvoheixo, koánemaka úhepetike isoneúti ukeâti xokóyoke.

² Kóyekune víkoro'ixinovopinoe xoko Itukó'oviti, uhá ketínoe. Ákomaka vâka vépeminopi Itukó'oviti ya orásaum.

³ Hara puyákoponovo vokóvo nonékuke Itukó'oviti, Ha'a úti, ítenenoe itíki vo'oku hána'iti kívivoa ne Vúnae, koánemaka ne ivékoponivonoe ítukeye Itukó'oviti vo'oku ákoyea omótovo yokovo po'ínuhiko xâne, yóko'omaka ne ákoyea ímexapa kíxeixi ne yéxone kóusokeovomo xoko Vúnae Jesus Kristu. ⁴ Itínoe po'ínu úti xoko Jesus, ákoti omotóva okóvo Itukó'oviti, véxoa itíktivonoe koati noívokoe Itukó'oviti, ⁵ vo'oku enepo inâ koyuhôa úti xepákuke ne inámati ihíkavoti omínovike Jesus, haina pohu koyuhó kixoâti úti, itea xané kíxoamaka xunako Itukó'oviti ya xoko Sasá'iti Omíxone. Koati iyúseotimaka itúkeovo kaná'uti ne emo'úti vomínopikenoe. Yéxoanoemaka itúkeovo koati ponóvoti ne kixoku vitúkeovo xepákuke, koane kahá'ainopi úti unako kêku.

⁶ Koati hekoâtinoe ne kixoku vitúkeovo koánemaka ne kixoku itúkeovo Vúnae Jesus. Epó'oxo yaneko kitipoânenoe ne vemó'u, koyuhó'inopi uti koeku Jesus, êno víkinoe tiú'ítike koekúti, itea kóyeane yupíheovo elókeyea yokóvo ukeâti xokóyoke ne Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti. ⁷ Énomone itíkinovonoe motokeâti hókeokono kixoku itúkeovo xepákuke ne uhá koeti po'ínuhiko kutípoti Jesus ya Masêdonea koánemaka ya Ákaya. ⁸ Vo'oku koati xepákuke úkea ukóponea ra emo'u Vúnae ya Masêdonea yoko Ákaya. Haina póhutineya, itea ya xepákuke uhá koeti po'ínuhiko xâne koêkuti óvohikoku, eyécoxopinenoe itíkiivo koati kuvóvoti Itukó'oviti. Hukínóvoti ákoyeane okónoko po'í yuhu úti vo'ókuke. ⁹ Koati

énomonehiko koyuhô koêku inâ simôpi ûti, itúkeovo kirikópotineno kívivo sánduhiko hekópine ra koati kaná'uti Itukó'oviti, úkeaku uhá koeti apéyeati. ¹⁰Koyúhoahikomaka ixómoyea kíxoixopo aúkopovope Xe'exa Itukó'oviti ukópeamo ya vanúke, enepone Jesus, koéxepoepo Itukó'oviti ukópea xapa ivokóvoti, enepone koitóvovitimakamo ya ipíhohonope Itukó'oviti keno'ókoti káxe.

Koeku ítuke evo Poúlu ya Tesálonika

2 Itínoe po'inu ûti xoko Jesus, koati neixoátinoe ápeyea êho ne vóvoheixea xepákuke. ²Yéxoanoemaka koêku ne váhere kixókonoku ûti, koane váherexea vemó'uínokono koeku vóvea ya Filípu, itea vo'oku kúveovo uti Itukó'oviti, ako kali píka koyúhoyea ûti xepákuke ne inámati ihíkavoti ukeâti xoko Itukó'oviti, upánini ápe êno okopó'oviti. ³Enepe emo'ûti vomínopikenoe, haina kopoéheveti koekúti ákoti akaná'u. Hainámaka koyuhoâti ûti vo'oku ápeyea váhere visóneu kahá'ayea uti vúkeovopinoe. Hainámaka vo'oku kahá'ayea uti vaúpu'ikeopinoe, ⁴itea koati vo'oku ínixea Itukó'oviti yusíkea kovóxeveovi koyúhoyea ûti ne inámati ihíkavoti koyúhoti koeku Jesus, énomone kutí'inoke koyuhoâti ûti. Yoko haina ínixone xanéhiko unátiyea, vopósiko vitúkea, itea koati voposíkoti vitúkea ínixone Itukó'oviti unátiyea, vo'oku énomone exóda koeku visóneu, itúkeovo ponóvoti áko'o áko'oyea. ⁵Yéxoano koêku enepo koyúho ûti xepákuke, ákoyea itúkapu ihayú'ikohí kixópitinoe ûti, pohu kaha'âti ûti vítokuxea yokóvo, epó'oxo hainámaka vitúkoti namúkope uti tiúketi koyúhoinoake ûti ne emo'u Itukó'oviti xepákukenoe. Éxoamaka Itukó'oviti kaná'uyea

ra yúnzo. ⁶Hainámaka voposíkoti viháyú'ikeokono. Ako kalíhuina kó'ieaneyea koeku vóvea xepákuke, muhíkova koeku vóveamaka xapákuke po'ínuhiko xâne. ⁷Koeku vitúkeovo páhoe Kristu koyúhoyea emó'u xepákuke, mani motovâti kúxea ûti keúsokinovi nókone ûti, itea ya koêkuni kó'ieaneyea, itupa'ii kixópineo ûti kuteâti kíxoaku sêno ítupa'íkea ne kálíhunoe xe'exa. ⁸Koane vo'oku yupíheovo ákoyea omótovopinoe vokóvo, ako ópoechane koyúhoinopeanoe ûti ne inámati ihíkavoti íhae xoko Itukó'oviti, itea usó kóyemaka ûti vivókoponeovo ya ítukeye Itukó'oviti ve'ókukeno. Koáhati ákoti omótovopinoe vokóvo.

⁹Itínoe po'inu ûti xoko Jesus, yéxoponoa yupíheovo ko'ítukeyea ûti koane vivókoponeovo, vitúkoti ítukeye Itukó'oviti. Káxe, yóti ko'ítukeyea ûti, vitúkoti véyope nókone ûti, motovâti ákoyea itúkapu ínati koekúti xikóyokenoe koeku vóvea xepákuke, koyuhó'inopeati ûti ra inámati ihíkavoti íhae xoko Itukó'oviti. ¹⁰Éxo Itukó'oviti, koane yéxoanoemaka koeku ûti xepákuke, vitúkeovo teyoti Itukó'oviti, koane itúkeovomaka ponóvoti vítuke, ákoti motovâti koyúhoyea ápeyea váhere vítuke koeku vóvea xepákuke, itínoe kutípoti Vúnae. ¹¹Yéxoanoemaka koeku venékeopi, póhutinoe kexé'u, itúkeovo kuteâti kíxoaku ha'a kalivôno enékea ne xe'éxaxapa. ¹²Koati énomone kixópineye ûti kóxunakeopinoe ûti ikéneke Vúnae, koánemaka vixíko'okeopi, maka yéxane kixeku yómivo nonékuke Itukó'oviti, kuteâti metókeyi ké'iyineye nonékuke ne ihaxíkopiti kehá'inepi ya natíxokuke, koane itíkivomaka hána'iti ihayú'iuti ya xokóyoke.

Kixoku koêku ne íhae Tesálonika enepo simôa tiú'iti koekúti

¹³ Harâ'amaka po'i koekúti ákoinoke vâka víkoro'ixeovo xoko Itukó'oviti: Enepo inâ kemoânoe ra emo'u Itukó'oviti vomínopike, ako kutí íxea pohu emo'u xanéhiko yara poké'e, itea koati kitipoâtinoe itúkeovo emo'u Itukó'oviti. Yoko koati kaná'uti itúkeova. Epó'oxo êno xunáko xikóyoke, itínoe kutipoâti. ¹⁴ Itínoe po'inu úti xoko Kristu ákoti itukapu jûdeu, enepone víkokunoe, kúteanemaka vékoku ne jûdeuhiko kutípoti Kristu ya Njúdeya, enepohikone ho'uxínovoti ítuke Itukó'oviti. Vo'oku enepone iyínoxapa ákoti akutípo Jesus, íkoitoponopinoe kotíveti kuteâtimaka kíxoaku iyénoxapa nekôyohiko. ¹⁵ Enepohikone ákoti akutípo Jesus ya Njúdeya, haina póhutine Vúnae Jesus koépeko yanekôyo, koánemaka ne porófetahiko koyúhoti emo'u Itukó'oviti, itea váherexinovimaka ítuke, úndi yoko po'ínuhiko kutípoti Jesus. Ákomaka iká'elakexa okovo Itukó'oviti, epó'oxo koati okópoti uhá koeti xâne. ¹⁶ Muhíkova vomínoa xâne ákoti itukapu jûdeu ne emo'u Itukó'oviti motovâti íteovahiko ne pahúnevo, opósikomaka topíkeovi. Koatine kóye kohíyakeahiko váhere ítuke, kutí'inoe kousókovotine uhá koeti kó'iyevoku vaherévokoti motovâti itúkeahiko. Yoko kó'oyene, ákone ipíxa, vo'oku yónoane ímainevo Itukó'oviti oúkeke.

Yónoa isóneu Poûlu ne íhae Tesálonika

¹⁷ Itínoe po'inu úti xoko Kristu, avo áxu'ikene ike vipúhikine xepákuke, itea yupíhovane vinákurukeovopi. Kaná'uti vako'oyea ya xepákuke, itea harakóxono visóneu xikóyokenoe. Koati êno yúmo'ixeovo káyukopeovo úti

noíxopeopinoe úti. ¹⁸ Koati kaha'âti úti vitúkea nê'e, áko'oneoxo úndi, undi Poûlu. Ápe ngahá'ayeaku mbíhea xepákuke, itea itóponu Satánae. ¹⁹ Koáhati itínoe kutí'inoe apêtimo vípara, kúxoixone úti vitóponeamo xoko Itukó'oviti. Itínoemaka elókeinoe vokóvo. Ve'ókukeno, apêtimo námoepo úti, kutí koeti koati uhé'ekoti kôroana úti ominó'oviti elókeko vokóvo koane úhepeko visóneu nonékuke Vúnae Jesus yaneko káxe aukápapu. ²⁰ Koati kaná'uteoxo itúkeovo itínoe kutí'inoe vihayú'íkokonoti, koane itínoemaka ápeinoe elókeko vokóvo.

Pahúko Timóti ne Poûlu ya xapa íhae Tesálonika

3 Ako'óne indâ ákoyea énja kéyekunoe, íninjoa unátiiyea mbóhuxeovoiko ya Átena ² koeku mbahúkinopea ra Timóti, po'inu úti xoko Vúnae. Koatímaka ko'itúkeinoti Itukó'oviti nê'e, koane koukóponoati ne inámati ihíkavoti koyúhoti koeku Kristu. Mbahúkinoake huvó'oxoponeopinoe keúkaponivo ya kívivo Itukó'oviti, koane enékopo-neopimaka ikéneke Vúnae, ³ motovâti ákoyea ápahuina xâne xepákuke komuyá'ikoti isóneu vo'ókuke ne tiú'iti koekúti simópiti. Vo'oku yéxoanene itúkeovo koati vékokune úti nê'e, uti hokoti Kristu. ⁴ Yaneko óveangu xepákuke, ngoyúhoinopeanoepopo koítoponeovomo uti kotíveti. Yoko énomoneoxo koéneye, epó'oxo yéxoá kó'iyeaneye. ⁵ Vo'oku tiú'iko ne víkoku, ako'óne inda ákoyeane enja koêku, mbahuko noixóponopiti, ngaha'âti énjea kéyekunoe ikéneke Itukó'oviti, ngohiyánati íteopinoe Satánae, enepone áhati kátavokea isóneu xâne, mbuvâtimaka itúkeovo ko'itukehí koeti úti xepákuke.

⁶Itea kó'oyene koeku aúkopeovo Timóti ukópea xepákuke, omópinonu únati eyekoúti ixómoyea kivovo Itukó'oviti, yoko ákoyea omótovokoko-noe yokóvo. Koyúhopinonumaka kóyekuneyea puyákeovonu yokóvo koane úhepeyea iséneunonu. Kúteanemaka iséneunoa ne nza'ínehiko. Koyúhopinovimaka kehá'ayinoe neíxopivi, kuteátimaka yupíheovone kahá'ayea noíxopeopinoe úti. ⁷Itínoe po'ínu úti xoko Jesus, upánini enó'iyea koekúti tiú'itinovi koane enó'iyeamaka koítoponeovo uti kotíveti yáyeke, úhepepone visóneu vo'oku kívivoxo Itukó'oviti. ⁸Koati énomone koéneye visóneu kó'oyene koeku véxea ixómoyea kóxuna'ixovonoe ikéneke Vúnae. ⁹Vo'ókuke ra êno hána'iti elókeko vokóvo nonékuke Itukó'oviti ve'ókukeno, ako véxa kíxoaku úti víkoro'ixinovopi xoko Itukó'oviti. ¹⁰Káxe, yóti véyo úti vépemo'ixea Itukó'oviti. Koati kaha'áti úti noíxoponeopi úti, motováti huvó'oxeopinoe úti enepo ava'ávo kali konokóvotiko ya kixeku héki Vúnae.

Épeminóa Poúlu ne íhae Tesálonika xoko Itukó'oviti

¹¹Itúkapu Itukó'oviti, Ha'a úti, koáne Vúnae Jesus mihe'ókinovimo voxéne káyukopeovoikomo úti xepákuke. ¹²Itúkapumaka Vúnae kuri'úxinopinoe ákoyea omótovokoko yokóvo, itínoe hokoti Kristu, koane énomonemaka porexópi ákoyea omótova yokóvo ne uhá koeti po'ínuhiko xâne, kuteáti ákoyeamaka omótovopinoe vokóvo. ¹³Yane kexuná'ixovotimo ikéneke Vúnae ya itíkivo koati sasá'iti koane ákotimaka pahúnevo nonékuke Ha'a úti, enepo aukápapu ne Vúnae Jesus, axenápanemaka ne uhá koeti kasása'iuo.

Kixoku vitúkeovo koati iko'élohexoti okovo Itukó'oviti

4 Ya tumúneke únzexe ra yúndoe, anéyeiko koáti anjá'inopi, itínoe mbo'ínu xoko Jesus: Injíko'okopinoe ya iháke Vúnae Jesus héki kuteáti koêku ne ínzikaxopike yanekôyoke, motováti iké'elokexi okovo Itukó'oviti. Koati énomoneoxo kénye ikéneke Vúnae kó'oyene, itea ngaha'aínopitinoe inamá'axoyea ken'éye ikéneke. ²Yoko yéxoane ne páhoenonu Vúnae Jesus ngoyúhoinopinoe, nékone itíki. ³Hara ahá'ainopinoe Itukó'oviti, itíkivo xâne koati sasá'iti, éxotimaka sayá'ikopeova ne úhepune mûyo vo'oku ixómoyea kaha'a sêno. ⁴Enepone úhepune miûyo, konókoti yéxi ími sasá'itike. Konókotimaka tíyi ne ahá'inovi Itukó'oviti yara koekúti. ⁵Ako yusíka ákoyea seyá'ikapipa, mará'iname yakútea xâne ákoti êxa Itukó'oviti. ⁶Yara koekúti, mbahuko ákoyea vahehéxoti ítukeino po'ínu. Ako yusíka ápeyea aupú'ikoati ne po'ínu úti, kapiné'ieati yêno, vo'oku koati púvone Vúnae ne koekúti kuteáti. Yoko kuteáti yunzó'inopinoe yanekôyoke enepo ngouhápu'ikinopea ne koekúti, koati ngixópitinoe ipíhoponeamo Itukó'oviti ne xâne kixoátineye. ⁷Vo'oku haina ihaxíkinoviti Itukó'oviti vitúkeovo xâne ákoti saya'íkapeapa ne váhere úhepune mûyo, itea ihaxíkinoviti vitúkeovo xâne kuri'ókopovati, koane koati sasá'itimaka nonékuke. ⁸Énomone ngó'ino, enepone xâne ákoti akaha'a ítúkea ne ihíkavoti ínzikaxeopikenoe, haina inzóneu, undi xâne yara poké'e púvo, itea koati puvoti isóneu Itukó'oviti, enepone porexópitinoe Sasá'iti Omíxone.

⁹Ako apásika ngoyúhoinopeano kónokea ákoyea omótovokoko vokóvo, vo'oku koati Itukó'oviti ihíxaxopi kónokea kíkikokoneye. ¹⁰Yoko koati

kaná'uti ákoyea omótova yokóvo ne uhá koeti po'ínu ûti xoko Kristu ya uhá koeti poké'ixa Masêdonea. Itea kóyeane enéngéopinoe kénoki keúkoponivo ké'iyineye, itínoe mbo'ínu xoko Vúnae. ¹¹Yapási'ixa yóvoheixi úhepetike iséneunokoko ákoti ixomo yarixákaka. Hane yíxapu nékone itíki, koane yokó'ituke, itíkoti ésa'i nékone kuteâti koeku mbáhoenopi yanekôyo. ¹²Yanê'e, itínoe mo teyonéti xapákuke xâne ákoti hakâ ra h'ó'e ûti, koane ákomo yokónokoa íhinovo po'i xâne kóusokinopinoe nékone.

Kixókumo koêku ne ivokóvoti kutípoti Kristu aukápapune Vúnae

¹³Itínoe mbo'ínu xoko Vúnae, ngahá'ainopeano e yéxi koêku ne po'ínu ûti omómikopotine xoko Itukó'oviti, maka hákone ikaxú'i yokóvo koane hákonemaka kitea xâne ákoti kúxoixopone xoko Itukó'oviti. ¹⁴Vo'oku koeku kutípea ûti ivókeovo ne Jesus yoko exépukopea ukópea xapa ivokóvoti, kúteanemakamo ne kúxone ûti xoko ivokóvotihiko, vo'oku koéxepukopeamo Itukó'oviti ne omómikopotine xokóyoke. Enepo aukápapu ne Jesus, ixanéxopatihikomo Itukó'oviti nê'e.

¹⁵Yoko hara pahúkonumaka Vúnae ngoúhapu'ikinopinoe: Uti ávotimo ivakápu yaneko káxe aukápapu Vúnae, ákomo inuxó vákoepea neko inuxópotinehiko ya utíke. ¹⁶Vo'oku apêtimo emo'u Vúnae pahúkoti ovóxe koane emó'umaka ne koati payásoti ánjuna inuxínoati ne po'ínuhiko ánju, yóko'omaka ne emo'u huxôe páhoe Itukó'oviti óxeovo. Yane keno'ókopotinemo Vúnae ukópea vanúke, yoko inuxó koépotimo exépuhikopea ne ivokóvotihiko kutípoti Kristu. ¹⁷Yane hú koépotimakamo vomópeokono

xapa kapási ikénekehiko, uti ávoti ivakápu motovâti tokópeamo uti Vúnae kukúke vanúke. Yane ákonemo hunókoku vópea xokóyoke. ¹⁸Énomone ngixínopinoe, kéxunakikakanoe iséneu yara yunzó'inopinoe.

Konókoti usó kóyepinoe xâne ne aúkopovope Vúnae Jesus

5 Itínoe mbo'ínu xoko Vúnae, ako okónoko yundóxinopeano e itukóvotimoye káxe, koane ápeyeakumo ra koekútihiko. ²Vo'oku enepone kaxena aúkopovope Vúnae, é'exo kíxeanenoe kutí kó'iyeamo koêku enepo símo oméxoti ya yóti ákoti kuxoâti. ³Enepomo akoéne ra xanéhiko: "Ako yuvo'óviti. Koati únati koeku ûti" akoéne, yane apé koetínemo hána'iti tiveko koekúti kuteâti koeku apé kó'iyea ohone xe'éxa ne sêno koxe'éxati, enepo simovóne kaxena ipúhikope xe'éxa. Yoko ákomo iteóvati neko káxe.

⁴Itínoe mbo'ínu xoko Jesus, ákone yávaheixano e hahákutike, ínapomo iyupaxó ixâpi neko káxe kuteâti koeku enepo símo ómevoti. ⁵Koáhati yovóheixotinoe uhapú'itike kuteâti koeku xâne yoneâti káxe. Kene haina vovóheixoti hahákutike kuteâti koeku xâne yoneâti yóti. ⁶Hákoikopo kutí kôe uti xâne imókoti, kuteâti koeku po'ínuhiko xâne ákoti éxa Itukó'oviti. Itea hara vákoeneye xâne noimee koyêti ixómotimaka iyukóvo isóneu vo'oku ápeyea kúxoixone. ⁷Enepone xâne imókoti, yóti imókea, koáne hahákutikemaka óvoheixo ne kohíhiti. ⁸Kene ûti, koeku itúkeovo uhapú'itike vóvoheixo, vitúkapuikopo xâne iyukóvoti isóneu. Enepone kúveovo uti Itukó'oviti koane ákoyea omótovokoko vokóvo, énomone vitúka sa'íkovope ûti kuteâti koeku ípíhone húndaru xa'ákuke enepo yóno xapa isukókoti. Kene ne hána'iti kúxoixone

ûti vópeamo xoko Itukó'oviti, véxone kousokeovomo, énomone vitúkamaka kóhiyanavope visóneu, kuteâti koeku itúkeovo kóhiyanavope tuti húndaru ne xovó'i, ikó'itukeu enepo yóno xapa isukókoti. ⁹Vo'oku haina ihaxíkinoviti vonópea ipihóponovokutike ne Itukó'oviti, itea iháxikinovike vópea xokóyoke vo'oku ítukeinovi Vúnae Jesus Kristu, ¹⁰enepone ivokínovoviti, motovâti vóvoheixea xokóyoke, yusíkotí itúkeovo koeku vápeyeako yara pok'é, áko'o ike vivókinovo. ¹¹Kéxunakikakanoekopo iséneu, epó'oxo hivá'axakaka keúkoponivo ikéneke Vúnae, kuteâti koêku itíkivo kó'oyene.

Ako tôpi enékeake Poûlu ne íhae Tesálonika

¹²Kó'oyene itínoe mbo'ínu xoko Jesus, konokoâti tíyinoe ne ko'ítuketi ítuke Itukó'oviti xepákuke, enepone inuxínopitinoe ikéneke Vúnae koane enekópiti. ¹³Konókoti ákoyea omótovahiko yokóvo, koane tíyanoe vo'ókuke ne ítuke xepákuke, koeku ko'ítukeyea ítuke Itukó'oviti. Hákomaka yokopókokonoe, itea itúkapu úhepekoke iséneunokoko yóvoheixo. ¹⁴Itínoe mbo'ínu xoko Kristu, enepone xâne yómoti kapáyasokinovo po'ínuhiko úti, injíko'okopinomaka yenéki ákoyeane ákoeneye. Kéxunakapi isóneu ne xâne kahá'atine komúya'ikea isóneu. Hivá'axamaka ne xâne ákotine xunáko ikéneke Itukó'oviti, koane yokóseana uhá koeti xâne ákoti imaxovó ixêa kixóvoku. ¹⁵Yokóhiyanavo, maka hákone xâne xepákukenoé itukópinoati ésa'i ne váhere kixókonoku. Konókotimaka kóyekuneyea itíkinokoko únati, itínoe kopo'ínukokoti xoko Vúnae. Koane itíkinamaka únati ne uhá koeti xâne.

¹⁶Konókoti ixómoyea elóke yokóvo. ¹⁷Hákomaka kurí kixe itíki orásaum. ¹⁸Íkera'ixinapa ne Itukó'oviti ya uhá koeti koekúti, vo'oku énomone itukóvo ahá'inopinoe Itukó'oviti ya koeku héki Kristu Jesus.

¹⁹Hako tepikôa ko'ítukeyea ne Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti. ²⁰Hákomaka kutí kixêa ákoti itúkovo ne ihíkavvoti kouhupu'ikinoake Itukó'oviti ne po'ínu úti. ²¹Yapásika yéxi itúkeovo koati únati ne uhá koeti ihíkavvoti kuteâti, koane itúkeovo ukeâti xoko Itukó'oviti, áko'o áko'oyea. Itukapu únati, hako kirikôa. ²²Yahíkuxipa ne uhá koeti kó'iyevoku váhere kixovókuti.

Orásauna Poûlu vo'ókuke ne íhae Tesálonika

²³Enepone Itukó'oviti, úkeaku hána'iti úhepeko isoneúti koane asako omixóneti, itúkapu énomone porexópi kirí'okopivoa ya uhá koeti koekúti, motovâti uha-uhá kó'iyea iséneu, yomíxone, koane kixeku itíkivo ponovô nonékuke, ákoti motovâti koyúhoyea ápeyea óvaku véherevoko yaneko káxe aukápapune Vúnae Jesus Kristu. ²⁴Yoko koati motovâti kúveovokono kixeopineye ne Itukó'oviti, enepone ihaxíkopiti héki.

Hunókoku yútoe Poûlu

²⁵Itínoe mbo'ínu xoko Vúnae, émbemopi itíkinovi orásaum.

²⁶Yíhaikanoe uhá koeti po'ínu úti xoko Vúnae, siunoné kixeâti kuteâti kixókokoku yúhoikeokoko úti, imeâti-noe sasá'ikoke iséneu vo'oku itínoe kopo'ínukokoti xoko Kristu.

²⁷Ya iháke Vúnae injíko'okopinoe yíhoikinoa uhá koeti po'ínu úti xoko Jesus ra koyuhópeti mbáhoenopinoe.

²⁸Itúkapu hána'itike seánakopi Vúnae Jesus Kristu yóvoheixonoe.

Hunókokune.

2 TESALONÍSENSI

*Píape yutóxinoa Poûlu ne
kutípoti Jesus íhae Tesálonika*

Ikénepoke pahúkea Poûlu neko inúxoti koyuhópeti xoko hokotíhiko Jesus ya Tesálonika, pahúkopinoamaka ra píape koyúhope. Koati yonoátihiko okovo Poûlu neko kutípotihiko Jesus, vo'oku ákoyea tópi ihíkavoti itohíneoti xapákuke koyuhoáti koêku ne aúkopovope Jesus. Xapákuke neko íhae Tesálonika, ápe koyuhoáti aúkopeovone Jesus. Kene po'ínuhiko xâne, koyúhoa itúkeovo ákotine ahikápu aúkopovope. Yane ápe xâne ákotine akahá'a ko'ítukeyea vo'ókuke. Puhu ovohí koetíne kuxópotine Jesus. Koyúhoinoa Poûlu ákoyea yusíka kó'iyeaneye.

Ina exókoahikomaka ukóponeaxomo ne váhere kixovókuti tumúneke aúkopeovomo Jesus. Koyúhoinoamaka kuríuxeovoxomo xunako Satánae, koane enó'iyeamo isukókoti yara uhá koeti kúveu mêum tumúneke káyukopovope Jesus. Kúteanemaka ne xâne okópotihiko Itukó'oviti, kuri'úxovoteoxomo. Itea ya hunókokuke, Itukó'ovitimo itôa ne Satánae, uke'éxeati xunáko. Íxíko'okoahikomaka Poûlu neko kutípoti Jesus títiu kóyeyea kúveovohiko Itukó'oviti, koane ákoyea háka ne ihíkavoti ákoti akaná'u.

1 Yutóxinopinoe úti, undi Poûlu koane Síla yoko Timóti. Pahúkinopea úti ra koyuhópeti, itínoe ho'uxínovoti ítuke Itukó'oviti ya Tesálonika, itínoe xanena Itukó'oviti, Ha'a úti, yoko Vúnae Jesus Kristu.

² Itúkapu hána'ítike seánakopi Itukó'oviti, Ha'a úti, yoko Vúnae Jesus Kristu yóvoheixonoe, koane úhepekoke isoneúti ukeáti xokóyoke.

Íkoro'ixinovoke ne Poûlu xoko Itukó'oviti

³ Itínoe po'ínu úti xoko Jesus, koati motokeáti ákoyea áka víkoro'ixinovopinoe xoko Itukó'oviti, vo'oku yupíheovo ukóponea ne kívivo Itukó'oviti, koane tumúne yóno kuríuxeovoxo ákoyea omótovokoko yokóvo. ⁴ Énomone kutí'inoke vihayú'ikopitinoe, vitukópiti véyexovope xapákuke po'ínuhiko kutípoti Jesus ya po'íkehiko imokóvokuti, vo'oku kékuna'ixivo ikéneke Vúnae ákoti kemuyá'ika iséneu, koane vo'oku kívivoxo Itukó'oviti upánini enó'iyea kotíveti yoko tiú'iti koekúti víkokunoe, iteáti uhá koêti ákoti imaxovó íxêa. ⁵ Enepone víki kotívetike, iteáti uhá koêti, koati énomonemo kutí'inoke iyúseoti ponóvoku ne kíxoakumo Itukó'oviti ne xanéhiko yuhaíkapamo vo'oku kixoku itúkeovo. Vo'oku urapú'itimo yaneko káxe itíkivo xanena Itukó'oviti motokeáteoxo yonópea natíxokuke. Yoko énomone kutí'inoke keitóponovoti kotíveti kó'oyene vo'oku itíkivo xanéna keukóponoati ne natíxea xapa xâne. ⁶ Koati ponóvotimo kixoku itúkeovo ne Itukó'oviti, vo'oku ikoítoponoatimo kotíveti ne ikoítoponopitihiko kotíveti, itukópinopiti yésa'i, ⁷ koane kouhépekopinopitimo kêku, itínoe ixómoti koitóponovo kotíveti kó'oyene. Kúteanemakamo kixó'oviku, úndi yoko nza'ínehiko, enepo kayukápune Vúnae Jesus ukópea vanúke, axenápoanemaka ne koati xúnati ájunahiko, ⁸ koánemaka irumékoti yúku, ipíhoponeake ne xâne ákoti êxa Itukó'oviti, yóko'omaka ne xanéhiko ákoti akutípoa ne inámati ihíkavoti koyúhote koeku Vúnae Jesus. ⁹ Ya xoko pahúkopokonokuhiko, ákomo hunókokoku íkoitoponeokono kotíveti. Ákonemo omótova noíxea

Vúnae koáne ne êno hána'iti ihayú'iuti xunáko ¹⁰yaneko káxe aukápu Jesus, enepo ihayú'ikakanamaka koane kahaná'ikakanamaka vo'ókuke ne kasása'ipupo, enepohikone uhá koeti kutipoâti. Yoko yarakóxonamakamo xapákukehiko vo'oku kitípi ne ihíkavoti vomínopikene.

¹¹Énomonemaka ákoino vâka vitúkinopinoe orásaum, maka huvá'axapine Itukó'oviti yómivo nonékuke kuteâti motókeyea kó'ieaneyeye ne xâne iháxiu Itukó'oviti hókea. Vépeminoamaka itúkeovo ya xunáko keúsokinoe uhá koeti únati koekúti, yâha itíki, koane uhá koeti itukéti yúseumo vo'oku kívivo Itukó'oviti. ¹²Yane ihayú'ikokonotimo ne iha Vúnae Jesus ve'ókuke, epó'oxo iheyú'ikokonotimakamo vo'oku Vúnae ya xikóyoke, vo'ókuke ne hána'iti seánako Itukó'oviti yoko Vúnae Jesus Kristu youéke.

Koêkumo ne Váhère Hóyeno heru'ó koeti kurí'okeovo Satánae

2 Itínoe po'inu úti xoko Jesus, anéye vixíko'okopikene vo'ókuke ne káyukopovope Vúnae Jesus Kristu ha'uxápvine xokóyoke: ²Hako sikovó kê, kutí'inoke mani itokúxokonoti yokóvo ya po'i isoneúti, koane hákomaka pipokéxo iséneu pe'okoâti símeovone kaxena aúkopovope Vúnae, áva xâne koyúhoti ápeyea kouhpu'ikinokonoke ukeâti vanúke kó'ieaneyeye. Kúteanemaka koêku áva perekáxoati nê'e, áko'o yutoxínopeati kutí'iea itúkeovo ukeâti xokóyoke úti ne ihíkavoti. ³Hákonoe sikêvo yaúpu'ikikono ya koêkuti veínopikehiko, vo'oku ákomo simápu kaxena aúkopovope ne Vúnae koeku ávoyea ukápanaxo kuríkea hókea Itukó'oviti ne xanéhiko yara kúveu mêum. Konókotimaka kouátata'ixeovo

neko póhuti hóyeno heru'ó koeti kurí'okeovo Satánae itúkeovo ovóxe, enepone íiyuse koyêtimaka yonópeamo ipihóponovokutike ipíhoponeokono ákotinemo hunókoku. ⁴Enepone hóyeno, okópotimo uhá koeti kó'ieovoku hó'e xanéhiko, koánemaka uhá koeti kixovókuti sasá'itino xâne. Kapayásokovotimo ouéke uhá koêti, yoko urúkovatimakamo ne hána'iti imokóvokuti, enepone témpulu ya Njeruzálem, ivatákoponotimoya, itúkovatimo ne koati kaná'uti Itukó'oviti.

⁵Ákonoe kopo puyákapanapa yokóvo yanekóyo ovo'íngo xepákukenoe ngoyuhó'inopea ra koekúti hiko? ⁶Epó'oxo yéxoano itopátiko neko hóyeno ávoinoke kaútata'ixapu, vo'oku konókti kúxeokono ne káxe ixíkoaku Itukó'oviti ápepemo. ⁷Koati anéyetine koeku kó'oyene ukóponea ne váhere kixovókuti, itea mayane he'onó koyêtico. Poéhane kúxo veyópeovo neko itopátiko yara koeku kó'oyene, ⁸ínamo kautáta'ixapu neko hóyeno heru'ó koeti kurí'okeovo Satánae itúkeovo ovóxe, enepone koépeumo Vúnae Jesus ya póhuti kali apihí koeti omíxone. Uke'éxopatimo Vúnae kautáta'ixapapu ukapêa vanúke. ⁹Enepone váhere hóyeno, koatimo ya xunáko Satánae símea. Koati aínóvoti xunako Satánae ovâmo xokóyoke itúkinokemo hána'iti iyupánevoti koane koekúti ákoti po'i itukoâti, itea aínovomo aúpu'ikope xanéhiko. ¹⁰Ákomo tôpi kó'ieovoku váhere koekúti veínoakemo aúpu'ikea ne xanéhiko yonópotimo ipihóponovokutike, vo'oku púveahiko ne koati kaná'uti kixovókuti íhae xoko Itukó'oviti, enepone mani kutí'inoke iteóvati ne pahúnevo eneponi akutípoa. ¹¹Énomonemaka kutí'ino sikoâti hiko Itukó'oviti íteokono

yane semekénovo'iti. Koati kutipoâ-teoxohikomo kutí'iyea koati kaná'uti. ¹²Yanê'e pahukópokonotihikomo ipihóponovokutike ne uhá koeti xâne ákoti akutípoa ne kaná'uti kixovókuti, enepohikone kouhépekoti itúkea váhere.

Kíxoaku Poûlu enékea ne íhae Tesálonika kutípoti Jesus

¹³Itínoe po'ínu ûti xoko Jesus, ákoti omotóva okóvo Vúnae, koati motokeâti kóyekuneyea víkoroixinovopinoe xoko Itukó'oviti, vo'oku ukeâtineneke tumúneke ápeyea uhá koeti koekúti, noívokoxopine Itukó'oviti yenópinoe xokóyoke. Kó'inokeneye vo'oku kasása'ikeopi Sasá'iti Omíxone yaneko kitipôa ne kaná'uti kixovókuti íhae xokóyoke. ¹⁴Yoko iháxikinopikenoe Itukó'oviti yane inámati ihíkavuti vomínopike, ûndi yoko nza'ínehiko, enepone koyúhoti koeku Jesus, koati kaha'aínopeatinoe kehá'ineyi Vúnae Jesus Kristu yane itúkeovo êno hána'iti ihayú'uti. ¹⁵Koeku kó'iyeaneye, itínoe po'ínu ûti xoko Jesus, vixíko'okopinoe kékuna'ixivo ikéneke Vúnae, ákoti kemuyá'ika iséneu. Yíxapumaka ne víhikaxeopikenoe yanekôyo, yusíkoti itúkeovo koekúti koyúhoinopikenoe ûti koeku vóveako xepákuke, áko'o po'i koekúti yutóenopi ûti. ¹⁶Enepone Vúnae Jesus Kristu yoko Itukó'oviti, Ha'a ûti, enepone ákoti omotóvovi okóvo, porexó'ovitimaka úhepepea visóneu ákotinemo uké'eyeaku yoko uhé'ekoti kúxone ûti yupihóvoti unáko, vo'oku hána'iti seánako voukeke, ¹⁷itúkapu énomone porexópinoe kékuna'ixivo ikéneke. Itúkapu énomonemaka koxunákopi, motovâti itúkeovo ainóvoti únatinoe koekúti itíko koane keyúho.

Epemôa Poûlu ne íhae Tesálonika itúkinoá orásaum

3 Itínoe po'ínu ûti xoko Jesus, tumúneke únzexea ra yúndoe, émbemopinoe itíkinovi orásaum, maka ukápananeoxo ra emo'u Vúnae, epó'oxo iháyú'ikakananemaka xapa po'ínuhiko xâne kuteâti koêku ya xepákukeno. ²Koane yépeminavi, maka víteapane ne váherehiko xâne yoko xâne koyuvôrixovoti, vo'oku ako uhá ákoe xâne kutípoti emo'u Itukó'oviti.

³Motóva kúveovokono ne Vúnae. Koati koxunákopitinoemo nê'e. Ákomo síka ne Ndeâpu íkorokepinoe. ⁴Koati motovâti ómomikea visóneu ikéneke Vúnae ve'ókukeno, vexoâti yíxivo itíki ne páhoenopi uti itíki. Yoko haina póhutine yara koeku kó'oyene, itea koánemakamo ya káxehiko keno'ókoti.

⁵Paréxapinoe Vúnae Itukó'oviti yóvoheixi yane hána'iti ákoyea omótovovi okóvo. Énomonemaka huva'áxapinoe kékuna'ixivo ya héki, ákoti yaukápapu ikínike, kuteâtimaka kixoku kókuna'ixeovo ne Kristu, ákotimaka aukápapu ikéneke.

Íxíko'okoa Poûlu kónokea ko'ítukeyea ne uhá koeti xâne

⁶Itínoe po'ínu ûti xoko Vúnae Jesus, vixíko'okopinoe ya iháke Vúnae yahíkuxivoa ne uhá koeti xâne omó'ixoti hulékeko, ákoti áha itúkea itukovo káxe, ákotimaka akahá'a hókea ne ihíkavuti víhikaxopikenoe. ⁷Yoko yéxoanoepepo kixoku vitúkeovo xepákuke. Yéxoamaka itúkeovo nékone héki, vo'oku yaneko vóveaku xepákuke, ako váhuleke. ⁸Áko-maka kúxeaku ûti poréxeokono nika ûti ákoti ésa'i. Itea koati vivokóponovoti ko'ítukeyea ûti. Káxe, yóti yupíhovo momí'iyea ûti, puvâti ûti vitúkeovo yávahanoe. ⁹Man'óxo motovâti kúxea uti keúsokinovinoe nókone ûti, itea

koati kahá'ati uti vitúkinopinoe hékone ya kixoku ko'ítukeyea úti. ¹⁰Vo'oku yaneko vóveakuiko xepákukenoe, hara koe páhoenopi úti itíki: “Enepone xâne ákoti akahá'a ko'ítukeyea, hákomaka porexókono nîka” koe yuhó'inopi úti.

¹¹Kó'inokeneye ra vemó'uinopinoe vo'oku ápe xâne etó'okoviti ápeyea huléketi xâne xepákuke, ákoti oko'ítuke, yómoti f'inuxo kó'iyea xoko itúkovoce po'ínu xâne, yuixóvoti koekúti ákoti itukapu mani yuixovone. ¹²Ya iháke Vúnae Jesus Kristu, sayá'ikoa úti ne xâne koetíneye, koane vixíko'okoa yuixeovo ko'ítukeyea, ákoti f'inuxo akôe xoko itúkovoce po'ínuhiko xâne, maka aváne vanéxope nîka. ¹³Itínoe po'ínu úti xoko Vúnae, hako imaxovó kixe itíki únati. ¹⁴Enepo áva xâne ákoti akahá'a itúkea ne vixíko'okopikenoe yara yútoenopi úti, hénaxa, epó'oxo yahíkuxipa, maka káteyakakanane.

¹⁵Itea hako kutí kixêa yanáne. Yenéka, kuteâti koeku venékea po'ínu úti xoko Vúnae.

Hunókoku yútoe Poûlu koane íkopovope

¹⁶Enepone Vúnae, úkeaku uhá koeti úhepeti isoneúti, itúkapu énomone ixomo porexópinoe úhepeko iséneu ikéneke, ya uhá koeti kéyeku. Itúkapu énomonemaka ovóheixo ya póhutinoe kexé'u.

¹⁷Enepora yúndoe íngopeovopikenoe, koati yútoe vô'um, undi Poûlu. Koati koêkune ya uhá koeti hunókoku yúndoe mbáhoe, hoénaxovope itúkeovo undíne yutoxôa. Énomone ngíxoaneye nzunókea ra yúndoe.

¹⁸Itúkapu hána'itike seánakopi Vúnae Jesus Kristu yóvoheixo, póhutinoe kexé'u.

Hunókokune.

1 TIMÓTI

Inúxoti yutóxinoa Poûlu ne Timóti

Enepora yútoe Poûlu, xoko homoêhou koéhati Timóti yóno. Kutípoa Timóti ne kaná'uti ihíkavoti koyúhoti koeku Jesus yaneko kamôa xoko Poûlu. Énomone “nje'éxa” kixínoa Poûlu. Êno xáneheixea Timóti ne Poûlu koeku koyúhoponea emo'u Itukó'oviti xapa xâne. Po'íke káxe, ôvane Timóti ya Éfezu inúxino ítuke Itukó'oviti koeku ukóponea ne Poûlu po'íke pitivóko. Énomone óvoheixoiko ne Timóti pahukínóane Poûlu ra koyuhópeti, inúxoti yútoenoa.

Éxokoa Poûlu ne Timóti nókone kó'iyea ne inuxínotihiko ítuke Itukó'oviti ya imokóvokuti, koane nókone ítúkea ne xanena Itukó'oviti. Koyúhoinoamaka Poûlu koêku ne inuxínotihiko xanena Itukó'oviti kónokea okópea ne ihíkavoti ákoti akaná'u, enepone koyúhoti koeku kixovókuti kuteâti ákoyea yusíka níkeokono po'ínuhiko kó'iyevoku nikokónoti, koáne ákoyea yusíka kóyenoyea koane ko'ímeyea ne xâne. Ixíko'okoa Poûlu ne inuxínotihiko imokóvokuti yuíxeovo ítúkea ne itukéti pónékono ítúkea. Ina enekómaka Timóti ítúkeovo xâne motovâti hókeokono kixoku ítúkeovo ya uhá koeti ítuke. Enékovimaka pónea uti kixoku vitúkeovo, uti kutípoti Jesus, koane vitúkeovo xâne kuri'ókovoti Itukó'oviti. Enékovimaka vitúkeovo koati kaná'uti kuvóvoti Itukó'oviti, koane ákoyea omótovokoko vokóvo yoko kóxuna'ixeovo úti ikéneke Jesus, ákotimaka kapayásakapu úti.

Tûri

1 Yundóxinopi, ûndi Poûlu, undi ovoxe Kristu Jesus, ngoyuhó'iyeani

emó'u xapa xâne, kuteâti páhoenonu indúkea ne Itukó'oviti, enepone Koitóvoviti, yoko Kristu Jesus, enepone porexó'oviti hána'iti kúxoixone úti ikéneke Itukó'oviti, véxone kóusokeovomo. ²Mbahúkinopea ra koyuhópeti Timotí, iti koati kaná'uti nje'éxa vo'oku kívivo Jesus yaneko ngoyuhó'inoepa koêku.

Iká'iparaxapi Itukó'oviti, Ha'a úti, yoko Kristu Jesus Vúnae, uhá koêti ne únatinoe koekúti ukeâti xokóyoke. Koane ítúkapumaka hána'itike seánakopi yóvoheixo, koane úhepetike isoneúti ukeâti xokóyoke.

Ítukexeake Poûlu ne Timóti ya Éfezu

³Kuteâti yunzó'inopi yanekôyo koeku yóneam íyeu Masêdonea, ngáyukopoikomaka émbemopeopi yóvoheixikone ya Éfezu. Ngahá'ainopi seyá'iki ne xâne kopoé'akoti fhikaxea, maka hákone ihíkaxo ihíkavoti ákoti akaná'u, ⁴yoko hákonemaka yuixóvo kutí koeti xetihí koêti, yoko yutoéti ákoti hunókoku kayumákoti iháhiko voxúnoekene ukeátine inâ turixóvo viyénoxapa. Enepora koekútihiho yuíxovoke, koati yumópeokoko xâne poréxo, ya koékuni huvó'oxea ítúkea ítuke Itukó'oviti. Yoko kúveovo Itukó'oviti konokóvo motovâti ítúkeokono ítuke. ⁵Itea hara kutí'inoke mbahukínopiti yûnzo, ngaha'ainopiti ákoyea omótovo yokovo po'ínuhiko xâne. Yoko enepone ákoyea omótova yokóvo, konókoti ítúkeovo ukeâti xoko sasa'ípotine iséneu, yexoâtimaka ákoyea ítikaheapu ikéneke Vúnae, koane ikéna'uxixo kívivoa. ⁶Itea ápe xâne ákotine akoéneye. Pihohí koéne isóneu xoko po'ínuhiko koekúti ákoti itópoinoake, koekútihiho poréxotimaka xâne ixómoyea yumópokoko. ⁷Enephikone xâne, koati kaha'âti ítúkeovo éxoti fhikaxea ne Ponóvoti

Kixovókuti yútoe Muíse, itea ako éxa kixó'ekone ne ihíkavoti ihikaxone, koane ákomaka koati éxea koêku ne yúho vo'ókuke, upánini ya kixoku koyúhoyea kutí koéhiko koati exoâti.

Itúkovo ke ne Ponóvoti Kixovókuti

⁸Véxo itúkeovo koati únati koekúti ne Ponóvoti Kixovókuti yútoe Muíse, enepo akutípokono. ⁹Yoko ápeinoke ra Ponóvoti Kixovókuti, haina vo'ókuke xâne únati kixoku itúkeovo, itea vo'ókuke xâne pahukóvoti, koáne ne puvâti ne páhoenovi Itukó'oviti vitúkea, yóko'o ne ákoti téyone, koánemaka ne vaheréxoti kixoku itúkeovo. Ápeinokemaka nê'e vo'oku xâne ákoti asasá'i nonékuke Itukó'oviti, yoko xâne ákoti teyâ ne sasá'iti kixovókuti, koáne ne koepékoti há'a yoko êno, yóko'omaka ne koepékoti po'i xâne, ¹⁰koánemaka vo'oku xâne ákoti saya'íkapeapa ne úhepune mûyo vo'oku ixómoyea kaha'a sêno, yoko hóyeno koyenópoti po'i hóyeno, koane xâne oméxoti po'i xâne itukoâti ákau. Ápeinokemaka ne Ponóvoti Kixovókuti vo'oku xâne semékenovo'iti, koáne ne itukóheoti koeku po'ínuhiko, koánemaka vo'oku uhá koeti po'ínuhiko okopâti ne koati ponóvoti ihíkavoti, ¹¹enepone koyúhoinovike ne inámati ihíkavoti omínovike Jesus. Yoko koati êno hána'iti ihayú'iuti ihíkavoti nê'e ukeâti xoko Itukó'oviti, enepone motokeâti kahána'ikeokono íha. Énomonemaka ne ihíkavoti mbáhoenokono ngoyúhoyea xapa xâne.

Hána'iti elókeko okovo Poúlu vo'oku seánakoa Itukó'oviti

¹²Aínapo ákoe Vúnae Kristu Jesus koxunákonu, enepone inixonutimaka indúkeovo motovâti kúveovokono, kutí'inoke porexónuti ngo'ítukeino, ¹³upánini indúkovo yómoti

koémoke'eyea Jesus mekúke, ingoíto-ponoatimaka kotíveti ne xanéna, koane yupihóvoti váherexinoahiko índuke. Itea kóyeane kóseanayeonu Itukó'oviti, vo'oku akó'oti enjá indúkeovo pahukóvoti yanekóyoke avô'o nguvâpu Jesus. ¹⁴Koati yupihóvoti kóseanayeonu Vúnae, porexónuti ngúveova, koane ákoyeamaka omótovo ongóvo po'ínuhiko xâne, kuteâti pónevi Kristu Jesus kó'iyea úti ikéneke. ¹⁵Enepora emo'úti yutoxóvoti yâye, koati kaná'uti, koane koati motovâti kúveovokono: Énomone símeane ne Kristu Jesus yara kúveu mêum koíteovo xâne pahukóvoti. Yoko undíne yupihóvoto pahúkeovo ya uhá koêti. ¹⁶Kóseanainonuke Vúnae, undi yupihóvoti pahúnevo ya uhá koeti po'ínuhiko xâne, koati kaha'âti kouhapu'ikea koêku ne Jesus Kristu ya njokóyoke, itúkeovo ôriti ímaxeovo kúxoixea xâne kutípea. Koati kaha'âtimaka itúkeonu éxokoke po'ínuhiko xâne ne hána'iti seánakovi, koêkuti yé'akeye kutipoâtimo, kutí'inoke itopónotihikomo apéyeati ákotinemo hunókoku xokóyoke. ¹⁷Kahána'ikaikopo úti ne Itukó'oviti, natina úti, enepone kóyekutine ápeyea, ákoti tûri koane ákoti uké'eyeaku, ákotimaka inixoâti, poéhanemaka itukóvo koati kaná'uti Itukó'oviti. Itúkapu énomone itukóvo hána'iti teyonéti koane hána'iti ihayú'iuti ya uhá koeti káxe ákotinemo hunókoku. Ákoyeneoxoye.

¹⁸Hara kôe injíko'okopike Timotí, iti kutí ngíxone nje'éxa xoko Jesus: Kéxuna'ixapu itíki ne únati itukéti ítukexeopike Vúnae, kuteâti koeku kóxuna'ixeovo húndaru, puyakóponovati yokóvo ixíko'okopike neko yuhó'inopi po'ínu úti, enepone éxokoake Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti itúkeovomo íti itukôa ra itukéti. ¹⁹Yákoyeneyea kéxuna'ixivo koeku

kívivo Itukó'oviti, yexoâtimaka ákoyea itíkaheapu itea itúkeovo ponóvoti ne ítike. Yoko ápe xâne ákotine akoéneye isóneu. Kene kó'oyene, koati hána'itine koésayu'ixeokono koêku vo'ókuke.²⁰ Xapákukehiko, anêko Imîneu koane Alíxandere. Yoko mboré'okoane Satánae íkoitoponeokonohiko kotíveti, maka hákone koemóke'ekono ítuke Itukó'oviti vo'oku váhere ítuke.

Konókoti itúkea orásaum ne kutípoti Jesus

2 Inúxoti ya uhá koêti, hara injíko'okopi: Konókoti itíkino orásaum ne uhá koeti xâne, yepemínoati seánakoa Itukó'oviti, yepemínoatimaka nókone xaneâti íkero'ixivo xoko Itukó'oviti.² Itíkina orásaum ne nâtihiho koane uhá koeti po'ínuhiko pahúkoti, maka aúnatine koeku úti, koane maka hákone isukókoti yoko okopókoti, motovâti vitúkeovo teyoti Itukó'oviti koane vitúkeovomaka itípakovoti.³ Vo'oku Itukó'oviti, enepone Koitóvoviti, ínixoa unáko nê'e, koane koati ponóvotinoa kó'iyeaneye.⁴ Yoko kahá'ainoa Itukó'oviti ne uhá koeti xâne íteova ne pahúnevo koane kutípea ne kaná'uti kixovókuti ukeâti xokóyoke.⁵ Vo'oku poéhaxo ne Itukó'oviti, ako po'ínu. Poéhamaka ne Epemínoviti nonékuke Itukó'oviti. Énomone ne Kristu Jesus, enepone ikútipasikoponovoviti, uti xâne.⁶ Kurí'okopovo Itukó'oviti nê'e enepo ivokóvo kuruhúke, yaneko porexópo ésa'i pahúnevo uhá koeti xâne. Yoko kouhíapu'íkovone neko koekúti simovóne kaxénaxeake Itukó'oviti urápu'iyea.⁷ Énomone noíwokoxinonu Vúnae, motovâti ngoyúhoyea koeku nê'e. Énomonemaka pahúkinonu xapa xâne. Yoko koati kaná'uti ra yúnzo, haina nzemekékexoti. Noíwokoxinonuke motovâti ínzikaxea ne ákoti itukapu

júdeu koêku ne kaná'uti kixovókuti, kutípone úti.

⁸ Ngahá'ainoahiko ne hóyeno, koêkuti óvoheixoku, itúkea orásaum, koane ákoyea váhere ítuke vô'u koéxepoeno Itukó'oviti ya orásaum, ákotimaka xâne ímaikinovoke koane ákotimaka púvone.

⁹ Kúteanemaka ne senóhiko, ngahá'ainoamaka kóyuseyean kixoku ko'ípovoyea, ákoti akutêa senóhiko ákoti téyapana. Konókotimaka itúkeovohiko éxoti kixoku itúkea isóneu ya uhá koeti koekúti. Enepone kouhé'ekoati, ako apásika itúkeovo koekúti kuteâti uhé'ekoti ikáhi, koane ôro iyóyonevo, yoko po'ínuhiko kohépiti iyoyókovopeti, koane ko'ípovoyeamaka koati únati ipovóti.

¹⁰ Itea hane itúka kouhé'ekoati, ponóvoti kixoku itúkeovo, kuteâti motókeyea itúkea ne senóhiko koyúhoti itúkeovo teyoti Itukó'oviti.¹¹ Enepo íhíkaxakana senóhiko ne emo'u Itukó'oviti, konókoti yunú kóyeyea, koane téyean ne íhíkaxoati ákotimaka kapayásakinapa.¹² Ákomaka nzíka ne senóhiko íhíkaxea koane pahúkea íma. Konókoti éxea yunú kóyeyeahiko.¹³ Vo'oku Ádaum inuxô itúkeokono, ina itukókono Éva ikénepoke.¹⁴ Koane hainámaka Ádaum ne aupú'íkokono, itea koatíne sêno aupú'íkokono, íkorókovoti pahunévotike.¹⁵ Itea kóyeanemo íteovo ohone xe'éxa ne senóhiko enepo okoxé'exa, koane ákomakamo yuvâti enepo yuixápu kúveovo Vúnae, koane itukápumaka ákoti omotóvo okovo po'ínuhiko xâne, koane itukápumaka sasá'iti nonékuke Itukó'oviti, koane éxotimaka kixoku itúkea isóneu ya uhá koeti koekúti.

Nókone kó'iyea ne inuxínoti ítuke Itukó'oviti íhíkaxoti imokóvokutike

3 Enepora emo'úti yutoxóvoti yáye, koati kaná'uti koane koati

motovâti kúveovokono. Harâ'a: Enepone xâne kahá'ati itúkeovo inuxínoti ítuke Itukó'oviti ihíkaxoti ya imokóvokuti, koati únati itukéti kahá'a. ²Itea enepone kaha'âti itúkeova, konókoti itúkeovo ákoti évekinokonoku emó'uinokono ápeyea váhere ítuke. Konókotimaka ákoyea apí'a yêno, koane éxea sayá'ikopeovo, yoko éxea kixoku pónea isóneu ya uhá koeti koekúti. Konókotimaka itúkeovo únati kixoku itúkeovo, koane konókoti ú'uso kóyeyea kátarakea koêkuti simoâti óvokuke. Konókotimaka itúkeovo éxoti fhikaxea emo'u Itukó'oviti. ³Ako yusíka itúkeovo yómoti kumá'am. Ákomaka yusíka itúkeovo ísukenati po'i xâne, itea konókoti itúkeovo koati únati koane itúpa'ikoti. Konókotimaka púvea ápeyea orixókokoti. Ákomaka yusíka ixómoyea ipúpakino isóneu kahá'ayea enó'iyea tiúketina. ⁴Konókotimaka éxea kíxoaku ne íhae óvoku, koane éxea kíxoaku koéxokexea ne xe'éxaxapa, saya'íkoati koane ihíkaxoati itúkeovo teyoti po'i xâne. ⁵Vo'oku enepone hóyeno ákoti exâ kíxoaku ne íhae óvoku, ákomo kalíhuina éxea inúxino xâne imokóvokutike. ⁶Ákomaka yusíka itúkeovo inámati kutípoti Jesus, mará'inamo kapáyasakeapa, akúteamo kixókonoku Ndeâpu kapayásokopovo yanekôyoke, kutí'inoke kopúhikopeati Itukó'oviti nonékuke, kuxokónoti káxe ipíhohonokonopemo. ⁷Konókotimaka itúkeovo teyonéti xapákuke xâne ákoti itukapu kutípoti Jesus, maka hákone vekínoaku Ndeâpu íkorokea váhereke, kutí'inoke mani hána'iti téyapana.

Ndeákinu

⁸Kúteanemaka koêku ne noivókoeti-hiko itúkeovo ko'ítuketi imokóvokutike, enepone ndeákinu. Konókotimaka itúkeovo teyonéti ákoti itukáheapu. Ákomaka yusíka itúkeovo yómoti

kumá'am. Ákomaka yusíka ixómoyea ipúpakino isóneu kahá'ayea enó'iyea tiúketina. ⁹Konókotimaka yuíxeovahiko hókea ne kaná'uti kixovókuti kutípone úti, enepone ákoti exákana mekúke, kouhupu'ikinovike Itukó'oviti kó'oyene, koane ákoyea ítukaheapu hókea. ¹⁰Konókotimaka hixópeokono ya ítukeke Itukó'oviti. Enepo itukápu xâne ákoti évekinokonoku emó'uinokono ápeyea váhere ítuke, motóvane itúkeovo ndeákinu. ¹¹Kúteanemaka koeku yêno ne ndeákinu. Konókoti itúkeovo teyonéti, ákoti itukapu ítukenati xêti po'ínuhiko xâne. Konókotimaka éxea kixoku ítúkea isóneu ya uhá koeti koekúti, koane itúkeovo xâne motovâti kúveovokono ya uhá koeti koekúti. ¹²Enepohikone ndeákinu, ako yusíka p'ayea yêno. Konókotimaka éxea kíxoaku ne xe'éxaxapa koane íhae óvoku. ¹³Yoko enepohikone ndeákinu koati únati kixoku ítúkea ítuke Itukó'oviti, itopónotimo itúkeovo koati teyonéti, koane iyúseotimo itúkeovo é'exo kixóxoati ne kaná'uti kixovókuti hó'e úti, motókeinoke koyúhoyea koêku.

¹⁴Ngúxoá ákoyeamo ánju'ikene noínjopeopi Timotí, itea yundóxinoake ra koekúti, ¹⁵maka enepo anju'ikene, yéxane nókone kó'iyea úti imokóvokutike, enepone óvoku ne koati kaná'uti Itukó'oviti, enepone kotíxovoku koane koukuponovokumaka ne kaná'uti kixovókuti íhae xoko Itukó'oviti. ¹⁶Koati hána'iti ne ihíkauvoti ákoti exákana mekúke, kouhupu'ikovitine kó'oyene, enepone kutípone úti. Énomone rà'a:

Enepone simoâti ra kúveu mêum, íkutipasikovovi, uti xâne. Kouhupu'ikea sasá'iko ne Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti. Noíxoamaka ánjuhiko, enepone ovoxe Itukó'oviti íhae vanúke. Perékaxokono koêku

xoko póhutihiko poké'e óvohikoku xanéhiko yara kúveu mêmum. Kutípokono yâye yara poké'e, ina pihôpo vanúkeke xoko êno hána'iti ihayú'iuti ópoku.

**Koêku ne kopoé'akoatimo
ihikaxea ne emo'u Itukó'oviti**

4 Ú'urapu'i kíxoá Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti koêkumo yaneko káxehiko ye'éxapune hunókoku ra mêmum, ápeyeamo xâne kurí kixoti kúveovo Itukó'oviti, hokópoti aúpu'ikenati, páhoe Satánae, koane ihíkavoti ítuke ndémoniuhiko, ²ihikaxone xâne ákoti oponóvo ítuke, koyúhoti ítúkeovo sasá'iti, ihíkaxotimaka koekúti ákoti akaná'u, itea ákone eápapu ítúkeovo pahukóvoti, vo'oku ítúkeovo váhere koekúti ixomo ítúkohiko. ³Enephikonê'e, ako síka kóyenoyeahiko koane ko'ímayea ne xâne. Anêkomaka nikokónoti ákoti síkâ níkeokono, koyúhoti ítúkeovo pahukóvoti nikokóno. Itea uhá koeti nikokónoti, aínovo poréxovike Itukó'oviti, motovâti níkea úti koeku víkoro'ixinova, uti kutípoti Jesus, uti exoâtimaka ra kaná'uti kixovókuti íhae xokóyoke. ⁴Vo'oku uhá koeti koekúti ítuke vo'u Itukó'oviti, aínovo únati, epó'oxo itukovo vikoró'ixinovatine xoko Itukó'oviti, ako yusíka kutí kíxeokono ákoti aunáti. ⁵Koati sasá'iti vo'oku yuho Itukó'oviti emó'uke, koane vo'oku vitúkinoa orásaum.

**Nókone kó'iyea ne únati
ko'ítúkeinoti Vúnae**

⁶Enepomomo ihíkexa po'ínuhiko úti xoko Jesus ra koekútihiko, itimo koati únati ko'ítúkeinoti Kristu Jesus. Epó'oxo enepora emo'u Itukó'oviti kitípone, enepora únati ihíkavoti hékone, koxunákopitimo ikéneke Vúnae koeku yíxivoa. ⁷Itea hako kemokénoa

ne xetihí koeti ákoti itóponone, íhikaxone xâne ákoti hakâ ne kaná'uti ihíkavoti íhae xoko Itukó'oviti. Hara yíxapuxo, kékuna'ixivo ikéneke Itukó'oviti. ⁸Vo'oku enepone ixómoyea yuíxovo kóxunakea múyo ne xâne, ako ahíkapu yónoku ne itópoinoake. Itea enepone yuíxeovo kóxuna'ixeovo ikéneke Itukó'oviti, ákomo hunókoku ne itópoinoake, vo'oku apétimo yara koeku kó'oyene koánemakamo seâpa vanúkeke. ⁹Enepora emo'úti yutoxóvoti yâye, koati kaná'uti, koane koati motovâti kúveovokono. ¹⁰Énomone yupíhinovo kóxuna'ixeovo úti, vivokóponovoti ko'ítukeyea úti, vo'oku hane kuvóvo úti ne koati kaná'uti Itukó'oviti, enepone usó koyêti kóíteovo uhá koeti xâne, áko'oneoxo ne kutipoâti.

¹¹Ixíke'aka, koane íhikexa xanéhiko ra koekútihiko. ¹²Ako yusíka ápeyea xâne ákoti ítúkopike pohu vo'oku ítíkivo inámatiko, itea ya xapákuke ne kutípoti Jesus, ítíkapu koati motovâti hókeokono kixoku ítúkeovo, ya kixeku keyúhoyi, ya kixeku ítíkivo, koáne ya ákoyea omótovo yokovo po'ínuhiko xâne, koánemaka ya kívivo Itukó'oviti yóko'omaka ya sasá'iyea iséneu. ¹³Tukú koeti aungápapu xikóyoke, yíxapu yíhoiki emo'u Itukó'oviti xapákuke xâne. Yéxakamaka nókone kó'iyea, koane íhikexamaka emo'u Itukó'oviti. ¹⁴Iké'itukexa ne íparaxeopike Itukó'oviti, yéxone ítíki ítukeke, enepone kóúhapu'ikinoake Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti ne inuxínoti itukéti êgerejake yanekôyoke, enepo koyuhó'inopi ítukexeopike Itukó'oviti, enepo ipíhoamaka vô'u titíkuke haxakínopiti ítukeke Itukó'oviti. ¹⁵Yíxapa ra koekútihiko, koane kékuna'ixapu ítíki, maka naíxane uhá koeti xâne ne kixeku keúkoponivo ya ítukeke Itukó'oviti. ¹⁶Yokóhiyanavo,

koane yokóhiyanamaka ra ihíkavoti. Ípihea tumúne ra itukéti vo'oku ixéáneye, hainamo póhutine íti koítovo Itukó'oviti, itea itóvotimakamo ya pahúnevo ne xanéhiko kamokénopiti.

**Éxokoa Poúlu ne Timóti nókone
kó'iyea enêko xânehiko**

5 Hako kepayásokinovo hóyeno xuv'éti ya ítíke. Seyá'ika enepo áva pahúnevo, itea kutí íxea yá'a enepo yenekâ. Kene ne homoêhouhiko, kutí íxea pe'ínuhiko. ²Kutí íxeamaka mémaina ne úsotine senóhiko. Kene ne árunoehiko, konókoti sasá'iyea iséneunoa tiyoâti, kutí kixeâtimakamekéxa.

³Hivá'axa ne ivokóvotinehiko îma koati pohúxovoti, ákoti po'i huvo'óxoati. ⁴Itea enepo áva xe'éxaxapa itukovo amósenoxapa, konókoti ítúkeovo énomone katarákopa, vo'oku konókoti ítúkeovo íhae óvokuke yuíxovo ne xâne inúxotike. Konókotimaka éxea xâne poréxopea ne ítukeinoa há'a yoko êno, itukóvo ôxu yoko ôse. Vo'oku koati ponóvoti xoko Itukó'oviti nê'e. ⁵Enepone ivokóvoti îma koati pohúxovoti, ákoti po'i huvo'óxoati, Itukó'oviti kuvóvo, koane kóyekutine ítúkea orásum. Káxe, yóti véyo épemo'íxea Itukó'oviti huvó'oxea. ⁶Kene ne ivokóvoti îma yuixóvoti ítúkea váhere úhepune mûyo, kutí koe ivokóvotine upánini ápeyeako yara kúveu mêum. ⁷Pehúkaikopo po'ínu úti ítúkea ra koekúti yara yúndoenopi, maka hákone évekinokonoku emó'uínokono ápeyea váhere ítuke. ⁸Enepone xâne kutípiti Jesus, itea ákoti kataráka iyéno, ínapoxo ne oveâti kúveu óvoku, koati xâne ákotine ítúkoake ne hó'e úti, epó'oxo hana'íne pahúnevo yane xâne ákoti hóko Itukó'oviti.

⁹Hako yutoxóvo íha ne ivokóvoti îma xapákukehiko ne huvó'oe êgereja enepo hákoxovoti itopóno sesenta koeti xoénaena, koane konókoti ítúkeovomaka póhutine ko'îma neko imá'ikene. ¹⁰Konókotimaka ítúkeovo sêno únati kixoku ítúkeovo, koane únatimaka kixoku koéxokexea xe'éxaxapa, ú'uso koyêtimaka kátarakea koékuti simoâti óvokuke, koane ú'uso koyêti kutí kixópeovo ovoxéti huvó'oxea ne po'ínuhiko kasása'íupo Jesus. Konókotimaka ítúkeovo huvo'óxoti apêti nókone, koane yuixóvoti ítúkea uhá koeti únati koekúti.

¹¹Kene ne inámatiko sêno ivokóvoti îma, hako yitoxí íha xapa íha po'ínuhiko huvó'oeti, vo'oku enepo yupihápu xuná'iyea kahá'ayea ko'ímapea, ko'imápotimo. Yane ákonemo ítúka ne inúxoti yúho ítúkeovo haxakínovoti ítuke Kristu. ¹²Koati iyúseotimo ítúkeovo pahukóvoti nê'e, vo'oku ákoyea ítúka neko inúxoti yúho ákoyeanemo okó'imapo, koane ítúkeovomo póhutine ítuke Itukó'oviti yuíxovo. ¹³Haina póhutine itea koeku kó'iyeaneye, turíxovomaka óyohikeovo ovohí kó'iyea koane ákoyeane okó'ítuke, koane yónoheyea ya xapa ko'óvokuti. Yoko haina pohúneti ovohí kó'iyea ákoyea ítuke, itea koati ítúkotimaka xêti po'ínuhiko xâne, koane opos'íxoti éxea koeku ítuke po'i xâne mani ákoti itukapu yuíxovone, kókóponotimaka xêti mani ákoti yusíka koyúhoyeokono. ¹⁴Ngahá'ainoakopo ne inámatihiko sêno, ivokóvoti îma, ko'ímapea koane koéxokexea xe'éxaxapa, yoko ítúkeovo únati katarákoti óvoku, maka hákone évekinoaku yuho puvoti hó'e úti koyúhoyea ákoyea aúinati ne ítuke. ¹⁵Vo'oku koati apêti senóhiko, ivokóvoti îma, itavókeatine ra hó'e úti, hokópotine Satánae. ¹⁶Enepone sêno ivokóvoti îma apêti iyéno, konókoti

itúkeovo iyéno huvo'óxo, maka hákone yupihóvo kátarae ne êgereja. Yanê'e, koati motovâti itúkeovo senóhiko ivokóvoti îma ákoti po'i katarákoati huvó'oxo ne êgereja.

Nókone itúkea kutípotihiko Jesus ya xoko inuxínoti imokóvokuti

¹⁷ Enepone inuxínoti itukéti imokóvokutike koati mbiú kixoti ko'ítukeyea, motókea kurí'uxinókono námoe, koane ínixeokono itúkeovo teyonéti, áko'oneoxo ne ivokóponovoti koyúhoyea emo'u Itukó'oviti koane fhikaxea. ¹⁸ Yoko énomonemaka kuteâti ne yutoéti emó'uke Itukó'oviti, enepone koêti: “Hako ike'áki pâho ne vûi enepo huva'áxapi ókonuheinopea ne itóvotine ha'i tiríku” kôe, koyúhotei koêku ne ko'ítuketi kónokea ápeyea nîka. Ina koe'íkomaka: “Koati motokeâti ápeyea námoe ne ko'ítuketi” koémaka. ¹⁹ Itukovo apêti koyúhotei ápeyea váhere ítuke ne inuxínoti itukéti imokóvokutike, ako yusíka poéhaye xâne koyuhoâti. Konókoti pí'aye, áko'o mopó'aye xâne noixoâti, koane koyuhoâtimaka itúkeovo koati kaná'uti kó'iyeaneye, ina yusíka kutípeokonoxo. ²⁰ Kene ne po'ínu ûti xoko Jesus ovóheixoti pahunévitike, seyá'ika nonékuke uhá koêti ya imokóvokutike, maka pikáne kíxeaneye ítuke ne po'ínuhiko kutípoti Jesus.

²¹ Nonékuke Itukó'oviti yoko Kristu Jesus koánemaka ne sasá'itihiko ánju íhae vanúke, ovoxe Itukó'oviti, injíko'okopi itíki ra koekúti ngixínopike yarâ'a. Ako yusíka seyá'iki po'ínuhiko xâne koeku ketíxi ínikene, itea konókoti kutikokó kíxi seyá'iki uhá koeti xâne pahukóvoti. ²² Hako iyovó kôa yokóvo ípihi veô'u tutíkuke ne xâne keha'âti hexákino itúke Itukó'oviti. Hako kitipásea ne xâne itúkoti váhere. Yokóhiyanavo maka itíkapune

xâne koati sasá'iti. ²³ Hako poehâne úne yénovoheixo, itea kalihú íxea yénoyivomaka víyum vo'oku yeópone yokóvoike, vo'oku kayú kayu kóyeye ne yaríne.

²⁴ Ápe pahúnevo xâne í'yuse koyêti iyonoâti yuhoíkovokutike. Kene pahúnevo po'ínuhiko xâne, poéhane xu'ikénene ina iyusêo. ²⁵ Kúteanemaka koêku ne únati kixoku itúkeovo ne xâne. Ápe okó'ikeakuneye iyúseo ne únati kixoku itúkeovo. Kene po'ínuhiko, ako aká'ikaneye iyúsea, itea kóyea nemo urápu'iyea.

Nókone kó'iyea ne ahinoêti yoko pataraúxati

6 Uhá koeti kutípoti Jesus apêti pátarauxa, konókoti téyea ne pátarauxa ya uhá koeti koekúti, maka hákone koemóke'ekono iha Itukó'oviti koánemaka ne ihíkavoti hókone ûti. ² Kene ne ahinoêti apêti pátarauxa kutípotimaka Jesus, enepone itúkeovo kopo'ínukokoti xoko Jesus ne pi'âti, haina kixo'êkoti ákoyea okónokoa téyea pátarauxa vo'ókuke. Konókoti inamá'axoyea koxuná'ixovo ko'ítukeino, vo'oku enepone pátarauxa namukópati ne únati ítukeino, koati po'ínu xoko Jesus, koane koati xâne ákoti omotóva okóvo. Íhikexa ra koekúti hiko koane íxíke'aka kónokea itúkeokono.

Koêku ne koati kaná'uti vírikuxea

³ Enepo áva ihíkaxoti ihíkavoti ákoti itukápa ne ponóvoti íhikaxeovike Vúnae Jesus Kristu, itea itúkeovo pó'iti yane ihíkavoti koyuhó'inoviti kónokea vitúkeovo teyoti Itukó'oviti ya uhá koeti kixoku vitúkeovo, enepone hó'e ûti, ⁴ koati kapayásokovoti nê'e, epó'oxo ako éxone. Poéhane kahá'a turíxea yumopókokoti koane okopókokoti vo'oku kixó'ekone ne emo'úti hiko.

Yoko énomone ápeino xâne kahá'ati anú'ukeokoko, koane opósi'okeovokoko yoko ihákeokoko. Énomonemaka ápeino vaheréxinokokoti isóneu, ⁵koane orixókokoti. Koati ákoti hunókoku kó'iyeaneye xapa xâne pahukóvoti isóneu, ákotine ne kaná'uti kixovókuti xokóyoke, inixoâtihiokomaka itúkeovo únati namúkope tiúketi ne itúkea ítuke Itukó'oviti. ⁶Kene kaná'uti íríkuxea ne xâne vo'oku itúkea ítuke Itukó'oviti, itea haína ya tiúketi. Koati vo'oku ákoyea aina íyakapu, koane vo'oku úhepeyeya isóneu ikéneke Itukó'oviti. ⁷Koáhati ákoti apeínoviti inâ vipuhíko yara kúveu mêum, koane ákomakamo ápahuina vomópone vipuhíkapea ra kúveu mêum. ⁸Koeku ápeyeya nika úti yoko vípovo, yusikóne úhepeyeya visóneu koane ákoyea aina víyakapu. ⁹Itea enepohikone xâne kahá'ati íríkuxea, ako oríko aúpu'ikeokono koane íkorokeovo váhereke kixovókuti vo'ókuke. Ákomaka oríko íyokeovo koekúti ákoti itópoinoake, ominoâtimaka hána'iti tiveko koêku. Koati énomone íkorokinovo ne xâne váhereke koane énomone iyónopinokono ipihóponovokutike. ¹⁰Vo'oku koati turi ákoti tópi kó'iyevokoku pahunévoti ne yupíheovo íyokeovokono ne tiúketi. Yoko koati apêti xâne itavókopeatine ne kúveovo Jesus vo'oku íyokeovo tiúketi, koane koati ihaxíkopinovotimaka êno kotíveti koekúti vo'ókuke.

Enékeake Poúlu ne Timóti

¹¹Kene íti Timotí, iti koati kaná'uti hokoti Itukó'oviti, yahíkuxipa ne koekúti kuteâti. Yíxapu péni ítike koane itíkivo teyoti Itukó'oviti ya uhá koeti kixeku itíkivo. Yíxapumaka kívivo Itukó'oviti koane ákoyea omótova yokóvo ne po'ínuhiko xâne. Itíkapumaka ákoti kurí ixa ítuke, koane

itíkapumaka itúpa'ikoti. ¹²Kéxuna'ixapu kuteâti koeku kóxuna'ixeovo húndaru, koeku itíki ne únati itukéti hó'exeopike Vúnae. Yane itepónoatimo ne apéyeati ákotinemo hunókoku xoko Itukó'oviti, enepone kutí'inokemaka ihaxíkopiti Itukó'oviti héki. Énomonemaka kutí'ino keyuhoâti nonékuke êno xâne yanekôyoke itíkivo kutípiti Vúnae. ¹³Nonékuke Itukó'oviti, enepone poréxoti ápeyeya ne uhá koeti koekúti, koane nonékuke Kristu Jesus, enepone ákoti píka koyúhoyea ne kaná'uti kixovókuti nonékuke Pilátu, ¹⁴mbahúkopi heu-heú kíxi itíki páhoenopi Itukó'oviti, motovâti ákoyea xâne koyúhoti koemó kíxea itíki. Énomone íxea ukeâti kó'oyene tukú koetímó káyukopovope Vúnae Jesus Kristu. ¹⁵Koati aukópovotimo nê'e simapúne kaxéna. Yane koutáta'ixootimo Itukó'oviti, poéhane motokêa iháyu'ikeokono, poéhanemaka itukóvo éxoti koeku uhá koeti koekúti, enepone koati payásoti ya uhá koeti po'ínuhiko nâti, únaemaka uhá koeti po'ínuhiko pahúkoti, ¹⁶poéhanemaka itukóvo úkeaku ne apéyeati ákoti hunókoku. Koáhati êno xúnati uhápu'ine xokóyoke ákoti itoâti ahí'okeova. Ako xâne noixoâti, ákomaka íta xâne komómoyea. Itúkapuneikopo énomone ihayú'ikokono, koane énomone itukóvo koati payásoti pahúkoti ya uhá koeti káxe ákoti hunókoku. Ákoyeneyeoxo.

Koêku ne xâne iríku

¹⁷Enepone xâne ênoti apeínoati yara koeku kó'oyene, yenéka ákoyea kapáyasakapu vo'oku enó'iyea apeínoati, koane ákoyea kuvápa ne apeínoati, vo'oku ákomo oríko uké'eyea. Itea konókoti itúkeovo Itukó'oviti kuvóvo, enepone ákoti kamaxátikavi, porexó'ovitimaka uhá koeti koekúti

vo'oku kahá'ayea ikó'elokexea vokóvo.
¹⁸Yenékahikomaka itúkea únati,
 koane itúkeovo iríku nonékuke
 Itukó'oviti vo'ókuke ne únatinoe ítuke.
 Yenékamaka ákoyea kamáxatika
 po'ínuhiko xâne, koane usó kóyeyea
 huvó'oxea ya nókone, ¹⁹motovâti
 ítixopea apeínoati ákoti uké'eyeaku,
 kuvóvonemo ya káxehiko keno'ókoti
 ya xoko Itukó'oviti. Akoéneye,
 itopónoatimo ne koati kaná'uti apéyeati
 fhae xoko Itukó'oviti.

**Hunókoku yútoe Poûlu
 yonoti xoko Timóti**

²⁰Kene îti Timotí, yokóhiyana ne
 itukéti pónepike Itukó'oviti itíki.

Yokóhiyanapamaka ne yuhotihí
 koêti, ákoti itópoinovike, ákotimaka
 parexá'avi koukoponeovo ûti ikéneke
 Itukó'oviti. Hoko kemokénoa yûho ne
 okópoti hó'e ûti, enepone iháxoneti
 koati kaná'uti exóneti, itea koati
 yupihóvoti ákoyea malíke'eka. ²¹Vo'oku
 anêko xâne hokoâti nê'e kutí'inoke
 itavókopeati ne kutí'inoke.

Itúkapu seánakopike Itukó'oviti
 yóvoheixonoe.

Hunókokune.

2 TIMÓTI

Pí'ape yutóxinoa Poûlu ne Timóti

Enepora koyuhópeti, pí'apene páhoe Poûlu yonoti xoko Timóti. Enepo yutoxôa Poûlu ra koyuhópeti, ika'ákovokutike óvoheixo ya Róma, yoko éxoane ákoyeane ahíkapu kaxena ívókovope. Énomone kutí'ino ixikó'okoati ne Timóti kóxuna'ixeovo kúveovo Itukó'oviti yoko ítúkeovo koati únati húndaruna Jesus Kristu. Ixíko'okoamaka kónokea ítúkeovo koati únati inuxínoti ítúke Itukó'oviti.

Tûri

1 Yundóxinopi, undi Poûlu, undi páhoe Kristu Jesus koyúhoyea emó'u xapa xâne, kuteâti ahá'inonumaka Itukó'oviti indúkea motovâti ngoyúhoyea koêku ne apéyeati ákoti hunókoku xoko Itukó'oviti, enepone koyúhoinovike Itukó'oviti poréxeovea ya xoko Kristu Jesus. ²Mbahúkinopea ra koyuhópeti Timotí, iti kutí ngíxone nje'éxa ákoti omotóva ongóvo ikéneke Jesus.

Iká'iparaxapi Itukó'oviti, Ha'a ûti, yoko Kristu Jesus, Vúnae, uhá koêti neko únatinoe koekúti ukeâti xokóyoke, koane ítúkapumaka hána'iti seánakopike yóvoheixo, koane úhepetike isoneûti ukeâti xokóyoke.

Íkoro'ixinovo Itukó'oviti ne Poûlu vo'oku Timóti

³Íngoro'ixovo xoko Itukó'oviti, enepone hókone voxúnoekene, koane nzókonemaka, enjoâti ákoyea indukáheapu koane sasá'iyea inzóneu koeku nzókea. Ako ânga indúkinopi orásaum, Timotí. Káxe, yóti púyaixeovopi ongóvo nonékuke Itukó'oviti. ⁴Puyákoponova ongóvo

irihíkovo he'oûke yanekôyo, koane yupíhovane ngahá'ayea noínjopeopi, maka kurí'uxapuneoxo elókeko ongóvo. ⁵Puyákoponovamaka ongóvo ne kixeku kívivo Itukó'oviti, ákoti itikáheapa kuteâtimaka kíxoaku yôse Loîdi kúveova inúxoti ya ítíke, koánemaka mémaina Euníse, koane éngoamaka kó'iyeaneye ne kívivoa.

Enékoa Poûlu ne Timóti ákoyea kurí ixa ítúkea ítúke Itukó'oviti

⁶Enepora injíko'okopike, énomone vo'ókuke ne íparaxeopike Itukó'oviti, yéxone ítíki ítúkeke, enepone némoe yaneko ímbiheaku vò'um titíkuke nguri'ókopi ítúke Vúnae. Iké'itukexa nê'e, hako rera'íkoa. ⁷Vo'oku ako paréxavi Itukó'oviti vitúkeovo xâne muyá'iti isóneu, itea poréxovi xunakóti, koane ákoyea omótovokoko vokóvo, koane véxea ponea uti visóneu ya uhá koêti koekúti. ⁸Hákoikopo tinôa keyúhoyi koêku ne Vúnae. Hákomaka tinónu, undi iká'aeti vo'oku ítúke Vúnae. Ya xunákoke Itukó'oviti, usó yákoye kéftoponivo kotíveti kuteâti ûndi, vo'ókuke ra inámati ihíkauvoti koyúhoti koeku Jesus. ⁹Koáhati Itukó'oviti koitóvovi ya pahúnevo ûti. Énomonemaka ihaxíkovi ko'ítukeyea uti sasá'iti ítúke. Yoko haina vo'ókuke ápeyea únati vitúkeovo iháxikinovike, itea koati vo'oku ítúkeovo aháne iháxikeovi ya hána'iti seánakovi, enepone évekinovike xoko Kristu Jesus, koekúti kousexinovike ukeátinekene tumúneke ápeyea ra mêum, ¹⁰itea ínati iyuseð'oxo, koeku símea ne Kristu Jesus, enepone Koitóvvoviti, yara kúveu mêum. Eneponê'e, haina póhutine xunako pevóti uké'exopinovine, itea omínovimaka inámati vápeyea ákoti hunókoku xoko Itukó'oviti, enepone kouhupu'ikinovikene yane inámati ihíkauvoti omínovike.

¹¹ Énomone noívokoxinonu Itukó'oviti, motovâti ngoyúhoyea emó'u koeku indúkeovo páhoe xapa xâne, koane motovâti ínzikaxea emó'u. ¹² Koati ngoítóponovoti kotíveti vo'oku ngoyúhoyea emó'u itea ako ndeína, vo'oku énjoa itúkeovo motokeâti kúveovokono ne ngutípone. Yoko énjoa ápeyea xunáko kóyoninonoa ne ngur'okoake tukú koêti yaneko káxe aukápu. ¹³ Timotí, itika íhixope póneovo héki Vúnae ne ponóvoti íhíkavvoti kémone njokóyoke, koane yíxapumaka kívivo Itukó'oviti, koánemaka ákoyea omótovo yokovo po'ínuhiko xâne, kuteâtimaka poréxoake Kristu Jesus kó'iyea ne xâne hokoâti. ¹⁴ Yokóhiyana ne koati únati kur'okopike Itukó'oviti, enepone hó'exeopike, itikoâti ya xunáko ne Sasá'iti Omíxone, enepone ovo'ó koe'éviti.

¹⁵ Timotí, énjoa yéxi kuríkeonu ne uhá koeti po'ínu úti ovâti ra poké'exe Ázea. Xapákuke ne xâne ngíxone, ápe Fixelu yoko Eromójeni. ¹⁶ Kene ne Onezífuru yoko uhá koeti óvokuke, poéhane seánakoa Itukó'oviti oúkeke nguvínova, vo'oku êno kouhepekopea inzóneu. Ákomaka teínanu koeku óveam ika'ákovokutike. ¹⁷ Yaneko símeaku yáye yara Róma, ako kurika opósi'ixeonu imókone inixópononu. ¹⁸ Poéhane hána'iti seánakoa Vúnae oúkeke nguvínova yaneko káxe yuhaíkapane Itukó'oviti ne uhá koeti xâne vo'oku kixoku itúkeovo. Yoko é'exo kíxea ya undíke, Timotí, koêku ne êno únati ítukeinonu enepo óvom ya Éfezu.

Enékoa Poúlu ne Timóti kóxuna'ixeovo ya ítukeke Itukó'oviti

2 Kene íti Timotí, iti kutí ngíxone nje'éxa xoko Vúnae, kóxuna'ixapu ya hána'iti seánakovike Kristu Jesus.

² Enepone kémone njokóyoke ngoyúho yanekóyo nonékuke êno xâne, énomonemaka íhikexa po'ínuhiko hóyeno kuvovóneti, motovâtimaka íhikaxopea po'ínuhiko xâne.

³ Usó yákoye keítaponivo kotíveti, kuteâti koeku únati húndaruna Kristu Jesus, kuteâtimaka ngoítóponeovo kotíveti. ⁴ Vo'oku koeku itúkea páhoenokono itúkea ne húndaru, ako yuíxapu po'ínuhiko kixovókuti yara kúveu mêm. Poéhane páhoenokono itúkea yuíxovo, motovâti ikó'elokexea okóvo ne pahukoâti. ⁵ Kúteanemaka koêku ne ehakóvoti kahá'ati itea iparáti. Ákomo namúka ne iparáti enepomo hákoti hokôa ne nókone vékea. ⁶ Koánemaka ne ko'ítuketi kavâne, enepone ivokóponovoti ko'ítukeyea isáneke, koati motokeâti itúkeovo énomone inuxô níkoa ne ha'i nóne. ⁷ Itíkina iséneu kixó'ekone ra yunzó'inopi yoko mihe'ókinopeatimo Vúnae ne iséneu motovâti uhá kíxi yéxi koêku.

⁸ Puyákapanapu yokovo Jesus Kristu, enepone exepúkopotí ukópea xapa ivokóvoti, enepone ámoripono Ndávi, natina viyénoxapa mekúke, kuteâtimaka koeku kó'iyea yane inámati íhíkavvoti koyúhoti koeku Jesus, ngoyúhone xapa xâne. ⁹ Yoko inga'ákinovoti vo'oku ngoyúhoyea nê'e, kutí ngxokónoti koati váhere xâne. Itea upánini ndopíkokono ngoyúhoyea, ako itoâti topíkea ne emo'u Itukó'oviti. ¹⁰ Hara kutí'inoke indoâti uhá koêti, vo'oku noívokoe Itukó'oviti, ngaha'ánoatihiko itúkeovo koítovone Kristu Jesus, koane ákoyea hunókoku unako koépoku ya xokóyoke.

¹¹ Enepora emo'úti yutoxóvoti yáye, koati kaná'uti:

“Itukovo kaná'uti kutí kó'iyea xané kixoti uti Kristu ivokóvo kuruhúke, yane koati kaná'utimaka kutí

kó'iyea uti xané kixoâti exepúkopo. ¹²Enepomo vitâ uhá koêti ákoti kamuyá'ika uti visóneu, yane kaha'iné kixopâtimakamo úti ne Kristu natíxea natíxokuke. Itukapu koyúhoti úti ákoyea vexa Kristu, kutí kixóvoti uti ákoti hakâ, simóvotimo káxe koyúhoyeakumakamo Kristu ákoyea éxavi. ¹³Enepo hákoti vitukóvo kuvovóneti, kóyeane itúkeova Kristu, vo'oku ako oxéne ítukoheyeovo."

Ixíko'okoa Poûlu ne Timóti ákoyea akámokeno ihíkavoti ákoti akaná'u

¹⁴Yokóyuhopino po'inu úti koêku ra koekúti yunzó'inopi. Hako iyihíxoax íxíke'oki uhá koetíhiko ya iháke Itukó'oviti ákoyea aríxakakahiko vo'oku kixó'ekone ne emo'útihiko. Vo'oku ako itópoinoake koekúti kuteâti. Poéhane koésayu'ixea kamoâti ítúko. ¹⁵Yapásika itíkivo xâne ínixone Itukó'oviti ítúkeovo únati ko'ítúkeinoati, ákotimaka tínoke, yexoâtimaka péni íhikexi ne kaná'uti emo'u Itukó'oviti. ¹⁶Hako kemokénoa ne xâne koyuhóheoti vo'oku ako itópoinovike. Ákomaka paréxavi koukoponeovo úti ikéneke Itukó'oviti. Yoko xâne kixotíneye yûho, áhatimaka kámokenoyea koekúti kuteâti, tumúnemo yóno váherexea ítuke. ¹⁷Enepone yuhóhiko, koésayu'ixo xâne. Kutí koe váhere arinétí ákoti oríko ukóponea muyókuke xâne, kutí'inoke ivokóvoti. Yoko xapákuke ne xâne kuteâti, anêko Imíneu yoko Filétu. ¹⁸Enepokihone pi'âti, itávokeane ra kaná'uti kixovókuti koyuhoâti ítúkeovo pihotíne ne kaxena exepúkpopeti ukópea xapa ivokóvoti ne xâne. Yoko ápe xâne ítone koésayu'ixea kúveovo Vúnae vo'ókuke. ¹⁹Itea enepone ítuke Itukó'oviti, kóyeane títiu kóyeyea ne poéheve. Anêkomaka

yútoe Itukó'ovitiya, hoénaxeake ne koati kaná'uti hokoâti. Hara kôe: "Éxoa Vúnae ne xanéna" kôe, koane "Konókoti ahíkuxopeovo váhere ne uhá koeti koyúhoti kúveovo Vúnae" koémaka.

²⁰Ya koati hána'iti ovokúti, haina póhutine ihakúti itukéti ya ôro yoko péhu apê, itea ápemaka itukéti ya tikóti yoko móte. Anêkomaka xapákuke koati kalísoti koane únatinoe ihakúti. Kene po'ínuhiko, ako úhe'ene. ²¹Énomonemaka koéneye úti ikéneke Vúnae. Enepone xâne kohiyánavoati ra váhere koekúti ngxínopike, koati kuteátine ne únatinoe ihakúti sasá'itino únai, koane hána'itimaka itópoinoake, usó koyêtimaka ya uhá koeti únati itukéti. ²²Yokóhiyanavo pahunévoti, enepone ákoyea sayá'ikapeapa xâne ne váhere úhepune mûyo, áhati íkoroake inámati xâne. Yíxapu péni kixeku itíkivo, koánemaka kívivo Itukó'oviti, yoko ákoyea omótova yokóvo ne po'ínuhiko xâne. Yíxapumaka ítúkeovo úhepetike isoneúti yóvoheixo ákoti yakapákaka, kuteâtimaka kixoku ítúkeovo ne xâne sasá'iti isóneu ikoseânaxovoti Itukó'oviti. ²³Hako kemokénoa ne koyuhóheoti, enepone yuhóti ákoti itóponone, vo'oku yéxoapôreu. Poéhane okópeokoko xâne poréxo. ²⁴Kene ne ovoxe Itukó'oviti, ako omótova ítúkeovo okópokenati po'i xâne. Konókoti itupa'ii kíxea uhá koeti xâne, koane éxea kíxoaku íhikaxea, ákoti imaxovó íxêa. ²⁵Konókotimaka éxea kíxoaku enékea ne okopâti, koane ítupa'ikea yuhó'inoa, kuxoâtimaka ne seánakoa Itukó'oviti oúkeke ne okopâti, motovâti ikótívexea isóneuke ne pahukóvoti ítuke, koane éxea ne kaná'uti kixovókuti. ²⁶Haina póhutine, itea yanê'e, ponopóvotimo isóneu, koane iteôvatimo ne veínoake Ndeâpu iká'akea, vo'oku koatínovo ákau nê'e ítukeâti ahá'inoa.

Koêkumo ukóponea vaherévokoti ye'êxapune hunókoku ra mêum

3 Ngahá'amaka yéxi koêkumo ye'êxapune hunókoku ra mêum yupihovó kó'iyeamo tiú'iko. ²Vo'oku haramo koéneye kixóvoku ne xanéhiko: Poéhanemo unako koeku yuíxopovo. Ixómotihikomo ipupákino isóneu kahá'ayea enó'iyea tiúketina. Áhatihikomakamo iháyu'ikopeovo koane kapáyasokinovo po'ínuhiko xâne. Ákonemo téyonehiko. Émocketinehikomo koane fhakenatihikonemo. Ákonemo akútipo há'a yoko êno. Ákonemo íkoro'ixinovoke, koane ákonehikomakamo teya Itukó'oviti yoko sasá'itihiko kixovókuti. ³Títu koyêtinemo omíxone. Ákonehikomo seána, muhikóva iyéno íhae óvoku. Ákonehikomo itoâti ponópea isóneu imaíkapu. Itukóheotimo koeku po'ínuhiko xâne. Ákonemo sayá'ikapeapahiko ne vaheerévokoti. Vo'oku ipúhonevo, ákonemo íyuhixa po'ínuhiko xâne. Puvotínehikomo uhá koeti únati koekúti. ⁴Vaheréxinoatihikomo ítukeye po'i xâne akéneke ákoti évotikoake. Húketinemo ípiheahiko tumúne koêkuti áha itúkea ákotimaka itukína isóneu koêkumo tumúneke. Yupihovó koetínemo kapáyasokeovo. Ákonemo omótova okóvo ne kixovókuti yara kúveu mêum ominoâti elókeko okóvo, ya koêkuni itúkeovo Itukó'oviti ako omótovohiko okóvo. ⁵Áhatinehikomo éxokeovo yónea êgereja, itea ya kixoku itúkeovo, iyúseotimo ákoyea aínamapo xoko Itukó'oviti koane ákoyea xunako Itukó'oviti ya xokóyoke.

Yahíkuxipa ne xâne kuteâti. ⁶Vo'oku xapákukehiko, ápe hóyeno kopoé'akoti íhikaxea, koyúhoti itúkeovo ovoxe Itukó'oviti, yonotímaka xapa ko'óvokutihiko. Itea ako eápa

ko'óvokuti ákoyea itúkapu páhoe Itukó'oviti. Yane ápe senóhiko ákoti oríko íteokono ya ihíkavoti kuteâti. Yoko aínovo sêno ákotimaka yumaxápu pahúnevo, koane kutí koe ákau ne ákoti tópi kó'iyevoku váhere áha kíxeova. ⁷Enepone senóhiko, kóyekune ápeyea ihíkavoti kámokenone, itea ako itápana isóneu éxea koêku ne koati kaná'uti kixovókuti íhae xoko Itukó'oviti. ⁸Yoko kuteâti kíxoaku Njáni yoko Njámbre okópo Muíse mekúke, énomonemaka kíxoaneye nekóyohiko okópea ne koati kaná'uti kixovókuti íhae xoko Itukó'oviti. Aínovo hóyeno koati pahukóvoti isóneu, ákotinemaka hakâ ne kaná'uti hó'e úti. ⁹Itea ákomo ítonehiko itúkea, vo'oku iyuseínotimo uhá koeti xâne itúkeovohiko ákoti isóneu, kuteâtimaka koeku iyúseyea mekúke ákoyea aúnnati ítukeye neko Njáni yoko Njámbre.

Iháyu'iko Timóti ne Poúlu koane enékoamaka

¹⁰Kene íti Timotí, koati hekoâti ne ínzikaxeopike, yoko ngxoku indúkeovo, koánemaka ne ánja indóponea ikéneke Itukó'oviti. Koati hekoâtimaka ne ngxoku ngúveovo Itukó'oviti, yoko ngxoku ngóxuna'ixeovo ikéneke Vúnae ákoti amuyá'i inzóneu. Haina póhutine, itea koánemaka ngxoku ákoyea omótovo ongovo po'ínuhiko xâne, koáne ngxoku indúkea ra itukéti, indoâti uhá koêti ákoti aungápapu ingéne. ¹¹Yéxoamaka koêku ne okopónuti, yoko ngxoku ngoítoponeovo kotíveti, kuteâti ngxókonoku yaneko óveangu ya Antiokíya, Íkoniu yoko Lístara. Koati ákoti tópi kó'iyevoku kotíveti koekúti véngoku, itea koítovonu Vúnae ya uhá koêti. ¹²Yoko uhá koeti xâne kahá'ati pónea kixoku itúkeovo ikéneke Kristu Jesu, koitóponovotimo kotíveti.

¹³ Itea enepone xâne vaheréxoti kixoku itúkeovo, koáne ne itúkoheovotihiko, tumúnemo yóno váherexea ítuke koane aúpu'ikea, koane itúkeovomaka aúpu'iu po'ínuhiko xâne. ¹⁴ Kene îti Timotí, ípihea tumúne héki ne ihíkavoti fhikexokonoke, enepone é'exo kixene itúkeovo kaná'uti, yexoâtimaka itukóvotiye ne ihíkaxopeati. ¹⁵ Vo'oku ukeátine itikóvoiko kalivôno, yéxoane ne sasá'iti emo'u Itukó'oviti, enepone porexópiti yéxi kixeku ítivo ya pehúnevo koeku kívivo Kristu Jesus. ¹⁶ Yoko uhá koeti yutoxóvoti emó'uke Itukó'oviti, aínovo koati ukeâti isóneuke Itukó'oviti, epó'oxo koati ênoti itópoinovike, vo'oku fhikaxovi, koane ípikovi vitúkea váhere. Éxokovimaka pahúnevo îti yoko fhikaxovi kixoku pónea uti vítuke, ¹⁷ motovâti ákoyea pó'onexeofoke ne ovoxe Itukó'oviti, itea itúkeovo ímotokenaxeake Itukó'oviti ya uhá koeti únati ítuke.

Ixikó'okono Timóti ákoyea áka koyúhoyea emo'u Itukó'oviti

4 Ya iháke Itukó'oviti, koáne ya iháke Kristu Jesus, enepone exókopatimo yonópoku uhá koeti xâne, kúteane ne ávoti ivakápu, koánemaka ne ivokóvotine, yaneko aukápapune, natixánemaka, ² énomone ya ihákehiko injíko'okopi keyúhoyi emo'u Itukó'oviti. Yusíkotí unátiyea kaxena koyúhoyeovo, áko'o ákoyea koati unátiyea, konókoti usó kéyeyi keyúhoyi. Pehúka ponópea ítuke ne xâne pahukóvoti. Konókotimaka seyá'iki koane yenéki. Yokóyuhoinoamaka nókone kó'iyea, ákoti imaxovó ixêa, xaneâtimaka keúhapu'ikinoa koêku ne ihíkavoti hókone îti. ³ Vo'oku simóvotimo káxe ákoyeakunemo akáha'a xanéhiko kámea ra koati ponóvoti ihíkavoti. Haramo hokóne, koêkuti úhepune ítukea, koane ihaxíkotimo xokóyoke ihíkaxotihiko

koekúti kuteati áha kámea. ⁴ Vo'oku ákonehikomo akáha'a kámea ra kaná'uti kixovókuti íhae xoko Itukó'oviti, itea koyuhóheovoti, énomonemo ivávako.

⁵ Kene îti Timotí, itíkapu éxoti kixoku ítukea isóneu ya uhá koeti koekúti. Itíkapumaka itoti uhá koeti tiú'iti koekúti simópiti. Yokóyuhoponoamaka xapa xâne ne inámati ihíkavoti koyúhoyi koeku Jesus. Heú íxeamaka itíki ne itukéti pónepike Itukó'oviti itíki.

Koyuhôa Poúlu ákoyeane ahíkapu ivókovofo

⁶ Kene ûndi, énjoa yé'exeovone kaxena mbihópope xoko Itukó'oviti. Enepo ngaepékakana, avakápu indína vo'oku indúkea ítuke Itukó'oviti, enepone ivóngeofo, kutí koetímo ominókono ikó'iparaxokonoke ne Itukó'oviti. ⁷ Enepone únati itukéti ítukexeonuke Vúnae, ngóxuna'ixovone indúkea kuteâti koeku kóxuna'ixeovo húndaru. Ngoúsexoane ne ahá'inonu Itukó'oviti indúkea, ákoti kurí injâ ne ngúveovo Itukó'oviti. ⁸ Hukínóvoti ápeyea íparaxeonuke Itukó'oviti kuxopónuti vo'oku póneofo ngixoku indúkeovo. Porexónoatimo Itukó'oviti yaneko káxe okomómopane ne kixoku vitúkeovo, uti xâne, noíxoti unátiyea, áko'o ákoyea aúnnati ne vítuke. Yoko koati ponóvotimo kíxoaku Itukó'oviti ne uhá koeti xâne. Hainamo póhutine ûndi ko'ipâramo, itea koánemakamo ne uhá koeti po'ínuhiko xâne kohuxóvatine símeovo kaxena aúkopovofo Vúnae.

Ako kuríka Itukó'oviti ne Poúlu yaneko kurikôa ha'ínehiko.

⁹ Yapásika ákoyea yokó'okori kinó'oki njokóyoke. ¹⁰ Vo'oku kurí kixónune ne Ndéma, pihópone ya Tesálonika. Koáhati yupihóvoti ákoyea omótova okóvo ne kixovókuti yara kúveu mêum. Kene Kerésenti pihóne

Ngalásea. Kene Títu, Ndaumásea yóno. ¹¹ Poéhane Lúka ra njokóyoke. Enepo kina'áka yâkeneye, yaxénamo ne Márku, vo'oku koati ininjoâti itúkeovo únati huvó'óxonuti yara itukétike. ¹² Kene Tíkiku, mbahúkoane ya Éfezu. ¹³ Enepo kina'áka, yamínanamo ne ngápana, ngúre ya Torôadi óvokuke Kárpú, koánemaka ne koyuhópetihiko, ínaxopo ne yutoéti yane koati kalísoti koyuhópeti.

¹⁴ Yupíhova váherexea ítukeinonu ne Alíxandere, enepone ko'ítuketi haváva, itea itukópinoatimo Itukó'oviti ésa'i ne váhere ítukeinonuke. ¹⁵ Neíxipa nê'e, vo'oku yupíhova kótiu'ikea omíxone okópea uhá koeti yûnzó yanekôyo.

¹⁶ Yaneko inúxoti yûnzó yuhoíko-vokutike, enepo ngoyuhôa ákoyea akána'u emó'u ne puvónutihiko, ako ápahuina kotixónuti. Kurí kixónuhiko uhá koêti. Ngúxoá ákoyeamo itúkapina Itukó'oviti ésa'i ne kuríkeonuhiko. ¹⁷ Itea kóyeane huvó'oxeonu Vúnae, koxunákonuti motovâti heú ngíxea ngoyúhoyea emó'u xapa xâne, kutí'inoke kamoâti uhá koeti ákoti itukapu jûdeu. Énomonemaka koitónonu ya

koati koímaiti kixovókuti, kutí koe indeóvoti paho líyaum. ¹⁸ Koane koitónonutikomakamo ya uhá koeti váhere koekúti, epó'oxo omopónutimo xoko natíxoku vanúkeke ákoyeakunemo yuvónuti. Iháyu'ikakana Itukó'oviti ya uhá koeti káxe ákoti hunókoku. Ákoyeneyexo.

Pahuko inákurukeovo po'ínuhiko kutípoti Jesus ne Poûlu

¹⁹ “Inákurukovopine Poûlu” íxinenumo Pirísila yoko Ákila, koánemaka uhá koeti óvokuke Onezífuru. ²⁰ Ôvane ya Koríntu ne Erástu. Kene Torófimu, ka'arínети yaneko imbuhíkea Milêtu. ²¹ Yéhaka kinó'oki njokóyoke tumúneke kaxena kásati. Yúhoikopi Eûbulo koánemaka Purudénti, yoko Línu, koane Kalaûtea yoko uhá koeti po'ínuhiko úti xoko Jesus yâye.

²² Timotí, itúkapu Vúnae ovóheixo xikóyoke.

Itúkapumaka hána'itike seánakopi Itukó'oviti yóvoheixonoe.

Hunókokune.

TÍTU

Yútoe Poûlu páhoe xoko Títu

Enepora koyuhópeti, xoko homoêhou koéhati Títu, pahúkoa Poûlu. Koati ínikone Poûlu ne Títu, koane ha'ínemaka ya ítukeke Itukó'oviti. Yokómomapihi ne Ngâlata 2.1-3. Tumúneke hokópea Jesus ne Títu, ako exa emo'u Itukó'oviti. Yoko haina jûdeu ne Títu. Hane ítúko iyénoxapa xâne iháxoneti ngerêku.

Ápe kali ílea koéhati Keréta, óvoku xanéhiko hokópoti Jesus. Énomone ímoa Poûlu ne Títu ko'ítukeyea ítuke Itukó'oviti. Pahúkoa Poûlu kókoyuse kíxoixea ne itukétiya, yoko ítúkinoa inuxínoati ne xanéhiko yane imokóvokuti yane Keréta. Éxokoamaka Títu neko inuxínoati ne itukéti nókone kó'íyea. Íxíko'okoa kónokea enékea xanena Itukó'oviti, maka aúnatine kixoku ítúkeovo ikéneke Itukó'oviti. Éxokovimaka Poûlu yane yútoeno Títu ákoyea ítúkapu ya xunákoke úti víteova ne pahúnevo úti, itea ítúkeovo vo'oku hána'iti seánakovi Itukó'oviti xoko Kristu.

1 Yundóxinopea ra koyuhópeti, undi Poûlu, undi ovoxe Itukó'oviti. Undímaka ápostulu, páhoe Jesus Kristu koyúhoyea emó'u xapa xâne, maka ukápanane ne koati kaná'uti kuveóvoti Itukó'oviti, kuteâti kúveova kasása'iupo, enepohikone noífovokoe, koáne, maka ukápanane exoâti ne kaná'uti kixovókuti, enepone hókone xâne teyoti Itukó'oviti, ² enepone porexó'oviti ápeyea kúxoixone úti xoko Itukó'oviti vópeamo xokóyoke ákotine hunókoku, véxone kóusokeovomo, kuteâtimaka koyúhoyea Itukó'oviti kó'íyea nemoye tumúneke ápeyea ra mêum. Yoko ako semékekexa ne Itukó'oviti, koati kaná'uti ne yúho. ³ Simovóne koati

kaxéna, kóuhapu'ikokono neko emó'u, enepone ngoyúhone xapa xâne, páhoenonu ngoyúhoyea ne Itukó'oviti, enepone Koitóvoviti.

⁴ Yundóxinopea ra koyuhópeti Títu, iti kutí ngíxone nje'êxa ya xoko Jesus koeku poéhayeane ne kuvóvone úti.

Ítúkapu hána'ítike seánakopi Itukó'oviti, Ha'a úti, yoko Jesus Kristu, Koitóvoviti, yovóheixo, koane úhepetike isoneúti ukeâtimaka xokóyoke.

Ítuke Títu ya Keréta

⁵ Nguríkinopike ya Keréta Títu, ngaha'aínopiti kényuseyi ne uhá koeti konokóvotikoya, yoko ítíkinoamaka inuxínoati ne itukéti imokóvokutike ya póhutihiko pitivóko, kuteâti yunzó'inopi yanekôyo. ⁶ Enepohikone inuxínoati ne itukéti, konókoti ítúkeovo xâne ákoti évekinokonoku emó'u inokono ápeyea váhere ítuke, koane ákoyea ap'í'a yêno. Kene xe'êxaxapa, konókoti ítúkeovo hokotímaka Jesus, ákotimaka itukoâti xêti ítúkeovo váherehiko, itea ítúkeovo kutípotihiko koane teyoti há'a yoko êno.

⁷ Vo'oku enepone inuxínotihiko itukéti ítukeke Itukó'oviti, konókoti ítúkeovo ákoti évekinokonoku emó'u inokono ápeyea váhere ítuke. Ákomaka yusíka ítúkeovo kapayásokopovoti koane í'maikovo koyêti. Koáhati ko'ítuketi ítuke Itukó'oviti. Ákomaka yusíka énoyeovo kumá'am, áko'o ítúkeovo ísukenati. Ákomaka yusíka íxómoyea ipúpakino isóneu kahá'ayea enó'íyea tiúketina. ⁸ Itea konókoti ú'uso kóyeyea kátarakea koêkuti xâne simoâti óvokuke. Konókotimaka yuíxeovo ítúkea únati, koane éxea kixoku pónea isóneu ya uhá koeti koekúti. Konókotimaka ítúkeovo ponóvoti ya uhá koeti ítuke, koane ítúkeovomaka teyoti Itukó'oviti ya uhá koeti koekúti, koane éxeamaka

sayá'ikopeovo. ⁹Konókotimaka hókea ne ihíkavoti íhikaxeovike hó'e úti, enepone motóvoke kúveovokono, koane ákoyea itávakea nê'e, maka omótovane enékea po'ínuhiko xâne kónokea hókea ne koati ponóvoti ihíkavoti. Konókotimaka éxokea pahúnevo ne xâne koyuhoâti ákoyea opónovo ne ihíkavoti hókone úti.

Enekókono ne Títu vo'oku xâne íhíkaxoti koekúti ákoti akaná'u

¹⁰Kó'inokeneye nékone itíki, vo'oku êno xâne kapayásokopovoti, itavókeati ne kaná'uti kixovókuti fhae xoko Itukó'oviti, áko'oneoxo xapákuke ne júdeuhiko. Koati puvoti ápeyea pahukoâti, ina íhíkaxomaka koekúti ákoti itóponone. Koati ainóvoti aúpu'ikenatihiko. ¹¹Konókoti pahúkeokono kóyunuhikeovo, vo'oku ápeyea ovokúti yónoheixokuhiko íhikaxea, yoko itoa koésayu'ixea isóneu ne heú koeti ko'óvokutiya koeku íhikaxea koekúti mani ákoti yusíka íhikaxea, itukoâti namúkope tiúketi vo'ókuke. ¹²Xapákuke ne fhaehiko Keréta, ápe koati teyonéti hóyeno póhutine yutóxea kálíhunoe xêti itúkovo. Yoko hara kôe yútoe: "Enepone xanéhiko fhae Keréta, koati kixóvokune itúkeovo semékenovo'iti. Kutí koéhiko ipúhokovoti hó'openo. Aínovomaka huléketi koane nípatihiko" kôe. ¹³Koati kaná'uteoxo yútoe nekôyo. Hákoikopo iyihíxoá seyá'iki neko xâne, maka opónovone hókea hó'e úti, ¹⁴koane hákonemaka yuixóva ne íhíkavoti ákoti akaná'u, íhikaxone júdeuhiko, koánemaka neko páhoenokono itúkea íhikaxoake xanéhiko itavókeati ne kaná'uti íhíkavoti fhae xoko Itukó'oviti. ¹⁵Xoko xâne sasá'iti isóneu, uhá koe sasá'iea xokóyoke. Kene xokóyoke ne ákoti asasá'i isóneu koáne ne ákoti kutípone, uhá koémaka

ákoyea asasá'i xokóyoke, vo'oku koati isayú'ixovoti ne isóneu, koane ákone oxéne eópea itúkeovo pahukóvoti. ¹⁶Koyuho éxea Itukó'oviti, itea ya kixoku itúkeovo éxokovo ákoyea éxa. Koati yupihóvoti váherexea kixoku itúkeovo. Koatímaka xâne ákotihiko itukâ ne páhoenovi Itukó'oviti. Ako ápahuina únati itukéti kuxokónoti yane kixoku itúkeovo.

Koêku ne ponóvoti íhíkavoti

2Kene íti, Títu, hara íhikexa kixovókuti íhikaxovike hó'e úti, enepone koati kaná'uti yoko ponóvoti íhíkavoti. ²Íhikexa ne úsotine hóyenhiko kónokea éxea sayá'ikopeovo, koane kónokea itúkeovo teyonéti. Konókotimaka éxea kixoku pónea isóneu ya uhá koeti koekúti, yoko ákoyeamaka rará'ika ne kúveovo Itukó'oviti koane xuná'ieamaka ne ákoyea omótovo okovo po'ínuhiko xâne, yóko'o ne yuíxeovo hókea Itukó'oviti, ákoti kurí ixâ. ³Kúteanemaka ne úsotine sêno, íhikexamaka kónokea itúkeovo koyúseovoti ya uhá koeti kixoku itúkeovo, ákotimaka itukapu ítukenati xêti po'ínu. Ákomaka yusíka itúkeovo yómoti xúnati ekâti, itea konokoâti itúkeovo íhíkaxoti únati koekúti. ⁴Yanê'e, motovâtimo éxokea inámatiko sêno ínati ko'íma kónokea ákoyea omótovo okovo íma yoko xe'éxaxapa. ⁵Íhikexamaka kónokea itúkeovo éxoti kixoku pónea isóneu ya uhá koeti koekúti, koane kónokea itúkeovo sasá'iti isóneu, yoko éxeamaka kixoku itúkea nókone itúkea kúveu óvoku. Konókotimaka itúkeovo itípakovoti koane teyoti íma, ákoti kapayásakinapa, maka hákone oxéne koémoke'eyeokono emo'u Itukó'oviti vo'oku kixoku itúkeovo.

⁶Kúteanemaka ne homoêhouhiko, yenéka, motovâtimaka itúkeovo

éxoti kixoku itúkea isóneu ya uhá koeti koekúti. ⁷Itúkapu motovâti hókeokono kixoku itúkeovo ya uhá koeti koekúti. Enepo ihíkexa, yéxakapu ákoyea itúkaheapu, yuixóvotimaka ítukexeokonoke ákoti okomóhi. ⁸Enepo yokoyúho, itúkapu emo'úti motovâti huvó'oxea po'ínuhiko xâne keyúho, maka hákone évekinopiku váherexea yuhó'inopi ne koêkuti xâne, epó'oxo maka teyáne ne okopó'oviti vo'oku ákoyea évekinoviku yúho koémoke'eyeovi.

⁹Kene ya xoko apêti pátarauxa, yéxaka ákoyea omótova kapáya-sokinovo pátarauxa. Konókoti itúkeovo kutípoti ya uhá koeti koekúti, motovâti úhepeyeya isóneunoa pátarauxa. Ákomaka yusíka itúkeovo yumópokenati. ¹⁰Hákomaka omêxo, itea éxakapu itúkeovo kuvóneti ya uhá koeti kixoku itúkeovo, maka ínixane po'ínuhiko xâne, ya uhá koeti koekúti, motókeyea iháyu'ikeokono ne ihíkauvoti íhikaxeovike Itukó'oviti, enepone Koitóvoviti.

Hána'iti seánakovi Kristu

¹¹Vo'oku urápu'ine ne hána'iti seánakovi Itukó'oviti, ene kutí'inoke motovâti íteova uhá koeti xâne ne pahúnevo. ¹²Enepora hána'iti seánakovi Itukó'oviti, ixíko'okovi kónokea kuríkoepa úti ne váhere kixoku vitúkeovo, koánemaka ne ixómoyea yónoheixoa visóneu ne koekútihiho yara kúveu mêum, maka vitúkapune éxoti kixoku itúkea isóneu ya uhá koeti koekúti, koane opónovonemaka kixoku vitúkeovo, koane teyánemaka uti Itukó'oviti koeku vápeyeya yara kúveu mêum. ¹³Énomone kónoko kó'ieaneyeyé úti koeku kúxoixea úti kóusokeovo ne kúxone úti, enepone kutí'inoke apêtimo koati únati koeku úti. Énomone ne koútata'ixovope

itúkeovo koati hána'iti ihayú'iuti ne êno teyonéti Itukó'oviti koane Kristu Jesus, enepone Koitóvoviti. ¹⁴Énomone ivokínovovi yanekôyo motovâti koíteovovi ya uhá koeti váherévokoti, koane kasása'ikopeovi, itukópoviti xanéna koati ú'uso koyêti itúkea únatinoe koekúti.

¹⁵Yokóyuhua ra koekútihiho. Ixíke'aka koane seyá'ika, yexókovoti ápeyeya xunakóti pónepike Itukó'oviti kíxineye. Hako sikêa ápeyeya ákoti itúkoake ne yíúho.

Nókone kó'iyeya ne kutípoti Jesus

3 Ixíke'aka ne xanéhiko kónokea téyeya ne tutíyehiko yóko'omaka ne payásotihiko xâne éxoti koeku úti, koane kónokea itúkeovohiko kutipoâti. Usó ákoyemaka itúkea uhá koeti únati itukéti. ²Ako yusíka itúkea xêti po'ínuhiko xâne, koane ákomaka yusíka itúkeovo yumópokenati, itea konókoti itúkeovo itúpa'ikoti, exókovotimaka itúkeovo itípakovoti xoko uhá koeti xâne.

³Vo'oku utímaka ákoti isóneu yanekôyoke, ákotimaka kutípone, koane pihohí koêti. Kutí koémaka uti ákau váherévokoti yanekôyoke, ákoti víteovaku ne váhere visóneu koáne ne ákoti tôpi kó'ieovoku koati váhere vâha vitúkea. Enepone kóyeku úti itukovo káxe, poéhane vitúkea váhere yoko poé'aino visóneu po'ínuhiko xâne viyókeovati ítukevo, koane púveokono úti yoko púveamaka úti po'ínuhiko xâne. ⁴Itea enepo simovóne kaxena éxokeovi hána'iti seánakovi ne Itukó'oviti, enepone Koitóvoviti, koane éxokeovi hána'iti ákoyea omótovovi okóvo, uti xâne yara kúveu mêum, ⁵koítovovine. Haina vo'oku ápeyeya ponóvoti vítuke, itea vo'oku itúkeovo koati hána'iti ne seánakovi. Énomone koítinovovi ya xunákoke Sasá'iti

Omíxone, enepone kasasá'ikopoviti koane iko'ínamakopoviti. ⁶Koati porexó'oveati Itukó'oviti ne Sasá'iti Omíxone, ákoti akamá'ayeovea, vo'oku ítukeinovi Jesus Kristu, enepone Koitóvoviti. ⁷Kixínovikeneye, motovâti vitúkeovo ikó'iparaxone Itukó'oviti ya koeku ponópeovi nonékuke ya hána'iti seánakovike, ko'ipârati úti ne apéyeati ákotinemo hunókoku xokóyoke, enepone hána'iti kúxoixone úti kó'oyene, véxone kóúsokevomo.

⁸Koati motovâti kúveovokono ra ihíkavoti. Ngahá'a kókoyuho kíxeixi ra koekútihiho, maka yuíxapuneoxo ítúkea únati ne kutípotihiho Itukó'oviti. Enepora koekúti yúndoenopi, koati yupihóvoti unáko, koane koati hána'iti itópoinoke uhá koeti xâne itukoâti. ⁹Yahíkuxapipa ne xâne ixómoti yumopó'ixokoko vo'oku ihíkavoti ákoti itóponone, kuteâti ne yutoéti kayumákoti iháhiko oxúnoekene júdeuhiko ukeátine inâ turixóvo iyénoxapa. Kúteanemaka koêku ne yumopeôkokoti koane okopeôkokoti vo'ókuke koekútihiho yane Ponóvoti Kixovókuti yútoe Muíse, vo'oku ako huvá'axavi, koane koati ákoti itópoinovike. ¹⁰Seyá'ika ne xâne kopoé'akoti isóneu po'ínuhiko xâne kutí'inoke haxakeôvokotihiko. Yoko

enepo hákoti kutipópi api'âne seyá'ikoa, yahíkuxapipamaka. ¹¹Vo'oku xâne kuteâti nê'e, yéxoane ítúkeovo koati pahukóvoti isóneu, koane ítúkeovo ovóheixoti pahunévotike, epó'oxo koati iyúseoti motókeyea ipíhoponeokono vo'oku kixoku ítúkeovo.

Hunókoku yútoe Poûlu yoko ixíko'okoke Títu

¹²Enepo mbahukâne ne Átema xikóyoke áko'o itukapu Tíkiku, yéhakapumo kinó'oki ya Nikópoli yokótumonexinu, vo'oku ngoúsokoane ne inzóneu óveangonemoya xapa kaxena kásati. ¹³Hivá'axa ne Nzéna, enepone adevôgadú, koánemaka ne Ápolu, maka hákone konokóvoti xokóyoke. ¹⁴Kene ra po'inu úti xoko Jesus yâko, konókoti éxeahiko yuíxeovoxo ítúkea únati, motovâti huvó'oxea po'ínuhiko xâne apêti nókone, koane enó'iyea únatinoe koekúti ítone ítúkea.

¹⁵Yúhoikopi ne uhá koeti nza'íne yâye. Yíhaikinanu uhá koeti kutípoti Kristu yâko xikóyoke ákoti omotóvovi okóvo, ûndi yoko nza'ínehiko.

Itúkapu hána'itike seánakovi Itukó'oviti yóvoheixo, uhá ketínoe.

Hunókokune.

FILÉMOM

Yútoe Poûlu páhoe xoko Filémom

Enepora Filémom namukoâti ra koyuhópeti, hóyeno hókoti Jesus ya pitivóko koéhati Kolósu. Enepone hóyeno, koati koxunákoti po'ínuhiko kutípoti Jesus. Ápe ovóxe neko Filémom koéhati Ónezimu omexeôvati. Ako malíka yónoku kohó'iyea. Po'íke káxe, kámoa Ónezimu ne emo'u Itukó'oviti koeku perékaxea Poûlu, yane itúkopovone hokoti Jesus. Yoko ika'ákovokutike óvo ne Poûlu yaneko kamôa Ónezimu ne emo'u Itukó'oviti xokóyoke.

Ínixoa Poûlu kónokea aúkopeovo ne Ónezimu xoko únae. Énomone pahúkinoa Filémom ra koyuhópeti, epemoâti ákoyea ímaikinapu Ónezimu, koane namúkopea koeku káyukopeovo xokóyoke.

Xapákuke xâne ihíxaxoti emo'u Itukó'oviti, ápe po'okoâti itúkeovo póhutine yutóxovope ne koyuhópeti yonoti xoko íhae Kolósu koánemaka ra koyuhópeti yonoti xoko Filémom, vo'oku aínovo kuríkaponone Ónezimu.

1 Yundóxinopi, undi Poûlu, undi iká'aeti vo'oku ngoyúhoyea koeku Kristu Jesus. Anéyemaka njokóyoke ne Timóti, po'ínu ûti xoko Vúnae. Pahúkinopea ûti ra koyuhópeti Filemóm, iti ákoti omotóva vokóvo, iti po'i huvo'óxovitimaka yara itukéti ítukexeovike Vúnae. ²Pahúkinoamaka uti vemó'u ne Áfea, mokexa ûti ya xoko Vúnae yóko'omaka ne Ákipu, po'ínu ûti, koxuná'ixovoti ítukeke Itukó'oviti kuteâtimaka ûti, koánemaka ne uhá koeti ho'uxínovotihiko ítuke Itukó'oviti yóvokuke.

³ Itúkapu hána'itike seánakopi Itukó'oviti, Ha'a ûti, yoko Vúnae Jesus

Kristu yóvoheixonoe, koánemaka ya úhepetike isoneûti ukeâti xokóyoke.

Elóke okovo Poûlu vo'oku kixoku kúveovo Itukó'oviti ne Filémom

⁴ Íngoroixovo xoko Itukó'oviti ve'ókuke Filemóm. Kóyekune puyákevopi ongóvo indúko orásum. ⁵ Vo'oku kóyekune eyéngoxeopi ákoyea omótova yokóvo ne uhá koeti kasása'iuo Itukó'oviti, koane itíkivomaka koati kuvóvoti Vúnae Jesus. ⁶ Enepone ákoyea iháxakea iséneu ya visóneu ikéneke Vúnae vo'oku kitípi Jesus kuteâtimaka ûti, émbemo Itukó'oviti itúkeovo énomone kutí'inoke inamá'axoti kuri'úxovo yéxi koêku ne uhá koeti únatinoe koekúti ukeâti xoko Itukó'oviti koeku hókea uti Kristu. ⁷ Mbo'inú, koati ike'élokexoti ongóvo, koane keuhépekopoti inzóneu vo'oku kixeku ákoyea omótovo yokovo po'ínu ûti xoko Vúnae. Koáhati keuhépekopoti isóneu po'ínuhiko ûti, kasása'iuo Itukó'oviti, vo'oku kíxeaku hivó'oxi.

Épemoa Poûlu ne Filémom kóseanayea Ónezimu

⁸ Koeku kó'iyeaneye ûti ikéneke Kristu, ákoni ndéya ponó ngíxea mbahúkeopi itíki koati nokonéti itúkeokono. ⁹ Itea vo'oku ákoyea omótovopi ongóvo, émbemopi itúkeovo ya unákoke iséneu itíki ra anjá'inopi, undi Poûlu, undi yékoteno, undi iká'aetimaka kó'oyene vo'oku ngoyúhoyea koeku Kristu Jesus. ¹⁰ Yoko enepone anjá'inopi itíki, koati vo'oku Ónezimu, enepone kutí ngíxone nje'éxa ikéneke Kristu, enepone índone hokópea Vúnae koeku óvonzeixea ika'ákovokutike. ¹¹ Eneponê'e, énjoa ákoyea itópoinopike yanekôyoke, itea kó'oyene koati apêti itópoinonuke koánemaka itópoinopike.

¹² Kó'oyene mbahukópatimo xikóyoke Filemóm. Yoko kutí koe imarékti omínjone koeku mbahúkopinopea, vo'oku yupíheovo ákoyea omótova ongóvo. ¹³ Mani ngaha'âti óveakoneye njokóyoke, mani huvo'óxonuti koeku óveango ra ika'ákovokutike, undi evótikokonoti koyúhoyea ra inámati ihíkauvoti íhae xoko Itukó'oviti. Kene mani énomemaka ahe'ókopi koeku ákoyea melíkanu. ¹⁴ Itea mbúva indúkea koêkuti koekúti koeku ávovea énja iséneunoa. Unatf'inonune ítúkeovo ya unátikoke iséneu ápeyea sínakonu, ya koêkuni ítúkeovo mitatahí koetíke itíki, yeopâti kónokeamea kó'iyeaneye kuteâti koeku anjá'inoa, itea ákti koati kehá'ayi kó'iyeaneye.

¹⁵ Yoko mani motovâti ítúkeovo ipuhíkopeati ra Ónezimu xikóyoke yara kali ye'á koeti káxe, motovâti aúkopeovo xikóyoke ákoyeakunemo ipúhíkapea ko'ítukeinopi. ¹⁶ Yoko hainá'ikomo pohúneti motovâti ko'ítukeinopi, itea kó'oyene yupihovó koetímo itópoinopike koeku ítúkopeovo koati pe'ínu ya xoko Kristu ákti omotóva yokóvo. Koati énomone koéneye inzóneunoa. Ínapoxomo motokêa kó'iyeaneye iséneunoa vo'oku ko'ítukeinopi, koánemaka vo'oku ítúkeovo pe'ínupone xoko Kristu.

¹⁷ Itukovo inixeâti indúkeovoxo he'íne, ngo'ítuketi ítuke Itukó'oviti kuteâtimaka îti, nemúkaipaikopo ra Ónezimu. Kutí íxepa ûndi ne simô,

aukápapune xikóyoke. ¹⁸ Enepo áva ítukeinopi yanekôyo ákti aunáti, itukovo apêti orévexopike, sikénane, undínemo porexópopea. ¹⁹ Koati yútoe vô'um râ'a, undi Poûlu. Undínemo porexópopea, koêkuti orévexopike. Yoko ako ongónokoa éndo'okeopi ápeyea hána'iti yoréveunu. Koati vo'ónguke, vo'oku emo'u Itukó'oviti kémone njokóyoke, ápeinopi inámati apéyeati ukeâti xoko Itukó'oviti. ²⁰ Iti mbo'ínu xoko Vúnae, ngúxo itíkimo kuteâti anjá'inopi koeku hókea uti Vúnae Jesus. Yane keuhépekopotimo inzóneu ikéneke Kristu.

²¹ Yundóxinopea ra koyuhópeti, enjoâti itíkimo kuteâti yunzó'inopi. Haina póhutinemo nê'e, itea énja anú'ukeamo émbemopike ne ítíkemo. ²² Yokóseanau, keúnakinonumaka imóngoku yóvokuke, vo'oku ngúxo aúngopeovomo xepákuke koeku yépemo'ixinonu xoko Itukó'oviti.

Hunókoku yútoe Poûlu yonoti xoko Filémom

²³ Yúhoikopi ne Épafara, po'ínu ûti xoko Kristu, nza'ínemaka yâye ika'ákovokutike, evótikokonotimaka ko'ítukeino Kristu Jesus. ²⁴ Yúhoikopi-maka Márku, Aristáku, Ndéma yoko Lúka, po'íhiko nza'íne ítukeke Itukó'oviti. ²⁵ Itúkapu hána'ítike seánakopi Vúnae Jesus Kristu yovóheixo.

Hunókokune.

ÊBEREU

*Yutoéti yonoti xapa
jûdeuhiko hokópotine Jesus*

Enepora koyuhópeti, hara pahúkokono xapákuke ne jûdeu hokópotine Jesus nóvo. Yoko êbereu itukóvomaka po'i ihaxeokonoke ne jûdeuhiko. Ako oxéne véxea yutoxoâti ra koyúhope Êbereu, itea ápe inixoâti itúkeovo yútoe Poúlu.

Êno koítóponeovo kotíveti ne jûdeuhiko hokópotine Jesus nóvo vo'oku ínixea po'ínuhiko jûdeu kuríkeane hókea páhoenoa Itukó'oviti itúkea ya Velho Testamento. Enepone yutoxoâti ne Êbereu, kóhiyana ne hokópotine Jesus, puvâti aúkopeovomo xokóyoke ne kúxoti hó'e, koane itúkeovo énomone íhuipinovo ponópeovohiko nonékuke Itukó'oviti koeku opósikea itúkea.

Enepone yutoxoâti ra koyuhópeti, kouhupu'ikoa itúkeovo koati Xe'exa Itukó'oviti ne Jesus, koane itúkeovo payásoti ya uhá koêti. Payasóneoxo ya ánjuhiko, koánemaka yane uhá koeti ovoxé Itukó'oviti mekúke, kuteâti Muíse yoko Njozûe, koane payasónemaka yane koati payásotihiko sasedóti xapa jûdeu. Kouhupu'ikoaamaka koêku ne inámati kixovókuti ítukeinovi Itukó'oviti yaneko ivokínovovi Kristu, itúkeovo koati únati yane kúxoti kixovókuti ítukeinoa Itukó'oviti ne xanéhiko mekúke xoko Muíse, enepo inâ porexôa Itukó'oviti ne Ponóvoti Kixovókuti. Kúteanemaka koêku ne íparaxoake Kristu ne Itukó'oviti, unatíne yane hó'openohiko koépeuti mekúke, ikó'íparaxokonoke Itukó'oviti. Ya Êbereu kapitulu 11, koyúhovo koêku ne xâne mekúke koati kuvóvoti Itukó'oviti upánini koítoponovo kotíveti. Yanê'e,

enékonomaka neko êbereuhiko hokópotine Jesus kóxuna'ixeovohiko ikéneke, koane ákoyea kamúya'ika isóneu.

Payasóne ne Xe'exa Itukó'oviti ya ánjuhiko íhae vanúke ovoxé Itukó'oviti

1 Yaneko mekúke, êno yuhó'inoá Itukó'oviti ne voxúnoekene, uti jûdeu. Ákomaka tôpi kíxoaku Itukó'oviti yúho'ixeahiko, evékinoati yúho xoko porófetahiko. ²Itea yara káxehiko símokune úti tumúneke uké'eyea ra mêmum, xoko Xe'exa vekínovi Itukó'oviti yúho'ixeovi. Koati énomone poréxo Itukó'oviti itúkeovo unae uhá koeti koekúti, enepone évekokumaka xunáko inâ itukôa ra vanúke yoko poké'e koane uhá koeti apêti. ³Enepone êno hána'iti úhe'ene yoko itípanevo Itukó'oviti, iyúseomaka xoko Kristu. Koati heru-herú kixoti Itukó'oviti nê'e. Enepone yúho ne Kristu, koati êno hána'iti xunakóti ovâti, kotíú'íkoti uhá koeti koekúti ovâti ra vanúke koáne ra poké'e ákoinoke itáhinehea. Yoko kousókone ésa'i kotúyopea pahunévoti nê'e, ivátakopo vanúkeke éxopeke Itukó'oviti, enepone koati payásoti ya uhá koêti.

Ovoxé Itukó'oviti ne ánjuhiko kene Jesus, koati Xe'exa Itukó'oviti

⁴ Yaneko kousókone hána'iti ítukeinovi ne Xe'exa Itukó'oviti, yupihovó koene itúkeovo koati hána'iti teyonéti yane ánjuhiko. Kúteanemaka koêku ne íha, yupíhovamaka itúkeovo koati teyonéti ya íha ánjuhiko. ⁵ Vo'oku enepone Itukó'oviti, ako ápahuina ánjunahiko kíxone:

“Íti koati nje'éxa. Kó'oyene indúkovone yá'a” ako kíxone. *Sáramu 2.7*

Koáne ya po'íke:

“Undímo itúko há'a, kene énomonemo itukóvo nje'éxa” ako ákoe yúho vo'oku ánju. 2 *Samuel* 7.14

⁶ Koáne yaneko pahukôa Itukó'oviti neko Xe'éxa yara kúveu mêum, enepone apêti tumúneke ápeyea uhá koeti po'ínuhiko koekúti, hara kôe Itukó'oviti vo'ókue:

“Téyahiko ánju râ'a, kuteâti koeku téyeonuhiko” kôe. *Sáramu* 97.7

⁷ Kene vo'ókue ne ánjuhiko, hara-maka koe emó'uke Itukó'oviti:

“Enepone ánjuhiko, ovóxe, kutipasí kíxoahiko Itukó'oviti ihunóvoti yoko irumékoti yúku” kôe. *Sáramu* 104.4

⁸ Itea vo'ókue ne Xe'éxa, hara koêti ne yúho:

“Iti Itukó'oviti, ákomo hunókoku netíxi. Koati ponóvoti ne kixeku netíxi. ⁹ Ako omótova yokóvo ne ponóvoti kixovókuti, kene ne váhere kixovókuti, pívoa. Énomone kutí'ino noivókokopiti Yúnae Itukó'oviti, porexópiti koati êno hána'iti elókeko yokóvo ákoti po'ínu eopâti kuteâti” kôe. *Sáramu* 45.6-7

¹⁰ Ina koe'íkomaka:

“Unaém, itíne pahukôa apé kó'iyee ra poké'e. Pe'u veô'u itukoâmaka ne vanúke. ¹¹ Apêtimo uké'eyeakuhiko nê'e. Kene îti, ákomo yuké'eyiku. Ipupá'ixotimo ra poké'e yoko vanúke, kuteâti koeku ákoyea oríko ipúpa'ixea ipovóti. ¹² Kuteâti kixókonoku ipovóti itipú'ixokono, énomonemakamo kíxeaneye ne vanúke yoko poké'e. Koane kuteâti koeku xâne esa'íko ípovo, kúteanemakamo koeku ípokeovomo nekôyo. Itea ákomo ípekapu, epó'oxo ákomo hunókoku ne yápeyi” kôe. *Sáramu* 102.25-27

¹³ Ákomaka ópoeha ánjuna kíxone ne Itukó'oviti:

“Ívétakapa énjopeke tukú koeti simapúne kaxena mboréxeopikumo itíkivo koati payásoti nâti ya uhá koêti, ínamo ipuyúkexa hivíkuke ne uhá koeti koêkuti okopópiti” ako kíxone xapákuke ánju. *Sáramu* 110.1

¹⁴ Kutí'ikopoya ne ánjuhiko? Aínovohiko ovoxe Itukó'oviti. Aínovomaka páhoe Itukó'oviti koyonínoati xanénahiko, enepohikone koítovone yonópotimo vanúkeke káxehiko keno'ókoti.

Koati hána'iti kixoku koíteovovi ne Itukó'oviti

2 Énomoneikopo kónokino kutípeaxo ûti, koane títiu kóyeyea ûti yane kaná'uti koekúti, kámone ûti, maka hákone vitavókea. ² Koeku kaná'uyea ákoyea ipokoâti neko ihíkauvoti, kúrepo ne ánjuhiko mekúke, enepone Ponóvoti Kixovókuti yútoe Muíse, koane koeku ipíhoponeokono neko ákoti hakâ, koáne ne ákoti akutípoa, kuteâti motókeyea kíxeokononeye, ³ ákoxomo oxéne ákoyea vipíhapanakana, enepomo hákoti vitúkoake ne koati hána'iti kixó'oviku Itukó'oviti, porexó'oviti víteova ne pahúnevo ûti. Énomone neko koyúhoinovike Vúnae Jesus, enepone inúxoti koyuhoâti. Yanê'e, enepohikoneko kamoâti xokóyoke, éxokoveamaka kaná'uko neko emo'úti. ⁴ Koánemaka Itukó'oviti, éxokoveamaka itúkeovo koati kaná'uti yúho nekôyohiko, vo'oku poréxea xunáko itúkea koekúti, hoénaxovope itúkeovohiko ovóxe, koane koekútihiho ákoti po'i itukoâti, enepone ákoti tôpi kó'iyeeovoku iyupánevoti, koane exóneti ikó'iparaxoake Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti kutí'inoke apêti éxone itúkea ítuoke Itukó'oviti, kuteâtimaka isóneunoa koane ahá'inoa Itukó'oviti itúkea.

Jesus Kristu Koitóvoviti

⁵Enepone natíxoku Itukó'oviti vonópokumo káxehiko keno'ókoti, enepone kixínopike úti kó'oyene, haina ánuhiko poréxo ne Itukó'oviti itúkeovomo pahúkotiya, ⁶itea koatimo xâne pahukóya kuteâti koêku ne yutoéti emó'uke Itukó'oviti, enepone koêti:

“Kutí'ikopo ínixe xokóyoke ne xâne, iti Itukó'oviti, puyákinovake yokóvo? Kutí'ikopo ínixe xapákuke, kêtarakinoake? ⁷Inâ itikôa ne xanéhiko yara kúveu mêum, kalíha ikélihuxi ya ánuhiko, perexoâtimaka itúkeovo ihayú'iuti yoko teyonéti. (Koane peréxoamaka éxea koêku ne uhá koeti po'ínuhiko kékokeu yara poké'e.) ⁸Uhá koeti koekúti ílike yara kúveu mêum, peréxo itúkeovo xâne exêa koêku” kôe. *Sáramu 8.4-6*

Koeku itúkeovo xâne poréxo Itukó'oviti éxea koêku ne uhá koeti koekúti yara kúveu mêum, ako ápahuina koekúti ákoti exêa koêku. Itea yara koeku kó'oyene, avo naíxa úti kó'ieaneyey ne xâne éxeahiko koêku ne uhá koeti koekúti. ⁹Itea noíxoane úti ne Jesus ikálihuxopeovo ya ánuhiko, ya ákoti axu'ína káxe, motovâti ivókinovo uhá koeti xâne ya seánakoake Itukó'oviti, motovâtimaka itúkeovo êno hána'iti teyonéti vo'oku tiveko kixókonoku ivokínovovi. ¹⁰Yoko Itukó'oviti, enepone pahúkoti ápeyey uhá koeti koekúti, motovâti itúkeovo ikó'itukeune, koati énomone motokêa ímotokenaxey Jesus, evékoati kotívetike, motovâti itúkeovo itoti tarú'uxey uhá koeti koekúti, koeku itúkeovo énomone kousókinovi oxene víteova ne pahúnevo úti. Yoko kixínoakeneyey Itukó'oviti, koati iseópoti ákoti yumaxápu po'ínuhiko xe'éxapo xokóyoke, xoko êno unako kóyeku vanúkeke.

¹¹Vo'oku enepone Jesus, enepone kasasá'ikopoti xâne ya pahúnevo, koánemaka ne uhá koeti xâne kasása'upoy, póhutinehiko Há'a. Énomone ákoino teína Jesus íhaxey koati po'ínu neko kasása'upohiko. ¹²Yoko hara koe emó'uke Itukó'oviti vo'ókuke:

“Ngoyuhó'inoatimo ílike ne mbo'ínuhiko. Imongó'ikopitimo xapa ho'uxínovoti ílike” kôe, koyíhoti koeku yuho Jesus xoko Há'a. *Sáramu 22.22*

¹³Ina koemáka po'íke, kixotímaka koeku Itukó'oviti:

“Énomonemo nguvóvo” kôe. *Izâiya 8.17*

Ina koe'íkomaka:

“Anéyem kó'oyene, yóko'ohiko ne kalivôno poréxonuke Itukó'oviti” kôe. *Izâiya 8.18*

¹⁴Enepone kalivôno, kíxone, koeku itúkeovo xâne apêti mûyo yoko itína, kúteanemaka koeku Jesus enepo ikútipasikoponovo xâne. Ápe mûyo kuteâti mûyo nekôyohiko, motovâti uké'exopea xunako Ndeâpu, enepone omâti ne pevóti yara kúveu mêum yanekôyoke. Yoko uké'exopane yaneko ivokóvo kuruhúke. ¹⁵Yanê'e, koítova Jesus ne xanéhiko, enepone uhá koeti kutipasí koeti ákau Satánae koeku ixómoyey pikóhiko ivókeovo. ¹⁶Koati iyúseoti ákoyey itúkapu ánuhiko huvó'oxopono ne Xe'exa Itukó'oviti, itea itúkeovo amósenopono Ábraum ne huvó'oxoponone. ¹⁷Énomoneikopo kónokino eópey Jesus kuteâti veópone, uti po'ínuhiko, ya uhá koeti koekúti, koeku véke kuteâti vékoku úti. Kó'inokeneyey motovâti itúkeovo koati Payásoti Sasedótina úti, koati seánati, motovâtimaka kúveovokono yaneko itúkeaku itúkexeyey Itukó'oviti, koane motovâti poréxopey ésa'i pahúnevo xanéhiko. ¹⁸Yoko vo'oku vékeane êno kotíveti koekúti yanekôyoke, koane

vo'oku tarú'uxeane neko kotíveti
hixópeokonoke, koati motovâti
huvó'oxeamaka ne xâne hixopókonotiko
kó'oyene, enepohikone vekotí'iko
kotívetike koekúti.

Jesus payasô yane Muíse

3 Itínoe mbo'ínu kasása'iupone
Itukó'oviti, koane iháxiu
yonópeamakamo vanúkeke, itíkinapihi
iséneu koêku ne Jesus, enepone
Ápostulu, páhoe Itukó'oviti koyúhoyea
emó'u, koáne ne koati Payásoti Sasedóti
ya hó'eke úti. ²Enepone Jesus, koati
kuvovóneti, kousókoati ne páhoenoa
Itukó'oviti itúkea, enepone noivókoxoati
itúkea ne itukéti, kuteâtímaka koeku
itúkeovo kuvovóneti ne Muíse ya
kóusokea ne ítukexeake Itukó'oviti
ya xapákuke xanena Itukó'oviti.
³Itea enepone Jesus, koati motokeâti
yupíheovo iháyu'ikeokono ya Muíse,
kuteâti koeku itúkeovo koexépukoti
péti motokêa yupíheovo iháyu'ikeokono
yane péti koéxepoe. ⁴Yoko uhá koeti
péti, anêko itukoâti. Itea poéhane
Itukó'oviti itukôa ne uhá koeti koekúti.
⁵Eneponeko Muíse, koati kuvovóneti
ya kóusokea ne ítukexeake Itukó'oviti
xapákuke xanena Itukó'oviti. Koati únati
ovoxe Itukó'oviti nê'e, epó'oxo koeku
kó'iyeaneye, koati okovóxinoveati
koêku ne koekútihiho koyuhóvotikomo
ya káxehiko keno'ókoti. ⁶Kene Kristu,
haina pohúneti ovoxéti kuteâti koeku
Muíse kousókoti hó'exeokonoke itúkea
óvokuke Itukó'oviti, itea koati heu-heú
kixoâti Kristu éxea koêku neko óvoku,
vo'oku itúkeovo koati Xe'exa Itukó'oviti.
Yoko utíne neko óvoku Itukó'oviti,
éxeake koêku ne Kristu, enepo vatiú'i
ikéneke, hákotímaka kamuyá'iko
uti visóneu kúxoixea úti, tukú koeti
hunókokuke, ne véxone kóusokeovomo
ya xokóyoke.

Kíxoaku úti vitóponea ne koati kaná'uti omómikeati pónevice Itukó'oviti

⁷Énomone kuteâti koeku yúho ne
Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti, enepone
koêti:

“Enepo kemânoe ne emó'uinopi
Itukó'oviti kó'oyene, ⁸hákone
ketiú'iki yomíxone, mará'inamo
yakútea neko yoxúnoekene
oposí'okovoti Itukó'oviti ya mêm
ákoti apêti yaneko kaxénake
hixópeokonoku” kôe.

⁹Ina koemáka ne Itukó'oviti:

“Énomone óvoheixo yanekôyo
oposí'okovonuhiko ne yoxú-
noekene, enepo hixopónuhikomaka,
noixoti ngíxoaku ngátarakea kúveu
koarenta koeti xoénae. ¹⁰Vo'oku
ákoyea akútíponu neko xanéhiko,
ene kutí'ino imaíginovati. Hara
ngôe vo'ókuke: ‘Kóyekunehiko
pahúkeovo ne isóneu. Ako akáha'a
vékea ne mani évengoaku.’

¹¹Énomone indúkino yúnzo, koati
yuhôti ákotinemo aukápapu ikéne,
yaneko ímaíginovaku. Hara
ngôe vo'ókuke: ‘Ákomo kalíhuina
seópea yane mani mboréxoake
ómomikopea’ ngoéne” kôe ne
Itukó'oviti. *Sáramu 95.7-11*

¹²Yokóhiyanavo itínoe mbo'ínu
xoko Kristu, maka hákone koené'eye
iséneu, kuteâti váhere isóneu neko
yoxúnoekene ákoti akahá'a kutípea
Itukó'oviti. Neíxapunoe mará'inamo
itévaki ne koati kaná'uti Itukó'oviti
akutêa iséneu ne isóneuhiko. ¹³Itea
ya koêkuni ké'iyineye, kéxunakakanoe
ikéneke Kristu, uhá koeti káxe, koeku
itúkeovoiko iháxoneti “kó'oyene”,
kaxénaiko Itukó'oviti iháxikea xâne
hókea. Yákoenenoe, mará'inamo ava
xâne tiú'iti omíxone xepákukenoe,
aúpu'iu ne váhere kixovókuti. ¹⁴Vo'oku

enepo vikaná'uxaxo ne kúveova úti tukú koeti hunókokuke, kuteâti kixoaku kúveova úti inâ kutipôa úti, kaha'ínepoatimo úti ne Kristu natíxokuke. ¹⁵Yoko énomonemaka kôe emo'u Itukó'oviti, enepone koêti:

“Enepo kemânoe ne emó'uinopi Itukó'oviti kó'oyene, hákonoe ketiú'iki yomíxone, mará'inamo yakútea neko yoxúnoekene opos'okovo Itukó'oviti mekúke” koêti.

¹⁶Kutí'ikopo neko opos'okovo Itukó'oviti kameáne emó'u? Hainá'ikopo uhá koêti neko xâne veyópone Muíse ukopêa Ejítu? ¹⁷Kutí'ikopomaka ímaikino ne Itukó'oviti kúveu koarenta koeti xoénae? Hainá'ikopo neko xâne pahúkenavoti, enepohikoneko ivohíkovotimaka yaneko mêum ákoti apêti? ¹⁸Yoko kutí'ikopomaka neko koyúhoino Itukó'oviti ákoyeanemo seápa yane mani poréxoake ómomikopea, yaneko apê yúho, koati yuhôti ákoti aukápu ikéne? Ako po'ínu kíxone ákoti itukápa neko xanéhiko ákoti akahá'a itúkea ne emo'u Itukó'oviti yanekôyoke. ¹⁹Noíxoaneikopo úti yuvâti ákoinoke seápahiko yane mani poréxokonoke ómomikopea. Koati vo'oku itúkeovohiko xâne ákoti akutípo.

4 Yoko véxoa ápeyea koati yuhôti, yuho Itukó'oviti ákoti aukápu ikéne, poréxamo ne xanéna seópea koane ómomikopea xokóyoke, itea neíxapunoe, mará'inamo áva xepákukenoe ákoti seapáya. ²Vo'oku ápe koyuhó'inoveati ne inámati ihíkavoti koyúhoti koeku Jesus, kuteâtímaka koeku koyúhoinokono emo'u Itukó'oviti neko izaraelíta mekúke. Itea koeku íkameokonoahiko, ako itópoinoake vo'oku ákoyea akútípoa. ³Kene úti, uti kutipoâti, vitóponoane ne vómomikopea. Yoko

énomonemaka kuteâti yuho Itukó'oviti emó'uke, enepone koêti:

“Yaneko imaínginovahiko, induko koati emo'úti ákoti aukápu ikéne. Hara ngôe: ‘Ákomo kalíhuina seópea yane mani mboréxoake ómomikopea’ ngôe” koéne ne Itukó'oviti. *Sáramu 95.11*

Énomone kôe upánini kousokeovo ukeátine inâ itukôa ra mêum neko mani ómomikopokuhiko kixínoake Itukó'oviti poréxamo. ⁴Koati usotíne vo'oku ápe yutoéti emó'uke Itukó'oviti koêku ne sétixope káxe. Hara kôe: “Ya sétixopeke káxe, ómomiko ne Itukó'oviti yane itúkea uhá koeti itukéti úseu” kôe. ⁵Ina koepómakaya: “Ákomo kalíhuina seópeahiko yane mani mboréxoake ómomikopea” kíxoá Itukó'oviti neko izaraelíta. ⁶Ako seápa neko inúxotihiko kamoâti ne únati ihíkavoti emó'uinoa Itukó'oviti yaneko mekúke vo'oku ákoyea akútípoa, itea kóyeane ápeyea po'ínuhiko xâne seopátimo. ⁷Koati kaná'uti kó'iyeaneye, vo'oku ixíkopa Itukó'oviti ya yútoeke Ndávi po'i káxe iháxoneti “kó'oyene”. Yoko enepone yútoe Ndávi, koati ênoti xoénae ikénepoke neko inúxoti yuho Itukó'oviti yaneko mekúke, enepo “kó'oyene” kôe. Énomone ne yutoéti koêti:

“Enepo kemânoe ne emó'uinopi Itukó'oviti kó'oyene, hákonoe ketiú'iki yomíxone ákoyea yakútípoa” koêti.

⁸Yoko eneponi itukapu Njozûe porexôa ne koati kaná'uti ómomikopea xanéhiko, ákoni okóyuhopa Itukó'oviti, ikénepoke kaxéna, ápeyemo ne po'ínu káxe koati vómomikopeakumo.

⁹Iyúseoneikopo poréxeakomo Itukó'oviti ne xanéna ómomikopea.

¹⁰Yoko enepone xâne itopónoati ne poréxoake Itukó'oviti ómomikopea, koati omómikopeatine ne uhá koeti ítuke, kuteâtímaka koeku ómomikopea

Itukó'oviti uséxoane neko uhá koeti ítuke mekúke. ¹¹Káxunakapuikopo úti, motovâti vitóponea ne pónevike Itukó'oviti vómomikopea, maka hákone itavókoti kuteâti koeku neko xanéhiko mekúke, vo'oku ákoyea ítúka neko páhoenoa Itukó'oviti.

¹²Vo'oku enepora emo'u Itukó'oviti, koati xúnati koáne ítoa ikó'inamakopea xâne. Heu'íneoxo ya hána'iti pirítaiu pí'âti tetúkope. Muhíkova isoneúti visóneuke ákoti po'í exoâti yoko veópone vomíxoneke, yu'óxo. Kuteâti koeku koati heú'iti pirítaiu ítea tetúkea irókokoku koane itóponea kúveuke opêti, énomonemaka koéneye xunáko ne emo'u Itukó'oviti kouhapi'ikea heú koeti koêku ne visóneu yoko vâha. ¹³Ako he'oneôvati ne Itukó'oviti. Uhá koeti koekúti, iyusé kóye xokóyoke. Uhapu'í kóyemaka ne uhá koeti koekúti nonékuke. Yoko uhá koeti úti, konokoâtimo yumópea uti Itukó'oviti vo'oku kixoku vitúkeovo yaneko káxe yuhaíkapavine.

Kóseanavi Jesus, enepone koati payásoti sasedótina úti

¹⁴Koeku ápeyea koati payásoti sasedóti oukeke uhá koeti po'ínuhiko sasedóti, enepone Jesus, Xe'exa Itukó'oviti pihópoti vanúkeke, káxunakapuikopo úti kúveova úti. ¹⁵Vo'oku enepone Jesus, hána'iti sasedótina úti payásoti ya uhá koeti po'ínuhiko sasedóti mekúke, koati éxoti kóseanayeovi ya muyá'iko úti, koáne ya uhá koeti vínixone tiú'iyea, vo'oku veko uhá koeti vékoku úti nê'e. Hixópokonomaka ya uhá koeti koekúti, itea ako pahúnevo. ¹⁶Hákoikopo teinóvo símea úti nonékuke, xoko ivátakoku natíxea, koeku ítúkeovo hána'iti koseánaviti motovâti kóseanayeovi koane huvó'oxeovi ya koêkuti kónokeaku úti.

Jesus itukóvo sasedótina úti koati payásoti yane sasedóti mekúke

5 Uhá koeti koati payásoti sasedóti, koati úkeakune xapákuke po'ínuhiko xâne motovâti inúxinoahiko ikéneke Itukó'oviti. Omínoahiko ikó'iparaxoke Itukó'oviti, koane hó'openo koépeu, ésa'í kotúyopinoa Itukó'oviti ne pahúnevohiko. ²Enepone muyá'iko xâne ákoti éxa mani nókone kó'iyea ikéneke Itukó'oviti, koáne ne pihohí koêti itavókeati Itukó'oviti, eópamaka sasedóti kuteâti muyá'iko nekôyohiko, vo'oku koatímaka xâne apêti muyá'iko nonékuke Itukó'oviti ne sasedóti. ³Énomone kónokino koépekea hó'openo, ikó'iparaxoke Itukó'oviti, ne sasedóti hiko, motovâti itúyopea pahúnevo, koánemaka pahúnevo po'ínuhiko xâne. ⁴Ako xâne noivókokoxopovoti ítúkeovo sasedóti, itea Itukó'oviti noivókokoxo, kuteâti koeku noivókokoxo Áraum mekúke.

⁵Kúteanemaka koeku Kristu, haina énomone kapayásokopovo ítúkeovo sasedóti, koati payásoti ya uhá koêti, itea Itukó'oviti kixoáneye, enepone kixoâti:

“Iti koati nje'éxa. Kó'oyene indúkopovone yá'a” kixoâti. *Sáramu* 2.7

⁶Yoko po'íke yutoéti emó'uke Itukó'oviti hara koémaka:

“Itínemo itukóvo sasedóti ákotinemo hunókoku, kuteâti koêku ne Meuk-izedéki” kôe. *Sáramu* 110.4

⁷Koeku óponea yara kúveu mêum ne Jesus, koati kohonókoti emó'u vo'oku tiveko isóneu enepo ítúko orásaum, koane írihikovomaka ho'ouke épemea Itukó'oviti, poéhane motovâ koíteova ya pevóti. Epó'oxo kámoa Itukó'oviti vo'oku ítúkeovo koati kuri'ókovati Jesus. ⁸Yoko upánini ítúkovo koati sasá'iti Xe'exa Itukó'oviti nê'e, kóyeane ítúkeovo

vo'ókuke ne kotíveti koekúti vékoku itúkinovo kutípoti, koane éxotimaka itúkea ahá'inoa Itukó'oviti ya uhá koeti koekúti. ⁹Epó'oxo vekoâne Jesus ne uhá koeti kó'iyevoku koekúti, nókone vékea, yane kóusokinovi oxene ví-teova ne pahúnevo úti, motovâti ákoyea hunókoku ovópea xoko Itukó'oviti ne uhá koeti xâne kutipoâti, enepohikone itúkoti páhoenovi vitúkea. ¹⁰Vo'oku noí-vokoxoa Itukó'oviti yanekôyo itúkeovo koati payásoti ya uhá koeti sasedóti, kuteâtímaka kixoku koeku Meukizedéki mekúke.

Enepone kutípoti Jesus xapákuke júdeuhiko, ôriti ukóponea ikéneke

¹¹Enó'iko mani yunzó'inopinoe vo'ókuke ra kixovókuti, itea tiú'iti ngoúhapu'ikinopea vo'oku ôritinoe kitípi. ¹²Mani motovâtine itúkeovo itínenoe ihíkaxo po'ínuhiko xâne, vo'oku kali enó'iyeanne ike hekópine Kristu, itea kénokoikonoe koyuhópinopeati neko inúxotihiko fhikauvi emo'u Itukó'oviti. Kutí ké'ikonoe kalivôno ohíkotiko, ya koêkuni itíkivo xâne nikoti koati nikokónoti, nika úsotine xâne. ¹³Itea uhá koeti xâne ákoti ukapána ikéneke Jesus, enepone kutí koeti kalivôno ohíkotiko, iyúseo ákoyea koati ukóponea yane kaná'uti kixovókuti fhikaxeovike emo'u Itukó'oviti, koane iyúseo kutí kó'iyeko kalivôno. ¹⁴Enepone koâti nikokónoti, poéhane úsotine xâne motovâ níkea, koáhati exó'okovatine níkea. Kúteanemaka koêku ne xâne ukopónoti ikéneke Itukó'oviti, koati exoâtinehiko koêku ne únatinoe koekútihiko, koáne ne koekútihiko ákoti aunáti.

6 Hákoneikopo itukovo pohúneti neko inúxotihiko véxone yane ihíkauvoti, fhikaxeovike Kristu, vóvoheixo. Itea vukápanane ikéneke Kristu, motovâti vitóponea kuteâti

itóponone xâne úsotine ikéneke. Ákone okónoko keyúhopinokonoa neko koâti inúxotihiko ihíkauvoti, véxone xoko Kristu, kuteâti koeku kónokea vikótivexea visóneuke ne váherevoko úti koane kuríkopea úti, koane kónokea kuríkopeamaka úti kúxoti vitúkeovo mani iyonópoviti ipihóponovokutike, yoko kónokeamaka kúveovo uti Itukó'oviti. ²Ákomaka apásika keyúhopinokonoamaka ne ihíkauvoti koyúhoti kixoku koeku áhikeovo xâne ikéneke Itukó'oviti, yóko'o ne ípiheokonono vo'úti tutíkuke ovoxe Itukó'oviti haxakínokonono itúke Itukó'oviti, koánemaka ne ihíkauvoti koyúhoti koeku exépuhikopea ne ivokóvoti, yóko'omaka ne ipíhohonopemo Itukó'oviti ákotinemo hunókoku. ³Itea kaúkapanapu úti ikéneke Vúnae. Yoko énomonemo vitúko ya seánakovike Itukó'oviti.

⁴Kene ne xâne kouhápu'ikokonoti isóneu yanekôyo vo'oku itúke Itukó'oviti, namo kó'eye koêku? Énomone ne xâne namukoâtímaka ne íparaxeovike Itukó'oviti ukeâti vanúkeke, ovo'ó koékumaka ne Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti. ⁵Énomone ne xâne eopâtímaka ya xokóyoke unako koêku ne emo'u Itukó'oviti, koáne ne xunako Itukó'oviti veínoakemo nê'e natíxea natíxokuke káxehiko keno'ókoti. ⁶Enepo puvapâhiko ne hó'e úti koane aukápanu ikéne koeku hokópea kúxoti hó'e, ákone oxéne ikó'inamakopeokonono, vo'oku koati kutí koeti kuruhúxopotinemaka Xe'exa Itukó'oviti ya xokóyoke, yoko koati porexoâti ne Xe'exa Itukó'oviti itúkeovo koémoke'eu uhá koeti xâne noixoâti.

⁷Noixó íxea ne itátane poké'e. Enepone poké'e siukoâti ne úko ixómoti irikóva, koane porexópati únati nonéti, ehópo ne ko'itúkeati, koati únati koêku opékuke pe'u vo'u Itukó'oviti.

⁸Itea enepone poké'e póhutine tôte poréxo yoko po'i úhiti ka'aveti ákoti aunáti, koati ákoti kuxokónoti ukeâti, epó'oxo ákone ahíkapu váhere kixókonoku. Koáne ya hunókokuke, oro'ókokonotimo.

Konókoti kóxuna'ixeovo ikéneke

Kristu ne kutipoâtihiko.

⁹Kene itínoe ákoti omotóva ongóvo, upánini kó'ieane ye yunz'ónopimeku, koati ngutipoâti ákoyeamo yákoeneno-ye koane ngutípoamaka unátiyeamo kixeku héki Kristu kuteâti kixoku itúkeovo ne xâne koati kóitovone Kristu. ¹⁰Koati ponóvoti ne Itukó'oviti. Ákomo kalíhuina inótóyeova okóvo ne kixeku ke'ítukeino, koánemaka ne ákoyea omótova yokóvo, iyúseoti ya kixeku hivó'oxi po'ínuhiko kasása'iupo Itukó'oviti. Yoko anéyeiko hivó'oxinoe.

¹¹Koati ngaha'aínopitinoe kéyeyikoneye kóxuna'ixivo ikéneke Itukó'oviti, péhuti-noe, tukú koeti hunókokuke, motovâti itéponixo kíxoixone xoko Itukó'oviti, enepone yéxone kóusokeovomo.

¹²Ngaha'aínopitinoemaka ákoyea yáhuleke. Hékamaka kixoku itúkeovo ne xâne koati kuvóvoti Itukó'oviti, enepohikone ákoti kamuyá'ika isóneu ikéneke Vúnae, kutí'inoke itopónoati ne yuhó'ínovi, enepone koati yuhôti ákoti aukápapu ikéne.

Koati kaná'uti itúkeamo

Itukó'oviti ne yúho

¹³Yaneko mekúke enepo itukínoa Itukó'oviti koati yuhôti ne Âbraum, koati iháne veínoa Itukó'oviti ikána'uxeaxo neko yúho, vo'oku ákoyea po'i ihâe payásoti yane íha. ¹⁴Hara kíxoa: "Indukínopitimo únati epó'oxo mborexoâtimo yupíheovo ukóponea ne yamósenoponomo" kíxoane. ¹⁵Yane xu'ikénene, enoné'e kúxoixea Âbraum neko kixínoake Itukó'oviti ákoti

imaxovó ixâ, kóusokino a Itukó'oviti neko yuhó'ino. ¹⁶Xapákuke xâne yara kúveu mêum, íha koâti payásoti veínoa enepo kahâ'a éxokea kaná'uyeaxo ne yúho. Yane koati konokoâti itúkea neko yúho, epó'oxo ákone ixomo yumapákaka koeku kó'ieane ye.

¹⁷Koánemaka ne Itukó'oviti, koati ihákene veínoa éxokea kaná'uyeaxo ne yúho, kaha'âti kóxunake xapa namukópathikomo kíxone neko yúho, itúkeovo koati kaná'uti kixovókuti ákoti omotóva ípokeovo. ¹⁸Yoko anêko pí'âti koekúti ákoti ipakápu, enepone yuho Itukó'oviti, koati yuhôti ákoti aukápapu ikéne, koánemaka ne íha, veínoake Itukó'oviti ikána'uxeaxo. Aínovo éxokovike Itukó'oviti ákoyea semékekexa. Koati énomone porexó'ovi kutípeaxo úti kóusokeovomo ne kixínovike Itukó'oviti, kutí'inoke vitopónoatimo ne kúxone úti xokóyoke, uti kohó'iti xokóyoke.

¹⁹Yoko enepone kúxoixone úti, véxone kóusokeovomo, koati kótiu'ikovope úti ikéneke Itukó'oviti. Ákomo ípakapu. Títíu-títíu kóye, vo'oku hanekóxopo sasá'itike óvoku Itukó'oviti vanúkeke, enepone kixó'ekinovike ne Kúveu Koati Yupihóvoti Sasá'iko akéneke ne kopópoti váhere ya hána'iti imokóvokuti. ²⁰Yoko koati énomone yonópo ne Jesus, inuxópinovitine xoko Itukó'oviti, kousókopinovitinemaka vóvokuya, vo'oku itúkeovo sasedótina úti, koati payásoti ya uhá koeti po'ínuhiko sasedóti. Yoko ákomo hunókoku itúkeova, kuteâtimaka koêku neko Meukizedéki mekúke.

Koati kixó'êkinoviti

Kristu neko Meukizedéki

7 Eneponeko hóyeno mekúke koéhati Meukizedéki, natina pitivóko koéhati Sálem. Koatímaka sasedóti nê'e, epemínoti xanéhiko xoko Itukó'oviti,

enepone Vúnae koati payásoti ya uhá koêti. Enepo ukopêa xapa isukókoti ne Âbraum yaneko koepékexopono nâtihiho, okótumonexopa Meukizedéki. Ina epemíno Âbraum unako koêku xoko Itukó'oviti. ²Ênomonemaka poréxo Âbraum ndîzimuna, póhuti yane uhá koeti yehí koeti êho xapa isukókoti. Yoko ápe kixó'ekone îha ne Meukizedéki. Inúxotike “nâti koati ponóvoti kixoku itúkeovo” kixó'eko. Kene ne po'î îha, natina Sálem koêti, “nâti omínoti xanéna unako koêku” kixó'ekomaka. ³Ako exeâti há'a koane êno yoko oxúnoekene neko Meukizedéki. Ákomaka exeâti koeku tûri koane hunókoku. Yane koati kuteátine Xe'exa Itukó'oviti, vo'oku ako hunókoku itúkeovo sasedóti.

⁴Imáko itúkinovo koati hána'iti teyonéti neko Meukizedéki! Vo'oku enepone Âbraum, upánini itúkovo turi uhá koeti voxúnoekene, kóyeane poréxea ndîzimuna xoko Meukizedéki ukeâti uhá koeti neko koati únatinoe koekúti êho xapa isukókoti. ⁵Yoko enepohikone hóyeno, noivókoeti itúkeovo sasedóti ya xapa amósenoxapa Lévi, pahúkoa Ponóvoti Kixovókuti yútoe Muíse namúkea ndîzimuna po'ínuhiko xâne, upánini itúkovo ainóvoti iyéno, póhutine úkeaku xoko Âbraum. ⁶Kene eneponeko Meukizedéki, haina ukeâti xoko Lévi kuteâti po'ínuhiko sasedóti, itea kóyeane namúkea ndîzimuna Âbraum yanekôyoke. Ínamaka epemíno Âbraum unako koeku xoko Itukó'oviti, upánini itúkovo hána'iti teyonéti ne Âbraum, koane énomonemaka itúkinova Itukó'oviti koati yuhôti ákoti aukápapu ikéne. ⁷Yoko koati iyúseoti koêku ne xâne epemínoti po'ínu unako koeku xoko Itukó'oviti, itúkeovo payasóne yane xâne épeminoke. ⁸Enepohikone sasedóti yara koeku kó'oyene namukoâti

ne ndîzimu, aínovo xâne konókoti vékea pevótike. Kene Meukizedéki, enepo koyuhó'iyea emo'u Itukó'oviti koêku, haina ivókeovo koyúho, itea koati koyúhosi kixoku ápeyean ne Meukizedéki. ⁹Mani motovâti koyúhoyeovo itúkeovo Lévi, enepone namúkoti ndîzimuna iyénoxapa, itukóvomaka poréxoti ndîzimuna yaneko porexôa Âbraum ne ndîzimuna xoko Meukizedéki, vo'oku kutí kôe Lévi porexoâmaka ya xoko Âbraum, ôxu. ¹⁰Yoko ávo neko Lévi yaneko okotúmonexo Âbraum ne Meukizedéki, itea kóyeane kutí kó'iyea apétine yanekôyo vo'oku xoko Âbraum úkeaku neko Lévi.

Pó'iti koêku itúkeovo sasedóti ne Kristu yane po'ínuhiko sasedóti

¹¹Yaneko mekúke porexôa Itukó'oviti ne Ponóvoti Kixovókuti yútoe Muíse, pahuko turíxeovo ápeyean sasedóti kousókoati neko koekúti yutoxóvoti yane Ponóvoti Kixovókuti. Koyúhoamaka Itukó'oviti kónokea itúkeovo xapa amósenopono Lévi úkea ne sasedótihiho, turíxeovoti xoko Âbraum, úkeaku ne uhá koeti sasedóti. Itea enepone sasedótihiho, amósenopono Lévi, eneponi omotóva ponópea xâne nonékuke Itukó'oviti, ákoní apásika ápeyean inámati sasedóti kuteâti Meukizedéki, ákoti itukapu amósenopono Âbraum. ¹²Yoko koeku esá'ikeovone kixoku ápeyean sasedóti, kónokomaka esá'ikeovo ne ponóvoti kixovókuti koyuhó'iyeani koêku. ¹³Vo'oku enepone Vúnae Jesus, kixínokonoke ra koekútihiho, haina ukeâti xoko iháxakoku Lévi. Pó'iti itukoâti ámoripono. Yoko yane iháxakoku úkeaku, ako ápahuina sasedóti yuhó'ixoati ne áta, oró'okovoku hó'openo ikó'iparaxokonoke Itukó'oviti. ¹⁴Vo'oku koati iyúseoti itúkeovo xoko

iháxakoku Njúda úkea ne Vúnae Jesus. Kene ako okóyuhua Muíse yútoeke ápeyemo sasedóti ukeâti xoko iháxakoku Njúda.

¹⁵ Kó'oyene, inamá'axone iyusêo koêku, vo'oku ápeyeane inámati sasedóti kuteâti koêku Meukizedéki.

¹⁶ Yoko enepone itúkeovo sasedóti, haina yutoéti kuteâti koeku yútoe Muíse imótokenaxoa itúkeovo sasedóti, itea enepone itúkeovo ákoti hunókoku ápeyea, énomone imótokenaxoa itúkeova. ¹⁷ Énomonemaka kuteâti kó'iyea ya emó'uke Itukó'oviti xoko kó'iyekau:

"Ítínemo itukóvo sasedóti ákotinemo hunókoku, kuteâti koêku ne Meukizedéki" kôe. *Sáramu 110.4*

¹⁸ Uké'exopa Itukó'oviti neko kúxoti kixovókuti ákotine xunáko, ákotinemaka koati itópoinoke xâne.

¹⁹ (Vo'oku enepone kúxoti kixovókuti yútoe Muíse, ako ápahuina koekúti ítone ponópea.) Itea anéye kixovókuti unatíne kó'oyene, enepora hána'iti kúxoixone úti xoko Itukó'oviti, véxone kóusokeovomo, porexó'oviti vahí'okeova.

Poéhane Kristu itukóvo sasedóti, poéhanemaka itukóvo únati

²⁰ Yoko enepone itúkeovo sasedóti ne Jesus, ihákene ímoa Itukó'oviti éxokea kaná'uyeaxo ne yúho kó'iyeanemoye. Kene ne po'ínuhiko sasedóti, ako íxinaneye Itukó'oviti ne yúho inâ itukóvonehiko sasedóti. ²¹ Itea pó'iti koêku ne Jesus, vo'oku koati ihákene ímoa Itukó'oviti koyúhoyea itúkeovo sasedóti ne Jesus. Hara koe yútoe ne koyuhó'iyekau:

"Íhákene ímoa Vúnae éxokea kaná'uyeaxo ne yúho. Ákomo ípaka isóneu. Hara kôe: 'Ítine sasedóti ákotinemo hunókoku'" kôe. *Sáramu 110.4*

²² Vo'oku kixínokononeye ne Jesus, iyúseo itúkeovo vo'oku Jesus kóusokinokono úti inámati kixovókuti itúkeinovike Itukó'oviti ya xokóyoke. Yoko unatíneoxo nê'e yane kúxoti kixovókuti itúkeinokono xâne mekúke.

²³ Enepo kutí'inoke koati opófkovoti ne sasedótihiko mekúke, koati vo'oku ápeyea hunókoku itúkeovo sasedóti enepo ivokóvo. ²⁴ Kene Jesus, vo'oku ákoyea uké'eyekau, ákomo hunókoku itúkeovo sasedóti. ²⁵ Énomonemaka kutí'ino motovâti kóíteovo póhutihiko xâne ahi'ókovoti Itukó'oviti, koane íseopea vanúkeke ákotihiko pahúnevo, ainóvotimaka koati sasá'iti. Yoko vo'oku ákoyeanemo hunókoku ápeyea ne Jesus, ákomo hunókoku ne épeminohiko kóitovone xoko Itukó'oviti.

²⁶ Koati motokeâti itúkeovo sasedótina úti payásoti ya uhá koêti ne Jesus, vo'oku itúkeovo koati sasá'iti, ákotimaka óvaku váhere isóneu, koane ákotimaka pahúkeovoku. Ya sasá'ikoke, ákomaka malíke'eka kíkoku itúkeovo xâne pahukóvoti. Koane énomonemaka kapáyasoko Itukó'oviti oúkeke uhá koeti vanúkeke. ²⁷ Ákomaka okónokoa Jesus ómea hó'openo ikó'iparaxoke Itukó'oviti uhá koeti káxe, kuteâti kíkoku po'ínuhiko koati payásoti sasedóti. Enepone po'ínuhiko sasedóti, koati porexópotihiko ésa'i pahúnevo inúxotike, ina porexópomaka ésa'i pahúnevo xanéhiko. Kene Jesus, yaneke ivokóvo kuruhúke, itukópovone ikó'iparaxoke Itukó'oviti vo'oku pahunévoti, poéha itúkoa ne itukéti, ákone káyuxa. ²⁸ Yane Ponóvoti Kixovókuti yútoe Muíse, enepone xâne noivókoeti itúkeovo koati payásoti sasedóti, aínovone kuteâti po'ínuhiko xâne apêtimaka muyá'iko nonékuke Itukó'oviti. Itea ikéneke yutóxea Muíse ne Ponóvoti Kixovókuti, koyúhoya Itukó'oviti itúkeovo koati payásoti

ákonemakamo imbíhapana vo'oku váherehiko ítuke, koane ákonemo puyákapanapa ongóvo neko pahúnevohiko” kôe ne Itukó'oviti.

Njerémiya 31.31-34

¹³Koeku koyúhoyea Itukó'oviti ápeyea inámati kixovókuti ítukeino xanéhiko, iyúseo yékotixeaneko inúxoti kixovókuti ítuke. Yoko koeku yékotixeaneko koane ipúpa'ixeaneko, koati kahá'atine uké'epea.

Ako xunáko ne yútoe Muíse kasása'ikopea xâne hokoâti

9 Eneponeko inúxoti kixovókuti ítukeino xâne ne Itukó'oviti mekúke, ápe sasá'iti yutoéti, nókonehiko hókea, koane ápemaka koati sasá'iti ovokúti yâye yara poké'e ho'úxinovaku xâne ne ítuke Itukó'oviti. ²Enepone pétiihaxoneti tabenáku, p'á iháxakoku kúveu. Enepone inúxoti iháxakoku, “Sasá'iti Kúveu” íhaxeokono. Ápe íhaku yúkuya, koane mēsa, koane ápemaka paúm-ya, íparaxokonoke Itukó'oviti. ³Ina apē koati kopópoti váhere ipixoâti ne po'i kúveu, ákoti itukápa ipixoâti ne inúxoti kúveu xoko páhapetea. Akéneke neko koati kopópoti váhere, ápe ne íhaxoneti “Kúveu Koâti Yupihóvoti Sasá'iko”. ⁴Enepoyane kúveu, ápe íhaxoneti áta, ainóvoti ôro parápu'i, oró'okovoku ísensu, enepone êno úheti íhópune íparaxokonoke Itukó'oviti. Ina apémaka káxau, ainóvotimaka ôro parápu'i, kixo'êkoti ápeyea yuho Itukó'oviti ítúkinoamo únati ne xanéna ítukēa neko páhoenoa. Ya kúveuke ne káxau, ápe póte ôro, unákovoku mána. Ina apémaka neko puló'ina Áraum, eneponeko kóhiúpoti yanekôyo, yóko'o neko pi'âti pe'u mopô, yutóxovoku ne Ponóvoti Kixovókuti yútoe Muíse. ⁵Oúkeke êxe ne káxau, ápe okovo kerúbim, enepohikone kutí koeti ánju kixo'êkinoveati ne êno úhe'ene

Itukó'oviti apētiya. Kene kēvi ne kerúbim, rama'ú kíxea êxe ne káxau, óvoku épemokonoku Itukó'oviti kotúyopea pahúnevo xâne. Itea haina oránane kó'oyene uha-uhá ngíxea ngoyúhoyea koēku ra koekútihiho.

⁶Yoko ike kóusokinevo uhá koēti ra koekúti mekúke, ápe sasedótihiho urúkovati ne inúxoti kúveu uhá koeti káxe, kousókoponoti nókone ítúkea ya hó'êke. ⁷Kene ne p'ápe kúveu, enepone íhaxoneti “Kúveu Koâti Yupihóvoti Sasá'iko”, poéhane ne koâti payásoti ya uhá koeti sasedóti urúkova. Yoko poéha úrukova ya xoénae. Kónokomaka ómea itina hó'openo koépeu, ikó'íparaxoke Itukó'oviti, ésa'i ítúyopea pahúnevo yoko pahúnevo ne po'ínuhiko xâne.

⁸Kahá'ainovea Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti véxea yara koekúti ávovea imíhe'akina xâne ne kutí koeti Kúveu Koâti Yupihóvoti Sasá'iko vanúkeke ya koeku ápeyeako yara poké'e ne inúxoti pétii, óvoku Itukó'oviti, enepone tabenáku. ⁹Enephikone koekúti mekúke, ikó'íparaxokonoke Itukó'oviti, koáne ne hó'openo oró'okinokonoke, ésa'i ítúyopea pahúnevo xâne, ápe éxokovike yara káxehiko símokune úti kó'oyene. Énomone ákoyea xunáko nekóyohiko kasása'ikopea isóneu xâne iko'íparaxoti Itukó'oviti koekúti kuteâti. ¹⁰Vo'oku áinovovo kixovókuti íhae yâye yara kúveu mēum, koyúhoti koeku níkokónoti, yoko ekâti yoko kixoku koeku kipó'íkeovo koekúti ya hó'êke xâne enepo kasása'ikovo. Koekútihiho kuteâti nê'e, áinovovo nokonéti hókeokono tukú koeti kaxena ikó'inamakopeokono ra kixovókuti.

Poéhane ítuke Kristu ya kuruhúke motovâ kotúyopea pahúnevo xâne

¹¹Itea simóne ne Kristu, enepone koâti payásoti ya uhá koeti sasedóti, enepone exoâti koēku ne únatinoo

vípara xoko Itukó'oviti yara koeku kó'oyene. Kene ne tabenáku kixonéti, enepone ópoku Kristu éxea koeku ítuke Itukó'oviti kó'oyene, koati yupihóvotine unáko koane sasá'iko yane po'i péti, vo'oku haina ítuke vo'u xâne. Koane hainámaka kixovókuti íhae ra kúveu mēum. ¹²Yaneko seopóne ne Jesus nonékuke Itukó'oviti, koati uséxotine ítuke. Yoko seopāneya, hane koéneye kuteati koēku urúkova sasedóti nóvo neko Kúveu Koāti Yupihóvoti Sasá'iko. Ako ixomo kayúxapu ítukea kuteāti koēku ne po'ínuhiko sasedóti. Hainámaka itina vāxikita yoko itina xe'exa vāka ikó'iparaxo Itukó'oviti, itea koati itínane ikó'iparaxoa yaneko koitóvovi ya pahúnevo ūti, porexó'oviti apéyeati ákotinemo hunókoku xoko Itukó'oviti. ¹³Itukovo motovāti sasá'ipea nóvo ne xâne nonékuke hó'e vo'oku ítukeovo óvo'ikone itina vāxikita yoko itina tūru ikó'iparaxo Itukó'oviti, koane vo'ókukemaka épouxa ne oró'oeti inámatiko vāka kásapu'ikeake, ¹⁴ínapoxo ne itina Kristu. Koati xunáko Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti, enepone ákoti uké'eyeaku, kurí'okopeovo Itukó'oviti ne Jesus, enepo porexópo ésa'i pahúnevo ūti. Yoko ako ápahuina óvaku isáyunevo nē'e. Koati yupihóvoti xunáko ne itina Jesus kasása'ikopea visóneu koane koíteovovi ya kúxoti kixoku vitúkeovo, enepone mani iyonópoviti ipihóponovokutike, koane anēkomaka xunáko poréxeovi hokópea ūti ne koati kaná'uti Itukó'oviti.

¹⁵Koati énomone itúkinovo xoko Kristu usó'iyea ne inámati kixovókuti ítukeino xâne ne Itukó'oviti, motovāti itóponea iháxiupohiko Itukó'oviti neko kixínoake Vúnae, enepone koati yuhóti ápeyemo unako koépoku xâne ákotinemo uké'eyeaku. Koati motovāti kó'iyeaneye vo'oku ivókeovo Jesus

kotuyôpinoati pahúnevohiko. Yoko enepone pahunévotihiko, énomone kutí'inoke mani ipihópokonoti ne xâne koeku óvea opékuke xunáko neko inúxoti kixovókuti ítukeino Itukó'oviti ne xâne nóvo.

¹⁶Noixó íxea yarā'a. Enepo apē yutoéti koyúhoti iha xâne namukópatimo ítukevo ne xâne ivokóvoti, konókoti ivókeovo únae inúxotike motovāti ápeyea namukópeati ítukevo. ¹⁷Póéhane ivokóvone ne únae, ina motovā kóúsokeovo neko yutoéti koyúhoti iha xâne namukópeatimo ne ítukevo. Itea ya koeku ávovea ivákapu únae, koati ákoti oxéne kóúsokeovo neko yutoéti.

¹⁸Énomonemaka kónokino ápeyea ivokóvoti koane ovokóvoti itína yane inúxoti kixovókuti ítukeino Itukó'oviti ne xanéna, motovāti ikána'uxeokono.

¹⁹Yoko ikénepoke, koyúhoinoa Muíse ne uhá koeti xanéhiko mekúke, páhoenoa Itukó'oviti hókea, enepone heú koeti yutoxóvoti ya Ponóvoti Kixovókuti yútoe. Yane ina véyo itina xe'exa vāka yoko itina vāxikita, koépeu, anahíxovoti úne, ina kasahēa oúkeke ne koyuhópeti yutóxovoku ne Ponóvoti Kixovókuti. Hane veínoa kásaheyea evo'i su'úso homoxóvoti ya harará'iti. Yoko ika'ákovotimaka nē'e ya kirípuhike kali káva'o nonéti iháxoneti isôpo. Haina póhutine ne koyuhópeti kásaheo, itea kásaheamaka xapákuke uhá koēti neko xanéhiko. ²⁰Ina kôe ne Muíse: "Enepora íti, koati ikaná'uxoati ra kixovókuti ítukeinopi Itukó'oviti, enepone páhoenopinoe héki" koéne.

²¹Kúteanemaka kíxoaku Muíse kásaheyea íti kúveuke ne péti, enepone tabenáku, óvoku Itukó'oviti, koane oúkeke uhá koeti sasá'iti ko'itúkepeti kúveuke ne péti. ²²Kalíhanini heú kó'iyea koekúti sasá'ipea ya íti kuteāti koeku kó'iyea ya Ponóvoti Kixovókuti

yútoe Muíse. Poéhane ya óvokeovo íti motó'iyeeva itúyopea pahunévoti.

**Kristu kotuyôpo pahúnevo úti
yaneko ivokínovovi**

²³ Enephikone koekúti kixo'êkinoveati ne koati kaná'uti kixovókuti ovotíya vanúke, konókoti itúkeovo ya itina hó'openo, ikó'iparaxokonoke Itukó'oviti, kasása'ikopeovo, itea enepone koati kaná'uti kixovókuti ovoti vanúkeke, opósiko koekúti koati únati yane itina hó'openo. ²⁴ Vo'oku haina pétí kuteâti ítuke vo'u xâne úrukopovo ne Kristu, pétí kuteâti ne tabenákulu kixo'êkinoveati ne kaná'uti óvoku Itukó'oviti vanúkeke, itea koatíke vanúke úrukopovo ne Kristu epemínoviti Itukó'oviti. ²⁵ Ákomaka káyuixapu ne Kristu poréxopea ésa'i pahunévoti. Haina kuteâti ítukovo ke ne koati payásoti sasedóti témpuluke, enepone urúkovati neko óvoku Itukó'oviti heú koeti xoénae xoko Kúveu Koâti Yupihóvoti Sasá'iko, omoti itina hó'openo, ikó'iparaxoke Itukó'oviti. ²⁶ Eneponi akoéneye ne Kristu káyuixea ítuke, mani konokoâti enó'iyee koítóponeovo kotíveti ukeátine inâ apê ra kúveu mêm. Itea kó'oyene, simóne ne Kristu yara káxehiko tumúneke símeovo hunókoku ra mêm, yoko poéha pího ne ítuke. Ákomo káyuixa, vo'oku koati uke'éxopinoveati xunáko ne pahunévoti yane ivókinovovi, enepo porexópinovi ésa'i pahúnevo úti. ²⁷ Kene úti, uti xâne, poéha vivókovo, ínamo yuhákapakana úti vo'oku kixoku vitúkeovo. ²⁸ Énomonemaka koéneye ne Kristu. Poéha ivókovo motovâti kotúyopino pahúnevo ne ákoti yumaxápu xâne yara kúveu mêm. Ákomo káyuka ítuke. Yane kayukópovotimo ne Kristu, itea hainá'ikomo kayukópinovoti

kotúyoponea pahunévoti, itea koati veyopónoatinemo ne xanéhiko noiméxopati koane omopâtinehikomo xoko Itukó'oviti.

**Yupihóvoneoxo unáko ne kixovókuti
ítukeinoviti Itukó'oviti xoko Kristu**

10 Enepone Ponóvoti Kixovókuti yútoe Muíse, haina ominó'veati neko koati únatinemo koekúti koúsexinovikene Itukó'oviti, vitópononemo káxehiko keno'ókoti, itea pohu okovóxinoveati neko koati kaná'uti koekúti. Yane ákoxo xunáko nekôyo kasása'ikopea xanéhiko omínoti Itukó'oviti ikó'iparaxoake, kuteâti páhoenoa yútoe Muíse ítúkea. Koáhati xoénae, xoénae kónokea káyuixeahiko ómea neko koekúti ikó'iparaxoke Itukó'oviti vo'oku pahúnevo. ² Eneponi hákoti konokôa káyuixeahiko, mani okotíne ómea, vo'oku mani sasa'ípotine ya pahúnevo ya póhuti pího, ákoti okonókoa káyuixea, koane ákoni ixomo inixápapu ítúkeovo pahukóvoti. ³ Itea vo'ókuke neko ikó'iparaxoke Itukó'oviti ómonehiko, ene kutí'ino puyakóponovatihiko okóvo ne pahúnevo uhá koeti xoénae. ⁴ Vo'oku koati ákoti xunáko ne itina túru yoko itina váxikita kotúyopea pahunévoti.

⁵ Énomone ápeino yuho Kristu yaneko simôa ra kúveu mêm, enepone koêti:

“Iti Itukó'oviti, haina isoéti hó'openo, ésa'i ítúyopea pahunévoti kehá'a, koane po'ínuhiko omonéti iké'iparaxokonoke, itea peréxonu ápeyea mûyom. ⁶ Ákomaka iká'elakexa yokóvo ne oró'oeti hó'openo oúke áta, koane po'ínuhiko omonéti iké'iparaxokonoke, ésa'i ítúyopea pahunévoti. ⁷ Yane ina ngôe: Iti Itukó'oviti, usó ngóye yokovóxenu. Koati nzimínoti indúkoponea yahá'inonu kuteâti koêku ne

yutoéti koyúhoti ngoêku yemó'uke yane Ponóvotike Kixovókuti yútoe Muíse” koe yúho. *Sâramu 40.6-8*

⁸ Anêko ne inúxotinovo yúho, enepone koêti: “Haina isoéti hó'openo, ésa'i itúyopea pahúnévoti kehá'a, koane po'ínuhiko omonéti iké'iparaxokonoke kuteâti. Ákomaka yakáha'a yoró'okinokono hó'openo oúke áta koane po'ínuhiko omonéti iké'iparaxokonoke. Haina énomone iko'élokexo yokóvo” koêti. (Yoko énomone kôe, upánini itúkovo ainóvoti koekúti yutoxóvoti ya Ponóvoti Kixovókuti yútoe Muíse nê'e, enepone nókone xanéhiko ikó'iparaxea Itukó'oviti mekúke.) ⁹ Ina apé'ikomaka po'i yúho ikénepoke, enepone koêti: “Iti Itukó'oviti, usó ngóye yokovóxenu. Koati nzimínoti indúkoponea yahá'inonu” koémaka. Yara yúho, iyusé kóye uké'exopeane Itukó'oviti ne inúxoti kixovókuti itukeinoke xâne, kixoku kotúyopea pahúnevohiko, motovâti ápeyea inámati kixoku koêku. ¹⁰ Yane itúkoa Kristu ne ahá'inoa Itukó'oviti enepo namukópo ésa'i pahúnevo úti ya koxé'uke kasása'ikopeovine ya pahúnevo úti. Yoko koati úsotine ne ítuke, ako apásika káyuixea.

¹¹ Uhá koeti sasedóti xapa xâne, káxe, káxe ítúkea ne sasá'iti itukéti nókone ítúkea. Êno káyuixea ómea hó'openo koépeu, ikó'iparaxoke Itukó'oviti, upánini ákoyea xunáko nê'e kasása'ikopea pahúnévoti. ¹² Kene Jesus, poéha ikó'iparaxo Itukó'oviti yaneko poréxeaku ésa'i kasása'ikopea pahúnevo úti. Yoko koati úsotine ne ítuke yanekôyo, ákone káyuixapu. Ina ivatákopo éxopeke Itukó'oviti xoko ivátakoku kapáyasokone Itukó'oviti, ¹³ kuxoâti símeovomo kaxena ítúkeovokumo koati payásoti nâti oúkeke ya uhá koeti, ipýukexeakumakamo ne uhá

koeti okopâti nonékuke. ¹⁴ Vo'oku yane póhuti ikó'iparaxoke Itukó'oviti, enepo porexópa Jesus ne ésa'i itúyopea pahúnevo úti, ponópa nonékuke Itukó'oviti ne uhá koeti xâne kasása'iuo, ákoti okonókoa káyuixea neko ítuke.

¹⁵ Yoko éxokoveamaka Sasá'iti Omíx-one Itukó'oviti kó'ieyaneye ne koekúti-hiko vo'oku hara kôe:

¹⁶ “Harâ'a ra inámati kixovókuti indukeinoamo ne xanéhiko yaneko káxehiko, kôe ne Vúnae Itukó'oviti. Imbíheatimo omíxoneke ne Ponóvoti Kixovókuti mbáhoenoahiko ítúkea, koane kutí ngxoâtimo yundoxeâti isóneuke” kôe.

¹⁷ Ina koe'íkomaka ikénepoke: “Koáne ne pahúnevohiko yoko váhere ítuke, ákonemo puyákoponeovaku ongóvo. Yoko ákomo hunókoku kó'ieyaneye inzóneunoa” kôe ne Itukó'oviti. *Njerémiya 31.33-34*

¹⁸ Yoko koeku kotúyopeokono ne pahúnevo xâne, ákone apásika po'i íparaxokonoke Itukó'oviti, ésa'i kotúyopea pahúnévoti.

Ko'ípara seópea xoko Itukó'oviti ne kutípoti Kristu

¹⁹ Itínoe mbo'ínu xoko Kristu, enepone koati sasá'iti óvoku Itukó'oviti vanúkeke, enepone kixó'ekinoveake ne Kúveu Koâti Yupihóvoti Sasá'iko mekúke, ákone pîka úti ponó kó'ieya utíya vo'oku óvokinovovi itina Jesus ya kuruhúke, ²⁰ koane vo'ókumaka míhe'okinoveane Kristu ne inámati xêne porexó'oviti vitóponea ne apéyeati ákoti hunókoku xoko Itukó'oviti. Kixínovikeneye Jesus yaneko kavarêreokono mûyo kuruhúke, kuteâti koeku ívarereyea ne kopópoti ipovóti ipixoâti neko Kúveu Koâti Yupihóvoti Sasá'iko yane témpulu.

²¹ Koati apêtine hána'iti sasedótina ûti exeâti koêku ne óvoku Itukó'oviti, enepone koati payásoti ya uhá koeti po'ínuhiko sasedóti. ²² Vahí'akapuikopo Itukó'oviti ya sasá'ikoke visóneu, vexoâti kó'iyeaneye vo'oku kúveova ûti, vexoâti itúkeovomaka sasá'ipotine visóneu ya uhá koeti váherevoko ûti, ákoinoke vímaheixa visóneuke vitúkeovo pahukóvoti, vexoâtimaka sasá'ipeane uhá koeti kixoku vitúkeovo vo'oku kasása'ikopeovi ne Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti. ²³ Hako kurí kixôa ûti ne kúxoixone ûti xoko Itukó'oviti, véxone kóusokeovomo, enepone apêti xoko ûti vo'oku kutípea uti Kristu, enepone koyúhonemaka ûti xapa xâne. Hákomaka keno'óko visóneuke kahá'ayea ûti ákoyea vakútípoa vo'oku enepo apê yuhó'inovi Itukó'oviti, koati motovâti kúveovokono kóusokeamo neko yuhó'inovi. ²⁴ Vokóhiyanakoko, epó'oxo kaúkapanakaka ûti motovâti ákoyea omotóvokoko vokóvo koane vitúkea únatinoe koekúti. ²⁵ Hákonoe kurí kixêa he'úxinovo ítuke Itukó'oviti. Ngixínopikeneye vo'oku koati kixóvoku po'ínuhiko xâne ákoyeane ha'úxinapa. Koane kéxuna'ixakaka ikéneke Itukó'oviti, ínapoxo kó'oyene koêku neíxi ákoyeane ahíkapu kaxena aúkopovope Vúnae.

²⁶ Vo'oku itukovo vexoâteoxo ne koati kaná'uti kixovókuti íhae xoko Itukó'oviti, itea kóyeane vípihea tumúne ne váhere vítuke, yane ákone po'i ipixa sasá'ipeane pahúnevo ûti. ²⁷ Poéhane kúxea uti símeovo neko koati koímaiti káxe ipíhponope Itukó'oviti, koáne ne êno kótuti yúku uke'éxotimo xanéhiko okópoti Itukó'oviti. ²⁸ Yoko koêkuti xâne ákoti itukâ ne páhoenoa Ponóvoti Kixovókuti yútoe Muíse itúkea yanekôyoke, ako okóseanakono. Koépekokono apê váhere ítuke koeku ápeyea pi'âti, áko'o

mopo'âti xâne koyuhoâti noíxea itúkea váhere. ²⁹ Ákoikopo ínixeá kónokea yupíheovomo xunáko íkoitoponeokono kotíveti ipihápanakana ne xâne kurikópati hókea ne Xe'exa Itukó'oviti? Énomone ne xâne kutí kixoâti ne Xe'exa Itukó'oviti koekúti ákoti aunáti. Énomonemaka ne xâne kutí kixoâti koekúti ákoti itóponone ne itina Jesus ovokóvoti kuruhúke, enepone sasá'iti veínoake Itukó'oviti ikána'uxea ne inámati kixovókuti ítukeinovi. Xâne kuteâti, koati koemóke'eati ne ítukeinovi Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti, enepone ominó'oviti hána'iti seánakovi Itukó'oviti. ³⁰ Yoko koati vexoâti itukoâti ne yuhôti koêti: “Undíne ipihóponoa ne xâne vaheréxoti ítuke. Undínemo itukópinoá ésa'i ne váhere ítuke” kôe. Ina koemáka: “Yuhóikopatimo Vúnae Itukó'oviti ne xanéna vo'oku kixoku itúkeovo koeku óvea yara kúveu mêum” kôe. ³¹ Koati koímaiti, koímaiti koekúti ipíhpononeakemo xâne ne koati kaná'uti Itukó'oviti.

³² Puyákanapananoé yokóvo ne káxehiko pihôti inâ kouhápu'iko iséneu ne Kristu. Koati tiú'iti ne víkoku koane hána'iti keítaponivo kotíveti, itea ako kemúya'ika iséneu. ³³ Ápe xu'ínayeaku váherexea kixékonoku nonékuke xanéhiko koane íkeitoponikono kotíveti. Ina apémaka yeópiku iséneuke kuteâti eóponehiko ne po'ínuhiko xâne kixokónotinemakaye váherexinokono kixókonoku. ³⁴ Késeananoemaka ne iká'aetihiko ya kixoku koítoponeovo kotíveti. Haina póhutine nê'e, itea itínoemaka xâne hu'uxókono ítukevo, epó'oxo koeku kíkikononeye, kirí'okopa Itukó'oviti koane elókea yokóvo ikéneke Vúnae, yexoâti ápeyea kéúnaepinokono vanúkeke yupihóvoti unátiyea ákotinemakamo uké'eyeaku. ³⁵ Hákoikoponoe kurí kixêa kívivoa ne

Vúnae, yanê'e, hána'itimo némoepo káxehiko keno'ókoti vo'ókuke.
³⁶Koati konókotí ákoyea kemúya'ika iséneu. Yanê'e, enepo keusákanenoe ne uhá koeti ahá'inopi Itukó'oviti, nemukópatinoemo ne kixínovike itúkinoeamo, enepone koati yuhôti ákoti aukápapu ikéne. ³⁷Vo'oku koati kuteâti koêku ya emó'uke Itukó'oviti, enepone koêti:

“Ákonemo áxu'ikene, seópotinemo ne kuxopóneti. ³⁸Enepone xâne ponóvoti nonénguke, enepone kuvovónuti, itopónoatimo ne inámati apéyeati ákotine hunókoku njokóyoke. Itea enepo aukápapu ikéne, ákomo ínínjea unáko.” kôe.

Habacuque 2.3-4

³⁹Haina uti kuteâti ne xâne aukópovoti ikéne, enepohikone yonópoti ipihóponovokutike, itea uti koati kuvóvoti Itukó'oviti koane vonópoti vanúkeke.

Koêku ne kaná'uti kúveovokono Itukó'oviti

11 Enepone koati kaná'uti kúveovo uti Itukó'oviti harâ'a: Véxeaxo kóúsokinokonoamo úti ne kúxoixone úti xokóyoke, koane kutí kó'iyea vinixóâtine ne ávoti naixâ úti. ²Enephikone xâne kuvóvoti Itukó'oviti mekúke, koati énomone ínixeá Itukó'oviti unako koêku vo'oku kixoku kúveova.

³Koati vo'oku kúveovo uti Itukó'oviti, ene véxinoa itúkeovo pohúneti ya koyuhó kixóâti Itukó'oviti, apé kó'inoke ra poké'e yoko vanúke. Enepora uhá koeti noíxone úti, áinovo ukeâti ya koekúti ákoti vinixâ.

Xanéhiko mekúke koati kuvóvoti Itukó'oviti

⁴Koati vo'oku kúveovo Itukó'oviti ne Âmbau, kutí'inoke unatíneoaxo ikó'iparaxoke Itukó'oviti yane

ikó'iparaxoke Itukó'oviti ne Kâim. Epó'oxo énomone iyúseino itúkeovo koati ponóvoti ne Âmbau, vo'oku ínixa Itukó'oviti unáko neko ikó'iparaxoake. Yoko anéyeiko kutí'iyea yuhókoviti ne Âmbau vo'ókuke nê'e, upánini mekú'iyeano ivókovo.

⁵Koatímaka vo'oku kúveovo Itukó'oviti neko Enóki mekúke, herú kixópinoake Itukó'oviti ne mûyo omópea ya vanúkeke ya ákotike ivakápu. Ukeátine yanekóyo, ákone noixópati vo'oku itúkeovo Itukó'oviti omopâ. Yoko tumúneke omópea Itukó'oviti vanúkeke, heú koe exoâti itúkeovo iko'élokexoti okovo Itukó'oviti ne kixoku itúkeovo Enóki.

⁶Yoko enepo hákoti kuvovâ'axo úti ne Itukó'oviti, ako oxéne vikó'elokexea okóvo. Vo'oku koêkúti xâne ahi'ókovoti Itukó'oviti, konokoâti kutípea ápeyeaxo nê'e, koane yumópeamo Itukó'oviti ne uhá koeti xâne oposíkoati.

⁷Koatímaka vo'oku kúveovo Itukó'oviti itúkinoake Nôe neko hána'iti vatéke mekúke, kutí'inoke itóvoti ne uhá koeti óvokuke. Koati itukoâti neko yuhó'inoa Itukó'oviti yaneko etó'okoane Vúnae koêkumo ne koekúti keno'ókoti, ávoti noixóâti. Epó'oxo vo'ókumaka kúveovo Itukó'oviti, énomone kóúhapu'ikinoa Nôe ne po'ínuhiko xâne ovâti ra kúveu mêm yanekóyo, motókeyea ipíhoponeokono, koane énomonemaka kutí'inoke inixoâti Itukó'oviti itúkeovo ponóvoti ne Nôe nonékuke, kuteâti koeku ínixeokono ne xâne koati kuvóvoti Itukó'oviti.

Teyonéti xâne mekúke, turi júdeuhiko kuvóvoti Itukó'oviti

⁸Koati vo'oku kúveovo Itukó'oviti ne Âbraum, ene kóúsokinoina Itukó'oviti neko yuhó'inoa yaneko ihaxíkoa, pahukoâti yónea xoko poké'e kixínoake poréxeamo. Yane pihóne ne Âbraum

upánini ako éxa iyónoakumo Itukó'oviti.
⁹ Koati vo'oku kúveovo Itukó'oviti ne Âbraum, ene ítinoa ne kixóvoku ixómoyea yónokexo yaneko poké'e kixínoake Itukó'oviti poréxeamo. Kali pėti itukéti ya kopópoti ipovóti itúko pēno, enepone tenda kixonéti, koeku ixómoyea ípoixovo yaneko poké'e. Yoko kutí kôe poké'êxa po'ínuhiko xâne óvo ákoti itukapu koati poké'êxa. Kúteanemaka koêku neko Izáki yoko Njáko mekúke, po'ínnumaka ko'ipârati neko poké'e, kixínoake Itukó'oviti poréxeahikomo. ¹⁰ Kó'inokeneye, vo'oku koati kutipoâti hiko itóponeamo ne pitivóko, tiú'iti poéheve ákotinemo uké'eyeaku, koéxepoe Itukó'oviti, enepone itukoâtimaka isóneu kixókumo koêku neko pitivóko.

¹¹ Koati vo'oku kúveovo Itukó'oviti ne Sâra mekúke, ene poréxinoa Itukó'oviti koxé'exayea, upánini yupíheovone hóvenoxea. Koáhati kutipoâti Sâra motó'ieova kúveovokono ne Itukó'oviti, enepone koyuhó'inoati koxé'exayeamo. ¹² Énomonemaka itúkinovo xoko póhuti hóyeno, xâne kutí koeti ivokóvotine vo'oku yékotivoko, úkea ne ákoti yumaxápu xâne, amósenopono. Yoko enepohikone ákoti yumaxápu amósenopono, hane koéneye kuteâti koeku ákoti yumáxapu êno hékere vanúkeke, kuteâtimaka ne êno káliahunoe íyeu haríri ákoti itoâti kayúmakexea ya xe'o mar.

¹³ Uhá koetíhiko neko xâne, aínovo kuvóvoti Itukó'oviti tukú koeti ivokóvonehiko, âvoti naixâ koúsokeovo uhá koêti neko yuhó'inoa Itukó'oviti itúkinoamo. Itea kutí koe koati noixoâti nehiko ákotike malíka, koane elókeyea okóvo vo'oku éxea koúsokeovomo, koane koyúhoyea itúkeovohiko kutí koeti xâne yonóheoti ákoti óvoku yara kúveu mêum.
¹⁴ Yoko uhá koeti xâne koetíneye

yúho, koati exókovoti opósikea yonópoku ya vanúke. ¹⁵ Eneponi puyakápanapu okóvo úkeakuhiko, eneponi akahá'a káyukopeova, mani motovâti káyukopeova. ¹⁶ Itea ya koêkuni kó'iyeaneye, inamá'axo koxunákovohiko itóponea ne koati unátiyeaku poké'êxa, enepone ovoti vanúkeke. Énomone úhepeinoa isóneu Itukó'oviti íhaxeokono Únae. Koáhati énomonemaka kousókopinoahiko pitivóko, yonópokumo vanúkeke.

¹⁷ Koati vo'oku kúveovo Itukó'oviti neko Âbraum yaneko hixópeaku Itukó'oviti, usó kóyeinoke Âbraum koépekea Izáki, enepone xe'éxa ákoti po'ínu, itúkoti ikó'iparaxoke Itukó'oviti mekúke. Yoko enepone xe'êxa Âbraum, énomone ne kixínoake Itukó'oviti itúkeovomo úkeaku ákoti yumaxápu amósenopono Âbraum. ¹⁸ Koati énomone kixo ne Itukó'oviti yanekôyoke, enepo kôe: "Izáki itukóvomo úkeaku yamósenopono" kôe. ¹⁹ Koati kutipoâti Âbraum ápeyêa xunako Itukó'oviti káyukopinoa omíxone ne xe'éxa ukópea xapa ivokóvoti. Yoko kutí koéneoxo koati kayukópinovati Itukó'oviti omíxone neko xe'éxa yanekôyo hixopókono ne Âbraum.

²⁰ Koánemaka Izáki, koati vo'oku kúveovo Itukó'oviti, énomone épemino unako koêkumo Njáko yoko Ezâu xoko Itukó'oviti, epémoti koekúti hiko koúsokeovokomo káxehiko keno'ókoti.

²¹ Koatímaka vo'oku kúveovo Itukó'oviti ápeinoke épemone Njáko xoko Itukó'oviti yaneko ye'éxovone ivókovepe. Épeminoa unako koêku neko pi'âti ámori xoko Yúse, enepone xé'a, koane iháyui'ikea Itukó'oviti koeku namú'okeova ne puló'ina.

²² Eneponeko Yúse, yaneko ye'éxovone ivókovepe, koati vo'ókumaka kúveovo Itukó'oviti

koyúhoyea ipúhikopeahikomo Ejítu neko iyénoxapa, enepohikone izaraelíta. Koane ápe ixíko'okoake neko iyénoxapa vo'oku ôpe ivakápune, pahukoâtihiko omópinoá ipuhíkapeanehiko Ejítu.

Koeku Muíse

²³ Eneponeko Muíse, inâ ipuhíko, koati vo'oku kúveovo Itukó'oviti ne há'a yoko êno hé'oninoakehiko neko xe'éxa ya kúveu mopo'âti kohê, vo'oku noíxea itúkeovo exóketi ne xe'éxa, koane ako pika yuhu nâti koyúhoti kónokea koépekexeokono uhá koeti hóyeno kalivôno yanekôyoke.

²⁴ Koati vo'oku kúveovo Itukó'oviti neko Muíse ákoinoke akáha'a fhaxeokono xé'a ihine Farão, nâti mekúke, yaneko paya'íne Muíse.

²⁵ Unatí'inoane íkoitoponeokono kotíveti xapákuke xanena Itukó'oviti, yane ikó'elokexopea okóvo ya kixovókuti ákoti oríko uké'eyea yara kúveu mêum, kixovókuti ákotimaka aunâti nonékuke Itukó'oviti. ²⁶ Koati inixoâti Muíse itúkeovo unatíneoxo púveokono vo'oku Kristu, yaneko ápeinoá uhá koeti únatinoe koekúti apêti ya Ejítu. Koáhati pono-ponó kixinoâti úke ne námoepomo xoko Itukó'oviti. Énomone ixomo yónoheixo isóneu.

²⁷ Koati vo'oku kúveovo Itukó'oviti ne Muíse ipúhikopinoke Ejítu. Énomonemaka ákoino píka yaneko imafkinova nâti. Ákomaka kamúya'íka isóneu. Kutí kôe koati iníxoti Itukó'oviti upánini ako inixoâti. ²⁸ Koati vo'oku kúveovo Itukó'oviti ne Muíse ikóyuixinoake neko inúxoti Páskoa. Énomonemaka pahúkinoá homóxeovo ya íti ne páhapetea óvoku ne xanéhiko, maka hákone kixókonoku ne xuvé'eti xe'exa izaraelíta vekôa ánju, páhoe Itukó'oviti koépekexea xuvé'eti xe'exáti.

²⁹ Koati vo'oku kúveovo Itukó'oviti neko evo izaraelíta tarú'uxinoahiko ne mar, enepone iháxoneti Hararáno'evoti. Kutí kíxoahiko vekoti movó'itike poké'e. Itea yaneko mani taru'úxoanehikomaka íhae Ejítu hopenó'ixoahiko ne izaraelíta, heú koéhiko yúpuririkeovo.

Koeku izaraelítahiko ya poké'exa Kanâm

³⁰ Koati vo'oku kúveovo Itukó'oviti ne izaraelítahiko itínoake íkorohikea neko êno tiú'iti ipixoâti xê'o neko pítivokona Njeríko, ikénepoke ayákukuyeahiko ya kúveu seti koeti káxe. ³¹ Enepone Râbe, mohíti sêno inúxotike, itea vo'oku kúveovo Itukó'oviti yanekôyoke, ene ákoino aká'anepoa ne po'ínuhiko xâne ipupá'ixoti íhae neko pítivóko, enepohikone ákoti itukâ ne ahá'inoá Itukó'oviti. Kó'inokeneye, vo'oku hé'oneahiko Râbe óvokuke neko pi'âti hóyeno komomóponoti pítivokona.

³² Ná'ikopo ngíxoaye ngoyúhoyeako koeku po'ínuhiko xâne kuteâti? Mani ákoti omotóva ngaxéna ongoyúhoavo koêku neko evo Jidíaum, Mbaráki, Sânsaum, Njéfite, Ndávi, Samûe yoko porófetahiko koyúhoti emo'u Itukó'oviti xapa xâne mekúke. ³³ Vo'oku kúveovohiko Itukó'oviti, ápe itoti anáne, natina xâne íhae po'i poké'e, koane uhá koeti húndaruna. Kene po'ínuhiko, vo'oku kúveovo Itukó'oviti, koati hána'iti pónea kixoku itúkeovo. Kene po'ínuhiko, noíxoá kóusokeovo neko kixínoake Itukó'oviti, enepone koati yuhôti, yuhó'inoá itúkeamo. Kene po'ínuhiko, vo'oku kúveovo Itukó'oviti, ako kíxoaku líyaum. Koati exexó kixeâti pâho ne Itukó'oviti. ³⁴ Kene po'ínuhiko, kutí kíxoá ákoti xunáko otúko ne koati kótuti, kótuti yúku. Kene po'ínuhiko, íteova ne mani koépekeokono ya hána'iti pirítáu. Kene po'ínuhiko, upánini ako xunáko

itea itúkópovone koati xúnati. Kene po'ínuhiko, koati koxuná'ixovoti xapa isukókoti itínoakemaka íkoho'ixea ne húndaruhiko íhae po'i poké'e. ³⁵Ápe-maka senóhiko koexépukopinokonoti iyéno ivokóvotine.

Kene po'ínuhiko kuvóvoti Itukó'oviti, koati yupihóvoti kixókonoku íkoitoponeokono kotíveti. Mani motovâti íteova ne tiveko kixókonoku eneponi aukárapu ikéne, kurikópoti hókea Itukó'oviti, itea ako kaha'á íxa vo'oku unatf'inoane itóponea ne apéyeati ákoti hunókoku xoko Itukó'oviti, yane íteova ne íkoitoponeokono kotíveti yara kúveu mêm koeku kónokea évokopea ovópoku xoko Itukó'oviti vo'ókuke. ³⁶Kene po'ínuhiko, enómaka kixókonoku komóhiyeokono koane yehépoke'exeokono. Ápemaka po'ínuhiko kurikókonoti ika'ákovokutike ika'ákokonoti ya korénde. ³⁷Kene po'ínuhiko, koépekokono hepokókonoti ya mopô. Koane po'ínuhiko, honó'ekokono ya ehehékopeti koépekeokono. Ápemaka koépeuti ya hána'iti pirítâu. Ina apémaka kohó'itihiko, ko'ipóvoti mótoki su'úso yoko mótoki váxikita. Koati xâne ákotine apeínoati, íkoitoponokononoma kotíveti, koane váherexinokono ítu. ³⁸Ápe pihohí koetíne ya mêm ákoti apêti, itúkoti óvoku xapa mopô, áko'o xapa úhoroxeaku mopô, áko'o itukovo ya uhoróku poké'eke. Ainóvotihiko xâne yupihóvoti itípanevo, ákoti omotókea óvoheixea xapákuke po'ínuhiko xâne kûrivokoevo yara kúveu mêm, enepone vaheréxoti kixoku itúkeovo.

³⁹Uhá koetíhiko nekôyo, aínovo koati ihayú'iuti vo'oku kúveovo Itukó'oviti, itea kóyeane ákoyea naíxahiko ukékuke kóusokeovo neko koati yuhôti yuho Itukó'oviti mekúke. ⁴⁰Vo'oku ápe isóneunovi Itukó'oviti koati únatiya. Énomone ne kaha'iné kixópeokoko

úti vitóponeamo unako koépoku úti xokóyoke.

Exókovi Jesus kixoku tará'uxea úti tiú'iti koekúti

12 Koeku enó'iyea inúxotihiko kuvóvoti Itukó'oviti ya utíke, enepone kutí koeti yakuku-yakukú kixo'óviti, exókoviti kónokea kutípea uti Itukó'oviti, yusikóneikopo kuríkoepa úti ne uhá koeti itopó'oviti, koáne ne pahunévoti ú'uso koyêti xoko úti, koeku kóxuna'ixeovo úti ikéneke Itukó'oviti, ákotimaka kamuyá'ika uti visóneu kuteâti kixoku itúkeovo ne ehakóvoti póhutine tumúne yuúxovo, kahá'ati símea xoko koati âha itóponea. ²Vákoeneye, koeku ákoyea kuríkea vúke ne Jesus, enepone mihe'ókinoviti oxéne kúveova úti, enepone kousókopinoveatimakamo ne kuvínovake úti. Koati énomone koxuná'ixovo vékea ne êno kotíveti kixókonoku kuruhúke yanekôyoke, vo'oku éxea enó'iyeamo elókeko okóvo ikénepoke, ákoinokemaka itúkoake neko êno hána'iti kóteyokeokono ya kuruhúke. Yoko kó'oyene, vatá kóyepone éxopeke ivátakoku Itukó'oviti natíxea, óvoku koati hána'iti ihayú'iuti.

Vo'oku sayá'ikeovi Vúnae iyúseyea vitúkeovo koati xe'éxapone

³Itíkinapihi iséneu koêku ne Jesus, koáne ne kixoku ítea ne êno hána'iti kotíveti kíxoaku váherehiko xâne pu-vâti, maka hákone kemuyá'iko iséneu, ep'óxo hákonemaka keyukópovo ikíni. ⁴Vo'oku ya koeku kóxuna'ixivoxo yokópi ne váhere kixovókuti, kóyeane ávoyea yupíhupu kixékonoku kuteâti kixókonoku Jesus ovokóvo itína kuruhúke. ⁵Inótovanemea yokóvo ne yuhó'ipopinoe Itukó'oviti, ixíko'okopikenoe enepo iháxopinoe xe'éxa. Énomone ne koêti:

“Nje'exá, ivévaka enepo saya'íkapi Yúnae Itukó'oviti. Hako kemuyá'iko iséneu enepo exákapi pehúnevo, kaha'aínopiti ponópeovo kixeku itíkivo. ⁶Vo'oku sayá'ikoa Itukó'oviti ne xâne ákoti omotóva okóvo, epó'oxo ísimo tiú'iti koekúti xoko póhutihiko koati kaná'uti xe'éxapone apê váhere ítuke, kaha'aínopiti ponópea ítuke” kôe.

Provérbios 3.11-12

⁷Ixapíneye Itukó'oviti, hako imaikovó kê. Sikovó yáko enepo exákapi nêkone ké'iyi, kuteâti koeku kíxoaku há'a ne kalívonona pahukóvo. Vo'oku koeku kíxeopineye ne Itukó'oviti, koati exókopiti itíkivo koati kaná'uti xe'éxaxapa. Ápeikopomea kalivôno ákoti kíxoaku há'a enepo pahukóvo? ⁸Enepo hákoti kixopíneye ne Itukó'oviti áva pehúkivoku, kuteâti kíxoaku ne uhá koeti po'ínuhiko xe'éxaxapa, hainá'ikopo iti koati xe'éxa. Iti kutí koeti apení koêti ákoti exeâti há'a. ⁹Po'i koêku, enepo saya'íkovi ne ha'a úti yáye yara poké'e enepo pahukóvo úti, téyoa úti. Ínapoxo ne Ha'a úti íhae vanúke, yupihóvoneoxo motókeyea téyea úti enepo saya'íkavi. Yanê'e, ínamo vitapána ne apéyeati ákotinemo hunókoku xokóyoke. ¹⁰Enepohikora ha'a úti yáye yara poké'e, ako á'eno xoénae ixómoyea ápe veínovike sayá'ikeovi enepo apê pahúnevo úti, exókoviti nókone kó'iyea úti. Yoko enepone kixoku sayá'ikeovi, koati kuteâti ínixone unátiyea. Itea enepo apê tiú'iti koekúti évekoviku ne Itukó'oviti, koati exókoviti nókone kó'iyea úti. Kixínovikeneye, koati kaha'aínoviti unátiyea koeku úti motovâti vitúkeovo sasá'iti kuteâtimaka koeku itúkeovo sasá'iti ne Itukó'oviti. ¹¹Enepone uhá koeti tiú'iti koekúti évekoviku, ako aúhepeinovi enepo vekôa úti. Omínovi ikáxu'iyea vokóvo. Itea ikénepoke, koati

únati pôreu xoko xâne taru'úxoati ne évekokonoku. Hane pôreu, úhepeko isóneu koane ponópeovo kixoku itúkeovo.

¹²Kéxuna'ixapuikopo, hákonoe kutí kê xâne ákoti xunáko, kuteâti xâne muyaké koeti vó'u yoko púyu. ¹³Yapásikapa péni kixeku itíkivo, motovâti keúnakino po'ínuhiko xâne koati sasá'iti xêne vékoku, ákoti maturúpu'itiya, maka hákone itavókea kaná'uti xêne ne xâne kutí koeti otoyókoti xepákukenoe, itea áxunaponehiko ikéneke Vúnae.

Konókoti kóhiyanayea kixoku vitúkeovo

¹⁴Yapási'ixa úhepeinokoko iséneu xapa uhá koeti xâne, motovâti ákoyea yakápakaka. Itíkapumaka sasá'iti. Vo'oku xâne ákoti akoéneye, ákomo yanapa xoko Itukó'oviti. ¹⁵Yokóhiyanavonoe, maka hákone ahikúxeovati ne seánakoa Itukó'oviti. Hako yunakôa iséneuke ne íme'ixivo mará'ínamo kaésayu'ixapi, kaésayu'ixamakamo ákoti yumaxápu po'ínuhiko xâne, kuteâti koeku poéheve koati váhere úhiti opékuke poké'e ihonópoti koane yupihóvoti ukóponea. ¹⁶Hákomaka itikóvo xâne ákoti saya'íkapeapa ne úhepune mûyo vo'oku ixómoyea kaha'a sêno. Koane hákomaka itikóvo xâne ákoti teyâ ne sasá'iti kixovókuti ítuke Itukó'oviti, kuteâti koeku Ezâu. Vo'oku enepone mani sasá'iti íparaxeokonoke ukeâti itúkeovo xuvé'eti xe'exa há'a, esa'í kíxoá nikokónoti. ¹⁷Yoko yéxoá koeku ikénepoke. Opósikopaikoni ikó'iparaxea, itea ákone itúkinakana ne épemone. Koati ákotine oxéne ípokea neko ítuke. Yoko upánini enó'iyea írihikeovo ho'ouke, kóyeane ákoyea íta neko áha.

**Pó'iti koêku ne kixovókuti
ítukeinoake Itukó'oviti ne
xâne mekúke koane kó'oyene**

¹⁸ Enepora símekunenoe kó'oyene, ako akútea símoku xanena Itukó'oviti mekúke simohíko ya Sinâi, xokóyoke neko hána'iti mopô. Yoko enepone Sinâi, koati íhaene yâye yara kúveu mêum, koekúti motovâti sipókeokono, óvokumaka koati kótuti yúku, koane êno hahákuti, koane kuteâti koati ínati hahá'i kurfhoe yoko xúnati ihunóvoti. ¹⁹ Koati inú'ixokumaka torombéta yoko emo'útihiko omínoti xanéhiko kamoâti hána'iti píkea, kutí'inoke epémotihiko ókea neko koyúhoti. ²⁰ Koáhati ákotihiko itâ neko kámonehiko, enepone ixikó'okoati, koêti: "Muhíkovamo itukapu hó'openo pihô xokóyoke ne hána'iti mopô, konókotimo hepókeokono ya mopô imókonemo ivakápu" koêti. ²¹ Eneponeko noíxone xanéhiko, koati koímaiti. Muhíkova neko Muíse, píkoa koane kó'iyea: "Njonóno'okone, koati yupihóvati mbíkea" kôe.

²² Itea koati pó'iti símekunoe kó'oyene. Énomone ne hána'iti mopô iháxoneti Síyaum, enepone pítivokona ne koati kaná'uti Itukó'oviti. Énomonemaka neko pítivóko iháxoneti Njeruzálem ovoti vanúkeke, óvoku ákoti yumaxápu ánuhiko ákoti itoâti kayúmakexea. ²³ Enepone símekune kó'oyene, koati xoko ho'úxopovoku ne elóketihiko okóvo xe'éxaxapa Itukó'oviti, ko'ipâratihiko kouñaepinoa Há'a, enepohikone apêtimaka íha yutoxóvotine vanúkeke. Enepone símekune kó'oyene, koatímaka xoko Itukó'oviti, enepone yúhoikopovokumo uhá koeti xâne, yoko xoko xanéhiko ponóvoti kixoku itúkeovo pihópotine vanúkeke, enepohikone ákotine pahúnevo nonékuke Itukó'oviti.

²⁴ Enepone símekunenoe kó'oyene, koatímaka xoko Jesus, enepone kousókinoveati ne inámati kixovókuti ítukeinovike Itukó'oviti, kousókinoveati yaneko óvokeovoku itína, enepo kutí kixokóno itina koépeuti hó'openo kásahiu sasedóti mekúke. Yoko enepone óvokeovo itina Jesus, koati koyúhoti koekúti yupihóvoti unátiyea yane itina Âmbeu ovokóvo mekúke.

²⁵ Neíxapunoe, hako mokerexó keinôa ra koyúhoti kó'oyene. Vo'oku enepohikoneko xâne mekúke, ako íteapa ne ipíhoponeokonoke yaneko imókerexovahiko ne ovoxe Itukó'oviti íhae yâye yara kúveu mêum koyuhó'inoati emo'u Itukó'oviti. Ná'ikopomo kíxoaye ákoyea vipíha-panakana enepomo vimákerexeapa ne emó'u kó'oyene, koeku itúkeovo íhae vanúke koyuhó'ineva?

²⁶ Enepone koyúhoti yanekóyoke, koyúyo poké'e enepo koyuhóne. Itea kó'oyene, hara koêti ne koati yuhôti, yuhó'novi ákotimo aukápapu ikéne: "Poéhaikomo ngoyúyoa ne poké'e. Koane hainamo póhutine ne poké'e ngoyúyo, itea ngoyuyoâtimakamo ne vanúke" kôe. ²⁷ Enepone yúho "poéhaikomo ngoyúyoa" koêti, kixo'êkoti uké'exeekonono ne koekúti motovâti koyúyoyeokono, enepone uhá koeti koekúti ítuke vo'u Itukó'oviti yara kúveu mêum, maka itúkapune koekúti ákoti omotóva koyúyoyeokono apé'iko ákotinemo hunókoku.

²⁸ Koeku ákoyeamo aúke'e ne natíxoku Itukó'oviti vonópoku, víkara'ixapuikopo, koane viháy'u'ika Itukó'oviti kuteâti motókeyea iháy'u'ikeokono, koane téya úti, vexoâti itúkeovo ákoti omotóvo komóhiyeokono. ²⁹ Vo'oku enepone Itukó'oviti, kuvóvone úti, kutí koe koati kótuti, kótuti yúku uke'éxoti oró'oe.

**Nókone kó'iyea úti
xapákuke po'ínu úti**

13 Enepone ákoyea omótovokoko yokóvo vo'oku itíkivonoe kopo'ínukokoti ikéneke Kristu, konókoti ákoyea hunókoku. ²Konókotimaka usó kéyeyi kataraki koêkuti xâne simópiti, vo'oku ápehiko katarákoti simoâti yanekôyo ákoti exâ itúeovo ánju íhae vanúke, enepone ovoxé Itukó'oviti, ne simôa. ³Puyákapamaka yokóvo ne ovoti ika'ákovokutike, yeopâti kuteâti eóponehiko, kutí'iyea itínoemaka kaha'ínea ika'ákovokutike. Kúteanemaka ne vaheréxoti ítukeinokono, ikétivexamaka iséneuke ne kixókonoku, yeopâti kuteâti eópone, kutí'iyea koati itínoemaka kixokónoneye.

⁴Konokoâti heú kó'iyea xâne éxea ítúeovo koati sasá'iti koekúti, motokeâtimaka téyeokono ne kóyenoyeokoko xâne. Ako yusíka aúpu'íkeokoko ne komuxónekokoti, enepone hóyeno yoko yéno, vo'oku ipihóponoatimo Itukó'oviti ne aupú'ikoti múxone kapíneti po'í xâne. Kúteanemaka kixókonoku ne ákoti múxone ákoti saya'íkapeapa ne úhepune múyo.

⁵Hákonoe ixomo ipupákinóa iséneu kehá'ayi enó'iyea ne tíkétina. Koêkuti kali apeínopiti, aúhepene iséneunoa, vo'oku hara kôe ne Itukó'oviti:

“Ákomo kalíhuina ánjikuxeovopi.
Ákomo kurí ngíxeopiku” kôe.

Deuteronômio 31.6

⁶Yoko vo'oku véxea kaná'uyeoxo ne yúho, énomone kutí'ino motovâti kó'iyea úti:

“Koati Itukó'oviti huvo'óxonu.
Ákoikopomo mbíkone.

Ákoikopo oxéne koésayu'ixeonu xâne”
koeti úti. *Sáramu 118.6*

**Nókone kó'iyea úti
nonékuke Itukó'oviti**

⁷Puyákanapananoé yokóvo ne inuxínopitinoe, enepohikone koyuhó'inopeati ne emo'u Itukó'oviti. Itíkina iséneu ítonehiko ítúkea koeku óvea yara kúveu mêmum, epó'oxo héka ne kixoku kúveovohiko Itukó'oviti. ⁸Enepone Jesus Kristu, ako ípakapu. Kuteâti kixóvoku yanekôyoke, kúteakone kó'oyene koánemakamo káxehiko keno'ókoti. ⁹Hákonoe itevóko héki Kristu vo'ókuke ne ákoti tôpi kó'iyevoku ihíkavoti ákoti itukápa ne koati kaná'uti hó'e úti. Itea hara unatí, kóxuna'íxea uti visóneu ya seánakovike Itukó'oviti, kene haináya ihíkavoti koyúhoti koeku nikokónoti, enepone motovâti níkeokono, koáne ne ákoti omotóva níkeokono. Vo'oku enepone'e, koati ákoti itópoinoke xâne yuixóvati.

¹⁰Kuteâti ápeyea áta mekúke, imókonoku ikó'iparaxokonoke Itukó'oviti, motovâti ítúyopea pahunévoti, ápemaka kuteâti ne áta hó'eke úti kó'oyene. Énomone neko óvokeovo itina Jesus. Yoko enepohikone yuhó'ixootiko ne áta ya témpulu, koeku ítúeovo énomone yuixovoiko, ako yusíka ítúeovo ovâti ne áta hó'eke úti úkea unako koêku ikéneke Itukó'oviti. ¹¹Epó'oxo enepohikone itina koépeuti hó'openo ikó'iparaxokonoke Itukó'oviti motovâti ítúyopea pahunévoti nóvo, óma koati payásoti ya uhá koeti sasedóti kúveuke ne Kúveu Koâti Yupihóvoti Sasá'iko. Itea koxé'u neko hó'openo, oró'okono meúkeke yane ípuxovoku xanéhiko. ¹²Énomonemaka ítúkinovo meúkeke yane pitivóko koítaponovo kotívoti ne Jesus ya kuruhúke, motovâti kasása'ikopea xanéhiko ya pahúnevo ya koeku óvokeovo itina. ¹³Yusikóneikopo vahí'okoponeovo

Jesus kutí'iyea vipuhíkeati ne pitivóko ípuxovoku viyéno, koane usó vákoyemaka koémoke'eyeokono úti kuteâti Vúnae Jesus. ¹⁴Vo'oku enepoyara kúveu mêum, ako pitivóko ákotimo hunókoku vóveaya. Itea koati pitivóko vitópononeikomo káxehiko keno'ókoti kúxo úti. ¹⁵Yusikóneikopo itúkeovo vo'oku ítukeinovi Jesus ákoyea vâka viháyuikea Itukó'oviti. Itúkapu énomone itukóvo vikó'iparaxoke Itukó'oviti, enepone viháyuikea. Énomone ne eho paho úti, uti koyúhoti nonékuke po'ínuhiko xâne itúkea Kristu Únae. ¹⁶Hako inotôva yokóvo ne itíki únati yoko hivó'oxikoko, vo'oku énomone itukóvo vikó'iparaxoke Itukó'oviti koati iko'élokexeati okóvo.

¹⁷Itika yuhó'inopi ne inuxínopitinoe ikéneke Vúnae. Hákonoe kepayásokinova, vo'oku koati kaha'aínopitinoe unako kêku ikéneke Vúnae. Yoko éxoahikomaka kónokea yumópeamo Itukó'oviti vo'oku kixoku itúkea ítuke Itukó'oviti. Enepo yakutípoa ákoti kepayásakinapa, motovâtimo itúkeahiko ítuke Itukó'oviti xepákuke ya elókekoke okóvo hainá'iyeamo ya ikáxu'iyeeake okóvo. Vo'oku itukáhiko ya ikáxuneke okóvo, ákomo itópoinopikeno.

¹⁸Itíkinavi orásaum. Koati vexoâti sásasa kóyeyea visóneu ákoti vitukáheapu, ûndi yoko nza'ínehiko, kaha'âti úti pónea kixoku vitúkeovo ya uhá koeti koekúti. ¹⁹Koati ngaha'aínopitinoe hivó'oxinu ya orásaum, motovâti okó'ikoneyea aúngopovo xepákuke.

Epémoti Itukó'oviti ya orásaum

²⁰Kó'oyene, émbeminopinoe Itukó'oviti, enepone úkeaku hána'iti úhepeko isoneúti, enepone koexépukopotimaka Vúnae Jesus ukópea xapa ivokóvoti. Yoko koati Payásoti Koyonó'oviti ikéneke Itukó'oviti ne Jesus, katarákoviti kuteâti kixoaku koyónoti su'úso ne óyonone. Énomone itúko, koeku óvokeovo itína kuruhúke, ésa'i ne inámati kixovókuti ákotinemo hunókoku, ítukeinovi Itukó'oviti. ²¹Koati embémoti Itukó'oviti kousookinopinoe koêkuti konokóvoti motovâti itíki uhá koeti kó'iyevovoku únati itukéti ahá'inopi. Émbemoamaka kousokeamo ya xikóyokenoe ne ínixonoe unátiyeyá ya xoko Jesus Kristu, enepone motokeâti ákoyea hunókoku iháyuikeokono. Ákoeneyeo.

²²Itínoe mbo'ínu xoko Jesus, koati embemópitinoe ákoyea ímexapa yíhoiki ra yúndoenopi yara koyuhópeti, vo'oku haina koati úmoteoxo. ²³Éndo'okopinoe ipúhikopeane ika'ákovokutike ne Timóti, po'ínu úti xoko Vúnae. Enepo aka'íkaneye seápa, njaneâtimo enepo mbiha noínjoponeopinoe. ²⁴Yíhaikinana ne inuxínopiti ikéneke Vúnae, koánemaka ne uhá koeti po'ínuhiko kasása'iupo Itukó'oviti. Yúhoikopinoemaka ne íhae Ítalea, enepohikone po'ínu úti xoko Jesus. ²⁵Itúkapu hána'itike seánakopi Itukó'oviti yóvoheixo, uhá ketínoe.

Hunókokune.

YÚTOE TEÀKU

Enepone Teàku yutoxoàti ra koyuhópeti, koati po'ínu Vúnae Jesus xoko êno kuteàti koeku noíxone úti xoko Márku 6.3. Kene ya Átu 21.18 noíxoa úti itúkeovo Teàku inuxínoa ne itukéti imokóvokutike ya Njeruzálem. Hane pahúkino yútoe xapákuke xanena Itukó'oviti ákotine tópi óvohikoku ya po'fhiko poké'e itóhineheoku vo'oku íkoitoponeokonohiko kotíveti.

Éxokoa Teàku neko xanena Itukó'oviti ákoyea itópoinoke xâne koyúhoyea kúveovohiko Itukó'oviti enepomo hákoti iyusêo itúkeovo koati kuvovâti yane kixoku itúkeovo, vo'oku mani kuteàti koeku muyôti uké'tine omíxone ákotine ehévákupu. Enepone xâne ikaná'uxoati ne kúveovo Jesus, iyúseo xoko kixoku itúkeovo, vo'oku ako iríkaka ne pi'âti, enepone kúveovo Itukó'oviti ne xâne, koáne ne ápeyea únati ítuke vo'oku kúveova.

1 Yundóxinopinoe, undi Teàku, undi ovoxe Itukó'oviti yoko Vúnae Jesus Kristu. Mbahúkinopeano ra koyuhópeti, ítínoe iyénonjapa júdeu itóhíneheotine ya po'íkehiko poké'e.

Únati omínovike ne kotíveti koekúti vitoâne tarú'uxea úti

² Itínoe mbo'ínu xoko Vúnae, aélokenoe yokóvo enepo vikanôe ákoti tópi kó'iyevoku kotíveti koekúti, ³yexoàti ne pôreupo hixepókono kívivoxo Vúnae, vo'oku iteáne terú'uxi uhá koêti, ítínemo itukóvo xâne ákoti kamuyá'ika isóneu, koane ákotimaka aukápapu ikéne ya hókea Vúnae. ⁴Enepone ákoyea kemúya'ika iséneu, koane ákoyea yaúkapapu ikíni, síkeanemaka ápeyea pôreupo xikóyokenoe. Yane koati yúsotinemo ikéneke Vúnae. Itínoemakamo koati

ponóvoti, ákoti konokínovopiti ikéneke Vúnae.

Kíxoaku úti vépemea ne Itukó'oviti isoneúti ukeàti ya xokóyoke

⁵ Enepo áva xâne xepákukenoe konókoti isoneúti, yusikóne épemea xoko Itukó'oviti, yoko porexoâtimo vo'oku usó kóye Itukó'oviti poréxea koêkuti epemoàti ákoti akamá'aye, ákotimaka kateyákavi. ⁶ Itea enepone epemoàti, konokoàti kutípeaxo yumópeamo Itukó'oviti. Ako yusíka “Yumopónutiperameamo?” kó'iyea isóneu. Vo'oku enepone xâne koetíneye isóneu, kutí kôe úne ya mar ixómoti ovoxókovo ya koêkuti iyónoaku ihunóvoti. ⁷ Enepone xâne koetíneye isóneu, hako ikutíxa yumopâtimo Vúnae enepo apê épemone xokóyoke. ⁸ Koáhati ákoti tiú'iko isóneu. Pi'á kôe yónoku ne isóneu, epó'oxo ako exa nókone kó'iyea ya uhá koeti vékoku.

Hú kôe ne vóvea yara kúveu mêum

⁹ Enepone po'ínu úti ikéneke Kristu ákoti apeínoati, hane ítúka elókeinoke okóvo itúkeovo kapáyasokone Itukó'oviti. ¹⁰ Kene ne xâne ênoti apeínoati, aélokene okóvo koeku kouhupu'ikínoa Itukó'oviti ákoyea payásoko nonékuke vo'oku apeínoati. Vo'oku kuteàti koeku hiu hí'e hú kó'iyea uké'eyea, kúteanemaka koêku ne xâne ênoti apeínoati. ¹¹ Vo'oku paya'íne káxe, kotuné'eoxo, isónuheo ne hí'e. Yané'e irikóvotine híu, uké'etine úhe'ene. Kúteanemo koêku ne xâne ênoti apeínoati, koêkutimo káxe koeku yuíxeovo áha ítúkea, uké'etinemo.

Úkeaku vahevévokoti

¹² Koati únatimo koêku ne xâne ákoti kamuyá'ika isóneu, itoàti tarú'uxea ne tiú'iti koekúti veínokonoke hixópeokono. Vo'oku itáne tarú'uxea

uhá koêti, ko'ipâratimo kutí koeti koati uhé'ekoti kôroana, enepone inámapoti apéyeati ákoti hunókoku xoko Itukó'oviti. Yoko enepone xâne ákoti omotóvo okovo Itukó'oviti, énomonemo ikó'iparaxoa Itukó'oviti, kuteati yúho kíxeaneye. ¹³ Koêkuti xâne apêti váhere isóneu kahá'ati itúkea ákoti aunáti, hako koyuhôa itúkeovo Itukó'oviti ipíhea isóneuke kahá'ati noíxea itúkeamo váhere áko'o ákoyea. Vo'oku ako ikorókotí Itukó'oviti váhereke, epó'oxo ako kalíhuina opósikea Itukó'oviti íkorokea xâne. ¹⁴ Haina Itukó'oviti kixóáneye, itea koati aháne ne póhutihiko xâne. Enepone xúnati kahá'ayeaxo, énomone mikukô xâne koane énomonemaka ikorókoa. ¹⁵ Íhono isóneuke xâne inúxotike kahá'ayea itúkea váhere, ehane kurí'uxovoxo kahá'ayea itúkea, ehane itúkoa. Yoko pôreupo hunókokuke, énomone iyónopea ipihóponovokutike.

Úkeaku únati

¹⁶ Itínoe mbo'ínu xoko Vúnae ákoti omotóva ongóvo, hako yaupú'ikopovo. ¹⁷ Uhá koeti koati únati koekúti yupihóvoti unáko, aínovo ukeâti xoko Ha'a úti íhae vanúke, enepone pahukoâti ápeyea uhá koeti uhapú'iti, enepone ákotimaka ipakápu, muhíki-nova kalihú koeti kuteâti ko'ókoriyea noíxeokono ípokeovo yukureâti. ¹⁸ Koati Itukó'oviti kaha'â itúkopeovi xe'éxapone, iko'ínamakopoviti ya emó'uke, enepone ainóvoti kaná'uti kixovókuti ovâti. Kixínovikeneye Itukó'oviti, kaha'aínoviti vitúkeovo kuteâti koêku ne koati inúxoti ha'i nonéti ikó'iparaxokonoke Itukó'oviti mekúke. Énomone koéneye úti koeku vitúkeovo koati háxaepinoa Itukó'oviti ya xapa uhá koeti po'ínuhiko koéxoheu.

Konokoâti vitúkea ne kámone úti ya emó'uke Itukó'oviti

¹⁹ Itínoe mbo'ínu xoko Vúnae ákoti omotóva ongóvo, hako inotóva yokóvo rá'a: Péhutinoe, itíkapi xâne ú'uso koyêti kámokenoyea. Hako itikóvo húketi koyúhoyea, áko'o húketi ímainevo. ²⁰ Vo'oku enepone imánevoti, ako ponóvoti koekúti pôreu. Ako malíke'eka mani ahá'inovi Itukó'oviti. ²¹ Hákoikopo itíko váhere úhepune miûyo. Kiríkapaikopomaka uhá koeti po'ínuhiko kó'iyevoku vahevévokoti. Síkeane itúkeovo emo'u Itukó'oviti exô kêku, enepone ihónotíne iséneuke, vo'oku ápe xunáko nê'e kasása'íkopeopi koane iyónopeopi xoko Itukó'oviti.

²² Itíkapiukopo xâne yuixóvoti itúkea ahá'inopi Itukó'oviti emó'uke. Hákonoe pohu kamokenó kixêa mará'inamo yaúpu'ikapapu pe'okoâti itíkivo hokoti Vúnae. ²³ Vo'oku enepohikone xâne pohu kamokenó kixóâti ne emo'u Itukó'oviti ákoti itukâ, hane koéneye xâne komomópovoti ya noixeôvoketike. ²⁴ Pohu komomó kixópovo, ahikú koépeane, yanê'e inótopovane okóvo koêku neko noíxoneya. ²⁵ Itea ako ákoeneye ne xâne yuixóvati ne páhoenovi Itukó'oviti, enepone ponóvoti kixovókuti yupihóvoti unáko porexó'oviti víteova ne váhere kixovókuti. Enepone xâne ixómoti koxuná'ixovo itúkea, haina pohúneti kamokenó kixóâti, itea koati ikaná'uxoati itúkea. Yoko xâne kuteâti, koati únatimo koeku nonékuke Itukó'oviti ya uhá koeti kixoku itúkeovo. ²⁶ Koêkuti xâne po'okoâti itúkeovo hokoti Itukó'oviti, enepo hákoti exôa sayá'íkopea yúho, koati aupú'ikopovoti koane itukohí kíxoa hókea ne hó'e. ²⁷ Enepone ínixone Itukó'oviti, Ha'a úti, itúkeovo koati kaná'uti koane

sasá'iti kíxoaku hókea úti harâ'a: Koyóviyea uti kalivôno moyénoti yoko kixéovovoti sêno ivokóvoti îma vekoti tiú'ítike koekúti, koane huvó'oxea úti ya nókoneke, koánemaka kóhiyanayeova úti ne váhere kixovókuti maka hákone ikorókovi.

Ako yusika noívokoxea uti xâne

2 Itínoe mbo'ínu xoko Vúnae, ako yusíka neívokoxi xâne koeku itíkivo hokoti Jesus Kristu, enepone hána'iti ihayú'iuti Vúnae. ²Itukovo apêti hóyeno simôti ya imékovokuke apêti horóxona ôro yoko uhé'ekoti ípovo, ina keno'óko po'i hóyeno ákoti apeínoati, ínati ívarerekexo ípovo, ³enepo ivevákaxo ne únati ko'ípovoyea koane ixêa: “Unaém, ivétakapana yâye nonekúti ke koatíke únati ivatákokuti” ixêa, kene ixêa ne ákoti apeínoati: “Xe'ó yákoe yâko” itukapu “Vatahí yákoe yâko” ixêa, ⁴hainá'ikopo neivókoxoti xâne? Hainá'ikopomaka pahukóvoti kixeku ínixi po'ínuhiko xâne vahe réxinoatimaka iséneu? ⁵Yakámokenonu, itínoe mbo'ínu xoko Vúnae ákoti omotóva ongóvo, hainá'ikopo koati xâne ákoti apeínoati yara kúveu mêum noívokoxo Itukó'oviti itúkeovo yupihóvoti apeínoati xokóyoke vo'oku kúveova? Hainá'ikopomaka énomone yonopóhikomo natíxokuke? Koati énomonemo koéneye kuteâtímaka koêku yuhóke Itukó'oviti, enepone koati yuhôti ákoti aukápapu ikéne koyúhoti yonópokumo ne xâne ákoti omotóvo okovo Itukó'oviti. ⁶Inípono iséneu, itínoe ákoti itúkoake ne xâne ákoti apeínoati. Hainá'ikopomaka ne iríku ikotívexo kêku? Koati énomonehiko iyonópinoe nonékuke yuhoíkuvokuti vahe réxinopiti ítuke! ⁷Koane énomonemaka vahe réxinoa emó'u ne sasá'iti iha Kristu kitípone!

⁸Itea koati únatimo ne ítike enepo itikâ ne páhoenovi Itukó'oviti vitúkea, uti xâne natíxoku, kuteâti ne yutoéti ya emó'uke Itukó'oviti, enepone koêti: “Hako motovâ yokóvo ne po'ínuhiko xâne. Kuteâti ákoyea kemáxatikapapu, íxeanemakaye ne po'ínuhiko xâne” koêti. ⁹Itea enepo neivákaxa xâne, koati pehukóvotimo. Hanemo kouhápu'iko pehúnevo neko páhoenovi Itukó'oviti emó'uke. ¹⁰Enepo áva xâne koyuhoâti itúkea uhá koêti ne páhoenovi Itukó'oviti vitúkea emó'uke, itea áva kali póhuti koekúti ákoti itukâ, kóyeane ákoyea itúka uhá koêti ne páhoenovi Itukó'oviti vitúkea. ¹¹Vo'oku enepone yutoéti koêti: “Hako yaupú'iko míxone kepíneti múxone po'i xâne” koêti, énomoponemaka ne kixó'oviti: “Hako kepéko” kixó'ovi. Enepo hákoti kepíne múxone po'ínu xâne, itea itukapu kepékoti, kóyeane ákoyea ítíka ne sasá'iti páhoenovi Itukó'oviti vitúkea. ¹²Yane yiúho koane kixeku itíkivo, itíkapunoe seánati, vo'oku koati ihíkauvoti kasasá'ikopotí pahúnevo úti, koitóvoviti ya mani vipíhoponeokono, veínoamo Itukó'oviti yúhoikopeovi vo'oku kixoku vitúkeovo. ¹³Vo'oku enepone xâne ákoti okoseâna po'ínu, ákomakamo okóseanakono yuhaíkapakana. Itea yuhaíkapakana ne seánati, ákomo píka. Koáhati únati ítuke.

Konókoti unátiyeamaka ne vítu ke koeku kúveovo uti Vúnae

¹⁴Itínoe mbo'ínu xoko Vúnae, kuti itópino xâne koyúhoyea kúveovo Itukó'oviti enepo hákotímaka únati ítuke? Xâne koetíneye kúveova, yonópotiperameamo xoko Itukó'oviti? ¹⁵Enepo áva po'ínu úti xoko Vúnae konokínovati ípovo áko'o nîka itukovo káxe, ¹⁶ina áva ya xepákuke kixoâti: “Aúhepepo iséneu. Huvá'axapi

Itukó'oviti ya níke yoko ípevo" kixoâti, itea ákoti apáhuina póneake ya nókone, kutí'ikopo itópono kíxeane? ¹⁷ Kúteanemaka koêku ne koyúhóti kúveovo Itukó'oviti ákotimaka únati kixoku itúkeovo. Kuveóvoti kuteâti, hane koéneye muyôti uké'etine omíxone ákotine ehevákupu.

¹⁸ Ínani áva koêti: "Hane apê xikóyoke kívivo Itukó'oviti, kene únati ngxoku indúkeovo apê njokóyoke" koêti. Itea hara ngôe: Namo kíxoaye éxokeonu kaná'uyexo kúveovo Itukó'oviti ne xâne ákoti únatinoe ítuke? Kene úndi, énjokovo ngúveovoxo Itukó'oviti vo'oku únati índuke.

¹⁹ Kitípoakopo ápeyea póhuti koati kaná'uti Itukó'oviti? Mbiú kôe kitípi, itea neíxipa, vo'oku muhíkova ne ovóxehiko Satánae, kutípoamaka nê'e koane yupíheovo honóno'okea vo'oku koati pikoti Itukó'oviti. ²⁰ Iti ákoti isóneu, énjókopeatine ákoyea itóponone kúveovo uti Itukó'oviti ákotimaka únati kixoku vitúkeovo.

²¹ Noíxo íxea ne Âbraum. Hainá'ikopo vo'oku ítuke ínixinoake Itukó'oviti itúkeovo ponóvoti nonékuke? Énomone yaneke itúkeaku yuhó'inoa Itukó'oviti enepo usó koyê koépekea Izáki, enepone xe'éxa, itukoâti ikó'iparaxoke Itukó'oviti ya átake. ²² Yokómomapihi koêku neko Âbraum ákoyea íríkaka neko kúveovo Itukó'oviti koánemaka ne itúkea páhoenoa Itukó'oviti itúkea. Koati vo'ókuke neko kixoku itúkeovo éxokopeova Âbraum kúveovoxo Itukó'oviti. ²³ Yanê'e, kóusokovone ne yutoéti ya emó'uke Itukó'oviti, enepone koêti: "Koati kuvóvoti Itukó'oviti ne Âbraum. Yane ínixoa Itukó'oviti itúkeovo ponóvoti nonékuke" koêti. Ina koemáka: "Íhaxeokono ínikone Itukó'oviti ne Âbraum" koémaka.

²⁴ Neíxoaneikopo, koati vo'oku kixoku itúkeovo ponópinovo ne xâne nonékuke

Itukó'oviti, kene haina pohúneti vo'oku pohanu koyuhó kíxea kúveovo Itukó'oviti.

²⁵ Kúteanemaka koeku Râbe mekúke, enepone mohíti sêno inúxotike. Hainá'ikopomaka vo'oku kátarakea neko hóyenhiko kutí'inoke ponópóvoti nonékuke Itukó'oviti? Énomone neko hóyenhiko pahoéti komómoponea koêku ne poké'e mekúke, pahukoámaka Râbe vekópea ya po'íke xêne koitóvati ya anáne. ²⁶ Vo'oku enepone kúveovo Itukó'oviti ne xâne ákotimaka únati kixoku itúkeovo xánena, hane koéneye muyôti uké'etine omíxone, ákotine ehevákupu.

Konókoti véxea sayá'ikopea yuho úti

3 Itínoe mbo'ínu xoko Vúnae, unatíne ákoyea axú'ina xâne xepákukenoe oposíkoti payásoti itukéti imokóvokutike íhikaxea po'ínuhiko, vo'oku enepomo yuhaíkapavine Itukó'oviti vo'oku kixoku vitúkeovo, uti íhíkaxeati emó'u, véxoá ákoyeamo íyuhixavi Itukó'oviti enepomo hákoti vitukôa kuteâti ne víhikaxone. ² Vo'oku kaná'uti enó'iyea pahúnevo úti, heú koeti úti, itea enepo áva xâne ákoti pahukápu ya yuhóke, koati itopónoati ne nókone kó'iyea epó'oxo koati éxoti herú kíxea sayá'ikopeovo. ³ Vípíhinoake imoíne ne kámo maka akútípovine. Yanê'e, véxoane koêku ne uhá koeti múyo, viyonoâti ya koêkutike vâha viyónea. ⁴ Yokómomapihimaka koêku ne koati hána'iti vatéke. Koati xúnati ihunóvoti iyonôa, itea kalíhuti ne avékovepe véinoake iyonoâti sá'iri'okea ya koêkuti áha iyónea. ⁵ Kúteanemaka koêku ne nene úti ya muyókuke úti. Kalíhaxo, itea ako malíka yónoku kópuhiu. Yokómomapihi kíxoaku kalíhuti írúmene yúku oró'okea êno hána'iti hôi. ⁶ Kúteane koeku yúku ne nene úti. Ako hunókoku ne váhere koekúti kópuhiu. Ya xapákuke

po'ínuhiko iháxakoku muyo úti, koatíne vo'oku kópuhiu nene úti kopítí'inoke úti. Kuteâti koeku yúku oró'okea, énomonemaka kíxoaneyeyene nene úti koésayu'ixea heú koeti kóyeku úti ya koeku vóvea yara kúveu mêum. Yoko kutí koe yúku ukeâti ipihóponovokutike. ⁷Enepone uhá koeti kó'iyevoku ipúhokovotihiko hó'openo, motóva koéxoekokono, kuteâti hó'openo ôti, hó'openo yoneâti hûra kuteâti koéxoe, yoko hó'openo íhae úne. Koati ítone xâne yara poké'e heú kíxea koéxoeka kuteâti. ⁸Itea ako ápahuina xâne itoâti sayá'ikopea emó'u. Ako káyunukapu kahá'ayea koyúhoyea váhere, epó'oxo ra váhere vemó'u, kutí koe vénenu koépekoti. ⁹Énomone veínoa úti viháyu'ikea ne Vúnae, enepone Ha'a úti vanúkeke. Énomonemaka veínoa úti vihákea ne xâne, enepone ítuke Itukó'oviti ákoti pahuíxa Únae. ¹⁰Poéhaxo ne paho úti, itea pí'a vitúkoake, viháyu'ikea koane vihákea. Itínoe mbo'ínu xoko Vúnae, ako yusíka kó'iyeaneye. ¹¹Yusíkoikopo ipúhikea itíveti úne yoko suvá'iti úne xoko póhuti úkeaku? ¹²Yusíkoikopomaka poréxea ha'i azeitona ne xuve figu? itukovo ha'i figu ne xuve úva? Simóya taú'iti uke úne, ako kalíhuina poréxea itíveti úne. Énomonemaka koéneye kónokea poéhayeane kaná'uti koekúti ipuhíkea ne paho úti.

Koêku ne isoneûti ukeâti xoko Itukó'oviti

¹³Itukovo apêti xâne ya xepákukenoe ko'éxoneti yoko ko'isóneuti, konókoti iyúseyea itúkeovaxo ya únati kixoku itúkeovo ákoti kapayásakapu, kuteâti kixoku itúkeovo ne koati ko'isóneuti. ¹⁴Itea itikápunoe xâne ixómoti kahâ'a anú'ukea po'ínuhiko xâne, epó'oxo áva kotivépiti koane

ixómotimaka hexakívokoko, hako uhêpe iséneupinovo. Hákomaka yaupú'ikopovo pe'okoâti itíkivo ko'isóneuti. ¹⁵Haina ukeâti xoko Itukó'oviti vanúkeke ne isoneûti kuteâti itea úkeakuneye yara kúveu mêum. Koati kixóvokunemaka xâne ákoti êxa Itukó'oviti nê'e, koane ukeâtimaka xapa ndémoniuhiko. ¹⁶Ya koeku ápeyea xâne ixómoti kahâ'a anú'ukea po'ínuhiko xâne koane haxákeovokoko, anêkomaka koésayu'ixeokoko koêku, koane heú koeti po'ínuhiko kó'iyevoku koekúti ákoti aunáti. ¹⁷Itea enepone isoneûti ukeâti xoko Itukó'oviti vanúkeke, inúxoti kixóvoku, koati sasá'iti. Ina porexó'ovimaka vitúkeovo xâne kásati omíxone, koane itúpa'ikoti, yoko ú'uso koyêtimaka kámokenoyea isóneu po'ínuhiko. Énomonemaka kutí'inoke uti seánati, koane únati kixoku itúkeovo, ákoti naivákaxa xâne, koane ákotimaka itúkaheapu. ¹⁸Kuteâti eho xâne noti ênoti únatinoe ake nonéti, énomonemaka koéneye êho ne xâne kásati omíxone ikasáxotimaka omíxone po'ínuhiko xâne. Enepone pôreupo, ainovo koati únatinoe koane ponóvotinoe itukéti.

Ápeinoke púveokoko ne xâne

4 Ná'ikopo úkea ne pívikoko yoko ímeikinovokoko? Ako po'i úkeaku ákoti itukapu xoko váhere iséneu ákoti kayunúkapínoe. ²Poé'ainonoe iséneu po'ínuhiko xâne vo'oku íyekivoa ne ítukevo. Koane vo'oku ákoyea ítea, usó kéyenoe képeki motovâti itéponi. Pivókoko yoko isíkokomaka vo'ókuke, itea ako ítea ne yâha vo'oku akó'oti yepêma Itukó'oviti. ³Epó'oxo enepo yepemôa, ako paréxapea vo'oku koati pahukóvoti iséneu. Pohúneti keha'âti keúhepekivoa yane váhere yâha itíki. ⁴Itínoe xâne ú'uso koyêti itávokea hókea Itukó'oviti, ákoikopo yéxa

itíkivo puvoti Itukó'oviti koeku aínayea íyekovo yara kúveu mêum? Enepone xâne iyókovati ne kixovókuti yara kúveu mêum, koati puvoti Itukó'oviti. ⁵Hako ikitíxa yutoxovohí koèti ne yutoéti ya emó'uke Itukó'oviti, enepone koèti: “Enepone Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti, pónevi Itukó'oviti óvoheixea xoko ùti, yupíhova kahá'ainovi vitúkeovo kuri'ókopovoti Itukó'oviti, puvátimaka aínayea víyokovo.” ⁶Itea inamá'axo xúna xoko ùti ne seánakovi Itukó'oviti, kuteâtimaka koeku po'i yutoéti ya emó'uke Itukó'oviti, enepone koèti: “Okópa Itukó'oviti ne kapayásokopovoti itea huvó'oxoa ne xâne ákoti kapayásakapu, enepone ikoseânaxovati” kôe. ⁷Síkeaneikopo itúkeovo Itukó'oviti exô kêku. Kéxuna'ixapu yokópi ne Ndeâpu, yanê'e ahikúxeovopitimo. ⁸Yahí'akapaxo ne Itukó'oviti, yanê'e ahi'ókovopitimakamo. Kiríkapa ne váhere kixeku itíkivo, itínoe itúkoti váhere. Kene itínoe pi'asó kixoti ko'ísoneueya, kehá'ati héki Itukó'oviti koánemaka ne kixovókuti yara kúveu mêum, ópoehane Itukó'oviti héko. ⁹Ikétivexa iséneuke ne véherevoko. Aíkaxu'ea yokóvo, epó'oxo íyea. Hákonoe yekôvo itea tíve'ikapu. Hákonoe elôke yokóvo itea aíkaxu'ine yokóvo. ¹⁰Hako kepayásokovo, koane ikéseanaxapapu Vúnae, yane kahaná'ikopitimo.

Ako yusíka húkeyea visóneuno po'ínu ùti koyúhoyea ùti itúkeovo váhere

¹¹Itínoe mbo'ínu xoko Vúnae, hákonoe itikóvo húketi isóneunokoko yixóvoti keyúhoyikoko ákoyea yaúnati. Vo'oku enepone xâne húketi isóneuno iníxea ákoyea aúnnati ne po'ínuhiko xâne, koyuhoâti itúkeovo pahukóvoti hákoti exôa koêku, koati inixoâtimaka ákoyea itúkovoake ne sasá'iti páhoenovi

Itukó'oviti vitúkea ya emó'uke, koane koyuhoâti ákoyea aúnnati nê'e. Akoéneye ítikeye, hainá'ikopo iti itukoâti ne páhoenovi Itukó'oviti vitúkea, itea koati iníxeâti ákoyea itúkovoake. ¹²Poéthane Itukó'oviti motovâ éxokea xâne ne ponóvoti kixovókuti nókone itúkea, koane poéhanemaka yumópomo xâne nê'e. Poéhanemaka nê'e motovâ koíteovo xâne, koane poéhanemaka motovâ pahúkopea ipihóponovokutike nê'e. Kutí'ikopo íkitixopovo inixépovoti yusíkea húkeyea iséneuno po'ínuhiko xâne keyúhoyi ákoyea aúnnati?

Koêku ne pahukóvoti isoneúti

¹³Kó'oyene yakámokenonu, itínoe áhati kó'iyea: “Éhamo itukovo káxe vónope, koane éhamo itukovo pitivóko vónoku. Poéhamo xoénae vóvea ya, koane vipíhoati tumúne ra vítuke. Yane enómo apeínoviti” kó'iyea. ¹⁴Itea ako kalíhuina yéxi kêkunoemo ihâroti. Énjakapivonoe ínizixoake ne yápeyi yara kúveu mêum. Koati kuteâti apé kó'iyea kali yôu, yane ako oríko uké'epea. ¹⁵Ya koêkuni “Éhamo itukovo káxe vónope” ké'iyi, hara mani kêti: “Itukapu ahá'novi Vúnae, haramo vitúko, koane haramo kíxoa ùti ne vítuke” mani koeti yiúho. ¹⁶Itea kuteâti ra kêku, yupihovó koene kepáyasokivo yane keyúhoyi ítenemo itíki. Yoko uhá koeti yuhôti kuteâti, ako aúnnati. ¹⁷Neíxoaneikopo, enepone exoâti kónokea itúkea únati itea ákoti itukâ, koati pahukóvoti.

Kixoku váherexea itúkeovo ne iríku

5 Kó'oyene yakámokenonu, itínoe iríku. Íyeano, epó'oxo ikétivexa iséneuke ne kêkumo vo'ókuke ne váhere koekúti simópitinoemo. ²Enepone êno apeínopitinoe, pihínotine ákoyeane aúnnati. Enepone êno ípevo yúnaheixone, níkoheane kálíhunoe hó'openo. ³Enepone tîketina, ôro

yoko péhu yúnaheixonemaka, koati ko'ihómuyotine. Yoko énomonemo koyuhópinoe nonékuke Itukó'oviti ákoyea panápu ne itíkivo. Epó'oxo ya hunókokuke, kutí ketímo oró'oeti vekoti xapa yúku vo'ókuke. Énomonemo itukóvo yehópo yaneko káxe vo'ókuke ne êno apeínopiti yúnaheixone kó'oyene. ⁴Enepone mani námoepo ko'itúkeinopitinoe iséne, yúnaepinovo ákoti perexânoe, énomonemakamo koyuhópi nonékuke Itukó'oviti. Epó'oxo enepone tívo'ikeovo ko'itúkeinopitinoe, itópono Itukó'oviti, enepone Vúnae éxoti koeku uhá koeti koekúti. ⁵Koati ikelísokopovotinoe. Ako nékone yara poké'e. Poéhane yíxivo keúhepeki kéyeku yara kúveu mêum itíkovo. Yara kéyeku, kutí kénoue hó'openo kokínaeti tumúneke koépekeokono. ⁶Pehúkoamaka iká'akeovo yoko koépekeokono ne kixeóvovoti xâne yahínoe ponóvoti kixoku itúkeovo, ákotihiko oxéne opósikea kotixoâti.

**Konókoti véxea vítea vékea
úti kotíveti koekúti
ákoti vaukápapu vikéne**

⁷Kene itínoe mbo'ínu xoko Vúnae, hákonoe kemuyá'iko iséneu vo'oku tiú'iti kéyeku, tukú koeti aukopovope Vúnae. Kutí yákoé ko'ítuketi kavâne yane ákoyea ímaxapa kúxoixea ne ha'i nóne isáneke, kuxoíxoati ne inúxopoti úko inâ nôa, koánemaka ne hunókoku úko motovâti íteovo ne nóne. ⁸Énomonemaka yákoenenoe ye ákoyea kemúya'ika iséneu koane títiu kéyeyi ikéneke Itukó'oviti, vo'oku yé'exopovone aukopovope Vúnae. ⁹Itínoe mbo'ínu xoko Jesus, hákonoe kepahákinovokoko mará'inamo ínixa Itukó'oviti ápeyea pehúnevo yuhaíkapavine. Yoko ákone ahíkapu ne kaxena yúhoikopeovikumo vo'oku kixoku vitúkeovo. ¹⁰Itínoe mbo'ínu

xoko Vúnae, hane motokêa hókeokono kixóvoku ne porófetahiko koyúhoti emo'u Itukó'oviti mekúke, koeku ítea heú koêti neko tiú'iti koekúti vékoku ákoti imaxovó ixâ. ¹¹Vínixoa unátíyeya koêku nekôyohiko, vo'oku títiu kóyeyea ikéneke Vúnae ákoti aukápapu ikéne. Yoko kémoanenoe koêku neko Njô mekúke. Yéxoanoe unátíyeya kixópaku Itukó'oviti hunókokuke vekoáne Njô neko tiú'itihiko koekúti, vo'oku itúkeovo koati seánati yoko itípakovoti ne Vúnae.

**Ako tópi ixíko'okovike
Teàku nókone kó'iyea úti**

¹²Itínoe mbo'ínu xoko Vúnae, harâ'a koati nékone ké'iyi: Enepo itíka koati yuhôti, hako keyuhôa ya iháke ne Íhae Vanúke, áko'o itukovo ya iháke ne poké'e, áko'o itukovo ya iháke koékuti po'ínuhiko koekúti. Itea itukovo “Êm” kêti, énomone yákoé, koane itíka ákoti ike'ítukexa po'i ihâe yéxoki kaná'uyeaxo ne yíuho. Itukovo “Áko'o” kêti, énomone yákoé, koane itíka ákoti po'i ihâe vínoake ikéna'uxi. Énomone yákoeneye maka hákone ipihéponokono.

¹³Enepo áva xâne koitóponovoti kotíveti xepákukenoe, yusikóne itúkea orásum. Enepo áva elóketi okóvo, imáka'ika Itukó'oviti. ¹⁴Enepo áva xâne ka'aríneta ya xepákukenoe, ihéxihika ne inuxínotihiko ítuke Itukó'oviti motovâti itúkinoahiko orásum koane áhipu'ikea óliu ya iháke Vúnae. ¹⁵Yoko itóvotimo ne ka'aríneta vo'ókuke ne orásauna xâne kuvóvoti Itukó'oviti. Koexépukopatimo Itukó'oviti koane enepo áva pahúnevo ne ka'aríneta, kasasá'ikopinotimo Itukó'oviti. ¹⁶Hako hi'onó'uxikoko pehúnevo. Yokóyuhopinokokoa, koane itíkinakaka orásum motovâti ítívoa ne váhere kixovókuti. Vo'oku koati êno ítone itúkea ya orásum ne xâne ponóvoti

kixoku itúkeovo. ¹⁷Eneponeko Íliya koyúhoti emo'u Itukó'oviti mekúke, koati xâne kuteátine úti. Enepone eópone koane kixoku ko'ísoneueya, kuteátinemaka úti. Yanekôyoke koati koxuná'ixovoti itúkea orásum, epémoti Itukó'oviti ákoyeamo kêva úko yara poké'e. Yoko yumópa Itukó'oviti. Mopó'a xoénae sei koe kohê ako keva úko yara poké'e. ¹⁸Ikénepoke, ina epemópomaka Itukó'oviti kevópeamo. Koá'axomaka, kevópone. Yane heú koépomaka íhono pea nonéti yara poké'e koane poréxopeamaka há'i.

¹⁹Itínoe mbo'ínu xoko Itukó'oviti, enepo áva xepákukenoe itavókeati ra kaná'uti kixovókuti íhae xoko Itukó'oviti, epó'oxo áva xâne huvo'óxopati aúkoapeovo xokóyoke ne kaná'uti kixovókuti, ²⁰puyákanapa yokóvo râ'a: Enepone huvo'óxopati aúkoapeovo únatike, koati koitóvati ne pahukóvoti ya mani yonópea ipihóponovokutike, epó'oxo sasa'ípotinemo ne êno pahúnevo vo'oku ítukeinokono ne pahukóvoti. Hunókokune.

1 PÊTURU

Inúxoti koyuhópeti páhoe Pêturu

Enepora koyuhópeti, hane pahúkokono mekúke xapa xâne ya po'ihiko poké'e koitópovoti kotíveti vo'oku kutípea Jesus.

Éno ihíkaxovati ra emo'u Itukó'oviti po'okoati itúkeovo pítivokona Róma óvo ne Pêturu yutoxôa ra koyuhópeti, itea ako ponó íxa xoko koati íha ne pítivóko. Íhaxoa Mbabílonea, kuteâti koeku yútoe xoko 5.13, vo'oku itúkeovo íhâe kixo'êkoti pítivóko óvoku xâne ikoítovonoati kotíveti ne xanena Itukó'oviti mekúke. Anêkomaka xoko Apokalípisi 18 kuteâti.

Vo'oku itúkeovo kotívetihiko vékoku neko xâne, opósikoa Pêturu kouhepekopea isóneu, koane huvó'oxea píheane tumúne kóxuna'ixeovo hókea Jesus. Koyúhoinoamaka itúkeovo hixopókonoti motovâti iyúseyea kaná'uyeaxo ne kúveovo Jesus. Ina exókoamaka itúkeovo Kristu inuxô koítovoneovo kotíveti ya utíke, koane itúkeovo koati vékokunemaka uhá koeti úti, uti hokoti Vúnae. Íxíko'okoamaka kónokea itúkeahiko únati, motovâti íháyu'ikeokono ne íha Itukó'oviti vo'ókuke. Enepora yutoéti, huvó'oxoa neko xanéhiko puyákovoneova okóvo ne nókone kó'iyea ya koeku itúkeovohiko koítovone Itukó'oviti.

Turi yútoe

1 Yundóxinopinoe, undi Pêturu, páhoe Jesus Kristu koyúhoyea emo'u. Mbahúkinopeano ra koyuhópeti, itínoe noívakoe Itukó'oviti tahinehí koeti ya po'íkehiko poké'e. Énomone ya Póntu, Ngalásea, Kapadósea, Ázea yoko Mbítinea. ² Itínoe koati noívakoepono Itukó'oviti, Ha'a

úti, kuteâtimaka koeku ahá'inopinoe ukeátinekene tumúneke ápeyea ra mêm. Koati Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti itukópinoe háxaepono xoko Itukó'oviti, kutí'inoke kitípoti Jesus Kristu koane sesa'ípotine yane itína ovokóvoti ya kuruhúke.

Kaúkapainapeano Itukó'oviti ne hána'iti seánakovi koane úhepeti isoneúti ukeâti xokóyoke.

Motókea íháyu'ikeokono Itukó'oviti vo'oku seánakovi xoko Xe'éxa

³ Koati motokeâti íháyu'ikeokono ne Itukó'oviti, Ha'a Vúnae Jesus Kristu. Yane hána'iti seánakovi, ikó'inamakopovi koane poréxovimaka kúxoixone úti xokóyoke ákoti itukapu kuxohí kixonéti, vo'oku exépukopeane ne Jesus Kristu ukópea xapa ivokóvoti. ⁴ Énomone ápeino kounaepinovi Itukó'oviti, poréxopovikemo seapáne úti xokóyoke. Yoko haina kixovókuti motovâti ipúpa'íxea nê'e. Ákomaka motovâti ikópiti'ikea. Ákomakamo itáhinea. Ú'una kíxoixinopeano Itukó'oviti xokóyoke, ⁵ itínoe kókoyono kixonéti xunákoke Itukó'oviti koeku kívivoa, motovâti yenópi xokóyoke. Enepono vonópea xokóyoke, kóusexoe Itukó'oviti nókone kó'iyea, itea poéhane ya hunókokuke uhá koeti koekúti ínamo simápu kaxéna. ⁶ Énomone aélokeino yokóvo upánini ikáxu'iyeamoa yokóvo kó'oyene, vo'ókuke ra ákoti tópi kó'iyevoku tiú'iti koekúti simópiti. Itea enepone víki tiú'itike koekúti, ákomo áxu'ikene, hú koetímo.

⁷ Koati hixepókonoti kívivoxo Itukó'oviti kutí'inoke simópiti ra tiú'itinoe koekúti. Muhíkova ôro, koekúti apêti hunókoku unáko, kónoko vékea yúkuke motovâti uké'epea ánahi. Ínapoxo hako motokêa kíkixononeye koeku kívivo Itukó'oviti. Konókotimaka

hixépikono, maka iyúseane itíkivonoe koati kuvóvoti Itukó'oviti. Yoko teru'úxa uhá koêti, ákoti yaukápapu ikíni, koati únatimo kêku. Yupihóvotimo anú'ukea unako koati únati ôro ákoti ánahi ne unáko kêkumo. Vo'oku aukápapu Kristu, iheyú'ikokonotimo. Itímakamo teyonéti koane kahaná'iuti, vo'oku itíkivo koati kuvováti.

⁸ Ako neíxiku Jesus, itea kóyeane ákoyea omótova yokóvo. Ako ínixe koêku kó'oyene, itea kóyeane kitípi. Énomone kutí'ino apêti hána'iti elókeko yokóvo, ákoti itoâti kayúmakea koêku, vo'oku yupíheovo hána'iko úhepeyea neko elókeko yokóvo. ⁹ Yoko enepone yehópo, itépononemo koeku kívivo Itukó'oviti, énomone ne apéyeati ákotinemo hunókoku ya xokóyoke.

¹⁰ Enepora kasása'ikopeovi Itukó'oviti kutí'inoke vopâtimo xokóyoke, êno yúmo'ixeova éxea koêku ne porófetahiko koyúhoti emo'u Itukó'oviti mekúke. Êno itúkinoahiko isóneu, kaha'âti éxea koêku. Vo'oku êno káxe tumúneke ápepe neko koekúti, poréxoane Itukó'oviti ne porófetahiko koyúhoyea koêkumo. Énomone neko hána'iti seánakovi Itukó'oviti simo'óvitine kó'oyene. ¹¹ Êno opósi'ixeahiko porófeta éxea ápeyeakumo, koane koêkumo neko koekúti éxokoake Sasá'iti Omíxone Kristu ovâti xokóyoke, enepo koyuhó'inoahiko koeku koítoponeovomo kotíveti ne Kristu tumúneke kaxena ápepe, koánemaka ne kixókonoku iháyu'ikeokonomo ikénepoke. ¹² Enepora ihíkavoti námoe porófetahiko, éxokoa Itukó'oviti ákoyea itúkapu vo'ókukehiko, itea itúkeovo ve'ókukene, itínoe apêti kó'oyene, koyúhoinoahiko ne koekúti. Yoko énomone ra némoenoe kó'oyene xokóyoke ne koyuhó'inopeati ne inámati ihíkavoti omínovike Jesus,

enepohikone koyuhó'inopeati ya xunákoke Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti, páhoe Itukó'oviti ukeâti vanúke. Muhíkova ánjuhiko ya vanúke, yúmo'ixova éxea koêku.

Kahá'ainovea Itukó'oviti vitúkeovo sasá'iti

¹³ Hukínóvoti ngó'iyea, itúkapu iyukóvoti ne iséneu. Itíkapumaka éxoti kixoku itúkea isóneu ya uhá koeti koekúti. Hara itíka kíxoixone ákoti kurikâ iséneu kíxoixi, enepone hána'iti seánakopi Itukó'oviti kousexinopikemo yaneko káxe aukápapu Jesus Kristu. ¹⁴ Koeku itíkopivonoe kutípoti Itukó'oviti, hákonenoe itíko váhere koekúti kuteâti koêku yâha itíki yanekôyoke avô'o yexânoe ne emo'u Itukó'oviti. ¹⁵ Itea itíkapunoe sasá'iti ya uhá koeti kixeku itíkivo, kuteâtimaka koeku Itukó'oviti, enepone ihaxíkopitinoe héki. ¹⁶ Vo'oku hara koe yúho emó'uke: "Itíkapunoe sasá'iti, vo'oku undi sasá'iti" kôe.

¹⁷ Enepo itikónoe orásaum, koati "Pai" kixeâti ne Itukó'oviti, enepone exókopatimo yonópoku ne póhutihiko xâne vo'oku kixoku itúkeovo. Yoko ákomo iteôvati ne Itukó'oviti, vo'oku ako xâne payásoti nonékuke. Yusikóneikopo tíyinoe Itukó'oviti ya uhá koeti kixeku itíkivo yâye yara poké'e, itínoe pohu vekó keâti ra kúveu mêum, ákoti itúkapu koati yóvokunenoe, ¹⁸ yexoâtimaka ákoyea itúkapu koekúti kuteâti ôro, áko'o péhu ákoti ahikápu yónoku itóponone, veínoa Itukó'oviti itúkea ésa'i koíteovopi, veyopópinoe yane kúxoti kixeku itíkivo ákoti apáhuina únati koekúti omínopike, enepone itukeôvoti yéxone xoko yoxúnoekene. ¹⁹ Itea hane veínoa Itukó'oviti koíteovopinoe, itina Kristu yupihóvoti unáko, enepone kuteâti koêku itina koati únati

xe'exa su'ûso, ákoti óvaku kopíti'iyea, enepo itukókono ikó'iparaxokonoke Itukó'oviti, ésa'i itúyopea pahúnevo xâne yara poké'e. ²⁰Yoko tumúneke ápeyea ra kúveu mêm, kóusokone isóneu ne Itukó'oviti kó'ieanemoye ne Kristu, itea ínati pahukínovea yara koeku kó'oyene koeku yé'exeovone hunókoku uhá koeti koekúti. ²¹Koati vo'oku Jesus kivínovone Itukó'oviti, enepone koexépukopati ukópea xapa ivokóvoti, enepone porexoátimaka itúkeovo hána'iti ihayú'uti. Yane koati Itukó'oviti kivónovone, enepone úkeakumaka ne hána'iti kíxoixone, yéxone kóusokeovomo.

²²Koeku sesá'ipinenoe yane kitípi ne kaná'uti kixovókuti íhae xoko Itukó'oviti, koane koeku itúkeovo kaná'uti ne ákoyeamaka omótovokoko yokóvo, ákoti itíkaheapunoe, heru'ó íxeakopo xináko ákoyea omótovokoko yokóvo. ²³Vo'oku enepone inémapi ikéneke Itukó'oviti, haina ítukeinopi xâne yara kúveu mêm, ínapo áva hunókoku. Itea koati itínoe eho emo'u Itukó'oviti, enepone apêti xunáko ikó'inamakopea xâne. Yoko koati kóyekutinemo ne emó'u ákotinemo uké'eyeaku, ²⁴kuteátimaka kó'iyea ne yutoéti emó'uke Itukó'oviti, enepone koêti:

“Uhá koeti xâne, hane koéneye hí'e ya mêm. Kúteanemaka koeku uhá koeti itóponone xâne itúkea, enepone iháyui'ikinokonoke, kutí koe hiu hí'e. Enepone hí'e, ako oríko movóhiyea yane ikorókovotine híu, ²⁵itea ákomo uké'eyeaku ne emo'u Itukó'oviti” kôe. *Izâiya 40.6-8*

Yoko énomone ne emo'úti simópitinoe, enepone inámati ihíkavoti koyúhoti koeku Vúnae.

Íhokokono mopôi, poéheve pétí ne Jesus

2 Kiríkapaikopo uhá koeti váhere ítikeino po'ínuhiko xâne, yoko simíkikixi, koane ítikoheyivo, yoko poé'aino iséneu po'ínuhiko xâne vo'oku íyekivoa ítukevo, koánemaka ne ihéki po'ínuhiko xâne. ²Kuteâti koeku inámatiko kalivôno opósi'ixea óhika, íxeanemakaye ne emo'u Itukó'oviti, enepone kutí koeti koati kínti leite ákoti ánahi, koxunákopitinoe ikéneke Vúnae, kutí'inoke itepónotimo uhá koeti ahá'inopi Itukó'oviti, enepone kutí'inoke koitóvopitinoe. ³Énomone yákoeneye, itukovo koati kaná'uti ikéna'uxi xikóyoke ne hána'iti seánakovi Vúnae.

⁴Yahí'akapanoe ne Jesus, enepone kutí koeti inúxoti mopôi imonéti poéheveke pétí, ya koeku itúkeovo poéheve kutí'ipone úti. Eneponê'e, ínixo xanéhiko yara kúveu mêm ákoyea ítúkovoke. Itea koati noívokoe Itukó'oviti nê'e, koane ínixoamaka Itukó'oviti yupíheovo unáko. ⁵Kene ítínoemaka kutí koeti mopôi ipóvoti ya xoko kutí koeti sasá'iti pétí, koéxepoe Itukó'oviti, yóvoku itíki sasá'iti ítuke Itukó'oviti, motovâti ápeyea sasá'iti iké'iparaxoke Itukó'oviti ákoti akutêa ne hó'openohiko oró'oeti mekúke. Yoko koati vo'oku ítukeinovi Jesus Kristu ínixeamo Itukó'oviti unako koêku ne íperaxike. ⁶Énomonemaka kuteâti koeku yuho Itukó'oviti emó'uke, enepone koêti:

“Xapákuke njanéna ya Síyaum injíkoa ne ínizixone mopôi, koati turíxeovoku uhá koeti, kuteâti koeku koati inúxoti mopôi turíxeokonoke pétí. Eneponê'e, koati noívangoe, yupi-hóvotimaka unáko. Epó'oxo koêkúti kutipoâti, ákomo kuvovohí íxa” kôe. *Izâiya 28.16*

⁷Koati yupihóvoti unáko xikóyoke nê'e, itínoe kutipoâti, itea ya xokóyoke ne ákoti akutípoa, hara kó'inoa, kuteâti koêku ne yutoéti ya emó'uke Itukó'oviti koêti:

“Enepone mopôï noívokoxine xanéhiko itúkoti péti, ainovó kôe énomone itukóvovo turíxeovoku uhá koêti, kuteâti koeku koati inúxoti mopôï turíxeokonoke péti” kôe. *Sáramu 118.22*

⁸Ina koemáka po'íke:

“Enepora mopôï, ápe itopó kíxone, koane ápemaka íkoroe” koémaka. *Izâiya 8.14-15*

Itopó kixínokonoke xâne vo'oku ákoyea akútípo emo'u Itukó'oviti. Yoko íkorokeokono itukóvo íkuinoake Itukó'oviti ne koetíneye isóneu.

⁹Itea ako yákoenenoe. Koáhati itínenoe háxaepo Itukó'oviti itúkeovo xanéna. Itínoemaka ko'ítuketi sasá'iti ítuke Itukó'oviti kuteâti koêku ne sasedótihiko inuxínoti ítuke Itukó'oviti mekúke. Itínoemaka sasá'iti xâne natíxoku Itukó'oviti. Koati itínenoe poréxopino Itukó'oviti ésa'i itúkeovo xanéna, maka yokóyuhoe xapákuke xâne koêku ne koati éno hána'iti ihayú'íuti kixóvoku Vúnae, enepone veyopópiti ya hahákutike, iyonópopiti xoko éno uhé'ekoti uhapú'iti ovâti xokóyoke. ¹⁰Yoko haina itínoe xanena Itukó'oviti yanekóyoke, itea itíponenoe kó'oyene. Yanekóyoke haina itínoe kóseanane, itea kó'oyene itóponopinoe hána'iti seánakopi ne Itukó'oviti.

Konókoti póneovo kixoku itúkeovo ne xâne hokoti Jesus

¹¹Itínoe ákoti omotóva ongóvo, koeku itíkivonoe xâne pohu vekó koâti ra kúveu mêm, ákoti itukapu peké'ixa, injíko'okopinoe ákoyea itika váhere úhepune miúyo. Vo'oku eneponeê'e, koati okópoti inámapoti kékoku ikéneke

Itukó'oviti. ¹²Konókoti péninoe kixeku itíkivo xapákuke xâne kírivokoevo ákoti éxa Itukó'oviti. Yanê'e, koêkoti okopópiti koyúhoti itíkivo váhere xâne, noixoâtimo ponóvoko ne kixeku itíkivo, koane konokoâtimo iháyú'ikea Itukó'oviti yaneko káxe exákapeane pahúnevohiko.

¹³Koati ahá'inopinoe Vúnae Jesus Kristu ákoyea kepáyasakinapu koêkoti payásoti apêti xunáko pahúkea xapa xâne yara kúveu mêm, yusíkoti itúkeovo koati payásoti nâti, áko'o ¹⁴yusíkoti itúkeovo páhoehiko nâti éxea koeku úti, yoko ipíhoponea vahehéxoti ítuke, koane iháyú'ikea ponóvoti kixoku itúkeovo. ¹⁵Vo'oku koati ahá'inopinoe Itukó'oviti itíki únati, motovâti ákoyea évekinopiku emó'u ne xâne ákoti isóneu, enepone áhatimaka koyúhoyea isóneunoa ne koekútihiko ákoti koati éxea koêku. ¹⁶Kaná'uti keítivokono ya pehúnevo, itea enepone koíteovopi Itukó'oviti, haina ípe'onexivoke itíki váhere. Ako kalíhuina, itea konókoti péni kixeku itíkivo vo'oku itínoe ovoxé Itukó'oviti. ¹⁷Tiya uhá koeti xâne. Hako motovâ yokóvo ne po'ínu úti xoko Kristu. Tiyámaka Itukó'oviti koánemaka natina úti.

Konókoti hókea uti kixóvoku Kristu ya vékea tiú'iti koekúti

¹⁸Itínoe ahinoêti, tiya pétaraxa. Hako kepáyásokinova, haina póhutine itukapu itípakovoti yoko itúpa'íkoti, itea koánemaka itukapu váhere xâne nê'e. ¹⁹Enepo itêa ne váhere kixékonoku ákoti yévitokokonoke, yexoâti itúkeovo ahá'inopi Itukó'oviti, inixoâtimo Itukó'oviti unako kêku. ²⁰Itea enepo itukapu ésa'i váhere ítike ne keítoponivo kotíveti, yusíkoti sikovó ké'iyi iteâti uhá koêti, itea kóyeane ákoyeamo iháyú'ikopiti vo'ókuke. Kene itukovo keítóponovoti kotíveti

vo'oku itíki únati, iteâtímaka uhá koêti ákoti imaxovó ixêa, hainápo koati inixoâtimo Itukó'oviti unako kêku. ²¹Yoko koati énomone ne ahá'inopinoe Itukó'oviti iháxikinopike héki. Vo'oku koítaponovomaka kotíveti ne Kristu yaneko ahe'ókopinoe ya mani ipíheponikono, itukínopitinoe hékone, kaha'aínopitinoemaka kó'iyeaneye kixeku itíkivo. ²²Eneponê'e, ako váhere ítuke, koane ako ápahuina semekénovo'iti ipuhíkeati pahákuke. ²³Enepo apê vaheréxinoati yúho, ako aúkapina váhere emo'úti. Koane enepo apê ikoítaponoati kotíveti, ako ixomo íkama emó'u itúkopinoamo ésa'i, itea kurí'okopovo Itukó'oviti, enepone kotíxoti xâne ponóvoti kixoku ítúkeovo, koane ipihóponoati ne vaheréxoti ítuke. ²⁴Koati namukópati Jesus ne pahúnevo úti, porexópeati ésa'i koxé'uke koeku kurúhuxeokono, motovâti uké'exopea xunako pahunévoti xoko úti, motovâtimaka ítúkeovo ainóvoti ponóvoti koekúti vitúko nonékuke Itukó'oviti. Koati vo'oku óko'okeovo Jesus ya kuruhúke kutí'inoke itévoti. ²⁵Vo'oku itínoe kutí koeti su'úso yómoti píhoheyea yanekôyoke. Itea kó'oyene kiríkopone píheheyi, koane hekópotine Jesus, enepone éxoti kátarakeopi, inuxínopitinoe kuteâti koeku únati koyónoti su'úso, enepone kókoyono kixóixopitinoemaka ikéneke.

Enékeake Pêturu ne ko'ímati yoko koyénoti

3 Itínoe sêno ko'ímati, kuteâti yunzó'inoameku ne po'ínuhiko xâne, énomonemaka koéneye ra yunzó'inopinoe. Hako kepayásokinova ne íme, itea tíya, maka enepo áva xepákukenoe apêti íma ákoti akutípo emo'u Itukó'oviti, ítúkapu vo'oku kixeku itíkivo kutí'inoke kutípotimo Itukó'oviti, ákoti yokonókoa ápeyea yihó'inoa,

²vo'oku noixoâtimo ne ponóvoti kixeku itíkivo, yoko itíkivo koati teyoti íma.

³Koane enepone iyéyonevo, itínoe sêno, ako apásika ítúkeovo koekúti kuteâti koati uhé'ekoti ikéhi yoko iké'itukexi iyoyónevoti ôro, koánemaka uhé'ekoti ípevo. ⁴Itea hane itíka kouhé'ekopiti ítípenevo. Vo'oku enepone úhe'ene sêno kuteâti asako omíxone koane ítípanevo, ákomo uké'eyeaku nê'e. Yoko énomonemaka ínixo Itukó'oviti yupíheovo unáko. ⁵Énomonemaka ítúko exókeko ne senóhiko teyoti Itukó'oviti mekúke, enepohikone apêtimaka kúxoixone xoko Itukó'oviti. Aínovo ákoti kapayásakinapu íma koane teyoâti. ⁶Énomone koéneye Sâra, yeno Ábraum mekúke. Koati kutípoti íma nê'e. "Unaém" kíxo. Epó'oxo kuteâti kixoku ítúkeovo ne Sâra, énomonemaka kénenoeye koeku péni kixeku itíkivo, koane ákoyea píkene ya uhá koeti tiú'iti koekúti simópiti.

⁷Kene itínoe hóyeno koyénoti, konókoti yéxi ítípa'íki yíno ya koeku kemúxoneyikoko, puyakóvatimaka yokóvo ákoyea akútea xunako hóyeno ne sêno, koánemaka vo'oku kutikokó ké'iyinoe itíkivo ko'ipârati ne apéyeati ukeâti xoko Itukó'oviti ya hána'iti seánakopike. Énomone yákoeneye, maka hákone itopâti ne yorásauna.

Konókoti ákoyea kapáyasakinapukoko ne hokoti Jesus

⁸Tumúneke únzexe ra yúndoe, hara injíko'okopinoe: Ópoeane yónoku iséneu ikéneke Kristu ákoti ihaxákeakaka iséneu, koane yokóseanakoko. Hákomaka motovókokoko yokóvo. Itupa'ii íxekaka, koane hákomaka kepayásokinovokoko. ⁹Hako itikópinoa ésa'i áva vaheréxinopiti ítuke itukovo yúho, itea itíkapina únati, vo'oku énomone kahá'ainopinoe Itukó'oviti, iháxikinopikenoemaka

héki. Énomonemakamo kutí'inoke nemukópoti únatinoe koekúti ukeâti ya xokóyoke, ¹⁰kuteâtimaka koêku ne yutoéti emó'uke Itukó'oviti xoko kó'iyeku:

“Enepone xâne kahá'ati unátiyea kóyeku yara kúveu mêum koane elókeyea okóvo itukovo káxe, konókoti éxea sayá'ikopea yûho, maka hákone vaheréxo emó'u xapa xâne, koane hákonemaka ipuhíkea semekénovo'iti pahákuke. ¹¹Konókotimaka ahíkuxeova ne váhere kixovókuti koane itúkea únati. Konókotimaka opósikea óvoheixea kásatike isoneûti, koane kóxuna'ixeovo itóponea. ¹²Vo'oku anêko uke Itukó'oviti koyonoâti ne ponóvoti kixoku itúkeovo, koane usó kóyemaka kámokenoyea koêkuti épemonehiko xokóyoke. Itea ako aúmati isóneunoa Itukó'oviti ne itúkoti váhere” kôe.
Sáramu 34.12-16

¹³Itukovo yixóvoteoxo itíki únati, ápeikopo motovâti koésayu'ixeopinoe?

¹⁴Muhíkova áva ikoítaponopiti kotíveti vo'oku itíki únati, kóyea nemo unátiyea kêku ikéneke Itukó'oviti. Hákonoe kopo pikêa. Hákomaka pipokéxo iséneu vo'ókuke, ¹⁵itea kirí'akapunoe Kristu, perexoâti itúkeovo énomone exô kêku. Usó yákoyemaka yéxoki uhá koeti xâne epemó'ikopeati ápeinoke ne kuxonéti kíxoixone xoko Vúnae, yéxone kousokeovomo. ¹⁶Itea konókoti ítipa'iki yane yimópíke, koane yéxokivo itíkivo teyoti po'ínuhiko. Konókotimaka sasá'iyea iséneu, yexoâti ákoyea ítíkaheapu nonékuke Itukó'oviti. Yanê'e, enepo áva itukóheoti kêku koyúhoti itíkivonoe váhere xâne, hána'itimo téyapana vo'ókuke ne únati kixeku itíkivo koeku héki Kristu. ¹⁷Vo'oku unatíne íkeitoponikono kotíveti vo'oku únati ítíke, itukápuxo

énomone ne ahá'inopi Itukó'oviti, yane itúkeovo keitóponovoti kotíveti vo'oku ápeyea váhere ítíke. ¹⁸Yoko énomonemaka koéneye Kristu yaneko ivókeovoku. Yoko poéha ivókovo. Koati úsotíne itukéti ne ítíke. Ákone káyuíxa poréxopea ésa'i pahúnevo úti. Koati ponóvoti kixoku itúkeovo nê'e, ivokínovati ne ákoti oponóvo ítíke, mihe'ókinovitimaka voxéne vahí'okeovo Itukó'oviti. Kaná'uti ivókeovo yanekôyo koeku itúkeovo xâne yara kúveu mêum apêti mûyo kuteâtimaka úti, itea exépukopo ya xunákoke Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti. ¹⁹Koatímaka xunákoke Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti véko yaneko píheakumaka xapa ivokínevotihiko. Énomone yaneko ikámoponoamaka Jesus ne âha koyúhopoinoahiko yane óvoheixokuhiko xoko ákoyeaku omótova ipúhíkopea. ²⁰Yoko enepohikonekôyo, aínovone ákoti akutípo yuho Itukó'oviti nóvo, akó'o imáxapa Itukó'oviti kúxoixea kuríkopeahiko váhere ítíke ya kaxénake Nôe, enepo itukôa ne hána'iti vatéke, kayápaé úne mekúke. Ako axú'ina xâne itóvoti yanekôyo yane vatéke. Puhu oitu koe iteôvati ne vahevévokoti koeku iyápakea yane êno úne. ²¹Yoko enepone kixoku koíteovokonohiko, koati kixo'êkinoviti áhíkeovo xâne ikéneke Kristu, kuteâti koeku enepone kesása'íkikono kó'oyene. Itea enepone kasása'íkeokono uti kó'oyene, haína ne ihómuyo koxé'u úti, itea koati kixo'êkoti vépemeane Itukó'oviti kasása'ikopea visóneu vo'oku ítíke Jesus Kristu exepúkopo ukópea xapa ivokóvoti. ²²Yoko pihopóne Jesus vanúkeke, éxopeke Itukó'oviti ovópo, koeku itúkeovo hána'iti kapáyasokone Itukó'oviti, koane éxea koeku ánuhiko koane uhá koeti po'ínuhiko payásoti

yoko tutíyehiko apêti xunáko pahúkea, koêkuti pahúkoku.

**Inámati kixoku itúkeovo
ne hokoti Jesus**

4 Vo'oku koítóponeovo kotíveti ne Kristu koxé'uke, énomonemaka ákoeneye iséneu usó kéyeyi keítópónivo kotíveti, kuteâti koeku Vúnae. Vo'oku koêkuti koítópónovoti kotíveti koxé'uke, ákone siková ákoe pahunévotike. ²Énomone yákoeneye, koêkuikomo yóvi yara kúveu mêmum, maka hákone itikôa ne váhere úhepune miûyo, itea itúkapune ahá'inopi Itukó'oviti itíko. ³Vo'oku enóne itíki váhere yanekôyoke, kuteâti itúkovo ne xâne ákoti êxa Itukó'oviti. Énomone ne siková ké'iyi itíki váhere úhepune miûyo, yoko kepíneyi xâne ákoti itukapu koati mîxone, koáne ne kehíhiyi yoko pepokehí kíxi itíkivo. Kúteanemaka ne yetorehí ké'iyi xapa ayuítí vo'oku yemoko kumá'am, koáne ne po'i itíkovo yupihóvoti ákoyea aúnnati koeku héki hokonéti ákoti itukápa ne koati kaná'uti Itukó'oviti. ⁴Koati vo'oku ákoyeane yakáha'ine po'ínuhiko xâne koetíneye ítuke, enepone yuixóvoti ítúkea uhá koeti kó'iyevoku koekúti ákoti aunnati, ene poé'ainopinoe isóneuhiko, koane ihákeopinoe vo'ókuke. ⁵Itea konokoâtihihikomo yumópea Itukó'oviti, enepone exókopoti yonópoku uhá koeti xâne, kúteane ne ávoti ivakápu koánemaka ne ivokóvotínehiko. ⁶Énomonemaka kutí'inoke koyuhóvoti ne inámati ihíkauvoti koyúhóti koeku Jesus xapákuke xâne ivohíkovotíne, enepone inuxópinoviti, motovâti ítúkeovo xoko Itukó'oviti ópo ákotinemo hunókoku, upánini kónokea vékea pevóti inúxotike, kuteâti koeku uhá koeti xâne yara kúveu mêmum.

⁷Ye'ekone hunókoku uhá koeti koekúti. Itíkapuikopo éxoti kixoku ítúkea isóneu ya uhá koeti koekúti. Hákomaka kutí kê imokoo koyêti, itea ítúkapu iyukóvoti iséneu, motovâti itíki orásum. ⁸Yoko enepone koati nékone ké'iyi ya uhá koeti, énomone ákoyea omótovokoko yokóvo ákoti itíkaheapu. Vo'oku enepone ákoyea omótovokoko vokóvo, ramápu'iko ákoti yumaxápu kálíhunoe koekúti mani kutí'inoke poe'aínokokoti visóneu. ⁹Usó yákoenoe kétaraki koêkuti simópiti yóvokuke, ákoti kepahákapa. ¹⁰Enepone íparaxeovike Itukó'oviti yéxone itíki ítukeke, iké'itukexa motovâti hivó'oxikoko ikéneke Kristu. Yane itimo koati únati ovoxe Itukó'oviti, éxoti ikó'itukexea íparaxeopike, enepone ákoti tôpi kó'iyevoku exóneti íparaxovike Itukó'oviti ya hána'iti seánakovike. ¹¹Enepone ko'ipâratí éxea koyúhoyea emo'u Itukó'oviti, konókoti ítúkeovo kuteâti kouhupu'ikinovike Itukó'oviti ne koyúho. Enepone ko'ipâratí huvó'oxea po'ínuhiko xâne, konókoti ítúkeovo ya xunáko Itukó'oviti ítúkea. Yane ihayú'ikokonotimo Itukó'oviti ya xoko Jesus Kristu ya uhá koeti koekúti. Yoko énomoneoxo motokêa ítúkeovo hána'iti ihayú'iuti, payásoti ya uhá koeti, ákotinemo hunókoku. Énomoneoxo ákoeneye.

**Hána'iti itópoinovike ikéneke Kristu
ne vékea úti tiú'itike koekúti**

¹²Itínoe ákoti omotóva ongóvo, hákonoe poe'aínoa iséneu enepo víka tiú'itike koekúti, kuteâti koeku ohone koati kótuti yúku oro'ókopitínoe. Koati simínóti híxópeovi. Hako iyipáxova kutí'iyea ákoti itukapu vékoku ne uhá koeti úti. ¹³Ya koêkuni poe'ainoa iséneu, yusikóne elókeyea yokóvo vo'oku kehá'ineyi Kristu, kuteâti

nóvo véko kotívetike koekúti. Yane yupihóvotimakamo elókeyea yokóvo yaneko káxe koûrapu'ikeokonokumo itúkeovo hána'iti ihayú'iuti ne Kristu. ¹⁴Itukapu apêti koemóke'epitínoe vo'oku héki Kristu, ako yuvâti. Koati únati kêku vo'ókuke ne êno ihayú'iuti Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti ovo'ó koépítinoe. ¹⁵Itea ako omótova itúkeovo vo'oku képeki po'ínu xâne vikínoké tiú'ítike, áko'o itukovo vo'oku yoméxi, áko'o vo'oku ápeyea váhere ítike, áko'o vo'oku yopósiki yéxi koekúti xoko po'ínuhiko xâne mani ákoti omotóva yíxivoa. ¹⁶Itea itukovo vikoti tiú'ítike koekúti vo'oku héki Kristu, hako tíyo, itea ihéyu'ika Itukó'oviti koeku itúkeovo Kristu héko.

¹⁷Vo'oku simóvone kaxena hixópeokono úti ya tiú'iti koekúti, uti xanena Itukó'oviti. Yoko itukovo turixóvoti xoko úti, uti kutípoti Itukó'oviti, námeamo ákoeneye hunókoku ne xâne ákoti akutípoa ne inámati ihíkavoti ítuke Itukó'oviti? ¹⁸Epó'oxo itukovo konokoâti vékea uti tiú'ítike koekúti, uti koítovone Itukó'oviti, uti ponóvoti kixoku itúkeovo ikéneke, námeamo ákoeneye hunókoku ne xâne ákoti akutípo Itukó'oviti koánemaka ne xâne vaheréxoti ítuke?

¹⁹Énomone ngó'ino, enepohikone xâne vekoti tiú'ítike koekúti ya ahá'inoake Itukó'oviti, yusikóne kurí'okopeovo Itukó'oviti, enepone pahúkoti ápeyea uhá koeti koekúti, enepone motokeâtimaka kúveovokono, koêkumaka yuíxeovo itúkea únatinoe koekúti.

Nókone itúkea ne inuxínotihiko ítuke Itukó'oviti

5 Kó'oyene anéye injíko'okoake ne inuxínotihiko ítuke Itukó'oviti xepákukenoe, vo'oku undímaka inuxínoti ítuke Itukó'oviti, koane

koati noinjoâti yaneko koiatóponovo kotíveti ne Kristu, epó'oxo ngaha'ínepoatimakamo yaneko káxe koûrapu'ikeokonokumo itúkeovo êno hána'iti ihayú'iuti. ²Ítínoe inuxínoti ítuke Vúnae, enepone xanena Itukó'oviti yâko iníxinoké, enepone kutí koeti su'ûso oposíkotí koyonoâti, hivá'axa koúkoponeovo ikéneke Vúnae. Haina vo'oku pohu itúkeovo itíkovoke, hainámaka mitatahí keyétike, itea itíka ya usó kéyeyi, kuteâtimaka ahá'inopi Itukó'oviti itíki. Hákomaka itukóvo vo'oku itúkeovo nemúkope tiúketi, itea itíka vo'oku usó kéyeyi itíki ítuke Itukó'oviti. ³Hákomaka kepayásokovo, kehá'ati itíkivo pahukoâti ne pónepike Vúnae iníxinoa ítukeke, itea itíkapu xâne motovâti hókeokono kixoku itúkeovo ya xapákuke po'ínuhiko kutípoti Jesus, enepohikone hivó'oe ikéneke Vúnae koeku iníxinoa. ⁴Yoko enepo aukápapu ne Inuxínoviti koati payásoti ya uhá koeti po'ínuhiko inuxínoti xâne ítukeke Itukó'oviti, apétimo kutí koeti koati uhé'ekoti kôroa, némoepo, ákotinemo ipúpa'ixeaku, yupihóvotimaka unáko.

Po'ínuhiko ixíko'okoake Péturu ne hokoti Jesus

⁵Kó'oyene anéyemaka injíko'okopike, itínoe inámatiko xâne. Hako kepayásokinova ne xuvé'eti ya itíke, itea tíyahiko. Énomonemaka ákoeneye ákoyea kepayásakinapukoko, vo'oku okópa Itukó'oviti ne kapayásokovoti, itea kóseana ne ákoti kapayásakapu. ⁶Hákoikopo kepayásokovo itea ikélihuxapu opékuke xunako pe'u vo'u Itukó'oviti, ínamo kapayásakapi simapúne koati kaxéna. ⁷Kirí'aka Itukó'oviti ne uhá koeti yónoheixoku iséneu, vo'oku itínoe kátarae. ⁸Itíkapumaka éxoti kixoku itúkea isóneu ya uhá koeti koekúti. Hako

kutí kê imokoo koyêti, itea itúkapu iyukóvoti ne iséneu vo'oku enepone Ndeâpu, yanáne, anéko xîririkuke ayákukuixeopinoe, kuteâti koeku líyaum ixomo ené'ixovo oposíkoti nîka, kahá'ati íkorokeopi. ⁹Konókoti yokópi ya títiu kéyeyi kívivo Itukó'oviti, yexoâti ákoyea péhuxapu víki tiú'itike koekúti, itea itúkeovo vékokunemaka po'ínuhiko úti xoko Kristu kurivókokoxovotine xâne po'íkehiko pok'é. ¹⁰Yoko Itukó'oviti, enepone úkeaku uhá koeti seanákoti, enepone ihaxíkopitimaka ya xoko Kristu kehá'ineyi ya natíxokuke itúkeovo hána'iti ihayú'iuti ákotinemo hunókoku, ikénepoke víki tiú'itike koekúti ákoti koati umó'iyea, porexópitinoemo itíkivo úsotine yoko títiu koyêti ikeneke, koane koxunákopitimo yoko koxuhévekopitinoemakamo ikéneke. ¹¹Itúkapu énomone payasô oúkeke uhá koeti koekúti ákotinemo hunókoku. Énomoneoxo ákoeneye.

Hunókoku yútoe Pêturu

¹²Enepora kalihú koeti yúndoenopinoe, évengoa xoko Síla, enepone po'ínu

úti xoko Kristu, íninjone itúkeovo koati motovâti kúveovokono ikéneke Vúnae. Yundóxinoake râ'a, ngaha'âti ngoúhepekopea ne iséneu ikéneke Kristu, koane ngoyúhoinopinoe itúkeovo kaná'uti seánakovi Itukó'oviti ra yúndoenopi. Énomone yávaheixa ákoti yaukápu ikíni.

¹³Enepohikone xâne noívokoemaka Itukó'oviti kuteâti itínoe, enepohikone íhae pitivóko ínzaunopinoe Mbabílonea, yúhoikopinoe. Koane yúhoikopinoemaka Márku, enepone kutí ngíxone nje'éxa ikéneke Itukó'oviti. ¹⁴Yíhaikaka, siunoné kixekókoti kuteâti kixókokoku yúhoikeokoko úti tokopókoko úti, imeâtinoe sasá'ikoke iséneu, itínoe kopo'ínukokoti xoko Kristu.

Itúkapu úhepetike isoneúti yóvoheixo, uhá ketínoe kutípoti Kristu.

Hunókokune.

2 PÊTURU

Pfape koyuhópeti páhoê Pêturu

Enepora koyuhópeti, yutóxinoake Pêturu, koati okópoti ihíkavoti ákoti akaná'u itohíneoti xapákuke hokotíhiko Jesus.

Ápe xâne kaxénake Pêturu ihíkaxoti imokóvokutike ákoyeamo aúkapapu ne Jesus. Itea éxokoa Pêturu ne kutípotihiko Jesus itúkeovo vo'oku yupíheovo ákoyea ímaxapa Itukó'oviti kúxoixea ne xâne kutípea Xe'éxa koane kuríkoepa ne pahúnevo ko'ókorinoko aúkopeovo Jesus.

Enepohekoneko xâne kopoé'akoti fhikaxea, aínovomaka koesáyu'ixoti kixoku itúkeovo, yuixóvoti itúkea váhere úhepune mûyo, koane koesáyu'ixea isóneu po'ínuhiko xâne vo'ókuke. Koyúhoa Pêturu ipíhoponeamo Itukó'oviti ne xâne kuteâti. Íxíko'okoamaka Pêturu neko kutípotihiko Jesus kóxuna'ixeovo ikéneke Vúnae, koane itúkeovo kuri'ókovatihiko tukú koeti aukápapu ne Jesus, motovâti itúkeovo sasá'itihiko nonékuke Itukó'oviti yaneke káxe aukápapune Jesus.

1 Yundóxinopinoe, undi Simaum Pêturu, undi ovoxe Jesus Kristu koane páhoemaka koyúhoyea emó'u xapa xâne. Mbahúkinopeano ra koyuhópeti, itínoe kuvóvoti Vúnae kuteâtimaka úti, inixeâtinoe itúkeovo koati hána'iti itópoinopike ne kívivoa, kuteâtimaka koeku vínixone yane kúveova úti. Koati vo'oku ponóvoku ne ítukeinovi Itukó'oviti, enepone kuvóvone úti, yoko Jesus Kristu, Koitóvoviti, kó'inokeneye. ²Kaúkapainapinoe Itukó'oviti hána'iti seánakopi yoko úhepeti isoneúti ukeâti

xokóyoke, ya koeku yukóponi yéxi Itukó'oviti koánemaka Vúnae Jesus.

Ahá'inoa Itukó'oviti ne xâne koeku itúkopeovo xe'éxapone

³Kóusokinovea Itukó'oviti ya hána'iti xunáko ne uhá koeti nókone úti ikéneke, motovâti ápeyea inámapoti koépoku úti ikéneke, koane motovâtimaka vitúkeovo xâne teyoâti ya uhá koeti vekoku úti. Kó'inokeneye, koati vo'oku véxea Itukó'oviti, enepone ihaxíkoviti hókea úti, kaha'aínovitimaka vitúkeovo êno hána'iti ihayú'iuti kuteâti itúkeova. Koati kousókinovitimaka uhá koeti nókone úti ikéneke, motovâti ápeyea vitípanevo kuteâtimaka itípanevo. ⁴Koeku kó'iyeaneye, anéye yuhó'inovi Itukó'oviti, koati yuhôti ákoti aukápapu ikéne yupihóvoti unáko, yupihóvotimaka vínixea hána'iyea ne itópoinovike. Koati vo'ókuke neko yúho ákoti aukápapu ikéne, kutí'ino apêti xoko úti itípanevo kixóvoku ne Itukó'oviti, kutí'inokemaka viteóvati ne vahérévokoti yara kúveu mêum koesáyu'ixoti xâne, enepone uhá koeti kó'iyevovoku váhere aha xâne itúkea.

⁵Kéxuna'ixapuikopo ikéneke Itukó'oviti, maka xané íxane itípenovo ne kívivo Itukó'oviti. Kene ne itípenovo, xané íxanemaka ne kaná'uti exóneti íhae xoko Itukó'oviti. ⁶Kene ne kaná'uti exóneti íhae xoko Itukó'oviti, xané íxanemaka ne yéxi seyá'ikopivo. Kene ne yéxi seyá'ikopivo, xané íxanemaka ne ákoyea kemúya'ika iséneu héki Vúnae. Kene ne héki Vúnae ákoti kemuyá'ika iséneu, xané íxanemaka ne tíyi Itukó'oviti ya uhá koeti kixeku itíkivo. ⁷Kene ne tíyi Itukó'oviti ya uhá koeti kixeku itíkivo, xané íxanemaka ne kutí kixi koati pe'ínu ne po'ínuhiko úti xoko Jesus. Kene ne kutí kixi koati pe'ínu ne po'ínuhiko kutípoti Jesus, xané íxanemaka ne ákoyea omótovo

yokovo uhá koeti xâne. ⁸Vo'oku enepo akoéneye kixeku itíkivo, epó'oxo enepo keukápana ké'iyineye ikéneke Vúnae, ákomo itíkavu xâne ákoti ítone ítukea koane ákotimaka ého ikéneke. ⁹Itea enepone xâne ákoti akoéneye, kutí koe komítiti. Poéhane ákoti ahikápu ínixo, epó'oxo inótovane okóvo sasá'ipeane ne pahúnevo yanekôyoke.

¹⁰Yapásikaikopo inamá'axoyea yixóva ra koekútihiko, itínoe mbo'ínu xoko Vúnae, motovâti f'iyuse kóyeyea itíkivo koati iháxiu Itukó'oviti hókea, koane noívokoemaka yonópea xokóyoke. Enepo yakoéneye, ákomo itévokiku hó'eke úti. ¹¹Epó'oxo énomonemakamo kutí'ino yupihóvoti unátiyeamo kêku sîpa natíxokuke Vúnae Jesus Kristu Koitóvoviti, enepone ákotinemo hunókoku natíxea.

Yutóxinoake Pêturu ra koyuhópeti

¹²Énomone kutí'ino usó ngoyêti ixómoyea ngoyúhoinopeano ra koekútihiko, motovâti ákoyea inátapa yokóvo, upánini yéxo kaná'uko ne ihíkavoti némoenenoe, koane títiu kéye ákoyea kiríka héki. ¹³Koêkuiko ámbeyea yâye yara kúveu mêum, koati ininjoâti ítúkeovo ponóvoti ngóyukea iséneu, nzuvo'óxopitinoe puyákoponeova yokóvo ra koekútihiko. ¹⁴Vo'oku énjoa yé'exeovone imbúhikopeaku yara kúveu mêum, vo'oku koúhupu'ikinonoane Vúnae Jesus Kristu. ¹⁵Koati ngoxuná'ixovoti nzuvó'oxeopinoe, maka ákoyenemoye puyákoponeova yokóvo uhá koêti ra koekúti ike mbihópine xoko Itukó'oviti.

Koati kaná'uti ra emo'u Itukó'oviti

¹⁶Yoko enepo koyuhó'inopeano úti, úndi yoko nza'ínehiko, koêku ra hána'iti xunako Vúnae Jesus Kristu yoko aúkopovopemo, haina koyúhoti uti ihíkavoti ítúkohiu xâne ya éxeako

itea, koati noíxone vûke nê'e ítúkeovo koati hána'iti ihayú'iuti. ¹⁷Vo'oku koati Itukó'oviti, Há'a, kapayásokoa exókoviti ítúkeovo éno hána'iti ihayú'iuti yaneko inú'ixeaku emó'u xoko óvoku vanúkeke ákoti kuteâti úhe'ene. Énomone ne yúho koêti: “Eneporá'a, énomone Nje'éxa ákoti omotóva ongóvo, porexónuti hána'iti elókeko ongóvo” kôe. ¹⁸Kámoa úti neko emo'úti inu'ixoti vanúkeke yaneko kaha'ínea úti ne Vúnae yane sasá'iti vóvoheixoku oúkeke ne hána'iti mopô.

¹⁹Énomone kutí'ino iyúseoti motó'iyeeova kutípea úti ne yuho porófetahiko mekúke koyuhôati koêku ne koekútihiko simóvotine kó'oyene. Yoko koati únatimo kêkunoe iveváki yúho, enepone kutí koeti yúku kouhápu'ikoti xapa hahákuti tukú koeti simapúne neko káxe aukápapu ne Kauhápu'ikopitinoemo, enepone kutí koeti koêku ne pú'iti hékere xánena ihâroti. ²⁰Itea inúxoti ya uhá koêti, konókoti yéxinoe ákoyea ápahuina emo'u porófeta yutoxóvoti emó'uke Itukó'oviti ítúkóvo isoneú kíxone porófeta. ²¹Vo'oku enepone yutoéti emó'uke Itukó'oviti koyúhoti koêku ne ávoti simápu kaxéna, ako ápahuina ukeâti ya isóneuke xâne. Itea ápe (sasá'iti) hóyénohiko éxokoake Itukó'oviti ahá'inoa koyúhoyea, enepohikone koúhupu'ikinoakemaka Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti áha koyúhoyea.

Koêkumo ne ákoti itukapu kaná'uti páhoe Itukó'oviti koyúhoyea emó'u

Njû 3-16

2 Kuteâti koeku ápeyee xâne mekúke koyúhoti ápeyee koúhupu'ikinoake Itukó'oviti koyúhoyea xapákuke xanéhiko itea ákoti akaná'u, énomone-makamo koéneye xepákukenoe ápeyeamo xâne kuteâti. Itea ôriti

iyúseyea koêku ne ihíkavoti fhikaxone itúkeovo iyonópati ipihóponovokutike ne xâne hokoâti. Muhikóvatimo fhikaxeahiko ákoyea akána'u ne Vúnae, enepone porexópinoati ésa'i itúyoepa pahúnevo. Yoko énomonemo kutí'inoke simó koatímo ne ipíhoponeokonohiko. ²Enómo xâne hokoâti yane váhere kixoku itúkeovo, enepone sikovó kó'iyea itúkea váhere úhepune mûyo. Yoko vo'ókukehiko, enómo xâne koemóke'eati ne kaná'uti kixovókuti hó'e úti. ³Koane vo'oku ixómoyea ipúpakinohiko isóneu kahá'ayea enó'iyea apeínoati, apêtimo fhikaxeopikeno, itukohí kíxone, kahá'atihiko íteopinoe yoko itúkeopi fhikau. Kutí ketínoemo váneu nê'e, ítonehiko yane ákoti akaná'u yúho. Itea mekúne kóusokinokonohiko ipíhoponeokono ipihóponovokutike. Yoko ákomo íteovaku neko kixópokonokumo.

⁴Hanemo koéneye kuteâti kíxoaku Itukó'oviti ne ánuhiko pahukóvoti nóvo ákoyea okóseana. Kuríkoahiko xoko koítóponeovoku kotíveti íka'ó koyêti xoko éno upénoti uhôro ínati haháku, kuxoâti ne káxe éxokopeakumo Itukó'oviti yonópokumo ne uhá koeti xâne. ⁵Ákomaka okóseana Itukó'oviti ne váherehiko xâne mekúke. Poéhane Nôe koítovo, enepone koyúhoti xapa xanéhiko kónokea pónea kixoku itúkeovo. Yoko koítovamaka Itukó'oviti ne po'i seti koeti xâne yaneko pahukôa koínikea ne kúveu mêm, koupá'ixoti xanéhiko váhere kixoku itúkeovo. ⁶Koane heu-heú kíxo Itukó'oviti uké'exopea neko váherehiko xâne ovâti neko pitivókohiko mekúke iháxoneti Sódoma yoko Ngómora. Poéhane épouxa irikóvo, exókoati Itukó'oviti kíxeanemoye ipíhoponea ne uhá koeti xâne itúkoti váhere. ⁷Itea koítovo Lô, hóyeno ponóvoti kixoku itúkeovo, íkotívexoatimaka isóneuke kixoku

itúkeovo neko váhere xanéhiko ákoti teya Itukó'oviti, enepohikone sikovó koyêti hiko itúkea váhere úhepune mûyo. ⁸Vo'oku koati hóyeno ponóvoti kixoku itúkeovo ne Lô, kotiveâti isóneuke ne kámone yoko noíxone itukovo káxe vo'oku váhere kixoku itúkeovo neko xanéhiko kúrivokoevo xoko ípuxovoku. ⁹Iyúseoneikopo éxea Vúnae koíteovo xâne teyoâti yane kotíveti koekúti vékoku, koane haxá kíxeamaka ne váherehiko xâne, kuxoâti símeovo kaxena éxokopeakumo Vúnae yonópoku ne uhá koeti xâne. ¹⁰Áko'oneoxomo ne xâne yuixóvoti itúkea váhere úhepune mûyo, koane koekúti hiko yupihóvoti ákoyea aúmati, enepohikone ákotimaka teyâ ne payásotihiko ya utíke mani nókone téyêa úti. Ainóvotimaka xâne ákoti kamâ, xúnatimaka isóneu ípihea tumúne koêkuti áha itúkea, koane áhatimaka kapáyasokinovo po'ínuhiko xâne. Ákomaka píka íhákea ne koati hána'iti teyonétihiko, nókone téyêa úti. ¹¹Muhíkino va ne ánuhiko, enepone yupihóvoti itúkeovo xúnati koane payásoti ya utíke, ako íxaneye yúho nonékuke Itukó'oviti koyuhoâti motókeyea ipíhoponeokonohiko ne xâne íhákone nekôyohiko. ¹²Itea enepohikone xâne ngixínopike vahéréxoti kixoku itúkeovo, koati kuteâti hó'openohiko íhae hôi ákoti isóneu, hokotíhiko koêkuti iyónoaku áha. Yoko kuteati ápeinoke hó'openo íhokeokono yoko koépekeokono, koánemaka nekôyohiko. Koati ainóvotihiko koemóke'eti koekúti ákoti exína isóneu koêku, ep'oxo kuteâti hunókoku ne hó'openohiko namukókono, énomonemakamo koéneye hunókoku nekôyohiko kurikákana ipihóponovokutike. ¹³Enepone námoepo vo'oku váhere ítuke, harâ'amo, váherexinokonomaka

ítuke hunókokuke. Koati úhep-etinoahiko ítúkea váhere úhepune mûyo, muhíkova ya káxe. Enepo ainóvokoxovopinoe he'uxínovonoe níki, puyakóponovomaka yokóvo ivókinovovi Vúnae, kutí koéhiko ihomúyoti koane isayúnevoti híyeuke koati sasá'iti koekúti enepo kaha'ínepinoe, koeku ítúkeovo xâne ákoti sayá'íkeapu ítúkea váhere áha kíxeova. ¹⁴Enepohikonê'e, ako ita noíxea sêno ákoti akahá'a ítúkea váhere áha xokóyoke. Ako momf'íyeaku ítúkea váhere. Koati ahúkotihiho ya ítea po'ínuhiko xâne ákoti koati tiú'iko ikéneke Vúnae. Aínovomaka xâne ipupákinoti isóneu kaha'áyea enó'íyea apeínoati. Koati motokeâti yonópea ipihóponovokutike. ¹⁵Aínovomaka itavókeati ne kaná'uti xêne, hokópoti kixoku ítúkeovo Mbalâum, xé'a Mbêo mekúke, enepone usó koyêti ítúkea váhere motovâti namúkea tiûketi. ¹⁶Itea sayá'íkokono nê'e yanekôyoke vo'oku váhere ítuke. Poréxo Itukó'oviti ne péyo njuméntu koyúhoyea kuteâti koeku úti, uti xâne. Énomone sayá'íkoa, puinoâti ítúkea áha, enepone kutí koeti kixoku ítúkeovo xâne ákoti isóneu.

¹⁷Enepohikone xâne ngíxone xepákuke, kutí koe uke úne itikóvotine. Kutí koémaka kapási kayápa xúnati ihunóvoti. Koati kousókinoinatíne Itukó'oviti yonópokuhikomo xapa êno hahákuti ipihóponovokutike. ¹⁸Kutí koéhiko koati ahúkoti ya koyúhoyeake, itea ako itópoinoke xâne neko yûho. Itóhiko po'ínuhiko xâne hokópea kixoku ítúkeovo vo'oku poréxeahiko sikovó kó'íyea ítúkea váhere úhepune mûyo yoko koêkuti váhere ahápinovo. Yoko énepohikone xâne ítone, ainóvoti mani ínati ipuhíhikopea xapákuke xâne ovóheixoti pahunévotesike. ¹⁹Ítinokonoke nekôyohiko, vo'oku koyúhoinokono ákoyea itopó'oviti, uti

xâne, vitúkea koêkuti vâha vitúkea. Yoko inípono neko kixotíneye yûho, aínovo xâne kutí koeti akaúti opékuke xunáko ne váhere kixovókuti. Vo'oku koêkuti koekúti ito'óviti, uti xâne, uti kutí koeti akaúti opékuke xunáko nê'e. ²⁰Énomone ngó'ino: Enepone xâne éxoti Jesus Kristu, enepone Vúnae yoko Koitóvoviti, koane iteóvati ne xunako váhere kixovókuti yara kúveu mêum vo'ókuke, enepo kayukápapu yane váhere kixovókuti, koati yupihóvotinemo koêku hunókokuke ya inúxotike. ²¹Vo'oku unatíne ákoyeani éxa koêku ne kaná'uti xêne ihíkaxoviti ponea uti vítuke, yaneke turíxea hókea ina kayukópovo ikéneke, itavókepeati ne sasá'iti ihíkavvoti páhoenovi Itukó'oviti, fhikaxokonoke. ²²Enepone xâne koetíneye kixoku ítúkeovo, koati kousókoati xokóyoke ne kaná'uti kixonéti koêti: "Káyukopinovomaka tamúku níképea ne oévo" koáne "káyukopovomaka ne ahiúti kûre komótekexopeovo xapa yomômo" koêti.

Koêkumo yuho xanéhiko tumúneke káyukopovo Vúnae Jesus

3 Ítínoe ákoti omotóva ongóvo, pí'apene yúndoenopinoe râ'a. Ya uhá koêti ra pí'âti yúndoenopi, ombósiko ngixoku ixómoyea ngóyukoa ne sasá'iti iséneu koeku nzuvó'oxeopinoe puyákoponeova yokóvo ra koekútihiho, ²motovâti ákoyea inátapa yokóvo yûho neko koati sasá'itihiko porófeta koyúhoti emo'u Itukó'oviti mekúke, koánemaka ne páhoenovi vitúkea ne Vúnae yoko Koitóvoviti. Énomone ne ihíkavvoti fhikaxone ápostuluhiko, enepohikone páhoe Jesus xepákuke. ³Inúxotike, tumúneke símeovomo hunókoku ra mêum, konókoti yéxi ápeyeamo xâne émoketihiko, yuixóvoti ítúkea váhere úhepune mûyo. ⁴Haramo

koe yûho koémoke'eyea aúkopovope Jesus: “Koyúhopeno káyukopeovomo. Ná'ikopo? Vo'oku ukeátine inâ ivohíkovo neko voxúnoekene, kóyeakone kóyeku ne uhá koeti koekúti kuteâti koêku inâ apê” koetihikomo. ⁵Kó'inokeneye ne yuhómo, akó'oti akahá'a puyákoponeova okóvo rã'a: Koati mékutine ápe ne vanúke koánemaka ra poké'e. Itea inúxotike, ipúhikea úneke ra poké'e koane yane ítxopeovoku ne úne, ápene ne movó'iti poké'e inâ pahukôa Itukó'oviti ápeyea. ⁶Ákomaka puyákanapa okóvo nekôyohiko uké'exeokono ra kúveu mêum yaneko mekúke koinfko êno úne. ⁷Kene enepora vanúke koáne ra poké'e apêti kó'oyene, koati hoenáxokonoti oró'okeokonono ya yúku kuteâtimaka páhoe Itukó'oviti kó'ieanemoye. Koati kuxokónoti símeovo kaxena éxokeakumo Itukó'oviti yonópokumo ne xanéhiko váhere kixoku itúkeovo, pahukákanahiko yonópea ipihóponovokutike. ⁸Itínoe mbo'ínu ákoti omotóva ongóvo, ako yusíka inótóyeova yokóvo rã'a: Ya xoko Vúnae Itukó'oviti, kutí koe póhuti mili xoénae ne póhuti káxe. Kene póhuti mili xoénae kutí kôe póhuti káxe xoko Vúnae.

⁹Haina koukóponoati Vúnae ne kaxena káyukopovope, enepone koati yuhôti yuhó'inovi yanekôyoke. Haina ko'okôriti itúkea neko yûho, kuteâti isóneunoa po'ínuhiko xâne, itea koati yupihóvoti ákoyea ímaxapa kúxoixeopinoe, puvâti ápeyea xâne pihópotimo ipihóponovokutike, kaha'aínotimaka uhá koeti xâne ikótivexea isóneuke ne pahúnevo koane sasá'ipea nonékuke. ¹⁰Enepone kaxena aúkopovope Vúnae, kutí koetímó símo ne ómevoti. Yaneko káxe, uke'épotinemo ne vanúke xaneâti koati êno hónoti emo'u ipuhókoti.

Yoko oro'ókovotimo uhá koeti ovâti ne vanúke. Kúteanemakamo kixoku uké'exeokono ra poké'e yoko uhá koeti ovâti. ¹¹Koeku kó'ieanemoye uké'exeokono uhá koêti ra koekútihiko, yusikóneikopo sasá'iea kixeku itíkivo koane itíkivo teyoti Itukó'oviti ya uhá koeti koekúti, ¹²koêkuikomaka kíxoixopi símeovo ne kaxena Itukó'oviti, yehákoatimaka símeovo koeku yíxivo itíki ahá'inopi. Yoko simapúne neko káxe, uke'éxopatimo yúku heú koeti ovâti ne híyeu vanúke yoko poké'e, koane iturékexotimo uhá koeti vo'oku otúkomo ne yúku. ¹³Kene úti, uti kutípoti Vúnae, hara kúxo úti ápepeamo inámati vanúke yoko poké'e ovópokuhiko ne ponóvoti kixoku itúkeovo, kuteâtimaka koeku yuho Vúnae, enepone koati yuhôti ákoti aukáparu ikéne.

Nókone kó'iea úti koeku kúxoixoepa úti ne káyukopovope Vúnae

¹⁴Énomone ngxínopi, itínoe ákoti omotóva ongóvo, kékuna'ixapu koeku kíxoixi ápeyeakumo ne koekútihiko, maka enepo aukáparu Vúnae, inú'ikapapinenoe ya ákoyea pepákexapu iséneu ikéneke, ákotimaka ovópiku pehúnevo, koane ákotimaka xâne motovâti koyúhoyea ápeyea váhere ítike. ¹⁵Yoko konókoti yéxi ákoinoke ímaxapa Vúnae kúxoixea xâne kutípea, itúkeovo poréxoti xanéhiko oxéne íteova ne pahúnevo, kuteâtimaka koêku ne yútoenopi Poúlu, po'ínu úti xoko Vúnae ákoti omotóva vokóvo. Yoko ainóvoti exóneti póneake Itukó'oviti veínoa kíxeaneye yútoe. ¹⁶Énomone koyúho ya uhá koeti koyuhópeti, yútoe, kuteâti ra yunzó'inopinoe kó'oyene. Ápe koekúti kali tiú'iti éxeokono kixó'ekone ya xapákuke neko yútoe. Enepohikone koekútihiko, kópoe'akoa xâne ákoti exêa koêku, ákotimaka tiú'iko ikéneke

Vúnae, kuteâtimaka kíxoaku kópoe'akea ne po'ínuhiko ihíkauvoti emó'uke Itukó'oviti. Yoko yonópotihikomo ipihóponovokutike vo'ókuke.

¹⁷ Kene itínoe ákoti omotóva ongóvo, koeku yéxinoe ra koekútihiho, konókoti kéhiyanayivo, maka hákone ketávokokono vo'ókuke ne pahukóvoti isoneúti hókone ne xanéhiko ákoti panâpu kixoku itúkeovo. Hákonemaka ukê'e ne títiu kéyeyi ikéneke Vúnae

ákoti kirikâ héki. ¹⁸ Itea yapási'ixanoe keúkoponivo yane hána'iti seánakovi Vúnae yoko Koitóvoviti, enepone Jesus Kristu, koane yapási'ixamaka keúkoponivo yéxi nê'e. Itúkapu énomone itukóvo hána'iti ihayú'iuti yara koeku kó'oyene, koánemakamo ya uhá koeti káxehiko keno'ókoti ákotinemo hunókoku.

Koékuikone.

1 XUÂUM

Inúxoti karta yútoe Xuâum, páhoe

xapa kutípoti Jesus

Enepora koyuhópeti, koánemaka ne pi'âti oko'íkenexoati, víhaxoa “karta yútoe Xuâum”. Ako ipúhika iha Xuâum koatíke yútoe, itea ukeâtinekene “karta yútoe Xuâum” éxeokono. Ápe póhuti Evangelho, enepone inámati ihíkauvoti koyúhóti koeku Jesus, yútoemaka Xuâum, koánemaka ne Apokalípisi.

Hara koati áha ne Xuâum koyúhoinovi yara kártana, kónokea ákoyea omótovokoko vokóvo vo'oku ákoyea omótovovi okóvo Itukó'oviti, koane kónokea vóvoheixea ya uhapú'itike ákotine váhere kixoku vitúkeovo.

Yaneko káxehiko yutoxôa Xuâum ra koyuhópeti, ápe xâne ihíkaxoti itúkeovo ainóvoti kixovókuti ákoti asasá'i nonékuke Itukó'oviti, ne uhá koeti koêkuti apêti yara kúveu mêm, koêkuti noíxone xâne koane sípoe. Ya isóneunoakehiko, koeku itúkeovo sasá'iti ne Jesus, ako oxéne ápeyea múyo kuteâti muyo úti, uti xâne yara poké'e, ínapo hako sasá'iko ne Jesus. Énomone ihikaxinohiko neko xâne ápeyea xunáko ne Jesus pohu kutí kó'iyea muyo úti ne múyo, ákoti itukapu koati muyôti kuteâti muyo úti, uti xâne pahukóvoti. Kóhiyana Xuâum neko hokoti Jesus, puinoâtihiko kutípea neko ihíkauvoti, vo'oku ákoyea itúkapu ukeâti xoko Itukó'oviti, itea itúkeovo ukeâti xoko Okópoti Kristu.

Ápemaka xâne ihíkaxoti ákoyea oxéne sasá'iyea kixoku itúkeovo ne xâne nonékuke Itukó'oviti koeku ápeyeako yara kúveu mêm, vo'oku yusíkoti sasá'ipeane omíxone, itea kóyeane itúkeovo koêkune xâne hókea

váhere úhepune múyo koeku ápeyeako yara kúveu mêm. Yane kuteâti isóneunoahiko, ako apásika kóyuseyea kixoku itúkeovo ne xâne. Enepohikone xâne koetíneye isóneu, sikovó koéne ya pahunévotike, po'okoâti itúkeovo pohúneti omíxone xâne itovómo. Kene koxé'u, pó'okoa ákoyea oxéne sasá'iyea kixoku itúkeovo. “Koati kixovókuti íhaene yáye yara kúveu mêm ákoti asasá'i. Ako oxéne ípokeovo” koeti isóneunoa. Itea éxokovi Xuâum itúkeovo koati pahukóvoti nonékuke Itukó'oviti ne xâne ákoti asasá'i kixoku itúkeovo. Ako oxéne sasá'iyea isóneu yoko omíxone ne xâne koeku váherexea kixoku itúkeovo. Ú'uhapu'i kixínovea yútoe Xuâum kónokea sasá'iyea kixoku vitúkeovo koeku hókea uti Jesus.

Koeku Jesus, enepone Kouhápu'ikinoviti koeku Itukó'oviti, Há'a

1 Hara yundóxinopinoe koêku ne kóyekutine ápeyea ukeâtinekene tumúneke ápeyea ra mêm, enepone ominó'oviti inámapoti apéyeati ákotinemo hunókoku, enepone Évekoaku Itukó'oviti kouhápu'ikinovovi. Eneponê'e, koati kámone úti koyúhoyea, úndi yoko nza'ínehiko, koane noíxone úti ya vukékuke. Koatímaka komómone úti yoko sipó'oe vo'u úti nê'e. ²Koútata'ixovone nê'e, eneponeko ominó'ovitimaka inámapoti apéyeati ákotinemo hunókoku. Noínjoane, koane noíxoanemaka nza'ínehiko, epó'oxo koyúhoane úti koêku ne noíxone úti xokóyoke, koane vetó'okopitinoe koêku neko ominó'oviti inámapoti apéyeati ákotinemo hunókoku, enepone ovóheixoti novo xoko Itukó'oviti, Há'a, enepone koutáta'ixinovovitimaka. ³Eneponé noíxonene úti yoko kámonene úti,

énomone koyúhoinopinoe úti, motovâti poéhayeane visóneu ikéneke Itukó'oviti ákoti vihaxákeakaka. Yoko enepone kó'iyeaneye visóneu, hane úkea xoko poéhayeane visóneu xoko Itukó'oviti, Ha'a úti, yoko xoko Jesus Kristu, Xe'éxa. ⁴Yutóxinoake úti ra koekúti kaha'âti úti yupihovó kó'iyea elókeko vokóvo.

Enepone sasá'iko Itukó'oviti, koati kuteâti koeku uhapú'iti

⁵Enepone ihíkavvoti kámone úti xoko Kristu, enepone koyúhoinopikemaka úti, énomone ne itúkeovo ainóvoti sasá'iti ne Itukó'oviti kuteâti koeku uhapú'iti. Ako hahákuti xokóyoke. ⁶Enepo vokoyúho poéhapeane visóneu xoko Itukó'oviti ákoti vihaxákea, itea vovóheixoti hahákutike, koati semekékexoti úti, epó'oxo ako vitúka ne kaná'uti kixovókuti íhae xoko Itukó'oviti. ⁷Itea itukapu vovóheixoti uhapú'itike kuteâti koeku Itukó'oviti, koati póhutipone visóneu ikéneke Itukó'oviti ákotine vihaxákeakaka, epó'oxo kasása'ikopane itina Jesus, Xe'exa Itukó'oviti, ne uhá koeti pahúnevo úti.

⁸Enepo vokoyúho ákoyea pahúnevo úti, koati vaupú'ikopovoti. Áko'omaka xoko úti ne kaná'uti kixovókuti íhae xoko Itukó'oviti. ⁹Itea enepo vokoyúhopinoa Itukó'oviti ne pahúnevo úti, koati motovâti kúveovokono nê'e pónea ítuke, koane kóusokeamo yúho kotúyopinoveamo, koane kasása'ikopinoveamo ya uhá koeti koekúti ákoti aunâti xoko úti. ¹⁰Enepo vokoyúhoa ákoyea pahúnevo úti, koati koyuhoâti úti itúkeovo semékenovo'iti ne Itukó'oviti, epó'oxo áko'o xoko úti ne vitúkea emó'u.

2 Itínoe kutí ngíxone nje'éxaxapa ikéneke Kristu, yundóxinopeakenoe ra koekútihihiko maka hákone puhukóvo. Itea enepo áva xâne pahukóvoti, anéko

epemínoviti xoko Ha'a úti íhae vanúke. Énomone ne Jesus Kristu, enepone ponóvoti kixoku itúkeovo. ²Énomone kasása'ikopovi ya pahúnevo úti. Yoko haina póhutine pahúnevo úti, itea anêkomaka xunáko kasása'ikopea pahúnevo uhá koeti xâne yara kúveu mêm.

³Hane véxea vitúkeovoxo xâne éxoti Itukó'oviti, enepo vitukâ ne páhoenovi. ⁴Enepone xâne koyúhoti éxea Itukó'oviti itea ákoti itukâ ne páhoenovi, koati semékenovo'iti nê'e, epó'oxo áko'o ya xokóyoke ne kaná'uti kixovókuti ukeâti xoko Itukó'oviti. ⁵Itea enepone xâne itukoâti ne páhoenovi Itukó'oviti, koati heu-heú koeti kóusokeovo ya xokóyoke ne ákoyea omótovovi okóvo Itukó'oviti. Hara véxea vitúkeovoxo xe'éxapone Itukó'oviti: ⁶Enepone xâne koyúhoti óvoheixea inámapotike apéyeati ukeâti xoko Kristu, konókoti pónea kixoku itúkeovo kuteâti koeku Kristu.

Pahúkovi Itukó'oviti ákoyea omótovo vokovo po'ínuhiko xâne

⁷Itínoe ákoti omotóva ongóvo, haina inámati koekúti ra páhoenovi Itukó'oviti vitúkea yara yúndoenopinoe. Énomone ne kúxoti páhoenovi Itukó'oviti, kémone ukeâti inâ kitipónoe Kristu. Enepone kúxoti páhoenoa Itukó'oviti ne xâne itúkea, énomonemaka ne kémone yanekóyoke. ⁸Itea kóyeane itúkeovo inámati yara yúndoenopi, kuteâti koeku iyúseyea xoko ítukeinovi Kristu, koánemaka ya itíkovoke, vo'oku tumúne yóno uk'é'eyea ne hahákuti koeku uhapú'iyea ne koati kaná'uti uhapú'iti.

⁹Enepone xâne koyúhoti vékea uhapú'itike, itea puvoti po'i xâne, koati hahákutike ovó'iko tukú koeti kó'oyene. ¹⁰Itea enepone xâne ákoti omotóvo okovo po'ínuhiko, koati uhapú'itike óvoheixo, epó'oxo ako ápahuina koekúti

ya xokóyoke ikorókoti po'i xâne. ¹¹ Kene ne puvoti po'ínu, hahákutike óvoheixo. Koati énomone ixomo véko. Ákomaka exa yónoku vo'oku kutí kôe komítiti koeku vékea hahákutike.

¹² Itínoe kutí ngíxone nje'éxaxapa, yundóxinopinoe vo'oku sasá'ipeane pe-húnevo vo'oku ítuke Kristu. ¹³ Itínoe úsotine hóyeno, yundóxinopi vo'oku yéxi neko kóyekutine ápeyea ukeátine tumúneke ápeyea ra mêm. Itínoe inámatiko xâne, yundóxinopi vo'oku koati iteâti seyá'ikopivoa ne Ndeâpu.

¹⁴ Itínoe kutí ngíxone nje'éxaxapa, yundóxinopinoe vo'oku yéxi Ha'a úti íhae vanúke. Keánenoe, itínoe úsotine hóyeno, yundóxinopinoemaka vo'oku yéxi ne kóyekutine ápeyea ukeáti tumúneke ápeyea ra mêm. Kene itínoe inámatiko xâne, yundóxinopinoe vo'oku xúnati ne iséneu ikéneke Kristu, koane koati óvoheixokune iséneuke ne emo'u Itukó'oviti, epó'oxo íteanoé seyá'ikopivoa ne Ndeâpu.

¹⁵ Hako itikovo xâne ákoti omotóva okóvo ra kúveu mêm, koánemaka ne kixovókutiya. Vo'oku enepone xâne ákoti omotóva okóvo ra kúveu mêm, áko'o xokóyoke ne ákoyea omótovovi okóvo Itukó'oviti, Ha'a úti. ¹⁶ Vo'oku uhá koeti koekúti yara kúveu mêm, kuteâti koeku váhere úhepune muyo xâne, koane íyoevo úke, koane kahá'ayea koekúti kutí'inoke kapayásokovoti, haina ukeâti xoko Ha'a úti íhae vanúke, itea koati íhaene yâye yara kúveu mêm. ¹⁷ Yoko enepora kúveu mêm, koánemaka ne uhá koeti kuteâti váhere íyoevo xanéhikoya, uké'etimo. Itea enepone xâne itúkoti ahá'inoa Itukó'oviti, ákomo hunókoku ovópea xoko Itukó'oviti.

Okópoti Kristu

¹⁸ Itínoe kutí ngíxone nje'éxaxapa, yé'ekone hunókoku ne uhá koeti

koekúti. Kémoanenoe símeamo ne iháxoneti Okópoti Kristu. Yoko anéyene kurí'uxeovo ne xâne okópoti Kristu. Énomone véxinoa yé'exeovone hunókoku ne uhá koeti koekúti. ¹⁹ Yoko enepohikone xâne okópoti Kristu, afnovo ipuhíkopeati xapákuke úti, uti hokoti Kristu, itea haináhiko koati kaná'uti po'ínu úti xoko Kristu nê'e. Eneponi itúkápaxo, mani anéyetiko xapákuke úti. Itea ipúhikopinokehiko, motovâti iyúseyea ákoyea ápahuina po'ínu úti xoko Kristu xapákukehiko.

²⁰ Kene itínoe, koati ike'íparaxokonoatine ne Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti. Énomone uhá ké'ino yéxi ne kaná'uti kixovókuti íhae xoko Itukó'oviti. ²¹ Haina yundoxínopitinoe vo'oku ákoyea yéxa ne kaná'uti kixovókuti íhae xoko Itukó'oviti, itea vo'oku yéxi, koane vo'oku yéxi ákoyea ápahuina semekénovo'iti ukeâti ne kaná'utike kixovókuti.

²² Énjakaapea itukóvotiye ne semékenovo'iti? Énomone ne koyuhoâti ákoyea itúkapu Jesus ne Mésiya, páhoe Itukó'oviti kóiteovo xâne. Énomonemaka ne okópoti Kristu, enepone koyuhoâti ákoyea itúkapu kaná'uti ne Itukó'oviti koánemaka Xe'éxa. ²³ Uhá koeti koyuhoâti ákoyea itúkapu Xe'exa Itukó'oviti ne Jesus, áko'omaka ne Itukó'oviti ya xokóyoke. Itea enepone koyuhoâti itúkeovo Xe'exa Itukó'oviti ne Jesus, anêkomaka Itukó'oviti, Ha'a úti, xokóyoke.

²⁴ Konókoti óvoheixea iséneuke ne ihíkauvoti kémone, ukeâti iná kitipôa. Enepo aváheixa iséneuke nê'e, yovóheixotimo inámapotike apéyeati ukeâti xoko Xe'exa Itukó'oviti yoko xoko Ha'a úti íhae vanúke. ²⁵ Yoko enepone koati yuhôti koyúhoinovike Kristu ákoti aukápapu ikéne, harâ'a, vópeamo xoko Itukó'oviti ákotinemo hunókoku.

²⁶ Enepora yúndoenopinoe, koati koyuhoâti koêku ne xâne kahá'ati kátavokeopinoe. ²⁷ Itea anéye keúhupu'ikikono ukeâti ne Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti, páhoenopinoe Kristu, ákoinoke okónokovo po'i ihíkaxopiti. Enepone keúhupu'ikikono vo'oku íhikexikonoke koeku uhá koêti ra koekútihiko, koati kaná'uti koane haina semekénovo'iti. Énomoneikopo yakútipo, kuteâtimaka koêku íhikexikonoke.

²⁸ Kó'oyene itínoe kutí ngíxone nje'éxaxapa, konókoti itúkeovo inámapotike apéyeati ukeâti xoko Kristu yóvoheixonoe, maka hákonemo píkone úti yaneko káxe aukápapu, koane hákonemakamo teyínokoe úti, enepone mani kutí'inoke he'oneôvati úti. ²⁹ Koeku yéxi itúkeovo koati ponóvoti kixoku itúkeovo ne Kristu, konokoâtimo yéxi itúkeovo ikó'inamaepomaka Kristu ne uhá koeti xâne ponóvoti kixoku itúkeovo

Koêku ne Itukó'oviti koane ikó'inamaepo

3 Itíkina iséneu koeku hána'iko ne ákoyea omótovovi okóvo Itukó'oviti, Ha'a úti, víhaxinokonoke xe'éxapone. Yoko koati kaná'uti vitúkeova. Hane ákoino éxa xanéhiko yara kúveu mêum vitúkopeovo xe'éxapone Itukó'oviti, vo'oku ákoyea éxahiko Itukó'oviti. ² Itínoe ákoti omotóva ongóvo, koati kaná'uti vitúkopeovo xe'éxapone Itukó'oviti. Yoko avo iyúsea ne koépokumo úti seâpa úti ya xokóyoke, itea enepo aukápapune Kristu, véxoá kutipasí koépeamo úti, vo'oku koati noixópatimo úti kuteâtimo koeku kixóvoku nê'e. ³ Uhá koeti xâne apêti kúxone xokóyoke noíxoapeamo Kristu, koati yuixóvoti pónea kixoku itúkeovo, maka itúkapune

sasá'iti kuteâti koeku itúkeovo sasá'iti ne Kristu.

⁴ Itea uhá koeti xâne pahukóvoti, koati vo'oku ákoyea ituka páhoenovi Itukó'oviti pahúkinovo. Yoko enepone pahúkeovo úti, uti xâne yara poké'e, énomone ne ákoyea vitúka ne páhoenovi Itukó'oviti. ⁵ Yéxoamaka itúkeovo kotuyôpoti pahúnevo úti simínokoe ne Kristu yara kúveu mêum. Yoko ako pahúnevo nê'e. ⁶ Uhá koeti xâne ovóheixoti inámapotike apéyeati ukeâti xoko Kristu, ako ávaheixa pahunévotike. Kene uhá koeti ovóheixoti pahunévotike, ako aûrapu'inoa koeku Kristu, koane ákomaka éxa.

⁷ Itínoe kutí ngíxone nje'éxaxapa, hako sikêvo yaúpu'ikikono. Vo'oku enepone xâne ponóvoti kixoku itúkeovo, koati ponóvoti kuteâtimaka koeku Kristu. ⁸ Itea enepone ovóheixoti pahunévotike, koati ovoxe Ndeâpu nê'e. Vo'oku ukeátinekene tumúneke ápeyea ra mêum, koati pahúkenavoti nê'e. Yoko énomone simíno Xe'exa Itukó'oviti yara kúveu mêum uké'exoponea ítuke ne Ndeâpu.

⁹ Uhá koeti xâne ikó'inamaepone Itukó'oviti, ákone ávaheixa pahunévotike, vo'oku anêko xokóyoke ne inámati itúkeovo poréxoake Itukó'oviti. Ákone omótova óvoheixea pahunévotike, vo'oku koati xe'éxapone Itukó'oviti nê'e. ¹⁰ Hane éxeokono ne xe'éxapone Itukó'oviti koánemaka ne ovóxehiko Ndeâpu: Uhá koeti xâne ákoti oponóvo ítuke, haina xe'éxapone Itukó'oviti. Kúteanemaka koêku xâne puvoti po'ínu, hainámaka xe'éxapone Itukó'oviti.

Konókoti ákoyea omótovokoko vokóvo

¹¹ Enepone íhíkauvoti kémone ukeátine inâ kitipónoe Kristu, énomone

kónokea ákoyea omótovokoko vokóvo.
¹² Ako yusíka kutí kó'iyea uti Kâim, enepone itúkoti ahá'inoa Ndeâpu yaneko koepékopo âti mekúke. Ná'ikopo koeti koépekino? Vo'oku koati ákoti aunáti kixoku itúkeovo ne Kâim. Kene kixoku itúkeovo neko âti, koati ponóvoti.

¹³ Itínoe mbo'ínu xoko Kristu, hako iyipáxova enepo puvâpi xanéhiko yara kúveu mêum ákoti éxa Itukó'oviti. ¹⁴ Véxoá ákoyeanemo vanapa ipihóponovokutike, koane itúkeovo xoko Itukó'oviti vonópomo, vo'oku ákoyea omótovo vokovo po'ínu úti. Itea enepone puvoti po'ínuhiko xâne, koati vekotí'iko xâne yonópoti ipihóponovokutike. ¹⁵ Uhá koeti xâne puvoti po'ínuhiko xâne, koati kuteátine xâne koepékoti. Yoko yéxoanoe áko'oyea ne inámapoti apéyeati ákotinemo hunókoku xoko xâne koepékoti. ¹⁶ Hane véxea ne kaná'uti seanákoti, vo'oku ivókinovovi Kristu yaneko kuri'ó kó'iyeku Itukó'oviti kuruhúke vo'oku úti. Yusikóneikopomaka kuri'ó kó'iyea uti Itukó'oviti, vo'oku po'ínu úti xoko Vúnae, motovátimaka huvó'oxea úti. ¹⁷ Eneponé apêti apéinoati, itea ákoti okoseâna po'ínuhiko xâne enepo noixôa ápeyea nókone, ná'ikopo kíxoaye ápeyea xokóyoke ne kaná'uti ákoyea omótovokoko vokóvo ukeâti xoko Itukó'oviti? ¹⁸ Itínoe kutí ngíxone nje'éxaxapa, enepone ákoyea omótovokoko vokóvo, konókoti vikána'uxea ya xoko kixoku vitúkeovo, kene haina pohú koyuhó kixoâti úti ya vemó'uke.

¹⁹ Énomonemo iyúseyea vitúkeovoxo hokoâti ra kaná'uti kixovókuti íhae xoko Itukó'oviti. Énomonemaka iyúseyea úhepeyamakamo visóneu nonékuke Itukó'oviti, vexoâti ákoyea vítukaheapu. ²⁰ Itukovo vexópovoti vítukoheyeovo, inapoxo hako exôa Itukó'oviti vo'oku

éxea uhá koeti koekúti nê'e. ²¹ Itínoe ákoti omotóva ongóvo, enepo vexápapu ákoyea vítukaheapu, ako píkone úti nonékuke Itukó'oviti. ²² Koáne enepo apê vépemoake, yumópovi, vo'oku vitúkea páhoenovi yoko koekútihiko ínixone unátiyea. ²³ Yoko hara itukóvo páhoenovi, kutípea uti Jesus Kristu, Xe'éxa, yoko ákoyea omótovokoko vokóvo, kuteátimaka koeku páhoenovi vitúkea. ²⁴ Eneponé xâne itukoâti ne páhoenovi Itukó'oviti vitúkea, koati inámapotike apéyeati ukeâti xoko Itukó'oviti óvoheixo, koane anêkomaka Itukó'oviti ya xokóyoke. Hane véxea ápeyea ne Itukó'oviti xoko úti, vo'oku Sasá'iti Omíxone pónevike.

Véxeake ne kaná'uti koyúhoti emo'u Itukó'oviti koáne ne ákoti akaná'u

4 Itínoe ákoti omotóva ongóvo, hako kitípo uhá koeti xâne koyuhoâti ápeyea kouhupu'ikinoake Itukó'oviti, itea yapásika yéxi itúkeovo koati ukeâti xoko Itukó'oviti ne yúho, áko'o áko'oyea. Vo'oku êno xâne koyuhóvoti itúkeovo páhoe Itukó'oviti yátikeneye koyúhoponea xapa xâne kouhupu'ikinoake Itukó'oviti, itea ako akána'u. ² Hanemo yéxi itúkeovoxo ukeâti xoko Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti ne yúho: Uhá koeti ihíkavoti koyúhoti íkutipasikoponeovo xâne yara kúveu mêum ne Jesus Kristu, koati ukeâti xoko Itukó'oviti. ³ Kene uhá koeti ihíkavoti ákoti akoéneye, haina ukeâti xoko Itukó'oviti, itea koati ihíkavoti okópoti Kristu nê'e. Yoko kémoanenoe ápeyemo kuteâti nê'e, epó'oxo anéyene kó'oyene yara kúveu mêum.

⁴ Itínoe kutí ngíxone nje'éxaxapa, koati itíponenoe kasása'upo Itukó'oviti, koane íteanenoe seyá'ikopivoa ne ihíkavoti ómone xâne koyúhoti ápeyea kouhupu'ikinoake Itukó'oviti, itea ako akána'u. Vo'oku enepone

ovo'ó koépitinoe, xunané'e ya Satánae, enepone pahúkoti xâne yara kúveu mêum ákoti êxa Itukó'oviti. ⁵Enephikone xâne ákoti akaná'u, koyúhoti itúkeovo páhoe Itukó'oviti, hane úkea íhae xapákuke ne xâne yara kúveu mêum ákoti êxa Itukó'oviti. Énomonemaka koyúhoino kixovókuti yara kúveu mêum. Yoko ivávakea yúho ne xâne ákoti êxa Itukó'oviti. ⁶Kene koati uti ikó'inamaepone Itukó'oviti. Yoko enepone éxoti Itukó'oviti, ivávako yuho úti. Itea enepone ákoti itukapu ikó'inamaepo Itukó'oviti, ako ivávaka yuho úti. Énomone véxea itukóvotiye ne hokoâti ne kaná'uti ihíkavoti ukeâti xoko Itukó'oviti, koánemaka ne xâne hokoâti ne ihíkavoti ákoti akaná'u.

Ako omótovo okovo uhá koeti xâne ne Itukó'oviti

⁷Ítínoe ákoti omotóva ongóvo, konókoti ákoyea omótofovokoko vokóvo vo'oku koati ukeâti xoko Itukó'oviti ne ákoyea omótofovokoko vokóvo. Uhá koeti xâne ákoti omotóvo okovo po'ínuhiko, koati ikó'inamaepone Itukó'oviti, epó'oxo koati kaná'uti éxea Itukó'oviti. ⁸Enepone puvoti po'ínu, ako exa Itukó'oviti, vo'oku enepone Itukó'oviti, ako omótovo okovo uhá koeti xâne. ⁹Éxokovi Itukó'oviti ákoyea omótofovovi okóvo yaneko pahúkeaku Xe'éxa, ákoti po'ínu, yara kúveu mêum, motovâti ápeinovi inámapoti apéyeati ukeâti ya xokóyoke vo'oku itúkeinovi Xe'éxa. ¹⁰Enepone koâti kaná'uti seanákoti, haína ne itúkeovo utíne ako omotóvo okovo Itukó'oviti, itea koati Itukó'oviti ako omotófovovi okóvo, koane pahúkinovi Xe'éxa poréxopea ésa'i kotúyopea pahúnevo úti.

¹¹Ítínoe ákoti omotóva ongóvo, koeku kó'iyeaneye yupíheovo ákoyea omótofovovi okóvo Itukó'oviti, yusikóneikopo ákoyeamaka

omótofovokoko vokóvo. ¹²Ako noixoâti ne Itukó'oviti, itea enepo hákoti motovókoko vokóvo, koati kaná'uti ápeyea Itukó'oviti xoko úti, epó'oxo koati heu-heú koêti kóúsokeovo xoko úti ne kaná'uti ákoyea omótofovokoko vokóvo ukeâti xoko Itukó'oviti. ¹³Vo'oku poréxeovea Itukó'oviti ne Sasá'iti Omíxone ovo'ó kó'iyeevi, énomone véxinoa vóvoheixeane inámapotike apéyeati ukeâti xoko Itukó'oviti, koane véxinoakemaka ápeyea Itukó'oviti xoko úti. ¹⁴Noínjoane ne Xe'exa Itukó'oviti, koánemaka ne nza'ínehiko, noíxoanemaka, epó'oxo koyúhoa úti xapa xâne itúkeovo páhoe Há'a úti yara kúveu mêum kóiteovo xanéhiko ya pahúnevo. ¹⁵Enepone koyúhoti kutípea itúkeovo Xe'exa Itukó'oviti ne Jesus, koati apêti Itukó'oviti xokóyoke, epó'oxo koati inámapotike apéyeati ukeâti xoko Itukó'oviti óvoheixo. ¹⁶Véxoa, epó'oxo kutípoa úti ákoyea omótofovovi okóvo ne Itukó'oviti.

Koati kixóvokune ne Itukó'oviti itúkeovo seánati ákoti omotóvo okovo xâne. Enepone xâne ákoti omotóvo okovo po'ínuhiko xâne, koati inámapotike apéyeati ukeâti xoko Itukó'oviti óvoheixo, koane anêkomaka Itukó'oviti xokóyoke. ¹⁷Yanê'e, uha-uhá koetimo kóúsokeovo xoko úti ne kaná'uti ákoyea omótofovokoko vokóvo, ákoinokemo píkone úti nonékuke Itukó'oviti yaneko káxe yuhaíkapavine vo'oku kixoku vitúkeovo. Vo'oku kuteâti kixoku itúkeovo ne Kristu, énomonemaka koéneye kixoku vitúkeovo yara kúveu mêum. ¹⁸Ako píkone úti koeku ákoyea omótofovokoko vokóvo, vo'oku uké'exopo píkea úti ne koâti kaná'uti ákoyea omótofovokoko vokóvo. Enepone píkea úti, hane poréxovi pepókexeevo visóneu. Yoko enepone xâne pikóti, áko'o xokóyoke ne

koati kaná'uti ákoyea omótovo okovo po'ínuhiko xâne.

¹⁹Hara ákoino omótovokoko vokóvo, vo'oku itúkeovo Itukó'oviti inuxô ákoyea omótovovi okóvo. ²⁰Enepone xâne koyúhoti ákoyea omótovo okovo Itukó'oviti itea puvoti po'ínu, koati semékenovo'iti nê'e. Koeku púvea po'ínu motovâti noíxea, na kíxoaye ákoyea omótovo okovo Itukó'oviti mapini ákoti inixâ? ²¹Yoko koati Itukó'oviti exókovi kónokea ákoyea omótova vokóvo ne po'ínu ûti, koeku ákoyea omótovo vokovo Itukó'oviti.

Kúveovo uti Itukó'oviti porexó'ovea víteova ne váhere kixovókuti

5 Uhá koeti kutipoâti itúkeovoxo Mésiya ne Jesus, enepone páhoe Itukó'oviti koíteovo xâne, koati ikó'inamaepone Itukó'oviti nê'e. Yoko uhá koeti xâne ákoti omótova okóvo ne Ha'a ûti íhae vanúke, enepone iko'ínamakopoviti, ákonemaka omótovo okovo po'ínuhiko xe'éxapone Itukó'oviti. ²Yoko hara véxea ákoyea omótova vokóvo ne po'ínuhiko xe'éxapone Itukó'oviti, ákoyea omótova vokóvo ne Itukó'oviti koane vitúkea ne páhoenovi. ³Enepone kaná'uti ákoyea omótova vokóvo ne Itukó'oviti harâ'a, vitúkea ne páhoenovi. Yoko haina koati tiú'iti koekúti xoko ûti vitúkea nê'e. ⁴Vo'oku uhá koeti ikó'inamaepone Itukó'oviti, ítoa sayá'ikopeova ne váhere kixovókuti yara kúveu mêum. Yoko hane porexó'ovi víteova, enepone kúveova ûti. ⁵Kutí'ikopo itôa sayá'ikopeova ne váhere kixovókuti yara kúveu mêum? Énomone ne xâne kutipoâti itúkeovo Xe'exa Itukó'oviti ne Jesus.

Mopó'axo exókoviti itukóvotiye ne Jesus

⁶Enepone Jesus Kristu, énomone exókopovo itúkeovo kaná'uti páhoe

Itukó'oviti yaneko ahíkokono úneke ya íháke Itukó'oviti, koánemaka yaneko ovokóvo itína kuruhúke. Haina pohúneti ya áhikeovo úneke éxeokono, itea koánemaka ya óvokeovo itína kuruhúke. Enepone Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti, énomone exókovi kaná'uko nê'e, vo'oku koati kaná'uti ne Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti. ⁷Enepone koyuhó'inoveati koeku kaná'uko ne kixovókuti vo'oku Jesus, mopó'axo (ya vanúke: Itukó'oviti, Ha'a ûti, koánemaka ne Kouhápu'ikinoviti koeku Itukó'oviti, Há'a, koánemaka ne Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti. Yoko póhutinehiko ra mopó'âti. ⁸Koane mopó'amaka yâye yara poké'e exókoveati kaná'uko ne kixovókuti): Énomone ne Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti, yoko áhikeokono Jesus úneke yanekóyoke, koánemaka óvokeovo itína ivokínovovi. Yoko enepone mopó'âti, koati póhutinemaka kixó'ekone yane éxokovike. ⁹Koeku kutípea uti yuho xâne koyuhó'inoviti koeku noíxone, ínapoxo koati motokeâti kutípeokono yuho Itukó'oviti. Yoko enepora yuhó'inovi Itukó'oviti, énomone ra éxokovike koêku ne Xe'éxa. ¹⁰Enepone kutipoâti ne Xe'exa Itukó'oviti, éxoa ya xokóyoke kaná'uko ne kixovókuti. Enepone ákoti akutípo yuho Itukó'oviti vo'oku Xe'éxa, kutí kíxoa semékenovo'iti ne Itukó'oviti, ínapo akutípea yúho koêku ne Xe'éxa. ¹¹Yoko enepone éxokovike Itukó'oviti, harâ'a, poréxeovine inámapoti apéyeati ákotinemo hunókoku, yoko itúkeovo xoko Xe'éxa úkea. ¹²Enepone kutípoti Xe'exa Itukó'oviti, anékone xokóyoke ne inámapoti apéyeati ákotinemo hunókoku. Itea enepone ákoti akutípoa ne Xe'exa Itukó'oviti, áko'o xokóyoke ne inámapoti apéyeati ákotinemo hunókoku.

**Koêku ne inámapoti apéyeati
ákinemo hunókoku**

¹³Yundóximoake ra koekúti, maka yéxane ápeinopinoe ne inámapoti apéyeati ákinemo hunókoku xoko Itukó'oviti, itínoe kutípoti Xe'exa Itukó'oviti. ¹⁴Hara kutí'inoe úhepeti visóneu yumópeovimo Itukó'oviti: Itukovo vimoâti ahá'inovike ne vépemoake, ákomo ímakerexeapuví. ¹⁵Yoko koeku véxea ákoyea ímakerexeapuví, koati vexoâti itúkinoveamo ne vépemoake.

¹⁶Enepo áva xâne xepákukenoe noíxoti po'i xâne pahúkeovo, ákoti itukapu pahunévoti ákoti omotóva kotúyoepokono, enepone iyonópoti xâne ipihóponovokutike, yusikóne itúkinoe orásum, ínamo kasasá'íkapa Itukó'oviti enepo hákoti itukovo pahunévoti ákoti omotóva kotúyoepokono. Vo'oku ápe pahunévoti koetíneye ákoti omotóva kotúyoepokono. Yoko enepo akoéneye pahúnevo ne xâne, ákomo mbahúkapinoe itúkinoe orásum.

¹⁷Uhá koeti kixoku vitúkeovo ákoti panâpu, koati pahunévoti nê'e. Ita

haina uhá koeti pahunévoti ákoti omotóva kotúyoepokono, enepone iyonópotimaka xâne ipihóponovokutike.

¹⁸Uhá koeti xâne ikó'inamaepone Itukó'oviti, véxea ákoyeane ávaheixa pahunévotike. Koáhati koyonoâti hiko Xe'exa Itukó'oviti. Ako íta Ndeâpu koésayu'íxea.

¹⁹Véxea vitúkeovo xe'éxapone Itukó'oviti, kene uhá koeti po'ínuhiko xâne, koati xunákoke Ndeâpu óvoheixoiko.

²⁰Véxoanemaka símeane ne Xe'exa Itukó'oviti yara kúveu mêum. Énomone mihe'ókinovi visóneu véxea ne kaná'uti Itukó'oviti. Koati apêti inámati kixoku vitúkeovo ukeâti ya xokóyoke ne kaná'uti Itukó'oviti, koane ukeâtimaka xoko Jesus Kristu, Xe'éxa. Enepora ngixínopike, énomone ne kaná'uti Itukó'oviti, koane énomonemaka ra inámapoti apéyeati ákinemo hunókoku.

²¹Itínoe kuti ngíxone nje'éxaxapa, hako sikêvo kétavokikono hekópi po'ínuhiko koekúti ákoti itukápa ne koati kaná'uti Itukó'oviti.

Hunókokune.

2 XUÂUM

Pfape karta yútoe Xuâum

Koyúhoa Xuâum yara yútoeke itúkeovo xoko “sêno noífvokoepone Itukó'oviti yoko xe'éxaxapa” yóno ra koyuhópeti. Êno xâne ihíkaxovati ra emo'u Itukó'oviti inixoâti itúkeovo imokóvokuti yoko ho'uxínovoti ítuke Itukó'oviti imokóvokutike kixó'eko ne “sêno noífvokoepone Itukó'oviti yoko xe'éxaxapa” koêti. Pohúmea kíxoakune Xuâum fhaxea ya yútoeke ne imokóvokuti yoko ho'uxóvotiya. Itea ápemaka po'ínuhiko ihíkaxovati ne Bíbilea inixoâti itúkeovo koati sêno éxone, yoko xe'éxaxapa ne sêno kíxo.

Enékoa Xuâum ne xanéhiko, yónoku ra koyúhope, kónokea ákoyea omótovokoko okóvo yoko ákoyea akámokenoa ne ihíkavoti ákoti akaná'u, itahíneheotíne yara uhá koeti kúveu mêum.

1 Yundóxinopi, undi Xuâum, undi inuxínoti ítuke Itukó'oviti ya imokóvokutike. Mbahúkinopea ra koyuhópeti, iti sêno noífvokoepone Itukó'oviti, keánemaka ítínoe xe'éxaxapa ákoti omotóva ongóvo vo'ókuke ne kaná'uti kixovókuti véxone fhae xoko Itukó'oviti. Yoko haina póhutíne ûndi ako omotóvopinóe okóvo, itea koánemaka uhá koeti po'ínu ûti exoâtíne ra kaná'uti kixovókuti fhae xoko Itukó'oviti. ²Kó'inokeneye, vo'ókuke ne kaná'uti kixovókuti ákotínemo hunókoku xoko ûti.

³Koati vóvoheixokunemo yane uhá koeti únati ítukeinoví Itukó'oviti, Ha'a ûti, yoko Jesus Kristu, Xe'éxa, koánemaka yane hána'iti seánakovi yoko úhepetike isoneûti ukeâti ya xokóyoke, kutí'inoke vovóheixoatimo yane kaná'uti kixovókuti hókone ûti

koêkumaka ákoyea omótovokoko vokóvo.

Koati ahá'inovi Itukó'oviti ne ákoyea omótovokoko vokóvo

⁴Êno hána'iti elókeyea ongóvo vo'oku ápeyea xi'ixaxapa ndokópone koati yuixóvati hókea ra kaná'uti kixovókuti hó'e ûti, kuteâti páhoenoví vitúkea ne Itukó'oviti, Ha'a ûti. ⁵Kó'oyene, ngoyuhó'inopiti kónokea ákoyea omótovokoko vokóvo. Yoko haina inámati páhoenoví Itukó'oviti vitúkea ra mbáhoenoví, vo'oku énomone neko inúxoti páhoenoví Itukó'oviti vitúkea ukeátínekene inâ kutipôa ûti. ⁶Yoko enepone kaná'uti ákoyea omótovokoko vokóvo, énomone ne vitúkea páhoenoví Itukó'oviti. Yoko enepone páhoenoví vitúkea, enepone kémone ukeátínekene inâ hekôpo Kristu, énomone ne pahukó'oviti ákoyea omótovokoko vokóvo.

Koêku ne kopoé'akoti íhikaxea emo'u Itukó'oviti

⁷Kó'inokeneye yúndoenopi, vo'oku yupíheovone ítóhíneheyea xapa xâne kopoé'akexeati isóneu, koyuhó'inoatihiko ákoyea mûyo ne Jesus Kristu kuteâti muyo ûti. Énomone koéneye kixoku koyúhoyea ne kopoé'akexoti isóneu po'ínuhiko xâne, enepone okópotímaka Kristu. ⁸Neíxapunoe, mará'ínamo évakapu neko vítone vitúkea xepákukenoe, yane êno kóxuna'ixeovo ûti ítukeke Itukó'oviti. Yokóhiyanavonoe, motovátímaka usó koépea uhá koeti némoeponoemo xoko Itukó'oviti.

⁹Uhá koeti xâne ákoti aváheixa yane ihíkavoti íhikaxeovíke Kristu, enepohíkone anu'úkoati vo'oku kutípea po'ínuhiko koekúti ákoti itukapu íhikaxovíke Kristu, ako Itukó'oviti xokóyoke. Itea enepone

xâne ovóheixoti ya íhikaxovike Kristu, koati apêti Itukó'oviti yoko Xe'éxa Itukó'oviti xokóyoke. ¹⁰Enepo áva xâne simópitinoe ominópiti íhíkauvoti ákoti itukápa ne íhikaxovike Kristu, hako iteíkoa ókea yóvokuke. Muhíkova “Aínapo yákoe simênu” hako kixêa. ¹¹Vo'oku koêkuti xâne itaíkoati ókea óvokuke, koati huvo'óxoati yane ítuke ákoti aunáti.

Hunókoku yútoe Xuâum

¹²Mani enó'iko yúndoenopinoe, itea ákone angáha'a pohu yutoxó

ngixínopeano, vo'oku ngúxea indóponeopimo. Yane naixákaka ûti, ínamo yuhá'ixakaka ûti maka yupíhapuneoxo elókeko vokóvo.

¹³Yúhoikopinoe ra íhae yâye, enepohikone noívokoemaka Itukó'oviti, pe'ínuhiko xokóyoke.

Hunókokune.

3 XUÂUM

Mopó'ape karta yútoe Xuâum

Enepone xâne yónoku ra koyuhópeti, Ngáyú koéha, hóyeno teyonéti ya imokóvokuti. Iháyú'ikoa Xuâum nê'e, koánemaka po'i hóyeno iháxoneti Ndeméturu. Itea po'i hóyeno koéhati Ndiótérefe, sayá'ikoa Xuâum vo'oku ákoyea aunati kixoku itúkeovo.

1 Yundóxinopi, undi Xuâum, undi inuxínoti ítuke Itukó'oviti imokóvokutike. Mbahúkinopea ra koyuhópeti Ngayú, iti ákoti omotóva ongóvo vo'ókuke ne kaná'uti kixovókuti véxone fhae xoko Itukó'oviti. ²Enepone koâti émbeminopike xoko Itukó'oviti, iti ákoti omotóva ongóvo, énomone unátiyeamo píhea ne uhá koeti ítike, koane enó'iyemo xunako miúyo, kuteâti koêku unátiyeaxo kêku ikéneke Itukó'oviti. ³Koati hána'iti elókeyea ongóvo simohíko ne po'ínu úti xoko Jesus, koyúhoti itíkivo koâti ikaná'uxoati héki ne hó'e úti, koane koati hekoâti ne kaná'uti kixovókuti fhae xoko Itukó'oviti. ⁴Ako po'i elókeko ongóvo hána'iti ya eyéngoxea koêku ne kutí ngíxone nje'éxaxapa ikéneke Itukó'oviti, itúkeovo koati hokoâti ne kaná'uti kixovókuti fhae xoko Itukó'oviti.

Iháyú'ikokono ne Ngáyú

⁵Iti ákoti omotóva ongóvo, koati únati koekúti ítike. Hane ngíxo vo'oku hivó'oxi po'ínuhiko úti ko'itúkeinoti Jesus. Muhíkova akô'o itukápu yéxone ne po'ínu úti simópiti ko'ítuketi ítuke Itukó'oviti, kóyeane hivó'oxi. ⁶Eneponihonê'e, koyúhopa yáyeke imokóvokutike nonékuke uhá koeti xâne, koêku ne ákoyea omótova yokóvo. Koati únatimo

ne kixeku ítike hiva'áxamakamo kuteâti motókeyea kíxeokononeye ne itúkoti ítuke Itukó'oviti. Énomone ákoeneye ítikeinoa, koeku ukóponea koyúhoponea emo'u Itukó'oviti xapa po'ínuhiko xâne po'íkehiko ipuxóvokuti. ⁷Koati vo'oku ítuke Jesus pihínohiko yâtikeneye. Yoko ako épemahiko xâne ákoti êxa Itukó'oviti huvó'oxea ya nókone, ⁸kónokinoke huvó'oxea úti, motovâti vitúkeovo ha'ínehiko yane koúkoponeahiko ne kaná'uti kixovókuti fhae xoko Itukó'oviti.

Koêku ne pi'âti hóyeno koéhati Ndiótérefe yoko Ndeméturu

⁹Ápe kali yúndoe, mbáhoeno po'ínu úti imokóvokutike yâko, itea enepone Ndiótérefe áhati kapáyasokeovo, ako itúkoake neko yúnzo. ¹⁰Enepo nzimanê'e yâko, yunzó'ixootimo vo'oku ítuke, vo'oku koyúhoyea koekúti ákoti aunati vo'ónguke, ákotimaka akaná'u. Haina póhutine nê'e, itea enepo simohíko ne po'ínu úti xoko Jesus, ako paréxa ókokuya, koane sayá'ikomaka po'ínuhiko xâne imokóvokutike enepo apê kaha'âti poréxea ókoku, ina kopúhikopamaka Ndiótérefe ya imokóvokuti. ¹¹Iti ákoti omotóva ongóvo, hako kitipásea ne xâne ákoti aunati ítuke, itea enepone xâne itúkoti únati, ene héka. Enepone xâne itúkoti únati, koati ikó'inamaepone Itukó'oviti, kene ne ákoti aunati ítuke, ako exa Itukó'oviti nê'e.

¹²Enepone Ndeméturu, ínixoa uhá koeti xâne itúkeovo koati únati ítuke. Hanemaka kouhápu'ikoa kaná'uyea kó'iyeaneye, enepone kaná'uti kixovókuti fhae xoko Itukó'oviti ipuhíkoti ya kixoku itúkeovo. Kúteanemaka noíxone úti xokóyoke koane yuho úti vo'ókuke, úndi yoko nza'ínehiko yáyeke. Yoko yéxoa itúkeovo koati kaná'uti ne yuho úti.

Hunókoku yútoe Xuâum

¹³Mani enó'iko yúndoenopi,
itea ákone angáha'a pohu yutoxó
ngixínopea. ¹⁴Ngúxoá ákoyeanemo
áxu'ikene, noinjópopitinemo. Naixákaka
ûti, ínamo yuhá'ixakaka ûti. ¹⁵Itúkapu

úhepetike isoneûti ukeâti xoko
Itukó'oviti yovóheixo. Yúhoikopi ne
uhá koeti vínikone yâye. Koáne uhá
koeti vínikone yâko, pohú pohu íxea
yíhoikinonoa.

Hunókokune.

YÚTOE NJÛDA

Xapákuke ihíkaxovati ra Bíbilea, ape inixoâti itúkeovo ati Jesus xoko êno ne Njûda, enepone yutoxoâti ra koyuhópeti, kuteâti koêku xoko yútoe Márku 6.3, koyuhoâti ápeyea âti ne Jesus koêhati Njûda. Enepora koyuhópeti, hane pahúkoa Njûda xapa uhá koêti neko inúxotihiko kutípoti Jesus nóvo, motovâti usokó kíxoixeahiko yumópeake ne xâne ihíkaxoti ihíkauvoti ákoti akaná'u. Enepora kouhupu'iu Njûda yane yútoeke, kalíhanini kutí'iyea yútoe Péturu yane pí'ape koyúhope.

Koati oposíkoati Njûda kóxunakopea ne hokotíhiko Jesus, kaha'aínoati ikó'itukexea uhá koêti ne póneake Itukó'oviti kóxuna'ixeovo ikéneke. Ixíko'okoamaka Njûda neko hokotíhiko Jesus ákoyea akámokenoa ne xâne kopoe'akoti kixoku íhikaxea emo'u Itukó'oviti, vo'oku koati motokeâti ipíhophoneokono ne xâne koetíneye íhikaxea.

1 Yundóxinopinoe, undi Njûda, ovoxe Jesus Kristu, undi po'ínnumaka Teâku. Mbahúkinopeano ra koyuhópeti, itínoe iháxiupo Itukó'oviti itúkeovo xe'éxapone, itínoe ovóheixotimaka ya ákoyea omótovovi okóvo Itukó'oviti, Ha'a úti, itínoemaka kótiu'ikone Jesus Kristu ikéneke. ²Kaúkapainapinoe Itukó'oviti hána'iti seánakovi, yoko úhepeti isoneúti ukeâti xokóyoke, koane ákoyea omótovokokono ne yokóvo.

Yutóxinoake Njûda ra koyuhópeti

³Itínoe íningone ákoti omotóva ongóvo, ápe inzóneu yundóxinopeano kixoku víteovo ya pahúnevo úti koeku vitúkeovo ainóvoti kuvóvoti Kristu. Itea koati ininjoâti ngónokea

injíko'okeopinoe kóxuna'ixivo ketíxi ra kaná'uti hó'e úti, enepone úsotine ihíkauvoti ákotinemo ipakápu, kûreinovi Itukó'oviti, uti kasása'iuo. ⁴Kó'inokeneye inzóneu, vo'oku ápeyea xâne anavókokoxotine po'ínu úti hokoti Kristu, ákoti iyusêa ákoyea itúkapu koati po'ínu úti xoko Kristu. Enepohikone xâne ngíxone, mekúne hoénaxokono itúkeovo ipihóponovokutike yonópomo. Koati xâne ákoti aunáti kixoku itúkeovo nê'e, kopoe'akoatimaka ne ihíkauvoti koyuhoâti koêku ne hána'iti seánakovi Vúnae Itukó'oviti ya xoko Kristu. Enepone sasá'ipea pahúnevo xâne ya seánakovi Itukó'oviti, kópoe'akoa nekôyohiko, koyuhó'noti xâne ákoyea yuvâti pahúkeovo vo'oku kasása'ikopeamo Itukó'oviti ne pahúnevo. Yane énomone kutí'inoe síkovó koeti itúkea koêkúti váhere úhepune mûyo. Ákohikomaka kaha'á íxa koyúhoyea itúkeovo Únae ne Jesus Kristu, poéhane itukóvo kaná'uti Vúnae, éxotimaka koeku uhá koeti koekúti.

Kaha'aínoviti ákoyea vakútea xâne ákoti kayúseapu mekúke

⁵Hainánoe ákoti yexâ uhá koêti ra koekúti yunzó'inopinoemo yarâ'a, itea kóyeane ngahá'ainopi puyákoponeova yokóvo koêku ne xanéhiko mekúke. Koítovahiko Vúnae yaneko veyopâ ya poké'exa Ejítu, itea ikénepoke, kóyeane koépekexea neko ákoti akutípoa xapákukehiko. ⁶Kúteanemaka koêku neko ovoxe Itukó'oviti vanúkeke, enepohikone ánju, ákoti auhépe isóneunoa ne inúxoti kixóvoku itúkinoake Itukó'oviti, enepohikone kurí kixoâti ne inúxoti ímoaku Itukó'oviti óvea. Pahúkoa Itukó'oviti nekôyohiko iká'akeokono ákotinemo ipúhikopeaku xapa êno koímaiti hahákuti, kuxoâti símeovomo neko êno hána'iti teyonéti

káxe, exákapanemo Itukó'oviti yonópeamo ipihóponovokutike. ⁷Kúteanemaka koêku neko íhae Sódoma yoko íhae Ngómora, enepone kúxoti pitivóko mekúke, koánemaka neko íhae kálíhunoe pitivóko oveâti xêrerekuke. Váherexomaka kixoku itúkeovo kuteâti neko ánjuhiko. Enephikone xâne, aínovo ákoti kayúsea kixoku itúkeovo, itúkoti úhepune mûyo xoko xâne ákoti itukapu koati múxone, koane ikóyeno xopeovo hóyeno ne po'i hóyeno. Enepone kíxoaku Itukó'oviti ipíhóponea ya yúku, kixínoakeneye itukínoviti íhokoake ne yúku ipihóponovokutike ákotinemo uké'eyeaku, motovâtimaka píkea uti vitúkea váhere koekúti kó'oyene.

⁸Kúteanemaka koêku ne xâne ngixínopike kó'oyene kopoe'akoati ne ihíkavvoti kutípone úti. Koati aupú'ikopovoti yane ihíkavvoti íhikaxone, enepone p'ókone itúkeovo kouhapu'ikinoake Itukó'oviti. Vo'oku haina pohúneti sikovó koêti yane itúkea váhere úhepune mûyo, itea ákomaka téya ne pahúkoti hiko xapákuke, koane váherexinoa yúho ne payásotihikoya, enepohikone mani nókone téya. ⁹Itea muhíkova neko koati payásoti ánju inuxínoti po'ínuhiko ovoxe Itukó'oviti vanúkeke, enepone koéhati Míke, ako kapáyasakapu yaneko okôpo Ndeâpu enepo yumopókokohiko vo'oku muyo Muíse inâ ivokóvo. Ákomaka váherexina yúho itea: "Itukó'oviti saya'íkapimo" pohu kíxo. ¹⁰Kene enepohikone xâne kopoe'akoati ne ihíkavvoti kutípone úti, koémoke'e uhá koeti koekúti ákoti itapána isóneu éxea koêku. Kene ne po'ínuhiko koekúti éxone, enepone kixoku itúkeovo uhá koeti xâne ákoti íhíkaxoati, yane koekúti hiko koati kutí kixóvoti itúkeovo hó'openohiko ákoti isóneu, koane koésayu'ixopeovo vo'ókuke.

¹¹Kotívetimo koêku nekôyohiko, vo'oku koati pahukóvoti isóneu kuteâti Kâim mekúke. Epó'oxo vo'oku íyokeovohiko tiúketi, koati ikorókovotimaka pahunévotike, enepone kuteâti pahúnevo Mbalâum mekúke. Koane kuteâti evo Kôre kapáyasokinovo ovoxe Itukó'oviti, koane okópeahiko mekúke, yoko ipíhóponeokono vo'ókuke, kúteanemaka koêku ra hóyenohiko kó'oyene okópea ne kaná'uti ihíkavvoti, koane ipíhóponeokonono vo'ókuke. ¹²Enephikone hóyeno, aínovokoxovopinoe he'uxínovo nfki, puyakóponovo yokóvo ivókinovovi Vúnae. Ya xepákuke, hane koéneyehiko kuteâti koeku mopôí ákoti iyusêa huveóke, kohinókoti ivú'eti enepo hupu'íkoa. Ako kalíhuina píkeahiko sayá'ikeokono kaha'ínepinoe nfki. Poéhane unako koêku yuúxovo. Hanemaka koéneyehiko kapási kayápae ihunóvoti, kuxokónotinini ómea úko. Kutí koéhikomaka xuve tikóti ákoti há'i ya kaxénake mani itóvope há'i, ipo'érekotinemaka, enepone koati ákotinemo kuxakána há'i pôreu. ¹³Kutí koéhikomaka êno xúnati ovóxo keovo úne ya mar ákoti kayunúkapu. Kene ne váhere kixoku itúkeovo, kutí koe êno puváhine pípiti koyêti xánena ovóxonevo úne. Koeku kópoe'akeahiko íhikaxea hanemaka koéneye, hékere pihohii koêti, ákotine áka xoko koati mani ókoku. Énomone kouso kinoa Itukó'oviti ne iyónopokonoku xapa êno koímaiti hahákuti ipihóponovokutike. Yoko ákonemo ipúhikopeakuya.

¹⁴Eneponeko Enóki, enepone sínguxope ámoripono Ádaum, koati ênoti xoénae tumúneke ápepe ra koekúti hiko, koyúhoane kixókonokumo neko xanéhiko ngíxone. Hara koe yúho vo'ókukehiko: "Keno'ókotimo Vúnae Itukó'oviti xané kixoti êno opókovoti ánjuna, enepohikone

sasá'iti ovóxe íhae vanúke. ¹⁵ Simínoti yúhoikoponea uhá koeti xâne koane éxokopea yonópokumo. Exókopatimo motókeyea ipíhoponeokono ne xâne vaheréxoti kixoku ítúkeovo vo'oku uhá koeti váhere ítúke, yoko uhá koeti váhere yúho veínoake kapáyasokinovo Itukó'oviti” kôe neko Enóki mekúke. ¹⁶ Koati ainóvoti kapáhakenavotihiko, koane ákomaka aúhepe isóneu. Aínovo sikovó koêti ya ítúkea váhere úhepune mûyo. Ako áka koyúhoyea koeku ítone ítúkea, kapayásokopovoti. Koati éxotimaka kixoku yúho iyúni'ikea po'ínuhiko xâne vo'oku kahá'ayea ítea ne áha xokóyoke.

Enékeake Njûda ne kutípotihiko Jesus

¹⁷ Kene itínoe ákoti omotóva ongóvo, puyákanapa yokóvo yúho neko inúxotihiko noívokoe Vúnae Jesus Kristu, enepone íhikauhiko, páhoe koyúhoyea emó'u xapa xâne yanekóyoke. ¹⁸ Hara koe yúho: “Yaneko káxehiko ye'éxapune hunókoku ra mêum, apêtimo koemóke'eati ne sasá'iti kixovókuti, ítúkotimaka uhá koeti váhere áha ítúkea” kôe. ¹⁹ Énomone ne xâne haxakéxoti po'ínuhiko úti ya ikéneke Vúnae. Poéhane isoneú kíxone hóko, vo'oku áko'o ne Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti xokóyoke. ²⁰ Kene itínoe ákoti omotóva ongóvo, keúkanapapu yara hó'e úti, enepone yupihóvoti sasá'iko. Itíkamaka orásaum ya xunákoke Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti.

²¹ Koane yíxapumaka ítúkeovo

ákoyeake omótovovi okóvo Itukó'oviti ne yóvoheixonoe, koêkumaka kíxoixi kousokeovomo ne hána'iti seánakovi Vúnae Jesus Kristu, enepone porexó'ovtimo vitóponea apéyeati ákotinemo hunókoku xokóyoke.

²² Yokóseana ne xâne ákoti koati xunako isóneu ikéneke Vúnae. ²³ Hivá'axa íteova ne váhere koekúti. Kutí íxea viyopâti xoko oró'okovoku yúkuke. Kene ne po'ínuhiko xâne, yokóseanamaka, itea yokóhiyanavoa ne váhere kixoku ítúkeovo, kutí kixeâti kopití'iti ipovóti kétirinayi sipéki nê'e, pivoâti pehúkiyomaka.

²⁴ Koati apêti xunako Itukó'oviti poréxeopinoe ákoyea íkerakapu pahunévitike, koane íseopeopinoemo ya hána'iti elókeko yokóvo, sásasa-sásasa keyêti nonékuke ne hána'iti ihayú'iuti úhe'ene yoko itípanevo Vúnae, ²⁵ poéhanemaka itukóvo koati kaná'uti Itukó'oviti ákoti po'ínu, poéhanemaka itukóvo Koitóvoviti vo'oku ítúkeinovi Jesus Kristu Vúnae. Itúkapu énomone ihayú'ikakana vo'oku ítúkeovo hána'iti ihayú'iuti, koane hána'iti natina úti, ákoti po'ínu kuteâti xunáko yoko úhe'ene. Itúkapu énomonemaka pahukô oúkeke uhá koêti, koane énomone xunâ ya uhá koêti, ukeâtinekene tumúneke ápeyea ra kúveu mêum, koane kó'oyene, koánemaka ya uhá koeti káxe ákotinemo hunókoku. Énomoneoxo ákoeneye.

Hunókokune.

APOKALÍPISI

*Yútoe Xuâum koyuhoâti koêku ne
koekútihiho ya káxehiko keno'ókoti*

Enepora koyuhópeti, ápostulu Xuâum yutoxoâ. Yaneko yutóxeaku, ika'ákovoti ya Pátimu, kalíke poké'e kukúkeke úne, evótikovoti koyúhoyea inámati ihíkavoti omínovike Jesus. Yoko koati yékotenone ne Xuâum yaneko ika'ákokono.

Enepora koyuhópeti yútoe, hara pahúkoa xoko seti koeti imokóvokuti ya Ázea. Enekoâti Xuâum neko kutípoti Jesus yane imokóvokutihiho kónokea kóukoponeovohiko ikéneke Jesus, koane ákoyea kamúya'ika isóneu koeku enó'iyea ikoítoponoati kotíveti. Koati apêti nâti ya Róma kutí kixopóvoti Itukó'oviti, pahúkoti xanéhiko ipúyukexinoa. Kohiyánati Xuâum neko kutípotihiko Kristu, puvâti komúya'ikeamo isóneu vo'oku íkoitoponea kotíveti nâti. Énomone yutóxinoa ra koyuhópeti koxunákeatihiko isóneu.

Koyúhoa Xuâum yara yútoe ne koúhupu'ikinoake Itukó'oviti ya kutí koetíke hopúne. Éxokoa Itukó'oviti uké'exeekonomomo ne xunako Satánae, koane itúkeovo Jesus itô hunókokuke. Koyúhoamaka ko'íparayeamo inámapoti apéyeati ákotinemo hunókoku vanúkeke ne uhá koeti koukóponovotihiko kúveovo Jesus Kristu.

Enepora yútoe Xuâum, vo'oku kixó'ekoa koekútihiho ya káxehiko keno'ókoti, koekúti mayane he'onóvotiko koeku kó'oyene, ôriti éxea yuhoíkoati ra koyuhópeti kixó'ekone. Itea kóyeane iyúseyea yara koyuhópeti kahá'ainovi Xuâum ákoyea píka úti ne tiú'iti koekúti keno'ókotimo vo'oku

itúkeovo koâti hána'iti teyonéti ne Jesus Kristu, pahúkoti uhá koeti po'ínuhiko payásoti.

1 Enepoyara koyuhópeti, yutóxovoku ne koekútihiho koúhupu'ikone Jesus Kristu, poréxoake Itukó'oviti éxokea ovóxehiko. Énomone ne koekútihiho ákotinemo axu'íkene símeovo kaxena koúsokovope. Yoko ápe ánjuna Jesus, páhoe éxokea ra koekútihiho xoko ovóxe, enepone Xuâum. ² Enepone heú koeti koekúti éxokokonoke, énomone koyúhopo yarâ'a, koêku ra emo'u Itukó'oviti koáne ra kaná'uti kixovókuti koúhupu'ikinoake Jesus Kristu. ³ Koati únatimo koêku ne xâne yuhoíkoati ra koyuhópeti, koane kamokénoati, yoko itukoâti páhoenoa ra yutoéti yara koyuhópeti koyuhoâti koêkumo ne káxehiko keno'ókoti. Vo'oku ákone ahíkapu, simóvotinemo kaxéna koúsokovoku ra koekútihiho.

Yónoku ra yútoe Xuâum

⁴ Itínoe mbo'ínu xoko Vúnae ovâti ra seti koeti imokóvokuti ya poké'exa Ázea, yúnzoikopinoe, undi Xuâum.

Itukó'oviti, enepone kóyekutine ápeyea ukeátinekeneye, enepone apétikomaka yara koeku kó'oyene, koane ákotinemo hunókoku, itúkapu énomone porexópinoe hána'iti seánakopi yoko hána'iti úhepeko isoneúti ukeâti xokóyoke, ukeâtimaka xokóyoke ne Sasá'iti Omíxone, enepone seti koeti kixoku koútata'ixeovo ovóheixoti nonékuke ivátakoku Itukó'oviti natíxea, ⁵ yoko ukeâtimaka xoko Jesus Kristu, enepone heú kixoâti koyúhoinovea ne kaná'uti kixovókuti íhae xoko Itukó'oviti, enepone inúxotimaka exépukopo ukópea xapa ivokóvoti, payásotimaka ya uhá koeti po'ínuhiko nâti yara kúveu mêum.

Koati énomonemaka ako omotóvovi okóvo, koane énomonemaka koitóvovi

ya pahúnevo úti yaneko ovokóvo itína kuruhúke. ⁶Poréxovimaka vitúkopeovo óvoku natíxea Itukó'oviti, xâne haxakínovoti sasá'iti ítuke Itukó'oviti, Há'a. Itúkapu Jesus Kristu ihayú'ikokono koane énomone payasô ákotinemo hunókoku. Énomone ákoeneye.

⁷Keno'ókopotimo xapa kapási nê'e. Noixópatimo uhá koeti xâne, muhíkova neko yuvorókoati. Yane ínamo iyaína uhá koeti kó'iyevovoku xâne, koêkuti poké'e óvohikoku yara kúveu mêm. Koati kaná'uti kó'iyeanemoye. Koati énomoneoxomo kôe.

⁸“Undíne itukóvo túri koane hunókoku ne uhá koeti koekúti” kôe ne Vúnae Itukó'oviti. “Úndi ne kóyekutine ápeyea ukeátinekeneye. Undi apêtikomaka yara koeku kó'oyene, koane ákotinemo hunókoku ámbeyea. Undímaka ne apêti xunáko pahúkea oúke uhá koeti apêti” kôe.

Koeku Jesus noixôa Xuâum

⁹Undi Xuâum, pe'ínunoe xoko Jesus. Kutipasí ngoépinoe ya keítaponivo kotíveti, koáne ya itíkivo xanena Itukó'oviti, koánemaka ya íti víki koêkuti kixékonoku ikéneke Jesus ákoti kemuyá'ika iséneu. Undi iká'aeti ya Pátimu, enepone kali poké'e kukúkeke úne, evóndikokonoti ngoyúhoyea emo'u Itukó'oviti yoko ngóuhapu'ikea ne kaná'uti kixovókuti koyúhoti koeku Jesus. ¹⁰Ya lûmingu, ápe éxokonuke Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti, vo'oku koati xúnati njokóyoke nê'e. Apé koéne êno hónoti emo'úti kutí koeti emo'u torombéta oxóvoti, inu'íxoti angéneke.

¹¹Hara kixónu:

—Yitáxamo koyuhópetike ne neíxonemo, ínamo pehukína ne seti koeti imokóvokuti ya pítivokona Éfezu, koáne ya Êzmirna, Pêrgamu, Tiýâtira, Sárade, Filadéufea yoko Laudíseya —kixónune.

¹²Ina na'angénexovo ngomomâ ne yuhoíkonuti. Tokononé koane ûnge ne seti koeti íhaku yúku ainóvoti ôro.

¹³Yoko koati kukúkeke ne íhaku yúku, ápe ne ikútipasikoponovoviti, uti xâne. Enepone hóyeno noínjone, hamá koe ípovo hevékuke. Ápemaka hê'e ainóvoti ôro xa'ákuke. ¹⁴Hóhopu-hóhopu kóye ne híyeu túti. Kutí koe hopú'iko ne koáti sasá'iti evo'i su'úso. Kutí koémaka hopú'iyea imatákoti. Kene úke, kutí koe írúmene yúku. ¹⁵Kene hêve, kutí koe hiyá'iti haváva uhá'iti, enepone koati únati haváva ú'uha koyêti veyeâtine yúku ánahi. Enepone emó'u, kutí koe emo'u êno hónoti mboo koeti úne. ¹⁶Yoko ya pe'úke vô'u éxopeke, ápe seti koeti hékere. Ápemaka ipuhíkeati pahákuke kutí koeti êno heú'iti hána'iti pirítai pi'áti tetúkope. Kene ne nône, ú'uhapu'i-ú'uhapu'i kóye kuteáti koeku uhápu'ine káxe ya itumúkoti. ¹⁷Noinjoâne, íngorokovone nonékuke. Kutí koene ivongóvotine. Ina ipíhoa ne vô'u éxope njokóyoke, koane kíxeonu:

—Hako píke. Undíne itukóvo túri koane hunókoku ne uhá koeti koekúti.

¹⁸Undi úkeaku ne apéyeati ákotinemo hunókoku. Ivóngovo yanekóyoke, itea enjépukopo ungópea xapa ivokóvoti. Ákonemo hunókoku ámbeyea. Enepone ivókeovo xâne koane pahúkeokono ipihóponovokutike, undíne exêa koêku.

¹⁹Yitáxa uhá koêti ra neíxonemeku, koáne ra koekúti neíxone yara koeku kó'oyene, koánemaka ra neíxoneikomo.

²⁰Enepora he'ono'ú koetí'iko kixó'ekone, enepone seti koeti hékere neíxone pe'úkuke vô'um énjopeke, koáne ra íhaku yúku ôro, harâ'a: Enepora seti koeti hékere, hane kixó'eko seti koeti inuxínoti itukéti xapákuke ne seti koeti imokóvokuti. Kene ne seti koeti íhaku hiko yúku ôro, seti koeti imokóvokutihiko kixó'eko —kixónune.

**Koyuhópeti páhoenokono
xâne imokóvokutike
ya pitivóko koéhati Éfezu**

2 Ina kixopónumaka:

—Hara ákoe yitóxinoake ne inuxínoti itukéti imokóvokutike ya Éfezu:

“Hara koe emó'uinombinoe, undi namukoâti ya pe'úkuke vò'u éxopeke ne seti koeti hékere, undímaka ixómoti yóno xapákuke ne seti koeti íhaku yúku ainóvoti ôro: ²Énjoa ne kixeku itíkivonoe, enepone kixeku ke'ítukeyi ya índukeke ákoyea kemúya'ika iséneu. Énjoa ákoyea sikó íxea ne váherehiko xâne xepákuke itúkea âha itúkea. Énjoamaka hixépinoe ne xâne koyúhoti itúkeovo mbáhoe itea ákoti akaná'u. Koati yexoâti itúkeovo semékenovo'itihiko. ³Koatímaka

ipíhetti tumúne hékinu ákoti kirikâ, koane êno keítaponivo kotíveti vo'ónguke, ákoti ivakápu iséneu.

⁴Itea anéye íninjone ovópikunoe: Énomone ne ákoyeane akútea kêkunoe inúxotike, yaneko itikóvoikonoe xâne yupihóvoti ákoyea omótoyonu okóvo.

⁵Puyákanapanaoe yokóvo neko inúxoti kêku, motovâti ínixi ákoyeane melí'ke'eka kó'oyene. Konókoti ikétivexi iséneuke koane ípeki ne kixeku itíkivo. Yaúkapapunoe itíkopi kuteâti kixeku itíkivo inúxotike inâ hekônu. Kene enepo hákoti keyúseopovo, neíxapu vo'oku unge'éxoatimo ne itíkivo kouhápu'ikoti xâne enepo hákoti ipekôa ne kixeku itíkivo. ⁶Itea anéye koekúti íninjone unátiyea, énomone ra pívi kixoku itúkeovohiko ne nikolaíta, kuteâtímaka mbúvea.

⁷“Koêkuti kamoâti, ivávaka yuhó'inoa Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti ne xanéhiko ya póhutihiko imokóvokuti.

“Enepone itoâti tarú'uxea uhá koêti ra tiú'itihiko koekúti, mborexoâtimo níkea há'i ne tikóti yane óvoku nonéti

natíxokuke Itukó'oviti, enepone kixo'êkinoviti únatinoe koekúti vitapána ne inámapoti apéyeati ákotinemo hunókoku xoko Itukó'oviti” ákoe ne yítóenoa —kixónune.

**Koyuhópeti páhoenokono
xâne imokóvokutike ya
pitivóko koéhati Êzmirna**

8 Ina kixopónumaka nê'e:

—Hara ákoe yitóxinoake ne inuxínoti itukéti imokóvokutike ya Êzmirna:

“Hara koe emó'uinombinoe, undi tûri koane hunókoku ne uhá koeti koekúti, ûndi ne koépeuti yanekôyo, itea enjépukopone ungópea xapa ivokóvoti: ⁹Énjoa yupíheovonoe keítaponivo kotíveti, koane ákoyea apeínopiti. Itea po'i koêku, itínoe koati ênoti apeínoati ya nonékuke Itukó'oviti. Énjoamaka

itúkoheyea kêkunoe ne koyúhotihiko itúkeovo jûdeu, ikútixapovotihiko koati kaná'uti xanena Itukó'oviti, itea haína. Koatíhiko xanena Satánae. ¹⁰Hákonoe pikêa ne tiú'iti koekúti víkokuikomo. Xepákukenoe, apêtimo kure Ndeâpu ika'ákovokutike, kahá'ati hixópeopinoe. Keitóponovotimo kotíveti kúveu yehí koeti káxe. Itea hákomo kemuyá'iko iséneu, muhíkova okonókovo víki pevótike vo'óngu. Yane ingo'íparaxopopitinoemo kuti koeti koati uhé'ekoti kôroa, enepone inámapoti apéyeati ákotinemo hunókoku njokóyo.

¹¹“Koêkuti kamoâti, ivávaka yuhó'inoa Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti ne xanéhiko yara póhutihiko imokóvokuti.

“Enepone itoâti tarú'uxea uhá koêti ra tiú'itihiko koekúti, ákomo véka ne iháxoneti p'ápe ivokeôvoti, enepone ipíhoponeokono ne xâne ákotinemo hunókoku” ákoe ne yítóenoa —kixónune.

**Koyuhópeti páhoenokono
xâne imokóvokutike ya
pitivóko koéhati Pêrgamu**

¹² Ina kixopónumaka:

—Hara ákoe yitóxinoake ne inuxínoti itukéti imokóvokutike ya Pêrgamu:

“Hara koe emó'uinombinoe, undi apêti hána'iti pirítauna pi'âti tetúkope, koati heú'iteoxo: ¹³ Énjoa ne yóvoku ítúkeovo koati óvoku ivátakoku Satánae natíxea, itea kóyeane títiu kéyeyi ingéneke. Ako kurí ixé kívivonu. Ako yaúkapapu ikíni muhíkova koepékokono Ántipa, enepone ovónje koati yuixóvoti koyúhoyea emó'um yanekôyoke ákoti kurí ixâ enepo koepékokono yane pitivóko yóvokunoe, enepone koati óvoku Satánae. ¹⁴ Itea anéye íninjone ovópikunoe. Énomone ne ápeyeya xâne hokoti ihíkavuti kuteâti ítúke Mbalâum mekúke enepo exóko Mbaláki kixoku íkorokea íhae Izarâe ya níkeahiko nikokónoti ikó'iparaxokonoke sánduhiko, koane ítúkea úhepune mûyo xoko xâne ákoti itukapu koati múxone. ¹⁵ Anêkomaka xepákukeno kuteâti, hokoâti hiko ne ihíkavuti ítúke evo nikolaíta. ¹⁶ Ikétivexaikopo iséneuke ne pehúnevo, koane kiríka, vo'oku enepo hákotimo kirikópa, ákomo ingá'akarixapu nzímea xepákuke nzayá'ikoponea ne vaheréxoti ítúke, koane ongópeamaka ya emó'um, enepone kutí koeti hána'iti pirítai.

¹⁷ “Koêkuti kamoâti, ivávaka yuhó'inoa Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti ne xanéhiko yara póhutihiko imokóvokuti.

“Enepohikone itoâti tarú'uxea uhá koêti ne tiú'iti koekúti, mborexoâtimo ne koati kaná'uti nikokónoti íhae vanúke, unaétiko koeku kó'oyene, koane mborexoâtimakamo kali hopú'iti mopôî apêti inámati íha yutoxóvotiya, ákoti exâ po'i xâne. Poéhanemo ne

namukópati exoâmo” ákoe ne yítóenoa —kixónune.

**Koyuhópeti páhoenokono
xâne imokóvokutike ya
pitivóko koéhati Tiyâtira**

¹⁸ Ina kixopónumaka:

—Hara ákoe yitóxinoake ne inuxínoti itukéti imokóvokutike ya Tiyâtira:

“Undi Xe'exa Itukó'oviti, undi apêti úke kutí koeti irúmene yúku. Kene njêve, kutí kôe hiyá'iti haváva koati uhá'iti. Hara koe emó'uinombinoe: ¹⁹ Énjoa ne kixeku ítíkivo. Énjoa ákoyea omótova yokóvo ne po'ínuhiko xâne, koane kívivonuxo. Énjoamaka ípihi tumúne hékinu ákoti kirikâ, koane éñoamaka koêku ne ítikeinonu enó'iyeeane yara koeku kó'oyene yaneko inâ kitipónu. ²⁰ Itea anéye íninjone ovópikunoe. Énomone ne ákoyea seyá'ika ne hokoti kixoku ítúkeovo Njezâbe, enepone sêno koyúhoti ítúkeovo páhoe Itukó'oviti koyúhoyea kouhupu'ikinoake Itukó'oviti xapa xâne, itea ákoti akaná'u. Yoko yane kixoku íhikaxea, kátavokoa ne ovónjehiko xoko ákoti itukapu anjá'inoa, koyuhoâti ákoyea yuvâti ítúkea úhepune mûyo ne xâne xoko ákoti itukapu koati múxone. Enepone sêno, koyúhomaka yusíkea níkea nikokónoti ikó'iparaxokonoke sánduhiko. ²¹ Enóne ngúxea ne sêno ikótivexea iséneuke ne pahúnevo koane kuríkoepa, itea ako akáha'a kuríkoepa ixómoyea kapine hóyenohiko ákoti itukapu îma. ²² Kó'oyene inga'ârinexoatimo, ngurikoâtinemakamo ípeke. Mborexoâtimo yupíheovo tiveko koêku, xané ngxoâti hiko ne ímaxeovoke, enepohikone koesáyu'ixoti kixoku ítúkeovo xokóyoke. Énomonemo ngxoaneyeyeko xâne enepo hákoti ikótivexoa iséneuke koane hákotimaka kurikópa ne pahúnevo, íhikaxoake sêno.

²³Ngoepekexeatimakamo xe'éxaxapa. Yane exoâtimo xanéhiko ya uhá koeti imokóvokuti indúkeovo exoti isóneu xâne koane áha itúkea. Yoko póhutihiko kexé'unoe, mborexópopeatinoemo ésa'i ne kixeku itíkivo, yusíkoti únati itúkeovo áko'o ákoyea aúmati ne ítike.

²⁴"Itea ákonemo po'ínu mbáhoenopinoe itíki, ítínoe íhae Tiyâtira ákoti hakâ ne váhere ihíkavoti. Hane ngíxo, uhá ketínoe ákoti exâ koêku neko koekúti yupihóvoti váherexea, enepone iháxoneti ihíkavoti éxone xanéhiko yupihóvoti hókea Satánae. ²⁵Póéhane émbemopinoe kétéu'ikivo ingéneke tukú koetímó aúngopovope.

²⁶"Koêkuti itoâti vékea uhá koêti ne tiú'itihiko koekúti koane itoâtímaka itúkea ne mbáhoenoa itúkea tukú koeti hunókokuke, mborexoâtimo éxea koêku ne xanéhiko yara kúveu mêum ákoti akutíponu. ²⁷Yoko ákomo íyuhixa natixánehiko. Hanemo koéneye xunako natíxea, kuteâti koeku xâne katatákexoti póte ya pulô'i haváva, kalike-kaliké kixoâti. ²⁸Kuteâti kíxoaku Nzá'a poréxeonu xunakóti mbahúkea xapa xâne, énomonemakamo ngíxoaneyeye ne kutipónuti, enepohikone itoti uhá koeti koekúti. Ínamakamo mbarexâhiko kutí kó'iyea uhápu'ine ne pú'iti hékere xánena ihâroti.

²⁹"Koêkuti kamoâti, ivávaka yuhó'inoa Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti ne xanéhiko yara póhutihiko imokóvokuti" ákoe ne yítoenoa —kixónune.

**Koyuhópeti páhoenokono
xâne imokóvokutike
ya pitivóko koéhati Sârade**

3 Ina kixopónuikomaka ne Xe'exa Itukó'oviti:

—Enepone inuxínoti itukéti imokóvokutike ya Sârade, hara ákoe yitóxinoake:

"Undi apêti xokóyoke ne Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti, enepone seti koeti kixoku kouátata'ixeovo. Anéyemaka ne seti koeti hékere vo'ónguke. Hara koe emó'uinombinoe: Enjo ítike. 'Enepohikonê'e, ovoxe Itukó'oviti koati koxuná'ixovotihiko ítukeke Vúnae' kixópineo po'ínuhiko xâne, itea nonénguke, kutí kéneno ivokóvotine ákotine oko'ítuke. ²Iyíkapunoe, kéxunakapa ne koekúti motovátiko kóxunakopeovo xepákukenoe, upánini kutí kó'iyea muyá'itine kahá'atine uké'eyea. Vo'oku íninja enó'iyea óvaku ne ítike nonékuke Únaem Itukó'oviti. ³Puyákapanapanoe yokóvo neko inúxoti ihíkavoti némoe inâ kamôa. Yaúkapapunoe itíki ne inúxoti kémone. Ikétivexa iséneuke ne pehúnevo koane kiríkapa. Enepo hákotinoemo iyikóvo, kutí ngoetimo ómevoti nzímeopinoe, vo'oku ákonoemo kalíhuina yéxi itukóvotiye ôra nzímeamo ingoitoponeopinoe kotíveti vo'oku kixeku itíkivo. ⁴Itea kóyeane ápeyea xâne xepákukenoe yara Sârade ákoti ikapít'i'ikapu upánini ákoyea axú'inahiko. Ngaha'ínepoatihikomo nê'e. Koati hóhopu koyétimo ne ípovo vo'oku koati motokeâtihiko ko'ípovoyea kuteâti.

⁵"Enepohikone itoâtimo vékea uhá koêti ne tiú'iti koekúti, hóhopu-hóhopu koyétimo ípovo. Ákomo kalíhuina ngotúyopea íha yane koyuhópeti yutóxovoku íha xâne yonópotimo xoko Itukó'oviti. Koane ngoyuhoâtimo nonékuke Nzá'a, koane nonékuke ánjuhiko, enepone ovoxe Nzá'a íhae vanúke, ítúkeovo koati kaná'uti hokónuti neko xanéhiko.

⁶"Koêkuti kamoâti, ivávaka yuhó'inoa Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti ne xanéhiko yara póhutihiko imokóvokuti" ákoe yítoenoa —kixónune.

**Koyuhópeti páhoenokono
xâne imokóvokutike ya
pitivóko koéhati Filadéufea**

⁷Ina kixopónumaka:

—Enepone inuxínoti itukéti imokóvokutike ya Filadéufea, hara ákoe yitóxinoake:

“Undi sasá'iti yoko kaná'uti. Undi exoâtimaka itukóvotiye ne motokeâti yonópea natíxokuke Itukó'oviti iháxoneti inámati pítivokona Ndávi. Enepone mínje'oe, ako itoâti exéxopea. Kúteane koêku ne enjéxone, ákomaka itoâti mîhe'okopea. Hara koe emó'uinombinoe: ⁸Heú ngíxoá énjea koêku ne ítikenoe. Hanêko kutí koeti pahapéti mihe'ó koyêti, ímbihone timúnekenoe, ákoti itoâti exéxopea. Énjoamaka kalíhuyea ne xináko, itea kóyeane itíki ne emó'um, mbáhoenopi itíki. Ákonoemaka ítikaheapu ákoyea yéxanu. ⁹Anêko koyúhotihiko ítúkeovo jûdeu, ikútixapovoti koati kaná'uti xanena Itukó'oviti, itea hane ínzaxeahiko xanena Satánae. Ainóvoti koati semékenovo'itihiko. Enephikonê'e, indukínoatimo ipúyukexoponeahiko nenékukeno, maka éxane ákoyea omótovopinoe ongóvo. ¹⁰Vo'oku yíxivoa ítíki ne emó'uinombi mbahukópinoe keúkaponivo ingéneke ákoti kemuyá'ika iséneu, nzuvo'óxopitimo víki ne kotíveti koekúti keno'ókotikomo yara heú koeti kúveu mêum hixópotimo xanéhikoya. ¹¹Ákonemo ánju'ikene, aungópovotinemo. Yokóhiyanavo, koane yokóhiyanamaka ne itéponone ingéneke mará'inamo yévaka ne kutí koeti koati uhé'ekoti kôroa íparaxeopikemo Itukó'oviti sîpa ya xokóyoke.

¹²“Enepone itoâti vékea uhá koêti ne tiú'iti koekúti, mborexoâtimo kutí kó'iyea koati xúnati tikóti kotíu'ikoati

ne hána'iti imókovoku Únaem Itukó'oviti. Ákomo áhikuxeokonokumo xoko ókoku, koane ákonemo hunóko ku óveaya. Yundoxoâtimakamo xokóyoke ne iha Únaem Itukó'oviti, koane iha pítivokona Itukó'oviti, eneponé inámati Njeruzálem evesékeati vanúke ukeâti xoko Itukó'oviti. Koane yundóxotimakamo inámati ínza xokóyoke.

¹³“Koêkuti kamoâti, ivávaka yuhó'ínoa Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti ne xanéhiko yara póhutihiko imokóvokuti” ákoe yítóenoa —kixónune.

**Koyuhópeti páhoenokono
xâne imokóvokutike ya
pitivóko koéhati Laudíseya**

¹⁴Ina kixopónuikomaka ne Xe'exa Itukó'oviti:

—Kene eneponé inuxínoti itukéti imokóvokutike ya Laudíseya, hara ákoe yitóxinoake:

“Undíne ne ‘Énomone koéneye’ kixonéti, vo'oku úndi kousóko uhá koeti yuho Itukó'oviti. Undímaka ne motováti kúveovokono vo'oku heú ngíxoá ngoyúhoyea ne kaná'uti kixovókuti íhae xoko Itukó'oviti. Undi úkeakumaka ne uhá koeti ítuke Itukó'oviti inâ apê. Hara koe emó'uinombinoe: ¹⁵Énjoa koêku ne ítikenoe ákoyea ítíkapu koâti koxuná'ixovoti ingéneke koane hainá'iyeamaka haxá keyínuti. Ehá'ani heru'ó ké'iyinoe kirí'okopivonu, áko'o heru'ó ké'iyinoe hexákivonu. ¹⁶Itea vo'oku itukohí kíxi hékinu, kutí ngixópitinoemo koekúti mbahákuke mbúvone, ámburoepomo. ¹⁷Yoko hara kénoue: ‘Enóne apeínonuti, koane enóne ngoúkóponeovo ítúkeke Itukó'oviti. Ákone nóngone ikéneke’ kénoue. Itea ákonoe yéxa ítíkivo yupihóvoti ákoyea aúmati koêku, koane yupihóvoti nókone. Nonékuke Itukó'oviti kutí

kénoe xâne ákoti apeínoati, komítiti koane urapí koêti. ¹⁸Hukínóvoti injíko'okeopinoe víyi njokóyoke ne koekúti hána'iti itópoinopike ingéneke, enepohikone kutí koeti koati únati ôro veyeâtine yúku ánahi, motovâti itíkopivo ênoti apeínoati nonékuke Itukó'oviti. Víyamaka njokóyoke ne kutí koeti hóhopu koyêti ípevo maka hákone keno'óko ne tíyapana vo'oku yurápiyi. Víyamaka njokóyoke ne kutí koeti ipixáti ipíxexope yúke, motovâti ínixepi nékone ínixi ingéneke. ¹⁹Nzayá'ikoa ne uhá koeti xâne ákoti omotóva ongóvo, koane énjokoa nókone kó'iyea. Heru'ó íxea yomíxone hékinu. Ikétivexamaka iséneuke ne pehúnevo koane kiríkapa. ²⁰Hane ngoéneye xâne xe'ó koyêti pahapétike ixómoti ihapápako vò'u kahá'ati úrukeovo. Koêkuti kamónuti, enepomo mihe'ákinana, urúngovatimoya. Yane kutí koetímó koeku xâne koati ko'íníkonokokoti inikó kixokókoti níkea.

²¹“Enepone itoâti vékea ne uhá koeti tiú'iti koekúti, mborexoâtimo ivátakopea njêrerekuke xoko ivándakoku nandíxea, kuteâtimaka ngoêku índea uhá koeti yanekôyoke koane ivándakopea xêrerekuke Nzá'a xoko ivátakoku natíxea.

²²“Koêkuti kamoâti, ivávaka yuhó'inoa Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti ne xanéhiko yara póhutihiko imokóvokuti” ákoe yítoenóa —kixónune.

**Koeku noíxone Xuâum
xoko ivátakoku natíxea
Itukó'oviti ya vanúkeke**

4 Ikénepoke nê'e, ápe po'i noínjone, pahapéti mihe'ó koyêti vanúkeke. Ápepomaka emó'u ne yuhoíkonuti, enepone ngámone inúxotike. Yoko kutí kôe emo'u torombéta oxóvoti. Hara kixónu:

—Kiná'aka yâkeneye motovâti én-jokeopea koêkumo ra koekúti hiko káx-ehiko keno'ókoti.

²Yane koati xúnati njokóyoke ne Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti. Poréxonu noínjea ivatákokuti vanúkeke, ivátakoku nâti. Ápemaka nâti vatá koyêtiya. ³Enepone nâti, koati xúnati uhápu'ine ukeâti. Hane koéneye kuteâti koeku uhápu'ine uhé'ekoti uhá'iti mopô, enepone njáspi koáne ne sarâdoniu kixonéti. Ina keno'óko ne hepípi koêti kuteâti úpikoveo, ínati uháhi, vekeâti xêrerekuke ne ivátakoku nâti. Koati kuteâti uhápu'ine ne uhé'ekoti uhá'iti mopô iháxoneti esmêrauda nê'e. ⁴Eneponeko ivátakoku nâti, ápemaka po'i vinti koaturu koeti ivátakoku payásoti yakukú kixoâti. Ápemaka vinti koaturu koeti xâne teyonéti inuxínati ítuke Itukó'oviti ivatákoati. Yoko ainóvoti hóhopuke koyêti ípovo. Póhutihiko, ápe kôroana ainóvoti ôro tutíkuke. ⁵Ápemaka ipixéneneoti inu'íxoati neko ivátakokuke nâti, yoko hónoti emo'úti, yoko xururúkoti. Nonékuke ne ivátakoku, ápemaka seti koeti yúku irumékoti. Eneponê'e, hane kixó'eko Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti, enepone seti koeti kixoku koútata'ixeovo. ⁶Yoko nonékuke neko ivátakoku nâti, ápe kutí koeti úne ya mar, itea ainóvoti víduru, kutí koeti sásasa koyêti uhé'ekoti uhá'iti mopô iháxoneti kirístau.

Xoko póhutihiko poixô'o ne ivátakoku nâti, kukúkeke póhutihiko poixô'o, ápemaka koaturu koeti ehevókovoti, ko'isóneutimaka kuteâti xâne, yakukú kixoâti neko ivátakoku nâti. Enepohikonê'e, êno úke nonékuke koane akéneke. ⁷Enepone inúxoti noínjone, kutí koe líyaum. Kene ne pí'ape, kutí koe kali tûru. Kene ne mopó'ape, hane koéneye konóneyea, hóyeno. Kene ne koáturuxope, kutí

koe pú'iti hó'openo ôti koeku ó'iyea, enepone iháxoneti ágea. ⁸Yoko póhutihiko neko koaturu koeti noínjone, aínovo apêti seí koeti kêvi. Êno úke kevíkuke, opékuke koane oukeke ne kêvi. Káxe, yóti veyóhiko ixó moyea koyúho ákoti áka. Hara kóyehiko:

—Koati sásasa-sásasa-sásasa koyêti ne Vúnae Itukó'oviti, enepone apêti xunáko pahúha uhá koêti, enepone kóyekutine ápeyea ukeátinekeneye, enepone apêtiko yara koeku kó'oyene, koane ákotinemo hunókoku.

⁹Koeku kó'yeane yáho nekóyohiko iháyú'ikoati yoko kahaná'ikeati íha, koane ikoró'ixinovati neko Kóyekutine Ápeyea ákotinemo hunókoku, enepone vatá koyêti xoko ivátakoku natíxea, ¹⁰yane enepone vinti koaturu koeti xâne teyonéti inuxínoti itukéti, ipúyukexohiko xaneâti ísu'okea nône poké'eke nonékuke neko Kóyekutine Ápeyea. Ênomone neko vatá koyêti xoko ivátakoku natíxea. Koeku iháyú'ikea, koánemaka véyeahiko ne kôroana, koane ípiheahiko nonékuke Itukó'oviti xaneâti kíxeahiko:

¹¹—Íti Vúnae Itukó'oviti, koati metokeâti ihéyu'ikikono koane kapáyasokeokono ne íhe, yoko iháyú'ikeokono ne êno xináko, vo'oku itúkeovo íti pahukôa ápeyea uhá koêti ra apêti. Koati keha'âti ápeyea uhá koêti ra koekúti, énomone kutí'ino apêti. Aínovo ítupe pê'u veô'u —koénehiko.

**Koyuhópeti apêti hoénaxovopehiko
exéxovope, motovâti
ákoyea mihe'ókoati**

5 Noínjomaka koyuhópeti éxopeke vó'u ne nâti vatá koyêti ivátakokuke natíxea. Enepone koyuhópeti, ápe yutoéti kúveuke yoko meúkeke, yoko ápe seti koeti hoénaxovope exéxovope puvâti míhe'okeokono. ²Noínjomaka

ne êno xúnati ánju kohonókoti emó'u kó'iyea:

—Ápeikopo motokeâti veyópea exéxovope ne koyuhópeti koane míhe'okea? —kôe.

³Yoko ako ápahuina xâne ya vanúke, koáne yara kúveu mêum, koánemaka xapákuke ne ivokóvotinehiko motovâti míhe'okea yoko komómoyea ovâti ne koyuhópeti. ⁴Yane koati iyôndi vo'oku ákoyea ápahuina xâne motokeâti míhe'okea yoko komómoyea ovâti neko koyuhópeti. ⁵Yane ápe póhuti yane vinti koaturu koeti xâne teyonéti inuxínoti itukéti kixónuti:

—Hako iyêo. Enepone iháxoneti Líyaum ukeâti xapa amósenopono Njúda, enepone ámoriponomaka nâti Ndávi, ítoane uhá koêti, kutí'inoke motovâti veyópea ne seti koeti hoénaxovope exéxovope ne koyuhópeti yoko míhe'okea —kixónune.

⁶Yane noínjoane ne Xe'exa Su'ûso kixonéti, enepone ikó'iparaxokonoke Itukó'oviti yaneko porexópo ésa'i kotúyopea pahunévoti. Yoko ápe ókinekono koepékokono. Seti koe sévereína. Seti koémaka úke. Aínovo kixo'êkoti Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti, enepone seti koeti kixoku koútata'ixeovo, páhoe Itukó'oviti yara uhá koeti kúveu mêum. Xe'ó kóye nonékuke ne ivátakoku nâti kukúkeke neko koaturu koeti ehevókovoti, ko'isóneutimaka kuteâti xâne, yóko'omaka ne vinti koaturu koeti xâne teyonéti inuxínoti itukéti. ⁷Ina veyopónoa Xe'exa Su'ûso kixonéti ne koyuhópeti éxopeke vó'u neko nâti vatá koyêti ivátakokuke natíxea. ⁸Namukoâne ne koyuhópeti, enepohikone koaturu koeti ehevókovoti, ko'isóneutimaka kuteâti xâne yóko'o ne vinti koaturu koeti xâne teyonéti inuxínoti itukéti, ipúyukexohiko xaneâti ísu'okea nône poké'eke nonékuke ne Xe'exa Su'ûso kixonéti. Póhutihiko, ápe

ómo'ixonehiko huxôe iháxoneti árpa, yoko enovópeti, itukéti ya ôro, puhí koati xêru. Yoko enepone xêru ovâti ne enovópeti, hane kixó'eko orásaunahiko kasása'ipupo Itukó'oviti. ⁹Yane ina imokóvohiko inámati akenéti. Hara koéhiko:

—Koati metokeâti nemúki ne koyuhópeti yoko viyópi ne exéxovo, vo'oku itíne neko ivokínovoti xâne. Koati ovokóvoti ne itíne yanekôyoke, ésa'i itúyopea pahúnevo xâne, motovâti itúkopeovo xanena Itukó'oviti ne uhá koeti kó'ieovoku xâne, koékuti iháxakoku úkeaku, koékutimaka kó'ieovoku yuhôti yúho, koékutimaka kó'ieovoku neko xâne, koane koékutimaka poké'e óvohikoku yara kúveu mêm. ¹⁰Énomone itíkohiko xanena Itukó'oviti, haxakínovoti itúkea sasá'iti ítuke. Yoko énomonehikomo natixô yara poké'e —koe akéne.

¹¹Ina ngomomâ, ngamone emo'u ákoti yumaxápu ánju yakukú kixoâti ne ivátakoku nâti, yakukú kixoâtimaka neko koaturu koeti ehevókovoti, ko'isóneutimaka kuteâti xâne, koánemaka ne vinti koaturu koeti xâne teyonéti inuxínoti itukéti. Koati ákoti yumaxápu neko ánju, ákoti itoâti kayúmakexea yé'akeye. ¹²Koatímaka hónoti ne emó'u kó'ieahiko:

—Enepone Xe'exa Su'ûso kixonéti, isoéti yanekôyoke, enepone ikó'iparaxokonoke Itukó'oviti yaneko porexópo ésa'i kotúyopea pahunévoti, koati motokeâti itúkeovo nâti éxoti koeku uhá koeti koekúti. Motókeamaka ikó'iparaxeokono uhá koeti únatinoe koekúti, koane itúkeovo hána'iti ko'éxoneti. Motókeamaka ápeinoa uhá koeti xunakóti koane itúkeovo hána'iti teyonéti yoko hána'iti ihayú'uti ákoti kuteâti. Koati motokeâtimaka kahána'ikeokono îha —koénehiko emo'u ánju.

¹³Yane ngámoanemaka uhá koéti ne koéxokeu Itukó'oviti ya vanúke, koáne-maka yara poké'e, koane xapákuke ivokóvotínehiko, yoko úneke ya mar, koane uhá koeti koékuti óvohikoku. Hara koéhiko:

—Enepone nâti payásoti ya uhá koéti, enepone vatá koyéti xoko ivátakoku natíxea, énomone kapayásakakana îha, koánemaka îha ne Xe'exa Su'ûso kixonéti. Itúkapu énomonemaka teyokóno koane énomone ihayú'ikakana, koane énomone pahukó uhá koéti, ákotinemo hunókoku —koe yúho ne uhá koeti koéxokeu Itukó'oviti.

¹⁴Yane enepohikone koaturu koeti ehevókovoti, ko'isóneutimaka kuteâti xâne, hara koéhiko yumópeake:

—Énomoneoxomo ákoeneye —kóyehiko.

Koáne ne vinti koaturu koeti xâne teyonéti inuxínoti ítuke Itukó'oviti, ipúyukexohiko xaneâti ísu'okea nône poké'eke nonékuke ihayú'ikoati.

Veyovóne neko hoénaxovo exéxovo ne koyuhópeti

6 Yane noínjoane ne Xe'exa Su'ûso kixonéti, enepone ikó'iparaxokonoke Itukó'oviti yaneko porexópo ésa'i kotúyopea pahunévoti. Véyoane ne inúxoti yane seti koeti hoénaxovo exéxovo ne koyuhópeti. Yane ínamaka ngamôa póhuti yane koaturu koeti ehevókovoti, ko'isóneutimaka kuteâti xâne. Kutí koe êno hónoti emo'u xururúkoti enepo koyúho.

—Yókone —koéne.

²Ina ngomomâ, yane apé koene hopú'oti kámo apéti ivu'íxoati. Enepone ivu'íxoati, ápe xuména, koane itúkinokono kôroana tutíkuke. Koati pihínoti ítea xapa isukókoti yoko koati itôti.

³Enepone Xe'exa Su'ûso kixonéti, vey-oáne ne p'ape hoénaxovope exéxovope ne koyuhópeti, yane ngámeane emó'u ne p'ape ehevókovoti, ko'isóneutimaka kuteâti xâne.

—Yókone —koéne.

⁴Yane apé koene po'i kámo harará'oti. Enepone ivu'íxoati, poréxokono uké'exea úhepeko kóyeku ne xanéhiko yara kúveu mêum, kutí'inoke isukókotihiko koane koepékexokokoti. Poréxokonomaka koati êno hána'iti pirítai neko ivu'íxoti kámo.

⁵Enepo veyoáne Xe'exa Su'ûso kixonéti ne mopó'ape hoenáxovopeti, yane ngámeanemaka emó'u ne mopó'ape ehevókovoti, ko'isóneutimaka kuteâti xâne.

—Yókone —koénemaka.

Ina ngomomâ, yane apé koene hahá'oti kámo. Enepone ivu'íxoati, hane ómo'ixo ihíxopeti vo'ókuke. ⁶Yane ngamone emo'úti kutí'iyea inu'íxoati xapákuke ne koaturu koeti ehevókovoti, ko'isóneutimaka kuteâti xâne. Hara koe yúho:

—Enepone ésa'i kali póhuti líturuna tiríku, kohépitimo. Enepone hepíko, kúteanemo yé'akeye námoe xâne ko'itúke ya póhuti káxe. Kúteanemaka ésa'i kali mopó'ati líturuna sévada. Kene azeite yoko víyum, hákomo ikehépíxo —koéne.

⁷Veyoáne Xe'exa Su'ûso kixonéti ne koáturuxope hoenáxovopeti, yane ngámeane emó'u ne koáturuxope ehevókovoti, ko'isóneutimaka kuteâti xâne.

—Yókone —koénemaka.

⁸Ina ngomomâ, yane apé koéne hiyá'oti kámo. Enepone ivu'íxoati, “Pevóti” koéha. Ápemaka oko'íkenexoati. “Óvoku Ivokóvoti” koéha nê'e. Enepone pi'âti, poréxokono koépekexea kali ênoti xâne yara uhá koeti kúveu mêum ya isukókoti,

hímakati, arinéti yoko ipúhokovotihiko hó'openo. Enepone xâne koépeu, kúteane yé'akeye eneponi ihaxáka uhá koeti xâne yara kúveu mêum ya mopó'ati iháxakoku, yane mani póhuti iháxakoku koépekexeokono.

⁹Yane véyoanemaka ne sínguxope hoénaxovope exéxovope ne koyuhópeti. Hane noínjo ivokínevotihiko opékuke ne áta, imókonoku ne ikó'iparaxokonoke Itukó'oviti. Enepohikone xâne noínjone, aínovo koépeuti vo'oku kutípea emo'u Itukó'oviti, koane vo'oku ákoyea kuri ixa hókea Jesus. ¹⁰Enepohikonê'e, kóhonoko emó'u vaúkea. Hara koéhiko:

—Iti Vúnae éxoti koeku uhá koeti koekúti, iti koati sasá'iti koane kaná'uti, námoye itíkinopinovi vésa'i, ipihéponoati ne xanéhiko yara kúveu mêum ovókoti vitína? —koénehiko.

¹¹Póhutihiko koxé'u nekôyo, pôrekexokonone hopú'iti ípovo, ina pahukókonomaka kali ómomikeako tukú koeti kausákapune yé'akeye po'ínuhiko ovoxé Itukó'oviti koépeutikomo kuteâti kixókonokuhiko.

¹²Yane noínjoa ne Xe'exa Su'ûso kixonéti véyea ne seíxope hoenáxovopeti. Yane apé koéne êno xúnati iyuyôti poké'e. Ípukovomaka ne káxe. Háhaha kóyene kuteâti koeku ipovóti kaháha'ikovo xâne ikotífvexoti isóneu ike ivokóvoti. Kene ne kohê, kutí koéne íti harâra'iyea.

¹³Írihikovonemaka ne hékere poké'eke, kuteâti koeku tonóketi ha'i figu írihiu xúnati ihunóvoti. ¹⁴Kene ne vanúke, heú koe veyópeovo, kuteâti koeku koyuhópeti atupíri'okokonoti inúxotike káyukopeovo exéxopeovo enepo kú'uri kixokóno. Enepohikone hána'itinoe mopô, koáne ne kálihunoe poké'e kukúkeke úne, heú koe ahíkuxeovohiko óvoku. ¹⁵Ina he'onóvo uhá koeti xâne, enepohikone payásoti koáne ne nâtihiho yara poké'e, koáne ne

pahúkotihiko inuxínoti húndaru, koane iríkuhiko yoko po'ínuhiko apêti xunáko pahúkea, koánemaka uhá koeti akaúti, yoko uhá koeti po'ínuhiko xâne ákoti akutêa koeku akaúti. Hé'onovohiko ya xoko hána'itinoe uhôro yoko xoko uhoróxotihiko xapa hána'iti mopô. ¹⁶Ina vaukóhiko kaha'aínoati íkoro'uxeovahiko ne hána'itinoe koane pú'itinoe mopô, maka hé'anane, puvâti ínixeahiko nâti, enepone vatá koyêti ivátakokuke natíxea vanúkeke, puvâtihi komaka itóponea ímainevo ne Xe'exa Su'ûso kixonéti. ¹⁷Vo'oku símeovone ne hána'iti teyonéti káxe, kaxena ímainevo Itukó'oviti, ímainevomaka Xe'exa Su'ûso kixonéti. Yoko ákonemo xâne iteóvati.

Xanéhiko íhae Izarâe apêti hoénaxope Itukó'oviti inúkuke

7 Ikénepoke neko koekútihiho, noínjonemaka koaturu koeti ánju xe'okó koyêti xokóyoke ne koaturu koeti úkeaku ihunóvoti yara kúveu mêum. Ako síkahiko ihúneovo ne ihunóvoti ukeâti xoko póhutihiko úkeaku. Énomone ákoino ihúnapu ihunóvoti yara poké'e, koáne ya xoko úne ya mar, koánemaka xapa koêkuti xuve tikóti. ²Ina noínjómaka po'i ánju ukeâti xoko úkeaku ihâroti, apêti hoénaxope ne koati kaná'uti Itukó'oviti ya xokóyoke. Eneponê'e, vaúkinoa neko po'ínuhiko koaturu koeti ánju porexókonoti koésayu'íxea ra poké'e yoko úne. ³Hara kíxoa:

—Hákoxovonoe vaheréxinoa íti ke ra poké'e, koáne ra úne, yóko'o ne xuve tikótihiho. Kixá'avo vitúkinoa hoenáx-ovopeti inúkuke ne ovóxehiko Vúnae Itukó'oviti exókovoti itúkeovohiko koati xanéna —koéne.

⁴Yane ina ngámo koyúhoti yé'akeye ne kixokónotineye inúkuke. Sentu koarentai koaturu koe

míli neko xanéhiko, ukeâti uhá koeti iháxakexoku xanéhiko íhae Izarâe. ⁵Enepone iháxakoku Izarâe, amósenopono Njúda, ndusé koe míli ne hoenáxokonotiya. Kúteanemaka yé'akeye ya po'i iháxakoku, enepone amósenopono Rúbi, koánemaka xapa amósenopono Ngâdi. ⁶Kúteanemaka yé'akeye xapa amósenopono Ázer koáne ya po'i iháxakoku, enepone amósenopono Nafitáli, koánemaka xapa amósenopono Manáse. ⁷Yoko xapa amósenopono Simêum, Lévi, yoko Isâka, kúteanemaka yé'akeye. ⁸Koánemaka xapa amósenopono Nzebûlom, yoko amósenopono Yûse, koane amósenopono Mbejámi, kúteanemaka yé'akeye. Nduse koe míli hoenáxokonoti ukeâti póhutihiko iháxakoku neko íhae Izarâe.

Noíxo êno xâne ne Xuâum

⁹Ikénepoke neko koekúti, noínjonemaka koati êno opoíkovoti xâne ákoti itoâti kayúmakexea, ukeâti xapa uhá koeti kó'ieovoku xâne, koêkuti poké'e óvohikoku yara kúveu mêum, koêkuti iháxakoku úkeaku, koêkutimaka kó'ieovoku neko xâne, koane koêkuti kó'ieovoku ne yuhôti yûho. Xe'okó kóyehiko nonékuke ivátakoku Itukó'oviti natíxea, koane nonékuke ne Xe'exa Su'ûso kixonéti, enepone ikó'iparaxokonoke Itukó'oviti yaneke porexópo ésa'i kotúyopea pahunévoti. Enepohikonekôyo, hóhopukee kóye ípovo. Ainóvotimaka omó'ixoti tuti exáte. ¹⁰Hara koe kóhonokeyaxo emó'u:

—Enepora víteovo ya pahunévoti, koati ukeâti xoko Itukó'oviti, enepone vatá koyêti xoko ivátakoku natíxea, koánemaka xokóyoke ne Xe'exa Su'ûso kixonéti —koénehiko.

¹¹Yoko xe'okó kóyehiko ne uhá koeti ánju yakukú kixoâtihiho ne

ivátakoku Itukó'oviti natíxea, yakukú kixoâtihikomaka neko vinti koaturu koeti xâne teyonéti inuxínoti itukéti, yóko'omaka neko koaturu koeti ehevókovoti, ko'isóneutimaka kuteâti xâne. Ina ipuyúkexohiko xaneâti ísu'okea nône poké'eke nonékuke ivátakoku natíxea ne Itukó'oviti ihayú'ikoti Itukó'oviti. ¹² Hara koéhiko:

—Kaná'uteoxo motókeyea itúkeovo Itukó'oviti ihayú'ikokono. Énomonemaka motokêa itúkeovo êno hána'iti ihayú'iuti, únae uhá koeti exóneti. Énomonemaka motokêa íkoro'ixinovokono, koane itúkeovo hána'iti teyonéti, payásoti ya uhá koêti. Énomonemaka motokêa ápeyea uhá koeti xunakóti xokóyoke, ákotinemo hunókoku kó'iyeaneye. Ákoeneyeo —koéhiko.

¹³ Yoko xapákuke neko vinti koaturu koeti xâne teyonéti inuxínoti ítuke Itukó'oviti, ápe póhuti kixónuti:

—Yéxo itukóvotiyehiko ra hóhopuke koyêti ípovo? Yéxoamaka úkeakuhiko?

¹⁴ Ina yumombâ:

—Ako énja unaém. Poéhane îti exôa.

Ina kixônu:

—Enepohikorâ'a, aínovo vekotíya kaxénake koati hána'iti tiveko koekúti. Hóhopu kóyepinoke ípovo, vo'oku itúkeovohiko kasása'iupo itina Xe'exa Su'ûso kixonéti. ¹⁵ Énomone xe'okó kóyeinohiko nonékuke ivátakoku Itukó'oviti natíxea. Káxe, yóti veyóhiko ixómoyea ikó'elokexea okóvo yane sasá'iti óvoku Itukó'oviti. Yoko Itukó'oviti, enepone vatá koyêti ivátakokuke natíxea, anêko xapákuke ixómoti koyonoâhiko. ¹⁶ Ákonemo épekahiko hímakati koane úne. Ákonemo ará'akahiko káxe, koane koêkuti po'i kó'iyevoku kótuti, ¹⁷ vo'oku koyonoâtihihikomo Xe'exa Su'ûso kixonéti, enepone ovâti xokóyoke ivátakoku Itukó'oviti natíxea.

Énomonemo kouséxinoahiko nókone, porexoâtimaka úhepeko kóyeku ákoti hunókoku, enepone kutí koeti vo'eroo koyêti uke úne ákoti ítikeyovoku. Koane kihu'íkopinoinememo Itukó'oviti ne uhá koeti ho'óuke.

Veyovóne ne sétixope hoénaxovope exéxovope ne koyuhópeti

8 Veyoâne Xe'exa Su'ûso kixonéti ne sétixope hoénaxovope exéxovope ne koyuhópeti, huvemoo koéne ya vanúkeke ovâti meýá koeti ôra. ² Yane noínjone seti koeti ánju xe'okó koyêti nonékuke Itukó'oviti. Póhutihiko nekóyo, poréxokono hûxo, enepone torombéta kixonéti.

³ Yane ina keno'óko po'i ánju omoti íhaku xêru, itukéti ya ôro. Xe'ó koéne nonékuke ne áta, imókonoku íparaxokonoke Itukó'oviti. Ina porexókono êno xêru neko ánju motovâti oró'okea nonékuke Itukó'oviti ya xoko áta, enepone ainóvoti ôro. Hane óvo nonékuke ne ivátakoku natíxea Itukó'oviti. Xané kixo orásauna uhá koeti kasása'iupo Itukó'oviti neko xêru koeku oró'okeovo. ⁴ Xoko íhaku xêru pe'úkuke vó'u ánju úkea íkurihea ne oró'oeti xêru simôti xoko Itukó'oviti, xané kixoâti ne orásaunahiko kasása'iupo Itukó'oviti. ⁵ Yane ina namukôa ánju ne íhaku xêru, kopúhikoane ihúveti yúku ukeâti xoko áta, ina kurikoâmaka xapa xâne yara poké'eke. Énomone yanê'e, apé koéne êno xururúkoti yoko emo'útihiko, koane êno ipixéneneoti yoko iyuyôti poké'e.

Oxóvo torombétahiko

⁶ Yane enepohikone seti koeti ánju apêti torombétana, kóusokovonehiko óxea ne hûxo.

⁷ Ina óxo torombétana neko inúxoti ánju. Yane apé koéne êno yúku xánena evêke, anahí koeti êno íti,

irikóvoti xapa xâne yara poké'e. Êno oro'ókovoti yara kúveu mêum vo'ókuke. Hane koéneye yé'akeye oro'ókovoti, kuteâti eneponi ihaxáka ra kúveu mêum ya mopo'âti iháxakoku, mani póhuti yane mopo'âti iháxakoku oro'okeovo. Kúteanemaka kixókonoku ne tikótihiko koáne ne ngaráma.

⁸Ina oxomáka torombétana ne p'ape ánju. Yane apé koéne koekúti kuteâti koati hána'iti mopô i xómoti oro'ókovo. Ina kurin'ekokono úne ya mar. Isáyu'ixovo poixô'o ne úne yane mar vo'ókuke. Kutí koépone íti. Hane koéneye itóvoku ne koésayu'iu, kuteâti eneponi ihaxáka ne uhá koeti úne ya mar ya mopo'âti iháxakoku, mani póhuti yane mopo'âti iháxakoku isáyu'ixeovo vo'ókuke. ⁹Kúteanemaka koêku yé'akeye ivokóvoti xapa uhá koeti hó'openo ovâti ne úne ya mar. Koánemaka ne hána'iti vatéke uke'éxokonoti vo'ókuke, kúteanemaka yé'akeye.

¹⁰Yane oxone torombétana neko mopó'ape ánju. Ehá'axo óxo, apé koene pú'iti hékere ínati irúmeko, ukeâti vanúke irikóvoti xoko óvokuhiko úne, koesáyu'ixoati. Hane koéneye itóvoku koésayu'iu, kuteâti koeku itóvoku ne úne ya mar koesáyu'ixokonoti inúxotike. Énomonemaka koéneye itóvoku koésayu'ixeokono ne huveóhiko, koáne ne ukéhiko úne xoko iríno'ekovoku neko hékere. ¹¹Súsuva koyêti koéha ne hékere, yoko súsuva kíxoixo úne xoko iríno'ekovoku. Êno xâne ivohíkovi to vo'oku suvá'iko neko úne kosúva'iu.

¹²Yane oxónemaka torombétana neko koáturuxope ánju. Oxoáne, isáyu'ixovo ne káxe, kohê yoko hékerehiko. Kuteâti koeku xoko po'ínuhiko koekúti, itúkeovo póhuti yane mopo'âti isáyu'ixeovo, énomonemaka koéneye isáyu'ixeovo uhápu'iyea ne káxe,

koánemaka ne hékerehiko yóko'o ne kohê ya yóti.

¹³Ina ngomomâ, yane apé koene hána'iti hó'openo ôti, enepone iháxoneti ágea, ákoti malíka vékoku ó'iyea ya kuku vanúke. Ngámoa koeku vaúkea. Hara koe yúho vaúko'i:

—Imáko hána'iti tivékomo koêku ne uhá koeti ko'óvokuti yara kúveu mêum kamáne emó'u ne torombéta, óxoneikomo ne mopo'atihiko ánju ávoti axâ ne hûxo.

Oxôvo ne sínguxope torombéta

9 Yane oxónemaka torombétana neko sínguxope ánju. Yane noínjone hékere irikóvoti ukeâti vanúke, yonoti xapa xâne yara poké'e. Ina porexókonoa ánju míhe'okea ne êno upénoti uhôro ínati haháku. ²Mihe'ókoane ánju, ipúhikone kuríhoe kutí koeti íkurihea koati hána'iti oso'ixokuti. Yane ákone aúhupu'i ne káxe. Hahakú koéne kúveu ra mêum vo'ókuke ne kuríhoe ipuhíkeati neko êno upénoti uhôro.

³Ápemaka hána'itinoe vohóho yonoâti ra poké'e, ipuhíkeati xapákuke ne kuríhoe. Poréxokonohiko yutókea xâne. Hane koéneye xunáko yutókea, kuteâti yutókea pitánae yara poké'e.

⁴Ixfko'okokonohikomaka ákoyea kíxoaku ne ngaráma yara poké'e, koánemaka koêkuti kó'iyevoku nonéti yoko xuvéhiko tikóti. Poéhane xâne ákoti hoénaxovope Itukó'oviti inúkuke pahúkinokonohiko óko'okea.

⁵Ako sikákanahiko koépekexea neko xanéhiko, itea poréxokono íkoitoponea kotíveti kúveu singu koeti kohê. Enepone ohóne ne ike yutóki ne, hane koéneye ohone yutóki ne pitánae. ⁶Yaneko káxehiko, yupihóvotimo kahá'ayea ivókeovo ne xanéhiko, itea ákonemo paréxakana. “Ehá'ani ivóngeovo” koetíhikomo, itea ákonemo ivákapuhiko.

⁷Enepohikone vohóho, hane koénye eye kámo usó koyêtime píhea xapa isukókoti. Ya tutíkukehiko, ápe kutí koeti kôroa ainóvoti ôro. Kene nône, kutí koéhiko none hóyeno. ⁸Enepone tûti, kútea híyeu tuti sêno. Kene ne ôe, kutí koe oe koati ipúhokovoti hó'openo, enepone líyaum kixonéti. ⁹Ápemaka oveâti xa'ákuke, lapá'iti haváva, kuteâti ikó'itukeu húndaru yóno xapa isukókoti. Kene emo'u ne kêvi, kutí koe emo'u karóshiko míkoe ákoti yumaxápu kámo ehahíkovoti xapa isukókoti. ¹⁰Enepone íhi yoko yutókope, kúteane yutókope pitánae. Koati apêti xunáko ne íhi óko'okea, koane íkoitoponea kotíveti ne xanéhiko yútoe ovâti singu koeti kohê. ¹¹Ápemaka ánju, natínahiko neko hána'itinoe vohóho exeâti koêku ne êno upénoti uhôro ínati haháku. Ambâtu koéha ya emo'u ebaraíku. Kene Apolíyaum koéha ya emo'u ngerêku. Yoko póhutine kixó'ekone neko pi'âti ihâe. Aínovo kixó'ekoti “koépekoti”.

¹²Yane pihóne ne inúxoti tiveko koekúti. Itea ikénepoke, apêtikomo po'i pi'âti kotíveti koekúti kuteâti.

Oxôvo ne seíxope torombéta

¹³Yane oxónemaka torombétana ne seíxope ánju. Ina ngámo emo'úti inu'íxoati xokóyoke ne koaturu koeti isúlune áta ovoti nonékuke Itukó'oviti. Yoko énomone ne áta ainóvoti ôro, oró'okokonoku ísensu. ¹⁴Eneponeko emo'úti ngámone, hane yúho'ixo seíxope ánju omó'ixoti torombétana. Hara kíxo:

—Kiríkapa ne koaturu koeti ánju ika'oké koyêti xe'ókuke ne hána'iti huvêo koéhati Eúfarate —kíxoane.

¹⁵Yane kuríkokonone ne koaturu koeti ánju. Yoko mekúne kóusokovohiko, kuxoâti neko ôra, káxe, kohê yoko xoénae motovâti koépekexea xâne yara poké'e. Enepone yé'akeye koépeu,

hane koénye: Eneponi ihaxáka uhá koeti xâne apêti yara kúveu mêum ya mopo'âti iháxakoku, mani póhuti yane mopo'âti iháxakoku koépekexekono.

¹⁶Yane ngamone emo'úti koyuhoâti yé'akeye ne êno ehahíkovoti kámo apêti ivu'íxoati yonoti xapa isukókoti. Koati ákoti yumaxápu êno míli neko kámo. Pí'a séndu míleaum nekôyo. ¹⁷Yaneko noínjoneke kutí koeti njopúne, ápe kámo koane ivu'íxoatihiko. Yoko ápe oveâti xa'ákukehiko lapá'iti haváva, kuteâti ikó'itukeu húndaru yóno xapa isukókoti. Enepone ikó'itukeu xa'ákuke, ápe háharara koyêtiya, kuteâti koeku yúku, koane hóhonono koyêti, kuteâti koeku honóno'iko uhé'ekoti uhá'iti mopô, enepone iháxoneti sáfira. Ápemaka híhiya koyêti, kuteâti koeku hiyá'iko énxofere. Hanemaka koénye tûti neko kámohiko, kuteâti koeku tuti líyaum. Yoko ápe yúku ipuhíkeati pahákuke, koane kuríhoe yoko énxofere, enepone ikotúxoateoxo ne yúku. ¹⁸Vo'ókuke neko mopo'âti kotíveti koekúti, yúku, kuríhoe yoko énxofere ipuhíkeati pahákuke neko kámo, énomone koépekexino êno xâne. Enepone yé'akeye koépeu, hane koénye: Eneponi ihaxáka uhá koeti xâne apêti yara kúveu mêum ya mopo'âti iháxakoku, mani póhuti yane mopo'âti iháxakoku koépekexekono. ¹⁹Enepohikone kámo, pahákuke óvo xunáko yoko ihíkuke. Kene íhi, kutí koe koéxoe. Ápe tuti koéxoeya, yoko énomone veínoa óko'okexea xanéhiko. ²⁰Kene haxa xanéhiko, enepone ákoti ivahíkapu vo'ókuke ne kotíveti koekúti, ako ikátivexa isóneuke ne váhere ítuke, koane ako kuríka. Enepone itúkovoke, énomone ne hókea ndémoniuhiko, koane kúveovo sánduhiko ítuke vo'u xâne, itukéti ya ôro, péhu, kôpere, mopô yoko tikóti, kixovókuti ákoti iníxa,

ákotimaka káma, koane ákotimaka yána. ²¹Enepohikoneko váhere xâne hokoâti, koati ákoti ikatívéxa isóneuke ne itúkeovo koépekenati, koane hokéxokenati, koane ákoti uhéva'uxa kapíneti xâne ákoti itukapu koati múnxone, koánemaka ómevoti.

Ánju omó'ixoti kali koyuhópeti

10 Yanê'e, noínjonemaka po'i ánju koati xúnati evesékoti ukeâti vanúke. Yoko kutí koe ko'ipóvoti kapási. Ápemaka kuteâti úpikove, ínati uháhi, oúkeke tûti. Kutí koeti káxe ne nône. Kene hêve, kutí koémaka ponóvoti irúmene yúku. ²Ápemaka kali koyuhópeti pe'úkuke vô'u vahe'ú koyêti. Xoko úne ya mar ókonuko ne éxope hêve, kene lôpe, xoko movó'ieaku poké'e óvo. ³Ina kohonóko emó'u vaúkea. Koati hónoti ne yúho vaúkea. Kutí koe emo'u líyaum. Ike vaúkine, ápe seti koeti emo'úti koati xúnati kuteâti koeku xururúkoti. ⁴Énomone yanê'e, mani yundoxoâti ne kixó'ekone, itea apé koéne emo'úti ngámone inu'íxoti vanúkeke kixónuti:

—He'ono'ú íxea kíxone ne seti koeti emo'úti koati xúnati kuteâti koeku xururúkoti, kémonemeku. Hako yitoxôa — kixónune.

⁵Yane enepone ánju noínjone, xe'ó koyêti xoko úne ya mar koane poké'eke, koéxepuko vô'u éxope, ponó kixoâti vanúkeke. ⁶Ina koyúho koati emo'úti ákoti aukápapu ikéne. Koyúhoa ya iháke Itukó'oviti, enepone kóyekutine ápeyea ákoti hunókoku, enepone pahukoâti-maka ápeyea ne vanúke, koáne ra poké'e, koáne ne úne ya mar, yoko uhá koeti koêkuti apêtiya. Hara koe yúho:

—Ákonemo áxu'ikene. ⁷Vo'oku yaneko káxe okoyúhone ne sétixope ánju, enepo kausákapune óxea torombétana, yane kousókovotinemo ne koekúti ákoti exâ xanéhiko mekúke,

enepone kouhápu'ikovotine kó'oyene, kuteâtimaka yuhó'inoa Itukó'oviti neko porófetahiko, enepone ovóxe mekúke koyuhó'ieati emó'u —koéne.

⁸Ina apépomaka neko emo'úti ngámone, inu'íxoti vanúkeke, yuhóikoponutimaka. Hara kixónu:

—Nemúkapana ne kali koyuhópeti imihé'okoti, ómo'ixone ne ánju xe'ó koyêti xoko úne ya mar koánemaka yara poké'e —kixónune.

⁹Embemóponoa ne kali koyuhópeti, hara kixónu:

—Nemúka, ínamo nikêa. Koati súsuva koyêtimo yokóvoike, itea itívetimo pehákuke kuteâti koeku ho'o mópo — kixónune.

¹⁰Ina namungôa ne kali koyuhópeti, ómo'ixone ne ánju. Yane níngoane. Kutí koe itíveyea ho'o mópo mbahákuke, itea nzuiríkoane, koati súsuva koyêti ongóvoike. ¹¹Ina ngxokónomaka:

—Konokoâtiko keyúhoyi kouhápu'ikinopike Itukó'oviti, koêku ne ákoti yumaxápu kó'ieovoku xâne, ákoti tópi poké'e óvohikoku yara kúveu mêum, ákotimaka tópi yúho, koánemaka ne nâtihiho —ngxókónone.

Pi'âti ovoxe Itukó'oviti koyuhó'inoati emó'u

11 Ikénepoke ra koekútihiko, ina mborexókono ponóvoti itátane tikóti, ihíxopeti. Ina ngxokóno:

—Pihéne, fhixepanane itóvoku ne témpulu, enepone hána'iti imokóvokuti, koánemaka itóvoku ne áta ovâti, enepone imókonoku íparaxokonoke Itukó'oviti.

Keyúmakexamakamo yé'akeye ne xanéhiko ihayú'ikoti Itukó'oviti apêti yane hána'iti imokóvokuti. ²Kene kándana nê'e, ávane. Hako ihíxi itóvoku vo'oku poréxokonoane ne xanéhiko ákoti háka Itukó'oviti payásoyea yane Sasá'iti Pitivóko ovâti koarentai doi koeti kohê.

³Mbahúkotimo pi'âti ovónje, yoko koyuhoâtimo ne ngouhupu'ikinoake kúveu mili duzentu sesenta koeti káxe. Hanemo itúko ípovo ko'ixéhiti xáku neko pi'âti ovónje koeku koyúhoyeahiko ngouhupu'ikinoake —koe Itukó'oviti.

⁴Enepone pi'âti koyúhoti, énomone ne iháxoneti pi'âti xuve olívera, yoko pi'âti íhaku yúku ovoti nonékuke Itukó'oviti, Únae ra kúveu mêum.

⁵Ápe irumékoti yúku ipuhíkeati pahákukehiko, koépekexope koêkuti kaha'âti váherexea ítukeino. Énomone kixókononeye koépekeokono ne vaheréxoti ítukeino. ⁶Ápehikomaka xunáko neko pi'âti pahúkea ákoyea kêva úko ya uhá koêti neko káxehiko koeku koyúhoyea páhoenoa Itukó'oviti koyúhoyea. Ápemaka xunáko pahúkea sá'iri'okopeovo íti ne úne, koane koésayu'ixea ra poké'e ya ákoti tôpi kó'iyevoku kotíveti koekúti, koêkuti kahá'ayeaku.

⁷Yane enepo kausákane koyúhoyea ahá'inoa Itukó'oviti koyúhoyea, apêtimo hóyeno kutí koeti koati koyuvôrixovoti hó'openo ukeâti ne êno upénoti uhôro. Énomonemo isukóponoati neko pi'âti ovoxé Itukó'oviti, koane itoâtimo, koepékoatihikomo. ⁸Hanemo óvoheixo muyóhiko rúvanake ne hána'iti pitivóko, kurúhuxokonokumaka Únae. Yoko koati apêti kixó'ekinovike neko pitivóko íhaxinokonoke Sódoma koane Ejítu. ⁹Enómo xâne yara uhá koeti kúveu mêum, póhutihiko íhaxakoku úkeaku, póhutihikomaka kó'iyevoku ne yúho, koane póhutihikomaka poké'e óvohikoku, komomó'iyeti mûyo neko pi'âti ovoxé Itukó'oviti ya kúveu mopo'âti káxe, meyá koêti. Ákomo síka xanéhiko ekóxeokono.

¹⁰Yupihovó koetimo elókeko okóvo ne xanéhiko yara kúveu mêum vo'oku koépekeokono neko pi'âti ovoxé Itukó'oviti. Kóyutihikomo,

koane iko'íparaxokokotihikomo, vo'oku ya koeku ápeyeako neko pi'âti, koati ikoítoponoati kotíveti ne ko'óvokutihiko yara kúveu mêum.

¹¹Itea ikénepoke neko mopo'âti káxe meyá koêti, porexópatimakamo Itukó'oviti ómixekopeovo. Yane exepúkopotinehikomo. Yoko yupihovó koetimo píkea ne noixoâtimo. ¹²Yane apé koetimo êno hónoti emo'úti inu'ixotimo vanúkeke, íhaxíkoati neko pi'âti páhoe Itukó'oviti koyuhó'iyeti emó'u. Haramo kixókonohiko:

—Kiná'aka yâkeneye —kixokónotimo.

Yane pihópotinemo vanúkeke neko pi'âti ovoxé Itukó'oviti, xané kixópotinemo kapási. Yoko koati komomo-komomó kixoíxoatimo puvâtihiho. ¹³Énomonemo yaneko ôra, apé koetimo êno xúnati iyuyôti poké'e, yoko enómo koésayu'iu yane pitivóko. Hanemo koéneye itóvoku ne koésayu'iu, kuteâti koêku eneponi íhaxáka ne pitivóko ya yehí koeti íhaxakoku, yane mani póhuti íhaxakoku uké'exeokono. Seti koe mili xâne ivohíkovotimo vo'ókuke neko iyuyôti poké'e. Kene hâxa ne xanéhiko, yupihovó koetimo píkea koane íháyu'ikeahikomo xunako Itukó'oviti íhae vanúke.

¹⁴Pihóne ne p'ápe koati kotíveti koekúti. Ákomo áxu'ikene, keno'ókotinemo ne mopó'ape kotíveti koekúti.

Oxôvo ne sétixope torombéta

¹⁵Yane enepone sétixope ánju, óxoanemaka ne torombétana. Yane apé koéne êno hónotihiko emo'úti vanúkeke koêti:

—Kó'oyene, Vúnae Itukó'oviti yoko Kristu, enepone páhoe koíteovo xâne, itukôa xunáko pahúkea yara kúveu mêum. Yoko énomonemo natixô ákotinemo hunókokoku —kôe.

¹⁶Yane enepohikone vinti koaturu koeti xâne teyonéti vataká koyêti xoko ivátakoku natíxea nonékuke Itukó'oviti, ipúyukexohiko nonékuke Itukó'oviti xaneâti ísu'okea nône poké'eke ihayú'ikoati. ¹⁷Hara koéhiko:

—Iti Vúnae Itukó'oviti apêti xunáko pahúkea uhá koêti, itímaka itukóvo ne kóyekutine ápeyea ukeátinekene, koánemaka yara koeku kó'oyene, víkoro'ixinovopi vo'oku iké'itukexi ne hána'iti xináko, koane itíkovone nâti kó'oyene. ¹⁸Koati yupihovó koetínéhiko ímaikinovopi ne xanéhiko ya póhutihiko poké'e, koêkuti óvohikoku yara kúveu mêum. Itea simóvone kaxena ipíheponope, kaxena namúkopeamaka ésa'i kixoku itúkeovo ne ivokóvotínehiko, koane kaxena ápeyeamaka námoepo ne yovóxe, enepohikone porófeta koyúhoti yemó'u xapa xâne, yoko uhá koêti ne kesása'iupo, koánemaka ne uhá koeti teyópiti, enepone payásotihiko, koane ákoti apayáso. Koati kaxénanemaka itíkopinoa ésa'i ne xanéhiko koesáyu'ixoti ovâti ra poké'e —koénéhiko.

¹⁹Yane imíhe'okone ne sasá'iti kúveu ya vanúke koane iyúseye neko sasá'iti káxau, enepone árkana alíansa. Yane apé koéne êno ipixéneneoti yoko xururúkoti, koane iyuyôti poké'e, yoko êno evêke.

Koeku sêno yoko ndarâgaum

12 Yane apé koene hána'iti iyupánevoti vanúkeke, sêno kutí koeti ko'ipóvoti káxe, koane ápemaka kohê opékuke hêve. Ápemaka kôroana tutíkuke apêti nduse koeti hékereya. ²Ihaíkoti neko sêno. Koati ya'ixoti vo'oku ohóne ne xe'éxa ye'éxovotine ipúhikea.

³Ina apépomaka po'i iyupánevoti vanúkeke, êno hána'iti harará'oti

ndarâgaum. Enepone koímaiti hó'openo, seti koe tûti yoko yehí koe sévereina. Aínovohiko apêti kôroana neko tûti. ⁴Ito káhakea ênoti hékere vanúkeke ya íhi, ina kurihíkoa poké'eke. Enepone ye'akeye hékere káhae, hane koéneye: Eneponi ihaxáka ne uhá koeti hékere apêti ya mopo'ati iháxakoku, mani póhuti iháxakoku yane mopo'ati íto káhakea. Yane xe'ó kóyene ne ndarâgaum nonékuke ne sêno ye'ékotine ipúhikea xe'éxa, kuxeâti ipúhikea ne xe'éxa motovâti níkea.

⁵Yane ipúhikone xe'éxa neko sêno, hóyeno kalivôno. Yoko énomonemo pahukô uhá koeti xâne, koêkuti poké'e óvohikoku yara kúveu mêum. Ákomo itoâti okópea. Ina hú kixokóno omópeokono ne kalivôno xoko Itukó'oviti ya xoko ivátakoku natíxea vanúkeke. ⁶Kene ne sêno, kohó'ipo ya mêum ákoti apêti xoko kóusokinoake Itukó'oviti óvea, ímoakumaka kátarakea kúveu mili duzentu sesenta koeti káxe.

⁷Yoko ápe isukókoti vanúkeke, Míke yoko po'ínuhiko ánju ha'íne okopâti ne ndarâgaum yoko ánjuhiko ovóxe. ⁸Évokovo ne ndarâgaum yoko ánjunahiko. Ákone omótovahiko óvea vanúkeke. ⁹Yane kópuhikokono ne hána'iti ndarâgaum. Énomone neko kúxoti koéxoe iháxoneti Ndeâpu, enepone Satánae, enepone yómoti aúpu'ikea uhá koeti xâne yara kúveu mêum. Kuríkokono poké'eke ixané kixókono ánjunahiko.

¹⁰Yane ngamone êno hónoti emo'úti inu'ixoti vanúkeke koêti:

—Kó'oyene, simóvone kaxéna kóiteovaku Itukó'oviti ra xanéna, yoko éxokea hána'iti xunáko itúkeovo énomonemo natixô. Kaxénanemaka éxokeovo ápeyea xunáko pahúkea ne Kristu, enepone noívokoe, vo'oku kópuhikeekonone vanúkeke ne Satánae, enepone áhati koyúhoyea

itúkeovo pahukóvoti ne po'inu uti xoko Jesus, koyúhoti motókeyea ipíhophoneokonohiko vo'ókuke. Káxe, yóti kíxoixeaneye yúho nonékuke Itukó'oviti. ¹¹ Itea ítóanehiko po'inu úti vo'oku ítína ne Xe'exa Su'úso kixonéti, enepone ikó'iparaxokonoke Itukó'oviti yaneko porexópo ésa'i kotúyopea pahunévoti. Ítoanehikomaka vo'oku ikána'uxeahiko emo'u Itukó'oviti ya xokóyoke. Muhíkova inonéxinovohiko pevóti vo'oku ítuke Itukó'oviti, usokó kóyehiko koépekeokono. ¹² Kó'oyene, oránane ápeyea hána'iti elokékoti okovóti vanúkeke. Aélokeneoxo yokóvo uhá ketínoe ováti ne vanúke. Itea hána'itimo tiveko koekúti yara kúveu mêum, koáne ya xoko mar vo'oku evésecone ne Ndeâpu xepákukenoe, yoko yupihovó koéne ímaikeyeovo. Koáhati exoâtine ákoyeane axú'ina kaxena ko'ítukepe.

Koêku ne sêno hokó'ixoane ndarâgaum

¹³ Noixoâne ndarâgaum kuríkeokono poké'eke, yane turíxovone hóko'ixea ne sêno koxe'éxati hóyeno kalivôno. ¹⁴ Itea hane poréxokono sêno pi'âti kevi hána'iti hó'openo ôti, enepone iháxoneti ágea, motovâti ó'iyea yonópoti ya mêum ákoti apêti. Énomonemo óvoheixo ká-tarakeokono ya kúveu mopo'âti xoé-nae meýá koêti xoko ákoyeaku ítá-pana ndarâgaum. ¹⁵ Yane ápe koati ênoti úne ikéneke ne sêno, kópuhiu ndarâgaum pahákuke. Kutí koe huvêo ne úne kúre. Mani kaha'aínoati ne sêno má kíxeokono yane úne. ¹⁶ Itea huvó'oxokono neko sêno, vo'oku taú kó'iyea ne poké'e, motovâti yonópeaya heú koêti neko úne kutí koeti huvêo, ipuhíkeati pahákuke ne ndarâgaum. ¹⁷ Yupihovó koéne ímaikinova ndarâgaum neko sêno. Énomone pi-híno isúkoponea haxa amósenopono

neko sêno, enepohikone ítúkoti páhoen-ovi Itukó'oviti vitúkea, uti xâne, enepohikone ikaná'uxoatimaka xokóyoke ne kaná'uti kixovókuti omínovike Jesus. ¹⁸ Yane xe'ó koéne neko ndarâgaum xapa haríri xe'ókuke ne mar.

Koêku ne pi'âti hóyeno kutí koeti koati koyuvôrixovoti hó'openo

13 Ikénepokemaka ra koekútihiho, noínjonemaka xâne kutí koeti koati êno koyuvôrixovoti hó'openo ukeâti úneke ya mar. Yehí koe sévereina, yoko seti koe tûti. Póhutihiko ne sévereina, aínovo apêti kôroana. Koane póhutihiko tûti, ápe iháya íhaxopeovoke kapáyasokopeovo, kutí kixopóvoti Itukó'oviti. ² Enepone xâne noínjone kutí koeti êno koyuvôrixovoti hó'openo, hane koéneye koxé'u muyo sîni. Kene hêve, kúteane heve úrsu. Kene páho, kutí koe paho líyaum. Hane porexôa xunakóti ndarâgaum. Poréxoamaka ndarâgaum ítúkeovo koati payásoti nâti ênoti xunáko pahúkea. ³ Yoko ápe póhuti tûti okó'okovoti xapa po'ínuhiko tûti. Yupihovó koe koêku neko óko'onevo. Mani énomone kutí'inoke ivokóvoti, itea íteova neko óko'onevo, unátipeane. Yupíhova iyúpaxeova uhá koeti xâne yara kúveu mêum, koane ítúkea hókone vo'ókuke. ⁴ Enepone ndarâgaum kutí kixo Itukó'oviti ne xanéhiko, vo'oku ítúkeovo xokóyoke ne ndarâgaum úkea xunáko payásoyea neko kutí koeti êno koyuvôrixovoti hó'openo noínjone. Haina póhutine neko ndarâgaum kutí kixokóno Itukó'oviti, itea koánemaka neko hóyeno kutí koeti êno koyuvôrixovoti hó'openo. Hara kôe ne xanéhiko yara kúveu mêum vo'ókuke:

—Ápeikopo po'inu koati xúnati kuteâti xunáko râ'a? Kutí'ikopomo itôa okópea? —koéhiko.

⁵Enepone kutí koeti êno koyuvôrixovoti hó'openo, poréxokono yupíheovo kahána'ikopeovo yane koyúhoyea, koane yupíheovomaka kapáyasokeovo kutí kixopóvoti Itukó'oviti.

Poréxokonoanemaka xunakóti pahúkea ya kúveu koarentai doi koeti kohê. ⁶Enepo koyuhóne, yupíhova kapáyasokopeovo, koane koémoke'ekea Itukó'oviti yoko íha, koánemaka óvoku Itukó'oviti yoko uhá koeti ovâti ne vanúke xoko Itukó'oviti. ⁷Poréxokonoamaka isúkoponea ne kasása'iupohiko Itukó'oviti yoko ítea. Poréxokonomaka pahúkea oúkeke uhá koeti kó'ieovoku xâne, koêkuti iháxakoku úkeaku, koêkutimaka kó'ieovoku, koane koêkuti koêku ne yuhôti yúho, koane koêkutimaka poké'e óvohikoku yara kúveu mêum.

⁸Énomonemo hóko uhá koeti xâne ovâti ra kúveu mêum. Kutí kixoâtihihikomo Itukó'oviti. Énomone neko xâne ákoti yutaxápu íha xoko yutóxovoku íha xâne ákotinemo hunókoku ópea xoko Itukó'oviti. Énomone neko koyuhópeti uso'íyeatinekene ne íha xanéya ukeâtine tumúneke ápeyea ra kúveu mêum, koyúhope ne Xe'exa Su'ûso kixonéti, enepone itukópovoti ikó'iparaxokonoke Itukó'oviti yaneko porexópo ésa'i kotúyopea pahunévoti.

⁹Koêkuti xâne kamoâti, ivávaka rà'a:

¹⁰Apêtimo xâne itokónoti iká'akeokono, yoko koati konokoâtihihikomo vékea neko koekúti. Apêtimakamo xâne koépeuti ya hána'iti pirítau. Yoko koati konokoâtihihikomakamo vékea neko koekúti. Énomone kónokino ákoyea kurí íxa kúveovo Itukó'oviti ne kasása'iupo, koane ákoyea kamúya'íka isóneu ikéneke Itukó'oviti.

¹¹Ina apémaka noínjone, po'ímaka kutí koeti êno koyuvôrixovoti hó'openo ukeâti ra poké'e. Pí'a sévereina nê'e. Yoko hane koéneye koxé'u, muyo

su'ûso. Itea enepone emó'u, kutipasí koe emo'u ndarâgaum. ¹²Kúteane xunáko neko inúxoti xâne noínjone kutí koeti êno koyuvôrixovoti hó'openo, epó'oxo koati ovóxe nekôyo, itukoâti ne páhoenóa itúkea. Yoko enepone p'ápe xâne noínjone, enepone kuteâti koeku komúyoyea su'ûso, koati itokúxeati okóvo ne uhá koeti xâne yara kúveu mêum kutí kíxea Itukó'oviti neko inúxoti noínjone, enepone hóyeno kutí koeti êno koyuvôrixovoti hó'openo, enepone unatípeatimaka óko'onevo mani koépekeokono. ¹³Enepone p'ápe koati koyuvôrixovoti xâne noínjone, enepone kuteâti koeku komúyoyea su'ûso, ito itúkea koekútihihiko ákoti noíxeokonoku, iyupaxó kixoti xanéhiko. Muhíkova iháxikea irúmene yúku ukeâti vanúke evesékoati ra poké'e nonékuke xanéhiko, itúkoa nê'e.

¹⁴Énomone aúpu'ikino xanéhiko ovâti ra kúveu mêum, vo'ókuke neko iyupánevoti ítuke nonékuke neko inúxoti koati koyuvôrixovoti xâne noínjone, úkeakumaka xunáko itúkea iyupánevoti. Enepone p'ápe xâne noínjone, enepone kuteâti komúyoyea su'ûso, pahúkoamaka ne xanéhiko yara kúveu mêum ípoyea okóvo neko inúxoti koati koyuvôrixovoti xâne, eneponeko iteôvati ne mani koépekeokono vo'oku óko'onevo ya hána'iti pirítau. ¹⁵Yane poréxokonomaka xunáko itúkea ómixekuyeovo neko ipunéti, okóvo neko inúxoti koyuvôrixovoti xâne noínjone, kutí'inoke koyúhoti neko ipunéti. Yane koépekexo uhá koeti xâne ákoti hakâ, enepohikone ákotimaka kutí íxâ Itukó'oviti. ¹⁶Eneponê'e, pahúkomaka uhá koeti xâne, payásoti koane ákoti apayáso, iríku koane ákoti apeínoati, akaúti yoko po'ínuhiko xâne ákoti akutêa koeku akaúti, itúkinokono hoenáxovopeti éxopeke vô'u, áko'o itukovo inúkuke, ¹⁷motovâti ákoyeane

vanéxa koane ákoyeanemaka akávane enepo hákoti itukínokono hoénaxovope íha ne inúxoti koati koyuvôrixovoti xâne, áko'o itukovo númiruna íha.

¹⁸Enepone koekúti, konókoti êno exóneti motovâti éxeokono kixó'ekone. Koêkuti xâne koati ko'isóneuti, ivávaka númiruna ne koyuvôrixovoti xâne kutí koeti êno koyuvôrixovoti hó'openo, vo'oku enepone númiruna, koati íha hóyeno kixó'eko. Ênomone ne númiru, seisentu sesentai sei.

Akene koítovonehiko Itukó'oviti

14 Ikénepokemaka nê'e, ina noeménjo, noínjoamaka ne Xe'exa Su'úso kixonéti, enepone ikó'iparaxokonoke Itukó'oviti yaneke porexópo ésa'i kotúyopea pahunévoti. Yoko xe'ó koyêti oukeke ne hána'iti mopôî koéhati Síyaum. Hane kahá'inehiko, sentu koarentai koaturu koeti mili xâne. Póhutihiko, anêko íha ne Xe'exa Su'úso kixonéti, yoko íha Há'a, enepone Itukó'oviti, yutoxóvoti inúkuke. ²Yane ngamone emo'úti inu'íxoti vanúkeke. Kutí koe emo'u êno hunôti úne, koane emo'u koati hónoti xururúkoti. Hanemaka koéneye, emo'u óxokena ne oxotíhiko árpa. ³Enephikoneko sentu koarentai koaturu koeti mili xâne, aínovohiko imokóvoti inámati akenéti koeku xe'okó kóyeyea nonékuke ivátakoku Itukó'oviti natíxea, koane nonékuke ne koaturu koeti ehevókovoti, ko'isóneutimaka kuteâti xâne, yóko'omaka nonékuke ne vinti koaturu koeti xâne teyonéti inuxínoti ítuke Itukó'oviti. Yoko ako po'i itoâti éxea akéne neko sentu koarentai koaturu koeti mili koítovone Itukó'oviti xapákuke xâne yara kúveu mêum, ákoti itukápahiko. ⁴Enephikonê'e, aínovo koati sasá'iti, ákoti ikapítí'ikapu ya kapíneyea sêno ákoti itukapu koati yêno. Koêkuti

yónoku ne Xe'exa Su'úso kixonéti, anêko ikéne hokó'ixoatihiko. Aínovohiko koítovone Itukó'oviti ya xapákuke xanéhiko yara kúveu mêum, motovâti ítúkeovo haxakínovotihiko Itukó'oviti, koane haxakínovoti ne Xe'exa Su'úso kixonéti, kuteâti koeku haxákinovo Itukó'oviti ne ha'i nonéti, inúxoti ítóvo, ítukókono ikó'iparaxokonoke Itukó'oviti. ⁵Enephikonekôyo,

aínovomaka ákoti semékekeaxeaku, ákotimaka óvaku kopítí'ikea.

Emo'u ánju inu'íxoti vanúkeke

⁶Yane ínamaka noínjo po'i ánju. Ako malíka ya kuku vanúke véko koyúhoyea ne inámati ihíkavovoti ákoti uké'eyeaku íhae xoko Itukó'oviti. Xapa xanéhiko yara kúveu mêum koyúhoa, koêkuti poké'e óvohikoku yara kúveu mêum, koêkutimaka iháxakoku úkeaku, koêkutimaka kó'íyeovoku yuhôti yúho, koane koêkutimaka kó'íyeovoku neko xâne.

⁷Koati kohonókoti emó'u kó'íyee:

—Tiya Itukó'oviti, kepáyasakinoe-maka íha, vo'oku simóvone kaxena yúhoikopeaku Itukó'oviti ne xanéhiko yara kúveu mêum vo'oku kixoku ítúkeovo. Ihéyu'ikamaka Itukó'oviti, enepone pahukoâti ápeyee ne vanúke, koáne ne poké'e, koánemaka ne úne xoko mar, yoko uhá koeti úkeaku úne —koéne.

⁸Yane apé koénemaka po'i ánju. Hara kôe:

—Uké'exokonone ne Mbabílonea. Koati uke'éxokonotine neko hána'iti pitivóko. Enepone yupíheovo váherexea kixoku ítúkeovo koane ákoyea asása'i, hane koéneye koati êno xúnati víyum póneake énoyeova ne uhá koeti xâne, koêkuti poké'e óvohikoku yara kúveu mêum —koéne.

⁹Yane ápemaka po'i ánju, mopó'apene. Koati kohonókoti emó'u kó'íyee:

—Koêkuti xâne kutí kixoâti Itukó'oviti ne hóyeno kutí koeti êno koyuvôrixovoti hó'openo, koâne ne ipunéti okóvo, énomone neko xâne apêtimaka hoénaxovope nekóyo inúkuke itukovo vo'ókuke, ¹⁰koati xúnatimo ne ímainevo Itukó'oviti ipihápanahiko. Kutí koetímo koati êno xúnati ekâti íyukoakehikomo Itukó'oviti. Yupihóvotimo koítóponeovo kotíveti nonékuke ne sasá'iti áñjuhiko koane nonékuke ne Xe'exa Su'ûso kixonéti. Ipihóponokonotimo ya yúku xané kixoti énxofere, enepone ikotúxoateoxo ne yúku. ¹¹Ákomakamo uké'eyeaku fkurihea ne yúku ikoítoponoatihiko kotíveti. Káxe, yóti kó'ieyanemoye koítóponeovohiko kotíveti ákotinemo amámika. Énomonemo kixókono ne uhá koeti xâne hokoâti ne hóyeno kutí koeti koyuvôrixovoti hó'openo yóko'o ne ipunéti okóvo, kutí kixoâtimaka Itukó'oviti. Énomone ne xâne apêtimaka hoénaxovope íha neko hóyeno xokóyoke.

¹²Énomone kónokino kóxuna'ixeovo ne kasása'íupo Itukó'oviti ákoti kamuyá'íka isóneu. Énomone ne itúkutihiko páhoenoa Itukó'oviti itúkea koane kuvóvotihiko Jesus —kôe.

¹³Yane ínamaka ngámo emo'úti inu'íxoti vanúkeke, kixónuti:

—Hara yítáxa: Ukeâti kó'oyene, koati yupihóvotimo unako koêku ne ivo-híkuvoti kuvóvoti Vúnae —kixónu.

—Koati kaná'uteoxo —kôe ne Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti —vo'oku motovâti ómomikopeahiko ítuke komomíkoati nóvo, koane xané kixopâtimaka ne únatinoe ítuke —kôe.

Koêkumo ne xanéhiko yara poké'e simapúne hunókoku ra mêum

¹⁴Yane ina noeménjo. Hane noínjo kapási hóhopu koyêti yoko vatá koyêtiya

ikútipasikoponovoviti, uti xâne. Ápe kôroana tutíkuke ainóvoti ôro. Kene vo'ókuke, ápe ómo'ixone, xopilókoti héheu koyêti. ¹⁵Ápemaka po'i áñju ipuhíkeati xokóyoke ne sasá'iti kúveu vanúkeke. Ina vaukôa neko vatá koyêti xoko kapási. Koati hónoti vaúkea. Hara kíxoá:

—Yámame ne xepflokotina motovâti véyeovo ne ha'i nonéti, vo'oku simóvone kaxena veyóvope. Koati itóvotine, konókotine véyeovo —kíxoane.

¹⁶Yane ípihone xopílokotina yara poké'e ne vatá koyêti xoko kapási, veyoâtine ne ha'i nonéti ovâti ra poké'e.

¹⁷Ínamaka ipuhíkea po'i áñju xokóyoke ne sasá'iti kúveu vanúkeke. Ápemaka xopílokotina koati héheu koyêti.

¹⁸Ina apé'ikomaka po'i áñju ipuhíkeati xokóyoke ne áta, enepone imókonoku ikó'iparaxokonoke Itukó'oviti. Yoko énomone exêa koêku ne yúku. Koati hónoti emó'u vaúkea neko po'i áñju omó'ixoati ne heú'iti xopilókoti. Hara kíxoá:

—Yáma ne heú'iti xepílokotina. Pi-héne ítixea ne kutí koeti putí'uhiko ha'i úva xúveke, vo'oku usó kóyene ítixeovo —kíxoane áñju, koyúhoti koêku ne xanéhiko ovâti ra kúveu mêum.

¹⁹Yane ípihoane áñju ne xopílokotina yara poké'e. Ina veyôa ne kutí koeti ha'i úva xúveke, enepohikone xâne ovâti ra kúveu mêum. Yane kutí kíxoá kurikoâti hána'ítike tángi kótikovoku ho'o úva, kixo'êkoti koati xúnati ímainevo Itukó'oviti. ²⁰Enepone kótikovoku úva kixonéti, enepone ipíhponokonoku xanéhiko, meúkeke ya pitivóko óvo. Koati ênoti íti ipuhíkeati. Hane itóvoku upénoko ne íti, poéha méturu meyá kôe, yoko mopó'a séndu kílomíturu yónoku húnea neko íti.

**Koêku ne ipíhohonopemo
Itukó'oviti hunókoku ra mêum**

15 Apé koéne noínjone vanúkeke, koati hána'iti iyupánevoti. Ápe seti koeti ánju exeâti koêku neko seti koeti koati hunókoku ipíhohonope Itukó'oviti, enepone koúsokovope ímainevo.

²Yane ina noínjo koekúti kutí koeti mar, itea haina úne, ainóvoti víduru anahíxovoti yúku. Ápe xâne xe'okó koyêtiya iteóvati neko xâne kutí koeti êno koyuvôrixovoti hó'openo yóko'o ne ipunéti okóvo, koáne ne númiru kixó'êkoti íha. Enepohikoneko xâne, ápehikomaka húxo árpa, poréxoake Itukó'oviti. ³Yoko hane imókovohiko akene Muíse, ovoxe Itukó'oviti nóvo, yoko akéne ne Xe'exa Su'úso kixonéti. Hara koéhiko:

—Imáko itúkinovo koati hána'iti, koane koati motovâti iháyu'ikeokono ne íti ke, iti Vúnae Itukó'oviti, iti apêti xunáko pahúkea uhá koêti. Koati kaná'uti, koane koati ponóvoti ne kixeku itíkivo, iti natina uhá koeti xâne, koêkuti poké'e óvohikoku yara kúveu mêum. ⁴Kutí'ikopomo ako teyapí? Kutí'ikopomakamo ako kapayásaka íhe, iti Vúnae? Vo'oku poéhane íti itukóvo koati sasá'iti. Énomone simínopimo ipúyukexoponea nenékuke ne uhá koeti xâne, ukeâti uhá koeti koêkuti poké'e óvohikoku yara kúveu mêum. Vo'oku koati iyúseoti ne ponóvotinoe íti ke —koe akéne.

⁵Ikénepoke ne koekúti hiko, ina ngomomâ, noínjoane imíhe'okeane ne sasá'iti kúveu, óvoku ne tabenáku lu ya vanúkeke. ⁶Enepohikone seti koeti ánju exeâti koêku ne seti koeti ipíhohonope Itukó'oviti, hane ipúhihi kea xokóyoke neko sasá'iti kúveu. Aínovo ko'ipóvoti líyum, koati hóhopu koyêti ipovóti. Ina uhápu'í neko ípovo. Ápemaka ho'êti,

ainóvoti ôro, vekeâti xa'ákukehiko. ⁷Ina apê póhuti yane koaturu koeti ehevókovoti, ko'isóneuti kuteâti xâne, poréxoti enovápeti xoko póhutihiko neko seti koeti ánju. Enepone enovápeti, aínovo ôro, yoko puhí koati ímainevo Itukó'oviti, enepone kóyekutine ápeyea ákoti hunókoku. ⁸Yane kopúhikoa êno úhe'ene Itukó'oviti yoko xunáko neko sasá'iti kúveu. Kutí koe êno kuríhoe ipuhíkone. Yane ákone itoâti úrukeova imókonemo kausákapu ne seti koeti ipíhohonope Itukó'oviti, ómonehiko ne seti koeti ánju.

**Seti koeti kixoku koeku
ímainevo Itukó'oviti**

16 Ina ngámo koati hónoti emo'úti inu'íxoati ne sasá'iti kúveu, yuhó'íxoati ne seti koeti ánju. Hara koe yuhó'inoa:

—Pihéne noe yara kúveu mêum. Yá-vaka ovâti ne seti koeti enovápeti, enepone ímainevo Itukó'oviti —koéne yuhó'inokono.

²Yane pihóne ne inúxoti ánju óvo kea ómone ovâti ne enovápeti. Óvokoane yara poké'e. Yane ipúhihi koane êno koímaitinoe kotíveti uka'âti muyókuke neko xanéhiko apêti hoénaxovope itúkeovo xanéna ne hóyeno kutí koeti êno koyuvôrixovoti hó'openo, enepohikoneko ipuyúkexinoatimaka ne ipunéti okóvo.

³Yane óvokoane pí'ape ánju ne ómone ovâti ne enovápeti. Xoko úne ya mar óvokoa. Yane sá'iri'okopovone íti ne úneya. Kutí koe itina ivokóvoti neko úne. Heú koe ívohikeovo ovâti neko úne.

⁴Ina ovokoâmaka mopó'ape ánju ne ómone ovâti ne enovápeti. Hane óvokoa ya xoko uhá koeti huvêo yoko xoko óvokuhiko uke úne. Yane sá'iri'okopovonemaka íti ne uhá koêti neko úne. ⁵Ina ngamôa emó'u ne ánju exeâti koêku ne úne. Hara kôe:

—Iti koati ponóvoti yane kixeku ipíheponi xanéhiko, iti kóyekutine ápeyea ukeátinekene koánemaka kó'oyene, iti koati sasá'itimaka. ⁶Koáhati énomonehiko ovokêa ítína ne kesása'ipuo, koane ítína ne porófetahiko koyúhoti yemó'u xapa xâne. Vo'oku kixoku ítúkeovo, énomone ítíkinoahiko énoyeovo íti, vo'oku koati motokeâti kíxeokononeye —koéne yúho neko ánju.

⁷Ina apê po'i emo'úti ngámone inu'íxoati xokóyoke ne áta, enepone imókonoku ikó'iparaxokonoke Itukó'oviti. Hara kôe:

—Iti Vúnae Itukó'oviti apêti xunáko pahúkea uhá koêti, koati kaná'uti yoko ponóvoti ne kixeku ipíheponi xanéhiko —kôe.

⁸Yane óvokoanemaka koáturuxope ánju ne ómone ovâti ne enovópeti. Xoko káxe óvokoa. Yane ápe xunako káxe oró'okea xanéhiko ya otúko. Yoko kutí koéne otuko yúku. ⁹Yupihovó koe oró'okea xanéhiko neko éno otúko. Yane koati ihákotihiko Itukó'oviti apêti xunáko pahúkea ne kotíveti ipího-ponope. Ákohiko ikátivexa isóneuke ne váhere ítuke, koane ákohikomaka iháyu'ika Itukó'oviti.

¹⁰Ina ovokôa síngxope ánju ne ómone ovâti ne enovópeti. Hane óvokoa xoko ivátakoku natíxea ne hóyeno kutí koeti éno koyuvôrixovoti hó'openo. Yane hahakú koéne uhá koeti natíxoku, koane arúxukoponea nêne neko xanéhiko vo'oku éno hána'iti tiveko koêku. ¹¹Yane koati ihákotihiko Itukó'oviti íhae vanúke vo'ókuke ne éno tiveko koêkuhiko, koane vo'oku éno úka'a. Ákohikomaka ikátivexa isóneuke, koane ákohiko kuríkapa ne váhere ítuke.

¹²Ínamaka ovokôa seíxope ánju ne ómone ovâti ne enovópeti. Xoko hána'iti huvêo koéhati Eúfarate óvokoa. Yane

ítikovo neko huvêo, kousókinoatine vékoku ne nâtihiho ukeâti úkeaku ihâroti. ¹³Yane noínjonemaka mopo'âti váhere xunakóti ukeâti xoko Satánae. Hane koéneye hána'itihiko verékeke. Pahákuke neko ndarâgaum ipúhikea po'ínu. Kene po'ínu, pahákuke neko hóyeno kutí koeti éno koyuvôrixovoti hó'openo. Kene po'ínu, hane ipúhikea pahákuke neko hóyeno koyúhoti koekúti ávoti simâpu kaxéna, itea haináya xunákoke Itukó'oviti itea ya váhereke xunakóti. ¹⁴Aínovohiko ndémoniu, ovóxe Satánae nekôyo. Aínovo ítukenati iyupánevoti. Hane yonóhiko xokóyoke ne nâtihiho ya uhá koêti ra kúveu mêum, maka ha'úxanehiko, kaha'aínoatihiko usokó kóyeye ya kaxena okópeaku Itukó'oviti, yane éno hána'iti teyonéti káxe hoénaxone Itukó'oviti, enepone apêti xunáko pahúkea uhá koêti.

¹⁵“Yakámokeno: Nzimotímo kuteâti kixóvoku oméxoti xoko ákoyeaku kux-oâti símea” koe Vúnae. “Koati únatimo koêku ne xâne ixómoti noiméx-oponu, enepohikone kutí koeti apêti ípovo muyókuke kuxópoti únae, maka hákone kutí kôe urápiti koane hákone-maka téyapana vo'ókuke” koéne.

¹⁶Yane ho'úxone uhá koeti nâtihiho neko mopo'âti ndémoniu. Ho'úxoane xoko óvoku isukókoti iháxoneti Arama-jêdom ya emó'uke ebaraíku.

¹⁷Ina ovokôa sétixope ánju ne ómone ovâti ne enovópeti. Kuku vanúke óvokoa. Yane apê koéne éno hónoti emo'úti inu'íxoati yane ivátakoku Itukó'oviti natíxea xoko sasá'iti kúveu vanúkeke.

—Kóúsokovone —koéne.

¹⁸Yane apê koénemaka éno ipixéneneoti koane emo'útihiho yoko xururúkoti. Ápemaka éno xúnati iyuyôti poké'e, ákoti kuteâti ukeâti inâ apê xâne yara poké'e. Koati yupihóvati

xunáko, koane ako malíka yónoku ne iyúyoyea poké'e. ¹⁹Mopó'a iháxakoku neko koati hána'iti pitivóko itáhineyeya. Koánemaka pítivokona po'ínuhiko xâne xoko póhutihiko poké'e óvohikoku yara kúveu mêum, heú koénemaka itáhineyeya. Énomone kíxoa Itukó'oviti ipíhoponea ne hána'iti pitivóko iháxoneti Mbabílonea. Enepone ipíhoponeake, kutí kôe êno váhere ekâti súsuva koyêti, nêkone heú kíxea énoyeovahiko. Énomone koéneye neko koati xúnati ipíhoponope Itukó'oviti. ²⁰Má koépone neko uhá koeti káliahunoe poké'e kukúkeke úne koánemaka ne koati hána'itinoe mopô. ²¹Ápemaka êno pú'itinoe evêke ukeâti vanúke irihíkovoti oukeke neko xanéhiko. Itópono koarenta koeti kílú póhutihiko íyeu neko evêke. Koati ihákotihiko Itukó'oviti ne xanéhiko vo'ókuke neko êno pú'itinoe evêke ipíhoponeake Itukó'oviti. Koati yupihóvati koímaiko neko ipíhoponope.

Íhokokono sêno ákoti téyapana ne xanéhiko ovâti ne hána'iti pitivóko

17 Ina keno'ókinonu yúhoikoponeonu póhuti yane seti koeti ánju apêti enovópeti ómo'ixone. Hara kixónu:

—Yókone, enjókopeatine kixókonokumo ipíhoponeokono ne ihókonetí senohí koeti ákoti téyapana, enepone ivatákoti xoko ênoti úne. ²Hána'iti ikópiti'ikopeovo ne pahúkotihiko ya uhá koêti ra kúveu mêum koeku hokópeahiko ne váhere kixoku itúkeovo nekôyo. Enepone ákoyea malíka yónoku váherevoko ne ihókonetí sêno ákoti téyapana, hane koéneye koati xúnati ekâti póneke uhá koeti xâne yara kúveu mêum. Epó'oxo kutí koénehiko ikohíhiuti uhá koêti ne xâne yara kúveu mêum koeku hokópea váhere kixoku itúkeovo.

³Yane omó kixo ongóvo ne ánju ya mêum ákoyeaku apêti. Énomone noínjea neko sêno. Hane ivú'ixo êno koyuvôrixovoti harará'oti hó'openo apêti ya uhá koeti mûyo yutoéti kapáya-sokopovope, itúkovoti Itukó'oviti. Ápe-maka seti koeti tûti yoko yehí koeti sévereina.

⁴Eneponeko sêno noínjone, koati kalísoti híyeu ne ípovo hararáhiti yoko homomóhiti, koane yupíhova êno iyóyonevo, itukéti ya ôro, koane uhé'ekotinoe uhá'iti mopô, yóko'omaka ne iháxoneti pêrula. Yoko ápe enovópeti ainóvoti ôro vo'ókuke, puhi-puhí koeti koekúti yupihóvoti ákoyea aúnatí, yoko koekúti hiko koati váhere nonékuke Itukó'oviti, enepohikone uhá koeti kixovókuti katávokoti xâne ya hókea Itukó'oviti, enepone kutí koeti koeku sêno katávokoti ima po'i xâne itaíkoati itúkea váhere xokóyoke. ⁵Yoko ápe íha yutoxóvati inúkuke neko sêno apêti he'ono'ú koeti kixó'ekone. Hara koêti neko íha: “Koati hána'iti ne Mbabílonea, úkeaku uhá koeti itukeóvoti kuteâti kixoku itúkeovo ne sêno ákoti téyapana, koane úkeakumaka uhá koeti po'ínuhiko kixovókuti yara kúveu mêum yupihóvoti váherexea nonékuke Itukó'oviti” kôe ne íha. ⁶Ina noinjôa neko sêno kutí kó'iyea kohíhiti, itea haina vo'oku xúnati ekâti. Koati vo'oku enó'iyea óvokea itína neko kasása'iupohiko Itukó'oviti, koáne ne koyúhoti koeku Jesus. Noinjoâne neko koekúti, koati êno hána'iti iyúmbaxeova. ⁷Ina kixónu neko ánju:

—Na koeti yupíhinova iyípaxivoa ne koekúti? Ngoyuhó'inopeatine ne he'ono'ú koetí'iko kixó'ekone ne sêno yoko kixó'ekone ne ivú'e, enepone êno koyuvôrixovoti hó'openo apêti seti koeti tûti yoko yehí koeti sévereina. ⁸Eneponê'e, ápene yanekóyoke, itea yara koeku kó'oyene ákone iyúsea.

Yoko ye'êxopovotinemaka ipúhikopea xoko êno koímaiti yoko upénoti uhôro ínati haháku iká'akokonoku. Yane uke'êxokonotinemo. Iyupáxovatimo xanéhiko ovâti ra kúveu mêum, enepohikone ákoti yutaxápu íha ya koyúhopeke Itukó'oviti, yutóxovoku iha xâne yonopâti xokóyoke. Yoko enepone ihâe yutoxóvotiya, ukeátine inâ apê ra mêum usó'iyeaneya. Yupihóvatimo iyúpaxeova xanéhiko naixá neko êno koyuvôrixovoti hó'openo, enepone apêti yaneko káxehiko pihotíne itea akó'otine iyusêa yara koeku kó'oyene, itea apépotikomakamo.

⁹—Enepora ngoyúhoinopikemo kó'oyene, konókoti ênoti exóneti. Harâ'a: Enepone seti koeti tûti ne êno koyuvôrixovoti hó'openo, hane kixó'eko seti koeti hána'itinoe mopôî iváta'uxoku ne sêno. Kene ne seti koeti mopôî iváta'uxoku, seti koeti nâti kixó'eko.

¹⁰Ya xapákuke ra seti koeti nâti, pihóne singu koêti. Anéye póhuti pahúkoti kó'oyene. Kene po'ínu, avo simápu kaxena pahúkope. Itea enepo simapúne, ákomo axú'ina káxe yónoku pahúkea.

¹¹Kene ne êno koyuvôrixovoti hó'openo neíxone, enepone apêti yaneko káxehiko pihotíne, itea akó'otine iyusêa yara koeku kó'oyene, koati énomone ne oítuxope nâti ahe'ókopati neko sétixope, itea uke'êxokonotinemo nê'e.

¹²—Enepone yehí koeti sévereina neíxone, hane kixó'eko yehí koeti nâti âvoti xunáko pahúkea. Itea porexókonotimo xunáko pahúkea xané kixoâtimo ne kutí koeti êno koyuvôrixovoti hó'openo neíxone, itea ákomo ahíkapu yónoku pahúkeahiko, kutí koetímó kali póhuti ôra ápeyeamo xunáko pahúkea. ¹³Uhá koetíhiko ra yehí koêti, kutikokó koetímó isóneu. Porexópatimo ne payásokohiko yoko xunákohiko pahúkea xokóyoke ne

hóyeno kutí koeti êno koyuvôrixovoti hó'openo. ¹⁴Enepohikonê'e, okopâtimo xapa isukókoti ne Xe'exa Su'ûso kixonéti, enepone ikó'iparaxokonoke Itukó'oviti yaneko porexópo ésa'i kotúyopea pahunévoti. Itea enepohikonekôyo, itoâtimo Xe'exa Su'ûso kixonéti, vo'oku énomone itukóvo Únae uhá koeti payásotihiko pahúkoti. Koane koati énomonemaka itukóvo ne koati payásoti nâti ya uhá koeti po'ínuhiko nâti. Koáne yaneko íteaku, kaha'ínepoatimo iháxiupohiko Itukó'oviti, enepohikone hokoâti ákoti kamuyá'ikapu ikéneke.

¹⁵Ina kixonúmake ne ánju:

—Enepone êno úne neíxone, ivátakoku ne ihókoneti senohí koêti ákoti téyapana, hane kixó'eko êno kó'iyevoku xâne, enepohikone ákoti yumaxápu xâne ya uhá koeti pok'é'e óvohikoku yara kúveu mêum, koêkuti kó'iyevoku yuhôti, yuhóhiko.

¹⁶Enepone ihókoneti yehí koeti sévereina koáne ne ihókoneti êno koyuvôrixovoti hó'openo, yupihovó koetímó ahúxukinova okóvo nekôyo, enepone senohí koêti ákoti téyapana. Heu-heú kixeâtihihikomo véyea apeínoati nê'e. Kutí kixoâtimo kamahúpikoati. Koane kuteâti kíxoaku ipúhokovoti hó'openo ne ísoe enepo níkêa nâum, énomonemakamo kíxoaneye. Ínamo uke'éxa ya yúku. ¹⁷Koáhati Itukó'oviti itukínóamo isóneu kutí'inoke kixoâtinemoye. Yoko enepohikoneko pahúkoti, kutikokó koetímó isóneu poréxopea xunáko pahúkea xokóyoke ne ihókoneti êno koyuvôrixovoti hó'openo imókonemo kausákapu uhá koeti yuho Itukó'oviti.

¹⁸—Yoko koati hána'iti pitivóko éxoti koeku uhá koeti pahúkotihihiko yara kúveu mêum, ene kixó'eko neko sêno neíxone —kíxoane ánju ne Xuâum.

Kixókonokumo uke'éxakana ne hána'iti pitivóko

18 Ikénepoke ra koekúti hiko, noínjone po'i ánju apêti xunáko pahúkea, evesékoti ukeâti vanúke. Uhapu'i-uhapu'í kixo poké'e ne êno úhe'ene uhápu'ine ne ánju. ²Ina kohonóko emó'u vaúkea. Hara kôe:

—Koati uke'éxokonotine ne hána'iti pitivóko iháxoneti Mbabílonea. Itúkópovone óvoku uhá koeti kó'ieovoku ndémoniuhiko, enepohikone ovoxé Satánae itúkoti uhá koeti kó'ieovoku váhere koekúti. Ópokunemaka uhá koeti koêkuti kó'ieovoku hó'openo ôti koati váherehiko koane kotirínaneti. ³Kixínokonokeneye ne pitivóko vo'oku ákoyea malíka yónoku ne váherevoko xanéhiko ovâti. Koati hána'iti kátavokea po'ínuhiko xâne ya hókea Itukó'oviti kuteâti koeku sêno kátavokea ima po'i xâne itaíkoati itúkea váhere xokóyoke. Enepone váherevoko, kutí kôe koati xúnati ekâti íyukoke uhá koeti po'ínuhiko xâne yara kúveu mêum, koêkuti poké'e óvohikoku. Kene ne pahúkoti hiko yara poké'e, kutipasí kó'ieamaka ne kixoku itúkeovo koeku hókea kixóvoku. Koánemaka ne kavánetihiko, koati iríkuxotihiko vo'ókuke ne xâne íhae neko pitivóko, vo'oku yupíheovo ikálisokeovo ya kohépitinoe koekúti —koéne.

⁴Yane ina ngámo po'i emo'úti inu'íxoti vanúkeke. Hara kôe:

—Itínoe njanéna, ipíhiki ra pitivóko maka hákone kitipásea ya váherevokohiko, epó'oxo maka hákone ke'anépoahiko ya ipíhoponeokonoke, ⁵vo'oku yupíhovone koêku ne váhere kixoku itúkeovo. Kutí koe yupíhóvotine pu'íxeovo ne váherevoko itopónotine vanúke, itúkópinoakemo Itukó'oviti ésa'i ne êno váhere ítuke. ⁶Yoko koati

konókoti itúkópoinokono ésa'i ne váhere ítuke. Kuteâti kíxoaku váherexea ítuke, pi'á ákoe anú'ukea tivéko ne kixókonokumo. Enepone kutí koeti êno xúnati ekâti íyukoke po'ínuhiko xâne, koésayu'ixinokonokehiko, pi'á ákoe kuríuxeovo xunáko ne íyukokonoke motovâti koésayu'ixeokonamakamo. ⁷Kuteâti koeku yupíheovo kapáyasokeovo koane ikálisokeovo ya kohépitinoe koekúti, énomone ákoeneye yupíheovomakamo ipíhoponeokonono kó'oyene koane ikáxu'ieya okóvo. Vo'oku hara ko'épepo isóneupinovo: “Undi kutí koeti seno nâti vatá koyêti xoko ivátakoku natíxea. Ako kalíhuina indúkeovo kuteâti kixeóvovoti sêno ivokóvoti íma. Ákomo kalíhuina véngéa tiú'ítike koekúti” ko'épepo isóneupinovo. ⁸Itea koati énomonemo kutí'ino simoâti êno hána'iti tiveko koêku ya kúveu póhuti káxe, pevóti, koane hána'iti ikáxu'ieya okóvo, yoko hímakati. Ínamo arapúkuxa yúku, vo'oku koati xúnati ne Vúnae Itukó'oviti, enepone ipihóponoatimo —koéne neko emo'úti ngámone.

⁹Yoko enepone pahúkoti hiko yara kúveu mêum kutipáseatihiko ya uhá koeti váhere ítuke koáne ya yupíheovo ikálisokeovohiko, hána'itimo ikótivexea koêku, koane iyókexinoatimo naixâne ne êno íkurihea ne yúku oropúkuxoati. ¹⁰Ákonemo malíka okínokuhiko komó-moyea, pikoâti ne ipíhoponeokonoke, koane kó'ieyahiko:

—Kotíveti, kotíveti koêku ne Mbabílonea, enepone koati hána'iti pitivóko koane yupíhóvoti ukóponea. Ako oríko símea ipíhoponeokonoke —koénehiko.

¹¹Iyókexinoatimo uhá koeti kavánetihiko yara poké'e koánemo ikótivexea koêku vo'oku ákoyeanemo vanexeâti hiko ne vâne. ¹²Énomone ne koekúti kuteâti ôro, péhu, yoko uhé'ekotinoe

uhá'iti mopô, koáne ne po'i kó'ieovoku, enepone iháxoneti pêrula. Ina apémaka ne kalísotinoe ipovóti líyum, koánemaka ne koati únati ipovóti homomóhiti, koáne ne po'i kó'ieovoku, enepone sêta uháhiti, yóko'omaka ne koati únati harará'iti ipovóti. Anêkomaka uhá koeti kó'ieovoku koati únatinoe tâpoa, koane uhá koeti kó'ieovoku itukéti ya mâr-fim, enepone kutí koeti opêti, koane itukéti ya koati únati tikóti yupihóvoti hepíko, yoko ya haváva, koáne ya po'i kó'ieovoku, enepone hiyá'iti haváva, koáne ya uhé'ekoti mopô iháxoneti mármure. ¹³Ina apémaka ne kánela yoko po'ínuhiko kuteâti, enepohikone koughékoti nikokónoti, koáne ne úheti-hiko ihopúnati yoko kohépitinoe xêru, enepone iháxoneti ísensu, koane un-goéntu yóko'o ne iháxoneti báusamu. Ina keno'ókomaka kuteâti víyum, yoko azeite, koane koati kalísoti tiríku, yoko po'i kó'ieovoku únatinoe tiríku. Ápe po'ímaka vanêti kuteâti váka, su'ûso, yoko kámo, koánemaka kôretahiko. Muhíkova ápeyea akaútihiho yoko po'i xâne vaneútimaka. Enepone uhá koeti vanêti kuteâti, uké'ene. ¹⁴Hara koe yûho ne kavánetihiko vo'ókuke:

—Itínoemeku ovâti neko pitivóko, áko'one neko êno únatinoe koekúti yopósi'ixone, koekúti ákoti omotóva yokóvo. Yévokoane uhá koêti neko kalísotinoe koekúti, kixovókuti yupihóvoti úhe'ekea. Áko'one, uké'ene, koati ákotinemo xepákuke —koénehiko.

¹⁵Enepone kavaneâtihiho neko koekúti, iríkuxeati neko vâne, ákomo malíka okínoaku komómoyea, pikoâti tiveko kixókonoku ne íhae pitivóko, koeku ixómoyea íyoinoa yoko ikótivexea koêku, koánemaka kó'iyea:

¹⁶—Kotíveti, kotíveti koêku ra koati hána'iti pitivóko, enepone kuteâti koeku úhe'ene sêno ko'ipóvoti koati kalísoti híyeu ipovóti líyum, koane po'ínuhiko

koati únatinoe ipovóti homomóhiti yoko hararáhiti, kuteâtimaka úhe'ene sêno ênoti iyóyonevo, itukéti ya ôro, yoko uhé'ekotinoe uhá'iti mopô, koáne ne po'i kó'ieovoku, enepone iháxoneti pêrula. ¹⁷Ako oríko uké'exeokono heú koêti neko êno apeínoati —koénehiko.

Yoko ako malíkahiko okínoaku únahiko hána'iti vatéke komómoyea. Kúteanemaka koêku ákoyea malíka okínoaku komómoyea neko avekoâtihiho, koane ivu'íxoatihiho yoko po'ínuhiko ko'ítuketi ya mar. ¹⁸Koeku noíxeahiko êno íkurihea ne yúku oro'ókoati ne pitivóko, koane kó'iyea yûho vaúkexea:

—Ápeikopo po'i pitivóko kuteâti hána'iko râ'a? —koéhiko.

¹⁹Ina purapú'ikopovohiko marípa, koane íyoinoa, yoko ikótivexea koêku, xaneâtihiho kóhonokea emó'u kó'iyea:

—Kotíveti, kotíveti koêku ra hána'iti pitivóko. Koati vo'ókuke ne ko'óvokutiya írikuxinoke uhá koeti únahiko ne hána'iti vatéke, vo'oku kixoku ikálisokopeovo neko xâne ya êno kohépitinoe koekúti vanéxone xokóyokehiko —koénehiko.

²⁰Itea itínoe ovâti ne vanúke, aélo-kene yokóvo vo'oku kixókonoku. Koáne-maka itínoe kasása'iuo Itukó'oviti, aélo-kenemaka yokóvo, keánemaka itínoe ápostulu, páhoe Itukó'oviti koyúhoyea emó'u xapa xâne, keánemaka itínoe porófeta koyúhoti emo'u Itukó'oviti, vo'oku itúkopinopeane Itukó'oviti ésa'i neko váhere kixópikunoe.

²¹Ina apê koati xúnati ánju eherúkoti mopô kuteâti itóvoku êno pú'iti mopô ya au'ókopeti, ina kurikôa úneke xoko mar koane kó'iyea:

—Énomonemo kixókononeye ákoyea íyuhixakana uké'exeokono ne hána'iti pitivóko iháxoneti Mbabílonea. Ákonemo noíxeokonoku. ²²Ákonemakamo emo'u árpa oxóvotiya,

koane emo'u po'ínuhiko huxôe kuteâti falaúta yoko torombéta. Ákonemakamo ko'ítuketiya koêkuti kó'iyevoku itukéti. Ákonemakamo emo'u au'ókopeti.
²³ Kúteanemaka uhápu'ine yúku kouhápu'íkopeti, áko'onemakamoya, koane emo'u noívu yoko noíva. Enephikone kaváneti ovâti neko pitivóko yanekôyoke, koati hána'iti iríku ya uhá koeti po'ínuhiko kaváneti yara kúveu mêum. Enepone xâne ovâti neko pitivóko, koésayu'ixo heú koeti po'ínuhiko xâne yara kúveu mêum. Koati vo'oku ikálisokeovo yoko írikuxea kutí'inoke itokónoti uhá koeti xâne yara kúveu mêum, koêkuti poké'e óvohikoku. Ehane íyokeovahiko ne kixóvoku yoko ikútipasikeovahiko kixoku itúkeovo.

²⁴ Yoko énomone ne pitivóko koati óvokovoku itina porófetahiko koyúhoti emo'u Itukó'oviti, koane itina po'ínuhiko kasása'iupo Itukó'oviti, yóko'omaka ne itina uhá koeti po'ínuhiko xâne yara kúveu mêum koépeuti kuteâtihiko.

Elokékoti okovóti ya vanúke

19 Ikénepoke ra koekútihiko, ngamone koati êno hónoti emo'úti inu'íxoti vanúkeke kuteâti emo'u ênoti opóíkovoti xâne. Hara kôe:

—Iháyu'ikakana Vúnae Itukó'oviti. Koati énomone koitóvo xâne. Énomonemaka itukóvo hána'iti ihayú'iuti, koane énomone apê uhá koeti xunakóti xokóyoke. ² Koati kaná'uti, koane koati ponóvoti ne ipíhponope. Vo'oku ipíhponoane Itukó'oviti ne xâne ovâti neko hána'iti pitivóko, enepone katávokoti xâne ya hókea Itukó'oviti kuteâti koêku sêno katávokoti îma po'i sêno, itaíkoati itúkea váhere xokóyoke. Koáhati énomone ikopítí'iko uhá koeti xâne yara kúveu mêum ya váhere kixoku itúkeovo. Ipíhponoane Itukó'oviti,

itukópoinoati ésa'i ne ovóxehiko koépekeu —koe emó'u.

³ Ina koepómaka neko emo'úti ngámone:

—Iháyu'ikakana Itukó'oviti. Koáhati ákotinemo hunókoku ipú'íkea íkurihea ne yúku oropúkuxoati ne hána'iti pitivóko —koéne.

⁴ Eneponeko vinti koaturu koeti xâne teyonéti inuxínoti ítuke Itukó'oviti, yóko'o ne koaturu koeti ehévókovoti, ko'ísoneutimaka kuteâti xâne, ipúyukexohiko xaneâti ísu'okea nône poké'eke nonékuke Itukó'oviti, enepone vatá koyêti xoko ivátakoku natíxea, koane iháyu'ikeamaka yoko kó'iyeahiko:

—Énomoneoxo kôe. Iháyu'ikakana Itukó'oviti —koéhiko.

⁵ Ina apê hónoti emo'úti inu'íxoati xokóyoke ne ivátakoku Itukó'oviti natíxea. Hara kôe:

—Iháyu'ika Vúnae Itukó'oviti ne uhá koeti ovóxe teyoâti, kúteane payásotihiko koáne ne ákoti apayáso —koéne.

⁶ Yane ina ngámo kutí koeti emo'u ênoti xâne. Kutí koémaka emo'u êno hunôti úne yoko êno hónoti emo'u xururúkoti. Hara kôe:

—Iháyu'ikakana ra Vúnae Itukó'oviti, vo'oku énomone natixô, koane énomone apê xunáko pahúkea uhá koêti. ⁷ Aélokeneikopo vokóvo, vimáka'ika, koane kahána'ikamaka úti ne iha Itukó'oviti, vo'oku simóvone kaxena áyui Xe'exa Su'úso kixonéti, enepone ikó'iparaxokonoke Itukó'oviti yaneke porexópo ésa'i kotúyopea pahunévoti. Yoko kutí kôe áyui kasátuxoti. Koane kóusokovonehiko ne kasása'iupo, enepone ihókoneti noívana. ⁸ Enephikonê'e, poréxokonone itúkea koati kalísoti híyeyu ipovóti, líyum, ínati uháhi, koati sásasa koyêti —koéne ne emo'úti ngámone.

Yoko enepone koati kalísoti híyeu ipovóti líyum, ípovo neko kasása'upo Itukó'oviti, énomone ne ponóvoti kixoku itúkeovo.

⁹Ina kixónu ne ánju:

—Yítáxamo rã'a: Koati únati koêku ne iháxiu Itukó'oviti yónea xokóyoke ne áyui Xe'exa Su'úso kixonéti, ihókoni koeku áyui kasátuxoti.

Ina koe'íkomaka:

—Enepo'hikora emo'úti, aínovo koati kaná'uti emo'u Itukó'oviti —koéne.

¹⁰Ina imbuyúkexo, xaneâti ínzu'okea nônem poké'eke nonékuke ne ánju, inzayú'ikoati. Itea hara kixónu:

—Hako kixevóneye, vo'oku undímaka ovoxe Itukó'oviti kiteâti, kuteâtimaka ne pe'ínuhiko ákoti kurí ixâ hókea ne kaná'uti kixovókuti fhikaxovike Jesus. Ópoehane Itukó'oviti kixéneye.

Vo'oku enepone kaná'uti kixovókuti fhikaxovike Jesus, énomonemaka kuteâti ne uhá koeti éxokoake Itukó'oviti ne porófetahiko koyúhopea xapa xâne nóvo —kíxoane ánju.

Uke'éxoa Kristu ne Satánae koane uhá koeti ovóxe

¹¹Yane noínjoane kutí kó'iyea mihe'ó koêti ne vanúke. Apé koéne hopú'oti kámo koane ivu'íxoati. Enepone ivu'íxoati, p'í'a íha. “Koati Kuvovóneti” yoko “Koati Kaná'uti” koéha. Eneponê'e, koati ponóvoti yúhoikopea xâne vo'oku kixoku itúkeovo, koane ponóvotimaka okópea ne nókone okópea. ¹²Enepone úke, kutí koe uhápu'ine irúmene yúku, koane êno kôroana tutíkuke. Ápemaka ihâe yutoxóvatiya, po'i íha, ákoti exoâti, poéhane exôa. ¹³Enepone ípovo, hamá kôe poké'eke, koane kutí kôe yurumúkovoti xapa íti. Yoko “Évekoaku Itukó'oviti Kouhupu'ikinovovi rã'a” koéhamaka. ¹⁴Enómaka koati opo'íkovoti ovóxe íhae vanúke ikéneke, ivu'íxotihiko

hopú'oti kámo. Kene ípovohiko, aínovo koati kalísoti híyeu hopú'iti ipovóti líyum, sásasa koyêti. ¹⁵Enepone inúxoti ivu'íxoti kámo noínjone, ápe kutí koeti êno heú'iti hána'iti pirítatu ipuhíkeati pahákuke. Énomone veínoa isúkoponea ne xanéhiko yara uhá koeti poké'e yara kúveu mêum, koêkuti avohikoku ne váherehiko xâne ákoti akutípoa. Yoko ákomo oxéne íteovahiko. Enepone xunáko natíxea ouke xâne, kutí koetímo katatákexoti póte ya pulô'i haváva. Kutí kixotímakamo okonúkoti úva xoko kótikokonoku, enepo ipihápanane ne xanéhiko yaneko káxe, kaxénake xúnati ímainevo Itukó'oviti, poéhane apé xunáko pahúkea uhá koêti. ¹⁶Enepone noínjone, ivu'íxoati neko hopú'oti kámo, ápemaka íha yutoxóvoti yane hamá koeti ípovo, koánemaka xurókunoke. Hara kôe: “Teyonéti ya uhá koeti nâti'hiko rã'a, yoko payásoti ya uhá koeti payásotihiko” kôe ne yutoéti.

¹⁷Yane noínjone ánju xe'ó koyêti xoko káxe, kohonókoti emo'u vaúkea, ihaxíkoti uhá koeti hó'openo ôti ya kuku vanúke. Hara kôe yuhó'inoa:

—Kiná'aka, he'úxinapanoe ra kutí koeti hána'iti nikaxóvoti ítuke Itukó'oviti! ¹⁸Niképaninoe nâum ne hána'iti pahúkoti'hiko, yoko nâum ne inuxínoti húndaruhiko, koane nâum ne koati payásoti xâne pahúkoti'hiko, yoko naum kámohiko, koane naum ivu'íxoati'hiko, koánemaka naum uhá koeti kó'iyevovoku xâne, akaúti koane po'ínuhiko xâne ákoti akutêa koeku akaúti, payásotihiko koane ákotihiko apayáso —koéne.

¹⁹Yane noínjoane neko hóyeno kutí koeti koati êno koyuvôrixovoti hó'openo, yóko'o ne uhá koeti nâti'hiko yara kúveu mêum, koane uhá koeti húndarunahiko ho'uxoké koyêtine, kousókovotínehiko okópea neko ivu'íxoati ne kámo yoko húndaruna.

²⁰Yane iká'akovone ne hóyeno kutí koeti êno koyuvôrixovoti hó'openo. Xané kíxoá ne ovóxe, enepone koyúhóti koekúti ávoti simápu kaxéna, koane itúkótímaka êno hána'itinoe iyupánevoti nonékuke neko hóyeno kutí koeti êno koyuvôrixovoti hó'openo, enepone porexoâti xunakóti kíxeaneye. Yoko énomone kutí'ino itoâti aúpu'ikea ne xanéhiko apêti hoénaxovope ne hóyeno kutí koeti êno koyuvôrixovoti hó'openo xokóyoke. Énomonemaka neko xanéhiko ipuyúkexinoati ne ipunéti okóvo. Yane kuríkokonone neko pi'âti anane Itukó'oviti ukeku yúku ixómoti oro'óko, xánenamaka kuri'úxateoxo otúko, enepone énoxofere kixonéti. ²¹Yoko enepohikone xánena, heú kixókono koépekexeokono yane kutí koeti hána'iti pirítau ipuhíkeati pahákuke ne ivu'íxoati ne hopú'oti kámo. Yane imátaxeova uhá koeti hó'openo ôti ne nâum ivohíkovoti.

Koeku Satánae ika'ákokono ya kúveu póhuti mili xoénae

20 Yane noínjonemaka ánju evesékoti ukeâti vanúke. Hane ómo xávena neko êno upénoti uhôro yupihóvati koímaiko, ínati haháku. Yoko ápemaka hána'iti korénde ómone. ²Ina namukôa ánju neko ndarâgaum, eneponeko kúxoti koéxoe iháxonetimaka Ndeâpu yoko Satánae. Yane iká'akoane ya kúveu póhuti mili xoénae. ³Kuríkoane kúveuke ne êno upénoti uhôro ínati haháku ina exexôa, koane ípihinoa kotíú'íkoati ne exéxovope, motovâti ákoyeane aúpu'iu xapákuke xanéhiko yara kúveu mêum, koêkuti poké'e óvohikoku, tukú koeti evesékane neko póhuti mili xoénae. Ikénepoke nê'e, konókotikomo kali kuríkopeokono itea ákonemo áxu'ikene kuríkopinevo.

⁴Yane noínjonemaka êno ivátakoku nâti. Enepohikone ivatákoati, poréxokono yúhoikopea xanéhiko vo'oku kixoku itúkeovo. Noínjomaka ivokínevoti, eneponeko ovóxehiko Itukó'oviti tetúnoeti vo'oku hókea ne kaná'uti kixovókuti ítuke Jesus koáne ne emo'u Itukó'oviti. Énomone yé'akeye ákoti ipuyúkexina ne hóyeno kutí koeti êno koyuvôrixovoti hó'openo koáne ne ipunéti okóvo. Énomonemaka ne ákoti siká yutóxeovo hoénaxovope yúto nekôyo inúkuke áko'o itukovo vo'ókuke. Enepohikonê'e, exépuhikopo ukópea xapa ivokóvoti koane kahá'inepohiko Kristu natíxea yaneko kúveu póhuti mili xoénae. ⁵Enepohikone hâxa ne ivokóvoti, ako exépuhikapa tukú koeti evesékone neko póhuti mili xoénae. Yoko énomone iháxoneti inúxoti exepúkpopeti ukópea xapa ivokóvoti nê'e. ⁶Koati únatimo koêku ne exepúkpopeti xapákuke ne inúxoti exepúkpopeti kixonéti, koane koati sasá'itimo nekôyohiko nonékuke Itukó'oviti, vo'oku iteóvatihikomo ne pí'ape ivokeóvoti kixonéti, enepone ípihoponeokono ne xâne ákotinemo hunókoku. Yoko énomonehikomo itukóvo ko'itúkeinoti Itukó'oviti yoko Kristu ya sasá'iti ítuke, koane kaha'íneatihikomo Kristu koeku natíxea yara poké'e kúveu póhuti mili xoénae.

Iyónokonoku Satánae ípihoponeokono

⁷Evesékane neko póhuti mili xoénae, kali kuríkópokonotikomo ne Satánae, ipuhíkopeatikomo ne iká'aheixovoku. ⁸Yane pihotínemo aúpu'ikexopeamaka xanéhiko ya póhutihiko poké'e óvohikoku yara uhá koeti kúveu mêum. Yoko enepohikone xâne okópoti Itukó'oviti, enepohikone iháxoneti Ngôge yoko Mâgoge, ho'uxoâtihihikomo Satánae,

kousókoati iyónea xapa isukókoti. Koati ákotimo yumaxápuhiko, kuteâti koeku yupíheovo ne íyeu haríri ya xe'o úne xoko mar.

⁹Yane noínjoane itáhineheyeane ya uhá koêti yara kúveu mêum. Yakukú kíxoanehiko ne óvohikoku kasása'íupo Itukó'oviti, enepone pitivóko ákoti omotóva okóvo Itukó'oviti. Itea yanê'e, noínjoa íríkeovone yúku ukeâti vanúke. Heú kíxoá uké'exeá neko anane Itukó'oviti. ¹⁰Yoko enepone Ndeâpu, enepone aupú'ikoti xanéhiko, kuríkokonone oévoke koekúti kutí koeti hána'iti lâvona, itea ainóvoti irúmene êno kótuti yúku xánena énxofere ikotúxoateoxo neko yúku. Kahá'inea ne hóyeno kutí koeti êno koyuvôrixovoti hó'openo yóko'o ne ovóxe, enepone koyúhoti koekúti âvoti simâpu kaxéna itea haináya xunákoke Itukó'oviti itea ya váhereke xunakóti. Énomonemo óvoheixo íkoitoponeokono kotíveti, káxe, yóti ákotinemo hunókoku.

Ipihponope Itukó'oviti

¹¹Noínjonemaka koati hána'iti hopú'iti ivátakoku nâti koáne ne nâti ivatákoati. Yane má koépo ne poké'e koáne ne vanúke. Ákonehiko kúxotihiko koekúti. ¹²Yane noínjoanemaka ne uhá koeti ivokóvotine, payásotihiko koánemaka ne ákoti apayáso, xe'okó koyêti nonékuke neko ivátakoku Itukó'oviti natíxea. Yane ápene koyuhópetihiko mihé'oeti. Ina mihe'ókokonomaka po'i koyuhópeti, yutóxovoku íha xâne yonópoti xoko Itukó'oviti. Enepone ivokóvotihiko ákoti íha yane koyuhópeti, hane exôa kixópokonokumo yutoéti ya po'i koyuhópetihiko koyuhoâti kixoku itúkeovo ne xâne koeku óvea yara poké'e. ¹³Enepohikone xâne koépeu úne ya xoko mar, exépuhikopo, koánemaka uhá koeti po'ínuhiko

ivohíkovoti, exépuhikopomaka. Pohú pohu kixókonohiko yúhoikopeokono. Yoko kixoku itúkeovo exôa kixókonoku yuhoíkopokonone. ¹⁴Yane enepone pevóti koáne ne ivokóvotihiko ákoti háka Itukó'oviti, kuríkokonone kúveuke kutí koeti hána'iti lâvona, ainóvoti irúmene kótuti yúku. Yoko énomone iháxokono p'ápe ivokeôvoti, enepone ipíhpononeokono ne xâne ákotinemo hunókoku yane kutí koeti hána'iti lâvona ainóvoti irúmene koati kótuti yúku. ¹⁵Koêkuti ákoti yutaxápu íha yane koyuhópeti, óvoku íha ne xâne yonópoti xoko Itukó'oviti, kuríno'ekokono yane kutí koeti hána'iti lâvona ainóvoti irúmene koati kótuti yúku.

Inámapoti vanúke yoko poké'e

21 Yane noínjonemaka inámapoti vanúke koane poké'e, vo'oku uké'epone neko inúxoti vanúke koane poké'e. Yoko áko'onemaka ne mar. ²Noínjoamaka ne Sasá'iti Pitivóko, enepone inámapoti Njeruzálem, evesékoti ukeâti vanúke xoko Itukó'oviti, úsotíne iyóyokeovo kuteâti koeku iyóyokeovo ârunoe kasâtuxoti okotúmonexotine noívuna. ³Yane ngamone êno hónoti emo'úti inu'íxoati xokóyoke ne ivátakoku Itukó'oviti natíxea. Hara kôe:

—Kó'oyene itúkopane Itukó'oviti óvoku xapákuke ra xâne. Koati ko'ovókoatinehikomo Itukó'oviti. Aínopovonemo xanena Itukó'oviti epó'oxo koatínemo Itukó'oviti ová xokóyokehiko. ⁴Kíhu'íkopinoatinemo Itukó'oviti uhá koeti ho'oúke ne xanéhiko. Yane ákonemo iyôtiya. Ákonemakamo ivokóvotiya, koane ikaxúneti okovóti, koane kohóneti, vo'oku uké'ene neko kúxotihiko koekúti kuteâti.

⁵Ina apê yûho ne Itukó'oviti, enepone vatá koyêti xoko ivátakoku natíxea. Hara kôe:

—Ingó'inamakopane ne uhá koeti koekúti —koéne.

Ina kixonú'ikomaka:

—Yitáxa ra koekúti hiko vo'oku koati kaná'uti, koane koati motovâti kúveo-vokono ra emo'úti hiko.

⁶Ina koe'ikomaka:

—Koúsokovone uhá koêti. Undíne itukóvo tûri koane hunókoku ne uhá koeti koekúti. Ũndi turixôa, koane undímaka kousókoa. Kuteâti koêku enôvo úne ne xâne épeu úne, énomonemakamo koéneye kóuhép-eekekono kóyeku ne xâne oposíkonuti vo'oku ingo'iparaxoatimo inámapoti apéyeati ákotinemo hunókoku, enepone kutí koeti uke úne vo'eroo koyêti ákoti uké'eyeaku. ⁷Enepone xâne itoâti vékea uhá koêti ne koekúti, ingo'iparaxoatimo kuteâti yunzó'inoa. Epó'oxo undínemo itúko únae, koane énomonemo indúko nje'éxa. ⁸Itea pó'iti yonópokumo ne xâne pikotíhiko koítoponeovo kotíveti vo'ónguke, koáne ne ákotihiko akutíponu, yóko'o ne yupihóvoti váherexea kixoku itúkeovo. Kúteanemakamo koêku ne xâne koepékoti, koáne ne ákoti téyapana, kapíneti xâne ákoti itukapu koati múxone, koánemaka ne hokéxokenati, yoko xâne hokotímaka po'i hokonéti ákoti itukápa ne kaná'uti Itukó'oviti, koane uhá koeti semékenovo'iti. Hanemo yonópo nekôyohiko xokóyoke ne kutí koeti hána'iti lâvona ainóvoti êno kótuti yúku koane énxofere ikotúxoateoxo, enepone iháxonetimaka ne pí'ape ivokeôvoti, óvoku ipíhoponeokono xâne ákotinemo hunókoku.

Inámati Njeruzálem

⁹Yane ina keno'ókinonu póhuti yane seti koeti ánju omó'ixoati ne enovápeti puhí-puhí koâti ne kotíveti hunókoku ipíhoponope Itukó'oviti. Hara kixónu:

—Yókone, enjókopeati ne ihókonetí noívana ne Xe'exa Su'úso kixonéti, enepone ikó'iparaxokonoke Itukó'oviti yaneko porexópo ésa'i kotúyoepa pahunévoti —kixónune.

¹⁰Yane omó kixo ongóvo ne ánju oúke koati hána'iti vanúke'exeaku mopô, koane éxokeonoe ne koati Sasá'iti Pitivóko, enepone iháxoneti Njeruzálem, evesékoti ukeâti vanúke xoko Itukó'oviti. ¹¹Uhapu'í kôa ne uhapu'ine Itukó'oviti xokóyoke. Enepone pípixenene kóyeyea uhapu'ine, kúteane uhapu'ine koâti uhé'ekoti uhá'iti mopô, kuteâtimaka sasá'iko ne uhá'iti mopô iháxoneti njáspi. ¹²Yoko ápe ípi ne pitivóko, koati hána'iti eyékea koánemaka itóvoku yonoti vanúkeke. Nduse koe páhapetea. Póhutihiko ne pahapéti, ápe ánjuya koyonoâti, koane ápemaka ihâe yutoxóvotiya. Énomone íha ne póhutihiko iháxakoku xanena Izarâe yutoxóva. ¹³Ya íyeu úkeaku ihâroti, ápe mopo'âti páhapetea. Koane mopó'amaka ya íyeu úkeaku kótuti, koáne ya íyeu úkeaku kásati, yóko'omaka ya íyeu kíyo'i káxe. ¹⁴Enepone ípi ne pitivóko, nduse kôe mopô poéheve. Yoko xoko póhutihiko neko mopô, yutóxovone iháhiko ne nduse koeti ápostulu. Énomone neko páhoe Xe'exa Su'úso kixonéti, enepohikone páhoe yanekôyoke koyúhoyea emó'u.

¹⁵Eneponeko ánju yuhó'ixonuti, ápe ómo'ixone, kali eyevó koeti ihíxopeti, ainóvoti ôro íhixeake ne pitivóko, koánemaka páhapeteahiko, yoko ípi. ¹⁶Kutíkokone itóvoku xêrere ne pitivóko. Ihíxoane ánju ne pitivóko

ya íhixope, pí'a mili nduzentu koe kílomituru itóvoku. Enepone eyékea, pe'úko yoko itóvoku vanúkeke, kutíkokone. ¹⁷ Íhixoamaka ne ípi. Yoko sesentai koaturu koe méturu pôreu íhixope ne ánju. Yoko enepone íhixope, kúteanemaka koêku pôreu íhíxopeti ikó'itukeumaka xâne yara poké'e. ¹⁸ Enepone ípi ne pitivóko, aínovo koati uhé'ekoti ú'uha koyêti mopôí íháxoneti njáspi. Kene ne pitivóko, koati ainóvoti ôro ákoti ánahi, pípixenene koyêti kuteâti koeku sásasa koyêti víduru. ¹⁹ Enepone poéheve ípi ne pitivóko, aínovo ákoti tópi kó'iyevoku uhé'ekotinoe uhá'iti mopôí itúko iyóyonevo. Enepone inúxoti poéheve, aínovo hononó'iti uhá'iti mopôí, enepone íháxoneti njáspi. Kene ne pí'ape, po'i kó'iyevoku honóno'iko uhá'iti mopôí, enepone íháxoneti sâfira itukóvoye. Kene ne mopó'ape, énomone ne íháxoneti kausêdonea, enepone koati ákoti tópi kó'iyevoku hômo. Kene ne koáturuxope, esmêrauda itukóvoye, enepone ínati honóno'i uhá'iko. ²⁰ Kene ne sínguxope poéheve, hane itukóvoye hararáhiti uhá'iti uhé'ekoti mopôí íháxoneti sarâdoniu. Kene ne seíxope, aínovone háharara-háharara koyêti uhá'iti mopôí íháxoneti sâradiu. Yoko sétixope, kirízolitu itukóvoye, enepone hiyá'iti uhá'iti mopôí. Kene ne oítuxope, hane itukóvoye mbêrilu, enepone hononó'hiti mopôí. Kene ne nóvexope poéheve, hiyá'iti uhá'iti mopôí itukóvoye, enepone íhauti tópasíu. Kene ne yéhixope uhá'iti mopôí íháxoneti kirízoparasu itukóvoye, enepone ákoti koati hupáko honóno'iyea apêtimaka kálihunoe hêruru'i hiyá'iti. Kene ónzexope, uhá'iti mopôí íháxoneti yásintu, hiyáhiti harâra'iyea itukóvoye. Kene ndûsexope, énomone ne homomó'iti uhá'iti mopôí íháxoneti amêtista. ²¹ Enepone

nduse koeti páhapetea ne pitivóko, aínovomaka uhé'ekoti iyoyónevoti, po'i kó'iyevoku kuteâti uhá'iti mopôí íháxoneti pêrula. Yoko póhutihiko pahapéti, poéha pêrula herú koeti itúkeokonoke. Enepone parásana ne pitivóko, koati ainóvoti ôro ákoti ánahi, pípixenene koyêti, kuteâti koêku sásasa koyêti víduru.

²² Yane pitivóko, ako nainja hána'iti imokóvokuti. Ako okónokovo vo'oku herú koe xunako Vúnae Itukó'ovitiya exeâti koeku uhá koeti apêtiya, yóko'omaka xunáko ne Xe'exa Su'ûso kixonéti. ²³ Ákomaka okónokovo kouhápu'ikoati ne pitivóko kuteâti káxe yoko kohê, vo'oku itúkeovo êno úhe'ene Itukó'oviti ínati uhápu'i kouhápu'ikoa, koánemaka úhe'ene ne Xe'exa Su'ûso kixonéti. ²⁴ Énomonemo kouhápu'ikoa uhá koêti ne xâne ukeâti póhutihiko poké'e, koêkuti óvohikoku yara kúveu mêum. Yoko enepone nâtihiho ukeâti ra kúveu mêum, omâtimo ne payásoko koane úhe'ene yane pitivóko. ²⁵ Ákonemo exéxeovoku páhapeteahiko ne pitivóko, vo'oku ákonemo yótiya. ²⁶ Uhá koeti nâtihiho ukeâti póhutihiko poké'e, koêkuti óvohikoku yara kúveu mêum, isímoatimo ne payásoko yane pitivóko koane kouhé'ekoatimakamo ya itúkeovohiko teyonéti. ²⁷ Ákomo úrukeovaku kixovókuti ákoti asasá'i, koane koêkuti xâne ákoti kayúsea kixoku itúkeovo, koane xâne seméken-ovo'iti. Poéhanemo urúhikopovo ne apêti íha yane koyúhopeke Xe'exa Su'ûso kixonéti, enepone namukópoti íha xâne ópotinemo xoko Itukó'oviti.

22 Ina exókonoamaka ánju ne huvêo. Yoko kixo'êkinoviti inámapoti apéyeati ákotinemo hunókoku ne úne ovâti. Pípixenene kóye neko úne, kuteâti koeku koati uhé'ekoti uhá'iti mopôí, enepone íháxoneti kirístau. Hane ipúhikea ne

úne xokóyoke ne ivátakoku natíxea Itukó'oviti yoko Xe'exa Su'ûso kixonéti.
²Kukúke parásana pitivóko véko neko huvêo. Koane xe'ókuke ne huvêo yane pi'âti poixô'o, ene óvo ne xuve tikóti kixo'êkinoveatimaka ne inámapoti apéyeati ákotinemo hunókoku. Enepone há'i ne tikóti, ndusé koe itóvo ya kúveu póhuti xoénae. Poéha itóvo ya kohê. Enepone tutíhiko ne xuve tikóti, énomone kouhépekea kóyeku ne xanéhiko ukeâti póhutihiko poké'e óvohikoku, ákoinokenemo arinétiya.
³Yane pitivóko, ákonemo vahevévokoti omínoti xâne ipíhophoneokono. Koáhati énomonemo óvo ivátakoku natíxea ne Itukó'oviti yóko'o ne Xe'exa Su'ûso kixonéti, yoko ixómotimo ihayú'ikoa ovóxehiko opâti xokóyoke.
⁴Ákonemo hunókoku noíxeahiko Itukó'oviti, koane apêtimo iha Itukó'oviti yutoxóvoti inúkukehiko.
⁵Ákonemo yóti. Ákonemakamo okónokovo yúku kouhupu'ikopehiko. Muhíkova uhápu'ine káxe, ákonemo okónokovo, vo'oku Vúnae Itukó'oviti kouhupu'ikohahikomo. Koane kutí koetíhikomo nâti ya xoko Itukó'oviti. Yoko ákomo hunókoku kó'ieanemoye xokóyoke.

Aúkopovope Jesus

⁶Ina kixonú'ikomaka ne ánju:

—Koati kaná'uti ra emo'úti epó'oxo koati motovâti kúveovokono. Enepone Vúnae Itukó'oviti, enepone pahukoâti ne Sasá'iti Omíxone xapa porófetahiko koyuhó'ieati emó'u xapa xâne, pahúkone ánjuna éxokoponea ovóxehiko ne koekútihiko ákotinemo axu'íkene ápeyeakumo.

⁷—Ákonemo ánju'ikene, ngayukópovotinemo —koe Vúnae. —Koati únati koêku ne xâne ivavákoati ne yutoéti yara koyuhópeti, koyuhoâti

koêku ne koekútihiko apêtikomo ya káxehiko keno'ókoti —kôe.

⁸Úndi kamôa ra koekútihiko, undi Xuâum, koane noínjoamaka. Ngamoáne koane noínjoâne ra koekútihiko, im-búyukexone, xaneâti ínzu'okea nônem poké'eke nonékuke ne ánju, koeku itúkeovo koati hána'iti teyonéti. ⁹Itea hara kixónu:

—Hako kixevóneye, vo'oku undímaka ovoxe Itukó'oviti kiteâti, kuteâtimaka ne pe'ínuhiko ikéneke Itukó'oviti, koáne ne porófetahiko koyúhoti emo'u Itukó'oviti, koánehikomaka ne xanéhiko ivavákoati ra yutoéti yara koyuhópeti. Ópoeane Itukó'oviti kixéneye —kixónune.

¹⁰Ina kixonú'ikomaka ne ánju:

—Hako hi'onó'uxoa yutoxóvati ra koyuhópeti koyuhoâti koêku ra koekútihiko keno'ókotikomo, vo'oku ákone ahíkapu, simóvotinemo kaxéna ápeyeaku ra koekútihiko. ¹¹Enepone ákoti oponóvo ítuke, tumúnemo yóno kó'ieaneyey. Kúteanemakamo ne ákoti akahá'a kasása'ikopeovo, tumúnemakamo yóno kó'ieaneyey. Kene ne xâne ponóvoti ítuke, inamá'axotimakamo koené'eye. Kúteanemakamo koêku ne xâne sasá'iti kixoku ítúkeovo, inamá'axotinemo sasá'i nê'e.

¹²—Ákonemo anjú'ikene, aungópovotinemo —kôe ne Vúnae. —Omombínoatinemo námoepomo ne póhutihiko koxe'u xâne. Yoko kixoku ítúkeovo exoâmo námoepo ne póhutihiko. ¹³Undíne itukóvo túri koane hunókoku ne uhá koeti koekúti. Undínemaka inuxô ya uhá koêti. Undínemaka exêa hunókoku ne uhá koeti koekúti. Koáhati undíne turixôa, koane undínemakamo kousókoa —kôe.

¹⁴Koati únati koêku ne xâne hóhopu koyêti ípovo vo'oku ítúkeovo kasása'iupone Itukó'oviti, maka omótovane níkea há'i ne tikóti

kixo'êkinoviti inámapoti apéyeati ákotinemo hunókoku, koáne maka omótothane vékea páhapeteake ne pitivóko. ¹⁵Yoko meúkeke yane pitivóko óvoheixomo ne xâne motokeâti fhaxeokono tamúku, enepohikone yupihóvoti ákoyea aúinati kixoku itúkeovo, koáne ne hokéxokenati, koáne ne ákoti téyapana kapíneti xâne ákoti itukapu koati múxone, yóko'o ne koepékoti, koánemaka ne hokoti koekúti ákoti itukápa ne koati kaná'uti Itukó'oviti, koáne ne uhá koeti yómoti semékekexea ya koyúhoyeake koáne ya kixoku itúkeovo.

¹⁶—Undi Jesus pahukoâti ne ánju, enepone ovónje íhae njokóyoke, koyúhoinopeano koekúti hiko ya xapa póhutihiko imokóvokuti. Undi ámoripono náti Ndávi. Undi kutí koeti pú'iti hékere ú'uhapu'i koyêti, enepone xánena ihâroti —kixónune.

¹⁷Hara kôe ne Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti yóko'o ne ihókoneti noívana Jesus, enepohikoneko kutipoâti:

—Kiná'akapane —koénehiko.

Enepone kamoâti ra koekúti, hara-maka ákoe:

—Kiná'akapane —ákoemaka.

Ina koe'íkomaka ne Jesus:

—Enepone xâne koati hána'iti nókone ikéneke Itukó'oviti, eopâti kuteâti eópone xâne épeu úne, kená'akapanemaka njokóyoke. Koêkuti xâne kaha'âti, ingo'íparaxoatimo ne inámapoti apéyeati ákotinemo

hunókoku, enepone kutí koeti úne vo'eroo koyêti ákoti uké'eyeaku —koéne.

Hunókoku yútoe Xuâum

¹⁸Anéyeiko yúnzo, undi Xuâum, yunzó'ino uhá koeti kamokénoati ra yutoxóvoti yara koyuhópeti koyúhoti koeku káxehiko keno'ókoti. Harâ'a: Enepo áva kuri'úxoati ra yúndoe ya koêkuti koekúti ákoti yutaxápu yara koyuhópeti, kuri'úxinoatimo Itukó'oviti ipíhopeneake nê'e, kutí'ínokemo anu'úkoatimo ne ipihóponopeti yutoxóvotine yara koyuhópeti, ipíhopenopemo xâne. ¹⁹Koáne enepo áva veyeâti kali poixô'o yutoxóvoti yara yúndoe yara koyuhópeti, koyúhoti koekúti hiko apêtimo ya káxehiko keno'ókoti, tetukoâtimakamo Itukó'oviti ne mani ípara yane há'i ne xuve tikóti kixo'êkinoveati ne inámapoti apéyeati ákotinemo hunókoku, koáne ne mani ópoku yane sasá'iti pitivóko, koánemaka ne únatinoe koekúti mani námoepo yutoxóvotine yara koyuhópeti.

²⁰Enepone itukoâti yuho râ'a, koyuhoâti uhá koêti ra koekúti hiko yarâ'a, hara kôe:

—Koati kaná'uti ákoyeanemo áxu'íkene ne ngáyukopovope —koéne.

—Énomone ákoeneye. Kiná'akapane, iti Vúnae Jesus —ngoémaka.

²¹Itúkapu hána'itike seánako Vúnae Jesus yóvoheixo, uhá ketínoe.

Hunókokune.